

B-9766 (1)

S. THOMÆ AQVINATIS

Summa totius Theologiæ :

In qua quicquid in Bibliis continetur obscuri, quicquid in veterum Patrum monumentis est doctrinæ notabilis, quicquid demum vel olim vocatum est, vel hodie vocatur ab hæreticis in controuersiam, id ferè totum eruditè, piè, fideliter, atque dilucidè per quæstiones, & responsiones explicatur :

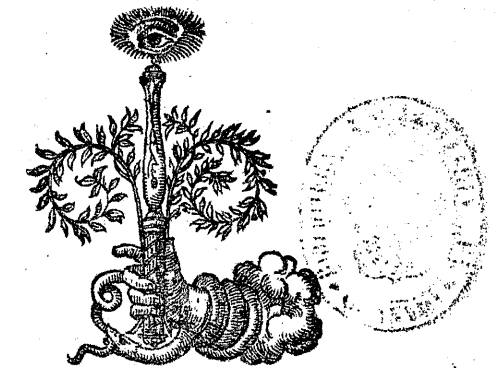
In tres Partes ab Authore suo distributa.

In singulis totius Summæ partibus initio præfixi sunt duo Indices, alter locorum communium Theologicorum, alter verò omnium quæstionum.

- Præter hos, quinque etiam additi sunt Indices locupletissimi diù desiderati;
- Primus est locorum sacrae Scripturae.
- Secundus locorum communium totius Summæ.
- Tertius rerum memorabilium.
- Quartus controuersorum dogmatum.
- Quintus materiarum, & doctrinarum, quæ singulorum dierum Dominicorum, Festorumque Euangelijs, & Epistolis à concionatoribus explicandis, adhiberi possunt.

Accessit etiam Antonij Senensis Lusitani Ord. Præd. Doct. Theolog. compluriumq; Theologorum tum ad totam Summam, tum ad Supplementum, Locorum citatorum notatio.

Adiuncta denique Augustini Hunnæi de Sacramentis Ecclesiæ axiomata, quibus tum Ecclesiæ, tum D. Thomæ doctrina est comprehensa; nec non Catechismus eiusdem Augustini Hunnæi notatis locis, in quibus materiae Catechismi à S. Thoma in Summa explicantur.

VENETIIS,
 Ex Officina Gasparis Bindoni.
 M D LXXXVI.

0
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21

2 400 40
Dist. 13
MADE

B-9756 (1)

S. THOMÆ AQUINATIS

Summa totius Theologiæ :

In qua quicquid in Bibliis continetur obscuri, quicquid in veterum Patrum monumentis est doctrinæ notabilis, quicquid demum vel olim vocatum est, vel hodie vocatur ab hæreticis in controuersiam, id ferè totum eruditè, piè, fideliter, atque dilucidè per quæstiones, & responsiones explicatur :

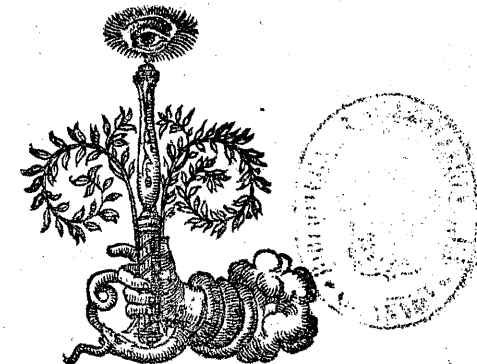
In tres Partes ab Authore suo distributa.

In singulis totius Summæ partibus initio præfixi sunt duo Indices, alter locorum communium Theologorum, alter verò omnium quæstionum.

Præter hos, quinque etiam additi sunt Indices locupletissimi diù desiderati;
Primus est locorum sacræ Scripturæ.
Secundus locorum communium totius Summæ.
Tertius rerum memorabilium.
Quartus controuersorum dogmatum.
Quintus materiæ, & doctrinarum, quæ singulorum dierum Dominicorum, Festorumque Euangelij, & Epistolis à concionatoribus explicandis, adhiberi possunt.

Accessit etiam Antonij Senensis Lusitani Ord. Præd. Doct. Theolog. compluriumque Theologorum tum ad totam Summam, tum ad Supplementum, Locorum citatorum notatio.

Adiuncta denique Augustini Hunnæi de Sacramentis Ecclesiæ axiomata, quibus tum Ecclesiæ, tum D. Thomæ doctrina est comprehensa; nec non Catechismus eiusdem Augustini Hunnæi notatis locis, in quibus materiæ Catechismi à S. Thoma in Summa explicantur.

V E N E T I I S,
Ex Officina Gasparis Bindoni.
M D L X X V I.

GASPAR BINDONVS

LECTORI SACRARVM LITERARVM

STVDIOSO SALVTEM PRECATVR.

Nihil est, meo quidem iudicio, candide Lector, quo Christianus sinceram Dei religionem purumque cultum facilius intelligere ac solidius tueri possit, quam si tota mente, totoque animi impetu in veterum Ecclesiae patrum lectionem incumbat; hac enim ratione & veram scripturae mentem facile assequetur, & haereticorum falsa dogmata firmissimis argumentis refellere poterit: idque haud obscure diuina reipub. Christianae administratio nos docet. Cum enim haeretici sacrum Dei verbum ita varie & inconstanter omnibus aetatibus exposuerint, ut antiquus ille Proteus non in plures formas se vertisse sit creditus, quam isti novos & varios scripturae sensus excogitarint, actum certe de vera religione esset, nisi Deus Optimus Maximus semper aliquos praecclaros viros excitasset, qui tum viva voce, tum suis scriptis homines in officio retinerent, & pseudoprophetarum nefarios conatus acri animo reprimerent. Quare cum S. Thomas Aquinas vnus esse ex ijs qui ad mundum erudiendum & haereses comprimendas diuinitus missi sunt merito existimeretur, putauimus nos operapretium facturos esse, si eius Summam totius sacrae Theologiae, (in qua quicquid in vniuersis Biblijs continetur obscuri, quicquid in veterum patrum, ab ipso nascentis Ecclesiae initio, monumentis est doctrinae nobilissimae; quicquid denique vel olim vocatum est, vel hodie ab haereticis in controuersiam vocatur, id totum, vel certe maxima ex parte, ut erudite & pie, ita fideliter atque dilucide per quaestiones & responsiones explicatur) adiectis plurimis nouis, & valde necessarijs Indicibus, haecenus ab omnibus sacrae Theologiae candidatis maximè desideratis, locisque tam sacrae Scripturae, quam aliorum auctorum, quae B. Thomas citat, fideliter indicatis, illustratam & quam accuratissimè ex manuscriptis, ijsque antiquissimis exemplaribus, quorundam Louanensium Theologorum, praecipue verò eximij Theologiae Doctoris D. Augustini Hunnæi opera ab infinitis, quibus antea scatebat, mendis repurgatam, tibi daremus, omisso Caietani commentario, ut hac ratione pretio minuto, tenuioribus (qui propter pretij magnitudinem à Thoma sibi comparando arcebantur) consuleretur. Hoc igitur opus ita expolitum, nostra opera atque sumptibus (neque enim vnquam vel labori vel sumptibus, in ijs quae vel ad religionem promouendam, vel ad rem literariam decorandam & propagandam pertinent, nobis duximus parcendum) in lucem emittimus; hoc vnum abs te pro nostris laboribus & impensis flagitantes, ut sicubi sese offerat opportunitas, nostros pios conatus tuo fauore atque patrocinio iuuare & prouehere memineris. Vale.

INDEX PRIOR PRIMAE PARTIS SUMMÆ THEOLOGICÆ

SANCTI THOMÆ AQVINATIS,

Continens ordine Alphabeti locos communes Theologicos in ea parte explicatos, vt inde sacrarum literarum studiosi, & quid in ea parte tractetur, statim videre, & quod in ea quærent, sine negotio inuenire queant.

A ctio angelorum in homines. q. 111	Custodia bonorum angelorum.	113
Actio corporalis creature.	115	
Ad actionē hominis pertinētia. 117	Distinctio rerum in { communi. 47	
Aequalitas diuinarum personarum ad inuicem.	42	{ speciali. 48
Aeternitas Dei.	10	beatitudo. 26
Amor { Dei. 20	Diuina { nomina. 13	{ potentia Dei. 25
{ vt est nomen Spiritus sancti. 37	Diuine relationes.	28
{ seu dilectio angeli. 60	Doctrina sacra.	1
Angelus 1. à questione 50. vsque 64. & à 106. vsque 114.	Dominium hominis in statu innocentiae.	96
Anima in genere. 87. vsque q. 90	Donum quod est nomen Spiritus sancti.	38
{ coniuncta intelligat corporalia. 84	Existētia Dei in rebus.	8
{ intellectiua cognoscat seipsam. 87	Falsitas.	17
{ humana cognoscat que supra se sunt. 88	Fatum.	116
Beatitudo Dei.	26	Finis productionis hominis. 93
Bonitas Dei.	6	Gratię Dei essentia. 110
Bonum in communi.	5	Gratia primi hominis. 95
Causa prima omnium entium.	44	Gubernationis diuine effectus in speciali. 104
Causa mali.	49	Gubernatio rerum in communi. 103
{ angeli. 154	Homo quantum ad essentiam. 75	
{ angelo- } ex parte immateria- 156	Ideę.	5
{ rum } lium. 156	Immutabilitas Dei. 9	
{ } quantum ad res materiales. 57	Impugnatio malorum angelorum. 103	
{ animę separatae. 89	Infinitas Dei. 7	
{ diuinarum personarum. 32	Intellectus noster quid cognoscat in corpora- 89	
Comparatio angelorum ad { corpora. 51	libus. 89	
{ } locum. 52	Iustitia & gratia primi hominis. 95	
{ corporis } prolis generandę. 99	Iustitia & misericordia Dei. 21	
{ iustitię } in statu innocentie. 100	Liber vite. 24	
Conditio { primi hominis secundum intelle- 94	Liberum arbitrium. 83	
{ } ctum. 94	Locutiones angelorum. 107	
{ scientię prolis generandę. 101	Malitia culpe angelorum. 63	
Ad conseruationem speciei per generationem pertinētia. 98	Malum. 48	
Creatura vna quomodo mouet aliam. 106	Misericordia Dei. 21	
	Missio { angelorum. 112	
	{ diuinarum personarum. 43	
	Modus cognitionis angelicę. 58	
	Modus emanationis rerum à principio. 45	
	Modus & ordo intelligendi. 85	
	Motus iocalis angelorum. 53	
	Mutatio creaturarum à Deo. 105	
	Natura prima omnium entium. 44	
	Nomen.	

INDEX.

Nomen { Dei. 13	Prædestinatio. 23
{ Spiritus sancti quod est amor. 37	Præsentia Angelorum super creaturam corporalem. 101
{ } donum. 38	Principium durationis rerum creatarum. 46
{ creationis creaturę corporalis. 65	Processio { diuinarum personarum. 27
{ distinctionis secundum se, & primi diei. 67	{ creaturarum à Deo. 44
Opus { secundi diei. 68	{ Angelorum naturę. 61
{ tertij diei. 69	{ in esse { gratię & gloriae. 62
{ ornatus quantum ad quartum diem. 70	Productio { primi hominis quantum ad animam. 90
{ quinti diei. 71	{ corporis primi hominis. 91
{ sexti diei. 72	{ mulieris. 92
Omnes septem dies in communi. 74	Propagatio hominis secundum corpus. 119
Ordinatio Angelorum { secundum hierarchias. 108	Prouidētia Dei. 22
{ malorum. 109	Pugna dæmonum. 114
Ordo creationis ad distinctionem. 66	Scientia Dei. 14
Ordo diuinarum personarum. 27	Sensualitas. 81
Paradisus. 102	Septimus dies & ad illum pertinētia. 73
Perfectio { Dei. 4	Similitudo diuinarum personarum. 42
{ in esse gratię & gloriae. 62	Simplicitas Dei. 3
Personę diuine in generali. 29	Status hominis primi secundum intellectum. 94
Pertinētia ad personam { patris. 33	Ad statum primi hominis quantum ad conseruationem indiuidui pertinētia. 97
{ filij. 34 & 35	Substantia Angelorum absoluta. 50
{ Spiritus sancti. 36	Transmutatio hominis ex homine secundum animam. 118
Personę in comparatione ad { essentiam. 39	Veritas. 16
{ proprietatem. 40	Visio Dei. 12
Personarum actus notionales. 41	Vita Dei. 18
Pluralitas diuinarum personarum. 30	Vnio animę ad corpus. 76
Ad pluralitatem, vel vnitatem pertinētia in diuinis. 31	Vnititas Dei. 11
Pœna dæmonum. 64	Voluntas. 82
Potentia Dei. 25	Voluntas Dei. 19
Potentię { animę { in generali. 77	Pertinētia ad voluntatem primi hominis. 95
{ appetitiuę. 78	
{ intellectuę. 79	

F I N I S.

a 3 ALTER

ALTER INDE X PRIMÆ PARTIS

Summæ S. Thomæ : qui est omnium quæstionum quæ in ea parte explicantur, seruato eo, qui in Auctore est, ordine.

QVÆSTIO PRIMA. De ipsa sacra Doctrina, qualis sit, & ad quæ se extendat: Complectens sub se alias quatuordecim articulos (vulgò articulos vocamus) decem. prater alias scientias doctrina Theologica sit necessaria? Art. 1. sacra doctrina sit scientia? vna scientia an plures? speculatiua an practica? dignior alijs scientijs? sapientia? Deum sit subiectum huius scientiæ? sit argumentatiua? vbi debeat metaphoricis vel symbolicis locutionibus? sacra Scriptura sub vna litera habeat plures sensus? DE DEO, AN SIT. Quæstio 2. Deum esse? sit per se notum? sit demonstrabile? Deum sit? DE SIMPLICITATE DEI. Quæstio 3. Deus sit corpus? materia? in Deo sit idem? Deo & deitas? essentia & esse? gnis & differentie? cõpositio subiecti & accidentis? sit aliquo modo cõpositus, an verò prorsus simplex? veniat in compositionem cum alijs rebus? DE PERFECTIOE DEI. Quæstio 4. Deus sit perfectus? vniuersaliter perfectus quasi omnium in se perfectionem habens? creaturæ possint Deo esse similes? DE BONO IN COMMUNI. Quæstio 5. bonum & ens sint idem secundum rationem, hoc concessio quod differant rationem tantum, prius secundum rationem sit bonum, an verò ens? omne ens sit bonum? bonum habeat rationem causam finalis? ratio boni consistat in modo, specie & ordine? bonum diuidatur conuenienter per honestum, vtile & delectabile? DE BONITATE DEI. Quæstio 6. esse bonum conueniat Deo? Deus sit summum bonum? ipse solus sit bonus p. suam essentiam? omnia sint bona bonitate diuina?

DE INFINITATE DEI. Quæstio 7. Deus sit infinitus? prater ipsum sit infinitum secundum essentiam? aliquid possit esse infinitum secundum magnitudinem? possit esse infinitum in rebus secundum multitudinem? DE EXISTENTIA DEI IN REBUS. Quæstio 8. Deus sit in omnibus rebus? vbi que? vbi que per essentiam, presentiam & potentiam? esse vbi que sit proprium Dei? DE IMMUTABILITATE DEI. Quæstio 9. Deus sit omnino immutabilis? esse immutabile sit proprium Dei? DE ÆTERNITATE DEI. Quæstio 10. Quid sit æternitas? Deus sit æternus? esse æternum sit proprium Dei? æternitas differat ab æuo & tempore? æuum sit aliud à tempore? sit tantum vnum æuum, sicut vnum tempus & vna æternitas? DE VNITATE DIVINA. Quæstio 11. vnus? addat aliquid supra ens? & multa opponantur? Deus sit vnus? maximè vnus? DE COGNITIONE ET VISIOE DEI. Quæstio 12. aliquis intellectus creatus possit videre essentiam Dei? videatur ab intellectu creato secundum aliquam speciem creatam? possit videri oculo corporeo? aliqua substantia intellectualis creata ex suis naturalibus sufficiens sit videre Dei essentiam? intellectus creatus ad videndum Dei essentiam indigeat lumine creato? videntium Dei essentiam vnus alio perfectius videat? aliquis intellectus creatus possit comprehendere Dei essentiam? intellectus creatus videt Dei essentiam omnia in ipsa cognoscit? ea quæ ibi cognoscit, per aliquas similitudines cognoscit? simul an successiuè videantur, quæ in Deo quis videt? in statu huius vite aliquis homo possit essentiam Dei videre? per rationem naturalem Deum in hac vita cognoscere possimus? supra cognitionem naturalem in presenti vita aliqua cognitio Dei habeatur per gratiam.

DE

INDEX

DE NOMINIBVS DEI. Quæstio 13. Deus sit nominabilis à nobis? pradicentur de ipso substantialiter? aliquanomina proprie dicant de iudicia de Deo? multa nomina dicta de Deo sint synonyma? ea quæ & de Deo dicuntur & de creaturis, dicantur vniuoce de ipsis? huiusmodi nomina de Deo, an de creaturis prius dicantur? aliqua nomina dicantur de Deo ex tempore? hoc nomen Deus? operationem significet, an naturam? possit creaturis communicari? vniuoce capiatur cum dicitur de Deo per naturam, per participationem & secundum opinionem? hoc nomen (qui est) sit maximè proprium nomen Dei? propositiones affirmatiuæ possint formari de Deo? DE SCIENTIA DEI. Quæstio 14. in Deo sit scientia? Deus seipsum intelligat? comprehendat se? suum intelligere sit sua essentia? intelligat alia à se? Deus habeat de rebus propriam cognitionem? discursiua? causa rerum? eorum quæ non sunt? malorum? singularium? infinitorum? futurorum contingentium? enuntiabilem? variabilis? Deus de rebus habeat scientiam speculatiuam an practicam? DE IDEIS. Quæstio 15. sint idea? plures ideæ an vna tantum? omnium quæ cognoscit Deus, sint ideæ? DE VERITATE. Quæstio 16. veritas sit in re, an in intellectu tantum? in intellectu componente & diuidente? verum & ens conuertantur? verum secundum suam rationem sit prius quàm bonum? Deus sit veritas? omnia sint vera vna veritate, an pluri-bus? veritas æterna? immutabilis? DE FALSITATE. Quæstio 17. falsitas? inueniatur in rebus? sit in sensu? in intellectu? verum & falsum sint contraria? DE VITA DEI. Quæstio 18. Quorum sit viuere? Quid sit vita? vita Deo conueniat? omnia in Deo sint vita? DE VOLUNTATE DEI. Quæstio 19. in Deo sit voluntas? Deus velit alia à se? quicquid Deus vult ex necessitate velit? voluntas Dei sit causa rerum? voluntatis diuinæ sit assignare aliquam causam? semper impleatur? sit immutabilis? voluntas Dei imponat necessitatem rebus volitis? sit malorum? Deus habeat liberum arbitrium? sit distinguenda in Deo voluntas signi? conuenienter ponantur circa diuinam voluntatem quinque signa? DE AMORE DEI. Quæstio 20. in Deo sit amor? amet omnia? Deus magis amet vnum quàm aliud? meliora magis amet? DE IUSTITIA, ET MISERICORDIA DEI. Quæstio 21. in Deo sit iustitia? iustitia Dei veritas dici possit? in Deo sit misericordia? in omni opere Dei sit iustitia & misericordia? DE PROVIDENTIA DEI. Quæstio 22. Deo conueniat? Dei habeat omnia sibi subiecta? diuina immediatè sit de omnibus? diuina imponat necessitatem rebus prouisis?

I N D E X.

DE PRAEDESTINATIONE DEI.

Quaestio 23. Deo competat praedestinatio hominum? 1. praedestinatio ponat aliquid in praedestinato, & quid sit? 2. Deo competat reprobatio aliquorum hominum? 3. praedestinati eligantur a Deo? 4. merita sint causa vel ratio praedestinationis, reprobationis, & electionis? 5. praedestinati in fallibiliter salucentur? 6. numerus praedestinatorum sit certus? 7. praedestinatio possit iuari precibus sanctorum? 8.

DE LIBRO VITAE. Quaestio 24.

Quid sit liber vitae? 1. Cuius vitae sit liber? 2. Vtrum aliquis possit deleri de libro vitae? 3.

DE POTENTIA DEI. Quaestio 25.

in Deo sit potentia? 1. potentia Dei sit infinita? 2. Deus sit omnipotens? 3. possit facere quod ea quae sunt praeterita non fuerint? 4. Deus possit facere quae non facit, vel praetermittere quae facit? 5. Deus possit ea quae facit meliora facere? 6.

DE BEATITUDINE DEI.

Quaestio 26. beatitudo competat Deo? 1. dicatur beatus secundum actum intellectus? 2. Deus sit essentialiter beatitudo cuiuslibet beati? 3. in beatitudine Dei includatur omnis beatitudo? 4.

DE PROCESSIONE, SIVE ORIGINE diuinarum personarum. Quaestio 27.

processio sit in diuinis? 1. aliqua processio in diuinis possit dici generatio? 2. praeter generationem possit esse aliqua processio in diuinis? 3. illa alia processio possit dici generatio? 4. sint in diuinis plures processiones quam duae? 5.

DE RELATIONIBVS DIVINIS.

Quaestio 28. in Deo sint aliqua relationes reales? 1. relatio in Deo sit idem quod sua essentia? 2. possint esse in Deo plures relationes realiter distinctae ab inuicem? 3. De numero harum relationum. 4.

DE PERSONIS DIVINIS.

Quaestio 29. De definitione persona. 1. persona sit idem quod hypostasis, substantia & essentia? 2. nomen personae competat in diuinis? 3. in diuinis significet relationem, an substantiam? 4.

DE PLURALITATE PERSONARVM

in diuinis. Quaestio 30. Vtrum sint plures personae in diuinis? 1. Quot sint personae in diuinis? 2. termini numerales ponant aliquid in diuinis? 3. Vtrum hoc nomen persona, sit commune tribus personis in diuinis? 4.

DE PERTINENTIBVS AD VNITATEM, vel pluralitatem diuinarum personarum. Quaestio 31.

in diuinis sit trinitas? 1. filius possit dici alius a patre? 2. dictio excluditua Solus, sit addenda termino essentiali in diuinis? 3. possit adungi termino personali? 4.

DE COGNITIONE DIVINARVM personarum. Quaestio 32.

per rationem naturalem possit cognosci trinitas diuinarum personarum? 1. aliqua notiones diuinis personis attribuendae? 2. sint tantum quinque notiones in diuinis, an plures? 3. liceat circa notiones diuersimode opinari? 4.

DE PERTINENTIBVS AD PERSONAM patris. Quaestio 33.

Patri competat esse principium filij vel spiritus sancti? 1. hoc nomen pater sit proprium nomen personae patris? 2. prius dicatur de Deo respectu filij, an respectu creaturae? 3. sit proprium patri esse ingenitum? 4.

DE VERBO IN DIVINIS.

Quaestio 34. Verbum sit nomen personale in diuinis? 1. in nomine verbi importetur respectus ad creaturas? 2. DE HOC NOMINE FILII QVOD est imago. Quaestio 35. hoc nomen imago in diuinis sit nomen personale? 1. Imago sit proprium nomen filij? 2. DE PERTINENTIBVS AD NOMEN Spiritus sancti. Quaestio 36. nomen spiritus sancti sit proprium nomen alicuius diuinae personae? 1. persona illa quae dicitur Spiritus sanctus, procedat a patre & filio? 2. Spiritus sanctus procedat a patre per filium? 3. Pater & filius sint vnum principium spiritus sancti? 4.

DE NOMINE SPIRITVS SANCTI, quod est amor. Quaestio 37.

Amor sit proprium nomen spiritus sancti? 1. Pater & filius diligant se spiritu sancto? 2.

I N D E X.

DE NOMINE SPIRITVS SANCTI, quod est donum. Quaestio 38.

Vtrum donum possit esse nomen personale? 1. sit proprium nomen spiritus sancti? 2.

DE PERSONIS IN COMPARATIONE ad essentiam. Quaestio 39.

Essentia in diuinis sit idem quod persona? 1. dicendum sit quod tres personae sint vnus essentiae? 2. dicant de personis in plurali an in singulari? 3. Nomina essentialia Concreta accipiuntur a personis? 4. Abstracta a personis? 5. Nomina personarum praedicari possint de nominibus essentialibus? 6. Essentialia attributa sint approprianda personis? 7. Quod attributum cui personae debeat appropriari? 8.

DE PERSONIS IN COMPARATIONE ad relationes, siue proprietates. Quaestio 40.

Relatio sit idem quod persona? 1. Relationes distinguant & constituent personae? 2. Abstractis per intellectum relationibus a personis remaneant hypostases? 3. Relationes secundum intellectum praesupponant actus personarum, an e conuerso? 4.

DE PERSONIS PER COMPARATIONEM ad actus notionales. Quaestio 41.

Actus notionales sint attribuendi personis diuinis? 1. huiusmodi actus sint voluntarij, an necessarii? 2. per huiusmodi actus persona procedat de aliquo, an de nihilo? 3. in diuinis sit potentia respectu actuum notionaliu? 4. potentia generandi vel spirandi significet relationem an substantiam? 5. actus notionales ad plures personas terminari possint? 6.

DE AEQUALITATE ET SIMILITUDINE diuinarum personarum ad inuicem. Quaestio 42.

aequalitas locum habeat in personis diuinis? 1. persona procedens sit equalis secundum eternitatem ei a qua procedit? 2. sit aliquis ordo in personis diuinis? 3. personae diuinae sint aequales secundum magnitudinem? 4. vna personarum diuinarum sit in alia? 5. personae diuinae sint aequales secundum potentiam? 6.

DE MISSIONE DIVINARVM personarum. Quaestio 43.

alicui personae diuinae conueniat mitti? 1. missio in diuinis sit aeterna, an tantum temporalis? 2. secundum quid persona diuina inuisibiliter mittatur? 3.

Vtrum callibet personae conueniat mitti, & precipue patri? 4. inuisibiliter mittatur tam filius, quam Spiritus sanctus? 5.

Ad quos fiat missio inuisibilis. 6. De missione visibili. 7. Vtrum persona diuina tantum mittatur ab ea, a qua est? 8.

DE PRIMA CAUSA OMNIUM entium. Quaestio 44.

Deus sit causa efficiens omnium entium? 1. materia prima sit creata a Deo? 2. Deus sit exemplar primum rerum omnium? 3. causa finalis rerum? 4.

DE CREATIONE. Quaestio 45.

Quid sit creatio? 1. Deus possit aliquid creare? 2. creatio sit aliquid in creatura? 3. Cui competat creari? 4. solius Dei sit creare? 5. sit commune toti trinitati creare, an vero proprium alicui personae? 6. in rebus creatis sit vestigium trinitatis? 7. in qualibet operatione naturae & artis sit creatio? 8.

DE PRINCIPIO DURATIONIS rerum creaturarum. Quaestio 46.

creaturae semper fuerint? 1. eas incepisse sit articulus fidei? 2. Quomodo dicatur Deus in principio celum & terram creasse? 3.

DE DISTINCTIONE RERVM in communi. Quaestio 47.

multitudo & distinctio sit a Deo? 1. inaequalitas sit a Deo? 2. sit vnus tantum mundus, an plures? 3.

DE DISTINCTIONE RERVM in speciali, & primo de malo. Quaestio 48.

Malum sit natura aliqua? 1. inueniatur in rebus? 2. Bonum sit subiectum mali? 3.

Malum totaliter corruptat bonum? 4. sufficienter diuidatur per culpam & penam? 5.

plus habeat de ratione mali poena quam culpa? 6.

DE CAUSA MALI. Quaestio 49.

bonum possit esse causa mali? 1. summum bonum (quod est Deus) sit causa mali? 2. sit aliquod summum malum quod sit causa omnis mali? 3.

DE SVBSTANTIA ANGELORVM absolute. Quaestio 50.

sit aliqua creatura omnino spiritalis, & penitus incorporea? 1. angelus sit compositus ex materia & forma? 2.

De multitudine Angelorum. 3. Vtrum angeli differant specie? 4. sint incorruptibiles? 5.

DE ANGELIS IN COMPARATIONE ad corpora. Quæstio 51.
 Vtrum angeli habeant corpora naturaliter sibi unita? 1
 Vtrum angeli assument corpora? 2
 in corporibus assumptis exercent opera vitæ? 3

DE ANGELIS IN COMPARATIONE ad locum. Quæstio 52.
 Vtrum angelus sit in loco? 1
 possit esse in pluribus locis simul? 2
 plures angeli possint esse in eodem loco? 3

DE MOTU LOCALI ANGELORUM. Quæstio 53.
 Vtrum angelus possit moueri localiter? 1
 moueatur de loco ad locum pertransequendo medium? 2
 motus angeli sit in tempore, an instanti? 3

DE VIRTUTE COGNOSCITIVA ANGELI. Quæstio 54.
 Vtrum intelligere angeli sit sua substantia? 1
 esse angeli sit suum intelligere? 2
 essentia angeli sit sua virtus intellectualis? 3
 in angelis sit intellectus agens & passibilis? 4
 in eis sit aliqua alia potentia cognoscitiua quam intellectus? 5

DE MEDIO COGNITIONIS angelicæ. Quæstio 55.
 Vtrum Angeli cognoscant omnia per suam substantiam, an per aliquas species? 1
 Si per species, an per species connaturales, an per species à rebus acceptas? 2
 Vtrum angeli superiores cognoscant per species magis vniuersales quam inferiores? 3

DE COGNITIONE ANGELICA ex parte rerum immaterialium. Quæstio 56.
 Vtrum angelus cognoscat seipsum? 1
 vnus cognoscat alium? 2
 angelus per sua naturalia cognoscat Deum? 3

DE COGNITIONE ANGELORVM quantum ad res materiales. Quæstio 57.
 Vtrum angeli cognoscant naturas rerum materialium? 1
 singularia? 2
 futura? 3
 cogitationes cordium? 4
 mysteria gratiæ? 5

DE MODO COGNITIONIS angelicæ. Quæstio 58.
 Vtrum intellectus angeli quandoque sit in potestate, quandoque in actu? 1
 possit simul multa intelligere? 2
 Vtrum angelus intelligat discurrendo? 3
 intelligat componendo & diuidendo? 4
 in intellectu angeli possit esse falsitas? 5
 cognitio angeli possit dici matutina & vespertina? 6
 hæc dicitur cognitiones sint eadem, an diuersæ? 7

DE VOLUNTATE ANGELORUM. Quæstio 59.
 Vtrum in angelis sit voluntas? 1
 Voluntas in angelis sit ipsa natura eorum vel ipse intellectus? 2
 In angelis sit liberum arbitrium? 3
 In eis sit vis irascibilis & concupiscibilis? 4

DE AMORE SEV DILECTIONE ANGELI. Quæstio 60.
 Vtrum in angelis sit dilectio naturalis? 1
 dilectio electiua? 2
 angelus diligit seipsum dilectione naturali an electiua? 3
 vnus angelus diligit alium naturali dilectione sicut seipsum? 4
 angelus naturali dilectione diligit Deum plus quam seipsum? 5

DE PRODUCTIONE ANGELORUM in esse naturæ. Quæstio 61.
 Vtrum angeli habeant causam sui esse? 1
 angelus sit productus à Deo ab æterno? 2
 creatus ante corporalem creaturam? 3
 angeli fuerint creati in cælo empyreo? 4

DE PRODUCTIONE ANGELI in esse gratiæ & gloriæ. Quæstio 62.
 Vtrum angeli in sua creatione fuerint beati? 1
 indigerint gratia ad hoc quod conuerterentur in Deum? 2
 fuerint creati in gratia? 3
 meruerint suam beatitudinem? 4
 statim post vnum actum meritorij beatitudinem habuerint? 5
 adepti fuerint gratiam & gloriã secundum capacitatem suorum naturalium? 6
 post consecutionem gloriæ remanserint eis cognitio & dilectio naturalis? 7
 angelus beatus peccare possit? 8
 angeli post adaptionem gloriæ possint proficere? 9

DE MALITIA ANGELORVM quoad culpam. Quæstio 63.
 Vtrum malum culpe possit esse in angelis? 1
 Cuiusmodi peccata in eis esse possint? 2
 Quid appetendo, angelus peccauerit? 3
 angeli naturaliter sint mali? 4
 aliquis angelus in primo instanti suæ creationis potuerit esse malus per actum propriæ voluntatis? 5
 aliqua mora fuerit inter creationem & lapsum angeli? 6
 Vtrum supremus inter cadentes fuerit simpliciter inter omnes angelos summus? 7
 peccatum primi angeli fuerit alijs causa peccandi? 8
 tot remanserint quot ceciderunt? 9

DE POENA DÆMONVM. Quæstio 64.
 Vtrum intellectus angeli mali sit omnino obtenebratus? 1
 voluntas dæmonis sit obstinata in malo? 2
 in dæmonibus, possit esse dolor? 3
 De loco penali dæmonum. 4

DE OPERE CREATIONIS creaturæ corporalis. Quæstio 65.
 Vtrum creatura corporalis sit à Deo? 1
 facta sit propter bonitatem Dei? 2
 sit facta à Deo mediante Angelis? 3
 forma corporum sint ab Angelis, an immediate à Deo? 4

DE ORDINE CREATIONIS ad distinctionem. Quæstio 66.
 Vtrum materia informata præcesserit tempore formationem ipsius? 1
 sit vna materia omnium corporalium? 2
 cælum empyreum sit concreatum materie informata? 3
 tempus sit concreatum materie informata? 4

DE OPERE DISTINCTIONIS primi diei. Quæstio 67.
 Vtrum lux proprie in spiritualibus dicatur? 1
 corporalis sit corpus? 2
 sit qualitas? 3
 conuenienter lucis productio in primo die ponatur? 4

DE OPERE SECVNDI DIEI. Quæstio 68.
 Vtrum Firmamentum factum sit secundo die? 1
 aliquæ aquæ sint supra firmamentum? 2
 firmamentum diuidat aquas ab aquis? 3
 sit tantum vnum cælum, an plures? 4

DE OPERE TERTII DIEI. Quæstio 69.
 Vtrum congregatio aquarum facta fuerit conuenienter tertio die? 1
 eodem die debuerit fieri productio plantarum? 2

DE OPERE ORNATVS QVARTO die facti. Quæstio 70.
 Vtrum quarto die debuerint fieri luminaria? 1
 conuenienter describatur causa productionis luminarium? 2
 luminaria cæli sint animata? 3

DE OPERE QVINTI DIEI. Quæstio 71.
 Vtrum opus quinti diei conuenienter describatur? 1

DE OPERE SEXTI DIEI. Quæstio 72.
 Vtrum opus sexti diei conuenienter describatur? 1

DE PERTINENTIBVS AD DIEM septimum. Quæstio 73.
 Vtrum completio diuinorum operum adscribi debeat septimo diei? 1
 Deus die septimo ab omni opere quiescit? 2
 benedictio & sanctificatio debeatur septimo diei? 3

DE OMNIBVS SEPTEM DIEBVS in communi. Quæstio 74.
 Vtrum dicti dies sufficienter enumerentur? 1
 omnes isti dies sint vnus dies? 2
 scriptura vtatur conuenientibus verbis ad exprimendū opera septimi diei? 3

DE HOMINE QUANTVM ad essentiam animæ. Quæstio 75.
 Vtrum Anima sit corpus? 1
 humana sit aliquid subsistens? 2
 animæ brutorum sint subsistentes? 3
 anima sit homo, an potius hō sit aliqd compositum ex corpore & anima? 4
 anima sit composita ex materia & forma? 5
 humana incorruptibilis? 6
 eiusdem speciei cum Angelo? 7

DE VNIONE ANIMÆ AD corpus. Quæstio 76.
 Vtrum vnatur corpori vt forma? 1
 multiplicetur secundum multiplicationem corporum, an sit vnus intellectus omnium hominum? 2
 præter animam intellectuã sint in homine aliæ animæ per essentiam differentes? 3
 in homine sit alia forma præter animam intellectuã? 4
 quale debeat esse corpus cuius huiusmodi principij est forma? 5
 vnatur tali corpori mediante alijs quibus dispositionibus accidentalibus? 6
 vnatur corpori animalis mediante aliquo corpore? 7
 anima sit tota in qualibet parte corporis? 8

DE PERTINENTIBVS AD POTENTIAS animæ in generali. Quæstio 77.
 Vtrum essentia animæ sit eius potentia? 1
 sit tantum vna potentia animæ an plures? 2
 potentie animæ distinguantur per actus & obiecta? 3
 in potentijs animæ sit aliquis ordo? 4
 anima sit subiectum omnium suarum potentialium? 5
 potentie animæ fluant ab eius essentia? 6
 vna potentia animæ oriatur ab alia? 7
 omnes potentie animæ remaneant in anima à corpore separata? 8

DE POTENTIIS ANIMÆ IN SPECIALI, & primò de ijs quæ sunt præambula ad intellectum. Quæstio 78.
 Vtrum sint distinguenda quinque genera potentialium animæ? 1
 assignentur partes vegetatiuæ? 2
 distinguantur quinque sensus exteriores? 3
 distinguantur sensus interiores? 4

DE POTENTIIS INTELLECTIVIS.

Intellectus animæ an ei? essentia? 1
sit potentia passiva? 2
debeat poni intellectus agens? 3
Intellectus aliquid animæ nostræ? 4
agens sit vnus omnium? 5
Memoria sit in parte intellectiva animæ? 6
intellectiva sit alia potentia ab intellectu? 7
Ratio sit alia potentia ab intellectu? 8
superior & inferior sint diuersæ potentie? 9
Intelligentia sit alia potentia ab intellectu? 10
intellectus speculatiuus & practicus sint diuersæ potentie? 11
Synderesis sit aliqua potentia specialis ab alijs distincta? 12
conscientia sit aliqua potentia intellectivæ partis? 13

DE APPETITV IN COMMVNI.

Quæstio 80.
sit aliqua specialis potentia animæ? 1
Vtrum appetitus dividatur in appetitum sensitiuum & intellectiuum, tanquam in potetias diuersas? 2

DE SENSUALITATE.

Quæstio 81.
sensualitas sit vis appetitiua tantum, an etiam cognititiua? 1
appetitus dividatur in irascibilem & concupiscibilem, tanquam in diuersas potetias? 2
irascibilis & concupiscibilis obediunt rationi? 3

DE VOLVNTATE.

Quæstio 82.
voluntas aliquid appetat ex necessitate? 1
omnia ex necessitate velit quæcunque vult? 2
voluntas sit eminentior quam intellectus? 3
moueat intellectum? 4
voluntas distinguatur per irascibilem & concupiscibilem? 5

DE LIBERO ARBITRIO.

Quæstio 83.
homo sit liberi arbitrij? 1
potentia, an actus, an habitus? 2
liberum arbitrium sit appetitiua an cognititiua? 3
eadem cum voluntate? 4

QVOMODO ANIMA CORPORIVNITA INTELLIGAT CORPORALIA QUÆ SUNT INFRA IPSAM. Quæstio 84.

anima cognoscat corpora per intellectum? 1
cognoscat corpora per essentiam suam, an per aliquas species? 2
anima intelligat omnia per species sibi naturaliter inditas? 3
species intelligibiles effluant in ipsam ab aliquibus formis separatis? 4
anima nostra, omnia quæ intelligit, videat in rationibus æternis? 5

intelligibilem cognitionem acquirat à sensu? 6
indigeat phantasmatis ad hoc vt actu intelligat? 7
iudicium intellectus impediatur impedimentum sensitiuarum virtutum? 8

DE MODO ET ORDINE INTELLENDI. Quæstio 85.

intellectus noster intelligat res corporeas & materiales abstractendo species à phantasmatis? 1
species intelligibilis abstracta à phantasmatis se ad intellectum nostrum habeat vt id quo intelligitur? 2
prius intelligat magis vniuersalia? 3
possit multa simul intelligere? 4
intelligat componendo & diuidendo? 5
possit errare? 6
vnus possit eandem rem melius intelligere quam alius? 7
intellectus prius cognoscat indiuisibilem quam diuisibilem? 8

QVID INTELLECTVS HOMINIS COGNOSCAT IN REBUS CORPORALIBUS & MATERIALIBUS. Quæstio 86.

Vtrum intellectus noster cognoscat singularia? 1
infinita? 2
contingentia? 3
futura? 4

QVOMODO ANIMA INTELLECTIVA COGNOSCAT SE IPSAM, & EA QUÆ IN EA SUNT. Quæstio 87.

Vtrum anima intellectiua cognoscat seipsam per essentiam suam? 1
Quomodo cognoscat in se habitus existentés? 2
Quomodo intellectus cognoscat actum proprium? 3
actum voluntatis? 4

QVOMODO ANIMA HVMANA COGNOSCAT EA QUÆ SUNT SUPRA SE. Quæstio 88.

anima humana in statu præsentis vite cognoscat angelos per seipsos? 1
possit ad eorum notitiam peruenire per cognitionem rerum materialium? 2
Deus sit illud quod à nobis primum cognoscitur? 3

DE COGNITIONE ANIMÆ SEPARATÆ. Quæstio 89.

Anima separata à corpore possit intelligere? 1
intelligat substantias separatas? 2
cognoscat omnia naturalia? 3
singularia? 4
habitus scientiæ hic acquisita remaneat in anima separata? 5
possit vti habitu scientiæ hic acquisita? 6
distantia localis impediatur cognitionem animæ separatæ? 7
animæ separatæ cognoscant ea quæ hic aguntur? 8

DE PRODUCTIONE HOMINIS QUANTVM AD ANIMAM. Quæstio 90.

de substantia Dei, an aliquid factum? 1
Vtrum anima producta in esse per creationem? 2
humana sit facta mediante angelis? 3
ante corpus? 4

DE PRODUCTIONE CORPORIS PRIMI HOMINIS. Quæstio 91.

in factum de limo terræ? 1
Vtrum corpus primi hominis sit immediate productum à Deo? 2
habuerit convenientem dispositionem? 3
productio corporis humani convenienter in scriptura describatur? 4

DE PRODUCTIONE MULIERIS. Quæstio 92.

in prima rerum productione debuerit mulier produci? 1
Vtrum debuerit fieri ex viro? 2
formari ex costâ viri? 3
formata fuerit immediate à Deo? 4

DE FINE SIVE TERMINO PRODUCTIONIS HOMINIS PROUT DICITUR FACTUS AD IMAGINEM & SIMILITUDINEM DEI. Quæstio 93.

in homine? 1
in irrationabilibus creaturis? 2
magis in homine quam in angelo? 3
in omni homine? 4
in homine per comparationem ad essentiam vel ad personas omnes, vel ad vnam earum? 5
inueniatur in homine secundum mentem? 6
sit in homine secundum potentias, an secundum habitus, an secundum actus? 7
per comparationem ad omnia obiecta? 8

DE DIFFERENTIA IMAGINIS & SIMILITUDINIS. Quæstio 94.

DE STATV VEL CONDITIONE PRIMI HOMINIS QUO AD INTELLECTUM. Quæstio 94.
primus homo viderit Deum per essentiam? 1
Adam in statu innocentie angelos per essentiam viderit? 2
primus homo habuerit omnium scientiam? 3
homo in primo statu potuisset errare seu decipi? 4

DE PERTINENTIBVS AD VOLVNTATEM PRIMI HOMINIS, SCILICET DE GRATIA & VIRTUTE & IUSTITIA. Quæstio 95.

primus homo fuerit creatus in gratia? 1
in statu innocentie habuerit animæ passiones? 2
Adam habuerit omnes virtutes? 3
opera primi hominis fuerint æquæ efficaciacia ad merendum sicut modò sunt? 4

DE DOMINIO QVOD HOMINI COMPETEbat IN STATV INNOCENTIE. Quæstio 96.

Adam in statu innocentie dominabatur animalibus? 1
homo habuisset dominium super omnes alias creaturas? 2
in illo statu fuissent omnes homines æquales? 3
homo dominaretur homini? 4

DE PERTINENTIBVS AD STATVM PRIMI HOMINIS QUANTVM AD CONSERVATIONEM INDIVIDVI. Quæstio 97.

homo in statu innocentie esset immortalis? 1
esset impassibilis? 2
indigeret cibo? 3
per lignum vite consequeretur immortalitatem? 4

DE HIS QUÆ PERTINENT AD CONSERVATIONEM SPECIEI PER GENERATIONEM. Quæstio 98.

Vtrum in statu innocentie fuisset generatio? 1
generatio per coitum? 2

DE CONDITIONE PROLIS GENERANDÆ QUANTVM AD CORPUS IN ILLO STATV. Quæstio 99.

in statu illo pueri mox nati habuissent perfectam virtutem ad morum membrorum? 1
omnes fuissent nati in sexu masculino? 2

DE CONDITIONE PROLIS TVNC GENERANDÆ QUOD IUSTITIAM. Quæstio 100.

hominés fuissent nati cum iustitia? 1
pueri nascerentur iniustitia confirmati? 2

DE CONDITIONE PROLIS TVNC GENERANDÆ QUOD SCIENTIAM. Quæstio 101.

pueri nascerentur in scientia perfecta? 1
statim post natiuitatem habuissent perfectum vsum rationis? 2

DE PARADISO. Quæstio 102.

Vtrum paradisi sit locus corporeus? 1
conueniens habitacioni humana? 2
Ad quid homo in paradiso positus fuerit? 3
Vtrum homo factus fuerit in paradiso? 4

DE GVBERNATIONE RERVM IN COMMVNI. Quæstio 103.

Vtrum mundus ab aliquo gubernetur? 1
Quid sit finis gubernationis ipsius? 2
Vtrum mundus gubernetur ab vno? 3
De effectibus gubernationis. 4

omnia subsint diuinæ gubernationi? 5
gubernentur à Deo immediate? 6
diuina gubernatio cassetur in aliquo? 7
aliquid contrarietur diuinæ prouidentie? 8

I N D E X.

DE EFFECTIBVS DIVINAE GUBERNATIONIS in speciali. Quæstio 104.		DE PRÆSENTIA ANGELORVM super corporalem creaturam. Quæstio 110.	
Vtrum	<ul style="list-style-type: none"> creaturæ indigeant vt conferuntur à Deo in esse? 1 conferuntur à Deo immediatè in esse? 2 Deus possit aliquid redigere in nihilum? 3 aliquid in nihilum redigatur? 4 	Vtrum	<ul style="list-style-type: none"> corporalis creatura admittitur per angelos? 1 materia corporalis obediatur angelis ad nutum? 2 angeli possint mouere corpora localiter sua virtute? 3 boni vel mali possint facere miracula? 4
DE MUTATIONE CREATVRARVM à Deo. Quæstio 105.		DE ACTIONE ANGELORVM in homines. Quæstio 111.	
Vtrum	<ul style="list-style-type: none"> Deus possit immediatè mouere materiã ad formam? 1 aliquid corpus? 2 moueat immediatè intellectum creatum? 3 mouere possit voluntatem creatam? 4 operetur in omni operante? 5 possit aliqd. facere præter ordinem rebus inditum? 6 omnia quæ Deus facit præter ordinem naturalem rerum sint miracula? 7 	Vtrum	<ul style="list-style-type: none"> angeli possint illuminare intellectum hominis? 1 immutare affectum vel voluntatem hominis? 2 imaginariationem hominis? 3 sensum humanum? 4
De diuersitate miraculorum. 8		DE MISSIONE ANGELORVM ad homines. Quæstio 112.	
Vtrum	<ul style="list-style-type: none"> Deus possit immediatè mouere materiã ad formam? 1 aliquid corpus? 2 moueat immediatè intellectum creatum? 3 mouere possit voluntatem creatam? 4 operetur in omni operante? 5 possit aliqd. facere præter ordinem rebus inditum? 6 omnia quæ Deus facit præter ordinem naturalem rerum sint miracula? 7 	Vtrum	<ul style="list-style-type: none"> aliqui angeli mittantur in ministeriũ? 1 omnes angeli mittantur in ministeriũ? 2 illi qui mittuntur assistant? 3 omnes angeli secundè hierarchie mittantur? 4
DE ACTV ANGELORVM, QUI EST inuicem illuminare. Quæstio 106.		DE CVSTODIA HOMINVM à bonis angelis. Quæstio 113.	
Vtrum	<ul style="list-style-type: none"> vnus angelus intellectum alterius illuminando? 1 moueat voluntatè alterius? 2 inferior possit illuminare superiorem? 3 superior illuminet inferiorem de omnibus quæ cognoscit? 4 	Vtrum	<ul style="list-style-type: none"> homines ab Angelis custodiantur? 1 singulis hominibus singuli Angeli ad custodiam deputentur? 2 custodia pertineat solum ad vltimum ordinem angelorum? 3 omni homini conueniat habere Angelum custodem? 4 quando incipiat custodia angeli circa hominem? 5 angelus semper custodiat hominem? 6 angeli doleant de malis eorum quos custodiunt? 7 inter angelos sit pugna seu discordia? 8
DE LOCVTIONE ANGELORVM Quæstio 107.		DE IMPVGNATIONE DÆMONVM. Quæstio 114.	
Vtrum	<ul style="list-style-type: none"> vnus angelus loquatur alij? 1 inferior loquatur superiori? 2 angelus loquatur Deo? 3 in locutione angeli aliquid operetur distantia localis? 4 omnes cognoscant locutionem vnus angeli ad alterum? 5 	Vtrum	<ul style="list-style-type: none"> homines à dæmonibus impugnentur? 1 tentare sit proprium diaboli? 2 omnia peccata procedant ex tentatione diaboli? 3 dæmones possint facere vera miracula ad seducendum? 4 dæmon ab aliquo superatus ab impugnatione arceatur? 5
DE ORDINATIONE ANGELORVM secundum hierarchias & ordines. Quæstio 108.		DE ACTIONE CORPORALIS creaturæ. Quæstio 115.	
Vtrum	<ul style="list-style-type: none"> omnes angeli sint vnus hierarchia? 1 in vna hierarchia sit tantum vnus ordo? 2 vnò ordine sint plures angeli? 3 distinctio hierarchiarum & ordinum sit à natura? 4 	Vtrum	<ul style="list-style-type: none"> aliquod corpus sit actiuum? 1 in materia corporali sint aliquæ rationes feminales? 2 corpora cœlestia sunt causa eorum, quæ hic in inferioribus corporibus fiunt? 3 sint causa humanorum actuum? 4 possint imprimere in dæmones? 5 imponant necessitatè his quæ eorum actioni subduntur? 6
De nominibus & proprietatibus singulorum ordinum? 5	De comparatione ordinum ad inuicem. 6		
Vtrum	<ul style="list-style-type: none"> ordines durent post diem iudicij? 7 homines assumantur ad ordines angelorum. 8 		
DE ORDINE MALORVM ANGELORVM scilicet dæmonum. Quæstio 109.			
Vtrum	<ul style="list-style-type: none"> ordines sint in dæmonibus? 1 sit in eis prelatio? 2 vnus dæmon illuminet alium? 3 subiciantur prelationi beatorum angelorum? 4 		

I N D E X.

DE FATO. Quæstio 116.		DE TRADUCTIONE HOMINIS ex homine secundum animam. Quæstio 118.	
Vtrum	<ul style="list-style-type: none"> fatum sit? 1 fatum sit in rebus creatis? 2 immobile? 3 omnia subdantur fato? 4 	Vtrum	<ul style="list-style-type: none"> anima sensitua traducatur cum semine? 1 intellectua causetur ex semine? 2 omnes animæ humanæ fuerint simul creatæ à principio mundi? 3
DE PERTINENTIBVS AD actionem hominis. Quæstio 117.		DE PROPAGATIONE HOMINIS quantum ad corpus. Quæstio 119.	
Vtrum	<ul style="list-style-type: none"> homo possit docere alij causando scientiam in ipso? 1 homines possint docere angelos? 2 homo per virtutem animæ possit immutare materiam corporalem? 3 anima hominis separata possit mouere corpora motu locali? 4 	Vtrum	<ul style="list-style-type: none"> aliquid de alimento conuertatur in virtutem humanæ naturæ? 1 semen (quod est principium humanæ creationis) sit de superfluo alimentis? 2

FINIS SECVNDI INDICIS.

I

P R I M A P A R S S V M M A E

T H E O L O G I C A E A N G E L I C I D O C T O R I S

S A N C T I T H O M A E A Q V I N A T I S .

P R O L O G V S .

V I A C A T O L I C A E
veritatis Doctor, nō solum p̄fectos debet instruere: sed ad eū et p̄tinet incipientes erudire (s̄m illud Apostoli 1. ad Corint. 3. Tanquam paruulis in Christo, lac vobis potum dedi, nō escam) propositū nostrā int̄ionis in hoc opere est, ea q̄ ad Christianā

religionem pertinent, eo modo tradere, secundum quod congruit ad eruditionem incipientium.
Cōsiderauimus namq; huius doctrinā nouitios, in ijs q̄ à diuersis scripta sunt, plurimum impediti. Partim quidem propter multiplicationem inutiliū questionum, articulorum & argumentorū. Partim etiam, quia ea quæ sunt necessaria talibus ad sciendū, non traduntur secundum ordinem disciplinæ: sed s̄m quod requirebat librorum expositio, vel secundum qd̄ se p̄bebat occasio disputandi. Partim q̄dem, q̄ eorūdem frequens repetitio, & fastidium & confusio generabat in animis auditorum.
Hęc igitur & alia huiusmodi euitare studentes, rentabimus cum confidentia diuini auxilij, ea quæ ad sacram doctrinam pertinent, breuiter ac dilucide proficui, secundum quod materia patietur.

Q V A E S T I O P R I M A .

De sacra doctrina qualis sit, & ad quæ se extendat, in decem articulos diuisa.

I N T E N T I O N O S T R A sub aliquibus certis limitibus cōprehēdat, necessarium est primò inuestigare de ipsa sacra doctrina qualis sit, & ad q̄ se extendat. Circa quæ querenda sunt decem.

- ¶ Primo, de necessitate huius doctrinæ.
- ¶ Secundo, vtrum sit scientia.
- ¶ Tertio, vtrum sit vna, vel plures.
- ¶ Quarto, vtrum sit speculatiua, vel practica.
- ¶ Quinto, de cōparatione eius ad alias sciētiās.
- ¶ Sexto, vtrum sit sapientia.
- ¶ Septimo, vtrum Deus sit subiectum eius.
- ¶ Octauo, vtrum sit argumentatiua.
- ¶ Nono, vtrum vti debeat metaphoricis, vel symbolicis locutionibus.
- ¶ Decimo, vtrum scriptura sacra huius doctrinæ, sit secundum plures sensus exponenda.

A R T I C V L V S P R I M V S .

Vtrum sit necessarium, præter philosophicas disciplinas, aliam doctrinam haberi.

A D P R I M V M sic p̄cedit. Videt̄, q̄ non sit necessarium p̄ter philosophicas disciplinas aliam doctrinā haberi. Ad ea. n. q̄ supra rōnem sunt, hō non d̄t conari, s̄m illud Eccl̄ia. 3. Altiora te ne q̄sieris. Sed ea q̄ rōni subdunt, sufficienter tradunt in philosophicis disciplinis: superfluum igitur v̄ p̄ter philosophicas disciplinas aliam doctrinam haberi.
¶ 2 Præterea, doctrina nō p̄t esse nisi de ente: nihil. n. scit nisi verum qd̄ cū ente conuertitur. Sed de oibus entibus tractat̄ i philosophicis disciplinis, & Sum. S. Thom. Par. 1.

I
22. q. 2. ar.
3. & 4. Et
1. prol. ar.
1. Et. 1. cōtra gent.
ca. 4. & 6.
Et veri. q.
14. art. 11.

etiā de Deo. vnde q̄dam pars philosophiæ d̄r theologia siue scientia diuina, vt pater per Philosophū in 6. metaphys. Non fuit igitur necessarium præter philosophicas disciplinas aliam doctrinam haberi. Art. 6. meta. cō. 2. tom. 3.

S E C O N D A est, qd̄ d̄r 2. ad Tim. 3. Omnis scriptura diuinitus inspirata, utilis est ad docendū, ad arguendū, ad corripiendū, ad erudiendū ad iustitiam. Scriptura aut̄ diuinitus inspirata, nō p̄tinet ad philosophicas disciplinas, q̄ sunt s̄m rōnem humanā inuentā. Vtile igitur est præter philosophicas disciplinas esse aliam scientiam diuinitus inspiratam.

R E S P O N D E O dicendum, q̄ necessarium fuit ad humanam salutem esse doctrinam quādam s̄m reuelationem diuinā p̄ter philosophicas disciplinas, q̄ rōne humana inuestigantur. Primò q̄dem, q̄ hō ordinatur ad Deum, sicut ad quendam finem, q̄ cōprehensionem rōnis excedit, s̄m illud Isa. 64. Oculus non vidit Deum absq; te, quæ preparasti diligentibus te. Finem autem oportet esse præcognitū hominibus, qui suas intentiones & actiones debent ordinare in finem. Vnde necessarium fuit hominī ad salutem, q̄ ei nota fierent quādam per reuelationem diuinā, q̄ rationem humanam excedunt.

Ad ea et̄, q̄ de Deo rōne humana inuestigari possunt, necessarium fuit hominē instrui reuelatione diuina, q̄a veritas de Deo p̄ rōnem inuestigata, à paucis & p̄ longum tēpus, & cū admitione multorum errorū hominī pueniret: à cui⁹ ueritatis cognitione dependet tota hominis salus, q̄ in Deo est. Vt igitur salus hominibus & conuenientius & certius proueniat, necessarium fuit q̄ de diuinis p̄ diuinam reuelationem instruerentur. Necessarium igitur fuit p̄ter philosophicas disciplinas, q̄ p̄ rationem inuestigantur, sacram doctrinam per reuelationem haberi.

A D P R I M V M ergo dicēdum, q̄ licet ea, quæ sunt altiora hominis cognitione, nō sint ab homine per rationem inquirenda, sunt tamen à Deo reuelata, suscipienda per fidem. Vnde & ibidem subditur, Plurima supra sensum hominum ostēsa sunt tibi. Et in huiusmodi sacra doctrina consistit.

A D S E C V N D V M dicēdū, q̄ diuersa rō cognoscibilis, diuersitate scientiarum inducit. Eādē. n. conclusionē demonstrat astrologus & naturalis, puta q̄ terra est rotunda: sed astrologus p̄ mediū mathematicum*, id est, à materia abstractum: naturalis aut̄, p̄ mediū circa materiā cōsideratum. Vnde nihil phibet de eisdē reb⁹, de quibus philosophicæ disciplinæ tractāt, s̄m qd̄ sunt cognoscibilia lumine naturalis rōnis, et aliam scientiam tractare, s̄m qd̄ cognoscuntur lumine diuinæ reuelationis. Vnde theologia, q̄ ad sacram doctrinam pertinet, differt secundum genus ab illa theologia, q̄ pars philosophiæ ponitur.

A R T I C V L V S I I .

Vtrum sacra doctrina sit scientia.

A D S E C V N D V M sic p̄cedit. V̄, q̄ sacra doctrina nō sit scientia. Omnis enim sciētia p̄cedit ex principijs p̄ se notis: sed sacra doctrina p̄cedit ex articulis fidei, q̄ nō sunt p̄ se noti, cum nō ab oibus concedantur: nō enim omnium est fides, vt d̄r secū. de Thefal. 3. Non igitur sacra doctrina est scientia. ¶ 2 Præterea, Scientia nō est singularis. Sed sacra doctrina tractat de singularibus, puta de gestis Abrahæ Isaac & Iacob, & similibus. Ergo sacra doctrina non est scientia. 3. dist. 33. q. 1. art. 2. q. 4. & 1. sent. prol. art. 3. q. 2. Et veri. q. 14. ar. q. 3. Et hoc tri. q. 2. art. 2.

A SEP

LIB. 14. c. 1. a medio tom. 3.

In corp. art.

3 Infra art. 4. Et 1. p. lo. art. 2. 3. & 4. ca. & 5. 2. * Primo Post. textu 43. tom. 1.

Art. 7. hu. ius quest.

art. pced.

Q. 7. art. 3.

SED CONTRA est, quod Augustinus dicit, 14. de Trinit. Huic scientiæ attribuitur illud ita modo fides saluberrima gignitur, nutritur, defenditur, roboratur. Hoc autem ad nullam scientiam pertinet nisi ad sacra doctrinam. Ergo sacra doctrina est scientia. RESPONDEO dicendum, sacram doctrinam esse scientiam. Sed sciendum est quod duplex est scientiarum genus. Quædam n. sunt quæ procedunt ex principiis notis lumine naturali intellectus, sicut Arithmetica, Geometria, & huiusmodi. Quædam verò sunt, quæ procedunt ex principiis notis lumine superioris scientiæ: sicut prædicta, pcedit ex principiis notis catis p geometriam: & Musica ex principiis p Arithmetica notis. Et hoc modo sacra doctrina est scientia, quæ pcedit ex principiis notis lumine superioris scientiæ, q. i. est scientia Dei & beatorum. Vnde sicut Musici credit principia tradita sibi ad Arithmetico, ita doctrina sacra credit principia reuelata sibi a deo.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod principia cuiuslibet scientiæ vel sunt nota per se, vel reducuntur ad notitiam superioris scientiæ: & talia sunt principia sacra doctrinæ: vt dictum est. AD SECUNDUM dicendum, quod singularia traduntur in sacra doctrina, non quæ de eis principaliter tractentur, sed introducuntur, ut i exemplum vitæ, sicut in scientiis moralibus: ut etiã ad declarandum auctori tatem virorum, p quos ad nos reuelatio diuina pcedit, sup quã fundatur sacra scriptura seu doctrina.

ARTICVLVS III.

Virum sacra doctrina sit vna scientia.

AD TERTIUM sic proceditur. Videtur, quod sacra doctrina non sit vna scientia: quia secundum Philosophum in primo Posteriorum, * vna scientia est, quæ est vnius generis subiecti. Creator autem & creatura, de quibus in sacra doctrina tractatur, non continentur sub vno genere subiecti. Ergo sacra doctrina non est vna scientia.

¶ 2 Præterea, in sacra doctrina tractatur de Angelis, de creaturis corporalibus, & de moribus hominum: huiusmodi autem ad diuersas scientias philosophicas pertinet: igitur sacra doctrina non est vna scientia.

SECONTRA est, quod sacra scriptura de ea loquitur sicut de vna scientia; dicitur enim Sapient. 10. dedit illi scientiam Sanctorum.

RESPONDEO dicendum, sacra doctrinam vnam scientiam esse. Est enim vnitatis potentie & habitus consideranda sub obiectum; non quidem materialiter, sed secundum rationem formalem obiecti: puta homo, asinus & lapis conueniunt in vna formali ratione colorati, quod est obiectum visus. Quia igitur sacra scriptura considerat aliqua secundum quod sunt diuinitus reuelata (secundum quod dictum est) oia quæcumque sunt diuinitus reuelabilia, comunicant in vna ratione formali obiecti huius scientiæ: & ideo comprehenduntur sub sacra doctrina, sicut sub scientia vna.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod sacra doctrina non determinat de deo & de creaturis ex æquo, sed de deo principaliter, & de creaturis secundum quod referuntur ad deum, vt ad principium vel finem. Vnde vnitatis scientiæ non impeditur.

AD SECUNDUM dicendum, quod nihil prohibet inferiores potentias, vel habitus, diuificari circa illas materias, quæ communiter cadunt sub vna potentia vel habitu superiori. Quia superior potentia vel habitus respicit obiectum sub vniuersaliiori ratione formali: + sicut obiectum sensus communis est sensibile, quod comprehendit sub se visibile & audibile. Vnde sensus communis cum sit vna potentia, extendit se ad omnia obiecta quinq; sensuum. Et similiter ea quæ in diuersis scientiis philosophicis tractantur, potest sacra doctrina vna existens considerare sub vna ratione, in quantum scilicet sunt diuinitus reuelata.

bilis: vt sic sacra doctrina sit velut quidam impressio diuinae scientiæ, quæ est vna & simplex omnium.

ARTICVLVS IIII.

Virum sacra doctrina sit scientia practica.

AD QUARTUM sic proceditur. Videtur, quod sacra doctrina sit scientia practica. Finis enim practice est operatio, sicut Philosophum in 2. metaph. * Sacra autem doctrina ad operationem ordinatur, secundum illud Iacob. 1. Estote factores verbi, & non auditores tantum. Ergo sacra doctrina est practica scientia.

¶ 2 Præterea, sacra doctrina diuiditur p legem veterem & nouam Lex autem pertinet ad scientiam moralem, quæ est scientia practica. Ergo sacra doctrina est scientia practica.

SECONTRA, Omnis scientia practica est de rebus operabilibus ab homine, vt moralis de actibus hominum, & ædificatiua de ædificijs: sacra autem doctrina est principaliter de deo, cuius magis homines sunt opera: non ergo est scientia practica, sed magis speculatiua.

RESPONDEO dicendum, quod sacra doctrina (vt dictum est) vna existens se extendit ad ea, quæ pertinent ad diuersas scientias philosophicas, ppter rationem formalem, quæ in diuersis attingit: sicut sunt diuino lumine cognoscibilia: vnde licet in scientiis philosophicis, alia sit speculatiua, & alia practica; sacra tamen doctrina comprehendit sub se vitæ, sicut & deus eadem scientia se cognoscit, & ea, quæ facit. Magis tamen est speculatiua quæ practica: quia principaliter agit de rebus diuinis quam de actibus humanis: de quibus agit secundum quod per eos ordinatur homo ad perfectam Dei cognitionem, in qua æterna beatitudo consistit. Et per hoc patet responsio AD OBIECTA.

ARTICVLVS V.

Virum sacra doctrina sit dignior alijs scientiis.

AD QUINTUM sic proceditur. Videtur, quod sacra doctrina non sit dignior alijs scientiis. Certitudo enim pertinet ad dignitatem scientiæ. Sed alia scientiæ, de quarum principiis dubitari non potest, videtur esse certiores sacra doctrina, cuius principia, scilicet articuli fidei, dubitationem recipiunt. Alia igitur scientiæ videtur ista digniores.

¶ 2 Præterea, inferiores scientiæ sunt a superioribus accipere, sicut Musica ab Arithmetico: sed sacra doctrina accipit aliquam philosophicis disciplinis. Dicit enim Hieronymus in epistola ad Magnam oratorem verbis Romæ, quod doctores antiqui in tantum Philosophorum doctrinis atq; sententijs suos refererent libros, vt nescias quid in illis prius admirari debeas: eruditionem seculi, an scientiam scripturarum. Ergo sacra doctrina est inferior alijs scientiis.

SECONTRA est, quod alij scijs dicitur ancillis huius: Pro uerbiorum nono, Misit ancillas suas vocare ad arcem.

RESPONDEO dicendum, quod cum ista scientia quantum ad aliquid sit speculatiua, & quantum ad aliquid sit practica, oes alias transcedit tam speculatiuas quam practicas. Speculatiuarum n. scientiarum vna altera dignior dicitur, tum ppter certitudinem, tum ppter dignitatem materie. Et quantum ad vtrumque, hac scientia alias speculatiuas scientias excedit. Secundum certitudinem quidem: quia alij scijs certitudinem habent ex naturali lumine rationis humanæ, quæ potest errare: hæc autem certitudinem habet ex lumine diuinæ scientiæ, quæ decipi non potest. Secundum dignitatem verò materie: quia ista scientia est principaliter de ijs, quæ sua altitudine rationem transcendent. Alia vero scientiæ considerant ea tantum quæ rationi subduntur. Practicarum verò scientiarum illa dignior est, quæ ad vteriorē finem non ordinat, sicut ciuilibus militari. Nam bonum exercitus ad bonum ciuitatis ordinat. Finis autem huius doctrinæ, in quantum est practica, est beatitudo æterna, ad quam sicut ad vltimum finem ordinantur oes alij fines scientiarum practicarum. Vnde manifestum est secundum eandem modum eam digniorem esse alijs.

AD PRIMUM

4 Infra art. 5. ca. Et 1. prol. art. 3. q. 1. * Text. 3. tomo. 3.

art. pced.

5 1. 2. q. 66. art. 5. 3. Et 1. prol. artic. 1. Et 2. cõtra gen. ca. 4. fin.

Incipit hæc epistola, Sebestianus nostrum declinando ad finem illius, habetur to. 2.

Art. pced. huius quest.

Al. que ad altiore finem ordinatur.

Lib. 1. de pib. anti. maliu. c. 9. tom. 4.

6

1. Pro art. 5. Et 1. p. lo. art. 2. Et 1. cõtra gen. c. 4. fi. * Lib. 1. c. 2. tom. 3. * Ar. 2. habitus quæst. 6. Ethic. cap. 7. paulo a principio tom. 5.

Lib. 2. cap. 14. parum a principio tom. 3. 2. 181

AD PRIMUM ergo dicendum, quod nihil prohibet id, quod est certius secundum naturam, esse quo ad nos minus certum propter debilitatem intellectus nostri: qui se habet ad mensuram naturæ sicut oculus noctis ad lucem solis: sicut dicitur in 2. Meta. Vnde dubitatio quæ pcedit in aliquibus circa articulos fidei, non est propter incertitudinem rei, sed propter debilitatem intellectus humani: & tamen minimum, quod potest haberi de cognitione rerum altissimarum, desiderabilis est quæ certissima cognitio, quæ habetur de minimis rebus, vt dicitur in 1. 1. de animalibus.

AD SECUNDUM dicendum, quod hæc scientia accipere potest aliquid a philosophicis disciplinis, non quod ex necessitate eis indigeat, sed ad maiorem manifestationem eorum, quæ in hac scientia traduntur. Non enim accipit sua principia ab alijs scientiis, sed immediate a Deo per reuelationem. Et ideo non accipit ab alijs scientiis tamquam superioribus, sed vti eis tanquam inferioribus & ancillis: sicut architectonicæ vtuntur subministrantibus, vt ciuilibus militari. Et hoc ipsum quod sic vti eis, non est propter defectum, vel insufficienciam eorum, sed propter defectum intellectus nostri: ex his, quæ p naturalem rationem ex qua pcedit alia scientia cognoscuntur, facilius manu ducit in ea, quæ sunt rationem, quæ in hac scientia tradunt.

ARTICVLVS VI.

Virum hac doctrina sit sapientia.

AD SEXTUM sic proceditur. Vt quod hæc doctrina non sit sapientia. Nulla enim doctrina, quæ supponit sua principia aliunde, digna est nomine sapientie: quia sapientis est ordinare, & non ordinari. In meta. * Sed hæc doctrina supponit principia sua aliunde (vt ex dictis patet.) Ergo hæc doctrina non est sapientia. ¶ 2 Præterea, ad sapientiam pertinet pbare principia aliarum scientiarum: vnde & caput dicitur scientiarum, vt 6. Ethic. patet. Sed hæc doctrina non pbat principia aliarum scientiarum. Ergo non est sapientia. ¶ 3 Præterea, hæc doctrina per studium acquiritur, sapientia autem per infusionem habetur: vnde in septem dona spiritus sancti connumeratur, vt patet Isa. 11. Ergo hæc doctrina non est sapientia.

SECONTRA est quod dicitur Deut. 4. in principio. Hæc est nostra sapientia & intellectus coram populis. b RESPONDEO dicendum, quod hæc doctrina maxime sapientia est inter oes sapientias humanas, non quidem in aliquo genere, sed simpliciter. Cum enim sapientis sit ordinare & iudicare, iudicium autem per altiorē causam de inferioribus habeat: ille sapiens dicitur in vnoquoque genere, quæ considerat causam altissimam illius generis. vt in genere ædificij artifex, quæ disponit formam domus, dicitur sapiens & architector respectu inferiorum artificij, qui dolant ligna vel parant lapides. Vnde dicitur 1. Cor. 3. Vt sapiens architector fundamentum posuit. Et rursus in genere totius humanæ vite prudens sapiens dicitur, in quantum ordinat humanos actus ad debitum finem. Vnde dicitur Proverb. 10. Sapientia est viro prudentia. Ille igitur, qui considerat simpliciter altissimam causam totius vniuersi, quæ Deus est, maxime sapiens dicitur. Vnde & sapientia dicitur esse diuinorum cognitio (vt patet p August. 12. de tri.) Sacra autem doctrina propriissime determinat de Deo secundum quod est altissima causa: quia non solum quantum ad illud quod est per creaturas cognoscibile (quod philosophi cognouerunt, vt dicitur Rom. 1. Quod notum est Dei, manifestum est illis.) sed et quantum ad id, quod notum est sibi soli de seipso, & alijs per reuelationem coicatum. Vnde sacra doctrina maxime dicitur sapientia.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod sacra doctrina non supponit sua principia ab aliqua scientia humana, sed a scientia diuina, a qua sicut a summa sapientia omnis nostra cognitio ordinatur. AD SECUNDUM dicendum, quod aliarum scientiarum principia vel sunt per se nota, & pbare non possunt: vel per aliquam rationem naturalem pbantur in ali-

qua alia scientia. Propria autem huius scientiæ cognitio est, quæ est per reuelationem, non autem quæ est per naturalem rationem. Et ideo non pertinet ad eam pbare principia aliarum scientiarum, sed solum iudicare de eis. Quicquid enim in alijs scientiis inuenitur veritatis huius scientiæ repugnans, totum condemnat vt falsum. Vnde dicitur 2. Cor. 10. Consilia destruentes & omnem altitudinem extollentem se aduersus scientiam Dei.

AD TERTIUM dicendum, quod cum iudicium ad sapientem pertinet secundum duplicem modum iudicandi, dupliciter sapientia accipitur. Contingit enim aliquem iudicare vno modo per modum inclinationis, sicut quæ habet habitum virtutis, & dicitur iudicare de his, quæ sunt secundum virtutem agenda in quantum ad illa in inclinationem. Vnde in 10. * Ethic. dicitur, quod virtuosus modum & regulam actuum humanorum. Alio modo per modum cognitionis, sicut aliquis instructus in scientia moralis potest iudicare de actibus virtutis, et sic virtutem non haberet. finem, & 11. Primus igitur modus iudicandi de rebus diuinis pertinet ad sapientiam, quæ ponit donum spiritus sancti, sicut in illud 1. Corinth. 2. Spiritualis homo iudicat oia, &c. Et Dio. * dicitur 2. cap. de di. no. Ierotheus dicitur esse non solum discens, sed & patiens diuina. Secundus autem modus iudicandi pertinet ad hanc doctrinam secundum quod per studium habet: licet eius principia ex reuelatione habeantur.

ARTICVLVS VII.

Virum Deus sit subiectum huius scientiæ.

AD SEPTIMUM sic proceditur. Vt quod Deus non sit subiectum huius scientiæ. In quibuslibet enim scientia oportet supponere de subiecto quid est. In Philosophum in primo posteriorum: * sed hæc scientia non supponit de Deo quid est; dicit enim Damascenus, in Deo quid est, dicere impossibile est, ergo Deus non est subiectum huius scientiæ.

¶ 2 Præterea, oia quæ determinant in aliqua scientia, comprehenduntur sub subiecto illius scientiæ: ortho. fide sed in sacra scriptura determinatur de multis alijs quæ de Deo, puta de creaturis & de moribus hominum: ergo Deus non est subiectum huius scientiæ.

SECONTRA, illud est subiectum scientiæ, de quo est sermo in scientia: sed in hac scientia sit sermo de Deo (dicitur enim Theologia quasi sermo de Deo) ergo Deus est subiectum huius scientiæ.

RESPONDEO dicendum, quod Deus est subiectum huius scientiæ. Sic enim se habet subiectum ad scientiam, sicut obiectum ad potentiam vel habitum, prout aurillum assignat obiectum alicuius potentia vel habitus, sub cuius ratione oia referuntur ad potentiam vel habitum. Sicut homo & lapis referunt ad visum in quantum sunt colorata: vnde coloratum est proprium obiectum visus. oia autem præstant in sacra doctrina sub ratione Dei, vel quæ sunt ipse Deus: vel quæ habens ordinem ad Deum, vt ad principium & finem, vnde sequitur quod Deus vere sit subiectum huius scientiæ. Quod est manifestum sit ex principiis huius scientiæ, quæ sunt articuli fidei, quæ est de Deo. Id est autem est subiectum principiorum, & totius scientiæ, cum tota scientia virtute continetur in principiis. Quidam vero attendentes ad ea, quæ in ista scientia tractantur, & non ad rationem, secundum quam considerant, assignauerunt aliter subiectum huius scientiæ, vel res & signa: vel opera reparatiõis: vel totum Christum, id est, caput & membra. de oibus n. istis tractatur in ista scientia, sed secundum ordinem ad Deum.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod licet de Deo non possim scire, quod est, vnum tamen eius effectum in hac doctrina vel nature, vel gratie, loco diffinitionis ad ea, quæ de Deo in hac doctrina considerantur: sicut & in alijs scientiis philosophicis demonstrantur aliquid de causa per effectum, accipiendo effectum loco diffinitionis. cax.

AD SECUNDUM dicendum, quod omnia alia quæ determinantur in sacra doctrina, comprehenduntur sub Deo: non vt partes, vel species, vel accidentia, sed vt ordinata aliquo modo ad ipsum.

A 2 ARTI-

Lib. 10. e. thi. cap. 5. aut aliquis instructus in scientia moralis potest iudicare de actibus virtutis, et sic virtutem non haberet. finem, & 11. Primus igitur modus iudicandi de rebus diuinis pertinet ad sapientiam, quæ ponit donum spiritus sancti, sicut in illud 1. Corinth. 2. Spiritualis homo iudicat oia, &c.

Ca. 2. par. 1. in fi.

1. Prol. art. 4. Et 5. Meta. le. 6. * Non procul a principio. lib. tom. 1. Libr. 3. de ortho. fide cap. 24.

379

b 12

8 AD OCTAVVM sic proceditur. Vt qd hanc doctrinam non sit argumentatiua. dicit enim Ambrosius in lib. de sacramentis: Tolle argumenta vbi fides dicitur. Sed in hac doctrina precipue fides dicitur vnde dicitur Ioan. 2. 0. Hanc scripta sunt vt credatis. Ergo sacra doctrina non est argumentatiua.

Præterea, si sit argumentatiua, aut argumentat ex auctoritate, aut ex ratione. Si ex auctoritate, non est hoc congrue eius dignitati (nā locus ab auctoritate est infirmus sicut Boet.) Si ex ratione, hoc nō congruit eius fini: qā sicut Gregorius in homilia, fides nō habet meritum vbi humana rō pbet experientiam. Ergo sacra doctrina nō est argumentatiua.

RESPONDEO dicendum, qd sicut alia scientia nō argumentatur ad sua principia pbanda, sed ex principijs argumentant ad ostendendū alia in ipsis scientijs, ita hanc doctrinam non argumentat ad sua principia pbanda, quæ sunt articuli fidei: sed ex eis pcedit ad aliqd ostendendū, sicut Apostolus primū ad Corint. 15. ex resurrectione Christi argumentatur ad resurrectionē eōdem pbandā. Sed in considerandū est in scientijs philosophicis, qd inferiores scientie, nec pbant sua principia, nec negantem principia disputant, sed hoc relinquunt superiori scientie: suprema verō inter eas, s. metaphysica, disputat cōtra negantē sua principia, si aduersarius aliqd cōcedit: si aut nihil cōcedit, nō pot est eo disputare: pot tñ soluere rōnes ipsius. Vnde sacra scriptura, cū non habeat superiorē, disputat cū negatē sua principia, argumentando qdem, si aduersarius aliqd cōcedat eorum, qd diuinā reuelationem habentur: sicut p auctoritates sacre doctrinæ disputat. Hæreticos: & p vnū articulum negantes alium. Si verō aduersarius nihil credat eorum, qd diuinitus reuelant: nō remanet amplius via ad pbandum articulos fidei rōnes, sed ad soluendum rōnes, si quas inducit, qd fides. Cū enim fides infallibili veritati innitatur, impossibile aut sit de vero demonstrari cōtrarium, manifestum est probationes, qd fide inducuntur, nō esse demonstrationes, sed solubilia argumenta.

AD PRIMVM ergo dicendum, qd licet argumentatiua rationis humanæ non habeant locum ad pbandum, quæ fidei sunt, tamē ex articulari fidei hanc doctrinam ad alia argumentatur, vt dictum est.

AD SECVNDVM dicendum, qd argumentari ex auctoritate est maximē ppiū huius doctrinæ, eod qd principia huius doctrinæ, reuelationē habent. Et sic oportet, qd credatur auctoritati eorum, qbus reuelatio facta est. Nec hoc derogat dignitati huius doctrinæ: nā licet locus ab auctoritate, q fundat super rōne humana, sit infirmus; locus tñ ab auctoritate, q fundat super reuelatione diuina, est efficacissimus. Vt in sacra doctrina etiā rōne humana: non qdem ad pbandum fidem (qā hoc tolleretur meritum fidei) sed ad manifestandū aliqua alia, q tradunt in hac doctrina: Cū igit gratia nō tollat naturā, sed piciat, oportet, qd naturalis rō subferuat fidei: sicut & naturalis inclinatio voluntatis obsequit charitati. Vnde & Apostolus dicit secunde ad Corinthios decimo, in captiuitatē redigētes oēm intellectū in obsequiū Christi. Et inde est, qd etiā auctoritatis philosophorū sacra doctrina vti, vbi p rōnem naturālē veritatē cognoscere poterunt: sicut Paulus Actuum. 17. inducit verbum Arati, dicens, Sicut & qdam poetarū vestrorū dixerunt genus Dei sumus. Sed in sacra doctrina hmoi

auctoritatibus vtiur quasi extraneis argumentis, & pbabilib. Auctoritatibus aut canonice scripturæ vtiur ppiē ex necessitate argumentandi. Auctoritatibus aut aliorū doctorum Ecclesie, quasi arguendo ex ppijs, sed pbabiliter. Innitit enim fides nostra reuelationi Apostolis, & Prophetis facta: nō canonicos libros scripturæ. Nō aut reuelatio h qua fuit alijs doctoribus facta. Vnde dicit Augustinus in Epistola ad Hieron. Solis enim scripturarum libris, qui canonici appellantur, didici hunc honore deferre, vt nullū auctorem eorum in scribendo exarasse aliquid firmū credā. Alios aut ita lego, vt quantalibet sanctitate doctrina q; præpollat: non ideo verū putē, qd ipsi ita senserunt, vti scripserunt.

ARTICVLVS IX.

AD NONVM sic proceditur: Vt qd sacra scriptura non debeat vti metaphoricis. Illud enim qd est ppiū infirmæ doctrinæ, nō vō cōpetere huic scientie, quæ inter alias tenet locum supremum, vti iam dictum est. Procedere autem per similitudines varias & repræsentationes, est proprium poetice, qd est infirma inter omnes doctrinas: ergo huiusmodi similitudinibus vti nō est conueniens huic scientie. Præterea, hanc doctrinam videtur esse ordinatā ad veritatis manifestationem: vnde & manifestatoribus eius primum promittitur Ecclesiastici 24. Qui eluciant me, vitam æternam habebunt. Sed per huiusmodi similitudines veritas occultatur: Nō ergo competit huic doctrinæ diuina tradere sub similitudine corporaliū rerum.

Præterea, quanto aliquæ creaturæ sunt sublimiores, tanto magis ad diuinā similitudinem accedunt: si igitur aliquæ ex creaturis transumerent ad Deum, tunc oporteret talem transumptionē maxime fieri ex sublimioribus creaturis, & nō ex infimis. Quod tamen in scripturis frequenter inuenit.

RESPONDEO dicendum, qd conueniens est sacre scripturæ diuinæ & spiritualia sub similitudine corporalium tradere. Deus enim omnibus puidet sicut quod comperit eorum natura: est aut naturale homini vt p sensibilia ad intelligibilia veniat: quia ois nostra cognitio a sensu ininitum habet. Vnde cōuenienter in sacra scriptura traduntur nobis spiritualia sub metaphoricis corporalij, & hoc est qd dicit Dionysius in cap. celestis hierarchie: Impossibile est nobis aliter lucere diuinū radium nisi varietate sacrorum velaminum circumuelatum. Conuenit et sacre scripturæ, quæ cōter omnibus pponitur (sicut illud ad Romanos primo, Sapientibus & insipientibus debitor sum) vt spiritualia sub similitudinibus corporalij pponant, vt saltē vel sic rudes eā capiat: q ad intelligibilia sē se capiendā nō sunt idonei.

AD PRIMVM ergo dicendum, qd poeta vtiur metaphoricis pp repræsentationē: repræsentatio n. naturaliter homini delectabilis est. Sed sacra doctrina vtiur metaphoricis propter necessitatem & utilitatem, vt dictum est.

AD SECVNDVM dicendum, qd radius diuinæ reuelationis nō destruit pp figuras sensibiles qbus circumuelat, vt dicit Dionysius, sed remanet in sua veritate, vt mētes qbus sit reuelatio, nō pmittat in similitudinibus pmanere, sed eleuet eas ad cognitionē intelligibiliū, & eos, qbus reuelatio facta est, alij et circa hanc instruant. Vnde ea, q in vno loco scripturæ tradunt sub metaphoricis, in alijs locis expressius exponuntur. Et ipsa et occultatio figurarū vtilis est ad

9

*art. præc. 1. Prol. art. 2. Et diffine. 34. qd. 3. 4. 1. & 2. Et 3. cont. gēt. c. 110. Et tri. art. 8. Et quol. 4. q. 1. Et opu. 60. cap. 11. fi.

332

*Cap. 1. cir. comedij:

*In cor. 27.

*Cap. 2. eg. estis hierarchia.

Ca. 2. non multum remota ante medium.

*Epist. 19. paulo post principio mo. 7.

IO quolib. 7. q. 6. art. 1. 2. & 3. Et po. qd. 4. art. 1. Et 4. diff. 21. quæst. 1. art. 2. q. 1. 3. Et gal. 4. lec. 6. Cor. 3. Cap. 3. in princ. habetur hic lib. tomo. 6.

Lib. 20. c. 1. circa medium.

Cap. 5. eccl. hier. pa. 1.

Elicitur ex cap. 18. 19. 20. 24. & 31. to. 1.

ad exercitum studiosorum, & contra irrisionem infidelium: de quibus dicitur Matth. 21. 7. Nolite sanctorum dare quibus.

AD PRIMUM ergo dicendum, qd sicut docet Dionysius c. 2. celestis hierarchie, magis est conueniens qd diuina in scripturis tradantur sub figuris viliū corporū, quam corporū nobilij. Et hoc pp tria. primo, quia p hoc magis liberat humanus animus ab errore. Manifestum enim apparet, qd hæc est proprietate nō dicitur de diuinis: qd possit esse dubiū, si sub figuris nobilij corporū describerentur diuina, maxime apud illos, qd nihil aliud a corporibus nobilij excogitare nouerūt. Scdō, qd hic modus cōuenientior est cognitioni, quā de Deo hēmus in hac vita. Magis n. manifestat nobis de ipso qd nō est, qd qd est. & ideo similitudines illarum rerū, qd magis eōganf a Deo, veriorē nobis faciūt æstimationē qd sit supra illud qd de Deo dicim, vel cogitamus. Tertio, qd p humōi, diuina magis occultant indignis.

ARTICVLVS X.

AD DECEMVVM sic proceditur. Videtur, qd sacra scriptura sub vna litera nō hēat plures sensus, qd sunt historici vel literales, allegorici, tropologici sive morales, & anagogici: multipliciter enim sensū in vna scriptura parit cōfusione, & d. ceptionē, & tollit arguēdi firmitatē: vñ ex multiplicibus ppositionibus nō pcedit argumētatio: sed scdm hoc aliq fallacia a signat. Sacra autē scriptura dēt esse efficac ad ostēdēdā veritatē abiq; of fallacia. Ergo nō dēt ea sub vna litera plures sēs traditæ. Præterea, Augustinus dicit in libro de utilitate credēdi, qd scriptura, quæ Testm vetus vocat, quadrifaria traditur, scilicet scdm historiā, scdm ztiologiā, scdm analogiā, scdm allegoriā. Quæ qdē quatuor a quatuor p dicitis videtur esse aliena omnino. Nō igit conueniēs vñ, qd eadē litera sacre scripturæ secundū quatuor sensus prædictos exponat. Præterea, præter prædictos sensus inuenitur sensus parabolics, qui inter illos sensus quatuor non continetur.

RESPONDEO dicendum, qd conueniens est sacre scripturæ diuinæ & spiritualia sub similitudine corporalium tradere. Deus enim omnibus puidet sicut quod comperit eorum natura: est aut naturale homini vt p sensibilia ad intelligibilia veniat: quia ois nostra cognitio a sensu ininitum habet. Vnde cōuenienter in sacra scriptura traduntur nobis spiritualia sub metaphoricis corporalij, & hoc est qd dicit Dionysius in cap. celestis hierarchie: Impossibile est nobis aliter lucere diuinū radium nisi varietate sacrorum velaminum circumuelatum. Conuenit et sacre scripturæ, quæ cōter omnibus pponitur (sicut illud ad Romanos primo, Sapientibus & insipientibus debitor sum) vt spiritualia sub similitudinibus corporalij pponant, vt saltē vel sic rudes eā capiat: q ad intelligibilia sē se capiendā nō sunt idonei.

AD PRIMVM ergo dicendum, qd poeta vtiur metaphoricis pp repræsentationē: repræsentatio n. naturaliter homini delectabilis est. Sed sacra doctrina vtiur metaphoricis propter necessitatem & utilitatem, vt dictum est.

AD SECVNDVM dicendum, qd radius diuinæ reuelationis nō destruit pp figuras sensibiles qbus circumuelat, vt dicit Dionysius, sed remanet in sua veritate, vt mētes qbus sit reuelatio, nō pmittat in similitudinibus pmanere, sed eleuet eas ad cognitionē intelligibiliū, & eos, qbus reuelatio facta est, alij et circa hanc instruant. Vnde ea, q in vno loco scripturæ tradunt sub metaphoricis, in alijs locis expressius exponuntur. Et ipsa et occultatio figurarū vtilis est ad

AD PRIMUM ergo dicendum, qd multiplicitas horū sensū nō facit a quocumque, aut aliā specie multiplicatis: qā sicut nā dicitur est, & sensus isti nō multiplicatur pp hoc, qd vna vox multa significet, sed qā ipsa res significat p voces, aliaū rerū possunt esse signa. Et ita etiā nulla confusio sequitur in sacra scriptura, cū omnes sensus fundentur sup vnū scilicet, literalem, ex quo solo pot trahi argumentū, nō aut ex his, quæ sēdm allegoriā dicuntur, vt dicit Augustinus in epistola cōtra Vincentiū Donatistā. Nō tñ ex hoc aliqd deperit sacre scripturæ, qā nihil sub spūali sensu cōtinetur fidei necessariū, qd scriptura p literālē sensū alicubi manifestē nō tradat.

AD SECVNDVM dicendum, qd illa tria, historia, ztiologia, analogia, ad vnū literalem sensū pntent. nā historia est, vt ipse Augustinus exponit, cū simpliciter aliqd pponitur: ztiologia verō, cū cā dicit assignatur, sicut cū Dīs assignat causā quare moy ses pmissit licentiā repudiādi vxores, scilicet pp duritiā cordis ipsorū. Matth. 1. 19. Analogia verō est, cū veritas vnus scripturæ ostenditur veritati alterius nō repugnare. Sola aut allegoria inter illa quatuor p tribus spūalibus sēbus ponit, sicut & mag. de Sact. Viſt. * sub sensu allegorico etiā anagogicū, cōprehendit, ponens in tercio suarū insiarū solū tres sensus, scilicet historicū, allegoricū, & tropologicū.

QVAESTIO SECVNDA.

De Deo, an Deus sit.

QUI igitur principalis intentio huius sacre doctrinæ est, Dei cognitionem tradere, & nō solum secundum quod in se est, sed etiam secundum quod est principium rerū & finis earū. & specialiter rationalis creaturæ, vt ex dictis est manifestū, ad huius doctrinæ expositionem intendentes.

Primo, tractabimus de Deo. Secundo, de motu rationalis creaturæ in Deū. Tertio, de Christo qui secundum quod homo via est nobis tendendi in Deum. CONSIDERATIO autem de Deo tripartita erit. Primo, nanque considerabimus ea quæ ad essentiam diuinam pertinent. Scdō, ea quæ pntent ad distinctionem psonarū. Tertio, ea quæ pntent ad pcessū creaturarū ab ipō. CIRCA essentiam verō diuinam. Primo, considerandum est an Deus sit. Secundo, quō sit: vel potius quomodo nō sit. Tertio, considerandū erit de his quæ ad operōnē ipsius pntent, scilicet de scientia & voluntate potētia.

ARTICVLVS PRIMVS.

Primum Deum esse sit per se notum.

AD PRIMUM sic proceditur. Videtur quod Deum esse sit per se notū. Illa enim nobis dicitur p se nota quorū cognitio nobis naturaliter inest, sicut patet de primis principijs. Sed sicut dicit Damasc. in princ. libri sui, Omnibus cognitio existendi Deum naturaliter est in terra: ergo Deum esse est per se notum.

Præterea, illa dicitur esse p se nota, quæ statim cognitis terminis cognoscitur, q Philosophus attribuit primis demonstratiōnis principijs, in 1. Poster. tom. 1.

In corp. ar.

Loco dicto in argumento.

In prol. lib. 1. de sacra. c. 4.

art. 7. quæst. pcedent.

II. diff. 3. q. 1. art. 2. Et 1. contra. c. a. 10. & 11. Et veri. q. 10. ar. 12. Et po. q. 7. ar. 2. 1. 1.

* 11. r. orthodoxæ fidei: cap. 2. & 3. * Pri. post. text. 6. an. te mediū. tom. 1.

* Scito. n. qd est totu, & quid pars, statim scitur, qd omne totu maius est sua parte: sed in intellectu qd significet hoc non dicitur statim h. dicitur, qd dicitur. Significatur. n. hoc nomine id quo maius significari potest: maius autem est qd est in re & in intellectu, qd est in intellectu tantum: unde cum in intellectu hoc nomine Deum statim sit in intellectu, sequitur etiam quod sit in re: ergo Deum esse est per se notum.

¶ 3 Præterea, Veritatem esse est per se notu: qa qui negat veritatem esse, concedit veritatem non esse: si enim veritas non est, verum est veritatem non esse. si autem est aliquid verum, oportet quod veritas sit. Deus autem est ipsa veritas, Ioan. 14. Ego sum via, veritas & vita: Ergo Deum esse est per se notum.

¶ 4. Met. & 1. * Postea, circa prima demonstrationis principia, cogitari autem potest oppositum eius qd est Deu esse, scilicet illud Ps. 52. Dixit insipiens in corde suo, non est Deus, ergo Deu esse non est per se notum.

RESPONDEO dicendum, qd contingit aliquid esse p se notu dupliciter. vno modo scilicet se & non quo ad nos: alio modo scilicet se & quo ad nos. Ex hoc, n. aliquid ppositio est p se nota, qd p dicitur includitur in ratione subiecti, vt homo est animal: nam animal est de ratione hominis. Si igitur notu sit omnibus de p dicitur, & de subiecto quid sit, ppositio illa erit omnibus p se nota, sicut patet in primis demonstrationum principijs, e, quoru termini sunt qda communia, qd nullus ignorat, vt ens, & non ens totum & pars, & similia. Si autem apud aliquos notum non sit de p dicitur & subiecto quid sit, ppositio qd quatum in se est erit p se nota, non in apud illos, qui p dicitur, & subiectum ppositionis ignorat. Et ideo contingit dicitur Boer. * in li. de hebd. qd sunt communes animi conceptiones, & p se nota apud sapientes tm: vt in corporealis in loco non esse. Dico ergo qd hæc ppositio, Deus est, quatum in se est, p se nota est: qa p dicitur est id eum subiecto. Deus em est suum esse, vt infra patebit. * Sed qa nos non scimus de Deo qd est, non est nobis p se nota, sed in diget demonstrari p ea, qd sunt magis nota quo ad nos, & minus nota quo ad natura, scilicet per effectus.

AD PRIMUM ergo dicendum, qd cognoscere Deu esse in aliquo communi sub quadam confusione est nobis naturaliter insertu, in quantum scilicet, Deus est hominis beatitudo, homo. n. naturaliter desiderat beatitudinem e: & q naturaliter desideratur ab homine, naturaliter cognoscitur ab eod. Sed hoc non est simpliciter cognoscere Deu esse, sicut cognoscere veniẽte non est cognoscere Petru, quis sit Petrus veniens: multu. n. pfectu hois bonu. qd est beatitudo, existimat diuitias; qdã vero voluptates, qdã autẽ aliquid aliud.

AD SECUNDUM dicendum, qd forte ille, qd audit hoc nomen Deum, non intelligit significari aliqd, quo maius cogitari non possit, cum qdã crediderint Deum esse corpus. dato et. a qd quilibet intelligat hoc nomine Deum significari hoc qd, scilicet illud, quo maius cogitari non potest, non in p hoc se qd, qd intelligat id, quod significatur, p nomen esse in rerum natura, sed in apprehensione intellectus tantum. Nec potest argui qd sit in re, nisi daretur qd sit in re aliquid, quo maius cogitari non potest: quod non est datum a ponentibus Deum non esse.

AD TERTIUM dicendum, quod veritatem esse in communi est per se notum: sed primam veritatem esse hoc non est per se notum quo ad nos.

ARTICVLVS II. Virum Deum esse sit demonstrabile.

AD SECUNDUM sic procedit. Videtur, qd Deum esse non sit demonstrabile. Deum enim esse est articulus fidei: sed ea, qd sunt fidei, non sunt de-

monstrabilia: qa demonstratio facit scire, fides autẽ de nõ apparentibus est, vt patet p Apostolu ad Hebreros vndecimo: ergo Deu esse nõ est demonstrabile.

¶ 2 Præterea, medium demonstratiois est qd quid est sed de Deo non possumus scire quid est: sed solum quid non est: vt dicitur Dama. ergo non possumus demonstrare Deum esse.

¶ 3 Præterea, si demonstraretur Deum esse, hoc non esset nisi effectibus eius: sed effectus eius non sunt pportioati ei, cum ipse sit infinitus & effectus finiti: finiti autẽ ad infinitu nõ est pportio: cũ ergo cũ non possit demonstrari p effectũ sibi nõ pportioatum, vt quod Deum esse non possit demonstrari.

¶ 4. Met. & 1. * Postea, circa prima demonstrationis principia, cogitari autem potest oppositum eius qd est Deu esse, scilicet illud Ps. 52. Dixit insipiens in corde suo, non est Deus, ergo Deu esse non est per se notum.

RESPONDEO dicendum, qd duplex est demonstratio. vna, qd est p cam: & dicitur p qd: & hæc est priora simpliciter: alia est p effectũ, & dicitur demonstratio, qa, & hæc est p ea, qd sunt priora quo ad nos. cũ. n. effectus aliquis nobis est manifestior, qd sua causa, p effectũ pcedimus ad cognitionẽ causę. ex quolibet aut effectũ pot demonstrari p effectũ cam eius esse, si tũ eius effectus sint magis noti quo ad nos, qa, cũ effectus depẽdat a cã, posito effectũ necesse est cã pexistere. Vñ deũ esse scdm qd nõ est p se notu quo ad nos demonstrabile est p se effectus nobis notos.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod Deu esse, & alia huiusmodi quæ per rationem naturalem nota possunt esse de Deo, vt dicitur Rom. 1. non sunt articuli fidei, sed pambula ad articulos. Sic. n. fides p supponit cognitionem naturalem, sicut gratia natura: & vt pfectio pfectibile: nihil tũ phiber illud qd scdm se demonstrabile est, & scilicet, ab aliquo accipi, vt credibile, qui demonstrationem nõ capit.

AD SECUNDUM dicendum, quod cum demonstratur causa per effectum, necesse est vt effectũ loco diffinitionis causę ad pbandũ causam esse. & hoc maxime contingit in Deo: quia ad pbandum aliquid esse, necesse est accipere p medio quid significet nomen, non autem quod quid est, quod est, quod est, sequitur ad diffinitionem an est. Nomina autẽ dei imponuntur ab effectibus, vt postea ostendetur: * vnde demonstrando Deum esse p effectũ accipere possumus p medio qd significet nomen de.

AD TERTIUM dicendum, quod per effectus non proportionatos causę, non potest perfecta cognitio de causã haberi: sed tamen ex quocunq; effectũ potest manifeste nobis demonstrari causã esse: vt dictum est: * & sic ex effectibus dei potẽ demonstrari Deum esse: licet p eos non pfectẽ possumus eum cognoscere secundum suam essentiam.

ARTICVLVS III. Virum Deum sit.

AD TERTIUM sic proceditur. Videtur qd Deum non sit. Quia si vnum contrariorum fuerit infinitu, totaliter destruetur aliud. Sed hoc intelligit in hoc nomine Deum, scilicet qd sit quoddã bonum infinitu: sic ergo Deum esse, nullũ malũ inueniretur. Inuenitur autẽ malũ in mundo, ergo Deum non est.

¶ 2 Præterea, Quod potest compleri per pauciora principia non sit per plura. Sed videtur, qd omnia quæ apparent in mundo, possunt compleri per alia principia, supposito, quod Deus non sit, quia ea quæ sunt naturalia, reducuntur in principium, quod est natura. Ea vero quæ sunt a pposito, reducuntur in principium, quod est ratio humana vel voluntas. Nulla igitur necessitas est ponere Deum esse. Sed contra qd dicitur Exo. 3. ex psona dei ego su qd su. Rãdeo dicendum, qd nõ est qnq; vijs pbari pot.

Libr. 1. or. thod. fi. dei. cap. 4.

553

Ex 1. Met.

234

Q. 13. ar. 1.

d

55

66

* In corp. art.

13

1. diff. 8. q.

1. art. 1. Et

1. cõr. cap. 13. Et

opus. 3. c. 3. Et veri.

q. 1. art. 4. 7. & po. 4. 7.

Prima autẽ manifestior via est, qd sumit ex parte mot. Geru. est. n. & sensu constat, aliqua moueri in hoc mundo: nõ autẽ qd mouet, ab alio mouet. Nihil em mouet nisi qd est in potentia ad illud, ad qd mouet: si mouet autẽ aliquid fm quod est actu. Mouet, nihil aliud est qd educere aliqd de potentia in actu. De potentia autẽ nõ potẽ aliqd reduci in actu, nisi p aliqd ens in actu: sicut calidũ in actu, vt ignis, facit ligũ, qd est calidũ in potentia, esse actu calidũ, & p hoc mouet, & alterat ipsum. Nõ autẽ est possibile vt idẽ sit simul in actu & potentia fm idẽ, sed solum fm diuersa. qd. n. est calidũ in actu, nõ potẽ simul esse calidũ in potentia, sed est simul frigidũ in potentia. Impossibile est ergo qd fm idẽ & eodẽ nõ aliqd sit mouens & motum, vel qd moueat se ipsum: nõ ergo qd mouet oportet ab alio moueri. Si ergo id a quo mouet moueat, oportet & ipsum ab alio moueri: & illud ab alio: hic autẽ nõ est pcedere in infinitu: qa sic non esset aliqd primũ mouens, & p consequens nec aliqd aliud mouens, qa mouetia secũda nõ mouent nisi p hoc qd sunt mota a primo mouente, sicut baculus non mouet nisi p hoc qd est motus a manu: ergo necesse est deuenire ad aliqd primũ mouens, qd a nullo mouet e: & hoc omnes in telligent Deu.

Secunda via est ex rone causę efficientis. Inuenimus. n. in istis sensibilibus esse ordinẽ causarũ efficientiũ, nec tũ inueniẽ, nec est possibile qd aliqd sit causa efficiens sui ipsius, qa sic esset prius seipso, qd est impossibile. nõ autẽ est possibile qd in causis efficientib; pcedat infinitu: qa i omnib; causis efficientib; ordinatis primũ est causa mediũ, & mediũ est causa vltimũ, siue media sint plura siue vnũ tm: remota autẽ causa, remouet effectũ: ergo, si nõ fuerit pri mu in causis efficientib;, non erit vltimũ nec mediũ. Sed si pcedat i in finitu in causis efficientib;, nõ erit prima causa efficiens: & sic nõ erit nec effectũ vltimũ: nec causę efficientes medię, quod patere esse falsum. ergo est necesse ponere aliquam causam efficientem primam: quam omnes Deum nominant.

Tertia via est sumpta ex possibili & necessario, qd talis est. Inueniẽ. n. in rebus qdã, qd sunt possibilis esse, & nõ esse: cum qdam inueniant gũari: & corrũpibile est aut oia qd sunt talia, semper esse: qa qd possibile est nõ esse, qnq; nõ est: Si igit oia sunt possibilis nõ esse, aliqd nihil fuit in reb;. Sed si hoc est verũ, et nunc nihil esset: qa qd nõ est, non incipit esse nisi p aliqd qd est. Si igit nihil fuit, ens impossibile fuit qd aliquid inciperet esse, & si nõ nihil esset: qd patet esse falsum. Nõ ergo oia entia sunt possibilis: sed oportet aliqd esse necessariũ in reb;. Oẽ autẽ necessariũ vel habet causam suę necessitatis aliudẽ, vel nõ habet. nõ est autẽ possibile qd pcedat i finitu i necessarijs, qd hnt causam suę necessitatis, sicut nec i causis efficientib;, vt pbatũ est. * ergo necesse est ponere aliqd qd sit p se necessariũ, non habẽ causam necessitatis aliudẽ, sed quod est causa necessitatis alijs: quod omnes dicunt Deum.

Quarta via sumit ex gradib;, qd in reb; inueniunt. Inuenit. n. in reb; aliqd magis & min; bonũ & verũ & nobile: & sic de alijs hmõi. Sed magis & verũ dicunt de diuersis fm qd appropinquant diuersissimo de ad aliqd, qd maxime est: sicut magis calidũ est, qd magis appropinquat maxime calido. Est igit aliqd, qd est verissimũ, & optimũ, & nobilissimũ, & p consequens maxime ens: nã qd sunt maxime vera, sunt maxime entia, vt dicitur metaphysic. * Quod autẽ dicitur maxime tale in aliquo gũe est causa omniũ, qd sunt illius generis: sicut ignis, qd est maxime calidũ, est causa omniũ calidorum, vt in eodẽ libro dicitur. Ergo est aliqd qd omnib; entib; est causa esse, & bonitatis & cuiuslibet pfectionis: & hoc dicim; Deu.

In iam dictis in isto articulo.

Prima autẽ manifestior via est, qd sumit ex parte mot. Geru. est. n. & sensu constat, aliqua moueri in hoc mundo: nõ autẽ qd mouet, ab alio mouet. Nihil em mouet nisi qd est in potentia ad illud, ad qd mouet: si mouet autẽ aliquid fm quod est actu. Mouet, nihil aliud est qd educere aliqd de potentia in actu. De potentia autẽ nõ potẽ aliqd reduci in actu, nisi p aliqd ens in actu: sicut calidũ in actu, vt ignis, facit ligũ, qd est calidũ in potentia, esse actu calidũ, & p hoc mouet, & alterat ipsum. Nõ autẽ est possibile vt idẽ sit simul in actu & potentia fm idẽ, sed solum fm diuersa. qd. n. est calidũ in actu, nõ potẽ simul esse calidũ in potentia, sed est simul frigidũ in potentia. Impossibile est ergo qd fm idẽ & eodẽ nõ aliqd sit mouens & motum, vel qd moueat se ipsum: nõ ergo qd mouet oportet ab alio moueri. Si ergo id a quo mouet moueat, oportet & ipsum ab alio moueri: & illud ab alio: hic autẽ nõ est pcedere in infinitu: qa sic non esset aliqd primũ mouens, & p consequens nec aliqd aliud mouens, qa mouetia secũda nõ mouent nisi p hoc qd sunt mota a primo mouente, sicut baculus non mouet nisi p hoc qd est motus a manu: ergo necesse est deuenire ad aliqd primũ mouens, qd a nullo mouet e: & hoc omnes in telligent Deu.

Quinta via sumit ex gubernatione rerũ; videm; . n. qd aliqua, qd cognitione carẽt. f. corpa nãtia, operant; p sine: qd apparet ex hoc qd semper aut frequentius eodẽ nõ opant, vt cõsequant id qd est optimũ. Vñ patet qd nõ a casu, sed ex intentione pueniũt ad finẽ. Ea autẽ, qd nõ hnt cognitionẽ, nõ tendunt in finẽ, nisi directã ab aliquo cognoscẽte & intelligẽte: sicut sagitta a sagittate: ergo est aliqd itelligẽs, a quo oẽs res naturales ordinantur ad finẽ: & hoc dicim; Deu.

AD PRIMUM ergo dicendum, qd sicut dicit Aug. * in Enchi. De. cõ sit sumẽ bonũ, nullo nõ fineret aliqd mali eẽ i opib; suis, nisi eẽt adeo opores, & bonũ, vt bñ faceret eẽ de malo: hoc ergo ad finitã dei bonitãtẽ p̄inet: vt eẽ pmittat mala, & ex eis eliciat bõa.

AD SECUNDUM dicendum, quod cum natura p determinatũ finẽ opere ex directione alicuius superioris agentis: e necesse est ea qua a natura sunt eẽ in Deu reducere, sicut in primã causã. Similiter eẽ qd ex pposito sunt, oportet reducere in aliqua aliorẽ causã, qd nõ sit rõ & voluntas humana: qa hæc mutabilia sunt & defectibilia: oportet autẽ oia nobilia & deficiente possibilis, reduci in aliqd primũ principii immobile & p se necessariũ: sicut ostensũ est. art.

¶ 1. contra c. 2. c. & lib. 2. c. 3. p̄i. & lib. 4. c. 11. col. 3. & opus. 3. c. 16. & 19.

¶ 2. Præterea, Omne figuratũ est corp; cum figura sit qualitas circa quantitãtẽ: sed De; vñ esse figuratũ, cũ scriptũ sit Gen. 1. Faciam; hoĩem ad imaginẽ & similitudinẽ nostrã, figura enim imago dicitur, fm illud Heb. 1. Cũ sit splendor glorię, & figura substantię eius: id est, imago. ergo Deus est corpus.

¶ 3 Præterea, Omne qd habet partes corporeas est corp;: sed scriptura attribuit Deo partes corporeas: dicitur enim Job. 41. Si habes brachium vt Deus, & in psalm. Oculi Domini super iustos: & dextera Domini fecit virtutem: ergo Deus est corpus.

ARTICVLVS III. De Deo simpliciter, in octo articulos diuisa.

COGNITIO de aliquo an sit, inqurere restat, quõ sit, vt sciat de eo qd sit. Sed quia de Deo scire nõ possumus quid sit: sed quid non sit: nõ possumus cõsiderare de Deo quõ sit, sed potius quõ non sit.

¶ Primo ergo considerandum est quomodo non sit.

¶ Secundo quomodo a nobis cognoscatur.

¶ Tertio quomodo nominetur.

¶ Quarto autem ostendi de Deo quomodo nõ sit remouendo ab eo ea, quæ ei nõ conueniunt, vt pote compositionem, motum, & alia huiusmodi.

¶ Primo ergo inquiratur de simplicitate ipsius, per quam remouetur ab eo cõpositio. Et quia simplicia in rebus corporalibus sunt imperfecta & partes.

¶ Secundo inquiratur de perfectione ipsius.

¶ Tertio de infinitate eius.

¶ Quarto de immutabilitate.

¶ Quinto de vnitãte.

¶ CIRCA primum quaruntur octo.

¶ Primo vtum Deus sit corpus.

¶ Secundo, vtũ sit in eo cõpositio formę & materię.

¶ Tertio, vtũ sit in eo cõpositio quidditatis, siue essentia, vel nature, & subiecti.

¶ Quarto, vtũ sit in eo cõpositio, qd est ex essẽtia & eẽ.

¶ Quinto, vtũ sit in eo cõpositio gũis & differentię.

¶ Sexto, vtũ sit in eo cõpositio subiecti & accidentis.

¶ Septimo, vtum sit quocunq; modo cõpositus vel totaliter simplex.

¶ Octauo, vtum veniat in compositionem cũ alijs.

ARTICVLVS PRIMVS. Virum Deum sit corpus.

AD PRIMUM sic proceditur. Vñ qd Deus sit corpus. Corpus em est quod habet trinam dimensionem: sed sacra scriptura attribuit Deo trinã dimensionem: dicit enim Job. 11. Excelsior celo est, & qd facies; p̄fundior inferno, & vnũ cognoscet; longior terra mensura eius & latior mans; ergo Deus est corp;.

¶ 2 Præterea, Omne figuratũ est corp; cum figura sit qualitas circa quantitãtẽ: sed De; vñ esse figuratũ, cũ scriptũ sit Gen. 1. Faciam; hoĩem ad imaginẽ & similitudinẽ nostrã, figura enim imago dicitur, fm illud Heb. 1. Cũ sit splendor glorię, & figura substantię eius: id est, imago. ergo Deus est corpus.

¶ 3 Præterea, Omne qd habet partes corporeas est corp;: sed scriptura attribuit Deo partes corporeas: dicitur enim Job. 41. Si habes brachium vt Deus, & in psalm. Oculi Domini super iustos: & dextera Domini fecit virtutem: ergo Deus est corpus.

118

136

Enchirid. 1. circa principia h. to. 3.

136

118.

* In isto

48

1. contra c.

2. c. & lib.

2. c. 3. p̄i. & lib. 4. c.

11. col. 3. & opus. 3.

c. 16. & 19.

¶ 4. Præ-

* Primo post textu vltimo a medio illius & textu q. circa finem 4. met. textu. 2. inquitur. to. 1. & 3. a 436

In libr. ar. omne qd est sit bonum: circa principia illius. Q. 3. art. 4.

475

112

1. contr. c.

12. 1. &

14. Erpo.

q. 7. art. 3.

Et op. 3. c.

¶ 4 Præterea, Situs non convenit nisi corpori: sed ea, quæ ad situm pertinent, in scripturis dicuntur de Deo: dicitur enim Esaiæ 6. Vidi Dominum sedere. & Esaiæ 3. Stat ad iudicandum Dominus. ergo Deus est corpus.

¶ 5 Præterea, Nihil potest esse terminus localis à quo, vel ad quæ, nisi sit corpus vel aliquod corporeum: sed Deus in scriptura dicitur esse terminus localis ut ad quæ, secundum illud Psalm. Accedite ad eum, & illud. & ut à quo, secundum illud Hierem. 17. Recedite à terra in terra scribentur. ergo Deus est corpus.

SED CONTRA est quod dicitur Ioan. 4. Spiritus est Deus. RESPONDEO dicendum absolute Deum non esse corpus: quod tripliciter ostendi potest.

Primo quidem, quia nullum corpus movet non motum ut patet inducendo per singula. Ostensum est autem supra, quod Deus est primum movens immobile: unde manifestum est quod Deus non est corpus.

Secundo, quia necesse est id, quod est primum ens, esse in actu, & nullo modo in potentia. Licet enim in uno eorum quod exiit de potentia in actu, prius sit potentia quam actus tempore simpliciter, tamen actus prior est potentia, quia actus in potentia, non reducitur in actu nisi per ens actu. Quod si Deus est autem supra, quod Deus est primum ens. Impossibile est igitur quod Deus sit aliquid in potentia: omne autem corpus est in potentia: quia continentur in quantum huiusmodi divisible est in infinitum: impossibile est igitur Deum esse corpus.

Tertio, quia Deus est id quod est nobilissimum in entibus, ut ex dictis patet: impossibile est autem aliquid corpus esse nobilissimum in entibus: quia corpus autem est vivum, aut non vivum. Corpus autem vivum manifestum est quod est nobilissimum corpore non vivo: corpus autem vivum non vivit in quantum corpus, quia sic omne corpus vivit: oportet igitur quod vivat per aliquid aliud, sicut corpus nostrum vivit per animam. Illud autem, per quod vivit corpus: est nobilissimum corpus: impossibile est igitur Deum esse corpus.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod sicut supra dictum est, sacra scriptura tradit nobis spiritualia & divina sub similitudinibus corporalium. Unde, cum triam dimensionem Deo attribuit sub similitudine quantitatis corporeæ, quantitatem virtuales ipsi designat: ut propter profunditatem, virtutem ad cognoscendum occultata: per altitudinem, excellentiam virtutis super omnia: per longitudinem, durationem sui esse: per latitudinem, affectum dilectionis ad omnia. Vel ut dicit Dionysius, ca. de div. no. per funditatem Dei, intelligit incomprehensibilitatem ipsi essentiam: per longitudinem, processum virtutis eius omnia penetrantis: per latitudinem verò, superextensio eius ad omnia in quantum. I. sub eius protectione omnia continentur.

AD SECUNDUM dicendum, quod homo dicitur esse ad imaginem Dei, non secundum corpus, sed secundum id, quo homo excellit animalia: unde sequitur Gen. 1. postquam dictum est, Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram, ut præsit personis maris, &c. excellit autem homo omnia animalia quantum ad rationem & intellectum: unde secundum intellectum & rationem, quæ sunt in corpore, homo est ad imaginem Dei.

AD TERTIUM dicendum, quod partes corporeæ attribuantur Deo in scripturis, ratione suorum actuum secundum quandam similitudinem: sicut actus oculi est videre: unde oculus de Deo dicitur significat virtutem eius ad videndum modo intelligibili non sensibili: & simile est de alijs partibus.

AD QUARTUM dicendum, quod ea quæ ad situm pertinent non attribuantur Deo, nisi secundum quandam similitudinem, sicut dicitur sedens propter suam immobilitatem & auctoritatem: & stans propter suam fortitudinem ad debellandum omne quod adversatur.

AD QUINTUM dicendum, quod ad Deum non acceditur passibus corporalibus, cum ubique sit: sed affectibus mentis: & eodem modo ab eo receditur: & sic accessus & recessus sub similitudine localis motus designant spirituales affectus.

ARTICULVS II. Virum in deo sit compositio forma & materia.

AD SECUNDUM sic proceditur. Videtur quod in Deo sit compositio forma & materia. Omnia enim quod habet animam est compositum ex materia & forma: quia est forma corporis. sed scriptura, attribuit animam Deo, introducit enim ad Hebraeos 10. ex gloria Dei, Iustus autem meo ex fide vivit: quod si subtraxerit se, non placebit autem meo. ergo Deus est compositus ex materia & forma.

¶ 2 Præterea, ira, gaudium & huiusmodi sunt passionem communi, ut dicitur 1. de anima: sed huiusmodi attribuitur Deo in scriptura. dicitur enim in Psalm. Iratus furor Domini in populo suo: ergo Deus est materia & forma est compositus.

¶ 3 Præterea, Materia est principium individuationis: sed Deus videtur esse individuus: non enim de multis predicatur, ergo est compositus ex materia & forma. SED CONTRA ostenditur ex materia & forma est corpus: quæritur enim. n. dimensio est quod primo inheret materia. sed Deus non est corpus, ut ostensum est. Ergo Deus non est compositus ex materia & forma.

RESPONDEO dicendum, quod impossibile est in Deo esse materiam.

Primo quidem, quia materia est id, quod est in potentia: ostensum est autem, quod Deus est purus actus non habens aliquid de potentia, unde impossibile est quod Deus sit compositus ex materia & forma.

Secundo, quia omne compositum ex materia & forma est perfectum & bonum per suam formam: unde oportet quod sit bonum per participationem secundum quod materia participat formam. Primum autem quod est bonum & optimum quod Deus est, non est bonum per participationem: quia bonum per essentiam prius est bono per participationem: unde impossibile est quod Deus sit compositus ex materia & forma.

Tertio, quia vivit quod agit: agens agit per suam formam: unde secundum quod aliquid se habet ad sui formam, sic se habet ad hoc quod sit agens: quod igitur primum est & per se agens, oportet quod sit primum & per se forma. Deus autem est primum agens, cum sit prima causa efficiens, ut ostensum est. Est igitur per essentiam suam forma, & non compositus ex materia & forma.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod anima attribuitur Deo per similitudinem actus: quod enim volumus aliquid nobis, ex anima nostra est: unde illud dicitur esse placitum animæ Dei, quod est placitum voluntati ipsius.

AD SECUNDUM dicendum, quod ira & huiusmodi attribuitur Deo secundum similitudinem effectus: quia non proprium est irati punire, eius ira punio metaphoricè vocat.

AD TERTIUM dicendum, quod forme, quæ sunt receptibiles in materia, individuatur per materiam, quod non potest esse in alio, cum sit primum subiectum substantiæ, forma verò quantum est de se, nisi aliquid aliud impediatur, recipi potest à pluribus. Sed illa forma, quæ non est receptibilis in materia, sed est se subsistentis, ex hoc ipso individuatur, quod non potest recipi in alio, & huiusmodi forma est Deus, unde non sequitur, quod habeat materiam.

ARTICULVS III. Virum sit idem Deus quod sua essentia vel natura.

AD TERTIUM sic proceditur. Videtur quod non sit idem Deus quod sua essentia vel natura. Nihil enim est in seipso, sed essentia vel natura Dei, quæ est deitas, dicitur esse in Deo: ergo videtur quod Deus non sit idem quod sua essentia vel natura.

¶ 2 Præterea, Effectus assimilatur suæ causæ: quia omne agens agit sibi simile. sed in rebus creatis non est idem suppositum quod sua natura: non enim idem est homo quod sua humanitas, ergo nec Deus est idem quod sua deitas.

CONTRA de Deo dicitur quod est vita, & non solum quod est vivens, ut patet Ioan. 14. Ego sum vita, veritas & vita. Sicut autem se habet vita ad viventem, ita deitas ad Deum. ergo Deus est ipsa deitas.

RESPONDEO dicendum, quod Deus est idem quod sua essentia vel natura. Ad cuius intellectum sciendum est, quod in rebus

In rebus compositis ex materia & forma necesse est quod differat natura vel essentia & suppositum: quia essentia vel natura comprehendit in se illa rationem, quæ cadit in distinctione speciei. sicut humanitas comprehendit in se ea, quæ cadit in distinctione hominis: huiusmodi est hoc & hoc significat humanitas: hoc scilicet quod homo est homo. Sed materia individuatur cum accidentibus omnibus individuatur ipsam non cadit in distinctione speciei: non enim cadit in distinctione hominis hæc carnes & hæc ossa, aut albedo, vel nigredo, vel aliquid huiusmodi: unde hæc carnes & hæc ossa & accidentia designantia hæc materiam non concluduntur in humanitate: & tamen in eo quod est homo includuntur: unde id, quod est homo, habet in se aliquid quod non habet humanitas: & propter hoc non est totaliter idem homo & humanitas: sed humanitas significat ut pars formaliter respectu materię individuat. In his igitur, quæ non sunt composita ex materia & forma, in quibus individuatio non est per materiam individuatur, id est, per hæc materiam, sed ipsa forma per se individuatur, oportet quod ipsa forma sit supposita substantia: unde in eis non differt suppositum & natura. Et sic, cum Deus non sit compositus ex materia & forma, ut ostensum est, oportet quod Deus sit sua deitas, sua vita, & quod aliud sit de Deo predicatur.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod de rebus simplicibus loqui non possumus, nisi per modum compositorum: quibus cognitionem accipimus: & ideo de Deo loquentes utimur nominibus concretis, ut significemus eius subsistentiam: quia apud nos non subsistit nisi compositus: & utimur nominibus abstractis, ut significemus eius simplicitatem. Quod ergo dicitur deitas, vel vita, vel aliquid huiusmodi est in Deo, referendum est ad diversitatem, quæ est in acceptione intellectus nostri, & non ad aliquam diversitatem rei.

AD SECUNDUM dicendum, quod effectus Dei imitatur ipsum non perfecte, sed secundum quod possunt: & hoc ad defectum imitationis pertinet, quod id, quod est simplex & vnum non potest representari nisi per multa: & sic accidit in eis compositis, ex qua provenit quod in eis non est idem suppositum quod natura.

dicimus esse primam causam efficientem: impossibile est ergo, quod Deus sit aliud esse, & aliud esse essentia.

Secundo, quia esse est actualitas omnis formæ vel naturę: non enim bonitas vel humanitas significat in actu, nisi per ut significamus eam esse: oportet igitur quod ipsum esse comparet ad essentiam, quæ est aliud ab ipso sicut actus ad potentiam: cum igitur Deus nihil sit potentia, ut ostensum est. sequitur quod non sit aliud in eo essentia, quam suum esse: sua igitur essentia est suum esse.

Tertio, quia sicut illud, quod habet ignem, est ignis per participationem: ita illud, quod habet esse & non est esse, est ens per participationem. Deus autem est sua essentia, ut ostensum est: si igitur non sit suum esse, erit ens per participationem & non per essentiam: non ergo erit primum ens, quod absurdum est dicere. Est igitur Deus suum esse, & non solum suam essentiam.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod aliquid, cui non sit additio, potest intelligi dupliciter: uno modo, ut de ratione eius sit quod non fiat ei additio, sicut de ratione animalis irrationalis est, ut sit sine ratione. Alio modo intelligitur aliquid, cui non sit additio: quia non est de ratione eius quod sibi fiat additio. Sicut animal commune est sine ratione: quia non est de ratione animalis commune ut habeat rationem, sed nec de ratione eius est, ut careat ratione. Primo igitur modo esse sine additione, est esse diuinum. Secundo modo esse sine additione, est esse commune.

AD SECUNDUM dicendum, quod dupliciter dicitur: uno modo significat actum essendi: alio modo significat compositionem propositionis, quæ anima advenit conueniens per se catu subiecto. Primo igitur modo accipitur esse, non possumus scire esse Dei, sicut nec eius essentiam, sed solum secundum modum. Sed unus, qui hæc propositionem, quæ formam de Deo, cum dicimus, Deus est, vera est: & hoc scimus ex eius effectibus, ut supra dictum est.

ARTICULVS IIII. Virum in Deo sit idem essentia & esse.

AD QUARTUM sic proceditur. Videtur quod in Deo non sit idem essentia & esse. Si enim hoc sit, tunc ad esse diuinum nihil additur: sed esse cui nulla sit additio est esse commune, quod de omnibus predicatur: sequitur ergo, quod Deus sit ens commune predicabile de omnibus. hoc autem est falsum, secundum illud Sapient. 14. Incommunicabile nomen lignis & lapidibus imposuerunt. ergo esse Dei non est eius essentia.

¶ 2 Præterea, De Deo scire possumus an sit, ut dicitur actus est, non autem possumus scire quod sit, ergo non est idem esse Dei, & quod dicitur esse eius siue quod dicitur vel natura. SED CONTRA est quod Hila. dicit in 6. de trinitate. Esse non est accidens in Deo, sed subsistentis veritas. Est ergo, quod subsistit in Deo, est suum esse.

RESPONDEO dicendum, quod Deus non solum est sua essentia, ut ostensum est, sed etiam suum esse: quod quidem multipliciter ostendi potest.

Primo quidem, quia quod est in aliquo quod est per essentiam eius, oportet esse causatum vel à principijs essentię sicut accidentia propria consequentia speciei, ut risibilibus consequitur homini, & causatur ex principijs essentialibus speciei, vel ab aliquo exteriori, sicut calor aqua causatur ab igne. Si igitur ipsum esse rei sit aliud ab eius essentia, necesse est quod esse illius rei vel sit causatum ab aliquo exteriori, vel à principijs essentialibus eiusdem rei. Impossibile est autem quod esse sit causatum à tunc ex principijs essentialibus rei: quia nulla res sufficit quod sit sibi causa essendi, si habeat esse causatum. Oportet ergo quod illud, cuius esse est aliud ab essentia sua, habeat esse causatum ab alio. hoc autem non potest dici de Deo: quia Deus

ARTICULVS V. Virum Deus sit in genere aliquo.

AD QUINTUM sic proceditur. Videtur quod Deus sit in genere aliquo. Substantia enim est ens per se subsistens: hoc autem maxime convenit Deo: ergo Deus est in genere substantiæ.

¶ 2 Præterea, Vniuersum quod mensuratur per aliquid sui generis: sicut longitudo, per longitudinem: & numeri per Commensurabile. ergo Deus est in genere substantiæ.

SED CONTRA, Genus est prius secundum intellectum, eo, quod in genere continentur: sed nihil est prius Deo nec secundum rem, nec secundum intellectum: ergo Deus non est in aliquo genere.

RESPONDEO dicendum, quod aliquid est in genere dupliciter: uno modo simpliciter & proprie, sicut species, quæ sub genere continentur. Alio modo per reductionem, sicut principia & priuationes, sicut punctus & unitas reducuntur ad genus quantitatis, sicut principia: caritas autem & omnis priuatio reducitur ad genus sui habitus. Neutro autem modo Deus est in genere.

Quod enim non possit esse species alicuius generis, tripliciter ostendi potest. Primo quidem, quia species constituitur ex genere & differentia: semper autem id, à quo sumitur differentia constituitur species, se habet ad illud unde sumitur genus, sicut actus ad potentiam: animal enim sumitur à natura sensitiva per modum concretionis, hoc enim dicitur animal, quod natura sensitivam habet: rationale verò sumitur à natura intellectiva, quia rationale est quod natura intellectiva habet: intellectus autem comparatur ad sensitivum, sicut actus ad potentiam, & similiter manifestum est in alijs: unde cum in Deo non adiungatur potentia actui, impossibile est quod sit in genere aliquo species.

Secundo, quia cum esse Dei sit eius essentia, ut ostensum est: si Deus esset in aliquo genere, oportet quod genus eius esset ens: nam genus significat essentiam rei, cum predicetur in eo quod quid est. Ostendit autem Philosophus

Q. art. 5

Q. pced. art. 3.

Q. pced. art. 3.

Q. I. art. 3.

Cap. 9. parum à medio.

10

15
1. contra. c. 17. & 36. Et opusc. 3. cap. 9.

Text. 12. & 14. & 15. tomo 2.

Art. pced.

Q. 3. art. 3

Art. pced.

Q. pced. art. 3.

d 17x

16

2. contra. cap. 42. & 45. 1. Et opusc. 3. cap. 10. 103 118

170
c
370
b
424

b 68

17

1. dist. 8. q. 1. art. 1. Et 1. contra. cap. 22. & 25. Et lib. 2. cap. 51. Et lib. 4. c. 11. text. 4. Et po. q. 7. art. 2. Et quo. 3. q. 3. Et opusc. 3. ca. 11. & 109. 12. * Q. 3. art. 2. * lib. 6. in fol. 2. à principio libri. Art. pced.

9

13

22

Q. 3. art. 2

Art. 3. hu- ius quest.

b 253

Q. 3. art. 2

12

18

1. dist. 8.

q. 4. 2.

Et dist. 29. q. 4. 2. Et 1. contra. c. 17. & 25. Et po. q. 7. 8.

Et opusc. 3. cap. 12. Et opusc. 42. cap. 3. & 5.

d 37x

Art. pced.

3. meta- Philosophus in 3. met. * qd ens no potest esse genus
phi. textu alicuius: omne n. genus habet differentias, q sunt
10. tom. 3. extra essentia generis: nulla tñ differentia pot inue
niri, quæ esset extra ens: quia non ens non pot esse
differentia: vnde relinquit, qd Deus no sit in genere.

Art. pced. Tertio, quia oia, quæ sunt in genere vno, comuni
cãt in quidditate, vel essentia generis qd pdicatur
de eis in eo qd qd est: differunt aut: secundũ esse: no
enim idẽ esse hominis & equi, nec huius homi
nis, & illius hominis: & sic oportet qd qd qd, sunt i
genere, differãt in eis esse, & qd qd est, id est, essentia,
in Deo aut no differ, vt ostẽsum est: vnde mani
festũ est, qd Deus non est in genere, sicut species.

Ex hoc patet qd no habet genus, neq; differentias,
neque est distinctio ipsius, neque demonstratio nisi
per effectum: quia distinctio est ex genere & differẽ
tia: demonstratio autem medium est distinctio.

Quod aut Deus non sit in genere per reductionẽ
vt principii, manifestũ est ex eo, qd principium, qd
reducitur in aliqd genus, no se extẽdit vltra genus
illud: sicut punctum no est principii, nisi quãtũ
continua, & vnitas quantitatũ discretã. Deus autẽ
est principium totius esse, vt infra ostendetur: vnde
no continetur in aliquo genere, sicut principii.

Ad PRIMVM ergo dicẽdũ, qd substantia nomẽ no
significat hoc solũ qd est per se esse: quia hoc qd
est esse, non pot per se esse genus, * vt ostẽsum est,
sed significat essentiam, cui competit sic esse, id est,
per se esse: quod tñ esse non est ipsa eius essentia, &
sic patet quod Deus non est in genere substantia.

Ad SECUNDVM dicẽdũ, quod obiectio illa pro
cedit de mensura proportionata: hanc enim oportet
esse homogeneam mensurato: Deus autem non
est mensura proportionata alicui: dicitur tamen
mensura omnium ex eo quod vnum quodque tan
tum habet de esse, quantum ei appropinquat.

19

ARTICVLVS VI.

Vtrum in Deo sint aliquæ accidentia.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur qd in Deo sint
aliqua accidentia. Substantia enim nulli est ac
cidens, vt dicitur in 1. phys. * quod ergo in vno est
23. & 31. accidens, non potest in alio esse substantia. Sicut
Et po. q. 7. probatur, quod calor non sit forma substantialis
art. 4. Et ignis: quia in alijs est accidens: sed sapientia, virtus,
opus. 3. c. & huiusmodi, quæ in nobis sunt accidentia, Deo
13. 23. 57. attribuntur: ergo & in Deo sunt accidentia.

¶ 2 Præterea, in quolibet genere est vnũ primũ.
* Tex. 27. multa autem sunt genera accidentium. si igitur pri
& 30. to. 2. ma illorum generum non sunt in Deo, erunt multa
prima extra Deum: quod est inconueniens.

SED CONTRA, Omne accidens in subiecto est:
Deus autem non potest esse subiectum: quia forma
simplex no potest esse subiectum, vt dicit Boet. * in
lib. de trinit. ergo in Deo non potest esse accidens.

RESPONDEO dicẽdũ, qd secundũ præmissa e, ma
nifestũ apparet qd in Deo accidens esse non potest.
13. Primò quidẽ, quia subiectũ comparatur ad accidẽs,
17. sicut potentia ad actum: subiectum enim secundũ
13. accidens est aliquo modo in actu. esse aut in poten
17. tia omnino remouetur à Deo, vt ex pdictis patet.

Secundò, quia Deus est suum esse: vt Boet. dicitur
in lib. he' hebd. & licet id, qd est aliqd, aliud possit
dicẽt: An omne qd est bonũ
est bonũ pot habere aliquid extraneũ quàm calidũ, vt albe
dinem: sed ipse calor nihil habet præter calorem.

Tertiò, quia omne quod est per se, prius est eo qd
est per accidens. Vnde cum Deus sit simpliciter pri
mum ens e, in eo non pot esse aliquid per accidẽs.
13. Sed nec accidentia per se in eo esse possunt, sicut ri
sibile est per se accidẽs hominis: quia hmoi accide
tia causantur ex principijs subiecti. In Deo autem

Ante me
dium lib.
de trinit.
13
17
13
17
Q. 3. ar. 3.
In libro q.
dicẽt: An
omne qd
est bonũ
sit à me
dia illius.
13

nihil potest esse causatum, cũ sit causa prima: vnde
relinquitur, quod in Deo nullum sit accidens.
AD PRIMVM ergo dicendum, quod virtus & sa
pientia non vnioẽ dicuntur de Deo & de nobis,
vt infra patebit. Vnde non sequitur quoddã accide
tia sint in Deo sicut in nobis.

AD SECUNDVM dicendum, qd cum substantia sit
prior accidentibus, principia accidentiũ reducuntur
in principia substantiæ sicut in priora: quamuis
Deus non sit primũ contentũ in genere substantiæ,
sed primũ extra omne genus respectu totius esse.

ARTICVLVS VII.

Vtrum Deus sit omnino simplex.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur qd Deus
non sit omnino simplex. Ea enim, quæ sunt à
Deo, imitantur ipsum: vnde à primo ente sunt om
nia entia, & à primo bono sunt omnia bona: sed in
rebus, quæ sunt à Deo, nihil est omnino simplex:
ergo Deus non est omnino simplex.

¶ 2 Præterea, Omne qd est melius, Deo attribue
dũ est: sed apud nos cõposita sunt meliora simplici
bus: sicut corpora mixta elementis & alicuius plantis:
ergo no est dicendum, qd Deus sit omnino simplex.

SED CONTRA est quod August. dicitur 6. de Trin.
quod Deus verẽ & summẽ simplex est.

RESPONDEO dicendum, quod Deũ omnino esse
simplicem multipliciter potest esse manifestum.

Primò quẽ p se supradicta in qstione. * Cum n.
in Deo no sit cõpositio, neq; quãtũtũtũ partiu:
qa corpus no est: neq; cõpositio formæ & materiæ,
neq; in eo sit aliud natura & suppositũ, neq; aliud
essentia & esse, neq; i eo sit cõpositio generis & dif
ferẽtiæ, neq; subiecti & accidẽtis, manifestũ est, qd
Deũ nullo mō cõpositus est, sed est omnino simplex.

Secundò, quia omne cõpositũ est posterius suis
componentibus & dependens ex eis: Deus autem
est primum ens, vt supra ostensum est.

Tertiò, quia cõpositũ causam habet: qd enim se
cũdũ se diuersa sunt, no cõueniunt in aliqd vnũ, nisi
p aliquã causam adunatẽ ipsæ. Deũ autẽ no hẽt cau
sam, vt s. ostensum est, cũ sit prima causa efficiẽs.

Quartò, quia in omni cõposito oportet esse po
tentia & actum, quod in Deo non est: quia vel vna
partium est actus respectu alterius: vel saltem om
nes partes sunt sicut in potentia respectu totius.

Quintò, quia omne cõpositum est aliquid, qd
non conuenit alicui suarum partiu, & qdẽm in to
tis dissimilium partium manifestum est: nulla n.
partiu hominis est homo: neq; aliqua partiu pedis
est pes. In totis verò similium partium, licet aliqd qd
dẽ de toto dicatur de parte, sicut pars aeris est aer,
& aqua aqua: aliquid tñ dẽ de toto quod non con
uenit alicui partium: non n. si tota aqua est bicubi
ta, & pars eius. Sic igitur in omni cõposito est aliqd
qd no est ipsum, hoc autẽ estũ possit dici de habente
formã, qd l. habeat aliquid qd non est ipsum: puta
in albo est aliquid, qd non pertinet ad rōnem albi:
tñ in ipsa forma nihil est alienum. vnde, cum Deus
sit ipsa forma vel potius ipsum esse e, nullo mō cõ
positus esse potest. Et hanc rationẽ tangit Hilari. 7.
de Trinit. dicens: Deus qui virtus est ex in firmis no
continetur, neq; qui lux est ex obscuris coaptatur.

AD PRIMVM dicendum, qd ea quæ sunt à Deo,
imitantur Deum, sicut causata primam causam e. Est
autem hoc de ratione causati, quod sit aliquo mo
do cõpositum: quia ad minus esse eius est aliud
quàm quod quid est, vt infra patebit.

AD SECUNDVM dicendum quod apud nos com
posita sunt meliora simplicibus: quia perfectio bo
nãtatis creaturæ non inuenitur in vno simplici, sed
in multis: sed perfectio diuinæ bonitatis inueni
tur in vno simplici, infra ostendetur.

Articulis
pced. hu
ius quẽst.

Articulis
pced. hu
ius quẽst.

20

1. diff. 8.
q. 4. art. 1.
Et i. cõtra
c. 16. 18. &
19. Et po.
q. 7. ar. 1.
Et opus.
3. cap. 9. &
21. Et cau
sis lec. 21.
Ca. 6. & 7.
per totũ
tom. 9.

Articulis
pced. hu
ius quẽst.

Q. 3. ar. 3.

17

Q. 2. ar. 3.

133

19

Libr. 7. de
trinit.

24

262

Q. 4. ar. 3.

art. 3.

Q. 4. art.

1. & q. 6.

art. 2.

ARTI-

1. diff. 8. q.
3. art. 2. &
1. cõtra, ca.
17. 27. &
28. & veri.
q. 21. ar. 6.
q. 6. art. 6.
* Ca. 4. no
remotẽ à
principio.
Serm. 38.
sup illud.
In princi
pio erat
verbum.
rom. 10.
Et mal. q.
16. art. 12.
& opus. 3.
cap. 17. 18.
217. &
222.
Cap. 2. par
te 1. a me
dio illius.
Inter opa
Aristot.
tom. 3.
In propo
sitione 6.
Lib. 7. de
ciuit. Dei.
c. 6. tom. 5.

1. diff. 8.
q. 4. art. 1.
Et i. cõtra
c. 16. 18. &
19. Et po.
q. 7. ar. 1.
Et opus.
3. cap. 9. &
21. Et cau
sis lec. 21.
Ca. 6. & 7.
per totũ
tom. 9.

Articulis
pced. hu
ius quẽst.

Q. 3. ar. 3.

17

Q. 2. ar. 3.

133

Q. 3. ar. 1.

Q. 2. ar. 3.

Text. 24. &

25. tom. 3.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum Deus in compositionem aliorum veniat.

AD OCTAVVM sic procedit. Vt qd Deus in cõpo
sitionem aliorum veniat. Dicit n. Dionys. 4. * ca.
ca. l. hierarc. Esse omnium est quæ superesse est deitas:
sed esse omnium in cõpositionem vnus cuiusque.
ergo Deus in compositionem aliorum venit.

¶ 2 Præterea, Deº est forma; dicit n. Aug. * in lib.
de ver. Domini, qd verbũ Dei, quod est Deus, est for
ma quodam non formata: sed forma est pars cõpo
siti: ergo Deus est pars alicuius cõpositi.

¶ 3 Præterea, Quæcũq; sunt & nullo mō differũt,
sunt idẽ: sed Deº & materia prima sunt, & nullo mō
differũt: ergo penitus sunt idẽ. Sed materia prima
intra cõpositum veniat: ergo & Deus. Probatio
mediã, Quæcũq; differũt, aliqibus dijs differũt, &
ita oportet ea esse cõposita: sed Deus & materia pri
ma intra cõpositum veniunt: ergo nullo mō differunt.

SED CONTRA est, quod dicit Dion. 2. * cap. de
diu. no. qd neq; tactus est eius, f. Dei: neq; alia qdã
ad partes commiscendas communio.

¶ 2 Præterea, dñ in lib. de causis, qd causa prima
regit omnes res, præterquam commiscetur eis.

RESPONDEO dicẽdũ, qd circa hoc fuerunt tres
errores. Quidã n. posuerũt, qd Deus esset anima mũ
di, vt patet * per Aug. in lib. 7. de ciuit. Dei: & ad hoc
reducit, qd qdã dixerũt Deũ esse animã primũ
Alij autẽ dixerũt Deũ esse principii formale oium
rerum, & hæc dñ fuisse opinio Almarianorum. Sed
tertius error fuit David de Dinando, qui stultissimẽ
posuit Deũ esse materiã primã. Omnia n. hæc ma
nifestam continent falsitatem: neq; est possibile
Deũ aliquo mō i cõpositionẽ alicuiº venire: nec sicut
principii formale, nec sicut principii materiale.

Primò quidẽ, quia supra diximus Deũ esse primã
cãm efficientem. Cã aut efficiens cũ forma rei factã
non incidit in idem numero, sed solũ in idẽ specie.
homo n. gñat hominem. Materia verò cum causa
efficiente non incidit in idem numero, nec in idem
specie: quia hoc est in potentia, illud verò in actu.

Secũdo, quia cũ Deº sit prima cã efficiens, eiº est pri
mo, & p se agere. quod aut venit in cõpositionẽ alic
uiº, no est primo & p se agẽs, sed magis cõpositũ,
eĩ manus agit, sed hõ p manũ, & ignis calefacit p
calorem: vñ Deus no pot esse pars alicuius cõpositi.

Tertio, quia nulla pars cõpositi pot esse simpliciter
prima i entibº, neq; ei materia & forma, qd sunt pri
mæ partes cõpositũ: nã materia est in potentia: po
tentia aut est posterior actu simpliciter, vt ex dictis
patet. * forma aut, qd est pars cõpositi, est forma parti
cipata: sicut aut participas est posterior eo qd est p es
sentia, ita & ipsum particeps patũ: sicut ignis in igni
tis est posterior eo quod est per essentia. Ostensum
est aut, qd Deus est primum ens simpliciter.

AD PRIMVM ergo dicendum, qd deitas dñ esse
oium effectiue & exèplariter, no aut per essentiam.

AD SECUNDVM dicẽdũ, qd verbum est forma
exemplaris, no aut forma, quæ est pars cõpositi.

AD TERTIVM dicẽdũ, qd simplicia no differũt
aliquo alijs dijs; hoc n. cõpositorũ est: homo n. &
equus differũt rōnali & irrationali dijs, qd dẽ dñ
non differũt amplº ab inuicẽ alijs dijs: vñ si fiat vis
in verbo, non ppter dicant differre, sed diuersa esse.
Vñ sũ Philosophum 10. Meta. * diuersum absolutẽ
dñ, sed omne differens aliquo differ. vñ si fiat vis in
verbo, materia prima & Deus non differũt, sed sunt
diuersa seipis: vnde non sequitur quoddã sint idem.

QV AESTIO QVARTA.
De dei perfectione, in vni articulo diuisa.

POST considerationẽ diuinæ simplicitatis, de p
fectione ipsiº Dei dicẽdũ est. Et quia vnũ quodq;
sũ qd pfectũ est, sic dñ bonũ: primò agendũ est de

Q. 3. ar. 1.
Q. 2. ar. 3.
Text. 24. &
25. tom. 3.

perfectione diuina. Secundò de eius bonitate.
CIRCA primum quærentur tria.
¶ Primò, vtrum Deus sit perfectus.
¶ Secundò, vtrum Deus sit vnuerfaliter perfectus,
id est, omnium in se perfectiones habens.
¶ Tertio, vtrum creaturæ similes Deo dici possint.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum Deus sit perfectus.

AD PRIMVM sic proceditur. Vt qd esse perfectũ
non conueniat Deo. Perfectum n. dicitur, quã
si totaliter factũ: sed Deo non conuenit esse factũ:
ergo nec esse perfectum.

¶ 2 Præterea, Deº est primũ rerũ principii, sed prin
cipia rerũ vident eẽ imperfecta. Semẽ n. est principii
animalium & plantarum: ergo Deus est imperfectus.

¶ 3 Præterea ostensum est supra, * qd essentia Dei est
ipsum esse: sed ipsum esse vñ imperfectissimũ, cũ sit
communissimũ & recipiens omnium additi
ones: ergo Deus est imperfectus.

SED CONTRA est, quod dñ Matth. 5. Estote per
fecti sicut & pater vester celestis perfectus est.

RESPONDEO dicẽdũ, qd sicut * Philos. narrat
in 12. Meta. qdã antiq. Philosophi, f. Pythagorici, &
Leucippus, non attribuerũt optimum & perfectissimũ
primo principio. Cuiº rō est, quia Philosophi anti
q. considerauerunt principii materiale tñ: primũ
aut principii materiale imperfectissimũ est. Cũ
eĩ materia in quãtũ hmoi sit in potentia: oportet qd
primũ principii materiale sit maximẽ in potentia, &
ita maximẽ in pfectũ. Deº aut ponit primũ prin
cipii, no materiale, sed in gñe cãm efficientis: & hoc
oportet esse pfectissimũ, sicut n. materia in quãtũ
hmoi est i potentia, ita agẽs in quãtũ hmoi est i actu:
vñ primũ principii actiuũ oportet maximẽ esse in
actu: & p cõsequẽs maximẽ esse pfectũ: sũ hoc n.
dñ aliqd esse pfectũ, sũ quod est actu: nã pfectum
dñ, cui nihil deest sũ modum suæ perfectionis.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, qd sicut dicit Gregor.
Balbutiendo vt possumus excelsa Dei resonam, qd
em factũ no est, pfectũ ppter dici no pot. Sed quia in
his qd sunt, vnc dñ esse aliqd pfectũ, cũ de potentia
educit in actu nã sum i hoc nomẽ pfectum ad signi
ficandũ omne illud, cui non deest esse in actu, si
ue hoc habeat per modum perfectionis, siue non.

AD SECUNDVM dicendum, qd principium ma
teriale, quod apud nos imperfectum inuenit, non
pot esse simpliciter primum, sed præcedit ab alio p
fecto. Nã semen, licet sit principium animalis gñat
ex semine, tñ habet ante se animal vel plantã, vnde
deciditur. Oportet n. ante id quod est in potentia
esse aliquid actu, cũ ens in potentia non reducãt
in actum, nisi per aliquid ens in actu.

AD TERTIVM dicendum, qd ipsum esse est pfe
ctissimum omnium: comparatur n. ad oia vt actus:
nihil n. habet actualitatem, nisi in quantum est: vñ
ipsum esse est actualitas oium rerum & etiã ipsarũ
formarum: e vnde non comparãt ad alia sicut reci
piens ad receptum, sed magis sicut receptum ad reci
piens. cũ n. dico esse hois vel equi vel cuiuscun
que alterius, ipsum esse consideratur, vt formale &
receptum, non autem vt illud, cui competit esse.

ARTICVLVS II.

Vtrum in Deo sint perfectiones omnium rerum.

AD SECUNDVM sic proceditur. Vt quod in Deo
non sit perfectiones omnium rerum: Deus n.
simplex est, vt ostensum est: * sed perfectiones rerũ
sunt multa & diuersa: ergo in Deo non sunt omnes
perfectiones rerum.

¶ 2 Præterea, Opposita non pnt esse in eodẽ: sed
pfectiones rerũ sunt oppositæ: vnaquẽq; n. species
pfici ur per suã dñã specificã: dñã autem, quibus
diuiditur genus & constituuntur species, sunt
oppositæ:

5. diff. 2.
art. 2. & 3.
Et i. cõtra,
c. 28. & 31.
& li. 2. c. 2.
Et opus. 3.
ca. 21. 22.
28. & 33.
* Q. 2. ar. 7.

11. 12. me
ta. tex. 40.
tom. 3.

13

17

23

opposita: ergo opposita non possunt simul esse in eodem, ut quod non omnes rerum perfectiones sunt in Deo.

3 Præterea, Vivens est perfectius quod ens, & sapiens quod vivens: ergo & vivere est perfectius quod esse, & sapere quod vivere: sed essentia Dei est ipsum esse: ergo non habet in se perfectionem vitæ & sapientiæ & alias huiusmodi perfectiones.

Cap. 5. paulo ante medium & c. 2. par. 2. in prin. Lib. 5. textu 2. 1.

SED CONTRA est quod dicit Dionysius. 5. cap. de divi. no. quod Deus in vna existentia oia phabet. RESPONDEO dicendum, quod in Deo sunt perfectiones omnium rerum. Unde & dicitur universaliter perfectus: quia non deest ei aliqua nobilitas, quæ inueniatur in aliquo genere, ut dicitur Commen. in 5. Metaph. 2. Et hoc quidem ex duobus considerari potest.

Primo quidem per hoc, quod quicquid perfectionis est in effectu, oportet inueniri in causa effectiva: vel esse eandem rationem, si sit agens vniuocum, ut homo generat hominem: vel eminentiori modo, si sit agens æquiuocum: sicut in Sole est similitudo eorum, quæ gerantur per virtutem Solis. Manifestum est. n. quod effectus præexistit virtuti in causa agente: præexistere autem in virtute causæ agētis non est præexistere imperfectiori modo, sed perfectiori, licet præexistere in potentia causæ materialis sit præexistere in perfectiori modo: eod quod materia in quantum homo est imperfecta, agens vero in quantum homo est perfectum: Cum ergo Deus sit prima causa effectiva rerum, oportet omnium rerum perfectiones præexistere in Deo. Et eminentiori modo. Et hanc rationem tangit Dionysius. 5. cap. de diu. no. dicens de Deo, quod non quidem hoc est, hoc autem non est, sed omnia est, ut omnium causa.

13 234 Cap. 5. a medio.

Secundo vero ex hoc, quod si ostensum est, quod Deus est ipsum esse per se subsistens: ex quo oportet, quod tota perfectione essendi in se continetur. Manifestum est. n. quod si aliquid calidum non habeat totam perfectionem caliditatis: hoc ideo est, quia calor non participat in perfectione caliditatis: sed si calor esset per se subsistens, non posset ei aliquid deesse de virtute caloris: ubi, cum Deus sit ipsum esse subsistens, nihil de perfectione essendi potest ei deesse.

Q. 3. art. 4.

Omnia autem perfectiones pertinent ad perfectionem essendi: sed hoc. n. aliqua perfecta sunt, quæ aliquomodo esse habent. vñ sequitur quod nullius rei perfectio Deo deest. Et hæc etiam ratio tangit Dionysius. l. ca. de di. no. dicens, quod Deus non quodammodo est existens. sed simpliciter & in circumscriptione totum in seipso vniuersaliter esse præcipit: & postea subdit quod ipse est esse subsistens.

Cap. 5. aliquantulum a medio.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod sicut Sol, ut dicitur Dionysius. 5. cap. de diu. no. sensibilium substantiarum & qualitates multas & differentes ipse vnus existens & vniuersaliter lucido in seipso vniuersaliter præcipit: ita multo magis in causa osum necesse est existere oia in naturalis vnione: & sic quæ sunt effectus & opposita in seipsis, in Deo præexistunt, ut vnus absque detrimento simplicitatis ipsius.

Cap. 5. non remotè a principio.

Et per hoc patet solutio ad secundum. AD TERTIUM dicendum, quod sicut in eodem cap. idem Dionysius dicit, licet ipsum esse sit perfectum quod vita: & ipsa vita quod ipsa sapientia: si considerentur secundum quod distinguuntur rationem, viuens est perfectius quod ens in quantum quæ viuens est ens, & sapiens est ens & viuens. Licet igitur ens non includat in se viuens & sapiens: quia non oportet quod illud quod participat esse, participet ipsum esse omnem modum essendi in ipsum esse Dei in claudit in se vitam & sapientiam: quia nulla de perfectionibus essendi potest deesse ei, quod est ipsum esse subsistens.

2. dif. 3. q. 1. art. 1. Et lib. c. 2. Et lib. c. 2. ar. 12. Et po. q. 7. ar. 7.

ARTICVLVS IIII. Virum aliquam creaturam possit esse similes Deo. AD TERTIUM sic procedit. Vbi quod nulla creatura possit esse similes Deo. Dicitur enim in Plal. Non est similis tui in dijs Dñe. sed inter omnes creaturas excellentiores sunt, quæ dicuntur dijs participatiue: multo ergo minus alia creatura possunt dici Deo similes. 2 Præterea, Similitudo est comparatio quedam: non

est autem comparatio eorum quæ sunt diuersorum generum: ergo nec similitudo. Non enim dicimus, quod dulcedo sit similes albedini, sed nulla creatura est eiusdem generis cum Deo, cum Deus non sit in genere, ut supra ostensum est. ergo nulla creatura est similes Deo.

3 Præterea, Similia dicuntur quæ conueniunt in forma: sed nihil conuenit cum Deo in forma: nullius enim essentia rei est ipsum esse, nisi solius Dei: ergo nulla creatura potest esse similes Deo.

4 Præterea, in similibus est mutua similitudo: nam simile est similes simile. Si igitur aliqua creatura est similes Deo, & Deus erit similes illi: creatura quæ est contra id quod dicitur Isa. 40. Cui similem fecistis Deum.

SED CONTRA est quod dicitur Genes. 1. Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram, & primæ Ios. tertio, Cum apparuerit, similes ei erim.

RESPONDEO dicendum, quod cum similitudo attendatur secundum conuenientiam, vel connotationem in forma: multiplex est similitudo secundum multos modos conueniendi in forma. Quædam enim dicuntur similia, quæ conueniunt in eadem forma secundum eandem rationem, & secundum eundem modum: & hæc non solum dicuntur similia, sed æqualia in sua similitudine, sicut duo equaliter alba dicuntur similia in albedine, & hæc est perfectissima similitudo. Alio modo dicuntur similia, quæ conueniunt in forma secundum eandem rationem, & non secundum eandem modum, sed secundum magis & minus: ut minus albus dicitur simile magis albo, & hæc est similitudo imperfecta. Tertio modo dicuntur aliqua similia, quæ conueniunt in eadem forma, sed non secundum eandem rationem, ut patet in agentibus non vniuocis. Cum enim omne agens agat sibi simile in quantum est agens, agit autem vnum quodque secundum suam formam, necesse est quod in effectu sit similitudo formæ agentis. Si ergo agens sit contentum in eadem specie cum suo effectu, erit similitudo in ter faciens & factum in forma secundum eandem rationem speciei, sicut homo generat hominem: si autem agens non sit contentum in eadem specie, erit similitudo, sed non secundum eandem rationem speciei, sicut ea quæ generantur ex virtute Solis, accedunt quædam ad aliquam similitudinem Solis: non tamen ut recipient formam Solis, secundum similitudinem speciei, sed secundum similitudinem generis. Si igitur sit aliquod agens, quod non in genere continetur, effectus eius adhuc magis accedet remotè ad similitudinem formæ agentis, non tamen ita quod participent similitudinem formæ agentis secundum eandem rationem speciei aut generis, sed secundum aliqualem analogiam, sicut ipsum esse est eod omnibus. Et hoc modo illa, quæ sunt a Deo, assimilantur ei in quantum sunt entia, ut primo & vniuersali principio totius esse.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod sicut dicitur Dionysius. 9. c. de di. no. cum sacra scriptura dicit aliquid non esse simile Deo, non est contrarium assimilationi ad ipsum. Eadem enim sunt similia Deo & dissimilia: similia quæ sunt quod imitantur ipsum, sicut conueniunt ei imitari, quod non perfecte imitabilis est. Dissimilia vero sunt quod deueniunt a sua causa: non solum secundum suam intentionem & remissionem, sicut minus albus deficit a magis albo, sed quia non est conuenientia nec secundum speciem nec secundum genus.

AD SECUNDUM dicendum, quod Deus non se habet ad creaturas sicut res diuersorum generum, sed sicut id, quod est extra omne genus & principium omnium generum. AD TERTIUM dicendum, quod non dicitur esse similitudo creaturæ ad Deum per communicationem in forma, secundum eandem rationem generis & speciei, sed secundum analogiam tantum: prout, si Deus est ens per essentiam, & alia per participationem.

AD QUARTUM dicendum, quod licet aliquo modo concedatur creaturæ sit similes Deo, nullo tamen modo concedendum est, quod Deus sit similes creaturæ: quia, ut dicitur Dionysius. 5. cap. de diu. no. In his, quæ vnus ordinis sunt, recipitur mutua similitudo, non autem in causa & causato. Dicimus enim quod imago sit similes homini,

AD PRIMUM ergo dicendum, quod sicut dicitur Dionysius. 9. c. de di. no. cum sacra scriptura dicit aliquid non esse simile Deo, non est contrarium assimilationi ad ipsum. Eadem enim sunt similia Deo & dissimilia: similia quæ sunt quod imitantur ipsum, sicut conueniunt ei imitari, quod non perfecte imitabilis est. Dissimilia vero sunt quod deueniunt a sua causa: non solum secundum suam intentionem & remissionem, sicut minus albus deficit a magis albo, sed quia non est conuenientia nec secundum speciem nec secundum genus.

AD SECUNDUM dicendum, quod Deus non se habet ad creaturas sicut res diuersorum generum, sed sicut id, quod est extra omne genus & principium omnium generum. AD TERTIUM dicendum, quod non dicitur esse similitudo creaturæ ad Deum per communicationem in forma, secundum eandem rationem generis & speciei, sed secundum analogiam tantum: prout, si Deus est ens per essentiam, & alia per participationem.

AD QUARTUM dicendum, quod licet aliquo modo concedatur creaturæ sit similes Deo, nullo tamen modo concedendum est, quod Deus sit similes creaturæ: quia, ut dicitur Dionysius. 5. cap. de diu. no. In his, quæ vnus ordinis sunt, recipitur mutua similitudo, non autem in causa & causato. Dicimus enim quod imago sit similes homini,

Q. 3. art. 3.

Cap. 9. a medio.

c 312

Cap. 9. a medio.

c 20

mini, & non eorum verso. & similiter dici potest aliquo modo, quod creatura sit similes Deo: non tamen quod Deus sit similes creaturæ.

DE BONO in communi, in sex articulis diuisa. PRIMUM dicitur de bono. Et primum de bono in communi. Secundum de bonitate Dei.

PRIMUM dicitur de bono. Et primum de bono in communi. Secundum de bonitate Dei.

PRIMUM dicitur de bono. Et primum de bono in communi. Secundum de bonitate Dei.

PRIMUM dicitur de bono. Et primum de bono in communi. Secundum de bonitate Dei.

PRIMUM dicitur de bono. Et primum de bono in communi. Secundum de bonitate Dei.

PRIMUM dicitur de bono. Et primum de bono in communi. Secundum de bonitate Dei.

PRIMUM dicitur de bono. Et primum de bono in communi. Secundum de bonitate Dei.

PRIMUM dicitur de bono. Et primum de bono in communi. Secundum de bonitate Dei.

PRIMUM dicitur de bono. Et primum de bono in communi. Secundum de bonitate Dei.

PRIMUM dicitur de bono. Et primum de bono in communi. Secundum de bonitate Dei.

PRIMUM dicitur de bono. Et primum de bono in communi. Secundum de bonitate Dei.

PRIMUM dicitur de bono. Et primum de bono in communi. Secundum de bonitate Dei.

PRIMUM dicitur de bono. Et primum de bono in communi. Secundum de bonitate Dei.

PRIMUM dicitur de bono. Et primum de bono in communi. Secundum de bonitate Dei.

PRIMUM dicitur de bono. Et primum de bono in communi. Secundum de bonitate Dei.

PRIMUM dicitur de bono. Et primum de bono in communi. Secundum de bonitate Dei.

PRIMUM dicitur de bono. Et primum de bono in communi. Secundum de bonitate Dei.

Titu. huius libri est, An omne quod est bonum...

nū simpliciter: & tñ secundum primū actū est quoddam bonū: nū sit circū & secundum vltimū actum est quodammodo ens.

AD SECUNDUM dicendum, quod bonum dicitur per formationem, prout accipitur bonum simpliciter secundum vltimum actum. Et similiter dicendum ad tertium, quod bonum dicitur secundum magis & minus secundum actum superuenientem, puta secundum scientiam vel virtutem.

ARTICVLVS II. Virum bonum secundum rationem sit prius quam ens.

AD SECUNDUM sic procedit. Vbi quod bonum secundum rationem, sit prius quod ens. Ordo. n. nominum est secundum ordinem rerum significatarum per nomina. Sed Dio. inter alia nomina Dei, primum ponit bonum quod ens, ut patet in 3. cap. de di. no. * ergo bonum secundum rationem est prius quam ens.

2 Præterea, illud est prius, secundum rationem quod ad plura se extendit: sed bonum ad plura se extendit quod ens: quia ut dicitur Dionysius. 5. cap. de di. no. bonum se extendit ad existentia & non existentia: ens vero ad existentia tantum. ergo bonum est prius secundum rationem quam ens.

3 Præterea, quod est vniuersalius est prius secundum rationem: sed bonum vniuersalius est quod ens: quia bonum habet rationem appetibilem: quibusdam autem appetibile est ipsum non esse: dicitur enim Matth. 26. de Iuda, Bonum erat ei, si natus non fuisset, &c. ergo bonum est prius quam ens secundum rationem.

4 Præterea, non solum esse est appetibile, sed & vita & sapientia & multa huiusmodi: sic quod esse sit quoddam particulare appetibile, & bonum vniuersale bonum. ergo simpliciter est prius secundum rationem quam ens.

SED CONTRA est, quod dicitur in lib. * de causis, quod prima rerum creaturarum est esse.

RESPONDEO dicendum, quod ens secundum rationem est prius quod bonum. Ratio. n. significata per nomen est id, quod concipitur in intellectu de re, & significat illud per vocem: illud ergo est prius secundum rationem quod prius cadit in conceptione in intellectu. Primo autem in conceptione in intellectu cadit esse: quia secundum hoc vnus quodque cognoscibile est in quantum est actu, ut dicitur in 9. Metaph. vnde ens est primum obiectum intellectus: & sic est primum intelligibile, sicut sonus est primum audibile: ita ergo secundum rationem prius est ens quod bonum.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod Dio. determinat de di. no. secundum quod important circa Deum habitudinem esse causæ: notamus. n. Deum ut ipse dicitur, esse creaturam, sicut causam ex effectibus: bonum autem cum habeat rationem appetibilem, importat habitudinem causæ finalis. cuius causalitas prima est, quia agens non agit nisi per finem, & ab agente materia mouetur ad formam: vnde dicitur quod finis est causa. Et sic in causando bonum est prius quod ens, sicut finis quod forma: & hac ratione inter nomina significantia causalitatem diuinam prius ponitur bonum quod ens. Et iterum quia secundum Platonicos, quæ materia a priuatione non distinguuntur dicuntur materia esse non ens, ad plura se extendit participatio boni quod participatio entis: nam materia prima participat bonum, cum appetat ipsum: nihil autem appetit, nisi simile sibi: non autem participat ens, cum ponatur non ens. Et ideo dicitur Dio. quod bonum extenditur ad non existentia.

Vnde patet solutio ad secundum. Vel dicendum, quod bonum extenditur ad existentia & non existentia, non secundum participationem, sed secundum causalitatem: per non existentia intelligamus non ea simpliciter, quæ penitus non sunt, sed ea, quæ sunt in potentia, & non in actu: quia bonum habet rationem finis, in quo non solum quietescunt, quæ sunt in actu, sed ad ipsum etiam ea mouentur, quæ in actu non sunt, sed in potentia tantum: ens autem non importat habitudinem causæ nisi formalis tantum, vel inhaerentis, vel exemplaris: cuius causalitas non se extendit nisi ad ea, quæ sunt in actu.

AD TERTIUM dicendum, quod non esse secundum se non

26

1. dif. 18. q. 1. art. 3. Et 3. contra gent. c. 20. Et veri. q. 2. Et Dio. 3. co. 1.

* Cap. 3. in principio. * Ca. 5. par. 1. a principio.

Propos. 4. inter oga Art. 10. 3.

d 52 9. metaph. textu 10. tom. 3.

9. metaph. textu 10. tom. 3. & de diu. nomin.

28

Cap. 5. de diu. nom. parum a principio.

se nō est appetibile, sed p accidēs in quātū. Ablatio alicui mali est appetibilis: qd malū q dem auferit p nō esse: ablatio verō mali nō est appetibilis nisi in quātū p malū priuat quoddā esse. Illud igit, qd p se est appetibile, est esse: non esse verō p accidēs m e: in quātū. f. quoddā esse appetit quo nō non sustinet priuari, & sic ē p accidēs non esse dicitur bonum.

AD QVARTVM dicendū, q vita & sciētia, & alia hmōi sic appetuntur, vt sunt in actu. vnde in oibus appetitur quoddā esse, & sic nihil est appetibile nisi ens, & p consequens nihil est bonum nisi ens.

ARTICVLVS III.

Vtrum omne ens sit bonum.

AD TERTIVM sic pcedit. Vt q nō oēs sit bonū. Bonū. n. addit s. ens, vt ex dictis patet. Ea verō, q addit aliqd s. ens, hūit ipsum: sicut substantia, quātitas, qualitas, & alia hmōi. ergo bonū contrahit ens: non igitur omne ens est bonum.

Præterea, Nullū malū est bonū. I. faiz s. Vt qui dicitis malū bonū, & bonū malum, sed aliqd ens dī malum: ergo non omne ens est bonum.

Præterea, Bonum habet rōnē appetibilis: sed materia prima non habet rōnē appetibilis, sed appetentis tm. ergo materia prima non habet rōnem boni: non igitur omne ens est bonum.

Præterea, Philo. dicit in 3. * Meta. q in mathematicis nō est bonum: sed mathematica sunt quedam entia, alioquin de eis non esset scientia: ergo non omnes ens est bonum.

SED CONTRA, omne ens quod non est Deus, est Dei creatura: sed omnis creatura Dei est bona, vt dicitur i. ad Tim. 4. cap. Deus verō est maximē bonus: ergo omne ens est bonum.

RESPONDEO dicendū, q omne ens in quātum est ens, est bonum.

Omne enim ens in quantum est ens, est in actu, & quodammodo perfectum: quia omnis actus perfectio quædam est: perfectum verō habet rōnem appetibilis & boni, vt ex dictis patet: vnde sequitur omne ens in quantum huiusmodi bonum esse.

AD PRIMVM ergo dicendū, q substantia, quātitas, & qualitas, & ea q sub eis cōtinētur, hūnt ens applicādo ens, ad aliquā quidditatē, seu naturā: sic aut nō addit aliqd bonū sup ens, sed rōnē tm appetibilis & pfectionis, quod conuenit ipsi esse in quantum: natura sit, vnde bonum non contrahit ens.

AD SECVDVM dicendū, q nullū ens dī malum in quātū est ens, sed in quātū caret quodā esse, sicut homo dī malus in quantum caret esse virtutis & oculi dī malus in quantum caret acumine visus.

AD TERTIVM dicendū, q materia prima sicut nō est ens nisi in potētia, ita nec bonū nisi in potētia. Licet fm Platonicos dici possit q materia prima est non ens pp priuationem adiunctam, sed tm participat aliqd de bono. I. ipsum ordinem vel aptitudinem ad bonum: & ideo non conuenit sibi q sit appetibile, sed quōd appetat.

AD QVARTVM dicendū, q mathematica non subsistunt separata fm esse, qd si subsisterēt, esset in eis bonū. f. ipsum esse ipsum. sunt aut mathematica separata fm rationem tm, prout abstrahuntur a motu & a materia: & sic abstrahuntur a ratione finis qui habet rationem mouētis. Non est aut incōueniens, q in aliquo ente fm rationem non sit bonum vel ratio boni, cum ratio entis sit prior q ratio boni, sicut supra dictum est.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum bonum habeat rationem causæ finalis.

AD QVARTVM sic pcedit. Vt q bonum non habet rationem causæ finalis, sed magis aliarū. cōt. gēt. c. Vt n. dicit Dio. 4. cap. de di. no. * bonū laudatur vt 40. hū. Et pulchrū, sed pulchrū importat rōnem causæ forma-

lis: ergo bonū habet rationē causæ finalis. * 2 Præterea, Bonū est diffusiuū sui esse, vt ex verbis * Dio. accipit: qd dicit, q bonū est ex quo oia subsistūt & sunt: sed esse diffusiuū importat rōnem causæ efficiētis: ergo bonū habet rōnē causæ efficiētis. * 3 Præterea dicit Aug. in 1. de do. Christ. qd qd Deus bonus est, nos sumus: sed ex Deo sumus, sicut ex causa efficiēte: ergo bonum importat rationem causæ efficiētis.

SED CONTRA est quod * Philosophus dicit in 2. Physic. q illud cuius causa est, est sicut finis & bonū aliorū: bonū ergo habet rōnem causæ finalis.

RESPONDEO dicendū, q cū bonū sit qd oia appetunt: hoc aut habet rōnē finis: manifestū est q bonū rōnem finis importat: sed tm rō boni p supponit rōnē causæ efficiētis, & rōnē causæ finalis. Videm. n. q id qd est primū in causando, vltimū est in causato. igitur n. primō calefacit q formā ignis inducat, cū tm calor in igne cōsequat formā substantiā: in causando aut primū inuenit bonū & finis, q mouet efficiētē: secundo actio efficiētis mouēs ad formā: tertio aduenit forma vñ econuerso esse oportet in causato: q primū sit ipsa forma, p quā est ens: secundo considerat in ea virtus effectiua, fm qd est perfectū in esse. qd vñ quodq; tūc pfectū est, qn pot sibi simile facere, vt dicit Philo. in 4. Meteor. terū cōsequit rō boni, per quā in ente perfectio fundatur.

AD PRIMVM ergo dicendū, q pulchrū & bonum in subiecto qdē sunt idē: qd sup eadē rē fundant, f. sup formā: & pp hoc bonum laudat vt pulchrū, sed rōne differunt: nā bonū pprie respicit appetitum: est. n. bonum qd oia appetunt: & ideo habet rōnem finis: nā appetitus est, quasi motus ad rē. pulchrū aut respicit vim cognoscitiuā: pulchra. n. dicitur q vñ placēt: vñ pulchrū in debita pportione consistit: qd sensus delectat rē: debet pportione consistit: sicut in sibi similibus: nā & sensus rō qdā est: & ois virtus cognoscitiua. & qd cognitio sit per assimilationem. similitudo aut respicit formā: pulchrum pprie pertinet ad rationem causæ finalis.

AD SECVDVM dicendū, q bonum dī diffusiuum sui esse eo modo, quo finis dī mouere.

AD TERTIVM dicendū, q libet hns voluntatem, dī bonus, in quantum habet bonā voluntatē: qd voluntatē vtimur oibus, q in nobis sunt: vñ nō dī bonus homo, q habet bonum intellectū, sed qui habet bonam voluntatem: voluntas aut respicit finem, v obiectum pprium, & sic, quod dī quod Deus est bonus; referatur ad causam finalem.

ARTICVLVS V.

Vtrum ratio boni consistat modo, & specie, & ordine.

AD QVINTVM sic pcedit. Vt q ratio boni nō consistat in modo, specie, & ordine. Bonum enim & ens ratione differunt, vt dīctum est: sed modus, species & ordo pertinere ad rat: onem entis videtur: quia sicut dī Sap. 11. Oia ia numero, pondere, & mensura disposuisti. Ad que tria reducuntur, species, modus & ordo: qd, vt dicit Aug. * 4. Super Gen. ad literā. Mensura omni rei modum præfigit: & numerus omni rei speciem præbet: & pondus oem rem ad quietem & stabilitatem trahit. ergo rō boni non consistit in modo, specie, & ordine.

Præterea, Ipse modus, species, & ordo bona quædam sunt: si ergo ratio boni consistit in modo, specie & ordine, oportet etiam q modus habeat modum, speciem & ordinem, & similiter species & ordo: ergo pcederet in infinitum.

Præterea, Malū est priuatio modi, & speciei, & ordinis: sed malū nō tollit totaliter bonum: ergo rō boni non consistit in modo, specie, & ordine.

Præterea, Illud in quo consistit rō boni, nō pot dici malū, sed dicitur malus modus, mala species, malus

11. 3. c. 16. 17. & 19. Et veri. q. 2. art. 1. c. * Cap. 4. p. 1. ante me diū, & p. 4. circa principii. * Cap. 4. circa principium de diui. nom. * Lib. 1. c. 32. tom. 3. * 2. Physic. textu 31. tom. 2.

1. Ide aīa. textu 34. tom. 2.

209

257 118 c

29

Veri. q. 21. ar. 6. Art. 1. huius quæst. 244 4. super Gen. ad literā. nesc. ad literā cap. 3. tom. 3.

malus ordo: ergo ratio boni non consistit in modo, specie & ordine.

Præterea, Modus, species, & ordo; ex pondere, numero & mensura causat, vt ex auctoritate Aug. inducta patet: * nō aut omnia bona hēt pōdus, numerū, & mēsurā: dicit. n. Amb. jin hexam. qd lucina natura est, vt nō in numero, nō in pondere, non in mensura creata sit: non ergo ratio boni consistit in modo specie, & ordine.

SED CONTRA est, quod dicit * August. in libr. de natura boni, &c. tria, modus, species, & ordo, rāquam generalia bona, sunt in rebus a Deo factis: & ita hæc tria vbi magna sunt, magna bona sunt: vbi parua, parua bona sunt: vbi nulla, nullum bonum est: quod non esset nisi ratio boni in eis cōsisteret: ergo ratio boni consistit in modo specie & ordine.

RESPONDEO dicendū, q vñ quodq; dicitur bonū in quantum est pfectū: sic. n. est appetibile, vt supra dictum est: pfectū aut dicitur, cui nihil deest: scdm modū suæ pfectionis. Cū aut vñ quodq; sit id, q est p suā formā: forma aut p supponit quædā, & quædā ad ipsam esse necessitate cōsequuntur, ad hoc qd aliqd sit pfectum & bonū, necesse est q formā habeat, & ea q cōsequuntur ad ipsam. Præterea, ratio aut ad formā determinatio siue cōmensuratio principiorum seu materialium, seu efficiētium ipsam, & hoc significatur p modū: vnde dicitur q mensura modum pñgit. Ipsa aut forma significatur p specie: quia p formā vñ quodq; in specie cōstituitur: & pp hoc dicitur q numerus speciem præbet: quia definitiones significantes speciem sunt sicut numeri scdm Philo. 1. 8. meta. * Sicut. n. vnitas addita vel subtracta variat speciem numeri, ita idē definitionibus differentia appposita vel subtracta. Ad formā aut cōsequitur in elinatio ad finē, aut ad actionē, aut ad aliqd hmōi: qd vñ quodq; in quantum est actū, agit & tendit in id qd sibi conuenit scdm suā formā: & hoc pñnet ad pōdus & ordinē: vñ ratio boni scdm qd consistit in perfectione, cōsistit etiam in modo, specie & ordine.

AD PRIMVM ergo dicendū, quod ista tria non consequuntur ens, nisi in quantum est perfectum, & secundum hoc est bonum.

AD SECVDVM dicendū, q modus, species, & ordo eo modo dicitur bona, sicut & entia: non qd ipsa sint quasi subsistētia, sed qd eis alia sunt & entia & bona. Vñ nō oportet qd ipsa hēt aliqua alia, qd sint bona: non em sic dīr bona quasi formaliter alijs sint bona, sed qd ipsi formaliter aliquasūt bona: sicut albedo non dīr ens qd ipsa aliquo alio sit, sed qd ipsa aliqd est scdm quid, scilicet album.

AD TERTIVM dicendū, q quodlibet esse, est secundū formā aliquā: vñ scdm quodlibet esse rei, cōsequit ipsam modū, species, & ordo: sicut hō hēt specie, modū, & ordinē: in quantum est homo: & similiter in quantum est albus, aliter modū, specie, & ordinē hēt: & in quantum est virtuosus, & in quantum est sciēs, & scdm oia, quæ de ipso dīr. Malū aut priuat quoddā esse, sicut cæcitas priuat esse visus: vnde non tollit omnē modū, speciem, & ordinem, sed solū modū, speciem, & ordinem, quæ consequuntur esse visus.

AD QVARTVM dicendū, q sicut dicit Aug. in libr. de natura boni, * omnis modus in quantum modus bonus est: & sic pot dici de specie & ordine: sed magis modus, vel mala species, vel malus ordo, aut idē dīr, qd minor a sunt q esse debuerūt: aut qd nō his rebus accommodant, quibus accommodanda sunt: vel ideo dīr mala, quia sunt aliena & incongrua.

AD QVINTVM dicendū, quod natura lucis dicitur esse sine numero, pondere, & mensura, non simpliciter, sed per comparationem ad corporalia: quia virtus lucis ad omnia corporalia se extendit

* In argu. prim. + Li. 1. hexameron. ca. 9. post medium to. 4. * cap. 3. in medio tom. 6.

Art. 1. & 3. huius quæst.

Q. 45. artic. 7.

* 8. metaph. textu 10. to. 3. * Quæst. 25. art. 6. corp.

+ Q. seq. ar. 3. ad 3. & Q. 11. ar. 4. ad 1. & Q. 45. artic. 4. corp.

Ex ea. 3. & 4. elicitur. tom. 6.

in quantum est qualitas actiua primic organisantis, scilicet cæli.

ARTICVLVS VI.

Vtrum conuenienter diuidatur bonū per bonū vtile, & delectabile.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur, q nō cōuenienter diuidatur bonum p honestū, vtile, & delectabile Bonū. n. sicut dicit Philosophus in 1. Ethic. diuidit per decē prædicamenta: honestū autē, vtile, & delectabile inueniri pnt in vno prædicamento: ergo nō cōuenienter per hæc diuidit bonū.

Præterea, Omnis diuisio fit per opposita, sed hæc tria non videntur esse opposita: nā honesta & sunt delectabilia: nullum q; inhonestū est vtile, q tamen oportet, si diuisio fieret per opposita, vt opponeretur honestū & vtile: vt etiā dicit * Tullius in lib. de offic. ergo p dicta diuisio nō est cōueniens.

Præterea, Vbi vñ propter alterum, ibi vñ tantum est: sed vtile non est bonum, nisi propter delectabile vel honestum: ergo non debet vtile diuidi contra delectabile & honestum.

SED CONTRA est, quod Ambr. in libro de * offic. viiur ista diuisione boni.

RESPONDEO dicendū, q hæc diuisio proprie videtur esse boni humani. Si tamen altius & cōmunius rationē boni cōsideremus, inuenit hæc diuisio proprie cōpetere bono, secundū q bonū est. Nam bonū est aliqd in quātū est appetibile, & terminus motus appetitus: cuius qdē motus terminatio cōsiderari pot ex cōsideratione motus corporis naturalis. Terminatur aut motus corporis naturalis simpliciter qdē ad vltimum, scdm quid autem et ad mediū, per qd itur ad vltimum, q terminat motum: & dīr aliquid terminus motus in quantum aliqua partē motus terminat. Id aut, quod est vltimus terminus motus, pot accipi dupliciter, * vel ipsa res in quā tendit, vt pote locus, vel forma: vel quies i re illa. Sic ergo in motu appetitus, id q est appetibile terminas motū appetitus scdm quid vt mediū q quod tendit in aliud, vocatur vtile. Id aut, quod appetit vt vltimū terminans totaliter motū appetitus, sicut qdā res in quā per se appetitus tendit, vocat honestū: quia honestum dicitur quod per se desiderat. Id autem quod terminat motum, appetitus, vt quies in re desiderata est delectabile.

AD PRIMVM ergo dicendū, quod bonum, in quantum est idem subiecto cum ente, diuiditur per decem prædicamenta: sed secundum propriā rationem competit sibi ista diuisio.

AD SECVDVM dicendū, q hæc diuisio non est per oppositas res, sed per oppositas rationes. Dicuntur tamen illa proprie delectabilia, quæ nullā habent aliam rationem appetibilitatis, nisi delectationē, cum aliquādo sint & noxia & inhonestia. Vtilia verō dicuntur, quæ non habent in se vñ de desiderari, sed desiderantur solum, vt sunt ducētia in alterum, sicut sumptio medicinæ amare: honesta verō dicuntur quæ in seipsis habēt vñ de desiderantur.

AD TERTIVM dicendū, quod bonum non diuiditur in ista tria sicut vniucum equaliter de his prædicatum, sed sicut analogum, quod prædicatur secundum prius & posterius: primo. n. prædicatur de honesto, secundo de delectabili, tertio de vili.

QVAESTIO VI.

De bonitate Dei, in quatuor articulis diuisa.

DEINDE quaeritur de bonitate Dei.

ET CIRCA hoc quaeruntur quatuor.

Primo, vtrum esse bonum conueniat Deo;

Secundo, vtrum Deus sit summum bonum.

Tertio, vtrum ipse solus sit bonus per suam essentiam.

Quarto, vtrum omnia sint bona bonitate diuina.

20 Q. 99. ar. 5. c. Et 2. 2. q. 47. ar. 3. Et 2. di. 21. q. 1. ar. 2. cor. Et 1. Ethic. le. 5. tex. 2. 1. eth. c. 6. ante mediu. to. 5. 1. lib. 2. in c. cuius titulus est: Vtilitas hic accipi non eam q vulgus. * Li. 1. ca. 9. & 10. tom. 1.

Quæst. 26. art. 3. ad 2.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quod esse bonum non conueniat Deo. Ratio. n. boni consistit in modo, specie, & ordine: hæc autem non videntur Deo conuenire, cum deus immensus sit, & ad aliquid non ordinetur: ergo esse boni non conuenit Deo.

Præterea, Bonum est quod omnia appetunt: sed deum non omnia appetunt, quia non omnia cognoscunt ipsum, nihil autem appetitur nisi cognitum: ergo esse bonum non conuenit Deo.

Secundo contra est, quod dicitur Tren. 3. Bonus est deus sperantibus in eum, animæ quærenti illum. Respondetur dicendum, quod bonum esse præcipue Deo conuenit. Bonum enim aliqd est secundum quod est appetibile: vnumquodque autem appetit suam perfectionem, perfectio autem & forma effectus, & quædam similitudo agentis, cum omne agens agat sibi simile. Unde ipsum agens est appetibile, & habet rationem boni: hoc enim est quod de ipso appetitur, ut eius similitudo participetur. cum ergo deus sit prima causa effectiua omnium, manifestum est quod sibi competit ratio boni & appetibilis. vnde in lib. de di. no. attribuit bonum Deo sicut, primæ causæ efficien. dicitur quod bonus deus, sicut ex quo oia subsistunt.

Ad primum ergo dicendum, quod habere modum, speciem, & ordinem, pertinet ad rationem boni creati, sed bonum in Deo est sicut in causa: vnde ad eum pertinet imponere alijs modum speciei, & ordinem vnde ista tria sunt in Deo sicut in causa.

Ad secundum dicendum quod omnia appetendo proprias perfectiones, appetunt ipsum Deum in quantum perfectiones omnium rerum sunt quædam similitudines diuini esse, ut ex dictis patet. Et sic eorum, quod Deum appetit, quædam cognoscunt ipsum sicut seipsum, quod est proprium creaturæ rationalis. Quædam vero cognoscunt aliquas participationes sue bonitatis, quod est extrinsecus ad cognitionem sensibilem. Quædam vero appetunt naturaliter habere ab eo; cognitione vtpote scilicet nata ad suos fines ab aliquo superiori cognoscere.

ARTICVLVS II.

Verum Deus sit summum bonum.

AD SECUNDVM sic proceditur. Videtur, quod deus non sit summum bonum. Summum enim bonum addit aliquid supra bonum, alioquin omnino bono conueniret: sed omne, quod se habet ex additione, ad aliquid, est compositum: ergo summum bonum est compositum: sed deus est summe simplex, vnde supra ostensum est. ergo deus non est summum bonum.

Præterea, bonum est quod omnia appetunt, ut dicit philosophus: sed nihil aliud est quod omnia appetunt, nisi solus deus. Quod est verum per id quod dicitur Luc. 18. Nemo bonus nisi solus deus. sed summum deum in comparatione aliorum, sicut summum calidum in comparatione ad alia calida dicitur: ergo deus non potest dici summum bonum.

Præterea, summum comparationem importat sed: quod non sunt vniuocis, non sunt comparabilia. sicut dulcedo inconuenienter dicitur maior vel minor linea. Cum igitur deus non sit in eodem genere cum alijs bonis, ut ex superioribus patet: videtur quod deus non possit dici summum bonum respectu eorum.

Primo deinde contra est, quod dicit Augustinus. 1. de trinitate. quod trinitas diuinarum personarum est summum bonum, quod purgatissimis mentibus cernitur.

Respondetur dicendum, quod deus est summum bonum simpliciter, & non solum in aliquo genere, vel ordine rerum. Sic enim bonum Deo attribuitur (ut dictum est) in quantum omnes perfectiones desiderate effluunt ab eo, sicut a prima causa: non autem effluunt ab eo, sicut ab agente vniuoco, ut ex superioribus patet, sed sicut

ab agente, quod non conuenit cum suis effectibus, neque in ratione speciei, neque in ratione generis. Similitudo autem effectus in ea quod vniuocè inuenit vniuocè in causa autem æquiuocè inuenitur excellentius, sicut calor excellentiori modo est in sole quam in igne. Sic ergo oportet quod quod bonum sit in Deo, sicut in prima causa omnium non vniuocè, sed sicut in excellētissimo modo, & per hoc dicitur summum bonum.

Ad primum ergo dicendum, quod summum bonum addit supra bonum non rem aliquam absolutam, sed relationem tantum: ratio autem, qua aliquid de Deo dicitur relatiuè ad creaturas, non est realiter in Deo, sed in creaturis, in Deo vero secundum rationem. Sicut scibile relatiuè dicitur ad scientiam, non quia ipsum referatur ad scientiam, sed quia scientia refertur ad ipsum. Et sic non oportet, quod in summo bono sit aliqua compositio, sed solum quod alia deficiat ab ipso.

Ad secundum dicendum, quod cum dicitur bonum est quod omnia appetunt, non sic intelligitur quasi vnumquodque bonum ab omnibus appetatur: sed quia quicquid appetitur, rationem boni habet. Quod autem dicitur, nemo bonus nisi solus deus, intelligitur de bono per essentiam, ut post dicitur. ar. sequenti.

Ad tertium dicendum, quod ea, quæ non sunt in eodem genere, siquidem sunt in diuersis generibus, cõdita, nullo modo comparabilia sunt: de Deo autem negatur esse in eodem genere cum alijs bonis: non quod ipse sit in quodam alio genere, sed quod ipse est extra genus & principium omnis generis. Et sic comparatur ad alia per excessum, & huiusmodi comparationem importat summum bonum.

ARTICVLVS III.

Verum esse bonum per essentiam, sit proprium Dei.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quod esse bonum per essentiam non sit proprium Dei. Sicut enim vnum conuenitur cum ente, ita & bonum, ut supra habitum est: sed omne ens est vnum per suam essentiam, ut patet per philosophum in 4. meta. ergo omne ens est bonum per suam essentiam.

Præterea, si bonum est quod omnia appetunt, cum ipsum esse sit desideratum ab omnibus, ipsum esse cuiuslibet rei, est eius bonum. Sed quilibet res est ens per suam essentiam. ergo quilibet res est bona per suam essentiam.

Præterea, omnis res per suam bonitatem est bona. Si igitur aliqua res est, quod non sit bona per suam essentiam, oportet quod eius bonitas non sit sua essentia. Illa ergo bonitas cuius sit ens quodammodo, oportet quod sit bona & siquidem alia bonitate, iterum de illa bonitate quæritur: aut ergo erit, procedere in infinitum, aut venire ad aliquam bonitatem, quæ non erit bona per aliam bonitatem: eadem ergo ratione standum est in primo: res igitur quilibet est bona per suam essentiam.

Secundo contra est, quod dicit Boetius in libro de hebdomada. quod alia omnia à Deo, sunt bona per participationem: non igitur per essentiam.

Respondetur dicendum, quod solus deus est bonus per suam essentiam. Vnumquodque, n. dicitur bonum secundum quod est perfectum. Perfectio autem alicuius rei triplex est. Prima quod dicitur, scilicet in suo esse consistit. Secunda vero, per eam aliqua accidentia superadduntur ad suam perfectam operationem necessaria. Tertia vero perfectio alicuius est per hoc, quod aliqd aliud attingit sicut finem. Vtpote prima perfectio ignis consistit in esse, quod habet per suam formam substantialem. Secunda eius perfectio consistit in caliditate, leuitate, & siccitate huiusmodi. Tertia vero perfectio eius est secundum quod in loco suo quiescit. Hæc autem triplex perfectio nulli creatori competit secundum suam essentiam, sed solum deo, cuius solius essentia est suum esse: & cui non adueniunt aliqua accidentia: sed quod de alijs dicitur accidentaliter sibi conueniunt essentialiter, ut est potestè sapiens, & alia huiusmodi, sicut ex dictis patet. Ipse est ad nihil aliud ordinatus sicut ad finem, sed ipse est vltimus finis omnium rerum. Vnde manifestum est quod solus deus habet omnimodam perfectionem se-

Q. 13. art. 7. & Arist. in 5. metaph.

Q. 3. art. 5.

33. 1. contr. gent. c. 39. & 40. Et opus. 3. cap. 109. 110. 111. & 112. Et veri. q. 2. art. 5.

Q. 5. ar. 1. Intra q. 5. art. 3. 4. Meta. textu. 3. tom. 3. Et met. 19. textu. 9.

In lib. An omne quod est bonum sit. à medio præcipue ad finem vsq.

Q. 3. art. 6.

nem secundum suam essentiam: & ideo ipse solus est bonus per suam essentiam.

Ad primum ergo dicendum, quod vnum non importat rationem perfectionis, seu indiuisionis tantum: & quod vnicuique rei competit secundum suam essentiam. Simpliciter autem essentia sunt indiuisionis secundum actum tantum: & ideo oportet quod quilibet res sit vna per suam essentiam, non autem bona, ut ostensum est.

Ad secundum dicendum, quod licet vnumquodque sit bonum in quantum habet esse, in essentia rei creata non est ipsum esse: & ideo non sequitur quod res creata sit bona per suam essentiam.

Ad tertium dicendum, quod bonitas rei creata non est ipsa eius essentia, sed aliquid superadditum, vel ipsum esse eius vel aliqua perfectio superaddita, vel ordo ad finem. Ipsa tamen bonitas sic superaddita dicitur bona sicut ens: hæc autem ratione dicitur ens, quia ea est aliquid, non quia ipsa alio modo sit. Vnde hac ratione dicitur bona, quia ea est aliquid bonum, non quia ipsa habeat aliquam aliam bonitatem, qua sit bona.

ARTICVLVS III.

Verum omnia sint bona bonitate diuina.

AD QUARTVM sic proceditur. Videtur, quod oia sint bona bonitate diuina. Dicit enim Augustinus. 8. de trin. Bonum hoc, & bonum illud: tolle hoc, & tolle illud: & vide ipsi bonum, si potes. ita Deum videbis, non alio bono bonum, sed bonum omnino boni. sed vnumquodque est bonum bono, ergo vnumquodque est bonum ipso bono quod est deus.

Præterea, sicut dicit Boetius in libro de hebdomada. oia dicuntur bona in quantum ordinantur ad Deum: & hoc ratione bonitatis diuinae. ergo oia sunt bona bonitate diuina.

Secundo contra est, quod omnia sunt bona in quantum sunt, sed non dicuntur oia ensia per esse diuinum: sed per esse proprium: ergo non omnia sunt bona bonitate diuina, sed bonitate propria.

Respondetur dicendum, quod nihil prohibet his, quæ relationem importat aliquid ab extrinseco denominari: sicut aliquid denominatur locatum à loco, & mensuratum à mensura. Circa verò ea, quod absolute dicuntur, diuersa sunt opinio. Plato. n. posuit omnium rerum species separatas: & quod ab eis diuina denominata sunt quasi species separatas participando, ut patet per Socratem de his in idea huius separata. Et sicut ponebat idea huius & eorum separata, quod vocabatur per se hominis & per se equi, ita ponebat idea entis, & idea vniuersi separata, quod dicebat per se ens & per se vniuersum: & eius participationem vnumquodque dicitur ens vniuersum: hoc autem quod est per se ens & per se vniuersum, ponebat esse summum bonum, & quia bonum conuenitur cum ente, sicut & vniuersum: ipsum per se bonum dicebat esse Deum, à quo oia dicuntur bona per modum participationis. Et quis hæc opinio irrationabilis videatur quantum ad hoc, quod ponebat species rerum naturalium separatas per se subsistentes. Vt Aristoteles multipliciter improbat: tunc hoc absolute verum est, quod aliqd est primum quod per suam essentiam est ens & bonum, quod dicitur deum, ut ex superioribus patet. huius est sententia concordat Aristoteles. A primo igitur per suam essentiam deus & bono vnumquodque potest dici bonum & ens, in quantum participat ipsum per modum cuiusdam assimilationis, licet remotè & deficienter, ut ex superioribus patet. Sic ergo vnumquodque dicitur bonum bonitate diuina, sicut primo principio exemplari effectiuo & finali totius bonitatis. Nihilominus tamen vnumquodque dicitur bonum similitudine diuinae bonitatis si bene inquirere, quod est formaliter sua bonitas denotans ipsi. Et sic est bonitas vna oia, & est multæ bonitates.

Et per hoc patet responsio ad obiectiones.

QVAESTIO VII.

De infinitate Dei in quatuor articulis diuisa.

PRIMO considerandum est de eius infinitate, & de existentia eius secundum S. Thom. Par. 1.

in rebus: attribuitur enim deo quod sit vbiq; & in omnibus rebus in quantum est in circumscribibilis & finis.

Circa primum quaruntur quatuor.

- Primo, utrum deus sit infinitus.
Secundo, utrum aliquid præter ipsum sit infinitum secundum essentiam.
Tertio, utrum aliquid possit esse infinitum secundum magnitudinem.
Quarto, utrum possit esse infinitum in rebus secundum multitudinem.

ARTICVLVS PRIMVS.

Verum deus sit infinitus.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quod deus non sit infinitus. Omne enim infinitum, est imperfectum, quia habet rationem partis & materiae: vnde dicitur in 3. phys. sed deus est perfectissimus, ergo non est finis.

Præterea secundum philosophum in 1. phys. finitum & infinitum conueniunt quantitati: sed in Deo non est quantitas, cum non sit corpus, ut supra ostensum est: ergo non competit sibi esse infinitum.

Præterea, quod ita est hic quod non alibi est finitum secundum locum, ergo quod ita est hoc quod non est aliud est finitum secundum substantiam: sed deus est hoc & non est aliud: non enim est lapis, nec lignum. ergo deus non est infinitus secundum substantiam.

Secundo contra est quod dicit Damascenus. quod deus est infinitus, & æternus, & in circumscribibilis.

Respondetur dicendum, quod omnes antiqui philosophi attribuunt infinitum primo principio, vnde dicitur in 3. phys. Et hoc rationabiliter, considerantes res effluere à primo principio in infinitum. Sed quia quod dicitur errauerunt circa naturam primi principij: quia sicut videtur errarent circa infinitatem ipsi, quia non ponentur primum principij materia, consequenter attribuerunt primo principio infinitatem materialem, dicentes aliquod corpus infinitum esse primum principium rerum.

Considerandum est igitur, quod infinitum dicitur aliquid ex eo quod non est finitum: sicut autem quod modo & materia per formam, & forma per materiam. Materia quodammodo per formam, in quantum materia antequam recipiat formam est in potentia ad multas formas, sed cum recipit vnam, terminatur per illam. Forma vero finitur per materiam in quantum forma in se considerata cõis est ad multa, sed per hoc quod recipitur in materia, sit forma determinata huic rei. Materia autem proficitur per formam, per quam finitur: & ideo infinitum secundum quod attribuitur materię, habet rationem imperfecti: est enim quasi materia non habet formam. Forma autem proficitur per materiam, sed magis per eam est amplius proficitur, vnde infinitum secundum quod se tenet ex parte forme non determinate per materiam, habet rationem perfecti, illud autem est maxime formale omnium est ipsum esse, ut ex superioribus patet. cum igitur esse diuinum non sit esse receptum à aliquo, sed ipse sit suus esse subsistens, ut supra ostensum est: manifestum est quod ipse deus sit infinitus & perfectus. Et per hoc patet responsio ad primum.

Ad secundum dicendum, quod terminus quantitatis est sicut forma ipsi: cuius signum est, quod figura, quæ consistit in terminatione quantitatis, est quædam forma circa quantitatem. Vnde infinitum quod compositum quantitati est infinitum, quod se tenet ex parte materie, & tale infinitum non attribuitur Deo, ut dictum est.

Ad tertium dicendum, quod ex hoc ipso quod esse Dei est per se subsistens non receptum in aliquo, patet dicitur infinitum, distinguitur ab omnibus alijs, & alia remouent ab eo. Sicut si esset albedo subsistens, & ex hoc ipso quod non esset in alio differret ab omni albedine existente in subiecto.

ARTICVLVS II.

Verum aliquid aliud quam deus possit esse infinitum per essentiam.

AD SECUNDVM sic proceditur. Videtur, quod aliquid aliud quam deus possit esse infinitum per essentiam.

35. 1. dist. 43. q. 1. ar. 1. & 1. cont. cr. 43. Et po. quæst. 1. ar. 2. Et opus. 3. art. 28. 19. & 20. 3. Phys. text. 65. tom. 2. 1. Phys. text. 15. tom. 2.

Q. 3. ar. 1. Lib. 1. or. ihed. fidi cap. 4. 3. Physic. textu 30. tom. 2.

36. 33.

Q. 4. art. 1. Q. 3. ar. 4. 17.

In corp. ar.

234

36. Q. 30. ar. 24. & q. 86. Virtus

31. 1. contra gent. cap. 37. Et veri. q. 2. ar. 1.

Aristotel. in initio Ethic.

Q. 44. ar. 1. Ca. 4. parte 1. inter princip. & medium.

Q. 4. art. 2.

Q. 59. art. 1. corp. 32.

2. di. 1. q. 2. ar. 2. 4. Et 1. cont. gent. cap. 41. 74. 95. 3. & 101. Et lib. 3. c. 17. Et po. q. 7. ar. 1. cap. 20. Et mal. q. 3. art. 1. c. Q. 3. art. 7. in principi. prim. li. Ethic. to. 5.

Q. 3. ar. 5. & Q. 4. ar. 3. ad 3.

* ar. præcedent.

Q. 4. ar. 3.

2. cap. & Virtus est rei pportinatur essentia, ei. Si enim...

2. 10. Præterea, Quidquid habet virtutē infinitā, habet essentia infinitā...

3. a. t. 2. supra ostendit: sed materia prima est infinita...

3. Physic. text. 30. tom. 2. Sed contra est, quod infinitum non potest esse ex principio aliquo...

3. Physic. text. 30. tom. 2. Respondetur dicendum, quod aliquid præter Deum potest esse infinitum...

3. Physic. text. 30. tom. 2. Respondetur dicendum, quod aliquid præter Deum potest esse infinitum...

3. Physic. text. 30. tom. 2. Respondetur dicendum, quod aliquid præter Deum potest esse infinitum...

3. Physic. text. 30. tom. 2. Respondetur dicendum, quod aliquid præter Deum potest esse infinitum...

3. Physic. text. 30. tom. 2. Respondetur dicendum, quod aliquid præter Deum potest esse infinitum...

3. Physic. text. 30. tom. 2. Respondetur dicendum, quod aliquid præter Deum potest esse infinitum...

3. Physic. text. 30. tom. 2. Respondetur dicendum, quod aliquid præter Deum potest esse infinitum...

3. Physic. text. 30. tom. 2. Respondetur dicendum, quod aliquid præter Deum potest esse infinitum...

3. Physic. text. 30. tom. 2. Respondetur dicendum, quod aliquid præter Deum potest esse infinitum...

3. Physic. text. 30. tom. 2. Respondetur dicendum, quod aliquid præter Deum potest esse infinitum...

3. Physic. text. 30. tom. 2. Respondetur dicendum, quod aliquid præter Deum potest esse infinitum...

& diminutioni: ugnærum, videtur quod magnitudo possit crescere in infinitum...

4. Præterea, motus & tps habet quæritatem & cõtinuitatē à magnitudine, super quæ trāsit motus...

SED CONTRA: Omne corpus superficiē habet esse finitū: quia superficies est terminus corporis finiti...

RESPONDEO dicendum, quod aliquid est esse finitū sū essentia & sū magnitudine...

RESPONDEO dicendum, quod aliquid est esse finitū sū essentia & sū magnitudine...

RESPONDEO dicendum, quod aliquid est esse finitū sū essentia & sū magnitudine...

RESPONDEO dicendum, quod aliquid est esse finitū sū essentia & sū magnitudine...

RESPONDEO dicendum, quod aliquid est esse finitū sū essentia & sū magnitudine...

RESPONDEO dicendum, quod aliquid est esse finitū sū essentia & sū magnitudine...

RESPONDEO dicendum, quod aliquid est esse finitū sū essentia & sū magnitudine...

RESPONDEO dicendum, quod aliquid est esse finitū sū essentia & sū magnitudine...

RESPONDEO dicendum, quod aliquid est esse finitū sū essentia & sū magnitudine...

RESPONDEO dicendum, quod aliquid est esse finitū sū essentia & sū magnitudine...

RESPONDEO dicendum, quod aliquid est esse finitū sū essentia & sū magnitudine...

RESPONDEO dicendum, quod aliquid est esse finitū sū essentia & sū magnitudine...

tionem formæ: & id non inuenit in infinitum in additione magnitudinis...

AD QVARTVM dicendum, quod motus & tps non sunt sū totum in actu, sed successiue: unde habent potētiam permixtam actui...

ARTICVLVS IIII. Vtrum possit esse infinitum in rebus secundum multitudinem...

AD QVARTVM sic proceditur. Vtrum possibile sit esse multitudinē in infinitam sū actu...

2. Præterea, Cuiuslibet spai possibile est esse aliquod indiuiduū in actu...

3. Præterea, Ea q̄ non opponuntur adinuicē, non impediunt se inuicē: sed posita aliqua multitudine...

RESPONDEO dicendum, quod circa hoc fuit duplex opinio. Quidam sicut Aui. & Algazel dixerunt...

RESPONDEO dicendum, quod circa hoc fuit duplex opinio. Quidam sicut Aui. & Algazel dixerunt...

RESPONDEO dicendum, quod circa hoc fuit duplex opinio. Quidam sicut Aui. & Algazel dixerunt...

RESPONDEO dicendum, quod circa hoc fuit duplex opinio. Quidam sicut Aui. & Algazel dixerunt...

RESPONDEO dicendum, quod circa hoc fuit duplex opinio. Quidam sicut Aui. & Algazel dixerunt...

RESPONDEO dicendum, quod circa hoc fuit duplex opinio. Quidam sicut Aui. & Algazel dixerunt...

RESPONDEO dicendum, quod circa hoc fuit duplex opinio. Quidam sicut Aui. & Algazel dixerunt...

RESPONDEO dicendum, quod circa hoc fuit duplex opinio. Quidam sicut Aui. & Algazel dixerunt...

RESPONDEO dicendum, quod circa hoc fuit duplex opinio. Quidam sicut Aui. & Algazel dixerunt...

RESPONDEO dicendum, quod circa hoc fuit duplex opinio. Quidam sicut Aui. & Algazel dixerunt...

RESPONDEO dicendum, quod circa hoc fuit duplex opinio. Quidam sicut Aui. & Algazel dixerunt...

RESPONDEO dicendum, quod circa hoc fuit duplex opinio. Quidam sicut Aui. & Algazel dixerunt...

bet multitudinē pot sumi alia multitudinē infinitā. Ad SECUNDVM dicendum, quod spēs figurarū hāt infinitatē ex infinitate numeri...

AD TERTIVM dicendum, quod licet quibusdā positis alia poni non sit eis oppositum: tū infinita poni opponit euilibet speciei multitudinis...

QVAESTIO VIII. De existentia Dei in rebus: in quatuor articulis diuisa.

QVIA verò infinito cõuenire v̄ q̄ vbiq; & in oibus sit: quidēradū est, vtrum hoc Deo cõueniat.

Primò, vtrum Deus sit in omnibus rebus. Secundò, vtrum Deus sit vbiq;.

Tertiò, vtrum Deus sit vbiq; per essentiam & potentiam & præsentiam.

Quartiò, vtrum esse vbiq; sit proprium Dei.

ARTICVLVS PRIMVS. Vtrum Deus sit in omnibus rebus.

AD PRIMVM sic proceditur. Vtrum Deus non sit in omnibus rebus: sed Deus est supra oia, sū illud Palm. Excelsus super omnes gentes dominus...

2. Præterea, Q̄ est in aliquo, cõtinet ab eo: sed Deus non cõtinet a reb; sed magis cõtinet res: ergo Deus non est in reb; sed magis res sunt in eo...

3. Præterea, Quanto aliquid agēs est virtuosius, tãto magis distās eius actio pcedit: sed Deus est virtuosissimū agēs: ergo eius actio ptingere pot ad ea q̄ p̄o habet ab ipso distāt: nec oportet q̄ sit in omnibus.

4. Præterea, Demones res aliq; suāt: nec tñ Deus est in demonib;: nō. est cõuētio lucis ad tenebras, v̄ d̄ 2. ad Cor. 6. ergo Deus non est in omnib; reb;.

SED CONTRA Vbiq; opatur aliquid, ibi est; sed Deus operatur in omnibus. sū illud 1sa. 26. Oia opera nostra operatus es in nobis domine. ergo Deus est in omnibus rebus.

RESPONDEO dicendum, quod Deus est in omnib; rebus, non quidē sicut pars essentia, sicut accidens, sed sicut agēs ad est ei in quod agit. Oportet. nō agēs cõiūgi ei in quod immediatē agit: & sua virtute illud cõtingere: v̄ in 7. Physic. * p̄bat, q̄ motus mouens oportet esse simul. Cum aut Deus sit ipsum esse p suā essentia, oportet q̄ esse creatū sit p̄p̄ius effectus eius: sicut ignire est p̄p̄ius effectus ipsius ignis. Hunc aut effectū causat Deus in reb; nō solū q̄ primo esse incipiūt, sed quādiu in esse cõseruantur: sicut lumen causat in aere a sole quādiu aei illuminatus manet. Quādiu igit res habet esse, tād̄ in oportet q̄ Deus ad sit ei sū modum quo esse hāt. Et esse aut est illud, q̄ est magis intimū euilibet, & q̄ p̄fundius oibus inest, cum sit formale respectu omnium q̄ in re sunt (v̄ ex supra dictis patet.) Vnde oportet q̄ Deus sit in omnibus rebus & intimē.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod Deus est s̄ oia p̄ excellentiā suā naturā, & tñ est in oibus rebus, v̄ causans omnium esse, v̄ s̄ dictum est.

AD SECUNDVM dicendum, quod licet corporalia dicant esse in aliquo sicut in continente, in sp̄alia continent ea, in quibus sunt sicut aia cõtinet corpus, vnde & Deus est in rebus, sicut continens res: tñ p̄ quādam similitudinē corporaliū dicunt omnia esse in Deo, in quantum continentur ab ipso.

AD TERTIVM dicendum, quod nullius agentis quātūcumq; virtuosū actio pcedit ad aliqd̄ distās, nisi in quātū in illud p̄ media agit. Hoc aut ad maximā virtutē Dei pertinet, quod immediatē in omnibus

Rebutur dicendum, quod licet corporalia dicant esse in aliquo sicut in continente, in sp̄alia continent ea, in quibus sunt sicut aia cõtinet corpus, vnde & Deus est in rebus, sicut continens res: tñ p̄ quādam similitudinē corporaliū dicunt omnia esse in Deo, in quantum continentur ab ipso.

37. Vtrum possit esse aliquid infinitum actu secundum magnitudinē. DERTIVM sic pcedit. Videt, quod possit esse aliquid infinitū actu sū magnitudine. In sciētijs. n. mathematicis nō inuenit falsū: quia abstractiū nō ē mēdiaciū, v̄ dicitur i 2. physic. sed sciētię mathematicę v̄tūt infinitū sū magnitudine: dicit. n. Geometria i suis demōstrationib; sū linea talis infinita: ergo nō ē impossibile aliqd̄ esse infinitū sū magnitudine.

2. Præterea, id, qd̄ nō est cõtra rationē alicuius, non est impossibile conuenire sibi: sed esse infinitū nō ē cõtra rationē magnitudinis: sed magis finitū & infinitū vidēt ē passiones quātūtat̄is: ergo nō ē impossibile aliqd̄ magnitudinē esse infinitā.

3. Præterea, Magnitudo diuisibilis est in infinitū. Sic enim diffinit cõtinuū, qd̄ ē i infinitū diuisibile, patet in 3. physic. Sed cõtraria nata sunt sicut circa idē: cum ergo diuisioni opponatur additio,

38. Vtri. q. 2. arti. 20. Et 9. quol. ar. 1.

39. Super 3. Physic.

Ex primo Physic.

Ex primo celi.

347.

ar. pced.

ar. 1. hui; q. 1. ad 2.

39. q. 1. ar. 1. Et 3. cõr. Et 3. cõr. gēt. c. 68.

Libr. 33. q. 1. ar. 1. Et 3. cõr. gēt. c. 68.

Libr. 33. q. 1. ar. 1. Et 3. cõr. gēt. c. 68.

Li. 7. Physic. 10. v̄ 13. in clu. ue tom. 2. 142 44 516 508

7. ar. 1. In corp. art. 69

Secundo, quia omne quod mouetur quantum ad aliquid manet, & quantum ad aliquid transiit: sicut quod mouetur de albedine in nigredinem, manet secundum substantiam, & sic in omni eo quod mouetur attenditur aliqua compositio. Offensum est aut supra, quod in deo nulla est compositio, sed est omnino simplex. Vnde manifestum est, quod deus moueri non potest.

Tertio quia omne, quod mouetur, motu suo aliquid acquirit & pergit ad illud, ad quod prius non pertingebat: deus autem, cum sit infinitus comprehensus in se omnem plenitudinem perfectionis totius esse, non potest aliquid acquirere, nec extendere se in aliquid ad quod prius non pertingebat. Vnde nullo modo sibi competit motus. Et inde est quod quidam antiquorum, quasi ab ipsa veritate coacti, posuerunt primum principium esse immobile.

Ad primum ergo dicendum, quod Augustinus ibi loquitur secundum modum, quo Plato dicebat primum mouens mouere seipsum: omnem operationem nominans motum: secundum quod etiam ipsum intelligere & velle & amare motus quod dicitur: Quia ergo deus intelligit & amat seipsum, secundum hoc dixerunt quod deus mouet seipsum, non autem secundum motum & mutatio est existens in potentia: ut nunc loquimur de mutatione & motu.

Ad secundum dicendum, quod sapientia dicitur mobilis esse similitudinariis: secundum quod sua similitudine diffundit versus; ad vltima rerum: nihil enim esse potest, quod non procedat a diuina sapientia per quam datur imitatio, sicut a primo principio effectiuo & formali, per cuius artificia procedit a sapientia artificiali. Sic igitur in quantum similitudo diuina sapientia gradatim procedit a superioribus, quod magis participat de eius similitudine versus; ad inferiora, quod minus participat, deus esse quod dicitur processus & motus diuina sapientia in res: sicut si dicamus Solem procedere versus; ad terram, in quantum radii luminis eius versus; ad terram pertingit. Et hoc modo exponit Dionysius, c. i. caelestium hierarchiarum, quod omnis processus diuinae manifestationis venit ad nos a patre luminum motu.

Ad tertium dicendum, quod huiusmodi dicuntur de deo in scripturis metaphoricis. Sicut enim dicitur Sol intrare domum vel exire, in quantum radius eius pertingit ad domum: sic dicitur deus appropinquare ad nos vel recedere a nobis, in quantum percipimus influentiam bonitatis ipsius, vel ab eo deficiamus.

ARTICVLVS II.

Vtrum esse immutabile sit Dei proprium.

Ad secundum sic proceditur. Videtur, quod esse immutabile non sit proprium dei. Dicit enim philosophus in 2. Metaphysica, quod materia est in omni, eo, quod mouetur: sed substantia est quaedam creatura, sicut angelus, & anima, non habet materiam, ut quibusdam videtur. Ergo esse immutabile non est proprium dei. 2. Præterea, Omne quod mouetur, mouetur propter aliquem finem: quod ergo iam peruenit ad vitium finem, non mouetur: sed quaedam creatura iam peruenit ad vltimum finem, sicut omnes beati. Ergo aliqua creatura sunt immobiles. 3. Præterea, omne quod est mutabile, est variabile: sed forma sunt inuariabiles: dicit enim in libro 6. principiorum, quod forma est simpliciter & inuariabiliter essentialiter constantis. ergo non est solius dei proprium esse immutabile.

SED CONTRA est, quod dicit Augustinus in libro de natura boni. Solus deus immutabilis est: quare autem fecit, quia ex nihilo sunt, mutabilia sunt. RESPONDEO dicendum, quod solus deus est omnino immutabilis, omnis autem creatura aliquo modo est mutabilis. Sciendum est enim, quod mutabile potest aliquid dici dupliciter. Vno modo per potentiam, quæ in ipso est. Alio modo per potentiam, quæ in altero est. oēs enim creaturae antequam essent, non erant possibiles esse per aliquam potentiam creatam, cum nullum creatum sit æternum, sed per solam potentiam diuinam, in quantum

tum deus poterat eas in esse producere. Sicut autem ex voluntate dei dependet, quod res in esse producat, ita ex voluntate eius dependet, quod res in esse conseruet: non enim aliter eas in esse conseruet, quam semper eas esse daret: vnde si sua actione eis subtraheret, oia in nihilum redigerent, ut patet per Augustinum 4. super Genesim, ad litteram. Sicut igitur in potentia creatoris fuit, ut res essent antequam essent in seipsis, ita in potentia creatoris est postquam sunt in seipsis, ut non sint. Sic igitur potentia, quæ est in altero, sicut in deo, sunt mutabiles in quantum ab ipso ex nihilo poterunt produci in esse, & de esse possunt reduci in non esse. Si autem dicitur aliquid quod mutabile per potentiam in ipso existentem, sic est aliquo modo ois creatura esse mutabilis. Est enim in creatura duplex potentia, scilicet actiua & passiuua. dico autem potentiam passiuam, secundum quam aliquid a seipso potest suam perfectionem, vel in essendo, vel in consequendo finire. Si igitur attendatur mutabilitas rei secundum potentiam ad esse, sic non in omnibus creaturis est mutabilitas, sed in illis solum, in quibus illud quod est possibile in eis potest stare cum non esse. Vnde in corporibus inferioribus est mutabilitas & esse esse substantiale: quia materia eorum potest esse cum priuatione formæ substantialis ipsorum: & quantum ad esse accidentale, si substantiam compatitur secundum priuationem accidentis: sicut hoc subiectum hoc compatitur secundum non album, & ideo potest mutari de albo in non album. Si vero sit tale accidens, quod consequatur principia essentialia subiecti, priuatio illius accidentis non potest stare cum subiecto. Vnde subiectum non potest mutari secundum accidens, sicut nix non potest fieri nigra. In corporibus vero caelestibus materia non compatitur secundum priuationem formæ: quia forma perficit totam potentialitatem materiam: & ideo non sunt mutabilia secundum esse substantiale, sed secundum esse locale: quia subiectum compatitur secundum priuationem huius loci, vel illius. Substantia vero incorporea quæ sunt ipsa forma substantiales, quæ in se habent ad esse ipsarum sicut potentia ad actum, non compatuntur secundum priuationem huius actus: quia esse consequitur formam: & nihil corrumpitur nisi per hoc, quod amittit formam. Vnde in ipsa forma non est potentia ad non esse: & ideo huiusmodi substantia sunt immutabiles & inuariabiles secundum esse: & hoc esse quod dicit Dionysius, c. i. cap. de di. no. quod substantia intellectualis creatæ mundæ sunt a generatione, & ab omni variatione, sicut incorporeales & immateriales: sed tamen remanent in eis duplex mutabilitas: vna secundum quod sunt in potentia ad finem, & sic est in eis mutabilitas secundum electionem de bono in malum, ut Damascenus dicit. Alia secundum locum: in quantum virtute sua finita possunt attingere quædam loca, quod prius non attingebat: quod de deo dicit non potest, quia sua infinitate oia loca replet, ut supra dictum est. Sic igitur in ois creatura est potentia ad mutationem: vel secundum esse substantiale, sicut corpora corruptibilia: vel secundum esse locale tantum, sicut corpora caelestia: vel secundum ordinem ad finem & applicationem virtutis ad diuersa, sicut in angelis & in vniuersali ter ois creatura communiter sunt mutabiles secundum potentiam creatis, in cuius potestate est esse & non esse eorum. Vnde cum deus nullo illorum modorum sit mutabilis, proprium eius est omnino immutabile esse.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod obiectio illa procedit de eo, quod est mutabile secundum esse substantiale vel accidentale. De tali enim motu philosophi tractauerunt.

AD SECUNDUM dicendum, quod angeli boni supra immutabilitatem essendi, quod competit eis secundum naturam, habent immutabilitatem electionis ex diuina virtute, tamen remanent in eis mutabilitas secundum locum.

AD TERTIUM dicendum, quod forma dicuntur inuariabiles, quia non possunt esse subiectum variationis: subiectum tamen variationi in quantum subiectum secundum quod eas variatur. Vnde patet, quod secundum quod sunt

Li. 4. c. 12: circa princip. tom. 3

367

265

367

Cap. 4. de diuin. nom. parū a principio.

Lib. 2. c. 3. & 4.

Q. 8. ar. 2:

40

42

49

333

4. physico. tex. 120. tom. 2.

d

52

b 29

sunt sic variantur: non enim dicuntur entia quasi sint subiectum essendi, sed quia eis aliquid esse. Et sic patet solutio ad obiecta.

QV AESTIO X.

De Dei Aeternitate, in sex articulis diuisa.

DEINDE queritur de aeternitate. Et circa hoc queruntur sex.

- 1. Primo, quid sit aeternitas.
2. Secundo, vtrum deus sit aeternus.
3. Tertio, vtrum esse aeternum sit proprium dei.
4. Quarto, vtrum aeternitas differat ab æuo, & tempore.
5. Quinto, de differentia æui, & temporis.
6. Sexto, vtrum sit vnum æuum tantum, sicut est vnum tempus & vna aeternitas.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum conuenienter diffiniatur aeternitas, quod est interminabilis vite tota simul & perfecta possessio.

AD PRIMUM sic proceditur. Vtrum sic conuenienter diffiniatur aeternitas, quæ Boetius ponit aeternitas esse terminabilem vite tota simul & perfecta possessio. Interminabile enim negatiue dicitur. Sed negatio non est de ratione, nisi eorum quæ sunt deficientia: quod aeternitati non competit, ergo in diffinitione aeternitatis non debet poni interminabile. 2. Præterea, aeternitas duratio autem magis respicit esse quam vitam. Ergo non debuit poni in diffinitione aeternitatis vita, sed magis esse.

3. Præterea, totum dicitur quod habet partes. Hoc autem aeternitati non conuenit, cum sit simplex. Ergo inconuenienter dicitur tota.

4. Præterea, plures dies non possunt esse simul, nec plura tempora. Sed in aeternitate pluraliter dicuntur dies & tempora. dicit enim Michæas 5. Egressus eius ab initio a diebus aeternitatis. & ad Rom. 16. cap. Secundum reuelationem mysterij, temporibus aeternis taciti. Ergo aeternitas non est tota simul.

5. Præterea, totum & perfectum sunt idem. Posito igitur quod sit tota, superfluum additur quod sit perfecta.

6. Præterea, possessio ad durationem non pertinet. aeternitas autem quædam duratio est. Ergo aeternitas non est possessio.

RESPONDEO dicendum, quod sicut in cognitionem simplicium oportet nos venire per composita, ita in cognitionem aeternitatis oportet nos venire per tempus, quod nihil aliud est quam numerus motus secundum prius & posterius. Cum enim in quolibet motu sit successio, & vna pars post alteram, ex hoc quod numeramus prius & posterius in motu apprehendimus tempus, quod nihil aliud est quam numerus prioris & posterioris in motu, ita in apprehensione vniuersitatis eius, quod est ois extra motum, consistit ratio aeternitatis. Itæ cadit tunc tempus mensurari, quod principium & finem habet in tempore, ut dicitur in 4. physico. & hoc ideo: quia in ois eo, quod mouetur, est accipere aliquid principium, & aliquid finem. Quod verò est ois immutabile, sicut nec successio, ita nec principium, aut finem habere potest. Sic ergo ex duobus notificatur aeternitas. Primo ex hoc, quod id, quod est in eternitate, est interminabile, id est, principium & fine caret: ut terminum ad vtrumque referat. Secundo per hoc, quod ipse aeternitas successione caret tota simul existens.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod simplicia consueuerunt per negationem diffiniri, sicut punctus est cuius pars non est: quod non ideo est, quod negatio sit de essentiali eorum, sed quia in intellectu nostro, quod primo apprehendit composita, in cognitionem simplicium peruenire non potest, nisi per remotionem compositionis.

AD SECUNDUM dicendum, quod illud, quod est verè aeternum, non solum est ens, sed & ius: & ipsum viuere

se extendit quodammodo ad operationem, non autem esse, protensio autem durationis videtur attendi secundum operationem magis quam secundum esse: vnde & tempus est numerus motus.

AD TERTIUM dicendum, quod aeternitas dicitur tota, non quia habet partes, sed in quantum nihil ei deest. AD QUARTUM dicendum, quod sicut deus cum sit incorporeus, nominibus rerum corporalium metaphoricè, in scripturis nominatur, sic aeternitas tota simul existens nominibus temporalibus successiuus.

AD QUINTUM dicendum, quod in tempore est duo considerare. scilicet ipsum tempus, quod est successiuum: & nunc tempus, quod est imperfectum. Dicit ergo tota simul ad remouendum tempus: & perfecta ad excludendum nunc tempus.

AD SEXTUM dicendum, quod illud quod possidet firmiter & quiete habet. Ad designandam quoque immutabilitatem & idem aeternitatis, vnde est notio perfectionis.

ARTICVLVS II.

Vtrum deus sit aeternus.

AD SECUNDUM sic proceditur. Vtrum deus sit aeternus. Nihil enim factum potest dici de deo: sed aeternitas est aliquid factum. Dicit enim Boetius, quod nunc fluens facit tempus: nunc stans facit aeternitatem. & Augustinus dicit in libro 8. quoniam deus est auctor aeternitatis. Ergo deus non est aeternus.

2. Præterea, quod est ante aeternitatem, & post aeternitatem non mensuratur aeternitate. Sed deus est ante aeternitatem: (ut dicitur in libro 4. de causis.) & post aeternitatem, dicitur enim Exodus 3. quod Dominus regnabit in eternum & ultra. Ergo esse aeternum non conuenit deo.

3. Præterea, aeternitas mensura quædam est. Sed deo non conuenit esse mensuratum. Ergo non competit ei esse aeternum.

4. Præterea, in aeternitate non est præteritum, præteritum vel futurum, cum sit tota simul: ut dictum est. Sed de deo dicitur in scripturis verba præsentis temporis, præteriti, vel futuri. Ergo deus non est aeternus. SED CONTRA est quod dicit Athanasius, aeternus pater, æternus filius, æternus spiritus sanctus.

RESPONDEO dicendum, quod ratio aeternitatis consistit in immutabilitate, sicut ratio temporis consistit in motu, ut ex dictis patet. Vnde cum deus sit maxime immutabilis, sibi maxime competit esse aeternum. Nec solum est aeternus, sed est sua aeternitas: cum in nulla alia res sit sua duratio: quod non est suum esse. Deus autem est suum esse vniuersum. Vnde sicut est sua essentialiter aeternitas.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod nunc stans dicitur facere aeternitatem secundum nostram apprehensionem. Sicut enim causatur in nobis apprehensio temporis, eo quod apprehendimus fluxum ipsius nunc, ita causatur in nobis apprehensio aeternitatis in quantum apprehendimus nunc stans. Quod autem dicit Augustinus, quod deus est auctor aeternitatis, intelligit de aeternitate participata. Eo enim modo communicat deus suam aeternitatem aliquidibus, quo & sua immutabilitatem. Et per hoc patet solutio ad secundum. Nam deus dicitur esse ante aeternitatem, per participatam substantiam immaterialibus. Vnde & ibidem dicitur, quod intelligentia participat aeternitati. Quod autem dicitur in Exodus. Dominus regnabit in aeternum & ultra sciendum, quod aeternum accipit ibi per seculo: sicut habet alia translatio. Sic igitur dicitur quod regnabit ultra aeternum: quia durat ultra quodcumque seculum, id est ultra quæcumque durationem datam. Nihil est in alio seculo quam periodus cuiuslibet rei, ut dicitur in libro primo, de celo. Vel dicitur ultra aeternum regnare: quia si est aliquid aliud semper esset (ut modo dicitur in celo text. 3. regnat in quantum eius regnum est totum simul).

AD TERTIUM dicendum, quod aeternitas non est aliud quam ipse deus. Vnde non dicitur deus aeternus: quasi sit aliquid modo mensuratus: sed accipitur ibi ratio mensuræ secundum apprehensionem nostram tantum.

Et dicitur propositio 2. circa finem, tom. 3. Primo libro de celo text. 10. 2. B 4 AD

3. ar. 7.

23

Loco citato in arg. 111

Cap. in principio.

44

1. qd. 14. art. 25. & q. 19. ar. 7. & 1. di. 8. q. 3. art. 1. & 2. Et. di. 19. q. 5. ar. 3. Et 1. cont. c. 13. 14. & 15. Et opus. 3. c. 4. 16. 17. 124. & 222. * 2. meta. textu 12. tom. 3. Cap. de forma in principio. tom. 1. de nat. boni. cap. 1. to. 6.

46

2. di. 2. q. 2. art. 1. c. 15. Et po. q. 3. ar. 7. 3. c. 5. 6. 7. & 8. * 1. 15. de consolat. ex profa vlt. * Quo. 2. 3. Propo. 2. in ter opera Arist. to. 3. art. pcc. In suo summo bolo de confessione dei.

43

Loco citato in arg.

Et dicitur propositio 2. circa finem, tom. 3. Primo libro de celo text. 10. 2.

AD QVARTVM dicendum, qd verba diuersorum temporum attribuuntur Deo in quantum eius eternitas omnia tempora includit: non quod ipse varietur per praeteritum, & futurum.

47

1. dist. 8. q. 2. art. 2. & dist. 19. q. 1. art. 1. Et 4. dist. 49. q. 1. art. 2. q. 3. Et 1. cog. gent. cap. 15. & causis 1. 2. col. 1.

Id habet Hieronymus ad Damasum in epist. 110. nra vetusto, a medio, to. 3. refert. c. 1. sent. d. 8. para. A. Art. pced. * Q. 9. art. 7. & 2. 333

17. de tri. c. 16. in fi. 10. 3.

6. meta. tex. 3. 10. 3.

4. 8.

In fia. 1. 5. & 1. dist. 10. q. 2.

art. 1. & 2. dist. 2. q. 1. art. 1. Et quol. 9. q. 4. & quol. 10. q. 2. & 10. q. 3. art. 1. 18.

* 4. phys. tex. 121.

& 104. tom. 2.

AD QVARTVM dicendum, qd verba diuersorum temporum attribuuntur Deo in quantum eius eternitas omnia tempora includit: non quod ipse varietur per praeteritum, & futurum.

ARTICVLVS III.

Verum esse aeternum sit proprium Dei.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, qd esse aeternum non sit soli Deo proprium. Dicitur enim Dan. 12. quod qui ab iustitiam erudiunt plurimos, erunt quasi stellae in perpetuas aeternitates. Non autem essent plures aeternitates, si solus Deus esset aeternus, non igitur solus Deus est aeternus.

¶ 2 Præterea, Matt. 25. dicitur: Ite maledicti in ignem aeternum. Non igitur solus Deus est aeternus.

¶ 3 Præterea, Omne necessarium est aeternum. Sed multa sunt necessaria, sicut omnia principia demonstrationis, & omnes propositiones demonstratiuae: ergo non solus Deus est aeternus.

SED CONTRA est qd dicit Aug. ad Marcellam: Deus solus est qd exordiu non habet: qd quid aut exordiu habet, non est aeternus: solus ergo Deus est aeternus.

RESPONDEO dicendum, qd aeternitas vere & proprie in solo Deo est: quia aeternitas immutabilitate consequitur: vt ex dictis patet. Solus autem Deus est omnino immutabilis, vt est superius ostensum.

Secundum tñ qd aliqua ab ipso immutabilitate percipiunt, fm hoc aliqua eius aeternitate participant. Quaedam ergo quantum ad hoc immutabilitate sortuntur a Deo, qd nunquam esse desinunt: & fm hoc dicit Eccl. 1. de terra, qd in aeternum stat: & sic eternitas angelis attribuit potest, fm illud Psal. 75. Illuminans tu mirabiliter a montibus aeternis. Quaedam et aeterna in scripturis dicuntur pp diuinitate durationis: licet corruptibilia sint, sicut in Psal. dicuntur montes aeterni. & Deut. 33. Et dñs, De pomis collu aeternorum.

Quaedam autem amplius participant de ratione aeternitatis, in quantum habent intransmutabilitate vel esse, vel vterius fm operatione sicut angeli & beati, qd verbo fruuntur: qd quantum ad illam visionem verbi non sunt in sanctis volubiles cogitationes, vt dicit Aug. 1. de trinit. Vnde & videntes Deū dicuntur habere vitam aeternam: secundum illud Ioan. 17. Hae est vita aeterna, vt cognoscant, &c.

AD PRIMUM ergo dicendum, qd dicuntur multae aeternitates secundum qd sunt multi participantes aeternitatem ex ipsa Dei contemplatione.

AD SECVNDVM dicendum, qd ignis inferni dicitur aeternus pp intransmutabilitatem. Est tñ in penis eorum transmutatio, secundum illud Iob. 24. Ad nimium calorē transibunt ab aquis niuium. Vnde in inferno non est vera eternitas, sed magis tempus, secundum illud Psal. 90. Erit tempus eorum in secula.

AD TERTIVM dicendum, qd necessarium significat quandam modum veritatis. Verum autem fm Philosoph. 6. Metaph. est in intellectu. Secundum hoc igitur vera & necessaria sunt aeterna, quia sunt in intellectu aeterno, qd est intellectus diuinus solus. Vnde non sequitur, qd aliquid extra Deum sit aeternum.

ARTICVLVS IIII.

Verum aeternitas differat ab aeternitate temporis.

AD QVARTVM sic proceditur. Vt qd aeternitas non sit aliud a tpe. Impossibile est enim duas esse mensuras durationis simul, nisi vna sit pars alterius. Non sunt simul duo dies, vel duae horae: sed dies & hora sunt simul, qd hora est pars diei. Sed aeternitas & tps sunt simul: quoniam vtriusque mensura quaedam durationis importat. Cum igitur aeternitas non sit pars tps: quia aeternitas excedit tps & includit ipsum, vt qd tps sit pars aeternitatis, & non aliud ab aeternitate.

¶ 2 Præterea, Secundum Philosoph. in 4. Physic. nunc temporis manet idem in toto tempore. Sed hoc videtur constitueret rationem aeternitatis: qd sit idem indi-

uisibiliter se habens in toto decursu tps. Ergo eternitas est nunc temporis. Sed nunc temporis non est aliud fm substantia a tempore. Ergo aeternitas non est aliud secundum substantiam a tempore.

¶ 3 Præterea, Sicut mensura primi motus est mensura omnium motuum, vt dicitur in 4. Physic. ita videtur qd mensura primi esse sit mensura omnis esse. Sed aeternitas est mensura primi esse, quod est esse diuini. Ergo eternitas est mensura omnis esse. Sed esse rerum corruptibilium mensuratur tpe. Ergo tempus vel est aeternitas, vel aliquid aeternitatis.

SED CONTRA est quoddam aeternitas est tota simul in tempore autem est prius & posterius. Ergo tempus & aeternitas non sunt idem.

RESPONDEO dicendum, qd manifestum est tps & aeternitate non esse idem. Sed huius diuersitatis ratio quaedam assignauerunt ex hoc qd aeternitas caret principio & fine, tps autem habet principiu & finem. Sed haec est differentia p accidens, & non p se: qd dato qd tps semp fuerit, & semp futurus sit fm positione eorū, qd motu celi ponit ut sempiternus, adhuc remanebit differentia inter aeternitatem & tps, vt dicit Boetius in libro de consolatione, ex hoc qd aeternitas est tota simul, qd tps non conuenit: quia aeternitas est mensura esse permanentis, tps vero est mensura motus. Si tñ pdicta differentia attendat quantum ad mensurata, & non quantum ad mensuras, sic habet aliam rationem: qd solū illud mensurat tpe qd habet principiu & finem in tpe, vt dicitur in 4. Physic. Vnde si motus caeli semp duraret, tps non mensuraret ipsum fm suam totam durationem, cum infinitus non sit mensurabile, sed mensuraret quamlibet circulationem, quae habet principiu & finem in tpe. Potest tñ & aliam rationem habere ex parte istarū mensurarū, si accipiat finis & principiu in potentia: qd dato qd tempus semp duraret, tñ possibile est signare in tpe & principiu & finem accipiendo aliquas partes ipsius, sicut dicimus principiu & finem diei vel anni, quod non contingit in aeternitate. Sed in ista differentia consequitur ea, quae est per se & primo differentiam, per hoc qd aeternitas est tota simul, non autem tempus.

AD PRIMUM ergo dicendum, qd ratio illa procederet, si tempus & eternitas essent mensura vni generis: quod patet esse falsum ex his, quorum est tempus & aeternitas mensura.

AD SECVNDVM dicendum, qd nunc tps est idem subiecto in toto tempore: sed differens ratione: eo qd sicut tempus respondet motui, ita nunc temporis respondet mobili: mobile autem est idem subiecto in toto decursu tps, sed differens ratione in quantum est hic & ibi: & ista alternatio est motus. Similiter fluxus ipsius nunc fm quod alternat ratione est tempus. Aeternitas autem manet eadem & subiecto & ratione. Vnde aeternitas non est idem quod nunc temporis.

AD TERTIVM dicendum, qd sicut aeternitas est propria mensura ipsius esse, ita tps est propria mensura motus. Vnde fm qd aliquid esse recedit a permanentia essendi, & subdit transmutationi: fm hoc recedit ab aeternitate, & subdit tempore. Est ergo rerū corruptibilium, qd est transmutabile, non mensurat aeternitate, sed tpe: est enim mensurat non solū qd transmutatur in actu, sed qd sunt transmutabilia. Vnde non solum mensurat motu, sed et quietem: qd est eius quod natum est moueri & non mouetur.

ARTICVLVS V.

De differentia aut temporis.

AD QVINTVM sic proceditur. Vt qd aeternum non sit aliud a tpe. Dicit enim Aug. 8. super Genes. ad lit. qd Deus mouet creaturam spirituales per tempus. sed aeternum dicitur esse mensura spiritualium substantiarum. Ergo tempus non differt ab aeterno.

¶ 2 Præterea, De ratione temporis est qd habeat prius

lib. 4. phys. text. 133. tom. 2.

Prosa 6. Lib. 5. ds consol.

4. Physic. text. 120. to. 2.

48

49

Locis supra art. 4. notatis. * 8. super Gen. c. 20. 22. 23. tom. 3.

Art. pced. prius & posterius, de ratione vero aeternitatis est qd sit tota simul, vt dicitur: est aeternum non est aeternitas. Dicit enim Eccl. 1. qd sapientia aeterna est ante aeternum. Ergo non est totum simul, sed habet prius & posterius, & ita est tempus.

¶ 2 Præterea, si in aeterno non est prius & posterius: sequitur qd in aeternis non differat esse vel fuisse, vel futurum esse. Cum igitur sit impossibile aeterna non fuisse, sequitur qd impossibile sit ea non futura esse. Quod falsum est. Cuius Deo possit ea reducere nihil.

¶ 3 Præterea, cum duratio aeternorum sit infinita ex parte post, si aeternum sit totum simul, sequitur qd aliquid creatum sit infinitum in actu: quod est impossibile. Non igitur aeternum differt a tempore.

SED CONTRA est quod dicit Boet. * qui tempus ab aeterno iubes.

RESPONDEO dicendum, qd aeternum differt a tpe, & ab aeternitate, sicut mediu existens in ter illa. Sed horū dñia aliq sic assignat dicentes, qd aeternitas principio & fine caret. Aeternum habet principiu, sed non finem: tps autem habet principiu & finem. Sed haec dñia est per accidens: sicut dicitur: * qd si etiā semp aeterna fuissent, & semp futura essent, vt alii ponunt: vel et si qñq; deficerent (quod Deo possibile esset) adhuc aeternum distinguere ab aeternitate & tpe. Alij vero assignant dñiam inter haec tria per hoc, qd aeternitas non habet prius & posterius, tps autem habet prius & posterius cum in nouatione & veneratione: aeternum habet prius & posterius sine in nouatione & veneratione. Sed haec positio implicat contradictionem. Quod qd manifeste apparet, si in nouatio & veneratione referant ad ipsam mensuram. Cum enim prius & posterius durationis non possit esse simul, si aeternum habet prius & posterius, oportet quod priore parte aeterni recedente posterior de nouo adueniat: & sic erit in nouatio in ipso aeterno sicut in tpe. Si vero referat ad mensurata: adhuc sequitur inconueniens. Ex hoc enim res tpalis inuenerat tpe, quod habet esse transmutabile, & ex transmutabilitate mensurari est prius & posterius in mensura, vt patet ex 4. Physic. Si igitur ipsum aeternum sit inueterabile nec in nouabile, hoc erit quia esse eius est intransmutabile. Mensura ergo eius non habebit prius & posterius. Est ergo dicendum, qd cum aeternitas sit mensura esse permanentis, qd aliquid recedit a permanentia essendi, fm hoc recedit ab aeternitate. Quaedam autem sic recedunt a permanentia essendi, qd esse eorum est subiectum transmutationis, vel in transmutatione consistit: & huiusmodi mensuratur sicut ois motus, & etiā esse oium corruptibilium. Quaedam vero recedunt minus a permanentia essendi, qd esse eorū nec in transmutatione consistit, nec est subiectum transmutationis: tñ habent transmutationem adiunctam, vel in actu vel in potentia: sicut patet in corporibus celestibus, quorū esse substantiale est intransmutabile: tñ esse intransmutabile habet cum transmutabilitate fm locū, & sicut patet de angelis, qd si hnt esse transmutabile cum transmutabilitate fm electione: quātū ad eorū naturā pte: & cū transmutabilitate intelligentiā & affectionū & locorū suorū. Et ideo huiusmodi mensurat aeterno: quod est mediu inter aeternitatem & tps. Est autem, quod mensurat aeternitas, nec est mutabile, nec mutabilitati adiunctum. Sic ergo tps habet prius & posterius: aeternum autem non habet in se prius & posterius, sed ei cōiugi pnt. aeternitas autem non habet prius neq; posterius, neq; ea compatiuntur.

Lib. 3. de consol. metro. 9. in principio.

Art. pced.

4. Physic. text. 120. tom. 2.

44 333 a

Lib. 8. super Gen. ca. 20. tom. 3.

AD SECVNDVM dicendum, qd aeternitas est totum simul, non tamen est aeternitas: quia com patitur se cum prius & posterius.

AD TERTIVM dicendum, qd in ipso esse angeli in se consideratio non est dñia praeteriti & futuri, sed solum fm aduersas mutationes. Sed qd dicimus angelū esse vel fuisse, vel futurum esse, differt fm acceptione intellectus nostri, qd accipit esse angeli p comparatione ad diuersas partes tps. Et cum dicitur angelum esse vel fuisse, supponit aliquod cū quo eius oppositum non subdit diuina potentia. Cū vero dicit futurum esse, nondum supponit aliqd. Vt cū esse & non esse angeli subdit diuina potentia, absolute considerado potest Deus facere, qd esse angeli non sit futurum: tñ non potest facere quod non sit dum est, vel quod non fuerit postquam fuit.

AD QVARTVM dicendum, qd duratio aeterni est infinita: quia non finit tpe. Sic autem esse aliqd creatū infinitū, qd non finiat quodā alio, non est inconueniens.

Verum sit vnum aeternum tantum.

AD SEXTVM sic proceditur. Vt qd non sit tñ vñ aeternum. Dicit enim in apocryphis Esdras, Maestas & potestas aeternum est apud te Domine.

¶ 2 Præterea, Diuersorum genū diuersae sunt mentes. Sed qd aeterna sunt in gñe corporaliū, corpora coelestia: qd aeterna sunt spirituales substantiae, angeli. Non ergo est vnum aeternum tantum.

¶ 3 Præterea, Cū aeternum sit nomen durationis, quorum est vnum aeternum, est vna duratio. Sed non oium aeternorum est vna duratio: quia quaedam post alia esse incipiunt, vt maxime patet in animabus humanis. Non est ergo vnum aeternum tantum.

¶ 4 Præterea, Ea qd non dependēt ab inueniente, non videtur habere vnā mensuram durationis. Propter hoc enim oium tpaliū vñ esse vnum tps: quia oium motu quodāmodo causa est primus motus: qui prius tpe mensuratur. Sed aeterna non dependent ab inueniente: quia vnus angelus non est causa alterius. Non ergo est vnum aeternum tantum.

SED CONTRA, aeternum est simpliciter tpe & propinquius se habens ad aeternitatem. Sed tempus est vnum tantum. Ergo multo magis aeternum.

RESPONDEO dicendum, qd circa hoc est duplex opinio. Quidam enim dicunt, qd est vnum aeternum tñ: quidam qd multa. Quid autem horū verius sit, oportet considerare ex causa vnitatis tps. In cognitione enim spiritualium per corporalia deuenimus. Dicitur autem quidam esse vnum tps omnium tpaliū pp hoc, qd est vnus numerus omnium numeratorū: cū tps sit numerus fm Philosophum. Sed hoc non sufficit: quia tps non est numerus, vt abstrahit extra numeratum, sed vt in numero existens, alioquin non esset continuus: quia 10. vna panni continuitatem hnt non ex numero, sed ex numero. Numerus autem in numero existens non est idem omnium, sed diuersus diuersorum. Vnde alij assignant cām vnitatis tps ex vnitare aeternitatis, quae est principium omnis durationis. Et sic oēs durationes sunt vnū, si consideret eorū principiu. Sunt vero multae, si consideret diuersitas eorum, quae recipiunt duratione ex influxu primi principij. Alij vero assignant cām vnitatis tps ex parte materiae primae, qd est primum subiectū motus, cuius mensura est tps. Sed neutra assignatio sufficiens est: quia ea, quae sunt vnum principiu, vel subiecto, & maxime tempore, non sunt vnum simpliciter, sed fm quid. Est ergo ratio vnitatis tps, vnitatis primi motus, fm quem cum sit simplicissimus, omnes alij mensurantur, vt dicitur in 10. metaph. Sic ergo tempus ad illum motum comparatur non solum vt mensura ad mensuratum, sed et vt accidens ad subiectum: & sic ab eo recipit vnitatem.

333

50

2. dist. 2. q. 1. artic. 2. Et 5. q. 1. q. 4.

421

Li. 4. Physic. text. 101. 102.

10. Metaph. phy. tex. 4. tom. 3.

vnitate. Ad alios autem motus comparat solū, ut mensura ad mensuram. Vnde in eorum multitudinem non multiplicatur: quia vna mensura separata multa mensurari potest. Hoc igitur habito sciendum, quod de substantiis spiritualibus duplex fuit opinio. Quidam enim dixerunt, quod omnes peccerunt a Deo in quadam aequalitate, ut Origene dixit: vel etiam multa eorum, vnde posuerunt. Alij vero dixerunt, quod omnes substantiae spirituales peccerunt a Deo quodam gradu & ordine. Et hoc videtur sentire Dionysius, quod dicit in capitulo de celestibus hierarchiis, quod inter substantias spirituales sunt primae, mediae, & ultimae, et in vno ordine angelorum. Et secundum igitur primam opinionem necesse est dicere, quod sunt plura aequalia, quod sunt plura aequaliter prima aequalia. Secundum autem secundam opinionem oportet dicere, quod sunt vnum aequalium: quia, cum vnum quodque mensuretur simplicissimo sui generis, (ut dicitur in 10. Metaphysica) oportet quod esse omnium aequalitatem mensuratur esse primi aequalitatem: quod tanto est simplicius, quanto prius. Et quia secunda opinio verior est, (ut infra ostendetur) concedimus ad praesens vnum esse aequalium tantum.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod vnum aliquod accipitur, per seculo: quod est periodus durationis alicuius rei: & sic dicuntur multa, sicut multa secula.

AD SECUNDUM dicendum, quod licet corpora celestia & spiritualia differant in genere naturae, tamen conueniunt in hoc, quod habent in se incommensurabile. Et sic mensurantur aequaliter.

AD TERTIUM dicendum, quod nec omnia spiritualia simul incipiunt, & tamen omnium est vnum spiritus per primam, quod mensuratur tempore. Et sic omnia aequaliter habent vnum aequalium per primum: etiam si non omnia simul incipient.

AD QUARTUM dicendum, quod ad hoc quod aliqua mensurentur per aliquod vnum, non regitur quod illud vnum sit causa omnium eorum, sed quod sit simplicius.

Q V A E S T I O X I .

De vnitatis Dei, in quatuor articulos diuisa.

Post praemissa considerandum est de diuina vnitatis.

- ¶ Et circa hoc quaeruntur quatuor.
- ¶ Primo, utrum vnum addat aliquid supra ens.
- ¶ Secundo, utrum opponatur vnum & multa.
- ¶ Tertio, utrum Deus sit vnus.
- ¶ Quarto, utrum sit maxime vnus.

5 I

ARTICVLVS PRIMVS.

Utrum vnum addat aliquid supra ens.

AD PRIMUM sic proceditur. Vnde quod vnum addat aliquid supra ens, ostenditur, quod est in aliquo genere determinato se habet ex additione ad ens, quod circuit omnia genera. Sed vnum est in genere determinato: est enim principium numerum, quod est specie quantitatis. ergo vnum addit aliquid supra ens.

¶ 2. Praeterea, Quod diuidit aliquid esse, se habet ex additione ad illud. Sed ens diuiditur per vnum & multa. Ergo vnum addit aliquid supra ens.

¶ 3. Praeterea, Si vnum non addit supra ens, idem esset dicere vnum & ens. Sed nugatorie dicitur ens ens. Ergo nugatio esset dicere ens vnum. Quod falsum est. Addit igitur vnum supra ens.

Cap. 9. no multu p. cul a principio.

SED CONTRA est, quod dicit Dionysius, vltimo capitulo de di. no. Nihil est existentium non participans vno. Quod non esset, si vnum adderet supra ens: quod haberet ipsum, ergo vnum non habet se ex additione ad ens.

RESPONDEO dicendum, quod vnum non addit supra ens, sed aliquid, sed tamen negationem diuisionis. Vnum enim nihil aliud significat quam ens indiuisum. Et ex hoc ipso apparet quod vnum conuertitur cum ente. Nam omne ens autem est simplex, aut compositum. Quod autem est simplex, est indiuisum & actus, & potentia. Quod autem est compositum, non habet esse, quando partes eius sunt diuisae, sed postquam constituntur & componunt ipsum compositum, vnde manifestum est, quod esse cuiuslibet rei consistit in diuisione. Et inde est, quod vnum quodque, sicut custodit suum esse, ita custodit suam vnitatem.

AD PRIMUM igitur dicendum, quod quidam putantes

idē esse vnum quod conuertitur cum ente, & quod est principium numeri, diuisi sunt in duas positiones. Pythagoras enim & Plato videntes quod vnum quod conuertitur cum ente, non addit aliquid rem supra ens, sed significat substantiam entis, putat esse indiuisum, existimauerunt sic se habere de vno quod est principium numeri. Et quia numerum componit ex vnitatibus, crediderunt quod numeri essent substantiae omnium rerum. Eritio autem Avicenna, considerans quod vnum quod est principium numeri addit aliquam rem supra substantiam entis, (alias numerus est vnitatibus compositus) non esset ipse quantitatis: i) credidit quod vnum quod conuertitur cum ente, addat rem aliquam super substantiam entis: sicut album supra hominem. Sed hoc manifeste falsum est: quia quilibet res est vna per suam substantiam. Si enim per aliquid aliud esset vna quilibet res, cum illud iterum sit vnum, si esset iterum vnum per aliquid aliud, esset abire in infinitum. Vnde standum est in primo. Sic igitur dicendum est, quod vnum quod conuertitur cum ente, non addit aliquid rem supra ens, sed vnum quod est principium numeri addit aliquid supra ens, ad genus quantitatis pertinens.

AD SECUNDUM dicendum, quod nihil prohibet, quod est vnum modo diuisum, esse alio modo indiuisum: sicut quod est diuisum numero, est indiuisum secundum seipsum: & sic contingit aliquid esse vnum modo vnum alio modo multa. Sed tamen si sit indiuisum simpliciter, vel quod est indiuisum secundum id, quod punctum ad essentiam rei, licet sit diuisum quantum ad ea, quae sunt extra essentiam rei: sicut quod est vnum subiecto & multa secundum accidentia: vel quod est indiuisum in actu, & diuisum in potentia. sicut quod est vnum toto & multa in partes: homo erit vnum simpliciter, & multa secundum quid. Si vero aliquid conuerso sit indiuisum secundum quid & diuisum simpliciter, utpote quia est diuisum secundum essentiam, & indiuisum secundum rationem, vel secundum principium siue causam: erit multa simpliciter, & vnum secundum quid: & quod sunt multa numero, & vnum specie, vel vnum principio. Sic igitur ens diuiditur per vnum & multa, quasi per vnum simpliciter, & multa secundum quid. Nam & ipsa multitudo non contineretur sub ente: nisi contineretur aliquo modo sub vno. Dicit enim Dionysius, vltimo capitulo diu. no. quod non est multitudo non participans vno: sed quae sunt multa partibus, sunt vnum toto: & quae sunt multa accidentibus, sunt vnum subiecto: & quae sunt multa numero, sunt vnum specie: & quae sunt multa processibus, sunt vnum principio.

AD TERTIUM dicendum, quod ideo non est nugatio, cum dicitur ens vnum, quia vnum addit aliquid secundum rationem supra ens.

ARTICVLVS II.

Utrum vnum & multa opponantur.

AD SECUNDUM sic proceditur. Vnde quod vnum & multa non opponantur. Nullum enim oppositum predicatur de suo opposito: sed omnis multitudo est quodammodo vnum, ut ex praedictis patet, ergo vnum non opponitur multitudini.

- ¶ 2. Praeterea, Nullum oppositum constituitur ex suo opposito: sed vnum constituit multitudinem. Ergo non opponitur multitudini.
- ¶ 3. Praeterea, Vnum vni est oppositum. Sed multo opponitur paucum. Ergo non opponitur ei vnum.
- ¶ 4. Praeterea, si vnum opponitur multitudini, opponitur ei sicut indiuisum diuiso: & sic opponitur ei ut priuatio habitui. Hoc autem est inconueniens, quia sequeretur quod vnum sit posterius multitudinem, & diffiniatur per eam, cum tamen multitudo diffiniatur per vnum. Vnde erit circulus in diffinitione: quod est inconueniens. Non ergo vnum & multa sunt opposita.

SED CONTRA: quoniam rationes sunt oppositae, ipsa sunt opposita. Sed ratio vnus consistit in indiuisibilitate: ratio vero multitudinis diuisionem continet. Ergo vnum & multa sunt opposita.

RESPON.

10. metaph. text. 2. tom. 3.

in post predicamentis cap. de oppositis & 4. metaph. text. 4. tom. 1. & 3.

RESPONDEO dicendum, quod vnum opponitur multis, sed diuersimode. Nam vnum quod est principium numeri, opponitur multitudini quae est numerus, ut mensura mensurato. Vnum enim habet rationem primae mensurae, & numerus est multitudo mensurae per vnum: ut patet ex 10. Metaphysica. Vnum vero quod conuertitur cum ente, opponitur multitudini per modum priuationis, ut in diuisum diuisio.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod nulla priuatio tollit totaliter esse, quia priuatio est negatio in subiecto secundum philosophum. Sed tamen omnis priuatio tollit aliquid esse. Et ideo in ente ratione suae communis unitatis accidit quod priuatio entis fundatur in ente: quod non accidit in priuationibus formatu spiritualium, ut visus, vel albedinis, vel alicuius hominis. Et sicut est de ente, ita est de vno & bono, quod conuertuntur cum ente. Nam priuatio boni fundatur in aliquo bono: & similiter remotio vnitatis fundatur in aliquo vno. Et exinde contingit quod multitudo est quoddam vnum. Et exinde contingit bonum & non ens est quoddam ens. Non tamen oppositum predicatur de opposito: quia alterum horum est simpliciter, & alterum secundum quid. Quod enim secundum quid est ens (ut in potentia) non ens simpliciter, id est actu: vel quod est ens simpliciter in genere substantiae, est non ens secundum quod quantum ad aliquid esse accidit tale. Similiter ergo quod est bonum secundum quid, est malum simpliciter, vel conuerso: & similiter quod est vnum simpliciter, est multa secundum quid: & conuerso.

AD SECUNDUM dicendum, quod duplex est totum. Quoddam homogeneum, quod componitur ex similibus partibus: quoddam vero heterogeneum, quod componitur ex dissimilibus partibus. In quolibet autem toto homogeneo totum constituitur ex partibus habentibus formam totius, sicut quilibet pars aquae est aqua: & talis est constitutio continui ex suis partibus. In quolibet autem toto heterogeneo quilibet pars caret forma totius. Nulla enim pars domus est domus, nec aliqua pars hominis est homo. Et tale totum est multitudo. In quantum ergo pars eius non habet formam multitudinis, compositum est vnitatis, sicut domus est non domus: non quod vnitatis constituit multitudinem secundum id quod habent de ratione indiuisiōis, putat opponitur multitudini, sed in hoc quod habet de entitate: sicut & partes domus constitunt domum: per hoc quod sunt quaedam corpora, non per hoc quod sunt non domus.

AD TERTIUM dicendum, quod multum accipitur dupliciter. Vno modo absolute, & sic opponitur vni. Alio modo secundum quod importat excessum quendam, & sic opponitur paucum. vnde primo modo duo sunt multa, non autem secundo.

AD QUARTUM dicendum, quod vnum opponitur priuationi multis, in quantum in ratione multorum est quod sit diuisa.

¶ Vnde oportet quod diuisio sit priuatio vnitatis non simpliciter, sed secundum rationem nostrae apprehensionis. Apprehendimus enim simplicia per composita. Vnde diffinitio est punctum, cuius pars non est: vel principium linearis. Sed multitudo est secundum rationem consequenter se habet ad vnum: quia diuisa non intelligimus habere rationem multitudinis, nisi per hoc quod vnum: diuisorū attributus vnitatem. Vnde vnum ponitur in diffinitione multitudinis, non autem multitudo in diffinitione vnus. Sed diuisio cadit in intellectu ex ipsa negatione entis, ita quod primo cadit in intellectu ens. Secundo quod hoc ens non est illud ens, & sic secundo apprehendimus diuisionem. Tertio vnum, quarto multitudinem.

ARTICVLVS III.

Utrum Deus sit vnus.

53

AD TERTIUM sic proceditur. Videtur quod Deus non sit vnus. Dicitur enim 1. ad Cor. 8. Siqui- dem sunt dii multi & domini multi.

¶ 2. Praeterea, vnum quod est principium numeri,

2. art. 1.

non potest predicari de Deo, cum nulla quantitas de Deo predicetur, similiter, nec vnum quod conuertitur cum ente: quia importat priuationem, & omnis priuatio imperfectio est, quae Deo non competit. Non est igitur dicendum, quod Deus sit vnus.

SED CONTRA est quod dicitur Deut. 6. Audi Israel, Dominus Deus noster, Deus vnus est.

RESPONDEO dicendum, quod Deum esse vnum ex tribus demonstratur. Primo quidem ex eius simplicitate. Manifestum est enim quod illud vnde aliquid singulare est, hoc aliquid, nullo modo est multis communicabile. Illud enim vnde fortes est homo, multis communicari potest: sed id, vnde est hic homo, non potest communicari nisi vni tantum. Si ergo forte per id esset homo, per quod est hic homo, sicut non possunt esse plures fortes, ita non possent esse plures homines. Hoc autem conuenit Deo: nam ipse Deus est sua natura, est supra ostensum est. Secundo igitur id est Deus & hic Deus. Impossibile est igitur esse plures deos.

¶ Secundo vero ex infinitate eius perfectionis. Ostensum est enim supra, quod Deus comprehendit in se totam perfectionem essendi. Si ergo essent plures dii, oporteret eos differre. Aliquid ergo conueniret vni quod non alteri. & sic ille, quo esset priuatio, non esset simpliciter perfectus. Si autem hoc esset, perfectio alteri eorum deesset. Impossibile est ergo esse plures deos. Vnde & antequam Philosophi quasi ab ipsa coacti veritate ponerent principium infinitum, posuerunt vnum tantum principium.

¶ Tertio ab vnitatis mundi. Omnia enim quae sunt, inueniuntur esse ordinata adinuicem, dum quaedam quibusdam deseruiunt. Quae autem diuersa sunt in vnum ordinem non conuenirent, nisi ab aliquo vno ordinarentur. Melius enim multa reduncuntur in vnum ordinem per vnum, quam per multos: quia per se vnus vnus est causa, & multa non sunt causa vnus nisi per accidens: in quantum scilicet sunt aliquo modo vnum. Cum igitur illud, quod est primum, sit perfectissimum & per se, non per accidens, oportet quod primum reduces omnia in vnum ordinem sit vnum tantum. Et hoc est Deus;

AD PRIMUM ergo dicendum, quod dicuntur dii multi secundum errorem quorundam, qui multos deos colebant: existimantes planetas & alias stellas esse deos, vel etiam singulas partes mundi. Vnde subdit, Nobis autem vnus Deus, &c.

AD SECUNDUM dicendum, quod vnum secundum quod est principium numeri, non predicatur de Deo, sed solum de his, quae habent esse in materia. Vnum enim, quod est principium numeri, est de genere mathematicorum: quae habent esse in materia, sed sunt secundum rationem ad materia abstracta. Vnum vero, quod conuertitur cum ente, est quoddam metaphysicum, quod secundum esse non dependet a materia. Et licet in Deo non sit aliqua priuatio, tamen secundum modum apprehensionis nostrae non cognoscitur a nobis nisi per modum priuationis & remotiois: Et sic nihil prohibet aliqua priuationem dicta de Deo predicari, sicut quod est incorporeus, infinitus, & similiter de Deo dicitur quod sit vnus.

502

502

502

502

502

502

502

502

502

502

502

502

502

502

502

502

502

502

502

502

502

502

502

502

502

502

502

502

502

502

502

Q. 3. ar. 3.

Q. 4. ar. 2.

502

502

502

502

502

502

502

502

502

502

502

502

502

502

502

502

502

502

502

502

502

502

502

502

502

502

502

502

502

502

502

4. metaph. tex. 3. to. 3

maxime vnum. Sed omne ens est vnum per suam essentiam, vt patet per Philosophum in 4. Meta. E. go omne ens est maxime vnum. Deus igitur no est magis vnum quam alia entia.

SECO N D R A est quod dicit Boe. qd inter oia, q vnu dicunt, arcem tenet vnitas diuinae trinitatis.

RESPONDEO dicendu, qd cum vnu sit ens indiuisum, ad hoc qd aliqd sit maxime vnu, oportet qd sit & maxime ens, & maxime indiuisum. Vtriq; autē copetit Deo. Est. n. maxime ens, inquantu est non habes aliqd esse determinatu p aliqua natura, cui adueniat, sed est ipsum esse subsistens oibus modis determinatu. Est aut maxime indiuisu, inquantu neq; diuidit acti, neq; poteria fm quacuq; modu diuisiois; cum sit oibus modis simplex. vt s. * ostensum est e vnde manifestu est qd Deus est maxime vnum.

q. 3. art. 7. 260

AD PRIMVM ergo dicendu qd licet priuatio fm se no recipiat magis & minus, tm fm qd eius oppositu recipit magis & min, et ipsa priuatio dnr fm magis & minus. Secundum igit qd aliqd est magis diuisum vel diuisibile, vel minus, vel nullo modo, tm hoc aliqd dicitur magis & minus, vel maxime vnum.

AD SECVNDVM dicendum, qd puctus & vnitas, qua est principium numeri, no sunt maxime entia, cum non habeant esse nisi subiecto aliquo. Vnde neutrum eorum est maxime vnu. Sicur. n. subiectu non est maxime vnum propter diuersitatem accidentis & subiecti, ita nec accidens.

AD TERTIVM dicendu, qd licet ois ens sit vnu per sua substantia, non tm se hnt aequaliter substantia cuiuslibet ad causanda vnitate: qa substantia quorundam est ex multis composita, quorundam vero non.

QV AESTIO DVODECIMA, Quomodo Deus a nobis cognoscatur, in 13. articulos diuisa.

QVIA in superioribus considerauimus qualiter Deus sit secundum seipsum, restat considerandu qualiter sit in cognitione nostra, id est quomodo cognoscatur a creaturis.

Et circa hoc quarantur 13.

Primo, vtrum aliquis intellectus creatus possit videre essentiam Dei.

Secundo, vtrum Dei essentia videatur ab intellectu per aliquam speciem creatam.

Tertio, vtrum oculo corporeo Dei essentia possit videri.

Quarto, vtrum aliqua substantia intellectualis creata ex suis naturalibus, sufficiens sit videre Dei essentiam.

Quinto, vtrum intellectus creatus ad videndam Dei essentiam indigeat aliquo lumine creato.

Sexto, vtrum videntium essentiam Dei vnus alio perfectius videat.

Septimo, vtru aliquis intellectus creatus possit comprehendere Dei essentiam.

Octauo, vtrum intellectus creatus videns Dei essentiam omnia in ipsa cognoscat.

Nono, vtrum ea qua ibi cognoscit, per aliquas similitudines cognoscat.

Decimo, vtrum simul cognoscat omnia qua in Deo videt.

Vndecimo, vtrum in statu huius vite possit aliquis homo essentiam Dei videre.

Dodecimo, vtrum per rationem naturalem Deum in hac vita possumus cognoscere.

Tertiodecimo, vtru s. cognitione naturalis rationis sit in presenti vita aliqua cognitio Dei p gratia.

ARTICVLVS PRIMVS. Vtrum aliquis intellectus creatus possit Deum videre per essentiam.

AD PRIMVM sic proceditur. Videt qd nullus intellectus creatus potest Deum per essentiam videre. Chrysostr, enim super Ioan. exponens illud

quod dicitur Ioan. 1. Deum nemo vidit vnquam: sic dicit, ipsum quod est Deus no solum propheta, sed nec angeli viderunt, nec archangeli. Quod enim creabilis est natura, qualiter videre poterit quod increabile est: Dionys. etiam 1. cap. t de di. no. loquens de Deo dicit, Neque sensus est eius, neque phantasia, neque opinio, nec ratio, nec scientia.

Præterea, Omne infinitum in quantum huiusmodi, est ignotum: sed Deus est infinitus, vt supra ostensum est: ergo est secundum se ignotus.

Præterea, Intellectus creatus non est cognoscitius nisi existens. Primum enim quod cadit in apprehensione intellectus est ens. Sed Deus non est existens, sed supra existētia, vt dicit Dionys. ergo non est intelligibilis, sed est supra omne intellectus.

Præterea, Cognoscens ad cognitum oportet esse aliquam proportionem, cum cognitum sit effectio cognoscens. Sed nulla est proportio intellectus creati ad Deum: quia in infinitum distans, ergo intellectus creatus non potest videre essentiam Dei.

Præterea, Cognoscens ad cognitum oportet esse aliquam proportionem, cum cognitum sit effectio cognoscens. Sed nulla est proportio intellectus creati ad Deum: quia in infinitum distans, ergo intellectus creatus non potest videre essentiam Dei.

Præterea, Cognoscens ad cognitum oportet esse aliquam proportionem, cum cognitum sit effectio cognoscens. Sed nulla est proportio intellectus creati ad Deum: quia in infinitum distans, ergo intellectus creatus non potest videre essentiam Dei.

Præterea, Cognoscens ad cognitum oportet esse aliquam proportionem, cum cognitum sit effectio cognoscens. Sed nulla est proportio intellectus creati ad Deum: quia in infinitum distans, ergo intellectus creatus non potest videre essentiam Dei.

Præterea, Cognoscens ad cognitum oportet esse aliquam proportionem, cum cognitum sit effectio cognoscens. Sed nulla est proportio intellectus creati ad Deum: quia in infinitum distans, ergo intellectus creatus non potest videre essentiam Dei.

Præterea, Cognoscens ad cognitum oportet esse aliquam proportionem, cum cognitum sit effectio cognoscens. Sed nulla est proportio intellectus creati ad Deum: quia in infinitum distans, ergo intellectus creatus non potest videre essentiam Dei.

Præterea, Cognoscens ad cognitum oportet esse aliquam proportionem, cum cognitum sit effectio cognoscens. Sed nulla est proportio intellectus creati ad Deum: quia in infinitum distans, ergo intellectus creatus non potest videre essentiam Dei.

Præterea, Cognoscens ad cognitum oportet esse aliquam proportionem, cum cognitum sit effectio cognoscens. Sed nulla est proportio intellectus creati ad Deum: quia in infinitum distans, ergo intellectus creatus non potest videre essentiam Dei.

Præterea, Cognoscens ad cognitum oportet esse aliquam proportionem, cum cognitum sit effectio cognoscens. Sed nulla est proportio intellectus creati ad Deum: quia in infinitum distans, ergo intellectus creatus non potest videre essentiam Dei.

Præterea, Cognoscens ad cognitum oportet esse aliquam proportionem, cum cognitum sit effectio cognoscens. Sed nulla est proportio intellectus creati ad Deum: quia in infinitum distans, ergo intellectus creatus non potest videre essentiam Dei.

Præterea, Cognoscens ad cognitum oportet esse aliquam proportionem, cum cognitum sit effectio cognoscens. Sed nulla est proportio intellectus creati ad Deum: quia in infinitum distans, ergo intellectus creatus non potest videre essentiam Dei.

Præterea, Cognoscens ad cognitum oportet esse aliquam proportionem, cum cognitum sit effectio cognoscens. Sed nulla est proportio intellectus creati ad Deum: quia in infinitum distans, ergo intellectus creatus non potest videre essentiam Dei.

Præterea, Cognoscens ad cognitum oportet esse aliquam proportionem, cum cognitum sit effectio cognoscens. Sed nulla est proportio intellectus creati ad Deum: quia in infinitum distans, ergo intellectus creatus non potest videre essentiam Dei.

Præterea, Cognoscens ad cognitum oportet esse aliquam proportionem, cum cognitum sit effectio cognoscens. Sed nulla est proportio intellectus creati ad Deum: quia in infinitum distans, ergo intellectus creatus non potest videre essentiam Dei.

Præterea, Cognoscens ad cognitum oportet esse aliquam proportionem, cum cognitum sit effectio cognoscens. Sed nulla est proportio intellectus creati ad Deum: quia in infinitum distans, ergo intellectus creatus non potest videre essentiam Dei.

Præterea, Cognoscens ad cognitum oportet esse aliquam proportionem, cum cognitum sit effectio cognoscens. Sed nulla est proportio intellectus creati ad Deum: quia in infinitum distans, ergo intellectus creatus non potest videre essentiam Dei.

Præterea, Cognoscens ad cognitum oportet esse aliquam proportionem, cum cognitum sit effectio cognoscens. Sed nulla est proportio intellectus creati ad Deum: quia in infinitum distans, ergo intellectus creatus non potest videre essentiam Dei.

Præterea, Cognoscens ad cognitum oportet esse aliquam proportionem, cum cognitum sit effectio cognoscens. Sed nulla est proportio intellectus creati ad Deum: quia in infinitum distans, ergo intellectus creatus non potest videre essentiam Dei.

Præterea, Cognoscens ad cognitum oportet esse aliquam proportionem, cum cognitum sit effectio cognoscens. Sed nulla est proportio intellectus creati ad Deum: quia in infinitum distans, ergo intellectus creatus non potest videre essentiam Dei.

Præterea, Cognoscens ad cognitum oportet esse aliquam proportionem, cum cognitum sit effectio cognoscens. Sed nulla est proportio intellectus creati ad Deum: quia in infinitum distans, ergo intellectus creatus non potest videre essentiam Dei.

Præterea, Cognoscens ad cognitum oportet esse aliquam proportionem, cum cognitum sit effectio cognoscens. Sed nulla est proportio intellectus creati ad Deum: quia in infinitum distans, ergo intellectus creatus non potest videre essentiam Dei.

Præterea, Cognoscens ad cognitum oportet esse aliquam proportionem, cum cognitum sit effectio cognoscens. Sed nulla est proportio intellectus creati ad Deum: quia in infinitum distans, ergo intellectus creatus non potest videre essentiam Dei.

Præterea, Cognoscens ad cognitum oportet esse aliquam proportionem, cum cognitum sit effectio cognoscens. Sed nulla est proportio intellectus creati ad Deum: quia in infinitum distans, ergo intellectus creatus non potest videre essentiam Dei.

Præterea, Cognoscens ad cognitum oportet esse aliquam proportionem, cum cognitum sit effectio cognoscens. Sed nulla est proportio intellectus creati ad Deum: quia in infinitum distans, ergo intellectus creatus non potest videre essentiam Dei.

Præterea, Cognoscens ad cognitum oportet esse aliquam proportionem, cum cognitum sit effectio cognoscens. Sed nulla est proportio intellectus creati ad Deum: quia in infinitum distans, ergo intellectus creatus non potest videre essentiam Dei.

2. c. 3. & 3. c. 5. & 57. Et veri. q. 8. art. 1. & 8. quo. 7. art. 2. & 3. 5. & opus. 1. cap. 104. & Matt. 5. 10. 10. fi. & homilia. 14. in Ioan. aliquantu. lū à P. inci. pio. tom. 3. t cap. 1. a medio illius. * q. 7. art. 1. 35 26 d 32 311 17 ca. r. de di. ui. nom. aliquantu lū à princi. pio. * eadē hom. 14. pa. rum ante. medium tom. 3. a 433 q. 7. art. 1.

vnus ad alterum proportio dicitur. Et sic potest esse proportio creaturae ad Deum, inquantu se habet ad ipsum, vt effectus ad causam, & vt potentia ad actum. Et secundum hoc intellectus creatus proportionatus esse potest ad cognoscendum Deum.

ARTICVLVS II

Vtrum essentia Dei ab intellectu creato per aliquam similitudinem videatur.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vt, qd essentia Dei ab intellectu creato per aliquam similitudinem videatur. Dicit enim 1. Ioan. 3. Scimus qm cum apparuerit, similes ei erimus, & videbimus eum sicuti est.

Præterea, Aug. dicit qd de Trinit. Cum Deus in actu, sit aliqua Dei similitudo in nobis.

Præterea, Intellectus in actu est intelligibile in actu, sicut sensus in actu est sensibile in actu. Hoc autem non est nisi inquantu informatur sensus similitudine rei sensibilis, & intellectus, similitudine rei intelligibilis. Ergo si Deus ab intellectu creato vt in actu, oportet quod per aliquam similitudinem videatur.

Præterea, Aug. dicit qd dicit Aug. 15. de Trinit. quod cum Apostolus dicit: videmus nunc per speculum & in enigmate. Speculi & enigmate nomine quæcunq; similitudines ab ipso significatae intelligi possunt, quæ accommodatae sunt ad intelligendum Deum. Sed videtur Deum per essentiam non est visio enigmatica, vel specularis, sed contra eam diuiditur. Ergo diuina essentia non vt per similitudines.

RESPONDEO dicendu, qd ad visionem tam sensibilem, qm intellectualem duo requiruntur. scilicet virtus visiva, & vnio rei visæ cum visu. Non enim fit visio in actu, nisi per hoc qd res visa quodammodo est in actu. Et in rebus quidē corporalibus apparet, qd res visa non potest esse in vidente p suam essentiam, sed solū per suam similitudinem. Sicut similitudo lapidis est in oculo, per quā fit visio in actu, nō aut ipsa substantia lapidis. Si autem esset vna & eadē res, qd esset principiu visus, virtutis, & qd esset res visa, oportet videntem ab illa re & virtute visivam habere, & formam per quā videret. Manifestu est aut, qd Deus & est auctor intellectus virtutis, & ab intellectu videnti potest. Et cum ipsa in intellectu virtus creaturae nō sit Dei essentia, relinquit qd sit aliqua participatiua similitudo ipsius, qd est primus in intellectu. Vnde & virtus intellectualis creaturae lumen quoddam intelligibile dicitur quasi a prima luce derivatu: sine hoc intelligatur de virtute naturali, sine de aliqua perfectione superaddita gratia, vel glorie. Requirit ergo ad videndam Deū aliqua Dei similitudo ex parte visus potentia, qua. f. intellectus sit efficax ad videndam Deū. Sed ex parte visæ rei, quā necesse est aliquo modo vnti videnti, p nullā similitudinem creatam Dei essentia videri potest. Primo qd dicitur: qd sicut dicit Dionys. 1. cap. de diuin. nomin. p similitudines, inferioris ordinis rerū, nullo modo superiora possunt cognosci. Sicut p specie corporis nō potest cognosci essentia rei incorporeæ. Multo igit minus p specie creatam quancunq; potest essentia Dei videri. Secundo, qd essentia Dei est ipsum esse eius, vt supra ostensum est: qd nulli forma creatæ competere potest. Nō potest igit aliqua forma creatæ esse similitudo representans videntem Dei essentia. Tertio, qd diuina essentia est aliqd incommensurabile continens in se supereminenter quod potest significari vel intelligi ab intellectu creato. Et hoc nullo modo p aliquā specie creatā representant potest: qd omnis forma creatæ est determinata fm aliquā rationem vel sapientia, vel virtutis, vel ipsius esse, vel alicuius hmoi. Vnde dicere Deum p similitudinem videri, est dicere diuinā essentiam nō videri. Quod est erroneum. Dicendū ergo, qd ad videndam Dei essentia requiritur aliqua similitudo ex parte visus potentia, scilicet lumen diuinæ gloriæ con-

fortans intellectū ad videndam Deum. De quo dicit in Psal. In lumine tuo videbimus lumen. Nō autē p aliquam similitudinem creatā Dei essentia videri potest, quā ipsam diuinā essentia representet vt in se est.

AD PRIMVM ergo dicendum, qd auctoritas illa loquitur de similitudine, quæ est per participationem luminis gloriæ.

AD SECVNDVM dicendum, qd August. ibi loquitur de cognitione Dei, quæ habetur in via.

AD TERTIVM dicendum, qd diuina essentia est ipsum esse. Vnde sicut alie forme intelligibiles, qd nō sunt suū esse, vniuntur intellectui fm aliqd esse, quo informant ipsum in intellectu: & faciunt ipsum in actu, ita diuina essentia vniuntur intellectui creato vt intellectū in actu, p seipsam facies intellectū in actu.

ARTICVLVS III.

Vtrum essentia Dei videri possit oculis corporalibus.

AD TERTIVM sic proceditur. Vt, qd essentia Dei videri possit oculo corporali. Dicit enim Iob. 19. In carne mea videbo Deum, &c. & 42. Audiu auris audiui te, nunc autem oculus meus videt te.

Præterea, Aug. dicit vlt. de ciui. Dei, cap. 29. Vis itaque præpollentior oculorum erit illorum, scilicet glorificatorū, nō vt acutius vident, qm quidam perhibent videre serpentes vel aquilæ. Quantalibet enim acrimonia cernendi eadē animalia vigeant, nihil aliud possunt videre quam corpora: sed vt videant & incorporalia. Quicunq; autem post videre incorporalia, potest eleuari ad videndum Deū: ergo oculus glorificatus potest videre Deum.

Præterea, Deus potest videri ab homine visione imaginaria. Dicit enim Isa. 6. Vidi dominum sedentem super sol. &c. Sed visio imaginaria a sensu originē habet: phantasia enim est motus factus a sensu secundum actum, vt dicitur in tertio de anima: ergo deus sensibilis visione videri potest.

Præterea, Aug. in libro de videndo Deū ad Paulinam: Deum nemo vidit vnquam: vel in hac vita sicut ipse est: vel in angelorum vita sicut visibilia ista, qd corporali visione cernuntur.

RESPONDEO dicendu, qd impossibile est Deum videri sensu visus, vel quocunq; alio sensu, aut potest sensu visus partis. Ois. n. potentia hmoi est actus corporalis organi, vt infra dicitur. Actus autem proportionatus ei, cuius est actus. Vñ nulla hmoi potentia, potest extendere vltra corporalia. Deus autem incorporeus est, vt s. ostensum est. Vnde nec sensu, nec imaginatione videri potest, sed solo intellectu.

AD PRIMVM ergo dicendu, qd dicitur, qd in carne mea videbo Deū saluatorem meū: nō intelligit qd oculo carnis sit Deū visus, sed qd in carne existēs post resurrectionē visus sit Deū. Similiter qd dicitur, nunc oculus meus videt: intelligit de oculo mentis: sicut Ephes. 1. dicit Apost. Det vobis spiritum sapientie in agnitione eius, illuminatos oculos cordis vestri.

AD SECVNDVM dicendu, qd Aug. loquitur inquirendo in verbis illis, & sub cōditione. Quæ patet ex hoc qd pmissio longe itaq; potentia alterius erunt, scilicet oculi glorificati, si per eos videbitur in corpore illa natura. Sed postmodū hoc determinat dicitur: Valde credibile est sic nos visuros mundana tūc corpora cogli noui & terra noua, vt Deū vbiq; pntē: & vniuersa ē corporalia gubernantē clarissima pspicitate videamus, nō sicut nunc inuisibilia Dei per ea qd facta sunt, intellecta conspiciunt: sed sicut hoīes, inter quos viuentes motusq; vitales exerceret viuimus: mox vt aspiciamus nō. credim' videre, sed videmus. Ex quo patet, qd hoc modo intelligit oculos glorificatos Deū visuros: sicut nunc oculi nostri vident alicuius vitā. Vt autem non vult oculo corporali, sicut per se visibile, sed sicut sensibile per accidēs. Quod quidem a sensu non cognoscitur, sed statim cum

57. 4. di. 49. q. 2. art. 2. lib. 22. de Ciui. Dei, cap. 29. cit ca mediū, tom. 5.

epist. 112. ca. 9. to. 2.

Ar. sequē. & Q. 78.

Q. 3. art. 1.

Eodē lib. 22. ca. 29. tom. 6.

tum sensu ab aliqua alia virtute cognoscitur. Quod autem statim visus corporibus divina presentia ex eis cognoscatur per intellectum, ex duobus contingit. scilicet ex perfectitate intellectus, & ex refugentia divina claritatis in corporibus innovatis.

AD TERTIUM dicendum, quod in visione imaginaria non videtur Dei essentia, sed aliqua forma in imaginatione formatur, representans Deum secundum aliquam modum similitudinis, prout in scripturis divinis divina per res sensibiles metaphorice describuntur.

ARTICVLVS IIII. Vtrum aliquis intellectus creatus per sua naturalia divina essentiam videre possit.

AD QVARTVM sic procedit. Vt quod aliquis intellectus creatus per sua naturalia divina essentiam videre possit. Dicitur in Dionysio, 4. cap. de divinis nominibus, quod angelus est speculum puri clarissimi suscipiens tota (si fas est dicere) pulchritudine Dei. Sed vnde quod; videtur ut eius speculum. Cum igitur angelus per sua naturalia intelligat seipsum, videtur quod etiam per sua naturalia intelligat divinam essentiam.

Præterea, illud, quod est maxime visibile, fit minus visibile nobis pro defectu nostri visus vel corporalis vel intellectualis. Sed intellectus angeli non patitur aliquem defectum. Cum ergo Deus secundum se sit maxime intelligibilis, videtur quod ab angelo sit maxime intelligibilis. Si igitur alia intelligibilia per sua naturalia intelligere potest, multo magis Deum.

Præterea, sensus corporeus non potest elevari ad intelligendam substantiam incorpoream: quia est supra eius naturam. Si igitur videtur Deum per essentiam sit supra naturam cuiuslibet intellectus creati, videtur quod nullus intellectus creatus ad videndum Dei essentiam pertinere possit. Quod est erroneum, videtur ex supra dictis patet. Videtur ergo quod intellectui creato sit naturalis divina essentiam videre.

SED CONTRA est quod dicitur Rom. 6. Gratia Dei vite æterna. Sed vita æterna consistit in visione diuine essentiae, secundum illud Ioh. 17. Hac est vita æterna, ut cognoscatur solus verus Deus &c. Ergo videre Dei essentiam, convenit in intellectu creato per gratiam, & non per naturam.

RESPONDEO dicendum, quod impossibile est quod aliquis intellectus creatus per sua naturalia essentiam Dei videat. Cognitio enim contingit secundum quod cognitum est in cognoscente. Cognitum autem est in cognoscente secundum modum cognoscentis. Vnde cuiuslibet cognoscentis cognitio est secundum modum suam naturam. Si igitur modus essendi alicuius rei cognitæ excedat modum naturæ cognoscentis, oportet quod cognitio illius rei sit supra naturam illius cognoscentis. Est autem multiplex modus essendi rerum. Quædam enim sunt quorum natura non habet esse nisi in hac materia individuali, & huiusmodi sunt omnia corporalia: Quædam vero sunt quorum naturæ sunt per se subsistentes, non in materia aliqua, quæ tamen non sunt sui esse, sed sunt esse habentes. Et huiusmodi sunt substantiæ incorporeæ, quas angelos dicimus.

Solius autem Dei proprius modus essendi est, ut sit sui esse subsistens. Ea igitur, quæ non habent esse nisi in materia individuali, cognoscere est nobis conaturalis. Et eo quod ista nostra per quam cognoscimus est forma alicuius materie. Quæ tamen habet duas virtutes cognoscitivas. Vna, quæ est actus alicuius corporei organi. Et huius conaturalis est cognoscere res secundum quod sunt in materia individuali. Vnde sensus non cognoscit nisi singularia. Alia vero virtus cognoscitiva eius est intellectus, quæ non est actus alicuius organi corporalis. Vnde per intellectum conaturalis est nobis cognoscere naturas, quæ de se non habent esse nisi in materia individuali, non tamen secundum quod sunt in materia individuali, sed secundum quod abstractunt ab ea per considerationem intellectus. Vnde secundum intellectum possumus cognoscere huiusmodi res in universali: quod est supra facultatem sensus, in-

tellektui autem angelico conaturalis est cognoscere naturas non in materia existentes. Quod est supra naturalem facultatem intellectus animæ humanæ secundum statum presentis vite, quo corpori vinitur. Relinquitur ergo quod cognoscere ipsum esse subsistens sit conaturalis soli intellectui diuino, & quod sit supra facultatem naturalem cuiuslibet intellectus creati: quæ nulla creatura est sui esse, sed habet esse participatum. Non igitur potest in intellectu creatus Deum per essentiam videre, nisi in quantum Deus per suam gratiam se in intellectu creato coniungit, ut in intelligibile ab ipso.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod iste modus cognoscendi Deum est angelo conaturalis, ut cognoscat eum per similitudinem eius in ipso angelo refugentem. Sed cognoscere Deum per aliquam similitudinem creatam non est cognoscere essentiam Dei, ut supra ostensum est. Vnde non sequitur quod angelus per sua naturalia possit cognoscere essentiam Dei.

AD SECUNDVM dicendum, quod intellectus angeli non habet defectum, si defectus accipitur privative, ut scilicet careat eo quod habere debet. Si vero accipitur negativè, sic qualibet creatura inuenitur deficiens Deo comparata, dum non habet illam excellentiam, quæ inuenitur in Deo.

AD TERTIUM dicendum, quod sensus visus, quæ omnino materialis est, nullo modo elevari potest ad aliquid immateriale. Sed in intellectu nostro, vel angelico, quæ secundum naturam materia aequaliter eleuatus est, potest ultra suam naturam per gratiam ad aliquid altius eleuari. Et huius signum est, quod visus nullo modo potest in abstractione cognoscere id, quod id concrecione cognoscit: nullo modo potest percipere naturam, nisi ut hanc. Sed intellectus noster potest in abstractione considerare quod in concrecione cognoscit. Est enim cognoscere res habentes formam in materia, tamen resolutam in virtutibus, & considerat ipsam formam per se. Et similiter in intellectu angeli, licet conaturalis sit ei cognoscere esse concretum in aliqua natura, potest ipsum esse fecerere per intellectum, dum cognoscit quod aliud est ipse, & aliud est suum esse. Et ideo cum in intellectu creatus per suam naturam sit apprehendere formam concretam, & esse concretum, in abstractione per modum resolutionis cuiuslibet potest per gratiam eleuari ut cognoscat substantiam separatam subsistentem, & esse separatam subsistentem.

ARTICVLVS V. Vtrum intellectus creatus ad videndum Dei essentiam aliquo modo lumine indigeat.

AD QVINTVM sic procedit. Vt quod intellectus creatus ad videndum essentiam Dei aliquo lumine creato non indigeat. Illud, quod est per se lucidum in rebus sensibilibus, alio lumine non indiget ut videatur. Ergo nec in intelligibilibus. Sed Deus est lux intelligibilis. Ergo non videtur per aliquod lumen creatum.

Præterea, cum Deus videtur per medium, non videtur per suam essentiam. Sed cum videtur per aliquod lumen creatum, videtur per medium. Ergo non videtur per suam essentiam, ut per medium. Ergo non videtur per suam essentiam, ut per medium. Ergo non videtur per suam essentiam, ut per medium.

Præterea, illud, quod est creatum, nihil prohibet alicui creaturæ esse naturale. Si ergo per aliquod lumen creatum Dei essentia videtur, poterit illud lumen esse naturale alicui creaturæ. Et ita illa creatura non indigebit alio quo alio lumine ad videndum Deum. Quod est impossibile. Non est ergo necessarium quod omnis creatura ad videndum Dei essentiam, lumen superadditum requirat.

SED CONTRA est quod dicitur in Psal. In lumine tuo videbimus lumen.

RESPONDEO dicendum, quod omne quod eleuatur ad aliquid, quod excedit suam naturam, oportet quod disponatur aliqua dispositione, quod sit supra suam naturam. Sicut, si aer debeat accipere formam ignis, oportet quod disponatur aliqua dispositione ad talis formam. Cum autem aliquis intellectus creatus videtur Deum per essentiam, ipsa essentia Dei sit forma intelligibilis in intellectu. Vnde oportet,

422

Art. 2. hu- ius quest.

Art. 2. hu- ius quest.

Art. 2. hu- ius quest.

Art. 3. hu- ius quest.

59

3. contra c. 51. 52. & 55. Et opus. 3. ca. 105. & 4. dist. 49. 96. 2. artic. 7. Et veri. q. 3. ar. 3. 14.

313

Art. pced.

In 4. dist. 49.

60

dist. 49. q. 2. art. 4. & 3. contra cap. 56.

Lib. 13. q. 32. in princ. to. 4.

Art. 3. hu- ius quest.

oportet, quod aliqua dispositio supernaturalis ei superaddatur ad hoc quod eleuetur in tantam sublimitatem. Cum igitur virtus naturalis intellectus creati non sufficiat ad Dei essentiam videndam, ut ostensum est, oportet quod ex divina gratia superacrescat ei virtus intelligendi. Et hoc augmentum virtutis in intellectu illuminacionem intellectus vocamus, sicut & ipsum in intelligibile vocamus lumen, vel lux. Et istud est lumen, de quo dicitur Apoc. 21. quod claritas Dei illuminabit eam, sicut societate beatorum Dei videtur. Et secundum hoc lumen, efficiuntur deformes, id est, Deo similes: secundum illud 1. Ioh. 3. Cum appa- ruerit, similes ei erimus, & videbimus eum sicuti est.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod lumen creatum est necessarium ad videndum Dei essentiam, non quod per hoc lumen Dei essentia intelligibilis fiat, quod in se intel- ligibilis est, sed ad hoc quod in intellectu fiat potestas ad intelligendum per modum, quo potestiam sit potestior ad operandum phabitu. Sicut est & lumen in corporeale necessarium est in visu exteriori in quantum facit medium transparentem in actu, ut possit moveri ad colorem.

AD SECUNDVM dicendum, quod lumen istud non requirit ad videndum Dei essentiam quasi similitudo, in qua Deus videtur, sed quasi perfectio quædam in intellectu confer- tas ipsum ad videndum Deum. Et ideo potest dici quod non est medium, in quo Deus videtur, sed sub quo videtur. Et hoc non tollit immediatam visionem Dei.

AD TERTIUM dicendum, quod dispositio ad formam ignis non potest esse naturalis nisi habenti formam ignis. Vnde lumen gratie non potest esse naturale creaturæ, nisi creatura esset nature diuine: quod est impossibile. Per hoc enim lumen sit creatura rationalis deiformis, ut dictum est.

ARTICVLVS VI. Vtrum videntes Deum per essentiam ipsam comprehendant.

AD SEXTVM sic procedit. Videtur, quod videntes Dei essentiam Dei vno modo perfectius non videat. Dicitur enim 1. Ioh. 3. Videbimus Deum sicuti est, sed ipse vno modo est. Ergo vno modo videbit ab omnibus. Non ergo perfectius & minus perfectè.

Præterea, Augustinus dicit in libro 83. quæst. quod vna rem non potest vnus alio plus intelligere. Sed omnes videntes Deum per essentiam, intelligunt Dei essentiam. In intellectu enim videtur Deus non sensu: ut supra habitum est. Ergo videntium diuinam essentiam vnus alio non clarius videt.

Præterea, quod aliquid altero perfectius videtur, ex duobus contingere potest: vel ex parte obiecti visibili- lis: vel ex parte potentie visus videtur. Ex parte autem obiecti: hoc quod obiectum perfectius in videre recipit, scilicet secundum perfectiorem similitudinem, quod in proposito lo- ci non habet. Deus enim non per aliquam similitudinem, sed per eius essentiam presentem est in intellectu essentia eius vi- detur. Relinquitur ergo quod si vnus alio perfectius eum vi- deat: hoc sit secundum demerentiam potentie intellectus. Et ita sequitur quod potestiam intellectus naturaliter est sublimior, clarius eum videat. Quod est inconueniens, cum homines participant beatitudine æqualitas angelorum.

SED CONTRA est, quod vita æterna in visione Dei consistit: secundum illud Ioh. 17. Hęc est vita æterna, &c. Ergo si oēs æqualiter Dei essentiam videtur in vita æterna, oēs erunt æqualiter: cuius contrarium dicit Apo- stolus 1. Cor. 15. Stella differt à stella in claritate.

RESPONDEO dicendum, quod videntes Deum per essentiam vnus alio perfectius eum videbit. Quod quod non erit per aliquam Dei similitudinem perfectiorem in uno quod in alio: cum illa visio non sit futura per aliquam similitudinem, ut ostensum est. Sed hoc erit per hoc, quod intel- lus vnus habebit maiorem virtutem seu facultatem ad videndum Deum, quod alterius. Facultas autem videndi Deum non consistit in intellectu creato secundum suam naturam, sed per lumen gloria: quod in intellectu in quadam deiformitate consistit, ut ex superioribus patet. Vnde intel- lectus plus participas de lumine gloria: perfectius Deum

Art. 2. hu- ius quest.

Art. pced.

videbit. Plus autem participabit de lumine gloria, quod plus habet de charitate: quia ubi est maior charitas, ibi est maius desiderium. Et desiderium quodammodo facit desiderantem aptum & paratum ad susceptionem desiderati. Vnde quod plus habebit de charitate, perfectius Deum videbit & beator erit.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod cum dicitur videbimus eum sicuti est: hoc aduerbium sicuti, determinat modum visionis ex parte rei visæ: ut sit sensus: videbimus eum ita esse sicuti est: quia ipsum esse eius videbimus, quod est eius essentia. Non autem determinat modum visionis ex parte vidētis: ut sit sensus, quod ita erit perfectus modus videndi: sicut est in Deo perfectus modus esse dī.

Et hoc et patet solutio ad secundum. Cum enim dicitur quod vnus vnus alio melius non intelligit, hoc habet veritatem si referatur ad modum rei intellectæ: quia quod vnus intelligit re esse aliter quod sit, non vere intelligit: non autem si referatur ad modum intelligendi: quia intelligere vnus est perfectius quam intelligere alterius.

AD TERTIUM dicendum, quod diuersitas videndi non erit ex parte obiecti: quia idem obiectum omnibus presentabitur, scilicet Dei essentia: nec ex di- uersa participatione obiecti per differentes similitudines, sed erit per diuersam facultatem intellectus, non quodam naturalem, sed gloriosam, ut dictum est.

ARTICVLVS VII. Vtrum videntes Deum per essentiam ipsam comprehendant.

AD SEPTIMVM sic procedit. Vt, quod videntes Deum per essentiam, ipsum comprehendat. Dicitur enim 1. Ioh. 3. Sequor autem si quomodo comprehendam. Non autem frustra sequatur. Dicit enim ipse, 1. Cor. 9. Sic curro non quasi in incertum. Ergo ipse comprehendit: & eadem ratione alij, quos ad hoc inuitat dicens, sic currite ut comprehendatis.

Præterea, ut dicit Augustinus in libro de uidentibus Deum ad Paulinam: illud comprehendit quod ita totum est, ut nihil eius lateat videntem: sed si Deus per essentiam videtur, totus videtur, & nihil eius lateat videntem: cum Deus sit simplex: ergo ad quocumque videtur per essentiam, comprehenditur.

Si dicatur quod vnus vnus non totaliter contra. Totaliter vel dicitur modum vidētis, vel modum rei visæ. Sed ille qui videt Deum per essentiam, videt eum totaliter. Si significet modum rei visæ, quod videt eum sicuti est: non dicitur esse. Similiter videt eum totaliter, si signifi- ficet modum vidētis: quia tota virtute sua in intellectu Dei essentiam videbit. Quilibet ergo videt Deum per essentiam, totaliter eum videbit. Ergo eum comprehendet.

SED CONTRA est quod dicitur Hier. 32. Fortissime, magne, potens, Dominus exercituum nomen tibi: magnus consilio, & incomprehensibilis cogitatu. Ergo comprehendere non potest.

RESPONDEO dicendum, quod comprehendere Deum impossibile est cuiusque intellectui creato: attingere uero mente Deum qualitercumque magis est beatitudo, ut dicit Augustinus.

Ad cuius euidentiā sciendum est, quod illud comprehendit, quod perfectè cognoscit. Perfectè autem cognoscit, quod tantum cognoscit, quæ tamen est cognoscibile. Vnde si id, quod est cognoscibile per scientiam demonstratiuam opinionem tenent, ex aliqua ratione phabibili concepta, non comprehenditur, puta si hoc quod est triangulum habere tres angulos equales duobus rectis aliquis sciat, per demonstrationem comprehendit illud. Si vero aliquis eius opinionem accipiat phabilliter, hoc quod a sapiētibus vel pluribus ita dicitur, non comprehendet ipsum: quia non pinget ad illud perfectum modum cognitionis, quo cognoscibilis est. Nullus autem intellectus creatus attingere potest ad illud perfectum modum cognitionis diuine essentiae, quo cognoscibilis est quod sic patet. Vnum quod quod; enim sic cognoscibilis est secundum quod est ens actu. vnus igitur cuius esse est in finitum, ut supra ostensum est, infinite cognoscibilis est.

Art. 2. hu- ius quest.

Art. pced.

79

a 424 420

Art. pced. 61

4. dist. 49. q. 1. art. 3. Et 3. contra cap. 53 & ueri. q. 8. artic. 2.

Epist. 112. ca. 9. circa princ. to. 2.

Art. pced.

Epist. 112. ca. 9. to. 2.

q. 7. art. 3. Nullus

58

4. dist. 49. q. 2. art. 6. Et veri. q. 8. art. 3. Et 3. contra cap. 50. cap. 4. p. 4. part. ante mediu.

Art. 1. hu- ius quest.

311 26 424

Nullus aut intellectus creatus potest Deum infinite cognoscere. In natura enim intellectus creatus diuinam essentiam perfectius vel minus perfecte cognoscit, in quantum maior vel minori lumine gratia profundius. Cum igitur lumen gloriae creatum in quocumque intellectu creato receptum non possit esse infinitum, impossibile est quod aliquis intellectus creatus Deum infinite cognoscat. Vnde impossibile est quod Deum comprehendat.

Ad primum ergo dicendum, quod comprehensio dupliciter. Vno modo striate & proprie secundum quod aliqui includitur in comprehendente. Et sic nullo modo Deus comprehenditur nec intellectu nec aliquo alio: quia cum sit infinitus, nullo finito includi potest: ut aliquid finitum esse infinite capiat: sicut ipse infinitus est. Et sic de comprehensione nunc queritur. Alio modo comprehenditur largius sumitur quod comprehendit insecutioni opponitur. Quia n. attingit aliquem quoniam iam tenet ipsum: comprehendere eum dicitur. Et sic Deus comprehenditur a beatis, secundum illud Cant. 3. Tenui eum, nec dimittit. Et sic intelligitur auctoritates Apostoli de comprehensione. Et hoc modo comprehendit est vna de tribus dotibus animae, quae videtur spiritui, sicut visio scientiae, & fructus charitatis. N. n. apud nos oem quod videtur iam tenetur, vel habet, quia vnde interdum distantia, vel quae non sunt in potestate nostra. Neque iterum omnibus, quae habemus fruimur: vel quia non desideramus in eis: vel quia non sunt vltimus finis desiderij nostri: ut desiderium nostrum impleant & quietent. Sed haec tria habet beatus in Deo: quia videtur ipsum: & videndo tenent sibi partem in potestate habentes spiritus eius videre: & tenentes fruunt sicut vltimo fine desiderium implere.

Ad secundum dicendum, quod non per hoc Deus incomprehensibilis dicitur quasi aliquid eius sit quod non videatur: sed quia non ita perfecte videtur sicut visibilis est: sicut cum aliqua demonstrabilis propositio per aliquam probabilem rationem cognoscitur, non est aliquid eius quod non cognoscatur, nec subiectum, nec predicatum, nec compositio, sed tota non ita perfecte cognoscitur, sicut cognoscibilis est. Vnde Augustinus dicitur in comprehensione dicitur, quod totum comprehendit videndo: quod ita videtur nihil eius lateat videtur: aut cuius fines circumscribi vel circumscribi potest: tunc enim fines alicuius circumscribuntur quod ad finem in modo cognoscendi illam rem peruenitur.

Ad tertium dicendum, quod totaliter dicitur modum obiecti non quod ita quod totus modus obiecti non cadat sub cognitione, sed quia modus obiecti non est modus cognoscendi. Quia igitur videtur Deum per essentiam, videtur hoc in eo quod infinite existit: & infinite cognoscibilis est. Sed hic infinitus modus non competit ei, ut ipse infinite cognoscat. Sicut aliquis probabiliter scire potest aliquam propositionem esse demonstrabilem, licet ipse eam demonstratiue non cognoscat.

ARTICVLVS VIII. Vtrum videtur Deum per essentiam omnia in Deo videant. AD OCTAVAM sic proceditur. Vnde, quod videntes Deum per essentiam omnia in Deo videant. Dicitur in Grego. in 4. dial. Quid est quod non videant, qui videntes omnia vident: sed Deus est videns omnia. cap. 54. & ergo qui vident Deum, omnia vident.

Item quocumque videt speculum, videt ea, quae in speculo resplendent. Sed omnia quocumque sunt vel fieri possunt, in Deo resplendent, sicut in quodam speculo: ipsi sine & li. scem in omnia in seipso cognoscit. Ergo quocumque videt Deum, videt omnia, quae sunt & quae fieri possunt. Moral. cap. 3. in telligere minima, ut dicitur 3. de Anima. Sed omnia, quae Deus facit vel facere potest, sunt minus quam eius essentia. Ergo quocumque intelligit Deum, potest intelligere omnia, quae Deus facit vel facere potest.

3. Præterea, Rationalis creatura omnia naturaliter scire desiderat. Si igitur videndo Deum non omnia sciat: non quietatur eius naturale desiderium. Et

ita videndo Deum non erit beata: quod est inconueniens. Videndo igitur Deum omnia scit.

Sed contra est, quod angeli vident Deum per essentiam, & tamen non omnia sciunt. Inferiores enim angeli purgantur a superioribus a nescientia: ut dicit Dionysius. ca. 7. a medio. & cogitationes cordium. hoc enim solum Dei est esse. Ergo quocumque vident Dei essentiam, vident omnia.

Respondetur ad dicendum, quod intellectus creatus videndo diuinam essentiam non videt in ipsa omnia, quae facit Deus, vel facere potest. Manifestum est enim quod sic aliqua videntur in Deo sicut quod sunt in ipso. Omnia autem sunt in Deo, sicut effectus sunt virtute in sua causa. Sic igitur videntur omnia in Deo, sicut effectus in sua causa. Sed manifestum est, quod quare aliqua causa perfectius videtur, tamen plures eius effectus in ipsa videntur possunt. Quia n. habet intellectus eleuatum, statim vno principio demonstratio propositio ex ipso multarum conclusionum cognitionem accipit. Quod non conuenit ei, quod debilius in intellectu est. Sed oportet quod ei singula explanentur. Ille igitur intellectus potest in causa cognoscere omnes causas effectus, & omnes rationes effectuum, quod causam totaliter comprehendit. Nullus autem intellectus creatus totaliter Deum comprehendere potest, ut ostensum est. Nullus igitur intellectus creatus, videndo Deum, potest cognoscere omnia quae Deus facit, vel potest facere. Hoc enim est comprehendere eius virtutem. Sed hoc, quod Deus facit, vel facere potest, tanto aliquis intellectus plura cognoscit, quanto perfectius Deum videt.

Ad primum ergo dicendum, quod Grego. loquitur quantum ad sufficientiam obiecti, scilicet Dei, quod quantum in se est sufficienter continet omnia & demonstrat. Non tamen sequitur quod vniuersum quod videns Deum omnia cognoscat: quia non perfecte comprehendit ipsum.

Ad secundum dicendum, quod videns speculum non est necessarium, quod omnia in speculo videant nisi speculum visu suo comprehendat.

Ad tertium dicendum, quod licet maius sit videre Deum, quam omnia alia: tamen maius est videre sic Deum, quod omnia in eo cognoscantur, quam videre sic ipsum: quod non omnia, sed pauciora vel plura cognoscantur in eo. Item enim ostensum est, quod multitudine cognitorum in Deo, consequitur modum videndi ipsum uel magis perfectum uel minus perfectum.

Ad quartum dicendum, quod naturale desiderium rationalis creaturae est ad sciendum omnia illa, quae pertinent ad perfectionem intellectus. & haec sunt species & genera rerum & rationalis earum, quae in Deo uidentur quilibet videns essentiam diuinam. Cognoscere autem alia singularia & cogitata & facta eorum, non est de perfectione intellectus creati: nec ad hoc eius naturale desiderium tendit: nec iterum cognoscere illa, quae nodum sunt, sed fieri a Deo possunt. Si tamen solus Deus uideretur, qui est fons & principium totius esse & ueritatis, ita repletur naturale desiderium sciendi, quod nihil aliud quereret: & beatus esset. unde dicitur Augustinus. 5. confes. In felix homo qui scit omnia illa, scilicet creaturas: tamen nescit. Beatus autem qui se scit, etiam si illa nesciat. Qui uero se & illa nouit, non propter illa beatorum est, sed propter se solum beatus.

ARTICVLVS IX. Vtrum ea, quae videntur in Deo a videntibus diuinam essentiam per aliquas similitudines videantur.

AD NONVM sic proceditur. Vnde, quod ea quae videntur in Deo a videntibus diuinam essentiam, per aliquas similitudines videntur. Omnis enim cognitio est per assimilationem cognoscentis ad cognitum: sic enim intellectus in actu sit intellectum in actu & uisus in actu uisibile in actu, in quantum eius similitudine informatur, ut pupilla similitudine coloris. Si igitur intellectus uidetis Deum per essentiam intelligit in Deo aliquas creaturas, oportet quod earum similitudinibus informetur.

2. Præter-

Præterea, ea, quae prius vidimus, memoriter tenemus. Sed Paulus videns in raptu essentiam Dei (ut dicitur Aug. duodecimo super Genes. ad litteram) postquam desijt essentiam Dei videre, recordatur est multorum, quae in illo raptu viderat: unde ipse dicit quod audiuit aliqua verba, quae non licet homini loqui. 2. Corin. 12. Ergo oportet dicere, quod aliquae similitudines eorum, quae recordatur est, eius intellectus remanserunt. Et eadem ratione quae praesentialiter videtur Dei essentiam, eorum, quae in ipsa videntur, aliquas similitudines vel species habebat.

Sed contra est quod per vnam speciem videtur speculum: & ea quae in speculo apparent: sed omnia sic videtur in Deo sicut in quodam speculo intelligibili. Ergo si ipse Deus non videtur per aliquam similitudinem sed per suam essentiam: nec ea quae in ipso videntur per aliquas similitudines suae species videntur.

Respondetur ad dicendum, quod videntes Deum per suam essentiam ea quae in ipsa essentia Dei videntur, non videtur per aliquas species, sed per ipsam essentiam diuinam intellectus eorum videntur. Et sic enim cognoscitur vniuersum quodque similitudo eius est in cognoscente. Sed hoc contingit dupliciter. Cum enim quocumque vniuersum & eadem sunt similia, subijunctum sint similia: virtus cognoscitiva dupliciter assimilari potest alicui cognoscibili. Vno modo secundum se, quod dicitur eius similitudinem in format. Et tunc cognoscitur illud secundum se. Alio modo secundum quod in formatur specie alicuius: quod est ei simile. Et tunc non dicitur res cognosci in se ipsa, sed in suo simili. Alia enim est cognitio, qua cognoscitur aliquis homo in seipso, & alia qua cognoscitur in sua imagine. Sic ergo cognoscere res per earum similitudines in cognoscente existere, est cognoscere eas in seipsis seu in proprijs naturis, sed cognoscere eas per earum similitudines praesistentium in Deo, est videre eas in Deo. Et haec duae cognitiones differunt. Vnde illa cognitio, qua res cognoscitur a videntibus Deum per essentiam, in ipso Deo non videtur per aliquas similitudines alias, sed per solam essentiam diuinam intellectui praesentem: per quam & Deus videtur.

Ad primum ergo dicendum, quod intellectus creatus videns Deum assimilatur rebus quae videntur in Deo: in quantum vniuersum essentia diuinam in qua rerum omnium similitudines praesistent.

Ad secundum dicendum, quod aliqua potentia cognoscitiva sunt, quae ex speciebus primo conceptis alias formare possunt. Sicut imaginatio ex praesceptis speciebus motis & auribus format species aurei: & intellectus ex praesceptis speciebus generis, & differentiae format rationem speciei, & similiter ex similitudine imaginis formare possunt in nobis similitudinem eius, cuius est imago. Et sic Paulus vel quocumque alius videns Deum, ex ipsa visione essentiae diuinam potest formare in se similitudines rerum, quae in essentia diuina videntur. Quae remanerunt in Paulo etiam postquam desijt Dei essentiam videre. Ista tamen visio, qua videntur res per homini species sic conceptas, est alia a visione, qua videtur res in Deo.

ARTICVLVS X. Vtrum videtur Deum per essentiam simul videant omnia, quae in ipso videntur.

AD DECIMUM sic proceditur. Videtur, quod videntes Deum per essentiam non simul videant omnia, quae in ipso videntur. Quia secundum Philosophum contingit multa scire, intelligere verum vniuersum. Sed ea, quae videntur in Deo, intelliguntur. Intellectus enim videns Deum. Ergo non contingit a videntibus Deum simul multa videri in Deo.

2. Præterea, Augustinus dicit octavo super Genes. ad litteram, quod Deus mouet creaturam spirituales per spiritus, hoc est per intelligentiam & affectionem. Sed creatura spiritalis est Angelus qui Deum videt. Ergo videntes Deum successiue intelligunt & afficiuntur. tempus enim successionem importat.

Sed contra est, quod Augustinus dicit vltimo de trinitate. Sum. S. Thom. Part. 1.

Non erunt volubiles nostrae cogitationes ab alijs in alia euntes atque redeuntes: sed omnem scientiam nostram vno simul conspectu videbimus.

Respondetur ad dicendum, quod ea, quae videtur in verbo, non successiue, sed simul videtur. Ad cuius euidentiā considerandum est, quod ideo nos simul non possumus multa intelligere: quia multa per diuersas species intelligimus: diuersis autem speciebus non potest intellectus vniuersum simul actu informari ad intelligendum per eas: sicut nec vnum corpus potest simul diuersis figuris figurari. Vnde contingit quod aliqua multa vna specie intelligi possunt, simul intelligantur. Sicut diuersae partes alicuius totius, si singulae proprijs speciebus intelligantur, successiue intelliguntur, & non simul. Si autem oes intelligatur vna specie totius simul intelligantur. Oportet autem, quod ea quae videntur in Deo, non videntur singula per suas similitudines, sed omnia per vnam essentiam Dei. Vnde simul & non successiue videntur.

Ad primum ergo dicendum, quod sic vnum tantum intelligimus, in quantum vna specie intelligimus. Sed multa vna specie in intellectu, simul intelliguntur. Sicut in specie hominis intelligimus animal & rationale: & in specie domus parietem & tectum.

Ad secundum dicendum, quod Angeli quantum ad cognitionem naturalem, qua cognoscunt res per species diuersas eis inditas, non simul omnia cognoscunt. Et sic mouentur secundum intelligentiam per tempus, sed secundum quod vident res in Deo simul eas vident.

ARTICVLVS XI.

Vtrum aliquis in hac vita possit videre Deum per essentiam. AD VNDECIMUM sic proceditur. Videtur, quod aliquis in hac vita possit Deum per essentiam videre. Dicit enim Iacob Genes. 32. Vidi Deum facie ad faciem. Sed videre faciem, est videre per essentiam, ut patet per illud quod dicitur, 1. Cor. 13. Videmus nunc per speculum & in aenigmate: tunc autem facie ad faciem. Ergo Deus in hac vita per essentiam videri potest.

2. Præterea, Numeri duodecimo dicit Dominus de Moyse, Ore ad os loquor ei. Sed qui ore ad os loquitur Deo palam, & non per aenigmata ad figuras, videtur Deum. Sed hoc videtur, Deum per essentiam videre. Ergo aliquis in statu huius vitae potest Deum per essentiam videre.

3. Præterea, Illud, in quo alia omnia cognoscimus & per quod de alijs iudicamus, est nobis secundum se notum. Sed omnia sunt in Deo cognoscimus: dicitur enim Augustinus. duodecimo confes. Si ambo videmus verum esse quod dicitis, & ambo videmus verum esse quod dico: vbi quod illud videmus: Nec ego in te, nec tu in me, sed ambo in ipsa, quae supra mentes nostra est incommutabili veritate. Idem est in libro de vera religione dicitur, quod secundum veritatem diuinam de cibus iudicamus. Et duodecimo de tri. dicitur, quod rationis est iudicare de istis corporalibus secundum rationes incorporales & septernas. Quae nisi supra mentem essent, incommutabiles perfectio non essent. Ergo & in hac vita ipsum Deum videmus.

4. Præterea, secundum Augustinum duodecimo super Genes. ad litteram, Visione intellectuali videtur ea, quae sunt in anima per suam essentiam. Sed visio intellectualis est de rebus intelligibilibus, non per aliquas similitudines sed per suas essentias, ut ipse ibidem dicit. Ergo, cum Deus si per essentiam suam in anima nostra, per essentiam suam videtur a nobis.

Sed contra est quod dicitur Exod. 32. Non videbit me homo & videret. glo. Quando hic mortaliter vinitur, videri per quosdam imagines Deus potest, sed per ipsam naturam suam speciem non potest.

Respondetur ad dicendum, quod ab homine puro Deum videri per essentiam non potest, nisi ab hac vita mortali separaretur. Cuius ratio est: quia, sicut supra dictum est, modus cognitionis sequitur modum naturae rei cognoscentis. Anima autem nostra quando in hac vita viuimus, habet esse in materia corporali, vnde naturaliter

60) a 80) Loco citato in argumento. 60 a 70 c 424 430 62 4. dist. 49. 2. art. 5. Et uerique. ar. 4. & 3. cot. cap. 54. & ergo qui vident Deum, omnia vident. 37. * li. 4. dial. cap. 33. in fine & li. scem in omnia in seipso cognoscit. Ergo quocumque videt Deum, videt omnia, quae sunt & quae fieri possunt. cap. 3. 3. de Anima, text. 7 nom. 2.

ca. 7. a medio. 521 288 289 84 art. pced. 76 84 285 296 297 Icorp. art. lib. 5. confesio. c. 4. in principio, to. 4. 63 veri. q. 8. artic. 5.

291 86 ar. pcedentii. 63 65 4. dist. 49. q. 2. ar. 7. & ver. 96. io. art. 11. & qu. 1. q. 1. art. 1. & 3. contra cap. 45. 12. Confes. ca. 25. parum a medio. to. 1. Ca. 31. per totum habetur. to. 1. 12. de Tr. ca. 2. circa finem to. 3. 397 12. sup. G. cap. 25. & pcedentibus. tom. 3.

Art. 4. huiusmodi cognitionis sequitur modum naturae rei cognoscentis. Anima autem nostra quando in hac vita viuimus, habet esse in materia corporali, vnde naturaliter

non cognoscitur aliqua nisi quae habet formam in materia: vel quae per huiusmodi cognosci possunt. Manifestum est autem quod per naturas rerum materialium diuina essentia cognosci non potest. Ostensum est enim supra, quod cognitio Dei per quaecumque similitudinem creatam non est visio essentiae ipsius, Vnde impossibile est autem hominis scire hanc vitam viventis essentiam Dei videre. Et huius visio est, quod anima nostra quanto magis a corporalibus abstrahitur, tanto intelligibilius abstrahitur fit capax. Vnde in somnijs & alienationibus a sensibus corporis magis diuina reuelationis percipiuntur, & visiones futurorum. Quod ergo anima eleuetur vsque ad supremum intelligibilius, quod est essentia diuina, esse non potest quando in hac mortali vita vitat.

AD PRIMVM ergo dicendum quod secundum Dionysium quarto capite celestium hierarchiarum sic in scripturis dicitur aliquis non vidisse in quantum formata sunt aliqua figura, vel sensibiles, vel imaginariae, sed aliquam similitudinem aliquod diuinum representantes. Quod ergo dicitur Iacob, Vidi Deum facie ad faciem: referentur non ad ipsam diuinam essentiam, sed ad figuram, in qua representatur Deus. Et hoc ipsum ad quandam prophetiam eminentiam pertinet, ut videatur persona Dei loquens, vel loquens deus, licet imaginaria visione, ut in supra patebit, cum de gradibus prophetiae loquimur. Vnde hoc dicit Iacob ad designandam quandam eminentiam intelligibilem contemplationis supra communem statum.

AD SECUNDVM dicendum, quod sicut Deus miraculose aliquid supernaturaliter in rebus corporeis operatur, ita et supernaturaliter & praeter communem ordinem mentes aliquorum in hac carne viuentium, sed non sensibus carnis vitentium, vsque ad visionem suae essentiae eleuauit, ut dicit Augustinus duodecimo super Genesim ad litteram. & in libro de videndo Deum, de Moyse quod fuit magister Iudaeorum, & Paulo, quod fuit magister Gentium, et de hoc plenius tractabitur, cum de raptu eius agemus.

AD TERTIVM dicendum, quod omnia dicimur in Deo videre, & in ipsum de omnibus iudicare, in quantum per participationem sui luminis omnia cognoscimus & iudicamus. Nam & ipsum lumen naturale rationis participatio quaedam est diuini luminis, sicut etiam omnia sensibilia dicimus videre & iudicare in Sole, id est, in lumine solis. Vnde dicit Augustinus primo soliloquiorum, disciplinae spectamina videri non possunt: nisi aliquo velut suo sole illustrantur, videlicet deo. Sicut ergo ad videndum aliquid sensibilibus non est necesse quod videatur substantia solis, ita ad videndum aliquid intelligibilium non est necessarium quod videatur essentia Dei.

AD QVARTVM dicendum, quod visio intellectualis est eorum, quae sunt in anima per suam essentiam, sicut intelligibilia in intellectu. Sic autem deus est in anima beatorum, non autem in anima nostra, sed per praesentiam, essentiam, & potentiam eius.

ARTICVLVS XII.
Vtrum per rationem naturalem Deum in hac vita cognoscere possimus.

AD DODECIMUM sic proceditur. Videtur quod per naturalem rationem Deum in hac vita cognoscere non possimus. Dicit enim Boetius in libro de finibus philosophiae, quod ratio non capit simpliciter formam: Deum autem quod maximum est simplex forma, ut supra ostensum est. Ergo ad eius cognitionem ratio naturalis peruenire non potest. Præterea, Ratione naturali hinc fantasmatice nihil intelligitur, ut dicitur in tertio de anima, Sed Dei, cum mens, & res sit incorporea, fantasma in nobis esse non potest. Ergo cognosci non potest a nobis cognitione naturali.

Præterea, Cognitio, quae est per rationem naturalem, cois est bonis & malis, sicut natura eis cois est: inquit, c. 2. sed cognitio Dei competit tantum bonis. Dicit enim Augustinus primo de trinitate, quod mens humanae acies in tam excellenti luce non figuratur: nisi per in-

stantiam fidei emundeatur. Ergo deus per rationem naturalem cognosci non potest.

SED CONTRA est quod dicitur Rom. 1. Quod notum est Dei, manifestum est in illis, id est, quod cognoscibile est de Deo per rationem naturalem.

RESPONDEO dicendum, quod naturalis nostra cognitio a sensu principium sumit. Vnde tantum sensus naturalis cognitio extendere potest, in quantum manuduci potest per sensibiles. Ex sensibilibus autem non potest vsque ad hoc intellectus nosse pertingere, quod diuinam essentiam videat: quia creaturae sensibiles sunt effectus Dei virtutem causa non adaequantur. Vnde ex sensibilibus cognitione non potest tota Dei virtus cognosci: & per consequens nec eius essentia videri. Sed quia sunt eius effectus a causa dependentes ex eis in hoc perducimus, ut cognoscamus de Deo an est: & ut cognoscamus de ipso ea, quae necesse est ei conuenire, secundum quod est prima omnium causa, excedens omnia sua causata. Vnde cognoscimus de ipso habitudinem ipsius ad creaturas; quod scilicet omnium est causa: & differentiam creaturarum ab ipso, quod scilicet ipse non est aliquid eorum, quae ab eo causantur: & quod haec non remouentur ab eo propter eius defectum, sed quia superexcedit.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod ratio ad formam simplicem peruenire non potest, ut sciat de ea quid est, potest tamen de ea cognoscere, ut sciat an est.

AD SECUNDVM dicendum, quod deus naturali cognitione cognoscitur per fantasmatice effectus sui.

AD TERTIVM dicendum, quod cognitio Dei per essentiam, cum sit per gratiam non competit nisi bonis. sed cognitio eius quae est per rationem naturalem potest competere bonis & malis. Vnde dicit Augustinus in libro retractationum: Non approbo quod in oratione dixi, Deus, qui non nisi mundos verum scire voluisti, responderi enim potest multis etiam non mundos multa scire vera, scilicet per rationem naturalem.

ARTICVLVS XIII.
Vtrum per gratiam habeatur cognitio Dei, quam ea, quae habetur per rationem naturalem.

AD DODECIMUM sic proceditur. Videtur, quod per gratiam non habeatur cognitio Dei, quam ea, quae habetur per naturalem rationem. Dicit enim Dionysius in libro de mystica theologia, quod ille, qui melius vnitur Deo in hac vita, vnitur ei sicut omnino ignoto. Quod etiam de moyse dicit: Qui tamen excellentiam quandam obtinuit in gratia cognitione. Sed coniungi Deo, ignorando de eo quid est, hoc contingit etiam per rationem naturalem. Ergo per gratiam non plenius cognoscitur a nobis deus quam per rationem naturalem.

Præterea, Per rationem naturalem in cognitionem diuinorum peruenire non possumus nisi per fantasmatice, sic et nec per cognitionem gratiae. Dicit enim Dionysius primo ca. caelestium hierarchiarum, quod impossibile est nobis aliter lucere diuinum radium, nisi veritate sacrorum velaminum circumelatum. ergo per gratiam non plenius cognoscimus Deum, quam per rationem naturalem.

Præterea, in intellectus nosse per gratiam fidei Deo adhæret. Fides autem non videtur esse cognitio. Dicit enim Gregorius in homilia, quod ea, quae non videntur, fidem habent & non agnitionem. Ergo per gratiam non addit nobis aliqua excellentior cognitio de Deo.

SED CONTRA est quod dicit Apostolus I. Cor. 2. Nobis reuelauit deus per spiritum suum illa, scilicet quae nemo principum huius seculi nouit, id est, philosophorum: ut exponit glossa.

RESPONDEO dicendum, quod per gratiam perfectior cognitio de Deo habetur a nobis quam per rationem naturalem. Quod sic patet. Cognitio enim, quam per na-

per naturalem rationem habemus, duo requiritur: fantasmatice & sensibilibus accepta, & lumen naturale intelligibile: cuius virtutes intelligibiles conceptiones ab eis abstrahimus.

Et quantum ad vtrumque; inuatur humana cognitio per relationem gratiae. Nam & lumen naturale in intellectu format per infusionem luminis gratuiti: & in interdum est fantasmatice in imaginatione huius format diuini magis exprimitur res diuinas, quae ea, quae naturaliter sensibilibus accipiuntur, sicut apparet in visionibus prophetialibus. Et interdum est aliquid res sensibiles format diuini, aut est voces ad aliquid diuini exprimentum, sicut in baptismo visus est spiritus sanctus in specie colubae: & vox Patris audita est, Hic est filius meus dilectus.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod licet per reuelationem gratiam in hac vita non cognoscatur de Deo, quid est, & sic ei quod ignota coniungamur: tamen plenius ipsum cognoscimus in quantum plures & excellentiores effectus eius nobis demonstrant, & in quantum ei aliqua tribuimus ex reuelatione diuina, ad quae ratio naturalis non pergit, ut Deum esse trinum & vnum.

AD SECUNDVM dicendum, quod ex fantasmatibus vel a sensu acceptis secundum naturalem ordinem, vel diuinitus in imaginatione formatis tanto excellentior cognitio in intellectu habetur, quanto lumen in intelligibile in huius fortiter fuerit. Et sic per reuelationem ex fantasmatibus plenius cognitio accipitur ex infusione diuini luminis.

AD TERTIVM dicendum, quod fides cognitio quaedam est, in quantum intellectus determinat per fidem ad aliquid cognoscibile. Sed haec determinatio ad vnum non perdit ex visione credentis, sed a visione eius, cui credit. Et sic in quantum deest visio deficit a ratione cognitionis, quae est in scientia. Nam scientia determinat intellectum ad vnum per visionem & intellectum primorum principiorum.

QVAESTIO XIII.
De nominibus Dei, in duodecim articulis diuisa.

CONSIDERATIS his, quae ad diuinam perfectionem pertinent, procedendum est ad considerationem diuinorum nominum. Vnumquodque enim nomen naturae a nobis secundum quod ipsum cognoscimus.

Primo, vtrum deus sit nomen ab eis a nobis. Secundo, vtrum aliqua nomina dicta de Deo dicantur de ipso substantialiter.

Tertio, vtrum aliqua nomina dicta de Deo proprie dicantur de ipso: an omnia a tribuantur ei metaphoricè.

Quarto, vtrum multa nomina dicta de Deo sint synonyma.

Quinto, vtrum nomina aliqua dicantur de Deo & creaturis vniuocè, vel æquiuocè.

Sexto, supposito quod dicantur analogicè, vtrum dicantur de Deo per prius vel de creaturis.

Septimo, vtrum aliqua nomina dicantur de Deo ex tempore.

Octauo, vtrum hoc nomen, Deus, sit nomen naturae, vel operationis.

Nono, vtrum hoc nomen, Deus, sit nomen conicabile.

Decimo, vtrum accipiat vniuocè vel æquiuocè secundum quod significat Deum per naturam, & per participationem & secundum opinionem.

Vndecimo, vtrum hoc nomen, Qui est, sit maxime proprium nomen Dei.

Dodecimo, vtrum propositiones affirmatiuae possint formari de Deo.

ARTICVLVS PRIMVS.
Vtrum aliquod nomen Deo conueniat.

AD PRIMVM sic procedit. Vtrum nullum nomen Deo conueniat. Dicitur in Dionysio primo capitulo de diuinis nominibus, quod neque nomen eius est, neque opinio. Et Proclus dicitur, quod nomen eius & quod nomen filij eius si nostri.

Præterea, Omne nomen aut dicitur in abstracto, aut in concreto: sed nota significantia in concreto non conueniunt Deo, cum simplex sit: neque nota significantia in abstracto, quia non significant aliquid persistenti subsistens. Ergo nullum nomen potest dici de Deo.

Præterea, Nomina significantia substantiam cum qualitate; verba autem & participia significantia cum tempore: pronomina autem cum demonstratione, vel relatione. Quorum nihil competit Deo: quia sine qualitate est, & sine omni accidente, & sine tempore, & sensum non potest, ut demonstrari possit, nec relatione significantia: cum relatiua sint aliorum antecedentium recordatiua, vel nominum, vel participiorum, vel pronominum demonstratiuorum. Ergo deus nullo modo potest nominari a nobis.

SED CONTRA est quod dicitur Exodus 15. Quasi vir pugnator omnipotens nomen eius.

RESPONDEO dicendum, quod secundum philosophum voces sunt signa intellectuum, & in intellectu sunt res similitudines. Et sic patet, quod voces referuntur ad res significantes mediante conceptione in intellectu. Secundum igitur quod aliquid a nobis intellectu cognosci potest, sic a nobis potest notari: ostensum est autem, quod deus in hac vita non potest a nobis videri per suam essentiam, sed cognoscitur a nobis ex creaturis secundum habitudinem principij, & per modum excellentiae & remotionis eius. Sic igitur potest nominari a nobis ex creaturis. Non tamen ita quod nomen significans ipsum exprimat diuinam essentiam secundum quod est. Sicut hoc nomen, homo, exprimit sua significatione essentiam hominis secundum quod est: significat enim eius definitionem declarantem eius essentiam. Ratio enim quam significat nomen, est definitio.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod ea ratione dicitur deus non habere nomen, vel esse supra nominationem, quia essentia eius est supra id, quod de Deo intelligimus & voce significamus.

AD SECUNDVM dicendum, quod quia ex creaturis in Dei cognitionem venimus, & ex ipsis eum nominamus: nomina, quae deo attribuiuntur hoc modo significant, in quod competit creaturis materialibus: quorum cognitio est nobis conaturalis, ut supra dictum est. Et quia in huiusmodi creaturis ea, quae sunt perfecta & substantia sunt composita: forma autem in eis non est aliquid completum subsistens, sed magis quod aliquid est: inde est quod omnia nomina a nobis imposita ad significantum aliquid completum subsistens significant in concretionem, prout compositis. Quae autem imponuntur ad significantes formas simplices, significant aliquid non subsistens, sed ut quo aliquid est: sicut albedo significat, ut quo aliquid est albus. Quia igitur & deus simplex est, & subsistens est, attribuiuntur ei nota simplicia & nota abstracta ad significantia simplicitate eius, & nomina concreta ad significantia substantiam & perfectionem ipsius: quamuis vtraque nomina deficient a modo ipsius: sicut in intellectu nosse non cognoscitur eum, ut est secundum hanc vitam.

AD TERTIVM dicendum, quod significare substantiam cum qualitate, est significare suppositum cum natura, vel forma determinata in qua subsistit. Vnde sicut de Deo dicuntur aliqua in concretionem ad significantia substantia & perfectionem ipsius; sicut iam dictum est, ita dicunt de Deo nota significantia substantiam cum qualitate. Verba verò & participia connotatiua ipsi dicunt de ipso, ex eo quod aeternitas includit omnem tempus. Sicut enim simplicia subsistentia non possumus apprehendere & significare, nisi per modum compositorum, ita simplicia aeternitatem non possumus intelligere vel voce exprimere, nisi per modum temporaliu rerum: & hoc per connaturalitatem intellectus nostri ad res compositas & temporales. Pronomina verò demonstratiua

Li. i. perihem. c. i. tom. i.

Art. ii. q. pcedētis.

66

Q. pced. art. 4.

182

161 70 72

In solutio- ne pcedenti.

Ar. 2. & 9. huius quæst.

b 433

Sec. 2. Q. 174.

12. sup. G. ca. 26. 27. & 28. 10. 3. Epist.

11. 10. 2. 175

2. 2. Q. 175. art. 3. Principie.

1. 1. solilo. c. 8. 1. principio. r. 1.

49 66

Boc. tri. q. 1. art. 2. Et i. di. 3.

q. 1. art. 1. Li. 5. iter

finis philosophiae. 4. conf. q. ratio non capit simpliciter formam: Deum autem quod maximum est simplex forma, ut supra ostensum est. Ergo ad eius cognitionem ratio naturalis peruenire non potest.

Ar. 2. q. 1. de anima. Ergo ad eius cognitionem ratio naturalis peruenire non potest.

Ar. 2. q. 1. de anima. Ergo ad eius cognitionem ratio naturalis peruenire non potest.

Ar. 2. q. 1. de anima. Ergo ad eius cognitionem ratio naturalis peruenire non potest.

Li. i. Retra. ca. 4. to. 1. id dixerat Aug. 1. h. Soliloq. ca. 1. 10. 1.

67 q. 32. ar. 1. Et i. di. 3. q. 1. a. 4. Et veri. q. 10. art. vlt. Et Boet. tri. q. 1. art. 4. Cap. 1. in fine illius.

Ca. 1. circa medium.

Hom. 26. f. Euag. a meo dio illius;

Hier. i. illi locū. 10. 9.

68 i. dist. 22. q. 1. art. 1. Cap. 1. a medio illius.

stratua dicunt de Deo, sicut quod faciunt demonstra- tionem ad id, quod intelligitur, non ad id quod sen- titur. Secundum, quod a nobis intelligitur, sicut hoc sub demonstratione cadit. Et sic sicut illum modum, quo nomina & participia, & pronomina demonstra- tiua de Deo dicuntur, secundum hoc & pronomini- bus & hominibus relatiuis significari potest.

ARTICVLVS II.

Utrum aliquod nomen dicatur de Deo substantialiter.

69

Po. q. 7. ar. 2. & 5. & 1. Et 1. contra cap. 51. Li. 1. or. thodoxi fi dei cap. 4. Cap. 1. a u. mediis.

AD SECUNDVM sic proceditur. Vt, quod nullum nomen dicatur de Deo substantialiter. Dicit enim Dam. * Oportet singulam eorum, quae de Deo dicuntur, non quid est sicut substantiam significare, sed quod non est ostendere, aut habitudinem quandam, aut aliquid eorum, quae assequuntur naturam, vel operationem. * 2. Praeterea, dicit Dionysius primo capite de diu. no. Oium sanctorum theologorum hymnum inuenies ad beatos thearchiarum processus manifestatiue & laudatiue Dei notationem diuidentem. Et est sensus quod noia, quae in diuinam laudem sancti doctores assumunt, sicut processus ipsius Dei distinguuntur. Sed quod significat processum alicuius rei, nihil significat ad eius essentiam pertinens. Ergo noia dicta de Deo, non dicuntur de ipso substantialiter.

3. Praeterea, secundum hoc nominatur aliquid a nobis sicut quod intelligitur. Sed non intelligitur Deus a nobis in hac vita sicut suam substantiam: ergo nec aliquod nomen impositum a nobis dicitur de Deo secundum suam substantiam.

SED CONTRA est quod dicitur Aug. 7. * de Trin. Deo hoc est esse quod fortem esse, vel sapientiam esse, & si quid de illa simplicitate dixeris, quia eius substantia significatur. Ergo omnia nomina homini significant diuinam substantiam.

RESPONDEO dicendum, quod de nominibus, quae de Deo dicuntur negatiue, vel quae relationem ipsius ad creaturam significant, manifestum est quod substantiam eius nullo modo significant, sed remotionem alicuius ab ipso, vel relationem eius ad alium, vel potius alicuius ad ipsum. Sed de nominibus, quae absolute & affirmatiue de Deo dicuntur, sicut bonus, sapiens, & homini, multipliciter aliquid sunt opinati. Quidam, dixerunt, quod haec noia, licet affirmatiue de Deo dicantur, tamen magis inuenta sunt ad aliquid remouendum a Deo, quam ad aliquid ponendum in ipso. Unde dicunt, quod cum dicimus Deum esse uiuentem, significamus quod Deus non hoc modo est sicut res inanimata, & similiter accipiendum est in alijs, & hoc posuit rabbi Moy. Alij uero dicunt, quod haec noia imposita sunt ad significandum habitudinem eius ad creaturam, ut cum dicimus, Deus est bonus, sit sensus, Deus est causa bonitatis in rebus, & eadem ratio est in alijs. Sed utrumque istorum uel esse inconueniens propterea. Primo quidem, quia sicut neutram harum positionum posset assignari ratio: quare quaedam noia magis de Deo dicerentur quam alia. sicut, n. est causa corporum, sicut est causa bonorum. Unde si nihil aliud significatur, cum dicitur, Deus est bonus, nisi Deus est causa bonorum, poterit sibi dici, quod Deus est corpus, quia est causa corporum. Item per hoc quod dicitur, quod est corpus remouetur, quod non sit ens in potentia ratum sicut materia prima. Secundo, quia sequeretur, quod omnia noia dicta de Deo per posterius dicerentur de ipso. Sicut sanum per posterius dicitur de medicina, eo quod significat hoc tamen quod sit causa sanitatis in animali, quod per prius dicitur de sano. Tertio, quia hoc est intentionem loquentium de Deo. Aliud enim intendunt dicere, cum dicunt Deum uiuentem, quod sit causa uita nostrae: uel quod differat a corporibus inanimatis. Et ideo aliter dicendum est, quod huiusmodi quod nomina significant substantiam diuinam & praedicant de Deo substantialiter, sed deficiunt a reprae-

Lib. 7. de tri. c. 1. & 7. p. totu. Et lib. 8. c. 4. o. 3.

74

sentatione ipsius, quod sit patet. Significat, n. sic nomina Deum, sicut quod intellectus non cognoscit ipsum. Intellectus autem noster cum cognoscit Deum ex creaturis, sic cognoscit ipsum sicut quod creatura ipsum repraesentat. Ostensum est autem supra, quod Deus in se praehabet omnes perfectiones creaturarum, quae si simpliciter & uniuersaliter perfectus. Unde quaelibet creatura in tantum eum repraesentat, & est ei similis, in quantum perfectionem aliquam habet, non tamen ita quod repraesentet eum, sicut aliquid eiusdem speciei, uel generis, sed sicut excellens principium, a cuius forma effectus deficiunt: cuius in aliqualem similitudinem effectus consequuntur: sicut formae corporum in inferioribus repraesentant uirtutes solares. Et hoc est positum est, cum de perfectione diuina agebatur. Sic igitur praedicta noia diuinam substantiam significant, imperfecte tamen, sicut & creaturae imperfectae eum repraesentant. Cum igitur dicitur, Deus est bonus, non est sensus, Deo est causa bonitatis, uel Deo non est malum: sed est sensus, id, quod bonitate diuina, proprie competunt Deo, & magis proprie quam ipsis creaturis: & per prius dicuntur de eo. Quantum uero ad modum significandi, non proprie dicuntur de Deo: habent enim modum significandi, qui creaturis competit.

Q. 3. art. 2.

Q. 3. art. 2. & 3.

Lib. 1. de doctr. Chri. stiana. ca. 32. tom. 3.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod Damasc. ideo dicit, quod haec noia non significant quod est Deus, quia a nullo istorum noium exprimitur quid est Deus perfecte, sed unumquodque imperfecte eum significat, sicut & creaturae imperfectae eum repraesentant. AD SECUNDVM dicendum, quod in significatione noium aliud est quibus, a quo imponitur nomen ad significandum, & id, ad quod significandum nomen imponitur. Sicut hoc nomen, lapis, imponitur ab eo quod legitur pedem, non tamen imponitur ad hoc significandum, quod significat ledens pedem, sed ad significandum quaedam speciem corporum, alioquin oledens pedem esset lapis. Sic igitur dicendum est, quod homini diuina noia imponunt quidem a processibus deitatis. Sicut, n. sicut diuersos processus perfectionum creaturae Deum repraesentant, licet imperfecte: ita intellectus non sicut unumquemque processum Deum cognoscit & nominat: sed tamen haec nomina non imponunt ad significandum ipsos processus, ut cum dicitur, Deus est uiuens; sit sensus, ab eo procedit uita: sed ad significandum ipsum rerum principium prout in eo existit uita, licet eminentiori modo quod intelligatur uel significetur.

AD TERTIVM dicendum, quod essentia Dei in hac uita cognoscere non possumus sicut quod in se est, sed cognoscimus eam sicut quod repraesentatur in perfectionibus creaturarum. Et sic nomina a nobis imposita eam significant.

ARTICVLVS III.

Utrum aliquod nomen dicatur de Deo proprie.

70

AD TERTIVM sic proceditur. Vt quod nullum nomen dicatur de Deo proprie. Omnia, n. nomina, quae de Deo dicuntur, sunt a creaturis accepta: ut dictum est. * Sed noia creaturarum metaphoricè dicuntur de Deo, sicut, cum dicitur, Deo est lapis uel leo, uel aliquid homini. Ergo noia dicta de Deo dicuntur metaphoricè.

2. Praeterea, nullum nomen proprie dicitur de aliquo: a quo ueritatem remouet, quod de eo praedicitur. Sed omnia homini noia, bonus, sapiens, & similia, uerius remouentur a Deo, quam de eo praedictur: ut patet per Dionysium. * 2. cap. Celestis Hierarchiae. Ergo nullum istorum nominum proprie dicitur de Deo.

3. Praeterea, noia corporum non dicuntur de Deo nisi metaphoricè: cum sit in corpore. Sed omnia homini noia implicat quaedam corporales conditiones. significat, n. cum tempore, & cum compositione, & est alijs homini, quod sunt conditiones corporum. Ergo omnia huiusmodi nomina dicuntur de Deo metaphoricè.

Po. q. 7. ar. 4. ad 6. Et 1. di. 8. q. 4. art. 3. Et dif. 22. art. 2. Et 1. contra cap. 30. * ar. 1. huius quast. Ca. 2. paruum ante medium, & c. 4. similit.

SED

In principio prologo lib. 2. ad Gratiann. tom. 2.

Att. pced. huius qst.

125

Eodẽ c. 2.

71 Po. q. 7. ar. 6. Et 1. contra cap. 5.

SED CONTRA est quod dicit Ambr. * in lib. 2. de fide. Sunt quaedam nomina quae euidenter proprietatem diuinitatis ostendunt: & quaedam quae perspicuum diuinae maiestatis expriment ueritate. alia uero sunt quae translatiue per similitudinem de Deo dicuntur. Non igitur omnia nomina dicuntur de Deo metaphoricè: sed aliqua dicuntur proprie. RESPONDEO dicendum, quod sicut dictum est, Deum cognoscimus ex perfectionibus precedentibus in creaturis: ab ipso: quae quod perfectiones in Deo sunt secundum eminentiorem modum quam in creaturis. Intellectus autem noster eo modo apprehendit eas sicut quod sunt in creaturis & sicut quod apprehendit, ita significat per nomina. In nominibus igitur, quae Deo attribuiuntur, est dno considerare, scilicet perfectiones ipsas significatas, ut bonitatem, uitam, & homini; & modum significandi. Quantum igitur ad id quod significat uuiusmodi nomina, proprie competunt Deo, & magis proprie quam ipsis creaturis: & per prius dicuntur de eo. Quantum uero ad modum significandi, non proprie dicuntur de Deo: habent enim modum significandi, qui creaturis competit.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod quaedam nomina significant huiusmodi perfectiones a Deo procedentes in res creatas: hoc modo quod ipse modus imperfectus quo a creatura participatur diuina perfectio in ipso nominis significato includitur: sicut lapis significat aliquid materialiter ens: & homini nomina non possunt attribui Deo nisi metaphoricè. Quaedam uero nomina significant ipsas perfectiones absolute absque hoc quod aliquis modus participandi claudat in eorum significatione: ut ens bonum, uiuens, & homini: & talia proprie dicuntur de Deo.

AD SECUNDVM dicendum, quod ideo homini nomina dicitur Dionysius negari a Deo, quia id quod significatur per nomen non conuenit eo modo ei quo nomen significat, sed excellentiori modo. Unde ibidem dicit Dionysius. * Quod est super omnem substantiam & uitam.

AD TERTIVM dicendum, quod ista nomina quae proprie dicuntur de Deo, important conditiones corporales non in ipso significato nominis, sed quantum ad modum significandi. Et uero quod metaphoricè de Deo dicuntur: im portant conditiones corporales in ipso suo significato.

ARTICVLVS IIII.

Utrum nomina dicta de Deo sint nomina synonyma.

AD QVARTVM sic proceditur. Vt quod ista nomina dicta de Deo sunt nomina synonyma. Synonyma, n. nomina dicuntur, quae omnino idem significant. Sed ista noia dicta de Deo oino idem significant in Deo: quia bonitas Dei est eius essentia, & similiter sapientia. Ergo ista nomina sunt omnino synonyma.

Sicut igitur ista nomina significant idem sicut rem, sed sicut rationes diuersas. Contra, ratio cui non responderet aliquid in re est uana: si ergo ista rationes sunt multae & res est una, uideretur quod rationes istae sint uanae.

2. Praeterea, magis est unum quod est unum re & ratione, quam quod est unum re & multiplex ratione. Sed Deus est maxime unus: ergo uel non sit unus re & multiplex ratione. Et sic nomina dicta de Deo non significant rationes diuersas. Et ita sunt synonyma.

SED CONTRA, Omnia synonyma sibi inuicem adiuncta negationem adducunt: sicut si dicitur, ueritas, indumentum. Si igitur oia nomina dicta de Deo sunt synonyma, non posset conuenienter dici Deus, bonus, uel aliquid homini, cum sit scriptum sit Hier. 32. Fortissimi, magne, potens, Dns exercituum nomen tibi.

RESPONDEO dicendum, quod homini nomina dicta de Deo non sunt synonyma. Quod quidem facile est videre, si diceremus quod homini nomina sunt inducta ad remouendum, uel ad designandum habitudinem causa respectu creaturarum. Sic enim essent diuersae rationes horum nominum. Sicut diuersa negata, uel sicut Sum. S. Thom. Part. I.

diuersos effectus connotatos. Sed sicut quod dictum est, homini nomina substantiam diuinam significare licet imperfecte: etiam plane apparet sicut praemissa quae sunt, quod habent rationes diuersas, ratio enim, quae significat nomen, est conceptio intellectus de re significata per nomen. Intellectus autem noster, cum cognoscit Deum ex creaturis format ad intelligendum Deum conceptiones proportionatas perfectionibus precedentibus a Deo in creaturas. Quae quidem perfectiones in Deo praexistunt unitate & simpliciter, in creaturis uero recipiuntur diuise & multipliciter: sicut igitur diuersis perfectionibus creaturarum, inuenit unum simplex principium repraesentatum per diuersas perfectiones creaturarum uariè & multipliciter, ita uarijs & multiplicibus conceptibus intellectus nostri inuenit unum omnino simplex, sicut homini conceptiones, imperfecte intellectum. Quia nomina Deo attributa licet significant unam rem, tamen quia significant eam habitationibus multis & diuersis, non sunt synonyma.

Art. 2. huius quast. Ar. 1. huius quast.

79

Art. 1.

Et sic patet solutio ad primum: quia nomina synonyma dicuntur, quae significant unum secundum unam rationem. Quae enim significant rationes diuersas unius rei, non primo & per se unum significant: quia nomen non significat rem, nisi mediante conceptione intellectus: ut dictum est.

AD SECUNDVM dicendum, quod rationes plures horum nominum non sunt caesae & uanae: quia omnibus eis respondet unum quid simplex per omnia huiusmodi multipliciter, & imperfecte repraesentatum.

AD TERTIVM dicendum, quod hoc ipsum ad perfectam Dei unitatem pertinet: quod ea, quae sunt multipliciter & diuisum in alijs, in ipso sunt simpliciter & unitate. Et ex hoc contingit, quod est unum re & plures sicut rationes: quia intellectus noster ita multipliciter apprehendit eum, sicut res multipliciter ipsum repraesentant.

ARTICVLVS V.

Utrum ea quae de Deo dicuntur, et creaturis, uniuocè dicantur de ipso.

72

AD QVINTVM sic proceditur. Vt quod ea, quae dicuntur de Deo & creaturis, uniuocè de ipso dicantur. Omne enim aequiuocè reducitur ad uniuocè, sicut multa ad unum. Nam si hoc nomen canis, aequiuocè dicitur de latrabili & marino, oportet quod de aliquibus uniuocè dicatur, scilicet de omnibus latrabilibus. Aliter enim esset procedere in infinitum, inueniuntur autem quaedam agentia uniuocè, quae conueniunt cum suis effectibus in nomine & diffinitione, ut homo generat hominem; quaedam uero agentia aequiuocè, sicut sol causat calidum, cum tamen ipse non sit calidus nisi aequiuocè. Vt igitur quod primum agens, ad quod omnia agentia reducuntur, sit agens uniuocum, et ita quae de Deo & creaturis dicuntur uniuocè praedicantur;

Po. q. 7. artic. 6. & opus 3. ca. 27. Et 1. contra ca. 32. 33. & 34.

2. Praeterea, secundum aequiuocum non attendit aliqua similitudo. Cum igitur creatura ad Deum sit aliqua similitudo, sicut illud Gen. 1. Fa. ho. ad ima. & si. no. uel quod aliquid uniuocè de Deo & creaturis dicatur.

3. Praeterea, mensura est homogenea mensurationi, ut dicitur in 10. metaphys. Sed Deus est prima mensura omnium entium, ut ibidem dicitur. Ergo Deus est homogeneus creaturis. Et ita aliquid uniuocè de Deo & creaturis dici potest.

SED CONTRA, Quicquid praedicatur de aliquibus, sicut idem nomen & non sicut eandem rationem, praedicatur de eis aequiuocè. Sed nullum nomen conuenit Deo sicut illam rationem, sicut quam dicitur de creatura. Nam sapientia in creaturis est qualitas, non autem in Deo: genus autem uariarum mutatur rationem cum sit pars diffinitionis: & eadem ratio est in alijs. Quicquid ergo de Deo & creaturis dicitur, aequiuocè dicitur.

4. Praeterea, Deus plus distat a creaturis quam quicquid creatura ab inuicem. Sed pro distantiam quandam creaturarum contingit quod nihil uniuocè de eis praedicari

10. li. Metaph. tex. 4. tom. 3.

C 3 dicari

dicari potest: sicut de his, quae non conveniunt in aliquo genere. Ergo multo minus de Deo & creaturis aliquid univoce predicatur, sed omnia predicantur aequivoce.

RES PONDRO dicendum, quod impossibile est aliquid predicari de Deo & creaturis univoce. Quia omnis effectus non ad aequans virtutem causae agentis, recipitur similitudine agentis non secundum eandem rationem, sed deficienter: ita quod & diuisim, quod multipliciter est in effectibus in causa est simpliciter & eodem modo. Sicut sol secundum suam virtutem multas formas & varias formas in istis inferioribus producit. Eodem modo, ut supra dictum est, omnes res perfectiones, quae sunt in rebus creaturis diuisim & multipliciter, in Deo existunt unitate. Sic igitur, cum aliquod nomen ad perfectionem pertinet de creatura dicitur, significat illam perfectionem diuisim secundum rationem distinctionis ab alijs, pura cum hoc nomine, sapiens, de homine dicitur. Sicut aliam quam perfectionem distinctionem ab essentia hominis, & a potentia, & ab esse ipsius & ab omnibus hominibus. Sed cum hoc nomen de Deo dicitur, non intendimus significare aliquid distinctum ab essentia, vel potentia vel esse ipsius. Et sic, cum hoc nomen, sapiens, de homine dicitur, quodammodo describitur & comprehenditur significata, non autem cum dicitur de Deo: relinquitur significata ut incomprehensam & excedentem nominis significationem. Unde patet quod non secundum eandem rationem hoc nomen, sapiens, de Deo & de homine dicitur. Et eadem ratio est de alijs. Unde nullum nomen univoce de Deo & creaturis predicatur. Sed nec est pure aequivoce, ut aliqui dixerunt. Quia secundum hoc ex creaturis nihil posset cognosci de Deo, nec demonstrari, sed semper incidere fallacia aequiuocationis. Et hoc est contra philosophum, qui multa demonstrat de Deo, per bar, quod est contra apostolum dicentem Roman. 1. Inuisibilia Dei per ea, quae facta sunt intellectu conspicuntur. Dicendum est igitur, quod hominibus nomina dicuntur de Deo & creaturis secundum analogiam, id est, proportionem. Quod quidem dupliciter contingit in nominibus: vel quia multa habet, proportionem ad unum, sicut sanum dicitur de medicina & vna: in quantum utrumque habet ordinem & proportionem ad sanitatem animalis. Eiusdem rationem habet unum ad alterum: sicut sanum dicitur de medicina & animali, in quantum medicina est causa sanitatis, quod est in animali. Et hoc modo aliqua dicuntur de Deo & creaturis analogice, & non aequivoce pure, nec univoce. Non enim possumus nominare Deum nisi ex creaturis, ut supra dictum est. Et sic quicquid dicitur de Deo & creaturis, dicitur secundum quod est aliquis ordo creaturae ad Deum, ut ad principium & causam: in qua praesentantur excellenter omnes res perfectiones. Et iste modus comparationis medius est inter puram aequiuocationem & simplicem uniuocationem. Neque enim in his, quae analogice dicuntur, est vna ratio, sicut est in uniuocis: nec totaliter diuersa sicut in aequiuocis, sed nomen quod simpliciter dicitur, significat diuersas proportionem ad aliquid unum. Sicut sanum de vna dicitur significat signum sanitatis animalis, de medicina vero dicitur significat causam eiusdem sanitatis.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod licet in predicationibus oporteat aequiuoca ad uniuoca reduci, tamen in actionibus agens non uniuocum ex necessitate praedicat a gens uniuocum. Agens enim non uniuocum est causa uniuersalis totius speciei, ut sol est causa generationis omnium hominum. Agens vero uniuocum non est causa agens uniuersalis totius speciei (alioquin esset causa sui ipsius, cum sub specie continetur) sed est causa particularis respectu huius individui: quod in participatione speciei constituit. Causa igitur uniuersalis totius speciei non est agens uniuocum. Causa autem uniuersalis est prior particulari. Hoc autem agens uniuersale, licet non sit uniuocum, non tamen est omnino aequi-

uocum: quia sic non faceret sibi simile, sed potest dici agens analogicum. Sicut in predicationibus omnia uniuoca reducuntur ad unum primum non uniuocum, sed analogicum, quod est ens.

AD SECUNDUM dicendum, quod similitudo creaturae ad Deum est imperfecta: quia etiam nec idem secundum genus repraesentat, ut supra dictum est.

AD TERTIUM dicendum, quod Deus non est mensura proportionata mensuratis. Unde non oportet quod Deus & creaturae sub vno genere continentur.

Et vero, quae sunt in contrarium, concludunt quod non uniuoce huiusmodi nomina de Deo & creaturis predicantur, non autem quod aequiuoce.

ARTICULVS VI.
Vtrum nomina per prius dicantur de creaturis quam de Deo.

AD SEXTUM sic proceditur. Vt quod nomina prius dicantur de creaturis quam de Deo. Secundum enim quod cognoscimus aliquid, secundum hoc illud nominamus, cum nomina secundum philosophum sunt signa intellectus. Sed per prius cognoscimus creaturam quam Deum. Ergo nomina a nobis imposita per prius conueniunt creaturis quam Deo.

¶ Præterea, secundum Dionysium in libro de diuinitate Deum ex creaturis nominamus. Sed nomina a creaturis translata in Deum per prius dicuntur de creaturis quam de Deo: sicut leo, lapis, & huiusmodi. Ergo omnia nomina, quae de Deo & de creaturis dicuntur, per prius de creaturis quam de Deo dicuntur.

¶ Præterea, omnia nomina, quae communiter de Deo & creaturis dicuntur: dicuntur de Deo sicut de causa omnium, ut dicitur Dionysius. Sed quod dicitur de aliquo per causam per posterius de illo dicitur: per prius enim dicitur animal sanum quam medicina, quae est causa sanitatis. Ergo huiusmodi nomina per prius dicuntur de creaturis quam de Deo.

SED CONTRA est quod dicitur Ephes. 3. Electio gentium mea ad patrem. d. n. Iesum, ex quo omnes paternitas in caelo & in terra nominatae: & eadem ratio videtur de nominibus alijs, quae de Deo & creaturis dicuntur. Ergo hominibus nomina per prius de Deo quam creaturis dicuntur.

RESPONDEO dicendum, quod in omnibus nominibus, quae de pluribus analogice dicuntur, necesse est quod omnia deant respectu ad unum. Et ideo illud unum oportet, quod ponatur in definitione omnium. Et quia ratio, quae significat nomen, est distinctio, ut dicitur in metaph. necesse est quod illud nomen per prius dicatur de eo, quod ponitur in definitione aliorum, & per posterius de alijs secundum ordinem, quo appropinquat ad illud primum, vel magis vel minus. Sicut sanum, quod dicitur de animali, cadit in definitione sani, quod dicitur de medicina, quod dicitur in quantum causat sanitatem in animali, & in definitione sani, quod dicitur de vna, quod dicitur in quantum est signum sanitatis animalis. Sic ergo omnia nomina, quae metaphoricè de Deo dicuntur, per prius de creaturis dicuntur de Deo: quia dicta de Deo nihil aliud significant, quam similitudines ad tales creaturas. Sicut n. ridere dicitur de prato, nihil aliud significat, quam quod pratum similiter se habet in decore cum floret, sicut homo cum ridet, secundum similitudinem proportionis: sic nomen leonis dicitur de Deo, nihil aliud significat, quam quod Deus similiter se habet, ut fortiter operetur in suis operibus, sicut leo in suis. Et sic patet, quod secundum quod dicuntur de Deo, eorum significatio distincti non potest nisi per illud, quod de creaturis dicitur. De alijs autem nominibus: quae non metaphoricè dicuntur de Deo, esset etiam eadem ratio si dicerentur de Deo causaliter tamen, ut quidam posuerunt. Sic enim cum dicitur, Deus est bonus, nihil aliud esset, quam Deus de causa bonitatis creaturae. Et sic hoc nomen, bonum, dicitur de Deo clauderet in suo intellectu bonitatem creaturae. Unde bonum per prius dicitur de creatura quam de Deo.

34
38
47
73
77
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89

sed supra ostensum est, quod hominibus nomina non solum dicuntur de Deo causaliter, sed et essentialiter. Cum enim dicitur, Deus est bonus, vel sapiens, non solum significatur quod ipse sit causa sapientiae vel bonitatis, sed quod haec in eo eminentius persistunt. Unde in hoc dicendum est, quod quatuor ad rem significata per prius dicuntur de Deo quam de creaturis, quia de Deo hominibus perfectiones in creaturas manant: sed quantum ad impositionem nominis per prius a nobis imponuntur creaturis, quae prius cognoscuntur. Unde & modum significandi habent, quod competit creaturis, ut supra dictum est.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod obiectio illa procedit quantum ad impositionem nominis.

AD SECUNDUM dicendum, quod non est eadem ratio de nominibus, quae metaphoricè de Deo dicitur, & de alijs, ut dictum est.

AD TERTIUM dicendum, quod obiectio illa procederet, si hominibus nomina solum de Deo causaliter dicerentur, & non essentialiter, sicut sanum de medicina.

ARTICULVS VII.
Vtrum nomina quae important relationem ad creaturas, dicantur de Deo ex tempore.

AD SEPTIMUM sic proceditur. Vt quod nomina, quae important relationem ad creaturas, dicantur de Deo ex tempore. Omnia enim hominibus nomina significant diuina substantiam, ut communiter dicitur. Unde & Ambrosius dicit quod hoc nomen, Dominus, est nomen potestatis, quae est diuina substantia: & creatio significat Dei actionem, quae est eius essentia. Sed diuina substantia non est temporalis, sed aeterna. Ergo huiusmodi nomina non dicuntur de Deo ex tempore, sed ab aeterno.

¶ Præterea, Chrysostomus conuenit aliquid ex tempore, potest dici factum. Quod enim ex tempore est album, sit album. Sed Deo non conuenit esse factum: ergo de Deo nihil predicatur ex tempore.

¶ Præterea, si aliqua nomina dicuntur de Deo ex tempore, patet hoc quod important relationem ad creaturas, eadem ratio videtur de omnibus, quae relationem ad creaturas important. Sed quaedam nomina importata relationem ad creaturas dicuntur de Deo ab aeterno. Ab aeterno enim sciuntur creaturae & dilexerunt, secundum illud Iere. 3. In chinitate perpetua dilexerunt te. Ergo & alia nomina, quae important relationem ad creaturas, ut dominus & creator, dicuntur de Deo ab aeterno.

¶ Præterea, hominibus nomina relationem significant. Oportet igitur quod relatio illa vel sit aliquid in Deo, vel in creatura factum. Sed non potest esse quod sit in creatura tantum: quia sic Deus denominaretur dominus a relatione opposita, quae est in creaturis, nihil autem denominatur a suo opposito. Relinquitur ergo quod relatio est aliquid in Deo. Sed in Deo nihil potest esse ex tempore, cum ipse sit supra tempus. Ergo videtur quod huiusmodi nomina non dicuntur de Deo ex tempore.

¶ Præterea, secundum relationem dicitur aliquid relatiue: puta secundum dominum dominus: sicut secundum albedinem album. Si igitur relatio dominij non est in Deo secundum rem, sed solum secundum rationem, sequitur, quod Deus non sit realiter dominus: quod patet esse falsum.

¶ Præterea, in relatiuis, quae non sunt simul natura, vna potest esse altero non existente: sicut scibile existit non existente scientia, ut dicitur in predicamentis. Sed relatiua, quae dicuntur de Deo & creaturis non sunt simul natura. Ergo potest aliquid dici relatiue de Deo ad creaturas, et creatura non existente. Et sic hominibus nomina, dominus & creator, dicuntur de Deo ab aeterno, & non ex tempore.

SED CONTRA est quod dicit Augustinus in quinto de Trinitate. Quae haec relatiua appellatur, dominus, Deo conuenit ex tempore.

RESPONDEO dicendum, quod quaedam nomina importata relationem ad creaturas, ex tempore de Deo dicuntur, & non ab aeterno. Ad cuius euidentiam sciendum est, quod quaedam posuerunt relationem non esse rem naturam,

sed rationis tantum. Quae quidem apparet esse falsum, ex hoc, quod ipsa res naturalis ordinem & habitudinem habet ad inueniendum. Verum tamen sciendum est, quod cum relatio requiritur duo extrema, tripliciter se habet ad hoc quod sit res natura & rationis. Quoad quod enim ex vtraque parte est res rationis tantum: quae scilicet ordo, vel habitudo non potest esse inter aliqua nisi secundum apprehensionem rationis tantum, ut patet cum dicimus idem idem idem. Nam secundum quod apprehendit bis aliquid unum, tamen illud videtur duo: & sic apprehendit quaedam habitudinem dicitur ipsius ad seipsum. Et simpliciter est de omnibus relationibus, quae sunt inter ens & non ens: quae formatur in quantum apprehendit non ens, ut quoddam extremum. Et idem est de omnibus relationibus, quae consequuntur actum rationis, ut genus & species & hominibus. Quaedam vero relationes sunt quantum ad utrumque extremum res natura: quae scilicet est habitudo inter aliqua duo, secundum aliqua realiter conueniens vtrique, sicut patet de omnibus relationibus, quae consequuntur quantitatem, ut magnum & paruum, duplum & dimidium & hominibus. Nam quantitas est in vtroque extremorum, & simile est de relationibus, quae consequuntur actionem & passionem, ut motum & mobile, patrem & filium, & similia. Quoad quod vero relatio in vno extremorum est res natura, & in altero est res rationis tantum, & hoc contingit, quoad quod duo extrema non sunt vni ordinis. Sicut sensus & scientia referuntur ad sensibile & scibile, quae in quantum sunt res quaedam in esse naturali existentes, sunt extra ordinem esse sensibilibus & intelligibilibus. Et ideo in scientia quae est & sensus est relatio realis, in quo ordinantur ad sciendum vel sentiendum res: sed res ipsae in se consideratae sunt extra ordinem hominibus. Unde in eis non est aliqua relatio realiter ad scientiam & sensum, sed secundum rationem tantum: in quantum in intellectu apprehendit ea, ut terminos relationum scientiae & sensus. Unde philosophus dicit in quinto metaph. quod non dicuntur relatiue, eo quod ipsa referantur ad alia, sed quia alia referuntur ad ipsa. Et similiter dextrum non dicitur de columna, nisi in quantum ponitur animali ad dextram. Unde hominibus relatio non est realiter in columna, sed in animali.

Cum igitur Deus sit extra totum ordinem creaturae, & omnes creaturae ordinentur ad ipsum, & non conueniunt manifestum est quod creaturae realiter referuntur ad ipsum Deum: sed in Deo non est aliqua realis relatio ad creaturas, sed secundum rationem tantum, in quantum creaturae referuntur ad ipsum. Et sic nihil prohibet hominibus nomina importata relationem ad creaturas predicari de Deo ex tempore, non propter aliquam mutationem ipsius, sed propter creaturae mutationem, sicut columna fit dextera aliam, nulla mutatione circa ipsam existente, sed aliam traslata.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod relatiua quaedam sunt imposita ad significandum ipsas habitudines relatiuas, ut dominus, seruus, pater, & filius, & hominibus: & haec dicuntur relatiua secundum esse. Quaedam vero sunt imposita ad significandas res, quas consequuntur quaedam habitudines, sicut motus & motus, caput & capitulum, & alia hominibus quae dicuntur relatiua secundum dici. Sic igitur & circa nomina diuina haec differentia est consideranda dupliciter. Nam quaedam significant ipsam habitudinem ad creaturas, ut Dominus. Et hominibus non significat substantiam diuinam directam, sed indirecte in quantum presupponunt ipsam: sicut dominum relatiue ponit potestatem: quae est diuina substantia. Quaedam vero significant directam essentiam diuinam, & ex consequenti importat habitudinem: sicut saluator, creator, & hominibus significant actionem Dei, quae est eius essentia. Vtraque tamen nomina ex tempore de Deo dicuntur quantum ad habitudinem, quae importat vel principaliter vel consequenter, non autem quantum ad hoc quod significant essentiam, vel directam, vel indirectam.

AD SECUNDUM dicendum, quod sicut relationes, quae de Deo dicuntur ex tempore, non sunt in Deo.

36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100

*Ar. pced.
8. lib. Phy. & 12. Meta. tom. 3.
77
Art. 1. huius quast.

nisi enim rationem; ita nec fieri, nec factum esse dicitur de Deo, nisi enim rationem nulla mutatione circa ipsum existere, sicut et id, dicitur refugium factum es nobis.

AD TERTIVM dicendum, quod operatio intellectus & voluntatis est in operante. Et ideo nota, quod significant relationes consequentes actionem intellectus vel voluntatis, dicuntur de Deo ab aeterno. Quae vero consequuntur actiones procedentes secundum modum intelligentiae ad exteriores effectus, dicuntur de Deo ex tempore, ut saluator, creator, & huiusmodi.

AD QVARTVM dicendum, quod relationes significantes per huiusmodi nomina, quae dicuntur de Deo ex tempore, sunt in Deo secundum rationem tantum: oppositae autem relationes in creaturis sunt secundum rem. Nec est inconueniens quod relationibus realiter existentibus in re Deus denominetur: tam enim secundum quod co-intelliguntur per intellectum nostrum oppositae relationes in Deo, ut sic de Deo dicitur relatiue ad creaturam; quae creatura refert ad ipsum: sicut Philosophus dicit in quinto metaphisicorum, quod scibile dicitur relatiue, quae scia refert ad ipsum.

AD QUINTVM dicendum, quod cum ea ratione refertur de Deo ad creaturam, quae creatura refert ad ipsum: cum relatio subiectionis realiter sit in creatura: sequitur quod de Deo non fit ratio nisi, sed realiter sit Dominus. Eo enim modo dicitur Dominus, quo creatura ei subiecta est.

AD SEPTIMVM dicendum, quod ad cognoscendum utrum relatiua sint simul natura vel non, non oportet considerari ordinem rerum, de quibus relatiua dicuntur, sed significationes ipsorum relatiuorum. Si enim vnum in sui intellectu claudat aliud, & e converso, tunc sunt simul natura: sicut duplici dimidiu, & pater & filius, & similia. Si autem vnum in sui intellectu claudat aliud, & non e converso: tunc non sunt simul natura. Et hoc modo se habent scia & scibile. Nam scibile dicitur secundum potentiam: scientia autem secundum habitum vel secundum actum. Vnde scibile secundum modum suae significationis praexistit scientiae. Sed si accipitur scibile secundum actum, tunc est simul cum scientia secundum actum. Nam scitum non est aliud nisi sit ei scia. Licet igitur deus sit prior creaturis: quae tamen in significatione vni clauduntur quod habeat seruum & e converso, ista duo relatiua dominus & seruus, sunt simul natura. Vnde deus non fuit dominus antequam haberet creaturam sibi subiectam.

ARTICVLVS VIII.

Virum hoc nomen, Deus, sit nomen naturae.

AD OCTAVM sic proceditur. Videtur quod hoc nomen Deus non sit nomen naturae. Dicitur enim Damascenus in primo libro, quod deus dicitur a theyn quod est curare & fouere vniuersa, vel ab ethyn, id est ardere. Deus enim noster ignis consumens est: vel a theasthe quod est considerare omnia. Haec autem omnia ad operationem pertinent. Ergo hoc nomen, deus, operationem significat & non naturam.

2. Praeterea, secundum hoc aliquid nominat a nobis secundum quod cognoscitur. Sed diuina natura est nobis ignota. Ergo hoc nomen deus, non significat naturam diuinam.

SED CONTRA est quod dicit Ambr. in lib. de fide. quod deus est nomen naturae.

RESPONDEO dicendum, quod non est semper idem id, a quo imponitur nomen ad significandum, & id ad quod significandum nomen imponitur. Sicut enim substantiam rei ex proprietatibus vel operationibus eius cognoscimus, ita substantiam rei denominamus, quae ab aliqua eius operatione vel proprietate. Sicut substantiam lapidis denominamus ab aliqua actione eius, quae laedit pedem: non tamen hoc nomen impositum est ad significandum hanc actionem, sed substantiam lapidis. Si qua vero sunt, quae secundum se sunt nota nobis, ut calor, frigus, albedo, & huiusmodi, non ab alijs denominantur. Vnde in talibus idem est quod nomen significat, & id a quo imponitur nomen ad significandum. Quia igitur deus non est notus nobis in sui natura, sed innotescit nobis ex operationibus

vel effectibus eius, ex his possumus eum nominare, ut supra dictum est. Vnde hoc nomen, deus; est nomen operationis quantum ad id, a quo imponitur ad significandum, imponitur enim hoc nomen ab vniuersali ratione, & ideo dicitur de Deo, hoc intendunt nominare de eum, quod habet videntiam vniuersalem de rebus. Vnde dicit Dionysius, quod duodocimo capitulo de diuini nominis, quod deitas est quod omnia videt, videntiam & bonitatem perfecta. Ex hac autem operatione hoc nomen, deus, assumptum impositum est ad significandum diuinam naturam.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod omnia, quae posuit Damasc. pertinent ad prouidentiam, a qua imponitur hoc nomen, deus, ad significandum.

AD SECVNDVM dicendum, quod secundum quod naturam alicuius rei ex eius proprietatibus & effectibus cognoscere possumus, sic ea nomine possumus significare. Vnde, quae substantiam lapidis ex eius proprietate possumus cognoscere secundum seipsam, sciendum, quod est lapis, hoc nomen, lapis, ipsa lapidis natura secundum quod in se est, significat. Significat enim distinctionem lapidis, per quod scimus quod est lapis. Ratio enim, quae significat nomen, est, distinctio, ut dicitur in 4. metaphisicorum. Sed ex effectibus diuinis diuinam naturam non possumus cognoscere secundum seipsam, ut sciamus de ea quid est, sed per modum eminentiae & causalitatis & negationis, ut supra dictum est. Et sic hoc nomen, deus, significat naturam diuinam. Impositum est enim nomen hoc ad aliquod significandum supra omnia existens: quod est principium omnium, & remotum ab omnibus. Hoc enim intendunt significare nominantes deum.

ARTICVLVS IX.

Virum hoc nomen, Deus, sit communicabile.

AD NONVM sic proceditur. Videtur quod hoc nomen Deus sit communicabile. Cuiusmodi enim dicitur res significata per nomen, communicatur & nomen ipsum. Sed hoc nomen Deus (ut dictum est) significat diuinam naturam, quae est communicabilis alijs: secundum illud 2. Petri. Magna & pretiosa promissa nobis donauit, ut per hoc efficiamur diuinorum consortes naturae. Ergo hoc nomen, deus, est communicabile.

2. Praeterea, sola nomina propria non sunt communicabilia. Sed hoc nomen, deus, non est nomen proprium, sed appellatiuum: quod patet ex hoc, quod habet plurale, secundum illud Psal. Si. Ego dixi, et factus est hoc nomen deus est communicabile.

3. Praeterea, hoc nomen, deus, imponitur ab operatione, ut dictum est. Sed alia nomina quae imponuntur Deo ab operationibus siue ab effectibus sunt communicabilia, ut bonus, sapiens, & huiusmodi. Ergo hoc nomen, deus, est communicabile.

SED CONTRA est quod dicitur Sapientia 14. Incommunicabile nomen lignis & lapidibus imposuerunt: & loquitur de nomine deitatis. Ergo hoc nomen, deus, est nomen incommunicabile.

RESPONDEO dicendum, quod aliquid nomen potest esse communicabile dupliciter. Vno modo proprie. Alio modo per similitudinem. Proprie quidem communicabile est, quod secundum totam significationem nostram est communicabile multis. Per similitudinem autem communicabile est, quod est communicabile secundum aliquid eorum, quod includitur in nostris significatione. Hoc enim nomen, leo, proprie dicitur oibus illis in quibus inuenitur natura, quae significat hoc nomen leo. Per similitudinem vero communicabile est illis, quae participat quod leoninum, ut puta audacia, vel fortitudinem: quae metaphoricè leones dicitur. Ad sciendum autem quod nota proprie sunt communicabilia, considerandum est, quod omnia forma in supposito singulari existens, per quod induitur, cois est multis, vel secundum rem vel secundum rationem saltem. Sicut natura humana cois est multis secundum rem & rationem: natura autem Solis non est cois multis secundum rem, sed secundum rationem tantum. Potest enim natura Solis intelligi in pluribus

pluribus suppositis existens. Et hoc ideo: quia intellectus intelligit naturam cuiuslibet speciei per abstractionem a singulari. Vnde esse in vno supposito singulari vel in pluribus, est propter intellectum naturae speciei. Vnde seruato intellectu naturae speciei potest intelligi in pluribus existens. Sed singulariter ex hoc ipso quod est singulariter, est diuisum ab oibus alijs. Vnde nomen impositum ad significandum aliquid singulare, est incommunicabile & reuera. Non enim potest in apprehensione cadere pluralitas huiusmodi indiuidui. Vnde nullum nomen significans aliquid indiuiduum, est communicabile multis, proprie, sed solum secundum similitudinem, sicut aliquis metaphoricè potest dici Achilles, in quantum habet aliquid de proprietatibus Achilles, fortitudinem, formam vero, quod non indiuiduum, per aliud suppositum, sed per seipsum: quia scilicet sunt formae substantiales, si intelligerent secundum quod sunt in seipsis, non possent communicari nec reuera neque: sed forte per similitudinem: sicut dictum est de indiuiduis e. Sed, quae formas simplices se habent subiectas non possumus intelligere secundum quod sunt, sed intelligimus eas ad modum reum compositarum habentium formas in materia: ideo ut dictum est, imponimus eis nomina concreta significata naturam in aliquo supposito. Vnde quantum pertinet ad rationem nominum, eadem res est de nominibus, quae a nobis imponunt ad significandum naturas reuerentem compositarum, & de nominibus, quae a nobis imponunt ad significandum naturas simplices substantiales. Vnde cum hoc nomen, deus, impositum sit ad significandum naturam diuinam, ut dictum est: natura autem diuina multiplicabilis non est, ut supra ostensum est: sequitur quod hoc nomen, deus, incommunicabile quidem sit secundum rem, sed communicabile quod est secundum opinionem: quemadmodum hoc nomen, sol, est communicabile secundum opinionem ponentium multos soles. Et secundum hoc dicitur Galat. 4. His quae natura non sunt dii seruiebatis. Glof. non sunt dii natura, sed opinionem hominum. Est nihilominus communicabile hoc nomen, deus, non secundum suam totam significationem, sed secundum aliquid eius per quandam similitudinem, ut dii dicuntur, quae participat aliquid diuinum per similitudinem secundum illud, Ego dixi, dii estis. Si vero esset aliquid nomen impositum ad significandum deum deum non ex parte naturae, sed ex parte suppositi secundum quod consideratur ut hoc aliquid, illud nomen esset oibus modis incommunicabile: sicut forte est nomen tetragramaton apud Hebraeos. Et est simile si quis imponeret nomen Soli, designans hoc indiuiduum.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod natura diuina non est communicabilis: nisi secundum similitudinis participationem.

AD SECVNDVM dicendum, quod hoc nomen, deus, est nomen appellatiuum & non proprium: quia significat naturam diuinam, ut in habente: licet ipse deus secundum se non sit nec vniuersalis nec particularis. Nomina enim non sequuntur modum essendi qui est in rebus: sed modum essendi secundum quod in cognitione nostra est. Et tamen secundum rei veritatem est incommunicabile, secundum quod dictum est de hoc nomine Sol.

AD TERTIVM dicendum, quod haec nomina bonus, sapiens, & huiusmodi similia, imposita sunt a perfectionibus precedentibus a Deo in creaturas: non tamen sunt imposita ad significandum diuinam naturam: sed ad significandum ipsas perfectiones absolute. Et ideo est secundum rei veritatem sunt communicabilia multis. Sed hoc nomen, deus, impositum est ab operatione propria Deo: quam experimur continuae ad significandum diuinam naturam.

ARTICVLVS X.

Virum hoc nomen, Deus, vniuersale dicitur de Deo per participationem, secundum naturam, & secundum opinionem.

AD DECIMVM sic procedit. Vnde hoc nomen, deus, vniuersale dicitur de Deo per naturam & per participationem, & secundum opinionem. Vbi enim est diuersa significatio, non est contra dictio affirmatis & negatis: equiuocatio enim impedit contradictionem. Sed catholicus dicitur, idolum non est deus: contra dicitur pagano dicitur, idolum est deus. Ergo deus vniuersale dicitur de Deo secundum naturam & secundum opinionem. Sicut enim dicitur idolum est deus, intelligit non mine Dei reuera potentem, & super omnia veneranda: & hoc idem intelligit gentilis cum dicit, idolum est deus. Ergo hoc nomen vniuersale dicitur vniuersale.

SED CONTRA illud, quod est in intellectu, est similitudo eius quod est in re, ut dicitur in primo perier. Sed primo per animal dictum de animali vero & de animali picto, dicitur de Deo alijs veruocis, & de Deo secundum opinionem aequiuocis, sed aequiuocis de Deo vero, & de Deo secundum opinionem.

RESPONDEO dicendum, quod hoc nomen, deus, in primis tribus significationibus non accipitur neque vniuersale neque aequiuocis: sed analogice. Quod ex hoc patet. Quia vniuersale est omnino eadem res, aequiuocis est omnino res diuersa, in analogis vero, oportet quod nomen secundum vnam significationem ponatur in diffinitione eiusdem nominis secundum alias significationes accepti. Sicut ens de substantia dictum ponitur in diffinitione entis secundum quod de accidere dicitur: & sanum dictum de animali ponitur in diffinitione sani secundum quod dicitur de vrina & de medicina. Maius enim sani, quod est in animali, vrina est significatione, & medicina factiua. sic accidit in proposito. Nam hoc nomen, deus, secundum quod per Deo vero sumitur in ratione Dei, sumitur secundum quod dicitur deus secundum opinionem vel participationem. Cum enim aliquem nominamus Deum secundum participationem, intellegimus nomine Dei aliquid habens similitudinem veri Dei. Similiter cum idolum nominamus Deum, hoc nomine, deus, intellegimus significari aliquid, de quo homines opinantur quod sit deus. & sic manifestum est, quod alia & alia est significatio nominis: sed vna illarum significationum claudit significationibus alijs. Vnde manifestum est quod analogice dicitur.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod nominum multiplicitas non attenditur secundum nominis predicationem, sed secundum significationem. Hoc enim nomen homo, de quo quocumque dicitur, siue verum, siue falsum, dicitur vno modo. Sed tunc multipliciter dicitur, si per hoc nomen, homo, intellderemus significare diuersa: puta, si vnus intellderet significare per hoc nomen, homo, id quod verum est homo, & alius intellderet significare eodem nomine lapidem, vel aliquid aliud. Vnde patet quod catholicus dicens idolum non esse Deum, contra dicit pagano hoc asserit: quia verum; ut hoc nomine, deus, ad significandum verum Deum. Cum enim paganus dicit idolum esse Deum, non ut hoc nomine secundum quod significat Deum opinabilem. Sic enim verum dicitur et catholici interdu in tali significatione hoc nomine vniuersale: ut cum dicitur, omnes dii gentium demonia, & similiter dicitur ad SECVNDVM & TERTIVM. Nam illa rationes procedunt secundum diuersitatem predicationis nominis: & non secundum diuersam significationem.

AD QVARTVM dicendum, quod animal dictum de animali vero & de picto, non dicitur aequiuocis. Sed aequiuocis, Philosophus largo modo accipit aequiuocis secundum dicitur.

ar. 4. & 7. c. 32. ar. 33. & 34. & veri. q. 2. art. 11. ar. 7. opul. 3. ca. 27.

ar. 33. & 34. non secundum veritatem, ita fruitio carnalium delectationum & veritatem. Sed hoc nomen, beatitudo, vniuersale dicitur de hac & po. q. 7. beatitudine opinata, & de hac beatitudine vera: ergo & hoc nomen, deus, vniuersale dicitur de Deo secundum veritatem, & de Deo secundum opinionem.

3. Praeterea, vniuersale dicitur quorundam rerum vniuersale. Sed catholicus cum dicit vniuersale esse Deum, intelligit non mine Dei reuera potentem, & super omnia veneranda: & hoc idem intelligit gentilis cum dicit, idolum est deus. Ergo hoc nomen vniuersale dicitur vniuersale.

SED CONTRA illud, quod est in intellectu, est similitudo eius quod est in re, ut dicitur in primo perier. Sed primo per animal dictum de animali vero & de animali picto, dicitur de Deo alijs veruocis, & de Deo secundum opinionem aequiuocis, sed aequiuocis de Deo vero, & de Deo secundum opinionem.

RESPONDEO dicendum, quod hoc nomen, deus, in primis tribus significationibus non accipitur neque vniuersale neque aequiuocis: sed analogice. Quod ex hoc patet. Quia vniuersale est omnino eadem res, aequiuocis est omnino res diuersa, in analogis vero, oportet quod nomen secundum vnam significationem ponatur in diffinitione eiusdem nominis secundum alias significationes accepti. Sicut ens de substantia dictum ponitur in diffinitione entis secundum quod de accidere dicitur: & sanum dictum de animali ponitur in diffinitione sani secundum quod dicitur de vrina & de medicina. Maius enim sani, quod est in animali, vrina est significatione, & medicina factiua. sic accidit in proposito. Nam hoc nomen, deus, secundum quod per Deo vero sumitur in ratione Dei, sumitur secundum quod dicitur deus secundum opinionem vel participationem. Cum enim aliquem nominamus Deum secundum participationem, intellegimus nomine Dei aliquid habens similitudinem veri Dei. Similiter cum idolum nominamus Deum, hoc nomine, deus, intellegimus significari aliquid, de quo homines opinantur quod sit deus. & sic manifestum est, quod alia & alia est significatio nominis: sed vna illarum significationum claudit significationibus alijs. Vnde manifestum est quod analogice dicitur.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod nominum multiplicitas non attenditur secundum nominis predicationem, sed secundum significationem. Hoc enim nomen homo, de quo quocumque dicitur, siue verum, siue falsum, dicitur vno modo. Sed tunc multipliciter dicitur, si per hoc nomen, homo, intellderemus significare diuersa: puta, si vnus intellderet significare per hoc nomen, homo, id quod verum est homo, & alius intellderet significare eodem nomine lapidem, vel aliquid aliud. Vnde patet quod catholicus dicens idolum non esse Deum, contra dicit pagano hoc asserit: quia verum; ut hoc nomine, deus, ad significandum verum Deum. Cum enim paganus dicit idolum esse Deum, non ut hoc nomine secundum quod significat Deum opinabilem. Sic enim verum dicitur et catholici interdu in tali significatione hoc nomine vniuersale: ut cum dicitur, omnes dii gentium demonia, & similiter dicitur ad SECVNDVM & TERTIVM. Nam illa rationes procedunt secundum diuersitatem predicationis nominis: & non secundum diuersam significationem.

AD QVARTVM dicendum, quod animal dictum de animali vero & de picto, non dicitur aequiuocis. Sed aequiuocis, Philosophus largo modo accipit aequiuocis secundum dicitur.

a 94 191 b

Lib. 5. metaph. text. 22. no. 3.

Lib. 4. metaph. text. 28. tom. 3.

Quaest. 12. art. 12.

76

q. 39. art. 1. Et 1. dicitur. 4. q. 1. art. 2. 3. Et dicitur. 21. q. 2. art. 1. 4. Et potest. q. 7. artic. 3. 1.

Art. pcc.

Art. pcc.

73

68

Art. 7. huius quaest. ad. 2. arg.

art. praecedenti. Q. 1. ar. 3

Glossa in terlinea tibi.

In corp. art.

77 supra art. 5. c. & infra q. 29. art. 4. & 1. prol. ar. 2. & di. 35

75

1. dist. 2. in ex po. 11. & dist. 18. ar. 5. 6. Et dist. 32. q. 2. artic. 2.

lib. 1. orthod. fidei cap. 22.

In plogo.

11. 2. ad fide circa principium. to. 2. ca. 7. ad Galat. post medium 1. 5. Lib. 1. de fide ad Romanos. ca. 1. b

69 112

72 73

In ante. prad. c. de mali vero & de picto, non dicitur aequiuocis. Sed aequiuocis, Philosophus largo modo accipit aequiuocis secundum dicitur.

dum quod dicitur in se analogia...

AD QUINTVM dicendum...

AD VI DVCEMV sic proceditur...

SED CONTRA est quod dicitur...

RESPONDEO dicendum...

AD PRIMVM ergo dicendum...

AD QUINTVM dicendum...

AD HVC magis proprium nomen est...

AD TERTIVM dicendum...

AD DECEMV sic proceditur...

SED CONTRA est quod dicitur...

RESPONDEO dicendum...

AD PRIMVM ergo dicendum...

AD SECUNDVM dicendum...

79 1. dist. 4. q. 2. art. 1. & 1. contra...

371 c 428

80 1. dist. 15. art. 1. Et 1. cor. c. 44...

Art. 3. hu. ius quaest.

AD SE.

AD SECUNDVM dicendum...

AD TERTIVM dicendum...

POST considerandum...

- Primo, utrum in Deo sit scientia... Secundo, utrum Deus intelligat seipsum...

ARTICVLVS PRIMVS

AD PRIMVM sic proceditur...

SED CONTRA est, quod apostolus dicit...

AD PRIMVM ergo dicendum...

AD TERTIVM dicendum...

ARTICVLVS II.

AD SECUNDVM sic proceditur...

Lib. 3. de aia. text. 37. tom. 2.

2. de aia, tex. 124. tom. 2.

3. de aia, tex. 4. v. 13. tom. 2.

q. 6. art. 4. & q. 13. art. 5.

Ar. 7. hui? quaest.

66 81

Veri. q. 2. art. 2. & 1. cont. c. 47. & 48. & l. 4. c. 11. col. 3. Et 1. dist. 25. ar. 2. Et 12. me. l. 8. co. 4.

Protop. 15. I. princ. ne completa...

li. 15. de Dei, vt dicit Aug. Sed intellectus nō intelligit se nisi sicut intelligit alia, vt dicitur in 3. de aīa. Ergo Deū non intelligit se, nisi forte intelligendo alia. Gen. c. 12. SED CONTRA est quod dicitur r. ad Corin. 2. ad mediū. Quae sunt Dei nemo nouit nisi spiritus Dei.

RESPONDEO dicendum, qd Deus se per seipsum intelligit. Ad cuius evidentiam sciendū est, qd licet in operationibus, quae trahuntur in exteriorē effectū obiectū operationis, qd significat vt terminus, sit aliqd extra operantē: in operationibus, qd sunt in operante obiectū, qd significat vt terminus operationis, est in ipso operante: & sic quod est in eo, sic est operatio in actu. Vñ dicitur in 3. lib. de anima, qd sensibile in actu est sensus in actu, & intelligibile in actu est intellectus in actu. Ex hoc n. aliqd in actu sentimus vel intelligimus, qd intellectus nō vel sensus informat in actu per speciem sensibilibus vel intelligibilibus. Et sic hoc in actu sensus vel intellectus aliqd est a sensibili vel intelligibili: qd vt inuenitur, est in potentia. Cū igitur Deus nihil potentialitatis habeat, sed sit actus purus, oportet qd in eo intellectus & intellectū sit in eodem obiectū, ita s. vt neq; careat specie intelligibili: sicut intellectus nō cū intelligit in potentia, neq; spēs intelligibilis sit aliqd a substantia intellectus diuini: sicut accidit in intellectu nō, cū est actu intelligēs: sed ipsa spēs intelligibilis est ipse intellectus diuinus. & sic seipsum per seipsum intelligit.

AD PRIMUM ergo dicendum, qd redire ad essentiam suā, nihil aliud est, qd rem subsistere in seipsa. Forma n. in quantum p̄ficit materia dando ei esse, quodammodo s. ipsam effunditur: in quantum verō in seipsa habet esse, in seipsam redit, virtutes igitur cognoscit, qd nō sunt subsistentes, sed actus aliquo rō organo, nō cognoscit seipsas: sicut patet in singulis sensibus. Sed virtutes cognoscit, qd se subsistentes cognoscit seipsas. Et p̄ hoc dicitur in lib. de causis, qd sciens essentia suam redit ad essentiam suam. Per se aut subsistere maximē conuenit Deo. Vñ s. hunc modum loquendi, ipse est maximē rediens ad essentiam suam, & cognoscens ipsum.

AD SECVNDVM dicendum, qd moueri & pati sumuntur quodē s. quod intelligere dicitur esse quoddā moueri vel pati: vt dicitur in 3. de aīa. Non n. intelligere est motus, qd est actus imperfecti, qd est ab alio in aliud: sed actus perfecti existens in ipso agente. Sicut est intellectus p̄ficit ab intelligibili, vel assimilatur ei, hoc conuenit in intellectu qd quāq; est in potentia: qd hoc qd est in potentia, differt ab intelligibili, & assimilatur ei per spēm intelligibilem, qd est similitudo rei intellectae: & p̄ficitur per ipsam, sicut potentia p̄ actum. Sed intellectus diuinus, qd nullo modo est in potentia, nō p̄ficitur per intelligibile, neq; assimilatur ei: sed est sua p̄fectio & suū intelligere.

AD TERTIVM dicendum, qd esse naturale non est materia primā, qd est in potentia: nisi s. quod est reducta in actū p̄ formā. Intellectus aut nō possibilis se habet in ordine intelligibilium sicut materia prima in ordine rerū naturalium: eo qd est in potentia ad intelligibilia, sicut materia prima ad naturalia. Vñ intellectus nō possibilis nō p̄chē intelligibiliū operationē, nisi in quantum p̄ficit p̄ spēm intelligibilem alicuius. Et sic intelligit seipsum p̄ spēm intelligibilem & alia. Manifestū est aut qd ex eo qd cognoscit intelligibile, intelligit ipsum suum intelligere: & per actum cognoscit potentiam intellectus suam. Deus autem est sicut actus purus tam in ordine existentium qd in ordine intelligibilium: & ideo per seipsum, seipsum intelligit.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum Deus comprehendat seipsum.

AD TERTIVM sic proceditur. Vñ qd Deus non comprehendat seipsum. Dicitur n. Aug. in 3. lib.

83. quæstionum, qd id quod comprehendit se, finitū est sibi. Sed Deus est omnibus modis infinitus. Ergo non comprehendit se.

Si dicatur qd De⁹ infinitus est nobis, sed sibi finit⁹: Contra verius est vniuersūq; s. qd est apud Deum, qd s. quod est apud nos. Si igitur De⁹ sibi ipse est finit⁹, nobis aut infinitus: verius est Deum esse finitū qd infinitum. Quod est contra prius determinata. Non ergo Deus comprehendit seipsum.

SED CONTRA est quod August. dicit ibidem: Omne quod intelligit se, comprehendit se. Sed Deus intelligit se. Ergo comprehendit se.

RESPONDEO dicendum, qd Deus perfecte comprehendit seipsum. Quod sic patet. Tunc enim dicitur aliquid comprehendit, qd puenitur ad finē cognitionis ipsius. & hoc est qd res cognoscit ita p̄fecte, sicut cognoscibilis est e. Sicut p̄positio demonstrabilis comprehenditur qd sicut per demonstrationē, non aut qd cognoscitur per aliquam rōnem p̄babilem. manifestū est aut qd Deus ita p̄fecte cognoscit seipsum, sicut perfecte cognoscibilis est. est. n. vnum quodq; cognoscibile. s. modum sui actus. Non n. cognoscitur aliquid s. in potentia est, sed s. qd est in actu vt dicitur in 9. Metaph. Tāta est aut virtus Dei in cognoscendo, quāta est actualitas eius in existēdo: quia per hoc quod actu est, & ab omni materia & potentia separatus deus cognoscit, vt ostensum est. Vnde manifestum est, qd tantum seipsum cognoscit quantum cognoscibilis est. Et propter hoc seipsum perfecte comprehendit.

AD PRIMUM ergo dicendum, qd comprehendere, si p̄prie accipiat, significat aliquid hās & includēs alterū. Et sic oportet qd omne cōprehensum sit finitū sicut oē inclusum. Non sic aut cōprehendit dicitur deus a seipso, vt intellectus suus sit aliud qd ipse, & capiat ipsum & includat. Sed hōi locutiones per negationem sunt exponendae. Sicut enim deus dicit esse in seipso, quia a nullo exteriori continetur: ita dicit comprehendit a seipso: quia nihil est sui quod lateat ipsum; dicit n. Aug. in 3. lib. de videndo Deum, qd totum comprehenditur videndo, quod ita videt, vt nihil eius lateat videntem.

AD SECVNDVM dicendum, qd cū dicitur, Deus finit⁹ est sibi: intelligit dicitur s. quā dā similitudinē p̄portionis: qd sic se habet in nō excedendo intellectu suū, sicut se habet aliquid finitum in nō excedendo in intellectu finitū. Nō aut sic dicitur De⁹ sibi finit⁹, qd ipse intelligit se esse aliquid finitum.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum ipsum intelligere Dei sit eius substantia.

AD QVARTVM sic proceditur. Vñ qd ipsum intelligere Dei non sit eius substantia. In intelligere enim est quādam operatio. Operatio aut aliquid significat p̄cedens ab operante: substantia aut operantis non p̄cedit ab operante. Ergo ipsum intelligere Dei non est ipsa substantia.

¶ 2 Præterea, Cū aliquis intelligit se intelligere, hoc non est intelligere aliquid magnū vel principale intellectu, sed intelligere quoddā secundarium & accessorium. Si igitur De⁹ sit ipsum intelligere, intelligere Deū erit sicut cū intelligim⁹ intelligere. Et sic nō erit aliquid magnū intelligere Deum.

¶ 3 Præterea, Oē intelligere est aliquid intelligere. Cū ergo Deus intelligit se, si ipsemet non est aliud qd suū intelligere, intelligit se intelligere: & intelligere se intelligere se: & sic in infinitū. Non ergo ipsum intelligere Dei est eius substantia.

SED CONTRA est, qd dicit Aug. 3. lib. 7. de Trin. Deo hoc est esse qd sapientē esse. Hoc aut est sapientem esse, quod intelligere. Ergo Deo hoc est esse, qd intelligere. Sed esse Dei est eius substantia, vt s. ostēsum est. Ergo intelligere Dei est eius substantia.

RESPON.

RESPONDEO dicendum, qd est necesse dicere qd intelligere Dei est eius substantia. Nā si intelligere Dei sit aliud qd eius substantia, oportet, vt dicit Philosoph. in 12. Metaph. qd aliquid aliud haberet actus & p̄fectio substantiæ diuinæ sicut potentia ad actū: quod est omnino impossibile. Nā intelligere est p̄fectio & actus intelligentis. Hoc aut qualiter sit, cōsiderandū est. Sicut n. supra dictū est, intelligere nō est actio p̄grediens ad aliquid extrinsecū, sed manet in operante sicut actus & p̄fectio eius: put esse est p̄fectio existentis. Sicut n. esse cōsequitur formā, ita intelligere sequitur speciem intelligibilem. In Deo aut nō est forma, qd sit aliud qd suū esse, vt supra ostensum est. Vnde cū ipsa sua essentia sit et species intelligibilis, vt dictū est: ex necessitate sequitur qd ipsum eius intelligere sit eius essentia & eius esse. Et sic patet ex omnibus p̄missis, qd in Deo intellectus intelligēs: & id qd intelligit, & species intelligibilis, & ipsum intelligere, sunt omnino vnū & idē. Vñ patet p̄ hoc qd Deus dicitur intelligēs: nulla multiplicitas ponitur in eius substantia.

AD PRIMUM ergo dicendum, qd intelligere nō est operatio exiens ab ipso operante, sed manēs in ipso. AD SECVNDVM dicendum, qd cū intelligitur aliud intelligere quod non est subsistens, nō intelligitur aliquid magnum, sicut cū intelligimus intelligere nostrum. Et ideo non est simile de ipso intelligere diuino: quod est subsistens.

Et p̄ hoc patet in seipso ad TERTIVM. Nā intelligere diuinū, qd est in intellectu subsistens, est sui ipsi⁹ & nō alicui⁹ alterius, vt sic oportet p̄cedere in infinitū.

ARTICVLVS V.

Vtrum Deus cognoscat alia a se.

AD QVINTVM sic proceditur. Vñ qd Deus non cognoscat alia a se. Quæcūq; enim sunt alia a Deo, sunt extra ipsum. Sed August. dicit in 3. lib. 83. q. 4. Et r. cōtra. Ergo non cognoscat alia a se.

¶ 2 Præterea, Intellectū est p̄fectio intelligentis. Si ergo Deus intelligat alia a se, aliquid aliud erit p̄fectio Dei, & nobilius ipso. Quod est impossibile.

¶ 3 Præterea, ipsum intelligere speciem habet ad intelligibili, sicut & oīs alia a se a suo obiecto. Vñ & ipsum intelligere tāto est nobilius, quāto est nobilius est ipsum qd intelligit. Sed Deus est ipsū suū intelligere, vt ex dictis patet. Si igitur Deus intelligit aliqd aliud a se, ipse Deus specificat p̄ aliqd aliud a se; quod est impossibile. Non igitur intelligit alia a se.

SED CONTRA est, quod dicitur Hebr. 4. Omnia nuda & aperta sunt oculis eius.

RESPONDEO dicendum, qd necesse est Deū cognoscere alia a se. Manifestum est n. qd seipsum p̄fecte intelligit. Alioquin suū esse nō esset p̄fectū, cū suū esse sit suū intelligere. Si aut p̄fecte aliquid cognoscit, necesse est qd virtus eius p̄fecte cognoscat. Virtus aut alicuius rei p̄fecte cognoscit non p̄t, nisi cognoscant ea, ad qd virtus se extendit. Vnde cū virtus diuina se extendat ad alia, eō qd ipsa est prima causa effectiua omnium entium (*vt ex supradictis patet): necesse est qd Deus alia a se cognoscat. Et hoc etiā evidentiū sit si adiungat, qd ipsum esse causæ agentis primæ. s. Dei, est eius intelligere. Vnde quicūq; effectus p̄existunt in Deo, sicut in causa prima, necesse est, qd sint in ipso eius intelligere: & qd oīs in eo sint s. in modū intelligibile. Nā oē qd est in altero, est in eo secundum modum eius, in quo est.

Ad sciendum aut qualiter alia a se cognoscat, cōsiderandū est, qd dupliciter aliquid cognoscit. Vno modo in seipso: alio modo in altero. In seipso quidē cognoscitur aliquid, qd cognoscitur per speciem propriam ad quātam ipsi cognoscit: sicut cū oculus videt hominē per speciem hominis. in alio autē

videtur id, quod videtur per speciem continentis: sicut cū pars videtur in toto, per speciem totius: vel cū homo vñ in speculo, per speciem speculi, vel quocūq; alio modo contingat aliquid in alio videri.

Sic igitur dicendum est, qd Deus seipsum videt in seipso, quia seipsum videt per essentiam suā. Alia autem a se videt non in ipsis, sed in seipso, in quantum essentia sua cōtinet similitudinē aliorū ab ipso. AD PRIMUM ergo dicendum, qd verbum August. dicentis, qd Deus nihil extra se intuetur, non est sic intelligendum, quāsi nihil quod sit extra se intuetur, sed quia id, quod est extra seipsum, non intuetur nisi in seipso, vt dictum est.

AD SECVNDVM dicendum, qd intellectum est p̄fectio intelligentis, nō quidem s. suā substantiam, sed s. suam speciem: s. m. quā est in intellectu, vt forma & p̄fectio eius e. Lapis enim non est in anima, sed species eius, vt dicitur in 3. de anima. Ea verō, quæ sunt alia a Deo, intelliguntur a Deo in quantum essentia Dei continet species eorum, vt dictum est. Vnde non sequitur, qd aliquid aliud sit p̄fectio diuini intellectus, qd ipsa essentia Dei.

AD TERTIVM dicendum, qd ipsum intelligere non specificatur p̄ id, quod in alio intelligit, sed p̄ principale intellectu, in quo alia intelligunt. In tāto n. ipsum intelligere specificatur per obiectum suum, in quantum forma intelligibilis est principū intellectus operationis. Nā oīs operatio specificat per formam, qd est principium operationis: sicut calefactio per calorem. Vnde per illā formā intelligibilem specificatur intellectus operatio, qd facit intellectū in actu. Et hæc est species principalis intellecti: qd in Deo nihil est aliud qd essentia sua: in qua omnes species rerum comprehenduntur. Vnde nō oportet qd ipsum intelligere diuinum, vel potius ipse Deus specificetur per aliud qd per essentiam diuinam.

ARTICVLVS VI.

Vtrum Deus cognoscat alia se propria cognitione.

AD SEXTVM sic procedit. Vñ qd Deus non cognoscat alia a se p̄ propria cognitione. Sic n. cognoscit alia a se, vt dictū est, s. m. qd alia ab ipso in eo sunt: sed alia ab eo sūt in ipso sicut prima causa cōi & vniuersali. Ergo & alia cognoscunt a Deo, sicut t cā pri ma & vniuersali. Hoc aut est cognoscere in vniuersali, & nō s. m. propria cognitione. Ergo De⁹ cognoscit alia a se in vniuersali, & non s. m. propria cognitione.

¶ 2 Præterea, Quantum distat essentia creaturæ ab essentia diuina: tā distat essentia diuina ab essentia creaturæ. Sed p̄ essentia creaturæ nō p̄t cognosci essentia diuina, vt s. dictū est. Ergo nec p̄ essentia diuinā p̄t cognosci essentia creaturæ. Et sic cū Deus nihil cognoscat, nisi p̄ essentia suā, sequitur qd nō cognoscat creaturā s. m. ei⁹ essentia, vt cognoscat de ea qd est. Qd est p̄pria cognitio de re habere. ¶ 3 Præterea, Propria cognitio non hā de re, nisi p̄ p̄prietatem eius rōnem. Sed cū Deus cognoscat oīa per essentia suam, non vt p̄ vnum quodq; per propriam rōnem cognoscat. Idem enim nō potest esse propria ratio multorū & diuersorum. Non ergo habet propriam cognitionem Deus de rebus, sed communem. Nam cognoscere res non secundum propriam rationem, est cognoscere res solum in cōi.

SED CONTRA, Habere propriam cognitionē de rebus, est cognoscere res non solum in cōi, sed s. m. qd sunt ab inuicem distinctæ. Sic aut Deus cognoscit res. Vnde dicit Hebr. 4. qd p̄tingit vt que ad diuisionē spiritus & animæ, compagum quoq; & medullarū: & discretor cogitationum & intentionum cordis, & nō est vlla creatura inuisibilis in cōspectu eius.

RESPONDEO dicendum, qd circa hoc quidā errauerunt, dicentes qd Deus alia a se nō cognoscit nisi in cōi, scilicet in quantum sunt entia, sicut enim

Lib. 3. de aīa, text. 36. & 37. tom. 2.

Lib. 3. de aīa, text. 38. tom. 2.

Loco citato in argumento c. 304

436 d. 370

82 3. dist. 14. ar. 3. q. 1.

Li. 9. Metaph. text. 20. tom. 3. Ar. 1. huius quæst.

80 61

Epif. 112. ad Paulinū c. 9. cit. ca. principū, 10. 21

83 1. cōtra. c. 46. & 47. & 1. 4. ca. 11. & 12. Et opus. 3. ca. 29. & 30. & 31.

Lib. 7. de Trin. ca. 7. tom. 3. q. 3. art. 4.

Li. 12. Metaph. text. 39. to. 3.

Art. 2. huius quæst.

Q. 3. ar. 4. & 7.

Q. 3. ar. 7. principue.

84 1. dist. 35. ar. 2. & ver. 2. ar. 4. Et r. cōtra. c. 48. & 49. Lib. 83. q. 4. Et r. cōtra. c. 48. & 49. post me. diū, to. 4.

Art. p̄ced.

81

90

Q. 3. ar. 3.

63

In corp. art.

820 Lib. 3. de aīa text. 38. to. 2. * In corp. art.

85 1. dist. 35. ar. 3. & d. 36. q. 1. ar. 1. & 1. cōtra. c. 50. & 63. v. que 72. & 1. 3. cap. 75. & 76. Et ver. q. 2. art. 4. & 5. Et opus. 3. ca. 134. & 135. * Art. p̄cedenti. q. 13. art. 2.

ignis si cognosceret seipsum vi est principium caloris. cognosceret naturam caloris. & cetera alia in quantum sunt calida: ita Deus in quantum cognoscit se vi principium essendi, cognoscit naturam entis. & cetera alia in quantum sunt entia. Sed hoc non potest esse. Nam intelligere aliquid in cōi & nō in speciali, est imperfecte aliquid cognoscere. Vnde intellectus noster, dum de potentia in actu reducit, pringit prius ad cognitionem vniuersalem & confusam de rebus. & ad propria rerum cognitionem: sicut de imperfecto ad perfectum, pedens, vt patet in *1. Phys. Si igitur cognitio Dei de rebus alijs a se esset in vniuersali tū & nō in speciali, feriretur quod eius intelligere non esset omnibus modis. Et ad huius evidentiam considerandum est: quod quidam volentes ostendere, quod Deus p vnu cognoscit multa, vniuersalia quibusdam exemplis: vt puta quod si centrum cognosceret seipsum, cognosceret omnes lineas propinquas a centro. vel lux si cognosceret seipsam, cognosceret omnes colores. Sed hæc exempla, licet quantum ad aliquid similia sint. s. quantum ad vniuersalem causalitatem, tñ deficiunt quantum ad hoc, quod multitudo & diuersitas nō causantur ab illo vno principio vniuersali, quantum ad id quod principium distinctionis est: sed solum quantum ad id, in quo cōiunt. Non enim diuersitas coloris causatur ex luce solū, sed ex diuersa dispositione diaphani recipientis. Et similiter diuersitas linearū ex diuerso situ. Et inde est quod hōi diuersitas, & multitudo non potest cognosci in suo principio sē p propria cognitionē, sed solum in cōi.

Lib. 1. Phy sic. in prioribus commentis. to. 2. q. 4. ar. 1. & ar. 3. 4. & 5. huius quasi.

Q. 4. art. 1. & 2.

Sed in deo non sic est. supra enim ostensum est, quod quicquid perfectionis est in quacunq; creatura, totū præexistit & continet in deo sē modum excellentem. Non solū autem id in quo creatura cōiunt. s. ipsum esse ad perfectionem pertinet, sed et ea, per qua creatura ad inueniendam distinctionem. Sicut viuere & intelligere, & hōi: quibus viuere a nō viuere, & intelligere a non intelligere distinguntur. Et omnis forma, p quam qualibet res in propria specie constituit, perfectio quidam est. Et sic oīa in deo præexistunt, nō solum quantum ad id quod cōi est omnibus, sed et quantum ad ea, sē quæ res distinguntur. Et sic cum deus in se oēs perfectiones contineat, cōparatur deus essentia ad oēs rerū essentias, non sicut cōe ad propria, vt vnitas ad numeros, vel centrum ad lineas: sed sicut perfectus actus ad imperfectos: vt si dicerem: homo ad animal: vel senarius, qui est numerus perfectus, ad imperfectos sub ipso contentos. Manifestum est autem quod per actum perfectum cognosci possunt actus imperfecti, non solum in cōi, sed et propria cognitione. Sicut qui cognoscit hominem, cognoscit animal propria cognitione: & qui cognoscit senarium, cognoscit trinarium propria cognitione. Sic igitur cum essentia dei habeat in se quicquid perfectionis habet essentia cuiuscūq; rei alterius, & adhuc amplius: deus in seipso potest omnia propria cognitione cognoscere. Propria enim natura vniuersaliusq; consistit, sē quod per aliquem modum diuinam perfectionem participat. Nō aut deus perfectē seipsum cognosceret, nisi cognosceret, quomodo unquam participabilis est ab alijs sua perfectio. Nec est ipsam naturam essendi perfecte sci: et, nisi cognosceret omnes modos essendi. Vnde manifestū est quod deus cognoscit omnes res propria cognitione, secundum quod ab alijs distinguntur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod sic cognoscere aliquid, sicut in cognoscere est, potest dupliciter intelligi. Vno modo sē quod hoc auerbiū, sic, importat modum cognitionis ex parte rei cogniti: & sic

fallum est. non enim semper cognoscens cognoscit cognitū. sē illud esse quod habet in cognoscere. Oportet enim non cognoscere lapidē sē esse quod habet in oculo, sed p specie lapidis quā habet in se, cognoscit lapidē sē esse quod habet extra oculū. Et si aliquis cognoscens cognoscat cognitū sē esse quod habet in cognoscere, nihilominus cognoscit ipsum sē esse quod habet extra cognoscens. Sicut intellectus cognoscit lapidē sē esse in intelligibile, quod habet in intellectu: in quantum cognoscit se intelligere, sed nihilominus cognoscit esse lapidē in propria natura. Si verō intelligat sē hoc auerbiū, sic, importat modū ex parte cognoscentis, verū est quod sic solū cognoscens cognoscit cognitum, sē quod est in cognoscere. Quia quāto perfectus est cognitū in cognoscere, tanto perfectior est modus cognitionis. Sic igitur dicendum est, quod deus non solū cognoscit res esse in seipso, sed per id quod in seipso continet res cognoscit eas in propria natura: & tanto perfectius, quanto perfectus est vnumquodq; in ipso.

AD SECUNDVM dicendum, quod essentia creaturæ comparatur ad essentiam Dei, vt actus imperfectus ad perfectum. Et ideo essentia creaturæ nō sufficienter ducit in cognitionē essentia diuinæ: sed eōiūter.

AD TERTIVM dicendum, quod idē non potest accipi vtrō diuersorū p modū adæquationis. Sed diuina essentia est aliquid excedens eās creaturas. Vnde potest accipi vtrō propria rō vniuersaliusq; sē quod diuersimodē participabilis: vel imitabilis, a diuersis creaturis.

ARTICVLVS VII.

Vtrum scientia Dei sit discursiva.

AD SEPTIMVM sic præditur. Vt quod scientia Dei sit discursiva. Scientia enim Dei non est secundum seire in habitu. Sed secundum philosophum in 2. Topic. seire in habitu contingit multa simul: sed intelligere actu vnū tm. Cum ergo deus multa cognoscat (quæ se & alia, vt ostensum est). Vt quod non simul oīa intelligat, sed de vno in aliud discurret. ¶ 2. Præterea, Cognoscere effectū p cām est seire discurrentis. Sed deus cognoscit alia p seipsum, sicut effectū p causam. Ergo cognitio sua est discursiva. ¶ 3. Præterea, Perfectus deus scit vnamquamq; creaturam quæ nos sciamus. Sed nos in causis creatis cognoscimus earum effectus: & sic de causis ad causam discurremus. Ergo videtur similiter esse in deo.

SED CONTRA est, quod Augustinus dicit in 15. de Tri. Quod deus non particulariter videt figuratim omnia videt: velut alternante conceptu hinc illud, inde huc: sed omnia videt simul. RESPONDEO dicendum, quod in scientia diuina nullus est discursus: quod sic patet. In scientia, n. nostra duplex est discursus. Vnus sē successione tm. Sicut cum postquam intelligimus aliquid in actu, cōuertimur nos ad intelligendum aliud. Alius discursus est sē causalitatem. Sicut cum p principia puenimus in cognitionē cōclusionū. Primus aut discursus deō cōuenire nō potest. Multa. n. q̄ successiue intelligimus, si vnumquodq; eorū in seipso cōsideret, oīa simul intelligimus, si in aliquo vno ea intelligamus. Puta si partes intelligamus? I toto, vel si diuersas res videamus? I speculo. De aut oīa videt in vno, quod est ipse, vt habet in se. Vn simul & nō successiue oīa videt. Sicut et si de discursus deo cōpetere non potest. Primū quod: quia scd discursus p supponit primū, pedentes. n. a prim. ipsijs ad cōclusiones nō simul vtrūq; cōsiderat. Deinde quia discursus talis est pedentis de noto ad ignotū. Vā manifestū est: quod nō cognoscit primū, adhuc ignorat sē. Et sic sē nō cognoscit in primo: sed ex primo. Terminus verō discursus est, quā sē in primo, res solus effectibus in causas. Et tū cessat discursus. Vnde cum deus effectus suos in seipso videt sicut in causa, eius cognitio nō est discursiva.

AD

ARTICVLVS IX.

Vtrum deus habeat scientiam non entium.

In corp. art. & art. præc.

In corp. art. 293

119

87

1. diff. 38. artic. 1. & 2. cōt. c. 61. & 62. Et vtrū q. 2. art. 14. * lib. 7. sup. illud. Quos vocauit, hos & iustificauit, to. 3. lib. 15. de Trin. c. 13. in medio, tom. 3.

182

b

86

1. cōt. ca. 55. 56. & 57. & 60. q. 9. art. 2. & 10. & quo lib. 11. ar. 2. 2. Et 6. pul. 3. ca. 29.

2. Topic.

4. in declaratione loci 33. to. mo. 1.

7. q. 14. ar. 2. & 5.

11b. 15. de Trin. c. 14. a medio, tom. 3.

Lib. 9. tex. 10. tom. 3. 118

In corp. ar.

13

AD PRIMVM ergo dicendum, quod licet sit vnu tantum intelligere in seipso: tamen contingit multa intelligere in aliquo vno: vt dictum est. AD SECUNDVM dicendum, quod deus non cognoscit per causam, quā prius cognitam, effectus incognitos: sed eos cognoscit in causa. Vnde eius cognitio est sine discursu: vs dictum est. AD TERTIVM dicendum, quod effectus causarū creaturū videt quod deus in ipsis causis, multo melius quā nos: non in ita quod cognitio effectuum causetur in ipso ex cognitione causarū, creaturam sicut in nobis. Vnde eius scientia non est discursiva.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum scientia Dei sit causa rerum.

AD OCTAVM sic præditur. Vt quod scientia Dei sit causa rerū. Dicit enim Origē, sup epistolā ad Ro. Nō propterea aliquid erit: quia id scit deus futurum: sed quia futurum est, ideo scitur a deo antequam fiat. ¶ 2. Præterea, Posita causa ponit effectus: sed scientia Dei est eterna. Si ergo scientia Dei est causa rerū creaturarū, videtur quod creaturæ sint ab æterno. ¶ 3. Præterea, Scibile est prius scientia & mensura eius, vt dicitur in 1. 10. Meta. Sed id, quod est posteriorius, non potest esse causa. Ergo scientia dei non est causa rerum.

SED CONTRA est, quod dicit Augustinus 15. de Trinitate. vniuersas creaturas & spirituales & corporales, nō quæ sunt ideo nouit deus, sed ideo sunt quæ nouit. RESPONDEO dicendum, quod scientia Dei est causa rerū. Sic enim scientia Dei se habet ad omnes res creatas: sicut scientia artificis se habet ad artificia. Scientia aut artificis est causa artificia torū, eo quod artifex operatur per suum intellectum. Vnde oportet quod forma intellectus sit principij operationis: sicut calor est principij calefactionis. Sed cōsiderādū est, quod forma naturalis in quantum est forma manens in eo, cui dat esse, non nominat principij actionis, sed sē quod habet inclinationem ad effectum. Et similiter forma intelligibilis nō nominat principij actionis sē quod est tātū in intelligēte, nisi adiungatur ei inclinatio ad effectum, quod est per voluntatem. Cum enim forma intelligibilis ad opposita se habeat (cum sit eadem scientia oppositorum) non produceret determinatū effectum, nisi determinaret ad vnum appetitum, vt dicitur in nono * Metaphysic. Manifestū est aut quod deus p intellectū suū causat res: cum suū esse sit suū intelligere. Vnde necesse est, quod scientia sit causa rerum, sē quod habet voluntatem cōiunctā. Vnde scientia Dei secundum quod est causa rerum, consuevit nominari scientia approbationis.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod Orig. locus est attendens rationem scientia, cui non competit rō causalitatis, nisi adiuncta voluntate, vt dictum est. Sed quod dicitur ideo præscire deum aliqua, quia sunt futura: intelligendum est sē causam cōsequētiā: non secundum causam essendi. Sequitur enim, si aliqua sunt futura, quod deus ea præscierit: non tamen res futura sunt causa quod deus sciat. AD SECUNDVM dicendum, quod scientia Dei est causa rerum secundum quod res sunt in scientia. Non fuit autem in scientia De, quod res essent ab æterno. Vnde quomodo scientia Dei sit æterna, non sequitur tamen quod creaturæ sint ab æterno.

AD TERTIVM dicendum, quod res naturales sunt media inter scientia Dei & scientiam nostram. Nos enim scientiam accipimus a rebus naturalibus, quatum deus p suā scientia causa est. Vnde sicut scibilia naturalia sunt priora scientia nostra & mensura eius, ita scientia Dei est prior quā res naturales, & cetera supra iparum. Sicut aliqua domus est media inter scientiam artificis, qui eam fecit, & scientiam illius, qui eius cognitionem, ex ipsa iam facta capit.

AD NONVM sic proceditur. Videtur, quod deus non habeat scientiam nisi entium. Scientia enim dei non est nisi verorum. Sed verum & ens conuertuntur. Ergo scientia dei non est non entium. ¶ 2. Præterea, Scientia requirit similitudinē iter scitōtem & scitū. Sed ea, quæ non sunt, nō possunt habere aliquam similitudinem ad deum, qui est ipsum esse. Ergo ea, quæ non sunt, non possunt sciri a deo. ¶ 3. Præterea, Scientia dei est causa scitorum ab ipso. Sed nō est causa nō entium, quia nō ens non habet causam. Ergo deus non habet scientia de non entibus.

SED CONTRA est, quod dicit apostolus ad Ro. 4. Qui vocat ea, quæ non sunt, tanquam ea quæ sunt. RESPONDEO dicendum, quod deus scit omnia quæ sunt: sunt quocūq; modo. Nihil autem phibet ea, quæ non sunt simpliciter, aliquo modo esse. Simpliciter enim sunt, quæ actu sunt. Ea verō, quæ nō sunt actu, sunt in potentia, vel ipsius dei, vel creaturæ: sicut in potentia actiua, siue in passiuā: siue in potentia opinādā, vel imaginādā: vel quocūq; modo significādā. Quæcūq; igitur possunt p creaturā fieri, vel cogitari, vel dici, & et quicūq; ipse facere potest, oīa cognoscit deus: et si actu nō sunt. Et p tanto dici potest quod habet et non entium scientiam. Sed horum quæ actu nō sunt, est attendenda quedam diuersitas. Quedam enim licet non sint nunc in actu, tñ vel fuerunt, vel erunt: & omnia ista deus seire scientia visionis. Quia cum intelligere dei, quod est eius esse, æternitate mensuret, quod sine successione existens totum tēpus comprehendit, præsens in intuitu dei fertur in totum tempus, & in omnia quæ sunt in quocūq; tempore, sicut in subiecta sibi præsentia liter.

Quædā verō sunt, quæ sunt in potentia dei vel creaturæ: quæ tñ nec sunt, nec erunt, neq; fuerunt. Et respectu horū nō debet habere scientia visionis, sed simpliciter in intelligentia. Quod ideo dicitur: quia ea, quæ videtur apud nos, habent esse distinctum extra videntem.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod sē quod sunt in potentia, sic habent veritatem ea, quæ non sunt actu verū est enim ea esse in potentia: & sic sciuntur a deo.

AD SECUNDVM dicendum, quod cum deus sit ipsum esse, in tantum vnumquodq; est in quantum participat de dei similitudine: sicut vnumquodq; in tantum est calidum, in quantum participat calorem. Sic & ea quæ sunt in potentia, etiā si non sunt in actu, cognoscuntur a deo.

AD TERTIVM dicendum, quod dei scientia est causa rerū voluntate adiuncta. Vnde nō oportet quod sciat, sicut deus, sint vel fuerint, vel futura sint, sed solum ea, quæ vult esse, vel permittit esse. Et iterum non est in scientia dei, vt illa sint, sed quod esse possint.

ARTICVLVS X.

Vtrum deus cognoscat mala.

AD DECIMAM sic proceditur. Videtur quod deus non cognoscat mala. Dicit enim philosophus 2. ar. vnicō in 3. de Anima, quod intellectus, qui non est in potentia, non cognoscit priuationem: sed malum est priuatio boni, vt dicit Augustinus. Igitur, cum intellectus dei nūquā sit in potentia, sed semp actu (vt ex dictis patet) videtur quod deus non cognoscat mala. ¶ 2. Præterea, Oīs scientia vel est causa sciti, vel causatur ab eo. Sed scientia dei nō est causa mali nec causatur a malo. Ergo scientia dei non est mali. ¶ 3. Præterea, Omne quod cognoscitur, cognoscitur p suā similitudinē, vel p suū oppositū. Quicquid autem cognoscit deus, cognoscit p suā essentiam: vt ex dictis patet. Diuina aut essentia neq; est similitudo mali, neq; ei malū opponit. Diuina enim essentia nihil est contrariū, vt dicit Augustinus duodecimo de Ciuitate Dei. Ergo deus non cognoscit mala.

1. diff. 38. ar. 4. Et vtrū. art. 8. Et 1. cont. c. 69.

1. diff. 38. ar. 4. Et vtrū. art. 8. Et 1. cont. c. 69.

1. diff. 38. ar. 4. Et vtrū. art. 8. Et 1. cont. c. 69.

1. diff. 38. ar. 4. Et vtrū. art. 8. Et 1. cont. c. 69.

1. diff. 38. ar. 4. Et vtrū. art. 8. Et 1. cont. c. 69.

1. diff. 38. ar. 4. Et vtrū. art. 8. Et 1. cont. c. 69.

1. diff. 38. ar. 4. Et vtrū. art. 8. Et 1. cont. c. 69.

1. diff. 38. ar. 4. Et vtrū. art. 8. Et 1. cont. c. 69.

1. diff. 38. ar. 4. Et vtrū. art. 8. Et 1. cont. c. 69.

1. diff. 38. ar. 4. Et vtrū. art. 8. Et 1. cont. c. 69.

1. diff. 38. ar. 4. Et vtrū. art. 8. Et 1. cont. c. 69.

1. diff. 38. ar. 4. Et vtrū. art. 8. Et 1. cont. c. 69.

1. diff. 38. ar. 4. Et vtrū. art. 8. Et 1. cont. c. 69.

1. diff. 38. ar. 4. Et vtrū. art. 8. Et 1. cont. c. 69.

1. diff. 38. ar. 4. Et vtrū. art. 8. Et 1. cont. c. 69.

¶ 4. Pra-

¶ 4 Præterea, Quod cognoscitur nō per seipsum, sed per aliud, imperfecte cognoscitur. Sed malum non cognoscitur à Deo q̄ seipsum: quia sic oportere q̄ malum esset in Deo. Oportet enim cognitū esse in cognoscente. Si ergo cognoscitur q̄ aliud, scilicet per bonum, imperfecte cognoscitur ab ipso. Quod est impossibile: quia nulla cognitio Dei est imperfecta. Ergo scientia Dei non est malorum.

SED CONTRA est, quod dicitur Prouerb. 15. Infernus & perditio coram Deo.

RESPONDEO dicendum, q̄ quicumque perfecte cognoscit aliquid, oportet q̄ cognoscat omnia, quæ possunt illi accidere. Sunt autē quædā bona, quibus accidere potest, vt per mala corrumpantur. Vñ Deus nō perfecte cognosceret bona, nisi etiā cognosceret mala. Sic autē est cognoscibile vnumquodque s̄m quod est: vnde cum hoc sit esse mali, quod est priuatio boni: p̄ hoc ipsum q̄ Deus cognoscit bona, cognoscit etiā mala, sicut per lucem cognoscuntur tenebræ. Vñ dicit Dionys. * 7. cap. de diu. no. Quod Deus per seipsum tenebrarum accipit visionē, non aliunde videns tenebras quam à lumine.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod verbū philosophi est sic intelligendum, q̄ intellectus, qui non est in potentia, non cognoscit priuationē per priuationē in ipso existētē. Et hoc congruit cū eo, qd̄ supra * dixerat: q̄ punctū & omne indiuisibile p̄ priuationē diuisionis cognoscitur. Quod contingit ex hoc: quia formæ simplices & indiuisibiles non sunt actū in intellectu nostro: sed in potentia tantum. Nā si essent actū in intellectu nostro, non per priuationē cognosceretur. Et sic cognoscitur simplicia à substantijs separatis. De * igit nō cognoscit malū p̄ priuationē in se existētē, sed per bonū oppositū.

AD SECUNDVM dicendū, q̄ scientia Dei non est cā mali, sed est causa boni: per qd̄ cognoscitur malū.

AD TERTIVM dicendum, q̄ licet malū non opponatur essentia diuinæ, quæ nō est corruptibilis p̄ malum: opponitur tamen effectibus Dei, quos per essentiam suam cognoscit. Et eos cognoscens, mala opposita cognoscit.

AD QVARTVM dicendum, q̄ cognoscere aliquid per aliud tantum est imperfecta cognitio, si illud sit cognoscibile per se. Sed malū nō est p̄ se cognoscibile: q̄ de ratione mali est q̄ sit priuatio boni. Et sic neq; diffinitū, neq; cognosci pōt, nisi p̄ bonū.

ARTICVLVS XI.

Vtrum Deus cognoscat singularia.

AD VNDECIMVM sic proceditur. Videtur quod Deus non cognoscat singularia. Intellectus, n. diuinus immaterialior est quam intellectus humanus, sed intellectus humanus p̄pter suam immaterialitatem nō cognoscit singularia. sed sicut d̄ in secundo de * Aia, ratio est vniuersalium, sensus verò particularium. Ergo Deus non cognoscit singularia.

¶ 2 Præterea, illa sola virtutes in nobis sunt singulariū cognoscitiuæ, q̄ recipiūt species nō abstractione à materialibus conditionibus. Sed res in Deo sunt maximē abstractæ ab omni materialiter. Ergo Deus non cognoscit singularia.

¶ 3 Præterea, Omnis cognitio est per aliquam similitudinē: sed similitudo singulariū, in quātū sunt singularia, non v̄ esse in Deo: quia principium singularitatis est materia: quæ cum sit ens in potentia tantum, omnino est dissimilis Deo, qui est actus purus. Non ergo Deus potest cognoscere singularia.

SED CONTRA est, quod dicitur Prouerb. 16. Omnes viæ hominum patent oculis eius.

RESPONDEO dicendū, q̄ Deus cognoscit singularia. Oēs enim perfectiones in creaturis inuētē, in Deo præexistūt s̄m altiore modū, vt ex * dictis patet. Cognoscere autem singularia pertinet ad perfe-

ctionem nostram. vnde necesse est q̄ Deus singularia cognoscat. Nam & Philosophus pro incōueniētiā habet, q̄ aliqd̄ cognoscatur à nobis, qd̄ non cognoscatur à Deo. Vnde & Emped. arguit in 1. de Anima * Lib. 1. de & in 3. Metaph. q̄ acciderit Deum esse insipientissimū, si discordiā ignoraret. Sed perfectiones, q̄ in inferioribus diuidentur, in Deo simpliciter & vnitā existūt. Vñ licet nos p̄ aliā potentia cognoscamus vniuersalia & immaterialia, & p̄ aliā singularia & materialia: De * t̄ per suum simplicem intellectum vtraq; cognoscit. Sed qualiter hoc esse possit, quidā manifestare volētes dixerūt, q̄ Deus cognoscit singularia per causas vniuersales. Nā nihil est in aliquo singularium, qd̄ nō ex aliqua cā oriatur vniuersali. Et pōtū exēplū. Sicut si aliquis Astrologus cognosceret oēs motus vniuersales celi, posset p̄nuntiare oēs eclipses futuras. Sed istud nō sufficit, q̄ singularia ex causis vniuersalibus fortissimē quæsdā formæ & virtutes, q̄ quātūvis; adinuicem cōiungantur, non indiuiduāt, nisi per materiā indiuiduā. Vñ qui cognoscere Socrate per hoc quod est albus, v̄ Sophronici filius, vel quicquid aliud sic dicitur, non cognoscere ipsum in quātū est hic homo. Vñ secūdu modū prædictū Deus non cognosceret singularia in sua singularitate. Alij verò dixerūt, q̄ Deus cognoscit singularia applicādo causas vniuersales ad particulares effectus. Sed hoc nihil est: q̄ nulla * applicare aliquid ad alterū, nisi illud præcognoscit. v̄ d̄ta applicatio nō pōt esse nō cognoscēdi particularia, sed cognitionē singulariū præsupponit. Et ideo aliter dicendū est, qd̄ cū Deus sit causa rerū p̄ suam scientiā, vt dictum est, * intū se extendit scientia Dei, in quātū se extendit eius causalitas. Et vñ, cū virtus actiua Dei se extendat nō solum ad formas, à quibus accipitur ratio vniuersalis, sed et v̄sq; ad materiam (vt infra ostēdetur) * necesse est q̄ scientia Dei v̄sq; ad singularia se extendat, quæ p̄ materiā indiuiduāt. Cū enim sciat aliā à se per essentia suā in quātū est similitudo rerū, vel vt principia actiuum earū. necesse est q̄ essentia sua sit principii sufficientis cognoscēdi oia, quæ per ipsum sūt, nō solum in vniuersali, sed et in singulari. Et esset simile de scientia artificis, si esset p̄ductiua totū rei, & non formæ tantū.

AD PRIMUM ergo dicendū, q̄ intellectus noster speciem intelligibilem abstrahit à principijs indiuiduātibz. Vñ species intelligibilis nostri in teletus non pōt esse similitudo principiorū indiuiduāliū. Et p̄pter hoc intellectus noster singularia nō cognoscit. Sed species intelligibilis diuini intellectus, q̄ est Dei essentia, non est immaterialis per abstractionē, sed per seipsum principii existens oium principiorum, quæ intrat rei cōpositionē, siue sint principia speciei, siue principia indiuidui. Vñ per eā Deus cognoscit non solum vniuersalia, sed etiā singularia.

AD SECUNDVM dicendum, quod quāuis species intellectus diuini s̄m esse suum non habeat conditiones materiales, sicut species receptæ in imaginatione & sensu: tamen virtute se extendit ad immaterialia & materialia, vt dictum est. *

AD TERTIVM dicendū, q̄ materia licet recedat à Dei similitudine secundum suam potentialitatem; tamen in quantum vel sic esset similitudinem quandam retinet diuini esse.

ARTICVLVS XII.

Vtrum Deus possit cognoscere infinita.

AD DVODECIMVM sic proceditur. Videtur q̄ Deus nō possit cognoscere infinita. In finitū, n. s̄m quod est infinitum, est ignotum: quia infinitū est cuius quātitatē accipientibus semper est aliquid extra assumere, vt d̄ in tertio physico. * Augustinus etiā dicit 12. de * ciuitate Dei, quod quicquid scientia comprehenditur scientis cōprehensione finitur.

finitur. Sed infinita non possunt finiri. Ergo non possunt scientia Dei comprehendī.

Si dicat, q̄ ea, quæ in se sunt infinita, scientia Dei finita sunt. CONTRA. Ratio infiniti est, q̄ sit impetrabile, & finiti q̄ sit petrabile, vt d̄ in tertio physico. * Sed infinitum non potest trāsi nec à finito, nec ab infinito, vt p̄batur in sexto Physico. Ergo infinitū nō pōt esse finitū finito, neq; finito finito. Et ita finita nō sūt finita scientiæ Dei, q̄ d̄ finita.

¶ 2 Præterea, scientia Dei est mensura scitorū. Sed contra rationem infiniti est quod sit mensuratum. Ergo infinita non possunt sciri à Deo.

SED CONTRA est quod dicit Augustinus duodecimo de ciuitate Dei: * Quamuis infinitorum numerorum nullus sit numerus, non tamen incomprehensibilis ei, cuius scientia non est numerus.

RESPONDEO dicendum, q̄ cū Deus sciat nō solum ea, quæ sunt actū, sed etiam ea, quæ sunt in potentia vel sua, vel creaturæ, vt * ostensum est: hæc autē cōstat esse infinita: necesse est dicere, q̄ Deus sciat infinita. Et licet scientia visionis, quæ est tū coram, q̄ sunt, vel erūt, vel fuerūt, nō sit finitorū, vt qd̄ dicitur, cū non ponamus mundum ab æterno fuisse: nec generationē & motū in æternū māsura, vt indiuidua in infinitū multiplicentur: tamen, si diligentius consideretur, necesse est dicere q̄ Deus scit scientia visionis, sciat infinita. Quia Deus scit et cogitationes & affectiones cordium, quæ in infinitum multiplicabuntur creaturis rationalibus permanentibus abq; sine. Hoc autē id est, q̄ cognitio cuiuslibet cognoscētis se extendit s̄m modū formæ, quæ est principii cognitionis. Species enim sensibilis, q̄ est in sensu, est similitudo solū vnius indiuidui: vñ per eā solum indiuiduū cognosci potest. Species autē intelligibilis in intellectu nostro est similitudo rei quātū ad naturā speciei, q̄ est participabilis à particularibz infinitis. Vñ intellectus noster p̄ speciem intelligibilem hominis, cognoscit quodāmodo homines et in finitos, sed tū in quātū distincti guntur ab inuicem, sed s̄m quod cōiunguntur in natura speciei, p̄pter hoc q̄ species intelligibilis in intellectu nostro non est similitudo hominū quantum ad principia indiuidua, sed solū quātū ad principia speciei, essentia autē diuina, per q̄ intellectus diuini intelligit, est similitudo sufficientis oium, quæ sunt, vel esse possunt, non solum quantum ad principia cōmunia, sed et quātū ad principia, p̄pria vniuersaliū: quæ, vt ostēsū, vñ sequitur q̄ scientia Dei se extendat ad infinita, et s̄m quæ sunt adinuicem distincta.

AD PRIMUM ergo dicendum, q̄ infiniti ratio cōgruit quantitati s̄m Philosophum in 1. Phys. * De ratione autē quantitas est ordo partū. Cognoscere ergo infinitum s̄m modum infiniti, est cognoscere partē post partem. & sic nullo modo contingit cognosci infinitū. Quia quantacūque quātitas partū accipitur, semper remanet aliquid extra accipiētē. De * aut nō sic cognoscit infinitū, vel in finita: quæ enumerando partem post partem, cū cognoscat omnia simul, non successiue, vt supra * dictum est. Vnde nihil prohibet ipsum cognoscere infinita.

AD SECUNDVM dicendū, q̄ transitio importat quandam successionem in partibus. Et inde est, q̄ infinitum transiri non potest, neque à finito, neq; ab infinito. Sed ad rationem cōprehensionis sufficit adæquatō: quia id cōprehēdi d̄, cuius nihil est extra cōprehēdētē. Vñ nō est q̄ rationem infiniti, qd̄ comprehendatur ab infinito. Et sic q̄ in se est infinitum, potest dici finitum scientiæ Dei, tanquam comprehensum, non tamen tanquam petrabile.

AD TERTIVM dicendū, q̄ scientia Dei est mensura rerum non quantitatiua: quæ quidem mēsurat carēt infinita: sed quæ mēsurat essentia & veritate Sum. S. Thom. Pars 1.

rei. Vnumquodq; enim intū habet de veritate sua natura, in quātū imitat Dei scientiā: sicut artificiatū in quātū cōcordat arti. Dato autē quod essent aliqua infinita actu s̄m numerū, puta in finiti homines, vel s̄m quantitatē continuam, vt si esset aer infinitus (vt quidam antiqui dixerūt) itū manifestum est q̄ haberent esse determinatū & finitū: quæ esse eorū esset limitatū ad aliquas determinatas naturas. vñ mēsurabilia essent secūdu scientiā Dei.

ARTICVLVS XIII.

Vtrum scientia Dei sit futurorum contingentium.

AD DVODECIMVM sic proceditur. Videtur, quod scientia Dei non sit futurorum contingentium. A casu enim necessaria procedit effectus necessarius: sed scientia Dei est causa scitorū vt supra * dictū. Cū ergo p̄ se sit necessaria, sequitur scientia eius esse necessaria. Ergo scientia Dei est cōtingētū.

¶ 2 Præterea, Ois cōditionalis, cuius antecedens est necessariū absolute, cōsequens est necessariū absolute. Sic enim se habet antecedēs ad cōsequēs, sicut principia ad cōclusionē. Ex p̄cipijs autē necessarijs nō sequitur cōclusio nisi necessaria, vt i. Post. * p̄batur. Sed hæc est qd̄ cōditionalis vera, si Deus sciat hoc futurū esse, hoc erit, quia scientia Dei nō est nisi verorū. Huius autē cōditionalis antecedēs est necessariū absolute: tū quæ est æternum: tum quæ significatur vt præteritū. Ergo cōsequens est necessariū absolute. Igitur quicquid scit à Deo est necessariū. Et sic scientia Dei non est contingētū.

¶ 3 Præterea, Omne sciūt à Deo necesse est esse: quæ et omne sciūt à nobis necesse est esse: cū tamē scientia Dei certior sit quam scientia nostra: Sed nullū contingens futurum necesse est esse. Ergo nullū contingens futurum est sciūt à Deo.

SED CONTRA est, qd̄ d̄ i. Psal. 32. Qui finxit sigillum corda eorū, q̄ intelligit oia opera eorū. s. hominū. Sed opera hominū sunt cōtingētia, vt pote libero arbitrio subiecta. Ergo De * scit futura cōtingentia.

RESPONDEO dicendum, q̄ cū supra * ostensum sit, q̄ De * sciat omnia, nō solum, quæ actu sunt, sed etiam, quæ sunt in potentia sua, vel creaturæ: horū autem quædam sunt cōtingētia nobis futura: sequitur Deus cōtingentia futura cognoscat.

Ad cuius euidentiā considerādum est, q̄ cōtingens aliquid dupliciter pōt cōsiderari. Vno modo in seipso, s̄m quod iā in actu est. & sic non consideratur ad futurum, sed vt præsens: neq; ad v̄libet cōtingēs, sed vt determinatū ad vñ. & propter hoc sic infallibiliter subdi pōt certæ cognitioni, vt pote sensui visus, sicut cū video Sortē sedere. Alio modo pōt considerari cōtingens, vt est in sua causa. Et sic consideratur, vt futurū & vt cōtingens, nō dū determinatū ad vñ: quæ causa contingens se habet ad opposita. & sic cōtingēs nō subditur per certitudinē alicui cognitioni. Vñ quicumque cognoscit effectū cōtingētē in causa sua tū, nō habet de eo nisi cōiecturalē cognitionē. Deus autē cognoscit oia cōtingentia, nō solum prout sunt in suis causis, sed et prout vnumquodq; eorū est actu in seipso. Et licet cōtingentia fiat in actu successiue, nō tū Deus successiue cognoscit contingentia, prout sunt in suo esse, sicut nos, sed simul: quia sua cognitio mēsurat æternitate, sicut et suū esse. Æternitas autē tota simul existēs ambit totū tēpus, vt supra * dictū est. Vñ omnia, quæ sunt in tpe, sunt Deo ab æterno præsentia, nō solum ea ratione qua habet rationes rerū apud se præsentēs, vt qd̄ dicitur: sed quæ eius intū ferit ab æterno supra oia, prout sunt in sua præsentia. Vñ manifestum est q̄ cōtingentia & infallibiliter à Deo cognoscitur: in quantum subditur diuino cōspectui secundum suam præsentialem, & tamen sunt futura cōtingentia suis causis comparata.

85

C.7. non multū à medio.

li. 3. de Anima. tex. 2. & 25. tomo. 2. 50 d. 431

90

i. dist. 3. ar. 3. & d. 36. q. 2. a. 1. & 1. c. 50. 63. v. 72. & l. 3. cap. 75. & 76. Et veri. q. 2. a. 4. & 5. Et opu. 3. ca. 134. & 135. Li. 2. de aia. tex. 60. Et 1. Phys. tex. 49. tom. 2.

Q. 4. ar. 2.

Lib. 1. de Aia. text. 80. Et li. 3. in 3. metaph. tex. 15. to. 2. & 3. 80

287 b 85

Art. 9. huius quæst.

Art. 8. huius quæst.

235

287

Q. 44. a. 2.

c

424

432

* In cor. artic.

91

3. q. 10. ar. 3. Et 1. d. 39. q. 1. a. 2. Et veri. q. 2. ar. 9. & art. 5. 4. Et 1. cōtra c. 69. & 71. Et opu. 3. c. 135.

* Li. 3. ph. tex. 63. t. 2

Li. 12. de ci. Dei. c. 18. post me diu. to. 5.

Art. 13. tex. 34. to. 2.

Lib. 6. Phys. a. tex. 60. v. 19. ad 66. to. 2.

Art. 12. de ciuitate. 18. a. med. t. 5.

Art. 9. huius quæst.

Art. 8. huius quæst.

235

287

Q. 44. a. 2.

Art. pced.

Li. 1. Phys. tex. 45. t. 2.

Art. 7. huius quæst.

37

92

Instr. qd̄. 86. ar. 3. & 4. Et 1. dist. 38. ar. 5. Et 1. cōtra. c. 67. Et veri. q. 2. ar. 12. & 110. 12. q. 3. Art. 8. huius quæst. Li. 1. post. tit. 17. tom. 1.

Art. 9. huius quæst.

435

288

435

Q. ro. art. 2. & 4.

435

AD PRIMVM ergo dicendum, qd licet causa su-
prema sit necessaria, tñ effectus pōt esse cōtingens
propter causam p̄ximā cōtingentē. Sicut germina-
tio plātæ est cōtingēs pp causam p̄ximā cōtingen-
tē, licet mot⁹ solis, qd est causa prima, sit necessarius.
Et similiter scita à Deo sūt cōtingētia pp causas p̄-
ximas, licet scita Dei, qd est cā prima, sit necessaria. e

AD SECUNDVM dicēdū, qd quidam dicunt, quōd
hoc antecēdens, Deus sciuit hoc contingens futurū,
non est necessarium, sed contingens: quia licet sit
præteritum, tñ importat respectum ad futurū. Sed
hoc non tollit ei necessitatē, qd id, qd dicitur res-
pectu ad futurū, necesse est habuisse, licet et futurū nō
sequatur q̄que. Alij verō dicūt hoc antecēdes esse
cōtingēs: qd est cōpositū ex necessario & cōtingēti,
sicut istud dictū est cōtingēs, sortē esse hōmīnē al-
bū. Sed hoc et nihil est: qd cum dī, Deus sciuit esse
futurū hoc cōtingēs, cōtingēs nō ponitur ibi nisi vt
materia verbi, & nō sicut principalis pars p̄positio-
nis. Vñ contingētia eius vel necessitas nihil refert
ad hoc, qd p̄positio sit necessaria vel cōtingens, vera
vel falsa. Ita, n. pōt esse verū, me dixisse hōmīnē ef-
se albū, sicut me dixisse sortē currere vel Deū esse,
& eadē ratio est de necessario & cōtingēti. Vñ dice-
dū est, qd antecēdens est necessariū absolutē. Nec tñ
sequit⁹ (vt qdā dicūt) qd sequēs sit necessariū absolu-
tē qd antecēdes est causa remota cōsequētis: quod
p̄pter causam p̄ximā contingens est. Sed hoc nihil
est. Effet enim conditio nalis falsa, cuius antecēdes
effct causa remota necessaria, & q̄s effectus contin-
gens. Vtputa, si dicerē, si sol mouetur, herba germi-
nabit. Et ideo aliter dicēdū est, qd q̄s in antecēde
ponit aliquid pertinēs ad actū aī, cōsequēs est ac-
cipiendū nō im esse qd in se est, sed fm quod est
in aī: Aliud enim est esse rei in seipsa, & esse rei in
aī. Vtputa, si dicā, si aīa intelligit aliquid, illud est
immateriale: intelligendū est qd illud est immat-
teriale fm quod est in intellectu, non fm quod est
in seipso. Et similiter si dicam, si Deus sciuit aliqd,
illud erit, e cōsequēs intelligēdū est prout subest
diuinæ sciētīæ, scilicet p̄t est in sua p̄sentialitate.
Et sic necessariū est scire & antecēdes. Quia eo qd
est, quom est, necesse est esse, vt dicitur in 1. perihier.

AD TERTIVM dicēdū, qd ea, quæ temporaliter
in actum reducuntur, à nobis successiuē cognoscuntur
in t̄pē, sed à Deo in æternitate quæ est supra tēpus.
Vñ nobis, qd cognoscimus futura cōtingētia in quā-
tum talia sunt, certa esse non possunt, sed soli Deo
cū intellēgere est in æternitate supra tēpus. e Sicut
ille, qd vadit p̄ viā, nō videt illos, qd post eū veniūt;
sed ille qd alīqua altitudine totā viā intueret, si-
mul videt oēs trāsēctēs p̄ viā. Et ideo illud, qd scit
à nobis, oportet esse necessariū et fm qd in se est:
qd ea, qd in se sunt cōtingētia futura, à nobis sciri
nō p̄nt. Sed ea, quæ sunt scita à Deo, oportet esse ne-
cessaria fm modum, quo subsunt diuinæ sciētīæ
(vt dicitur * est) non aut absolutē fm quod in pro-
p̄ijs causis cōsiderantur. Vñ & hæc p̄positio oē scitū
à Deo necessariū est esse: cōsueuit distingui, qd
pōt esse de re, vel de dicto, si intelligat de re, est diui-
sa & falsa. Et est sensus, oīs res, qd De⁹ scit, est neces-
saria: Vt pōt intelligi de dicto: & sic est cōposita &
vera: & ē s̄sus, hoc dictū scitū à Deo esse est neces-
sariū. Sed obstat qdā dicentes, qd ista dīstīctio habet
locum in formis separabilibus à subiecto. Vt si di-
cā, albū possibile est esse nigrū. Quæ quidē de dicto
est falsa, & de re est vera. Res enim, qd est alba, potest
esse nigra: sed hoc dictū, albū esse nigrū, nunq̄ pōt
esse verū. In formis autē inseparabilibus à subiecto
nō hēt locū p̄dicta dīstīctio. Vt si dicā, corū nigrū
possibile est esse albū: qd i vtroq; sensu est falsa. Ef-
fct aut scitū à Deo est inseparabile à re: qd qd est scitū

à Deo, nō pōt esse nō scitū. Hæc aut instātia locū ha-
beret, si hoc quod dico scitū importaret aliq̄ dīspo-
sitiōnē subiecto inharētē: sed cum importet actum
sciētīs ipsi rei scitæ (licet semper sciat) pōt aliqd at-
tribui fm se, qd nō attribuit ei quātū stat sub actū
sciendi. Sicut esse materiale attribuit lapidi fm se,
quod non attribuitur ei fm quod est intelligibilis.

ARTICVLVS XIII.

Primum Deus cognoscit enuntiabilia.

AD DECIMVM QVAERTVM sic proceditur. Vide-
tur quod Deus non cognoscit enuntiabilia. Co-
gnoscere, n. enuntiabilia cōuenit intellectu nostro, fm
qd cōponit & diuidit. Sed in intellectu diuino nul-
la est cōpositio. Ergo De⁹ nō cognoscit enuntiabilia.
¶ 2 Præterea, Oīs cognitio sit p̄ aliquā similitudi-
nē. Sed i Deo nulla ē similitudo enuntiabilium, cum
sit oīs simplex. Ergo Deus nō cognoscit enuntiabilia.
SED CONTRA est, quod dicitur in Psal. 93. Do-
minus scit cogitationes hominum. Sed enuntiabi-
lia continentur in cogitationibus hominum. Ergo
Deus cognoscit enuntiabilia.

RESPONDEO dicendum, qd cum formare enun-
tiabilia sit in potestate intellectus nostri: Deus autē
quod est in potestate sua, vel creatura, vt supra dī-
ctū est: necesse est qd Deus sciat oīa enuntiabilia, que
formari p̄nt. Sed sicut scit materialia immaterialiter
& cōposita simpliciter: ita scit enuntiabilia nō p̄
modū enuntiabilium, e qd scilicet in intellectu eius licet
cōpositio vel diuisio enuntiabilium, sed vñ quodque
cognoscit p̄ simplicē intelligētiā: intelligēdo essentia
vniuscuiusq; sicut si nos in hoc ipso qd intelli-
gimus qd est homo, intelligerem⁹ oīa qd de homine
p̄dicari p̄nt. Quod qd ē in intellectu nostro nō con-
tingit: qd de vno in aliud discurrat, p̄pter hoc qd sp̄cies
intelligibilis sic representat vñ qd nō repræ-
sentat aliud. e Vñ intelligendo qd est homo, non ex
hoc ipso alia, quæ ei insunt, intelligimus, sed diui-
sim fm quādā successione. Et p̄ter hoc ea, qd seorsū
in intelligimus, oportet nos in vñ redigere p̄ modum
cōpositiōnis vel diuisiōnis enūtiatiōnē formando.
Sed species intellect⁹ diuini, scilicet ei⁹ essentia suffi-
cit ad demōstrādū oīa. Vñ intelligēdo essentia suā co-
gnoscit essētias oīum, & q̄cunq; eis accidere p̄nt. e

AD PRIMVM ergo dicendum, qd ratio illa pro-
cederet, si Deus cognosceret enuntiabilia per mo-
dum enuntiabilium.

AD SECUNDVM dicendum, quod compositio enun-
tiabilis significat aliquid esse rei. Et sic Deus per
suum esse quod est eius essentia, est similitudo om-
nium eorum, quæ per enuntiabilia significantur.

ARTICVLVS XV.

Primum Deus sciuit Christum nasciturum.

AD DECIMVM QVINTVM sic proceditur. Vide-
tur, qd sciētia Dei sit variabilis. Sciētia enim
relatiuē dī ad scibile. Sed ea, quæ importat relatio-
nē ad creaturā, dicuntur de Deo ex t̄pē, & variantur
fm variationem creaturarum. Ergo sciētia Dei est
variabilis secundum variationem creaturarum.
¶ 2 Præterea, Quicquid potest Deus facere, potest
scire: sed Deus pōt plura facere quā sua facit: Ergo
pōt plura scire q̄ sciat. Et sic sciētia sua potest varia-
ri secundum augmentum & diminutionem.
¶ 3 Præterea, Deus sciuit Christū nasciturū. Nūc
autem nescit Christum nasciturum: quia Christus
nasciturus non est. Ergo non quicquid Deus sciuit
scit. Et ita sciētia Dei videtur esse variabilis.

SED CONTRA est, quod dī Iac. 1. quod apud Deū
nō est trāsmutatio, neq; vicissitudo in obambra-
tione.

RESPONDEO dicendum, qd cum sciētia Dei sit
eius substantia, vt ex dīctis patet: sicut substantia
eius est oīs immutabilis, vt supra * ostensum esse.
est ita oportet sciētiā eius oīs inuariabilem esse.

93

Infrā qd. 16. art. 5. primum. Et. 1. dif. 38. ar. 3. & dif. 41. ar. 5. ca. Et r. contra 58. sextū, & c. 59. Et veri. q. 2. ar. 7.

Ar. 9. huī q̄stionis.

294

921

437 294

94

Infrā qd. 19. art. 7. cōi. Et. 1. dif. 38. ar. 2. & art. 5. cōt. & dif. 39. q. 1. ar. 3. quintū, Et veri. q. 2. artic. 5.

Ar. 1. huī qua. ff. Q. 9. ar. 1.

In Prædi- ca. e. de substantia, declinan- do ad fi- nem, to. 1.

95

Infrā q. 34. art. 3. co. & 12. q. 3. ar. 5. pri- mum, & 1. sen. in. pl. Et uerit. q. 3. art. 3. con. * Ar. 8. hu- ius qua. ff. Lib. 6. Me- taphy. tex. 2. Et li. 1. c. 2. nō p̄- cul a prin- cip. to. 3.

AD PRIMVM ergo dicendum, qd dñs & creator &
hōi importat relationes ad creaturas fm qd in
seipis sunt. Sed sciētia Dei importat relationē ad
creaturas, fm qd sunt in Deo: qd fm hoc est vnū-
quodq; in intellectu qd est in intelligente. Res
autē creatæ sunt in Deo inuariabiliter, in seipis aut
variabiliter. Vel aliter dicēdū est qd Dñs & creator
& hōi importat relationes, quæ consequuntur
actus, qui intelliguntur terminari ad ipsas creatu-
ras fm qd in seipis sunt: & ideo hōi relationes,
variē de Deo dicuntur fm variationem creaturā.
Sed sciētia & amor & hōi importat relationes,
quæ consequuntur actus, qui intelliguntur in Deo
esse. e. e. sicut inuariabiliter prædicantur de Deo.

AD SECUNDVM dicendum, qd Deus scit et ea,
quæ pōt facere & non facit. Vnde ex hoc qd pōt plu-
ra facere q̄ facit, non sequitur qd possit plura scire
q̄ sciat, nisi hoc referatur ad sciētiā visionis e, fm
quam dī scire ea, que sunt in actu fm aliquod tem-
pus. Ex hoc tñ quod scit qd aliqua possunt esse, qd
sunt, vel et non esse, qd sunt, non sequitur qd sciētia
sua sit variabilis: sed qd cognoscit rerū variabilita-
tem. Si tñ aliquid esset, qd prius Deus nesciuit &
postea sciret, esset eius sciētia variabilis: sed hoc
esse nō pōt: qd qd quid esset, vel pōt esse fm aliqd tem-
pus, Deus in æterno suo scit. Et ideo ex hoc qd ponit
aliquid esse fm quodcunq; tempus, oportet poni qd
ab æterno sit scitum a Deo. Et ideo non debet dī-
ci, qd Deus possit plura scire q̄ sciat, quia hæc p̄po-
sitiō implicat qd ante nesciuit, & postea sciat.

AD TERTIVM dicēdū, qd antiqui nominales di-
xerunt idē esse enuntiabile Christum nasci & esse
nasciturū & esse natum: qd eadē res significat per
hæc tria. s. natiuitas Christi. & fm hoc sequitur, qd
Deus quicquid sciuit sciat: qd a modo scit Christum
natum, qd significat idē ei, qd est Christum esse
nasciturum. Sed hæc opinio falsa est. Tum quia di-
uersitas partiū orationis diuersitatē enuntiabilium
causat. Tum et qd sequeretur qd p̄positio, qd semel
est vera, esset semp̄ vera: qd est cōtra Philosophū *,
qui dicit, qd hæc oratio, Sor. sedet, vera est eo sedē-
te: & eadē falsa est eo surgente. Et ideo concedendū
est qd hæc nō est vera, quicquid Deus sciuit scit, si ad
enuntiabilia referat: sed ex hoc nō sequitur qd sciē-
tia Dei sit variabilis. Sicut, n. absq; variatione diu-
inæ sciētīæ est, qd sciat vnā & eadē: ē q̄nque esse, &
q̄nque nō esse, ita absq; variatione diuinæ sciētīæ
est, qd scit aliquid enuntiabile q̄nque esse verū, &
q̄nque esse falsum. Effet aut ex hoc sciētia Dei varia-
bilis, si enuntiabilia cognosceret p̄ modū enūtiabi-
liū cōponendo & diuidēdo, sicut accidit in intellē-
ctu nostro. Vnde cognitio nostra variat, vel fm verita-
tē & falsitatē: puta si mutata re eadē opinio ē de
re illa retineam⁹. i. Vel fm diuersas opiniones, vt si
primo opinemur aliquid sedere, & postea opinemur
eū nō sedere: quorum neutrum potest esse in Deo.

ARTICVLVS XVI.

Primum Deus de rebus habet scientiam speculatiuam.

AD DECIMVM SEXTVM sic procedit. Vt qd Deus
de rebus non habeat scientiam speculatiuam.
Sciētia enim Dei est causa rerū, vt supra ostēsum
est. * Sed sciētia speculatiua non est causa rerum
scitarum. Ergo sciētia Dei non est speculatiua.
¶ 2 Præterea, Sciētia speculatiua est per abstra-
ctionem a rebus: quod diuinæ sciētīæ non compe-
tit. Ergo sciētia Dei non est speculatiua.

SED CONTRA, Omne quod est nobilius, Deo est
attribuendū, sed sciētia speculatiua est nobilior q̄
practica, vt patet per Philof. in principio Metaphyl.
* Ergo Deus habet de rebus scientiam speculatiuā.

RESPONDEO dicendum, qd aliqua sciētia est spe-
culatiua tantum, aliqua practica tantum, aliqua ve-

rō secundum aliquid speculatiua, & secundum ali-
quid practica. Ad cuius euidentiam sciendū est,
qd aliqua sciētia potest dici speculatiua tripliciter.

Primo ex parte rerū scitarum, quæ non sunt repe-
rabiles a sciente: sicut est sciētia hominis, de rebus
naturalibus, vel diuinis.

Secundo, quantum ad modum sciendi. Vtputa, si
ædificator consideret domum diffiniendo & diui-
dendo & cōsiderando vniuersalia prædicata ipsius.
Hoc siquidē est operabilia mō speculatiuo cōsidera-
re, & nō fm qd operabilia sunt. Operabile, n. est ali-
quid p̄ applicationē formæ ad materiam, nō p̄ reso-
lutionē cōpositi in principia vniuersalia formalia.

Tertio, quantum ad finē. Nā in intellectu practicus
differt sine a speculatiuo, sicut dī in tertio de cā 1. Lib. 3. de
Intellectus, n. practicus ordinat ad finem operatio-
nis: finis aut intellectus speculatiui est cōsideratio
veritatis. Vnde, si quis ædificator cōsideret qualiter
possit fieri aliqua domus, nō ordinans ad finē ope-
rationis, sed ad cognoscendū tñ, erit (quantū ad finē)
speculatiua cōsideratio, tñ de re operabili. Sciē-
tia igit, qd est speculatiua rōnē ipsius rei scitæ, est spe-
culatiua tñ. Quæ verō speculatiua est fm modū vel
finē, est fm qd speculatiua, & fm qd practica. Cum
verō ordinat ad finē operationis, est simpliciter pra-
ctica. Secundum hoc ergo dicēdū est, qd Deus de se-
ipso habet sciētiā speculatiuā tñ: ipse, n. operabi-
lis non est. De oibus verō alijs habet sciētiā & spe-
culatiuā & practica. Speculatiua quidē quantum ad
modum. Quicquid, n. in rebus non speculatiuē co-
gnoscimus diffiniendo & diuidendo, hoc totū Deus
multo perfectius nouit. Sed de his, qd pōt quidē fa-
cere, sed fm nullum tempus facit: nō habet practi-
cam sciētiā, fm quod practica sciētia dī a sine.

Si aut habet practicam sciētiā de his, qd fm aliqd
tempus facit. Mala verō licet ab eo nō sint operabi-
lia, tñ sub cognitione practica ipsius cadunt: licet &
bona, inquantū permittit vel impedit vel ordinat
ea, sicut & agritudines cadunt sub practica sciētia
medici, inquantum per artem suam curat eas.

AD PRIMVM ergo dicendum, qd sciētia Dei est
causa, non quidem sui ipsius, sed aliorum. Quorun-
dam quidē actu, s. eorum, quæ fm aliquod tempus
fiunt. Quorundam verō virtute, scilicet eorum, quæ
potest facere, & tamen nunquam fiunt.

AD SECUNDVM dicendum, qd sciētiā esse
acceptam a rebus scitis, non p̄ se conuenit sciētiæ
speculatiue, sed per accidens inquantū est humana.

Ad id verō, qd in contrariū obijcitur dicendum,
qd de operabilibus p̄dicta sciētia non habetur, nisi
sciant inquantū operabilia sunt. Et ideo, cum sciē-
tia Dei sit omnibus modis perfecta, oportet qd sciat
ea, qd sunt a se operabilia inquantum hōi, & non
solum fm qd sunt speculabilia. Sed tñ non receditur
a nobilitate speculatiuæ sciētīæ, quia omnia alia
a se videt in seipso. Seipsum autem speculatiuē co-
gnoscit, & sic in speculatiua sui ipsius sciētia habet
cognitionē, & speculatiuā & practica oīum aliorū.

QVAESTIO XIII.

De Ideis, in tres articulos diuisa.

POST considerationem de sciētia Dei, restat cō-
siderare de ideis.

ARTICVLVS PRIMVS.

Primum Deus sciuit ideas.

AD PRIMVM sic proceditur. Vt qd ideas nō sūt,
Dicit enim Dion. 7. cap. de di. no. qd Deus nō
cognoscit res fm ideam. Sed ideas non ponuntur ad
aliud nisi ut p̄ eas cognoscant res. Ergo ideas nō sūt.

Lib. 3. de
aia, text.
49. to. 2.

96

Infrā qd. 44. art. 3. Et. 1. dif. 36. a. 2. art. 2. Et veri. q. 3. Cap. 7. a

* Q. 14. art. 3.

¶ 2 Præterea, Deus in seipso cognoscit omnia, ut supra * dictum est : sed seipsum non cognoscit per ideam. Ergo nec alia.

Lib. 82. q. 9. 46. par. a principi. io. 4.

¶ 3 Præterea, Idea ponitur, ut principium cognoscendi & operandi. sed essentia diuina est sufficiens principium cognoscendi & operandi omnia: non ergo necesse est ponere ideas.

SED CONTRA est quod dicit August. * in lib. 83. q. 7. Tanta vis in ideis constituitur, ut nisi his intellectus, sapiens esse non possit.

RESPONDEO dicendum, quod necesse est ponere in mente diuina ideas. Idea n. Græcè, Latine forma dicitur. Unde p. ideas intelliguntur formæ aliarum rerum præ ipsas res existentes. Forma autem alicuius rei præ ipsam res existens ad duo esse potest: vel ut sit exemplar eius cuius est forma: vel ut sit principium cognitionis ipsius, sicut quod forma cognoscibilium dicitur esse in cognoscente. Et quantum ad utrumque est necesse ponere ideas, quod sic patet. In omnibus n. quod non a casu generatur, necesse est formam esse sine generatione cuiuscumque. Agens autem non ageret per formam nisi in quantum similitudo formæ est in ipso e.

Q. 46. art. 1.

¶ 2 Præterea, Idea ponitur, ut principium cognoscendi & operandi. sed essentia diuina est sufficiens principium cognoscendi & operandi omnia: non ergo necesse est ponere ideas.

SED CONTRA est quod dicit August. * in lib. 83. q. 7. Tanta vis in ideis constituitur, ut nisi his intellectus, sapiens esse non possit.

RESPONDEO dicendum, quod necesse est ponere in mente diuina ideas. Idea n. Græcè, Latine forma dicitur. Unde p. ideas intelliguntur formæ aliarum rerum præ ipsas res existentes. Forma autem alicuius rei præ ipsam res existens ad duo esse potest: vel ut sit exemplar eius cuius est forma: vel ut sit principium cognitionis ipsius, sicut quod forma cognoscibilium dicitur esse in cognoscente. Et quantum ad utrumque est necesse ponere ideas, quod sic patet. In omnibus n. quod non a casu generatur, necesse est formam esse sine generatione cuiuscumque. Agens autem non ageret per formam nisi in quantum similitudo formæ est in ipso e.

Q. 46. art. 1.

¶ 2 Præterea, Idea ponitur, ut principium cognoscendi & operandi. sed essentia diuina est sufficiens principium cognoscendi & operandi omnia: non ergo necesse est ponere ideas.

SED CONTRA est quod dicit August. * in lib. 83. q. 7. Tanta vis in ideis constituitur, ut nisi his intellectus, sapiens esse non possit.

RESPONDEO dicendum, quod necesse est ponere in mente diuina ideas. Idea n. Græcè, Latine forma dicitur. Unde p. ideas intelliguntur formæ aliarum rerum præ ipsas res existentes. Forma autem alicuius rei præ ipsam res existens ad duo esse potest: vel ut sit exemplar eius cuius est forma: vel ut sit principium cognitionis ipsius, sicut quod forma cognoscibilium dicitur esse in cognoscente. Et quantum ad utrumque est necesse ponere ideas, quod sic patet. In omnibus n. quod non a casu generatur, necesse est formam esse sine generatione cuiuscumque. Agens autem non ageret per formam nisi in quantum similitudo formæ est in ipso e.

Q. 46. art. 1.

¶ 2 Præterea, Idea ponitur, ut principium cognoscendi & operandi. sed essentia diuina est sufficiens principium cognoscendi & operandi omnia: non ergo necesse est ponere ideas.

SED CONTRA est quod dicit August. * in lib. 83. q. 7. Tanta vis in ideis constituitur, ut nisi his intellectus, sapiens esse non possit.

RESPONDEO dicendum, quod necesse est ponere in mente diuina ideas. Idea n. Græcè, Latine forma dicitur. Unde p. ideas intelliguntur formæ aliarum rerum præ ipsas res existentes. Forma autem alicuius rei præ ipsam res existens ad duo esse potest: vel ut sit exemplar eius cuius est forma: vel ut sit principium cognitionis ipsius, sicut quod forma cognoscibilium dicitur esse in cognoscente. Et quantum ad utrumque est necesse ponere ideas, quod sic patet. In omnibus n. quod non a casu generatur, necesse est formam esse sine generatione cuiuscumque. Agens autem non ageret per formam nisi in quantum similitudo formæ est in ipso e.

Q. 46. art. 1.

¶ 2 Præterea, Idea ponitur, ut principium cognoscendi & operandi. sed essentia diuina est sufficiens principium cognoscendi & operandi omnia: non ergo necesse est ponere ideas.

SED CONTRA est quod dicit August. * in lib. 83. q. 7. Tanta vis in ideis constituitur, ut nisi his intellectus, sapiens esse non possit.

RESPONDEO dicendum, quod necesse est ponere in mente diuina ideas. Idea n. Græcè, Latine forma dicitur. Unde p. ideas intelliguntur formæ aliarum rerum præ ipsas res existentes. Forma autem alicuius rei præ ipsam res existens ad duo esse potest: vel ut sit exemplar eius cuius est forma: vel ut sit principium cognitionis ipsius, sicut quod forma cognoscibilium dicitur esse in cognoscente. Et quantum ad utrumque est necesse ponere ideas, quod sic patet. In omnibus n. quod non a casu generatur, necesse est formam esse sine generatione cuiuscumque. Agens autem non ageret per formam nisi in quantum similitudo formæ est in ipso e.

formari dicitur omnia quod oriri & interire potest; & omne quod oritur & interit.

RESPONDEO dicendum, quod necesse est ponere plures ideas. Ad cuius evidentiam considerandum est, quod in quolibet effectu illud, quod est ultimus finis, proprie est intentum a principali agente: sicut ordo exercitus a duce. Illud autem, quod est optimum in rebus existentibus, est bonum ordinis vniuersi, ut patet p. Philos. in 12. Metaph. * Ordo igitur vniuersi est proprie a Deo intentus, & non p. accidens p. ueniens s. m. successione agentium; put quod dixerunt, quod Deus creauit primum creaturam: quod creauit creaturam secundam, & sic inde quousque, producta est tanta rerum multitudo: sicut opinio est Deus non haberet, nisi idea primi creati. Sed, si ipse ordo vniuersi est p. se creatus ab eo, & intentus ab ipso, necesse est quod habeat ideam ordinis vniuersi. Non autem alicuius totius haberi non potest, nisi habeant proprie rationes eorum, ex quibus totum constituitur. Sicut edificator speciem domus concipere non posset, nisi apud ipsum esset proprie ratio cuiuslibet partium eius. Sic igitur oportet quod in mente diuina sint proprie rationes omnium rerum. Unde dicit August. * in lib. 83. q. 7. singula proprie rationibus a Deo creata sunt. Unde sequitur, quod in mente diuina sunt plures ideas. Hoc autem quod diuina simplicitas non repugnat, facile est videre, si quis consideret ideam operari esse in mente operantis. Sicut quod intelligit, non autem facit species, qua intelligit, quod est forma faciens intellectum in actu. Forma n. domus in mente edificatoris est aliquid ab eo in intellectu: ad cuius similitudinem domus in materia format. Non est autem contra simplicitatem diuini intellectus, quod multa intelligat: sed contra simplicitatem eius esset, si plures species eius in intellectu formaretur. Unde plures ideas sunt in mente diuina, ut in intellectu ab ipso. Quod hoc modo potest videri. Ipse n. essentiam suam perfecte cognoscit: unde cognoscit eam sicut omnem modum, quo cognoscibilis est. Potest autem cognosci non solum sicut quod in se est, sed sicut quod est participabilis, sicut aliquem modum similitudinis a creaturis e. Vnaqueque autem creatura habet propriam speciem sicut quod aliquo modo participat diuinam essentiam similitudinem. Sic igitur in quantum Deus cognoscit suam essentiam ut sic imitabilem a tali creatura, cognoscit ea ut proprie rationem & ideam huius creaturæ. Et sic de alijs. Et sic patet, quod Deus intelligit plures rationes proprias plurium rerum, quod sunt plures ideas.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod idea non nominat diuinam essentiam in quantum est essentia, sed in quantum est similitudo, vel ratio huius vel illius rei. Unde sicut quod sunt plures rationes intellectus ex vna essentia, secundum hoc dicuntur plures ideas.

AD SECUNDUM dicendum, quod sapientia & ars significantur, ut quo Deus intelligit, sed idea, ut quod Deus intelligit. Deus autem vno intellectu intelligit multa, & non solum sicut quod in seipsis sunt, sed et sicut quod in intellectu sunt: quod est intelligere plures rationes rerum. Sicut artifex dum intelligit formam domus in materia, dicitur intelligere domum. dum autem intelligit formam domus, ut a se speculaturam (ex eo quod intelligit se intelligere eam) intelligit ideam vel rationem domus. Deus autem non solum intelligit multas res per essentiam suam, sed etiam intelligit se intelligere multa per essentiam suam e. Sed hoc est intelligere plures rationes rerum vel plures ideas esse in intellectu eius ut intellectas.

AD TERTIUM dicendum, quod huiusmodi respectus, quibus multiplicatur idea, non causantur a rebus, sed ab intellectu diuino comparante essentiam suam ad res.

AD QUARTUM dicendum, quod respectus multiplicantes ideas non sunt in rebus creatis, sed in Deo. Non sunt in rebus creatis: sicut illi quibus distinguuntur personæ: sed respectus in intellectu a Deo.

Li. 12. Metaphysic. tex. 52. 246

Lib. 83. q. 9. 46. post medium. 10. 4.

98

AD TERTIUM sic proceditur. Videtur quod non omnium que cognoscit Deus, sint ideae in ipso. Mali enim idea non est in Deo, quia sequeretur malum esse in Deo: sed mala cognoscuntur a Deo. Ergo non omnium, que cognoscuntur a Deo, sunt ideae.

¶ 2 Præterea, Deus cognoscit ea que nec sunt, nec erunt, nec fuerunt: ut supra dictum est. Sed horum non sunt ideae: quia dicit Dion. 7. s. c. de di. no. q. exemplaria sunt diuinæ voluntates determinatæ & effectiue rerum. Ergo non omnium, que a Deo cognoscuntur, sunt ideae in ipso.

¶ 3 Præterea, Deus cognoscit materiam primam: quæ non potest habere ideam, cum nullam habeat formam. Ergo idem quod prius.

¶ 4 Præterea, Constat, quod Deus scit non solum species, sed et genera & singularia & accidentia. Sed horum non sunt ideae, sicut ponit Platonis, qui primas ideas introduxit, ut dicit August. * Non ergo omnium cognitorum a Deo sunt ideae in ipso.

SED CONTRA. Idea sunt rationes in mente diuina existentes, ut per Aug. * patet. Sed omnium, que cognoscit Deus, habet proprias rationes. Ergo omnium, que cognoscit, habet ideam.

RESPONDEO dicendum, quod cum idea a Platone ponerentur principia cognitionis rerum & generum rationis ipsarum ad utramque se habet idea, prout in mente diuina ponitur. Et secundum quod est principium faciens totum, exemplar dicitur potest, & ad practicum cognitionem pertinet. Secundum, autem quod principium cognoscitur est, proprie dicitur ratio, & potest et ad scientiam speculatiuam pertinere. Secundum ergo quod exemplar est, sicut hoc se habet ad oia, quæ a Deo sunt sicut aliquod tempus. Secundum vero quod principium cognoscitur est, se habet ad oia, quæ cognoscuntur a Deo, et si nullo tempore fiant: & ad oia, quæ a Deo cognoscuntur sicut proprie rationes, & secundum quod cognoscuntur ab ipso per modum speculationis.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod malum cognoscitur a Deo non per propriam rationem, sed per rationem boni. Et ideo malum non habet in Deo ideam, neque sicut quod est exemplar, neque sicut quod est ratio.

AD SECUNDUM dicendum, quod eorum que neque sunt, neque erunt, neque fuerunt, Deus non habet practicum cognitionem, nisi virtute tantum. Unde respectu eorum non est idea in Deo sicut quod idea significat exemplar, sed solum secundum quod significat rationem.

AD TERTIUM dicendum, quod Plato secundum quosdam posuit materiam non creatam, & ideo non posuit ideam esse materię, sed materię cõcausam. Sed quæ nos ponimus materiam creatam a Deo, non tamen sine forma: habet quidem materiam ideam in Deo, non tamen aliam ab idea compositam. Nam materia secundum se neque esse habet, neque cognoscibilis est.

AD QUARTUM dicendum, quod genera non possunt habere ideam aliam ab idea specie secundum quod idea significat exemplar: quia nunquam genus fit nisi in aliqua specie. Similiter etiam est de accidentibus, que inseparabiliter cõcomitantur subiectu, quæ hæc simul sunt cum subiecto. Accidentia autem, que superueniunt subiecto, specialis idea habent. Artifex n. p. formam domus facit oia accidentia, que a principio cõcomitantur domui. Sed ea, que superueniunt domui iam factæ, ut picturæ vel aliquid aliud, facit per aliquam aliam formam. Individua vero sicut Platonem non habebant aliam ideam quam ideam speciei. Tum quia singularia individuatur per materiam, que ponebat esse creatam (ut quod dicitur) & cõcausam ideam. Tum quia intentio naturæ cõstitit in speciebus, nec particularia producit, nisi ut in eis species saluentur. Sed prout diuina non format, in quantum est signum intellectus veri. Et simi-

Sum. S. Thom. Par. 1.

Sum. S. Thom. Par. 1.

Sum. S. Thom. Par. 1.

Sum. S. Thom. Par. 1.

Sum. S. Thom. Par. 1.

Sum. S. Thom. Par. 1.

¶ VNONIAM autem scientia verorum est, post considerationem scientiæ Dei, de veritate inquirendum est.

¶ Circa quam queruntur octo. ¶ Primo, vtrum veritas sit in re, vel tantum in intellectu. ¶ Secundo, vtrum sit tantum in intellectu componente & diuidente.

¶ Tertio, de comparatione veri ad ens. ¶ Quarto, de comparatione veri ad bonum. ¶ Quinto, vtrum Deus sit veritas. ¶ Sexto, vtrum oia sint vera veritate vna, vel pluribus. ¶ Septimo, de aternitate veritatis. ¶ Octauo, de incommutabilitate ipsius.

ARTICULVS PRIMVS. Vtrum veritas sit tantum in intellectu.

AD PRIMUM sic proceditur. Vtrumque veritas non sit tantum in intellectu, sed magis in rebus. Augustinus enim in lib. Sol. reprobatur hanc notificationem veri. Verum est id quod verum quæ hæc lapides, qui sunt in abditissimo terra sinu non essent veri lapides: quia non videntur. Reprobatur etiam ista, verum est quod ita se habet, ut verum cognoscitur, si velit & possit cognoscere: quia sicut hoc sequeretur quod nihil esset verum, si nullus posset cognoscere. Et diffinitio verum. Verum est id quod est. Et sic veritas sit in rebus, & non in intellectu.

¶ 2 Præterea, Quicquid est verum, veritate verum est. Si igitur veritas est in intellectu solo, nihil erit verum nisi sicut quod intelligitur: quod est error antiquorum Philosophorum, qui dicebant omne quod videretur esse verum. Ad quod sequitur dicitur simul esse vera: cum dicitur simul a diuersis vera esse videantur.

¶ 3 Præterea, Propter quod vnum quodque & illud magis, ut patet primo posteriorum. Sed ex eo quod res esse vel non esse, est opinio, vel oratio vera vel falsa secundum Philosophum, * in prædicamentis. Ergo veritas magis est in rebus quam in intellectu.

SED CONTRA est, quod Philosophus dicit sexto Metaph. quod verum & falsum non sunt in rebus, sed in intellectu.

RESPONDEO dicendum, quod sicut bonum nominatur id in quod tendit appetitus, ita verum nominatur id in quod tendit intellectus. Hoc autem distat inter appetitum & intellectum sicut quicquidque cognitionem. Quia cognitio est sicut quod cognitum est in cognoscente: appetitus autem est sicut quod appetens inclinat in ipsum re appetitum. Et sic terminus appetitum, quod est bonum, est in re appetibili. Sed terminus cognitionis, quod est verum, est in ipso intellectu. Sicut autem bonum est in re in quantum habet ordinem ad appetitum, & propter hoc ratio bonitatis derivatur a re appetibili in appetitum, sicut quod appetitus dicitur bonus prout est boni: ita (cum verum sit in intellectu sicut quod conformatur rei intellectu) necesse est quod ratio veri ab intellectu ad re intellectam derivetur, ut res etiam intellecta vera dicatur, sicut quod habet aliquem ordinem ad intellectum. Res autem in intellectu ad intellectum aliquid potest habere ordinem vel per se, vel per accidens. Per se quidem habet ordinem ad intellectum, a quo dependet sicut suum esse; per accidens autem ad intellectum, a quo cognoscibilis est. Sicut si dicamus quod domus comparatur ad intellectum artificis per se, per accidens autem comparatur ad intellectum, a quo non dependet. Iudicium autem de re non sumitur sicut id quod inest ei per accidens, sed sicut id quod inest ei per se. Unde vnaqueque res dicitur vera absolute sicut ordinem ad intellectum, a quo dependet. Et inde est quod res artificiales dicitur veræ per ordinem ad intellectum nostrum; dicitur enim domus vera, quæ assequitur similitudinem formæ, quæ est in mente artificis. Et dicitur oratio vera, in quantum est signum intellectus veri. Et simi-

99

i. di. 19. q. 5. a. Et ver. q. 1. artic. 1.

* Li. 2. foli 10. cap. 5. tom. 1. Eod. li. & c.

Soliloq. li. 2. c. 5. i. fine. to. 1.

Ut patet 1. 1. metaph. tex. 6. & 1. 4. a. text. 19.

vsque ad 25. to. 3. 1. post text. 5.

* ca. 8. sub stantia, non p. cul ad finem tom. 1.

* Li. 6. metaph. textu 8. tomo. 3.

163 269

404 409

107 231

107 231

107 231

107 231

107 231

107 231

107 231

107 231

liter res naturales dicuntur esse verae secundum quod assequuntur similitudinem specierum, quae sunt in mente divina. De enim verus lapis, quae assequitur propriam lapidis naturam secundum praecognitionem intellectus divini. Sic ergo veritas principaliter est in intellectu, secundario vero in rebus secundum quod comparatur ad intellectum ut ad principium. Et secundum hoc veritas dicitur simpliciter notificata. Nam Augustinus in libro de vera religione dicit, quod veritas est quae ostenditur id quod est. Et Hilarius dicit, quod verum est declaratum aut manifestatum esse. Et hoc pertinet ad veritatem secundum quod est in intellectu. Ad veritatem autem rei secundum ordinem ad intellectum, pertinet definitio Augustini in libro de vera religione. Veritas est summa similitudo principij quae sine ulla dissimilitudine est. Et quaedam definitio. Anselmus talis. Veritas est rectitudo sola mente perceptibilis. Nam rectitudo est, quod principio concordat. Et quaedam definitio Avicennae. Veritas uniuscuiusque rei est proprietas sui esse quod in se habet. Quod autem dicitur quod veritas est adaequatio rei et intellectus, potest ad utrumque pertinere.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod Augustinus loquitur de veritate rei, et excludit a ratione huius veritatis comparationem ad intellectum nostrum. Nam, id quod est per accidens, ab unaquaque definitione excluditur. AD SECUNDUM dicendum, quod antiqui Philosophi species rerum naturalium non dicebant procedere ab aliquo intellectu, sed eas provenire a casu. Et quia considerabatur, quod verum importat comparationem ad intellectum, cogebatur veritatem rerum constitui in ordine ad intellectum nostrum. Ex quo inconuenientia sequeretur, quod Philosophus persequitur in quarto Metaphysicae. Quae quidem inconuenientia non accidit, si ponamus veritatem rerum consistere in comparatione ad intellectum diuinum. AD TERTIUM dicendum, quod licet veritas in intellectu nostri ad re causatur, non tamen oportet quod in re per prius inueniatur ratio veritatis, sicut neque in medicina per prius inuenitur ratio sanitatis quam in animali. Virtus enim medicinae non sanitas eius causat sanitatem, cum non sit agens uniuersum. Et similiter esse rei non veritas eius causat veritatem intellectus. Vnde Philosophus dicit, quod opinio et oratio vera est ex eo, quod res est, non ex eo quod res vera est.

ARTICVLVS II.

AD SECUNDUM sic proceditur. Videtur quod veritas non sit solum in intellectu coponente et diuidente. Dicit enim Philosophus in 3. de anima. Quod sicut sensus prioris sensibiliu semper veri sunt, ita et intellectus eius quod quid est. Sed copositio et diuisio non est, neque in sensu, neque in intellectu cognoscente quod quid est. Ergo veritas non solum est compositione et diuisione in intellectu.

2 Præterea, Isaac dicit in libro de definitionibus, quod veritas est adaequatio rei et intellectus: sed sicut intellectus complexorum potest adaequari rebus; ita intellectus incomplexorum et etiam sentiens rem ut est. Ergo veritas non est solum in compositione et diuisione in intellectu.

SED CONTRA est quod dicit Philosophus in 6. Metaphysicae. Quod circa simplicia et quod quid est, non est veritas, nec in intellectu, neque in rebus.

RESPONDEO dicendum, quod verum (sicut dictum est) secundum sui primam rationem est in intellectu. Cum autem omnis res sit vera secundum quod habet propriam formam naturae suae: necesse est quod intellectus in quantum est cognoscent, sit verus in quantum habet similitudinem rei cognita: quae est forma eius in quantum est cognoscent. Et propter hoc per conformitatem intellectus et rei veritas diffinitur. Vnde conformitatem istam cognoscere, est cognoscere veritatem. Hanc autem nullo modo sensus cognoscit. Licet enim visus habeat similitudinem visibilis, non tamen cognoscit comparationem

nem, quae est inter rem visam, et id quod ipse apprehendit de ea. Intellectus autem conformitatem suam ad rem intelligibilem cognoscere potest: sed tamen non apprehendit eam secundum quod cognoscit de aliquo quod quid est. Sed quia iudicat rem ita se habere sicut est forma, quod de re apprehendit, tunc primo cognoscit et dicit verum. Et hoc facit coponendo, et diuidendo. Nam in compositione, aliquid formam significatam per praedictum, vel applicat alicui rei significatam, per subiectum, vel remouet ab ea: et ideo bene inuenitur quod sensus est verus de aliqua re vel intellectu cognoscendo quod quid est, sed non quod cognoscit aut dicit verum. Et similiter est de vocibus complexis, aut incomplexis. Veritas quod igitur potest esse in sensu, vel in intellectu cognoscente quod quid est, ut in quadam re vera, non autem ut cognitum in cognoscite: quod importat nomen veri. Perfectio enim intellectus est verum ut cognitum. Et ideo proprie loquendo, veritas est in intellectu coponente et diuidente, non autem in sensu, neque in intellectu cognoscente quod quid est. Et per hoc patet solutio ad obiectionem.

ARTICVLVS III.

AD TERTIUM sic proceditur. Videtur, quod verum et ens non conuertantur. Verum enim est proprium in intellectu (ut dictum est): ens autem proprium est in rebus. Ergo non conuertantur.

2 Præterea, id quod se extendit ad ens et non ens, non conuertitur cum ente, sed verum se extendit ad ens et non ens, nam verum est quod est esse: et quod non est non esse. Ergo verum et ens non conuertantur.

3 Præterea, quae se habent secundum prius et posterius, non videntur conueniri, sed verum videtur prius esse quam ens, nam non intelligitur nisi sub ratione veri. Ergo videtur quod non sunt conuertibilia.

SED CONTRA est quod dicit Philosophus 2. Metaphysicae. Quod eadem est dispositio rerum in esse et veritate. RESPONDEO dicendum, quod sicut bonum habet rationem appetibilem, ita verum habet ordinem ad cognitionem. Vnumquodque autem in quantum habet de esse, in quantum est cognoscibile. Et propter hoc dicitur in 3. de anima. Quod anima est quodammodo omnia secundum sensum et intellectum. Et ideo sicut bonum conuertitur cum ente, et ita et verum. Sed tamen sicut bonum addit rationem appetibilem supra ens, ita et verum comparationem ad intellectum.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod verum est in rebus et in intellectu (ut dictum est). Verum autem quod est in rebus, conuertitur cum ente secundum substantiam. Sed verum quod est in intellectu, conuertitur cum ente, ut manifestatum cum manifesta. Hoc enim est de ratione veri, ut dictum est. Quod autem posset dici, quod etiam ens est in rebus et in intellectu sicut et verum: licet verum principaliter in intellectu: ens vero principaliter in rebus. Et hoc accidit propter hoc, quod verum et ens differunt ratione.

AD SECUNDUM dicendum, quod non ens non habet in se unde cognoscatur, sed cognoscitur, in quantum intellectus facit illud cognoscibile. Vnde verum fundatur in ente, in quantum non ens est quoddam ens rationis apprehensum, scilicet a ratione.

AD TERTIUM dicendum, quod cum dicitur, quod ens non potest apprehendi sine ratione veri: hoc potest dupliciter intelligi. Vno modo ita quod non apprehendatur ens, nisi ratio veri assequatur apprehensionem entis. Et sic locutio habet veritatem. Alio modo posset sic intelligi, quod ens non potest apprehendi, nisi apprehenderet ratio veri. Et hoc falsum est. Sed verum non potest apprehendi, nisi apprehendatur ratio entis: quae ens cadit ratione veri. Et est simile, sicut si compararem intelligibile ad ens, non enim potest intelligi ens, quin ens sit intelligibile. Sed tamen potest intelligi ens ita quod non intelligat eius intelligibilitatem. Et similiter ens in-

ens intellectum est verum, non tamen intelligendo ens, intelligitur verum.

ARTICVLVS IIII.

AD QUINTUM sic proceditur. Vnde dicitur, quod bonum secundum rationem si prius est verum. Quod enim est vniuersale bonum est vniuersale verum. Nam verum est quoddam bonum. Intellectus est ergo bonum prius est secundum rationem quam verum.

2 Præterea, bonum est in rebus, verum autem in compositione et diuisione intellectus, ut dictum est. Sed ea quae sunt in re, sunt priora his, quae sunt in intellectu. Ergo prius est secundum rationem bonum quam verum.

3 Præterea, veritas est quaedam species virtutis, ut patet in 4 Ethicorum. Sed virtus continetur sub bono. Est enim bona qualitas mentis: ut dicit Augustinus. Ergo bonum est prius quam verum.

SED CONTRA, quod est in pluribus est prius secundum rationem. Sed verum est in quibusdam, in quibus non est bonum, scilicet in mathematicis. Ergo verum est prius quam bonum.

RESPONDEO dicendum, quod licet bonum et verum supposito conuertantur cum ente, tamen ratione differunt. Et secundum hoc verum absolute loquendo prius est quod bonum, quod ex duobus apparet. Primum quidem ex hoc, quod verum propinquius se habet ad ens, quod est prius quod bonum. Nam verum respicit ipsum esse simpliciter et immediate: ratio autem boni consequitur esse, in quod est aliquo modo perfectum. Sic enim appetibile est. Secundo apparet ex hoc, quod cognitio naturaliter praecedit appetitum. Vnde, cum verum respiciat cognitionem, bonum autem appetitum, prius erit verum quod bonum secundum rationem.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod voluntas et intellectus mutuo se includunt. Nam intellectus intelligit voluntatem, et voluntas vult intellectum intelligere. Sic ergo inter illa, quae ordinantur ad obiectum voluntatis, continentur etiam ea, quae sunt in intellectu et conuerso. Vnde in ordine appetibilem bonum se habet ut vniuersale, et verum ut particulare. In ordine autem intelligibilem est conuerso. Ex hoc ergo, quod verum est quoddam bonum: sequitur quod bonum sit prius in ordine appetibiliu, non autem quod sit prius simpliciter.

AD SECUNDUM dicendum, quod in hoc est aliquid prius ratione, quod prius cadit in intellectu. Intellectus autem per prius apprehendit ipsum ens, et secundario apprehendit se intelligere ens, et tertio apprehendit se appetere ens. Vnde primo est ratio entis, secundo ratio veri, tertio ratio boni: licet bonum sit in rebus.

AD TERTIUM dicendum, quod virtus, quae dicitur veritas, non est veritas entis, sed quaedam veritas, secundum quam homo in dictis et factis ostendit se ut est veritas autem virtus dicitur particulariter: secundum quod homo in vita sua implet illud, ad quod ordinatur per intellectum diuinum: sicut dicitur dictum est, veritatem esse in ceteris rebus. Veritas autem iustitia est secundum quod homo seruat id, quod debet alteri secundum ordinem legum. Vnde ex his particulatibus veritatibus non est procedendum ad veritatem communem.

ARTICVLVS V.

AD QUINTUM sic proceditur. Vnde dicitur, quod Deus non sit veritas. Veritas enim consistit in compositione et diuisione intellectus, et sed in Deo non est compositio et diuisio. Ergo non est ibi veritas.

2 Præterea, veritas secundum Augustinum in libro de vera religione est similitudo principij. Sed Dei non est similitudo ad principium. Ergo in Deo non est veritas.

3 Præterea, quaequid dicitur de Deo, dicitur de eo ut de

prima causa omnium. Sicut esse Dei est causa omnis esse: et bonitas eius est causa omnis boni. Si ergo in Deo sit veritas, ergo omne verum erit ab ipso. Sed aliquid peccare est verum. Ergo hoc erit a Deo. Quod patet esse falsum.

SED CONTRA est, quod dicitur Ioan. 14. Ego sum veritas, et vita.

RESPONDEO dicendum, quod sicut dictum est, veritas inuenitur in intellectu secundum quod apprehendit rem ut est, et in re secundum quod habet esse conformabile intellectui. Hoc autem maxime inuenitur in Deo. Nam esse suum, non solum est conforme suo intellectui, sed et est ipsum suum intelligere: et suum intelligere est mensura et causa omnis alterius esse, et omnis alterius in intellectu: et ipse est suus esse et intelligere. Vnde sequitur, quod non solum in ipso sit veritas, sed quod ipse sit ipsa summa et prima veritas.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod licet in intellectu diuino non sit compositio et diuisio: tamen secundum simplicem intelligentiam iudicat de omnibus, et cognoscit omnia complexa. Et sic in intellectu eius est veritas.

AD SECUNDUM dicendum, quod verum intellectus nostri est in quod conformatur suo principio. In rebus a quibus cognitionem accipit: veritas etiam rerum est in quod conformatur suo principio. Intellectus diuino, sed hoc proprie loquendo non potest dici in veritate diuina: nisi forte in quod veritas appropriatur filio, qui habet principium. Sed si de veritate essentialiter dicta loquamur, non potest intelligi, nisi resoluta affirmatiua in negatiua: sicut cum dicitur, pater est a se: quia non est ab alio. Et similiter dici potest similitudo principij veritatis diuinae, in quantum esse suum non est suo in intellectu dissimile.

AD TERTIUM dicendum, quod non ens, et privationes non habent ex seipsis veritatem, sed solum in apprehensione intellectus. Omnis autem apprehensio intellectus a Deo est. Vnde quicquid est veritatis in hoc, quod dico, istum formari et verum, tunc est a Deo. Sed si arguatur, ergo istum formari est a Deo: est fallacia accidentis.

ARTICVLVS VI.

AD SEXTUM sic proceditur. Videtur, quod vna sola sit veritas, in quam omnia sunt vera. Quia enim Augustinus nihil est maius mente humana nisi Deus. Sed veritas est maior mente humana: alioquin mens indicaret de veritate. Nunc autem omnia iudicat secundum veritatem, et non secundum seipsam. Ergo solus Deus est veritas. Ergo non est alia veritas quam Deus.

2 Præterea, Anselmus dicit in libro de veritate, quod sicut tempus se habet ad temporalia, ita veritas ad res veras, sed vnum est tempus omnium temporalium. Ergo vna est veritas qua omnia vera sunt.

SED CONTRA est quod in Psalm. 111. dicitur, Diuinitates sunt veritates a filiis hominum.

RESPONDEO dicendum, quod quodammodo vna est veritas, qua omnia sunt vera, et quodammodo non. Ad cuius euidenciam sciendum est, quod quilibet predicatur vniuerso de multis, illud in quolibet eorum secundum propriam rationem inuenitur, sicut animal in quolibet specie animalis, sed quod aliquid dicitur analogice de multis, illud inuenitur secundum propriam rationem in vno eorum tamen, a quo alia denominantur. Sicut sanum dicitur de animali, et vrina, et medicina: non quod sanitas sit nisi in animali tamen: sed a sanitate animalis denominatur medicina sana, in quantum est illius sanitatis effectiua: et vrina in quantum est illius sanitas signifiatiua. Et quauis sanitas non sit in medicina, neque in vrina: tamen in vtroque est aliquid, per quod hoc quidem facit, illud autem significat sanitatem. Dicitur autem, quod veritas per prius est in intellectu, et per

Lib. 3. ver. relig. c. 36. tom. 1. 11. de ver. reli. ca. 36. tom. 1.

In dialogo de verit. cap. 12.

Comētis vītātis in ar.

Loco citato in argumēto.

IOO

1. d. 19. q. 5. art. 1. 7. & ver. q. 1. art. 3. Lib. 3. text. 26. tom. 2.

Li. 6. metaphys. text. 8. r. 3. art. pced.

108

IOI

ver. q. 1. ar. 2. 1. & 7. di. 19. q. 5. art. 1. 7. Ar. 1. hu. ius quaz.

Lib. 2. Metaphys. text. 4. r. 1.

Lib. 3. de anima. text. 37. tom. 2. 27 25

Ar. 1. hu. ius quaz.

Ar. 1. hu. ius quaz.

IO3

12. q. 3. ar. 7. co. & q. 93. ar. 1. 3. & 22. q. 27. ar. 4. cor. & 1. cor. c. 59. & 60. 61. & 62. Et li. 3. ca. 51. & opul. 3. ca. 105. & Ioan. 14. le. 2. col. 1. si. 100. 36. tom. 1.

IO2

Verit. q. 21. art. 3. Li. 1. Phys. sic. text. Et ex Pri. tex. Pri. 1. to 2. Ar. 2. hu. ius quaz.

Li. 4. Ethic. c. 7. tom. 5. Li. 6. co. Iulianum. c. 7. to. 7.

25 26

2 410

25

107

IO3

12. q. 3. ar. 7. co. & q. 93. ar. 1. 3. & 22. q. 27. ar. 4. cor. & 1. cor. c. 59. & 60. 61. & 62. Et li. 3. ca. 51. & opul. 3. ca. 105. & Ioan. 14. le. 2. col. 1. si. 100. 36. tom. 1.

Ar. 1. hu. ius quaz.

82

132

b 233

IO4

12. q. 95. ar. 1. 3. Et 1. di. 19. q. 5. art. 2. Et ver. q. 1. art. 4. & 8. Et Psal. 11. col. 2. lib. 14. de li. c. 8. Et li. 15. c. 1. circa finem tom. 3.

In dial. de verit. c. 14. circa finem.

Ar. 1. hu. ius quaz.

posterius in rebus, sicut quod ordinatur ad intellectu diuinum. Si ergo loquamur de veritate, pur existit in intellectu sicut propriam rationem, sic in multis intellectibus creatis sunt multae veritates: & in vno & eodem intellectu, sicut plura cognita. Vnde dicitur glo. sup illud Psal. 111. Diminuta sunt veritates a fili hom. &c. qd sicut ab vna facie hois, resultant plures similitudines in speculo, sic ab vna veritate diuina resultant plures veritates. Si vero loquamur de veritate sicut quae est in rebus, sic oes sunt verae vna prima veritate, cui vnumquodq; assimilatur sicut suam entitatem. Et sic licet plures sint essentiae vel formae rerum, tamen vna est veritas diuina intellectus: secundum quam omnes res denominantur verae.

AD PRIMUM ergo dicendum, qd anima non sicut quancumq; veritate iudicat de rebus oibus, sed sicut veritatem primam: in quantum resultat in ea sicut in speculo sicut primam intelligibilia. Vnde sequitur qd veritas prima sit maior anima. Et tunc est veritas creata, quae est in intellectu nostro, est maior anima non simpliciter: sed sicut quid: in quantum est perfectio eius, sicut etiam scientia potest dici maior anima. Sed verum est quod nihil subsistens est maius mente rationali, nisi Deus.

AD SECUNDUM dicendum: qd dictum Anselmi veritatem habet, secundum quod res dicuntur verae per comparationem ad intellectum diuinum.

ARTICVLVS VII.

AD SEPTIMUM sic proceditur. Vnde qd veritas creata sit aeterna. Dicitur enim Aug. in 2. libro de libero arbitrio. qd nihil est magis aeternum qd ratio circulari. & duo & tria esse quinq; Sed horum veritas est veritas creata. Ergo veritas creata est aeterna. ¶ 2. Praeterea, Omne quod est semper est aeternum: sed vniuersalia sunt vbiq; & semper. Ergo sunt aeterna. Ergo et verum quod est maxime vniuersale. ¶ 3. Praeterea, id quod est verum in praesenti, semper fuit verum esse futurum. Sed sicut veritas propositionis de praesenti est veritas creata, ita veritas propositionis de futuro. Ergo aeterna veritas creata est aeterna.

¶ 4. Praeterea, Oe quod caret principio & fine est aeternum, sed veritas enuntiabilis caret principio & fine. Quia si veritas incepit cum aeterno non esset: verum erat veritate non esse, & vniq; aliqua veritate verum erat, & sic veritas erat antequam inciperet. Et sicut si ponatur veritate hinc finis: sequitur qd sit postquam desierit, verum non erit veritate non esse. Ergo veritas est aeterna.

SED CONTRA est, quod solus Deus est aeternus, vt supra habitum est.

RESPONDEO dicendum, qd veritas enuntiabilium non est aliud qd veritas intellectus. Enuntiabile enim est in intellectu, & est in voce. Secundum autem quod est in intellectu, habet per se veritatem: sed sicut quod est in voce, de verum enuntiabile, sicut quod significat aliquam veritatem intellectus: non per aliquam veritatem in enuntiabili existentem, sicut in subiecto: sicut vna de sana non a sanitate, quae in ipsa sit, sed a sanitate animalis, qua significat. Sicut et supra dictum est, qd res denominantur verae a veritate intellectus. Vnde si nullus intellectus esset aeternus, nulla veritas esset aeterna: sed quia solus intellectus diuinus est aeternus, in ipso solo veritas aeternitatem habet. Nec per hoc sequitur quod aliquid aliud sit aeternum qd Deus: quia veritas intellectus diuini est ipse Deus, vt supra ostensum est.

AD PRIMUM ergo dicendum, qd ratio circulari & duo & tria esse quinq; hinc aeternitatem in mente diuina. AD SECUNDUM dicendum, qd aliquid esse semper & vbiq; potest intelligi dupliciter. Vno modo, quia habet in se vnde se extendat ad oes ipsas & ad omnem locum, sicut Deo competit esse vbiq; & semper. Alio modo, quia non habet in se quo determinetur ad aliquem locum vel tempus, sicut materia prima deesse vna, non quia habet vnam formam: sicut homo est vnus ab vniuersa forma: sed per remotionem omnium formarum distinguendum. Et per hunc modum quodlibet vniuersale dicitur esse vbiq; & semper: in quantum vniuersalia abstrahuntur a hic & nunc: sed ex hoc non sequitur ea esse aeterna, nisi in intellectu si quis sit aeternus.

AD TERTIUM dicendum, qd illud, quod nunc est, ex eo futurum fuit antequam esset: quia in causa sua erat, vt fieret. Vnde sublata causa non esset futurum illud fieri. sola autem causa prima est aeterna. Vnde ex hoc non sequitur qd ea qd sunt, semper fuerint: verum ea esse futura, nisi quatenus in causa sempiterna fuit, vt essent futura. Quae quidem causa solus Deus est.

AD QUARTUM dicendum, qd quia intellectus noster non est aeternus, nec veritas enuntiabilium, quae a nobis formantur, est aeterna, sed quae incepit. Et antequam huiusmodi veritas esset, non erat verum dicere veritatem talem esse, nisi ab intellectu diuino, in quo solum veritas est aeterna: sed nunc verum est dicere veritatem talem non fuisse. Quae quidem non est veritas, qd nunc est in intellectu nostro, non autem per aliquam veritatem ex parte rei: quia ista est veritas de non ente. Non ens autem non habet esse vt sit verum, sed solum modo ex intellectu apprehendente ipsum. Vnde in tantum est verum dicere veritatem non fuisse, in quantum apprehendimus non esse ipsum vt praecedens esse eius.

ARTICVLVS VIII.

AD OCTAVUM sic proceditur. Vnde qd veritas sit immutabilis. Dicitur enim Aug. in libro 2. de lib. arbitrio. quod veritas non est aequalis menti: quia esset mutabilis sicut & mens. ¶ 2. Praeterea, Id quod remanet post omnem mutationem, est immutabile, sicut prima materia est ingenta & incorruptibilis: quia remanet post omnem generationem & corruptionem. Sed veritas remanet post omnem mutationem, quia post omnem mutationem verum est dicere esse vel non esse. Ergo veritas est immutabilis. ¶ 3. Praeterea, Si veritas enuntiationis mutat, maxime mutat ad mutationem rei. Sed sic non mutat. Veritas enim Anselmi est restitudo quodammodo in qua aliquid implet id, quod est de ipso in mente diuina. Hinc autem propositio, Sortes sedet, accipit a mente diuina, vt significet Sortes sedere, quod significat et eo non sedente. Ergo veritas propositionis nullo modo mutatur. ¶ 4. Praeterea, Vbi est eadem causa, & idem effectus, sed eadem res est causa veritatis huiusmodi propositionis, Sortes sedet, sedebit, & sedit. Ergo eadem est harum veritas. Sed oportet qd alteri horum sit verum. Ergo veritas huiusmodi propositionum immutabiliter manet. Et eadem ratione cuiuslibet alterius propositionis.

SED CONTRA est, quod dicitur in Psal. 111. Diminuta sunt veritates a filiis hominum.

RESPONDEO dicendum, qd sicut dicitur est. Veritas proprie est in solo intellectu, res autem dicitur vera a veritate, quae est in aliquo intellectu. Vnde mutabilitas veritatis consideranda est circa intellectum. Cuius quidem veritas in hoc consistit, qd habeat conformitatem ad res intellectas. Quae quidem conformitas variari potest dupliciter, sicut & qualibet alia similitudo ex mutatione alterius extremi. Vnde vno modo variatur veritas ex parte intellectus: ex eo qd de re eodem modo habente aliquis aliam opinionem accipit. Alio modo si opinione eadem manente res mutetur. Et utroq; modo fit mutatio de vero in falsum. Si ergo sit aliquis intellectus in quo non possit esse alternatio opinionum, vel cuius acceptio non potest subterfugere res aliqua, in eo est immutabilis veritas. Talis autem est intellectus diuinus, vt ex superioribus patet. Vnde veritas diuini intellectus

In dial. de uerit. c. 3. & 12.

Art. 1. huius quae

Quae 14. ar. 13.

44 c

11. r. Phy. tex. 76. to. mo. 2.

c 94

106

1. dist. 19. q. 5. ar. 3. & uer. q. 1. ar. 6. * 2. de lib. arbit. c. 12. no. pcul a sine 10. r. Er de uera relig. c. 30.

107

Supra q. 16. ar. 1. & 2. & 1. dist. 9. q. 5. art. 1. & 1. cot. cap. 60. & ver. q. 1. ar. 10. & per rih. li. 3. * li. 2. c. 8. in fi. 10. r. Ga. 33. a medio to. 2. * Q. 16. a. 2. 3. 4. de vera relig. c. 34. to. 1. 39

tellestus est immutabilis, veritas autem intellectus non est immutabilis. Veritas autem intellectus non est immutabilis, sed in quantum intellectus noster mutat de veritate in falsitatem. sic enim formae mutabiles dici possunt. Veritas autem intellectus diuini est, sicut quae res naturales dicuntur verae, quae est omnino immutabilis. AD PRIMUM ergo dicendum, qd Augustinus loquitur de veritate diuina.

AD SECUNDUM dicendum, qd verum & ens sunt conuertibilia. Vnde sicut ens non generatur, neque corrumpitur per se, sed per accidens, in quantum hoc vel illud ens corrumpitur vel generatur, vt dicitur in 1. Physica. ita veritas mutatur, non quod nulla veritas remaneat, sed quia non remanet illa veritas quae prius erat.

AD TERTIUM dicendum, qd propositio non solum habet veritatem sicut res alia: veritatem habere dicitur, in quantum implent id quod de eis est ordinatum ab intellectu diuino, sed de habere veritatem quodam speciali modo in quantum significat veritatem intellectus. Quae quidem consistit in conformitate intellectus & rei. Quae quidem subtracta mutatur veritas opinionis: & per consequens veritas propositionis. Sic igitur haec propositio, Sortes sedet, sedente vera est: & veritate rei in quantum est quaedam vox significatiua, & veritate significationis, in quantum significat opinionem veram: Sorte vero surgente remanet prima veritas, sed mutatur secunda.

AD QUARTUM dicendum, qd lectio Sortis, quae est causa veritatis huiusmodi propositionis, Sortes sedet, non eodem modo habet dum Sortes sedet, & postquam sededit, & antequam sederet. Vnde & veritas ab hoc causata diuersimode se habet: & diuersimode significat, propositioibus de praesenti, praeterito, & futuro. Vnde non sequitur qd licet altera trium propositionum sit vera, & eadem veritas inuariabiliter maneat, quae est veritas in quatuor articulis diuisa.

DE VERITATE IN QUATUOR ARTICULIS DIUISA.

DE VERITATE IN QUATUOR ARTICULIS DIUISA. ¶ Et circa hoc quaeruntur quatuor: ¶ Primo, vtrum falsitas sit in rebus. ¶ Secundo, vtrum sit in sensu. ¶ Tertio, vtrum sit in intellectu. ¶ Quarto, de oppositione veri & falsi.

ARTICVLVS PRIMVS.

AD PRIMUM sic proceditur. Vnde qd falsitas non sit in rebus. Dicitur enim Augustinus in libro soliloquiorum. Si verum est id quod est, falsum non esse vbiq; concluditur quous repugnantia.

¶ 2. Praeterea, Falsum dicitur a fallendo: sed res non fallunt, vt dicit Augustinus in libro de vera religione, quia non ostendunt aliud quam suam speciem. Ergo falsum in rebus non inuenitur.

¶ 3. Praeterea, Verum dicitur in rebus per comparationem ad intellectum diuinum, vt supra dictum est. sed quilibet res in quantum est imitator Deum, ergo qualibet res vera est absq; falsitate. Et sic nulla res est falsa.

SED CONTRA est, quod dicit Augustinus in libro de vera religione. qd omne corpus, verum corpus est, & falsa vnitas, quia imitatur vnitatem, & non est vnitas. Sed qualibet res imitatur diuinam vnitatem & ab ea deficit. Ergo in omnibus rebus est falsitas.

RESPONDEO dicendum, qd cum verum & falsum opponantur, opposita autem sunt circa idem: necesse est, vt ibi prius quatur falsitas, vbi primo veritas inuenitur, hoc est in intellectu. In rebus autem neq; veritas neq; falsitas est nisi per ordinem ad intellectum. Et quae vnusquodq; sicut id, quod conuenit ei per se, simpliciter nominatur: sicut autem id, quod conuenit ei per accidens, non nominatur nisi sicut quid: res quidem simpliciter falsa dici potest per comparationem ad intellectum, a quo dependet, cui comparatur per se, in or-

dine aut ad alium intellectum, cui comparatur per accidens, non potest dici falsa nisi sicut quid. Dependet autem ab intellectu diuino res naturales: sicut ab intellectu humano res artificiales. Dicuntur igitur res artificiales falsae simpliciter & sicut se in quantum deficiunt a forma artis. Vnde dicitur aliquis artis opus falsum facere, quia deficit ab operatione artis. Sic autem in rebus dependentibus a Deo, falsitas inuenitur non potest per comparationem ad intellectum diuinum, cum quicquid in rebus accidit, ex ordinatione diuini intellectus procedat: nisi forte in voluntariis agentibus, tamen, in quous potestate est subducere se ab ordinatione diuini intellectus: in quo malum culpae consistit, sicut quae ipsa peccata falsitates & mendacia dicuntur in scripturis, sicut illud Psal. 4. Vt quod diligitis vanitatem & queritis mendacium: Sicut per oppositum operatio virtuosa veritas vni nominatur in quantum subditur ordini diuini intellectus, sicut dicitur Ioan. 3. Qui facit veritatem venit ad lucem. Sed per ordinem ad intellectum nostrum, ad quem comparantur res naturales per accidens, possunt dici falsae non simpliciter, sed sicut quid. Et hoc dupliciter. Vno modo sicut rationem significari, vt dicitur illud esse falsum in rebus, quod significatur vel representatur oratione vel intellectu falso: sicut quod modum quilibet res potest dici esse falsa quantum ad id quod ei non inest. Sicut si dicamus diametrum esse falsum commensurabile, vt dicitur Philo. in 5. metaphy. & sicut dicit Augustinus in libro soliloquiorum, qd tragicus dicitur falsus Hector. Sicut e contrario potest vnumquodq; dici verum sicut id, quod competit ei, alio modo per modum causae. Et sic dicitur res esse falsa quae nata est facere de se opinionem falsam. Et quae innatum est nobis per ea quae exterius apparent de rebus iudicare, eo quod nostra cognitio a sensu ortum habet, quae primo per se est exteriorum accidentium: ideo ea quae in exterioribus accidentibus habent similitudinem aliarum rerum dicuntur esse falsa sicut illas res, sicut sol esse falsum mel, & stannum est falsum argentum. Et sicut hoc dicit Augustinus in libro soliloquiorum, qd eas res esse falsas nominamus quae veritatem illa apprehendimus. Et Philo. dicit in 5. metaphy. qd falsa dicuntur quaeque apta nata sunt apparere aut qualia non sunt, aut quae non sunt. Et per hunc modum etiam dicitur homo falsus, in quantum est amatius falsarum opinionum vel locutionem, non autem ex hoc quod potest eas obtingere: quia sic etiam sapientes & scientes falsi dicerentur, vt dicitur in 5. Metaphy.

AD PRIMUM ergo dicendum, qd res comparata ad intellectum sicut id quod est, de vera: sicut id quod non est, de falsa. Vnde verus tragicus est falsus Hector, vt dicitur in 2. soliloquiorum. Sicut igitur in his, quae sunt inuenitur quoddam non esse: ita in his quae sunt, inuenitur quaedam ratio falsitatis.

AD SECUNDUM dicendum, qd res per se non falsitas, sed per accidens. Dant enim occasionem falsitatis, eo quod similitudinem eorum gerunt, quorum non habent existentiam.

AD TERTIUM dicendum, qd per comparationem ad intellectum diuinum non dicuntur res falsae, quod esset eas esse falsas simpliciter, sed per comparationem ad intellectum nostrum: quod est eas esse falsas sicut quid.

AD QUARTUM, quod in oppositum obijciunt, dicitur, qd similitudo vel representatio deficiens non inducit rationem falsitatis, nisi in quantum praestat occasionem falsae opinionis. Vnde non vbiq; est similitudo, de rebus falsis: sed vbiq; est talis similitudo, quae nata est facere opinionem falsam, non cuiusq; sed vt in pluribus.

AD PRIMUM ergo dicendum, qd res comparata ad intellectum sicut id quod est, de vera: sicut id quod non est, de falsa. Vnde verus tragicus est falsus Hector, vt dicitur in 2. soliloquiorum. Sicut igitur in his, quae sunt inuenitur quoddam non esse: ita in his quae sunt, inuenitur quaedam ratio falsitatis.

AD SECUNDUM dicendum, qd res per se non falsitas, sed per accidens. Dant enim occasionem falsitatis, eo quod similitudinem eorum gerunt, quorum non habent existentiam.

AD TERTIUM dicendum, qd per comparationem ad intellectum diuinum non dicuntur res falsae, quod esset eas esse falsas simpliciter, sed per comparationem ad intellectum nostrum: quod est eas esse falsas sicut quid.

AD QUARTUM, quod in oppositum obijciunt, dicitur, qd similitudo vel representatio deficiens non inducit rationem falsitatis, nisi in quantum praestat occasionem falsae opinionis. Vnde non vbiq; est similitudo, de rebus falsis: sed vbiq; est talis similitudo, quae nata est facere opinionem falsam, non cuiusq; sed vt in pluribus.

ARTICVLVS II.

AD SECUNDUM sic proceditur. Vnde qd in sensu verum, qd non sit falsitas. Dicitur enim Augustinus in libro de vera religione: Si oes corporis sensus ita nutiant vt afficiantur, sicut

103 0

Li. 5. Metaph. text. ca. 6. in fi. 34. to. 3. foli. 2. foli. lo. cap. 10. to. 1.

Li. 2. soliloq. ca. 6. in fi. to. 1. 11. 5. Metaph. text. ca. 10. to. 3.

108

ver. q. 1. ar. 10. & per her. lib. 3. sicut

*c.33 circa dicuntur, quid ab eis amplius exigere debemus medium, ignoro. Et sic videtur quod ex sensibus non fallatur. Et sic falsitas in sensu non est.

¶ 2. Præterea, Philosophus dicit in 4. Metaph. q. 3. falsitas non est propria sensui, sed phantasia.

¶ 3. Præterea, in complexis non est verum nec falsum, sed solum in complexis. Sed componere & diuidere non pertinet ad sensum. Ergo in sensu non est falsitas.

*Hi. 2. Soli. Sed contra est, quod dicit Augustinus in 1. libro. ca. 6. in fine. Apparet nos in omnibus sensibus similitudine lenocinante falli.

RESPONDEO dicendum, quod falsitas non est querenda in sensu, nisi sicuti ibi est veritas. Veritas autem non sic est in sensu, ut sensus cognoscat veritatem, sed in quantum verum apprehensionem habet de sensibilibus, ut supra dictum est. Quod quidem contingit eo quod apprehendit res ut sunt. Unde contingit falsitatem esse in sensu ex hoc quod apprehendit vel iudicat res aliter quam sunt. Sic autem se habet ad cognoscendum res in quantum similitudo rerum est in sensu. Similitudo autem alicuius rei est in sensu tripliciter. Uno modo primo & per se sicut in visu est similitudo colorum, & aliorum propriorum sensibilibus. Et alio modo per se, sed non primo sicut in visu est similitudo figuræ, vel magnitudinis, & aliorum eorum sensibilibus omnium. Tertio modo nec primo nec per se, sed per accidens. Sicut in visu est similitudo hominis, non in quantum est homo, sed in quantum huic colorato accidit esse hominem. Et circa propria sensibilia sensus non habet falsam cognitionem, nisi per accidens, & in paucioribus ex eo, quod per se in dispositionem organum, non conuenienter recipit formam sensibilem, sicut & alia passiva per suam in dispositionem deficienter recipiunt impressionem agentium. Et inde est, quod per corruptionem lingue, in fœmis dulcia amara esse videntur. De sensibilibus vero eorum & per accidens potest esse falsum iudicium etiam in sensu recte disposito: quia sensus non directe refertur ad illa, sed per accidens, vel ex consequenti, in quantum refertur ad alia.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod sensum affici est ipsum eius sentire. Vnde hoc quod sensus ita astringitur sicut afficiuntur, sequitur quod non decipiuntur in iudicio quo iudicantur nos sentire aliquid: sed ex eo quod sensus aliter afficit interdum quam res, sequitur quod nuntiet nobis aliquando rem aliter quam sit. Et ex hoc fallimur per sensum circa rem, non circa ipsum sentire.

AD SECVNDVM dicendum, quod falsitas non esse propria sensui: quia non decipit circa proprium obiectum. Vnde in alia translatione planius dicitur, quod sensus proprii sensibilibus falsus non est. Fantasia autem attribuitur falsitas: quia representat similitudinem rei et ab sensu. Vnde quod aliquis conuertit ad similitudinem rei tanquam ad rem ipsam, puenit ex tali apprehensione falsitas. Vnde etiam in Philosopho in 5. Metaphysicis dicitur, quod umbra & pictura & somnia dicuntur falsa, in quantum non subsunt res, quarum habent similitudinem.

AD TERTIVM dicendum, quod ratio illa procedit, quod falsitas non sit in sensu, sicut in cognoscente verum & falsum.

ARTICVLVS IIII.
Verum falsitas sit in intellectu.

AD TERTIVM sic proceditur. Vnde quod verum & falsum non sunt contraria. Verum enim & falsum opponuntur, sicut quod est & quod non est. Nam verum est id quod est, & dicitur Augustinus. Sed quod est & quod non est, non opponuntur contrarie. Ergo verum & falsum non sunt contraria.

¶ 2. Præterea, Verum contrarium non est in alio. Sed falsum est in vero. Quia sicut dicit Augustinus in libro. sol. seq. Tragedus ioc. esset falsus Hector, si non esset verus Traçædus. Ergo verum & falsum non sunt contraria.

¶ 3. Præterea, In Deo non est falsitas aliqua: nihil enim diuina substantia est contrarium, ut dicit Augustinus.

RESPONDEO dicendum, quod sicut res habet esse per propriam formam, ita virtus cognoscitiua habet cognoscere per similitudinem rei cognita. Vnde sicut res naturalis non deficit ab esse, quod sibi competit in suam formam, potest autem deficere ab aliquibus accidentalibus, vel consequentibus: sicut homo ab hoc quod est habere duos pedes, non autem ab hoc quod est esse hominem: ita virtus cognoscitiua non deficit in cognoscendo respectu illius rei, cuius similitudinem informat, potest autem deficere circa aliquod consequens ad ipsam, vel accidens eius, sicut est dicitur, quod virtus non decipit circa sensibile proprium, sed circa sensibilia coia, quod consequenter se habent ad ea, & circa sensibilia per accidens. Sicut autem sensus informat directe similitudinem propriam sensibilibus, ita intellectus informat similitudinem eorum quod dicitur rei. Vnde circa quod quod est intellectus non decipit, sicut neque sensus circa sensibilia propria. In componendo vero vel diuidendo potest decipi autem attribuitur rei cuius quod dicitur intelligit, aliud, quod ea non consequitur, vel quod ei opponit. Sicut enim habet intellectus ad iudicandum de hominibus, sicut sensus ad iudicandum de sensibilibus, eorum vel per accidens.

Hac in differentia seruata, quod supra circa veritatem dicta est, quod falsitas in intellectu esse potest, non solum quia cognitio intellectus falsa est, sed quia intellectus eam cognoscit sicut & veritatem. In sensu autem falsitas non est vt cognita, ut dictum est. Quia vero falsitas in intellectu per se, solum circa compositionem intellectus est, per accidens est in operatione intellectus, qua cognoscit quod quod est, potest esse falsitas, in quantum ibi compositio intellectus admittitur. Quod potest esse dupliciter. Uno modo, in quod intellectus diffinitio non vult attribui alteri. Vnde si diffinitionem oculi attribuat homini: vnde diffinitio vult rei est falsa de altera. Alio modo, in quod partes diffinitionis componit ad inueniendum, quia simul locari non possunt. Sicut enim diffinitio non est totum falsa respectu alicuius rei, sed est falsa in se, ut si forme tale diffinitionem, animal rationale quadrupes, falsus est intellectus sic diffinitio: præterea quod falsus est in iudicando hac compositionem, aliud animal rationale est quadrupes, quod res hoc in cognoscendo quod dicitur simpliciter non potest esse intellectus falsus: sed vel est verum, vel totaliter nihil intelligit.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod quia quidditas rei est proprium obiectum intellectus: per hoc tunc proprie dicitur aliquid intelligere, quod res ueniat illud in quod quod est sic de eo iudicamus: sicut accidit in demonstrationibus in quibus non est falsitas. Et hoc modo intelligitur verbum Augustinus quod omnis quod fallitur, non intelligit id in quo fallitur: non autem ita, quod in nulla operatione intellectus aliquid fallatur.

AD SECVNDVM dicendum, quod intellectus semper est rectus, in quod intellectus est principiorum, circa quæ non decipitur ex eadem causa, qua non decipitur circa quod quid est: Nam principia per se nota sunt illa quod statum intellectus terminus cognoscunt, ex eo quod predicatum ponitur in diffinitione subiecti.

ARTICVLVS IIII.
Verum verum & falsum sint contraria.

AD QVARTVM sic proceditur. Vnde quod verum & falsum non sunt contraria. Verum enim & falsum opponuntur, sicut quod est & quod non est. Nam verum est id quod est, & dicitur Augustinus. Sed quod est & quod non est, non opponuntur contrarie. Ergo verum & falsum non sunt contraria.

¶ 2. Præterea, Verum contrarium non est in alio. Sed falsum est in vero. Quia sicut dicit Augustinus in libro. sol. seq. Tragedus ioc. esset falsus Hector, si non esset verus Traçædus. Ergo verum & falsum non sunt contraria.

¶ 3. Præterea, In Deo non est falsitas aliqua: nihil enim diuina substantia est contrarium, ut dicit Augustinus.

art. præcedenti.

429 295

art. præcedenti.

295 429

422

Loco citato in argumento.

IIO

12. c. quæ. 64. ar. 3. 3. & 1. dist. 9. q. 5. ar. 1. 8. & ver. q. 1. ar. 10. 5. *li. 2. Soli. c. 5. in fine. to. 1. *li. 2. Soli. c. 10. to. 1.

lib. 12. de 12. de ciuit. * Deinde Deo opponitur falsitas. nam eiui. Dei. idolum in scriptura mendacium nominatur. Iere. 8. c. 2. circa. Apprehenderunt mendacium. gloss. * id est, idola. sine, to. 5. Ergo verum & falsum non sunt contraria.

¶ Est hic. Sed contra est, quod dicit Philosophus in 2. perih. * Ponit. n. falsam opinionem veræ contrariam.

RESPONDEO dicendum, quod verum & falsum opponuntur vt contraria, & non sicut affirmatio & negatio, vt quidam dixerunt.

Ad cuius euidenciam sciendum est, quod negatio neque ponit aliquid neque determinat sibi aliquid subiectum. Et per hoc potest dici tam de ente, quam de non ente: sicut non videns & non sedens. Priuatio autem non ponit aliquid, sed determinat sibi subiectum. Est enim negatio in subiecto vt dicitur 4. metaphysicis. * Cæcum enim non dicitur nisi de eo quod est natum videre. Contrarium vero & aliquid ponit & subiectum determinat: Nigrum enim est aliqua species coloris. Falsum autem aliquid ponit. Est enim falsum (vt dicit Philosophus 4. metaphysicis) ex eo quod dicitur vel vbi aliquid esse quod non est, vel non esse quod est. Sicut enim verum ponit acceptiorem adæquatum rei, ita falsum acceptiorem rei non adæquatum. Vnde manifestum est, quod verum & falsum sunt contraria.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod id quod est in rebus, est veritas rei, sed id quod est vt apprehensum, est verum intellectus, in quo primo est veritas. Vnde & falsum est id quod non est vt apprehensum. Apprehendere autem esse & non esse, trientem habet, sicut probat Philosophus in 2. perih. * Quod huic opinioni bonum est bonum, contra est, bonum non est bonum.

AD SECVNDVM dicendum, quod falsum non fundat in vero sibi contrario, sicut nec malum in bono sibi contrario, sed in eo quod sibi subicitur. Et hoc ideo in vtroque accidit: quia verum & bonum contraria sunt falso & malo, & conuertuntur cum ente. Vnde sicut ois priuatio fundat in subiecto, quod est ens, ita ois malum fundat in aliquo bono, & ois falsum in aliquo vero.

AD TERTIVM dicendum, quod quæria & opposita priuatiue nata sunt fieri circa idem, ideo Deo put in se consideratur, non est aliquid priuatiue: neque ratione sagbonitatis: neque ratione suæ veritatis: quia in intellectu eius non potest esse falsitas aliqua. Sed in apprehensione nostra habet aliquid priuatiue, nam veræ opinioni de ipso tria falsa opinio. Et sic idola mendacia dicuntur opposita veritati diuine, in quantum falsa opinio de idolis contrariatur veræ opinioni de veritate Dei.

QVAESTIO XVIII.
De vita Dei, in quatuor articulis diuisa.

QVONIAM autem intelligere viuencium est, post considerationem de scientia & intellectu diuino, considerandum est de vita ipsius. Et circa hoc quaeruntur quatuor.

¶ Primo quomodo sit vita.

¶ Secundo, quid sit vita.

¶ Tertio, vtrum vita Deo conueniat.

¶ Quarto, vtrum omnia in Deo sint vita.

ARTICVLVS PRIMVS.

AD PRIMVM sic proceditur. Vnde quod omnium rerum naturalium sit viuere. Dicit enim Philosophus in 8. Physicorum, * quod motus est vt vita quædam natura existentibus omnibus. Sed omnes res naturales participant motum. Ergo omnes res naturales participant vitam.

¶ 2. Præterea, Plantæ dicuntur viuere, in quantum habent in seipsis principium motus augmenti & decrementi. Sed motus localis est perfectior & prior secundum naturam motus augmenti & decrementi, vt patet in 8. Physicis. * Cum igitur oia corpora naturalia habeant aliquid principium motus localis, vt quod animal, 10. 2. 2. oia corpora naturalia viuunt.

¶ 3. Præterea, Inter corpora naturalia imperfectiora sunt elementa. Sed eis attribuitur vita. Dicitur enim aquæ viuæ. Ergo multo magis alia corpora naturalia vitam habent.

SED CONTRA est, quod dicit Dionysius 6. cap. de diuin. nomin. * quod plantæ secundum vltimum reformationem vitam habent viuere. Ex quo potest accipi, quod vltimum gradum vitam obtinent plantæ. Sed corpora inanimata sunt plantæ. Ergo eorum non est viuere.

RESPONDEO dicendum, quod ex his, quæ manifeste viuunt, accipere possumus, quorum sit viuere, & quorum non sit viuere. Viuere autem manifeste in animalibus conuenit, dicitur enim in libro de vegetabilibus, * quod vita in animalibus manifesta est. Vnde in illud oportet distinguere viuenciam a non viuencibus secundum Aristotelem in libro de animalibus dicuntur viuere. Hoc autem est in quo principio primo manifestatur vita, & in quo vltimo remanet, to. 4.

Primo autem dicimus animal viuere, quia incipit esse motum habere, & tandiu iudicatur animal viuere quandiu talis motus in eo apparet: quæ vero iam ex se non habet aliquem motum, sed mouetur ab alio, tunc dicitur animal mortuum per defectum vitam. Ex quo patet quod illa proprie sunt viuencia, quæ seipsa in aliquam speciem motus mouent, siue accipiatur motus proprie, sicut motus dicitur actus imperfecti, id est existens in potentia: siue motus accipiatur cõiter, put motus dicitur actus perfecti, prout intelligitur & sentitur dicitur moueri, vt dicitur in tertio de anima: vt sic viuencia dicantur quæcunq; se agunt ad motum vel operationem aliquam, ea vero, in quæ motum natura non est vt agant ad aliquem motum vel operationem, viuencia dicitur non possunt nisi per aliquam similitudinem.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod verbum illud Philosophi potest intelligi vel de motu primo, scilicet corporum celestium, vel de motu cõiter. Et vtroque modo motus dicitur quasi vita corporum naturalium per similitudinem, & non per proprietatem. Nam motus celi est in vniuerso corporaliu naturarum, sicut motus cordis in animali quo conseruat vita. Similiter est quæcunq; motus naturalis hoc modo se habet ad res naturales, vt quæ similitudo vitalis operationis, vt si totum vniuersum corporale esset vnus animal, ita quod iste motus esset a mouente intrinseco, vt quædā posuerunt, sequeretur quod motus esset vita omnium naturalium corporum.

AD SECVNDVM dicendum, quod corporibus grauib' & leuib' non competit moueri nisi secundum quod sunt extra dispositionem suæ naturæ, vt pote cum sunt extra locum proprium. Cum enim sunt in loco proprio & naturali, quiescunt. Sed plantæ & alia res viuentes, mouentur motu vitali: secundum hoc quod sunt in sua dispositione naturali, non autem in accedendo ad eam vel in recedendo ab ea. Imò secundum quod recedunt a tali motu recedunt a naturali dispositione. Et præterea corpora grauia & leuia mouentur a motore extrinseco vel generante, qui dat formam, vel remouente, phibens, vt dicitur in 8. physicis. * & ita non mouetur seipsa, sicut corpora viuencia.

AD TERTIVM dicendum, quod aqua viuæ dicuntur quæ habent continuu fluxum. Aqua enim stantes, quæ non cõstuantur ad principium continuu fluxus, dicuntur mortuæ, vt aqua cisternarum & lacunarum. Et hoc dicitur per similitudinem. In quantum enim videntur se mouere, habent similitudinem vitam. Sed tamen non est in eis vera ratio vitæ: quia hunc motum non habent a seipsis, sed a causa generante eas: sicut accidit circa motum aliorum grauium & leuium.

ARTICVLVS II.
Verum vni sit quædam operatio

AD SECVNDVM sic procedit, Vnde quod vita sit quædam operatio. Nihil enim diuiditur nisi per ea, quæ sunt sui generis. Sed viuere diuiditur per operationes quasdam, vt patet per Philosophum in 2. libro. * qui distinguit viuere per quatuor, scilicet

Q. 16. ar. 2.

264

lib. 5. Metaphysicis. tex. 34. to. 3.

IIO

ver. q. 6. 1. 2. & 1. di. 19. q. 5. ar. 1. 7. & 3. cõ. c. 108. 5. 4. *lib. 83. q. 1. ar. 10. 4. 1. lib. 3. de anima. text. 51. to. 3.

Cap. 6. nõ procul a principio.

Lib. 3. de anim. rex. 28. Et li. 2. ad aliquem motum vel operationem, viuencia dicitur non possunt nisi per aliquam similitudinem. to. 2.

IIO

12. q. 3. ar. 2. q. 6. 56. ar. 1. 2. & 32. q. 6. 19. ar. 7. cõ. & 1. Met. cõ. 5. princip. 13. & 34. to. 2. licet

Li. 8. P. y mobile, vt p. 1. h. 8. Phyl. Ergo i Deo nō est volūtas. Sic dicitur. Sed contra est, quod dicit Apost. Rom. 12. tom. 1. Vt probetis quae sit voluntas Dei.

similitudinem deriuatur oīs perfectio. Vñ si res naturales in quātū pfecta sunt, suū bonū alijs cōicant, multo magis pertinet ad voluntatē diuinā, ut bonū suū alijs per similitudinē communicet, sicut qđ possibile est. Sic igitur uult & se esse, & alia. Sed se ut finem: alia uerō ut ad finē: inquantū concedet diuinam bonitatem, et alia ipsam participare.

AD PRIMVM ergo dicendum, qđ licet diuinū uelle sit eius esse sicut in se. tñ differt rōne sicut diuersum modum intelligendi & significandi, ut ex superioribus patet. * In hoc. n. qđ dico. Deum esse, non importat habitudo ad aliquid, sicut in hoc quod dico, Deum uelle. Et ideo licet non sit aliquid aliud a se, uult tamen aliquid aliud a se.

AD SECUNDVM dicendum, qđ in his, qđ uolumus pp finem, tota rō mouendi est finis: & hoc est quod mouet uoluntatem. Et hoc maxime apparet in his, qđ uolumus tñ pp finem. Quia n. uult sumere portionem amarā, nihil in ea uult nisi sanitatē: & hoc solum est quod mouet eius uoluntatē. Secus autem est in eo, qui sumit portionem dulcem, quam nō solum pp sanitatem, sed et pp se aliquid uelle potest. Vñ cum Deus alia a se non uelit, nisi pp finem, qui est sua bonitas, ut dictum est: * non sequitur qđ aliquid aliud moueat uoluntatem eius, nisi bonitas sua: Et sic sicut alia a se intelligit intelligendo essentiam suam, ita alia a se uult uolendo bonitatem suam.

AD TERTIVM dicendum, qđ ex hoc qđ uolūtas diuinā sufficit sua bonitas, nō sequitur qđ nihil aliud uelit, sed qđ nihil aliud uult, nisi rōne suę bonitatis. Sicut etiā intellectus diuinus, licet sit perfectus ex hoc ipso qđ essentiam diuinam cognoscit, tamen in ea cognoscit alia.

AD QVARTVM dicendum, qđ sicut intelligere diuinum est unum, quia multa nō uidet nisi in uno, ita uelle diuinum est unum & simplex: quia multa non uult, nisi per unum, quod est bonitas sua.

ARTICVLVS III.

Verum quicquid Deus uult, ex necessitate uelit.

AD TERTIVM sic proceditur. Vñ qđ quicquid Deus uult, ex necessitate uelit. Omne enim æternum est necessarium: sed quicquid Deus uult, ab æterno uult: alia uolūtas eius esset mutabilis. Ergo quicquid uult, ex necessitate uelit.

¶ 2 Præterea, Deus uult alia a se inquantū uult bonitatem suam. Sed Deus bonitatem suam ex necessitate uult, ergo alia a se ex necessitate uult.

¶ 3 Præterea, Quicquid uult Deo naturale est necessarium: quia Deus est per se necesse esse & principium oīs necessitatis, ut supra ostensum est: sed naturale est ei uelle quicquid uult, quia in Deo nihil potest esse præter naturam, ut dicitur in 5. Metaphys. Ergo quicquid uult, ex necessitate uult.

¶ 4 Præterea, Nō necesse esse & possibile nō esse qđ pollet. Si igitur nō necesse est Deū uelle aliquid eorū qđ uult, possibile est eū nō uelle illud, & possibile est eum uelle illud quod nō uult. Ergo uolūtas diuina est contingens ad utrumlibet. Et sic imperfecta: quia omne cōiungens est imperfectū & mutabile.

¶ 5 Præterea, Ab eo, quod est ad utrumlibet, non sequitur aliqua actio, nisi ab aliquo alio inclinatur ad unum, ut dicitur in 2. Physic. * Si ergo uolūtas Dei in aliquibus se habet ad utrumlibet, sequitur qđ ab aliquo alio determinetur ad effectum: & sic habet aliquam causam priorem.

¶ 6 Præterea, Quicquid Deus scit, ex necessitate scit, sed sicut scia diuina est eius essentia, ita uolūtas diuina. Ergo quicquid Deus uult, ex necessitate uult.

SED CONTRA est, qđ dicit Apost. Ephes. 1. Qui operatur omnia in uolūtatē suā. Qđ autem operatur ex cōsilio uolūtatē suā, nō ex necessitate uolumus. non ergo quicquid Deus uult, ex necessitate uult.

RESPON-

RESPONDEO dicendum, quod necessarium dicitur aliquid dupliciter, scilicet absolute, & ex suppositione. terminarium absolute iudicatur aliquid ex habitu dine terminorum, ut pote quia p dicitur est in definitione subiecti, sicut necessarium est hominē esse animal, vel quia subiectū est de ratione p dicitur, sicut hoc est necessarium, numerum esse parem vel imparem. sic autem non est necessarium sortem sedere. Vnde non necessarium absolute, sed potest dici necessarium ex suppositione. Supposito enim qđ sedeat, necesse est eum sedere dum sedet.

Circa diuina igitur uolūta hoc cōsiderandū est, qđ aliquid Deū uelle est necessarium absolute, non tamē hoc est uerū de omnibus, qđ uult. Voluntas enim diuina necessariū habitudinē habet ad bonitatem suā, quæ est propriū eius obiectum. Vnde bonitatem suā quæ est Deus necessitate uult, sicut & uolūtas nostra ex necessitate uult beatitudinē. Sicut & quilibet alia potentia necessariū habitudinē habet ad propriū & principale obiectum, ut uisus ad colorē, qđ de sui ratione est ut in illud tendat. Alia autē à se Deus uult inquantū ordinatur ad suā bonitatem, ut in finem. Ea autē, quæ sunt ad finē, nō ex necessitate uolumus uolentes finem, nisi sint talia, sine quibus finis esse nō potest, sicut uolumus cibū, uolentes cōseruationē uitæ: & nauem, uolentes trās fretare. Non sic autem ex necessitate uolumus ea, sine quibus finis esse potest, sicut equū ad ambulandū: quia sine hoc possumus ire: & eadē ratio est in alijs. Vnde cū bonitas Dei sit perfecta, & esse possit sine alijs, cū nihil ei perfectionis ex alijs accrescat, sequitur quod alia à se eū uelle non sit necessarium absolute, & tamen necessarium est ex suppositione. Supposito enim quod uelit, non potest nō uelle: quia nō potest uolūtas eius mutari.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod ex hoc qđ Deus uult ab æterno quicquid uult, non sequitur quod necesse est eū illud uelle nisi ex suppositione.

AD SECUNDVM dicendum, quod licet Deus ex necessitate uelit bonitatem suam, non tamen ex necessitate uult ea, quæ uult propter bonitatem suam: quia bonitas eius potest esse sine alijs.

AD TERTIVM dicendum, qđ nō est naturale Deo uelle aliquid aliorū, qđ nō ex necessitate uult: neque tamē innaturale, aut cōtra naturā, sed est uoluntariū.

AD QVARTVM dicendum, quod aliquando aliqua causa necessaria habet nō necessariā habitudinē ad aliquē effectū: qđ est ppter defectū effectus, & nō ppter defectū causæ. Sicut uirtus Solis habet nō necessariā habitudinē ad aliquid eorū, quæ cōtingēt hic eueniūt, nō ppter defectū uirtutis solaris, sed ppter defectum effectus, quod necessarium ex causa prouenientis. Et similiter, quod Deus non ex necessitate uelit aliquid eorū quæ uult, nō accidit ex defectu uolūtatē diuinæ, sed ex defectu, qui competit uolito secundū suā rationem: quia scilicet est tale, ut sine eo esse possit perfecta bonitas Dei. Qui quidem defectus consequitur omne bonum creatū.

AD QUINTVM ergo dicendum, quod causa, quæ est ex se cōiungens, oportet qđ determinet ab aliquo exteriori ad effectum. Sed uolūtas diuina, quæ ex se necessitatem habet, determinat seipsam ad uolūtatem, ad quod habet habitudinē nō necessariam.

AD SEX TVM dicendum, quod sicut diuinum esse in se est necessarium, ita & diuinū uelle & diuinū scire. Sed diuinū scire habet necessariā habitudinē ad scitā, non autem diuinū uelle ad uolūtatem: quod ideo est, quia scientia habet de rebus secundum quod sunt in sciente, uolūtas autem cōparatur ad res secundum quod sunt in seipsis. Quia igitur uolūtas alia habet necessarium esse secundum quod sunt in Deo nō autem secundum quod sunt in seipsis, habent necessitatem absolutam, ita qđ sunt per seipsa necesse-

aria, propter hoc Deus quæcunque uult, ex necessitate scit: non autē quæcunque uult, ex necessitate uult.

ARTICVLVS IIII.

Verum uolūtas Dei sit causa rerum.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, quod uolūtas Dei nō sit causa rerū. Dicit enim Dionys. cap. 4. de di. no. Sicut noster Sol nō ratiocinās, aut p eligēs, sed p ipsum esse illuminat oīa participare luminis ipsius ualentia: ita & bonum diuinū per ipsam essentiam omnibus existētibus immitit bonitatis diuinæ radios. Sed omne qđ agit per uolūtatem, agit ut ratiocinans & præligēs. Ergo Deus non agit per uolūtatem. Ergo uolūtas Dei non est causa rerū.

¶ 2 Præterea, id, quod est per essentiam, est primū in quolibet ordine. Sicut in ordine ignitorū est primū, qđ est ignis per essentia. Sed Deus est primū agens. Ergo est agens per essentiam suam, quæ est natura eius. Agit igitur per naturam, & non per uolūtatem. Voluntas igitur diuina nō est causa rerū.

¶ 3 Præterea, Quicquid est causa alicuius per hoc quod est tale, est causa per naturā, & nō per uolūtatem. Ignis enim causa est calefactionis, quia est calidus: sed artifex est causa domus, quia uult eā facere. Sed Augustinus dicit i primo de doct. Christiana. * qđ quia Deus bonus est sumus. Ergo Deus per suam naturam est causa rerum, & non per uolūtatem.

¶ 4 Præterea, Vnius rei una ē causa. Sed rerū creaturarū est causa scientia Dei, ut supra dictum est. Ergo uolūtas Dei non debet poni causa rerum.

SED CONTRA est, qđ dicitur Sap. 11. Quomodo possit aliquid permanere nisi tu uolūisses?

RESPONDEO dicendum, quod necesse est dicere uolūtatem Dei esse causam rerū, & Deum agere per uolūtatem, non per necessitatē naturæ, ut quidā existimauerūt. Quod quidē apparere potest tripliciter: Primo quidē ex ipso ordine causarū agētium. Cū enim ppter finē agat in intellectu & natura (ut pbat in 2. Physic.) necesse est ut agēt p naturā ppter determinatē finis & media necessaria ad finē ab aliquo superiori intellectu. Sicut sagittæ ppter determinatū finis & certū modū à sagittate. Vnde necesse ē qđ agens per intellectū & uolūtatem sit prius agētē per naturā. Vnde, cū primū in ordine agētū sit Deus, necesse est quod per intellectū & uolūtatem agat.

Secundū, ex ratione naturalis agētis, ad quod pertinet ut unū effectum producat: quia natura uno & eodē modo operatur, nisi impediatur. Et hoc ideo, quia secundū quod est tale agit. Vnde quādū est tale, nō facit nisi tale. Omne enim agēs per naturā habet esse determinatū. Cū igitur esse diuinū nō sit determinatū, sed cōtineat in se totam perfectionē essendi, nō potest esse qđ agat p necessitatē nature: nisi forte causaret aliquid indeterminatū & infinitū in eis: sed: qđ est impossibile, ut ex superioribus patet. Nō igitur agit p necessitatē naturæ, sed effectū determinatū ab infinita ipsius perfectione, pcedūt secundū determinationē uolūtatē & intellectū ipsi. Tertio ex habitudine effectū ad causam. Secundū hoc enim effectus procedūt à causa agente secundū quod pexistit in ea: quia omne agēs agit sibi simile. Præexistit autē effectus in causa secundū modū causæ. Vnde cū esse diuinū sit ipsum ei⁹ intelligere: præexistit in eo effectus eius secundū modū intelligibilem, & per modū intelligibile procedūt ab eo, & sic per consequens per modum uolūtatē. Nam inclinatio eius agendum quod intellectu conceptum est, pertinet ad uolūtatem. Voluntas igitur Dei est causa rerum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod Dionys. per uerba illa nō itēdit excludere electionē à Deo simpliciter, sed secundū quid: inquantū scilicet nō quibusā solū bonitatem suā cōmunicat, sed omnibus ei prout scilicet electio discretione quādā importat.

AD SE-

198

83

Q. 6. ar. 3.

In corp. ar. 11.

111

116

115

28 b

122

407

416

416

416

55

112

408

117

117

117

117

117

117

117

117

117

117

117

117

117

117

117

117

117

117

117

117

117

117

117

117

118

118

118

118

118

118

118

118

118

118

118

118

118

118

118

118

118

118

118

118

118

118

118

118

118

118

118

118

118

118

118

118

AD SECVNDVM dicēdū, qd a esētia Dei est ei...

Ar. 2. i. Solut. ad. 2. precipue.

37

AD QVARTVM dicēdū, quod vnus & eiusdem effectus...

I 19

ARTICVLVS VI.

Vtrum voluntas diuina sit agere aliquam causam.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur quod voluntas diuina...

Præterea, in his qd sunt a volēte, qd propter nullā causam...

SED CONTRA est, qd dicit Augustus. I. lib. 3. q. Omnis causa...

RESPONDEO dicendum, quod nullo modo voluntas Dei...

Ad cuius euidentiā considerandū est, qd cum voluntas...

igit esse causam alicui? volētis vt velit, & alicui? intelligētis...

419

Ad cuius euidentiā considerandū est, qd cum voluntas...

igit esse causam alicui? volētis vt velit, & alicui? intelligētis...

44

Ad cuius euidentiā considerandū est, qd cum voluntas...

igit esse causam alicui? volētis vt velit, & alicui? intelligētis...

89

Ad cuius euidentiā considerandū est, qd cum voluntas...

igit esse causam alicui? volētis vt velit, & alicui? intelligētis...

129

Ad cuius euidentiā considerandū est, qd cum voluntas...

igit esse causam alicui? volētis vt velit, & alicui? intelligētis...

143

Ad cuius euidentiā considerandū est, qd cum voluntas...

igit esse causam alicui? volētis vt velit, & alicui? intelligētis...

AD SECVNDVM dicēdū, qd cū velit Deus effectus sic esse...

Li. 3. de Tri. ca. 2: in medio. tom. 3.

AD TERTIVM dicendum, quod cum Deus velit effectus esse...

34

ARTICVLVS VI.

Vtrum voluntas Dei semper impletur.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur, qd voluntas Dei...

Præterea, sicut se habet scientia ad verū, ita voluntas...

SED CONTRA est, quod dicitur in Psal. 113. Omnia quæcunque...

RESPONDEO dicendum, quod necesse est voluntatem Dei...

Ad cuius euidentiā considerandū est, qd cum effectus...

de ratio est in causis agētibus, qd est in causis formalibus...

436

Ad cuius euidentiā considerandū est, qd cum effectus...

de ratio est in causis agētibus, qd est in causis formalibus...

99

Ad cuius euidentiā considerandū est, qd cum effectus...

de ratio est in causis agētibus, qd est in causis formalibus...

117

Ad cuius euidentiā considerandū est, qd cum effectus...

de ratio est in causis agētibus, qd est in causis formalibus...

136

Ad cuius euidentiā considerandū est, qd cum effectus...

de ratio est in causis agētibus, qd est in causis formalibus...

APOSTOLI, qd Deus vult oēs homines saluos fieri, &c: pōt tripliciter...

Lib. 1. de præ. san. c. 8. Enc. tap. 10. 3. 11. li. 4. cor. I. li. 1. to. 7. 11. 1. orth. 11. 1. cap. 29. non multum a fine.

AD QVINTVM dicendum, quod vnus & eiusdem effectus...

ARTICVLVS VII.

Vtrum voluntas Dei sit mutabilis.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur, qd voluntas Dei...

Præterea, sicut se habet scientia ad verū, ita voluntas...

SED CONTRA est, quod dicitur in Psal. 113. Omnia quæcunque...

RESPONDEO dicendum, quod necesse est voluntatem Dei...

Ad cuius euidentiā considerandū est, qd cum effectus...

de ratio est in causis agētibus, qd est in causis formalibus...

99

Ad cuius euidentiā considerandū est, qd cum effectus...

de ratio est in causis agētibus, qd est in causis formalibus...

117

Ad cuius euidentiā considerandū est, qd cum effectus...

de ratio est in causis agētibus, qd est in causis formalibus...

136

Ad cuius euidentiā considerandū est, qd cum effectus...

de ratio est in causis agētibus, qd est in causis formalibus...

99

Ad cuius euidentiā considerandū est, qd cum effectus...

de ratio est in causis agētibus, qd est in causis formalibus...

117

Ad cuius euidentiā considerandū est, qd cum effectus...

de ratio est in causis agētibus, qd est in causis formalibus...

136

Ad cuius euidentiā considerandū est, qd cum effectus...

de ratio est in causis agētibus, qd est in causis formalibus...

99

Ad cuius euidentiā considerandū est, qd cum effectus...

de ratio est in causis agētibus, qd est in causis formalibus...

117

Ad cuius euidentiā considerandū est, qd cum effectus...

de ratio est in causis agētibus, qd est in causis formalibus...

136

Ad cuius euidentiā considerandū est, qd cum effectus...

de ratio est in causis agētibus, qd est in causis formalibus...

99

Ad cuius euidentiā considerandū est, qd cum effectus...

de ratio est in causis agētibus, qd est in causis formalibus...

117

Ad cuius euidentiā considerandū est, qd cum effectus...

de ratio est in causis agētibus, qd est in causis formalibus...

136

Ad cuius euidentiā considerandū est, qd cum effectus...

de ratio est in causis agētibus, qd est in causis formalibus...

99

Ad cuius euidentiā considerandū est, qd cum effectus...

de ratio est in causis agētibus, qd est in causis formalibus...

117

Ad cuius euidentiā considerandū est, qd cum effectus...

de ratio est in causis agētibus, qd est in causis formalibus...

136

Ad cuius euidentiā considerandū est, qd cum effectus...

de ratio est in causis agētibus, qd est in causis formalibus...

99

Ad cuius euidentiā considerandū est, qd cum effectus...

de ratio est in causis agētibus, qd est in causis formalibus...

qd habet potentiā ad oppositā, est mutabile. Sicut qd pōt esse...

RESPONDEO dicendum, qd voluntas Dei circa hoc cōsiderandū est...

AD QVINTVM dicendum, quod vnus & eiusdem effectus...

Præterea, sicut se habet scientia ad verū, ita voluntas...

SED CONTRA est, quod dicitur in Psal. 113. Omnia quæcunque...

RESPONDEO dicendum, quod necesse est voluntatem Dei...

Ad cuius euidentiā considerandū est, qd cum effectus...

de ratio est in causis agētibus, qd est in causis formalibus...

99

Ad cuius euidentiā considerandū est, qd cum effectus...

de ratio est in causis agētibus, qd est in causis formalibus...

117

Ad cuius euidentiā considerandū est, qd cum effectus...

de ratio est in causis agētibus, qd est in causis formalibus...

136

Ad cuius euidentiā considerandū est, qd cum effectus...

de ratio est in causis agētibus, qd est in causis formalibus...

99

Ad cuius euidentiā considerandū est, qd cum effectus...

de ratio est in causis agētibus, qd est in causis formalibus...

117

Ad cuius euidentiā considerandū est, qd cum effectus...

de ratio est in causis agētibus, qd est in causis formalibus...

136

Ad cuius euidentiā considerandū est, qd cum effectus...

de ratio est in causis agētibus, qd est in causis formalibus...

99

Ad cuius euidentiā considerandū est, qd cum effectus...

de ratio est in causis agētibus, qd est in causis formalibus...

117

Ad cuius euidentiā considerandū est, qd cum effectus...

de ratio est in causis agētibus, qd est in causis formalibus...

136

Ad cuius euidentiā considerandū est, qd cum effectus...

de ratio est in causis agētibus, qd est in causis formalibus...

99

Ad cuius euidentiā considerandū est, qd cum effectus...

de ratio est in causis agētibus, qd est in causis formalibus...

117

Ad cuius euidentiā considerandū est, qd cum effectus...

de ratio est in causis agētibus, qd est in causis formalibus...

136

Ad cuius euidentiā considerandū est, qd cum effectus...

de ratio est in causis agētibus, qd est in causis formalibus...

99

Ad cuius euidentiā considerandū est, qd cum effectus...

de ratio est in causis agētibus, qd est in causis formalibus...

117

Ad cuius euidentiā considerandū est, qd cum effectus...

de ratio est in causis agētibus, qd est in causis formalibus...

136

Ad cuius euidentiā considerandū est, qd cum effectus...

de ratio est in causis agētibus, qd est in causis formalibus...

99

Ad cuius euidentiā considerandū est, qd cum effectus...

de ratio est in causis agētibus, qd est in causis formalibus...

Q. 9. ar. 7. & q. 14. ar. 15. simul.

125

66 72

*Li. 20. moral. c. 23. in medio. Ar. 3. huius quæst.

I 22

12. q. 19. ar. 4. Et 1. cont. c. 85. Et 2. ca. 29. & li. 3. c. 73. u. 49. 78. & 79. Et veri.

q. 23. ar. 5. Et perih. l. 1. col. 5. Et nich. ca. 103. 10. 3.

q. 2 Pra-

E

q. 2 Pra-

E

¶ 2 Præterea, Ois causa, quæ nō potest impediri, ex necessitate suū effectū pducit: q̄ & natura semper idē operatur, nisi aliquid impediat, vt dī in 2. Physic. * sed voluntas nō ē nō pōt impediri, dicit. n. Apost. ad Rom. 9. Voluntati enim eius quis resistit? Ergo voluntas Dei imponit reb' volūtis necessitatē.

¶ 3 Præterea, Illud, quod habet necessitatem ex priori est necessariū absolute. Sicut animal mori est necessariū, q̄a est ex contrarijs cōpositū, sed res creatæ à deo cōparatur ad volūtate diuinā sicut ad aliqd prius, à quo habent necessitatē: cum hæc conditionalis sit vera, si aliqd Deus vult, illud est, omnis autem conditionalis vera est necessaria. sequitur ergo, quod omne qd̄ Deus vult, sit necessariū absolute.

SED CONTRA, Omnia bona, quæ sūt, Deus vult fieri. Si igit̄ eius volūtatis imponat reb' volūtis necessitatem, sequitur quod omnia bona ex necessitate eueniant. Et sic perit lib. arbitrium, & consilium, & omnia huiusmodi.

RESPONDEO dicendum, qd̄ diuina voluntas quibusdam volūtis necessitatē imponit, non aut̄ oibus. Cuius quidē rationē aliq̄ assignare voluerūt ex causis medijs: q̄a ea, q̄ pducit p causas necessarias, sūt necessaria: ea verō, q̄ pducit p causas contingentes sunt cōtingētia. e Sed hoc non v̄ sufficenter dicit̄ propter duo. Primo quidem: quia effectus alicuius primæ causæ est contingēs pp causam secundam, ex eo qd̄ impedit effectus causæ primæ per defectū causæ secundæ. Sicut virtus solis per defectū plātæ impedit. Nullus aut̄ defectus causæ secundæ impedit pōt qn volūtas Dei effectū suū producat. e Secundo quia si distinctio cōtingētū à necessarijs referatur solū in causas secundas, sequit̄ hoc esse pter intentionē & voluntatem diuinā: quod est inconueniens. Et ideo melius dicendum est, qd̄ hoc contingit propter efficaciam diuinæ voluntatis. Cum n. aliqua causa efficax fuerit ad agēdū, effectus, cōsequit̄ causam: non tūc id quod fit, sed et̄ in modū fiendi vel essendi. Ex debilitate. n. virtutis actiue in semine contingit qd̄ filius nascit̄ dissimilis patri in accidentibus, qd̄ p̄tinent ad modū essendi. Cum igitur voluntas diuina sit efficacissima, nō solū sequitur qd̄ fiat ea, quæ Deus vult fieri, sed qd̄ eo modo fiat, quo Deus ea fieri vult. Vult aut̄ quædam fieri De' necessario, qd̄ contingenter, vt sit ordo in rebus ad cōplemētū vniuersi. Et ideo quibusdā effectib' aptauit causas necessarias, quæ deficere nō possunt, ex quibus effectus de necessitate pueniūt. quibusdā autē aptauit causas cōtingētes defectibiles, ex quib' effect' cōtingēter eueniāt. e Non igit̄ p̄terea effect' volūtatis à Deo eueniūt cōtingēter: sed p̄terea, q̄a cōtē p̄xima sūt cōtingētes: sed p̄p̄ea, q̄a voluit eos contingēter euenire, contingentes causas ad eos praparauit.

AD PRIMVM ergo dicendum, qd̄ per illud verbum August. intelligenda est necessitas in rebus volūtis à Deo, non absoluta, sed conditionalis e. Necessē est enim hanc conditionalem veram esse, si Deus hoc vult, necesse est hoc esse.

AD SECVDVM dicendum, quod ex hoc ipso quod nihil voluntati diuinæ resistit, sequitur quod non solum fiant ea, quæ Deus vult fieri, sed quod fiant contingenter vel necessario, quæ sic fieri vult.

AD TERTIVM dicendum, qd̄ posteriora habent necessitatem à prioribus secundum modum priorum. vnde & ea, quæ sūt à voluntate diuina, talē necessitatem habent, qualem Deus vult ea habere, scilicet, vel absolutam vel conditionalem tantum. e Et sic non omnia sunt necessaria absolute.

ARTICVLVS. IX. Verum voluntas Dei sit malorum.

AD NONVM sic proceditur. Videtur qd̄ voluntas Dei sit malorum. Omne enim bonū, quod sit,

Deus vult: sed mala sic q̄ bonū est. Dicit. n. Aug. in Enchir. * Quæuis ea, q̄ mala sunt, in quibus mala sunt, nō sint bona, tū vt nō solum sint bona, sed etiam vt sint mala, bonum est. Ergo Deus vult mala.

¶ 2 Præterea, dicit Dion. 3. ca. de di. no. Erit malū ad ois, id est, vniuersi p̄fectionem cōferens. Et Aug. dicit in Enchir. ¶ Ex omnibus consistit vniuersitatis admirabilis pulcritudo. in qua et̄ illud, quod malū dī bene ordinatum, & loco suo positum, eminētius commendat bona, vt magis placeant, & laudabiliora sint dum comparant̄ malis. Sed Deus vult omne illud, quod pertinet ad p̄fectionem & decorem vniuersi, e quia hoc est, quod Deus maximē vult in creaturis. Ergo Deus vult mala.

¶ 3 Præterea, Mala fieri, nō fieri sunt contradictoria opposita: sed Deus non vult mala non fieri, quia cum mala quædam fiant, non semper volūtatis Dei impletur. Ergo Deus vult mala fieri.

SED CONTRA est, qd̄ dicit Aug. * in lib. 83. q̄st. Nullo sapiente homine auctore, sit homo deterior. Est aut̄ Deus omni sapiente hoīe praestantior, multo igit̄ minus Deus auctore sit aliquis deterior. illo aut̄ auctore sit aliqd qd̄ fit illo volente. Non ergo volente Deo fit hō deterior. Cōstat aut̄ qd̄ quolibet malo sit aliquis deterior. Ergo Deus non vult mala.

RESPONDEO dicendum, qd̄ cum rō boni sit rō appetibilis (vt supra dictum est *) malū aut̄ opponat bono: impossibile est qd̄ aliqd malū in quantum hmōi appetatur nec appetitu naturali, nec animalī nec intellectuāli, qui est voluntas. Tū aliquod malū appetit̄ per accidens, e in quantum consequitur ad aliquod bonum. Et hoc apparet in quolibet appetitu. Non. n. agens naturale intendit p̄riuationem vel corruptionem, sed formam, cui coniungitur p̄riuatio alterius formæ: & ḡtationē vnius, q̄ est corruptio alterius. Leo. n. occidēs ceruū, intrēdit cibū, cui coniungit̄ occisio atalis. Sistr̄ fornicator intendit delectationem, cui cōiungit̄ deformitas culpæ. Malum aut̄, quod coniungitur alicui bono, est p̄riuatio alterius boni. Nunquā igitur appeteret malum, nec per accidens, nisi bonum, cui coniungit̄ malū, magis appeteret, q̄ bonum quod p̄riuat per malum. Nullum aut̄ bonum Deus magis vult, q̄ suam bonitatem. Vñ tū aliquod bonum magis q̄ aliud quoddam bonū. Vñ malum culpæ, quod p̄riuat ordinem ad bonum diuinum, Deus nullo modo vult, sed malum naturalis defectus, vel malum p̄næ vult, volendo aliqd bonum, cui coniungitur tale malum. Sicut volendo iustitiam vult p̄nā, & volendo ordinem naturæ seruari, vult quædam naturaliter corrumpi. e

AD PRIMVM ergo dicendum, qd̄ quidā dixerunt, qd̄ licet De' nō velit mala, vult tū mala esse vel fieri, q̄a licet mala non sint bona, bonum tū est mala esse, vel fieri. Quod ideo dicebant, quia ea, q̄ in se mala sunt, ordinantur ad aliquod bonum. Quem quidē ordinem importari credebant in hoc, qd̄ mala esse vel fieri. Sed hoc non rectē dī, quia malū nō ordinatur ad bonum per se, sed per accidens. Præter intentionem. n. peccantis est, quod ex hoc sequat̄ aliquod bonum. Sicut præter intentionem tyrannorū fuit, qd̄ ex eorum persecutionibus claresceret patientia martyrum. Et ideo non pōt dici, qd̄ talis ordo ad bonum importetur per hoc, quod dicitur, qd̄ malum esse vel fieri sit bonum, quia nihil iudicatur secundum illud, quod competit ei per accidens, sed secundum illud, quod competit ei per se.

AD SECVDVM dicendum, qd̄ malū non operatur ad p̄fectionem & decorem vniuersi, nisi per accidens, vt dictū est. * Vnde & hoc quod dicit Dionys. qd̄ malum est ad vniuersi p̄fectionem cōferēs, concludit in dicendo quasi ad inconueniens.

AD TERTIVM dicendum, quod licet mala fieri & mala

Qa. 96. circa principiu. t. 3.

Enchiridij. dī. 2. 10. 1. si. & 11. in prin. to. 3.

97.

Lib. 83. q. 2. to. 4.

Q. 5. ar. 7.

26

b 130

4 d c 14 70 73 12 a 7 a a

Q. 13. ar. 3. præcipue.

In solut. ad argu. præced.

& mala non fieri, contradictoriē opponantur. tamē velle mala fieri & velle mala nō fieri, nō opponuntur contradictoriē, cum vtrunq; sit affirmatiuum. Deus igitur neq; vult mala fieri, neq; vult mala nō fieri, sed vult p̄mittere mala fieri. Et hoc est bonū.

ARTICVLVS X. Verum Deus libet libere arbitrium.

I 24

2. dist. q. 1. ar. 1. Et r. cōtra cap. 88. Et vñ. q. 23. a. 3. & mal. q. 16. ar. 5. corolla. * Est epist. ad Damascum. f. 1. Papā, nō longe a fine, to. 4. * Art. p̄c. * Lib. 2. de fide. ca. 3. partū a medio, to. 2.

AD DECI MV M sic procedit. Vñ, qd̄ Deus nō habet liberū arbitrium. Dicit. n. Hieronymus in homilia * de filio p̄dog. Solus Deus est, in quē peccatum non cadit, nec cadere pōt: cetera cum sint liberi arbitrii, in vtrunq; partem flecti possunt.

¶ 2 Præterea, Liberum arbit. est facultas rōnis & volūtatis, quæ bonū & malū eligit: sed Deus nō vult malū, vt dictū est. Ergo liberū arbit. nō est in Deo.

SED CONTRA est, qd̄ dicit Ambro. in lib. de fide. Spirit' sanctus diuidit̄ singulis partem: id est, libero voluntatis arbitrio, nō necessitatē obsequio.

RESPONDEO dicendum, qd̄ liberū arbitrium habebimus respectū corū, q̄ non necessario volumus, vel naturali instinctū. Non. n. ad liberū arbitriū p̄tinet qd̄ volumus esse felices, sed ad naturā instinctū. Vnde & alia animalia, q̄ naturali instinctū mouent ad aliqd, nō dicunt̄ liber. arb. moueri. e. Cum igit̄ Deus ex necessitate suā bonitatis velit, alia verō nō ex necessitate (vt supra ostensum est) respectū illorum, qd̄ nō ex necessitate vult, liberū arbitriū habet.

AD PRIMVM ergo dicendum, qd̄ Hierony. vñ excludere a Deo liberum arbitrium non simpliciter, sed solū quantum ad hoc qd̄ est defectū in peccatum.

AD SECVDVM dicendum, qd̄ cum malum culpæ dicatur per auctoritatem a bonitate diuina: p̄ quam Deus omnia vult (vt supra ostensum est *) manifestum est qd̄ impossibile est eum malum culpæ velle. Et tū ad opposita se habet in quantum velle potest hoc esse, vel nō esse. Sicut & nos non peccando possumus velle sedere, & non velle sedere.

ARTICVLVS XI. Verum sit distinguenda in Deo voluntas signi.

AD VNDECIMVM sic proceditur. Vñ, qd̄ non sit distinguenda in Deo voluntas signi. Sicut enim voluntas Dei est causa rerum, ita & scientia. Sed nō assignantur aliqua signa ex parte diuinæ scientiæ. Ergo neque debent assignari aliqua signa ex parte diuinæ voluntatis.

¶ 2 Præterea, Omne signum, quod nō concordat ei, cuius est significatiuum, sit falsum. Si igitur signa, quæ assignantur circa voluntatem diuinam, nō concordant diuinæ voluntati, sunt falsa: si autem concordant supersuē assignantur. Non igitur sunt aliqua signa circa voluntatem diuinam assignanda.

SED CONTRA est, qd̄ voluntas Dei est vna, cum ipsa sit Dei essentia: quandoq; autem pluraliter significatur, vt cum dicitur, Magna opera Dñi exquisita in omnes voluntates eius. Ergo oportet, qd̄ aliquando signum voluntatis pro voluntate accipiā.

RESPONDEO dicendum, qd̄ in Deo quædam dicuntur p̄p̄ie. & qd̄dam s̄m metaphorā, vt ex 8. dictis patet. Cum aut̄ aliqua passiones humanæ in diuinā p̄dicationē metaphorice assumuntur, hoc fit s̄m similitudinē effectus. vnde illud, qd̄ est signū talis passionis in nobis, in Deo nomine illius passionis metaphorice significat. Sicut apud nos iratū punire cōsueuerunt. Vnde ipsa punitio est signū iræ. Et pp̄ hoc ipsa punitio nomine iræ significat, cum Deo attribuitur. Sicut id, qd̄ solet esse in nobis signū voluntatis, quū que metaphorice in Deo voluntas dī. Sicut cum aliquis p̄cipit aliquid, signum est, qd̄ velit illud fieri. Vnde p̄ceptum diuinum quandoq; metaphorice voluntas Dei dī, s̄m illud Mathei 6. Fiat voluntas tua, sicut in celo & in terra. Sed hoc distat inter voluntatem & iram: quia ira de Deo nunquā proprie

distat in suo principali intellectu includat passionem: voluntas aut̄ p̄p̄ie de Deo dī. Et ideo in Deo distinguuntur voluntas p̄p̄ie, & metaphorice dicta. Voluntas enim p̄p̄ie dicta vocatur voluntas beneplaciti. Voluntas aut̄ metaphorice dicta est voluntas signi, eo qd̄ ip̄sum signum voluntatis voluntas dī.

AD PRIMVM ergo dicendum, qd̄ scientia nō est causa eorum, quæ sunt, nisi p voluntatem. Non. n. quæ scimus facimus, nisi velimus. Et ideo signū nō attribuitur scientiæ, sicut attribuitur voluntati.

AD SECVDVM dicendum, qd̄ signa velutatis dicuntur voluntates diuinæ, nō quæ sunt signa qd̄ Deus vult, sed quæ ea, q̄ in nobis solent esse signa volēdi, in Deo diuinæ voluntates dicuntur. Sicut punitio nō est signum qd̄ in Deo sit ira, sed punitio ex eo ipso qd̄ in nobis est signum iræ, in Deo dicitur ira.

ARTICVLVS XII. Virū conuenienter circa diuinā voluntatem ponantur quinq; signa.

AD DVODECIMVM sic proceditur. Vñ, qd̄ in conuenienter circa diuinam voluntatem ponantur quinq; signa. s̄ prohibitio, p̄ceptum, consilium, operatio, & permissio. Nam eadem, quæ nobis p̄cipit Deus, vel cōsulit, in nobis quandoq; operatur: & eadem, quæ prohibet, quandoq; permittit. Ergo non debent ex opposito diuidi.

¶ 2 Præterea, Nihil Deus operatur, nisi volens, vt dī Sapientia 11. Sed voluntas signi distinguatur a voluntate beneplaciti. Ergo operatio sub voluntate signi comprehendī non debet.

¶ 3 Præterea, Operatio & permissio cōiter ad omnes creaturas pertinent, quia in omnibus Deus operatur, & in omnibus aliquid fieri permittit. Sed p̄ceptum, consilium, & prohibitio pertinent ad solam rationālē creaturam. Ergo nō veniunt cōuenienter in vnam diuisionem, cum non sint vnius ordinis.

¶ 4 Præterea, Malum pluribus modis contingit qd̄ bonū: quia bonū contingit vno modo, sed malū omnifariā, vt patet p̄ Philof. in 2. Ethic. & p̄ Dionys. in 4. cap. de di. no. Inconuenienter igit̄ respectu malitiam assignat vnum signum tū. s̄ prohibitio, respectu verō boni duo signa. s̄ consilium & p̄ceptum.

RESPONDEO dicendum, qd̄ hmōi signa voluntatis dicuntur ea, quibus cōstitūimus demonstrare nos aliquid velle. p̄t̄ aut̄ aliquis declarare se velle aliquid vel per seipsum, vel p̄ alium. p̄ seipsum quod in quātū facit aliqd vel directe vel indirecte, & p̄ accidēs. Directe quod est, cum per se aliqd opat̄: & quātū ad hoc dī esse signum operatio. Indirecte aut̄ in quātū nō impedit operationē. nā remouens prohibens dī mouens per accidēs, ut dī in 8. Physic. * Et quantum ad hoc dī signum permissio. Per aliu aut̄ declarat se aliquid velle in quantum ordinat alium ad aliquid faciendū vel necessaria inductione. qd̄ fit p̄cipiendo, quod quis vult: & p̄hibendo contrarium, vel aliqua persuasoria inductione, qd̄ pertinet ad consilium. Quia igitur his modis declaratur aliquid velle aliquid: pp̄ hoc ista quinq; nominantur in eodem nomine voluntatis diuinæ, tanquam signa voluntatis. Quod enim p̄ceptum, consilium, & prohibitio dicuntur Dei voluntas, patet p̄ id qd̄ dī Mathei 6. Fiat voluntas tua sicut in celo & in terra. Quod aut̄ permissio vel operatio dicuntur Dei voluntas, patet per Augu. qui dicit in Enchir. * Nihil nisi omnipotens fieri velit: vel sinendo vt fiat, vel faciēdo. Vel potest dici, qd̄ permissio & operatio referantur ad p̄sens. Permissio quidem ad malū, operatio verō ad bonum. Ad futurū verō p̄hibito respectu mali, respectu verō boni necessarij p̄ceptū, respectu verō superabundantis boni consilium.

AD PRIMVM ergo dicendum, qd̄ nihil prohibet circa eandē aliquē diuersimode declarare se aliqd velle. Sicut inueniunt̄ multa nomina idē significantiā.

84

I 26

1. dist. 45. ar. 4. Et veri. q. 23. art. 3.

2. Ethic. c. 6 a med. to.

5. Dio. c. 4. p. 4. aliquotulum a medio

Li. 8. Physic. tex. 32. to. 2.

Enchiridij cap. 95. in fine to. mo. 3.

Li. 2. Physic. text. 84. tomo. 2.

22

120

238

117

I 23

2. dist. 46. a. 4. & 1. cōtr. c. 95. Et li. 2. ca. 25. ff. Et po. q. 1. arg. 6. & 5. quo. q. 3. artic. 2.

ficantia. Vñ nihil phibet, idē subiacere p̄cepto & consilio & operationi, phibitioni, vel p̄missioni.

AD SECUNDVM dicendū, q̄ sicut Deus p̄t significari metaphoricē velle, id ē nō vult voluntate proprie accepta, ita p̄t metaphoricē significari velle id, q̄ p̄prie vult. Vñ de nihil phibet de eodē esse voluntatem beneplaciti, & voluntatē signi. Sed operatio semper est eadē cū voluntate beneplaciti, non aut p̄ceptum, vel consilium. Tum q̄ hęc est de p̄senti, illud de futuro. Tū quia hęc p̄t esse effectus voluntatis, illud autem per alium, vñ dīctum est.

AD TERTIVM dicendū, q̄ creatura rōnalis est dīa sui actus. Et ideo circa ipsam specialia quādā signa diuine voluntatis assignantur, inquantū rōnalem creaturam Deus ordinat ad agendū voluntariē & p̄ se. Sed alia creaturæ non agunt nisi more ex operatione diuina. Et ideo circa alias nō habent locum nisi operatio & p̄missio.

AD QUARTVM dicendū, q̄ omne malum culpæ licet multipliciter contingat, tñ in hoc conuenit q̄ discordat a voluntate diuina. Et ideo vñ signū respectu malorum assignatur, s. prohibitiō. Sed diuersimodē, bona se habent ad bonitatem diuinā, quia quædam sunt sine quibus fruitionem diuinæ bonitatis consequi non possumus, & respectu horū est p̄ceptum: q̄dam verō sunt, quibus perfectius consequimur, & respectu horum est cōsiliū. Vel dicendū q̄ cōsiliū est non solum de melioribus bonis assequendis, sed etiam de minoribus malis vitandis.

QV AESTIO XX.

De amore Dei, in quatuor articulis diuisa.

DE INDE considerandum est de his, quæ absolute ad voluntatem Dei pertinent. In parte aut appetitiua iueniuntur in nobis, & passiones animæ, vt gaudium, amor, & hmōi; & habitus moralium virtutum, vt iustitia, fortitudo, & huiusmodi. Vnde primo considerabimus de amore Dei. Secundo de iustitia Dei & misericordia eius.

Circa primum queruntur quatuor.

- ¶ Primum, vtrum in Deo sit amor.
- ¶ Secundum, vtrum amet omnia.
- ¶ Tertium, vtrum magis amet vnum quam aliud.
- ¶ Quartum, vtrum meliora magis amet.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum amor sit in Deo

AD PRIMVM sic proceditur. Videt, q̄ amor nō sit in Deo. Nulla enim passio est in Deo. Amor est passio. Ergo amor non est in Deo.

¶ 2 Præterea, Amor, ira, tristitia, & hmōi contra se diuiduntur. Sed tristitia & ira non dicuntur de Deo nisi metaphoricē. Ergo nec amor.

¶ 3 Præterea, Dion. dicit 4. cap. de diu. no. Amor est vis vnitatis & cōcretiua. Hoc aut in Deo locū h̄re nō p̄t, cū sit simplex. Ergo in Deo non est amor.

SED CONTRA est, quod dicitur primæ Ioan. 4. Deus caritas est.

RESPONDEO dicendum, q̄ necesse est ponere amorem in Deo. Primus. n. motus voluntatis, & cuiuslibet appetitiuæ virtutis est amor. Cū n. actus voluntatis, & cuiuslibet appetitiuæ virtutis tēdat in bonum & malū, sicut in p̄pria obiecta: bonū autē principalis & p̄ se est obiectū voluntatis & appetitus: malum autē secundario & p̄ aliud, inquantū. s. opponit bono: oportet naturaliter esse priores actus voluntatis & appetitus, q̄ respiciunt bonum his, q̄ respiciunt malum, ut gaudium, q̄ tristitia, & amor q̄ odiū. Semper. n. quod est per se, prius est eo, quod est per aliud. Rursus quod est cōius, naturaliter est prius. Vnde & intellectus per prius habet ordinem ad verum commune, q̄ ad particularia quædam vera. Sūtaut q̄dam actus voluntatis & appetitus respicientes bonū sub aliqua sp̄ali conditione. Sicut

gaudiū & delectatio est de bono p̄senti & habito, desiderii autē: & spes de bono nondū adeptio. Amor autē respicit bonū in cōi siue sit habitū, siue non habitū. Vnde amor naturaliter est primus actus voluntatis & appetitus. Et p̄ hoc cōs alij motus appetitiui p̄p̄onunt amorē, quasi primā radicē. Nullus enim desiderat aliquid nisi bonum amatum: neq; aliquis gaudet nisi de bono amato. Odii ēt nō est nisi de eo, q̄ contrariatur rei amate. Et sicut tristitia & cetera hmōi, manifestum est in amorem referri sicut in primū principii. Vnde in quocunq; est voluntas vel appetitus, oportet esse amorē. Remoto. n. primo remouent alia. Ostensum est autē * in Deo esse volūtatē. Vnde necesse est in eo ponere amorē.

AD PRIMVM ergo dicendū, q̄ eis cognitua nō mouet nisi mediante appetitiua; & sicut in nobis rō vniuersalis mouet mediante rōne particulari, vt dī in 3. de Anima; ita appetitus intellectiuis, qui dī voluntas, mouet in nobis mediante appetitu sensitiuo. Vnde p̄ximam motiū corporis in nobis est appetitus sensitiuus. Vñ semper actū appetitus sensitiuū concomitat aliqua transmutatio corporis. & maxime circa cor, q̄ est primū principii motus in animali. Sic igit actus appetitus sensitiuū inquantū h̄nt transmutatiōe corporalē annexā passiones dicunt, nō aut actus voluntatis. Amor igit & gaudiū & delectatio s̄m q̄d significant actus appetitus sensitiuū, passiones sunt; non aut s̄m quod significant actus appetitus intellectiui. Et sic ponunt in Deo.

Vnde dicit Philol. 17. Ethic. * q̄ Deus vna & simpliciter operatiōe gaudet. Et eadē rōne sine passione amat. ca. 11. ad finem 10. mo 5.

AD SECUNDVM dicendum, q̄ in passionibus sensitiuū appetitū est considerare aliquid quasi materialē. s. corporalē transmutatiōe: & aliquid quasi formale, q̄d est ex parte appetitus. Sicut in ira (vt dī in 1. de Anima *) materiale est accensio sanguinis circa cor, vel aliq̄d hmōi, formale verō appetitus vindictæ. Sed rursus ex parte eius, q̄ est formale in q̄bus dā horū designat aliqua imperfectio. Sicut in desiderio, q̄ est boni nō habitū, & in tristitia, q̄ est mali habitū. Et eadē rō est de ira, q̄ tristitia supponit. Quædā verō nullā imperfectiōne designant, vt amor & gaudiū. Cū igit nihil horū Deo cōueniat s̄m illud, q̄ est materiale in eis (vt dīctū est *) illa, q̄ imperfectiōne important, & formaliter Deo cōuenire nō possunt, nisi metaphoricē p̄ similitudinē effectus, vt supra dīctū est. Quæ aut imperfectiōne non important de Deo, p̄prie dicuntur, vt amor & gaudiū: tamen sine passione, vt dīctum est.

AD TERTIVM dicendū, q̄ actus amoris semper tendit in duo. s. in bonum, quod quis vult alicui, & in eum, cui vult bonum. Hoc. n. est p̄prie amare aliquem velle et bonū. Vnde in eo, q̄ aliquis amat se, vult bonū sibi. Et sic illud bonū q̄rit sibi vñire inquantum p̄t. Et p̄ tanto dī amor vis vnitatis ēt in Deo, sed absq; compositione: q̄ illud bonum, q̄d vult sibi, non est aliud q̄ ipse. q̄ est p̄ suam essentiā bonus, vt supra ostēsum est. In hoc verō q̄ aliquis amat alium, vult bonū illi. Et sic vñtur eo tanquā seipso, referens bonum ad illum, sicut ad seipsum. Et p̄ tanto dī amor vis concretia, q̄ alium aggregat sibi habens se ad eum sicut ad seipsum. Et sic ēt amor diuinus est vis cōcretiua absq; compositione, quæ sit in Deo, in quantum alijs bona vult.

ARTICVLVS II.

Vtrum Deus omnia amet.

AD SECUNDVM sic proceditur. Vñ q̄ Deus nō omnia amet. Quia s̄m Dion. 4. ca. de diu. no. * amor amantem extra se ponit, & eum quodammodo in amatum transfert. Inconueniens autē est dicere, q̄ Deus extra se positus, in alia transferat. Ergo inconueniens est dicere, q̄ Deus alia a se amet. ¶ 3 Præ-

¶ 2 Præterea, Amor Dei est eius essentia. Sed essentia Dei magis & minus non recipit. Ergo nec amor eius. Non igitur quædam alijs magis amat.

¶ 3 Præterea. Sicut amor Dei se extendit ad res creatas, ita & scientia & voluntas. Sed Deus non dicitur scire quædam magis quàm alia, neque magis velle. Ergo nec magis quædam alijs diligit.

Lib. 8. Ethic. ca. 2. & 11. to. 3.

SED CONTRA est, quod dicit August. * super Io. Oia diligit Deus quæ fecit, & in rer ea magis diligit creaturas rōnales: & illis eas amplius, q̄ sūt mēbra vñigeniti sui: & multo magis ipsū vñigenitū suū.

RESPONDEO dicendum, q̄ cum amare sit velle bonū alicui, duplici ratione potest aliq̄d magis vel minus amari. Vno modo ex parte ipsius actus voluntatis, q̄ est magis vel minus intensus. Et sic Deus nō magis q̄dā alijs amat, quia oia amat vno & simplici actu voluntatis, & s̄m p̄ eodē modo se habere. Alio modo ex parte ipsius boni, q̄d alijs vult amari. Et sic dicimus aliquem magis alio amare, cui volumus maius bonū: quis nō magis intēsa volūtatē. Et hoc modo necesse est dicere q̄ Deus quædā alijs magis amat. Cū enim amor Dei sit causa bonitatis rerū, (vt dīctū est *) non esset aliquid alio melius, si Deus non veller vni maius bonum quàm alteri.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod dicitur Deo equaliter esse cura de omnibus, non quia equalia bona sua cura omnibus dispēset, sed quia ex æquali sapientia & bonitate omnia administrat.

AD SECUNDVM dicendū, quod ratio illa procedit de intentione amoris ex parte actus voluntatis, qui est diuina essentia. Bonum autem quod Deus creaturæ vult, non est diuina essentia. Vnde nihil prohibet illud intendi vel remitti.

AD TERTIVM dicendū, quod intelligere & velle significant solum actus; non autem in sua significatione includunt aliqua obiecta, ex quorū diuersitate possit dici Deus magis vel minus scire aut velle, sicut circa amorem dīctum est *.

¶ 2 Præterea, Amor Dei est eius essentia. Sed essentia Dei magis & minus non recipit. Ergo nec amor eius. Non igitur quædam alijs magis amat.

¶ 3 Præterea. Sicut amor Dei se extendit ad res creatas, ita & scientia & voluntas. Sed Deus non dicitur scire quædam magis quàm alia, neque magis velle. Ergo nec magis quædam alijs diligit.

Tract. 110. in cuang. Ioā. a medio illius: tom. 9.

19

Art. p̄ced.

In corp. artic.

ARTICVLVS IIII.

An Deus semper magis diligit meliora.

AD QUARTVM sic proceditur. Videtur, quod Deus nō semper magis diligit meliora. Manifestū est. n. q̄ Christus est melior toto genere humano cū sit Deus & homo. Sed De⁹ magis dilexit genus humanū, q̄ Chriſtū; q̄ dī Rom. 8. Proprio filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum. Ergo Deus nō semper magis diligit meliora.

¶ 2 Præterea, Angelus est melior homine. Vñ in Psal. 8. dī de homine, Minuisti eum paulominus ab Angelis. Sed Deus plus dilexit hominē quàm Angelum. Dī enim Hebr. 2. Nusquam Angelos apprehendit, sed semen Abraham apprehendit. Ergo Deus non semper magis diligit meliora.

¶ 3 Præterea, Petr⁹ melior fuit Ioāne: q̄a pl⁹ Christum diligebat. Vñ Dñs sciens hoc esse verum, interrogauit Petrū dicens, Simon Ioānis diligit me plus his: Sed tñ Christus plus dilexit Ioānē quàm Pe: rū. Vt enim dicit Aug. * super illud Io. 20. Simō Ieānis diligit me: hoc ipso signo Io. a ceteris discipulis discernitur: non q̄ solū eū, sed q̄ plus eum ceteris diligebat. Non ergo semper magis diligit meliora.

¶ 4 Præterea, melior est innocens pœnitens, cūm pœnitentia sit secunda tabula post naufragiū, vt dicit Hier. * Sed Deus plus diligit pœnitētē quàm innocentē, q̄a pl⁹ de eo gaudet. Dī. n. Luc. 15. Dico vobis, q̄ mag⁹ gaudiū erit i cælo sup vno peccatore pœnitētē agētē, q̄ sup nonagintanoue iustis, qui non indi. p̄ni. Ergo De⁹ nō semper magis diligit meliorē.

¶ 5 Præterea, Melior est iustus p̄rē: ip⁹ quam peccator p̄d̄stinat⁹. Sed De⁹ plus diligit peccatorē p̄d̄stinatū, quia vult ei mai⁹ bonū, scilicet vitā eternam. Ergo Deus non semper magis diligit meliora.

130

3. dīct. 32. art. 5. q. 1. 2. 3. & 4. & dīct. 3. q. 2. art. 3. q. 3.

Tract. vlt. i Ioā. inter princip. & med. to. 9.

Cap. 3. in Esaiā sup illud Peccatū vt So dome p̄di cauerunt; tom. 5.

Q. 19. ar. 4

217 87 118 d 142

Loco cita- tois arg. I.

84

Tex. 57. & 58. to. 2.

Li. 7. Ethic. ca. 11. ad finem 10. mo 5.

Libr. 1. de anima. text. 15. & 63. 64. to. 2.

Ad p̄ncip. argum.

Q. 3. ar. 2. ad 2. & q. p̄ncip. a. 11.

* In isto art. & q. p̄ncip. ar. 11.

Q. 6. ar. 3.

I 28

12. q. 110. ar. 1. col. Et 3. dīct. 32. ar. 1. a. & 3.

Et 1. cont. c. 91. Ethic. 3. c. 150. princ. Et ver. q. 27.

ar. 1. cor. & ver. q. 2. ar. 7. 2. 304 * Ca. 4. par te 1. declinādo ad q̄.

I 29

2. dīct. 26. ar. 1. 2. Et 3. dīct. 19. ar. 5. q. 1. & dīct. 23. art. 4. Ethic. dīct. 2. 91. col. c. & 3.

ARTICVLVS III.

Vtrum Deus equaliter diligit omnia.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quod De⁹ equaliter diligit omnia. Dī enim Sap. 6. æqualiter est ei cura de omnibus. Sed prouidentia Dei quam habet de rebus est ex amore, quo amat res. Ergo æqualiter amat omnia.

SED CONTRA, vnumquodque diligit sibi simile, vt pater p illud, quod habetur Ecclie. 13. Oe animal diligit sibi simile. Sed in rñ aliqd est melius, in quā tū ē Deo simili. Ergo meliora magis diligūi à Deo.

Art. 2. & 3. praeced.

AD PRIMVM ergo dicendum, qd Deus Christum diligit, non solum plus quam totum humanum genus, sed et magis quam totam vniuersitatē creaturā: qd scilicet ei maius bonū voluit, quia dedit ei nomen quod est super omne nomen, vt vetus Deus esset. Nec ei⁹ excellētia deperijt ex hoc, qd De⁹ dedit ei in morte p salute humani generis: quinimo ex hoc factus est victor gloriosus. Factus enim est principatus super humerum eius, vt dicitur Esa. 9.

Art. pced.

AD SECUNDVM dicendum, quod naturā humanā assumptam à Dei verbo in persona Christi (sicut praedicta) Deus p⁹ amat quā oēs Angelos: & melior est maxime ratione vniōis. Sed loquendo de humana natura cōiter, eā Angelicā cōparando im ordinē ad gratiā & gloriā aequalitas inuenitur: cum eadē sit mēsurā hoīs & Angeli, vt dicit Apoc. 20. ita tñ qd quidam Angeli quibusdā hominibus, & qdā homines quibusdā Angelis quātum ad hoc potiores inueniuntur. Sed quātum ad cōditionē naturā Angelus est melior homine. Nec ideo naturā humanā assumpsit De⁹, qd hominē absolute p⁹ diligeret, sed qd p⁹ idigeat. Sicut bon⁹ paterfamilias aliqd p⁹ dāt seruo egrotari, qd nō dāt filio sano.

129

Apoc. 20.

Tract. vi. l. 1. a media. to. 9.

AD TERTIVM dicendum, qd hęc dabitatio de Petro & Ioanne multipliciter soluit. Aug. * nang: refert hoc ad mysteriū dicens, qd vita actiua, quę signi- ficatur p Petru, plus diligit Deū quā vita cōtemplatiua, q̄ significatur p Ioannē, qd magis fenuit plēn- tias vitę angustias, & afluantijs ab eis liberari desi- derat, & ad Deū ire. Cōtemplatiua verō vitā Deus p⁹ diligit: quā magis eam conseruat. Non enim sinitur simul cum vita corporis, sicut vita actiua.

Quidā verō dicunt, qd Petrus plus dilexit Christū in mēbris: Et sic et̄ à Christo plus fuit dilectus. Vñ ei ecclesiā cōmēdauit. Ioānes verō p⁹ dilexit Christum in seipso. Et sic et̄ plus ab eo fuit dilectus. Vñ ei cōmēdauit matrē. Alij verō dicunt, qd incertum est qd horū plus Christū dilexerit amore charitatis, & similitur quę De⁹ p⁹ dilexerit i ordine ad maio- rem gloriā vitę æternę. Sed Petrus d⁹ plus dilexi- se quātū ad quandā promptitudinem, vel feruorem. Ioānes verō plus dilectus quātū ad quadam fam- ilaritatis iudicia, quę Christus ei magis demon- strabat ppter eius iuuentutē & puritatē. Alij verō di- cūt, qd Christus plus dilexit Petru quātū ad excellē- rius donū charitatis. Ioāne verō plus quātum ad donū intellectus. Vñ simpliciter Pet⁹ fuit melior & magis dilectus: sed Ioānes fm quid. Præsumptuo- sum tñ vñ hoc diiudicare, quia vt dicitur Prouer. 16. Spiritum ponderator est dominus & non alius c.

145

Homi. 34. 1 euāg. alt. quātū ad p⁹ine.

AD QVARTVM dicendum, quod penitentes & innocentes se habent sicut excedētia & excessa. Nā siue sint innocētes, siue penitētes, illi sunt meliores & magis dilecti, qd plus habēt de gratia. Ceteris tñ pacibus innocētia dignior est & magis dilecta. Dicit tñ Deus plus gaudere de penitente quā de inno- cente: qd plerūq; penitētes cautiōres, humiliores, & feruētiores resurgunt. Vñ Gregor. * dicit ibidem, qd dux in p⁹lio eum militē plus diligit, qd post fugā conuersus fortiter hostē premit, quā qui nunquā fugit, nec vnquam fortiter fecit. Vel alia ratione, qd

æquale donum gratiæ p⁹ est comparatum p⁹enitenti, qui meruit poenā, quā innocentem, qui non meruit. Sicut centum marchæ maius donum est si dentur pauperi, quā si dentur regi.

AD QVINTVM dicendum, qd cum voluntas Dei sit causa bonitatis in rebus, fm illud tempus pen- sandū est bonitas eius, qui amatur à Deo secundū quod dandum est rei ex bonitate diuina aliqd bonū. Secū- dū ergo illud ips, quo p⁹destinatio peccatorū dan- dū est ex diuina voluntate maius bonū, melior est, li- cet fm aliquod aliud tempus sit peior: quia & fm aliquod tempus non est nec bonus, neque malus.

QVAESTIO XXI. De iustitia & misericordia Dei, in quatuor articulis diuisa. P⁹ consideracionem diuini amoris, de iustitia & misericordia eius agendum est. ¶ Et circa hoc quæruntur quatuor. ¶ Primò, vtrum in Deo sit iustitia. ¶ Secundò, vtrum iustitia eius veritas dici possit. ¶ Tertio, vtrum in Deo sit misericordia. ¶ Quarto, vnum in omni opere Dei sit iustitia & misericordia.

ARTICVLVS PRIMVS. Vtrum in Deo sit iustitia.

AD PRIMVM sic proceditur. Vñ qd in Deo nō sit iustitia. Iustitia enim contra temperantiam diui- ditur. Tēperantia aut nō est in Deo. Ergo nec iustitia.

¶ 2. Præterea, Quicumque facit oia p libio suā volun- tatis, non fm iustitiam operatur. Sed sicut dicit Apof. ad Ephes. 1. Deus operatur oia fm consiliū suā voluntatis. Non ergo ei iustitia debet attribui. ¶ 3. Præterea, Ad iustitiam est reddere debitū, sed Deus nulli est debitor ergo Deo nō cōpetit iustitia. ¶ 4. Præterea, Quicquid est in Deo, est et̄ essētia: sed hoc non cōpetit iustitia, dicit enim Boet. * in lib. de heb. qd bonum essentiam, iustum verō actum respicit. Ergo iustitia non cōpetit Deo.

SED CONTRA est, quod dicitur in Psal. 10. Iustus Dominus, & iustitiam dilexit.

RESPONDEO dicendum, qd duplex est species iustitiæ. Vna, quę cōsistit in muna datione & accep- tione: vt puta qd cōsistit i emptione & vēditione, & alijs hmōi cōicationibus vel cōmutationib⁹. Et hæc d⁹ à Philosopho. i. 5. Eth. * Iustitia cōmutatiua, vñ di- rectiua cōmutationū, siue cōicationū: & hæc non cōpetit Deo, qd vt dicit Apo. Ro. 2. Quis prior dedit illi, & retribuēt ei? Alia, q̄ cōsistit in distribuēdo: & d⁹ distributiua iustitia, fm qd alijs gubernator, vñ di- spōsator dat vnicuiq; fm suā dignitatē. Sicut igitur ordo cōgruus familiæ, vel cuiuscunq; multitudinis gubernatæ demonstrat hmōi iustitiā in gubernatē: ita ordo vniuersi, qd apparat tā in rebus naturalib⁹, quā in rebus voluntarijs, demonstrat Dei iustitiā. Vñ dicit Dion * 8. ca. d⁹ diuini. nō oportet videre i hoc verā dei esse iustitiā, qd oibus tribuit ppria, secūdū vniuscuiusque existentium dignitatem: & vniuf- cuiusq; naturā in proprio saluat ordine & virtute.

AD PRIMVM ergo dicendum, qd virtutum mora- liū qdā sunt circa passiones: sicut temperantia circa cōcupiscētijs: fortitudo circa timores & audacias: māsuertudo circa irā. Et hmōi virtutes deo attribui nō pnt, nisi fm metaphoram: qd in deo neque pas- siones sunt (vt supra dictum est) * neque appetitus sensitiu⁹, in quo sūt hmōi virtutes, sicut in subiecto, vt dicit philosophus in tertio 1. th. ¶ Quædam verō virtutes morales sunt circa operationes, vt puta cir- ca dationes & sumpt⁹, vt iustitia & liberalitas & ma- gnificētia, qd et̄ nō sunt in parte sensitiua, sed in vo- luntate. Vñ nil phibet hmōi virtutes in deo ponere: non tñ circa actiōnes ciuiles, sed circa actiōnes deo cōueniētes. Ridiculū est enim fm virtutes politicas deum laudare, vt dicit philosophus in 10. 1. thic *.

131

4. di. 46. q. 1. ar. 1. qu. 1. & 1. cō- tra. c. 93.

Hui⁹ lib. 1. tu⁹ p⁹. An oē quod ē, bonum sit, circa fi- nē illius.

Li. 5. Ethic. cap. 4.

Cap. 8. nō pcul à fi- ne, & c. 9. à medio.

Q. 19. art. 1. 1. & q. 20. art. 1. ¶ Lib. 3. Ethic. c. 10.

Lib. 10. Ethic. ca. 8.

AD SE-

AD SECUNDVM dicendum, qd cū bonū intellectū sit obiectū voluntatis, impossibile est Deū velle nisi qd rō suā sapiētis habet. Quę qd est sicut lex iusti- tiæ, fm quā ei⁹ voluntas recta & iusta est. Vñ qd fm suā voluntatē facit, iuste facit, sicut & nos qd fm legē facim⁹, iuste facimus. Sed nos qd fm legem ali- cuius superioris, Deus aut sibi ipsi est lex.

AD TERTIVM dicendum, qd vnicuiq; debet qd suum est. D⁹ aut esse suum alicuius, qd ad ipsum ordinat. Sicut seruus est dñi, & nō econuerso. Nam liberū est, quod sui causa est. In noīe ergo debiti im- portat qdā ordo exigentię vel necessitatis alicuius ad qd ordinat. est aut duplex ordo cōsiderandus in- reb⁹. Vnus, quo aliqd creatū ordinat ad aliud crea- tū. Sicut partes ordinant ad totum, & accidentia ad substantias, & vniqueq; res ad suū finē. Alius ordo quo oia creata ordinant in Deū. Sic igit⁹ & debitum attendi pōt dupl⁹ in operatione diuina. Aut fm qd aliqd debet Deo. Aut fm qd aliqd debet rei creatę. Et vtroq; mō Deus debiti reddit. Debitum. n. est a Deo, vt impleat in reb⁹ id, qd ei⁹ sapiētia & volūtas habet, & qd suā bonitatē manifestat. Et fm hoc ius- titia dei rebus: ita decentiā ipsius, fm quā reddit si- bi qd sibi debet. Debitū et̄ est alicui rei creatę, qd habeat id, qd ad ipsam ordinat. Sicut homini qd habeat manus, & qd alia aialia seruiant. Et sic et̄ De⁹ cōp⁹ utitur, qd dāt vnicuiq; qd ei debet fm rō- nē suā nature & cōditionis. Sed hoc debitiū depen- det ex primo: qd hoc vnicuiq; debet, est ordinatū ad ipsū fm ordinem diuine sapiētie. Et licet De⁹ hoc mō debitiū alicui det, nō est ei debitor, qd ipse ad alia nō ordinat. sed pot⁹ alia in ipsum. Et ideo iustitia qd qd in Deo cōderētia suā boni- tatis: qd qd; nerō retributio p meritis. Et vtrunque modū tigit Ansel. d⁹ cōs: Cū panis malos, iustū est: qd illiū meritis conuenit. Cū verō parcis malis, iustum est: quia bonitatis tua condecens est.

119 c 234

AD QVARTVM dicendum, qd licet iustitia respiciat actū, nō tñ per hoc excludit qd sit essētia Dei: qd et̄ id, quod est essētia rei, pot⁹ esse principii actiōis. Sed bonum nō semp respicit actum, quia aliquid d⁹ esse bonum nō solum fm quod agit, sed etiam fm quod in sua essētia perfectum est. Et pp hoc ibidem dicitur, qd bonum comparatur ad iustu, sicut generale ad speciale.

ARTICVLVS II. Vtrum iustitia Dei sit veritas.

AD SECUNDVM sic proceditur. Vñ, qd iustitia Dei nō sit veritas. Iustitia. n. est in uoluntate. Est. n. restitudo uoluntatis, ut dicit Ansel. * ueritas aut est in intellectu fm Philos. in 6. Metaph. ¶ Et in 6. Ethic. Ergo iustitia non pertinet ad ueritatem.

¶ 2. Præterea, Veritas fm Philos. in 4. Ethic. * est quædam alia uirtus a iustitia. Non ergo ueritas per- tinet ad rationem iustitiæ.

SED CONTRA est, quod in Psal. 34. dicitur, Mi- sericordia & ueritas obuiauerunt sibi. Et ponitur ibi ueritas pro iustitia. RESPONDEO dicendum, qd ueritas cōsistit in ad- æquatione intellectus, & rei, sicut d⁹ dictū est. * Intel- lectus aut, qd est causa rei, cōparat ad ipsam sicut re- gula & mēsurā. Econuerso aut est de intellectu qd accipit sciētiā a rebus. & Quā igit⁹ res sunt mēsurā, & regula intellectus, ueritas cōsistit in hoc qd intelle- ctus adæquat rei ut in nobis accidit. Ex eo. n. qd res est uel nō, opinio nra & oīo uera uel falsa est. Sed qd intellectus est regula uel mēsurā rerū ueritas cō- sistit in hoc, qd res adæquat intellectū. Sicut d⁹ arti- fex facere uerum opus qd concordat arti. Sicut aut⁹ est hū artificiatia ad artem, ita se habent opera iusta ad legem, cui concordant. Iustitia igit⁹ Dei, qd cōsti- tuit ordinem in rebus cōformē rōni sapientiæ suæ,

quæ est lex eius, cōuenienter ueritas nominatur. Et sic etiam dicitur in nobis ueritas iustitia.

AD PRIMVM ergo dicendum, qd iustitia quan- tum ad legem regulantem est in ratione uel intelle- ctu. Sed quantum ad imperium, quo opera reguli- tur secundum legem, est in uoluntate.

AD SECUNDVM dicendum, qd ueritas illi, de qua loquitur Philosophus ibi, est qdā uirtus, p quā aliquis demonstrat se talē in distis uel factis qualis est. Et sic cōsistit in conformitate signi ad signifi- catum; non aut in conformitate effectus ad causā & regulam, sicut de ueritate iustitiæ dictum est. In corp. ar.

ARTICVLVS III. Vtrum misericordia competat Deo.

AD TERTIVM sic proceditur. Vñ, qd misericor- dia Deo non competat. Misericordia. n. est spe- cies tristitia, ut dicit Damasc. * Sed tristitia non est in Deo. Ergo nec misericordia.

¶ 1. Præterea, Misericordia est relaxatio iustitiæ: sed Deus nō pot⁹ p⁹mittere id qd ad iustitiā suam pertinet. D⁹ n. 2. ad Tim. 2. Si nō credim⁹, ille fide- lis pmanet, seipsum negare non pot⁹. Negaret autē seipsum, ut dicit gl. ¶ ibidem, si dicta sua negaret. Ergo misericordia Deo non cōpetit.

SED CONTRA est, quod dicitur in Psal. 110. Mi- serator & misericors Dominus.

RESPONDEO dicendum, qd misericordia est Deo maxime attribuenda, tamen fm effectum non fm passionis affectum. e ad cuius euidentiā conside- randum est, qd misericors d⁹ aliquis, quasi habens misē- rī cor: quia, sufficitur ex miseria alterius per misē- riam, ac si esset eius ppria miseria. Et ex hoc sequi ē qd operetur ad depellendam miseriā alterius, sicut miseriā ppriam. & hic est misericordia effectus. Tristari ergo de miseria alterius nō cōpetit Deo, sed repellere miseriā alterius hoc maxime ei cōpetit, ut p miseriā quęcunq; defectū intelligamus. Defectus aut nō tollunt, nisi p alicuius bonitatis pfectionē. prima aut origo bonitatis De⁹ est, ut s. ostēsum est. * Sed cōsiderandū est qd elargiri pfectiones rebus pri- net qd d⁹ & ad bonitatē diuinā & ad iustitiā. Ad liberalitatē & misericordiā: tñ fm aliam & aliā rō- nem. Cōicatio. n. pfectionum absolutē cōsiderata pertinet ad bonitatem, ut s. ostēsum est. * Sed in- quantum pfectiones rebus a Deo dant fm earum & q. 4. pportionem, pertinet ad iustitiā, ut dictum est in supra. ¶ In quantum uerō non attribuit rebus p- fectiōnes pp utilitatem suam, sed solum pp suā bo- nitatem, e pertinet ad liberalitatem. In quantum ue- rō pfectiones dāt rebus a Deo omnem defectū expellunt, pertinet ad misericordiam.

AD PRIMVM igit dicendum, qd obiectio illa p- cedit de misericordia quātum ad passionis affectū. AD SECUNDVM dicendum, qd Deus misericordi- ter agit, non quidē contra iustitiā sui faciēdo, sed aliquid s. iustitiam operādo, sicut si alicui, cui debet centū denarij, alijs ducētos det de suo, tñ non s iustitiā facit, sed liberaliter uel misericorditer opat. Et sicut si alijs offensam in se commissam remittat. Qui. n. aliquid remittit, quodāmodo donat illud. Vnde Apostolus remissionem donationem uocat, Ephes. 5. Donate iuicē sicut & Chīs uobis donauit. Ex quo patet qd misericordia non tollit iustitiā, sed est quædam iustitia plenitudo. Vnde dicit Iacob. 2. qd misericordia superexaltat iudicium.

AD PRIMVM igit dicendum, qd obiectio illa p- cedit de misericordia quātum ad passionis affectū. AD SECUNDVM dicendum, qd Deus misericordi- ter agit, non quidē contra iustitiā sui faciēdo, sed aliquid s. iustitiam operādo, sicut si alicui, cui debet centū denarij, alijs ducētos det de suo, tñ non s iustitiā facit, sed liberaliter uel misericorditer opat. Et sicut si alijs offensam in se commissam remittat. Qui. n. aliquid remittit, quodāmodo donat illud. Vnde Apostolus remissionem donationem uocat, Ephes. 5. Donate iuicē sicut & Chīs uobis donauit. Ex quo patet qd misericordia non tollit iustitiā, sed est quædam iustitia plenitudo. Vnde dicit Iacob. 2. qd misericordia superexaltat iudicium.

ARTICVLVS IIII. Vtrum in omnibus operibus Dei sit misericordia & iustitia.

AD QVARTVM sic procedit. Vñ, qd nō in oibus Dei operibus sit misericordia & iustitia. Que- dam. n. opa Dei attribunt misericordiam, ut iustiti- catio impij. Quædā uerō iustitiā, ut dāatio impio- rum. Vnde d⁹ Iac. 2. Iudiciū sine misericordia fiet 4. ei, qui

b 131

102

I 33

2. 2. q. 30. ar. 1. & 4. di. 40.

q. 2. art. 1. q. 1. & 1. cō. cō. 1. & Psal. 24. col. 6.

* L. 2. or- tho. fid. c. 14.

¶ Glossa I- terlinea. ibi.

127

Q. 6. ar. 4.

Q. 6. art. 2.

¶ Ar. 1. hu- ius quæst. c 128

I 24

4. di. 46. q. 2. ar. 2. q. 2. Et 2. cōt. c. 28. & uel.

q. 2. ar. 1. 8. & 10. q. 5. ar. 4. 6. Et col. 6 & ad cōl. 24. col. 25. col. 4.

E 4

ei, qui non fecerit misericordiam. Non ergo in omni opere Dei apparet misericordia & iustitia.

¶ 2 Præterea, Apofol. ad Rom. 15. conuerfionem Iudeorum attribuit iustitiæ & veritati conuerfionem autem gentium misericordiam. Ergo non in quolibet opere Dei est iustitia & misericordia.

¶ 3 Præterea, Multi iusti in hoc mundo affligunt. Hoc autem est iniustum. Non ergo in omni opere Dei est iustitia & misericordia.

¶ 4 Præterea, Iustitiæ est reddere debitum, misericordiam aut subleuare miseria. Et sic tam iustitia quam misericordia aliquid præsupponit in suo opere. Sed creatio nihil præsupponit. Ergo in creatione neque misericordia est, neque iustitia.

SED CONTRA est quod dicitur in Psal. 24. Omnes viæ Domini misericordia & veritas.

RESPONDO dicendum, quod necesse est quod in quolibet opere Dei misericordia & veritas inueniantur. sicut in misericordia per remotionem cuiuscunque defectus accipitur, quamuis non ois defectus propriè possit dici miseria, sed solus defectus rationalis naturæ quam contingit esse felicem. Nam miseria felicitati opponitur. Huius autem necessitatis ratio est: Quia cum debitor, quod ex diuina iustitia reddi, vel si debitor Deo, vel debitum alicui creaturæ, neutrum potest in aliquo opere Dei præmitti. Non enim potest facere aliquid Deo, quod non sit conueniens sapientiæ & bonitati ipsius, sicut quem modum diximus calidum esse debitum Deo. Sicut et quicquid in rebus creatis facit, sicut conuenientem ordinem & proportionem facit, in quo consistit ratio iustitiæ. Et sic oportet in omni opere Dei esse iustitiam. Opus autem diuinæ iustitiæ semper præsupponit opus misericordiam, & in eo fundatur. Ceterum non debet aliquid nisi per aliquid in eo præstans, vel præcedens. Et iustus si illud creaturæ debet, hoc erit per aliquid prius. Et cum non sit procedere in infinitum, oportet deuenire ad aliquid, quod ex sola bonitate diuinæ voluntatis dependeat, quæ est vltimus finis. Vt pote si dicamus quod habere manus debitor est homini per animam rationalem: eamdem vero rationem habere ad hoc quod sit homo, hominem vero esse per diuinam bonitatem. Et sic in quolibet opere Dei apparet misericordia quantum ad primam radicem eius. Cuius virtus saluat in oibus consequentibus, & est vehementius in eis operatur, sicut causa primaria vehementius in fluit quam causa secunda. Et per hoc et ea, quæ alicui creaturæ debentur, Deus ex abundantia suæ bonitatis largitur dispensat quæ exigit proportio rei. Minus enim sufficeret ad conferendum ordinem iustitiæ, quod diuina bonitas confert, quæ omnem proportionem creaturæ excedit.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod quedam opera attribuntur iustitiæ, & quedam misericordiam: quia in quibusdam vehementius apparet iustitia, in quibusdam misericordia. Et tamen in datione reprobatorum apparet misericordia: non quidem totaliter relaxas, sed aliquid allevias, dum punit contra condignum. Et in iustificatione impij apparet iustitia, dum culpas relaxat per dilectionem, quam tamen ipse misericorditer infundit. Sicut de Magdalena legitur Luc. 7. cap. Dimissa sunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum.

AD SECUNDUM dicendum, quod iustitia & misericordia Dei apparet in conuerfione Iudeorum, & Gentium. Sed aliqua ratio iustitiæ apparet in conuerfione Iudeorum, quæ non apparet in conuerfione Gentium, sicut quod saluati sunt propter promissiones partibus factas.

AD TERTIUM dicendum, quod in hoc est quod iusti puniuntur in hoc mundo, apparet iustitia & misericordia, in quantum per hominum afflictiones aliqua leuia in eis purgantur, & ab effectu terrenorum in Deum magis erigunt, sicut illud Greg. Mala, quæ in hoc mundo nos premunt, ad Deum nos ire compellunt.

AD QUARTUM dicendum, quod licet creationi non præsupponatur aliquid in æternam naturam, præsupponitur tamen aliquid in Dei cognitione. Et sic hoc etiam saluatur ibi ratio iustitiæ in quantum res in esse producit, sicut quod conuenit diuinæ sapientiæ, & bonitati. Et saluatur quodammodo ratio misericordiam, in quantum res de non esse in esse mutatur.

Q V A E S T I O XXII.

De prouidentia Dei in quatuor articulis diuisa. CONSIDERATIS autem his, quæ ad voluntatem absolute pertinent, procedendum est ad ea, quæ respiciunt simul intellectum & voluntatem. Huius autem est prouidentia quidem respectu omnium: prædeterminatione vero & reprobatio & quæ ad hæc consequuntur, respectu hominum specialiter in ordine ad æternam salutem. Nam & post morales virtutes in scientia morali consideratur de prouidentia, ad quam prouidentia pertinere videtur.

¶ Circa prouidentiam autem Dei quaruntur quatuor.

¶ Primo, utrum Deo conueniat prouidentia.

¶ Secundo, utrum omnia diuinæ prouidentiam subfint.

¶ Tertio, utrum diuina prouidentia immediate sit de omnibus.

¶ Quarto, utrum prouidentia diuina imponat necessitatem rebus prouidentibus.

ARTICULVS PRIMVS.

De prouidentia Dei conueniat.

AD PRIMUM sic proceditur. Vt quod prouidentia Deo non conueniat. Prouidentia enim sicut Tullium est pars prudentiæ. Prudentia autem (cum sit bene consiliativa sicut in Philosophum in 6. Ethic.) Deo competere non potest: qui nullum dubium habet, unde eum consiliari oporteat. Ergo prouidentia Deo non competit.

¶ 2 Præterea, Quicquid est in Deo, est æternum. Sed prouidentia non est aliquid æternum: est enim circa existentia, quæ non sunt æterna secundum Dam. Ergo prouidentia non est in Deo.

¶ 3 Præterea, Nullum compositum est in Deo. Sed prouidentia videtur esse aliquid compositum: quia includit in se voluntatem & intellectum. Ergo prouidentia non est in Deo.

SED CONTRA est, quod dicitur Sap. 14. Tu autem pater gubernas omnia prouidentia.

RESPONDO dicendum, quod necesse est ponere prouidentiam in Deo. Omne enim bonum, quod est in rebus, a Deo creatum est, ut sicut ostenditur est. In rebus autem creatis inuenitur bonum non solum quantum ad substantiam rerum, sed et quantum ad ordinem earum in fine, & precipue in fine vltimo, quod est bonitas diuina, ut sicut habitum est. Hoc igitur bonum ordinis in rebus creatis existens a Deo creatum est. Cum autem Deus sit causa rerum per suum intellectum, & sic cuiuscunque sui effectus, oportet rationem in ipso præstare (ut ex superioribus patet) necesse est quod ratio ordinis rerum in fine in mente diuina præstetur. Ratio autem ordinandorum in fine propriè prouidentia est. Est enim principalis pars prudentiæ, ad quam alie duæ partes ordinantur. Memoria præteritorum, & intelligentia præsentium: prout ex præteritis memoratis & presentibus intellectibus coniectamus de futuris prouidentibus. Prudentiæ autem proprium est sicut in Philosophum in 6. Ethic. ordinare alia in fine; siue respectu sui ipsius, sicut dicitur homo prudens, qui bene ordinat actus suos ad finem vite sue: siue respectu aliorum sibi subiectorum in familia, vel ciuitate vel regno sicut quæ modum dicit Mattheus 24. Fidelis seruus & prudens quæ constituit do super familiam suam. Secundum quæ modum prudentia, vel prouidentia Deo conuenire potest. Nam in ipso Deo nihil est in finem ordinabile, cum ipse sit finis vltimus. Ipsa igitur ratio ordinis rerum in finem prouidentia in Deo nominatur. Unde Boetius 4. de consol. dicit, quod prouidentia est ipsa diuina ratio in sum-

I 35

3. cõr. c. 94. col. 2. & ver. 1. q. 5. art. 1.

* Lib. 2. de iur. fo. 4. ante finem libri.

† Cap. 5. & 9. tom. 5.

Q. 6. art. 4.

Quæst. p. ced. art. 4.

1. dist. 39. q. 2. art. 1. & 3. cõr. q. 19. ar. 4.

Li. 6. Ethic. ca. 12. circa mediũ, 10. 5.

Li. 4. de cõsol. p. 6. paulo a prin.

in summo omnium principe constituta, quæ cuncta disponit: Dispositio autem potest dici tam ratio ordinis rerum in finem, quam ratio ordinis partium in toto.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod sicut in Philosophum in 6. Ethic. Prudentia propriè est præceptiua eorum, de quibus eubalia rectè consiliatur, & synesis rectè iudicat. Unde licet consiliari non oportet Deo sicut quod consiliu est inquisitio de rebus dubijs, tamen precipere de ordinandis in fine, quorum rectè rationem habet, & oportet Deo sicut illud Psal. Præceptum posuit, & non præteribit. Et sic hoc oportet Deo ratio prudentiam, & prouidentiam. Quamuis et dicitur possit ipse ratio agenda cum consiliu in Deo sit, non per inquisitionem, sed per certitudinem cognitionis, ad quam consiliantes inquirendo perueniunt. Unde dicit Ephes. 1. Qui operatur omnia secundum consilium voluntatis sue.

AD SECUNDUM dicendum, quod ad curam duo pertinent. Ratio ordinis, quæ dicitur prouidentia: & dispositio & executio ordinis, quæ dicitur gubernatio. Quorum primum est æternum, sicut temporale.

AD TERTIUM dicendum, quod prouidentia est in intellectu, sed præsupponit voluntatem finis. Nullus enim precipit de agenda per finem, nisi veli finem. Unde præsupponit & prudentia virtutes morales, per quas appetitus se habet ad bonum, ut dicitur in 6. Ethic. Et tamen si prouidentia ex aequali respiciat voluntatem & intellectum diuinum, hoc esset absurdum: detrimendo diuine simplicitatis, cum voluntas & intellectus in Deo sint idem, ut dicitur est.

ARTICULVS II.

De prouidentia Dei in rebus creatis.

AD PRIMUM sic proceditur. Vt quod non omnia sunt subiecta diuinæ prouidentiam. Nullum enim prouisum est foruitum: Si ergo omnia sunt prouisa a Deo, nihil erit foruitum. Et sic perit casus, & fortuna. Quod est contra communem opinionem.

¶ 2 Præterea, Omnis sapiens prouisor excludit defectum & malum quantum potest ab his, quorum curam gerit. Videmus autem multa mala in rebus esse. Aut igitur Deus non potest ea impedire (& sic non est omnipotens) aut non de omnibus curam habet.

¶ 3 Præterea, Quæ ex necessitate eueniunt, prouidentiam, seu prudentiam non requirunt. Unde sicut in Philosophum in 6. Ethic. Prudentia est recta ratio cogitantiu de quibus est consiliu, & electio. Cum igitur multa in rebus ex necessitate eueniant, non omnia prouidentiam subdunt.

¶ 4 Præterea, Quicquid, quod dimittit sibi, non subest prouidentiam alicuius gubernantis. Sed homines sibi ipsi dimittant a Deo, sicut illud Eccle. 15. Deus ab initio constituit hominem, & reliquit eum in manu consilij sui. Et spalter mali, sicut illud, Dimisit illos sicut desideria cordis eorum. Non igitur omnia diuinæ prouidentiam subfunt.

¶ 5 Præterea, Apofolus 1. Cor. 9. dicit, quod non est Deo cura de bobus. Et eadem ratio de alijs creaturis irrationalibus. Non igitur omnia subfunt diuinæ prouidentiam.

SED CONTRA est, quod dicitur Sapientia 8. de diuina sapientia, quæ attingit a fine vsque ad finem foriter & disponit omnia suauiter.

RESPONDO dicendum, quod quidam totaliter prouidentiam negauerunt, sicut Democritus & Epicurei, ponentes mundum factum esse casu. Quidam vero posuerunt in corruptibilia tamen prouidentiam subiacere, corruptibilia vero non sicut in diuina, sed sicut in species: sic enim in corruptibilia sunt. Ex quorum persona dicitur Iob. 22. c. Nubes latibulum eius, & circa cardines celi perambulat, neque nostra considerat. A corruptibiliu autem generalitate excepit Rabbi Moyses homines per splendorem intellectus, quæ participant. In alijs autem indiuuis corruptibilibus aliorum opinionem est securus. sed necesse est dicere omnia diuinæ prouidentiam subiacere, non in vniuersali tamen, sed et in singulari. Quod sic pater. Cum enim agens agat per finem, tamen se extendit ordinatio effectuum in fine, quantum se extendit causa

salitas primi agentis. Ex hoc enim contingit in operibus alicuius agentis aliquid prouenire non ad finem ordinatum, quæ effectus ille consequitur ex alia causa præter intentionem agentis. Causa salitas autem Dei, quæ est primus agens, se extendit vsque ad omnia entia non solum quantum ad principia speciei, sed et quantum ad indiuidua principia, non solum in corruptibilibus, sed et in corruptibiliu. Unde necesse est omnia, quæ habent quocunque modo esse, ordinata esse a Deo in finem, sicut illud Apofolus ad Romanos 13. Quæ a Deo sunt ordinata sunt. Cum ergo nihil aliud sit Dei prouidentiam quam ratio rerum in fine, ut dictum est, necesse est omnia in quantum participant esse, in tantum subdi diuinæ prouidentiam. Sicut et supra ostensum est, quod Deus omnia cognoscit, & vniuersalia & particularia. Et cum cognitio eius coparetur ad res sicut cognitio artis ad artificia (ut supra dictum est) necesse est quod omnia supponatur suo ordini, sicut omnia artificia subduntur ordini artis.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod aliter est de causa vniuersali, & de causa particulari. Ordinatio enim causa particularis aliquid potest exire, non autem ordinem causa vniuersalis. Non enim subducitur aliquid ab ordine causa particularis, nisi per aliquam aliam causam particulari impedientem. Sicut lignum impeditur a combustionem per actionem aquæ. Unde, cum omnes causas particulares concludantur sub vniuersali causa, impossibile est aliquid effectum ordinem cause vniuersalis effugere. In quantum igitur aliquis effectus ordinem alicuius cause particularis effugit, dicitur esse casuale, vel foruitum respectu cause particularis: sed respectu cause vniuersalis, a cuius ordine subtrahi non potest, dicitur esse prouisum. Sicut & eorum duorum seruatorum, licet sit casualis in quantum ad eos, est tamen prouisus a domino, qui eos, sciens sic ad vnum locum mittit, ut vnum de alio nesciat.

AD SECUNDUM dicendum, quod aliter de eo est, quod habet curam alicuius particularis, & de prouisor vniuersali, quæ prouisor particularis excludit defectum ab eo, quod eius curam subdit, quantum potest: sed prouisor vniuersalis prouisor aliquid defectum in aliquo particulari accidere, ne impediat bonum totius. Unde corruptiones, & defectus in rebus naturalibus dicitur esse naturæ particularis, sed tamen sunt de intentione naturæ vniuersalis, in quantum defectus vniuersalis credit in bonum alterius, vel et totius vniuersi. Nam corruptio vniuersalis est generatio alterius, per quam species conseruatur. Cum igitur Deus sit vniuersalis prouisor totius entis, ad ipsius prouidentiam pertinet, ut prouisor quodam defectus esse in aliquibus particularibus rebus, ne impediat bonum vniuersi perfectum. Si enim omnia mala impedirentur; multa bona deessent vniuersi. non enim esset vita leonis, si non esset occisio animalium: nec esset patientia martyrum, si non esset persecutio tyrannorum. Unde dicit Augustinus in Enchiridion. Deus omnipotens nullo modo sineret malum aliquod esse in operibus suis, nisi vsque adeo esset omnipotens, & bonus, ut beneficeret et de malo. Ex duabus autem rationibus, quas nunc solvimus, videtur moti fuisse, quod diuinæ prouidentiam subtraxerunt corruptibilia, in quibus inueniuntur casualia, & mala.

AD TERTIUM dicendum, quod homo non est institutor naturæ, sed vniuersi in operibus artis & virtutis ad suum vsum rebus naturalibus. Vniuersi prouidentiam humana non se extendit ad necessaria, quæ ex natura proueniunt, ad quæ tamen se extendit prouidentia Dei, qui est auctor naturæ. Et ex hac ratione videtur moti fuisse, quod cursum rerum naturalium subtraxerunt diuinæ prouidentiam attribuente ipse sum necessitati materia, ut Democritus & alij naturales antiqui.

AD QUARTUM dicendum, quod in hoc quod dicitur, Deum hominem sibi reliquisse, non excluditur homo a diuina prouidentiam, sed ostenditur, quod non præfigitur ei virtus operatiua determinata ab vniuersi sicut rebus naturalibus: quæ aguntur tamen quasi ab altero dicitur

90
287
235

Art. pced.

88
85
Q. 14. art. 6. & 11.

120

c

253

123

Ench. cap. 1. ad princip. cap. 10. 3.

113

recte

328

c

131

c

219

131

habet ad sensum, lib. 20. Moral. cap. 9.

refert in fine, non aut seipsa agunt, quasi se dirigentia in fine, vt creaturæ rationales p liberum arbitriū, quo cōsiliant & eligūt. Vnde signanter dicit, In manu cōsiliij sui. Sed qd ipse actus lib. ar. reducit in pū scuti in causam, necesse est vt ea; q ex lib. arbitrio sunt, diuina prouidentia subdant. Prouidentia. n. hominis continet sub prouidentia dei, sicut causa particularis sub causa vniuersali. Hominum aut iustorū quodā excellentiori mō Deus habet prouidentia q impiorū, inquantū nō pmitit cōtra eos euenire aliquid, qd finaliter impediatur salutē eorū. Nā diligentiū Deum oīa cooperant in bonum, vt dī Roma. 8. Sed ex hoc ipso, q impios nō retrahit a malo culpa, dī eos dimittere: nō tū ita, qd totaliter ab eius prouidentia excludant, alioquin in nihilū deciderent, nisi p eius prouidentia cōseruarent. Et ex hac rōne vī motus fuisse Tullius, qui res humanas, de quibus cōsiliatur, diuinam prouidentia subtraxit.

AD QVINTVM dicendum, q quia creatura rationalis habet p libe. arbit. dñm suū actus (vt dictum est) specialia quodā mō subdit diuinā prouidentia, vt. scilicet imputet aliquid ad culpā vel ad meritum: & reddat ei aliquid vt pena vel pñium. Et quantum ad hoc curā Dei Apostolus a bobus remouet, nō tū ita q in diuina irrationaliū creaturā ad Dei prouidentiam nō pñeant, vt Rabbi Moyses existimauit.

ARTICVLVS III.

Vtrum Deus immediate omnibus prouideat.

AD TERTIVM sic procedit. Vt qd Deus non immediate omnibus prouideat. Qui quid enim est dignitatis, Deo est attribuendum. Sed ad dignitatem alicuius regis pertinet q habeat, ministros quibus medianibus subditis prouideat. Ergo multo magis Deus non immediate omnibus prouidet. 2 Præterea, ad prouidentiam pertinet res in fine ordinare. Finis aut cuiuslibet rei est eius pfectio & bonū. Ad quamlibet aut causam pñet effectū suū pducere ad bonū. Quilibet igit causa agens est causa effectus prouidentia. Si igit Deus omnibus immediate prouidet, subtrahuntur omnes causæ secundæ.

3 Præterea, August. dicit in ench. q melius est quodam nescire q scire, vt visā. Et idē dicit Philo. in 12. Metaph. Sed omne quod est melius, Deo est attribuendum. Ergo Deus non habet immediate prouidentiam quorundam vilium & minimorum.

SED CONTRA est, quod dī Job. 34. Quem constituit alium super terram? aut quem posuit super orbem, quē fabricatus est? Super quo dicit Greg. Mūdo per seipsum regit, quem per seipsum cōdidit? RESPONDEO dicendū, q ad prouidentiam duo pertinent. scilicet ratio ordinis rerum, pñsaram in fine, & executio huius ordinis, quæ gubernatio dicitur.

Quantum igit ad Primum horum Deus immediate omnibus prouidet, qui in suo intellectu habet rōnem omnium etiam minimorū, & quascunq; causas aliquibus effectibus præfecit, dedit eis virtutē ad illos effectus producendo. Vnde oportet q ordinem illorū effectuum in sua ratione præhabuerit.

Quantum autem ad Secundum, sunt aliqua media diuina prouidentia: quia inferiora gubernat p superiora, non pp defectū suæ virtutis, sed pp abundantiam suæ bonitatis, vt dignitatē causalitatis et creaturis cōicet. Et fm hoc excluditur opinio Platonis (quam * narrat Greg. Nicensus) triplicem prouidentiam ponentis. Quarum prima est summi Dei, qui primo & principaliter prouidet rebus spiritualibus, & cōsequenter toti mundo quantum ad gñā, species & causas vniuersales. Scdā verō, prouidentia est, qua prouidetur singularibus gñabilium & corruptibilium. Et hanc attribuit dī: q circumuehit celos, id est substantijs separatis, q mouent corpora celestia circulariter. Tertiā verō prouidentia est rerū hu-

manarum: quā attribuebat demonibus quos Platonici ponebant mediōs inter nos, & Deos, vt narrat August. 9. de * ciuit. Dei.

AD PRIMVM ergo dicendum, q habere ministros executores suæ prouidentie pñet ad dignitatem regis. Sed q nō habeat rōnem eorum, q per eos agenda sunt, est ex defectu ipsius. Omnis enim scientia operatiua tanto perfectior est, quanto magis particularia considerat, in quibus est actus.

AD SECUNDVM dicendum, q per hoc q Deus habet immediate prouidentiam de rebus omnibus, non excluduntur causæ secundæ, quæ sunt executrices huius ordinis, vt ex suprādictis patet*.

AD TERTIVM dicendū q nobis melius est non cognoscere mala & vilia, in quantum p ea impediuntur a consideratione aliquorum meliorū: q a non possumus simul multa intelligere: Sc in quantum cogitatio malorū pñet in interdū voluntatē in malū: Sed hoc nō habet locū in Deo, q simul oīa vno intuitu videt, & cuius voluntas ad malum flexi nō pōt.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum prouidentia rebus pñis necessitatem imponat.

AD QVARTVM sic procedit. Vt qd diuina prouidentia necesse atē reb' pñis imponat. Oīs n. effectus, q habet aliquid cām p se qd est vel fuit, ad quā de necessitate sequit' pñem: ex necessitate, vt Philol. pbat in 6. * Metaphys. Sed prouidentia Dei (cum sit æterna) pñit & ad cā sequit' effectus de necessitate. Nō n. pōt diuina prouidentia nūcari. Ergo prouidentia diuina necessitatē reb' pñis imponit.

2 Præterea, Vnusquisq; pñis stabilit' op' suū quāu pōt nō deficiat. Sed Deus est summū potens. Ergo necessitatis firmitatē reb' a se pñis tribuit. 3 Præterea, Boet. dicit 14. de con. q factū ab immobilibus prouidentia proficiens exordijs actus fortunat'q; hominum indissolubili causarum connectione astringit. Videtur ergo q prouidentia necessitatem rebus pñis imponat.

SED CONTRA est, q dicit Dionys. * 4. cap. de diuin. nom. q corrumpe naturam nō est diuinā prouidentia. Hoc autē habet quorundam rerum natura q sint contingentia. Non igitur diuina prouidentia necessitatē rebus imponit contingentiā excludens.

RESPONDEO dicendū, q prouidentia diuina quibūdā rebus necessitatē imponit, non aut omnibus, vt quidam crediderunt. Ad prouidentia. n. pertinet ordinare res in fine. Post bonitatē aut diuinam, q est finis a rebus separatuse, principale bonū in ipsis rebus existens est pfectio vniuersū. Quæ quidē rō esset, si non oēs gradus essendi inuenirent in rebus. Vnde ad diuinā prouidentia pñet oēs gradus entia pducere. Et ideo quibūdā effectibus præparauit causas necessarias vt necessariū euenirent, quibūdā verō causas contingentes vt euenirent cōtingenter fm conditionem proximarum causarum e.

AD PRIMVM ergo dicendum, q effectus diuine prouidentie nō solū est aliquid euenire quocunq; modo, sed aliquid euenire vel contingenter, vel necessario. Et ideo euenit infallibiliter & necessario, q diuina prouidentia disponit euenire infallibiliter & necessario: & euenit contingenter, quod diuinā prouidentie rō habet vt cōtingenter eueniat.

AD SECUNDVM dicendū, q in hoc est immobilis & certus diuinā prouidentia ordo, q ea, quæ ab ipso prouidentur, eueniunt eo modo, quo ipse prouidet, sicut necessario siue contingenter. AD TERTIVM dicendum, q indissolubilitas illa & immutabilitas quā Boet. agit, pñet ad certitudinē prouidentie, q non deficit a suo effectu neq; a modo eueniendi, quem prouidet, non autē pertinet ad necessitatē rebus. Et cōsiderandū est q necessarium & contingens proprie consequuntur ens in-

Li. 9. de ciuit. Dei, ca. 1. & 2. 10. 5.

Q. 19. art. 5. & 8.

I 38

Sup. q. 19. ar. 8. & 12. qd. 10. ar. 4. & 1. dist. 39. q. 2. ar. 4. & 2. c. 6. 9. 70. 71. 93. fin. & 94. & 100. 3. ca. 141. 14. & op. 15. cap. 15. 11. 6. Metaph. text. 7. 10. 3.

li. 4. de cōsol. profa. 6. pat. ant. mediū. * Ca. 4. nō mediū remōrē ante finē.

a b 105 143 c

122

ens in quantum huiusmodi. Vnde modus contingentie & necessitatis cadit sub prouisione Dei, qui est vniuersalis prouisor totius entis: non autem sub prouisione aliquorum particularium prouisorum.

QV AESTIO XXIII.

De Prouisione, in oīo articulo diuisa.

POST cōsiderationē diuinæ prouidentie agēdum est de prouisione, & de libro vitæ.

Et circa prouisionem quaruntur octo.

1 Primo, vtrum Deo conueniat prouisione.

2 Secundo, quid sit prouisione: & vtrum ponat aliquid in prouisione.

3 Tertio, vtrum Deo competat reprobatio aliquorum hominum.

4 Quarto, de cōparatione prouisionis ad electionem, vtrum scilicet prouisioni eligantur.

5 Quinto, vtrum merita sint causa vel ratio prouisionis, vel reprobatōis aut electionis.

6 Sexto, de certitudine prouisionis, vtrum scilicet prouisioni infallibiliter saluentur.

7 Septimo, vtrum numerus prouisorū sit certus.

8 Octauo, vtrum prouisione possit iuari precibus sanctorum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum homines prouideantur a Deo.

AD PRIMVM sic procedit. Vide qd homines nō prouidentur a Deo. Dicit enim Damas. in * 2. lib. Oportet cognoscere q oīa quidē p cognoscit Deus: nō autē oīa p determinat. Præcognoscit enim ea, que in nobis sunt nō autē p determinat ea: sed merita & demerita humana sūt in nobis, in quantum sum' nostrorū actū domini p liberū arbi. Ea ergo, que pertinent ad meritū vel demeritū, non prouidentur a Deo. Et sic hominū prouisione tollitur.

2 Præterea, Oīs creaturæ ordinantur ad suos fines p diuinā prouidentia, vt supra dictū est. Sed aliq; creaturæ nō dicuntur prouideri a Deo. Ergo nec homines.

3 Præterea, Angeli sūt capaces beatitudinis, sicut & homines. Sed angelis nō competit prouisioni (vt videtur, cum in eis nunquā fuerit miseria: prouisione autem est propositum miserendi, vt dicit * Aug.) Ergo homines non prouidentur a Deo.

4 Præterea, Beneficia hominis a Deo collata per spiritum sanctum vniuersis sanctis reuelantur, fm illud Apost. 1. Cor. 2. Nos autē nō spiritū huius accepimus mūdī, sed spiritū, qui ex Deo est, vt sciamus q a Deo donata sūt nobis. Si ergo homines prouiderentur a Deo (cūm prouisione sit Dei beneficium) esset prouisionis nota sua prouisione: Quod patet esse falsū.

SED CONTRA est, quod dicitur Roman. 8. Quos prouidit, hos & vocat.

RESPONDEO dicendum q Deo conueniens est homines prouideri, Omnia enim diuina prouidentia subiacent, vt supra ostēsum est. Ad prouidentia autē pertinent res in fine ordinare, vt dictum est. Finis autē, ad quē res creatæ ordinant' a Deo, est duplex, Vn' q excedit proportionē naturæ creatæ & facultatē, & hic finis est vita æterna, q in diuina visione cōsistit: q est supra naturā cuiuslibet creaturæ, vt supra habitū est. Alius autē finis est naturæ creatæ pportio: quæ scilicet res creata potest attingere fm virtutē suæ naturæ. Ad illud autē, ad quod non potest aliquid virtutē suæ naturæ puenire, oportet q ab alio trāmittat, sicut sagitta a sagittate mittit ad signū. Vnde proprie loquēdo rationalis creatura, q ē capax vite æternæ, pducitur in ipsā quasi a Deo trāmissa. Cuius quidē transmissionis ratio in Deo pexistit, sicut & in eo est ratio ordinis omnium in finem, q diximus esse prouidentia. Ratio autem alicuius scendi i mente alicuius existens est qdā pexistencia rei scendæ i eo. Vnde ratio videt' trāmissionis creaturæ rationalis i finem vite æternæ, prouisione nominat. Nā

135 146

I 39

vnū simile habet de p. 2. 1. di. 40. q. 2. a. v. nico. & 3. cōtra cap. vii. * cap. 30. principio.

quest. præcedēt. ar. 1. & 2. * quest. p. 4. Quest. 12. art. 4.

b 238

destinare est mittere. Et sic patet q prouisione quantum ad obiecta, est quadam pars prouidentie.

AD PRIMVM ergo dicendum, q Damas. nominat prædeterminationem impositionem necessitatis: sicut est in rebus naturalibus, quæ sunt p determinatæ ad vnū. Quod patet ex eo quod subdit, nō enim vult malitiam, neque competit virtutem. Vnde prouisione nō excluditur.

AD SECUNDVM dicendum, q creaturæ irrationales non sunt capaces illius finis, qui facultatē humanæ naturæ excedit, Vnde non proprie dicuntur prouideri. et si aliquando abusuē prouisione nominetur respectu cuiuscunq; alterius finis.

AD TERTIVM dicendum, q prouisioni conuenit angelis, sicut & hominibus: licet nūquā fuerint miseri. Nā motus nō accipi' p specē a termino a quo; sed a termino ad quē. Nihil enī refert quāu ad rationē dealbationis, vti ille, q dealbat fuerit niger, aut pallid' vel rubeus. Et similiter nihil refert ad rōnē prouisionis, vtrum aliquis prouideatur i vitā æternā a statu miseræ, vel non. Quāuis dici possit q omnis collatio boni supra debitū eius, cui conferitur, ad misericordiā pñeat: vt supra dictū est.

AD QVARTVM dicendum, q etiam si aliquibus ex speciali privilegio sua prouisione reueletur, nō tamen conuenit vt reueletur omnibus: quia sic illi, qui non sunt prouisioni, desparent, & securitas in prouisione negligentiam pareret.

ARTICVLVS II.

Vtrum prouisione aliquid ponat in prouisione.

AD SECUNDVM sic procedit. Videtur q prouisione ponat aliquid in prouisione. Oīa enī actio ex se passioē infert. Si ergo prouisione actio est in Deo, oportet q prouisione passio sit in prouisione.

2 Præterea, Orig. dicit * super illud Rō. 1. Qui p. prouisionis ē, & c. Prouisione ei' est q nō ē, sed de prouisione ei' est q est. Et Aug. dicit i lib. de prouisione sanctorū: Quid est prouisione nisi prouisione alicuius existens: Ergo prouisione nō est nisi alicuius existens, & ita ponit aliquid in prouisione.

3 Præterea, Præparatio est aliquid i præparato. Sed prouisione est præparatio beneficiorū Dei, vt dicit Aug. in * lib. de prouisione sanctorum, Ergo prouisione est aliquid in prouisione. 4 Præterea, Tēporale nō ponitur in diffinitione æterni. Sed gratia, quæ est aliqd tēporale, ponitur in diffinitione prouisionis. Nā prouisione dicit esse præparatio gratiæ in præsentia, & gloriæ in futuro. Ergo prouisione non est aliquid æternum. Et ita oportet quod nō sit in Deo, sed in prouisione. Nam quicquid est in Deo, est æternum.

SED CONTRA est, q Aug. * dicit, quod prouisione est pñsencia beneficiorū Dei. Sed pñsencia non est in pñsenti, sed in pñsente. Ergo nec prouisione est in prouisione, sed in prouisione.

RESPONDEO dicendū, q prouisione, non est aliquid in prouisione, sed in prouisione. Dicitur * est enim, q prouisione est quadam pars prouidentie. Prouidentia autē nō est in rebus pñis, sed est qdā ratio in intellectu pñis, vt supra dictū est. Sed executio prouidentie, quæ gubernatio dicitur, passioē quidē est in gubernatis, actioē autē est in gubernante. Vnde manifestum est, q prouisione est quēdā ratio ordinis aliquorū in salutē æternam in mēte diuina existens: executio autē hui' ordinis est passioē quēdā in prouisione, actioē autē est in Deo. Est autē executio prouisionis vocatio & magnificatio, fm illud Apostoli ad Rom. 8. Quos prouisioni, hos & vo. & quos vocauit, hos & magnificauit.

AD PRIMVM ergo dicendū, q actiones in exteriori materia trāseuntes infert' est se passionem, vt calefactio & secatio e, nō autem actiones in agente manentes.

133 4

I 40

1. lib. 40. q. 1. art. 1. sup. illud. Qui fact' est ei secundū carnē tom. 3.

lib. de bono perseueran. c. 14. 10. 7.

lib. 2. q. est de bone p. seueratis, ca. 14. 10. 7.

art. pced.

Q. 22. a. 1.

276

manentes ut sunt intelligere & velle, ut supra dictum est. Et talis actio est in predestinatione. Unde predestinatio non ponit aliquid in predestinatione. Sed executio eius, quae transit in exteriores res, ponit in eis aliquem effectum.

AD SECVNDVM dicendum, quod predestinatio aliquando sumitur per realem missionem alicuius ad aliquem terminum: & sic predestinatio non est nisi eius quod est. Alio modo sumitur predestinatio per missionem, quam aliquis mente concipit, sicut quod dicitur de predestinatione quod mente sumitur, prout in hoc secundo modo dicitur Macha. 6. cap. quod Eleazarus predestinavit non admittere illicita propter vitam amorem. Et sic predestinatio potest esse eius quod non est. Tamen predestinatio ratione antecessionis importat, potest esse eius quod non est, qualitercumque eius predestinatio sumatur.

AD TERTIVM dicendum, quod duplex est predestinatio. Quaedam patientis ut patitur, & haec predestinatio est in predestinato. Quaedam alia est agentis ut agat, & haec est in agente. Et talis predestinatio est predestinatio, prout aliquod agens per intellectum dicitur se predestinare ad agendum in quantum praecipit rationem operis sciendi, Et sic Deus ab aeterno predestinavit predestinando concipiens rationem ordinis aliquorum in salutem.

AD QUARTVM dicendum, quod gratia non ponit in diffinitione predestinationis quasi aliquid existens de essentia eius: sed in quantum predestinatio importat respectum ad gratiam, ut causa ad effectum: & actus ad obiectum. Unde non sequitur quod predestinatio sit aliquid temporale.

ARTICVLVS III.
Vtrum Deus aliquem hominem reprobet.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quod Deus nullum hominem reprobet. Nullus enim reprobat quem diligit, sed Deus omnem hominem diligit, secundum illud Sap. 11. Diliges omnia, quae sunt, & nihil odisti eorum, quae fecisti. Ergo Deus nullum hominem reprobat.

¶ 2. Praeterea, si Deus aliquem hominem reprobat, oportet quod sic habeat reprobationem ad reprobato, sicut predestinatio ad predestinatos. Sed predestinatio est causa salutis predestinatorum. Ergo reprobatio erit causa perditionis reproborum. Hoc autem est falsum. Dicitur enim Osee 13. Perditio tua Israel ex te est, tanquam modo ex me auxilium tuum. Non ergo Deus aliquem reprobat.

¶ 3. Praeterea, nulli debet imputari quod vitari non potest. Sed si Deus aliquem reprobat, non potest vitare quin ipse peccat. Dicit enim Eccles. 7. Considera opera Dei, quae nemo possit corrigere quae ipse despexerit. Ergo non esset hominibus imputandum quod peccant. Hoc autem est falsum. Non ergo Deus aliquem reprobat.

SED CONTRA est, quod dicitur Mal. 1. Iacob dilexi, Esau autem odio habui.

RESPONDEO dicendum, quod Deus aliquos reprobat. Dicitur enim supra, quod predestinatio est pars providentiae. Ad providentiam autem pertinet permittere aliquem defectum in rebus providentiae subdantur, ut supra dictum est. Unde, cum per divinam providentiam homines in vitam aeternam ordinantur, pertinet etiam ad divinam providentiam ut permittat aliquos ab isto fine deficere. Et hoc dicitur reprobare. Sic igitur sicut predestinatio est pars providentiae respectu eorum, quae divinius ordinantur in vitam aeternam salutem, ita reprobatio est pars providentiae respectu illorum, quae ab hoc fine decidunt. Unde reprobatio non nominatur praesentiam tantum, sed aliquid addit secundum rationem sicut & providentia: ut supra dictum est. Sicut enim predestinatio dicitur in 1. includit voluntatem conferendi gratiam & gloriam, ita Aug. lib. 1. reprobatio includit voluntatem mittendi aliquem cadere in culpam & inferendi damnationis poenam pro culpa.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod Deus omnes homines de predestinatione diligit, & etiam omnes creaturas, in quantum omnibus grat. ca. 2. vult aliqui bonum: non tamen quodcumque bonum vult omnibus. In quantum igitur quibusdam non vult hoc bonum, quod est vita aeterna, dicit eos habere odio, vel reprobare.

AD SECVNDVM dicendum, quod aliter se habet

reprobatio in causando quam predestinationem. Nam predestinatio est causa & causa quae expectatur in futura vita ad predestinationem, sicut gloria, & eius quod percipitur in praesenti, sicut gratia. Reprobatio vero non est causa eius quae est in praesenti, sicut culpa, sed est causa derelictionis a Deo. Est tamen causa eius quae redditur in futuro, sicut poena eterne. Sed culpa provenit ex lib. arbitrio eius, qui reprobatur & a gratia deserit. Et secundum hoc verificatur dictum prophetae, sicut Perditio tua Israel ex te.

AD TERTIVM dicendum, quod reprobatio Dei non subrahatur aliquid de potentia reprobati. Unde cum dicitur quod reprobatus non potest gratiam adipisci, non est hoc intelligendum secundum impossibilitatem ab soluta, sed secundum possibilitatem conditionatam, sicut supra dictum est, quod predestinatio necesse est saluari necessitate conditionata, quae non tollit libertatem arbitrii. Unde licet aliquis non possit gratiam adipisci qui reprobatur a Deo; tamen quod in hoc peccatum vel illud labatur, ex eius lib. arbitrio contingit. Unde & merito sibi imputat culpam.

ARTICVLVS IIII.
Vtrum predestinatio eligatur a Deo.

AD QUARTVM sic proceditur. Videtur, quod predestinatio non eligatur a Deo. Dicit enim Dio. 4. cap. de di. no. quod sicut sol corporeus non eligendo omnibus corporibus lumem immittit, ita & Deus suam bonitatem. Sed bonitas divina communicatur praecipue aliquibus secundum participationem gratiae & gloriae. Ergo Deus absque electione gratiam & gloriam communicat. Quod ad predestinationem pertinet.

¶ 2. Praeterea, electio est eorum quae sunt: sed predestinatio ab aeterno est, etiam eorum quae non sunt. Ergo predestinantur aliqui absque electione.

¶ 3. Praeterea, electio quandam discretionem importat. Sed Deus vult omnes homines salvos fieri, ut dicitur 1. Tim. 2. Ergo predestinatio quae praordinat homines in salutem, est absque electione.

SED CONTRA est, quod dicitur Eph. 1. Elegit nos in ipso ante mundi constitutionem.

RESPONDEO dicendum, quod predestinatio secundum rationem praesupponit electionem & electionem dilectionem. Cuius ratio est: quia predestinatio (in dictum est) est pars providentiae. Providentia autem sicut & prudentia, est ratio in intellectu existens praecipua ordinationis aliquorum in finem, ut supra dictum est. Non autem praecipitur aliquid ordinandum in finem nisi praexistere voluntate finis. Unde predestinatio aliquorum in salutem aeternam praesupponit secundum rationem, quod Deus illorum velit salutem. Ad quod pertinet electio & dilectio. Dilectio quidem in quantum vult eis hoc bonum salutis aeternae. Nam diligere est velle alicui bonum, ut supra dictum est. Electio autem in quantum hoc bonum aliquibus praesupponit vult eis quodammodo reprobare, ut supra dictum est. Electio tamen & dilectio aliter ordinantur nobis & in Deo, eo quod in nobis voluntas diligendi non causat bonum, sed ex bono pexistente incitatur ad diligendum. Et ideo eligimus aliquem, quod diligamus. Et sic electio electionem praecedit in nobis. In Deo autem est econverso. Nam voluntas eius, quae vult bonum alicui, contingendo, est causa quod illud bonum ab eo praesupponit habetur. Et sic patet, quod dilectio praesupponit electionem secundum rationem, & electio predestinationem. Unde omnes predestinati sunt electi & dilecti.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod si consideretur communicatio bonitatis divinae communiter, absque electione bonitatis sua communicat, in quantum nihil est quod non participet aliquid de bonitate eius, ut supra dictum est. Sed si consideretur communicatio istius vel illius boni, non absque electione tribuit, quia quaedam bona dantur aliquibus, quae non dantur alijs. Et sic in collatione gratiae & gloriae acceditur electio.

AD SECVNDVM dicendum, quod quando voluntas eligens prouocatur ad eligendum a bono in te praesistente,

In corp. ar. existente, tunc oportet quod electio sit eorum quae sunt, & & q. 10. a. 2. cut accidit in electione nostra. Sed in Deo est aliter ut dicitur Aug. ser. 1. Et ideo sicut dicit Aug. 1. Eliguntur a Deo qui non sunt, neque; tamen errat qui eligunt.

AD TERTIVM dicendum, quod sicut supra dictum est, Deus vult omnes homines salvos fieri antequam dederit (quod non est simpliciter velle, sed secundum quid) non autem consequenter, quod est simpliciter velle.

ARTICVLVS V.
Vtrum praesentia meritum sit causa predestinationis.

AD QUINTVM sic proceditur. Vtrum, quod praesentia meritum sit causa predestinationis. Dicitur. n. cap. vlt. Et Apost. Rom. 8. Quos praesciuit, hos & predestinavit. Et gl. Ambr. super illud 1. Rom. 9. Miserebor cui misererebor, &c. dicit, misericordia illi dabo quae praescio toto corde reuerfuri ad me. Ergo videtur quod praesentia meritum sit causa predestinationis.

¶ 2. Praeterea, predestinatio divina includit divinam voluntatem, quae irrationalis esse non potest, cum predestinatio sit praesentia merito, ut supra dicitur. Sed nulla alia ratio potest esse predestinationis nisi praesentia meritum. Ergo praesentia meritum est causa, vel ratio predestinationis.

¶ 3. Praeterea, non est iniquitas apud Deum in d. Rom. 9. Iniquum autem esse vult, ut aequalibus inaequalia dederit. Oes autem homines sunt aequales & secundum naturam & secundum peccatum originale. Attenditur autem in eis inaequalitas secundum merita vel demerita praetiorum actuum. Non igitur inaequalia praeparat Deus hominibus predestinando & reprobando, nisi propter differentiam meritum praesentiam.

SED CONTRA est, quod dicit Apost. ad Tit. 3. Non ex operibus instituit, quae fecimus nos, sed secundum misericordiam salvos nos fecit. Sicut autem salvos nos fecit, ita & predestinavit nos salvos fieri. Non ergo praesentia meritum est causa, vel ratio predestinationis.

RESPONDEO dicendum, quod cum predestinatio includat voluntatem (ut supra dictum est) sic inquirenda est ratio predestinationis, sicut inquiratur ratio diuinae voluntatis. Dicitur autem supra, quod non est assignare causam diuinae voluntatis ex parte actus volendi, sed potest assignari ratio ex parte volentium, in quantum. Deus vult esse aliquid pro alio. Nullus ergo fuit ita infans mentis, quod diceret merita esse causam diuinae predestinationis ex parte actus predestinantis. Sed hoc sub ratione voluntatis, ut supra dictum est, predestinatio habeat aliquam causam. Et hoc est quare, vtrum Deus praordinaverit se daturum effectum predestinationis alicui pro merito aliqua. Fuerunt igitur quidam qui dixerunt quod effectus predestinationis praordinat alicui pro merito pexistente in alia vita. Et haec fuit positio Orige, qui posuit aias humanas ab initio creatas, & secundum diuersitatem suorum operum diuersos statum eas fortiori in hoc mundo corporibus vnitatis. Et Sed hanc opinionem excludit Apost. Rom. 9. dicens, Cum non dicitur nati fuerint, aut aliquid egissent boni vel mali, non ex operibus, sed ex vocante dicitur est: quia maior seruetur minori. Fuerunt ergo alij qui dixerunt, quod merita pexistente in hac vita sunt ratio & causa effectus predestinationis. Posuerunt. n. Pelagiani quod initium boni facienti sit ex nobis, consummatio autem a Deo. Et sic ex hoc contingit quod alicui datur predestinationis effectus, & non alteri: quia unus initium dedit se preparando, & non alij.

Sed hoc est quod dicit Apost. 2. Corint. 3. quod non sumus sufficientes cogitare aliquid a nobis quasi ex nobis. Nullum autem anterius principium inueniri potest, quod cogitatio. Vnde non potest dici, quod aliquid in nobis initium existat, quod sit ratio effectus predestinationis. Vnde fuerunt alij, qui dixerunt, quod merita sequentia predestinationis effectus, sunt ratio predestinationis: ut intelligatur quod ideo Deus dat gratiam alicui, & praordinavit se ei daturum, quia praesciuit eum bene vltimum gratia. Sicut si Rex dat alicui militi equum, quae scit eo bene vltimum

rum. Sed isti videntur distinxisse inter id quod est ex gratia, & id quod est ex lib. arbitrio. Quasi non possit esse id ex utroque. Manifestum est autem, quod id quod est gratia, est predestinationis effectus, & hoc non potest poni ut ratio predestinationis, cum hoc sub predestinatione concludatur. Si igitur aliquid aliud ex parte nostra sit ratio predestinationis, hoc erit praeter effectum predestinationis. Non est autem distinxisse quod est ex lib. arbitrio, & ex predestinatione: sicut nec est distinxisse quod est ex causa secunda & causa prima. Diuina. n. prudentia, prouocatur effectus pro operatione causarum secundarum, ut supra dictum est. Vnde & id quod est per lib. arbitrio, est ex predestinatione. Dicitur enim est ergo, quod effectus predestinationis considerare possumus dupliciter. Vno modo in particulari, & sic nihil prohibet aliquem effectum predestinationis esse causam & rationem alterius. Posteriori modo quidem prioris secundum rationem causae finalis, proter vero posterioris secundum rationem causae meritoriae. Quae reducitur ad dispositionem materiae. Sicut si dicamus, quod Deus praordinavit se daturum alicui gloriam ex merito, & quod praordinavit se daturum alicui gratiam, ut mereret gloriam. Alio modo potest considerari predestinationis effectus in communi. Et sic impossibile est, quod totus predestinationis effectus in communi habeat aliquam causam ex parte nostra. Quia quicquid est in hodie ordinans ipsum in salutem, comprehendit totum sub effectu predestinationis, et ipsa praeparatio ad gratiam. Neque enim hoc fit nisi per auxilium diuinum, & secundum illud Thren. vlt. Conuertere nos dicit ad te, & conuertemur. Haberem hoc modo predestinatio ex parte effectus pro ratione diuinam uoluntatem, ad quam totus effectus predestinationis ordinatur ut in fine, & ex qua praecedit sicut ex principio primo mouente.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod vltus gratiae praesentis non est ratio collationis gratiae, nisi secundum rationem causae finalis, ut dictum est.

AD SECVNDVM dicendum, quod predestinatio habet rationem ex parte effectus in communi ipsam diuinam bonitatem. In particulari autem vult effectus ratio alteri, ut dictum est.

AD TERTIVM dicendum, quod ex ipsa bonitate diuina ratio sumi potest predestinationis aliorum & reprobationis aliorum. Sic. n. Deus dicit omnia pro sua bonitatem fecisse, ut in rebus diuina bonitas praesentetur. Necessario est autem quod diuina bonitas (quae in se est vna & simplex) multiformiter representetur in rebus propter hoc, quod res creatae ad simplicitatem diuinam attingere non possunt. Et inde est quod ad completionem vniuersi requirunt diuersi gradus rerum quaedam alia, & quaedam infimum locum teneant in vniuerso. Et multiformitas graduum conseruetur in rebus, Deus permittit aliqua mala fieri ne multa bona impediatur, ut supra dictum est. Sic igitur consideremus totum genus humanum, sicut totam rerum vniuersitatem. Voluit igitur Deus in hominibus quantum ad aliquos, quos predestinat, suam repraesentare bonitatem, pro modo misericordiae parcendo: & quantum ad aliquos, quos reprobat, pro modo iustitiae puniendo. Et haec est ratio, quare Deus quosdam eligit, & quosdam reprobat. Et haec causam assignat Apost. ad Rom. 9. dicens, Volens Deus ostendere iram, id est vindictam iustitiae, & notam facere potentiam suam, sustinuit, id est permittit in multa patientia vasa irae apta in interitum, ut ostenderet diuitias gloriae suae in vasa misericordiae, quae preparauit in gloria. Et 2. Tim. 2. dicit. In magna domo non solum sunt vasa aurea & argentea, sed et lignea & fictilia. Et quidam quidem in honorem, quidam in contumeliam. Sed quare hos eligit in gloriam, & illos reprobat, non habet rationem, nisi diuinam voluntatem. Unde Aug. 7. dicit super Ioannem. Quare hunc trahat, & illum non trahat, noli uelle diiudicare, non remouere, si non uis errare. Sicut et in rebus naturalibus potest assignari ratio (cum prima materia tota sit in se vniuersa) quare vna pars est sub forma ignis, & alia sub forma terrae a Deo in principio condita: ut sic sit diuer-

I 4 I

1. d. 40. q. 4. ar. 1. & 2. Et 3. co. c. vlt. Et ro. 9. l. 2. fina.

130

Ar. 1. huius quaeft.

Q. 2. a. 2.

Quaest. p. videntia: ut supra dictum est. Sicut enim predestinatio dicitur in 1. includit voluntatem conferendi gratiam & gloriam, ita Aug. lib. 1. reprobatio includit voluntatem mittendi aliquem cadere in culpam & inferendi damnationis poenam pro culpa.

Aug. lib. 1. de pred. & g. c. 6. & 9.

Q. 19. a. 2.

I 4 2

infra q. 6. 7. 4. ar. 1. co. & 1. d. 41. ar. 1. & 2. f. & ver. q. 6. ar. 1. co. & 2. & ro. 7. 9. l. 2. co. 3. ca. 4. circa principiu. Argum. 118

Ar. 1. huius quaeft. Q. 2. a. 1.

Q. 20. ar. 2. & 3.

Ar. 3. huius quaeft.

128

Q. 6. ar. 4.

250 261

Q. 19. ar. 5.

312

In corp. ar.

In corp. ar.

49 250 38

Q. 22. ar. 2 Aug. lib. 7. ad Simpl. q. 2. Et de pra. & gr. c. 3. & 11. 6. hypog. & p. def. san. c. 12. & li. 2. c. 8.

Tract. 26 2 non remouere a principi. tom. 9.

diuersitas specierū reb' naturalib'. Sed quare hoc pars materia est sub ista forma, & illa sub alia, de pedit ex simplici diuina voluntate: sicut ex simplici voluntate artificis deditur; quod ille lapis est ista parte parietis, & in illa alia: quauis rō artis habeat q' aliq' sint in hac, & aliquid sint in illa. Neq; tñ pp hoc est iniquitas apud Deū si in equalia nō in equalibus p' parat. Hoc n. esse iustitiam rōnē, si p' dēstinatio nis effect' ex debito redderet, & nō daret ex grā. In his. n. q' ex grā datur, pōt aliquis p' libito suodare cui vult plus, vel minus (dum modo nulli subtrahat debitum) abiq; p' iudicio iustitiae. Et hoc est quod dicit pater. famul. Matth. 20. cap. Tolle qd tuū est, & vade, an non licet mihi quod volo facere?

ARTICVLVS VI.

Verum prædeterminationis sit certa

I44

AD SEPTIMUM sic procedit. Vt q' prædeterminationis sit certa. Quia super illud Apocal. 3. cap. Tene & 5. quoli. quod habes, ne alius accipiat coronā. t. dicit Augu. q. 1. art. 2. q' alius non est accepturus, nisi iste perdidit. Pōt & 1. quo. ergo & acquiri & perdi coronā, quæ est prædeterminationis effectus. Non est igit' prædeterminatio certa. 12. quol. ar. q' 2. Præterea, Posito possibili nullū sequit' impossibili. 3. & ver. bile. Possibile est aut aliq' prædeterminatum (vt Petrum) peccare, & tūc occidi. Hoc aut' posito sequitur prædeterminationis effectum frustrari. Hoc igit' nō est impossibile. Non ergo est prædeterminatio certa. 11. 4. co. 4. q' 3. Præterea, Quicquid De' potuit pōt. Sed potuit non prædeterminare quæ prædeterminauit, Ergo nūc pōt non prædeterminare. Ergo prædeterminatio nō est certa.

SED CONTRA est, qd super illud Rom. 8. Quos p'scruit, hos & p'determinauit, &c. dicit gl. Prædeterminatio * est p'æscientia & p'paratio beneficiorū Dei, Aug. li. de qua certissimē liberantur quicunq; liberantur. RE SPONDEO dicēdū, q' prædeterminatio certissimē & infallibiliter consequitur suum effectum, nec tñ imponit necessitatem, vt. c. effectus eius ex necessitate proueniat. Didum est * enim q' prædeterminatio est pars p'uidentiæ. Sed nō oīa, quæ p'uidentiæ subduntur, necessaria sunt: sed quæ d' cōtingēt' eueniat s'm conditionem causarum p'ximarum, quas ad tales effectus diuina p'uidentiā ordinat. Et tñ p'uidentiā ordo est infallibilis, vt s. * ostēsum est. Sic igit' & ordo prædeterminationis est certus, & tñ libertas arbitrij nō tollitur ex qua contingēt' prouenit prædeterminationis effectus.

AD HOC ET Cōsideranda sunt q' s. * dicta sunt de diuina scientia & de diuina voluntate, q' contingentia a rebus nō tollit, licet certissima & infallibilia sint. AD PRIMUM ergo dicēdū, q' coronā d' esse aliquid dupliciter. Vno mō ex p'determinatione diuina, & sic nullus coronā suam amittit. Alio mō ex merito grā. Quod n. meremur quodammodo nsum est. Et sic suam coronam aliquis amittere pōt per peccatum mortale sequens. Alius aut' illā coronā amissam accipit, in quātū loco eius subrogat. Non. n. p'mittit Deus aliquos cadere, quin alios erigat, s'm illud Iob. 34. Cōteret multos & in numerabiles, & stare faciet alios p' eis. Sic. n. in locū angelorū cadētū substituit sunt hoīes: & in locū Iudæorum gentiles. Substituit aut' in statu grāe etiam quantum ad hoc coronam cadētis accipit q' de bonis, q' alius fecit, in æterna vita gaudebit, in qua vnusquisq; gaudebit de bonis tā a se q' ab alijs factis.

AD SECUNDVM dicēdū, q' licet sit possibile eum, q' est prædeterminatus, mori in peccato mortali s'm se consideratum, tñ hoc est impossibile posito p'ur. s. ponit eum esse prædeterminatum. Vnde non sequitur quod prædeterminatio falli possit.

AD TERTIVM dicēdū, q' cum prædeterminatio includat diuinā voluntatē, sicut s. dictum est, * quod Deū velle aliquid creatū est necessarium ex suppo-

Ar. 4. hui' quaft.

Ar. 4. hui' quaft.

Ar. 4. hui' quaft.

sitione pp immutabilitatem diuinæ voluntatis, nō tñ absolute ita dicēdū est hic de p'determinatione. Vñ non oportet dicere, q' Deus possit nō p'determinare quæ p'determinauit in sensu cōposito accipiēdo, licet absolute cōsiderādo De' possit p'determinare, vel nō p'determinare, sed ex hoc non tollit p'determinationis certitudo.

ARTICVLVS VII.

Verum numerus prædeterminationum sit certus.

AD SEPTIMUM sic procedit. Vt q' numerus p'determinationum non sit certus. Numerus n. cui potest fieri additio, non est certus: sed numero p'determinationum potest fieri additio, vt v' dicit enim Deut. 1. cap. Dñs Deus n' addat ad hūc numerū multa milia. * Glo. 1. diffinitū apud Deū, q' nūc q' sunt eius. Ergo numerus p'determinationū non est certus. 2. Præterea, Nō pōt assignari rō quare magis in hoc numero. q' in alio, Deus hoīes p'ordinet ad salutē, sed nihil a Deo sine rōne disponit. Ergo non est certus numerus saluandorū p'ordinatus a Deo. 3. Præterea, Operatio Dei est perfectior q' operatio naturæ. Sed in operibus naturæ bonū inuenitur vt in pluribus, defectū aut' & malū vt in pauciorib'. Si igit' a Deo institueret' numerus saluandorū, plures essent saluandi q' damnandi. Cuius p'riū ostēdit Marth. 7. vbi d' Lata & spaciōsa est via, q' ducit ad perditionem, & multi sunt qui intrant p' eam. Angusta est porta & arcta via, quæ ducit ad vitam, & pauci sunt qui inueniunt eam. Non ergo est p'ordinatus a Deo numerus saluandorum.

SED CONTRA est, quod August. dicit in * lib. de correptione & gratia. Certus est p'determinationum numerus qui neque augetur potest, neq; minui. RESPONDEO dicēdū, q' numerus p'determinationum est certus. Sed quidam dixerunt eum esse certum formaliter, sed non materialiter: vt puta si dicerem certum esse, q' centum vel mille saluentur, non autem q' hi, vel illi. Sed hoc tollit certitudinē p'determinationis, de qua iam * diximus. Et ideo oportet dicere, q' numerus p'determinationum sit certus Deo non solum formaliter, sed et materialiter. Sed aduertendum est, q' numerus p'determinationū certus Deo d' non solum rōne cognitionis, quia. f. scit quot sunt saluandi (s'c. n. Deo certus est etiam numerus guttarum pluuia & arenæ maris) sed rōne electionis & diffinitionis cuiusdam.

AD CUIUS EVIDENTIÀ est sciendū, q' omne agens intendit facere aliquid finitum, ut ex supradictis de infinito * apparet. Quicunq; aut' intendit aliquā determinatā mensurā in suo effectu, excogitat aliquē numerū in partibus essentialibus eius, q' p' se requirunt ad p'fectionē totius. Non. n. p' se elegit aliquē numerū in his, q' nō principalit' requirunt, sed solū pp aliud. Sed in tāto numero accipit h'mōi, in quantum sunt necessaria pp aliud. Sicut adificator excogitat determinatā mensurā domus, & et determinatum numerū mansorū, quas vult facere in domo, & determinatum numerum mensuratū parietis vel tecti. Non aut' eligit determinatum numerū lapidum, sed accipit tot quot sufficiunt ad explendam tantā mensurā parietis. Sic igit' considerandum est in Deo respectu totius vniuersitatis, q' est eius effectus. P'ordinauit. n. in qua mensura deberet esse totum vniuersum, & quis numerus esset conueniens essentialib' partib' vniuersi: q' s. h'nt aliquo mō ordinem ad perpetuitatē, quot. f. sphaeræ, quot stellæ, quot elemēta, quot species rerum. Indiuidua verò corruptibilia nō ordinant ad bonum vniuersi quāsi principaliter, sed quasi secundario, in quātū in eis saluat bonū speciei. * Vnde licet Deus sciat numerū oīum indiuiduorū, nō tñ numerus vel bonū vel culicū, vel aliquorū h'mōi est per se p'ordinatus a Deo. Sed tot huiusmodi diuina p'uidentiā p'ordinat-

lib. de cor. rep. & gra. c. 13. to. 7. Ar. p'cedenti.

Ar. p'cedenti.

Ar. p'cedenti.

Ar. p'cedenti.

Ar. p'cedenti.

Ar. p'cedenti.

Ar. p'cedenti.

Ar. p'cedenti.

xit, quot sufficiunt ad specierū cōseruationē. Inter bēs aut' creaturas principalis ordinatur ad bonū vniuersi creatura rationalis, q' in quātū huiusmodi corruptibiles sunt, & potissimē illæ, q' beatitudinē cōsequuntur, q' immēdiatū attingit vltimum finem. Vnde certus est Deo numerus p'determinationū, non solum per modū cognitionis, sed etiā per modū cuiusdā principalis p'nitionis. Non sic aut' omnino est de numero reprobatorū, qui videntur esse p'ordinari a Deo in bonū electorū, quibus omnia cooperatur in bonū. De numero aut' omnū p'determinationum hominū q'st, dicit quidam q' tot ex hominibus saluabuntur quot angeli ceciderunt. Quidam verò, q' tot saluabuntur quot angeli remaserunt. Quidā verò, q' tot ex hominibus saluabuntur quot Angeli ceciderunt, & in super tot quot fuerunt angeli creati. Sed melius dicitur, quod soli Deo est cognitio numerus electorum in superna felicitate locandus.

AD PRIMUM ergo dicendum quod verbum illud Deuteronomio est intelligendū de illis, q' sunt p'notati a Deo respectu p'sentis iustitiae. Horū enim numer' & augere & minuitur, & nō numerus p'determinationū.

AD SECUNDVM dicēdū, q' ratio quātitatatis alicuius partis accipiēda est ex p'portione illius partis ad totū. Sic enī ē apud Deū ratio, quare tot stellas fecerit vel tot rerū species, & quare tot p'determinauit ex p'portione partium principalū ad bonū vniuersi.

AD TERTIVM dicendum, q' bonum p'portionatū cōmuni statū naturæ accidit vt in pluribus, & deficit ab hoc bono vt in pauciorib'. Sed bonū, q' excedit cōmune statū naturæ, inuenitur vt in pauciorib', & deficit ab hoc bono vt in pluribus. Sicut pater, q' plures homines sunt q' habent sufficiētē sciētā ad regimē vitæ suæ, pauciores autem q' hac scientia carēt, q' mox riones vel stulti dicuntur: sed paucissimi sūt respectu aliorū, q' attingūt ad habēdā p'fundā scientiam intelligibilū rerū. Cū igitur beatitudo æterna i visionē Dei consistens excedat cōmune statū naturæ, & p'cipue s'm quod est gratia desinita per corruptionē originalis peccati, pauciores sunt q' saluātur. Et in hoc etiā maximē miser cordia Dei apparet q' aliquos illā salutē erigit, a qua plurimi deficiūt, secundū cōmune cursum & inclinationem naturæ.

ARTICVLVS VIII.

Verum prædeterminatio possit inuari precibus sanctorum.

I46

AD OCTAVM sic procedit. Videntur q' prædeterminatio non possit inuari precibus sanctorū. Nul lum enim æternū impedit ab aliquo tēporali. Et per cōsequens nō potest tēporale inuare ad hoc q' aliquid æternum sit. Sed prædeterminatio est æterna. Cū igitur preces sanctorum sit tēporales non possunt inuare ad hoc quod aliquis p'determinetur. Non ergo prædeterminatio inuatur precibus sanctorum. 2. Præterea, Sicut nihil indiget cōsilio, nisi p'pter defectū cognitionis, ita nihil indiget auxilio, nisi p'pter defectū virtutis. Sed neutrum horū competit Deo p'determinati. Vnde dicitur Rom. 11. Quis adiuuit spiritū Domini? aut quis consiliarius eius fuit? Ergo p'determinatio non inuatur precibus sanctorum. 3. Præterea, Eiusdem est adiuuari & impediti. Sed prædeterminatio nō potest aliquo impediti. Ergo non potest aliquo inuari.

SED CONTRA est, qd dicit Genes. 25. q' Isaac rogauit Deū p' Rebecca vxore sua, & dedit cōceptū Rebecca. Ex illo aut' cōceptu natus est Iacob, q' p'determinatus fuit. Nō aut' fuisset impleta p'determinatio, si natus nō fuisset. Ergo p'determinatio inuatur precib' sanctorū.

RESPONDEO dicendum, q' circa hanc quæstionē diuersi errores fuerunt. Quidā enim attendentes certitudinē diuinę p'determinationis dixerūt su p'hasa esse orationes, vel quicquid aliud fiat ad salutē æternā, consequēndā: quæ his factis vel non factis p'determinati-

Ar. p'cedenti.

Ar. p'cedenti.

Ar. p'cedenti.

Ar. p'cedenti.

Ar. p'cedenti.

consequunt, reprobati non consequuntur. Sed contra hoc sunt oēs admonitiones sacræ scripturæ exhortantes ad orationē, & alia bona opera. Alij vero dixerūt, q' per orationes mutatur diuina p'determinatio. Et hæc dicitur fuisse opinio Aegyptiorū, q' ponebant ordinationē diuinā, quam fatum appellabant, a libris sacrificijs & orationibus impediti posse. Sed contra hoc etiā ē auctoritas sacræ scripturæ. Dicit enī 1. Reg. 15. Porrō triūphator Israel nō parceret, neque p'gnitudine flectetur. Et Rom. 11. dicitur q' sine penitentia sunt dona Dei & vocatio. Et ideo ali' ter dicēdū q' in p'determinatione duo sunt consideranda, scilicet ipsa p'ordinatio diuina & effect' eius. Quātū igitur ad primū, nullo modo p'determinatio inuatur precibus sanctorum. Nō enim precibus sanctorum sit q' aliquis p'determinetur a Deo. Quantum verò ad s'm dicitur p'determinatio inuari precib' sanctorū & alijs bonis operibus: quæ p'uidentiā (cuius p'determinatio est pars) nō subtrahit causas secūdas: sed sic p'uidet effect' vt etiā ordo causarum secundarū subiacet p'uidentiæ. Sicut igit' sic p'uidetur naturalis effect' vt etiā causæ naturales ad illos naturales effect' ordinantur, sine q'bus illi effect' nō pueniēt: ita p'determinatio a Deo salus alicui' vt etiā sub ordine p'determinationis cadat q'quid hominē promouet in salutem, vel orationes p'prie, vel aliorū, vel alia bona, vel quicquid huiusmodi, sine q'bus aliquis salutē non consequitur. Vnde p'determinatio conandū est ad bene operandū & orandum: quia per huiusmodi p'determinationis effectus certitudinaliter impletur. Propter quod dicitur 2. Petr. 1. Satagite, vt per bona opera certam vestram vocationem & electionem faciatis.

AD PRIMUM ergo dicēdū, quod ratio illa ostēdit, quod prædeterminatio non inuatur precibus sanctorum quantum ad ipsam p'ordinationem.

AD SECUNDVM dicēdū, q' aliquis dicitur adiuuari per alium dupliciter. Vno modo in quantum ab eo accipit virtutē & sic adiuuari, infirmi est: vnde Deo nō cōpetit, & sic intelligitur illud, q' adiuuit spiritū Domini? Alio modo dicitur q' adiuuari per aliquid: quem exequitur suam operationem, sicut dominus per ministrū. Et hoc modo Deus adiuuat p' nos in quantum exequimur suā ordinationē, s'm illud. 1. ad Cor. 3. Dei enim adiutores sumus. Neque hoc est p'pter defectū diuinæ virtutis, sed quia virtus causis medijs vt ordinis pulchritudo seruatur fratribus, & vt etiā creaturis dignitatē causalitatis communicet.

AD TERTIVM dicendum, q' secundæ causæ non possunt egredi ordinē causæ primæ vniuersalis (vt supra dictū est) sed ipsum exequuntur. Et ideo p'determinatio p' creaturas potest adiuuari, sed nō impediti.

QV AESTIO XXIII.

De libro vite, in tres articulos diuisa.

DE INDE considerandum est de libro vitæ. Et circa hoc quæruntur tria. Primo, quid sit liber vitæ. Secundo, cuius vitæ sit liber. Tertio, utrum aliquis possit deleri de libro vitæ.

ARTICVLVS PRIMVS. Verum liber vite sit idem quod p'determinatio. AD PRIMUM sic procedit. Videtur, q' liber vitæ nō sit idem quod p'determinatio. Dicitur enī Eccl. xxiii. Hæc omnia liber vitæ. Glo. Id est, Nouū & vetus testamentū, hoc aut' non est p'determinatio. Ergo liber vitæ non est idem quod p'determinatio. 2. Præterea, August. in 1. lib. 20. de Ciuit. Dei, ait, q' liber vitæ est quædam vis diuinæ, qua fieri vt cuius que opera sua bona vel mala in memoriā reducantur. Sed vis diuinā non videtur pertinere ad p'determinationem, sed magis ad tributum potentia. Ergo liber vitæ non est idem quod p'determinatio. 3. Præterea, P' dēstinatiōni opponitur reprobatio.

Ar. p'cedenti.

Ar. p'cedenti.

Ar. p'cedenti.

Ar. p'cedenti.

Ar. p'cedenti.

Ar. p'cedenti.

Ar. p'cedenti.

batio. Si igitur liber vitæ esset prædestinatio, inueniretur liber mortis, sicut liber vitæ.

*Glo. ordi-
m. ibid. &
Iunio ex
Cassiodo-
ro.

Sed CONTRA est, quod dicitur in *gl. super illud Psal. 68. Delectant de libro viuentium. Liber iste est notitia Dei, qua prædestinavit vitam quos præsciuit.

Art. 4. q. 1.
præcederi.

RESPONDEO dicendum, quod liber vitæ in Deo dicitur metaphoricè sicut similitudinè a rebus humanis acceptam. Est enim consuetudine apud homines, quod illi, qui ad aliquid eligunt, conscribunt in libro: ut pote milites vel consiliarios, quomodo dicebant patres conscripti. Patet autem ex præmissis, quod omnes prædestinati eliguntur a Deo ad habendam vitam æternam. Ipsa ergo prædestinatio ad conscriptionem dicitur liber vitæ. Dicitur enim metaphoricè aliquid conscribitur in intellectu alicuius, quod firmiter in memoria tenet, sicut illud Proverb. 3. Ne obliuiscaris legis meæ, & præcepta mea cor tuum custodiat. Et post pauca sequitur, Describit illa in tabulis cordis tui. Nā & in libris materialibus aliquid conscribitur ad succurrendum memoriæ. Vnde ipsa Dei notitia, qua firmiter retinet se alios prædestinasse ad vitam æternam, dicitur liber vitæ. Nā sicut scriptura libri est signum eorum, quod scienda sunt, ita Dei notitia est quoddam signum apud ipsum eorum quod sunt adducendi ad vitam æternam, sicut illud 2. Timotheo. 2. Firmum fundamentum Dei stat, habens signaculum hoc, nonit dominus qui sunt eius.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod liber vitæ potest dici dupliciter. Vno modo conscriptio eorum, qui sunt electi ad vitam, & sic loquimur nunc de libro vitæ. Alio modo potest dici liber vitæ conscriptio eorum, quod ducunt in vitam. Et hoc dupliciter. Vt sicut agendorum, & sic nouum & uetus testamentum dicitur liber vitæ. Vel sicut iam factorum, & sic illa notitia diuina, qua fiet ut cuilibet in memoria reducantur facta sua, dicitur liber vitæ. Sicut et liber militie potest dici, in quo scribuntur electi ad militiam, uel in quo traditur quis militaris, uel in quo recitantur facta militum. Vnde patet solutio ad SECUNDVM.

AD TERTIVM dicendum, quod non est consuetum conscribi eos, qui reprobantur, sed eos qui eliguntur. Vnde reprobationi non respondet liber mortis, sicut prædestinationi liber vitæ.

AD QVARTVM dicendum, quod sicut dicitur differre liber vitæ a prædestinatione, importat. n. notitia prædestinationis, sicut et ex glo. inducta apparet.

ARTICVLVS II.

AD SECVDVM sic proceditur. Vbi dicitur, quod liber vitæ non fit solum respectu vitæ gloriæ prædestinatorum. Liber enim vitæ est notitia vitæ. Sed deus per vitam suam cognoscit omnem aliam vitam. Ergo liber vitæ precipue dicitur respectu vitæ diuinæ, & non solum respectu vitæ prædestinatorum.

Præterea, sicut uita gloriæ est Deo, ita uita naturalis. Si igitur notitia vitæ gloriæ dicitur liber vitæ, et notitia vitæ naturalis dicitur liber vitæ.

Præterea, aliquid eliguntur ad gratiam, quod non eliguntur ad uitam gloriæ, ut patet per id quod dicitur Ioan. 6. Nōne duodecim uos elegi, & unus ex uobis diabolus est? Sed liber vitæ est conscriptio electionis diuinæ, ut dicitur. Ergo etiam est respectu vitæ gratiæ.

Sed CONTRA est, quod liber vitæ est notitia prædestinationis, ut dicitur. Sed prædestinatio non respicit nisi gratiam, nisi sicut ordinat ad gloriam. Nō enim sunt prædestinati qui habent gratiam, & deficiunt a gloria. Liber igitur vitæ non dicitur nisi respectu gloriæ.

RESPONDEO dicendum, quod liber vitæ, ut dicitur, est importat conscriptionem quandam, siue notitiam electorum ad uitam. Eligunt autem aliquos ad id quod non competit sibi sicut suam naturam. Et iterum id ad quod eliguntur aliquos, habet rationem finis. Non enim miles eligitur aut conscribitur ad hoc quod amaretur, sed ad hoc quod pugnet: hoc enim est proprium officium, ad quod militiam ordinatur. Finis autem supra naturam existens, est uita

gloriæ, ut supra dicitur. Vnde proprie liber vitæ respicit uitam gloriæ.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod uita diuina est protul est uita gloriola, est Deo naturalis. Vnde respectu eius non est electio, & per consequens neque liber vitæ. Non enim dicitur quod aliquis homo eligatur ad habendum sensum, uel aliquid eorum quod consequuntur naturam. Vnde per hoc etiam patet solutio ad secundum. Respectu enim uitæ naturalis, non est electio, neque liber vitæ.

AD TERTIVM dicendum, quod uita gratiæ non habet rationem finis, sed rationem eius quod est ad finem. Vnde ad uitam gratiæ non dicitur eligi, nisi in quantum uita gratiæ ordinatur ad gloriam. Et per hoc illi qui habent gratiam, & excidunt a gloria, non dicuntur esse electi simpliciter, sed sicut non dicuntur esse scripti simpliciter in libro vitæ, sed sicut quidam, sicut de eis in ordinatione notitia diuina existit, quod sint habituri aliquem ordinem ad uitam æternam secundum participationem gratiæ.

ARTICVLVS III.

AD TERTIVM sic proceditur. Vbi dicitur, quod nullus delectatur de libro vitæ. Dicitur enim Augustinus in 20. de Ciuitate Dei, quod præscientia Dei quod non potest falli, liber uitæ est. Sed præscientia Dei non potest aliquid subtrahi. Similiter neque a prædestinatione. Ergo nec de libro vitæ potest aliquid deleri.

Præterea, quicquid est in aliquo, est in eo per modum eius in quo est: sed liber uitæ est quod æternum & immutabile. Ergo quicquid est in eo, est ibi non temporaliter, sed immobiliter & indelebiter.

Præterea, Delictio scripturæ opponitur. Sed aliquis non potest de nouo scribi in libro uitæ. Ergo neque inde deleri potest.

Sed CONTRA est, quod dicitur in Psal. 68. Delectantur de libro uiuentium.

RESPONDEO dicendum, quod quidam dicunt, quod de libro uitæ nullus potest deleri: in re ueritatem, potest tamen aliquis deleri sicut opinionem hominum. Est enim consuetum in scripturis ut aliquid dicatur fieri, quod innotescit, & sicut hoc aliqui dicuntur esse scripti in libro uitæ, in quantum homines opinantur eos ibi scriptos per præsentem iustitiam quam in eis uident. Sed quod apparet uel in hoc seculo uel in futuro, quod ab hac iustitia exciderunt, dicuntur inde deleri. Et sic etiam exponitur in * glo. delictio talis, super illud Psal. 68. Delectantur de libro uiuentium. Sed quia non deleri de libro uitæ ponitur inter præmia iustorum, sicut illud Apocal. 3. Qui uicerit sic, uestietur uestimentis albis, & nō delebo nomen eius de libro uitæ (quod autem sanctis repromittit, non est solum in hominum opinionem) potest dici, quod deleri uel non deleri de libro uitæ, non solum ad opinionem hominum referendum est, sed et quantum ad rem. Est enim liber uitæ conscriptio ordinatorum in uitam æternam. Ad quod ordinat aliquis ex duobus, scilicet ex prædestinatione diuina, & hæc ordinatio nunquam deficit, & ex gratia. Quicunque enim gratiam habet, ex hoc ipso est dignus uita æterna. Et hæc ordinatio deficit interdum, quia aliqui ordinati sunt ex gratia habita ad habendum uitam æternam, a qua tamen deficiunt per peccatum mortale. Illi igitur qui sunt ordinati ad habendum uitam æternam ex prædestinatione diuina, sunt simpliciter scripti in libro uitæ: quia sunt ibi scripti ut habituri uitam æternam in seipsa, & isti nunquam delentur de libro uitæ. Sed illi qui sunt ordinati ad habendum uitam æternam, non ex prædestinatione diuina, sed solum ex gratia dicitur esse scripti in libro uitæ, non simpliciter, sed sicut quidam: quia sunt ibi scripti ut habituri uitam æternam non in seipsa, sed in sua causa. Et tales potest deleri de libro uitæ, ut delictio non referatur ad notitiam Dei, quasi Deus aliquid præsciat, postea nesciat, sed ad rem scitam: quia sci-

I49

1. di. 3. r. q.
1. ar. 2. q.
& di. 40. q.
1. ar. 2. 5. &
q. 3. 3. &
phi. 4. co. n.
fia. & heb.
12. libr. 4.
co. 4. fin.
lib. 20. de
Ciuil. Dei.
c. 15. in fi.
tom. 5.

In corp.
artic.

Q. 23. ar. 1.

Glof. ordi.
naria ibi
Psal. 68.

I50

1. dist. 42.
q. 1. ar. 1.
Et 1. cōtra
cap. 16. &
li. 7. c. 7. 8.
9. & 10. Et
Q. 3. ar. 3.

Q. 14. art.
8. & q. 19.
artic. 4.

Q. 3. ar. 2.
Q. 4. ar. 1.
& 2.

Li. 5. met.
tex. 17. co.
mo. 3.

quæ scilicet Deus seipsum aliquando ordinari in uitam æternam, & postea non ordinari cum deficit a gratia.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod delictio (ut dicitur) non refertur ad liberum uitæ ex parte præscientiæ, quasi in Deo sit aliqua mutabilitas, sed ex parte præscitorum quæ sunt mutabilia.

AD SECVDVM dicendum, quod licet res in Deo sint immutabiliter, tamen in seipsis mutabiles sunt. Et ad hoc pertinet delictio lib. uitæ.

AD TERTIVM dicendum, quod eo modo quo aliquis dicitur deleri de libro uitæ, potest dici quod ibi scribitur de nouo uel secundum opinionem hominum, uel secundum quod de nouo incipit habere ordinem ad uitam æternam per gratiam. Quod etiam sub diuina notitia comprehenditur, licet non de nouo.

Q V A E S T I O XXV.

De diuina potentia, in sex articulis discussa.

POST considerationem diuinæ præscientiæ & uoluntatis & eorum quæ ad hoc pertinent: restat considerandum de diuina potentia, et circa hoc queruntur sex.

- Primo, utrum in Deo sit potentia.
- Secundo, utrum eius potentia sit infinita.
- Tertio, utrum sit omnipotens.
- Quarto, utrum possit facere quod ea quæ sunt præterita, non fuerint.
- Quinto, utrum Deus possit facere quæ non facit, uel prætermittere quæ facit.
- Sexto, utrum quæ facit, possit facere meliora.

ARTICVLVS PRIMVS.

Utrum in Deo sit potentia.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quod in Deo non sit potentia. Sicut enim prima materia se habet ad potentiam, ita Deus (quod est agens primū) se habet ad actum. Sed prima materia se considerata, est absque omni actu. Ergo agens primū (quod est Deus) est absque potentia. Præterea, secundum Philosophum, si quælibet potentia, in melior est actu. Nā forma est melior quam materia, & actio quam potentia. Est enim finis eius. Sed nihil est melius eo quod est in Deo: quæquid est in Deo, est deus, ut supra ostensum est. Ergo nulla potentia est in Deo.

Præterea, potentia est principium operationis. Sed operatio diuina est eius essentia, cum in Deo nullū sit accidens. Essentia autem diuina non est aliquid principium. Ergo nulla potentia est in Deo.

Præterea, supra ostensum est, quod scientia Dei & uoluntas eius sunt causa rerum. Causa autem & principium idem sunt. Ergo non oportet in Deo assignare potentiam, sed solum scientiam & uoluntatem. Sed CONTRA est, quod dicitur in Psal. 88. Potēs es Domine, & ueritas tua in circuitu tuo.

RESPONDEO dicendum, quod duplex est potentia, scilicet passiuā (quæ nullo modo est in Deo) & actiuā quæ oportet in Deo iunne ponere. Manifestū est enim, quod uoluntatis & scientiæ actus & perfecti, sicut hoc est principium actuum alicuius. Passiua autem uoluntatis & scientiæ actus est deficientis & imperfecti. Ostensum est autem supra, quod Deus est purus actus & simpliciter & uoluntatis & scientiæ perfecti: neque in eo aliqua imperfectio locum habet. Vnde sibi maximè coepit esse principium actuum, & nullo modo passiua. Ratio autem actuum principij conuenit potentia actiue. Nā potentia actiua est principium agendi in aliud, potentia uero passiuā est principium patiendi ab alio ut Philosophus dicitur. Meta. Relinquit ergo quod in Deo maximè sit potentia actiua.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod potentia actiua non dicitur actus, sed fundatur in eo. Nam uoluntatis & scientiæ actus sicut quod est actus, potentia uero passiuā dicitur contra actum. Nam uoluntatis & scientiæ actus dicitur secundum quod est in potentia. Vnde hæc potentia excluditur a Deo, non autem actiua. Sum. S. Thom. Par. 1.

AD SECVDVM dicendum, quod quoadocunque actus est aliud a potentia, oportet quod actus sit nobilior potentia. Sed actio Dei non est aliud ab eius potentia, sed utrunque est essentia diuina: quia nec esse eius est aliud ab eius essentia. Vnde non oportet quod aliud sit nobilior quam potentia Dei.

AD TERTIVM dicendum, quod potentia in rebus creatis non solum est principium actionis, sed et effectus. Sic igitur in Deo saluatur ratio potentia: quæ ad hoc, quod est principium effectus, non autem quæ ad hoc, quod est principium actionis, est diuina essentia: nisi forte sicut modū intelligendi, ut diuina essentia (quæ in se simpliciter præhabet quæquid perfectionis est in rebus creatis) potest intelligi & sub ratione actionis & sub ratione potentia: sicut et intelligitur sub & ratione suppositi habentis naturam, & sub ratione nature. Sic igitur in Deo saluatur ratio potentia, quantum ad hoc, quod est principium effectus.

AD QVARTVM dicendum, quod potentia non ponitur in Deo uel aliquid differens a scientia & a uoluntate. Sed solum sicut ratio, in quantum sicut potentia importat rationem principij, exequetur, id quod uoluntas imperat, & ad quod scientia dirigit. Quæ tria Deo sicut idem conueniunt. Vel dicitur, quod ipsa scientia uel uoluntas diuina sicut quæ est principium effectuum, habet rationem potentia. Vnde consideratio scientiæ & uoluntatis præcedit in Deo considerationem potentia, sicut causa præcedit operationem & effectum.

ARTICVLVS II.

Utrum potentia Dei sit infinita.

AD SECVDVM sic proceditur. Videtur, quod potentia Dei non sit infinita. Omne enim infinitum est imperfectum, secundum Philosophum in 3. Physicorum. Sed potentia Dei non est imperfecta. Ergo non est infinita.

Præterea, Omnis potentia manifestat per effectum, alius frustra esset. Si igitur potentia Dei esset infinita, posset facere effectum infinitum. Quod est impossibile.

Præterea, Philosophus probat in 8. octauo Physicorum, quod si potentia alicuius corporis esset infinita, moueret in instanti. Deus autem non mouet in instanti, sed mouet creaturam spirituales per spiritus, creaturam uero corporales per locum & tempus, sicut Augustinus octauo, super Genesim ad litteram. Non ergo est eius potentia infinita.

Sed CONTRA est, quod dicitur Hilar. 1. octauo, de trinitate, quod Deus est immensa uirtutis uicentis, & potens. Omne autem immensum est infinitum. Ergo uirtus diuina est infinita.

RESPONDEO dicendum, quod sicut iam dictum est, sicut hoc potentia actiua inuenitur in Deo, sicut quod ipse actu est. Esse autem eius est infinitum, in quantum non est limitatum per aliquid recipiens, ut patet per hæc, quod supra dicta sunt, cum de infinitate diuinæ essentia ageretur. Vnde necesse est quod actiua potentia Dei sit infinita. In omnibus enim agentibus hoc inuenitur, quod quanto aliquid agens perfectius habet formam, qua agit, tanto est maior eius potentia in agendo. Sicut quanto est aliquid magis calidum, tanto habet maiorem potentiam ad calefaciendum. Et haberet uirtus potentia in infinita ad calefaciendum, si eius calor esset infinitus. Vnde, cum ipsa essentia diuina (per quam Deus agit) sit infinita (sicut supra ostensum est) sequitur quod eius potentia sit infinita.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod Philosophus loquitur de infinito, quod est ex parte materiae non terminata per formam: cuiusmodi est infinitum, quod congruit quantitati. Sic autem non est infinita diuina essentia (ut supra ostensum est) & per consequens nec est potentia. Vnde non sequitur quod sit imperfecta.

AD SECVDVM dicendum, quod potentia agentis uirtuosi nota manifestat in suo effectu. Potentia enim generatiua hominis nihil potest plusquam generare hominem. Sed potentia agentis non uirtuosi non tota manifestat in sui effectu. Sicut potentia Solis non tota manifestat in productione alicuius caliditatis ex purificatis.

e
117

23

d
118

I51

1. di. 43. q.
1. ar. 1. Et
4. cō. c. 44.
co. 2. etc.
65. 13. &
po. q. 1. ar.
2. & epu.
3. c. 19. &
opus. 9. q.
4. Et 12.
Meta. l. 6.
fin.

* text. 63.
& 65.
tom. 3.
11. 8. Phy.
te. 79. r. 2.

* li. 8. sup.
gen. ca. 20.
22. & 23.
11. 8. nō
multum
procul an-
te mediū
ar. præced.

Q. 7. ar. 1.

Q. 7. ar. 1.

Q. 7. ar. 1.

Q. 7. ar. 1.

Q. 7. ar. 1.

Q. 7. ar. 1.

Q. 7. ar. 1.

Q. 7. ar. 1.

Q. 7. ar. 1.

trahatione generati. Manifestum est autem qd Deus non est agens vniocum. Nihil enim aliud potest esse eo conuenire neq; in specie, neq; in genere, vt supra ostensum est. Vn relinquit, qd effectus eius semp est minor, quam potentia eius. Non ergo oportet quod manifestet infinita potentia Dei in hoc qd pducatur effectum infinitum. Et tñ et si nullum effectum pduceret, non esset Dei potentia frustra: quia frustra est quod ordinatur ad finem, quem non attingit. Potentia autem Dei non ordinatur ad effectum sicut ad finem, sed magis ipsa est finis sui effectus.

Ad tertium dicendum, qd Philosophus in 8. Phys. pbat qd si aliquid corpus haberet potentia infinita qd moueret in no tpe. Et tñ ostendit, qd potentia motoris celi est infinita: qd mouere potest tpe infinito. Relinquit ergo fm eius intentione, qd potentia infinita corporis si esset, moueret in no tpe: no aut potentia in corpore motoris. Cuius ratio est, qd corp' mouens aliud corpus est agens vniocum. Vn oportet qd tota potentia agens manifestetur in motu. Quia igitur quato mouentis corporis potentia est maior, tato veloci' mouet: necesse est qd si fuerit infinita, moueat inproporcionabiliter citius: qd est mouere in non tpe. Sed mouens in corpore est agens vniocum. Vn non oportet, quod tota virtus eius manifestetur in motu ita, quod moueat in non tpe. Et praefertim, quia mouet secundum dispositionem suae voluntatis:

ARTICVLVS III.

Vtrum Deus sit omnipotens.

Ad tertium sic proceditur. Videtur, qd Deus non sit omnipotens. Moueri enim & pati aliquid omni est: sed hoc Deus non potest. Est enim immobilis, vt supra dictum est. Non igitur est omnipotens.

2. Praeterea peccare aliquid agere est. Sed Deus non potest peccare, neque seipsum negare, vt dicitur secundum Tim. 2. ergo Deus non est omnipotens.

3. Praeterea, De Deo dicitur, qd omnipotentiam suam parcendo maximè & miserando manifestat. Vltimum igitur, quod potest diuina potentia, est parcere & miserari. Aliquid autem est multo magis quam parcere & miserari, sicut creare alium mundum, vel aliquid hmoi. Ergo Deus non est omnipotens.

4. Praeterea, Super illud 1. Cor. 1. Stult' fecit De' sapientiam huius mundi. dicitur * glof. Sapientia huius mundi fecit Deus stultu ostendit possibile, qd illa impossibile iudicabat. Vn vt qd no sit aliqd iudicandum possibile vel impossibile fm inferiores causas, put sapientia hui' mundi iudicat, sed fm potentia diuina. Si igitur De' sit omnipotens, oia erunt possibilia. Nil ergo impossibile. Su blato aut impossibile tollit necessarium. Na qd necesse est esse, impossibile est non esse. Nihil ergo erit necessarium i reb', si Deus est omnipotens. hoc aut est impossibile. Ergo Deus non est omnipotens.

Sed contra est, quod dicitur Luca 1. Non erit impossibile apud Deum omne verbum.

Respondendo dicendum, qd communiter consentitur omnes Deu esse omnipotentem. Sed rationem omnipotentiae assignare, vt difficile. Dubium enim potest esse qd coprahedat sub ista distributione, cum dicit oia posse Deu. Sed si quis recte consideret (cum potentia dicatur ad possibilia) cum Deus oia posse dicitur, nihil rectius intelligitur quam qd possit oia possibilia, & ob hoc omnipotens dicatur. Possibile autem dicitur dupliciter fm Physic. in 5. Meta. Vno modo per respectum ad aliq' potentiam. Sicut quod subditur humanae potentiae dicitur esse possibile homini. No aut potest dici, qd Deus dicatur omnipotens, quia possit omnia qd sunt possibilia naturae creatae: quia diuina potentia in plura extenditur. Si aut dicatur qd Deus sit omnipotens, quia potest oia quae sunt possibilia suae potentiae: erit circulatorio manifestatio omnipotentiae. Hoc enim no gredit aliud quam dicere qd Deus est omnipotens: quia

potest oia quae potest. relinquitur igitur qd Deus dicatur omnipotens, quia potest oia possibilia absolute: quod est alter modus dicendi possibile. Dicitur autem aliquid possibile vel impossibile absolute ex habitudine terminorum. Possibile quod dicitur qd dicitur non repugnat subiecto, vt Sortem sedere. Impossibile vero absolute, quia dicitur repugnat subiecto, vt hominem esse asinum. Est autem considerandum qd cum vnum quodque agens agat sibi simile, vnicuique potentia actiua correspondet possibile vt obiectum proprium fm rationem illius actus, in quo fundatur potentia actiua. Sicut potentia calefactiua refertur vt ad proprium subiectum ad esse calefactibile. Esse autem diuinu, super quod ratio diuinae potentiae fundat, est esse infinitu no limitatum ad aliquod genus entis, sed phabes in se totu esse pfectione. Vn qd potest habere rationem entis, pfectum sub possibilibus absolute, respectu quoru De' dicitur omnipotens. Nihil aut opponit rationem nisi no ens. Hoc igitur repugnat rationi possibilis absolute, qd subdit diuinu omnipotentia: qd implicat in se esse & non esse simul. Hoc enim omnipotentia no subdit, non p defectu diuinae potentiae, sed quia non potest habere rationem factibilem, neq; possibilem. Quae cum igitur dictione no implicat sub illis possibilibus continetur, respectu quoru dicitur Deus omnipotens. Ea vero, quae dictionem implicat sub diuina omnipotentia no continentur, quia no potest habere possibilium rationem. Vn conuenientius dicitur qd ea no possunt fieri, quam qd Deus ea no possit facere. Neq; hoc est verbum Angeli dicentis, non erit impossibile apud Deum omne verbum. Id enim quod contradictionem implicat, verbum esse no potest: quia nullus intellectus potest illud concipere.

Ad primum ergo dicendum, qd Deus dicitur omnipotens fm potentiam actiuam, non secundum potentiam passiuam, vt dictum est. Vnde quod non potest moueri & pati, non repugnat omnipotentiae.

Ad secundum dicendum, qd peccare est deficere a perfecta ratione. Vnde posse peccare est posse deficere in agendo, quod repugnat omnipotentiae. Et propter hoc Deus peccare non potest, qui est omnipotens.

Quauis Philosophus dicat in 4. Top. qd potest Deus & studiosus praua agere. Sed hoc intelligitur vel sub conditione, cui' antecedes sit impossibile, vt puta si dicam' qd potest De' praua agere, si velit. Nihil, n. p'hibet conditionale esse vera, cui' antecedes est impossibile. Sicut si dicat, si ho est asinus, habet quatuor pedes. Vel vt intelligatur, qd Deus potest aliqua agere, quae nunc praua videntur, qd tñ si ageret, bona essent. Vel loquitur fm communem opinionem gentium, qui homines dicebant transferri in Deos, vt Iouem vel Mercurium.

Ad tertium dicendum, qd Dei omnipotentia ostendit maximè in parcendo & miserando: quia per hoc ostendit Deu habere summam potestatem, qd liberè peccata dimittit. Eius enim qd superioris legi assignat, no est liberè peccata pdonare. Vel quia parcendo hominibus & miserando perducit eos ad participationem infiniti boni, qd vltim' effectus diuinae virtutis. Vt quia (vt supra dictum est) effectus diuinae misericordiae est fundamentum oium diuinorum operum. Nihil, n. debet alicui nisi pp id, qd est datum ei a Deo no debetur. In hoc autem maximè diuina omnipotentia manifestatur, qd ad ipsum pertinet prima institutio omnium bonorum.

Ad quartum dicendum, qd possibile absolute non dicitur neq; fm causas superiores, neq; fm causas inferiores, sed fm seipsum. Possibile vero, qd dicitur fm aliq' potentia, nominatur possibile fm proximam causam. Vn ea, qd immediate nata sunt fieri a Deo solo, vt creare, iustificare & hmoi, dicitur possibilia fm causam superiorem. Quae autem nata sunt fieri a causis inferioribus, dicitur possibilia fm causas inferiores. Nam fm conditionem causae proximae, effectus habet conditionem vel necessitatem, vt supra dictum est.

In hoc

Art. 1. hui' quast. & in isto.

Ca. 2. idem uult tom. 1.

Ca. 1. 4. 4.

Ca. 14. art. 13.

153

2. 2. q. 152. 2. 3. q. 152. 2. 2. Et 2. c. 6. 2. 25. Et 2. q. 1. art. 3. Et 5. quod 2. 2. ar. 1.

Ad Eustochiu de custodia virginitatis aliquantulum a principio. Art. pced. tom. 1. art. 2. ad 1.

Li. 26. cor. Faust. c. 5. in principio. tom. 6. Li. 6. Ethic. c. 2. in fine tom. 5.

154

1. di. 43. q. 23. Et 2. cont. c. 23. vique 30. Et lib. 3. c. 98. fin. Et 2. q. 1. art. 1.

In hoc aut reputatur stulta mundi sapientia, quae ea, quae sunt impossibilia naturae, et Deo impossibilia iudicabat. Et sic patet, qd omnipotentia Dei impossibilitatem & necessitatem a rebus non excludit.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum Deus possit facere quod praeterita non fuerint.

Ad quartum sic proceditur. Vt qd Deus possit facere qd praeterita non fuerint. Quod enim est impossibile per se, magis est impossibile, qd quod est impossibile per accidens. Sed Deus potest facere id qd est impossibile per se, vt caecum illuminare, vel mortuum resuscitare. Ergo multo magis potest Deus facere illud, qd est impossibile per accidens. Sed praeterita non fuisse est impossibile per accidens. Accidit enim Sortem non currere, esse impossibile ex hoc qd praeterit. Ergo Deus potest facere qd praeterita non fuerint.

2. Praeterea, Quicquid Deus facere potuit, potest cum eius potentia non minuat. Sed Deus potuit facere antequam Sortes curreret, qd non curreret. Ergo postquam cucurrit, potest Deus facere qd non cucurrit.

3. Praeterea, Charitas est maior virtus qd virginitas. Sed Deus potest reparare charitatem amissam. Ergo & virginitatem. Ergo potest facere qd illa, quam corrupta fuit, non fuerit corrupta.

Sed contra est, qd Hier. * dicit. Cum Deus omnia possit, non potest de corrupta facere incorruptam. Ergo eadem ratione non potest facere de quocunq; alio praeterito qd non fuerit.

Respondendo dicendum, qd sicut supra dictum est, sub omnipotentia Dei non cadit aliquid qd contradictionem implicat. Praeterita autem non fuisse contradictionem implicat. Sicut enim contradictionem implicat dicere, qd Sortes sedes & non sederit: ita qd sederit & non sederit. Dicere autem qd sederit, est dicere qd praeteritum. Dicere autem qd non sederit, est dicere qd non fuerit. Vnde praeterita non fuisse non subiacet diuinae potentiae. Et hoc est quod Aug. * dicit contra Faust. Qui quis ita dicit: Si Deus omnipotens est, faciat vt qd facta sunt, facta non fuerint: no videt hoc se dicere: si De' omnipotens est, faciat vt ea, qd vera sunt, eo ipso qd vera sunt, falsa sint. Et Philos. dicit in 6. Ethic. quod hoc solo priuatur Deus, ingenita facere quae sunt facta.

Ad primum ergo dicendum, qd licet praeterita non fuisse sit impossibile per accidens, si consideret id, qd est praeteritum, id est, cursum Sortis: tñ si consideret praeteritum sub ratione praeteriti, ipsum non fuisse est impossibile non solo per se, sed absolute contradictionem implicans. Et sic est magis impossibile qd mortuum resurgere, qd no implicat contradictionem. Quod dicitur impossibile fm aliquam potentiam, s. naturalem. Talia enim impossibilia diuinae potentiae subduntur.

Ad secundum dicendum, qd sicut Deus quantum est ad perfectionem diuinae potentiae oia potest: sed quaedam non subiacent eius potentiae, quia deficient a ratione possibilium: ita si attendatur immutabilitas diuinae potentiae, quae dicitur Deus potest potest. Aliqua tñ olim habuerunt rationem possibilium dñ erant stenda, qd iam deficient a ratione possibilium dñ sunt facta. Et sic dicitur Deus ea non posse, quia ea non possunt fieri.

Ad tertium dicendum, qd oem corruptionem mentis & corporis Deus auferre potest a muliere corrupta: hoc tñ ab ea remoueri no poterit, qd corrupta non fuerit: sicut et ab aliquo peccatore auferre non potest qd non peccauerit, & qd charitatem no amiserit.

ARTICVLVS V.

Vtrum Deus possit facere quae non fuerint.

Ad quintum sic proceditur. Vt qd Deus non possit facere nisi ea, qd facit. Deus enim non potest facere qd non praesuiit & praordinauit se facturum. Sed non praesuiit, neq; praordinauit se facturum, nisi ea, quae facit. Ergo non potest facere nisi ea, quae facit.

2. Praeterea, Deus non potest facere nisi qd debet, & quod iustum est fieri, sed Deus non debet facere qd non facit: nec iustum est vt faciat quae non facit. Ergo Deus non potest facere nisi quae facit.

3. Praeterea, Deus non potest facere nisi qd bonum est, & conueniens rebus factis. Sed rebus factis a Deo non est bonum, nec conueniens aliter esse qd sunt. Ergo Deus non potest facere nisi quae facit.

Sed contra est, qd dicitur Math. 26. An non potest sum rogare patrem meum & exhibebit mihi modò plusquam duodecim legiones Angeloru? Neq; aut ipse rogabat, neq; pater exhibebat ad repugnandum Indaeis. Ergo Deus potest facere quod non facit.

Respondendo dicendum, qd circa hoc quaedam dupliciter errauerunt. Quidam enim postulerunt Deum agere quasi ex necessitate naturae, vt sicut ex actione ferum naturalium non possunt alia puenire, nisi qd eueniant, vt ipse ex semine hominis hō, ex semine oliuae oliua: ita ex operatione diuina non possint talia res, vel alius ordo reru esse, nisi sicut nunc est. Sed * ostendimus, Deu non agere quasi ex necessitate naturae, sed voluntate eius esse oium reru causam: neq; et ipsam voluntatem naturaliter & ex necessitate determinari ad has res. Vn nullo modo iste cursus reru sit ex necessitate a Deo puenit, qd alia puenire no possent. Alij vero dixerunt, qd potentia diuina determinat ad hunc cursum reru pp ordinem sapientiae & iustitiae diuinae, sine quo Deus nihil operatur. Cum autem potentia Dei, (q est eius essentia,) non sit aliud qd Dei sapientia: conuenienter quidem dicitur qd nihil sit in Dei potentia: qd non sit in ordine diuinae sapientiae. Nam diuina sapientia totu posse potentiae comprehendit. Sed tñ ordo a diuina sapientia reb' indit' (in quo rō iustitiae consistit, vt dicitur * est) no adaequat diuinam sapientiam, si, ut diuina sapientia limitet ad hunc ordinem. Manifestu est autem, qd tota rō ordinis, quam sapiens rebus a se factis imponit, a fine sumit. Quia igitur finis est proportionatus rebus pp finem factis, sapientia facientis limitatur ad aliquem determinatum ordinem. Sed diuina bonitas est finis inproporcionabiliter excedens res creatas. Vnde diuina sapientia non determinat ad aliquem ordinem rerum, vt non possit alia cursus reru esse. Vnde dicendum est simpliciter, qd Deus potest alia facere quam quae facit.

Ad primum ergo dicendum, qd in nobis, in quibus est aliud potentia & essentia a voluntate & intellectu & iteru in intellectu aliud a sapientia, & voluntas aliud a iustitia, potest esse aliqd in potentia, qd no potest esse in voluntate iusta, vel in intellectu sapiente. Sed in Deo est idē potentia & essentia, & voluntas & intellectus, & sapientia & iustitia. Vn nihil potest esse in potentia diuina, quod non possit esse in voluntate iusta ipsius & intellectu sapiente eius. Tñ, quae voluntas no determinat ex necessitate ad hoc vel illa, nisi forte ex suppositione, vt dicitur * est. neq; sapientia Dei & iustitia determinat ad hunc ordinem (vnde dicitur * est) nihil phibet esse aliqd i potentia diuina, qd no vult: & qd no continet sub ordine quē statuit rebus. Et quae potentia intelligit ut exequens, voluntas autem vt imperans, & intellectus & sapientia vt dirigens: quae attribuit potentiae fm se consideratae, dicitur Deus posse fm potentiam absolutam. Et hmoi est oē illud, in quo potest saluari rō entis, vt dicitur * est. Quod autem attribuitur potentiae diuinae fm qd exequitur imperium voluntatis iustae, hoc dicitur Deus posse facere de potentia ordinata. Secundum hoc ergo dicendum est, qd Deus potest alia facere de potentia absoluta, quam quae praesuiit & praordinauit se facturum: non tamen potest esse qd aliqua faciat, quae no praesuiit & praordinauerit se facturum: quia ipsa facere subiacet praescientiae & praedeterminationi:

F 2 non

3. art. 5. & 4. art. 3.

36 a

513 c

152

3. q. 13. ar. 1. co. & 1. cont. c. 22. & 25. & po. q. 7. ar. 1. q. 9. ar. 3. & q. 9. artic. 1.

Est Ambrosij in hunc locu tom. 5.

li. 5. Meta. text. 17. som. 3.

Ca. 19. ar. 3.

138

Ca. 1. ar. 2.

131

118

Ca. 19. ar. 3. in corp. ar.

Ar. 3. huius quast.

non autē ipsum posse, quod est naturale. Ideo enim Deus aliquid facit quia vult, nō tamen ideo potest quia vult: sed quia talis est in sui natura.

AD SECUNDUM dicendum, quod Deus nō debet aliquid alicui nisi sibi. Unde cum dicitur, quod Deus non potest facere nisi quod debet, nihil aliud significatur nisi quod Deus non potest facere nisi quod est conueniens & iustum. Sed hoc quod dico conueniens & iustum, potest intelligi dupliciter. Vno modo sic, quod hoc quod dico conueniens & iustum, prius intelligatur coniungi cum hoc verbo, est, ita quod restringat ad standū p̄ p̄sentibus. & sic referat ad potentiam. Et sic falsum est, quod dicitur: est. n. sensus, Deus nō potest facere nisi quod mō conueniens est & iustum. Si verō prius coniungatur cum hoc verbo, potest (quod habet vim ampliandi) & postmodum cum hoc verbo, est, significabitur quoddam p̄sens & cōsumum, & erit locutio vera sub hoc sensu: Deus non potest facere, nisi id quod si faceret esset conueniens & iustum.

AD TERTIUM dicendum, quod licet iste cursus rerum sit determinatus istis rebus, quae nunc sunt, nō tamen ad hunc cursum limitat diuina sapientia & potestas. Unde licet istis rebus, quae nunc sunt, nullus alius cursus esset bonus & conueniens, tamen Deus posset aliter res facere, & alium eis imponere ordinem.

ARTICVLVS VI.

Utrum Deus possit meliora facere ea quae facit.

AD SEPTIMUM sic proceditur. Vt quod Deus non potest meliora facere ea, quae facit. Quaequid. n. Deus facit, potentissimè & sapientissimè facit: sed tātō sit aliqd melius quāto sit potētius & sapientius. Ergo Deus non potest aliquid facere melius quā facit. ¶ 2. Præterea, Aug. contra Maximinum sic argumentatur: si Deus potuit & noluit gignere filium sibi æqualem, inuidus fuit, eadem rōne si Deus potuit res meliores facere quā fecerit & noluit, inuidus fuit. Sed inuidia est omnino relegata a Deo: ergo Deus vnum quodq; fecit optimum. Non ergo Deus potest aliquid facere melius quam fecit.

Enchir. 10. 10. 3.

11. 8. Metaph. yf. 10x. 10. 10. 3.

modo, & quodam modo non, sicut dicitur est. Si verō ly melius sit aduerbiū, & importet modū ex parte facientis: sic Deus non potest facere melius quā sicut facit, quia non potest facere ex maiori sapientia & bonitate. Si autē importet modū ex parte facti, sic potest facere melius: quā potest dare rebus a se factis meliorem modum essendi quantum ad accidentalia, licet nō quantum ad essentialia.

AD SECUNDUM dicendum, quod de rōne filij est quod quaeritur patri, cum ad perfectum venerit, non est autem de ratione creaturæ alicuius, quod sit melior quā a Deo facta est. Unde non est similis ratio.

AD TERTIUM dicendum, quod vniuersum (suppositis istis rebus) non potest esse melius quā decentissimum ordinē his rebus attributū a Deo, in quo bonum vniuersū cōsistit. Quod si vnum aliquid esset melius, corrūperet p̄portio ordinis. Sicut si vna chorda plus debito intendere, corrūperet cytharæ melodiam. Posset tamen Deus alias res facere, vel alias adde- re istis rebus: & sic esset illud vniuersū melius.

AD QVARTUM dicendum, quod humanitas Christi ex hoc quod est vnica Deo, & beatitudo creata ex hoc quod est fructus Dei: & beata virgo ex hoc quod est mater Dei, habent quandā dignitatē infinitam ex bono infinito quod est Deus. & ex hac parte nō potest aliquid fieri melius eis: sicut nō potest aliquid melius esse Deo.

QVAESTIO XXVI.

De Diuina Beatitudine, in quatuor articulis diuisa.

VLTIMO autem post considerationem eorum quae ad diuinam essentiam vnitatem pertinent, considerandum est de diuina beatitudine. Et circa hoc quaeruntur quatuor.

- ¶ Primo, utrum beatitudo Deo competat.
¶ Secundo secundum quid dicitur Deus esse beatus.
¶ Tertio, utrum ipse sit essentialiter beatitudo cuiuslibet beati.
¶ Quarto, utrum in eius beatitudine omnis beatitudo includatur.

ARTICVLVS PRIMVS.

Utrum beatitudo Deo competat.

AD PRIMUM sic proceditur. Vt quod beatitudo Deo non conueniat. Beatitudo enim sicut Boetius in 4. de Consol. est status omnium bonorum aggregatione perfectus: sed aggregatio bonorum nō habet locum in Deo, sicut nec compositio. Ergo Deo non conuenit beatitudo.

¶ 2. Præterea, Beatitudo siue felicitas est præmiū virtutis sicut Philosophus in 1. Ethic. Sed Deo nō conuenit præmiū, sicut nec meritum. Ergo nec beatitudo. SED CONTRA est, quod dicitur Apostolus in 1. ad Tim. vlt. Quae suis temporibus ostendit Deus beatus & solus potens Rex Regum & Dominantium.

RESPONDEO dicendum, quod beatitudo maxime Deo competit. Nihil enim aliud sub nomine beatitudinis intelligitur nisi bonum perfectum in intellectuali natura, cuius est suam sufficientiam cognoscere in bono quod habet: & cui competit, ut ei cōtingat aliquid vel bene vel male, & sit suarū operationum domina. Vtrumque autē istorum excellentissimè Deo conuenit, scilicet perfectum esse & intelligentem. Unde beatitudo maxime conuenit Deo.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod aggregatio bonorū est in Deo non p̄ modū cōpositionis, sed p̄ modū simplicitatis: quā quae in creaturis multiplicia sunt, in Deo p̄existunt simpliciter & vnitè: ut dicitur est.

AD SECUNDUM dicendum, quod esse p̄miū virtutis accidit beatitudini vel felicitati in quantum aliquis beatitudinē acquirat: sicut esse terminū gnationis accidit enti in quantum exit de potentia in actū. Sicut igitur Deus habet esse quamuis non generet, ita habet beatitudinem quamuis non mereatur.

ARTIC.

ARTICVLVS II.

Utrum Deus dicatur beatus secundum intellectum.

157

AD SECUNDUM sic proceditur. Videtur quod Deus non dicatur beatus secundum intellectum. Beatitudo enim est summum bonum: sed bonum dicitur in Deo secundum essentiam, & est bonum respectu esse secundum essentiam, secundum Boetium in 1. lib. de hebdo. Ergo & beatitudo dicitur in Deo secundum essentiam & non secundum intellectum.

¶ 2. Præterea, Beatitudo habet rationem finis. Finis autem est obiectum voluntatis, sicut & bonum. Ergo beatitudo dicitur in Deo secundum voluntatem & non secundum intellectum.

SED CONTRA est, quod Gregorius dicit in 32. moralium: Ipse gloriosus est quod dū seipso perfruit, accidit laudis in dicitur non est. Esse autē gloriosus significat esse beatum. Cū igitur Deo fruatur secundum intellectum, quia visio est tota merces (ut dicit Augustinus) videtur quod beatitudo dicatur in Deo secundum intellectum.

RESPONDEO dicendum, quod beatitudo (sicut dicitur est) significat bonū perfectū in intellectuali natura. Et inde est, quod licet vnaqueque res appetit suam perfectionem, & in intellectuali natura naturaliter appetit esse beatus. Id autem quod est perfectissimū in quolibet intellectuali natura, est intellectualis operatio, sicut quod capio quod modo oia. Unde cuiuslibet in intellectuali natura creata beatitudo cōsistit in intelligendo. In Deo autē nō est aliud esse & intelligere sicut rem, sed tantum secundum intelligentiam rationem. Attribuenda ergo est Deo beatitudo secundum intellectum, sicut & aliis beatis, qui per assimilationem ad beatitudinem ipsius beati dicuntur.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod ex illa ratione probatur, quod Deus sit beatus secundum suam essentiam, nō autem quod beatitudo ei conueniat secundum rationem essentiam, sed magis secundum rationem intellectus.

AD SECUNDUM dicendum, quod beatitudo cū sit bonum, est obiectum voluntatis: obiectum autem pre- intelligitur actui potentiae. Unde secundum modum intel- ligendi prius est beatitudo diuina, quam actus vol- untatis in ea requiescentis. Et hoc nō potest esse nisi actus in intellectu: ut dicitur in intellectu beatitudo.

ARTICVLVS III.

Utrum Deus sit beatus secundum voluntatem.

158

AD TERTIUM sic proceditur. Videtur quod Deus sit beatus secundum voluntatem. Deus enim est summum bonum, ut supra ostensum est. Impossibile est autem esse plura summa bona, ut etiam ex superioribus patet. Cū igitur de ratione beatitudinis sit quod sit summum bonum, videtur quod beatitudo non sit aliud quam Deus.

¶ 2. Præterea, Beatitudo est finis rationalis naturæ vltimæ. Sed esse vltimū finem rationalis naturæ soli Deo conuenit. Ergo beatitudo cuiuslibet beati est solus Deus.

SED CONTRA, Beatitudo vnius est maior beatitudine alterius secundum illud 1. Cor. 15. Sella distat à stella in claritate. Sed Deo nihil est maius. Ergo beatitudo est aliquid aliud quam Deus.

RESPONDEO dicendum, quod beatitudo in intellectuali natura cōsistit in actu intellectus. In quo duo pos- sunt considerari, scilicet obiectum actus, quod est intelligibile; & ipse actus, quod est intelligere. Si igitur beatitudo cōsideretur ex parte ipsius obiecti, sic solus Deus est beatitudo: quia ex hoc solo est aliquis beatus, quod Deū intelligit, sicut illud Augustinus in 5. lib. confes. Beatus est qui te nouit et si alia ignoret. Sed ex parte actus intelli- gentis beatitudo est quod creatur in creaturis beatis, in Deo autē est etiam secundum hoc aliquid in creaturam.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod beatitudo quantum ad obiectum, est summum bonum simpliciter: sed quantum ad actum in creaturis beatis, est summum bonum, non simpliciter, sed in sum. S. Thom. 2. 2. 1.

generis bonorum participabilium à creatura. AD SECUNDUM dicendum, quod finis est duplex, scilicet cuius & quo, ut Philosophus dicit, scilicet ipsa res & usus rei. Sicut autem est finis pecunia, & acquiritio pecunie: creatura igitur rationalis est quidem Deus finis vltimus ut res, beatitudo autem creata ut usus vel magis fructus rei.

ARTICVLVS IIII.

Utrum in Dei beatitudine omnis beatitudo includatur.

AD QVARTUM sic proceditur. Vt quod beatitudo diuina non complectatur omnes beatitudines. Sunt enim quaedam beatitudines falsæ. Sed in Deo nihil potest esse falsum. Ergo diuina beatitudo nō complectitur omnem beatitudinem.

¶ 2. Præterea, Quaedam beatitudo secundum quosdam consistit in rebus corporalibus, sicut voluptati- bus, diuitijs, & huiusmodi. Quæ quidem Deo conuenire non possunt, cū sit incorporeus. Ergo beatitudo eius non complectitur omnem beatitudinem.

SED CONTRA est, quod beatitudo est perfectio quaedam diuina autem perfectio complectitur omnem perfectionem, ut supra ostensum est. Ergo diuina beatitudo complectitur omnem beatitudinem.

RESPONDEO dicendum, quod quicquid est desiderabilem quacunque beatitudine vel vera falsa, totū eminentius in diuina beatitudine preexistit. De contemplatiua enim felicitate habet cōiunctā & certissimam cōtēplationem sui & omnium aliorū: de actiua verō, gubernationem totius vniuersi.

De terrena verō felicitate, quod consistit in voluptate, diuitijs, potestate, dignitate & fama, sicut Boetius in 3. de consol. habet gaudium de se & de omnibus alijs p̄ delectatione. Pro diuitijs habet omnimodā sufficientiam, quam diuitiæ promittunt. Pro potestate, omnipotentiam: pro dignitate, omnium regimē: pro fama verō, admirationem totius creaturæ.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod beatitudo aliqua secundum hoc est falsa secundum quod deficit à ratione veræ beatitudinis: & sic nō est in Deo. Sed quod hęc de similitudine quantumcunque tenus beatitudinis, totū preexistit in diuina beatitudine.

AD SECUNDUM dicendum, quod bona, quæ sunt in corporalibus corporaliter, in Deo sunt spiritualiter secundum modum suum. Et hæc dicta sufficiant de his quæ pertinent ad diuinam essentiam vnitatem.

TRACTATUS DE TRINITATE.

QVAESTIO XXVII.

De processione deitatis personarum, in quinque articulis diuisa.

CONSIDERATIS autē his quæ ad diuinam deitatem vnitatem pertinent, restat considerare de his quæ pertinent ad trinitatem personarū diuinis. Et quæ personæ diuine sunt relationes originis distinguunt, sicut ordinem doctrinæ, prius considerandū ē de origine, siue de processione. Secundo de relationibus originis. Tertio de personis. Circa processionem quaeruntur quinque.

- ¶ Primo, utrum processio sit in diuinis.
¶ Secundo, utrum aliqua processio in diuinis generatio dici possit.

¶ Tertio, utrum præter generationem aliqua alia processio possit esse in diuinis.

¶ Quarto, utrum illa alia processio possit dici generatio.

¶ Quinto, utrum in diuinis sint plures processiones quæ ducuntur.

ARTICVLVS PRIMVS.

Utrum processio sit in diuinis.

AD PRIMUM sic proceditur. Videtur quod in Deo non possit esse aliqua processio. Processio enim significat motum ad extra: sed in diuinis nihil est mobile neque extraneum. Ergo neque processio, neque generatio potest esse in Deo nō est aliqua processio aliqua.

¶ 3. Præ-

36

159

1. cont. ca. viii. 8. 7.

4. ar. 2.

160

1. dist. 13. ar. 1. Et 4. cōtra. c. 11. Et po. qd. 10. art. 1.

19

F 3 ¶ 3 Præ-

13. ar. 1. AD TERTIVM dicendum, qd Deum nominare no...

164

ARTICVLVS V.

AD QVINTVM sic proceditur. Vt qd sunt plures...

¶ 2 Præterea, Bonitas maximè vñ esse principium...

¶ 3 Præterea, Maior, est secunditatis virtus in Deo...

SED CONTRA est qd in Deo non sunt nisi duo...

RESPONDEO dicendum, qd relationes quedam...

AD PRIMVM ergo dicendum, qd potentia est prin...

AD SECVNDVM dicendum, qd bonum (sicut dicit...

An lib. An omne qd est bonu sit: circa illius finem.

14. ar. 5. & 7. q. 19. art. 5.

AD TERTIVM dicendum, qd (sicut supra habitum...

QVAESTIO XXVIII.

DE INDE considerandum est de relationibus...

165

¶ Et circa hoc quaruntur quatuor.

¶ Primo, vtrum in Deo sint aliquæ relationes reales...

¶ Tertio, vtrum possint esse in Deo plures relationes...

¶ Quarto, de numero harum relationum.

ARTICVLVS PRIMVS.

AD PRIMVM sic procedit. Vt qd in Deo no...

vertit prædicationem, cuncta mutantur in substantiam...

¶ 2 Præterea dicit Boetius in eodem lib. qd similis...

¶ 3 Præterea, Relatio paternitatis est relatio principij...

¶ 4 Præterea, Generatio in diuinis est sim intelligibilis...

SED CONTRA est, qd pater non dicitur nisi a paternitate...

RESPONDEO dicendum, qd relationes quedam sunt in diuinis...

AD PRIMVM ergo dicendum, qd ad aliqd ad oino non...

AD SECVNDVM dicendum, qd relatio quæ importatur...

AD PRIMVM ergo dicendum, qd ad aliqd ad oino non...

AD SECVNDVM dicendum, qd relatio quæ importatur...

AD PRIMVM ergo dicendum, qd ad aliqd ad oino non...

AD SECVNDVM dicendum, qd relatio quæ importatur...

AD TERTIVM

Circa finem li. de Trin.

160

74

161 162 Q. preced. art. 2. & 4.

266

74 117 118 19. ar. 3. & 4. Et q. 14. ar. 3.

168

166

AD SECVNDVM sic proceditur. Vt qd relatio in Deo...

¶ 2 Præterea, Aug. dicit. 7. de Trin. qd Ois res quæ...

¶ 3 Præterea, Esse relatiui est ad aliud se habere...

SED CONTRA, Ois res qd no est diuina essentia, est...

RESPONDEO dicendum, qd circa hoc dicit Gilbertus...

AD CUIUS ESSENTIA considerandū est, qd in quolibet...

Et in alijs quidem gñibus a relatione, vt potest quantitate...

Si igitur considerem⁹ et in rebus creatis relationes...

AD TERTIVM sic proceditur. Vt qd relationes, qd sunt...

RESPONDEO dicendum, qd ex eo qd aliqd ali cui...

nihil. n. est in Deo, vt accidēs in subiecto: sed qd qd...

AD PRIMVM ergo dicendum, qd verba illa Aug. non...

AD SECVNDVM dicendum, qd sicut in reb⁹ creatis, in illo...

AD TERTIVM dicendum, qd si in perfectione diuina...

ARTICVLVS III.

AD TERTIVM sic proceditur. Vt qd relationes, qd sunt...

¶ 2 Præterea, sicut paternitas & filiatio fm nominis...

¶ 3 Præterea, In diuinis non est distinctio realis...

SED CONTRA est, quod dicit Boetius in li. de Trin. qd...

RESPONDEO dicendum, qd ex eo qd aliqd ali cui...

b 211 218

69

b d 211 218

13. p. to ra & ar. 2. p. 2.

167

1. q. 30. ar. 1. cont. Et q. 1. ar. 5. & 6. co.

140 169

q sunt de rone illi. Sicut cuiusq; attribuit homo, oportet q attribuat esse ronale. De rone aut relati- onis est respectu vni ad alteru. In qua aliqd alteri opponit relatiue. Cu igit in Deo reat fit relatio (ut dictu est) oportet q reat fit ibi oppositio. Relatiua aut oppositio in sui rone includit distinctione. Vn oportet q in Deo sit realis distinctio, no qdem fm rem ab soluta, q est essentia, in qua est summa vni- tas & simplicitas, sed fm rem relatiuam.

Ar. 1. huius
quasi.

Li. 3. Phys. text. 21.
Li. 3. Phys. text. 22.
c
178
114
b
3 c
224
273
c

AD PRIMVM ergo dicendum, q fm Philof. in 3. Phys. argumetu illud tenet, q qnq; vni & eidē sunt eadē, subinueniunt eadē, in his q sunt idem re & rone, sicut tunica & indumentu: no aut in his q differunt rone. Vn ibidē dicit q licet actio sit idem motui, sicut & passio: no tū seqt q actio & passio sint idē: q in actione importat respectu, vt a quo est motus in mobili; e ipassione vero, vt q est ab alio. Et sicut licet pntas sit idē fm rē cū essentia diuina, & sicut filiatio tū hęc duo in suis ppijs rōnib' importat oppositos respectus. Vn distinguunt abinuicem.

AD SECUNDVM dicendum, q potentia, & bonitas non important in suis rationibus aliquā oppositionem. Vnde non est similis ratio.

AD TERTIVM dicendum, q quamvis relationes, proprie loquendo non oriuntur vel procedant ab inuicem, tamen accipiuntur per oppositum secundum processionem alicuius ab alio.

ARTICVLVS IIII.

Verum in Deo sint tantum quatuor relationes reales, scilicet paternitas, filiatio, spiratio & processio.

I 68
I. q. 30. ar. 1. cor. Et ar. 2. con. & 1.

AD QVARTVM sic procedit. Vt q in Deo no sint tū quatuor relationes reales, s. pntas, filiatio, spiratio & processio. Est. n. cōsiderare in Deo relationes intelligentes ad intellectū, & volētis ad volitū. Quæ vñr eē relationes reales, neq; sub p'dictis cōtinent. No ergo sunt solū quatuor relationes reales in Deo. ¶ 2 Præterea, Relationes reales accipiunt in Deo fm processionem intelligibilem verbi. Sed relationes intelligibiles multiplicant in infinitū, ut Aug. dicit. Ergo in Deo sunt infinitæ relationes reales.

Q. 15. ar. 2. *q. 15. ar. 2.

¶ 3 Præterea, Ideæ sunt in Deo ab æterno, vt s. dicitur, q non aut distinguunt abinuicem nisi fm respectum ad res, vt s. dictum est: ergo in Deo sunt multo plures relationes æternæ.

¶ 4 Præterea, Aequalitas & similitudo & idētitas sunt relationes quædam, & sunt in Deo ab æterno. Ergo plures relationes sunt ab æterno in Deo, quàm quæ dictæ sunt.

SED CONTRA vñr q sint pauciores: q fm Phil. 13. Phys. eadē via est de Athenis ad Thebas, & de Thebis ad Athenas. Ergo vñr q pari rone eadē sit relatio de p're ad filiū, q de pntas: & de filio ad p'fem, q de filiatio. Et sic no sunt quatuor relationes in Deo.

Li. 5. Meta-
phys. text.
20. tom. 3.

RESPONDO dicendum, q fm Phil. in 5. Metaph. relatio ois fundat vel s. quantitate, vt duplū & dimidiū: vel s. actione & passione, vt faciens, & factū, p' & filius, dñs & seruus, & hmōi. Cū aut quantitas no sit in Deo: est. n. sine quantitate magnus, ut dicit Aug. Relinquit ergo q realis relatio in Deo esse non possit nisi sup actionē fundatā: no aut sup actiones fm quas p'cedit aliqd extrinsecū a Deo: q relationes Dei ad creaturas non sunt realiter in ipso, vt s. dictū est. Vñr relinquit q relationes reales in Deo non pnt accipi nisi fm actiones, fm quas est processio in Deo intra: sed non extra. Hmōi autem processiones sunt duæ tm, vt s. dictum est. Quarum una accipit fm actionem intellectus, quæ processio verbi: alia fm actionem voluntatis, quæ est processio amoris. Secundum quilibet aut processio oportet eas accipere relationes oppositas, quarū una sit p'cedentis a principio, & alia ipsius principii. Processio aut verbi de g'atio fm p'pria rone, qua cōpetit

Lib. 1. de
Trin. c. 1.
circa fi. &
lib. 6. c. 7.
circa prin.
tom. 3.
Q. 13. ar.
7.
Q. 27. ar. 7.
p'cipue.

in diuinitate. Et sic no pnt accipi nisi fm actiones, fm quas est processio in Deo intra: sed non extra. Hmōi autem processiones sunt duæ tm, vt s. dictum est. Quarum una accipit fm actionem intellectus, quæ processio verbi: alia fm actionem voluntatis, quæ est processio amoris. Secundum quilibet aut processio oportet eas accipere relationes oppositas, quarū una sit p'cedentis a principio, & alia ipsius principii. Processio aut verbi de g'atio fm p'pria rone, qua cōpetit

rebus inuentibus. Relatio aut principij g'ationis in inuentib' p'fectis, d' pntas. Relatio uerò p'cedē tis a principio de filiatio. Processio uerò amoris no habet nomen p'prium, vt s. dictū est. Vñr neq; relationes, q fm ipsam accipiunt. Sed uocat relatio principij huius possessionis, spiratio: relatio aut p'cedentis, processio: quāuis hęc duo nota ad ipsas p'cessiones, vel originēs pntat, & no ad relationes.

Q. 27. ar. 4.

AD PRIMVM ergo dicendum, q in his, in qbus differt intellectus & intellectum, uolens & uolitū, pōt esse realis relatio, & scientiæ ad rem scitā, & uolētis ad rem uolitam. Sed in Deo est idem oīno intellectus & intellectum: quia intelligendo se intel- ligit oīa alia, & eadem rone uoluntas & uolitū. Vñ in Deo hmōi relationes non sunt reales, sicut neq; relatio eiusdem ad idem. Sed tū relatio ad uerbu est realis. e. q a uerbu intelligit, vt p'cedens a p'ctionem intelligibilem, non aut ut res intellecta. Cū enim intelligimus lapidem, id quod ex re intellecta cōcipit intellectus, uocatur uerbum.

81
83

Li. 2. Phys.
tex. 3. to. 2.

AD SECUNDVM dicendum, q in nobis relationes intelligibiles in infinitū multiplicant, q alio actu intelligit hō lapidē, & alio actu intelligit se intel- ligere lapidē, & alio et intelligit hoc intelligere: & sic in infinitū multiplicant actū intelligendi, e. & p'cedens relationes in intellectu. Sed hoc in Deo no habet locū, quia uo actu tm omnia intelligit.

d
195

AD TERTIVM dicendum, q respectus ideales sunt intellecti a Deo. Vnde ex eorum pluralitate non sequitur, q sunt plures relationes in Deo: sed q Deus cognoscit plures relationes.

h
438

240

AD QVARTVM dicendum, q equalitas & similitudo in Deo non sunt relationes reales, sed rationis tantum: ut infra patebit.

Q. 41. ar. 4.
ad 3.

posita in
arg. 1. hu-
ius ar.

AD QVINTVM dicendum, q uia est eadem ab vno termino ad alterum, & e conuerso, sed tū respectus sunt diuersi. Vñ ex hoc no pōt cōcludi q eadē sit relatio p'ris ad filiū, & e conuerso. Sed post hoc cōcludi de aliquo absoluto, si esset mediū inter ea.

197
a c

QV AESTIO XXIX.

De personis diuinis in quatuor articulis diuisa.

PRÆMISISSIS aut his q de p'cessionibus & relationibus p'p'rijs notanda uidebantur, necessarium est aggredi de personis.

Et primo fm considerationem absolutam, & deinde fm comparatiuam cōsiderationem. Oportet aut absolutē de personis, primo quidem in cōmuni cōsiderare, deinde de singulis personis.

Ad communem aut cōsiderationem psonarum quatuor pertinere uidentur: primò quidem significatio huius nominis persona. Secundo uerò numerus personarum. Tertio, ea quæ consequuntur numero personarum, uel ei opponuntur, ut diuersitas & similitudo & huiusmodi. Quarto uerò, ea q pertinent ad notitiam personarum.

¶ Circa primum queruntur quatuor. ¶ Primò, de diffinitione personæ. ¶ Secundò, de comparatione personæ ad essentiam, substantiam & hypostasis. ¶ Tertio, utrum nomen personæ cōpetat in diuinis. ¶ Quarto, quid ibi significet.

ARTICVLVS PRIMVS.

De diffinitione personæ.

AD PRIMVM sic procedit. Vt q incompetens sit diffinitio personæ, quam Boetius assignat in lib. de duabus natu. q talis est, Persona est ronalis natura indiuidua substantia. Nullum enim singulare diffinitur. Sed persona significat quoddam singulare. Ergo persona inconuenienter diffinitur.

I 69

3. q. 2. ar. 3 cor. & 1. di. 25. ar. 1. & pos. q. 8. 9. ar. 2. & de unio. ar. 1.

¶ 2 Præterea, Substantia (put ponit in diffinitione personæ) aut sumi q substantia prima, aut p substantia secunda: si q substantia prima, sup'p'ue additur in di-

Li. 5. tex. 5 tom. 3. 594

Lib. 2. Phys. tex. 3. to. 2.

indiuidua q substantia prima e substantia indiuidua: si uerò sit p substantia secunda, falso addit & est oppositio in adiecto. Nā secunda substantia dicitur genera vel species. Ergo diffinitio est male assignata.

¶ 3 Præterea, Nō est intentio nō debet poni in diffinitione rei. Nō enim esset bona assignatio si quis diceret, homo e species animalis. Homo enī e nōmē rei, & species est nōmē intentionis. Cū igitur psona sit nōmē rei, significat enim substantiā quandā rationalis naturæ. Ergo inconuenienter indiuiduū (qd est nōmē intentionis) in eius diffinitione ponitur.

¶ 4 Præterea, Natura est p'cipiū motus & quietis in eo in quo est per se, & nō per accidē, vt dicitur in secundo Physic. Sed psona est in rebus immobilib', sicut in Deo & in Angelis. Nō ergo in diffinitione psonæ debuit poni natura, sed magis essentia.

¶ 5 Præterea, Anima separata est rationalis naturæ indiuidua substantia: non autem est persona. Inconuenienter ergo persona sic diffinitur.

RESPONDO dicendum, quod licet uniuersale & particulare inueniantur in omnib' generib' tamē specialia quodā modo indiuiduū inueniunt in genere substantiæ. Substantia enim indiuiduatur p seipsā, sed accidentia indiuiduatur per subiectā, qd est substantia. Dicitur enim hęc albedo in quātu est i hoc subiecto. Vnde etiā conueniēter indiuidua substantiæ habent aliquod speciale nōmē p alijs. Dicitur enim hypostasis vel primæ substantiæ. Sed adhuc quodā spe cialiōri & p'fectiori modo inueniunt particulare & indiuiduū in substantijs rationalibus, q habent dominū sui actus: & nō solū aguntur sicut alia, sed p se agūt, actiones autē i singularibus sunt. Et ideo etiā inter ceteras substantias, etiā quodā speciale nōmē habet singularia rationalis naturæ: & hoc nōmē est psona. Et ideo i p'dicta diffinitione psonæ ponitur substantia indiuidua, inquantū significat singulare i genere substantiæ, additur autē rationalis naturæ inquantū significat singulare in rationalibus substantijs.

AD PRIMVM ergo dicendum, q licet hoc singulare uel illud diffiniri nō possit, tū id qd p'inet ad cōmune rationem singularitatis, diffiniri potest. Et sic Phil. diffinit substantiam primam, & hoc modo diffinit Boetius personam.

AD SECUNDVM dicendum, q fm quodā substantia diffinitione psonæ ponit pro substantia prima, q est hypostasis: neque tamē sup'p'ue addit indiuidua, q a nomine hypostasis uel substantiæ primæ excludit ratio uniuersalis & partis. Nō enī dicim' q homo cōmunis sit hypostasis: neq; etiam manus cū sit pars. Sed p hoc qd addit indiuiduū, excludit i psona ratio alius p'p'rijs. Humana enī natura i Christo nō est psona, q e assumpta a digniori, scilicet a uerbo Dei. Sed mel' dicendū ē, q substantia accipit cōmuniter put diuidit p primā & secundā. & per hoc, q additur indiuidua, trahitur ad standum pro substantia prima.

AD TERTIVM dicendum, q q substantiæ differētiæ nō sūt nobis notæ, uel etiā nominatæ nō sūt: oportet iterdū uñ differētijs accidentib' loco substantiāliū: puta si quis diceret, ignis e corp' simplex calidū & siccū. Accidentia enī p'pria sūt effect' formarū substantiāliū, & manifestat eas. Et similitur nomina itētōnū possūt accipi ad diffiniedū res, fm qd accipiuntur p aliq' nominib' rerū q nō sūt posita. Et sic hoc nōmē indiuiduū ponit i diffinitione psonæ ad designandū modū substantiæ, q cōpetit substantijs particularibus.

AD QVARTVM dicendum, q fm Philosophum in 5. Metaph. nōmē naturæ primò impositū est ad significandā generationem uiuentiū, q dicitur naturas e. Et q huiusmodi generatio est i principio intrinsecō, extrinsecū est hoc nōmē ad significandū principii intrinsecū cuiuscunque motus. Et sic diffinitur natura in 2. Physic. Et quia huiusmodi principii est

formale uel materiale, communiter tā materia quā forma dicitur natura. Et q p formā cōpletur essentia uniuersali; rei, communiter essentia uniuersali; que rei (quā significat eius diffinitio) uocatur natura. Et sic accipit hic natura. Vnde Boet. i eodē lib. dicit, q natura est unūquodque in formā specificā differētiā. Specifica enī differētiā est q cōplet diffinitionē, & sumit ā p'pria forma rei. Et ideo cōueniēter fuit, qd in diffinitione psonæ, q est singulare alicuius generis determinati, uteretur nomine naturæ, quā essentia, quæ sumitur abesse quod est cōmuniūmū.

AD QVINTVM dicendum, q anima est pars humanæ speciei. Et ideo licet sit separata, qā tamē reuer naturā uniuersalitatis, nō pōt dici substantia indiuidua, q e hypostasis, uel substantia prima, sicut nec manus, nec quæcūque alia partii hominis e. Et sic non cōpetit ei neque diffinitio personæ, neque nōmē.

ARTICVLVS II.

Verum persona sit idem quod hypostasis, substantia & essentia.

AD SECUNDVM sic procedit. Videtur, q psona sit idē qd hypostasis, substantia & essentia. Dicit enim Boet. in lib. de duab' naturis, q Græci naturæ rationalis indiuiduā substantiā hypostases nomine uocauerūt. Sed hoc etiā apud nos significat nōmē psonæ e. Ergo psona omnino idē ē qd hypostasis.

¶ 2 Præterea, Sicut i diuinis dicim' tres psonas, ita in diuinis dicimus tres substantias. Quod nō esset, nisi persona & substantia idem significarent. Ergo idem significant persona & substantia.

¶ 3 Præterea, Boet. dicit in com. predicamentorū, q uia (quod est idē quod essentia) significat cōpositū ex materia & forma. Id autem quod est cōpositū ex materia & forma, est indiuiduum substantiæ: quod & hypostasis & persona dicitur. Ergo omnia p'dicta nomina idem significare uidentur.

SED CONTRA est q Boet. dicit in lib. de duabus naturis, q genera & species subsistunt tantū indiuidua uerò non subsistunt tantū uerū etiam substant. Sed i substantiō dicitur substantia, sicut i substantiō substantiæ uel hypostases. Cū igitur esse hypostases uel psonas nō conueniat generibus uel speciebus, hypostases uel personæ nō sunt idē quod substantia.

¶ 4 Præterea, Boet. dicit in com. predicamentorū, q hypostasis dicitur materia: uisibilis autē (id est substantia) dicitur forma. Sed neque forma neque materia potest dici psona. Ergo persona differt a p'dictis.

RESPONDO dicendum, q secundum Philosophū in 5. Metaph. substantia dicitur dupliciter. Vno modo dicitur substantia quidditatis rei, quā significat diffinitio, fm quod dicimus quod diffinitio significat substantiam rei. Quā quidem substantiā Græci uisā uocāt, quod nos essentia dicere possumus. Alio modo dicitur substantia subiectū uel suppositū, qd subsistit i genere substantiæ. Et hoc quidē cōmuniter accipiedo nominari potest, & nomine significare intentionē. Et sic dicit suppositū. Nominat etiā trib' nominibus significandis rē. Quæ quidē sunt res naturæ, substantia, & hypostasis fm triplicē cōsiderationē substantiæ sic dictæ. Secundū enī qd p se existit: & nō i alio, uocat substantia. Illa enim subsistere dicimus q nō in alio, sed in se existit. Secundū uerò qd supponit alicui naturæ cōmuni, sic dicit res naturæ, sicut hic homo est res naturæ humanæ: tm uerò qd supponitur accidentibus, dicit hypostasis uel substantia. Quod autem, hęc tria nomina significant cōmuniter in toto genere substantiarum, hoc nomen, psona significat in genere rationaliū substantiarū. AD PRIMVM ergo dicendum, q hypostasis apud Græcos ex propria significatione nominis habet, q significet quoddamque indiuiduum substantiæ: sed ex uisū loquendi habet quod sumatur pro indiuiduo rationalis naturæ ratione suæ excellentiæ.

In lib. de duab' naturis i pag. 2. a principio. lib.

b
365
I 70
1. di. 23.
a. 3. Et post q. 9. art. 1. * in 3. pag. a principio. lib. 169

Aliquā tu-
lū a p'prio
lib. vdz. 3.
pag. a prin-
cipio.

Li. 5. Me-
taph. tex.
15. to. 3.

AD

AD SECUNDVM dicēdū, qd si nos dicim' i di-
uinis pluraliter tres psonas & tres substantias, ita
Græci dicūt tres hypostasēs. Sed qd a nomē substantiæ
qd fm ppprietatē significacionis rādet hypostasi eg-
nocat apud nos, cū quādoq; significet essētiā, quādo-
que hypostasiā, ut postē esse erroris occasio: maluc-
runt p hypostasi trāsferre substantiā quā substantiā.

AD PRIMUM dicēdū quod essētia proprie
est id quod significatur p diffinitionē. Diffinitio au-
tē, cōplectitur principia speciei: nō autem principia
idividualia. Vnde in rebus cōpositis ex materia &
forma essētia significat nō solū formā, nec solū ma-
teriā, sed cōpositum ex materia & forma communi,
prout sunt principia speciei. Sed cōpositū ex hac ma-
teria & ex hac forma hēt rationē hypostasēs & perso-
næ. Anima enim & caro & os sūt de ratione hominis.
Sed hæc anima, & hæc caro, & hoc os, sūt de ratione
hui' hominis. Et ideo hypostasēs & psona addit su-
pra rationē essētiæ principia individualia, neq; sūt idē
cū essētia in cōpositis ex materia & forma: vt supra
dictum est, cū de simplicitate diuina ageretur.

Q.3. ar.3.

AD QVARTVM dicēdū, qd Boet. dicit genera & spe-
cies substantiæ in quālibet individuali aliquib' competit
substantiæ, ex eo qd sūt sub speciebus & speciebus i pō-
camēto substantiæ cōprehēns, nō qd ipse species vel ge-
nera substantiæ, nisi fm opinionē Platonis e: qd posuit
species rerum, separatim substantiæ à singularibus.
Substante vero cōpōsitū eisdē individuali in ordine ad
accidentia q' sūt ppter rationē generis & specierū.

54

Li.2. de
tri. ante
medium.

AD QVINTVM dicēdū est, qd individuali cōpositū
ex materia & forma habet qd substantiæ accidētia ex p-
prietate materiæ. Vnde & Boet. dicit Ili. 2. de trinit.
Forma simplex substantiæ esse nō potest. Sed qd p se substi-
stat, hēt ex ppprietate sue forme, q' nō aduenit rei substi-
stenti, sed dat esse actuale materiæ: vt sic individuali
substantiæ possit. Ppter ergo hypostasi attribuit
materiæ, & vsu suū substantiæ forme qd materia
ē principii substantiæ, & forma est principii substantiæ.

ARTICVLVS III.

Vtrum nomen personæ sit ponendum in diuinis.

I71

1. dist. 23.
a. 2. & 3.
q. 2. ar. 3.
Ca. 1. pa-
rū a prin-
cipio.

AD TERTIVM sic pceditur. Videtur quod nomē
personæ non sit ponendum in diuinis. Dicit
enī Dionysius I. princip. de di. no. Vniuersaliter nō est
audendū aliquid dicere nec cogitare de suis substanti-
ali occulta diuinitate, ppter ea qd diuinitus nobis ex
sanctis eloquijs sunt expressa. Sed nomē psonæ nō ex
primis nobis i sacra scriptura noui vel veteris testa-
menti. Ergo nō est nomē psonæ vtēdū in diuinis.

Aliquantū
lū a prin-
cipio. lib. tertia
udz pag.
a princ.

¶ 2 Præterea, Boet. dicit in lib. de du. nat. Nomē p-
sonæ videtur traditū ex his psonis q' in comœdijs
tragœdijsq; homines recipiunt. Persona cui di-
cta est i psonando, qd cōcauitate ipsa, maior necesse
est vt voluatur sonus. Græci verò has psonas profopa
vocat ab eo, qd ponitur in facie, a tōne ante oculos
obtegant vultū. Sed hoc non potest cōpetere in diui-
nis, nisi forte secundum metaphoram. Ergo nomen
personæ non dicitur de Deo nisi metaphoricē.

Eodē loco
nūc proxi-
mē dicto.
¶ In Epist.
ad Damas.
q' incipit.
¶ Quoniam
veruſto: i
medio il-
lius c. 2.
* Arg. 1. ar.
x. hui' q.
¶ Q. 14. ar.
12.

¶ 3 Præterea, O's persona ē hypostasi. Sed nomen
hypostasēs nō videtur Deo competere: cū secundum
Boet. significet id quod subiecitur accidentibus,
quæ in Deo non sunt. Hieron. etiam dicit, quod in
hoc nomine hypostasēs venenum latet sub melle.
Ergo hoc nomen persona non est dicēdū de Deo.

¶ 4 Præterea, A quoq; remouet diffinitio & dif-
finitio. Sed diffinitio psonæ s' posita nō videtur Deo
competere. Tum qd ratio importat diffinitiuam cogni-
tionē, quæ nō competit Deo, vt supra ostensum est. ¶
Et sic Deus dici nō potest individuali substantiā, cū prin-
cipii individualitatis sit materia: Deus autē, immate-
rialis est. Neq; etiā accidētibus substantiæ, vt substantiā
dici possit. Nomē ergo psonæ Deo attribui nō debet.

SED CONTRA est, quod dicitur in simbolo Atha-
nasi. Alia ē persona patris: alia filij: alia spiritus sancti.
RESPONDEO dicēdū, qd psona significat id quod
est pfectissimū in tota natura, scilicet substantiæ I ra-
tionali natura. Vnde, cū omne illud qd ē pfectionis,
Deo sit attributū, eo qd eius essētia cōtinēt i se om-
nē pfectionē: cōueniens est vt hoc nomen, persona,
de Deo dicatur. Nō tamē eodē modo quod dicitur de
creaturis, sed excellentiori modo: sicut & alia nomi-
na, q' creaturis a nobis imposita Deo attribuant, sicut
supra ostēsum est, cū de diuinis nominibus agerēt.

AD PRIMUM ergo dicēdū, qd licet nomē psonæ in
scriptura veteris vel noui testamenti non inueniatur
dictū de Deo: tamen id quod nomē significat mul-
tipliciter in sacra scriptura, iuenit affertū de Deo. I.
qd est maxime p se ens, & pfectissimū intelligēs e.
Si autē oportet de Deo dici solū illa fm vocem, quæ
sacra scriptura de Deo tradit, loqueretur qd nunquā
in alia lingua posset aliqui loqui de Deo nisi i illa,
i qua primo tradita ē scriptura veteris vel noui testa-
menti. Ad iueniēda autē noua nomina antiquā fidē
de Deo significatiua, cogit necessitas discipulū dī cū be-
reicis. Nec hæc nouitas vitanda ē cū nō sit pphana,
vt pote a scripturari sēlu nō discordans. Deceat autē
Apł pphanas volū nitentes vitare, i ad Tim. vii.

Q. 13. ar. 3.

54

80

183

195

2

269

a

Ar. x. hui'
quæst.

In epi. ad
Damas.
Quoniam
veruſto,
to. 2.

a

15

¶ Ar. x. hu-
ius quæst.
2

172

i. di. 23. a.

3. & di. 26.

q. 1. a. 1. &

po. q. 9. a. 4

* Ca. 6. cir-
ca princi-
¶ Lib. 6. de
trin. c. 4. &

sequer. Et.

¶ 5. de tri-
c. 9. in fi-
ne to. 3.

quærit, quid tres rēdetur tres persona. Ergo hoc no-
men, persona, significat esse etiam.

Li. 4. Meta-
phys. text.
28. tom. 3.
¶ Ar. 1. hu-
ius quæst.

¶ 3 Præterea, fm Philoſ. in 4. Metaph. * Id quod
significat p nomē, est e' diffinitio: sed diffinitio p-
sonæ est rōnalis naturæ individuali substantiā, vt dictū
est. Ergo hoc nomē, persona, significat substantiā.
¶ 4 Præterea, Persona in hoīs & Angelis non si-
gnificat relationem, sed aliquid absolutū. Si igit in
Deo significaret relationem, diceretur æquiuocē de
Deo & hominibus & Angelis.

Post me-
diū lib.
de Trinit.

SED CONTRA est, quod dicit Boet. in lib. de Tri-
nit. qd omne nomen ad personas pertinet, relatio-
nem significat. Sed nullum nomen magis p̄tinet ad
personam quā hoc nomen, persona. Ergo hoc no-
men persona relationem significat.

RESPONDEO dicēdū, qd circa significacionem
huius noīs, psona in diuinis, difficultatē ingerit, qd
pluraliter de tribus p̄dicat pter naturā essentialium
noīum: neq; ē ad aliqd dī, sicut nota q' relatiōem si-
gnificat. Vnde in quibusdā vltimū est qd hoc nomē,
psona, simpliciter virtute vocabulij essētiā significet
in diuinis, sicut hoc nomē, De', & hoc nomē, sapiēs:
sed p̄ instātiā hæreticorū est accommodatū ex ordi-
natione cōcilij, vt possit poni p̄ relatiū, & p̄pue
in plurali, sed cū noīe paritū: vt cū dicitur tres
psonas, vel alia est psona patris, alia filij. In singula-
ri verò p̄t sumi p̄ absolutū & p̄ relatiū. Sed hæc
nō vt sufficiens rō. Quia si hoc nomē, persona, ex vi
sue significacionis nō habet qd significet nisi essē-
tiā & relatiōem. Quorū qdā dixerūt, qd significat es-
sētiā in recto, & relatiōem in obliquo: qd psona dī
quasi p se vna, vnitas autē p̄tinet ad essētiā, qd autē
dī p se esse implicat relatiōem obliquē. Intelligit. n. p̄
p se esse implicat relatiōem distinctā a filio. Quidā verò
dixerunt e conuerso, quod significat relatiōem in
recto & essētiā in obliquo: quia in diffinitione
personæ natura ponitur in obliquo. Et isti propin-
quius ad veritatem accesserunt.

Ad euidentia igit huius qōnis cōsiderādū est, qd
aliquod est de significacione minus cōis, qd tñ non est
de significacione magis cōis. Rōnale. n. includit in
significacione hoīs, qd tñ nō est de significacione aia-
lis. Vñ aliud est q̄rere de significacione animalis, &
aliud est q̄rere de significacione aialis, qd est homo.
Sic aliud est q̄rere de significacione huius noīs, pso-
na, in cōi, & aliud de significacione psonæ diuinæ.
Persona. n. in cōi significat substantiā individuali
rōnalis naturæ, vt dictū est. Individuali autē est qd
in se indistinctū, ab alijs verò distinctū. Persona igit
tur in quacunq; natura significat id qd est distinctū
in natura illa. Sicut i humana natura significat has
carnes, & hæc ossa, & hæc aīam; q' sunt principia in-
diuiduata hoīs: qd qd licet nō sint de significa-
cione psonæ, sunt tñ de significacione psonæ huma-
næ. Distinctio autē in diuinis nō fit nisi p̄ relationes
originis, vt dictū est. Relatio autē in diuinis non
est sicut accidens inhærens subiecto, sed est ipsa di-
uina essētia. Vñ est substantiæ sicut essētia diuina
substitit. Sicut ergo deitas est Deus, ita p̄nititas
diuina est De' p̄ qd est psona diuina. Persona igitur
diuina significat relationem vt substantiā. Et hoc
est significacione relatiōem p modū substantiæ: quæ est
hypostasēs substantiæ in natura diuina: licet substi-
stēs in natura diuina, nō sit aliud q' natura diuina.
Et fm hoc verū est, qd hoc nomen, psona, significat
relationem in recto & essētiā in obliquo: non tñ
relatiōem in quantum est relatio, sed in quantum si-
gnificat p modū hypostasēs. Sicut et significat essen-

tiā in recto & relatiōem in obliquo, in quā tū essētia
idē est qd hypostasēs. Hypostasēs autē significat in di-
uinis vt relatione distincta. Et sicut relatio p modum
relationis significata cadit in rōne psonæ i obliquo.
Et fm hoc et dicit p̄t, qd hæc significatio huius noīs
psonæ, non erat percepta ante hæreticorū calūniā.
Vnde nō erat in vsu hoc nomen, persona, nisi sicut
vnum aliorum absolutorum. Sed postmodum accō-
modatū est hoc nomen, persona, ad standum p̄ relati-
tū ex congruentia sue significacionis: vt. f. hoc qd
stat p̄ relatiū, non solum habeat ex vsu (ut prima
opinio dicebat) sed etiam significacione sua.

AD PRIMUM ergo dicēdū, qd hoc nomē, perso-
na, dī ad se, nō ad alterū: qd significat relationem
nō p̄ modū relationis, sed p̄ modū substantiæ, qd
est hypostasēs. Et fm hoc Aug. dicit qd significat es-
sētiā, put in Deo essētia est idē cum hypostasi, e-
quia in Deo non differit quod est, & quo est.

AD SECUNDVM dicēdū, qd quid qd qd qd
de natura quæ significat diffinitio: cum quæ, qd
est homo? & indetur, animal rōnale & mortale. Qd qd
verò quærit suppositum, ut cum quæritur, quid na-
tat in mari? & respondetur, piscis. Et sic quærentur
quid tres, responsum est, tres persona.

AD TERTIVM dicēdū, qd in intellectu substanti-
tæ individuali distinctæ vel incommunicabilis,
intelligitur in diuinis relatiō, ut dictum est. In corp. ar.

AD QVARTVM dicēdū, qd diuersa ratio minus
cōiū non facit æquiuocacionē in magis cōi. Licet
enī sit alia p̄pria diffinitio equi & asini, tñ vnio-
catur in noīe animalis: qd cōis diffinitio anima-
lis venit vtriq;. Vnde non sequitur qd licet in signi-
ficacione psonæ diuinæ contineatur relatiō, non
autem in significacione angelicæ psonæ vel huma-
næ, qd nomen psonæ æquiuocē dicatur. Licet nec
ē dicatur æquiuocē, cum nihil æquiuocē de Deo dici
possit, & de creaturis, ut supra ostensum est.

Q. 13. ar. 5.

QV AESTIO XXX.

De pluralitate personarum in diuinis, in quatuor
articulis dista.

DEINDE quæritur de pluralitate personarum.

¶ Et circa hoc quæruntur quatuor.
¶ Primò, vtrum sint plures personæ in diuinis.
¶ Secundò, quot sunt.
¶ Tertio, qd significet termini numerales i diuinis.
¶ Quarto, de cōmunitate huius nominis, persona.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum sit ponere plures personas in diuinis

I73

AD PRIMVM sic pcedit. Vt, qd nō sit ponere plu-
res personas in diuinis. Persona. n. est rōnalis
naturæ individuali substantia. Si ergo sunt plures
personæ in diuinis, sequitur quod sint plures sub-
stantiæ. Quod videtur hæreticum.

¶ 2 Præterea, Pluralitas p̄prietatū absolutarū nō
facit distinctiōem psonarū, neq; in Deo neq; in no-
bis, multo igit min' pluralitas relatiōis. Sed i Deo
nō est alia pluralitas nisi relatiōis, ut s' dictū est. Ergo
non potest dici, qd in Deo sint plures persona.

¶ 3 Præterea, Boet. dicit de Deo loquēs, qd hoc verū
vnū est in quo null' est numer'. Sed pluralitas ipor-
tat numerū. Ergo nō sunt plures psonæ in diuinis.

¶ 4 Præterea, Vbi cūq; ē numer', ibi est totū & pars
diu illius.

SED CONTRA est, qd dicit Athanasius, ¶ Alia est
persona patris, alia filij, alia spiritus sancti. Ergo p̄
& filius & spiritus sanctus sunt plures persona. In suo
sym holo

RESPONDEO dicēdū, qd plures esse psonas in fidei.
diuinis sequit ex præmissis. Ostensum est. n. s' qd
hoc nomē, persona, significat in diuinis relatiōem.
vt rem substantiā in natura diuina. Supra autē habi-
tū est, qd sunt plures relationes reales in diuinis. 1. 3. & 4.

Wads

Vñ sequitur qd sunt plures res abstrahentes in diuina natura. Et hoc est esse plures personas in diuinis. AD PRIMVM ergo dicēdū, qd substantia nō ponit in diuinitate psonā fm qd significat essentia. sed fm qd significat suppositū. Qd patet ex hoc qd ad diuinitatem ad significadū aut substantiā sic dicitur, hñt Græci nomē hypostasis. Vñ sicut nos dicim⁹ tres psonas, ita ipsi dicūt tres hypostases. Nos autē nō confueuimus dicere tres substantias, ne intelligerent tres essentias, pp nominis æquiuocationem.

AD SECUNDVM dicēdū, qd proprietates absolutæ in diuinis (vt bonitas, & sapientia) nō opponuntur ad inuicem (vñ neq; realiter distinguunt. Quamuis ergo eis cōueniat subsistere, non tñ sunt plures res subsistentes, qd est esse plures psonas; proprietates autē absolutæ in reb⁹ creatis nō subsistūt, licet realit ab inuicē distinguant, vt albedo & dulcedo. Sed proprietates relatiuæ in Deo & subsistūt, & realit ab inuicē distinguunt vt s, dicitū est. Vñ pluralitas taliū proprietatum sufficit ad pluralitatē personarum in diuinis.

AD TERTIVM dicēdū, qd a Deo pp summam unitatē & simplicitatē excludit oīs pluralitas absolutē dīctorū, nō autē pluralitas relationū, qd relationes practicantur de aliquo vt ad alterū. Et sic compositionem in ipso de quo dicuntur non importat, vt Boet⁹ in eodem libro docet.

AD QVARTVM dicēdū, qd numer⁹ est duplex, s. numer⁹ simplex vel absolutus, vt duo & tria & quatuor. Et est numer⁹, qd est in reb⁹ numeratis, vt duo hoies & duo eq;. Si igit in diuinis accipiat numerus absolutē siue abstractē, nihil phibet eo esse totū & partē. Et sic nō est nisi i acceptioe intellect⁹ nri. Nō est numer⁹ absolut⁹ a reb⁹ numeratis, nisi i intellectu. Si aut accipiam⁹ numerū, put est i reb⁹ numeratis, sicut reb⁹ qd creatis vnū est pars duorū, & duo triū, vt vn⁹ hō duorū, & duo triū. Et sic nō est in Deo: qd a tā⁹ est Pater quāta tota Trinitas, vt infra patebit.

ARTICVLVS II. Vtrum in Deo sint plures personæ quāquam res. AD SECUNDVM sic procedit. Vñ, qd in Deo sint plures personæ qd tres. Pluralitas n. psonarum in diuinis est fm pluralitatē proprietatū relatiuarū, vt dicitū est. Sed quatuor sunt relationes i diuinis (vt s, dicitū est), s. pñitas, filiatio, cōis spiratio, & pcessio. Ergo quatuor personæ sunt in diuinis. ¶ 2 Præterea, Nō pl⁹ differt natura a voluntate i Deo, qd natura ab intellectu: sed i diuinis est alia psona, qd pcedit p modū voluntatis, ut amor; & alia qd pcedit p modū intellectus, ut uerbum; & alia, quæ procedit per modū naturæ, ut filius. Et sic iterum sequit⁹ qd non sunt tantum tres personæ in diuinis. ¶ 3 Præterea, In reb⁹ creatis qd excellenti⁹ est, plures habet operationes intrinsecas. Sicut hō s, alia astantia habet intelligere & uelle. Sed De⁹ i infinitū excedit oēm creaturā. Ergo nō solū est ibi psona pcedēs p modū uolūtatis & p modū intellect⁹, sed i infinitis alijs modis. Ergo sunt infinitæ psonæ in diuinis. ¶ 4 Præterea, Ex infinita bonitate pñis est qd infinitē seipsum cōiect pducendo psonā diuinā. sed et i spūsancto est infinita bonitas. Ergo spūsanct⁹ pducit diuinā psonā, & illa aliā, & sic in infinitum. ¶ 5 Præterea, Oe qd cōtin et sub determinato numero, est mēsuratū, numer⁹, n. mēsurā qdā est. Sed psonæ diuinæ sunt imēsa, ut patet p Athanā. Imēsus pñ, imēsus filius, imēsus spūsanctus. Non ergo sub numero ternario continentur.

SECVNDVM dicēdū, qd i Ioan. vltimo, Tres sunt qui testimonia dant in celo, Pater, Verbu, & Spiritus sanctus. Quærentib⁹ aut qd tres, rēdetur, Tres n. & personæ, vt Aug. dicit 7. de Trinit. * Sunt igitur tres personæ tantum in diuinis.

RESPONDEO dicēdū, qd fm pmissa f. necesse est ponere tñ tres psonas in diuinis. Oñsum est. n. qd plures psonæ sunt plures relationes subsistentes ab inuicē realiter distinctæ. Reales aut distinctio inter relationes diuinis nō est nisi rōne oppositionis relatiuæ. Ergo oportet duas relationes oppositas ad duas psonas pertinere. Si qd aut relationes oppositæ nō sunt ad eadem personā necesse est eas pertinere. Pñitas ergo & filiatio (cū sint oppositæ relationes) ad duas psonas ex necessitate dīstēt. Pñitas igitur subsistēs est psona pñis: & filiatio subsistēs est psona filij. Aliæ autē duæ relationes ad neutrū harū oppositionē hñt, sed subiunctiue opponunt. impossibile est igit qd ambæ vni psonæ cōueniāt. Oportet ergo qd vel vna earū cōueniat vtriq; dīctarū psonarū: aut qd vna vni, & alia aliq. nō aut pot esse, qd pcessio cōueniat pñi & filio, vel alteri eorū: qd sic sequerēt, qd pcessio intellect⁹, qd est gnatio in diuinis, fm quā accipit pñitas & filiatio, pderet ex pcessione amoris fm quā accipitur spiratio & pcessio, & psona gnans & genita pcederet a spirante. Quod est pmissa, * Relinquitur ergo, qd spiratio cōueniat & psonæ pñis, & personæ filij, vt pote nullā hñs oppositionem relatiuam, nec ad pñitatem, nec ad filiatiōnem. Et per consequens oportet qd cōueniat pcessio alteri personæ, qd p persona spūsancti, qd per modum amoris pcedit, ut supra habitum est. Relinquitur ergo tā tum tres personas esse in diuinis, scilicet patrem, & filium & spiritum sanctum.

AD PRIMVM ergo dicēdū, qd licet sint quatuor relationes in diuinis: tñ vna earū, s. spiratio, nō separata a persona patris & filij, sed cōuenit vtriq;ue. Et sic licet sit relatio, non tñ dī pñitatis. Quia non cōuenit vni tñ personæ: neq; relatio psonalis, id est constituens personam. Sed hāc tres relationes, paternitas, filiatio & pcessio, dicunt⁹ proprietates psonales, quasi personas constituentes. Nam paternitas est persona patris, filiatio persona filij, pcessio persona spiritus sancti procedentes.

AD SECUNDVM dicēdū, qd id quod pcedit per modum intellectus vt uerbum, pcedit fm rōne similitudinis: sicut et id quod pcedit p modū naturæ. Et ideo supra dīctum est, qd pcessio uerbi diuini est ipsa gnatio per modū naturæ. Amor aut in quantum hōi nō pcedit, ut similitudo illius a quo procedit: licet in diuinis amor sit coefficientialis in quantum est diuinus. Et ideo pcessio amoris non dicitur generatio in diuinis.

AD TERTIVM dicēdū, qd hō (cū sit pfectior alijs animalibus) habet plures operationes intrinsecas, qd alia animalia, quia eius perfectio est p modū cōpositionis. Vnde in angelis, qui sunt pfectiores & simpliciores, sunt pauiores operationes intrinsecas qd in hoīe: quia in eis non est imaginari, sentire & hōi. Sed in Deo fm rem non est nisi vna operatio, quæ est sua essentia. Sed quomodo dicit⁹ sint processiones supra ostensum est.

AD QVARTVM dicēdū, qd rō illa pcederet si spiritus sanctus haberet aliam numero bonitatē a bonitate pñis, oporteret. n. qd sicut pñ p suā bonitatē pducit psonam diuinā, ita & spiritus sanctus. Sed vna & eadem bonitas patris est & spiritus sancti. Neq; et est distinctio, nisi p relationes psonarū. Vñ bonitas cōuenit spūsancto, quasi habita ab alio: patri aut sicut a quo cōicitur alteri. Oppositio aut relationis nō pmitit, vt cū relatione spūsancti. sit relatio principij respectu diuinæ personæ quia ipse pcedit ab alijs personis, quæ in diuinis esse possunt.

AD QVINTVM dicēdū, qd numerus determinatus (si accipiat numer⁹ simplex qd est tñ in acceptioe in intellectu) per unum mēsurat⁹. Si uerō accipiantur numerus rerum in diuinis psonis, sic non comparit

petitū ibi ratio mēsuratur: quia eadem est magnitudo tribus personarum, vt infra patebit. Idem autē non mēsuratur per idem.

ARTICVLVS III. Vtrum termini numerales ponant aliquid in diuinis. AD TERTIVM sic proceditur. Vñ, qd termini numerales ponant aliquid in diuinis, vnitas enim diuina est eius essentia. Sed omnis numerus est vnitas repetita. Ergo oīs termin⁹ numeralis in diuinis significat essentiam. Ergo ponit aliquid in Deo. ¶ 2 Præterea, Quicquid dicitur de Deo & creaturis, eminentius conuenit Deo quā creaturis. Sed termini numerales in creaturis aliquid ponunt. Ergo multo magis in Deo.

¶ 3 Præterea, Si termini numerales non ponūt aliqd i diuinis, sed inducant ad remouendū tñ, vt per pluralitatem remoueat vnitas, & per vnitatem pluralitas sequitur quod sit circulatio in ratione confundens intellectū, & nihil certificans. quod est inconueniens. Relinquitur ergo quod termini numerales aliquid ponunt in diuinis.

SECVNDVM dicēdū, qd magister in sententijs ponit qd termini numerales non ponūt aliqd in diuinis, sed remouēt tantū. Alij uerō dicunt cōtrariū. Ad euidētia igitur huius cōsiderādū est, qd oīs pluralitas cōsequit aliquid diuisionē: est aut duplex diuisionē. Vna materialis, qd fit fm diuisionē continui, & hāc cōsequitur numerus. qd est species quātitatis. Vnde talis numerus non est nisi in rebus materialibus habētibus quātitatē. Alia est diuio formalis, qd fit p oppositas vel diuersas formas. Et hāc diuisionē sequit multitudo qd nō est i aliquo genere, sed est de transcendentibus, fm cōtens diuiditur p vnū & multa. Et talē multitudinē solā cōtingit esse in rebus immaterialibus. Quidā igit nō cōsideratēs nisi multitudinē solā, qd est species quātitatis discretæ (quæ uidebāt qd quantitas discretæ nō hēt locū in diuinis) postulerunt, qd termini numerales nō ponūt aliqd in Deo, sed remouēt tantū. Alij uerō eandē multitudinē considerantes dixerunt, qd sicut scientia ponit in Deo fm rōne pñiam sciētia, nō aut fm rōne sui generis e (quæ in Deo nulla est qualitas) ita numer⁹ i Deo ponit fm pñiam rōne numeri, non aut fm rōnem sui generis, qd est quantitas. Nos aut dicimus, qd termini numerales fm quā ueniunt in pñicationē diuinā, nō sumuntur a numero, qd est species quātitatis: quæ sic de Deo nō dicerentur nisi metaphoricē, sicut & alia proprietates corporaliū, sicut latitudo, lōgitudo & similia. Sed sumuntur ad multitudinē, fm qd est transcendens. Multitudo aut sic accepta hoc modo se habet ad multa de quibus pñicat, sicut vnū qd conuertit cū ente ad ens. Hōi aut vnū (sicut supra dīctum est) cū de Deo vnitate ageretur) nō addit aliqd supra ens, nisi negationem diuisionis tñ. Vnum n. significat ens indiuisum. Et ideo de quocūq; dicitur vnū, significatur illa res indiuisa: sicut vnum dicit⁹ de homine significat naturā, vel substantiam hominis nō diuisam. Et eadē rōne cum dicunt⁹ res multa, multitudo sic accepta significat res illas cum indiuisione circa vnāquāq; eam. Numerus aut qd est species quātitatis, ponit quoddam accidēs additum supra ens, & similiter vnū qd est principium numeri. Termini ergo numerales significāt in diuinis illa de quibus dicuntur, & sup hoc nihil addunt nisi negationem, vt dīctum est. & quā tñ ad hoc, vt

LIBR. 4. de trin. ante mediū. li. Amb. li. r. de fide. c. 2. ante mediū. 10. 2.

LIBR. 4. de trin. ante mediū. li. Amb. li. r. de fide. c. 2. ante mediū. 10. 2.

LIBR. 4. de trin. ante mediū. li. Amb. li. r. de fide. c. 2. ante mediū. 10. 2.

ritatē dixit magister in sententijs. Vñ cū dicimus, essentia est vna, vnū significat essentia indiuisam. Cū dicimus, psona est vna, significat psonā indiuisam. Cū dicim⁹, psonæ sunt plures significat ille psonæ, & indiuisio circa vnāquāq; earū: quæ de rōne multitudinis est, quod ex vnitate confert.

AD PRIMVM ergo dicēdū, qd vnū cū sit de transcendētibus, est communius qd substantia, & qd relatio: & similitur multitudo. Vñ potē stare diuinitis & p substantia, & p relatione fm quā cōpetit his quibus adiungitur. Et tñ p hōi nomina supra essentiam, vel relationem: additur ex eorum significatiōne propria, negatio qdam diuisionis, vt dīctū est. In corp. AD SECUNDVM dicēdū, quod multitudo, qd ar. & loco ponit aliquid in rebus creatis, est species quantitatis, quæ non transmutatur in diuinam pñicationem, sed tantum multitudo transcendens, quæ nō addit supra ea de quibus dicitur, nisi indiuisiōnem circa singula. Et talis multitudo dicitur de Deo.

AD TERTIVM dicēdū, qd vnum non est remotiū multitudinis, sed diuisionis, qd est prior fm rōnem, quā vnum vel multitudo. Multitudo autē non remouet vnitatē, sed remouet diuisionē circa vnū quodq; eorum, ex quibus constat multitudo. Et hāc supra exposita sunt, cū de diuina vnitate agerēt. Sciendum tñ est qd auctoritates in oppositum inducunt, non pbant sufficēter ppositum, licet enim pluralitate excludat solitudo, & vnitate deorū pluralitas: nō tñ sequit⁹ p his nominibus hoc solum significetur. Albedine enim excluditur nigredo, non tñ nomine albedinis significat sola nigredinis exclusio.

ARTICVLVS IIII. Vtrum hoc nomen, persona, possit esse commune tribus personis. AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, quod hoc nomen, persona, non possit esse commune tribus personis. nihil enim est commune tribus personis nisi essentia. Sed hoc nomen, persona, non significat essentiam in rēto. Ergo non est commune tribus.

¶ 2 Præterea, Cōmune opponit incommunicabili. Sed de rōne psonæ est, qd sit in cōmunicabili: vt patet ex definitione Ricar. de sancto Vito. supra posita. Ergo hoc nomen, persona, non est cōmune tribus. ¶ 3 Præterea, Si est commune tribus, aut ista cōmunitas attenditur secundum rem: aut secundum rationem. Sed non secundum rem: quia sic tres personæ essent vna persona. Nec iterum secundum rationem tantum, quia sic persona esset vniuersale. In diuinis autem non est vniuersale, nec etiam particula re, neq; genus, neq; species: vt supra ostensum est. Non ergo hoc nomen, persona est commune tribus.

SECVNDVM dicēdū, qd quod dicit Aug. 7. de Trin. qd cum quæreretur quid tres, responsum est, tres personæ: quia commune est eis id quod est persona. RESPONDEO dicēdū, qd ipse modus loquēdi ostendit hoc nomen, persona, tribus esse commune: cū dicimus tres psonas: sicut cū dicimus tres homines, ostēdimus hominem esse commune tribus. Manifestū est aut, qd non est cōmunitas rei, sicut vna essentia communis est tribus: quæ sic sequeretur vnā esse psonā trium, sicut essentia est vna. Qualis aut sit cōmunitas, inuestigantes diuersimodē locuti sunt. Quidā n. dixerūt, qd est cōmunitas negatiōnis propter hoc, qd in definitione personæ ponitur incommunicabile. Quidam autem dixerunt, qd est cōmunitas intentionis, eo qd in definitione personæ ponitur indiuiduum, sicut si dicatur, qd esse species est commune equo & boui: & vtrūq; horū excluditur per hoc, quod nomē, persona, non est nomen negatiōnis, neq; intentionis: sed nomen rei: Et ideo dicendum est, quod et in rebus humanis hoc nomen, persona, est commune & cōmunitate rōnis: nō sicut genus, vel species, sed sicut indiuiduū vagum. Nominum enim

Aug. lib. 5. de Trin. c. 8. & lib. 7. cap. 6.

Aug. lib. 5. de Trin. c. 8. & lib. 7. cap. 6.

Aug. lib. 5. de Trin. c. 8. & lib. 7. cap. 6.

Aug. lib. 5. de Trin. c. 8. & lib. 7. cap. 6.

Aug. lib. 5. de Trin. c. 8. & lib. 7. cap. 6.

Aug. lib. 5. de Trin. c. 8. & lib. 7. cap. 6.

na enim generū & specierum, homo, vel animal sūt impolita ad significandū ipsas naturas cōmunes nō autē in intentiones naturarum cōmuniū, quę significatur his nominib⁹ gen⁹ vel species. Sed indiuidiū vagum (vraliquis homo) significat naturā cōmune cum determinato modo essendi, qui cōpetit singularibus, vt scilicet sit p se subsistēs distinctū ab alijs. Sed i nomine singularis designati significatur determinatū distinguens. Sicut in nomine Sor. hęc caro, & hoc os. Hoc tamē interest, q aliquis homo significat naturā, vel indiuiduū ex parte naturę cum modo existēdi, qui cōpetit singularibus. Hoc autē est commune nomen, persona nō est impolitu ad significandū indiuiduū ex parte naturę, sed ad significandū rem subsistentem in tali natura. Hoc autē est commune secundum rationem omnibus personis diuinis, vt vnaquęque earū subsistat in natura diuina distincta ab alijs. Et sic hoc nomen, persona, secundū rationē est cōmune tribus psonis diuinis.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod ratio illa procedit de cōmunitate rei.
AD SECUNDVM dicendum, q licet persona sit incōmunicabilis, tamē ipse modus existēdi incōmunicabiliter potest esse pluribus cōmuni.
AD TERTIVM dicendū, q licet sit cōmunitas rationis & non rei, tamē nō sequitur q in diuinis sit vniuersale vel particulare, vel genus vel species eorū q a neq; in reb⁹ humanis cōmunitas psonę est cōmunitas generis vel speciei, tū q a psonę diuinę habeat vnū esse, gen⁹ autē & spēs & quodlibet vniuersale pdicatur de pluribus secundū esse differētib⁹.

QVAESTIO XXXI.
De his que ad vnitatem vel pluralitatem pertinent in diuinis in quatuor articulis disti.
POST hęc considerandum est de his que ad vnitatem vel pluralitatem pertinent in diuinis.
¶ Et circa hoc quaruntur quatuor.
¶ Prim⁹, de ipso nomine trinitatis.
¶ Secund⁹, vtrum possit dici, filius est alius a patre.
¶ Tertio, vtrū dictio exclusiua, q videt aliciatē excludere, possit adiungi termino personali.
¶ Quarto, vtrum possit adiungi termino personali.

ARTICVLVS PRIMVS.
Vtrum sit trinitas in diuinis.
AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quod non sit trinitas in diuinis. Omne enim nomē in diuinis vel significat substantiā vel relationem. Sed hoc nomē, trinitas, nō significat substantiam, Prędicatur enim de singulis personis: neq; significat relationē, quia nō dicitur secundum nomē ad aliud. Ergo nomine trinitatis nō est vtendum in diuinis.

¶ 2 Pręterea, hoc nomē, trinitas, vt eō nomē collectiuū, cū significet multitudinē. Tale autē nomē nō cōuenit in diuinis, quō vnitatis iporata p nomē collectiuū sit minima vnitatis. In diuinis autē est maxima vnitatis. Ergo hoc nomē, trinitas, nō cōuenit in diuinis.
¶ 3 Pręterea, Omne trinū est triplex, sed in Deo non est triplicitas, cū triplicitas sit species inæqualitatis. Ergo nec trinitas.
¶ 4 Pręterea, Quicquid ēi Deo, ēi vnitatis essentię diuinę, q a De⁹ ē sua essētia. Si igitur trinitas est in Deo, erit in vnitatis essētię diuinę. Et sic in Deo erūt tres essentialia vnitatis, quod est hæreticum.
¶ 5 Pręterea, In omnibus q dicitur de Deo, cōcretum pdicatur de abstracto. Deitas enī est De⁹, & paternitas ē pater. Sed trinitas nō pot dicitur trina: q a sic essent nouę res in diuinis, quod est erroneū. Ergo nomine trinitatis non est vtendum in diuinis.

SED CONTRA est, quod Athanasius dicit, quod vnitatis in trinitate, & trinitatis vnitatis venerada sit.
RESPONDEO dicendum, q nomen trinitatis in diuinis significat determinatū numerum personarum. Sicut igitur ponitur pluralitas personarum in

diuinis, ita vtendum est nomine trinitatis: quia hoc idem, quod significat pluralitatem indeterminate, significat hoc nomen, trinitas, determinate.

AD PRIMVM ergo dicendum, q hoc nomen, trinitas, ēi etymologia in vocabuli videtur significare vnam essentiam trium personarum, ēi quod dicitur trinitas quasi trium vnitatis. Sed ēi proprietatē vocabuli significat magis numerum personarum vnus esse, & ppter hoc nō possunt dicere, q pater sit trinitas: quia nō est tres persona. Non autē significat ipsas relationes personarū sed magis numerū personarum, adinuicem relatarum: & inde est, q secundum nomen ad aliud non refertur.

AD SECUNDVM dicendum, q nomen collectiuum duo importat, scilicet pluralitatem suppositorū & vnitatē quędam, scilicet ordinis alicui. Popul⁹ enī est multitudo hominū sub aliquo ordine cōprehensōrū. Quantū ergo ad primū, hoc nomē, trinitas, cōuenit cū nominibus collectiuis, sed quātum ad ēi differt, quia in diuina trinitate non solum est vnitatis ordinis, sed cum hoc est etiam vnitatis essentialis.

AD TERTIVM dicendū, q trinitas absolute dicitur. Significat enī numerū ternariū psonarū. Sed triplicitas significat pportione inæqualitatis. Est enī species pportione inæqualis, sicut patet p Boet⁹. i. arithmetica. Et nō ēi Deo triplicitas, sed trinitas.
AD QVARTVM dicendū, q trinitas diuina intelligitur & numerus, & psonę numerat. Cū ergo dicimus trinitatē in vnitatis, nō ponimus numerū in vnitatis essentialis, quasi sit res vna, sed personarum numeratā ponimus in vnitatis nature, sicut supposita alicuius nature dicitur esse in natura illa. Eo uerfo autem dicimus vnitatē in trinitate, sicut natura dicitur esse in suis suppositis.

AD QVINTVM dicendū, q cū dicim⁹, trinitas ē trina ratione numeri importati, significat multiplicatione eiusdē numeri in seipsū, cū hoc qd dico trinū, importet distinctionē in suppositis illi, de quo dicit. Et ideo nō pot dicit q trinitas sit trina: q a sequeret, si trinitas esset trina, q tria essent supposita trinitatis: sicut cū dicitur, Deus est trinus, sequitur quod sunt tria supposita deitatis.

ARTICVLVS II.
Vtrum filius sit alius a patre.

AD SECUNDVM sic proceditur. Videtur quod filius nō sit alius a patre. Alius, n. est relatiuū diuersitatis substantiæ. Si igitur filius est alius a patre, videtur q sit a patre diuersus. Quod est contra August⁹. 7. de trinitate. vbi dicit quod cū dicimus tres personas, nō diuersitatem intelligere volumus. ¶ 2 Pręterea, Quicquid est alij abinuicē, aliquo modo abinuicē differūt. Si igitur filius est alius a patre, sequit q sit differēs a patre. Quod ē cōtra Ambrosi⁹. 1. de fide. vbi ait, Pater & filius deitate vnū sunt, nec ē ibi substantiæ differētia neque vlla diuersitas. ¶ 3 Pręterea, Alieni ab alio dicit. Sed pater nō est alien⁹ a filio. Dicit enim Hilarius. in 7. de trin⁹. q in diuinis personis nihil ē diuersum, nihil alicui⁹, nihil separabile. Ergo filius non est alius a patre.

¶ 4 Pręterea, Alius & aliud idē significat: sed sola generis cōsignificatione differūt. Si ergo filius est alius a patre, videtur sequi quod filius sit aliud a patre.
SED CONTRA est, quod August⁹ dicit in lib. de fide ad Petrum. Vna est enim essentia patris & filij & spiritus sancti, in qua non est aliud pater, aliud filius, aliud spiritus sanctus, quam vnus personaliter sit alius pater, alius filius, alius spiritus sanctus.

RESPONDEO dicendum, q quia ex verbis inordinatē, platis incurritur hæresis (vt hier. dicit⁹) ideo cū de trinitate loquimur, cū cautela & modestia est agendū: q a vt August⁹ dicit I. de trinitate. ¶ Nec periculosius alicubi erratur, nec laboriosius aliqd queri nec fru-

nec fructuos⁹ aliqd inuenit. Oportet autē his q de trinitate loquimur, duos errores oppositos cauere, tēperatē scilicet vtūq; pcedētes, scilicet Arijs, q ponit cū trinitate psonarū trinitatē substantiā: & errore Sabelij, q ponit cū vnitatis essētię vnitatē psonę.

AD QVINTVM dicendū, q licet sit cōmunitas rationis & non rei, tamē nō sequitur q in diuinis sit vniuersale vel particulare, vel genus vel species eorū q a neq; in reb⁹ humanis cōmunitas psonę est cōmunitas generis vel speciei, tū q a psonę diuinę habeat vnū esse, gen⁹ autē & spēs & quodlibet vniuersale pdicatur de pluribus secundū esse differētib⁹.

Amb. li. 1. de fide. c. 2. ante mediū to. 2. ¶ Loco citato. to. 2. ¶ Lib. 4. nō multū ante mediū.

Loco ante citato. to. 2. ¶ Lib. 4. nō multū ante mediū.

Loco ante citato. to. 2. ¶ Lib. 4. nō multū ante mediū.

Loco ante citato. to. 2. ¶ Lib. 4. nō multū ante mediū.

Loco ante citato. to. 2. ¶ Lib. 4. nō multū ante mediū.

Loco ante citato. to. 2. ¶ Lib. 4. nō multū ante mediū.

Loco ante citato. to. 2. ¶ Lib. 4. nō multū ante mediū.

Loco ante citato. to. 2. ¶ Lib. 4. nō multū ante mediū.

Loco ante citato. to. 2. ¶ Lib. 4. nō multū ante mediū.

Loco ante citato. to. 2. ¶ Lib. 4. nō multū ante mediū.

Loco ante citato. to. 2. ¶ Lib. 4. nō multū ante mediū.

neque fructuos⁹ aliqd inuenit. Oportet autē his q de trinitate loquimur, duos errores oppositos cauere, tēperatē scilicet vtūq; pcedētes, scilicet Arijs, q ponit cū trinitate psonarū trinitatē substantiā: & errore Sabelij, q ponit cū vnitatis essētię vnitatē psonę. AD QVINTVM dicendū, q licet sit cōmunitas rationis & non rei, tamē nō sequitur q in diuinis sit vniuersale vel particulare, vel genus vel species eorū q a neq; in reb⁹ humanis cōmunitas psonę est cōmunitas generis vel speciei, tū q a psonę diuinę habeat vnū esse, gen⁹ autē & spēs & quodlibet vniuersale pdicatur de pluribus secundū esse differētib⁹.

AD PRIMVM ergo dicendum, q hoc nomen, trinitas, ēi etymologia in vocabuli videtur significare vnam essentiam trium personarum, ēi quod dicitur trinitas quasi trium vnitatis. Sed ēi proprietatē vocabuli significat magis numerum personarum vnus esse, & ppter hoc nō possunt dicere, q pater sit trinitas: quia nō est tres persona. Non autē significat ipsas relationes personarū sed magis numerū personarum, adinuicem relatarum: & inde est, q secundum nomen ad aliud non refertur.

AD SECUNDVM dicendum, q nomen collectiuum duo importat, scilicet pluralitatem suppositorū & vnitatē quędam, scilicet ordinis alicui. Popul⁹ enī est multitudo hominū sub aliquo ordine cōprehensōrū. Quantū ergo ad primū, hoc nomē, trinitas, cōuenit cū nominibus collectiuis, sed quātum ad ēi differt, quia in diuina trinitate non solum est vnitatis ordinis, sed cum hoc est etiam vnitatis essentialis.

AD TERTIVM dicendū, q trinitas absolute dicitur. Significat enī numerū ternariū psonarū. Sed triplicitas significat pportione inæqualitatis. Est enī species pportione inæqualis, sicut patet p Boet⁹. i. arithmetica. Et nō ēi Deo triplicitas, sed trinitas.

AD QVARTVM dicendū, q trinitas diuina intelligitur & numerus, & psonę numerat. Cū ergo dicimus trinitatē in vnitatis, nō ponimus numerū in vnitatis essentialis, quasi sit res vna, sed personarum numeratā ponimus in vnitatis nature, sicut supposita alicuius nature dicitur esse in natura illa. Eo uerfo autem dicimus vnitatē in trinitate, sicut natura dicitur esse in suis suppositis.

AD QVINTVM dicendū, q cū dicim⁹, trinitas ē trina ratione numeri importati, significat multiplicatione eiusdē numeri in seipsū, cū hoc qd dico trinū, importet distinctionē in suppositis illi, de quo dicit. Et ideo nō pot dicit q trinitas sit trina: q a sequeret, si trinitas esset trina, q tria essent supposita trinitatis: sicut cū dicitur, Deus est trinus, sequitur quod sunt tria supposita deitatis.

ARTICVLVS III.
Vtrum dictio exclusiua, q videt aliciatē excludere, possit adiungi termino personali.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quod dictio exclusiua, q videt aliciatē excludere, possit adiungi termino personali.

¶ Et circa hoc quaruntur quatuor.
¶ Prim⁹, de ipso nomine trinitatis.
¶ Secund⁹, vtrum possit dici, filius est alius a patre.
¶ Tertio, vtrū dictio exclusiua, q videt aliciatē excludere, possit adiungi termino personali.
¶ Quarto, vtrum possit adiungi termino personali.

qui cū alio non est. Sed Deus est cū angelis & cōsētis animabus. Ergo nō possumus dicere Deum solum.
¶ 2 Pręterea, quicquid adiungit termino essentiali in diuinis, pot plicari de qualibet persona per se, & de omnib⁹ simul. Quia enī cōueniēter dicitur sapiēs Deus possimus dicere, pater ē sapiēs Deus, & trinitas ē sapiēs Deus. Sed Aug⁹. 6. de trin⁹. dicit: Cōsiderada est illa sententia, qua dicitur, nō esse patre verū Deum solum. Ergo nō potest dicit solus Deus.

¶ 3 Pręterea, Si hęc dictio, solus, adiungit termino essentiali, aut hoc erit respectu plicati psonalis, aut respectu plicari essentialis. sed nō respectu plicati psonalis. Quia hęc est falsa, solus Deus est pater, cū etiā homo sit pater. Neque etiā respectu plicati essentialis, q a hęc est vera, solus Deus creat vniuersū, q a etiā filius est creator. Non ergo hęc dictio solus potest in diuinis adiungi termino essentiali.

SED CONTRA est, quod dicitur. 1. ad Tim. primo. Regi seculorum immortalī, inuisibili, soli Deo.
RESPONDEO dicendum, q hęc dictio, solus potest accipi vt categorēmatica, vel syncategorematica. Dicitur autē dictio categorēmatica, q absolute ponit rē significatā circa aliqd suppositū, vt albus circa hominē, cū dicitur homo albus. Si ergo sic accipiat hęc dictio, sol⁹, nullo modo pot adiungi alicui termino in diuinis q a poneret solitudinē circa terminum cui adiungeretur: & sic sequeretur Deum esse solitariū. Quod est cōtra p̄dicta.

¶ Dicitio verō syncategorematica dicit q importat ordinē plicati ad subiectū: sicut hęc dictio, omnis, vel null⁹. Et similiter hęc dictio solus, q a excludit omne aliud suppositū ad cōsortio plicati: sicut cū dicitur solus Sortes scribit, nō datur intelligi q Sor. sit solitarius, sed q nullus sit ei cōsors in scribēdo: quāuis cū eo multis existētib⁹. Et p hęc modū nihil phibet, hęc dictio, solus, adiungere alicui essentiali termino in diuinis, iquātū excluditur oīa alia a Deo a cōsortio plicati. Vt si dicam⁹ solus Deus est eternus: q a nihil pter Deū est eternū.

AD PRIMVM ergo dicendū, q licet angeli & animę sātā semp sint cū Deo: tū si nō esset pluralitas psonarū in diuinis, sequeretur, q De⁹ esset solus vel solitari⁹. Nō enī tollit solitudo p associationem alicuius qd ē extraneę naturę. dr em aliq; solus esse in orto, quāuis sint ibi multę plāre & animalia. Et similiter dicere⁹ De⁹ esse sol⁹ vel solitari⁹, angelis & hominib⁹ cū eo existētib⁹, si nō essent in diuinis plures. Cōfocitio igitur angelorum & animarum non excludit solitudinem absolutam a diuinis, multo minus solitudinem respectiuam & per comparisonem ad aliquod p̄dicatum.

AD SECUNDVM dicendū, q licet dictio, sol⁹, p̄prie loquēdo, nō ponit ex parte plicati q sumit formaliter. respiciēt suppositū, iquātū excludit aliud suppositū ab eo cui adiungit. Sed hoc aduerbiū, sol⁹, cū sit exclusiuū, pot poni ex parte subiecti & ex parte plicati. Possumus em dicere, tātū Sortes currit. i. nullus alius. Et Sortes currit tātū. i. nihil aliud facit. Vnde nō p̄prie dicit p̄ter, pater ē sol⁹ De⁹: vel trinitas ē sol⁹ Deus: nisi forte ex parte plicati itelligat aliqua implicatio, vt dicat trinitas ē De⁹, q est solus Deus. Et ēm hoc ē potest esse vera ista, pater ē Deus q ē sol⁹ Deus: si relatiuū referret plicatū & nū suppositū. Aug. autē cū dicit patre nō esse solū Deū, sed trinitatē esse solū Deum, loquitur expositiuē, ac si diceret, cū dicit, regi seculorū inuisibili, soli Deo, nō esse exponēdū de psona patris, sed de sola trinitate.

AD TERTIVM dicendū, q vtroque modo potest hęc dictio, solus, adiungi termino essentiali. hęc enim propositio, solus Deus est pater, est duplex: quia ly pater potest p̄dicare psonam patris. Et sic est vera:

G Non

Hb. 6. de trin. ca. 9. in prin. c. 10. to. 3.

Art. præc.

a 16 29 1. 223

I 77 1. di. 24. q. 2. art. 2. & 2. d. 1. q. 1. ar. 5. cor. & op. 3. c. 30. 50. 51. & 52.

In suo symbolo fidei.

Li. i. c. 14.

I 78

1. di. 5. & d. 24. ar. 1. q. 2. art. 2. * 11. 7. de August. 7. de trinitate. vbi dicit quod cū dicimus tres personas, nō diuersitatem intelligere volumus.

li. 1. de fide ad Gratianū. c. 2. ante mediū. to. 2. * Hilarius. 7. de trin. nō loq̄e a sine libr.

De fide ad Petrum. c. 1. post mediū to. 3. Citatur 4. sentent. i mag. dist. 13. i. fine.

17

I 79 li. 2. ca. 3. a medio illius to. 1.

Vtrū dictio exclusiua, q videt aliciatē excludere, possit adiungi termino personali.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quod dictio exclusiua, q videt aliciatē excludere, possit adiungi termino personali.

¶ Et circa hoc quaruntur quatuor.
¶ Prim⁹, de ipso nomine trinitatis.
¶ Secund⁹, vtrum possit dici, filius est alius a patre.
¶ Tertio, vtrū dictio exclusiua, q videt aliciatē excludere, possit adiungi termino personali.
¶ Quarto, vtrum possit adiungi termino personali.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod apud nos relatio non est subsistens persona. Et ideo hoc nomen, pater, apud nos non significat personam, sed relationem personarum, non autem est ita in diuinis, vt quidam falso opinati sunt. Nam relatio quae significat hoc nomen, pater, est subsistens persona. Vnde supra dictum est, quod hoc nomen, persona, in diuinis significat relationem vt subsistentem in diuina natura.

AD SECUNDVM dicendum, quod secundum Philo. in 2. de aia. denominatio rei maxime debet fieri ad perfectiōe & sine. Gñratio autem significat vt fieri. Sed paternitas significat cōpletū generationis: & idē potius est nomen diuine psonae p̄ q̄ generis v̄ genitoris.

AD TERTIVM dicendum, quod verbum non est quid subsistens in natura humana. Vñ non proprie potest dici genitum vel filium. Sed verbum diuinum est ali quid subsistens in nra diuina. Vnde proprie & nō metaphorice dicitur filius, & eius principiu pater.

AD QVARTVM dicendum, quod nomen generationis & paternitatis, sicut & alia nomina, q̄ proprie dñr in diuinis p̄ prius dñr de Deo, quā de creaturis, quātū ad rē significatam, licet non quantum ad modū significandi. Vnde & Apōsto. dicit ad Ephe. 3. Elecho genua mea ad patrē dñi mei Iesu Christi, ex quo oīs paternitas in celo & in terra nominatur.

Qd sic apparet. Manifestum est. n. q̄ gñatio accipit speciem ad termino qui est forma gñati. Et quanto hie fuerit p̄pinq̄ or forma generātis, tāto verior & p̄fectior est gñatio. Sicut gñatio vniuoca est p̄fectior q̄ nō vniuoca. Nā d̄ rōne generātis est, q̄ generet sibi simile s̄m formā. Vñ hoc ipsum q̄ in gñatione diuina est eadē numero forma gñātis & geniti, in rebus autem creatis nō ē eadē numero, sed specie tm̄: cōdit q̄ gñatio, & p̄p̄s paternitas per prius sit in Deo q̄ in creaturis. Vñ hoc ipso, q̄ in diuinis est distinctio geniti a generante s̄m relationem tm̄, ad veritatem diuine generationis & paternitatis p̄uenit.

ARTICVLVS IIII.
Vtrum hoc nomen, pater, dicatur in diuinis per prius secundum quod personaliter sumitur.

AD TERTIVM sic proceditur: Videtur quod hoc nomen p̄, non dicat in diuinis p̄ prius, s̄m q̄ personaliter sumitur. Commune enim secundum intellectum est prius proprio; sed hoc nomen, pater, secundum quod personaliter sumitur, est proprium personae patris: secundum verò quod sumitur essentialiter, est commune toti trinitati. Nam toti trinitati dicimus, pater noster. Ergo per prius dicitur pater essentialiter sumptum, quā personaliter.

¶ 2 Præterea, In his quæ sunt eiusdem rationis, non est prædicatio p̄ prius & posterius. Sed paternitas & filiatio s̄m vnā rōnem videntur dici s̄m q̄ p̄sona diuina est p̄ filij, & secundum quod tota trinitas est pater noster vel creatura, cum s̄m * Basilium accipere sit commune creatura, & filio. Ergo nō per prius dicitur pater in diuinis s̄m quod sumitur essentialiter, quā secundum quod sumitur personaliter.

¶ 3 Præterea, Inter ea quæ non dicuntur s̄m rationem vnā, nō potest esse comparatio. Sed filius comparatur creaturæ in ratione filiationis, vel generationis, secundum illud Colos. 1. Qui est imago Dei inuisibilis primogenitus omnis creaturæ. Ergo non per prius dicitur in diuinis paternitas p̄sonaliter sumpta, quā essentialiter, sed s̄m rationem eandem.

SED CONTRA est, quod æternum prius est temporali. Ab æterno autem Deus est p̄ filij, ex t̄pe autem pater est creatura. Ergo per prius dicitur paternitas in Deo respectu filij, quā respectu creaturæ.

RESPONDIO dicendum, quod per prius dicitur nomen de illo in quo saluat̄ tota rō nominis perfectæ, quā de illo in quo saluat̄ s̄m aliquid. De hoc dicitur quasi per similitudinem ad id in quo

perfecte saluatur: quia quæ imperfecta sumuntur ad perfectis. Et inde est quod hoc nomen, leo, per prius dicitur de animali in quo tota ratio leonis saluatur, quod per prius dicitur de aliquo homine in quo inuenitur aliquid de ratione leonis, vt puta audacia, vel fortitudo, vel aliquid huiusmodi. De hoc enim per similitudinem dicitur. Manifestum est autem ex præmissis, quod perfecta ratio paternitatis & filiationis inuenitur in Deo patre & Deo filio, quia patris & filij vnā ē natura & gloria. Sed in creatura filiatio inuenitur respectu Dei, nō s̄m perfectā rōnem, cum non sit vnā natura creatoris & creaturæ, sed s̄m aliqualem similitudinem.

Quæ quanto perfectior fuerit, tanto propinquius accedit ad verū filiationis rōnem. Dicit enim Deus aliquis creaturæ pater per similitudinem vestigi tantum, vt pote irrationalium creaturarum, s̄m illud Iob 38. Quis est pluuie pater? aut quæ genitrix stillarum? Aliquis verò creaturæ. s̄m illud Ro. 8. Ipse spiritus red dicit testimoniu spiritui nostro, quod sumus filij Dei. Si autem filij, & hæredes. Aliquorum verò secundum similitudinem gloriæ, prout iam gloriæ hæreditatem possident, secundum illud Rom. 8. Gloriamur in spe gloriæ filiorum Dei. Sic igitur pater, & per prius paternitas dicitur in diuinis secundum quod importatur respectus personarum ad personam, quā secundum quod importatur respectus Dei ad creaturam.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod communia absolute dicta secundum ordinem intellectus nostri, sunt priora quā propria, quia includuntur intellectu proprio; sed nō eōuerſo. Intellectus enim personarum patris intelligit Deum, sed nō conuertitur. Sed cōtra quæ importat respectum ad creaturam p̄ posterius dicitur, quā propria, quæ importat respectus p̄sonales: quia persona p̄cedens in diuinis, procedit vt principiu p̄ductionis creaturæ. Sicut enim verbū conceptū in mente artificis p̄ prius intelligitur p̄cedere ab arteifice, quā artificiatū quod p̄ducitur ad similitudinem verbi concepti in mente: ita p̄ prius p̄cedit filius a patre, quā creatura, de qua nomen filiationis dicitur s̄m q̄ aliquid participat de similitudine filij vel patris: vt pater p̄ illud quod dicit Ro. 8. Quis p̄cedit & p̄destinat autem fieri cōformes imaginis filij sui.

AD SECUNDVM dicendum, quod accipere dicitur esse commune creaturæ & filio, non s̄m vniuocationē, sed s̄m similitudinē quādam remotā: ratione cuius dicitur primogenitus creaturæ. Vñ in auctoritate inducta subditur: Vt sit ipse primogenitus in multis fratribus: postquod dixerat cōformes fieri aliquos imaginis filij Dei. Sed filij Dei naturaliter hēt quoddā singulare præ alijs. s̄m habere p̄ naturā id quod accipit: vt idē Basilius dicit. Et s̄m hoc dicitur vnigenitus: vt patet Ioan. 1. Vnigenitus qui est in sinu patris, ipse nobis enarrauit. Et per hoc patet solutio ad tertiu.

ARTICVLVS IIII.
Vtrum esse ingenitum sit patri proprium.

AD QVARTVM sic proceditur: Videtur quod esse ingenitum, non sit patri proprium. Oīs enim proprietates ponit aliquid in eo cuius est proprietates. Sed ingenitum nihil ponit in patre, sed remouet tantum. Ergo non significat proprietatem patris.

¶ 2 Præterea, Ingenitū aut dicitur priuatiue, aut negatiue. Si negatiue, tūc quod nō est genitū, potest dici ingenitū. Sed spūs Sanctū nō est genitū, neque est essētia diuina. Ergo ingenitū est eis cōuenit. Et sic nō est propriū patri. Si autem priuatiue sumatur, cum oīs priuatio significet imperfectionē in priuato, sequitur quod persona aut sit imperfecta, quod est impossibile.

¶ 3 Præterea, Ingenitum in diuinis non significat relationē, quia nō dicitur relatiue. Significat ergo substantiā. Ingenitum igitur & genitum s̄m substantiā differunt. Filius autem quod est genitum, nō differt a patre s̄m substantiam. Pater ergo non debet dici ingenitus.

¶ 4 Præterea, Proprium est quod vni soli cōuenit. Sed cum sint plures ab alio procedentes in diuinis, nihil v̄ prohibere quin et sint plures ab alio nō existentes. Non igitur est proprium patri esse ingenitum.

¶ 5 Præterea, Sicut pater est principiu psonarum genitæ, ita & psonarum procedentis. Si ergo p̄ oppositōnem quam habet ad personam genitam, proprium patris ponitur esse quod sit ingenitus: etiam proprium eius debet poni quod sit inprocessibilis.

SED CONTRA est, quod dicit Hilarius. de Trin. Est vnus ab vno, s̄m ingenito genitus: proprietate videlicet in vnoquoque; & innascibilitatis & originis.

RESPONDIO dicendum, quod sicut in creaturis inuenitur principiu primum, & principiu secundum: ita in psonis diuinis, in quibus nō est prius & posterius, inuenitur principiu non de principio, quod est pater, & principiu a principio quod est filius. In rebus autem creatis aliquod principiu primum innotescit dupliciter. Vno quod modo in quantum est principiu, primum, p̄ hoc quod habet relationē ad ea quæ ab ipso sunt. Alio modo in quantum est primum principiu, p̄ hoc quod nō est ab alio. Sic igitur & pater innotescit quod paternitate & cōi spiratione p̄ respectū ad psonas ab eo p̄cedentes. In quantum autem est principiu nō de principio, innotescit per hoc quod non est ab alio. Quod pertinet ad proprietatem innascibilitatis, quā significat hoc nomen ingenitus.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod quæ dicitur, quod in nascibilitatis quæ significat hoc nomen, ingenitus, s̄m quod est p̄ prietas patris, nō dicitur negatiue, sed importat vel vtrūque; simul, s̄m pater a nullo est, & quod est principiu aliorum: vel importat vniuersalē auctoritatē, vel et fontalem plenitudinē. Sed hoc non v̄ verum: quia sic innascibilitas nō esset alia p̄ prietas a paternitate & spiratione, sed inluderet eas, sicut inluditur prius in cōi, nā fontalitas & auctoritas nihil aliud significat in diuinis, quod principiu originis. Et ideo dicendum est s̄m Aug. in 5. de Trin. quod ingenitus negationē gñationis passiuē importat. Dicitur enim quod tū valet quod dicitur ingenitus, quantum valet quod dicitur non filius, nec per hoc sequitur quod ingenitus non debeat poni propria notio patris: quia prima & simplicia per negationes notificantur. Sicut dicimus punctum esse cuius pars non est.

AD SECUNDVM dicendum, quod ingenitū quæque sumit negatiue tm̄. Et s̄m hoc Hieronimus dicit Spiritum sanctum esse ingenitum, id est, non genitum. Alio modo potest dici ingenitum aliquo modo priuatiue. Non tū aliquam imperfectionē importat. Multipliciter enim dicitur priuatio: Vno modo, quod aliquid non habet quod natū est haberi ab alio, etiam si ipsum non sit natum habere illud: sicut si lapis dicitur res mortua: quæ caret vita quā quædam res nata sunt habere. Alio modo dicitur priuatio, quod aliquid non habet quod natum est haberi ab alio quod sui generis, sicut si talpa dicitur cæca: Tertio modo, quod ipsum non habet quod natū est habere. Et hoc modo priuatio imperfectionē importat. Sic autem ingenitū non dicitur priuatiue de patre, sed s̄m modo, prout, s̄m aliquid suppositum diuinæ naturæ nō est genitum, cuius tū natura aliquod suppositum est genitum. Sed s̄m hanc rōnem et de Spiritu sancto potest dici ingenitum. Vnde ad hoc quod sit proprium filij patri, oportet vterius in nomine ingeniti intelligere quod conueniat alicui personæ diuinæ, quæ sit principiu alterius personæ, vt sic intelligatur importare negationem in genere principij p̄sonaliter dicti in diuinis. Vel vt intelligat in nomine ingeniti,

quod omnino nō sit ab alio: & nō solum quod nō sit ab alio p̄ generationē. Sic enim nec spiritui sancto cōuenit esse ingenitū: qui est alio p̄ processionē, vt persona subsistens: nec etiā diuinæ essentia, de qua potest dici quod est filio vel i spiritui sancto ab alio, scilicet a patre.

AD TERTIVM dicendum, quod s̄m Damascenus. Ingenitum vno modo significat idē quod increatum, & sic s̄m substantiā dicitur. p̄ hoc enim differt substantia creata ab increata. Alio modo significat id quod non est genitū. Et sic relatiue dicitur eo modo quo negatio reducit ad genitū affirmationis: sicut nō homo ab genitū substantiæ, & nō albu ad genus qualitatis. Vnde, cum genitū i diuinis relationē importet, ingenitū etiā ad relationem pertinet. Et sic non sequitur quod pater ingenitus distingatur a filio genito secundum substantiam, sed solum s̄m relationem, in quantum, scilicet relatio filij negatur de patre.

AD QVARTVM dicendum, quod sicut in quolibet genere oportet ponere vnū primum, ita in diuina natura oportet ponere vnū principiu quod nō sit ab alio, quod ingenitū dicimus. Ponere igitur duos innascibiles ē ponere duos Deos, & duas naturas diuinas. Vnde Hilarius dicit i li. de Synodis. Cum vnus Deus sit, in innascibiles esse nō possunt. Et hoc p̄cipue quia si essent duo innascibiles, vnus eorū nō esset ab alio. Et sic nō distingueretur, oppositōne relatiua. Oportet igitur quod distinguerentur diuersitate naturæ: & ad quoniam dicendum, quod proprietates patris, put non est ab alio, potius significatur per remotionem natiuitatis filij, quā per remotionē processionis spiritui sancti. Tū quia processio spiritui sancti nō habet nomē speciale, vt supra dictū est: cum quæ etiā ordine naturæ p̄supponit generationē filij. Vnde remoto a patre quod nō sit genitus, cum tamē sit principiu generationis: sequitur consequenter quod nō sit p̄cedens processionē spiritui sancti, quia spiritui sancti nō est generationis principiu, sed a genito procedens.

QVAESTIO XXXIII.
De persona filij, in tres articulos diuisa.

DEINDE considerādū ē de psona filij. Attribuuntur autem tria nomina filio, scilicet filius, verbum & imago. Sed ratio filij ex ratione patris considerat. Vnde restat considerādū de verbo & imagine.

¶ 1 Circa verbum quaeruntur tria.

¶ Primo, vtrum verbum dicatur essentialiter in diuinis, vel personaliter.

¶ Secundo, vtrum sit proprium nomen filij.

¶ Tertio, vtrum in nomine verbi importetur respectus ad creaturas.

ARTICVLVS PRIMVS.
Vtrum verbum in diuinis sit nomen personale.

ADIUINIS nō sit nomen personale. Nomina enim personalia proprie dicuntur i diuinis, vt patet & filij. Sed verbum metaphorice dicitur i diuinis, vt Origen. dicit super Ioan. Ergo verbum nō est personale in diuinis.

¶ 2 Præterea, Secūdū August. in lib. de Trin. Verbum est notitia cum amore. Et s̄m Anselm. in Monol. dicere summo spiritu nihil aliud est, quā cogitando intueri. Sed notitia cogitatio & inuolutus in diuinis essentialiter dicuntur. Ergo verbum non dicitur personaliter in diuinis.

¶ 3 Præterea, De ratione verbi est quod dicatur. Sed s̄m Ansel. sicut pater est intelligēs, & filius est intelligēs, & spiritui sanctus est intelligēs: ita pater est dicens, filius ē dicens, & spiritui sanctus est dicens, & sic similiter quilibet eorū dicitur. Ergo nomē verbi essentialiter dicitur in diuinis, & non personaliter.

¶ 4 Præterea, Nulla psona diuina ē facta. Sed verbum Dei ē aliqd factū. Dicitur etiam i Pfal. rā. Ignis, gradus nix, glacies, spiritus p̄cellarū, quæ faciunt verbum eius. Ergo verbum non est nomen personale i diuinis.

166

Q. 29. a. 4.

li. 2. text. 49. to. 2.

161

73

70

161 a b c

187

1. dist. 1.

Tom. 1. in homi. d. si de, quæ est 15. circa medium.

Q. 27. a. 2. & art. 8.

lib. 4. de Trin. non multū remōtē a similib.

183

lib. 5. de Trin. c. 7. in principio. to. 3.

45 a 52 d 43 i

* Citatur in magis. senten. li. 1. dist. 13. Farag. f.

Loco citato in argumēto.

188

1. dist. 13. ar. 4. & dist. 26. q. 1. ar. 1. & opus. 1. cap. 9.

Li. de fide ortho. ca. 9.

18

Li. de Synodis post mediū it. lius per 6. paginas, & est distinctio 26.

Q. 37. ar. 4.

189

12. qd. 93. a. 1. & ver. 2. qd. 4. ar. 2. & 4. & op. 1. c. 11. In euāg. Ica. ca. 1: super illud: In principio erat verbum. * li. 9. de tri. c. 10. circa finem. Ex ca. 31 33. & 34. habetur. * In monol. cap. 58.

Lib. 7. de Tri. cap. 1. paulo post principiu 10.5. SED CONTRA est quod dicitur in 7. de Tri. Sicut filius refertur ad patrem, ita & verbum ad id cuius est verbum. Sed filius est nomen personale, quia relatiue dicitur. Ergo & verbum.

Lib. 7. Peri. in principio. 10. 1. Sic igitur vox est significatio vel imago in nobis dicitur qd voce pferit, qd dem ab interiori pcedit quantum ad duo, q in verbo exteriori inueniunt, s. vox ipsa & significatio vocis. Vox. n. significat intellectus conceptum s. m. Philof. in lib. 1. Periher. Et iterum vox est significatio vel imago in exteriori pcedit, vt in lib. de Anima dicitur. Vox aut q non est significatiua, verbum dici non potest. Ex hoc ergo dicitur verbum exterior, q significat interioris conceptum. Sic igitur primo & principaliter interioris conceptus verbum dicitur. Secundario vero ipsa vox interioris conceptus significatiua. Tertio vero ipsa imago vocis verbum dicitur. Et hoc sicut dicitur in Damasc. in 1. lib. c. 17. dicens, qd verbum dicitur naturalis intellectus motus s. quod mouet, & intelligit, & cogitat, velut lux & splendor quantum ad primum. Rursum verbum est qd non verbo pferit, sed in corde pronuntiat quantum ad tertium. Rursum est verbum est angelus, i. nuntius in intelligentia quantum ad secundum. Dicitur autem figuratiue quarto modo verbum id quod verbo significat vel efficit, sicut eodem modo dicitur, hoc est verbum quod dixi tibi: vel quod mandauit rex, demonstrato aliquo facto, qd verbo significat vel efficit, vel simpliciter enuntians, vel est imperantis. Dicitur autem proprie verbum in Deo s. quod verbum significat conceptum intellectus. Vnde Aug. dicit in 15. de Trin. Quisquis potest intelligere verbum, non solum antequam sonet, verum etiam antequam sonum eius imagines cogitatione inuoluant, iam potest videre aliquam verbi illius similitudinem, de quo dicitur: In principio erat verbum. Ipse autem conceptus cordis de ratione sua habet quod ab alio pcedat, s. a notitia conceptus. Vnde verbum s. quod proprie dicitur in diuinis, significat aliquid ab alio pcedens, quod pertinet ad rationem nominum personalium in diuinis, eo quod psona diuina distinguitur s. m. originem, vt dicitur * est. Vnde oportet quod nomen verbi, s. quod proprie in diuinis accipitur, non sumatur essentialiter, sed personaliter tantum.

Lib. 1. orth. 10. cap. 17. AD PRIMVM ergo dicendum, qd Arriani, quorum fons Origenes inuenitur, posuerunt filium alium a patre esse in diuersitate substantiae. Vnde conati sunt, cum filium Dei verbum dicitur, astruere non esse proprie dicitur, ne sub ratione verbi procedentis cogerentur facti filium Dei non esse extra substantiam patris. Nam verbum interioris sic a dicente pcedit, qd in ipso manet. Sed necesse est si ponit verbum Dei, metaphoricè dicitur, qd ponat verbum Dei, proprie dicitur. Non enim potest aliquid metaphoricè verbum dici, nisi ratione manifestationis. Quia vel manifestat sicut verbum, vel est verbo manifestatum. Si autem est manifestatum verbo, oportet ponere verbum quod manifestetur. Si autem dicitur verbum, quia exteriori manifestat ea, q exteriori manifestant, non dicuntur verba nisi in quantum significant interiori mentis conceptum, quod aliquis est per exteriora signa manifestat. Et sic ergo verbum aliquando dicitur metaphoricè in diuinis, tunc oportet ponere verbum proprie dicitur, qd personaliter dicitur.

Lib. 15. de Tri. c. 10. a medio. 10. 3. AD SECUNDVM dicendum, qd nihil eorum, q in intellectu prineat, psonaliter dicitur in diuinis, nisi solum verbum. Solum enim verbum significat aliquid ab alio emanans. Id enim quod in intellectu in concipiendo format, est verbum. Intellectus autem ipse s. m. qd est per speciem intelligibile in actu, consideratur absolute.

Lib. 7. de Tri. cap. 1. paulo post principiu 10.5. AD TERTIVM dicendum, qd in nomine uerbi importatur respectus ad creaturam. Et sic non est proprium filii esse verbum. Sed contra est, qd dicitur in 6. de Trin. Verbum solum filius accipitur.

Lib. 7. de Tri. cap. 1. paulo post principiu 10.5. AD SECUNDVM dicendum, qd in nomine uerbi importatur respectus ad creaturam. Et sic non est proprium filii esse verbum. Sed contra est, qd dicitur in 6. de Trin. Verbum solum filius accipitur.

Et sicut intelligere, qd ita se habet ad intellectum in actu, sicut esse ad esse in actu, non enim intelligere significat actionem ab intelligente exeuntem, sed in intelligente manentem. Cum ergo dicitur, qd verbum est notitia, non accipit notitia per actu in intellectu cognoscens, vel per aliquo eius habitu: sed per eo quod intellectus concipit cognoscens. Vnde & Aug. dicit, qd verbum est sapientia genita. Quod nihil aliud est qd ipsa conceptio sapientie. Quae est pars motus notitia genita dici potest. Et per eundem modum potest intelligi, qd dicitur Deo, sicut cogitatio in actu, in quantum in intuitu cogitationis diuinae concipit verbum Dei. Cogitatio tamen nomen Dei verbo proprie non conuenit. Dicitur enim Aug. 15. de Trin. Ita dicitur illud verbum Dei, vt cogitatio non dicatur, ne aliquid esse quasi volubile credatur in Deo, qd non accipiat formam verbum sit, eamque dimittere possit, atque informari quodammodo volutari. Cogitatio enim proprie in questione veritatis consistit. In Deo locum non habet. Cum vero intellectus iam ad formam veritatis pingit, non cogitat, sed pfecte veritate contempletur. Vnde Ansel. im. proprie accipit cogitationem p contemplationem.

AD TERTIVM dicendum, qd quod sicut dicitur Damasc. in 1. lib. c. 17. dicens, qd verbum dicitur naturalis intellectus motus s. quod mouet, & intelligit, & cogitat, velut lux & splendor quantum ad primum. Rursum verbum est qd non verbo pferit, sed in corde pronuntiat quantum ad tertium. Rursum est verbum est angelus, i. nuntius in intelligentia quantum ad secundum. Dicitur autem figuratiue quarto modo verbum id quod verbo significat vel efficit, sicut eodem modo dicitur, hoc est verbum quod dixi tibi: vel quod mandauit rex, demonstrato aliquo facto, qd verbo significat vel efficit, vel simpliciter enuntians, vel est imperantis. Dicitur autem proprie verbum in Deo s. quod verbum significat conceptum intellectus. Vnde Aug. dicit in 15. de Trin. Quisquis potest intelligere verbum, non solum antequam sonet, verum etiam antequam sonum eius imagines cogitatione inuoluant, iam potest videre aliquam verbi illius similitudinem, de quo dicitur: In principio erat verbum. Ipse autem conceptus cordis de ratione sua habet quod ab alio pcedat, s. a notitia conceptus. Vnde verbum s. quod proprie dicitur in diuinis, significat aliquid ab alio pcedens, quod pertinet ad rationem nominum personalium in diuinis, eo quod psona diuina distinguitur s. m. originem, vt dicitur * est. Vnde oportet quod nomen verbi, s. quod proprie in diuinis accipitur, non sumatur essentialiter, sed personaliter tantum.

AD PRIMVM ergo dicendum, qd Arriani, quorum fons Origenes inuenitur, posuerunt filium alium a patre esse in diuersitate substantiae. Vnde conati sunt, cum filium Dei verbum dicitur, astruere non esse proprie dicitur, ne sub ratione verbi procedentis cogerentur facti filium Dei non esse extra substantiam patris. Nam verbum interioris sic a dicente pcedit, qd in ipso manet. Sed necesse est si ponit verbum Dei, metaphoricè dicitur, qd ponat verbum Dei, proprie dicitur. Non enim potest aliquid metaphoricè verbum dici, nisi ratione manifestationis. Quia vel manifestat sicut verbum, vel est verbo manifestatum. Si autem est manifestatum verbo, oportet ponere verbum quod manifestetur. Si autem dicitur verbum, quia exteriori manifestat ea, q exteriori manifestant, non dicuntur verba nisi in quantum significant interiori mentis conceptum, quod aliquis est per exteriora signa manifestat. Et sic ergo verbum aliquando dicitur metaphoricè in diuinis, tunc oportet ponere verbum proprie dicitur, qd personaliter dicitur.

AD SECUNDVM dicendum, qd nihil eorum, q in intellectu prineat, psonaliter dicitur in diuinis, nisi solum verbum. Solum enim verbum significat aliquid ab alio emanans. Id enim quod in intellectu in concipiendo format, est verbum. Intellectus autem ipse s. m. qd est per speciem intelligibile in actu, consideratur absolute.

ARTICVLVS III.

AD TERTIVM dicendum, qd in nomine uerbi importatur respectus ad creaturam. Et sic non est proprium filii esse verbum. Sed contra est, qd dicitur in 6. de Trin. Verbum solum filius accipitur.

524 lib. 7. de Trin. c. 16. in principio.

lib. 15. de Trin. c. 16. in principio.

Lib. 7. de Trin. c. 1. circa principium.

Q. 14. art. 2. & 4.

I 90 1. diff. 27. q. 2. art. 2. q. 2. Et uer. q. 4. art. 3. Et opu. 1. c. 11.

Li. de h. refibus c. 11. to. 6.

183

¶ 4 Præterea, Qui enim intelligit, in intelligendo concipit verbum. Sed filius intelligitur. Ergo filius est aliquod verbum. Et sic non est proprium filii esse verbum. ¶ 5 Præterea, Hebr. 1. dicitur de filio: Portas omnia uerba uirtutis suæ. Ex quo Basilius accipit qd spiritus sanctus sit uerbum filii. Non est ergo proprium filii, esse verbum. SED CONTRA est, quod Aug. dicit 6. de Trin. Verbum solum filius accipitur.

RESPONDEO dicendum, qd uerbum proprie dicitur in diuinis personaliter accipitur, & est proprium nomen personæ filii, significat. n. quandam emanationem intellectus personæ autem, qd pcedit in diuinis s. m. emanationem intellectus, dicitur filius, & huiusmodi pfectio dicitur, vt s. ostensum est. Vnde relinquitur, quod solum filius proprie dicitur uerbum in diuinis.

AD PRIMVM ergo dicendum, qd in nobis non est idem esse & intelligere. Vnde illud, qd habet in nobis esse intelligibile, non potest ad naturam s. m. s. sed esse Dei est ipsum eius intelligere. e. Vnde uerbum Dei, non est aliquod accidens in ipso, vel aliquis effectus eius, sed pertinet ad ipsam naturam eius. Et ideo oportet qd sit aliquid substantie. Quia quod dicitur in natura Dei subsistit. Et ideo Damasc. dicit, qd uerbum Dei est substantiale, & in hypostasi ens. Reliqua uero uerba, scilicet nostra, uirtutes sunt anime.

AD SECUNDVM dicendum, qd non per hoc error Valentini est damnatus, quia filius dixit patione naturæ, ut Arriani calumniabantur, sicut Hilari refertur 6. de Trin. sed per uarium modum pnotationis, quem posuit, sicut patet per Aug. in lib. de h. refibus.

AD TERTIVM dicendum, qd in nomine uerbi eadem proprietates importatur, quæ in nomine filii. Vnde dicit Aug. eo dicitur uerbum quo filius. Ipsa enim natiuitas filii quæ est proprietas personæ eius, diuersis nominibus significatur: quæ filio attribuntur ad exprimendum diuersimodè perfectionem eius. Nam ut ostendatur consubstantialis patri, dicitur filius: ut ostendatur consubstantialis patri, dicitur filius: ut ostendatur omnino similis, dicitur imago: ut ostendatur immaterialiter genitus, dicitur uerbum. Non autem potest unum nomen inueniri, per quod omnia ista designarentur.

AD QUARTVM dicendum, qd eo modo conuenit filio esse intelligentem, quod conuenit ei esse Deum, cum intelligere essentialiter dicatur in diuinis, ut dicitur. Est autem filius Deus genitus, non autem generans Deus. Vnde est quidem intelligens, non ut producat uerbum, sed ut uerbum procedens, ut s. m. in Deo uerbum procedens secundum rem non differt ab intellectu diuino, sed relatione sola distinguitur a principio uerbi.

AD QUINTVM dicendum, qd cum de filio dicitur, portans omnia uerba uirtutis suæ, uerbum figuratè accipitur p effectum uerbi. Vnde gl. ibi dicit, qd uerbum sumit p imitari, in quantum, s. ex effectu uirtutis uerbi est, qd res cõseruent in esse, sicut ex effectu uirtutis uerbi est, qd res producant in esse. Quod uero Basilius interpretatur uerbum pro spiritu sancto, improprie & figuratè locutus est, ut uerbum alicuius dici potest omne illud quod est manifestatum eius, ut sic ea ratione dicatur spiritus sanctus uerbum filii, quia manifestat filium.

ARTICVLVS III. AD TERTIVM sic procedit. Vnde, q in nomine uerbi non importatur respectus ad creaturam. Oportet enim nomen connotans effectum in creatura, essentialiter in diuinis dicitur. sed uerbum non dicitur essentialiter, sed personaliter, ut dicitur est. Ergo uerbum non importat respectum ad creaturam.

¶ 2 Præterea, Quæ importat respectum ad creaturam, dicitur de Deo ex tempore, ut dicitur & creator: sed uerbum dicitur de Deo ab æterno. Ergo non importat respectum ad creaturam.

¶ 3 Præterea, Verbum importat respectum ad id

a quo procedit: si ergo importat respectum ad creaturam, sequitur quod procedat a creatura. ¶ 4 Præterea, Ideæ sunt plures secundum diuersos respectus ad creaturas. Si igitur uerbum importat respectum ad creaturas, sequitur qd in Deo non sit unum uerbum tantum, sed plura. ¶ 5 Præterea, Si uerbum importat respectum ad creaturam, hoc non est nisi in quantum creaturæ cognoscunt a Deo. Sed Deus non solum cognoscit entia, sed etiam non entia. Ergo in uerbo importabit respectus ad non entia. Quod uidetur falsum.

SED CONTRA est, qd dicit Aug. in lib. 83. q. 6. q. num. qd in nomine uerbi significatur non solum respectus ad patrem, sed etiam ad illa quæ per uerbum facta sunt operatiua potentia.

RESPONDEO dicendum, qd in uerbo importatur respectus ad creaturam. Deus enim cognoscendo se, cognoscit omnia creaturam. Uerbum igitur in mente conceptum est representatiuum omnium eius, quod actu intelligit. Vnde in nobis sunt diuersa uerba, s. m. diuersa, q intelligimus. Sed quæ Deus uno actu & se & omnia intelligit, unicum uerbum eius est expressiuum non solum patris, sed et creaturarum. Et sicut Dei scientia, Dei quod est cognoscitiua tantum, creaturæ autem cognoscitiua & factiua: ita uerbum Dei eius quod in Deo patre est, est expressiuum tantum, creaturarum uero est expressiuum & operatiuum. Et propter hoc dicitur in Psal. 32. Dixit & facta sunt, quia importatur in uerbo ratio factiua eorum quæ Deus facit.

AD PRIMVM ergo dicendum, qd in nomine personæ includit naturam obliquè. Nam persona est rationalis natura in diuidua substantia: in nomine igitur personæ diuina quantum ad relationem personalem non importatur respectus ad creaturam, sed importat in eo quod pertinet ad naturam. Nihil tamen phibet in quantum includit in significatione eius essentialia, q importat respectus ad creaturam. Sicut enim proprium est filio q sit filius: ita proprium est ei, q sit genitus Deus, uel genitus creator. Et per hunc modum importat ratio ad creaturam in nomine uerbi.

AD SECUNDVM dicendum, qd cum relationes consequantur actiones, quædam notia importat relationem Dei ad creaturam, q consequitur actionem Dei in exteriori effectum transeuntem, sicut creare & gubernare. & talia dicuntur de Deo ex tempore. Quædam uero ratio est, q consequitur actionem non transeuntem in exteriori effectum, sed manentem in agente, ut scire & uelle, & talia non dicuntur de Deo ex tempore. Et huiusmodi ratio ad creaturam importat in nomine uerbi. nec est uerbum, q notia importat relationem Dei ad creaturas omnia dicantur ex tempore, sed sola illa notia q importat relationem consequentem actionem Dei in exteriori effectum transeuntem ex tempore dicuntur.

AD TERTIVM dicendum, qd creaturæ non cognoscuntur a Deo per scientiam a creaturis acceptam, sed per essentialiam suam. Vnde non oportet quod a creaturis procedat uerbum, licet uerbum sit expressiuum creaturarum.

AD QUARTVM dicendum, qd nomen Ideæ, principis est impositum ad significandum respectum ad creaturam. Et ideo pluraliter dicitur in diuinis, & neq; est personale. Sed nomen uerbi principis impositum est ad significandum relationem ad dicentem, & ex consequenti ad creaturas, in quantum Deus intelligendo se, intelligit omnia creaturam. Et per hoc in diuinis est unicum tantum uerbum & personaliter dicitur.

AD QUINTVM dicendum, qd eo modo quo scientia Dei est non entium, & uerbum Dei est non entium, quia non est aliquid minus in uerbo Dei q in scientia Dei, ut Aug. dicit. Sed tamen uerbum est entium expressiuum & factiuum non entium autem ut a principio expressiuum & manifestatiuum.

95

172

74 c

94 a

94 b

97 b

98

li. 15. d. tri.

c. 14. paru

tom. 98. 3.

162 c

¶ amor a verbo pcedat. Non. n. aliqd amamus nisi fm qd conceptione mentis apprehendimus e. vñ & fm hoc manifestum est, qd spiritus sanctus pcedit a filio. Ipse etiam ordo rerum hoc docet. Nulquã. n. hoc inuenimus, qd ab eo pcedant plura abiq; ordi ne, nisi in illis solum q materialiter differunt. Sicut vnus faber producit multos cultellos materialiter abinuicẽ distinctos, nullum ordinẽ habẽtes adinuicẽ. Sed in rebus in qbus nõ est sola materialis distinctio, semper inuenit̃ multitudinẽ pductorũ aliquis ordo. Vñ et in ordine creaturarũ pductorũ, decor diuinã sapientiã manifestat. Si ergo ab vna psona patris pcedũt duæ psonæ, scilicet filius, & spūs sanctus oportet esse aliquẽ ordinẽ eorũ adinuicẽ. Nec pot̃ aliq; ordo alius assignari, nisi ordo naturæ, quõ alius d̃ ex alio. Nõ est igit̃ possibile dicere, qd filius & spiritus sanctus, sic pcedat̃ a patre, q neuter eorũ pcedat ab alio, nisi q; poneret̃ eis materialẽ distinctionẽ, qd est impossibile. Vñ et ipsi Græci pcessionẽ spiritus sancti aliquẽ ordinẽ habere ad filium intelligunt. Concedunt. n. spiritum sanctũ esse spiritum filij, & esse a patre p filium. Et qd eorũ dicitur concedere q sit a filio vel pfluat ab eo, nõ tñ q pcedat. Qd vt vel ex ignorantia, vel ex pteruita est. Quia si quis rectẽ cõsideret, inueniet̃ pcessionis verbum inter oia q ad originẽ qualẽcunq; pertinent, cõmunissimũ esse. Vt inur. n. eo ad designandum qualemẽcunq; originem. Sicut q linea pcedit a puncto, radius a sole, riuus a fonte. Et similiter in quibuscunq; alijs. Vñ de ex quocunq; alio ad originem pertinẽte potest concludi, quod spiritus sanctus procedit a filio.

AD PRIMVM ergo dicẽdũ, qd de Deo dicere non debemus qd in sacra scriptura nõ inuenit̃, vel p verba, vel p sensum. Licet aut̃ p verba nõ inueniat̃ i sacra scriptura, q spiritus sanctus pcedit a filio inuenit̃ tñ quantum ad sensum, & pceptũ, vbi dicit filius, Ioã. nõ. de spiritu sancto loquẽs, Ille me clarificabit: qd de meo accipiet. Regulariter et̃ in sacra scriptura tenendũ est, qd id qd de Patre dicit̃, oportet de filio intelligi: et si dictio exclusiva addatur, nisi solũ in illis, in qbus pater & filius fm oppositas relationes distinguunt. Cũ. n. Dominus Matth. 11. dicit, Nemo nouit filium, nisi pater, nõ excludit quia filij seipsũ cognoscant. Sic igit̃ cõm dicit̃, qd spūs sanctus a patre pcedit, et si adderet̃, qd a solo patre pcedit, nõ excluderet̃ inde filij: qd quãtũ ad hoc, qd est esse principij spūs sancti, nõ opponunt̃ pater & filij: sed solũ quantum ad hoc, qd hic est pater, & ille filius.

AD SECVNDVM dicẽdũ, qd in quolibet cõcilio, institutũ fuit symbolum aliq; ppter errorem aliq; q in concilio damnabatur. Vñ sequens cõciliũ nõ faciebat aliud symbolũ, q̃ primum: sed id q implicite cõtinebatur in primo symbolo, p aliqua addita explanabatur cõtra hæreses insurgẽtes. Vñ in determinatione Cæcedonen. synodi dicit̃, qd illi q fuerunt congregati in concilio Constantinopolitano, doctri nã de spiritu sancto tradiderunt: nõ q minus esset in pcedentibus, q apud Niceam cõgregati sunt, inferentes: sed intellectum eorum aduersus hæreticos declarantes. Quia igitur in tẽpore antiquorum cõciliõrum, nõdũ exortus fuerat error dicentium spiritum sanctũ nõ pcedere a filio; nõ fuit necessarium, qd hoc explicite poneretur. Sed postea insurgente errore quorundã, in quodã cõcilio in Occidentibus partibus cõgregato, expressum fuit auctoritate Romani p̃ficientis: cuius auctoritate et̃ antiqua cõcilia cõgregata hãtũ & cõfirmabatur. Cõtinebatur tñ implicite in hoc ipso, q dicebatur spūs sanctus a patre pcedere.

AD TERTIVM dicẽdũ, qd spiritum sanctum nõ pcedere a filio, primo fuit a Nestorianis inuoductũ, vt pater in quodã symbolo Nestorianorum dãmato in Ephesina synodo. Et hunc errorem sequutus

fuit Theodoricus, Nestorianus, & plures post ipsum. Inter quos fuit et̃ Damasus. Vñ in hoc, eius sententiã non est standum. Quamuis a quibusdam dicatur, quod Damasus sicut non confitetur spiritum sanctum esse a filio, ita et̃ nõ negat ex vi illorum verborum.

AD QVARTVM dicẽdũ, qd p hoc, qd spiritus sanctus dicitur quietere vel manere in filio, nõ excluditur quia ab eo pcedat: qd & filius i patre manere dicit̃, cũ tñ a patre pcedat. Dicit̃ et̃ spiritus sanctus in filio quietere, vel sicut amor amat̃ quiete in amato: vel quãtum ad humanã naturam Christi, propter id qd scriptum est Ioan. 1. Super quem videris spiritũ descendente & manente iugum, hic est q baptizat.

AD QVINTVM dicẽdũ, qd verbum in diuinis, nõ accipitur fm similitudinẽ verbi vocalis a quo nõ pcedit spiritus: qd sic tãtum metaphorice diceretur, sed fm similitudinẽ verbi mentalis a quo amor pcedit.

AD SEXTVM dicẽdũ, qd hoc, qd spiritus sanctus pfectẽ pcedit a patre, nõ solum nõ superfluum est dicere, qd spiritus sanctus pcedat a filio, sed omnino necessariũ: qd vna virtus est patris & filij. Et qd qd est a patre, necesse est esse a filio, nisi p̃prietati filianõis repugnet. Nõ. n. filij est a seipso, licet sit a patre.

AD SEPTIMVM dicẽdũ, qd spiritus sanctus distinguit̃ psonaliter a filio in hoc, qd origo vnus distinguitur ab origine alterius. Sed ipsa differẽtia originis est per hoc, qd filius est solum a patre, spiritus sanctus verd a patre & filio. Non. n. aliter pcessionẽs distinguerentur: sicut supra ostensum est.

ARTICVLVS III.

Verum spiritus sanctus procedit a patre per filium.

DERTIVM sic proceditur. Vñ, qd spiritus sanctus nõ pcedat a patre p filij. Qd. n. pcedit ab aliquo p aliquem, nõ pcedit ab eo immediate. Si igitur spiritus sanctus pcedit a patre p filium, nõ pcedit a patre immediate. Qd videtur incõueniẽs.

¶ 2 Præterea, Si spiritus sanctus procedit a patre p filium, nõ procedit a filio, nisi propter patrem. Sed propter quod vnumquodque & illud magis. Ergo magis procedit a patre quam a filio.

¶ 3 Præterea, Filius hẽt esse p generationẽ: si igit̃ spūs sanctus est a patre p filij, sequit̃ qd prius generet̃ filij, & postea pcedat spūs sanctus. Et sic pcessio spiritus sancti nõ est æterna. Quod est hæreticum.

¶ 4 Præterea, Cũ aliq; dicit̃ p aliquẽ operari, pot̃ econuerso dici. Sicut enim dicimus qd Rex operatur p Balliũ, ita potest dici qd Ballius operatur p Regem. Sed nullo modo dicimus quod filius spiritus sancti operatur per patrem. Ergo nullo modo potest dici quod pater spiritus sancti operatur per filium.

Sed contra est, quod Hilar. * dicit in libr. de Trini. Conserua hanc, oro, fidei meã religionem vt semper obtineam patrem, scilicet te: & filium tuũ vna tecum adorem, & spiritum sanctum tuum, qui est per vnigenitum tuum, promerear.

In corp. artic. & q. 27.

I96 I. d. 12. artic. 3. Et opusc. 22. cap. 41. Et opus. 6. q. 27.

lib. 12. de tri. in fine libri.

I97

I. li. 19. ar. 4. Et 4. cõtra. c. 25. fi. & op. 1. c. 11. fi. Et opusc. 9. q. 6. 35. & Io. 8. li. 3. co. 3. & 1. 15. lec. 3.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur qd pater & filius nõ sunt vnũ principij spiritus sancti. Quia spūs sanctus nõ vñ a patre & filio pcedere in quãtũ sunt vnũ: neq; in natura, qd spūs sanctus sic et̃ pcederet a seipso, qd est vnũ cu eis i natura. Neq; et̃ in quãtũ sunt vnũ in aliqua p̃prietate: qd vna p̃prietas nõ pot̃ esse duorũ suppositorũ, vt vñ. Ergo spūs sanctus pcedit a patre & filio, vt sunt plures. Nõ ergo p̃t & filius sunt vnũ principium spiritus sancti.

¶ 2 Præterea, Cũ dicit̃ pater & filius sunt vnũ principij spūs sancti, nõ pot̃ ibi designari vnitas psonalis: quia sic pater & filius essent vna psona. Neq; et̃ vnitas p̃prietatis. Quia si propter vnã p̃prietatẽ pater & filius sunt vnũ principij spūs sancti, pari ratione p̃t duas p̃prietates pater videtur esse duo principia filij & spūs sancti. Qd est incõueniẽs. Nõ ergo p̃t & filij sunt vnũ principium spūs sancti.

habet ab artifice. Et hoc est qd qdã dicunt, qd hæc p̃p̃ositio, per, quẽque notat auctoritatẽ in recto: vt cũm dicit̃, Rex operat̃ p Balliũ. Quẽque aut̃ in obliquo, vt cũm dicit̃, Ballius operat̃ p Regẽ. Quia igit̃ filij hẽt a p̃re, qd ab eo pcedat spiritus sanctus, pot̃ dici qd pater p filij spiritum sanctum, vel qd spiritus sanctus procedat a patre per filium: quod idem est.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod in qualibet actione est duo cõsiderare, scilicet suppositũ agẽs, & virtutẽ qua agit, sicut ignis calefacit calore. Si igit̃ in patre & filio cõsideret̃ virtutẽ qua spirat̃ spiritum sanctum, nõ cadit ibi aliqũd mediũ: qd hæc virtus est vna & eadẽ. Si aut̃ cõsideret̃ ipsã personã spirantes, sic cũm spūs sanctus cõiter pcedat a patre & filio, inuenit̃ spūs sanctus p̃prietatẽ a patre pcedere, in quãtũ est ab eo, & mediãtẽ in quãtũ est a filio. Et sic dicit̃ pcedere a patre p filij. Sicut et̃ Abel, p̃cessit immediate ab Adã, in quãtũ Adã fuit p̃ ei: & mediãtẽ, in quãtũ Eua fuit mater ei, q̃ p̃cessit ab Adã. Licet hoc exẽplũ materialis p̃cessionis iep̃ni videat̃ ad signifiãdã materialẽ p̃cessionẽ diuinarũ psonarũ.

AD SECVNDVM dicẽdũ, qd si filij acciperet a patre aliam virtutẽ numero ad spirandum spiritum sanctum, sequeret̃ qd esset sicut causa secũda & instrumentalis: & sic magis pcederet a patre, quã a filio. Sed vna & eadẽ numero virtus spiratiua est in patre & filio: & idẽ equaliter pcedit ab vtroq; licet aliq; dicatur principaliter vñ p̃p̃rietatẽ pcedere a patre, ppter hoc qd filius habet hæc virtutẽ a patre.

AD TERTIVM dicẽdũ, qd sicut generatio filij est cõterna, generat̃ (vñ non prius fuit pater, quãm generet̃ filij) ita p̃cessio spiritus sancti est cõterna suo principio. Vñ nõ fuit prius filius genitus, quãm spiritus sanctus pcederet: sed vtrũq; æternũ est.

AD QVARTVM dicẽdũ, quod cũm aliq; dicit̃ p aliquẽ operari, nõ semper recipitur conuerso. Non. n. dicimus qd martellus operetur per fabrum: dicimus aut̃ qd Ballius operatur per Regem. Quia Ballius est agere, cũm sit dñs sui actus. Martelli autẽ nõ est agere, sed solum agi: vñ nõ designatur nisi vt instrumentũ. Dicit̃ aut̃ Ballius operari per Regẽ: quis hæc p̃p̃ositio, p denotet mediũ: qd quãto suppositum est prius in agendo, tantõ virtus eius est immediate effectiua: qd virtus causã primã coniungit causã secundã suo effectũ. Vñ & prima principia d̃ immediata in demonstratiuis sciẽtijs. Sic igit̃ in quãtũ Ballius est mediũ fm ordinẽ suppositorũ agẽtiũ, dicit̃ Rex operari p Balliũ: fm ordinẽ verd virtutũ, dicit̃ Ballius operari per Regẽ: quia virtus Regis facit qd actio Ballij cõlequat̃ effectũ. Ordo aut̃ non attenditur inter pater & filij, quãtũ ad virtutẽ, sed solum quãtũ ad suppositã. & ideo dicitur qd pater spirat per filium, & nõ econuerso.

ARTICVLVS IIII.

Verum pater & filius sunt vnũ principium spiritus sancti.

¶ 3 Præterea, Filius nõ magis cõueit cum patre quam spiritus sanctus. sed spiritus sanctus & pater non sunt vnũ principium respectu alicuius diuinæ personæ. Ergo neque pater & filius.

¶ 4 Præterea, Si pater & filius sunt vnũ principij spiritus sancti, aut vnũ qd est p̃, aut vnũ qd nõ est p̃, sed neuter est dare. Quia si vnũ qd est p̃, sequit̃ qd filius sit pater. Si vnũ quod nõ est pater, sequitur qd pater non est pater. Non ergo dicendum est, qd pater & filius sint vnũ principij spiritus sancti.

¶ 5 Præterea, Si pater & filius sunt vnũ principij spiritus sancti, vt econuerso dicendũ, qd vnũ principij spiritus sancti sit pater & filius. Sed hæc videtur esse falsa. Quia hoc qd dico principij, oportet quod supponat vel pro persona patris, vel pro persona filij: & vtroq; modo est falsa. Ergo et̃ hæc est falsa: pater & filius sunt vnũ principium spiritus sancti.

¶ 6 Præterea, vnum in substantia facit idem. Si igit̃ p̃t & filius sunt vnũ principij spiritus sancti, sequitur qd sint idem principij, sed hoc a multis negatur. Ergo nõ est concedendum quod pater & filius sint vnũ principium spiritus sancti.

¶ 7 Præterea, Pater & filius & spiritus sanctus sunt vnũ principij creaturæ, dicit̃ esse vnus creator. sed pater & filius non sunt vnũ spiritus spirator, sed duo spiratores, vt a multis dicit̃. Quod et̃ consonat dictis Hilar. qui dicit in 1. * de Trini. qd spiritus sanctus a patre & filio auctoribus consistendus est. Ergo pater nõ remouet̃ a filio vnũ principium spiritus sancti.

Sed contra est, quod Augustin. dicit in * 5. de Trini. quod pater & filius non sunt duo principia, sed vnũ principium spiritus sancti.

RESPONDEO dicẽdũ, qd pater & filius in oibus vnũ sunt, in quibus nõ distinguit̃ inter eos relationes oppositõ. Vñ, cũm in hoc qd est esse principij spiritus sancti nõ opponatur relatiuẽ, sequitur qd pater & filius sunt vnũ principij spūs sancti. Quãdã tñ dicunt̃ hæc esse impropria, pater & filius sunt vnũ principij spūs sancti. Quia cũm hoc nomen, principij, singulariter acceptũ nõ significet psonã, sed p̃prietatẽ, dicunt qd sumitur adiectiuẽ. Et qd adiectiuũ nõ determinatur per adiectiuũ, nõ pot̃ cõueniẽter dici, qd pater & filius sint vnũ principij spiritus sancti. nisi vnũ intelligat̃ quasi adverbialiter positũ, vt sit sensus, sunt vnũ principij, id est, vno modo. Sed si rõne possit dici p̃ duo principij, filij & spūs sancti, id est, duobus modis. Dicẽdũ ergo qd licet hoc nomẽ, principij, significet p̃prietatẽ, tñ significat eã p modũ substantiuũ: sicut hoc nomẽ, p̃t, & filij et̃ in rebz creatis. Vñ numerũ accipit a forma significata, sicut & alia substantiua. Sicut igitur p̃t & filius sũt vnũ Deus p vnitatẽ formã significatã p hoc nomẽ Deũ, ita sũt vnũ principij spūs sancti p vnitatẽ p̃prietatis significatã in hoc nomine, principium.

AD PRIMUM ergo dicendum, qd si attendatur virtus spiratiua, spiritus sanctus pcedit a patre & filio, in quãtũ sunt vnũ in virtute spiratiua, qd quodammodo significat naturã cũ p̃prietate, vt infra dicit̃. * Neq; incõueniẽs, vnã p̃prietatẽ esse in duobus suppositoribus, quorũ vnũ est natura. si verd cõsideretur supposita spirationis, sic spūs sanctus pcedit a patre & filio, vt sũt plures. Procedit. n. ab eis, vt amor vnitiũ duorũ.

AD SECVNDVM dicẽdũ, qd cũ dicitur, pater & filij sũt vnũ principij spūs sancti. S. designat vna p̃prietatẽ, qd est forma significata per nomen. Non tñ sequitur quod plures p̃prietates nõ possit dici pater plura principia, qd implicaret̃ pluralitas suppositorũ.

AD TERTIVM dicendum, quod secũdũ relatiuas p̃prietates non attenditur in diuinis similitudo, vel dissimilitudo, sed secundum essentiam. e Vnde sicut pater non est similior sibi quãm filio, ita nec filius similior patri quãm spiritus sanctus.

li. i. de tri. nõ remouet̃ a filio vnũ principium spiritus sancti. d̃ tri. c. 14. i fine ta. 3.

In solutio ne ad 7. argu. huius artic.

393 233 b

AD QVARTVM

Dũ ponit̃ symbolũ illius, circa mediũ habetur. to. 1. Concil. q̃ sunt Colonia impressa anno do. 1530. fol. 72.

AD QVARTVM dicendum, qd hanc duo scilicet pater & filius sunt unum principium quod est pater, aut unum principium quod est filius: non sunt distinctio- riorum opposita. Vñ nō ē necesse alterū eorū dare. Cum n. dicimur pater & filius sunt unū principium, hoc qd dico principium, nō hēt determinatā suppositionē, imō co- fusā p duabus psonis simul. Vñ in pcessu ē fallacia figuræ dictionis a psona suppositōe ad determinatā.

AD QVINTVM dicendum, qd hanc est vera, vñ principium spiritus san. est pater & filius: qd hoc quod dico principium, non supponit p vna persona tantum, sed indistincte pro duabus, vt dictum * est. AD SEXTVM dicendum, qd conuenienter potest dici qd pater & filius sunt iocm principium sm quod ly principium supponit confusē & indistincte pro duabus personis simul.

AD SEPTIMVM dicendum, qd quidam dicunt qd pater & filius, licet sint unū principium spiritus san. sunt tū duo spiratores propter distinctionem sup- positōrum, sicut etiam duo spirantes, qd actus referuntur ad supposita. Nec est eadē rō de hoc nomine creator, quia spiritus san. pcedit a patre & filio vt sunt duae psonae distinctae (vt dictum * est) nō aut crea- turā, pcedit a tribus psonis vt sunt psonae distinctae, sed vt sunt unū in essentia. Sed vt melius dicēdū, qd quia spiras adiectiuū est, spirator verbū substatiuū, possumus dicere qd pater & filius sunt duo spiran- tes pp pluralitatē suppositōrum, nō autem duo spi- ratores pp vnā spiratiōnē. Nā adiectiua nomina ha- bent numerum sm supposita, substantiua verō a se- p̄tis sm formā significatā. Qd verō Milar. * dicit, qd spiritus san. est a patre & filio auctoribus, exponen- dū est quod ponitur substantium pro adiectiuo.

QV AESTIO XXXVII. De nomine spiritus sancti, quod est amor, in duos articulos diuisa.

DE PRIMO QUÆRITUR DE NOMINE AMORIS.

¶ Et circa hoc quaeruntur duo. ¶ Primo, vtrum sit propriū nomen spiritus sancti. ¶ Secūdō, vtrum pater & filius diligat se spiritu sancto.

ARTICVLVS PRIMVS. Vtrum amor sit proprium nomen spiritus sancti.

AD PRIMUM sic proceditur. Videtur qd amor nō sit propriū nomen spiritus sancti. Dicit enim Aug. * 15. de Tri. Nescio cur sicut sapientia dicitur pater & filius & spiritus san. & simul oēs nō tres, sed vna sapientia: non ita & charitas dicitur pater & filius & spiritus san. & simul oēs vna charitas. Sed nullū nomē qd de singulis psonis p̄dicatur, & de oibus in cōi singulariter, est nomen propriū alicuius psonae. Ergo hoc nomē amor, nō est p̄p̄iū spiritus sancti. ¶ 2 Præterea, spiritus sanctus est persona subsistens: sed amor non significat vt persona subsistens, sed vt actio quædam ab amante transiens in amatum. Ergo amor non est propriū nomen spiritus sancti.

¶ 3 Præterea, Amor est nexus amātium: quia sm Dio. * 4. cap. de diu. no. est quædam vis vnitiua: sed nexus est medium inter ea quæ connectit, non aut aliquid ab eis procedēs. Cum igitur spiritus san. pcedat a patre & filio (sicut ostensum est *) videtur quod non sit amor aut nexus patris & filij.

¶ 4 Præterea, cuiuslibet amātis est aliquis amor: sed spiritus sanctus est amans. Ergo eius est aliquis amor. Si igitur spiritus sanctus est amor, erit amor amoris, & spiritus a spiritu. Quod est incōueniens.

SED CONTRA est, qd Gregor. dicit in * Homil. Pentecostes, Ipse spiritus sanctus est amor.

RESPONDEO dicendum, quod nomē amoris in diuinis sumi potest essentialiter & personaliter. Et sm quod personaliter sumitur, est propriū nomen spiritus sancti. sicut verbū est propriū nomen filij.

AD CUIUS EVIDENTIÄ SCIENDUM EST, qd cum in diuinis, 2. 3. 4. & 5. vt supra ostensum * est, sint duae p̄cessionēs: vna per

modū intellectus, qd est p̄cessio verbi: alia p modū voluntatis, qd est p̄cessio amoris: qd prima est nobis magis nota ad singula significatā, qd ea cōsiderari possunt, sunt magis p̄pria nomina adinuenta, nō autē in p̄cessionē voluntatis. Vnde & quibusdā circū- locutionib' vtitur ad significandā psonā pcedētē: & relationēs etiā qd accipiuntur sm hanc p̄cessionē & p̄cessionis & spirationis nominib' nominantur, vt supra dictum * est: qd tamē sunt magis nomina origi- nis; quā relationis sm p̄prietatē vocabuli. Et tamē similiter sm vtrāque p̄cessionē cōsiderari oportet: sicut enī ex hoc qd aliqui rē aliquā intelligit, puenit qdam intellectuālis cōceptio rei intellectā i intelli- gētē, qd dicitur verbū ita ex hoc qd aliqui rē aliquā amat, puenit qdā impressio (vt ita loquar) rei ama- tæ in affectu amātis, sm quā amatū dicitur esse in amātē, sicut & in intellectu i intelligētē: ita cū aliqui seipsum intelligit & amat, ē seipso; nō solū p̄- iectiā rei, sed etiā vt intellectu i intelligētē, & amatū i amātē. Sed ex parte intellectus sūt vocabula ad in- uerā ad significandū respectū i. intelligētē ad rē intellectā, vt patet i hoc qd dico intelligere. Et sūt etiā alia voca- bula adinuenta ad significandū p̄cessum intellectuā- lis cōceptionis, se p̄su dicere & verbū. Vnde i diu- nis intelligere solū eis equaliter dicitur, qd nō importat habituādinē principij verbi ad verbū ipsū. Ex parte autē voluntatis p̄ter diligere & amare, qd importat habitu- dinē amātis ad rē amatā, non sunt aliqua vocabula imposta, qd importat habituādinē ipsū i p̄cessionis vel affectionis rei amatæ, qd puenit i amātē ex hoc qd amat, ad suū principium aut eadē uerbo. Et ideo pp vocabulorū inopiā hmoi habituādinēs significamus vocabulis amoris & dilectionis, sicut si verbum no- minarem in intelligentiā conceptā, vel sapientiā gen- itam. Sic igitur inquātū i amore vel dilectione nō importat nisi habituādinē amātis ad rē amatā, amor & diligere essentialiter dicitur, sicut intelligētia & in- telligere. Inquātū verō his vocabulis vtitur ad ex- primendā habituādinē rei, qd pcedit p modū amo- ris ad suū p̄cipium, & eadē uerbo: ita qd p amorē in- telligat amor pcedens, & p diligere intelligatur spirare amorē pcedētē, sic amor ē nomē psonae, & diligere vlamare ē verbum notionale, sicut dicere vel gnare.

AD PRIMUM ergo dicendum, qd Augu. loquitur de charitate secūdam quod essentialiter sumitur in diuinis, vt dictum * est.

AD SECVNDVM dicendum, qd intelligere & velle & amare licet significantur p modū actionū trāseun- tium in obiecta: sunt tū actionēs manētēs in agen- tibus (vt supra dictum est *) ita tū qd in ipso agente importat habituādinē quādā ad obiectū. Vñ amor ē in nobis est aliquid manēs in amante, & verbū cor- dis manens in dicente: tū cū habituādinē ad rē ver- bo expressam vel amatā. Sed in Deo i quo nullū est accidens, plus hēt: qd tā verbū quā amor est sub- sistēs. Cum ergo dicitur, qd spiritus sanctus est amor pa- tris i filij, vt in qdā aliud, nō significat aliqd trāsies i aliū, sed solū habituādinē amoris ad rē amatā: sicut & i verbo iportat habituādinē ad rē verbo expressā.

AD TERTIUM dicendum, qd spiritus sanctus dicitur esse nex' patris & filij inquātū est amor: qd cum p̄ amet vnica dilectione se & filij, & eadē uerbo, im- portat in spiritu sancto (put est amor) habituādinē pa- tris ad filij, & eadē uerbo, vt amātis ad amatū. Sed ex hoc ipso qd p̄ & filij se mutuo amat, oportet qd mu- tuo amor qd est spūs sanctus, ab vtroq; pcedat. Secū- dū igitur originē spūs sanctus nō ē mediū, sed tertia in trinitate psona. Secūdū verō pra dictam habituā- dinē est mediū nexū duorum ab vtroque procedēns.

AD QVARTVM dicendum, qd sicut filio licet intelli- gat, non tū fieri competit pducere verbum, qd intel- ligere conuenit ei vt verbo pcedenti: ita licet spiri- tus sanctus amet, essentialiter accipiendū, nō tū co- uenit ei, quod sp̄iret a morem, quod est diligere no- tionaliter sumptum: quia sic diligit essentialiter vt amor procedens, non vt a quo procedit amor.

ARTICVLVS II. Vtrum pater & filius diligant se spiritu sancto.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vt qd pater & fi- lius nō diligat se spiritu sancto. Augustin. in * 7. de Trinita. pbat qd pater nō est sapiēs sapientia genita. Sed sicut filius est sapiēs sapientia genita, ita spūs sanctus est amor pcedēs, vt dictum * est. Ergo pater & filij nō diligunt se amore pcedētē, qd est spūs sanctus.

¶ 2 Præterea, cum dicitur, pater & filius diligunt se spi- ritu sancto, hoc verbū, diligere, aut sumit essentiali- ter, aut notionaliter. Sed non potest esse vera sm qd sur- rit essentialiter: qd pari rōne posset dici qd pater & filij diligunt filio. Neq; et sm qd sumit notionaliter: qd pari rōne posset dici qd pater & filius spirant spiritu sancto, vel qd pater generat filio. Ergo nullo modo hæc est vera, pater & filius diligunt se spiritu sancto.

¶ 3 Præterea, eodē amore pater diligit filij & se & nos. Sed pater nō diligit se spiritu sancto: qd nullus actus notionalis refertur sup principium actus. Non enim potest dici qd pater generat se, vel spirat se. Ergo et nō potest dici qd diligit se spiritu sancto, sm qd dili- gere sumitur notionaliter. Itē amor quo diligit nos non videtur esse spiritus sanctus: quia importatur respectus ad creaturam: & ita ad essentiam p̄tinet. Ergo & hæc est falsa, pater diligit filij spiritu sancto.

SED CONTRA est, quod Augustin. dicit * 6. de Tri- ni. quod spiritus sanctus est quo genitus a generan- te diligitur, genitorumque suum diligit.

RESPONDEO dicendum, qd circa hanc q̄tionem difficultatem affert, qd cum dicitur, pater diligit filij spi- ritu sancto, cum ablatiuus constituat in habituā- dine alicuius causæ, vt qd spiritus sanctus sit principium diligendi & patris & filio: qd est omnino impossibi- le. Et ideo quidam dixerunt hanc esse falsam, pater & filius diligunt se spiritu sancto. Et dicit hanc esse re- tractatā ab * Augustin. in suo simili. cum. i. retract. ait ista, pater est sapiēs sapientia genita. Quiddā verō di- cūt qd est ppositio impropria: & sic exponēdā. Pa- ter diligit filij spiritu sancto, id est, amore essentia- li, quo appropriat spūs sanctus. Quiddā verō dixerūt qd ablatiuus iste cōstruit in habituādinē signi: vt sit sensus, spūs sanctus, est signū qd pater diligit filij, inquātū pcedit ab eis spiritus sanctus vt amor. Quiddā verō dixerūt qd ablatiuus iste cōstruit in habi- tudine causæ formalis, qd spūs sanctus, ē amor quo formaliter pater & filius se inuicē diligunt. Quiddā verō dixerunt qd cōstruitur in habituādinē effectus formalis. Et isti propinquit ad veritatē accesserūt.

Vnde ad huius euidētia sciendū est, qd cum res cōmu- niter denominent a suis formis, sicut albus ab albedi- ne, & hō ab humanitate: oēs illud a quo aliqd deno- minat, quātū ad hoc hēt habituādinē formæ. Vt si di- cā, iste est indutus vestimēto, iste ablatiuus cōstruit in habituādinē causæ formalis, quāuis nō sit forma. Cōtingit aut aliqd denominari p̄ id qd ab ipso p- cedit, nō solū sicut agēs actio, sed et sicut ipso ter- mino actionis qd est effectus qn̄ ipse effectus in intel- lectu actionis includit. Dicimus n. qd ignis est cale- factiōes calefactione: quāuis calefactio nō sit calor, qd est forma ignis, sed actio ab igne pcedēs. Et dicimur qd arbor est florēs floribus: quāuis flores nō sint for- ma arboris, sed qdā effectus ab ipsa pcedētēs. Secū- dū hoc ergo dicēdū, qd cum diligitur i diuinis duplici- ter sumat, essentialiter. i. & notionaliter: sm qd es- sentialiter sumitur: sic pater & filius non diligunt se

I 100
r. 1. ar. 1. cor.
Et di. 32.
q. 1. ar. 1.
Et 4. cō. c.
23. fin. &
po. q. 2. ar.
9. 11.
* lib. 7. de
trii. c. 1. in
fin. præter
tim. ro. 3.
* ar. præce
dēt. & q.
27. art. 3.

libr. 6. de
tri. cap. 5.
circa prin
ci. tom. 3.

libr. 1. re-
tract. cap.
26. aliqua
tulum a
p̄cipio.
tom. 1.

In corp.
art. q. 34.
ar. 2. ad 4.
Q. 14. ar-
tic. 4.

I 100
r. 1. ar. 1. cor.
Et di. 32.
q. 1. ar. 1.
Et 4. cō. c.
23. fin. &
po. q. 2. ar.
9. 11.
* lib. 7. de
trii. c. 1. in
fin. præter
tim. ro. 3.
* ar. præce
dēt. & q.
27. art. 3.

libr. 6. de
tri. cap. 5.
circa prin
ci. tom. 3.

libr. 1. re-
tract. cap.
26. aliqua
tulum a
p̄cipio.
tom. 1.

In corp.
art. q. 34.
ar. 2. ad 4.
Q. 14. ar-
tic. 4.

spiritu sancto, sed essentia sua. Vñ Aug. * 15. de Tri. lib. 15. de
Quis aude dicere patrē, nec se, nec filij, nec sp̄m
sanctum, diligere, nisi p sp̄m sanctū? Et sm hoc pcedit
primæ opinionēs. Secūdā verō qd notionaliter sumi-
tur, sic diligere nihil est aliud qd spirare amorē sicut
dicere est, pducere verbū, & florere est, pducere flo-
res. Sicut ergo dicitur arbor florēs floribus, ita dicitur
pater vel filio se & creaturā. Et pater & filij dicitur
diligentes spūs sancto, vt amore pcedētē, & se & nos.

AD PRIMUM ergo dicēdū, qd esse sapiētē, vel in-
telligentē, in diuinis nō sumitur nisi essentialiter. Et
ideo nō potest dici qd pater sit sapiēs, vel intelligentis
filio. Sed diligere sumit non solū essentialiter, sed et
notionaliter. Et sm hoc possumus dicere qd pater &
filius diligunt se spiritu sancto, vt dictum est e.

AD SECVNDVM dicendum, qd qn̄ in intellectu
alicuius actionis importatur determinatus effectus,
potest denominari principium actionis ab actione & ab
effectu: sicut possumus dicere qd arbor est florēs flo-
ritione & floribus. Sed qn̄ in actione nō includitur
determinatus effectus, tūc nō potest principium actio-
nis denominari ab effectu, sed solū ab actione. Non
enim dicimus qd arbor pducit florē flore, sed pduc-
tione floris. In hoc igitur qd dico, spirat vel generat,
importatur actus notionalis tūc. Vñ nō possumus di-
cere qd pater sp̄iret spiritu sancto, vel generet filij.
Possumus aut dicere qd pater dicit verbo tāquā p̄so-
na, pcedētē, & dicit dictione tāquā actu notionalē:
qd dicere importat determinatā psonā, pcedētē:
cū dicitur sit, pducere verbū. Et similiter diligere,
put notionaliter sumit, ē, pducere amorē. Et ideo potest
dici qd pater diligit filij spiritu sancto tanquā p̄so-
na, pcedētē, & ipsa dilectione, tāquā actu notionalē.

AD TERTIUM dicendum, qd pater nō solum filij,
sed et se & nos diligit spūs sancto: qd (vt dictum est)
diligere, put notionaliter sumitur, nō solum importat
pductionē diuinæ psonæ, sed et psonā pductā per
modum amoris, qd hēt habituādinē ad rem dilectā.
Vñ sicut pater dicit se & omnem creaturā verbo qd
genuit, inquātū verbum genitum sufficienter repræ-
sentat patrē & omnem creaturā: ita diligit se & om-
nem creaturā spūs sancto, inquātū spūs sanctus pce-
dit vt amor bonitatis primæ, sm quā pater amat se
& omnē creaturā. Et sic et pater qd respectus importat
ad creaturā, & in verbo e & in amore pcedētē
quasi secūdario, inquātū. i. bonitas & veritas diuina
est principium intelligēdi & amandī omnē creaturā.

QV AESTIO XXXVIII. De nomine spiritus sancti, quod est donum, in duos articulos diuisa.

DE PRIMO QUÆRITUR QUÆRITUR DE DONO.

¶ Et circa hoc quaeruntur duo. ¶ Primo, vtrum donum possit esse nomen psonale. ¶ Secūdō, vtrum sit propriū nomen spiritus sancti.

ARTICVLVS PRIMVS. Vtrum donum sit nomen personale.

AD PRIMUM sic proceditur. Videtur, qd donum non sit nomen personale. Omne nomen perso- nale importat aliquam distinctionē in diuinis. Sed nomen doni, non importat aliquam distinctionē in diuinis. Dicit enim Aug. * 15. de Trin. qd spiritus sanctus, ita datur, sicut Dei donum: vt etiam seipsum dicit, sicut Deus. Ergo donum nō est nomen psonale.

¶ 2 Præterea, Nullum nomen personale conuenit essentialiter diuinæ. Sed essentia diuina est donum quod pater dat filio, vt patet per Hila. * 8. de Trini. Ergo donum non est nomen personale.

¶ 3 Præterea, Secūdū Damascen. nihil est subiectū aut seruientis in diuinis personis. Sed donū importat quādā subiectionē, & ad eum cui datur, & ad eū a quo datur. Ergo donum nō est nomen personale.

¶ 4 Præterea, Donū importat respectum ad creaturā. Et ita videtur de Deo dici ex tēpore. Sed nomina personalia

lib. 15. de tri. ca. 7. in-
ter princi-
piū & me-
diū, 10. 3.

In corp.
art. q. 10. ar.
1. 1. 1.

In isto ar.
lib. 15. de tri. ca. 19. a medio & paulo post.

lib. 15. de tri. ca. 19. a medio & paulo post.

lib. 15. de tri. ca. 19. a medio & paulo post.

lib. 15. de tri. ca. 19. a medio & paulo post.

lib. 15. de tri. ca. 19. a medio & paulo post.

lib. 15. de tri. ca. 19. a medio & paulo post.

lib. 15. de tri. ca. 19. a medio & paulo post.

lib. 15. de tri. ca. 19. a medio & paulo post.

lib. 15. de tri. ca. 19. a medio & paulo post.

lib. 15. de tri. ca. 19. a medio & paulo post.

personalia dicuntur de Deo ab aeterno, ut patet & filius. Ergo donum non est nomen personale.

Sed contra est, quod Augustinus dicit 15. de Trin. Sicut corpus carnis nihil aliud est quam caro: sic donum spiritus sancti nihil aliud est quam spiritus sanctus.

Respondetur dicendum, quod in nomine doni importatur aptitudo ad hoc quod datur. Quod autem datur, habet aptitudinem vel habitudinem, & ad id quod datur, & ad id cui datur. Non enim daretur ab aliquo nisi esset eius: & ad hoc alicui datur, ut ei sit. Persona autem divina est esse alicuius, vel secundum originem, sicut filius est patris: vel inquantum ab aliquo habetur. Habere autem dicitur id quod liberè possumus vel vel frui e, ut volumus. Et per hunc modum divina persona non potest haberi nisi à rationali creatura Deo coniuncta. Aliæ autem creature moveri possunt à divina persona: non in se, quod in potestate earum sit frui divina persona, & ut effectus eius. Ad quod quod; prout rationalis creatura: ut puta cum sic sit particeps divini verbi & procedentis amoris, ut possit liberè Deum verè cognoscere & revere amare. Vnde sola creatura rationalis potest habere divinam personam. Sed ad hoc quod sic eam habeat, non potest propria virtute pervenire. Vnde oportet quod hoc ei desuper detur. Hoc enim dari nobis dicitur quod aliud habemus. Et sic divina persona competit dari & esse donum.

Ad primum ergo dicitur, quod nomen, doni, importat distinctionem personalem secundum quod donum dicitur esse alicuius per originem. Et in spiritu sancto datur seipsum inquantum est sui ipsius, ut potens se vel vel potius frui: sicut & homo liber dicitur esse sui ipsius. Et hoc est quod Augustinus dicit super Ioa. Quid tam tuum est quam tu? Vel dicendum, & melius, quod donum oportet esse aliquo modo dantis. Sed hoc esse huius dicitur multipliciter. Uno modo per modum identitatis, sicut dicit Augustinus super Ioa. Et sic donum non distinguitur à dante, sed ab eo cui datur. Et sic dicitur spiritus sanctus datur se, alio modo dicitur esse alicuius, ut possessio vel servus. Et sic oportet quod donum essentialiter distinguatur à dante. Et sic donum Dei est aliud creatum. Tertio modo dicitur hoc esse huius per originem tantum. Et sic filius est patris, & spiritus sanctus utriusque. Inquantum ergo donum hoc modo dicitur esse dantis, sic distinguitur à dante personaliter, & est nomen personale.

Ad secundum dicendum, quod essentia dicitur esse donum patris primo modo: quia essentia est patris per modum identitatis.

Ad tertium dicitur, quod donum secundum quod est nomen personale in divinis, non importat subiectionem: sed originem tantum in comparatione ad dantem. In comparatione vero, ad eum, cui datur, importat liberum vsum vel fruitionem, ut dicitur * est.

Ad quartum dicitur, quod donum non dicitur ex eo quod actu datur, sed inquantum habet aptitudinem vel potestatem dari. Vnde ab aeterno divina persona dicitur donum, licet ex tempore detur. Nec tamen per hoc, quod importat respectus ad creaturam, oportet quod sit essentialis: sed quod aliquid essentialiter suo intellectu includatur, sicut essentia includitur in intellectu personæ, ut supra dicitur * est.

ARTICULVS II. Vnum donum sit proprium nomen spiritus sancti.

Ad secundum sic proceditur. Videtur, quod donum non sit proprium nomen spiritus sancti. Donum enim dicitur ex eo quod datur. Sed sicut dicitur Ioa. 9. filius datus est nobis: ergo esse donum convenit filio, sicut spiritui sancto.

Præterea, Omne nomen proprium alicuius personæ significat aliquam eius proprietatem. Sed hoc nomen, donum, non significat proprietatem aliquam spiritus sancti. Ergo donum non est proprium nomen spiritus sancti.

Præterea, Spiritus sanctus potest dici spiritus

alicuius hominis, sed non potest dici donum alicuius hominis, sed solum donum Dei. Ergo donum non est proprium nomen spiritus sancti.

Sed contra est, quod Augustinus dicit in 4. de Trin. Sicut natum esse est filio a patre esse, ita spiritus sanctus donum Dei esse est a patre & filio, procedere. Sed spiritus sanctus, fortis, proprium nomen inquam, procedit a patre, & filio. Ergo & donum est proprium nomen spiritus sancti.

Respondetur dicendum, quod donum secundum quod personaliter sumitur in divinis, est proprium nomen spiritus sancti.

Ad cuius evidentiam sciendum est, quod donum proprie est datio irredibilis, secundum Philosophum. i. quod non datur intentione retributionis. Et sic importat gratuitam donationem. Ratio autem gratuitæ donationis est amor: Ideo, n. damus gratis alicui aliquid, quia volumus ei bonum. Primum ergo, quod datur ei, est amor quod volumus ei bonum. Vnde manifestum est, quod amor habet rationem primi doni, per quod omnia dona gratuita donantur. Vnde cum spiritus sanctus procedat ut amor (sicut iam dictum * est) procedit in ratione doni primi. Vnde dicit Augustinus 15. de Trin. quod per donum quod est spiritus sanctus, multa propria dona dividuntur membris Christi.

Ad primum ergo dicendum, quod sicut filius, quia procedit per modum verbi, quod de ratione sua habet quod si similitudo sui principii, dicitur proprie imago, licet etiam spiritus sanctus sit similis patri: ita etiam spiritus sanctus qui a patre procedit ut amor, dicitur proprie donum, licet etiam filius detur. Hoc enim ipsum, quod filius datur, est ex patris amore, secundum illud Ioa. 3. Sic Deus dilexit mundum, ut filium suum unigenitum daret.

Ad secundum dicendum, quod in nomine doni importatur quod sit datus per originem. Et sic importatur proprietatem originis spiritus sancti, quod est processio. Ad tertium dicitur, quod donum antequam detur, est tantum dantis: sed postquam datur, est eius cui datur. Quia igitur donum non importat dationem in actu, non potest dici quod sit donum hominis, sed donum Dei dantis. Cum autem id datum est, tunc hominis est vel spiritus vel datur.

QV AESTIO XXXIX. De personis ad essentiam relatis, in octo articulis divisa.

Post ea, quæ de personis divinis absolute tractata sunt, considerandum restat de personis in coparatione ad essentiam, & ad proprietates, & ad actus notionales, & de comparatione ipsarum ad invicem.

Quantum igitur ad primam horum octo quaeritur. Primo, utrum essentia in divinis, sit idem quod persona. Secundo, utrum dicendum sit quod tres personæ sunt unius essentia. Tertio, utrum nomina essentialia prædicanda sint de personis in plurali, vel in singulari. Quarto, utrum adiectiva notionalia, aut verba, vel participia prædicari possint de nominibus essentialibus concretè acceptis. Quinto, utrum predicari possint de nominibus essentialibus in abstracto acceptis. Sexto, utrum nomina personarum prædicari possint de nominibus essentialibus concretis. Septimo, utrum essentialia attributa sint approprianda personis. Octavo, quod attributum cuique personæ debeat appropriari.

ARTICULVS PRIMVS. Vtrum in divinis essentia sit idem quod persona.

Ad primum sic proceditur. Videtur, quod in divinis, essentia non sit idem quod persona. In quibusdam quæ. n. essentiali. est idem quod persona, seu suppositum, oportet quod sit tantum unum suppositum unius personæ, ut patet in omnibus substantiis separatis. Eorum enim

libr. 4. de tri. ca. 20. a medio, tom. 3.

libr. 15. de tri. ca. 19. ante medium, to. 3.

200 b d

200

Supra q. 3. ar. 3. Et. i. dist. 34. q. 1. ar. 1. enim

20. art. 2. & q. 28. artic. 3.

11. 7. a tri. ca. 6. circa principium, to. 3.

q. 3. ar. 3.

Boet. lib. de tri. no. procl. a fine. q. 28. artic. 2.

q. 19. artic. 4.

166

68 70

203

1. di. 34. q. 1. art. 2. * In fine 4. fo. à principio numerati.

Ca. 1. par. à principio, & paulo post idem repetitur.

enim quæ sunt idem re, unum multiplicari non potest quin multiplicetur & reliquum. Sed in divinis est una essentia, & tres personæ, ut ex supra dictis patet. Ergo essentia non est idem quod persona.

Præterea, affirmatio & negatio non verificantur de eodè. Sed affirmatio & negatio verificatur de essentia & persona. Ergo persona est distincta, essentia vero non est distincta. Ergo persona & essentia non sunt idem.

Præterea, nihil subicitur sibi ipsi. Sed persona subicitur essentia. Vnde suppositum vel hypostasis nominatur. Ergo persona non est idem quod essentia.

Sed contra est quod Augustinus dicit 7. de Trin. Cum dicimus personam patris, non aliud dicimus quam substantiam patris.

Respondetur dicendum, quod considerantibus divinis simpliciter, quantum ista in manifesto habet veritatem. Oportet enim supra, quod divina simplicitas hoc requirit, quod in Deo sit idem essentia & suppositum quod in substantiis intellectualibus nihil est aliud quam persona. Sed difficultate videtur ingerere, quia multiplicatis personis divinis essentia retinet unitatem. Et quia ut Boetius dicit, Relatio multiplicat personarum Trinitatis, posuerit aliquid hoc modo in divinis differre essentiam & personam, quarum relationes dicebant esse assistentes, considerantes in relationibus, solum quod ad alterum sunt, & non quod res sunt. Sed (sicut supra ostensum est) sic relationes in rebus creatis accidentales inveniuntur, ita in Deo sunt ipsa essentialia divina. Ex quo sequitur, quod in Deo non sit aliud essentia, quam persona secundum quod persona realiter ab invicem distinguatur. Persona enim (ut dictum est supra) significat relationem, prout est substantia in natura divina. Relatio autem ad essentiam coparata non differt re, sed ratione tantum. Comparata autem ad oppositam relationem habet virtutem oppositionis reale distinctione. Et sic remanet una essentia & tres personæ.

Ad primum ergo dicendum, quod in creaturis non potest esse distinctio suppositorum per relationes, sed oportet quod sit per essentialia principia, quia relationes non sunt substantiæ creaturis. In divinis autem relationes sunt substantiæ. Ideo secundum quod habet oppositionem ad invicem, potest distinguere supposita: neque tamen distinguuntur essentialiter, quia relationes ipsæ non distinguuntur ab invicem, secundum quod sunt realiter idem cum essentia.

Ad secundum dicitur, quod inquantum essentia & persona in divinis differunt secundum intelligentiam rationem, sequitur quod aliquid possit affirmari de uno quod negatur de altero: & per consequens quod supposito uno non supponatur alterum.

Ad tertium dicendum, quod rebus divinis nomina imponimus secundum modum rerum creaturarum: ut supra dictum est. Et quia natura rerum creaturarum individuatur per materiam quæ subicitur naturæ speciei: inde est quod individua dantur subiecta vel supposita vel hypostases. Et propter hoc etiam divina personæ supposita vel hypostases nominantur, non quod ibi sit aliqua suppositio vel subiectio secundum rem.

ARTICULVS II. Vtrum sit dicendum tres personas esse unius essentia.

Ad secundum sic proceditur. Videtur, quod non sit dicendum, tres personas esse unius essentia. Dicit enim Hilarius in 1. lib. de synodis, quod pater & filius & spiritus sanctus sunt quæ per substantiam tria, per consonantiam verò, uno. Sed substantia Dei est eius essentia. Ergo tres personæ non sunt unius essentia.

Præterea, non est affirmandum aliquid de divinis quod auctoritate scripturæ sacre non est expressum, ut patet quod Dionysius 1. cap. de div. no. Sed nunquam in scriptura sacra exprimitur, quod pater & filius & spiritus sanctus sunt unius essentia. Ergo hoc non est asserendum.

Præterea, Natura divina est idem quod essentia. Sufficeret ergo dicere quod tres personæ sunt unius naturæ. Sum. S. Thom. 1. ar. 1.

Præterea, non consuevit dici quod persona sit essentia, sed magis quod essentia sit persona. Ergo neque quæ nienter videtur dici quod tres personæ sunt unius essentia.

Præterea, Augustinus dicit quod non dicimus tres personas esse ex una essentia, ne intelligatur in divinis aliud esse essentia & persona. Sed sicut præpositiones sunt transitive, ita & obliqui. Ergo pariteratione non est dicendum, quod tres personæ sunt unius essentia.

Præterea, id quod potest esse error occasio, non est in divinis dicitur. Sed cum dicitur tres personæ unius essentia, vel substantia, datur error occasio: Quia, ut Hilarius dicit in 1. lib. de synodo, una substantia patris & filii prædicata, aut unius quæ duas nomenclaturas habet, substantia significat, aut divinitatem unam substantiam duas imperfectas fecisse substantias, aut tertiam prioris substantiam; quæ a duobus & usurpata sit & assumpta. Non est ergo dicendum, tres personas esse unius substantia.

Sed contra est, quod Augustinus dicit in 1. lib. contra Maximinum, quod hoc nomen, omouison, quod in Concilio Niceeno adversus Arianos firmatum est, idem significat quod tres personas esse unius essentia.

Respondetur dicendum, quod (sicut supra dictum est) intellectus noster res divinas nominat: non tantum modum earum, quia sic eas cognoscere non potest, sed tantum modum in rebus creatis inuentum. Et quia in rebus sensibilibus, a quibus intellectus noster scientiam capit, natura alicuius speciei per materiam individuatur, & sic natura se habet ut forma, individuum autem ut suppositum formæ: propter hoc etiam in divinis quantum ad modum significandi, essentia significatur ut forma trium personarum: dicimus autem in rebus creatis formam quæ nunquam esse eius cuius est forma, sicut sanitatem vel pulchritudinem hominis alicuius. Res autem habentem formam non dicimus esse formam, nisi cum adiectione alicuius adiectivi, quod designat illam formam. Ut cum dicimus, ista mulier est egregia formæ, iste homo est perfecta virtutis. Et similiter quia in divinis multiplicatis personis non multiplicatur essentia, dicimus unam essentiam esse trium personarum, & tres personas essentia, ut intelligantur isti genitivi constructi in designatione formæ.

Ad primum ergo dicendum, quod substantia sumitur pro hypostasi, & non pro essentia.

Ad secundum dicendum, quod licet tres personas esse unius essentia, non inveniatur in sacra scriptura per hæc verba: inveniuntur tamen quædam ad hæc scriptura: Sicut tibi, Ego & pater unum sumus. Et ego in patre, & pater in me est. Et per multa alia haberi potest idem.

Ad tertium dicendum, quod quia natura designat principium actus, essentia vero ab essendo dicitur, potest dici aliqua unius naturæ, quæ conveniunt in aliquo actu, sicut omnia calefacientia. Sed unius essentia dici non potest nisi quorum est unum esse. Et ideo magis exprimitur unitas divina per hoc, quod dicitur quod tres personæ sunt unius essentia, quam si diceretur quod sunt unius naturæ.

Ad quartum dicendum, quod forma absolute accepta consuevit significari, ut eius cuius est forma, & virtus Petri. E converso autem res habens formam aliquid non consuevit significari ut eius, nisi cum volumus determinare suæ designatione formam. Et tunc requiritur duo genitivi, quorum unus significet formam, & alius determinationem formæ: ut si dicatur, Petrus est magna virtutis. Vel et requiritur unius genitivus habens vim duorum genitivorum: ut cum dicitur, vir sanguinis est iste, id est estator multi sanguinis. Quia igitur essentia divina significat ut forma respectu personæ, convenienter essentia personæ dicitur, non autem e converso, nisi aliquid addatur ad designationem essentia, ut si dicatur quod pater est persona divina essentia, vel quod tres personæ sunt unius essentia.

Ad quintum dicendum, quod hæc præpositio es, vel

11. 7. de tri. ca. 6. paulo post medium, to. 3.

11. 8. synodo I. tertio fol. à principio lib.

11. 3. contra Maximinum, n. ca. 14. ante medium, to. 6. q. 13. ar. 1. & 11.

11. 3. contra Maximinum, n. ca. 14. ante medium, to. 6. q. 13. ar. 1. & 11.

11. 3. contra Maximinum, n. ca. 14. ante medium, to. 6. q. 13. ar. 1. & 11.

11. 3. contra Maximinum, n. ca. 14. ante medium, to. 6. q. 13. ar. 1. & 11.

11. 3. contra Maximinum, n. ca. 14. ante medium, to. 6. q. 13. ar. 1. & 11.

11. 3. contra Maximinum, n. ca. 14. ante medium, to. 6. q. 13. ar. 1. & 11.

11. 3. contra Maximinum, n. ca. 14. ante medium, to. 6. q. 13. ar. 1. & 11.

11. 3. contra Maximinum, n. ca. 14. ante medium, to. 6. q. 13. ar. 1. & 11.

11. 3. contra Maximinum, n. ca. 14. ante medium, to. 6. q. 13. ar. 1. & 11.

11. 3. contra Maximinum, n. ca. 14. ante medium, to. 6. q. 13. ar. 1. & 11.

ex, vel de, no designat habitudinē cāe formalis, sed magis habitudinē cāe efficiētis, vel materialis. Quae qdem cāe in omnib' distinguuntur ab his quorum sunt causae. Nihil em est: sua materia, neq; aliqd est sui principium actuum. Aliquid tñ est sua forma vt patet in omnibus rebus immaterialibus. Et ideo p hoc qd dicimus, tres psonas vnus essentia, significādo essentia in habitu dīe forma, non ostenditur aliud esse essentia quam persona. quod ostendetur si dicemus tres personas ex eadem essentia.

AD SEXTVM dicendum, q sicut Hilari. * dicit in li. de synod. malē sanctis rebus prauidicatur: si qa non sancte quibusdam habentur, esse non debeat. Sic, si malē intelligitur omniū, quid ad me bene intelligentem? Sic ergo vna substantia ex vna geniti proprietate, non sic autem ex proportione, aut ex vnione; aut ex communione.

ARTICVLVS III.

Vtrum nomina essentialia pdicantur singulariter de tribus personis.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, q nomina essentialia (vt hoc nomē Deus) non pdicantur singulariter de tribus psonis, sed pluraliter. Sicut em homo significat vt habens humanitatē, ita Deus significatur vt habens deitatem. Sed tres psonae sunt tres habētes deitatem. Ergo tres personae sunt tres dij.

¶ 2 Præterea, Gene. i. vbi dicitur, in principio creauit Deus caelum & terram, Hebraica veritas habet, Elohim: quod potest interpretari dij siue iudices. Et hoc dicitur propter pluralitatem personarum. Ergo tres personae sunt plures dij & non vnus Deus.

¶ 3 Præterea, Hoc nomē, res (cū absolutē dicat) videtur ab substantiā prinere. Sed hoc nomē pluraliter pdicatur de trib' psonis. Dicit em Aug. in * lib. de doct. Christiana. Res quibus fructū est, iant pater & filius & spirit' sanct'. Ergo & alia nomina essentialia pluraliter pdicantur de tribus personis.

¶ 4 Præterea, Sicut hoc nomē, De', significat habētē deitatem: ita hoc nomē, psona significat substantiā in natura aliqua intellectuā. Sed dicim' tres psonas. Ergo eadem ratione dicere possumus tres deos. Sed contra est, quod dicitur Deute. 6. Audi Israēl, dominus Deus tuus, Deus vnus est.

RESPONDEO dicendum, q nomina essentialiū qdam significant essentiam substantiū, qdam verō adiectiū. Ea qdem q substantiū essentiam significant, pdicant de tribus personis singulariter tm, & nō pluraliter. Quae verō adiectiū essentiam significant, pdicantur de tribus personis in plurali. Cuius ratio est, q nomina substantiua significant aliqd p modū substantiā, nomina verō adiectiua significant aliqd p modum accidentis quod inhæret subiecto. Substantia autē sicut p se habet esse, ita p se habet vnitatem vel multitudinem. Vnde & singularitas vel pluralitas nominū substantiū attribuitur fm formā significatā p nomen. Accidentia autē sicut esse habēt in subiecto, ita ex subiecto suscipiūt vnitatem, vel multitudinē. Et ideo i adiectiuis attribuitur singularitas & pluralitas fm supposita. In creaturis autem nō iueniūt vna forma i plurib' suppositis nisi vnitatem ordinis, vt forma multitudinis ordinatē. Vnde nomina significantia talē formā si sint substantiua, pdicant de pluribus i singulari, nō autē si sint adiectiua. Dicimus enim q multi homines sunt collegium vel exercitus, aut popul': dicimus tamē q plures homines sunt collegiū, i diuinis autē essentia diuina significantur p modū formā, vt dictum * est. Quae quidem simplex est maximē vna, vt supra ostēsum est. Vnde nomina significantia diuinā essentia substantiū, singulariter & nō pluraliter de tribus psonis pdicantur. Hæc igit est ratio Sortē & Platonē & Ciceronē dicimus tres, homines, patrē autē & filiū & spiritū sanctū non dicimus tres deos, sed vnū Deum: qa in

tribus suppositis humana natura sunt tres humanitates, in trib' aut psonis vna diuina essentia. Ea verō significat essentia adiectiū, pdicatur pluraliter de tribus, p pluralitatem suppositorū. Dicimus enim tres existentes, vel tres sapientes, aut tres quænos & increatos & imensos, si adiectiū sumantur. Si verō substantiū sumantur, dicimus vnū creatū, immensum & æternum, vt Atanasi. * dicit.

AD PRIMVM ergo dicendum, q licet Deus significet habentem deitatem, est tamen alius modus significandi. Nā Deus dī substantiū, sed habens deitatem dicitur adiectiū. Vnde licet sint tres habentes deitatem, non tamen sequitur quod sint tres dij.

AD SECVNDVM dicendū, q diuersæ linguæ habent diuersum modum loquendi. Vñ sicut propter pluralitatem suppositorum Graeci dicunt tres hypostasēs: ita & in Hebraeo dicitur pluraliter Elohim. Nos autem non dicimus pluraliter neq; Deos neq; substantias, ne pluralitas ad substantiam referatur.

AD TERTIVM dicendū, q hoc nomen, res, est de transcendentibus. Vnde fm quod pertinet ad relationem pluraliter pdicatur in diuinis: secundum verō quod pertinet ad substantiā, singulariter pdicatur. Vnde August. * dicit ibidem, quod eadem Trinitas quaedam summa res est.

AD QVARTVM dicendū, q forma significata per hoc nomen, persona, non est essentia vel natura, sed personalitas. Vnde cum sint tres personalitates, id est tres psonales proprietates in pte & filio & spiritu sancto: nō singulariter sed pluraliter pdicatur trib'.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum nomina essentialia concreta possint supponere pro persona.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur q nomina essentialia concreta nō possint supponere pro persona, ita q hæc sit vera, Deus genuit Deū. Quia (vt philosophi dicunt) terminus singularis idē significat & supponit. Sed hoc nomē, Deus, vt esse terminus singularis, cum pluraliter pdicatur nō possit, vt dictum est. * Ergo cum significet essentiam, videtur quod supponat pro essentia & non pro persona.

¶ 2 Præterea, Terminus in subiecto positus nō restringitur per terminum positum in prædicato rōne significationis, sed solū rōne tēporis consignificati. Sed cū dico, Deus creat, hoc nomē, Deus, supponit p essentia. Ergo cū dī, De' genuit: nō potest terminus, De', rōne pdicati notionalis supponere p persona. ¶ 3 Præterea, Si hæc est vera, Deus genuit, qa pater generat, pari rōne hæc erit vera, De' nō generat, qa filius nō generat. Ergo est Deus generās & De' non generans. Et ita videtur sequi quod sint duo dij.

¶ 4 Præterea, Si Deus genuit Deum, aut se Deū, aut aliū Deū: Sed nō se Deū, qa vt Aug. dicit in * 1. de Trini. nulla res generat se ipsam. Neq; aliū Deū: qa nō ē nisi vn' De': ergo hæc est falsa; Deus genuit Deū.

¶ 5 Præterea, Si Deus genuit Deum, aut Deū qui est Deus pater, aut Deum qui non est Deus pater. Si Deū qui est Deus pater, ergo Deus pater est genitus. Si Deum qui non est Deus pater, Ergo Deus est qui non est Deus pater. Quod est falsum. Non ergo potest dici quod Deus genuit Deum.

SED CONTRA est, quod in symbolo dicitur, Deum de Deo.

RESPONDEO dicendum, q quidam dixerunt, q hoc nomē, Deus, & similia propriē fm suā naturā supponunt pro essentia, sed ex adiuncto notionali trahuntur ad supponendū pro persona. Et hæc opinio pcessisse vt ex consideratione diuinā simplicitatis: quæ requirit q in Deo idem sit habēs, & quod habetur. Et sic habens deitatem, qd significat hoc nomen Deus, idē qd deitas. Sed in proprietatibus locutionum, non tm attendenda est res significata, sed et modus significandi. Et ideo quia hoc nomen Deus,

In symbolo dicitur.

Loco citato in arg.

205

1. di. 4. q. 1. artic. 7.

art. præcedenti. & q. 13. ar. 9.

li. i. de tri. ca. 1. ante medium, tom. 3.

Deus significat diuinā essentia, vt in hūte ipsum, sicut hoc nomē, hō, humanitate significat in supposito: alij meli' dixerūt, q hoc nomē, De', ex mō significandi habet vt proprie possit supponere p psona, sicut & hoc nomē, hō, q; ergo hoc nomē, Deus, supponit p essentia, vt cum dī, De' creat: e qa hoc pdicātū cōperit subiecto rōne formæ significatæ, q est deitas: q; verō supponit psonā vel vnam tm, ut cum dī, Deus gñat: vel duas, vt cum dī, Deus spirat: vel tres, vt cum dicitur, Regi seculorum immortalis, inuisibili, soli Deo, &c. i. Tim. i.

AD PRIMVM ergo dicendū, q hoc nomē Deus, licet cōueniat cū terminis singularibus, in hoc q forma significatā nō multiplicat: cōuenit tñ cum terminis cōiubus in hoc quod forma significata inuenitur in pluribus suppositis. Vnde non oportet q semper supponat pro essentia quam significat.

AD SECVNDVM dicendū, q obiectio illa, pcedit contra illos qui dicebant, q hoc nomen, Deus, nō habet naturalem suppositionem pro persona.

AD TERTIVM dicendū, q alr se habet hoc nomē, Deus, ad supponendū p psona, q hoc nomē, hō, quia nō forma significatā p hoc nomē hō, i. humanitas, realr diuidit diuersis suppositis, p se supponit p psona, si nihil addat qd determinet ipsum ad psonam, q est suppositū distinctū. Vnitatis autē siue cōiubus humanæ naturæ non est fm rem, pōt solum fm considerationem. Vnde iste terminus, hō, nō supponit pro natura cōi: nisi qm exigentiam alius addit, vt cum dī, homo est ipecies. Sed forma significatā p hoc nomen, Deus, i. essentia diuina, est vna & cōiubus fm rem. Vnde per se supponit p natura cōi, sed ex adiuncto determinat essentia suppositio ad personam. Vnde cum dī, Deus gñat, rōne actus notionalis supponit hoc nomen, Deus, p persona patris. Sed cum dicimus, Deus non gñat, nihil addit quod determinet hoc nomen ad personā filij. vnde datur intelligi q gñatio repugnet diuinæ naturæ. Sed si addatur aliquid pertinens ad personam filij, vera erit locutio, vt si dicatur, Deus genit' non gñat. Vñ etiā non sequitur, est Deus gñans & Deus non gñans, nisi ponat aliquid pertinens ad personas: vt puta si dicamus, p est Deus gñans, & filius est Deus nō generans. & ita non sequitur q sint plures dij, quia pater & filius sunt vnus Deus, vt dictum est.

AD QVARTVM dicendū, q hæc est falsa, pater genuit se Deū: quia ly se (cū sit reciprocū) refert idē suppositum. Neq; est contrarium quod Aug. * dicit ad Maxim. q Deus pater genuit alterum se. Quia ly se vel est casus ablatiui, ut sit sensus, genuit alterū a se vel facit relationem simplicem, & sic refert idē naturam naturæ: est impropria vel emphatica locutio: vt sit sensus, genuit alterū simillimū sibi. Sifr & hæc est falsa, genuit alium Deum: qa licet filius sit alius a pte (vt s. dictū * est) nō tñ est dicendum, q sit alius Deus, quia in telligeretur q hoc adiectiū alius, poneret rem suā circa substantiū, q est De': & sic significaret distinctio deitatis. Quidam tñ cōcedunt istam, genuit alium Deum: ita q ly alius, sit substantiū, & ly Deus, appositiuē cōstruatur cum eo. Sed hic est improprius modus loquendi, & cuius tñ deatur occasio erroris.

AD QVINTVM dicendum, q hæc est falsa, Deus genuit Deum qui est Deus pater. Quia cū ly p, appositiuē cōstruatur cū ly Deus, restringit ipsum ad standū p psona pns: vt sit sensus, genuit Deū q est ipse pater: & sic pter esset genit'. Qd est falsum. Vnde negatiua est vera, genuit Deū q nō est Deus pater. Si tñ intelligeret cōstructio nō esse appositua, sed aliqd esse interponendū, tñ eueniret affirmatiua est vera, & negatiua falsa: vt sit sensus, genuit Deū, q est Deus, q est p. Sed hæc est extorta expositio. Vnde

Art. præced.

In epist. ad Maxi. medicū, quæ est 66. paulo an medicū, to. 2. q. 1. ar. 2.

melius est q simpliciter affirmatiua neget, & negatiua cōcedat. Præpositiuus tñ dixit q tā negatiua q affirmatiua est falsa: qa hoc relatiuum, q, in affirmatiua pōt referre suppositū, sed in negatiua refert & significatū & suppositū. Vñ sensus affirmatiuæ est, q esse Deū ptem, cōueniat psonæ filij. Negatiuæ verō sensus est, q esse Deū ptem, non tm remoueat a persona filij, sed et a diuinitate eius. Sed hoc irrationabile vñ, cū fm Philof. de eodem de quo est affirmatio, possit etiam esse negatio.

ARTICVLVS V.

Vtrum nomina essentialia in abstracto significata possint supponere pro persona.

AD QVINTVM sic proceditur. Videt, q nomina essentialia in abstracto significata pnt supponere p psona, ita q hæc sit vera, essentia gñat essentiam. Dicit. n. Aug. * 7. de Trin. Pater & filius sunt vna sapientia, quia vna essentia: & sigillatim sapientia de sapientia, sicut essentia de essentia.

¶ 2 Præterea, Generatis nobis vel corruptis, generantur vel corrumpuntur ea quæ in nobis sunt: sed filius generatur. Ergo cū essentia diuina sit in filio, videtur quod essentia diuina generetur.

¶ 3 Præterea, Idē est De' & essentia diuina, ut ex s. dictis patet. * Sed hæc est vera, Deus gñat Deū, sicut dicit' est. Ergo hæc est vera, essentia gñat essentia.

¶ 4 Præterea, De quocunq; pdicatur aliqd, pōt supponere p illo. Sed essentia diuina est p. Ergo essentia pōt supponere p psona pns. Et sic essentia gñat.

¶ 5 Præterea, Essentia est res gñans, qa est p q est gñans. Si igit essentia nō sit gñans, erit essentia res gñans & non generans. Quod est impossibile.

¶ 6 Præterea, Aug. dicit in * 4. de Trin. Pater est principiu totius deitatis: sed nō est principiu nisi gñando vel spirando. Ergo pater generat vel spirat deitatem.

SED CONTRA est, qd Aug. dicit in * 1. de Tri. q nulla res gñat seipsum. Sed si essentia gñat essentia, nō generat nisi seipsum, cū nihil sit in Deo quod distinguatur a diuina essentia. Ergo essentia non generat essentiam.

RESPONDEO dicendum, q circa hoc errauit Abbas Ioachim, asserens q sicut dī, Deus genuit Deum: ita potest dici q essentia genuit essentia, cōsiderans q pp diuinā simplicitatem nō est aliud Deus q diuina essentia. Sed in hoc decept' fuit, qa ad veritatē locutionis nō solū oportet cōsiderare res significatas, sed et modū significandi, ut dictū est: * Licet aut fm rem sit idem Deus qd deitas, nō tñ est idem modus significandi utrobique. Nā hoc nomē, Deus, qa significat diuinā essentia, vt in habēte, ex mō significationis naturaliter, habet q possit supponere pro persona. Et sic ea q sunt ppria personarū, pnt predicari de hoc noīe Deus, ut dicit', q Deus est genitus uel gñans, sicut dictū est. * Sed hoc nomen, essentia, nō habet ex mō suæ significationis quod supponat p psona: qa significat essentiam, ut formam abstractam. Et ideo ea quæ sunt propria personarū, qbus abinueniem distinguunt, non pnt essentia attribui. Significaretur enim quod esset distinctio in essentia diuina, sicut est distinctio in suppositis.

AD PRIMVM ergo dicendū, q ad exprimendā vnitatem essentiæ & personæ, sancti doctores aliqui expressius locuti sunt q, pprietas locutionis patitur. Vnde hmoi locutiones non sunt extendēdæ, sed exponendæ, vt. i. nomina abstracta exponant p concreta, uel et p nomina personalia: ut cum dī, essentia de essentia, vel sapientia de sapientia, sit sensus, filius q est essentia & sapientia, est de pte, q est essentia & sapientia. In his tñ uoibus abstractis est qdā ordo attendendus: quia ea quæ pertinent ad actum, magis propinquē se habent ad psonas, quia actus sunt suppositorū. Vñ minus impropria est ista, natura

lib. 2. per her. ex ca. ult. to. 1.

206

lib. 7. de Trini. c. 1. circa finē. & ca. 2. in principio. to. 3.

* q. 3. ar. 3. & 4. ar. pced.

lib. 4. de Tri. c. 20. declinando ad finē. to. 3. lib. 1. de Tri. c. 1. art. medium. tom. 3.

Art. pced.

Art. pced.

b 208 216 b

lib. de synod. in vlt. folio ante finē libri.

204 1. dist. 42. ar. 2. 5. Et Boet. Tri. q. 1. ar. 4.

li. 2. de doct. Christ. ca. 5. tom. 3.

179

791

art. præcedenti. & q. 3. ar. 3. + q. 3. ar. 7. q. 11.

de natura, vel sapientia de sapientia, quam essentia de essentia.

AD SECUNDUM dicendum, qd in creaturis gnati non accipit naturam eandem numero quam gnans habet, sed aliam numero, qua incipit in eo esse p gnationem de nouo, & definit esse per corruptionem. & ideo gnatur & corrumpitur per accidens. Sed de genitus eandem naturam numero accipit, qua generans habet. Et ideo natura diuina in filio non generatur, neque per se, neque per accidens.

AD TERTIUM dicendum, quod licet Deus & diuina essentia sint idem secundum rem, tamen ratione alterius modi significandi, oportet loqui diuersimodum de utroque.

AD QUARTUM dicendum, qd essentia diuina predicatur de patre per modum identitatis, pp diuina simplicitatem: nec tamen sequitur qd possit supponere pro patre, pp diuersum modum significandi. Rō aut procederet in illis quorum unum predicat de altero, sicut vniuersale de particulari.

AD QUINTUM dicendum, qd hęc est dīa inter noīa substantia & adiectiua, quia noīa substantia ferunt suum suppositum; adiectiua verō nō. sed rem significatā ponunt circa substantiam. Vnde sophista dīc qd noīa substantia supponunt, adiectiua verō nō supponūt, sed copulāt. Noīa igitur per se substantia pnt de essentia predicari pp identitatem rei. Neq; sequitur qd p̄prietas personalis distīctā determinet essentia. Sed ponit circa suppositū importatū p nomē substantiū. Sed notionalia & personalia adiectiua nō pnt predicari de essentia, nisi aliqua substantia adiuncto. Vñ nō possumus dicere qd essentia est gnans: possumus tñ dicere qd essentia est res gnans, vel Deus gnans, si res & Deus supponat p persona, nō aut si supponat p essentia. Vnde nō est contradictio, si dicatur qd essentia est res gnans & res nō gnans: quia primo res tenetur pro persona, secundum pro essentia.

AD SEXTUM dicendum, qd deitas in quantum est vna in pluribus suppositis, habet quādam cōueniētā cū forma noīa collectiui. Vnde cum dī, p̄ est principii totius deitatis, p̄t sumi p vniuersitate personarū: in quantum, s. in oībus personis diuinis ipse est principii. Nec oportet qd sit principii sui ipsius, sicut aliquis de populo dī rector totius populi, nō tñ sui ipsius. Vel p̄t dici qd est principium totius deitatis: nō quia eam generet & spiret, sed quia eam generando & spirando communicat.

ARTICVLVS VI.

Virum persona possunt predicari de nominibus essentialibus.

AD SEXTUM sic procedit. Vñ qd persona nō possunt predicari de nominibus essentialibus cōcretis, vt dicat, Deus est tres personae, vel est Trinitas. Hęc enim est falsa, hō est oīs hō: qd p nullo suppositorū verificari p̄t. Neq; n. Sor. est oīs hō, neq; Plato, neque aliquis alius. Sed sicut ista, Deus est Trinitas, p nullo suppositorū naturae diuinae verificari p̄t. Neq; n. p̄ est Trinitas, neque filius, neq; spūs sanctus. Ergo hęc est falsa, Deus est Trinitas.

¶ 2. Præterea, inferiora nō predicantur de suis superioribus, nisi accidentaliter: vt cum dico aīal est hō. Accidit. n. aīali esse hōiem. Sed hoc nō est, Deus, hęc habet ad tres personas, sicut cōe ad inferiora, vt Damasc. dicit. * Ergo vñ qd nomina personarū nō possunt predicari de hoc nomine Deus, circa prim. nisi accidentaliter.

¶ 3. Præterea, inferiora nō predicantur de suis superioribus, nisi accidentaliter: vt cum dico aīal est hō. Accidit. n. aīali esse hōiem. Sed hoc nō est, Deus, hęc habet ad tres personas, sicut cōe ad inferiora, vt Damasc. dicit. * Ergo vñ qd nomina personarū nō possunt predicari de hoc nomine Deus, circa prim. nisi accidentaliter.

¶ 4. Præterea, inferiora nō predicantur de suis superioribus, nisi accidentaliter: vt cum dico aīal est hō. Accidit. n. aīali esse hōiem. Sed hoc nō est, Deus, hęc habet ad tres personas, sicut cōe ad inferiora, vt Damasc. dicit. * Ergo vñ qd nomina personarū nō possunt predicari de hoc nomine Deus, circa prim. nisi accidentaliter.

pp realem identitatem essentiae & personae. Essentia aut diuina non solum id est realiter cum vna persona, sed cum pluribus. Vñ & vna persona & duae & tres possunt de essentia predicari, vt si dicamus, essentia est pater & filius & spiritus sanctus. Et quia hoc nomen, Deus, p se habet qd supponat p essentia (vt dictū est) ideo sicut hęc est vera, essentia est tres personae, ita hęc est vera, Deus est tres personae.

AD PRIMUM ergo dicendum, qd (sicut dī dictū est) hoc nomen, homo, per se habet supponere p persona, sed ex adiuncto habet qd fter pro natura cōi. Et ideo hęc est falsa, homo est omnis homo: quia pro nullo supposito verificari potest. Sed hoc nomen Deus, per se habet qd fter pro essentia. Vnde licet p nullo suppositorū diuinae naturae hęc sit vera, Deus est Trinitas, est tamen vera pro essentia. Quod non attendens Porretanus, eam negauit.

AD SECUNDUM dicendum, qd cum dī, Deus vel diuina essentia est pater, est predicatio per identitatem, nō autem sicut inferioris de superiori: quia in diuinis nō est vniuersale & singulare. Vnde sicut est per se ista, pater est Deus ita & ista, Deus est pater: & nullo modo pro accidens.

ARTICVLVS VII.

Virum nomina essentialia sunt approprianda personis.

AD SEPTIMUM sic procedit. Vñ qd nomina essentialia nō sunt approprianda personis. Quod n. p̄t vergeri in errorem fidei, vitandū est in diuinis: qd vt Hieron. dicit, ex verbis inordinate prolatis scurrit hæresis. Sed ea qd sunt cōia tribus personis appropriari alicui, p̄t vergeri in errorem fidei: qd p̄t intelligi qd vel illi tm persona cōueniat cui appropriatur, vel qd magis cōueniat ei qd alijs. Ergo essentialia attributa nō sunt approprianda personis.

¶ 2. Præterea, Essentialia attributa in abstracto significata significant per modum formae. Sed vna persona nō habet ad aliam vt forma; cū forma ab eo cuius est forma, supposito nō distinguatur. Ergo essentialia attributa maxime in abstracto significata, nō debent appropriari personis.

¶ 3. Præterea, Proprium prius est appropriato. Propriū enim est de ratione appropriati. Sed essentialia attributa s. modum intelligendi sunt priora personis, sicut commune est prius proprio: ergo essentialia attributa nō debent esse appropriata.

¶ 4. Præterea, Apostolus dicit 1. Cor. 1. Christum Dei virtutem & Dei sapientiam.

RESPONDEO dicendum, qd ad manifestationē fidei cōueniēs sunt essentialia attributa personis appropriari. Licet. n. Trinitas personarū demonstratio p̄bati nō possit (vt dī dictū est) cōueniri tñ, vt p aliqua magis manifesta declarat. Essentialia verō attributa sunt nobis magis manifesta s. mōnem, qd propria personarū: qd ex creaturis ex quibz cognitionē accipimus, possumus per certitudinem deuenire in cognitionem essentialium attributorum, nō autē in cognitionem personarū p̄prietatū, ut dī dictum est. ¶ Sicut igitur similitudine vestigiū uel imaginis in creaturis inuenitur vt modum ad manifestationē diuinarū personarū, ita & essentialibus attributis. Et hęc manifestatio personarū per essentialia attributa, appropriatio noīa. Pnt aut manifestari personae diuinae per essentialia attributa duplx. Vno modo p uia similitudinis, sicut ea qd pertinent ad intellectum, appropriantur filio, qui procedit per modū intellectus, vt verbum. Alio modo per modum dissimilitudinis: sicut potentia appropriatur patri (vt Aug. dicit) quia apud nos patres solent esse propter senectutem infirmi, ne tale aliquid suspicemur in Deo.

AD PRIMUM ergo dicendum, qd essentialia attributa nō sic appropriant personis, vt eis esse propria asserantur, sed ad manifestandum personas per viam similitudinis.

Art. 4. huius quæst. q. ad 3.

18

208

1. dif. 11. q. 1. ar. 2.

* Habet in magist. SECT. 11. 4. di. 13. in fine.

Q. 32. ar. 1.

Q. 32. ar. 1.

In corp. similitudinis & dissimilitudinis: vt dictū est. * Vñ nihil error fidei seq̄r, sed magis manifestatio veritatis.

AD SECUNDUM dicendum, quod si sic appropriarentur essentialia attributa personis, qd essent eis propria, sequeret qd vna persona se haberet ad aliam in habitu dīe formae. Qd excludit Aug. ¶ in 6. de tri. ostēdēs, qd pater nō est sapientia qd genuit, quā solū filius sit sapientia, vt sic pater & filius simul tm possunt dici sapientia, nō aut p̄ sine filio. Sed filius dī sapientia patris, qd est sapientia de patre sapientia, vterque enim per se est sapientia & simul ambo vna sapientia. Vnde pater nō est sapiens sapientia quam genuit, sed sapientia quae est sua essentia.

AD TERTIUM dicendum, qd licet essentialia attributa s. rationem propriam sit prius quam persona s. mōdem intelligendi: tamen in quantum habet rationem appropriatā, nihil prohibet propriū personae esse prius quam appropriatum. Sicut color posterior est corpore, in quantum est corpus: prius nō est naturaliter corpore albo, in quantum est album.

ARTICVLVS VIII.

Virum conuenienter dī sacris doctoribus sunt essentialia personis attributa.

209

AD OCTAVUM sic procedit. Vñ qd inconuenienter dī sacris doctoribus sunt essentialia personis attributa. Dicit. n. Hilari. in 2. de trin. * eternitas est in patre, species in imagine, vsus in munere. In qb̄ verbis ponit tria nomina, propria personarum, s. nomen patris, & nomen imaginis, quod est propriū filio (vt supra dictum est) & nomen muneris s. uel donum, qd ē propriū spiritui. (vt supra habitū est). Ponit et tria appropriata. Nam eternitas est appropriata patri, species filio, vsus spiritui. Et vñ qd irrationabiliter. Nam eternitas importat durationē essendi, species verō est essendi principii, vsus verō ad operationē pertinere videtur. Sed essentia & operatio nulli personae appropriari inueniuntur. Ergo inconuenienter videntur ista appropriata personis.

¶ 2. Præterea, Aug. in 1. de do. * Christiana fides dicit: in pre est vnitas, in filio, æqualitas, in spiritu, æqualitas vnitas; cōcordia. Et vt qd in cōuenienter: qd vna persona nō denominat formaliter p id qd appropriatur alteri. Nō. n. sapiēs p̄ sapiētia genita, vt dictū ē. ¶ Sed sicut ibidē subdit, tria hęc vnitas sunt p̄pter patrē, æqualitas oīa p̄pter filium cōnexus oīa p̄pter spiritum f. Nō ergo cōuenienter appropriantur personis. Itē s. m. Aug. patri attribuit potentia, filio sapientia, spiritui bonitas. Et vt hoc esse inconueniens. Nam virtus ad potentia pertinet. Virtus aut inuenitur appropriari filio, s. m. illud 1. ad Cor. 1. Christi Dei virtutē. Et est spiritui sancto s. m. illud Luc. 6. Virtus de illo exibat & sanabat omnes. Non ergo potentia patri est approprianda.

Item Aug. in lib. de tri. * dicit, Nō cōfūsē accipiēdū est quod ait Apostolus, Ex ipso, & p seipsum, & in ipso: ex ipso dicitur pp patrē, p ipsum p̄pter filium, in ipso pp spiritui sancto. Sed vt qd inconuenienter: qd p hoc, qd dicit in ipso, vt importari habitu dō causā finalis, qd est prima cārū. ergo ista habitudo cārē deberet appropriari p̄p̄, qd ē principii nō ē principio.

Itē inuenit veritas appropriari filio, s. m. illud Ioa. 14. Ego sum via, veritas, & vita: s. m. liber vitæ: s. m. illud Psal. 39. In capite lib. scriptū est de me. glo. ¶ 1. apud patrē qd est caput meū. Et sicut hoc qd dīco qui est. Quia sup illud Ioa. 65. Ece ego ad gentes. dicit glo. * Filius loquit qd dixit Moyse: Ego sum qd sum. Sed vt qd appropriata filio, & non appropriata. Nam veritas s. m. Aug. in lib. de vera religione, est summa similitudo principii absq; oī dissimilitudine. Et sic mediū illud vt qd appropriat filio qd habet principii. Liber est vñ qd vt appropriat qd esse: qd significat ens ab alio. Oīs. n. liber ab aliquo scribit. Hoc est ipsum qd est, vt Sum. S. Thom. Par. 1.

Glossa ordinaria ibi.

* Glossa interlinearis ibidē.

li. 1. 3. doe. Christ. ca. 5. tom. 3.

esse, propriū filio. Quia si cum Moyse dī, Ego sum, quod sum, loquitur trinitas. Ergo Moyse poterat dicere, ille qd ē p̄ & fili? & spiritus sanctus. misit me ad vos, Ergo & vterq; dicere poterat, ille qd ē p̄ & fili? & spūs sanctus. misit me ad vos, demonstrando certā personā. Hoc autē est falsū. Quia nulla persona est p̄ & fili? & spiritus sanctus. Nō ergo potest esse cōe trinitati, sed est propriū filij.

RESPONDEO dicendum, qd intellectus noster qui ex creaturis in Dei cognitionem manu ducit, oportet qd Deū consideret s. m. modū quem ex creaturis assumit. In considerationem autem alicuius creaturę quatuor per ordinē nobis occurrūt. Nā primo consideratur res ipsa absolute, in quantum est ens quoddā. Secunda autē consideratio rei est, in quantum est vna. Tertia consideratio rei est s. m. quod inest ei vni: ad operandū, & ad causandum. Quarta autē consideratio rei est s. m. habitu dī, qd habet ad causata. Vñ hęc etiā quadruplex consideratio circa Deū nobis occurrit. Secundum igitur primā considerationem, qua consideratur absolute Deus s. m. esse suum, sic sumitur appropriatio Hilari, s. m. qd eternitas appropriatur patri, species filio, vsus spiritui sancto. Tertia n. in quantum significat esse non principiatū, similitudinem habet cum proprio patris, qui est principium non de principio species autē siue pulchritudo hēt similitudinē cū proprijs filij. Nā ad pulchritudinē tria requiruntur. Primo quidem integritas siue perfectio. Quae enim diminuta sunt, hoc ipso turpia sunt. Et debita proportio siue consonantia. Et iterum claritas. Vñ quae habent colorem nitidum, pulchra esse dicuntur.

Quantum igitur ad PRIMUM, similitudinē hēt cū proprio filij, in quantum est filio? habet i se verē & perfectē naturā prius. Vñ ad hoc ipudē Aug. ¶ in sua expositione, dicit vbi. f. i filio summa & perfecta vita est, &c.

Quantū verō ad SECUNDUM conuenit cū proprio filij, in quantum est imago expressa patris. Vñ videmus quod aliqua imago dī esse pulchra, si perfectē repræsentat rē, quis turpem. Et hoc tetigit Aug. * cū dicit, Vbi est tāta cōueniētia, & prima æqualitas, &c. proxime Quātū verō ad TERTIUM conuenit cum proprio filio, in quantum est verbum, qd dē lux est, & p̄ ledor intellectus: vt Dam. ¶ dicit. Et hoc tangit Aug. * cū dicit, Tanq; verbum perfectū cui nō desit aliqd, & ars mōdū dīe cū proprijs spiritui. Largo modo accipiedū est s. m. quod vñ comprehendit sub se et frui: prout vñ est assumere aliquid in facultatē volūtatis, & frui, est cū gaudio vñ, vt Aug. ¶ 10. de tri. dicit. Vñ ergo quo p̄ & filius se inuicem fruuntur, cōuenit cū proprio spiritui. In quantum est amor. Et hoc est quod August. ¶ dicit, illa dilectio, delectatio, felicitas, vel beatitudo, vsus ab illo appellat est. Vñ verō, quo nos fruimur, similitudinē habet cū proprio spiritui. In quantum est donū. Et hoc ostēdit Aug. * cū dicit, Est in trinitate spiritui sanctus, genitoris, geniticiue suauitas, ingenti largitate que habetate nos vel creaturas prūdēs. Et sic pater quare eternitas, species, & vsus personis attribuantur vel approprientur, non autem essentia vel operatio: quia in ratione hominum, p̄pter sui communiter, non inuenitur aliquid similitudinē habens cū proprijs personarum.

Secunda verō consideratio Dei est in quantum consideratur vt vnus. Et sic Aug. * patri appropriat vnitas, filio æqualitas, spiritui sancto concordiam siue cōnexionē. Quae qd tria vnitas importare manifestum est, sed differenter. Nā vnitas dī absolute, nō presupponēs aliquid aliud. Et id appropriat patri, qd nō presupponit aliquid personam: cū sit principii nō de principio: æqualitas autem importat vnitas: em in respectu ad alterā. Nā æquale est qd habet vnā quantitātē cum alio. Et id æqualitas appropriatur filio qui est principium de principio. Connexio

li. 6. 3. tri. c. 10. paulo ad pri. 10. loco nunc dicto. li. 1. c. 8. paulo ante medium, & c. 18. * loco nunc dicto. li. 10. 3. tri. c. 11. ante medium. ¶ lib. 6. de tri. c. 10. in medio. * loco nunc dicto.

li. 1. 3. doe. Christ. ca. 5. tom. 3.

li. 1. 3. doe. Christ. ca. 5. tom. 3.

210

207. 1. di. 48. q. 2. artic. 2. ad 5.

li. 3. oratio.

129. de te ad Petrum, Credimus vnum Deum vnam esse diuinitate in eī nominis Trinitatem.

Art. p̄ced. possunt predicari de essentia: in substantia possunt

lib. 1. de doct. Chri sti. c. 5. in fine to. 3.

aut importat unitatem aliquorum duorum. Vñ appropriat spiritui, in quantum est a duobus: ex quo sensu et intelligi potest quod dicit Aug. tria esse vna pp patre, equa lia pp filio, conexa pp spiritu sancto. Manifestum est enim, quod illi attribuitur vnumquodque in quo primo inuenitur: sicut oia inferiora dicitur viuere pp ai am vegetabile, in qua primo inuenitur ratio vitæ in istis inferioribus. Vnitatis autem statim inuenitur in persona patris, et p impossibile remotis alijs personis. Et id alia personæ a se habet unitatem. Sed remotis alijs personis non inuenitur equalitas i se. Sed statim post se filio inuenitur equalitas. Et id dicitur oia equalia pp filium: non quod filius sit principium equalitatis patri, sed quia nisi esset patri equalis filius, potest equalis non possit dici equalitas: n. eius primo considerat ad filium. Hoc. n. ipsum, quod spiritus sanctus p se equalis est, a filio hêt. Sicut exclusio spiritus sancto quod est duorum nexns, non potest intelligi unitatis conexione inter patrem & filium. Et id dicitur oia esse conexa propter spiritum s. Quia post se spiritus sancto, inuenitur ratio conexione in diuinis personis. Vnde pater & filius possunt dici conexi.

243

Secundum vero tertiam considerationem, qua i Deo sufficientes virtus consideratur ad causandum, dicitur tertia appropriatio. s. potentia, sapientia, & bonitatis. Quæ quæ appropriatio fit & s. ratione similitudinis, si consideret quod i diuinis personis est: & s. ratione similitudinis, si consideret quod in creaturis est. potentia. n. hêt rationem principii. Vñ hêt similitudinem cum se esse cælesti, quod est principium totius diuinitatis. Deficit autem interdum patri terreno propter senectutem. Sapientia vero similitudinem hêt cum filio cælesti in quantum est verbum, quod nihil aliud est quod cœcepit sapientia. Deficit autem interdum filio terreno propter paucitatem. Bonitas autem cum sit ratio & obiectum amoris, hêt similitudinem cum spiritu diuino quod est amor: sed repugnantiam habere vñ ad spiritum terrenum s. modum quod importat violentiam quædam & impulsione: put dicitur Isa. 26. Spiritus robustorum quasi turbo impelles parietem. Vñ autem appropriat filio & spiritui sancto: non s. modum virtutis, sed ipsa potentia rei, sed s. modum virtutis id est quod a potentia rei, procedit, put diuimus aliquod virtutum factum esse virtutem alicuius agentis. Secundum vero quartam considerationem put considerat Deus in habitudine ad suos effectus, sumit illa appropriatio ex quo, p quæ, & i quo. Hæc. n. ppositio, ex importat habitudinem quædam cæ materialis, quod locum non hêt i diuinis. Aliqua vero habitudinem cæ efficientis. Quæ quæ dicitur Deo ratione suæ potentia actiua. Vñ & appropriat patri, sicut & potentia. Hæc vero ppositio, Per, designat quædam quædam mediâ: sicut dicitur quod faber operatur p martellum. Et sic ly p, quæ non est appropriatum, sed proprium filij: s. modum illud Isa. 1. Oia p ipsam facta sunt: non quia filius sit instrumentum, sed quia ipse est principium de principio. Quod quæ vero designat habitudinem formæ, per quæ agens operatur, sicut dicitur quod artifex operatur per artem. Vñ sicut sapientia & ars appropriantur filio: ita & ly per quem. Hæc vero ppositio, In, denotat propria habitudinem continentis, quæ autem Deus res dupliciter. Vno modo s. s. suas similitudines: put, s. res dicitur esse in in quantum sunt in ei secula. Et si hoc quod dico i ipso, esset appropriatum filio. Alio vero modo continetur res a Deo, in quantum Deus sua bonitate eas seruat & gubernat, ad suam conuenientem adducendo. Et sic ly in quo, appropriat spiritui sancto, sicut & bonitas. Nec oportet quod habitudo cæ signalis (quæ sit prima causatum) appropriet p se quod est principium non de principio, quia personæ diuine, quarum p se est principium, non procedunt vñ ad finem (cum quilibet illarum sit vltimum finis) sed naturali perfectione, quæ magis ad rationem naturalis potentia pertinet vñ.

296

243

Ad illud vero quod de alijs queritur dicendum, quod cum veritas pertinet ad intellectum (vt s. dicitur est) appropriat filio, non tamen est proprium eius. Quia veritas vt s. dicitur est, considerari potest put est in intellectu, vt put est i re: sicut igitur intellectus & res essentialiter sumpta, sunt essentialia & non personalia, ita & veritas. Diffinitio autem Aug. inducta dat de veritate modum appropriat filio. Liber autem vitæ i recto quod importat notitiam, sed obliquo vitam. Est. n. vt s. dicitur est, i notitia Dei de his quæ habituri sunt vitam æternam. Vñ appropriat filio, licet vita approprietur spiritui sancto, in quantum importat quædam interiorum motum, & sic conuenit cum proprio spiritu sancti in quantum est amor. Esse autem scriptum ab alio, non est de ratione liberi in quantum est liber, sed in quantum est quoddam artificiatum. Vñ non importat originem, neque est personale, sed appropriatur personæ filij, non s. modum propriam rationem, sed rationem ad iunctam in quantum. s. in locutione Dei ad Moysen præfigurabatur liberatio humani generis, quæ facta est per filium. Sed tamen s. modum quod ly quæ, sumitur felicitate, potest referri interdum ad personam filij: & sic sumeretur personaliter, vt pura si dicit, filius est genitus, quod est, sicut & Deus genitus personale est. Sed infinite sumptum est essentialiter. Et licet hoc pronomen, iste, grammatice loquendo, ad aliquam certam personam videatur pertinere: tamen quælibet res demonstrabilis, grammatice loquendo persona dici potest. licet s. modum rei naturæ non sit persona. Dicimus. n. iste lapis & iste asinus. Vñ & grammatice loquendo, essentia diuina s. modum quæ significatur & supponitur per hoc nomen, Deus, potest demonstrari hoc pronomen, iste, secundum illud Exod. 15. Iste Deus meus, & glorificabo eum.

Quæ ar. 1. Sed quæ relatio s. modum quæ est quædam res in diuinitate ipsa essentialiter: essentia autem id est quædam persona (ut ex dictis patet) oportet quod tunc relatio sit id est quædam persona. Hanc igitur identitatem alij considerantes, dixerunt proprietates quæ esse personæ, non autem in personis: quia non ponebant proprietates in diuinis nisi s. modum loquendi, vt s. dicitur est. Necessite est autem ponere proprietates in diuinis, vt s. ostendimus. Quæ quæ significant in abstracto, vt quædam forma personarum. Vñ, cum de ratione formæ sit, quod sit in eo cuius est forma, oportet dicere proprietates esse in personis, & eas in esse personæ, sicut essentiam esse in Deo dicimus, quæ tam est Deus. AD PRIMUM ergo dicendum, quod persona & proprietates sunt id est res, & differunt tamen s. modum ratione. Vñ non oportet quod multiplicato vno multiplicet reliquum. Consideranda sunt est quod diuina simplicitate considerat duplex realis identitas in diuinis, eorum quæ differunt in se, & creatis. Quia. n. diuina simplicitas excludit compositionem formæ & materię, sequitur quod in diuinis id est, est abstracta & cœretum, ut deitas & Deus. Quia vero diuina simplicitas excludit compositionem subiecti & accidentis, sequitur quod quodlibet attribuit Deo, est eius essentia: & pp hoc sapientia & virtus id est sunt i Deo, quæambo sunt in diuina essentia. Et s. modum hæc dupliciter ratione identitatis, proprietates in diuinis est id est cum persona. Nam proprietates personales sunt id est cum personis, ea ratione qua abstracta est id est cum cœretum. Sunt. n. ipse personæ subsistentes, ut trinitas est ipse pater, & filio, & filius, & pater, spiritus sanctus. Proprietates autem non personales sunt id est cum personis s. modum aliam rationem identitatis, qua ratione illud quod attribuitur Deo, est eius essentia. Sic igitur cœris spiritus est idem cum persona patris & cum persona filij: non quod sit vna persona per se subsistens: sed sicut vna essentia, est in duabus personis, ita & vna & proprietates, vt supra dictum est.

QV AESTIO XL De personis in comparatione ad relationes sive proprietates in quatuor articulis diuisa.

DEINDE queritur de personis in comparatione ad relationes, sive proprietates. Et queruntur quatuor. Primo, vtrum relatio sit idem quod persona. Secundo, vtrum relationes distinguant & constituent personas. Tertio, vtrum abstractis per intellectum relationibus a personis remaneant hypostasies distinctæ. Quarto, vtrum relationes secundum intellectum præsupponant actus personarum, vel econuerso.

ARTICVLVS PRIMVS. Vtrum relatio sit idem quod persona.

AD PRIMUM sic proceditur. Videtur, quod in diuinis non sit idem relatio quod persona. Quæcumque. n. sunt idem, multiplicato vno eorum, multiplicatur & aliud. Sed contingit in vna persona esse plures relationes, sicut in persona patris est paternitas & cœris spiratio. Et iterum vna relatio est in duabus personis esse, sicut communis spiratio est in patre & filio. Ergo relatio non est idem quod persona.

2 Præterea, nihil est in seipso s. modum Philosophum in 4. Phys. Sed relatio est in persona. Nec potest dici quod ratione identitatis, quæ sic esset etiam in essentia: ergo relatio, sive proprietates, & persona non sunt idem i diuinis.

3 Præterea, Quæcumque sunt idem, ita se habent, quod quod predicat vno predicat & de alio. Non autem quod quod predicat de persona, predicat de proprietate. Dicimus. n. quod pater generat, sed non dicimus quod paternitas sit genans. Ergo proprietates non est idem quod persona in diuinis.

SED CONTRA, in diuinis non differunt quod est, & quod est, vt habet a Boet. in lib. de Hebdo. Sed pater paternitas est pater. Ergo pater id est quod paternitas. Et eadem ratione alij proprietates idem sunt cum personis.

RESPONDEO dicendum, quod circa hoc aliqui diuersimodè opinati sunt. Quidam. n. dixerunt proprietates aeq; esse personas, neque in personis. Qui fuerunt moti ex modo significandi relationem, quæ quædem non signifi-

Titul' lib. e: Anone quod sit: post medium illius.

2 IO. 1. di. 26. q. 2. ar. 1. & di. 33. artic. 2. & opus. 3. c. 58. 66. & 67.

li. 4. Phys. text. 24. & subseq. tom. 2.

Boet. de Trin. non procul a fine lib.

significat vt in aliquo, sed magis vt ad aliqd. Vñ dicitur relationes esse affinitates, sicut s. expositum est. Sed quæ relatio s. modum quæ est quædam res in diuinitate ipsa essentialiter: essentia autem id est quædam persona (ut ex dictis patet) oportet quod tunc relatio sit id est quædam persona. Hanc igitur identitatem alij considerantes, dixerunt proprietates quæ esse personæ, non autem in personis: quia non ponebant proprietates in diuinis nisi s. modum loquendi, vt s. dicitur est. Necessite est autem ponere proprietates in diuinis, vt s. ostendimus. Quæ quæ significant in abstracto, vt quædam forma personarum. Vñ, cum de ratione formæ sit, quod sit in eo cuius est forma, oportet dicere proprietates esse in personis, & eas in esse personæ, sicut essentiam esse in Deo dicimus, quæ tam est Deus. AD PRIMUM ergo dicendum, quod persona & proprietates sunt id est res, & differunt tamen s. modum ratione. Vñ non oportet quod multiplicato vno multiplicet reliquum. Consideranda sunt est quod diuina simplicitate considerat duplex realis identitas in diuinis, eorum quæ differunt in se, & creatis. Quia. n. diuina simplicitas excludit compositionem formæ & materię, sequitur quod in diuinis id est, est abstracta & cœretum, ut deitas & Deus. Quia vero diuina simplicitas excludit compositionem subiecti & accidentis, sequitur quod quodlibet attribuit Deo, est eius essentia: & pp hoc sapientia & virtus id est sunt i Deo, quæambo sunt in diuina essentia. Et s. modum hæc dupliciter ratione identitatis, proprietates in diuinis est id est cum persona. Nam proprietates personales sunt id est cum personis, ea ratione qua abstracta est id est cum cœretum. Sunt. n. ipse personæ subsistentes, ut trinitas est ipse pater, & filio, & filius, & pater, spiritus sanctus. Proprietates autem non personales sunt id est cum personis s. modum aliam rationem identitatis, qua ratione illud quod attribuitur Deo, est eius essentia. Sic igitur cœris spiritus est idem cum persona patris & cum persona filij: non quod sit vna persona per se subsistens: sed sicut vna essentia, est in duabus personis, ita & vna & proprietates, vt supra dictum est.

AD SECUNDUM dicendum, quod proprietates dicuntur esse in essentia per modum identitatis: in personis autem dicuntur esse per modum identitatis, non quod dem s. modum rem cum, sed quæcumque ad modum significandi, sicut forma in supposito. Et ideo proprietates determinant & distinguunt personas non autem essentiam.

AD TERTIUM dicendum, quod participia & verba notionalia significant actus notionales. Actus autem suppositori sunt. Proprietates autem non significant vt supposita, sed vt formæ suppositorum. Et ideo modus significandi repugnat, ut participia, & verba notionalia de proprietatibus prædicentur.

ARTICVLVS II. Vtrum persona, distinguatur per relationes.

AD SECUNDUM sic procedit. Vñ, quod personæ non distinguuntur per relationes. Simplicitas enim seipsum distinguuntur: sed personæ sunt maxime simplices. Ergo distinguunt se seipsas, & non relationibus.

2 Præterea, Nulla forma distinguit nisi s. modum suum genus. Non. n. alba a nigro distinguit nisi s. modum qualitatem. Sed hypostasies significant individua in genere substantiæ. Non ergo relationibus hypostasies distinguuntur.

3 Præterea, Absolutum est prius quod relatiuum, sed prima distinctio est distinctio diuinarum personarum. Ergo diuina personæ non distinguuntur relationibus.

4 Præterea, Id quod supponit distinctionem, non potest esse primum distinctionis principium. Sed relatio supponit distinctionem, cum i ei distinctionem ponat, esse. n. relatiui est ad aliud se habere. Ergo primum principium distinctionis in diuinis non potest esse relatio.

SED CONTRA est, quod Boet. dicit lib. de Trin. quod sola relatio multiplicat trinitatem diuinarum personarum. RESPONDEO dicendum, quod in quibuscumque pluribus inuenitur aliquod cœre, oportet querere aliquod distinctiuum. Vñ cum tres personæ conueniant s. modum essentia

AD PRIMUM ergo dicendum, quod personæ sunt ipse relationes subsistentes. Vñ non repugnat simplicitati diuinarum personarum, quod relationibus distinguantur.

AD SECUNDUM dicendum, quod personæ diuine non distinguuntur in esse in quo subsistent, neque i aliquo absoluto, sed solum s. modum id, quod ad aliquod dicuntur. Vnde ad earum distinctionem sufficit relatio.

AD TERTIUM dicendum, quod quanto distinctio prior est, tanto propinquior est unitati. Et ideo debet esse minima. Et ideo distinctio personarum non debet esse nisi per id quod minimum distinguit, scilicet per relationem.

AD QUARTUM dicendum, quod relatio præsupponit distinctionem suppositorum quæ est accidens: sed si relatio sit subsistens, non præsupponit, sed secum fert distinctionem. Cum enim dicitur, quod relatiui esse, est ad aliud se habere: per ly aliud, intelligitur correlatiuum quod non est prius, sed simul natura.

ARTICVLVS III. Vtrum abstractis per intellectum relationibus a personis, adhuc remaneant hypostasies.

AD TERTIUM sic procedit. Vñ, quod abstractis per intellectum proprietatibus, seu relationibus a personis, adhuc remaneant hypostasies.

unitatem, necesse est querere aliquod quo distinguantur ad hoc quod plures sint. Inueniunt autem in diuinis personis duo, s. modum quod differunt, s. origo & relatio. Quæ quæ quæ unitatis re non differant, differunt tamen s. modum modum significandi. Na origo significat per modum actus, vt genans & relatio vero per modum formæ, vt personitas. Quia igitur atres dentes, quod relatio cœsequit actum, dixerunt quod hypostasies in diuinis non distinguuntur per originem, vt dicitur quod pater distinguitur a filio, in quantum ille genat, & hic est genitus. Relatio autem autem, sicut proprietates manifestat consequenter hypostasies, sicut personarum distinctiones: sicut & in creaturis proprietates manifestat distinctiones individuorum, quæ sunt p materia: sicut principia. Sed hoc non potest stare pp duo. Primo quod de qua ad hoc quod aliqua duo distincta intelligantur, necesse est eorum distinctionem intelligi per aliquod intrinsecum vt in rebus creatis, uel p materia, uel per formam. Originem autem alicui rei non significat, ut aliquod intrinsecum, sed ut nra quæda re, uel ad re. Sicut genans significat vt via quæda ad rem genitæ, & vt progrediens a genante. Vñ non potest esse quod res genitæ & generans distinguantur sola genatione, sed oportet intelligere tamen in genante quod in genito ea quibus abinuitè distinguunt. In persona autem diuina non est aliud intrinsecum, nisi essentia & relatio sive proprietatem. Vñ cum in essentia conueniat, relinquitur quod per relationes personæ abinuitè distinguant. Secundo, quod distinctio diuinis personis non est sic intelligenda, quasi aliquod cœre diuidat: quia essentia cœris remanet indiuisa, sed oportet quod ipsa distinguentia constituent res distinctas. Sic autem relationes uel proprietates distinguunt uel constituent hypostasies, uel personas in quantum sunt ipse personæ subsistentes, sicut personitas est pater, & filio est filius, eo quod in diuinis non differunt abstractum & concretum. Sed tamen ratione originis est, quod constituat hypostasim uel personam. Quia origo actiue significata significat, ut progrediens a persona subsistente, vñ supponit eam. Origine autem passiuè significata (vt natiuitas) significat ut uia ad personam subsistentem, & non dicitur ea constituens. Vñ melius dicitur quod personæ seu hypostasies distinguunt relationibus quod per originem. Licet. n. distinguant utroque modo, vñ prius & principalius per relationes s. modum modum in intelligendi. Vñ hoc nomen, pater non solum significat proprietatem, sed et hypostasim. Sed hoc nomen, genitor uel genans, significat tamen proprietatem. Quia hoc nomen, pater, significat relationem, quæ est distinctiua & constitutiua hypostasis. Hoc autem nomen, genans uel genitor, significat originem, quæ non est distinctiua & constitutiua hypostasis.

212

210 a

13

195

c b

180

b 166

212

1. di. 26. q.

1. art. 2. &

post. q. 8.

artic. 4. &

opus. 3. c.

61. & 62.

personis, adhuc remaneant hypostas. Id. n. ad qd aliquid se habet ex additione, pot intelligi remoto eo quod sibi additur. Sicut homo se habet ad aial ex additione, & pot intelligi animal remoto roali. Sed persona se habet ex additione ad hypostasim. Est enim persona hypostasis proprietate distincta addignitate pertinente. Ergo remota proprietate personalia persona intelligitur hypostasis.

Præterea, Pater non ab eodem habet qd fit pater, & qd fit aliquid. Cum. n. pñitate sit pñ: si paternitate esset aliquid, sequeretur qd filius in quo non est paternitas, nõ esset aliquid. Remota ergo per intellectum paternitate a patre, adhuc remaneret qd fit filius; quod est esse hypostasis. Ergo remota proprietate a persona, remanet hypostasis.

Præterea, Aug. dicit 5. de Trin. Nõ hoc est dicere ingenitum qd est dicere psem: Quia si filii non genuisset, nihil phiberet eum dicere ingenitum; sed si filii nõ genuisset, nõ esset ei pñitas. Ergo remota pñitate, adhuc remanet hypostasis pñis vt ingenita.

CONTRA est, quod Hilar. dicit 4. de Trin. Nihil habet filius nisi naturam. Naturam autem est filius. Ergo remota filiatione, nõ remanet hypostasis filij. Et eadem ratio est de alijs personis.

RESPONDEO dicendum qd duplex fit abstractio p intellectum. Vna quidem est quod vniuersale abstractit a particulari, vt aial ab hoie. Alia verõ est quod forma abstractit a materia. Sicut forma circuli abstractitur per intellectum ab omni materia sensibili.

Inter has aut abstractiones hæc est dñia, qd in abstractioe qd fit in vniuersale & particulare, nõ remanet id a quo fit abstractio. Remota. n. ab hoie dñia ronal, non remanet in intellectu nõ, sed solõ aial.

In abstractioe verõ qd attenditur fm formã a materia vniuersali; manet in intellectu. Abstractendo. n. formam circuli ab ære, remanet seorsum in intellectu nõ & in intellectu circuli & intellectu æris. Quãuis aut in diuinis non fit vniuersale neq; particulare, nec forma & materia fm rem. tã fm modum significandi inuenitur aliqua similitudo horum in diuinis, fm quem modum Dam. * dicit, qd cõe est substantia, particulare verõ hypostasis. Si igitur loquamur de abstractioe quæ fit fm vniuersale & particulare, remota, pñitate, remanet in intellectu essentia cõis, nõ aut hypostasis pñis, qd est quasi-particulare. Si verõ loquamur fm modum abstractionis formæ a materia, remota, pñitate, remanet in intellectu substantia indiuidua. Cum igitur relatio sit quæ distinguit hypostasim & constituit (ut dictum est) relinquitur quod relationibus personalibus remota per intellectum, non remaneant hypostasim. Sed (sicut dictum est) aliqui dicunt qd hypostasim in diuinis nõ distinguunt per relationes, sed per solã originẽ, vt intelligat pñ esse hypostasis qdã per hoc nõ est ab alio: filius autem per hoc qd est ab alio p gnationẽ.

Sed relationes aduenientes quasi pñitates ad dignitate pertinentes constituunt rõnem persona. Vñ & personales dicuntur. Vñ remota hmoi relationibus per intellectum, remanent quidem hypostasim, sed nõ personæ, sed hoc non pot esse pp duo. Primo, quia relationes distinguunt & constituunt hypostasim, vt ostensum est. Secundo, quia ois hypostasim natura ronalis est persona, vt pater p diffinitioe Boet. & dicitur, qd persona, est ronalis natura indiuidua. Vñ ad hoc qd est hypostasis, & nõ persona, oportet abstrahi ex parte naturæ ronalitatem, non autem ex parte personæ proprietatem.

AD PRIMVM ergo dicendum, qd persona nõ addit hypostasim, pñitate distinguitur ab absolute, sed pñitate distinguitur ad dignitate pertinentẽ. Totũ. n. hoc est accipiendũ loco vniuersali. Ad dignitate autem pñitate, pñitates distinguunt, fm quod intelligit subsistens in natura ronalis. Vnde remota proprietate distinguitur a persona nõ remanet hypostasis, sed remaneret, si tolleretur ronalitas natura. Tã. n. persona qd hypostasis est substantia indiuidua. Vñ in diuinis de rone vniuersali; est relatio distinguens.

AD SECUNDVM dicendum, qd pñitate pñ non solõ est pñ, sed est persona: & est quis siue hypostasis. Nec tamen sequitur qd filius non sit quis siue hypostasis, sicut non sequitur quod non sit persona.

AD TERTIVM dicendum, qd intentio Aug. non fuit dicere qd hypostasim pñis remaneat ingenita, remota pñitate; quia si inaccessibilis constituit & distinguit hypostasim pñis. Hoc. n. esse nõ potest: ingenitum nihil ponat, sed negatiue dicat e ut ipsemet dicit. Sed loquitur in cõi: quia non ois ingenitum est pñ. Remota ergo pñitate, non remanet in diuinis hypostasis patris, ut distinguitur ab alijs personis, sed vt distinguitur a creaturis: sicut iudei intelligunt.

ARTICVLVS IIII. Vtrum actus notionales præintelligantur proprietatibus. AD QVARTVM sic proceditur. Vñ, qd actus notionales pñitate intelligantur proprietatibus. Dicit. n. Magist. 27. dist. 1. Sciamus, quod pñ semper est, quia genuit filium. Et ita videtur quod generatio secundum intellectum præcedat paternitatem.

Præterea, Ois relatio presupponit in intellectu id s. quod fundat: sicut æqualitas quantitate. Sed pñitas est relatio fundata sup actione, quæ est gnatio. Ergo paternitas presupponit generationem.

Præterea, Sicut se habet gnatio actiua ad pñitatem, ita se habet naturas ad filiationem. Sed filiatione presupponit naturam. Ideo. n. filius est, qd natus est. Ergo & paternitas presupponit generationem.

CONTRA gnatio est operatio personæ pñis. Sed paternitas constituit personam patris. Ergo pñitas est in intellectu paternitas qd generatio.

RESPONDEO dicendum, qd fm illos qui dicunt, qd pñitates non distinguunt & constituunt hypostasim, sed manifestant hypostasim distinctas & constitutas, absolute dicendum est qd relationes fm modum intelligendi cõsequuntur actus notionales, ut dici possit simplr, qd gnatio est pater. Sed presupponit qd relationes distinguunt & constituunt hypostasim in diuinis, oportet distinctione vri. Quia origo significat in diuinis actiue & passiuẽ: actiue quidem, sicut gnatio attribuit pñi; & spiratio sumpta pro actu notionali attribuit pñi & filio. Passiuẽ autem, sicut naturas attribuit filio & pcessio & spiratio sancto. Origines em passiuẽ significat simplr pcedunt fm intellectum pñitates personarum pcedentium et personales. Quia origo passiuẽ significat, ut via ad personam pñitatem constituit. Sicut & origo actiue significata prior est fm intellectum, qd relatio personæ originatis, quæ non est personalis. Sicut actus notionalis spirationis, fm intellectum præcedit pñitatem relationem in nominatam, cõem pñi & filio, sed pñitates personales patris pot considerari dupliciter. Vno modo nõ est relatio, & sicut iterum fm intellectum præsupponit actum notionalem. Quia relatio in quantum huiusmodi fundatur super actum. Alio modo secundum quod est constitutiva personæ. Et sic oportet qd præintelligatur relatio actus notionales.

Lib. 5. de Trin. c. 6. in principi. tom. 3. Lib. 4. de Trin. non mutũ remouẽ a prin.

Lib. 3. ortho. c. 6. in principi.

Ar. pced.

Ar. pced.

Ar. pced.

notionali, sicut persona agens, pñ intelligitur actioni. AD PRIMVM ergo dicendum, qd cum magister dicit, qd gnatio est pater: accipitur nomen patris fm quod designat relationem tm, non autem fm quod significat personam subsistentem. Sic enim oportet econuerso dicere, qd quia pater est, generat.

AD SECUNDVM dicendum, qd obiectio illa procedit de paternitate, secundum quod est relatio: & non secundum quod est constitutiva personæ.

AD TERTIVM dicendum, qd naturas est via ad personam filij. Et ideo fm intellectum pcedit filiationem et fm quod est constitutiva personæ filij. Sed gnatio actiua significatur vt pcedens a persona patris. Et ideo presupponit paternitatem personæ patris.

QVAESTIO XLI.

De personis in comparatione ad actus notionales, in sex articulis diuisa.

DEINDE considerandum est de personis in comparatione ad actus notionales. Et circa hoc queruntur sex.

Primo, vtrum actus notionales sint attributi personis.

Secundo, vtrum huiusmodi actus sint necessarii, vel voluntarii.

Tertio, vtrum secundum huiusmodi actus persona procedat de nihilo, vel de aliquo.

Quarto, vtrum in diuinis sit ponere potentiam respectu actum notionalem.

Quinto, quid significet huiusmodi potentia.

Sexto, vtrum actus notionales, ad plures personas terminari possint.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum actus notionales sint attributi personis.

AD PRIMVM sic proceditur. Vñ, qd actus notionales non sint personis attributi. Dicit. n. Boet. in lib. de Trin. qd omnia gnatio cum qs in diuinam vertit pñicationem, in diuinam mutantur substantiam, exceptis relatiuis. Sed actio est vnus de actem gnibus. Si igitur actio aliqua Deo attribuitur, ad eius effectum pertinet, & non ad notionem.

Præterea, Aug. dicit 5. de Trin. qd omne quod de Deo dñ, aut dñ fm substantiam, aut fm relationem. Sed ea quæ ad substantiam pertinent, significantur per essentialia attributa: quæ verõ ad relationem, per nomina personarum, & per nomina proprietatum. Non sunt ergo præter hæc attributi personis notionales actus.

Præterea, Proprium actionis est esse passionẽ inferre. Sed in diuinis nõ ponimus passionem. Ergo neq; actus notionales ibi ponendi sunt.

CONTRA est, quod Aug. dicit in lib. de fide ad Pet. Proprium quidem pater est qd filium genuit. Sed generatio actus quidam est, ergo actus notionales ponendi sunt in diuinis.

RESPONDEO dicendum, qd in diuinis personis attenditur distinctio fm originem. Origo autem conuenienter designari non pot, nisi p aliquos actus. Ad significandum igitur originis ordinẽ in diuinis personis necessarii sunt attributi personis actus notionales.

AD PRIMVM ergo dicendum, qd ois origo designatur p aliquem actum. Duplex autem ordo originis attribuit Deo pot. Vnus quidem est quod creatura ab eo pcedit, & hoc cõe est tribus personis. Et ideo actiones qd attribuant Deo ad designandum processum creaturarum ab ipso, ad essentialia pertinent. Alius autem ordo originis in diuinis attendit fm pcessionẽ personæ a persona. Vnde actus designantes huius originis ordinẽ, notionales dñt: quia notionales personarum sunt personarum habitudines adinuicẽ, vt ex dictis patet.

AD SECUNDVM dicendum, qd actus notionales fm modum significandi tm differunt a relationibus personarum, sed res sunt oino idẽ. Vnde magister dicit in 1. Sententiarum 26. dist. qd generatio & nativitas alijs nominibus dicuntur paternitas & filiatio.

Ad cuius evidentiam attendendũ est, qd primo oportet cognoscere originem alicuius ab alio ex modo. Quia. n. aliqua res a sua dispositione remouetur p motum, manifestũ fuit hoc ab aliqua causa accidere: Et ideo actio fm primã nominis impositionem importat originẽ motus. Sicut. n. motus, put est in mobili ab aliquo, dñ passio: ita origo ipsius motus fm qd incipit ab alio, & terminat, in id qd mouet, vocatur actio. Remoto igitur motu, actio nihil aliud importat, quã ordinẽ originis fm qd a causa aliqua, vel principio pcedit in id qd est a principio. Vñ, cum in diuinis nõ sit motus, actio personalis pducens personam nihil aliud est qd habitudo principij ad personam qd est a principio. Quæ quidem habitudines sunt ipsæ relationes vel notionales. Quia tñ de diuinis & intelligibilibus rebus loq nõ possumus, nisi fm modũ rerũ sensibiliũ a quibus cognitionẽ accipimus, & in quibus, actiones & passionem in quantum motũ implicant, aliqd sunt a relationibus qd ex actionibus & passionibus cõsequuntur: oportuit seorsum significari habitudines personarum p modũ actus, & seorsum p modũ relationũ. Et sic patet qd sunt idẽ fm rem, sed differunt solum fm modum significandi.

AD TERTIVM dicendum, qd actio fm qd actio importat originem motus, inferre ex se passionem: sic autem non ponitur actio in diuinis personis. Vnde non ponunt ibi passionem, nisi grammaticè loquendo, quantum ad modum significandi, sicut patri attribuimus generare, & filio generari.

ARTICVLVS II.

Vtrum actus notionales sint voluntarii.

AD SECUNDVM sic procedit. Vñ, qd actus notionales sunt voluntarii. Dicit enim Hil. 1. lib. de Syno. Nõ naturali necessitate ducti pñ genuit filium.

Præterea, Apost. Col. 1. Transiit nos in regnum filij dilectionis suæ. Dilectio autem voluntatis est. Ergo filius genitus est a patre volente.

Præterea, Nihil magis est voluntarium qd amor: sed Spiritu sanctus pcedit a patre & filio vt amor. Ergo procedit voluntarie.

Præterea, Filius procedit per modum intellectus ut verbum: sed omne verbum procedit a dicente per voluntatem. Ergo filius procedit a patre per voluntatem, & non per naturam.

Præterea, Quod nõ est voluntarium, est necessarium, si igitur pater genuit filium non volente, videtur sequi qd necessitate genuerit. Quod est contra Aug. in lib. ad Orosium.

CONTRA est, quod Aug. dicit in eodẽ lib. qd neq; volũtate genuit pater filium, neq; necessitate.

RESPONDEO dicendum, qd cum dñ aliquid esse uel fieri uolũtate, dupliciter pot intelligi. Vno modo, ut ablatiuus designet concomitantiam tm: sicut possum dicere qd ego sum homo mea uolũtate, quia uolo me esse hominem. Et hoc modo pot dici qd pater genuit filium uolũtate, sicut & est uolũtate Deus: quia uult se esse Deum, & uult se generare filium.

Alio modo sic, qd ablatiuus importet habitudinem principij. Sicut dñ qd artifex opat uolũtate, quia uolũtas est principium operis. Et fm hunc modum dicendũ est, qd Deus pater non genuit filium uolũtate, sed uolũtate produxit creaturam. Vnde in lib. de Syno. * Inter opẽ dñ, qd si quis uolũtate Dei tanquam unum aliquid ra Hilar. de creaturis filium factum dicat, anathema sit. Et in lib. de huius rõ est: quia uolũtas & natura fm hoc differunt. Syno. c. 1. in causando, quia natura determinata est ad unum: sed uolũtas nõ est determinata ad unũ. Cuius rõ est: quia effectus assimilaf formæ agentis p quã agit.

Manifestum est autem, qd unius rei nõ est nisi una forma naturalis p quã res habet esse. Vñ quale ipsum est tale facit. Sed forma p quã uolũtas agit, nõ est unatã.

Boet. li. de duab. 3. pag. a princip. lib. 1.

o 188

213

214

Opus. 3. c. 61. In medio li.

lib. 5. de Trin. c. 4. & 1. to. 3.

Cap. 2. in principi. to. 3.

218

Q. 33. art. 3.

Paragr. 2. circa finẽ.

B 239 108 211

215

I. d. 6. art. 1. 2. & 3. & po. q. 2. art. 3.

In medio lib. & est diffinitio 25. etiam aliquantulum a medio lib.

Hic lib. ad Orosium inscribitur Dialog. 65 uel fieri uolũtate, dupliciter pot intelligi. Vno modo, ut ablatiuus designet concomitantiam tm: sicut possum dicere qd ego sum homo mea uolũtate, quia uolo me esse hominem. Et hoc modo pot dici qd pater genuit filium uolũtate, sicut & est uolũtate Deus: quia uult se esse Deum, & uult se generare filium.

Alio modo sic, qd ablatiuus importet habitudinem principij. Sicut dñ qd artifex opat uolũtate, quia uolũtas est principium operis. Et fm hunc modum dicendũ est, qd Deus pater non genuit filium uolũtate, sed uolũtate produxit creaturam. Vnde in lib. de Syno. * Inter opẽ dñ, qd si quis uolũtate Dei tanquam unum aliquid ra Hilar. de creaturis filium factum dicat, anathema sit. Et in lib. de huius rõ est: quia uolũtas & natura fm hoc differunt. Syno. c. 1. in causando, quia natura determinata est ad unum: sed uolũtas nõ est determinata ad unũ. Cuius rõ est: quia effectus assimilaf formæ agentis p quã agit.

372

vna tm, sed sunt plures, fm quod sunt plures rones intellecte. Vnde qd voluntate agit, non est tale quale est agens, sed quale vult; & illud intelligit esse agens. Eoru igit voluntas principia est, qd possunt sic, vel aliter esse. Eorum autem qua non possunt nisi sic esse, principia natura est. Qd aut pot sic, vel aliter esse, longe est a natura diuina, sed hoc pnt ad vone m creatura, qa Deus est p se necesse esse, creatura aut est facta ex nihilo. Et ideo Ariani volentes ad hoc deducere qd filius sit creatura, dixerunt, qd pater genuit filiu voluntate, fm qd voluntas designat principiu. Nobis aut dicitur qd pater genuit filiu no voluntate, sed natura. Vnde Hilari. dicit in lib. de Syno. Oibus creaturis substantia Dei voluntas artulit, sed naturam dedit filio ex impassibili, ac no nata substantia perfecta matuitas. Talia n. cuncta creata sunt qualia Deus esse voluit: filius autem natus ex Deo, talis fuit qualis & Deus est.

In 2. fol. post me- dium lib.

AD PRIMVM ergo dicendum, qd auctoritas illa inducit contra illos qd generatione filij est deo comitantia paternae voluntatis remouebantur dicitur sic eu natura genuisse filiu, vt in voluntate gna dicitur no adesse, sicut & nos multa naturali necessitate contra voluntatem patitur, vt in morte, senectute, & hmoi defectus. Et hoc patet p precedentia & subsequencia. sic enim ibi dicitur. Non n. nolentem patre, vel coactum pagu. citato.

Loco in ar- gu. citato.

AD SECVNDVM dicendum, qd Apost. nominat Christum filium dilectionis Dei, in quantum est a Deo superabundanter dilectus, non qd dilectio sit principium generationis filij.

117

AD QVARTVM dicendum, qd et voluntas in quantum est natura qdam, aliquid naturaliter vult, sicut voluntas hominis naturaliter redit ad beatitudinem. Et sicut Deus naturaliter vult & amat seipsum. Sed circa alia a se voluntas Dei se habet ad vna q; quodammodo, vt dicitur est. Spiritus aut sanctus procedit vt amor, in quantum Deus amat seipsum. vna naturaliter procedit, quamuis p modu voluntatis procedat.

In cor. ar. & q. 19. ar. 3. prae- cipue.

AD QVARTVM dicendum, qd et in coeptionibus intellectualibus fit reductio ad prima, qd naturaliter intelliguntur. Deus aut naturaliter intelligit seipsum. Et fm hoc coeceptio verbi diuini est naturalis.

407

AD QVINTVM dicendum, qd necessarium est aliquid p se, & p aliud. Per aliud qd est dupliciter. Vno modo sicut p causam agentem & cogentem, & sic necessarium est qd est volentem. Alio modo sicut p causam finalem: sicut dicitur aliquid esse necessarium in his q sunt ad finem, in quantum sine hoc non pot esse finis, vel bene esse. Et neutro istoru modoru diuina gnatio est necessaria. Quia Deus non est pp finem neq; coactio cadit in ipsam. Per se aut dicitur aliquid necessarium quod non pot non esse. Et sic Deus esse est necessarium. Et hoc modo patrem gnare filium est necessarium.

216

AD TERTIVM sic procedit. Vt qd actus notionales no sint de aliquo. Quia si pater gnatur filiu de aliquo, aut de se ipso aut de aliquo alio. Si de aliquo alio, cum id de quo aliquid gnatur, sit in eo qd gnatur, sequitur qd aliquid alienu a patre sit in filio. Qd est qd Hilari. 7. de Trin. vbi dicit, Nihil in his digersum est vel alienu. Si aut filius gnatur p se ipso, id aut de quo aliquid gnatur, sit sit permanentes, recipit eius pdicationem qd gnatur: sicut dicitur qd homo est albus, qa homo permanet, cum de non albo fit albus. Sequitur igitur qd pater vel no permaneat genito filio, vel qd pater sit filius qd est falsum. Non ergo pater gnatur filium de aliquo, sed de nihilo.

lib. 7. de Trin. non procul a fine lib.

AD PRATEREA, id de quo aliquid gnatur, est principium eius quod gnatur: si ergo pater gnatur filium de essentia vel natura sua, sequitur qd essentia vel na-

tura patris sit principium filij. Sed non principium materiae, quia materia locu in diuinis non habet. Ergo est principium quasi a diuinum; sicut gnans est principium geniti. Et ita sequitur, qd essentia generet. Quod supra improbatum est.

Q. 1. ar. 3.

AD PRATEREA, Aug. dicit qd tres personae non sunt ex eadem essentia: quia non est aliud essentia & persona. Sed persona filij non est aliud ab essentia. Ergo filius non est de essentia patris.

AD PRATEREA, Ois creatura est ex nihilo: sed filius in scripturis dicitur creatura. Dicitur n. Eccles. 12. ex ore sapientie genita. Ergo ex ore altissimi patris, primi generata an oem creatura. Et postea ex ore eius dicitur sapientia dicitur. Ab initio & ante secula creata sum. Ergo filius no est genit' ex aliquo, sed ex nihilo. Et sicut pot obijci de Spiritu sancto pp hoc qd dicitur Zach. 12. Dixit Dns extendens celum, & fundans terram, & creans spirituum hominis in eo. Et Amos 4. fm aliam litteram; Ego formans montes, & creans spiritum.

SED CONTRA est, quod Aug. dicit in lib. de fide ad Pet. Pater Deus filius est de sua natura, sine initio genuit filium sibi aequalem.

Cap. 1. circa finem. 103.

RESPONDEO dicendum, qd filius no est genitus de nihilo, sed de substantia patris. Ois sum est n. s. qd pntas, & filiatio, & natiuitas vere & proprie est in diuinis. Hoc aut interest inter gnationem veram, p qua aliquid procedit vt filius: & factionem qd faciens facit aliquid de exteriori materia; sicut scamanu facit artifices de ligno: ho autem gnatur filiu de seipso. Sicut autem artifex creatus facit aliquid ex materia, ita Deus facit ex nihilo (ut) ois dicitur) no qd nihilum cedat in substantia rei, sed qa ab ipso tota substantia rei producit, nullo alio supposito. Si ergo filius procederet a patre, de nihilo existens, hoc modo se haberet ad patrem, ut artificiatu ad artificem: qd manifestu est nomen filiationis, pprie hinc no posse, sed solum fm aliquam similitudinem. Vn relinquitur, qd si filius Dei procederet a patre, quasi existens ex nihilo: non esset vere & proprie filius. Cuius pntem dicitur Io. vlt. Vt simus in vero filio eius Iesu Christo. Filius igitur Dei verus no est ex nihilo, nec factus, sed tm genitus. Si q autem ex nihilo a Deo facti filij Dei dicantur, hoc erit metaphoricu fm aliquam assimilationem ad eum qd uere filius est. Vn in quantum solus est uerus & naturalis Dei filius, dr unigenitus, fm illud Io. 1. Unigenitus qd est in sinu patris, ipse enarrauit. In quantum uero per assimilationem ad ipsum alij dicitur filij adoptiuu, quasi metaphoricu dr esse primogenitus, fm illud Rom. 8. Quos psciuit & pdestinauit fieri conformes imaginis filij sui, ut sit ipse primogenitus in multis statutis. Relinquatur ergo qd Dei filius sit genitus p substantia patris, aliter tm qd filius hois. Pars n. substantia hois gnantis transit in substantia geniti. Sed diuina natura impartibilis est. Vnde necesse est quod p gnando filium, non parte natura in ipsum transfuderit, sed tota natura ei communicauerit, remanente distinctione solum fm originem, ut ex dictis patet.

Q. 37. art. 2. & q. 33. art. 2. & q. 33. art. 2. & q. 33. art. 2. & q. 33. art. 2.

Q. 45. ar. 1.

AD PRIMVM ergo dicendum, qd cum filius dr natus de patre, hanc ppositio, de, significat principium generans consubstantialis, no autem principium materiale. Quod n. pducit de materia, sit per transmutationem illi, de quo pducit in aliquam formam. Diuina autem essentia, non est transmutabilis, neque alterius forme susceptiua.

Q. 27. art. 2.

AD SECVNDVM dicendum, qd cum dr filius genitus de essentia patris, fm expositionem magist. 5. di. 1. Sufarum designat habitudinem principij quasi actiui. Vbi sic exponit. Filius est genitus de essentia patris, id est de essentia: pppter hoc qd Aug. 15. lib. de Trin. dicit. Tale est, qd dico de patre essentia, ac si expressius dicerem de patris essentia: Sed hoc non vlt sufficere ad sensum hmoi locutionis. Possimus enim

lib. 15. de Trin. c. 13. in fi. 103. enim

enim dicere, qd creatura est ex Deo essentia: non tm qd sit ex essentia Dei. Vn aliter qd pot, qd hanc ppositio, de, semper denotat consubstantialitatem, non dicimus qd domus sit de a edificatore, cum no sit causa consubstantialis. Possimus aut dicere qd aliquid sit de aliquo, quocunq; mo illud significet, vt principium consubstantialis, mo illud sit principiu actiui, sicut filius dr esse de patre: sicut sit principium materiale, sicut cultell' dr esse de ferro: sicut sit principium formale in his dicitur, in q bus ipse forma sunt subsistentes, & no aduenientes alteri, possimus enim dicere, qd Angelus alius est de natura intellectuali. Et p hunc modum dicitur, qd filius est genitus de essentia patris, in quantum essentia patris filio per generationem communicata, in eo subsistit.

AD TERTIVM dicendum, qd cum dicitur filius est genitus de essentia patris, additur aliquid, respectu cuius pot saluari distinctio. Sed cum dicitur, qd tres personae sunt de essentia diuina, non ponitur aliquid, respectu cuius possit importari distinctio per ppositionem significata. Et ideo non est simile.

AD QVARTVM dicendum, qd cum dr, sapientia est creatura, pot intelligi, non de sapientia, qd est filius Dei, sed de sapientia creatura, qua Deus indidit creaturis. Dicitur n. Eccles. 1. Ipse creauit eam, i. sapientiam spiritus sancto, & effudit illam super oia opera sua. Neq; est inconueniens qd in vno contextu locutionis loquatur scriptura de sapientia genita & creatura, qa sapientia creata est participatio qdam sapientie increatae. Vel pot referri ad naturam creatam assumptam a filio, vt sit sensus: Ab initio & ante secula creata sum, i. puilla sum creatura vni. Vel p hoc, qd sapientia creata & genita uocatur: modus diuinae generationis nobis insinuat. In generatione n. qd generat, accipit naturam generatis, qd pfectionis est. In creatione uero creatans no mutat, sed creatu no recipit naturam creatis. Dr ergo filius simul creatus & genitus: vt ex creatione accipiat immutabilitatem patris, & ex generatione vnitas naturae in patre & filio. Et sic exponit intellectus huius scripturae ab Hilari. lib. de synodis. Auctoritates aut inducunt non loquuntur de spu sancto, sed de spiritu creato; qui quandoq; dicitur uerus, quandoq; aer, quandoq; status hominis, qnq; etiam anima vel quacunq; substantia inuisibilis.

lib. de Synod. in 2. fol. post li. princip.

217

1. d. 7. q. 1. 2. 1. et post q. 2. art. 1.

* Q. 25. ar. 1. art. pced.

Q. 35. art. 1. ad 3. & 4. arg. 3. 601. Maximi. num. c. 7. circa finem. tom. 6.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum potentia generandi significet relationem & non essentiam. AD QVINTVM sic proceditur. Videtur, qd potentia gnandi vel spirandi significet rone, & no essentiam. Potentia n. significat principium, vt ex eius distinctione patet. Dicitur n. potentia actiua esse principij agendi, vt patet in 5. Metaph. * Sed principiu in diuinis respectu personae dr notionaliter. Ergo potentia in diuinis no significat essentiam, sed relationem. Et sic patet.

AD PRATEREA, ea qua significant essentiam in diuinis communia sunt tribus personis: sed potentia generandi no est communis tribus personis: sed propria patri, ergo non significat essentiam. SED CONTRA est, qd sicut Deus potest generare filium, ita & vult. Sed voluntas generandi significat essentiam. Ergo & potentia generandi.

RESPONDEO dicendum, qd cum dr potentia generandi in diuinis, ita necesse est ibi ponere potentiam respectu hmoi actiui, cum potentia nihil aliud significet qd principiu alicuius actus. Vn cum patrem in-

telligamus, vt principiu generationis, & patre & filiu, vt principiu spirationis, necesse est qd patri attribeamus potentiam generandi, & patri & filio potentiam spirandi. Quia potentia generandi significat id quo generans generat: omne autem generans generat aliquid. Vnde in omni generante oportet ponere potentiam generandi, & in spirante potentiam spirandi.

AD PRIMVM ergo dicendum, qd sicut fm actus notionales non procedit aliqua persona vt facta, ita neque potentia ad actus notionales dicitur in diuinis per respectum ad aliquam personam factam, sed solum per respectum ad procedentem personam.

AD SECVNDVM dicendum, qd possibile fm qd necessario opponit, sequitur potentia passiuu, qd no est in diuinis. Vn neq; in diuinis est aliquid possibile per modum istum, sed solum fm quod possibile continetur sub necessario. Sic autem dici potest, quod sicut Deum esse est possibile, sic filium generari est possibile.

AD TERTIVM dicendum, qd potentia significat principiu. Principiu autem distinctionis importat ab eo cuius est principiu. Considerat autem duplex distinctio ista qd dicitur de Deo. Vna fm rem, alia fm rone tm, fm rem qd de Deo distinguuntur p essentiam a rebus, & quar est p creatione principiu: sicut vna persona distinguitur ab alia cuius est principiu, fm actum notionalis. Sed actio ab agente no distinguitur in Deo, nisi fm rone tm, alioquin actio esset accidens in Deo. Et ideo respectu illarum actionu, fm quas aliqua res procedit distincta a Deo, vel essentialiter, vel psonaliter: pot Deo attribui potentia fm propria ratione principij. Et ideo sicut potentia populus creati in Deo, ita possumus ponere potentiam generandi vel spirandi. Sed intelligere & velle no sunt tales actus, qd designent processionem alicuius rei a Deo distincta, vel essentialiter, vel psonaliter. Vnde respectu horum actiu no pot saluari rone potentie in Deo, nisi fm modu intelligendi & significandi tm: put diuersimode significat i Deo intellectus, & intelligere, cum tm ipsum intelligere Dei sit ei' essentia n habes principiu.

13

b 289

218

ARTICVLVS V.

Vtrum potentia generandi significet relationem & non essentiam. AD QVINTVM sic proceditur. Videtur, qd potentia gnandi vel spirandi significet rone, & no essentiam. Potentia n. significat principium, vt ex eius distinctione patet. Dicitur n. potentia actiua esse principij agendi, vt patet in 5. Metaph. * Sed principiu in diuinis respectu personae dr notionaliter. Ergo potentia in diuinis no significat essentiam, sed relationem. Et sic patet.

AD PRATEREA, ea qua significant essentiam in diuinis communia sunt tribus personis: sed potentia generandi no est communis tribus personis: sed propria patri, ergo non significat essentiam. SED CONTRA est, qd sicut Deus potest generare filium, ita & vult. Sed voluntas generandi significat essentiam. Ergo & potentia generandi.

RESPONDEO dicendum, qd quidam dixerunt, qd potentia generandi significat relationem in diuinis, Sed hoc esse non pot. Na illud proprie dr potentia in quocunq; agente quo agens agit. Omne aut producit aliquid per suam actionem, producit sibi simile quantum ad formam qua agit. Sicut homo genitus est similis generati in natura humana, cuius virtute potest gnare hominem. Illud ergo est potentia generandi in aliquo generante, in quo genit' similis generanti. Filius autem Dei similis pti generanti in natura diuina. Vn natura diuina in patre est potentia generandi in ipso. Vnde Hilari. dicit in 2. de Trin. Natura cul. a fine, tuitas Dei non potest eam ex qua perfecta est. Non tenet naturam: nec enim aliud quam Deus subsistit.

1. d. 7. q. 1. artic. 2. & post. q. 2. ar. 2. li. 5. metaph. text. 17. tom. 3.

sciam ad hunc, quod non aliunde quam de Deo subsistit. Sic igitur dicitur, quod potentia generandi principaliter significat diuinam essentiam, ut magister dicit 7. di. primi text. non autem in relatione. Nec est essentia in quantum est idem relationi, ut significet ex quo utrunque. Licet enim paternitas ut forma patris significet, est tamen proprietatis personalis habens se ad personam patris, ut forma individualis ad aliquid individualium creaturum. Forma autem individualis in rebus creatis constituit personam generantem, non autem est quod generans generat alioquin Sortes generaret Sortem. Unde neque paternitas potest intelligi, ut quo pater generat, sed ut constituit personam generantis: alioquin pater generaret patrem. Sed id quo pater generat, est natura diuina, in qua sibi filius assimilatur. Et secundum hoc Damascenus dicit, quod generatio est opus naturae non sicut generantis, sed sicut eius quo generans generat. Et ideo potentia generandi significat in recto naturam diuinam, sed in obliquo relationem.

AD PRIMUM ergo dicitur, quod potentia non significat ipsam relationem principii, alioquin esset in genere relationis: sed significat id quod est principium: non quidem sicut agens dicitur principium, sed sicut id quo agens agit, dicitur principium. Agens autem distinguitur a facto, & generans a generato. Sed id quo generans generat, est commune genito & generati: & ratio perfectius quantum perfectior fuerit generatio. Unde, cum diuina generatio sit perfectissima, id quo generans generat, est commune genito & generati: & idem numero non solum specie, sicut in rebus creatis. Per hoc ergo dicitur, quod essentia diuina est principium quo generans generat, non sequitur quod essentia diuina distinguatur: sicut sequeretur, si diceretur quod essentia diuina generat.

AD SECUNDUM dicitur, quod sicut est idem in diuinis potentia generandi cum generatione: ita essentia diuina cum generatione & paternitate est idem, sed non ratione. AD TERTIUM dicitur, quod cum dico potentiam, potentia generandi significatur in recto, & generatio in obliquo. sicut si dicitur essentia patris. Unde quantum ad essentiam quod significatur, potentia generandi communis est tribus personis. Quantum autem ad notionem qua connotatur, propria est personae patris.

A R T I C V L V S V I .

Veritas actus notionalis ad plures personas terminari potest.

AD SEXIMUM sic proceditur. Videtur, quod actus notionalis ad plures personas terminari possit, ita quod sint plures personae genitae, vel spiratae in diuinis. Cuiusque enim inest potentia generandi, potest generare: Sed filio inest potentia generandi. Ergo potest generare: Non autem seipsum. Ergo alium filium. Ergo possunt esse plures filii in diuinis. ¶ 1. Præterea, Augustinus dicit contra Maximum. Filius non genuit creator. Neque enim non potuit, sed non oportuit. ¶ 2. Præterea, Deus pater est potentior ad generandum quam pater creatus. Sed vnus homo potest generare plures filios. Ergo & Deus, præcipue cum potentia patris vno filio generato non diminuat. SED CONTRA est, quod in diuinis non differt esse & posse. Si igitur in diuinis possent esse plures filii, essent plures filii. Et ita essent plures personae quam tres in diuinis. Quod est hæreticum.

RESPONDEO dicitur, quod sicut Athanasius dicit in diuinis est vnus pater, vnus filius, vnus spiritus sanctus. Cuius quod est ratio quadruplex assignari potest. Prima quod est ex parte relationum: quibus solus personae distinguuntur. Cum enim personae diuinae sint ipsae relationes subsistentes, non possent esse plures patres, vel plures filii in diuinis, nisi essent plures paternitates & plures filiationes. Quod quod esse non possent, nisi secundum materiam. Et ratio distinctionis. Forma enim vni speciei non multiplicatur nisi secundum materiam: quod in diuinis non est. Unde in diuinis non potest esse nisi vna tantum filiationis substantia.

sicut & albedo subsistens non posset esse nisi vna. Secunda vero ex modo processione: quia Deus omnia in se habet, sicut vnus simpliciter actus. Unde non potest esse nisi vna persona procedens per modum verbi, quae est filius: & vna tamen per modum amoris, quae est spiritus sanctus. Tertia vero sumit ex modo procedendi, quia persona ipsa procedit naturaliter, ut dictum est. Natura autem determinatur ad vnus. Quarta ex perfectione diuinitatis personarum. Ex hoc enim est perfectus filius, quod tota filiatione diuina in eo continetur, & quod est tantum vnus filius. Et similiter dicitur de aliis personis.

AD PRIMUM ergo dicitur, quod quantum simpliciter concedendum sit, quod potentia, quam habet pater, habeat filius, non tamen concedendum est quod filius habeat potentiam generandi, si generandi sit gerundium verbi actiui, ut sit sentus, quod filius habeat potentiam ad generandum. Sicut licet idem esse sit pater & filii: non tamen conuenit filio esse patri, propter notionalem aduersitatem. Si tamen hoc quod dico generandi, sit gerundium verbi passiuum, poterit generandi, est in filio, ut generet. Et similiter si sit gerundium verbi impersonalis, ut sit sentus, poterit generandi, quia ab aliqua persona generat.

AD SECUNDUM dicitur, quod Augustinus in verbis illis non intendit dicere, quod filius posset generare filium: sed quod hoc non est ex impotentia filii, quod non generet, ut infra patebit.

AD TERTIUM dicitur, quod immaterialitas & perfectio diuina requirit, ut non possint esse plures filii in diuinis, sicut dictum est. Unde quod non sint plures filii, non est ex impotentia patris ad generandum.

Q V A E S T I O X L I I .

De Aequalitate & similitudine diuinarum personarum ad inuicem in sex articulis distincta.

DE INDE considerandum est de comparatione personarum ad inuicem. Et primo quantum ad aequalitatem & similitudinem. Secundo quantum ad missionem.

¶ Circa primum quaruntur sex. ¶ Primo, utrum aequalitas loci habeat in diuinis personis. ¶ Secundo, utrum persona procedens sit aequalis ei a qua procedit secundum aeternitatem. ¶ Tertio, utrum sit aliquis ordo in diuinis personis. ¶ Quarto, utrum personae diuinae sint aequales secundum magnitudinem. ¶ Quinto, utrum vnus earum sit in alia. ¶ Sexto, utrum sint aequales secundum potentiam.

A R T I C V L V S P R I M V S .

Utrum aequalitas locum habeat in diuinis.

AD PRIMUM sic procedit. Vt quod aequalitas non competit diuinis personis, equalitas enim attendit secundum vnus quantitatem, ut patet per Philosophum 5. Metaphysicae. In diuinis autem personis non inuenitur, neque quantitas continua intrinseca, quae dicitur magnitudo: neque quantitas continua extrinseca, quae dicitur locus & corpus neque in quantitate discretam inuenitur in eis aequalitas, quia duae personae sunt plures quam vna. Ergo diuinis personis non conuenit aequalitas.

¶ 1. Præterea, diuinae personae sunt vnus essentiae, ut supra dictum est. Essentia autem significatur per modum formae. Conuenientia autem in forma non facit aequalitatem, sed similitudinem. Ergo in diuinis personis est dicenda similitudo, & non aequalitas.

¶ 2. Præterea, in quibuslibetque inuenitur aequalitas illa sub sibi inuicem aequalia: quia aequale dicitur aequali aequale. Sed diuinae personae non possunt sibi inuicem dici aequales. Quia ut Augustinus dicit 6. de trinitate. Imago si perfecte implet illud cuius est imago, ipso coaeratur ei: non illud imaginis sui. Imago autem patris est filius. Et sic pater non est aequalis filio. Non ergo in diuinis personis inuenitur aequalitas.

¶ 3. Præterea, aequalitas relatio quaedam est: sed nulla relatio est communis omnibus personis, cum in relatione

174
134

Ar. 2. huius
quasi.

Q. 4. art.
6. ad 3.

220.
3 q. 5. 8.
art. 3. & 3.
di. 19. qu.
ar. 1. & 4.
con. ca. 9.
*text. 20.
tom. 3.

Q. 39. art.
2.

lib. 6. de
tri. ca. 10.
parum a
prin. 10. 3.

In suo
symbolo
fidei.

lib. 10. Met.
tex. 15. 16.
& 17. 18. 19.
*In lib. de
Tri. paulo
a prin.

lib. 6. de
Trin. c. 8.
circa me-
diu. 10. 3.

c. x. ante
medium
tom. 3.

c. 9. a me-
dio.

relatione personae ab inuicem distinguantur. Non ergo aequalitas diuinis personis conuenit.

SED CONTRA est, quod Athanasius dicit, quod tres personae coeternae sibi sunt, & coaequales. RESPONDEO dicitur, quod necesse est ponere aequalitatem in diuinis personis. Quia secundum Philosophum in 10. Metaphysicae. Equale dicitur quasi per negationem minoris & maioris. Non autem possumus in diuinis personis ponere aliquid maius & minus. Quia ut Boetius dicit in lib. de Trinitate. eos dicit, scilicet deitatis comitatur, qui vel augeat vel minuat, ut Arius, qui gradibus numerorum Trinitatem variantes distrahunt, atque in pluralitate deducunt. Cuius ratio est: quia inaequalitas non potest esse vna quantitas numero. Quia autem in diuinis non est aliud quod eius essentia. Vnde relinquuntur, quod si esset aliqua inaequalitas in diuinis personis, quod non esset in eis vna essentia. Et sic non essent tres personae, vnus Deus. Quod est impossibile. Oportet igitur aequalitatem ponere in diuinis personis.

AD PRIMUM ergo dicitur, quod duplex est quantitas. Vna, scilicet de quantitate molis, vel quantitas dimensura, quae in solis rebus corporalibus est. Vnde in diuinis personis locum non habet. Sed alia est quantitas virtutis, quae attendit secundum perfectionem alicuius naturae, vel formae. Quae quidem quantitas designatur secundum quod dicitur aliquid magis vel minus calidum, in quantum est perfectius vel minus perfectum in tali caliditate. Huius autem quantitas virtualis attendit primum quidem in radice, id est in ipsa perfectione formae, vel naturae: & sic dicitur magnitudo spiritualis: sicut dicitur magnus calor per se ad intentionem & perfectionem. Et ideo dicit Augustinus 6. de Trinitate. quod in his quae non mole magna sunt, hoc est, maius esse, quod est melius esse. Nam melius dicitur quod perfectius est. Secundum autem attenditur quantitas virtualis in effectibus formae. Primum autem effectus formae est esse. Nam omnis res habet esse secundum suam formam. Secundum autem effectus est operatio. Nam omne agens agit per suam formam. Attendit igitur quantitas virtualis, & secundum esse, & secundum operationem. Sed esse quidem, in quantum ea quae sunt perfectionis naturae, sunt maioris durationis. Secundum operationem vero, in quantum ea quae sunt perfectioris naturae, sunt magis potentia ad agendum. Sic igitur, ut Augustinus dicit in lib. de fide ad Petrum. Aequalitas intelligitur in patre & filio & spiritu sancto. in quantum nullus horum autem praecedit aeternitate, aut excedit magnitudine, aut superat potestate.

AD SECUNDUM dicitur, quod vbi attendit aequalitas secundum quantitatem virtualem, equalitas includit in se similitudinem, & aliquid plius: quia excludit excessum. Quae cumque aequalitas in vna forma, possunt dici similia. Et si inaequalitas illa formae participat, sicut si dicatur aer esse similis igni in calore. Sed non potest dici aequalitas, si vnus altero perfectius formam illam participet. Et quia non solum vna est natura patris & filii, sed et aequale perfectum est in vtroque: ideo non solum dicimus filium esse similem patri, ut excludatur error Eunomii, sed et dicimus aequalem, ut excludatur error Alij.

AD TERTIUM dicitur, quod aequalis vel similitudo dupliciter potest significari in diuinis, scilicet per notionem, & per verba. Secundum quod significatur per notionem, mutua aequalitas dicitur in diuinis personis, & similitudo. Filius enim est aequalis, & similis patri, & coaeruo. Et hoc ideo: quia essentia diuina non magis est patris quam filii, unde sicut filius habet magnitudinem patris, quod est esse eum aequale patri: ita pater habet magnitudinem filii, quod est esse eum aequale filio. Sed quantum ad creaturam (ut Dionysius dicit 9. cap. de diuinis nominibus) non recipit coaeruationem aequalitatis, & similitudinis. Dicit enim causa facta similia causis in quantum habet formam causam, sed non coaeruo: quia forma principaliter est in causa, & secundario in causato. Sed verba significant aequalitatem cum motu. Et licet motus non sit in di-

uinis, est tamen ibi accipere. Quia filius accipit a patre, unde est aequalis ei, & non coaeruo.

AD QUARTUM dicitur, quod in diuinis personis nihil est considerare nisi essentiam, in qua coequant, & relationes in quibus distinguuntur. Aequalitas autem vtrunque importat, scilicet distinctionem personarum, quia nihil sibi ipsi est aequale: & vnitatem essentiae, quae ex hoc personae sunt sibi inuicem aequales, quia sunt vnus magnitudinis & essentiae. Manifestum est autem quod id ad seipsum non refertur aliqua relatione reali. Nec iterum vna relatio refertur ad aliam per aliquam aliam rationem. Cum enim dicimus, quod pateritas opponit filiationem, oppositio non est relatio media inter paternitatem & filiationem. Quia utroque modo relatio multiplicaretur in infinitum. Et ideo aequalitas & similitudo in diuinis personis non est aliqua realis relatio distincta a relationibus personalibus, sed in suo intellectu includit & relationes distinguentes personae & essentiae vnitatem. Et propterea Magister dicit in 3. dist. 1. Sententiarum quod in his appellatio tantum est relatiua.

A R T I C V L V S I I .

Utrum persona procedens sit coaeterna suo principio, ut filius patri.

AD SECUNDUM sic procedit. Vt quod persona procedens non sit coeterna suo principio ut filius patri. Arrius enim 12. modos generationis assignat. Primum quod est iuxta fluxum lineae a puncto. Vbi deest equalitas simplicitatis. Secundus modus est iuxta emissionem a sole. Vbi deest aequalitas naturae. Tertius modus est iuxta characterem seu impressionem a sigillo. Vbi deest co substantialitas & potest efficietia. Quartus modus iuxta est in missionem bonae uoluntatis a Deo. Vbi deest co substantialitas. Quintus modus est iuxta exitum accidentis a substantia. Sed accidenti deest substantia. Sextus modus est iuxta abstractionem speciei a materia: sicut sensus accipit speciem a re sensibili. Vbi deest aequalitas simplicitatis spiritualis. Septimus modus est iuxta excitationem uoluntatis a cogitatione. Quae quod est excitatio temporalis est. Octauus modus est iuxta transfigurationem, ut ex aere fit imago: quae materialis est. Nonus modus est, morus a mouente, & hic est ponit effectus & causa. Decimus modus est iuxta educationem specierum a genere. Qui non coepit in diuinis: quia primum dicitur de filio, sicut genus de specie. Undecimus modus est iuxta ideationem: ut arca exterior ab ea quae est in mente. Duodecimus modus est, iuxta nescientiam: ut homo est a patre. Vbi est prius & posterius tempore. Patet ergo, quod in omnibus quo aliquid est ex altero, deest aequalitas naturae, aut aequalitas durationis. Si igitur filius est a patre, oportet dicere, uel eum esse minorem patre, aut posteriorem, aut utrunque.

¶ 1. Præterea, Omne quod est ex altero, habet principium: sed nullum æternum habet principium. Ergo filius non est æternus, neque spiritus sanctus. ¶ 2. Præterea, Omne quod corrumpitur, desinit esse. Ergo omne quod generatur, incipit esse. Ad hoc enim generatur, ut sit. Sed filius est genitus a patre. Ergo incipit esse, & non est coaeternus patri. ¶ 3. Præterea, Si filius genitus est a patre, aut semper generatur, aut est dare aliquid instantis lineae generationis. Si semper generatur (dum autem aliquid est in generatione, est imperfectum: sicut patet in successibus, quae sunt semper in fieri, ut tempus & motus) sequitur quod filius semper sit imperfectus. Quod est inconueniens. Est ergo dare aliquid instantis generationis filii. Antequam illud ergo instantis filius non erat.

SED CONTRA est, quod Athanasius dicit, quod oportet tres personae coeternae sibi sunt.

RESPONDEO dicitur, quod necesse est dicere filium esse coeternum patri. Ad cuius euidentiam considerandum est, quod aliquid ex principio existens posterius esse suo principio, potest contingere ex duobus. Vno modo ex parte agentis: alio modo

22 I
4. contra c:
11. Et po.
q. 2. art. 3.
co. & q. 7.
art. 13. Et
opu. 3. ca.
41.

In suo
symbolo
fidei.

mō ex parte a dionis. Ex parte agentis qdem, aliter in agentibus voluntarijs, aliter in agentibus naturalibus. In agentibus qdē voluntarijs, pp electionē ipsi. Sicut. n. in agentibus volūtarij potestate est eligere formā quā effectui cōferat, vt s. dictum est: * Ita in eius potestate est eligere ipsi in quo effectum: pducatur. In agentibus aut naturalibus hoc contingit, qd agens aliquod non a principio habet pfectionē virtutis naturalis ad agēdū, sed ei aduenit post aliqd ipsi, sicut homo nō a principio gñare pōt. Ex parte aut actionis impedit ne id qd est a principio, simul sit cū suo principio, pp hoc qd actio est successiua. Vnde dato qd aliqd agens tali actione agere inciperet statim cūm est, nō statim eodē instanti esset effectus, sed in inflāti ad qd terminat actio. Manifestū est aut sūmissa, qd pater nō gñat filiū vōlūtate, sed natura. Et iterū qd natura patris ab aeterno pfecta fuit. Et iterū qd actio, quā pater pducit filiū, non est successiua: qd sic filius Dei successiue gñaturus esset, & eius gñatio materialis & cum motu esset, quod est impossibile. Relinquitur ergo qd filius fuit quando cōuenit fuit pater. Et sic filius est coaeternus patri, & similiter Spiritus sanctus vtrique.

AD PRIMVM ergo dicendū, qd ordo natura significat notionē originis in cōi, nō aut in speciali. AD SECVNDVM dicendū, qd in rebz creatis est eūm id qd est a principio, sit suo principio cōueniētm durationem; in principio est prius tm naturā & intellectū, si cōsideretur id quod est principij. Sed si cōsideretur ipsa relatione causā & causati, & principij & principiat, manifestū est qd relationes sunt simul natura & intellectu, in quātū vnū est in dīffinitione alterius. Sed in diuinis ipsa relationes sunt subsistentes psona in vna natura. Vñ neq; ex parte natura, neq; ex parte relationis, vna psona pōt esse prior alia, neq; ē tm naturā & intellectū. AD TERTIVM dicendū, qd ordo naturae dī, nō qd ipsa natura ordinatur, sed qd ordo in diuinis personis attenditur secundum naturalem originem. AD QVARTVM dicendū, qd natura quodammodo impōtat rationem principij, non autem essentia. Et ideo ordo originis melius nominatur ordo natura, quā ordo essentiae.

AD PRIMVM ergo dicendū, qd sicut Aug. dicit in lib. de Verbis Dñi, nullus modus processionis alicuius creaturae pfectē repraesentat diuinam gñationem. Vnde oportet ex multis modis colligere similitudinem: vt quod deest ex vno, aliquo aliter suppleatur ex altero. Et pp hoc dī in Synodo Ephesina. Coexistere semper coaeternum patri filiū splendor trib; denūtiat. Impassibilitatē natiuitatis ostendat verbum, cōsubstantialitatē filij nomen infinnēt. Inter omnia tamen expressius representat processio verbi ab intellectu. Quod tamen non est posterius eo a quo procedit: nisi sit talis intellectus qui exeat de potentia in actum. Quod in Deo dici nō potest. AD SECVNDVM dicēdū, qd ordo originis excludit principij durationis, sed nō principij originis. AD TERTIVM dicēdū, qd oīs corruptio est mutatio quādam. Et ideo omne quod corruptipit incipit non esse, & definit esse. Sed gñatio diuina nō est transmutatio, vt dictum est supra. * Vnde filius semper generatur, & pater semper generat. AD QVARTVM dicēdū, qd in tempore aliud est quod est indiuisibile, s. instans: & aliud est quod est durans, s. tempus. Sed in aeternitate ipsum nunc indiuisibile est, & semper stans, vt supra dictum est. * Gñatio vero filij nō est in nunc tps: aut in tpe, sed in aeternitate. Et ideo ad significandum p̄sentiam ratem & pmanētiā aeternitatis, pōt dici qd semper nascit, vt Origenes dixit. Sed (vt Greg. & Aug. t. 3. Aug. in dicunt) melius est qd dicat semper natus: vt ly semper designet permanentiam aeternitatis: & ly natus: hodie perfectioem geniti. Sic ergo filius non impugnetur. factus est, neq; erat quando non erat, vt Arria dixit.

AD PRIMVM ergo dicendū, qd ordo natura significat notionē originis in cōi, nō aut in speciali. AD SECVNDVM dicendū, qd in rebz creatis est eūm id qd est a principio, sit suo principio cōueniētm durationem; in principio est prius tm naturā & intellectū, si cōsideretur id quod est principij. Sed si cōsideretur ipsa relatione causā & causati, & principij & principiat, manifestū est qd relationes sunt simul natura & intellectu, in quātū vnū est in dīffinitione alterius. Sed in diuinis ipsa relationes sunt subsistentes psona in vna natura. Vñ neq; ex parte natura, neq; ex parte relationis, vna psona pōt esse prior alia, neq; ē tm naturā & intellectū. AD TERTIVM dicendū, qd ordo naturae dī, nō qd ipsa natura ordinatur, sed qd ordo in diuinis personis attenditur secundum naturalem originem. AD QVARTVM dicendū, qd natura quodammodo impōtat rationem principij, non autem essentia. Et ideo ordo originis melius nominatur ordo natura, quā ordo essentiae.

AD PRIMVM ergo dicendū, qd ordo natura significat notionē originis in cōi, nō aut in speciali. AD SECVNDVM dicendū, qd in rebz creatis est eūm id qd est a principio, sit suo principio cōueniētm durationem; in principio est prius tm naturā & intellectū, si cōsideretur id quod est principij. Sed si cōsideretur ipsa relatione causā & causati, & principij & principiat, manifestū est qd relationes sunt simul natura & intellectu, in quātū vnū est in dīffinitione alterius. Sed in diuinis ipsa relationes sunt subsistentes psona in vna natura. Vñ neq; ex parte natura, neq; ex parte relationis, vna psona pōt esse prior alia, neq; ē tm naturā & intellectū. AD TERTIVM dicendū, qd ordo naturae dī, nō qd ipsa natura ordinatur, sed qd ordo in diuinis personis attenditur secundum naturalem originem. AD QVARTVM dicendū, qd natura quodammodo impōtat rationem principij, non autem essentia. Et ideo ordo originis melius nominatur ordo natura, quā ordo essentiae.

AD PRIMVM ergo dicendū, qd ordo natura significat notionē originis in cōi, nō aut in speciali. AD SECVNDVM dicendū, qd in rebz creatis est eūm id qd est a principio, sit suo principio cōueniētm durationem; in principio est prius tm naturā & intellectū, si cōsideretur id quod est principij. Sed si cōsideretur ipsa relatione causā & causati, & principij & principiat, manifestū est qd relationes sunt simul natura & intellectu, in quātū vnū est in dīffinitione alterius. Sed in diuinis ipsa relationes sunt subsistentes psona in vna natura. Vñ neq; ex parte natura, neq; ex parte relationis, vna psona pōt esse prior alia, neq; ē tm naturā & intellectū. AD TERTIVM dicendū, qd ordo naturae dī, nō qd ipsa natura ordinatur, sed qd ordo in diuinis personis attenditur secundum naturalem originem. AD QVARTVM dicendū, qd natura quodammodo impōtat rationem principij, non autem essentia. Et ideo ordo originis melius nominatur ordo natura, quā ordo essentiae.

In suo simbolo fidei. RESPONDEO dicendū, qd ordo semper dī per comparationē ad aliquod principium. Vnde sicut dī principij multipliciter, s. tm situm, vt punctus: s. tm intellectum, vt principium demonstrationis, & s. tm causas singulas: ita et dī ordo. In diuinis autem dicitur principium secundum originem absq; prioritare, vt supra dictum est. * Vnde oportet ibi esse ordinem secundum originem absq; prioritare, Et hic vocatur ordo natura secundum Aug. t. non quo alter sit prius altero, sed quo alter est ex altero.

AD PRIMVM ergo dicendū, qd ordo natura significat notionē originis in cōi, nō aut in speciali. AD SECVNDVM dicendū, qd in rebz creatis est eūm id qd est a principio, sit suo principio cōueniētm durationem; in principio est prius tm naturā & intellectū, si cōsideretur id quod est principij. Sed si cōsideretur ipsa relatione causā & causati, & principij & principiat, manifestū est qd relationes sunt simul natura & intellectu, in quātū vnū est in dīffinitione alterius. Sed in diuinis ipsa relationes sunt subsistentes psona in vna natura. Vñ neq; ex parte natura, neq; ex parte relationis, vna psona pōt esse prior alia, neq; ē tm naturā & intellectū. AD TERTIVM dicendū, qd ordo naturae dī, nō qd ipsa natura ordinatur, sed qd ordo in diuinis personis attenditur secundum naturalem originem. AD QVARTVM dicendū, qd natura quodammodo impōtat rationem principij, non autem essentia. Et ideo ordo originis melius nominatur ordo natura, quā ordo essentiae.

AD PRIMVM ergo dicendū, qd ordo natura significat notionē originis in cōi, nō aut in speciali. AD SECVNDVM dicendū, qd in rebz creatis est eūm id qd est a principio, sit suo principio cōueniētm durationem; in principio est prius tm naturā & intellectū, si cōsideretur id quod est principij. Sed si cōsideretur ipsa relatione causā & causati, & principij & principiat, manifestū est qd relationes sunt simul natura & intellectu, in quātū vnū est in dīffinitione alterius. Sed in diuinis ipsa relationes sunt subsistentes psona in vna natura. Vñ neq; ex parte natura, neq; ex parte relationis, vna psona pōt esse prior alia, neq; ē tm naturā & intellectū. AD TERTIVM dicendū, qd ordo naturae dī, nō qd ipsa natura ordinatur, sed qd ordo in diuinis personis attenditur secundum naturalem originem. AD QVARTVM dicendū, qd natura quodammodo impōtat rationem principij, non autem essentia. Et ideo ordo originis melius nominatur ordo natura, quā ordo essentiae.

AD PRIMVM ergo dicendū, qd ordo natura significat notionē originis in cōi, nō aut in speciali. AD SECVNDVM dicendū, qd in rebz creatis est eūm id qd est a principio, sit suo principio cōueniētm durationem; in principio est prius tm naturā & intellectū, si cōsideretur id quod est principij. Sed si cōsideretur ipsa relatione causā & causati, & principij & principiat, manifestū est qd relationes sunt simul natura & intellectu, in quātū vnū est in dīffinitione alterius. Sed in diuinis ipsa relationes sunt subsistentes psona in vna natura. Vñ neq; ex parte natura, neq; ex parte relationis, vna psona pōt esse prior alia, neq; ē tm naturā & intellectū. AD TERTIVM dicendū, qd ordo naturae dī, nō qd ipsa natura ordinatur, sed qd ordo in diuinis personis attenditur secundum naturalem originem. AD QVARTVM dicendū, qd natura quodammodo impōtat rationem principij, non autem essentia. Et ideo ordo originis melius nominatur ordo natura, quā ordo essentiae.

AD PRIMVM ergo dicendū, qd ordo natura significat notionē originis in cōi, nō aut in speciali. AD SECVNDVM dicendū, qd in rebz creatis est eūm id qd est a principio, sit suo principio cōueniētm durationem; in principio est prius tm naturā & intellectū, si cōsideretur id quod est principij. Sed si cōsideretur ipsa relatione causā & causati, & principij & principiat, manifestū est qd relationes sunt simul natura & intellectu, in quātū vnū est in dīffinitione alterius. Sed in diuinis ipsa relationes sunt subsistentes psona in vna natura. Vñ neq; ex parte natura, neq; ex parte relationis, vna psona pōt esse prior alia, neq; ē tm naturā & intellectū. AD TERTIVM dicendū, qd ordo naturae dī, nō qd ipsa natura ordinatur, sed qd ordo in diuinis personis attenditur secundum naturalem originem. AD QVARTVM dicendū, qd natura quodammodo impōtat rationem principij, non autem essentia. Et ideo ordo originis melius nominatur ordo natura, quā ordo essentiae.

AD PRIMVM ergo dicendū, qd ordo natura significat notionē originis in cōi, nō aut in speciali. AD SECVNDVM dicendū, qd in rebz creatis est eūm id qd est a principio, sit suo principio cōueniētm durationem; in principio est prius tm naturā & intellectū, si cōsideretur id quod est principij. Sed si cōsideretur ipsa relatione causā & causati, & principij & principiat, manifestū est qd relationes sunt simul natura & intellectu, in quātū vnū est in dīffinitione alterius. Sed in diuinis ipsa relationes sunt subsistentes psona in vna natura. Vñ neq; ex parte natura, neq; ex parte relationis, vna psona pōt esse prior alia, neq; ē tm naturā & intellectū. AD TERTIVM dicendū, qd ordo naturae dī, nō qd ipsa natura ordinatur, sed qd ordo in diuinis personis attenditur secundum naturalem originem. AD QVARTVM dicendū, qd natura quodammodo impōtat rationem principij, non autem essentia. Et ideo ordo originis melius nominatur ordo natura, quā ordo essentiae.

In suo simbolo fidei.

RESPONDEO dicendū, qd ordo semper dī per comparationē ad aliquod principium.

AD PRIMVM ergo dicendū, qd ordo natura significat notionē originis in cōi, nō aut in speciali.

AD SECVNDVM dicendū, qd in rebz creatis est eūm id qd est a principio, sit suo principio cōueniētm durationem; in principio est prius tm naturā & intellectū, si cōsideretur id quod est principij.

AD TERTIVM dicendū, qd ordo naturae dī, nō qd ipsa natura ordinatur, sed qd ordo in diuinis personis attenditur secundum naturalem originem.

In suo simbolo fidei.

RESPONDEO dicendū, qd ordo semper dī per comparationē ad aliquod principium.

AD PRIMVM ergo dicendū, qd ordo natura significat notionē originis in cōi, nō aut in speciali.

AD SECVNDVM dicendū, qd in rebz creatis est eūm id qd est a principio, sit suo principio cōueniētm durationem; in principio est prius tm naturā & intellectū, si cōsideretur id quod est principij.

AD TERTIVM dicendū, qd ordo naturae dī, nō qd ipsa natura ordinatur, sed qd ordo in diuinis personis attenditur secundum naturalem originem.

AD PRIMVM ergo dicendū, qd verba illa intelliguntur dicta de Christo sūm humanā naturā, in qua minor est pater, & ei subiectus. Sed sūm naturā dī, quā dicitur patri sūm diuinitatem, minor pater sūm humanitatem. Sed sūm Hilari*, in 9. lib. de Trinitate, domantis auctore pater maior est, sed minor non est cui vnū esse donatur. Et in li. de Syno*, dicit qd subiectio filij naturae pietas est, id ē, recognitio auctoritatis patris. Subiectio autē ceterorum, creationis infirmitas. AD SECVNDVM dicendū, qd aequalitas atreditur sūm magnitudinē. Magnitudo autē in diuinis significat pfectionem naturae (vt dictum est) & ad essentiam p̄inet. Et ideo aequalitas in diuinis & similitudo sūm essentialia attenditur: nec pōt sūm distinctionē relationis inaequalitas, sed dissimilitudo dici. Vnde Aug. t. dicit contra Maximinum. Originis q̄stio est qd de quo sit, aequalitas is aut qualis aut quātus sit. Paternitas igitur est dignitas patris, sicut & essentia patris. Nā dignitas est absoluta, & ad essentiam p̄inet. Sicut igitur eadē essentia q̄ pater & paternitas, in filio est filiatione: ita eadē dignitas q̄ pater est paternitas, in filio est filiatione. Vere ergo dī qd qd dignitatis hēt pater, hēt filius: nec sequit, paternitatem hēt pater, ergo paternitatem hēt filius. Mutatur, n. qd in ad aliquod. Eadem enim est essentia & dignitas patris & filij. Sed in pater est sūm relationem dantis, in filio sūm relationem accipientis. AD TERTIVM dicendū, qd relatio in diuinis non est totū vniuersale, quāuis de similibus relationib; p̄dicet, qd oēs relationes sunt vnū sūm essentiam & esse. Qd repugnat rōni vniuersalis: cuius partes sūm esse distinguunt. Et similiter psona (vt supra dictū est) nō est vniuersale in diuinis. Vnde neq; oēs relationes sunt maius aliquid q̄ vna tantum: nec oēs psonae maius aliquid quā vna tantum; quia tota perfectio diuinae naturae est in qualibet psonarum.

AD PRIMVM ergo dicendū, qd verba illa intelliguntur dicta de Christo sūm humanā naturā, in qua minor est pater, & ei subiectus. Sed sūm naturā dī, quā dicitur patri sūm diuinitatem, minor pater sūm humanitatem. Sed sūm Hilari*, in 9. lib. de Trinitate, domantis auctore pater maior est, sed minor non est cui vnū esse donatur. Et in li. de Syno*, dicit qd subiectio filij naturae pietas est, id ē, recognitio auctoritatis patris. Subiectio autē ceterorum, creationis infirmitas. AD SECVNDVM dicendū, qd aequalitas atreditur sūm magnitudinē. Magnitudo autē in diuinis significat pfectionem naturae (vt dictum est) & ad essentiam p̄inet. Et ideo aequalitas in diuinis & similitudo sūm essentialia attenditur: nec pōt sūm distinctionē relationis inaequalitas, sed dissimilitudo dici. Vnde Aug. t. dicit contra Maximinum. Originis q̄stio est qd de quo sit, aequalitas is aut qualis aut quātus sit. Paternitas igitur est dignitas patris, sicut & essentia patris. Nā dignitas est absoluta, & ad essentiam p̄inet. Sicut igitur eadē essentia q̄ pater & paternitas, in filio est filiatione: ita eadē dignitas q̄ pater est paternitas, in filio est filiatione. Vere ergo dī qd qd dignitatis hēt pater, hēt filius: nec sequit, paternitatem hēt pater, ergo paternitatem hēt filius. Mutatur, n. qd in ad aliquod. Eadem enim est essentia & dignitas patris & filij. Sed in pater est sūm relationem dantis, in filio sūm relationem accipientis. AD TERTIVM dicendū, qd relatio in diuinis non est totū vniuersale, quāuis de similibus relationib; p̄dicet, qd oēs relationes sunt vnū sūm essentiam & esse. Qd repugnat rōni vniuersalis: cuius partes sūm esse distinguunt. Et similiter psona (vt supra dictū est) nō est vniuersale in diuinis. Vnde neq; oēs relationes sunt maius aliquid q̄ vna tantum: nec oēs psonae maius aliquid quā vna tantum; quia tota perfectio diuinae naturae est in qualibet psonarum.

AD PRIMVM ergo dicendū, qd verba illa intelliguntur dicta de Christo sūm humanā naturā, in qua minor est pater, & ei subiectus. Sed sūm naturā dī, quā dicitur patri sūm diuinitatem, minor pater sūm humanitatem. Sed sūm Hilari*, in 9. lib. de Trinitate, domantis auctore pater maior est, sed minor non est cui vnū esse donatur. Et in li. de Syno*, dicit qd subiectio filij naturae pietas est, id ē, recognitio auctoritatis patris. Subiectio autē ceterorum, creationis infirmitas. AD SECVNDVM dicendū, qd aequalitas atreditur sūm magnitudinē. Magnitudo autē in diuinis significat pfectionem naturae (vt dictum est) & ad essentiam p̄inet. Et ideo aequalitas in diuinis & similitudo sūm essentialia attenditur: nec pōt sūm distinctionē relationis inaequalitas, sed dissimilitudo dici. Vnde Aug. t. dicit contra Maximinum. Originis q̄stio est qd de quo sit, aequalitas is aut qualis aut quātus sit. Paternitas igitur est dignitas patris, sicut & essentia patris. Nā dignitas est absoluta, & ad essentiam p̄inet. Sicut igitur eadē essentia q̄ pater & paternitas, in filio est filiatione: ita eadē dignitas q̄ pater est paternitas, in filio est filiatione. Vere ergo dī qd qd dignitatis hēt pater, hēt filius: nec sequit, paternitatem hēt pater, ergo paternitatem hēt filius. Mutatur, n. qd in ad aliquod. Eadem enim est essentia & dignitas patris & filij. Sed in pater est sūm relationem dantis, in filio sūm relationem accipientis. AD TERTIVM dicendū, qd relatio in diuinis non est totū vniuersale, quāuis de similibus relationib; p̄dicet, qd oēs relationes sunt vnū sūm essentiam & esse. Qd repugnat rōni vniuersalis: cuius partes sūm esse distinguunt. Et similiter psona (vt supra dictū est) nō est vniuersale in diuinis. Vnde neq; oēs relationes sunt maius aliquid q̄ vna tantum: nec oēs psonae maius aliquid quā vna tantum; quia tota perfectio diuinae naturae est in qualibet psonarum.

AD PRIMVM ergo dicendū, qd verba illa intelliguntur dicta de Christo sūm humanā naturā, in qua minor est pater, & ei subiectus. Sed sūm naturā dī, quā dicitur patri sūm diuinitatem, minor pater sūm humanitatem. Sed sūm Hilari*, in 9. lib. de Trinitate, domantis auctore pater maior est, sed minor non est cui vnū esse donatur. Et in li. de Syno*, dicit qd subiectio filij naturae pietas est, id ē, recognitio auctoritatis patris. Subiectio autē ceterorum, creationis infirmitas. AD SECVNDVM dicendū, qd aequalitas atreditur sūm magnitudinē. Magnitudo autē in diuinis significat pfectionem naturae (vt dictum est) & ad essentiam p̄inet. Et ideo aequalitas in diuinis & similitudo sūm essentialia attenditur: nec pōt sūm distinctionē relationis inaequalitas, sed dissimilitudo dici. Vnde Aug. t. dicit contra Maximinum. Originis q̄stio est qd de quo sit, aequalitas is aut qualis aut quātus sit. Paternitas igitur est dignitas patris, sicut & essentia patris. Nā dignitas est absoluta, & ad essentiam p̄inet. Sicut igitur eadē essentia q̄ pater & paternitas, in filio est filiatione: ita eadē dignitas q̄ pater est paternitas, in filio est filiatione. Vere ergo dī qd qd dignitatis hēt pater, hēt filius: nec sequit, paternitatem hēt pater, ergo paternitatem hēt filius. Mutatur, n. qd in ad aliquod. Eadem enim est essentia & dignitas patris & filij. Sed in pater est sūm relationem dantis, in filio sūm relationem accipientis. AD TERTIVM dicendū, qd relatio in diuinis non est totū vniuersale, quāuis de similibus relationib; p̄dicet, qd oēs relationes sunt vnū sūm essentiam & esse. Qd repugnat rōni vniuersalis: cuius partes sūm esse distinguunt. Et similiter psona (vt supra dictū est) nō est vniuersale in diuinis. Vnde neq; oēs relationes sunt maius aliquid q̄ vna tantum: nec oēs psonae maius aliquid quā vna tantum; quia tota perfectio diuinae naturae est in qualibet psonarum.

AD PRIMVM ergo dicendū, qd verba illa intelliguntur dicta de Christo sūm humanā naturā, in qua minor est pater, & ei subiectus. Sed sūm naturā dī, quā dicitur patri sūm diuinitatem, minor pater sūm humanitatem. Sed sūm Hilari*, in 9. lib. de Trinitate, domantis auctore pater maior est, sed minor non est cui vnū esse donatur. Et in li. de Syno*, dicit qd subiectio filij naturae pietas est, id ē, recognitio auctoritatis patris. Subiectio autē ceterorum, creationis infirmitas. AD SECVNDVM dicendū, qd aequalitas atreditur sūm magnitudinē. Magnitudo autē in diuinis significat pfectionem naturae (vt dictum est) & ad essentiam p̄inet. Et ideo aequalitas in diuinis & similitudo sūm essentialia attenditur: nec pōt sūm distinctionē relationis inaequalitas, sed dissimilitudo dici. Vnde Aug. t. dicit contra Maximinum. Originis q̄stio est qd de quo sit, aequalitas is aut qualis aut quātus sit. Paternitas igitur est dignitas patris, sicut & essentia patris. Nā dignitas est absoluta, & ad essentiam p̄inet. Sicut igitur eadē essentia q̄ pater & paternitas, in filio est filiatione: ita eadē dignitas q̄ pater est paternitas, in filio est filiatione. Vere ergo dī qd qd dignitatis hēt pater, hēt filius: nec sequit, paternitatem hēt pater, ergo paternitatem hēt filius. Mutatur, n. qd in ad aliquod. Eadem enim est essentia & dignitas patris & filij. Sed in pater est sūm relationem dantis, in filio sūm relationem accipientis. AD TERTIVM dicendū, qd relatio in diuinis non est totū vniuersale, quāuis de similibus relationib; p̄dicet, qd oēs relationes sunt vnū sūm essentiam & esse. Qd repugnat rōni vniuersalis: cuius partes sūm esse distinguunt. Et similiter psona (vt supra dictū est) nō est vniuersale in diuinis. Vnde neq; oēs relationes sunt maius aliquid q̄ vna tantum: nec oēs psonae maius aliquid quā vna tantum; quia tota perfectio diuinae naturae est in qualibet psonarum.

AD PRIMVM ergo dicendū, qd ea q̄ in creaturis sunt, nō sufficienter repraesentant ea q̄ Dei sunt. Et ideo sūm nullū eorū modorum quos Philosopho, enumerat, filius est in patre, aut econuerso. Accedit tñ magis ad hoc modus ille, sūm quē aliquid dī esse in principio origināte: nisi qd deest vnitas essentiae in reb; creatis inter principij, & id qd est a principio. AD SECVNDVM dicēdū, qd exitus filij a patre est sūm modum processionis interioris, p̄t verbū exit, a corde, & manet in eo e. Vnde exitus iste in diuinis est secundum solam dīffinctionem relationum, non secundum essentialē aliquam dīffinctionem. AD TERTIVM dicendū, qd pater & filius opponuntur secundum relationes, non autem secundum essentialē, & tamen oppositorum relatiuē vnū est in altero, vt dictum est.

AD PRIMVM ergo dicendū, qd ea q̄ in creaturis sunt, nō sufficienter repraesentant ea q̄ Dei sunt. Et ideo sūm nullū eorū modorum quos Philosopho, enumerat, filius est in patre, aut econuerso. Accedit tñ magis ad hoc modus ille, sūm quē aliquid dī esse in principio origināte: nisi qd deest vnitas essentiae in reb; creatis inter principij, & id qd est a principio. AD SECVNDVM dicēdū, qd exitus filij a patre est sūm modum processionis interioris, p̄t verbū exit, a corde, & manet in eo e. Vnde exitus iste in diuinis est secundum solam dīffinctionem relationum, non secundum essentialē aliquam dīffinctionem. AD TERTIVM dicendū, qd pater & filius opponuntur secundum relationes, non autem secundum essentialē, & tamen oppositorum relatiuē vnū est in altero, vt dictum est.

AD PRIMVM ergo dicendū, qd ea q̄ in creaturis sunt, nō sufficienter repraesentant ea q̄ Dei sunt. Et ideo sūm nullū eorū modorum quos Philosopho, enumerat, filius est in patre, aut econuerso. Accedit tñ magis ad hoc modus ille, sūm quē aliquid dī esse in principio origināte: nisi qd deest vnitas essentiae in reb; creatis inter principij, & id qd est a principio. AD SECVNDVM dicēdū, qd exitus filij a patre est sūm modum processionis interioris, p̄t verbū exit, a corde, & manet in eo e. Vnde exitus iste in diuinis est secundum solam dīffinctionem relationum, non secundum essentialē aliquam dīffinctionem. AD TERTIVM dicendū, qd pater & filius opponuntur secundum relationes, non autem secundum essentialē, & tamen oppositorum relatiuē vnū est in altero, vt dictum est.

AD PRIMVM ergo dicendū, qd ea q̄ in creaturis sunt, nō sufficienter repraesentant ea q̄ Dei sunt. Et ideo sūm nullū eorū modorum quos Philosopho, enumerat, filius est in patre, aut econuerso. Accedit tñ magis ad hoc modus ille, sūm quē aliquid dī esse in principio origināte: nisi qd deest vnitas essentiae in reb; creatis inter principij, & id qd est a principio. AD SECVNDVM dicēdū, qd exitus filij a patre est sūm modum processionis interioris, p̄t verbū exit, a corde, & manet in eo e. Vnde exitus iste in diuinis est secundum solam dīffinctionem relationum, non secundum essentialē aliquam dīffinctionem. AD TERTIVM dicendū, qd pater & filius opponuntur secundum relationes, non autem secundum essentialē, & tamen oppositorum relatiuē vnū est in altero, vt dictum est.

AD PRIMVM ergo dicendū, qd ea q̄ in creaturis sunt, nō sufficienter repraesentant ea q̄ Dei sunt. Et ideo sūm nullū eorū modorum quos Philosopho, enumerat, filius est in patre, aut econuerso. Accedit tñ magis ad hoc modus ille, sūm quē aliquid dī esse in principio origināte: nisi qd deest vnitas essentiae in reb; creatis inter principij, & id qd est a principio. AD SECVNDVM dicēdū, qd exitus filij a patre est sūm modum processionis interioris, p̄t verbū exit, a corde, & manet in eo e. Vnde exitus iste in diuinis est secundum solam dīffinctionem relationum, non secundum essentialē aliquam dīffinctionem. AD TERTIVM dicendū, qd pater & filius opponuntur secundum relationes, non autem secundum essentialē, & tamen oppositorum relatiuē vnū est in altero, vt dictum est.

166

In corp. art.

225

1. dist. 20. art. 2.

Q. 37. art. 2.

Q. 10. art. 4.

Ar. 1. & 4. huius q̄st.

li. 9. de trī. in 2. fol. post me- dium libr.

2

219

vt dans Et hoc si generatur, cum dicitur qd potest generare, Filius autem habet eam vt accipiens. Et hoc significatur, cum dicitur quod potest generari.

QV AESTIO XLIII.

De Missione diuinarum personarum, in octo articulis diuisa. Et non considerandum de missione diuinarum personarum.

- Circa hoc quaeruntur octo. Primo, vtrum alicui diuinae personae conueniat mitti. Secundo, vtrum missio sit aeterna, vel temporalis tantum. Tertio, secundum quid diuina persona inuisibiliter mittatur. Quarto, vtrum cuilibet personae conueniat mitti. Quinto, vtrum inuisibiliter mittatur tam filius quam spiritus sanctus. Sexto, ad quos fiat missio inuisibilis. Septimo, de missione inuisibilis. Octauo, vtrum aliqua persona mittat seipsam visibiliter, aut inuisibiliter.

ARTICVLVS PRIMVS.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quod personae diuinae non conueniat mitti. Missus enim minor est mittente. Sed vna persona diuina non est minor alia. Ergo vna persona non mittitur ab alia. Praterea, Omne quod mittitur, separatur a mittente. Vnde Hieron. dicit super Ezech. Quod consuetum est, & in corpore vno copulatum, mitti non potest. Sed in diuinis personis nihil se separabile, vt Hilarius dicit. Ergo vna persona non mittitur ab alia. Praterea, Quicunque mittitur, ab aliquo loco dicitur, & ad aliquod locum de nouo vadit. Hoc autem diuinae personae non conuenit mitti. Ergo diuinae personae non conuenit mitti.

SED CONTRA est, quod dicitur Ioan. 8. Non sum ego solus, sed ego & qui misit me, pater.

RESPONDEO dicendum, qd in ratione missionis duo importantur. Quorum vnus est habitudo missi ad eum qui mittit. Aliud est habitudo missi ad quem mittitur. Per hoc autem, qd aliquis mittitur, ostenditur processio quaedam missi a mittente: vel scilicet imperium, sicut Dominus mittit seruum: vel scilicet consiliarius mittere dicitur regem ad bellandum: vel scilicet originem, vt si dicitur quod flos emittitur ab arbore: Ostenditur etiam habitudo ad terminum ad quem mittitur, vt aliquo modo ibi esse incipiat: vel quia prius ibi omnino non erat, quo mittitur: vel quia incipit ibi aliquo modo esse, quo prius non erat. Missio igitur diuinae personae conuenit potestatem quae importat ex vna parte processionem originis a mittente, & scilicet quod importat ex alia parte nouum modum existendi in alio. Sicut filius dicitur esse missus a patre in mundo, secundum quod incepit in mundo esse per carnem assumptam: & tamen ante in mundo erat, vt dicitur Ioan. 1. AD PRIMVM ergo dicendum, quod missio importat minoracionem in eo qui mittitur, secundum quod importat processionem a principio mittente, aut secundum imperium, aut secundum consilium: quia imperans est maior, & consiliarius est sapientior. Sed in diuinis non importat nisi processionem originis, quae est secundum aequalitatem, vt supra dictum est.

AD SECUNDVM dicendum, qd illud quod sic mittitur, vt incipiat esse prius nullo modo erat, sua missione localiter mouet. Vnde oportet qd loco separetur a mittente. Sed hoc non accidit in missione diuinae personae, quia persona diuina missa, sicut non incipit esse vbi prius non fuerat, ita nec desinit esse vbi fuerat. Vnde talis missio est sine separatione, sed habet solam distinctionem originis.

AD TERTIVM dicendum, qd obiectio illa procedit de missione, quae fit secundum modum localem, quae non habet locum in diuinis.

ARCVLVS II.

Vtrum missio sit aeterna, vel temporalis tantum.

AD SECUNDVM sic proceditur. Videtur quod missio potest esse aeterna. Dicit enim Gregorius, eo mittitur filius, quo generatur. Sed generatio filii est aeterna. Ergo & missio.

Praterea, Quicunque conuenit aliquid temporaliter, illud mutatur. Sed persona diuina non mutatur. Ergo missio diuinae personae non est temporalis, sed aeterna.

Praterea, Missio processionem importat. Sed processio diuinarum personarum est aeterna. Ergo & missio. SED CONTRA est, quod dicitur Galat. 4. Cum venit plenitudo temporis, misit Deus filium suum. RESPONDEO dicendum, qd his quae importat originem diuinarum personarum, quae quaedam differentia attendenda. Quaedam enim in sui significatione importat solam habitudinem ad principium, vt processio & exitus. Quaedam vero cum habitudine ad principium determinat processionis terminum. Quorum quaedam determinat terminum aeternum, sicut generatio & spiratio. Nam generatio est processio diuinae personae in naturam diuinam. Et spiratio passiuè accepta importat processionem amoris subiectam. Quaedam vero cum habitudine ad principium importat terminum temporalem, sicut missio & datio. Mittitur enim aliquid ad hoc vt sit in aliquo, & datur ad hoc qd habeatur. Personae autem diuinae haberi ab aliqua creatura, vel esse nouo modo existendi in ea, est quaedam temporale. Vnde missio & datio in diuinis dicitur temporaliter tantum. Generatio autem & spiratio solae aeternae. Processio autem & exitus dicitur in diuinis & aeternaliter & temporaliter: nam filius ab aeterno processit vt sit Deus: temporaliter autem, vt etiam sit homo secundum missionem. Vnde etiam vt sit in homine secundum inuisibilem missionem.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod Gregorius loquitur de generatione temporalis filii, non a patre, sed a matre. Vel quia ex hoc ipso filius habet quod possit mitti, quod est ab aeterno genitus.

AD SECUNDVM dicendum, qd diuinam personam esse nouo modo in aliquo, vel ab aliquo haberi temporaliter: non est propter mutationem diuinae personae, sed propter mutationem creaturae, sicut & Deus temporaliter dicitur Dominus propter mutationem creaturae.

AD TERTIVM dicendum, qd missio non solum importat processionem a principio, sed determinat processionis terminum temporalem. Vnde missio solum est temporalis, vel missio includit processionem aeternam, & aliquid addit, scilicet temporale effectum. Habitudo enim diuinae personae ad suum principium non est nisi ab aeterno. Vnde gemina dicitur processio aeterna, scilicet & temporalis: non propter hoc qd habitudo ad principium geminetur, sed geminatio est ex parte termini temporalis & aeterni.

ARTICVLVS III.

Vtrum missio inuisibilis diuinae personae, sit solum secundum donum gratiae gratum facientis.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur qd missio inuisibilis diuinae personae non sit solum secundum gratiam facientis. Diuina enim personam mitti, est ipsam donari. Si igitur diuina persona mittitur solum secundum gratiam facientis, non donabitur ipsa persona diuina, sed solum dona eius. Quod est error dicentium spiritum sanctum non dari, sed eius dona.

Praterea, Haec praepositio, scilicet, denotat habitudinem alicuius causae, sed persona diuina est causa quae habeatur donum gratiae gratum facientis, & non e conuerso, sicut illud Rom. 5. Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum qui datus est nobis. Ergo inconuenienter dicitur, qd persona diuina secundum dona gratiae gratum facientis mittatur.

Praterea, Augustinus dicit 4. de Trinitate. qd filius cum ex tempore mente percipitur, mitti dicitur. Sed filius cognoscitur, nisi solum per gratiam gratum facientem, sed etiam per gratiam gratis datam, sicut per fidem & per scientiam.

nam. Non ergo persona diuina mittitur secundum solam gratiam gratum facientem.

Praterea, Rabanus dicit qd Spiritus sanctus datus est Apostolis ad operationem miraculorum. Hoc autem non est donum gratiae gratum facientis, sed gratiae gratis datae. Ergo persona diuina non solum datur secundum gratiam gratum facientem.

SED CONTRA est, quod Augustinus dicit 3. de Trinitate. qd Spiritus sanctus procedit equaliter ad sanctificandam creaturam. Missio autem est ipsalis processio. Cum igitur sanctificatio creaturae non sit nisi per gratiam gratum facientem, sequitur qd missio diuinae personae non sit nisi per gratiam gratum facientem.

RESPONDEO dicendum, qd diuinae personae conuenit mitti, sicut quod nouo modo existit in aliquo: dari autem, sicut haberi ab aliquo: neutrum autem horum est nisi secundum gratiam facientem. Est enim eius modus quo Deus est in omnibus rebus per essentiam, potentiam, & praesentiam, sicut causa in effectibus participantibus bonitatem ipsius. Super istum modum autem eodem est vnus specialis, qui conuenit naturae rationali: in qua Deus est esse sicut cognuitur in cognoscente: & amatur in amante. Et quia cognoscendo & amando creatura rationalis sua operatione attingit ad ipsum Deum, sicut ipsum speciale modum Deus non solum est esse in creatura rationali, sed etiam habitare in ea sicut in templo suo. Sic igitur nullus alius effectus potest esse ratione diuinae personae sit nouo modo in rationali creatura, nisi gratia gratum faciens. Vnde solum gratiam gratum facientem mittit & procedit equaliter persona diuina. Similiter illud solum habere dicimus, quo liberè possumus vti, vel frui. Habere autem potestatem fruendi diuina persona est solum secundum gratiam gratum facientem. Sed tamen in ipso dono gratiae gratum facientis Spiritus sanctus, & inhabitat hominem. Vnde ipsemet Spiritus sanctus datur & mittitur.

AD PRIMVM ergo dicendum, qd per donum gratiae gratum facientis perficitur creatura rationalis, ad hoc, qd liberè non solum ipso dono creato vtatur, sed ut ipsa diuina persona fruatur. Et ideo missio inuisibilis sit secundum donum gratiae gratum facientis, & tamen ipsa persona diuina datur.

AD SECUNDVM dicendum, qd gratia gratum faciens disponit animam ad habendam diuinam personam: & significatur hoc cum dicitur qd Spiritus sanctus datur secundum gratiam. Sed tamen ipsum donum gratiae est a Spiritu sancto. Et hoc significatur, cum dicitur qd charitas Dei diffunditur in cordibus nostris per spiritum sanctum.

AD TERTIVM dicendum, qd licet per aliquos effectus filius cognosci possit a nobis, non tamen per aliquos effectus nos inhabitat, vel etiam habetur a nobis.

AD QUARTVM dicendum, qd operatio miraculorum est manifestatio gratiae gratum facientis, sicut & donum propheticum: & quilibet gratia gratis data. Vnde 1. Cor. 12. Gratia gratis data nominatur manifestatio spiritus. Sic igitur Apostolus dicit datus Spiritus sanctus, ad operationem miraculorum: quia data est eis gratia gratum facientis cum signo manifestante. Si autem daretur solum signum gratiae gratum facientis sine gratia, non diceretur dari simpliciter Spiritus sanctus: nisi forte cum aliqua determinatione, sicut quod dicitur qd aliquid datur Spiritus propheticus vel miraculorum, in quantum a Spiritu sancto habet virtutem, prophetandi, vel miracula faciendi.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum patri conueniat inuisibiliter mitti.

AD QUARTVM sic proceditur. Vnde qd patri etiam conueniat mitti. Mitti enim diuinam personam est ipsam dari, sed pater dat seipsum (cum habeat non potest nisi seipso donante) ergo potest dici qd pater mittat seipsum.

Sum. S. Thom. Part. I.

Praterea, Persona diuina mittitur sicut inhabitacionem gratiae. Sed per gratiam tota trinitas inhabitat in nobis, secundum illud 1. Cor. 14. Ad eum veniemus, & mansorem apud eum faciemus. Ergo qualibet diuinarum personarum mittitur.

Praterea, Quicquid conuenit alicui personae, conuenit omnibus, praeter notiones & personas. Sed missio non significat aliquid personam, neque et notionem, cum sint tamen quinq; notiones, ut supra dictum est. Ergo cuilibet personae diuinae conuenit mitti.

SED CONTRA est, quod Augustinus dicit in 2. lib. de Trin. qd solus pater nunquam legitur missus.

RESPONDEO dicendum, qd missio in sui ratione importat processionem ab alio: & in diuinis sicut originem, vt supra dictum est. Vnde cum pater non sit ab alio, nullo modo conuenit sibi mitti, sed solum filio & Spiritui sancto, quibus conuenit esse ab alio.

AD PRIMVM ergo dicendum, qd si daretur importet liberalem educationem alicuius, sic per dat seipsum in quantum se liberaliter educat creaturam ad fruendum. Si vero importet auctoritatem dantis respectu eius quod datur, sic non conuenit dari in diuinis, nisi personae quae est ab alio, sicut nec mitti.

AD SECUNDVM dicendum, qd licet effectus gratiae, sicut et a patre qui inhabitat per gratiam, sicut & filius & Spiritus sanctus: quia tamen non est ab alio, non datur mitti. Et hoc est quod dicit Augustinus 4. de Trinitate. qd per cum in ipsa quoquam cognoscitur, non dicitur mitti. Non enim habet de quo sit, aut ex quo procedat.

AD TERTIVM dicendum, qd missio in quantum importat processionem a mittente, includit in sui significatione notionem non quidem in speciali, sed in generali, et potest esse ab alio est commune duabus notionibus.

ARTICVLVS V.

Vtrum filio conueniat inuisibiliter mitti.

AD QUINTVM sic proceditur. Vnde qd filio non conueniat inuisibiliter mitti. Missio enim inuisibilis diuinae personae attenditur secundum dona gratiae, sed omnia dona gratiae pertinent ad Spiritum sanctum, sicut illud 1. Cor. 12. Omnia operatur vnus atq; idem Spiritus. Ergo inuisibiliter non mittitur nisi Spiritus sanctus.

Praterea, Missio diuinae personae fit secundum gratiam gratum facientem. Sed dona quae pertinent ad perfectionem intellectus, non sunt dona gratiae gratum facientis, cum sine charitate possint haberi, sicut illud 1. ad Corinthios 13. Si habuerio prophetiam, & non charitatem, nihil sum. Cum ergo filius procedat, vt verbum intellectus, vt non conueniat sibi inuisibiliter mitti.

Praterea, Missio diuinae personae est quaedam processio vt dictum est. Sed alia est processio filii, alia Spiritus sancti. Ergo & alia missio, si vterque mittitur. Et sic altera earum superflueret, cum vna sit sufficientis ad sanctificandam creaturam.

SED CONTRA est, quod Sapientia dicitur de diuina Sapientia. Mitte illam de caelis sanctis tuis, & a sede magnitudinis tuae.

RESPONDEO dicendum, qd per gratiam gratum facientem tota Trinitas inhabitat mentem, sicut illud Ioan. 14. Ad eum veniemus, & mansorem apud eum faciemus. Mitti autem personam diuinam ad aliquid per inuisibilem gratiam, significat nouum modum inhabitandi illius personae, & originem eius ab alio. Vnde cum tam filio qui Spiritu sancto conueniat, & inhabitare per gratiam, & ab alio esse, vtrique conuenit inuisibiliter mitti. Patri autem licet conueniat in habitare per gratiam, non tamen sibi conuenit ab alio esse, & per consequens nec mitti.

AD PRIMVM ergo dicendum, qd licet omnia dona in quantum dona sunt, attribuantur Spiritui sancto (quia

226

1. di. 15. q. 1. art. 1. Et 4. contra. c. 23. cot. 2. & cap. 24. ratione 2. Hilari. 7. de tri. no. p. cul a sine libr.

149

In corp. art.

227

1. di. 15. q. 1. art. 2. *Homil. 26. I. euag. paulo post princip.

Ex lib. 3. c. 4. circa fi. dicit. to. 3.

41

220

74

228

2. di. 24. q. 2. art. 1.

229

1. di. 15. q. 2. art. vni. co.

lib. 4. de tri. c. 20. in medio. tom. 3.

3. ar. 3

li. 2. de tri. c. 5. paulo post prin.

Ar. 7. & 2. huius quae.

li. 4. de tri. c. 20. post medium. tom. 3.

a

222

230

1. di. 15. q. 4. art. 1. Et 4. con. c. 8. c. 9. & c. 23. col. 2.

Art. pced. & ar. 1. huius quae.

b

224

(quia habet rationem primi doni fm quod est amor: vt supra dictu est) aliquid t. dona fm ppias rationes attribuantur per quandam appropriationem filio, scilicet illa qua pertinent ad in tellectu. Et fm illa dona attenditur missio filij. Vnde Aug. * dicit 4. de Trini. q. tunc inuisibiliter filius cuiquam mittitur, cum a quoquam cognoscitur atque percipit. AD SECVNDVM dicendum, quod aia per gratia conformatur Deo. Vt ad hoc q aliqua persona diuina mittatur ad aliquem per gratiam, oportet quod fiat assimilatio illius ad diuinam personam, qua mittitur per aliquod gratia donu. Et q spiritus sanctus est amor, p donu charitatis aia spiritui sancto assimilatur. Vt fm modu charitatis attenditur missio spiritus sancti. Filius autem est verbum, non qualescunque, sed spirans amorem. Vnde Aug. dicit in * 9. lib. de Trini. Verbum autem quod insinuare intendim, cu amore notitia est. Non igitur fm quilibet perfectione in tellectu mittitur filius: sed fm talis institutione vel instructionem in tellectu, qua prorumpat in affectum amoris, vt dicit Ioan. 6. Ois qui audit a patre, & didicit, venit ad me. Et in Psalm. In medi, mea exardescet ignis. Et ideo signanter dicit Aug. * q filius mittitur cum a quoquam cognoscitur atque percipitur. Perceptio autem experimentalis quandam notitiam significat. Et hac proprie dicit sapientia quasi sapida scientia, secundum illud Eccl. 6. Sapientia doctrina secundum nomen eius est.

AD TERTIVM dicendum, q cum missio importet originem personae Missae, & inhabitatione p gratia (vt supra dictu est) si loquamur de missione qua tu ad originem, sic missio filij distinguit a missione spiritus sancti, sicut & gnatio a pceptione. Si autem qua tu ad effectum gratiae, si coeant duae missiones in radice gratiae, sed distinguuntur effectibus gratiae, qut illum inatio in tellectu & inflammatio affectus. Et sic manifestu est, q vna no pot esse sine alia, q a neutra est sine gra gratia faciente, nec vna psona separata ab alia.

A R T I C V L V S V I .

Verum missio inuisibilis fiat ad omnes qui sunt participes gratiae. AD SEPTVM sic proceditur. Videtur, q missio inuisibilis no fiat ad oes q sunt participes gratiae. Patres enim veteris testamenti gratiae participes fuerunt. Sed ad illos non fuisset facta missio inuisibilis. Dicitur uero Ioan. 7. Nondum erat spiritus datus, qa nondum erat Iesus glorificatus. Ergo missio inuisibilis non fit ad omnes qui sunt participes gratiae.

¶ 2 Praeterea, Perfectus in virtute no est nisi p gratia. Sed missio inuisibilis no est nisi p gratia. Ergo perfectus in virtute non est nisi p gratia. Ergo missio inuisibilis non fit ad oes participes gratiae.

¶ 3 Praeterea, Christus & beati plenissime habent gratiam. Sed ad eos non fuisset missio. Quia missio fit ad aliquid distans. Christus autem fm quod homo, & oes beati, perfecti sunt vniti Deo. Non ergo ad omnes participes gratiae fit missio inuisibilis.

¶ 4 Praeterea, Sacramenta nouae legis continent gratia, nec tunc ad ea dicitur fieri missio inuisibilis. No ergo ad omnia qua habent gratia, fit missio inuisibilis.

SED CONTRA est, quod fm August. * missio inuisibilis fit ad sanctificandam creaturam. Omnis autem creatura habens gratiam sanctificatur. Ergo ad omnes creaturas huiusmodi fit missio inuisibilis.

RESPONDEO dicendum, q (sicut supra dictu est) missio de sui ratione importat, q ille qui mittitur vel incipiat esse vbi prius no fuit (sicut accidit in rebus creatis) vel incipiat esse vbi prius fuit, sed quodammodo nouo, fm qd missio attribuit diuinis psonis. Sic ergo i eo ad quod fit missio, oportet duo considerari, scilicet inhabitatione gratiae & inuentione quandam pgram. Ad oes ergo fit missio inuisibilis, in quibus haec duo inueniuntur.

AD PRIMUM ergo dicendum, q missio inuisibilis est per gratiam, vt supra dicitur. Vnde dicit Aug. * lib. 4. de Trini. q. tunc quod filius mittitur inuisibiliter, fit in hominibus, aut cu omniibus. Hoc autem antea factum est i patribus & prophetis. Cum ergo dicitur, nodu erat datus spiritus, intelligimus de illa datione cu signo visibili, qua facta est in die Pentecostes.

AD SECVNDVM dicendum, q et fm profectum virtutis, aut augmentum gratiae fit missio inuisibilis. Vnde Aug. dicit * 4. de Trini. q. tunc cuiquam mittit filius, cum a quoquam cognoscitur, atque percipitur, quantum cognosci & percipi potest p captu, vel proficientis animae in Deum, vel perfectae aia rationalis in Deo. Sed tunc fm illud augmentum gratiae praecipue missio inuisibilis attenditur, qn aliquis percipit in aliquem nouum actum vel nouu statum gratiae: vt puta cum aliquis proficit in gratia miraculorum, aut pphetiae, vel in hoc quod ex feruore charitatis exponit se martyrio, aut abrenuntiat his quae possidet, aut quocumque opus arduum aggreditur.

AD TERTIVM dicendum, q ad beatos est facta missio inuisibilis in ipso principio beatitudinis. Postmodum autem ad eos fit missio inuisibilis: non fm intentionem gratiae: sed fm quod aliquod mysteria eis reuelantur de nouo. Quod erit vsque ad diem iudicij. Quod quidem augmentum attenditur fm extensionem gratiae ad plura se extendentis. Ad Christu autem fuit facta inuisibilis missio in principio suae conceptionis: non autem postea, cum a principio suae conceptionis fuerit plenus omni sapientia & gratia.

AD QVARTVM dicendum, q gratia est in sacramentis nouae legis instrumenta, sicut forma artificiatu est in instrumentis artis, fm quandam discursum ab agente i patiens. Missio autem no dicitur nisi respectu termini. Vnde missio diuinae psonae no fit ad sacramenta, sed ad eos q p sacramenta gratiam suscipiunt.

A R T I C V L V S V I I .

Verum spiritus sanctus conueniat visibiliter mitti. AD SEPTVM sic proceditur. Videtur, q spiritus sanctus non conueniat visibiliter mitti. Filius, n. fm qd visibiliter missus est in mundo, dicitur esse minor patre. Sed nunq legitur spiritus sanctus minor patre. Et spiritus sanctus non conuenit visibiliter mitti.

¶ 2 Praeterea, Missio visibilis attenditur fm aliquam creaturam visibilem assumptam, sicut missio filij fm carnem. Sed spiritus sanctus non assumpsit aliquam creaturam visibilem. Vnde non potest dici q in aliquibus creaturis visibilibus fit alio modo qua in alijs, nisi forte sicut in signo: sicut est et in sacramentis & in omnibus figuris legalibus. Non ergo spiritus sanctus visibiliter mittitur: vel oportet dicere, quod fm omnia huiusmodi, eius missio visibilis attenditur.

¶ 3 Praeterea, Quilibet creatura visibilis est effectus demonstrans totam trinitatem. Non ergo p illas creaturas visibiles magis mittit spiritus sanctus, quam alia psona.

¶ 4 Praeterea, Filius visibiliter est missus fm dignissimam visibilium creaturam, scilicet fm naturam humanam. Si igitur spiritus sanctus visibiliter mittitur, debuit mitti secundum aliquas creaturas rationales.

¶ 5 Praeterea, Quae visibiliter sunt diuinitus, dispensant p ministeriu Angelorum, vt Aug. dicit * 3. de Tri. Si ergo aliqua species visibiles apparuerunt, hoc actu fuit p angelos. Et sic ipsi angeli mittuntur, & no spusa.

¶ 6 Praeterea, Si spūs sanctus visibiliter mittatur, hoc no est nisi ad manifestandam inuisibilem missionem, qua inuisibilia p visibilia manifestant. Ergo ad quod missio inuisibilis facta no fuit, nec missio visibilis fieri debuit: & ad oes ad quos fit missio inuisibilis, siue in nouo, siue i veteri testamento, missio visibilis fieri debet. Quae patet esse falsu. Non ergo spūs san. visibiliter mittitur.

SED CONTRA est quod dicitur Mat. 3. q spūs sanctus descendit super Dominu baptizatu in specie columbae: RESPONDEO dicendum, q Deus puidet oibus fm visibilibus modum. Est autem modus connaturalis hominis, vt p visibilia ad inuisibilia inducatur, (vt ex supradictis patet.) Et ideo inuisibilia Dei oportuit homini p visibilia manifestari. Sicut igitur seipsum Deus & pceptiones eternas psonarum p creaturas visibiles in aliqua indicia hominibus quodammodo demonstrauit: ita conueniens fuit vt et inuisibiles missiones diuinarum psonarum fm aliquas visibiles creaturas manifestarent. Aliter tu filius & spiritus sanctus. Nam spiritui sancto, inquam, pcedit vt amor, competit esse sanctificationis donum: filio autem inquam est spiritus sanctus principiu, competit esse sanctificationis huius auctore. Et ideo filius visibiliter missus est tanquam sanctificationis auctor, sed spūs san. tanquam sanctificationis indiciu.

lib. 4. de tri. co. 20. parā ante medium, tom. 3.

li. 4. d. tri. c. 20. to. 3.

232

233

In corp. art.

li. 3. d. tri. ca. 4. 5. & 9. tom. 3.

Q. 12. art. 12.

* lib. 2. de tri. c. 6. parum a medio, to. 3.

RESPONDEO dicendum, q Deus puidet oibus fm visibilibus modum. Est autem modus connaturalis hominis, vt p visibilia ad inuisibilia inducatur, (vt ex supradictis patet.) Et ideo inuisibilia Dei oportuit homini p visibilia manifestari. Sicut igitur seipsum Deus & pceptiones eternas psonarum p creaturas visibiles in aliqua indicia hominibus quodammodo demonstrauit: ita conueniens fuit vt et inuisibiles missiones diuinarum psonarum fm aliquas visibiles creaturas manifestarent. Aliter tu filius & spiritus sanctus. Nam spiritui sancto, inquam, pcedit vt amor, competit esse sanctificationis donum: filio autem inquam est spiritus sanctus principiu, competit esse sanctificationis huius auctore. Et ideo filius visibiliter missus est tanquam sanctificationis auctor, sed spūs san. tanquam sanctificationis indiciu.

AD PRIMUM ergo dicendum, q filius creaturā visibilem in qua apparuit, in vnitatē psonae assumptu: sic, vt qd de illa creatura dicitur, de filio Dei dicitur possit. Et sic ratione naturae assumptae filius dicitur minor patre. Sed spūs sanctus non assumpsit creaturā visibilem, qua apparuit in vnitatē psonae, qd illi conuenit, de illo dicitur. Vnde non potest dici minor patre, pp visibilem creaturā.

AD SECVNDVM dicendum, q missio visibilis spiritus sancti non attenditur in visionem imaginariā q est visio pphetica: q vt Aug. dicit * 2. de Trini. visio pphetica non est exhibitio corporeis oculis p formas corporeas, sed in spiritu p spirituales corporu imagines. Columba vero illa & ignis oculis videntur quocumque viderunt. Neque iteru sic se habuit spiritus sanctus ad hominē species, sicut filius ad petra: q dicitur, Petra erat Christus. Illa, n. petra iam erat in creatura, & p actionis modum nuncupata: est noē Christi quae significabat. Sed illa columba & ignis ad haec tm significanda repetit exire. Sed videtur esse similia flammam illi q in rubo apparuit Moysi, & illi colūba quae populū in eremo sequebatur, & fulguribus ac tonitruis, q fidebat cu lex daret in monte. Ad hoc n. reru illaru corporalium extitit species, vt aliqd significaret: atq; p diceret. Sic igitur apparuit q missio visibilis neq; attendit fm visiones ppheticas, q fuerunt imaginariae & no corporeales, neq; fm signa factalia veteris & noui testam. qd res pexistētes assu nuntiant aliqd significandū. Sed spūs sanc. visibiliter dicit esse missus inquam fuit monstrat in quibusdam creaturis, sicut i signis ad hoc spāliter factis.

AD TERTIVM dicendum, q licet illas creaturas visibiles tota Trinitas operata sit, tm facta sunt ad demonstrandū specialiter hanc vel illā psonam. Sicut, n. diuersis nominibus significat pater & filius & spūs sanctus. ita et diuersis rebus significari potuerunt: quāuis inter eos nulla sit separatio, aut diuersitas.

AD QVARTVM dicendum, q psonam filij declarari oportuit, vt sanctificationis auctore (vt dictu est.) Et ideo oportuit q missio visibilis filij fieret cu natura rōnālē, cuius est agere, & cui potest competere sanctificari. Iudiciu autē sanctificationis esse potuit quocumque alia creatura. Neq; oportuit q creatura visibilis ad hoc formata esset assumpta a spiritu sancto, in vnitatē psonae, cum no assumeret ad aliqd agendū, sed ad indicandū tm. Et pp hoc ē: no oportuit q duraret, nisi quando peragere officium suum.

AD QVINTVM dicendum, q illa creatura visibiles formatae sunt ministerio angeloru: non tm ad significandū psonā angeli, sed ad significandā psonā spūs sancti. Quia igitur spūs sanctus erat in illis creaturis visibilibus, sicut signatum in signo, pp hoc fm eas spūs sanctus visibiliter mitti dicitur & non angelus.

AD SEXTVM dicendum, q no est de necessitate inuisibilis missionis, vt semper manifestet p aliqd signu visibile exterius, sed sicut dicitur i. Cor. 12. manifestatio spūs dat alicui ad vtilitatem sanctae Ecclesiae.

Quae quidem vtilitas est, vt p hmoi visibilia signa fides confirmet & ppages. Qd qdem principaliter factum est p Christu & p Apostolos, fm illud Heb. 2. Cum initiu accepisset enarrari p dnm ab eis q audierunt, in nos confirmata est. Et ideo specialiter debuit fieri missio visibilis spirit. fact. ad Christu, ad Apostolos, & ad aliquos primitiuos sanctos, in qb' quodammodo Ecclesia fundabatur, ita tm q visibilis missio facta ad Christu demonstraret missionē inuisibile: no tunc, sed in principio suae conceptionis ad eū facta. c. Facta autem est missio visibilis ad Christu, in baptismo qdē sub specie columbae, qd est animal fecundū, ad ostendū in Christo auctoritatē donandi gratia p (spirituale) regenerationē (vt vox pps in tonitruo, hic est filius meus dilectus) vt ad similitudinē ingentū alij regenerarent. In trasfiguratione vero sub specie nubis lucidae, ad ostendū exuberantia doctrinae. Vnde dictu est, ipsum audite. Ad Apostolos autē sub specie status, ad ostendū potestatem ministerij in dispensatione sacroru. Vnde dictu est eis: Quoru remiseritis peccata, remittant eis. Sed sub linguis igneis, ad ostendū officiu doctrinae. Vnde dicitur q ceperunt loqui varijs linguis. Ad patres autē veteris testamenti missio visibilis spūs sancti fieri no debuit, q a prius debuit psci missio visibilis filij q spūs sancti cum spūs sancti manifestet filiu, sicut filius pater. Fuerunt autē factae visibiles apparitiones diuinaru psonaru p vrbus veteris testamenti. Quae quidem missiones visibiles dici no possunt: quia non iuerunt factae (fm Aug. * ad designandum inhabitationem diuinae personae per gratiam, sed ad aliqd aliud manifestandum.

A R T I C V L V S V I I I .

Verum aliqua persona diuina mittitur, nisi ab ea a qua procedit aeternaliter.

AD OCTAVVM sic procedit. Videtur, q nulla psona diuina mittatur, nisi ab ea a qua procedit aeternaliter. Quia sicut dicit Aug. * 4. de Trini. Pater a nullo mittitur, quia a nullo est. Si ergo aliqua persona diuina mittitur ab alia, oportet q sit ab illa.

¶ 2 Praeterea, Mittens habet auctoritatē respectu missi, sed respectu diuinae personae non potest haberi auctoritas, nisi fm originē. Ergo oportet q diuina persona qua mittitur, sit persona mittente.

¶ 3 Praeterea, Si persona diuina potest mitti ab eo a quo non est, nihil prohibet dicere q spiritus sanctus mitti ab homine, quāuis no sit ab eo. Quae dicitur Aug. * de Tri. Ergo diuina psona non mittit nisi ab ea a qua est.

SED CONTRA est, q filius mittit a spiritu sancto. Et ideo fm illud Isa. 48. Nunc misit me Dns Deus & spiritus eius. Filius autem non est a spiritu sancto. Ergo persona diuina mittitur ab ea a qua non est.

RESPONDEO dicendum, q circa hoc inueniuntur aliquae diuersimodae locutiones. Sed in quosdam n. psona diuina no mittit nisi ab eo a quo est aeternaliter. Et fm hoc dicitur filius Dei missus a spi. sancto, referendū est hoc ad humanā naturā, in qua missus est ad predicandū a spiritu sancto. Aug. autem dicit * 2. de Tri. q filius mittit & a se & a spiritu sancto. Et spūs sanctus mittit & a se & a filio, vt sic mitti i diuinis no conueniat cuilibet psonae, sed solū psonae ab alio existenti: mittere autē conuenit cuilibet psonae. Vt utiq; aut habet aliquo modo vnitatē: q a cu dicitur aliqua psona mitti, designat & ipsa psona ab alio existēs, & effectus visibilis, aut inuisibilis, fm quē missio diuinae psonae attendit. Si igitur mittēs designet ut principiu psonae, q mittit, sic no quilibet psona mittit, sed solū illa cui conuenit esse principiu illius psonae. Et sic filius mittit tm a patre, spūs sanctus aut a patre & filio. Si uero psona mittēs intelligat esse principiu effectus, fm quē attendit missio, sic tota Trinitas mittit personam missam. Non autem pp hoc, homo dat spiritum sanctum, quia nec effectus gratiae potest causare. Et per hoc patet solutio ad obiecta.

231

lib. 2. de tri. c. 17. circa finē, to. 3.

233

lib. 4. de tri. c. ult. in fi. to. 3.

lib. 15. de tri. c. 26. tom. 3.

lib. 1. de tri. c. 5. per totū, to. 3.

QV AEST IO XLIIII. De processione creaturarum a Deo, & de ordine cuius prima causa, in quatuor articulis disti.

Pos r considerationem diuinarum personarum considerandum restat de processione creaturati a Deo. Erit autem haec consideratio tripartita, vt primo consideretur de productione creaturarum. Secundo de earu distinctione. Tertio de conseruatione & gubernatione. Circa primu tria sunt consideranda. primo quidem qua sit prima causa entium. Secundo de modo pducendi creaturarum a prima causa. Tertio vero de principio durationis rerum. Circa primu quaruntur quatuor. Primo, vnu Deus sit causa efficiens oim entium. Secundo, vtrum materia prima sit creata a Deo, vel sit principium ex quo coordinatum est. Tertio, vtrum Deus sit causa exemplaris reru, vel sint alia exemplaria prater ipsum. Quarto, vtrum ipse sit causa finalis rerum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum sit necessarium omne ens esse creatum a Deo.

AD PRIMVM sic proceditur. Vt, q non sit necessarium ens esse creatum a Deo. Nihil enim prohibet inueniri rem sine eo quod non est de ratione rei: sicut hominē sine albedine. Sed habitudo causati ad causam non est de ratione entium, quia sine hac possunt aliqua entia intelligi. Ergo sine hac potest esse. Ergo nihil prohibet esse aliqua entia non creata a Deo. Praeterea, ad hoc aliquid indiget causa efficiente vt sic. Ergo quod non potest esse, non indiget causa efficiente. Sed nullum necessarium potest non esse: quia quod necesse est esse non potest non esse. Cum igitur multa sint necessaria in rebus, vt quod non est entia sint a Deo. Praeterea, Quorumcumque est aliqua causa, in his potest fieri demonstratio per causam illam. Sed in mathematicis non sit demonstratio per causam agentem, vt per Philo. patet in 3. Metaph. Non igitur omnia entia sunt a Deo sicut a causa agente.

SED CONTRA est, quod dicitur Romanorum II. Ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia.

RESPONDEO dicendum, quod necesse est dicere omne ens, quod quocumque modo est, a Deo esse. Si enim aliquid inuenitur in aliquo participationem, necesse est quod causetur in ipso ab eo cui essentialiter conuenit: sicut seruum sit ignitum ab igne. Ostensum est autem supra, quod cum de diuina simplicitate ageretur, quod Deus est ipsum esse per se subsistens. Et iterum ostensum est, quod esse subsistens non posset esse nisi vnu, sicut si albedo esset subsistens, non posset esse nisi vna, cum albedines multiplicentur in recipientia. Relinquitur ergo quod omnia alia a Deo non sint suum esse, sed participant esse. Necesse est igitur quod omnia quae diuina sunt participent esse, vel minus perfecte, causari ab vno primo ente, quod perfectissime est. Vnde & Plato dixit, quod necesse est ante omnem multitudinem ponere vnitatem. Et Aristot. dicit in 2. Meta. quod id quod est maxime ens & maxime verum, est causa omnium entium & omnium veri: sicut id quod maxime calidum est, est causa omnium caliditatis.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod licet habitudo ad causam non intret distinctione entis, quod est causatum: tamen sequitur ad ea quae sunt de eius ratione: quia ex hoc quod aliquid participationem est ens, sequitur quod sit causatum ab alio. Vnde homo ens non potest esse quin sit causatum, sicut nec homo quin sit resibile. Sed quia esse causatum non est de ratione entis simpliciter, per hoc inuenitur aliquid ens non causatum.

AD SECUNDVM dicendum, quod ex hac ratione quodam motu fuerunt ad ponendum quod id quod est necessarium, non habeat causam, vt dicitur in 3. Phys. Sed hoc manifeste falsum apparet in scientijs demonstrati-

uis, in quibus principia necessaria sunt causa conclusionum necessarium. Et ideo dicit Aristot. in 5. Meta. quod si quaedam necessaria, quae habent causam suam necessarium, non ergo per hoc solium requiritur causa agens, quia effectus potest non esse, sed quia effectus non esset si causa non esset. Haec enim condicionalis est, vera siue antecedens & consequens sint possibilis, siue impossibilis.

AD TERTIVM dicendum, quod mathematica accipiuntur, vt abstracta sunt rationem, cum tamen non sint abstracta esse. Vnicuique autem conceptui habere causam agentem, secundum quod habet esse. Licet igitur ea quae sunt mathematica, habeant causam agentem: non tamen secundum habitudinem quam habent ad causam, agentem, cadunt sub consideratione mathematici. Et ideo in scientijs mathematicis non demonstratur aliquid per causam agentem.

ARTICVLVS II.

Vtrum materia prima sit creata a Deo.

AD SECUNDVM sic procedit. Vt, quod materia prima non sit creata a Deo. Omne enim quod sit, componitur ex subiecto & ex aliquo alio, vt dicitur in 1. Phys. sed materia prima non est aliquid subiectum. Ergo materia prima non potest esse facta a Deo. Praeterea, Actio & passio diuiduntur contra se inuicem. Sed sicut primum principium actuum est Deus, ita primum principium passiuum est materia. Ergo Deus & materia prima sunt duo principia contra se inuicem diuisa: quorum neutrum est ab alio. Praeterea, Omne agens agit sibi simile. Et sic cum omne agens agat in quantum est actus, sequitur quod omne factum aliquo modo sit in actu. Sed materia prima est tamen in potentia in quantum homo. Ergo contra rationem materiae primae est quod sit facta.

SED CONTRA est, quod dicit Aug. 12. confes. Duo fecisti dominum, vnu prope te, fangelum: aliud prope nihil, scilicet materiam primam.

RESPONDEO dicendum, quod antiqui Philosophi paulatim, & quasi pedetentim intrauerunt in cognitionem veritatis. A principio, namque grossiores existentes non existimabant esse entia nisi corpora sensibilia. Quorum quaedam ponebant in eis motum, non considerabant motum nisi secundum aliqua accidentia, vt puta secundum raritatem & densitatem, per congregationem & segregationem. Et supponentes ipsam substantiam corporum in creatura, assignabant aliquas causas homini accidentium transmutationum, vt puta amicitiam, litem, intellectum, aut aliquid homini. Vterius vero procedentes distinxerunt per intellectum inter formam substantialem, & materiam, quae ponebant in creatura: & perceperunt transmutationem fieri in corporis, secundum formas essentialis. Quarum transmutationum quasdam causas vniuersales ponebant, vt obliquum circulum, secundum Aristot. vel ideas, secundum Platonem. Sed considerandum est quod materia per formam contrahit ad determinatam speciem, sicut substantia alicuius speciei per accidens ei adueniens. Hinc ad determinatum modum essendi vt homo dicitur per album. Vtrique igitur considerauerunt ens particulare quoad considerationem: vel in quantum est hoc ens, vel in quantum est tale ens, & sic rebus causas agentes particulares assignauerunt. Et ulterius aliqui exerunt se ad considerandum ens in quantum est ens: & considerauerunt causam rerum, non solum secundum quod sunt haec vel talia, sed secundum quod sunt entia. Hoc igitur quod est causa rerum in quantum sunt entia, oportet esse causam rerum, non solum quod sunt talia per formas accidentales, nec secundum quod sunt haec per formas substantiales, sed etiam secundum quod illud quod pertinet ad esse illorum quocumque modo. Et sic oportet ponere etiam materiam primam creatam ab vniuersali causa entium.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod Philosoph. in 1. Phys. loquitur de aeri particulari, quod est de forma in se.

Forma sua accidentalē, siue substantialē: nunc autem loquimur de rebus secundum emanationem earum ab aliquo principio essendi. A qua quaedam emanatio materiae excludit, licet a primo modo factionis excludat. AD SECUNDVM dicendum, quod passio est effectus actionis. Vnde rationabile est primum principium passiuum sit effectus primi principij actiui. Nam omne imperfectum causatur a perfecto. Oportet enim primum principium esse perfectissimum. Vt dicit Aristot. in 12. metaph. AD TERTIVM dicendum, quod ratio illa non ostendit, quod materia non sit creata, sed quod non sit creata sine forma. Licet enim omne creatum sit in actu, non tamen est actus purus. Vnde oportet quod etiam illud quod esse habet ex parte potentiae, sit creatum, si totum quod ad esse ipsius pertinet, creatum est.

li. 12. metaph. text. 52. tom. 3.

236

Io. qd. 7. ar. 1. ad 3. Et 1. co. 11. li. in princip. Art. 1. huius quast. 336

ARTICVLVS III. Vtrum causa exemplaris sit aliquid prater Deum. AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quod causa exemplaris sit aliquid prater Deum. Exemplatum enim habet similitudinem exemplaris: sed creaturae longe sunt a diuina similitudine. Non ergo Deus est causa exemplaris earum. Praeterea, Omne quod est per participationem, reducit ad aliquid per se existens, vt ignitum ad ignem, sicut in dicto est. Sed quocumque sunt in sensibilibus rebus, sunt solum per participationem alicuius speciei. Quod ex hoc patet, quod in nullo sensibili inuenitur solum id quod ad rationem speciei pertinet, sed adiunguntur principij speciei principia indiuiduata. Oportet ergo ponere ipsas species per se existentes, vt per se hominem, & per se equum, & hominem. Et haec dicuntur exemplaria. Sunt igitur exemplaria res quadam extra Deum. Praeterea, Scientia & diffinitiones sunt de ipsis specibus, non secundum quod sunt in particularibus, quae particularium non est scientia, nec diffinitio. Ergo sunt quaedam entia quae sunt entia vel species non in singularibus. Et haec dicuntur exemplaria. Ergo idem quod prius. Praeterea, Hoc idem videtur per Diony. qui dicit, quod si prius est eo quod est per se vitam esse, & eo quod est per se sapientiam esse.

SED CONTRA est, quod exemplar est idem quod idea. Sed ideo secundum quod Aug. lib. 83. q. dicit sunt formae principales, quae diuina in intelligentia continetur. Ergo exemplaria rerum non sunt extra Deum.

RESPONDEO dicendum, quod Deus est prima causa exemplaris omnium rerum. Ad cuius euidentiā considerandum est quod ad productionem alicuius rei ideo necessarium est exemplar, vt effectus determinatam formam consequatur. Artifex enim producit determinatam formam in materia propter exemplar ad quod inspicit, siue illud sit exemplar ad quod extra intuetur, siue sit exemplar in terius mente conceptum. Manifestum est autem quod ea quae naturaliter sunt, determinatas formas consequuntur. Haec autem formarum determinatio oportet quod reducat, sicut in primum principium in diuinam sapientiam, quae ordinem vniuersi excogitauit, quae in rerum distinctione consistit. Et ideo oportet dicere quod in diuina sapientia sunt rationes omnium rerum: quas supra diximus ideas, id est formas exemplares in mente diuina existentes. Quae quaedam licet multiplicentur secundum respectum ad res, tamen non sunt realiter aliud a diuina essentia, ad prae se similitudo a diuersis participari potest diuersimode. Sic igitur ipse Deus est primum exemplar omnium. Possunt etiam in rebus creatis quaedam aliorum exemplaria dici secundum quod sunt ad similitudinem aliorum, vel secundum eandem speciem, vel secundum analogiam alicuius imitationis.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod licet creaturae non participant ad hoc quod sunt similes Deo secundum suam naturam similitudine speciei, vt homo genitus homini generati: attingunt tamen ad eius similitudinem secundum similitudinem.

Sum. S. Thom. Par. 1.

li. 2. de generatione text. 56. to. 1.

li. 83. qd. 9. 46. ante medium tom. 4.

Qu. 15. ar. 1.

li. 2. de generatione text. 56. to. 1.

li. 2. de generatione text. 56. to. 1.

secundum representationem rationis intellectae a Deo, vt domus quae est in materia, domus quae est in mente artificis. AD SECUNDVM dicendum, quod de ratione hominis est quod sit in materia. Et sic non potest inueniri homo sine materia. Licet igitur hic homo sit per participationem speciei, non tamen potest reduci ad aliquid existens per se in eadem specie, sed ad speciem superexcedentem, sicut sunt substantia separata. Et eadem ratio est de alijs sensibilibus. AD TERTIVM dicendum, quod licet quilibet scientia, & diffinitio sit solum entium, non tamen oportet quod res eadem modum habeant in essendo, quem in intellectu habet in intelligendo. Nos enim per virtutem intellectus agentis abstrahimus species vniuersales a particularibus conditionibus: non tamen oportet quod vniuersalia per particularia subsistant vt particularium exemplaria.

AD QUARTVM dicendum, quod sicut dicit Dio. cap. 11. in 11. c. de diu. no. per se vitam, & per se sapientiam ter modum quandoque nominat ipsum Deum, quandoque virtutes ipsas rebus datus: non autem quaedam subsistentes res, sicut antiqui posuerunt.

ARTICVLVS IIII. Vtrum Deus sit causa finalis omnium.

AD QUARTVM sic proceditur. Videtur, quod Deus Iustia quod non sit causa finalis omnium. Agere enim propter finem videtur esse alicuius indigetis sine. Sed Deus quod nullus est indigetis. Ergo non oportet sibi agere propter finem. Praeterea, Finis generationis & forma generationis, & agens non incidit in idem numero (vt dicitur in 2. Physic.) Quia finis generationis est forma generati. Sed Deus est primum agens omnium. Non ergo est causa finalis omnium.

SED CONTRA est, quod dicitur Prouer. 16. Vniuersa propter semetipsum operatus est dominus.

RESPONDEO dicendum, quod omne agens agit propter finem. Alioquin ex actione agentis non magis sequeretur hoc illud nisi a causa. Est autem idem finis agentis & patientis in quantum huiusmodi, sed aliter & aliter. Vnde ens & idem est quod agens in tendit imprimere, & quod patientis intendit recipere. Sunt autem quaedam quae simul agunt & patiuntur, quae sunt agentia imperfecta: & his conuenit quod et in agendo intendatur aliquid acquirere. Sed primo agenti, quod est agens tamen, non conuenit agere propter acquisitionem alicuius finis, sed intendit solum communicare suam perfectionem, quae est eius bonitas. Et vnaquaque creatura intendit consequi suam perfectionem, quae est similitudo perfectionis & bonitatis diuinae. Sic ergo diuina bonitas est finis rerum omnium.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod agere propter indigentiam non est nisi agentis imperfecti: quod natum est agere & pati. Sed hoc Deo non competit. Et ideo ipse solus est maxime liberalis: quia non agit propter suam vilitatem, sed solum propter suam bonitatem.

AD SECUNDVM dicendum, quod forma generati non est finis generationis, nisi in quantum est similitudo formae generantis, quae suam similitudinem communicare intendit. Alias forma generati esset nobilior generante, cui finis sit nobilior his quae sunt ad finem.

AD TERTIVM dicendum, quod omnia appetunt Deum, vt finem, appetendo quocumque bonum, siue appetitum intelligibili, siue sensibili, siue naturali, quod est sine cognitione. Quia nihil habet rationem boni & appetibilis, nisi secundum quod participat Dei similitudinem.

AD QUARTVM dicendum, quod cum Deus sit causa efficiens, exemplaris & finalis omnium rerum, & materia prima sit ab ipso: sequitur quod primum omnium rerum sit vnu secundum rationem. Nihil tamen prohibet in

cap. 11. in 11. c. de diu. no. per se vitam, & per se sapientiam ter modum quandoque nominat ipsum Deum, quandoque virtutes ipsas rebus datus: non autem quaedam subsistentes res, sicut antiqui posuerunt.

ARTICVLVS IIII. Vtrum Deus sit causa finalis omnium.

AD QUARTVM sic proceditur. Videtur, quod Deus Iustia quod non sit causa finalis omnium. Agere enim propter finem videtur esse alicuius indigetis sine. Sed Deus quod nullus est indigetis. Ergo non oportet sibi agere propter finem. Praeterea, Finis generationis & forma generationis, & agens non incidit in idem numero (vt dicitur in 2. Physic.) Quia finis generationis est forma generati. Sed Deus est primum agens omnium. Non ergo est causa finalis omnium.

SED CONTRA est, quod dicitur Prouer. 16. Vniuersa propter semetipsum operatus est dominus.

RESPONDEO dicendum, quod omne agens agit propter finem. Alioquin ex actione agentis non magis sequeretur hoc illud nisi a causa. Est autem idem finis agentis & patientis in quantum huiusmodi, sed aliter & aliter. Vnde ens & idem est quod agens in tendit imprimere, & quod patientis intendit recipere. Sunt autem quaedam quae simul agunt & patiuntur, quae sunt agentia imperfecta: & his conuenit quod et in agendo intendatur aliquid acquirere. Sed primo agenti, quod est agens tamen, non conuenit agere propter acquisitionem alicuius finis, sed intendit solum communicare suam perfectionem, quae est eius bonitas. Et vnaquaque creatura intendit consequi suam perfectionem, quae est similitudo perfectionis & bonitatis diuinae. Sic ergo diuina bonitas est finis rerum omnium.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod agere propter indigentiam non est nisi agentis imperfecti: quod natum est agere & pati. Sed hoc Deo non competit. Et ideo ipse solus est maxime liberalis: quia non agit propter suam vilitatem, sed solum propter suam bonitatem.

AD SECUNDVM dicendum, quod forma generati non est finis generationis, nisi in quantum est similitudo formae generantis, quae suam similitudinem communicare intendit. Alias forma generati esset nobilior generante, cui finis sit nobilior his quae sunt ad finem.

AD TERTIVM dicendum, quod omnia appetunt Deum, vt finem, appetendo quocumque bonum, siue appetitum intelligibili, siue sensibili, siue naturali, quod est sine cognitione. Quia nihil habet rationem boni & appetibilis, nisi secundum quod participat Dei similitudinem.

AD QUARTVM dicendum, quod cum Deus sit causa efficiens, exemplaris & finalis omnium rerum, & materia prima sit ab ipso: sequitur quod primum omnium rerum sit vnu secundum rationem. Nihil tamen prohibet in

234

& dist. 1. q. 1. art. 2. & 3. & di. 17. q. 1. ar. 2. Et cont. c. 6. 15. & 16. Et op. 3. c. 68. & 69. & opu. 25. c. 9.

li. 3. Meta. text. 4. to. 3.

Q. 3. ar. 4. Q. 1. ar. 3. & 4.

34 333

li. 2. Meta. text. 4. to. 3.

235

Supra q. 14. ar. 11. cor. Et 1. di. 36. q. 1. ar. 1. Et v. 2. q. 3. ar. 5. cor. Et po. q. 3. ar. 5. & qd. 4. Et opu. 2. ca. 69. 98. 229. 239. Et 10. 11. 5. co. 3. Et Phys. 8. 1. 2. 10. 3.

229. 239. Et 10. 11. 5. co. 3. Et Phys. 8. 1. 2. 10. 3.

Et 10. 11. 5. co. 3. Et Phys. 8. 1. 2. 10. 3.

* li. 12. confes. c. 7. in fi. to. 1.

261

li. 2. de generatione text. 56. to. 1.

124

li. 2. de generatione text. 56. to. 1.

24

eo considerari multa s'm rationem, quorum quada' prius cadant in intellectu nostro, quam alia.

Q V A E S T I O X L V .

De modo emanationis rerum a primo principio, in octo articulis diuisa.

DEINDE QUARITUR de Modo emanationis rerum a primo principio: qui dicitur creatio. De qua quaruntur octo.

- Primo, quid sit creatio.
Secundo, utrum Deus possit aliquid creare.
Tertio, utrum creatio sit aliquid ens in reu natura.
Quarto, cui competit creari.
Quinto, utrum solis Dei sit creare.
Sexto, utrum commune sit toti trinitati, aut propriam alicuius persone.
Septimo, utrum vestigium aliquid trinitatis sit in rebus creatis.
Octauo, utrum opus creationis admisceatur in operibus nature & voluntatis.

ARTICVLVS PRIMVS.

Verum creare sit ex nihilo aliquid facere.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quod creatio non sit ex nihilo aliquid facere. dicit enim Aug. contra aduersarium legis & prophetarum. Facere est quod omnino non erat: creare vero est eo quod iam erat, educendo aliquid constituta ere.

Præterea, Nobilitas actionis & motus ex terminis considerat. Nobilitas igitur est actio, q' ex bono in bonum est. & ex ente in ens, quam quæ est ex nihilo in aliquid. Sed creatio videtur esse nobilissima actio: & prima inter omnes actiones. Ergo non est ex nihilo in aliquid, sed magis ex ente in ens.

Præterea, Hæc præpositio, ex importat habitudinem alicuius cause & maximè materialis: sicut cum dicimus quod statua fit ex ære. Sed nihil non potest esse materia entis, nec aliquo modo causa eius. Ergo creare non est ex nihilo aliquid facere.

SED CONTRA est, quod super illud Genes. i. In principio creauit Deus cælum, &c. dicit glo. quod creare est aliquid ex nihilo facere.

RESPONDEO dicendum, q' (sicut supra dictum est) non solum oportet considerare emanationem alicuius entis particularis ab aliquo particulari agente, sed etiam emanatione totius entis a causa vniuersalis, q' est Deus. & hæc quædam emanatione designat' nomine creationis. Quod aut' procedit s'm emanatione particulari, non p'supponit emanationis. Sicut si generat homo, non iuit pri' homo, sed homo fit ex nō homine, & albu ex nō albo. Vnde si consideretur emanatio totius entis vniuersalis a primo principio, impossibile est q' aliquid ens p'supponat huic emanationi. Idē autē est nihil, q' nullū ens. Sicut igitur generatio hominis, ē ex nō ente, qd ē nō homo, ita creatio q' est emanatio totius esse, est ex nō ente: qd ē nihil.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod August. æquiuocè vitur nomine creationis secundū quod creari dicuntur ea quæ in melius reformantur, vt cum dicitur aliquis creari in episcopum. Sic autem non loquimur hic de creatione, sed sicut dictum est.

AD SECVNDVM dicendum, quod mutationes accipiunt specie & dignitate nō a termino a quo, sed a termino ad quē. Tāto ergo p'fectior & prior est aliqua mutatio, quāto termin' ad quē illi' mutationis est nobilior & prior, licet terminus a quo, q' opponit termino ad quē, sit im'p'fectior. Sicut generatio simpliciter est nobilior & prior q' alteratio, p'pter hoc q' forma substantialis est nobilior, quā forma accidentalis: in priuatio substantialis formæ, quæ est terminus a quo in generatione, est im'p'fectior q' contrariū, qd est termin' a quo i' alteratione. Et similiter creatio est p'fectior & prior q' generatio & alteratio, quæ terminus ad quē est tota substantia rei. Id autē

q' intelligit vt termin' a quo, est simpliciter nō ens. AD TERTIVM dicendum, q' ea dicit' aliqd ex nihilo fieri, q' ex nō designat causā materialē, sed ordinē un, sicut cū dicit', ex mane fit merities, id est, post mane fit merities, sed in intelligēdū est, q' hæc p'positio, ex, pot' includere negationē importatā i hoc qd dicit' nihil vel includi ab ea. Si primo modo, tūc ordo remanet affirmatus, & ostēdit ordo eius qd est ad nō esse p'cedēs. Si verō negatio includat p'positionē, tūc ordo negat', & ē sensus: Fit ex nihilo, id est, nō fit ex aliquo: sicut si dicat', iste loquit' de nihilo, q' nō loquit' de aliquo. Et vtroq; modo verificat' cū dicit' ex nihilo aliqd fieri. Sed primo modo hæc p'positio, ex, importat ordinē, vt dictū est. Secundo modo importat habitudinem causæ materialis quæ negatur.

ARTICVLVS II.

Verum Deus possit aliquid creare.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videt', q' Deus non possit aliquid creare. Quia s'm Philosophū pri' mo physice, antiqui philosophi acceperūt vt cōmunē conceptionē animi, ex nihilo nihil fieri. Sed potentia Dei nō se extēdit ad cōtraria primorū principiorū, vt potē q' Deus faciat q' totū non sit maius sua parte, vel q' affirmatio & negatio sint simul vera, ergo Deus non potest aliquid ex nihilo facere vel creare. Præterea, Si creare est aliquid ex nihilo facere: ergo creari est aliquid fieri. Sed omne fieri est mutari: ergo creatio est mutatio. Sed omnis mutatio est ex subiecto aliquo, vt patet per definitionem motus. Nam motus est actus existentis in potentia, ergo est impossibile aliquid a Deo ex nihilo fieri.

Præterea, Quod factū ē, necesse ē aliquādo fieri. Sed non potest dici q' illud qd creatur, simul fiat & factū sit: q' in p'manentibus qd fit nō est, quod autē factū ē iā ē simul ergo aliqd est & nō est. Ergo si aliquid fit fieri eius p'cedit factū esse. Sed hoc non potest esse, nisi p'existat subiectū in quo sustentetur ipsum fieri. Ergo impossibile ē aliqd fieri ex nihilo.

Præterea, Infinitam distantiam non est pertransire. Sed infinita distantia est inter ens & nihil. Ergo non contingit ex nihilo aliquid fieri.

SED CONTRA est, quod dicitur Gen. i. In principio creauit Deus cælum & terram, vbi dicit' glo. quod creare est aliquid ex nihilo facere.

RESPONDEO dicendum, q' nō solum ē impossibile a Deo aliquid creari, sed necesse est ponere a Deo oia creata esse, vt ex p'missis habet'. Quicūque em' facit aliquid ex aliquo, illud ex quo facit, p'supponit actionem eius, & nō p'ducitur p' ipsam actionē. Sicut artifex operat' ex rebus naturalibus, vt ex ligno & ære, q' per artis actionē nō causantur, sed causant' p' actione naturæ. Sed & ipsa natura causat res naturales quantum ad formā, sed p'supponit materiā. Si ergo Deus non ageret nisi ex aliquo p'supposito, sequeretur q' illud p'suppositū nō esset causatū ab ipso. Ostēsum est autē supra, q' nihil pot' esse in entibus qd non sit a Deo, qui est causa vniuersalis totius esse. Vnde necesse est dicere quod Deus ex nihilo res in esse producit.

AD PRIMVM ergo dicendum, q' antiqui Philosophi, sicut supra dictū est, non considerauerunt, nisi emanationē effectū particularium a causis particularibus, quas necesse p'supponere aliquid in sua actione. Et s'm hoc erat eorum cōis opinio, ex nihilo nihil fieri. Sed tamen hoc locum non habet in prima emanatione ab vniuersali rerum principio.

AD SECVNDVM dicendum, q' creatio nō est mutatio nisi s'm modum intelligēdi tantū. Nā de ratione mutationis est quod aliquid idem se habeat aliter nūc, & prius. Nā quādoque est idē ens a'ualiter se habens nunc & prius, sicut in motibus s'm quantitatem & qualitatem. Quādoq; verō est idē ens in potentia tantum, sicut in mutatione, s'm substantiam cuius.

cuius est subiectū materia, sed in creatione (p' quā p'ducit' tota substantia rerū) nō pot' p'cedere. Nō idem aliter se h'nt nōc & prius, nisi in intellectu tantū: sicut si intelligat aliqua res prius nō fuisse totaliter, & postea esse. Sed cū actio & passio cōueniāt in substantia motus, & differant solum s'm habitudines diuersas, vt d' in * 3. Physi. oportet q' subtrahat' motu nō remaneat nisi diuersa habitudines, in creatē & creato. Sed quā mod' significat' sequitur modū intelligēdi, vt dictū est, creatio significat' per modū mutationis. Et p' hoc d' q' creatio est ex nihilo aliqd facere, quāuis facere & fieri magis i hoc conueniant q' mutare & mutari: quia facere & fieri important habitudinē causæ ad effectū, & effect' ad causā: sed mutationem ex consequenti.

AD TERTIVM dicendum, q' in his q' sunt sine motu, sicut est fieri & factum esse, sine talis factio sit terminus motus, sicut illuminatio (nā simul aliqd illuminat' & illuminatū est, c) sine nō sit terminus motus, sicut simul forma & verbum in corde & formatū est. Et in his quod sit est, cum d' fieri. Sed significat' ab alio esse, & prius nō fuisse. Vnde cū creatio sit sine motu, simul aliqd creatur & creatum est.

AD QUARTVM dicendum, q' obiectio illa p'cedit ex falsa imaginatione, ac si sit aliqd infinitū mediū inter nihil & ens. Qd patet eē falsū. Procedit aut' falsa hæc imaginatio ex eo qd creatio significat' vt quā mutatio inter duos terminos existens.

ARTICVLVS III.

Verum creare sit proprium compositorum & subsistentium.

AD TERTIVM sic procedit. Vt q' creatio non sit aliqd in creatura. Sicut, n. creatio passiuē accepta attribuit' creaturæ, ita creatio actiuē accepta attribuit' creatori: sed creatio actiuē accepta non est aliqd in creatore. Quia si sic, sequeretur q' in Deo esset aliqd temporale. Ergo creatio passiuē accepta non est aliqd in creatura.

Præterea, Nihil est mediū inter creatorē & creaturā. Sed creatio significat' ut mediū inter vtrūq;. Nō, n. est creator (cū nō sit æterna) neq; creatura: quā oportet eadē rōnē aliā ponere creationē quā ipsa crearet', & sic i' finitū. Creatio ergo nō est aliqd.

Præterea, Si creatio est aliqd p'ter substantiā creatā, oportet q' sit accidēs ei'. Oē aut' accidēs est i subiecto. Ergo res creata esset subiectū creationis, & sic idē esset subiectū creationis & termin'. Qd est impossibile. Quia subiectū pri' est accidente, & consequat' accidēs. Terminus aut' posterius est actione & passione, cuius est terminus: & eo existente cessat actio & passio. igit' ipsa creatio non est aliqua res.

SED CONTRA, maius est fieri aliquid s'm totā substantiā, q' s'm formā substantialē vel accidentālē. Sed g'naio s'm p'ter vel s'm quid, quia fit aliquid s'm formā substantialē vel accidentālē, est aliquid in g'naio. Ergo multo magis creatio, quā fit aliquid s'm totam substantiam est aliqd in creatore.

RESPONDEO dicendum, quod creatio ponit aliqd in creatore s'm relationem tū, quia quod creatur, non fit per motum, vel per mutationem. Qd. n. sit p' motum vel mutationē, sit ex aliquo p'existenti. Qd quidem cōtingit in p'ductionibus particularibus aliquorū entium. Non aut' pot' hoc cōtingere in p'ductione totius esse a causa vniuersali oium entiu, q' est Deus. Vnde Deus creando, p'ducit res sine motu. Subtrahat' aut' motu ab actione & passione, nihil remanet nisi relatio, ut dictum est. Vnde relinquit', q' creatio in creatura nō sit nisi relatio quædam ad creatorē, vt ad principiu sui esse: sicut in passione q' est cū motu, importat' relatio ad principium motus.

AD PRIMVM ergo dicendum, q' creatio actiuē significat' significat' actionē diuinā, quæ est eius essentia, cū relatione ad creaturā. Sed relatio in Deo

ad creaturā nō est realis, sed s'm rōnem tū. Relatio verō creaturæ ad Deum est relatio realis, vt s' dictū est, * cū de diuin. no. ageretur.

AD SECVNDVM dicendum, q' quia creatio significat' ut mutatio, sicut dictū est: * mutatio aut' media quodamō est inter mouēs & motū, ideo et creatio significat' ut media inter creatorē & creaturā. Tamen creatio passiuē accepta est in creatura, & est creatura. Neq; in oportet q' alia creatio creat'. Quia relationes (cū hoc ipsum q' sunt, ad aliqd dicantur) nō referunt p' aliquas alias relationes, sed p' seipsas, sicut et s' dictū ē, * cū de equalitate p'onarū ageretur.

AD TERTIVM dicendum, q' creationis, s'm quod significatur ut mutatio, creatura est terminus. Sed s'm quod verē est relatio, creatura est eius subiectū, & prius ea in esse, sicut subiectū accidente. Sed habet quādam rōnem prioritatis ex parte obiecti, ad quod d' q' est principium creaturæ. Neq; in oportet, q' quādiu creatura sit, dicatur creari: quia creatio importat habitudinem creaturæ ad creatorem, cum quadam nouitate, seu inceptiōne.

ARTICVLVS IIII.

Verum creare sit proprium compositorum & subsistentium.

AD QUARTVM sic proceditur. Vt q' creari non sit proprium compositorum & subsistentium. De enim in lib. * de causis. Prima rerū creaturū est esse. Sed esse rei creatæ non est subsistens. Ergo creatio proprie non est subsistens & composita.

Præterea, Quod creatur est ex nihilo. Cōposita aut' non sunt ex nihilo, sed ex suis cōponentibus. Ergo compositorum non conuenit creari.

Præterea, Illud p'prie p'ducit' p' primā emanationē qd supponit in secūda. Sicut res naturalis p' g'naioem naturalē, q' supponit in opatione artis. Sed illud qd supponit in g'naioem naturali, est materia. Ergo materia est q' p'prie creat', & nō cōpositū.

SED CONTRA est, quod d' Genes. i. In principio creauit Deus cæl. & ter. Cælū aut' & terra sunt res cōpositæ subsistentes. Ergo horū p'prie est creatio.

RESPONDEO dicendum, q' creari est quoddam fieri, ut dictum est. * Fieri autem ordinatur ad esse rei. Vnde illis p'prie conuenit fieri & creari, quibus conuenit esse. Quod quidē conuenit p'prie subsistentibus, siue sint simplicia, sicut substantia separata: siue sint composita, sicut substantiæ materiales. Illi, n. p'prie conuenit esse quod habet esse, & quod est subsistens in suo esse. Formæ aut' & accidētia, & alia hmōi, nō dicuntur entia quasi ipsa sint, sed quia eis aliqd est. vt albedo ea rōne d' ens, q' ea subiectum est album. Vñ s'm * Philosophum accidens magis p'prie d' entis q' ens. Sicut igitur accidentia & formæ & hmōi, q' non subsistunt, magis sunt coexistentia quā entia, ita magis debent dici concreata quā creatā. P'prie verō creatā sunt subsistentia.

AD PRIMVM ergo dicendum, q' cū d' prima rerum creatarum est esse, ly esse, non importat substantiam creatam, sed importat propriam rōnē obiecti creationis. Nam ex eo d' aliquid creatum q' est ens, nō ex eo quod est hoc ens, cū creatio sit emanatio totius esse ab ente vniuersali, vt dictum est. * Et est similis modus loquendi, sicut si diceretur q' primum visibile est color, quāuis illud, quod p'prie uideretur, sit coloratum.

AD SECVNDVM dicendum, quod creatio non dicit' constitutionem rei compositæ, ex principijs p'existētibus: sed cōpositū sic d' creari, q' simul cum omnibus suis principijs in esse producitur.

AD TERTIVM dicendum, q' rō illa non probat q' sola materia creatur, sed q' materia non sit nisi ex creatione. Nam creatio est productio totius esse, & non solum materiæ.

238
2 di. 1. q. 2
ar. 2. Et
po. q. 3.
art. 1.

Beda h'c
locū, to. 1.
Q. p'cedē
dēū art. 2.

In corp. ar.

b
247
o

239
2 di. 1. q.
1. ar. 2. &
3. & di. 37.
q. 1. art. 2.
Et 2. con.
c. 6 15. &
16 Et po.
q. 3. arg.
16. cor.
* text. 34.

lib. 3.
physic.
text. 6. to.
2.

240
1 di. 40. q.
1. art. 1. 1.
Et po. q. 3.
art. 3.

habet ex
Beda sup
hūc locū.
q. p'cedē
art. 1.

229 b

74

Q. p'cedē
art. 1.
& 2.

Q. p'cedē
art. 1.
2.

Art. p'cedē
dēū. ad 2.

Q. 13. ar. 7.
Ar. p'cedē
dēū.

Q. 42. art.
1. ad 4.

241
Infra ar. 8.
Et ver. c.
27. art. 9.
Et pos. q.
3. ar. 5. 12.
Et ar. 3. 2.
& art. 8. 3.
Et quel. 8.
c. 5. ar. 1.
Et opu. 7.
c. 4.
* P'p'os. 4.
in p'ncip.
to. 3.

Ar. p'cedē.
239

240
452

336
337

lib. 7. Me-
raph. text.
2. tom. 3.
542
452

Ar. 1. hui'
quæst. & c.
44. art. 2.

36

ARTICVLVS V.
Vtrum solius Dei sit creare.

242
2. diff. 1. q. AD QUINTVM sic proceditur. Videt. qd non solius
1. art. 3. Et
4. di. 5. q. 1. quod potest sibi simile facere. Sed creatura imateria-
art. 3. q. 3. les sunt perfectiores creaturis materialibus, qd faciunt
Et 2. cot. c. sibi simile. Ignis. n. gnat ignem, & hō gnat ho. em.
21. 89. & Ergo substantia immaterialis potest facere substantia
56. col. 1. sibi simile. Sed substantia immaterialis non potest fieri
Et lib. 3. c. nisi per creationem, cum non habeat materiam ex
68. Et pos. qua fiat. Ergo aliqua creatura potest creare.
q. 3. art. 5. q. 2. Præterea, Quāto maior est resistentia ex parte
Et opuf. 3. facti, tūto maior virtus requiritur in faciēte. Sed p^o res^o
c. 80. 948. stit sicut qd nihil. Ergo maioris virtutis est aliqd face
& 56. Et re ex srio (qd tū creatura facit) qd aliqd facere ex ni-
opuf. 15. c. hilo. Multo magis igitur creatura hoc facere potest.
10. art. 39. q. 3. Præterea, Virtus facientis cōsiderat sū mensu-
* lib. 2. de ra eius quod sit. Sed ens creati est finitū, vt s. pbatū
Ala, rex. 34. est, * cum de Dei infinitate ageret. Ergo ad pducen-
tom. 7. dū p creationē aliquid creatū nō requirit nisi virtus
q. 2. ar. 2. finita. Sed hīc virtutē finitā nō est sōnem creatu-
3. & 4. ra. Ergo non est impossibile creaturam creare.
li. 3. de. ind. Sed CONTRA est, qd Aug. dicit in 3. de Trin. q.
c. 8. per to neq; boni, neq; mali angeli possunt esse creatores
m. tom. 3. alicuius rei. Multo minus igitur alia creatura.
RESPONDEO dicendum, qd satis apparet in pri-
mo aspectu sū pmissa: qd creare non potest esse p-
pria actio nisi solius Dei. Oportet. n. uniuersaliores
effectus in uniuersaliores, & priores causas reducere.
Inter oēs aut effectus uniuersalissimū est ipsum
esse. Vn oportet qd sit p prius effectus primæ, & uni-
uerfalsimæ causæ, quæ est Deus. Vn est dī in lib. *
de causis, qd neq; intelligētia, vel anima nobilis dat
esse, nisi inquantū opatur operatione diuina. Pro-
ducere aut esse absolute, nō inquantū est hoc, vel ta-
le, p̄inet ad rōnem creationis. Vn manifestū est qd
creatio est p̄pria actio ipsius Dei. Cōtingit aut qd
aliqd participet actionē p̄p̄iam alicuius alterius,
nō virtute p̄p̄ia: sed inf̄raliter, inquantū agit in
virtute alterius: sicut aer per virtutē ignis habet ca-
lescere & ignire. Et sū hoc aliquid opinati sunt, qd
licet creatio sit p̄pria actio uniuersalis causæ, tū ali-
qua in inferiori causā inquantū agit in virtute pri-
mæ causæ, potest creare. Et sic posuit Auicenna, qd pri-
ma substantia separata creata a Deo creat alia post
se, & substantiā orbis. & am eū, & qd substantia
orbis creat materiam inferiori corpori. Et sū hunc
est modū magister dicit in 5. dist. * 4. Senten. qd Deus
4. Sēt. diff. potest creatura cōigare potentia creandi, vt creet per
5. p̄rag. 3. ministerium, nō p̄pria auctoritate. Sed hoc esse nō
potest, qd causa secunda inf̄ralis nō participat actio-
nē causæ superioris, nisi inquantū p aliqd sibi p̄p̄riū
dispositiōe opatur ad effectū principalis agentis. Si
igitur nihil ibi ageret sū illud qd est sibi p̄p̄riū, fru-
stra adhiberet ad agendū. Nec oporteret esse deter-
minata inf̄ra determinatarū actionū. Sic. n. vide-
mus, qd securis sciendo lignū quod habet ex pro-
prietate suæ formæ, producit scāni formam, quæ est
effectus p̄p̄rius principalis agentis. Illud aut quod
est p̄p̄rius effectus Dei creatis, est illud quod p̄-
supponitur omnibus alijs. sc. esse absolute. Vn non
potest aliquid operari dispositiōe, & inf̄raliter ad hūc
effectū, cum creatio nō sit ex aliquo p̄supposito: eqd
possit disponi per actionē inf̄ralis agentis. Sic igitur
impossibile est, qd alicui creatura conueniat creare,
neq; virtute p̄p̄ia, neq; inf̄raliter, siue per ministe-
rium. Et hoc p̄cipue inconueniens est dici de ali-
quo corpore quod creet, cum nullum corpus agat,
nisi tangendo vel mouendo. Et sic requirit in sua
actione aliquid p̄existens quod possit tangi &
moueri. Quod est contra rationem creationis.
AD PRIMVM ergo dicendum, qd aliquod perfe-

ctum participans aliquā naturā facit sibi simile, nō
quod participando absolute illā naturā, sed applicā-
do eā ad sibi simile. Non. n. hic hō potest esse eā natura
humana absolute, quia sic esset eā sui ipsius: sed est
eā qd natura humana sibi. Ita hoc hōe gnat. Et sic p̄-
supponit in sua actione determinatā materiā, per qd
est hic hō. Sed sicut hic hō. participat huma-
nam naturā, ita quodcumq; ens creatū participat,
vt ita dixerim naturā essendi: qd solus Deus est sibi
esse, vt s. dicitur est. Nullum igitur ens creatum potest
producere aliquod ens absolute, nisi inquantū esse
causāt in hoc. Et sic, oportet qd p̄ntelligat id per
quod aliqd est hoc actioni, quā facit sibi simile. In
substantia aut immateriali nō potest p̄ntelligi ali-
quid, per qd sit hō: quia est hōc per suā formā per
q̄ hōc esse, cū sint formæ subsistentes: igitur substantia
immaterialis non potest producere alia substantiā
immaterialē sibi simile, q̄ tū ad esse eius, sed q̄ tū ad
ad perfectionē aliquid superadditā: sicut si dicamus,
qd superior angelus illuminat inferiorē, vt Dion. dī
cit. Secūdu quē modū ē in cōlestibus est paternitas, cōlest. hier.
vt ex verbis Apostoli patet, Eph. 7. Ex quo oīs p̄ni-
tas in cōelo, & in terra noiatur. Et ex hoc ē euidēter
apparet, qd nullū ens creatū potest causare aliquid, nisi
p̄supposito aliquo. Quod repugnat rōni creationis.
AD SECVNDVM dicendum, qd ex contrarijs sit ali-
quid per accidens, vt dī in * 1. phys. Per se autem sit
aliquid ex subiecto quod est in potentia. Contrariū
igitur resistit agenti, inquantū impedit potentia ab
actu in quē intendit reducere materiā agens. Sicut
ignis intendit reducere aquā in actū sibi simile, sed
impeditur per formā & dispositiones contrarias: q-
bus quasi ligatur potentia ne reducantur in actū. Et
quanto magis fuerit potentia ligata, tanto requiritur
maior virtus in agēte ad reducendā materiā in actū.
Vnde multo maior potentia requiritur in agente, si
nulla potentia p̄existat. Sic ergo patet qd multo maio-
ris virtutis est facere aliqd ex nihilo, qd ex contrario.
AD TERTIVM dicendum, qd virtus facientis nō solū
consideratur ex substantia facti, sed et ex modo faci-
endi. * Maior. n. calor nō solum magis, sed etiam
citius calefacit. Quamuis igitur creare aliquid esse
effectus finitū non demonstrat potentia inf̄nitam, tū
creare ipsum ex nihilo demonstrat potentia inf̄ni-
tam. Quod ex p̄dictis patet. * Si. n. tanto maior vir-
tus requiritur in agente, quanto potentia est magis
remota ab actu, oportet qd virtus agentis ex nulla p̄-
supposita potentia, quale agens est creans, sit inf̄ni-
ta: qd nulla p̄portio est nullius potentia ad aliquā
potentiā, quā p̄supponit virtus agētis naturalis, sicut
nō entis ad ens. Et qd nulla creatura habet simplr
potentiā inf̄nitā sicut neq; esse inf̄nitū, vt s. pbatū
est, relinquit qd nulla creatura possit creare.

ARTICVLVS VI.
Vtrum create sit proprium alicuius persone.
AD SEXTVM sic procedit. Vt, qd creare sit p̄p̄rium
alicuius persone. Quod. n. est prius, est causa
eius quod est post, & perfectū imperfecti. Sed p̄ces-
sio diuinæ persone est prior quā p̄cessio creaturæ, &
magis p̄fecta: qd diuina p̄sona p̄cedit in p̄fecta si-
militudine sui principij, creatura verō in imperfecta.
Ergo p̄cessiones diuinarū personarū sunt causa
p̄cessionis rerum. Et sic sic creare est p̄p̄riū personæ.
q. 2. Præterea, Personæ diuinæ nō distinguunt ab-
inuitē nisi p suas p̄cessiones & relationes. * Quo-
qd igitur differenter attribuit diuinis p̄sonis, hoc cō-
uenit eis sū p̄cessiones p̄sonarū & relationes. Sed
causalitas creaturarum diuersimodē attribuitur, di-
uinis p̄sonis. Nā in simbolo fidei p̄i attribuit, qd
sit creator oīum inuisibilij & visibilij. Filio aut
attribuitur, quod per eum omnia facta sunt, sed spi-
ritui san. qd sit dominus & vniūficator. Causalitas
ergo

ergo creaturarum conuenit personis secundum p-
cessiones & relationes.
q. 3. Præterea, Si dicitur qd causat creaturā at-
tendit sū aliqd attributū essentialē, qd appropriat
alicui p̄sonæ, hoc nō v̄r sumiens. Quia qd libet esse
actus diuinus causat a quolibet attributo essentiali,
s. potentia, bonitate, & sapientia, & sic non magis
pertinet ad vnū, qd ad aliud. Non debet ergo aliquis
determinatus modus causalitatis attribui vni per-
sonæ magis qd alij, nisi distinguerentur in creando
secundum relationes & p̄cessiones.
SED CONTRA est, qd dicit Dio. * 2. cap. de diui.
no. qd cōia totius diuinitatis sunt omnia creabilia.
RESPONDEO dicendum, qd creare est propriē cau-
sare, siue producere esse rerum. Cū aut oēs agens
agat sibi simile: principium actionis cōsiderari potest
ex actionis effectu. Ignis. n. est qd gnat ignē. Et ideo
creare conuenit Deo sū suum esse, qd est eius essen-
tia: qd est cōis tribus p̄sonis. Vnde creare non est p̄-
p̄rium alicui personæ, sed cōe toti Trinitati. Sed tū
diuinæ personæ sū rōnem suā p̄cessiones habent
causalitatem respectu creationis rerum. Vt enim s.
ostensum est, cūm de Dei scientia & volūtate age-
retur: Deus est causa rerum per suum intellectum
& volūtatē, sicut artifex rerum artificiarum.
Artifex aut p̄ verbum in intellectu conceptum, &
p̄ amorem suæ volūtatē ad aliqd relatum operat.
Vnde & Deus pater operatur est creaturā p suū ver-
bum qd est filius, & p suam amorem qd est Spiritus
sanctus. Et sū hoc p̄cessiones p̄sonarū sunt rō-
nes p̄ductionis creaturæ, inquantum includunt
essentialia attributa, quæ sunt scientia & volūtas.
AD PRIMVM ergo dicendum, qd p̄cessiones diui-
narū p̄sonarū sunt causa creationis, sicut dicitur est.
AD SECVNDVM dicendum, qd sicut natura diui-
na, licet sit cōis tribus personis, ordine tū quodam
eis conuenit, inquantum filius accipit naturā diui-
nam a patre, & spiritus sanct. ab vtroq;: ita etiā &
virtus creandi, licet sit cōis tribus personis, ordine
tū quodā eis conuenit. Nā filius habet eā a patre
& spiritus san. ab vtroq;. Vnde creator esse attri-
buit patri, vt ei qd nō habet virtutē creandi ab alio.
De filio aut dī: Per quē oīa facta sunt, inquantū ha-
bet eandē virtutē, sed ab alio. Nā hōc p̄positio, per
solum denotare causam mediam, siue principium de
principio. Sed spiritui sancto qd habet eandē virtu-
tē ab vtroq;, attribuitur qd dominando gubernet, &
viuificet qd sunt creata a patre p filij. Potest huius
attributionis cōis rō accipi ex appropriatione ef-
fentialiū attributorū. Nā sicut s. dicitur est, * patri
attribuit & appropriat potentia qd maximē mani-
festat in creatione, & ideo attribuit patri creator
esse. Filio aut appropriat sapientia, p quā agens p
intellectū operat. Et ideo dī de filio, Per quem oīa
facta sunt. Spiritui sancto aut appropriat bonitas,
ad quā p̄inet gubernatio deducens res in debitos
fines, & viuificatio. nam vita in interioribus quodam
motu cōstitit. Primū aut mouēs est finis & bonitas.
AD TERTIVM dicendum, qd licet effectus Dei p-
cedat ex quolibet attributorū, tū reducitur vnusquis-
que effectus ad illud attributum, cū quo habet cō-
uenientiam sū propriam rōnem. Sicut ordinatio
rerum ad sapientiam, & iustificatio impud. ad mi-
sericordiam & bonitatem se superabundanter diffun-
dentem. Creatio verō quæ est productio ipsius sub-
stantiæ rei, reducitur ad potentiam.

ARTICVLVS VII.
Vtrum in creaturis sit necesse inueniri vestigiū Trinitatis.
AD SEPTIMVM sic proceditur. Vt, qd in creatu-
ris nō sit necesse inueniri vestigiū Trinitatis.
Per sua. n. vestigia vnusquodq; inuestigari potest:
sed Trinitas p̄sonarum non potest inuestigari ex crea-

turis, vt supra dictum est. * Ergo vestigia Trinitatis.
non sunt in creatura.
q. 2. Præterea, Quicquid in creatura est, creatū est.
Si igitur vestigiū Trinitatis inuenit in creatura sū
aliquas p̄prietates suas, & oēs creatum habes vesti-
gium Trinitatis, oportet in vnaquaq; illarum in-
ueniri etiam vestigiū Trinitatis. Et sic in infinitū.
q. 3. Præterea, Effectus non repræsentat nisi suam
causam. Sed causalitas creaturarū p̄inet ad naturā
cōem: nō aut ad relationes quibus p̄sona & distin-
guuntur & numerantur. Ergo in creatura nō inueni-
tur vestigiū Trinitatis, sed solū vnitas essentialis.
Sed CONTRA est, quod Aug. dicit * 6. de Trin. q.
Trinitatis vestigiū in creaturis apparet.
RESPONDEO dicendum, qd oīs effectus aliqua-
liter repræsentat suā causam, sed diuersimodē: nā
aliquis effectus repræsentat solā causalitatem causæ,
nō aut formā eius, sicut sumus repræsentat ignē. &
talis repræsentatio dī esse repræsentatio vestigij.
Vestigij aut demonstrat motū alicuius trāseuntis,
sed non qualis sit. Aliquis aut effectus repræsentat
causam, quantum ad similitudinē formæ eius sicut
ignis gnat, ignē gnatē: & statua Mercurij, Mer-
curij, & hæc est repræsentatio imaginis. Processio-
nes aut diuinarū p̄sonarū attendunt sū actus in-
tellectus & volūtas, sicut s. dicitur est. * Nā filius p-
cedit vt verbū in intellectu: spūs sanctus vt amor vo-
lūtatē. In creaturis igitur rōnalibus in quibus est intel-
lectus & volūtas, inuenit repræsentatio Trinitatis p
modū imaginis, inquantū inuenit in eis verbū cō-
ceptū, & amor p̄cedens. Sed in creaturis oibus in-
uenit repræsentatio Trinitatis p modū vestigij, in-
quantum in qualibet creatura inueniunt aliqua qd
necesse est reducere in diuinas p̄sonas, sicut in cau-
sam. Quelibet. n. creatura subsistit in suo esse, & ha-
bet formā p quā determinat ad speciem, & habet or-
dinē ad aliqd aliud. Sed sūm igitur qd est qdā substan-
tia creata, repræsentat cām & principium: & sic de-
monstrat p̄sonam p̄is. qd est principij nō de princi-
pio. Sed sūm aut qd habet quandā formā & speciem, re-
præsentat verbū sū qd forma artificij est ex cō-
ceptione artificis. Sed sūm aut qd habet ordinē, repre-
sentat spūm sanctū inquantū est amor: qd ordo est
effectus ad aliqd alterū est ex volūtate creantis. Et
ideo dicit Aug. in * 6. lib. de Trin. qd vestigiū Trini-
tatis inuenit in vnaquaq; creatura, sū qd vnū ali-
quid est. & sū quod aliqua specie formatur, & sū
quod quendam ordinē tenet. Et ad hęc ē reducunt
illa tria, numerus, pondus, & mensura, qd ponuntur
Sap. 11. Nā mensura refertur ad substantiam rei si-
militatē suis principijs, numerus ad speciem, pondus
ad ordinem. Et ad hæc tria reducunt alia tria qd po-
nit Aug. * modus, species, & ordo. Et ea qd ponit in
lib. 1. 83. q. quod constat, quod discernitur, quod cō-
gruit. Cōstat enim aliquid per suam substantiam,
discernitur per formam, cōgruit per ordinem. Et in
idem de facili reduci possunt quæcumq; sic dicunt.
AD PRIMVM ergo dicendum, qd repræsentatio
vestigij attenditur sūm appropriata: per quem modus
dum ex creaturis in Trinitatem diuinarum perso-
narum venire potest, vt dictum est.
AD SECVNDVM dicendum, qd creatura est res p-
prie subsistēs, in qua est p̄dicta tria inuenire. Neq;
oportet qd in quolibet eorū qd ei in sunt, hæc tria in-
ueniant, sed sūm ea vestigiū rei subsistētū attribuit.
AD TERTIVM dicendum, qd etiam p̄cessiones
personarum sunt causa & ratio creationis aliquo
modo, vt dictum est.

ARTICVLVS VIII.
Vtrum creatio admittatur in operibus natura & artis.
AD OCTAVVM sic proceditur. Vt, qd creatio in qua-
libet in operibus natura & artis. In quali-

lib. 6. de Trin. non procul a fi. ne li. 10. 3.

Q. 27. per totam.

468

29

468

lib. 6. de Trin. c. vlt. to. 3.

In lib. de natura bo. c. 3. q. 18. in prin. to. 4.

Q. 32. art. 1. ad 1.

245
5. dist. 1. q. 1. art. 3. 5. q. 3. art. 8.

bet enim operatione naturæ & artis pducitur aliqua forma. Sed non pducitur ex aliquo cum nō habeat materiam partem sui: ergo pducit ex nihilo. Et sic in qualibet operatione naturæ & artis est creatio.

¶ 2 Præterea, Effectus non est prior sua causa, sed in rebus naturalibus nō inuenitur aliquid agens nisi forma accidentalis, q̄ est forma actiua vel passiua: nō ergo p operationē naturæ pducitur forma substantialis. Relinquitur igitur q̄ sit per creationem.

¶ 3 Præterea, Natura facit sibi simile. Sed qd̄ inueniuntur gñata in natura nō ab aliquo sibi simili, sicut patet in animalibus generatis per putrefactionem. Ergo eorum forma nō est a natura, sed a creatione. Et eadem ratio est de alijs.

¶ 4 Præterea, Qd̄ nō creat, nō est creatura. Si igitur in his q̄ sunt a natura, nō adiungat creatio, sequitur q̄ ea q̄ sūt a natura, nō sūt creatura. Qd̄ est hæreticū. Sed CONTRA est, q̄ Aug. super Gen. ad lit. dicitur: opus propagationis, quod est opus naturæ ab opere creationis.

RESPONDEO dicendū, q̄ hæc dubitatio inducitur p formas, quas quidam posuerunt non incipere p actionem naturæ sed prius in materia existisse, ponentes latitudinē formarum. Et hoc accidit eis ex ignorantia materia: q̄a nesciebant distinguere inter potentiam & actū. Quia n. formæ pexistunt in materia in potentia posuerunt eas simpliciter pexistere.

Alij verò posuerunt formas dari vel causari ab agente separatō p modū creationis. Et s̄m hoc culibet operationi naturæ adiungit creatio. Sed hoc accidit eis ex ignorantia formæ. Non n. considerabant, q̄ forma naturalis corporis nō est subsistens, sed quo aliqd̄ est. Et ideo cum fieri & creari nō cōueniat proprie nisi rei subsistenti, sicut s. dictū est, formam nō est fieri, neq; creari, sed concreata esse. Qd̄ aut̄ p̄p̄t̄ sit, ab agente naturali est cōpositū, qd̄ sit ex materia. Vñ in operib⁹ naturæ nō admiscetur creatio, sed p̄supponit aliqd̄ ad operationē naturæ.

AD PRIMVM ergo dicendū, q̄ formæ incipiunt esse in actu cōpositis factis: non q̄ ipse s̄nt per se, sed per accidentis tantum.

AD SECVNDVM dicendū, q̄ qualitates actiue in natura agunt in virtute formarum substantialium: & ideo agens naturale non solum producit sibi simile s̄m qualitatem sed secundum speciem.

AD TERTIVM dicendū, q̄ ad gñationē aialium imperfectiorū sufficit agens vniuersale, qd̄ est virtus celestis, cui assimilant non s̄m specie, sed s̄m analogiam quandā. Neq; oportet dicere, q̄ eorū formæ creantur ab agente separatō. Ad gñationem verò aialium pfectiorum non sufficit agens vniuersale, sed requiritur agens p̄p̄rium quod est gñans vniuersū.

AD QVARTVM dicendū, q̄ operatio naturæ nō est nisi ex p̄suppositione principiorum creatorum. & sic ea, quæ per naturam fiunt, creaturæ dicuntur.

QV AESTIO XLVI.

De principio durationis rerum creaturarum in tres articulos diuisa

CONSEQUENTER considerandum est de principio durationis rerum creaturarum.

¶ Et circa hoc quaruntur tria.

¶ Primo, utrum creaturæ semper fuerint.

¶ Secundo, utrum eas incepisse sit articulus fidei.

¶ Tertio, quomodo Deus dicatur in principio cœli & terram creasse.

ARTICVLVS PRIMVS.

PRIMUM sic proceditur. Vñ, q̄ vniuersitas creaturarum, quæ nunc mundi hōie nuncupatur, non incepit, sed fuerit ab æterno. Oē enim, quod incepit esse antequā fuerit, possibile fuit ipsum esse: alioquin impossibile fuisset ipsum fieri. Si ergo mūdus incepit esse antequā inciperet, pos-

sibile fuit ipsum esse. Sed quod possibile est esse, est materia p̄p̄t̄ia ad esse, qd̄ est p̄ formā: & ad nō esse, qd̄ est p̄ priuationē. Si ergo mundus incepit esse, ante mūdū fuit materia. Sed nō pot̄ esse materia sine forma. Materia autem mundi cū forma, est mundus. Fuit ergo mundus antequam esse, inciperet. Quod est impossibile.

¶ 2 Præterea, Nihil qd̄ habet virtutē vt sit semp, q̄nque est, & q̄nque non est: q̄a ad quantū se extendit virtus alicuius rei, tandiū est. Sed oē incorruptibile habet virtutē vt sit semp, nō n. virtutem habet ad determinatū durationis tps. Nihil ergo incorruptibile q̄nque est, & q̄nque nō est. Sed oē qd̄ incipit esse quandoq; est, & quandoq; nō est, nullum ergo incorruptibile incipit esse. Sed multa sunt in mundo incorruptibilia, vt corpora celestia: & oēs substantiæ intellectuales. Ergo mundus nō incepit esse.

¶ 3 Præterea, Nullū ingenium incepit esse. Sed Philof. in 1. Phisic. dicit, q̄ materia est ingenta. Et in 1. de cel. & mun. q̄ cœlum est ingenium. Non t̄m vniuersitas rerum incepit esse.

¶ 4 Præterea, Vacuum est vbi non est corpus, sed possibile est esse. Sed si mūdus incepit esse vbi nūc est corpus mundi, prius non fuit aliqd̄ corpus, & t̄m poterat ibi esse. Alioquin nunc ibi non esset. Ergo ante mundum fuit vacuum. Qd̄ est impossibile.

¶ 5 Præterea, Nihil de nouo incipit moueri nisi p hoc, q̄ mouens & mobile aliter se habet nunc, q̄ prius. Sed quod aliter se habet nunc q̄ prius, mouetur. Ergo ante omnem motum de nouo incipientē fuit aliquis motus. Motus ergo semp fuit. Ergo & mobile: quia motus non est nisi in mobili.

¶ 6 Præterea, Oē mouens aut est naturale, aut est voluntariū. Sed neutriū incipit mouere, nisi aliquo motu p̄existente. Natura n. semp eodē mō operat. Vñ nisi p̄cedat aliqua immutatio vel in natura mouētis vel in mobili, nō incipit a mouēte in naturali esse mot⁹, q̄ nō fuit prius. Voluntas aut̄ absq; sui immutatione retardat facere qd̄ p̄ponit. Sed hic nō ē nisi p̄ aliquā immutationē, quam imaginat̄ ad min⁹ ex parte ipsi⁹ tps. Sicut q̄ vult facere domū cras & nō hodie, expectat̄ aliquid futuri cras qd̄ hodie nō est: & ad min⁹ expectat, q̄ dies hodiern⁹ trāseat, & crastin⁹ adueniat, qd̄ sine mutatiōe nō ē: q̄a tps est numerus motus: Relinquit ergo q̄ ante oēm motū de nouo incipiētē, fuit alius mot⁹. Et sic idē qd̄ pri⁹.

¶ 7 Præterea, Quicqd̄ est semp i principio, & semp p̄ in fine, nec desinere, nec incipere pot̄. Quia quod incipit, nō est in suo fine: qd̄ aut̄ desinit, non est in suo principio. Sed tps semp est in suo principio & in fine: q̄a nihil est tps nisi nūc, qd̄ est finis p̄teritū, & principiū futuri. Ergo tps nec incipere nec desinere pot̄. Et p̄ cōsequēs nec motus cuius numer⁹ tps est.

¶ 8 Præterea, Deus aut est prior mūdo natura; t̄m, aut duratiōe. Si natura t̄m, ergo cum De⁹ sit ab æterno, & mundus est ab æterno. Si aut̄ est prior duratiōe, pri⁹ aut̄ & poster⁹ in duratiōe cōstituit tps: Ergo ante mundum fuit tps. Quod est impossibile.

¶ 9 Præterea, Posita causa sufficienti ponit̄ effectus. Causa n. ad quam nō sequitur effectus, est causa imperfecta indigens alio ad hoc q̄ effectus sequat. Sed Deus est sufficiens causa mundi, & finalis rōne suæ bonitatis, & exemplaris rōne suæ sapientiæ, & effectiua rōne suæ potētis, ut ex superiorib⁹ patet. Cū ergo De⁹ sit ab æterno, & mūd⁹ fuit ab æterno.

¶ 10 Præterea, Cuius actio est æterna, & effectus æternus. Sed actio Dei est eius substantia, quæ est æterna. Ergo & mundus fuit æternus.

SED CONTRA est, qd̄ d̄ Io. 17. Clarifica me pater apud te: m̄ ipsum claritate quā habui priusquā mūdus fieret. Et Proverb. 8. Dñs possedit me in initio viarū suarū, antequā quicqd̄ faceret a principio.

RESPON

RESPONDEO dicendū, q̄ nihil potest præter Deū ab æterno fuisse. Et hoc qd̄ ponere non est impossibile. Ostensum est enim supra, qd̄ si est causa rerū. Sic ergo aliq̄ necesse est esse, sicut necesse est Deū velle illa cum necessitas effect⁹ ex necessitate eāz depēdeat, vt d̄ in 3. meta. Ostensum est aut̄ supra, qd̄ ab absolute loquendo nō est necesse Deū velle aliqd̄ nisi fieri. Nō est ergo necessariū Deū velle q̄ mūdus fuerit semp, sed eatenus mūdus est, quatenus Deus vult illū esse, cū esse mūdi ex voluntate Dei depēdeat, sicut ex sua cā. Nō est igitur necessariū mūdū semp esse. Vñ nec demonstratiue p̄bati pot̄. Nec rationes quas ad hoc Arist. inducit, sunt demonstratiue simpliciter, sed s̄m qd̄ d̄. Ad contrarietatem rationibus antiquorū ponētū mūdū seipere p̄m quosdā modos in veritate impossibiles. Et hoc apparet ex tribus. Primo qd̄ d̄, q̄a t̄m in 8. phis. in 1. de ca. præmittit quosdā opiniones, vt Anax. & Emp. & Plat. q̄ quos rationes contradictorias inducit. Secundo, q̄a vbiq; de hac materia loquit̄, inducit testimonia antiquorū. Qd̄ nō est demonstratiue sed p̄babiliter persuadentis. Tertio q̄a expresse dicit in 1. lib. 1. op̄i qd̄ sūt p̄blemata dialectica, qd̄ q̄a huius nō hēmus, vt vtrū mundus sit ætern⁹.

Q. 19. artic. 4.

lib. 5. tex. 6. circa finem implicitē, to. 3.

¶ Q. 19. artic. 3.

lib. 8. Phis. a pri. lib. p̄ multos textus to. mo. 2.

¶ in 1. de celo tex. 101. & sequēt. & 8. phis. a princ. per mul. tex. ¶ li. 1. to. pic. ca. 9. parū a prin. 10. 1.

lib. 1. de celo. tex. 120. to. 2.

lib. 1. de celo. tex. 120. to. 2.

lib. 1. de celo. tex. 20. tom. 2.

Q. 44. artic. 1. & 2.

lib. 4. text. 60. to. 2.

Q. 45. artic. 2. ad 2.

22X

46

Q. 44. artic. 1. 3. & 4.

mā in talē materia, & nō in aliā ex differentia materiæ ad materiā. Sed hoc nō rōnabiliter vñ in Deo, q̄ simul pducit formā & materiā: sed cōsiderat rōnabiliter in eo q̄ ipse pducit materiā congruā formæ & fini. Agēs aut̄ particulare p̄supponit tps sicut & materiā. Vñ rōnabiliter cōsiderat in eo qd̄ agit in tpe posteriori, & nō priori s̄m imaginationē successiōis tps post tps. Sed in agente vniuersali, q̄ pducit rē & tps, non est considerare q̄ agat nūc & nō prius s̄m imaginationem tēporis post tps, quasi tps p̄supponatur eius actioni: sed cōsiderādū est qd̄ dedit effectū suo tps quātū voluit, & s̄m qd̄ conueniens fuit ad suā potētē demonstrādā. Manifestius enim mundus ducit in cognitionē diuinā potētis creatantis, si mundus nō semp fuit quā s̄m semp fuisset. oē n. qd̄ nō semp fuit, manifestū est habere cām. Sed nō ita manifestū est de eo qd̄ semp fuit.

AD SEPTIMVM dicendū, q̄ sicut d̄ in 4. phis. prius & posterius, est in tpe s̄m qd̄ prius & posterius est in motu. Vnde principium & finis accipiendi sunt in tempore, sicut & in motu. Superflua autem æternitate motus necesse est q̄ quodlibet momentum in motu acceptum sit principium & terminus motus. Quod non oportet si motus incipiat. Et eadē ratio est de nunc temporis. Et sic patet q̄ ratio illa instātis nūc quod semp sit principii & finis tps, p̄supponit æternitatem tps & motus. Vñ Aristot. hæc rōne inducit in 8. phis. q̄ eos qui ponebant æternitatem temporis, sed negabant æternitatem motus.

AD OCTAVVM dicendū, q̄ Deus est prior mōdo duratione. Sed ly prius non designat prioritatem tps, sed æternitatis. Vel dicendū q̄ designat æternitatem temporis imaginari & non realiter existentis: sicut eūm dicitur, supra cœlum nihil est: ly supra, designat locū imaginatum tantum, secundum quod possibile est imaginari, dimensionibus celestis corporis dimensiones alias superaddi.

AD NONVM dicendū, q̄ sicut effectus sequitur a causa agente naturaliter s̄m modū suæ formæ, ita sequitur ab agente per voluntatem s̄m formam ab eo præconcepam & diffinitam, vt ex superioribus patet. Licet igitur Deus ab æterno fuerit sufficiens causa mundi, non tamen oportet q̄ ponatur mūdus ab eo productus, nisi secundum quod est in prædeterminatione suæ voluntatis, vt scilicet habeat esse post non esse, vt manifestus declarat suum actorem.

AD DECIMVM dicendū, q̄ posita actione sequitur effectus secundum exigentiam formæ quæ est principii actionis. In agēbus autem per voluntatem quod conceptum est & prædiffinitum, accipitur vt forma, q̄ est principii actionis. Ex actione igitur Dei æterna nō sequitur effectus ætern⁹, sed quale Deus voluit, vt scilicet haberet esse post non esse.

ARTICVLVS II.

Utrum mundum incepisse sit articulus fidei.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, quod mundum incepisse nō sit articulus fidei, sed cōclusio demonstrabilis. Omne enim factū habet principium suæ durationis. Sed demonstratiue p̄bati pot̄ q̄ Deus sit causa effectiua mundi: & hoc ē probabilius philosophi posuerunt. Ergo demonstratiue probari potest quod mundus incepit.

¶ 2 Præterea, Si necesse est dicere q̄ mundus factus est a Deo: aut ergo ex nihilo, aut ex aliquo. Sed non ex aliquo: quia sic materia mundi præcessisset mundum: contra quod procedunt rationes Aristot. ponētis cœlum ingenitum. Ergo oportet dicere q̄ mundus sit factus ex nihilo. Et sic habet esse post non esse. Ergo oportet quod esse incepit.

¶ 3 Præterea, Omne quod operatur per intellectū, à quodā principio operat, vt patet in cibus artificum libus. Sed De⁹ est agēs p̄ intellectum. Ergo à quodā principi-

li. 4. phis. tex. 99. to. mo. 2.

lib. 8. tex. 10. tom. 2.

Q. 4. artic. 8. & q. 4. artic. 2.

22X

247

Locis supra art. 1. adduc.

li. 1. de cœmundus sit factus ex nihilo. Et sic habet esse post non esse. Ergo oportet quod esse incepit.

¶ 3 Præterea, Omne quod operatur per intellectū, à quodā principio operat, vt patet in cibus artificum libus. Sed De⁹ est agēs p̄ intellectum. Ergo à quodā principi-

quod melius est multo magis quam natura. Ergo in rebus a Deo conditis nihil malum inuenitur. Sed contra est, quod secundum hoc remouentur omnes prohibitiones & poena, quae non sunt nisi malorum.

RESPONDEO dicendum, quod sicut supra dictum est, perfectio vniuersi requirit inaequalitatem esse rebus, ut omnes bonitatis gradus impleantur. Est autem vnus gradus bonitatis, ut aliquid ita bonum sit, ut non quod deficere possit. Alius autem gradus bonitatis est, ut sic aliquid bonum sit quod a bono deficere possit, etiam gradus in ipso esse inueniunt. Quaedam enim sunt, quae suum esse amittere non possunt, ut incorruptibilia, & quaedam vero sunt, quae amittere possunt, ut corruptibilia. Sicut igitur perfectio vniuersitatis rerum requirit, ut non solum entia incorruptibilia, sed etiam corruptibilia: ita perfectio vniuersi requirit, ut sint quaedam quae a bonitate deficere possunt, ad quae sequitur ea interdum deficere. In hoc autem consistit ratio mali, ut scilicet aliquid deficiat a bono. Unde manifestum est quod in rebus malum inuenitur, sicut & corruptio. Nam & ipsa corruptio malum quoddam est.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod malum distat ab ente simpliciter, & non ente simpliciter, quia neque est sicut habitus, neque sicut pura negatio, sed sicut privatio.

AD SECUNDUM dicendum, quod sicut dicitur in 5. meta. 11. 5. meta. 3.

AD SECUNDUM dicendum, quod malum distat ab ente simpliciter, & non ente simpliciter, quia neque est sicut habitus, neque sicut pura negatio, sed sicut privatio. Alio modo dicitur eas quod significat veritatem, & positionem, quae in compositione consistit eius nota est, hoc verbu est. Et hoc est ens, quod respondetur ad questionem an est. Et sic caecitate dicimus esse in oculo, vel quam coque aliam privationem. Et hoc modo etiam malum dicitur ens. Propter huius autem distinctionis ignorantiam, aliqui considerantes quod aliqui res dicuntur mala, vel quod malum dicitur esse in rebus: crediderunt quod malum esset res quaedam.

AD TERTIUM dicendum, quod Deo & natura, & quocumque agentis facit quod melius est in toto: sed non quod melius est in vnaquaque parte, nisi per ordinem ad totum, ut supra dictum est. Ipsum autem totum, quod est vniuersitas creaturarum, melius & perfectius est, si in eo sint quaedam quae a bono deficere possunt: quae interdum deficiunt, Deo hoc non impediens. Tum quia prudentia non est naturalis destruere, sed saluare: ut Dionysius dicit, cap. de diuin. nomina. Ipsa autem natura reru hoc habet, ut quae deficere possunt, quodque deficiant. Tum quia, ut dicit Augustinus in Enchir. Deus est adeo potes, quod etiam bona potest facere de malis. Unde multa bona tollerentur si Deus nullum malum permitteret esse. Non enim generaretur ignis nisi corrumperetur aer. Neque conseruaretur vita leonis, nisi occideretur princeps, & patientia sufferens, si non esset iniquitas.

AD QVARTUM dicendum, quod propheta imprecat, ut huius illi qui dicunt id quod est bonum secundum quod est bonum esse malum: hoc autem non sequitur ex praemis, ut per praedicta patet.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, quod malum corrumpat totum bonum. Vnum enim contrarium totaliter corrumpit per aliud. Sed bonum & malum sunt contraria. Ergo malum potest corrumpere totum bonum.

RESPONDEO dicendum, quod malum non potest totaliter consumere bonum.

subjecto, est malum. Si ergo malum sit in bono sicut in subiecto, dicitur quod bonum sit malum, contra id quod dicitur Blasi. 5. de 2. qui dicitis malum bonum, & bonum malum.

RESPONDEO dicendum, quod Augustinus dicit in Enchir. quod malum non est nisi in bono.

RESPONDEO dicendum, quod sicut dictum est: malum importat remotionem boni. Non autem qualibet remotione boni malum dicitur. Potest enim accipi remotione boni & priuatione & negatiue. Remotio igitur boni negatiue accepta mali ratione non habet. Alioquin sequeretur ea quae nullo modo sunt, mala esse. Et iterum, quod quilibet res esset mala ex hoc, quod non haberet bonum alterius rei, utpote quod homo esset malus: quia non haberet velocitatem caprae, vel fortitudinem leonis, sed remotio boni priuatione accepta malum dicitur: sicut priuatio visus caecitas dicitur. Subjectum autem priuationis & formae est vniuersum & idem, scilicet ens in potentia: siue sit ens in potentia simpliciter, sicut materia prima, quae est subiectum formae substantialis & priuationis oppositae: siue sit ens in potentia quod est in actu simpliciter, ut corpus diaphanum, quod est subiectum tenebrarum & lucis. Manifestum est autem quod forma per quam aliquid est actu, perfectio quod est, & bonum quoddam, & sic omne ens in actu bonum quoddam est. Et similiter omne ens in potentia, quod est huiusmodi bonum quoddam est in quod habet ordinem ad bonum. Sicut enim est ens in potentia, ita & bonum in potentia. Relinquitur ergo quod subiectum mali sit bonum.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod Dionysius intelligit malum non esse in existentibus sicut partem, aut sicut proprietatem naturalem alicuius existentis.

AD SECUNDUM dicendum, quod non ens negatiue acceptum, non requirit subiectum: sed priuatio est negatio in subiecto: ut dicitur in 4. Metaph. Et tale non ens est malum.

AD TERTIUM dicendum, quod malum non est sicut in subiecto in bono quod ei opponitur, sed in quodam alio bono. Subiectum enim caecitatis non est visus, sed animus. Videatur (ut Augustinus dicit) hic fallere dialecticorum regula: quod dicit contraria simul esse non posse. Hoc tamen intelligendum est secundum communem acceptionem boni & mali: non autem secundum quod specialiter accipitur hoc bonum, & hoc malum. Album autem & nigrum, dulce & amarum, & huiusmodi contraria non accipiuntur nisi specialiter: quae sunt in quibusdam generibus determinatis. Sed bonum circuit omnia genera. Unde vnum bonum potest simul esse cum priuatione alterius boni.

AD QVARTVM dicendum, quod propheta imprecat, ut huius illi qui dicunt id quod est bonum secundum quod est bonum esse malum: hoc autem non sequitur ex praemis, ut per praedicta patet.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum malum corrumpat totum bonum.

AD QVARTVM sic proceditur. Videtur, quod malum corrumpat totum bonum. Vnum enim contrarium totaliter corrumpit per aliud. Sed bonum & malum sunt contraria. Ergo malum potest corrumpere totum bonum. 2. Praeterea, Augustinus dicit in Enchir. quod malum nocet in quantum addimat bonum. Sed bonum est sibi simile, & vniiforme. Ergo totaliter tollitur per malum. 3. Praeterea, Malum quod semper nocet, & aufert bonum. sed illud a quo semper aliquid aufertur, quandoque consumitur, nisi sit infinitum: quod non potest dici de aliquo bono creato. Ergo malum consumit totaliter bonum. SED CONTRA est quod Augustinus dicit in Enchir. quod malum non potest totaliter consumere bonum. RESPONDEO dicendum, quod malum non potest totaliter consumere bonum.

Ench. c. 14. ante medium to. 3. art. 1. huius quatuor.

260

Ad cuius euentum considerandum est, quod est triplex bonum. Quoddam, quod malum totaliter tollit, & hoc est bonum oppositum malo. Sicut lumen totaliter tollit tenebras tollit, & visus totaliter tollit, nec dimittitur, sed bonum quod est subiectum mali. Non enim per tenebras aliquid de substantia aeris diminuit. Quoddam vero bonum est quod diminuit quod est malum, sed non totaliter tollit, & hoc bonum est habitus subiecti ad actum. Diminutio autem huius boni non est accipienda per subtractionem, sicut est diminutio in quantitibus, sed per missionem, sicut de diminutio in qualitibus & formis. Remissio autem huius habitus est accipienda e contrario intentioni ipsius. Et intendit enim huius habitus per dispositiones quibus materia praeparatur ad actum: quod quanto magis multiplicatur in subiecto, tanto magis habitus est ad recipiendam perfectionem & formam. E contra remittitur per dispositiones suas. Quae quanto magis multiplicatae sunt in materia & magis intentione, tanto magis remittitur potentia ad actum. Si igitur contrariae dispositiones in infinitum multiplicari & intendi non possunt, sed vltima ad certum terminum, neque habitus praedicta in infinitum diminuit vel remittitur, sicut patet in qualitatibus actibus & passibus elementorum. Frigiditas enim & humiditas, per quae diminuit siue remittit habitus materiae ad formam ignis, non potest multiplicari in infinitum. Si vero dispositiones praedictae in infinitum multiplicari possunt, & habitus praedicta in infinitum diminuitur vel remittitur, non totaliter tollitur: quae semper manet in sua radice, quae est substantia subiecti, sicut fit in infinitum interponantur corpora opaca inter solem & aere, in infinitum diminuetur habitus aeris ad lumem: nunquam tamen manente aere tollitur totaliter, quod semper manet suam esse diaphanum. Sicut in infinitum potest fieri additio in peccatis, per quae semper magis ac magis inuenitur habitus asae ad gratiam. Quae quidem peccata sunt quasi obstacula interposita inter nos & Deum, semper illud lta. 59. cap. Peccata nostra dimiserunt inter nos & Deum. Neque tamen tollitur totaliter ab asae praedicta habitus, quae consequitur naturam ipsius.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod bonum quod opponitur malo totaliter tollitur: sed alia bona non totaliter tolluntur, ut dictum est.

AD SECUNDVM dicendum, quod habitus praedicta est in medio inter subiectum & actum. Unde ex ea parte qua attingit actum diminuitur per malum: sed ex ea parte qua tenet se cum subiecto, remanet. Ergo licet bonum in se sit simile: ut per comparisonem eius ad diuersa, non totaliter tollitur, sed in parte.

AD TERTIUM dicendum, quod quidam imaginantes diminutionem boni praedicti ad similitudinem diminutionis quantitatis dixerunt, quod sicut continua diuiditur in infinitum facta diuisioe, sic eandem proportionem, ut puta quod accipiat medium medium, vel tertium tertij: sic in proposito accidit. Sed haec ratio hic locum non habet, quia in diuisione, in qua haec ratio non habet, semper subtrahitur minus. Minus enim est medium medium, quod medium totius. Sed semper peccatum non de necessitate minus diminuit de habitate praedicta, quod praecedens, sed forte aut aequaliter, aut magis. Dicendum est ergo, quod licet ista habitus sit quoddam finitum, diminuitur in infinitum, non per se, sed per accidens, semper quod est dispositio: nec etiam in infinitum augentur, ut dictum est.

ARTICVLVS V.

Vtrum malum sufficiens diuidatur per poenam & culpam.

AD QVINTVM sic proceditur. Vtrum malum sufficienter diuidatur per poenam & culpam. Ois enim defectus malum quoddam esse videtur. Sed in oibus creaturis est quodam defectus, quod scilicet esse conseruare non possunt, qui tamen nec poena, nec culpa est. Non ergo sufficienter malum diuiditur per poenam & culpam. 2. Praeterea, in rebus irrationalibus non inuenitur.

Sum. S. Thom. 2. 1. 1. 4.

tut culpa nec poena, inuenitur tamen in eis corruptio & defectus, quae ad rationem mali pertinent. Ergo non omne malum est poena vel culpa.

3. Praeterea, Tentatio quoddam malum est. Nec tamen est culpa, quia tentatio cui non consentitur, non est peccatum, sed materia exerecendae virtutis, ut dicitur in gloria. Cor. 12. Nec etiam poena, quia tentatio praedicta non est peccatum, sed poena aut subsequitur insufficienter ergo malum diuiditur per poenam & culpam.

SED CONTRA videtur, quod diuisio sit superflua. Vnde enim Augustinus dicit in Enchir. malum dicitur quae in gloria nocet. Quod autem nocet, poenale est. Omne ergo malum sub poena continetur.

RESPONDEO dicendum, quod malum (sicut supra dictum est) est priuatio boni, quod in perfectione & actu consistit principaliter & per se. Actus autem est duplex, primus & secundus. Actus quod est primus est forma & integritas rei. Actus autem secundus est operatio. Coniungit ergo malum esse dupliciter. Vno modo per subtractionem forme, aut alicuius partis, quae requirit ad integritatem rei, sicut caecitas malum est, & carere membro. Alio modo per subtractionem debite operationis: vel quod non est, vel quae debet esse in modo & ordine non habet. Quia vero bonum simpliciter est obiectum voluntatis, malum quod est priuatio boni per speciale rationem, inuenitur in creaturis rationalibus habentibus voluntatem. Malum igitur est per subtractionem forme & integritatis rei, habet rationem poenae: & per subtractionem operatio, quod est diuina praedicta & iustitia subdant, ut supra ostensum est.

* De ratione. n. poena est quod sit irria voluntatis. Malum autem quod consistit in subtractione debite operationis in rebus voluntariis, habet rationem culpae. Hoc enim imputatur alicui in culpam, cum deficiat a perfecta actione: cuius Deus est semper voluntatem. Sic igitur omne malum in rebus voluntariis consideratum est poena vel culpa.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod quia malum priuatio est boni & non negatio pura, ut dictum est supra, non omne defectus boni est malum, sed defectus boni quod non natu est, & debet haberi. Defectus enim visus in lapide, sed in animali: quia contra rationem lapidis est quod visum habeat. Si tamen contra rationem creaturae est quod in esse conseruetur a seipso, quia idem dar esse & conseruetur. Unde iste defectus non est malum creaturae.

AD SECUNDVM dicendum, quod poena & culpa non diuiduntur malum simpliciter, sed malum in rebus voluntariis.

AD TERTIUM dicendum, quod tentatio potest importat puocationem ad malum, semper malum culpa est in tentante: sed in eo quod tentatur non est proprie nisi semper quod aequaliter immutatur. Sic enim actio agentis est in patiente. Sicut autem quod tentatur immutatur in malum a tentante, incidit in culpam.

AD QVARTVM dicendum, quod de ratione poenae est quod nocet agentem in seipso. Sed de ratione culpae est, quod nocet agentem in sua actione. Et sic videtur sub malo continetur semper quod habet rationem nocementi.

ARTICVLVS VI.

Vtrum habeat plus de ratione mali poena quam culpa.

AD SEXTVM sic proceditur. Vtrum habeat plus de ratione mali poena quam culpa. Culpa enim se habet ad poenam, ut meritum ad premium. Sed premium habet plus de ratione boni quam meritum, cuius sit finis eius. Ergo poena plus habet de ratione mali, quam culpa.

2. Praeterea, Illud est maius malum quod opponitur maiori bono. Sed poena sicut dictum est, opponitur bono agentis, culpa autem bono actionis. Cum ergo melius sit agens quam actio, ut per se videtur, poena, quam culpa.

3. Praeterea, Ipsa priuatio finis poena quoddam est, quae est carentia visibilis diuinae. Malum autem culpa est per priuationem ordinis ad finem: ergo poena est maius malum quam culpa.

Sum. S. Thom. 2. 2. 2. 1. 1. 3. ar. 2. q. 159. ar. 1. co. de poenam, ut meritum ad premium. Sed premium habet plus de ratione boni quam meritum, cuius sit finis eius. Ergo poena plus habet de ratione mali, quam culpa. 2. con. & ma. q. 1. art. 5. art. 5. art. 5. art. 5.

Q. 47. art. 2.

265

11. 5. meta. 3.

203 c

Q. 47. art. 2

c. 4. non multu remota ante finem.

Enchir. ca. 11. circa princip. ex c. 100. in finalibus. & patientia sufferens, si non esset iniquitas.

136

254

2. di. 34. q. 2. art. 2. Et de diu. no. quod malum non est existens, neque in existens. Ergo malum non est in bono sicut in subiecto. & mal. q. 2. Praeterea, Malum non est ens: bonum vero est ens. Sed non ens non requirit ens, in quo sit sicut in subiecto. Ergo nec malum requirit bonum, in quo sit sicut in subiecto.

276.

7c. 4. par. 4

In glossa ordinaria. ibi. Super id. Ne mat. gaudere uelationem. Enchir. c. 12. fo. 3. de 3. huius quatuor.

12. fo. 3. de 3. huius quatuor.

Ar. 3. huius quatuor.

Q. 22. ar. 2.

259

257

2. 2. q. 159. ar. 1. co. de poenam, ut meritum ad premium. Sed premium habet plus de ratione boni quam meritum, cuius sit finis eius. Ergo poena plus habet de ratione mali, quam culpa. 2. con. & ma. q. 1. art. 5. art. 5. art. 5. art. 5.

Art. pced.

Vtrum Angelus sit omnino incorporeus.

PRIMUM sic proceditur. Vñ, qd Angelus non est omnino incorporeus. Illud enim quod est incorporeum solummodo ad nos, non quod ad Deum, non est incorporeum simpliciter. Sed Damascenus dicit in lib. 2. qd Angelus incorporeus & immaterialis dicitur quantum ad nos: sed comparatur ad Deum corporeus & materialis inuenitur. Non ergo est incorporeus simpliciter.

PRÆTEREA, nihil mouetur nisi corpus, vt probatur in 6. physicorum. Sed Damascenus dicit ibidem, qd Angelus est substantia intellectualis semper mobilis. Angelus ergo est substantia corporea.

PRÆTEREA, Ambrosius dicit in libro de spiritu sancto, qd creatura certis suis naturis circumscribitur. Circa scribitur autem primum est corpus. Ergo omnis creatura est corporea. Angeli autem sunt Dei creaturae, vt patet in Psalm. 148. Laudate Deum omnes Angeli eius. Et postea subditur: Qui ipse dixit & facta sunt, ipse mandauit & creata sunt. Ergo angeli sunt corporei.

SED CONTRA est, quod dicitur in Psalm. 103. Qui facit Angelos suos spiritus.

RESPONDENDO dicitur, qd necesse est ponere aliquas creaturas incorporeas. Id enim quod proprie in rebus creatis Deus intendit, est bonum, quod consistit in assimilatione ad Deum. Perfecta autem assimilatio effectus ad causam attenditur: qui effectus imitatur causam secundum illud quod causa producit effectum, sicut calidum facit calidum. Deus autem creaturam producit in intellectu & voluntatem, vt ostensum est. Unde ad perfectionem in vniuersi requiritur, qd sint aliquae creaturae intellectuales. Intelligere autem non potest esse actus corporis, nec alicuius virtutis corporeae, qa ea corpus determinat ad hoc & nunc. Unde necesse est ponere ad hoc quod vniuersum sit perfectum, qd sit aliqua incorporea creatura. Antiqui autem ignorantis vim intelligendi, & non distinguendis inter sensum & intellectum, nihil esse existimauerunt in mundo, nisi quod sensu & imaginatione apprehendi potest. Et qa sub imaginatione non cadit, nisi corpus existimauerunt quod nullus ens esset nisi corpus, vt Philosophus dicit in 4. physicorum. Et ex his processit Sadduceorum error, dicens nisi non esse spiritum. Sed hoc ipsum quod intellectus est aliter sensu rationabiliter ostendit esse aliquas res incorporeas a solo intellectu comprehensibiles.

AD PRIMUM ergo dicitur, quod substantie incorporeae medium sunt inter Deum & creaturas corporeas. Medium autem comparatum ad vnum extremum, vt alterum extremum, sicut tepidum comparatum calido, vt frigidum: & hactenus dicitur quod angeli Deo comparati, sunt materiales & corporei, non quod in eis sit aliquid de natura corporea.

AD SECUNDUM dicitur, quod motus ibi accipitur prout intelligitur, & velle motus quod dicitur. Dicitur ergo angelus substantia semper mobilis: qa semper est actu intelligens, non quocumque actu & quocumque potentia, sicut nos. Unde patet quod procedit ex equiuoco.

AD TERTIUM dicitur, quod circumscribi terminis localibus est primum corporis, sed circumscribi terminis essentialibus, est esse cuiuslibet creaturae tan corporali qd spiritali. Unde dicit Ambr. in libro de spiritu sancto, quod licet quidam locis corporalibus non contingantur, circumscriptione in substantia non carent.

ARTICVLVS II.

Vtrum Angelus sit compositus ex materia & forma.

SECUNDUM sic proceditur. Vñ, qd Angelus est compositus ex materia & forma. Ostenditur quod consistitur sub aliquo genere est compositus ex genere & differentia: quae adueniens generi, constituit speciem. Sed genus suauiter ex materia, differentia vero est forma, vt patet in 8. Metaphysica. Ergo omne quod est in

est in genere, est compositus ex materia & forma. Sed Angelus est in genere substantiae. Ergo est compositus ex materia & forma. PRÆTEREA, in quocumque existunt proprietates materiae, ibi inuenitur materia. Proprietates autem materiae, sunt recipere & subsistere. Unde dicit Boetius in libro de trin. quod forma simplex subsistere esse non potest. Hoc autem inuenitur in angelo. Ergo Angelus est compositus ex materia & forma.

PRÆTEREA, Forma est actus. Quod ergo est forma tantum, est actus purus. Sed Angelus non est actus purus. Hoc enim solius Dei est. Ergo non est forma tantum, sed habet formam in materia.

PRÆTEREA, Forma proprie limitatur & finitur per materiam. Forma ergo quod non est in materia, est forma infinita. Sed forma angeli non est infinita, qa omnis creatura finita est. Ergo forma angeli est in materia. SED CONTRA est, quod dicitur in 4. cap. de di. in. quod prima creatura dicitur incorporea, ita & immateriales intelliguntur.

RESPONDENDO dicitur, qd iam ponuntur angelos esse compositos ex materia & forma: & hanc opinionem afferunt autem Auicenna. in libro fontis vitae. Supponit enim quod quantum distinguuntur secundum intellectum, sint etiam in rebus distincta: in substantia autem incorporea intellectus apprehendit aliquid per quod distinguitur a substantia corporea, & aliquid per quod cum ea conuenit. Unde ex hoc vult concludere quod illud per quod differunt substantia incorporea a corporea, sit ei quasi forma: & illud quod subijcitur huic formae distinguetur quasi commune, sit materia eius. Et propter hoc ponit, quod eadem est materia vniuersalis spiritalium & corporalium: vt intelligatur quod forma incorporeae & substantiae, sic fit impressa in materia spiritalium, sicut forma quantitatibus est impressa in materia corporalium. Sed primo aspectu apparet esse impossibile vna esse materia spiritalium & corporalium. Non enim est possibile quod forma spiritalis & corporalium recipiatur in vna parte materiae: qa sic vna & eadem res numero esset corporalis & spiritalis. Unde relinquatur quod alia pars materiae sit quae recipiat formam corporalem, & alia quae recipiat formam spirituale. Materia autem diuiditur in partes non conueniunt, nisi secundum quod intelligitur sub quantitate: qua remota remanet substantia indiuisibilis, vt dicit in 1. physicorum. Sic igitur relinquatur quod materia spiritalium sit substantia subiecta quantitati, quod est impossibile. Impossibile est ergo quod vna sit materia corporalium & spiritalium. Sed adhuc vltimus in possibile est quod substantia intellectuales habeat qualicumque materia. Operatio enim cuiuslibet rei est secundum modum substantiae eius. Intelligere autem est operatio penitus immaterialis. Quod est ei obiecto apparet, a quo actus quilibet recipit speciem & rationem. Sic enim vnum quodque intelligit in quantum a materia abstrahitur qa forma in materia sunt indiuisibiles forae, quas intellectus non apprehendit secundum huiusmodi. Unde relinquatur, quod substantia intellectus est omnino immaterialis. Non est autem necessarium quod ea quae distinguuntur secundum intellectum, sint distincta in rebus, quia intellectus non apprehendit res secundum modum rerum, sed secundum modum suum. Unde res materiales, quae sunt infra intellectum nostrum, simpliciori modo sunt in intellectu nostro, quae sunt in seipsis. Substantia autem angelicae sunt supra intellectum nostrum. Unde intellectus noster non potest attingere ad apprehendendum eas secundum quod sunt in seipsis, sed per modum suum secundum quod apprehendit res compositas. Et sic etiam apprehendit Deum, vt supra dictum est.

AD PRIMUM ergo dicitur, quod differentia est, quae constituit speciem. Vnum quodque autem constituitur in specie, secundum quod determinatur ad aliquem specialem gradum in entibus. quia species rerum sunt sicut numeri, quae differunt per additionem & subtractionem

Sum, S. Thom. Par. 1.

unitatis, vt dicitur in 8. Metaphysica. In rebus autem materialibus aliud est quod determinat ad specialem gradum, scilicet forma, & aliud quod determinat ad materialem. Unde ab alio sumit genus, & ab alio differentia. Sed in rebus immaterialibus non est aliud determinans & determinatum, sed vnaquaeque; quae earum secundum seipsam tenet determinatum gradum in entibus. Et ideo genus & differentia in eis non accipiuntur secundum aliud & aliud, sed secundum vnum & idem. Quae differunt secundum considerationem nostram. In quantum enim intellectus noster considerat illam rem vt in determinata, accipitur in eis ratio generis: in quantum vero considerat vt determinate, accipitur ratio differentiae.

AD SECUNDUM dicitur, quod ratio illa ponitur in libro fontis vitae, Et esset necessaria si idem esset modum recipit in intellectu, & quo recipit materia. Sed hoc patet esse falsum. Materia enim recipit formam, vt secundum ipsa constituitur esse alicuius speciei, vel aeris, vel ignis, vel cuiuscumque alteri. Sic autem in intellectu non recipit formam: alioquin verificaretur opinio Empedocleae, quod posuit quod terra cognoscitur, & ignis igne. Sed forma intelligibilis est in intellectu, secundum ipsam rationem formae: sic enim cognoscitur ab intellectu. Unde talis receptio non est receptio materiae, sed est receptio substantiae immaterialis.

AD TERTIUM dicitur, quod licet in angelo non sit compositio formae & materiae, est tamen eo actus & potentia. Quod quidem manifestum potest esse ex consideratione rerum materialium. In quibus inuenitur duplex compositio. Prima quidem formae & materiae: ex quibus constituitur natura aliqua. Natura autem sic composita non est suum esse, sed est actus eius. Unde ipsa natura comparat ad suum esse sicut potentia ad actum. Subtraha ergo materia, & positio quae ipsa forma subsistat non in materia, adhuc remanet. Comparatio forma ad ipsam esse, vt potentia ad actum. Et talis compositio intelligenda est in angelis. Et hoc est quod a quibusdam dicitur, quod angelus est compositus ex quo est & quod est vel ex esse, & quod est e, vt Boetius dicit. Nam quod est, est ipsa forma subsistens. Ipsum autem esse, ex quo substantia est, sicut cursus esse quo currens currit. Sed in Deo non est aliud esse & quo est: vt supra ostensum est. Unde solus Deus est actus purus.

AD QUARTUM dicitur, quod omnis creatura ergo finita simpliciter in quantum esse eius non est absolute subsistens, sed limitat ad naturam aliquam cui aduenit. Sed nihil prohibet aliquam creaturam esse secundum quod in finitum. Creatura autem materiales habeat infinitam ex parte materiae: sed finitatem ex parte formae, quae limitat per materiam in qua recipit. Substantia autem immateriales creatae, sunt finitae secundum suum esse, sed finitae secundum quod eorum forma non sunt receptae in alio e, sicut si diceremus albedinem separatam existentem esse infinitam quantum ad rationem albedinis: quia non contrahitur ad aliquod subiectum. Et sic tamen eius esset finitum, qa determinatur ad aliquam naturam specialem. Et propter hoc dicitur in libro de causis, quod intelligentia est finita superioris in quantum, sicut recipit esse a suo superiori: sed est infinita inferioris, in quantum non recipit in aliqua materia.

ARTICVLVS III.

Vtrum angeli sint in aliquo magno numero.

AD TERTIUM sic procedit. Videtur, quod angeli non sint in aliquo magno numero. Numerus enim specierum quantitatibus est, & sequitur diuisionem continuam. Hoc autem non potest esse in angelis, cum sint incorporei vt ostensum est. Ergo angeli non possunt esse in aliquo magno numero. PRÆTEREA, quanto aliquid est magis propter quod vniuersum, tanto minus est multiplicatum, vt in numeris apparet. Natura autem angelica iterum alias naturas creatas est Deo propinquior. Cum ergo Deus sit maximè vnus videtur quod natura angelica inueniatur minimè de multitudine. PRÆTEREA, Proprius effectus separatarum substantiarum videtur esse motus corporum caelestium. Sed motus corporum caelestium sunt secundum aliquem determinatum numerum paucum, qui a nobis apprehendi potest.

Q. 11. ar. 3. & 14. ar. 3.

Q. 2. ar. 3.

Q. 47. ar. 3.

253
254

54 a
255

Art. huius
quest.

Q. 14. ar. 8. & q. 19. ar. 4.

11. 4. Phys. text. 52. & 57. to. 2.

tex. 15. videtur haberi. to. 2.

278
lib. 1. de spiritu sancto. c. 7.

2. diff. 8. q. 5. art. 1. & 2. c. c. 49. & 50. & 51. art. 1. & 2. q. 6. & op. 95. & op. 15. c. 3. 5. 6. 7. 8. & 18. & op. 30. li. 6. & 9. & opu. 42. r. 4. & 5.

Q. 3. art. 3. ad 1.

8. Met. tex. 10. tom. 3. 71 d 441 d 264 a

366 a

li. r. de animalia, apud Arist. tex. 25. tom. 1.

366 c

q. 3. art. 4.

36

263

Et in di. 3. qd. r. ar. 3. Et 2. cōc. 91. & 92. Er po. q. 6. ar. 6 cor. fi. & opu. f. 15. c. 2. 3. & 4. Art. 1. huius quatuor.

Elevata est magnificentia tua sup oculos. Orig. hoc de Deo dicere recusans, de alijs secut' est aliorum opinionem, sicut & in multis alijs deceper' fuit, sequens antiquorum Philosophorum opiniones. Verbu' aut Ber. pot' exponi, q' sp'us creati indigeant corporali infro, no naturaliter vnito, sed ad aliqd assumptio, vt infra dicit. * Augu. aut loquitur non afferendo, sed opinione Platonicozum vtens, qui ponebant esse qdam animalia aerea, quae daemones nominabant.

Art. sequ.

AD SECUNDVM dicendū, q' Gregor. nominat Angelum rationale animal metaphoricē propter similitudinem rationis.

AD TERTIVM dicendū, q' viuificare effectiue simplr perfectionis est: Vnde & Deo conuenit, sm illud i. Reg. 2. Dns morti facit & viuificat, sed viuificare formaliter est substantia, quae est pars alicuius naturae, & non habentis in se in tegra naturā sp'ei. Vnde substantia intellectualis, q' non est unita corpori, est perfectior q' ea quae est corpori vnita.

267

ARTICVLVS II.

Virum Angelū assumptū corpore.

AD SECUNDVM sic procedit. Vt q' Angeli non assumunt corpora. In opere. n. angeli nihil est superfluum, sicut neq; in opere naturae. Sed superfluum esset si angeli corpora assumerent. Angelus enim non indiget corpore, cu' eius virtus oim virtute corporis excedat. Ergo angelus no assumit corp'.

Art. pced.

¶ 2 Præterea, Ois assumptio ad aliquā vniouē terminat: q' assumere d' quasi ad se sumere. Sed corpus no vnif angelo ut forma, sicut dicit' est. Ex eo aut q' vnif sibi vt motori, no d' assumi: alioquin loqueret' q' omnia corpora mota ab angelis essent ab eis assumpta. Ergo angeli non assumunt corpora.

¶ 3 Præterea, Angeli no assumunt corpora de terra vel aqua: quia non subito disparerent. Neq; iteru' de igne: quia cōburerent ea quae contingerent. Neq; iterum ex aere: quia aer infigurabilis est, & incolorabilis. Ergo angeli corpora non assumunt.

lib. 15. de Ciuit. Dei. c. 23. circa 16. ca. 29. tom. 5.

SED CONTRA est, q' Aug. dicit 15. de Ciuit. q' angeli in assumptis corporib' Abrahæ apparuerūt. RESPONDEO dicendū, q' quidam dixerūt acceptū. RESPONDEO dicendū, q' quidam dixerūt acceptū. RESPONDEO dicendū, q' quidam dixerūt acceptū.

Art. pced.

& art. 1. q. 30.

AD PRIMVM ergo dicendū, q' angeli non indigent corpore assumptio pp seiplos. sed pp nos, vt familiariter cum hoibus conuersando demonstrant intelligibilem societatem quam homines expectat' est eis habendam in futura vita. Hoc aut q' angeli corpora assumpserunt in veteri testō, fuit quoddā figurale indicium, q' verbum Dei assumptū esset corpus humanum. Omnes enim apparitiones veteris testamēti ad illam apparitionem ordinatā fuerunt, qua filius Dei apparuit in carne.

AD SECUNDVM dicendū, q' corpus assumptū vnif angelo, no quidem vt formæ, neq; solum vt motori, sed sicut motori representato q' corp' mobili assumptum. Sicut. n. a sacra scriptura proprietates rerum intelligibilib' sub similitudinibus rerum sensibilium descriptur. Turri corpora sensibilia diuina virtute sic formantur ab angelis, vt cōgruans ad representandum angeli intelligibiles proprietates. Et hoc est angelum assumere corpus.

AD TERTIVM dicendū, q' licet aer in sua raritate manens non retineat figuram neq; color: quā tū condensat, & figurari & colorari pot': sicut patet in nubibus. Et sic angeli assumunt corpora ex aere, condensando ipsum virtute diuina, quantum necesse est ad corporis assumendi formationem.

ARTICVLVS III.

Virum Angelū in corporibus assumptis opera vite exercentem.

AD TERTIVM sic procedit. Vt q' angeli in corporibus assumptis opera vite exercent, angelos. n. veritatis non docet aliqua fictio. Effet aut fictio, si corpus ab eis assumptum qd vniam vt, & opera vite habens, non haberet hmoi. Ergo angeli in assumpto corpore opera vite exercent.

¶ 2 Præterea, In operibus angeli non sunt aliqua frustra: frustra aut in corpore assumpto per angelū formati oculi & nares, & alia sensuum infra, nisi per ea angelus sentiret. Ergo angelus sentit p corp' assumptum. Quod est propriissimum opus vite.

¶ 3 Præterea, Moueri motu processiuo est vnum de operibus vite, vt patet in 2. de anima. Manifeste autem angeli apparent in assumptis corporibus aia. tex. 13. moueri. D' n. Genes 18. q' Abraham simul gradiebatur deducens angelos qui ei apparuerant. Et angelus Tobiae gressu. Nostri viam quae ducit in ciuitatem Medorum iudicet. Nostri & omnia itinera eius frequenter ambulauit. Ergo angeli in corporibus assumptis frequenter exercent opera vite.

¶ 4 Præterea, Locutio est opus viuientis. Sit. n. p vocem, quae est sonus ab ore aialis prolatus, vt d' in 2. de anima. Manifestū est aut ex multis locis scriptura: angelos in assumptis corporib' locutos fuisse. Ergo in corporibus assumptis exercent oga vite.

¶ 5 Præterea, Comedere est proprium opus aialis. Vnde d' post resurrectionem in argumentum resumptæ vite cum discipulis manducauit, vt h' Lucae vlti. Sed angeli in assumptis corporibus apparētes comedebunt, & Abraham eis cibos obtulit: quos tū prius adorauerat: vt h' Gen. 17. Ergo angeli in assumptis corporibus exercent opera vite.

¶ 6 Præterea, Gnare hoīem est actus vite. Sed hoc competit angeli in assumptis corporibus. D' enim Genes. 6. Postq' ingressi sunt filij Dei ad fil. hoīum: illaq; gen. isti sunt potentes a seculo viri famosi. Ergo angeli exercent opera vite i corporib' assumptis.

SED CONTRA, Corpora assumpta ab angelis, non viuunt, ut supra dictum est. * Ergo nec opera vite per eos exerceri possunt.

RESPONDEO dicendū, q' quædā opa viuientium hnt aliquid cōe cum alijs operibus. Vt locutio, q' est opus viuientis, cōuenit cu' alijs sonis in animatorū, inquantū est sonus: & pgressio cu' alijs motibus, inquantū est motus. Quantū ergo ad id quod est cōe vtriusq; operibus, pnt opera vite fieri ab angelis per corpora assumpta: non aut quātū ad id quod est proprium viuientium: quia sm Philosophum in lib. de som. * & vig. cuius est potentia, eius est actio. Vnde nihil pot' h're opus vite quod non habeat vitā, quae est potentiale principium talis actionis.

AD PRIMVM ergo dicendū, q' sicut non est q' veritatem, q' in scriptura intelligibilia sub figuris sensibilib' describunt: q' hoc non d' ad astruendū q' intelligibilia sūt sensibilia, sed q' figuras sensibilib' proprietates intelligibilib' sm similitudine quadam dantur intelligi: ita non repugnat veritati sanctorum angelorum, q' per corpora ab eis assumpta

268

ca. 15. inter principii & mediū.

lib. 8. tex. 84. to. 2.

lib. 2. q' aia. text. 90. tom. 2.

Art. pced. arg. 2. principue.

ca. 1. ante medium. tom. 2.

lib. de Tri. c. 8. & 9. to. 3.

sumpta videntur homines viuentes, licet non sint. Non. n. assumuntur, nisi vt proprietates hominis & opera hominis, spiritualia, sicut angelorū, & eorū spiritualia opera designent. Quā no ita cōgruē fieret, si veros homines assumerent: q' proprietates eorum ducerent in ipsos homines, non in angelos.

AD SECUNDVM dicendū, q' sentire est totaliter opus vite. Vt nullo modo est dicendum, q' angeli per organa assumptorum corporū sentiant: nec tū sensu sunt formata. Non. n. ad hoc sunt formata, vt per ea sentiant, sed ad hoc vt per hmoi organa virtutes spirituales angelorū designent: sicut p oculū de signat virtus cognitiua angeli, & p alia membra alia ei' virtutes, vt Dion. * docet vlt. ca. eaz. Hierar.

AD TERTIVM dicendū, q' motus q' est a motore cōuenit, est proprium opus vite. Sic aut no mouentur corpora assumpta ab eis. q' angeli no sunt eorum formæ. Mouentur tū angeli p accidens, motis hmoi corporibus: cum sint in eis sicut motores in mobilibus, & ita sunt hic, q' no alibi. Quod de Deo dici non pot'. Vnde licet Deus no moueat motis hmoi in q'bus est: q' a ubiq; est: angeli tū mouent' p accidens ad motum corporū assumptorum. Non aut ad motum corporum celestiu: etiam si sint in eis sicut motores in mobilibus: q' a corpora celestia no recedunt de loco sm totū. Nec determinat spiritui mouenti orbē locus sm aliquam determinatam partē substantia orbis, q' nunc est in oriente, nunc in occidente, sed sm determinatum situm: quia semper est in oriente virtus mouens, ut d' in 8. Physic. *

AD QVARTVM dicendū, q' angeli pnt loquū p corp' assumpta, sed ē aliqd simile locutioni, in qua vtriusq; sonos in aere si miles uocibus humanis.

AD QVINTVM dicendū, q' nec est comedere, pprie loquendo, angelis conuenit, q' a comestio importat summionē cibi cōuertibilis in substantiam comedentis. Et quamuis in corpus Christi post resurrectionē cibis no cōuerteret, sed resolveret in p'iacentē materiā: tū Christus habebat corpus talis naturæ, in q' possit cibis cōueri. Vt fuit vera comestio. Sed cibis assumpti ab Angelis nec cōuerterebat in corpus assumptum, neq; corpus illud talis erat natura, i q' possit alimētū cōueri. Vt no fuit vera comestio, sed figuratiua sp'ialis comestionis. Et hoc est qd Angelus dixit Tobie 12. Cū essem uobiscum, uidebar q' dem manducare & bibere, sed ego potu inuisibili, & cibo utor. Abraham aut obtulit eis cibos, existimans eos homines esse, in quibus tū Deum uenerabatur, sicut solet Deus esse in Prophetis, ut Aug. * dicit 16. de Ciuit. Dei.

AD SEXTVM dicendū, q' sicut Aug. dicit 15. de Ciuit. Dei, multi se expertos, uel ab expertis audisse cōfirmat, Syllanos & Faunos (quos uulgus incubos uocat) improbos sape extritus mulierib', & castis expetisse atq; pgressisse cōcubitu. Vt hoc negare impudētē n' Sed Angeli Dei sancti nullo modo sic labi an diluuiū potuerūt. Vt p filios Dei intelligunt filij Seth. q' boni erant. Filias aut hoīum noīat Scriptura eas q' uat' erat de stirpe Cain. Neq; mirādū est q' t' eis gigātes nasci potuerūt. Neq; n. oēs gigātes fuerūt, sed multo plures an diluuiū q' post. Si tū ex coitu demonū aliq' interdū nascunt, hoc no est p semē ab eis decisu, aut a corporibus assumptis, sed p semē alicui' hoīs ad hoc acceptū, utpote, q' idē demon, q' est succubus ad virū, fiat incub' ad mulierē: sicut & aliarū rerū femina assumūt ad aliarū rerū gnationē (ut Aug. dicit 9. de Tri. ut sic ille q' nascit, no sit fil' demonis, sed filius hoīs cuius est semē acceptū.

QVAESTIO LII. DE INDE QUÆRITUR DE LOCO ANGELI. ¶ Et circa hoc queruntur tria.

De comparatione Angelorum ad loca, in tres articulos diuisa.

Primo, utrum Angelus sit in loco. Secundo, utrum possit esse in pluribus locis simul. Tertio, utrum plures Angeli possint esse i eodē loco.

ARTICVLVS PRIMVS.

269

Virum Angelū sit in loco.

AD PRIMVM sic procedit. Vt q' Angelus no sit in loco. Dicit. n. Boet. * in lib. Heb'd. Cōis animi cō 3. art. 1. & ceptio apud sapientes est, incorporalia in loco non 2. & 2. di. esse. Et Arist. in 4. Physic. dicit, q' non oē qd est, est in loco, sed mobile corpus. Sed Angelus no est corpus (ut 5. ensim est. *) Ergo Angelus no est in loco. 19. & quod.

¶ 2 Præterea, Locus est quātitas positioē habēs. Si. r. q. 1. Oē aut qd est in loco, habet aliquē situm: sed habet. * Boet. in re situm non pot' cōuenire Angelo, cum substantia sua sit immunita a quātitate, cuius ppria differētia ne qd est, est positioē habere. Ergo Angelus no est in loco. bonū sit, circa prin

¶ 3 Præterea, Esse in loco est mēsurari loco, & cōtincri a loco, ut patet per Philos. in 4. Physic. Sed Angelus non pot' mēsurari neq; cōtincri a loco: q' 4. Physic. cōtinens est formaliter cōtento, sicut aer aqua: si. text. 45. vt d' in 4. Physic. * Ergo Angelus non est in loco. 8. & 57. to. 2.

SED CONTRA est, qd in collecta dicitur, q' Angelus tui sancti ha. in ea qui nos in pace custodit. RESPONDEO dicendū, q' Angelo cōuenit esse in loco: quia uocē tū d' Angelus esse in loco & text. 119. corpus. Corpus. n. est in loco per hoc, q' applicatur a Phyloco sm contactum dimensioē quantitatis. Quae q' si. text. 35. dem in Angelis non est, sed est in eis quantitas virtualis. e Per applicationem igitur virtutis Angelicæ in collecta aliquem locum qualitercunq; d' Angelus esse in loco corporeo. Et sm hoc patet, q' non oportet dicantari in cere q' Angelus commensuratur loco, vel q' habeat completum in continuo: hoc. n. conuenit corpori locato, nō.

¶ 4 Præterea, Angelus cōuenit esse in loco: q' 4. Physic. cōtinens est formaliter cōtento, sicut aer aqua: si. text. 45. vt d' in 4. Physic. * Ergo Angelus non est in loco. 8. & 57. to. 2.

SED CONTRA est, qd in collecta dicitur, q' Angelus tui sancti ha. in ea qui nos in pace custodit. RESPONDEO dicendū, q' Angelo cōuenit esse in loco: quia uocē tū d' Angelus esse in loco & text. 119. corpus. Corpus. n. est in loco per hoc, q' applicatur a Phyloco sm contactum dimensioē quantitatis. Quae q' si. text. 35. dem in Angelis non est, sed est in eis quantitas virtualis. e Per applicationem igitur virtutis Angelicæ in collecta aliquem locum qualitercunq; d' Angelus esse in loco corporeo. Et sm hoc patet, q' non oportet dicantari in cere q' Angelus commensuratur loco, vel q' habeat completum in continuo: hoc. n. conuenit corpori locato, nō.

¶ 5 Præterea, Angelus cōuenit esse in loco: q' 4. Physic. cōtinens est formaliter cōtento, sicut aer aqua: si. text. 45. vt d' in 4. Physic. * Ergo Angelus non est in loco. 8. & 57. to. 2.

SED CONTRA est, qd in collecta dicitur, q' Angelus tui sancti ha. in ea qui nos in pace custodit. RESPONDEO dicendū, q' Angelo cōuenit esse in loco: quia uocē tū d' Angelus esse in loco & text. 119. corpus. Corpus. n. est in loco per hoc, q' applicatur a Phyloco sm contactum dimensioē quantitatis. Quae q' si. text. 35. dem in Angelis non est, sed est in eis quantitas virtualis. e Per applicationem igitur virtutis Angelicæ in collecta aliquem locum qualitercunq; d' Angelus esse in loco corporeo. Et sm hoc patet, q' non oportet dicantari in cere q' Angelus commensuratur loco, vel q' habeat completum in continuo: hoc. n. conuenit corpori locato, nō.

AD SECUNDVM sic procedit. Vt q' Angelus possit esse in pluribus locis simul. Angelus. n. non est minoris virtutis, q' aia, sed aia est simul in pluribus locis, q' a est tota in qualibet parte corporis, vt August. * dicit. Ergo Angelus potest esse in pluribus locis simul.

¶ 2 Præterea, Angelus est in corpore assumpto, & cum assumat corpus continuū, vt q' sit in qualibet eius parte. Sed sm partes eius considerantur diuersa loca. Ergo Angelus est simul in pluribus locis. * lib. 6. de sa loca. Ergo Angelus est simul in pluribus locis. * Tri. cap. 6. to. 3.

¶ 3 Præterea, Damasc. dicit, q' ubi Angelus operatur, ibi est. Sed aliquando operatur simul in pluribus locis, vt patet de Angelo futuerete Sodomā. Ergo Angelus potest esse in pluribus locis simul. c. 3. Et lib. 1. c. 17. * li. 2. c. 8. circa medium.

RESPONDEO dicendū, q' Angelus est virtutis & essentia finita. Diuina aut virtus & essentia infinita est, & est vniuersalis causa oim, & ideo sua virtute oia contingit, e & nō solū in pluribus locis est, sed ubiq; virtus aut Angeli, q' a finita est, non se extendit ad oia, sed ad aliqd vniū determinatum. Oportet. n. q' quid cōparat' ad vnā virtutē, vt vnū aliqd cōparari ad ipsam. Sicut igit' vniuersum ens cōparat' vt vnū aliqd ad vniuersalē Dei virtutē, ita, & aliqd particulare ens cōparat' vt aliqd vnū ad Angeli virtutē. Vt cum Angelus sit in loco p applicationē virtutis suae ad locū, sequit' q' nō sit ubiq; nec in pluribus locis, sed in vno loco tantum.

¶ 4 Præterea, Angelus est in corpore assumpto, & cum assumat corpus continuū, vt q' sit in qualibet eius parte. Sed sm partes eius considerantur diuersa loca. Ergo Angelus est simul in pluribus locis. * lib. 6. de sa loca. Ergo Angelus est simul in pluribus locis. * Tri. cap. 6. to. 3.

¶ 5 Præterea, Angelus est in corpore assumpto, & cum assumat corpus continuū, vt q' sit in qualibet eius parte. Sed sm partes eius considerantur diuersa loca. Ergo Angelus est simul in pluribus locis. * lib. 6. de sa loca. Ergo Angelus est simul in pluribus locis. * Tri. cap. 6. to. 3.

Circa

De motu locali angelorum in tres articulos diuisa.
CONSEQVENS considerandum est de motu locali angelorum.
Et circa hoc quaeruntur tria.

Primo, vtrum angelus possit moueri localiter.
Secundo, vtrum moueatur de loco ad locum, pertransequendo medium.
Tertio, vtrum motus angeli sit in tpe vel in instanti.

ARTICVLVS PRIMVS.

Primum sic proceditur. Vt, q angelus non possit moueri localiter. Vt n. pbat Philof. in 6. phys. n. nullum impabile mouetur: q a dum ali quid est in termino a quo, non mouet, nec et dum est in termino ad quem, sed tuac mutatus est. Vn relinquit, qd od mouet, du mouet, partem est in termino a quo, & partem in termino ad que. Sed angelus est impabile. Ergo angelus non pot moueri localiter.

Præterea, motus est actus imperfecti, vt dicitur in physico. Sed angelus beatus non est imperfectus. Ergo angelus beatus non mouetur localiter.

Præterea, motus non est nisi pp indigentiam. Sed sanctorum angelorum nulla indigentia. Ergo sancti angeli localiter non mouentur.

SED CONTRA, eiusdem rationis est angelū beatū moueri, & animā beatam moueri. Sed necesse est dicere animā beatam localiter moueri: cum sit articulus fidei, qd Christus fū animam descendit ad inferos. Ergo angelus beatus mouetur localiter.

RESPONDENS dicendum, q ang. beatus pot moueri localiter. Sed sicut esse in loco equiuocē conuenit corpori & angelo: ita et moueri in loco. Corpus enim est in loco in quomodo conuenit in loco, sed comensurat loco. Vn oportet qd motus corporis in loco comensurat loco, & sit m exigentiā eius. Et inde est, qd m conueniat magnitudinis est contiuuitas motus. Et fm prius & postea in magnitudine est prius & posterior in motu locali corporis, vt dicitur in 4. phys. Sed angelus non est in loco vt comensuratus & contentus, sed magis vt continens. Vn motus angeli in loco non oportet qd comensuret loco, nec qd sit fm exigentiā eius, vt habeat contiuuitatē ex loco, sed est motus nō contiuuus. Quia n. angelus nō est in loco, nisi fm contactū virtutis, vt dicitur est: necesse est, qd motus angeli in loco nihil aliud sit, qd uerū contactus diuersorū localū successiuē, & non simul: qd angelus nō pot simul esse in pluribus locis, vt dicitur est. Hmōi autē contactus, nō est necessarius esse contiuuus. Pot aut in hmōi contactibus contiuuitas qdam inueniri: qd vt dicitur est, nihil prohibet angelo assignare locū diuisibile p contactū suę virtutis: sicut corpori assignat locus diuisibilis p contactū suę magnitudinis. Vn sicut corp⁹ successe siue, & non simul dimittit locū in quo prius era qd ex hoc causat contiuuitas in motu locali eius: ita et angelus pot dimittere successiuē locū diuisibile in quo prius erat. Et sic mot⁹ eius erit contiuuus. Et pot et totū locum simul dimittere, & toti alteri loco simul se applicare. Et sic mot⁹ eius nō erit contiuuus.

PRIMUM ergo dicendum, q illa rō dupliciter deficit in proposito. Primo qd qd demonstratione deficit de indiuisibili fm quantitatē, cui rōdet de necessitate locus indiuisibilis. Qd nō pot dici de angelo. Sed quia demonstratio Aristot. procedit de motu contiuuo. Si n. motus nō esset contiuuus, posset dici, q aliquid mouetur dum est in termino a quo, & dū est in termino ad que: qd ipsa successio diuersorū vbi circa eandē rē motus diceretur. Vnde in quocunq; illic vbi esset res illa, posset dici moueri. Sed contiuuitas motus hoc impedit, qd nullum contiuuus est in termino suo, vt patet, q a linea non est in

272

1. di. 17. q. 4. ar. 1. Et opu. 13. c. 18. Et Mat. 28. c. 3. 1. text. 32. Et a text. 86. vsque ad 90.

1. 3. Phys. text. 6. 10.

2.

273

1. di. 17. q. 4. ar. 2. Et quol. 1. q. 3. ar. 2. Et vi. q. 1. ar. 13. 14.

li. 4. Phys. text. 99. 10.

2.

Q. preced. ar. 1.

Q. preced. ar. 2.

Q. preced. ar. 2.

Ar. preced.

lib. 5. text. 22. & li. 6. ex text. 77. li. 4. Phys. text. 99. tom 4.

li. 6. Phys. a princ. i. diuisibilia. Et de indiuisibilibus manifestum est, qd inter quilibet duo pcta sunt infinita puncta media, cum nulla duo pcta consequantur se inuicē sine medio, vt in 6. Physico. pbat. De locis aut diuisibilib⁹ necesse est hoc dicere. Et hoc demonstrat ex motu contiuuo alicuius corporis. Corp⁹ enim mouet de loco ad locū nisi i tēpore, in toto aut tēpore mensuratur motum corporis nō ē accipere duo nūc, qd bus corp⁹ qd mouet, nō sit i tēpore & alio loco. Quia si i vno & eodē loco esset in duob⁹ nūc, sequeretur qd ibi quiesceret: cū

lib. 5. text. 22. & li. 6. ex text. 77. li. 4. Phys. text. 99. tom 4.

40 b 270

est in puncto. Et ideo oportet qd illud qd mouet nō sit totaliter i altero termino, sed mouet, sed partim in vno, & partim in altero. Sed illud ergo qd mot⁹ angeli nō est contiuuus, demōstratur i tēpore. nō pcedit in pposito: sed fm qd mot⁹ angeli ponit contiuu⁹. Sic cōcedi pot qd angulus dum mouet, partim est in termino a quo, & partim i termino ad que: vt tū par tialitas nō referat ad substantiā angeli, sed ad locū, qd in principio sui mot⁹ contiuui angelus est in toto loco diuisibili, a quo incipit moueri. Sed dum est in ipso mouet, est in parte primi loci que deserit. & in parti secūdi loci que occupat. Et hoc qdem qd possit occupare partes duorū locorū, cōpetit angelo ex hoc qd pot occupare locū diuisibile p applicationem suę virtutis, sicut corpus p applicationē magnitudinis. Vnde sequitur de corpore mobili fm locum, quōd sit diuisibile fm magnitudinem: de angelo autem, quōd virtus eius possit applicari alicui diuisibili.

AD SECUNDVM dicendum, quōd motus existētis in potentia est actus imperfecti. Sed motus qui est secundum applicationem virtutis, est existētis in actu: quia virtus rei est secundum quod actu est.

AD TERTIVM dicendum, quōd motus existētis in potentia est ppter indigentiam suā: sed motus existētis in actu nō est ppter indigentiam suā: sed ppter indigentiam alterius. Et hoc modo angelo ppter indigentiam nostram localiter mouetur, fm illud Heb. 1. Omnes sunt administratores spiritus in ministeriū missi ppter eos qui hereditatem capiunt salutis.

ARTICVLVS II.

Vtrum angelus transeat per medium.

AD SECVDVM sic proceditur. Videtur, quōd angelus nō transeat p mediū. Omne enim quōd transeat mediū, prius p rā sit locum sibi equalē, quā motorem. Locus autem equalis angeli, qui est indiuisibilis, est locus punctalis. Si ergo angelus in suo motu pertranseat mediū, oportet quōd numeret puncta in finita suo motu. Quod est impossibile.

PRÆTEREA, angelus est simplicioris substantiæ, qā anima nostra. Sed anima nostra sua cogitatione pot transire de vno extremo i aliud, nō p rāscēdo mediū. possum enim cogitare Galiliā, & postea Syriā, nihil cogitādo de Italia, qd ē in medio. Ergo multo magis angel⁹ pot de vno extremo transire ad aliud, nō p mediū.

SED CONTRA, si angel⁹ mouetur de vno loco ad aliū, quādo est in termino ad que, nō mouetur: sed mutatus est. Sed ante omne mutatiō esse pcedit mutari. Ergo alicubi transire mouebat. Sed nō mouebat dū erat in termino a quo. Mouebat ergo dū erat in medio. Et ita oportet quōd pertranseat mediū.

RESPONDENS dicendum, q sicut supra dictū est. mot⁹ localis angeli pot esse contiuuus, & nō contiuu⁹. Si ergo sit contiuuus, nō pot angelo moueri de vno extremo in alterū quin transeat p mediū: qd vt dicitur in 6. Physico. mediū ē i qd pri⁹ venit, qd contiuue mutā, qd in qd mutā, vltimū. Ordo em prioris & posterioris in motu contiuuo est fm ordinē prioris & posterioris in magnitudine, vt dicitur 4. Physico. Si autē motus angeli nō sit contiuuus, possibile est qd pertranseat de aliquo extremo i aliud, nō p rāscēdo medio. Quod sic patet. Inter quilibet em duo extrema loca sūt infinita loca media: siue accipiantur loca diuisibilia, siue indiuisibilia. Et de indiuisibilibus manifestum est, qd inter quilibet duo pcta sunt infinita puncta media, cum nulla duo pcta consequantur se inuicē sine medio, vt in 6. Physico. pbat. De locis aut diuisibilib⁹ necesse est hoc dicere. Et hoc demonstrat ex motu contiuuo alicuius corporis. Corp⁹ enim mouet de loco ad locū nisi i tēpore, in toto aut tēpore mensuratur motum corporis nō ē accipere duo nūc, qd bus corp⁹ qd mouet, nō sit i tēpore & alio loco. Quia si i vno & eodē loco esset in duob⁹ nūc, sequeretur qd ibi quiesceret: cū

nihil aliud sit quiescere qd in loco eodē esse inunc & pri⁹. Cū igitur inter primum aunc & vltimū temporis mensurantis motū sint infinita nūc, oportet qd inter primū locū a quo incipit moueri, & vltimum locum ad que terminat motus, sint infinita loca. Et hoc sic etiā sensibiliter apparet. Sit em vnum corpus vnius palmi, & sit via p qua tranfit, duoram palmorū: manifestum est qd locus primus a quo incipit motus, est vnius palmi, & locus a que terminat motus, ē alterius palmi. Manifestum est autem, qd quādo incipit moueri, paulatim deserit primū palmū, & subintrat fm. Secundū ergo qd diuiditur magnitudo palmi, fm hoc multiplicatur loca media: quia quodlibet punctū signatū in magnitudine primi palmi ē principiu vnius loci: & punctū signatū in magnitudine alterius palmi ē termin⁹ eiusdē. Vnde, cū magnitudo sit diuisibilis infinitū, & pcta sint etiā infinita in potētia in qualibet magnitudine: sequitur qd inter quilibet duo loca sint infinita loca media. Mobile autē in finitatem mediōrum locorum non consumit, nisi per contiuuitatē motus: quia sicut loca media sunt infinita in potētia, ita & i motu contiuuo ē accipere infinita quādam in potētia. Si ergo motus nō sit contiuuus omnes partes mot⁹ erūt numeratæ i actu. Si ergo mobile quodcūq; moueatur motu non contiuuo sequitur vel non transeat omnia media, vel q actu numeret media in finita. Quod est impossibile. Sic igitur fm qd motus angeli nō est contiuuus, non transeat omnia media. Hoc aut, si moueri de extremo i extremū, & non p mediū, pot conuenire angelo, sed nō corpori: qd corpus mensurat, & continetur sub loco. Vnde oportet qd sequat leges loci in suo motu. Sed substantia angeli nō est subdita loco vt cōtenta, sed ē superior eo vt cōtineas. Vn in potestate ei⁹ est applicare se loco, pot vult vel per mediū vel sine medio.

AD PRIMUM ergo dicendum, q loc⁹ angeli nō accipitur ei equalis fm magnitudinē, sed fm contactū virtutis. Et sic locus angeli potesse esse diuisibilis, & nō semper punctalis. Sed tamen loca media etiā diuisibilia sunt in finita, vt dictum est. Sed contiuuitur per contiuuitatem motus, vt patet ex predicis.

AD SECVDVM dicendum, q angelus dum mouetur localiter, applicat eius essentia diuersis locis: anima autē essentia nō applicat rebus quas cogitat, sed potius res cogitatur sūt ipsa. Et ideo nō ē simile.

AD TERTIVM dicendum, q in motu contiuuo mutatiō esse nō est pars moueri, sed termin⁹. Vnde oportet q moueri sit ante mutatiō esse. Et itō oportet q talis mot⁹ sit p mediū. Sed i motu nō contiuuo mutatiō esse pars, sicut vitas ē pars numeri. Vnde successio diuersorū locorū ē sine medio contiuuit talem motū:

ARTICVLVS III.

Vtrum motus angeli sit in instanti.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, q mot⁹ angeli sit in instanti. Quāto em virtus motoris fuerit fortior, & mobile minus resistēs motori, tāo motus est velocior. Sed virtus angeli mouentis seipsum improporcionabiliter excedit virtutē mouēti aliqd corpus. Proportio autem velocitatum est secundum minorationem temporis. Omne autem tēpore omni tēpore proportionabile est. Si igitur aliquod corpus mouetur in tēpore, angelus mouetur in instanti.

PRÆTEREA, motus angeli simplicioris est qā aliqua mutatio corporalis: sed aliqua mutatio corporalis est in instanti, ut illuminatio: tū quia non illuminatur aliquid successiuē, sicut calefit successiuē: tū quia radius non prius pertingit ad propinquum quā ad remotū. Ergo multo magis mot⁹ angeli est in instanti.

PRÆTEREA, si angel⁹ mouet in tēpore de loco ad locū, manifestum est qd in vltimo instanti illius tēporis est in termino ad que, in toto autē tēpore pcedēt aut est in loco immediatē pcedenti, qd accipit vt tex-

272

In cor. ar.

274

1. di. 57. q. 4. ar. 3. & 4. dist. 44. q. 2. ar. 3. quol. 1. q. 4. ar. 2. Et quol. 9. q. 3. Et quol. 11.

art. 4.

4. ar. 2. Et quol. 9. q. 1.

art. 4.

art. 4.

77

lib. 8. tex. 34. ro. 2.

271

1. di. 17. q. 3. ar. 3. Et po. q. 5. ar. 7. 1. & ar. 29. 1. *li. 4. Phys. text. 52.

2. Aug. li. 6. de Trin. c. 6. nō pculā a si. 10.

3. Et in epistola 28. ad Hicron.

li. 4. Phys. text. 58. 10.

2. Aug. li. 6. de Trin. c. 6. nō pculā a si. 10.

3. Et in epistola 28. ad Hicron.

precēd. art. 1.

In corp. art.

precēd. art. 1.

precēd. art. 1.

precēd. art. 1.

precēd. art. 1.

precēd. art. 1.

precēd. art. 1.

precēd. art. 1.

precēd. art. 1.

precēd. art. 1.

precēd. art. 1.

minus a quo, aut partim in vno & partim in alio. Si aut partim in vno & partim in alio, sequitur quod sit partibilis: quod est impossibile. Ergo in toto tpe procedenti est in termino a quo. Ergo quod sit ibi, cum quod fecerit sit in eodem esse nunc & prius, ut dictum est. Et sic sequitur, quod non moueat nisi vltimo instanti temporis.

SED CONTRA, In omni mutatione est prius & posterius. Sed prius & posterius motus numeratur secundum tempus. Ergo omnis motus est in tempore, etiam motus angelicus, cum in eo sit prius & posterius.

RESPONDEO dicendum, quod quidam dixerunt motum localem angelici esse in instanti. Dicebatur enim quod cum angelus moueat de vno loco ad alium in toto tpe procedenti, angelus est in termino a quo, in vltimo aut instanti illius tps est in termino ad quem. Nec oportet esse aliquid medium inter duos terminos, sicut non est aliquid medium inter tps & terminum tps. Inter duo autem nunc tps, est tps medium. Vnde dicuntur non esse dare vltimum nunc in quo fuit in termino a quo: sicut in illuminatione, & in generatione substantiali ignis non est dare vltimum instanti, in quo aer fuit reprobatus, vel in quo materia fuit sub privatione forme ignis. Sed est dare vltimum tps, ita quod in vltimo illi tps est vellum in aere, vel forma ignis in materia. Et sic illuminatio & generatio substantialia dicitur motus instantanei. Sed hoc non habet locum in proposito quod sic ostenditur. De ratione enim quietis est, quod quiescens non aliter se habeat nunc & prius. Et ideo in quolibet nunc tps mensurantis motum mobile se habet in alia & alia dispositione. Vnde oportet quod in vltimo nunc habeat formam quam prius non habebat. Et sic patet, quod quiescere in toto tpe in aliquo, puta in albedine, est esse in illo in quolibet instanti illius tps. Vnde non est possibile, ut aliquid in toto tpe procedente quiescat in vno termino: & postea in vltimo instanti illius tps sit in alio termino. Sed hoc est possibile in motu, quia moueri in toto aliquo tpe non est esse in eadem dispositione, in quolibet instanti illius tps. Igitur omnes mutationes instantaneae sunt termini motus continui. Sicut generatio est terminus alterationis materiae: & illuminatio terminus motus localis corporis illuminatis. Motus autem localis angelici non est terminus alicuius alterius motus continui, sed est per se ipsum a nullo alio motu dependens. Vnde impossibile est dicere quod in toto tpe sit in aliquo loco, & in ultimo nunc sit in alio loco. Sed oportet assignare, nunc in quo vltimo fuit in loco procedenti. Vbi autem sunt multa nunc sibi succedentia, ibi de necessitate est tps, cum tps nihil aliud sit quam numeratio prioris, & posterioris in motu. Vnde relinquitur quod motus angelici sit in tpe. In continuo quod tpe sit motus eius continuus: in non continuo autem si motus sit non continuus. Vtque, in non continuo tps est ex continuitate motus, ut dicitur in 4. Phys. Sed istud tps, siue sit tps continuus siue non, non est idem esse tpe quod mensura motus coeli: & quo mensuratur oia corporalia, quae habent mutabilitatem ex motu coeli. Motus enim angelici non dependet ex motu coeli.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod si tps motus angelici non sit continuum, sed successio quaedam ipsorum nunc, non habebit proportionem ad tps quod mensurat motum corporalem, quod est continuum: cum non sit eiusdem rationis. Si vero sit continuum, est quod dem proportionabile: non quod dem proportionem mouens & mobilis, sed per proportionem magnitudinum in quibus est motus. Et praeterea velocitas motus angelici non est secundum quantitatem suae virtutis, secundum determinationem suae voluntatis.

AD SECVNDVM dicendum, quod illuminatio est

terminus motus, & est alteratio, non motus localis: ut intelligatur motus moueri prius ad proportionem quod ad remotum. Motus autem angelici est localis & non est terminus motus: unde non est simile.

AD TERTIVM dicendum, quod obiectio illa procedit de tpe continuo. Tempus autem motus angelici potest esse non continuum. Et sic angelus in uno instanti potest esse in uno loco, & in alio instanti in alio loco, nullo tpe in medio existente. Si autem ipsi motus angelici sit continuum, angelus in toto tpe procedenti vltimum nunc variat per infinita loca, ut prius expeditum est. Et tunc partim in uno loco continuo, & partim in alio: non quod substantia illius sit partibilis, sed quia virtus sua applicatur ad partes primi loci, & ad partes secundum, ut etiam supra dictum est.

QVÆSTIO LIIII.

De cognitione angelorum, in quinque articulis diuisa.

CONSIDERANDUM est quod ad substantiam angelicam pertinent, procedendum est ad cognitionem ipsius. Haec autem consideratio erit quadripartita. Nam primo considerandum est de his quae pertinent ad virtutem cognoscitivam angelici. Secundo, de his quae pertinent ad medium cognoscendum ipsius. Tertio, de his quae ab eo cognoscuntur. Quarto, de modo cognitionis ipsorum.

Circa primum quaeruntur quinque.

PRIMO, utrum intelligere angelici, sit sua substantia.

Secundo, utrum eius esse sit suum intelligere.

Tertio, utrum eius substantia sit sua virtus intelligens.

Quarto, utrum in angelis sit intellectus agens & possibilis.

Quinto, utrum in eis sit aliqua alia potentia cognoscitiva, quam intellectus.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum intelligere angelici sit eius substantia.

AD PRIMUM sic proceditur. Vnde quod intelligere angelici sit eius substantia. Angelus enim est simplicior & simplicior quam intellectus agens animae. Sed eius substantia intellectus agens est sua actio, ut patet in 3. de Anima per Aristotelem & eius Comm. Ergo multo fortius substantia angelici est sua actio, quod est intelligere.

2. Praeterea, Philosophus dicit in 1. Metaph. quod actio intellectus est virtus, sed cum virtus sit esse videntibus, ut dicitur in 2. de Anima, ut quod virtus sit essentia. Ergo actio in intellectu est essentia intelligens angelici.

3. Praeterea, si extrema sunt unum, medium non differt ab eis: quia extremum magis distat ab extremo, quam medium. Sed in angelo id est in intellectu & intellectu ad minus, in quantum intelligit essentiam suam. Ergo intelligere quod cadit medium inter intellectum & re intellectam, est idem cum substantia angelici intelligentis.

SED CONTRA, Plus differt actio rei a substantia eius, quam ipsum esse eius. Sed nullius creati sui esse est sua substantia. Hoc enim solius Dei proprium est, ut ex superioribus patet. Ergo neque angelici, neque alterius creaturae sua actio est eius substantia.

RESPONDEO dicendum, quod impossibile est quod actio angelici vel cuiuscunque alterius creaturae sit eius substantia. Actio enim est proprie actualitas virtutis, sicut esse est actualitas substantiae, vel essentiae. Impossibile est autem, quod aliquid non est purus actus, sed aliquid habet de potentia admixtum, sit sua actualitas: quia actualitas potentialitati repugnat. Solus autem Deus est actus purus. Vnde solo Deo sua substantia est sui esse, & sui agere.

Praeterea, si intelligere angelici esset sua substantia, oporteret quod intelligere angelici esset substantia. Intelligere autem substantia non potest esse nisi unum, sicut nec aliquid abstractum substantia. Vnde unum est angelici substantia non distinguere, neque a substantia Dei, quod est ipsum intelligere substantia, neque a substantia alterius angelici. Si ergo angelici ipse esset sui intelligere, non possent esse gradus intelligendo perfecti & imperfecti, cum hoc contingat, per diversam participationem ipsius intelligere.

AD

AD PRIMUM ergo dicendum, quod cum dicitur quod intellectus agens est sua actio, est participatio non per essentiam, sed per concomitantiam: quod cum sit in actu eius substantia, statim quantum ad esse, concomitatur ipsam actio. Quod non est de intellectu possibili, quod non habet actiones nisi postquam fuerit factus in actu.

AD SECVNDVM dicendum, quod vita non hoc modo se habet ad viuere, sicut essentia ad esse, sed sicut cur sus ad currere, quod vni significat actu in abstracto, aliud in concreto. Vnde non sequitur, si viuere sit esse, quod vita sit essentia. Quamuis et quandoque vita per essentia ponatur: secundum quod Augustinus dicit in libro de Trin. quod memoria & intelligentia, & voluntas sunt vna essentia, vna virtus: sed sic non accipitur a Philosopho cum dicitur quod actio intellectus est vita.

AD TERTIVM dicendum, quod actio quae transit in aliquid intrinsecum, est realiter media inter agens & subiectum recipiens actionem. Sed actio quae manet in agente, non est realiter media inter agens & obiectum, sed est modum significandi sui. Realiter vero consequitur unionem obiecti cum agente. Ex hoc enim, quod intellectum sit vni cum intelligente, consequitur intelligere quasi quaedam effectus differens ab vtroque.

ARTICVLVS II.

Vtrum intelligere angelici sit eius esse.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vnde quod intelligere angelici sit eius esse. Viuere enim videntibus est esse, ut dicitur in 2. de Anima. Sed intelligere est quoddam viuere, ut in eodem dicitur. Ergo intelligere angelici est eius esse.

2. Praeterea, sicut se habet causa ad causam, ita effectus ad effectum. Sed forma per quam angelus est, est eadem cum forma per quam intelligit ad minus seipsum anima. Ergo eius intelligere est idem cum suo esse.

SED CONTRA, intelligere angelici est motus eius, ut patet per Dionysium. Cuiusmodi enim motus est motus. Ergo esse angelici non est intelligere eius.

RESPONDEO dicendum, quod actio angelici non est eius esse, neque actio alicuius creaturae. Duplex enim est actio generis, ut dicitur in 1. Metaph. Vna scilicet transit in aliquid extrinsecum, sed totum in ipso agente agit. De prima ergo actione manifestum est quod non potest esse ipsum esse agentis. Nam esse agentis significat infra ipsum: actio autem talis est effluxus in passum ab agente. Secunda autem actio de sui ratione habet instantaneitatem vel simplicitatem, vel secundum quod simpliciter quidem sit in intelligere, cuius obiectum est verum, & velle, cuius obiectum est bonum. Quorum vtrumque convertitur cum ente. Et ita intelligere & velle quantum est de se, habent se ad oia, & vtrumque recipit speciem ab obiecto. Sed quod autem infinitum est sentire, quod se habet ad oia sensibilia, sicut visus ad oia visibilia. Esse autem cuiuslibet creaturae est determinatum ad vnum secundum genus & speciem. Esse autem solius Dei, est simpliciter infinitum, in se oia comprehendens, ut dicit Dionysius, 4. cap. de diui. nomin. Vnde solum esse diuinitatis est suum intelligere, & suum velle.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod viuere quandoque sumitur pro ipso esse videntis, quandoque vero pro operatione vitae, id est, per quam demonstratur aliquid esse viuens. Et hoc per quod Philosophus dicit, quod intelligere est viuere quod dicitur in 1. in. distinguunt diuersos gradus viuentium secundum diuersa opera vitae.

AD SECVNDVM dicendum, quod ipsa essentia angelici est ratio sui esse, non autem est ratio sui intelligere. Quod non est, intelligere potest per suam essentiam. Et ideo cum propria ratione, in quantum est talis essentia, comparatur ad ipsum esse Angelici. Sed ad alius intelligere,

gere comparatur secundum rationem vniuersalis obiecti, scilicet veri vel entis. Et sic patet quod licet sit eadem forma, non tamen secundum eundem rationem est principium essendi & intelligendi. Et propter hoc non sequitur quod in angelo sit idem esse & intelligere.

ARTICVLVS III.

Vtrum potentia intellectiva angelici sit eius essentia.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur quod virtus intellectiva in angelo non sit aliquid quodam sua essentia. Mens enim & intellectus nominatur potentia intellectiva. Sed Dionysius in pluribus locis suis, ubi librorum nominat ipsos Angelos intellectus & mentes. Ergo Angelus est sua potentia intellectiva. non enim est potentia intellectiva in angelo sit aliquid praeter eius essentiam, oportet quod sit accidens. Hoc enim dicimus esse accidens alicuius quod est praeter eius essentiam. Sed forma simpliciter subiectum esse non potest, ut Boetius dicit in libro de trinitate. Ergo Angelus non est forma simplex: quod est contra praemissa.

3. Praeterea, Augustinus dicit 12. Confess. quod Deus fecit Angelicam naturam per se, materiam autem primam per se. Ex quo videtur quod Angelus sit simplicior quam materia prima, ut potest Deo propinquior. Sed materia prima est sua potentia. Ergo multo magis Angelus est sua potentia intellectiva.

SED CONTRA est, quod Dionysius dicit 2. cap. Angelicam hierar. quod Angeli diuiduntur in substantiam, virtutem, & operationem. Ergo aliud est in eis substantia, & aliud virtus, & aliud operatio.

RESPONDEO dicendum, quod nec in angelo, nec in aliqua creatura virtus vel potentia operatiua est idem quod sua essentia. Quod sic patet. Cum enim potentia dicatur ad actum, oportet quod sit diuersa actum sit diuersitas potentialitatum. Propter quod dicitur, quod proprius actus respondet propriae potentiae. In omni autem creato essentia differt a suo esse, & comparatur ad ipsum sicut potentia ad actum, ut supra dictum patet.

Actus autem, ad quem comparatur potentia operatiua, est operatio. In angelo autem non est idem intelligere & esse nec aliqua alia operatio aut in ipso aut in quocunque alio creato est idem quod eius esse: vnde essentia Angelici non est eius potentia intellectiva, e nec alicuius creati essentia est eius operatiua potentia.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod Angelus dicitur intellectus & mens: quia a tota eius cognitio est intellectualis. Cognitio autem animae partim est intellectualis, & partim sensitiva.

AD SECVNDVM dicendum, quod forma simplex, quae est actus purus, nullius accidentis potest esse subiectum: quia subiectum comparatur ad accidens, ut potentia ad actum. Et homo est solus Deus. Et de tali forma loquitur ibi Boetius. Forma autem simplex, quae non est sui esse, sed comparatur ad ipsum ut potentia ad actum, potest esse subiectum accidentis: & praecipue eius quod consequitur specie. Homo autem accidens pertinet ad formam. Accidens vero quod est indiuidui non consequens totam speciem, consequitur materiam, quae est indiuiduationis principium. Et talis forma simplex est angelus.

AD TERTIVM dicendum, quod potentia materiae est ad ipsum esse substantiale, & non potentia operatiua, sed ad esse accidentale. Vnde non est simile.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum in angelo sit intellectus agens & possibilis.

AD QUARTVM sic proceditur. Videtur, quod in angelo sit intellectus agens & possibilis. Dicit enim Philosophus in 3. de anima: quod sicut in omni natura est aliquid quo est omnia fieri, & aliquid quo est oia facere, ita etiam in anima. Sed angelus est natura quaedam. Ergo in eo est intellectus agens & possibilis.

2. Praeterea, Recipere est proprium intellectus possibilis: illuminare autem est proprium intellectus agens: ut patet in 3. de anima. Sed angelus recipit illuminationem

Art. r. huius quæst. li. 4. phys. tex. 99. to. 2.

Art. pced. Art. r. huius quæst.

275.

Q. 3. ar. 4. & q. 44. art. 1.

234

392

112 164

lib. 10. de Trin. c. 11. ante me. 10. 3. Et q. de Trin. c. 4.

276

4. cont. c. 11. co. 1. ff. Et po. q. 10. ar. 1. s. text. 37.

to. 2. lib. 2. de anima

tex. 13. te. c. 4. par. 1. a medio.

lib. 9. Me. rap. text. 16. to. 3. 81

140 283

lib. 2. tex. 37. to. 2.

c. 4. par. 1. parum an te mediū.

2 112

262

277

1. q. 77. ar. 1. cor. & q. 79. ar. 1. * c. 7. & q. de diu. mentes. Ergo Angelus est sua potentia intellectiva. non enim est c. 11. cor. c. 11. cor. c. 11. cor. c. 11. cor.

* li. 12. c. 8. f. c. 7. in fi. to. 1. c. 11. circa illius.

Ar. 1. & 2. pced. & q. 3. ar. 4.

299

279

377

377 b

278

21. con. c. 96. ratio. n. 6.

* lib. 3. de anima. tex. 17. to. 2. lib. 3. de anima. tex. 2. 3. & 18. to. 2.

18. to. 2.

diu inter potentia & actum. Si ergo angeli superiores cognoscunt per formas magis vniuersales, q̄ inferiores: sequitur q̄ angeli superiores habeant scientia magis imperfecta, quam inferiores. Quod est inconueniens. ¶ 3 Præterea, Idem non potest esse propria ratio multorum. Sed si Angelus superior cognoscit per unam formam vniuersalem diuersa quæ in inferior Angelus cognoscit per plures formas speciales, sequitur q̄ angelus superior vtiur vna forma vniuersali ad cognoscenda diuersa. Ergo non poterit habere propria cognitionem de vtroque. Quod videtur inconueniens.

cap. 12. c. 1. lect. hiera. In p. prof. 70. habet ille lib. in ter opera A. d. 10. 3.

Sed contra est, quod dicit Dion. 12. c. angelice hierar. q̄ superiores angeli participat scientia magis vniuersali, q̄ inferiores. Et in lib. 2. de causis dicit q̄ Angeli superiores habent formas magis vniuersales.

RESPONDEO dicendum, q̄ ex hoc sunt in rebus aliqua superiora, q̄ sunt vni primo, quod est Deus, p̄pinq̄iora & similia. In Deo autem tota plenitudo intellectualis cognitionis continetur in vno. In essentia diuina, p̄ Deum oia cognoscit. Quæ quidem intelligibilis plenitudo in intelligibilibus creaturis inferiori modo & minus simpliciter inuenitur. Vnde oportet, q̄ ea que Deus cognoscit per unam, inferiores intellectus cognoscit per multa: & tunc amplius per plura, quãtò amplius intellectus in ferior fuerit. Sic igitur quãtò Angelus fuerit superior, tanto p̄ pauciores species vniuersitatis intelligibiliu apprehendere poterit: & id oportet q̄ ei forme sint vniuersaliores, quasi ad plura se extendere vnaqueq; earu. Et hoc exemplum aliquantulum in nobis p̄cipi potest: sunt. n. quidam qui veritatem intelligibilem capere non possunt: nisi eis particulatim per singula explicetur. Et hoc quod est debilitate intellectus eoru contingit. Alij vero qui sunt fortioris intellectus ex paucis multa capere possunt.

443

AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ accidit vniuersali vt à singularibus abstrahatur: in quantum intellectus ille cognoscens à rebus cognitionem accipit. Si vero sit aliquis intellectus à rebus cognitionem non accipiens, vniuersale ab eo cognitum non erit abstractum à rebus, sed quodammodo ante res præexistens: vel secundum ordinem causæ, sicut vniuersales reru rationes sunt in verbo Dei: vel saltem ordine nature, sicut vniuersales rerum rationes sunt in intellectu Angelico.

b

425

AD SECUNDVM dicendum, q̄ cognoscere aliquid in vniuersali, dicitur dupliciter. Vno modo ex parte rei cognita, vt scilicet cognoscatur solus vniuersalis natura rei. Et sic cognoscere aliquid in vniuersali est imperfectius. Imperfecte. n. cognoscere thomem q̄ cognoscere de eo solus quod est animal. Alio modo ex parte medij cognoscendi. Et sic perfectè est cognoscere aliquid in vniuersali. Perfectior. n. est intellectus q̄ per unam vniuersalem modum potest singula propria cognoscere, quam q̄ non potest.

c

85

AD TERTIVM dicendum, q̄ idem non potest esse pluriu propria ratio adæquata. Sed si sit excellens, potest id accipi vt propria ratio & similitudo diuersorum. Sicut i homo est vniuersalis prudentia quãtò ad oes actus virtutis: & potest accipi vt propria ratio & similitudo particularis prudentia, q̄ est leone ad actum magnanimitatis, & ei q̄ est vulpe, ad actum cautele, & sic d̄ alijs. Sicut eisentia diuina accipit p̄ sui excellentiam, propria ratio singularu q̄ sunt in ea. Vnde si in singula simulantur p̄ proprias rationes. Et eodem modo dicendum est de ratione vniuersali, q̄ est in mente Angeli q̄ per eam propter eius excellentiam multa cognoscit possunt propria cognitione.

e

85

QVAESTIO LVI.

De Cognitione Angelorum respectu immaterialium, in tres articulos diuisa.

DEINDE queritur de cognitione Angeloru ex parte rerum quas cognoscunt. Et primo de cognitione rerum immaterialium. Secundo de cognitione rerum materialium.

¶ Circa primum queruntur tria. ¶ Primo, vtrum Angelus cognoscit seipsum. ¶ Secundo, vtrum Angelus cognoscit alium. ¶ Tertio, vtrum Angelus per sua naturalia cognoscit Deum.

ARTICVLVS PRIMVS.

AD PRIMVM sic procedit. Vt Angelus seipsum non cognoscit. Dicit enim Dionysius 6. cap. ecclesiastica hierarc. q̄ Angelus ignorat proprias virtutes. Cognita autem substantia, cognoscitur virtus. Ergo Angelus non cognoscit suam essentiam.

¶ 2 Præterea, Angelus est quædam substantia singularis, alioquin non ageret, cum actus sint singularium subsistentium. Sed nullum singulare est intelligibile. Ergo non potest intelligi. Et ita cum Angelus non addit nisi intellectuam cognitionem, non poterit aliquis Angelus cognoscere seipsum.

¶ 3 Præterea, Intellectus mouetur ab intelligibili: quia intelligere est quoddam pati, vt dicitur in 3. de anima. Sed nihil mouetur: aut patitur à seipso, vt rebus corporalibus apparet. Ergo Angelus non potest intelligere seipsum.

Sed contra est, quod Aug. dicit sup. Genes. ad lit. 2. q̄ Angelus in ipsa sua confirmatione, hoc est, in illustratione veritatis, cognoscit seipsum.

RESPONDEO dicendum, q̄ sicut ex supradictis, patet, obiectum aliter se habet in actione q̄ manet in agente, & in actione, quæ transit in aliquid exterius. Nã in actione que transit in aliquid exterius, obiectum huc materia, in quod transit, est separata ab agente, sicut calefactum à calefaciente, & edificatum ab edificatore. Sed in actione que manet in agente, oportet ad hoc q̄ procedat actio q̄ obiectum vniatur agenti, sicut oportet q̄ sensibile vniatur sensui, ad hoc q̄ sentiat actus: & ita se habet obiectum vniatur potentia ad huiusmodi actionem, sicut forma quæ est principium actionis in alijs agentibus. Sicut enim calor est principium formale calefactionis in igne, ita species rei visæ est principium formale visionis in oculo.

Sed considerandum est quod huiusmodi species obiecti quæque est in potentia in cognoscitiua virtute: & tunc est cognoscens in potentia. Et ad hoc q̄ actu cognoscatur, requiritur q̄ potentia cognoscitiua reducat in actum species. Si autem semper eam actu habeat, nihilominus per eam cognoscere potest absque aliqua mutatione vel receptione procedenti. Ex quo patet, q̄ moueri ab obiecto non est de se, nec cognoscens in quantum est cognoscens, sed in quantum est potentia cognoscens. Nihil autem differt ad hoc, q̄ formalis principium actionis, q̄ ipsa forma sit in quantum in hærens, & q̄ sit per se subsistens. Non enim minus calor calefacit, si est per se subsistens, quam calefactum in hærens. Sic igitur eum aliquid in genere intelligibile se habeat vt forma intelligibilis subsistens, intelligit seipsum. Angelus autem cum sit immaterialis, est quædam forma subsistens: & per hoc intelligibilis actu. Vnde sequitur q̄ per suam formam, q̄ est sua substantia, seipsum intelligat.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ litera illa est antiqua translationis, quæ corrigitur per nouam in qua dicitur Præterea, Et ipsos, scilicet Angelos cognouit per proprias virtutes. Loco culus habebatur in alia translatione, & adhuc eos ignorare proprias virtutes. Quãuis est litera antiqua: translationis saluam pollicetur: quãtò ad hoc, q̄ angeli non potest cognoscunt suam virtutem secundum quod procedit: ab ordine diuina sapientia: qui est Angelis incomprehensibilis.

AD SECUNDVM dicendum, q̄ singularium quas sunt in rebus corporalibus, non est intellectus apud nos; non ratione singularitatis, sed ratione materia: q̄ est in eis individuationis principia. Vnde si aliqua singularia sunt sine materia subsistentia, sicut sunt Angeli, illa nihil prohibet intelligibilia esse actu.

283

1. q. 87. ar. 1. Et 2. 60. cap. 96. Et 11. 4. ca. 11. co. 1. & 2. Et ver. q. 8. art. 6. Et 13. fin. ca. 6. ecc. hier. no. p. cul. a. sine. ca. 1. 3. de anima text. 12. tom. 2.

lib. 2. sup. Ge. cap. 8. in principio fecit: tom. 3. Q. 54. artic. 2.

lib. 2. sup. Ge. cap. 8. in principio fecit: tom. 3. Q. 54. artic. 2.

lib. 2. ca. 8. p. totu. tom. 3.

lib. 2. ca. 8. p. totu. tom. 3.

AD

390
c
472
81 b
390
284
284
284

284
2. con. ca. 96. & ver. q. 8. lib. 3. de sensibiliu. illa natura interius existens, phiberet apparet extranea. sicut eum si pupilla esset colorata aliquo colore, non posset videre oem colore: sed sicut se habet intellectus humanus ad cognoscendas res corporeas, ita se habet intellectus angelicus ad cognoscendas res immateriales. Cui igitur intellectus angelicus habeat res aliquali natura determinata de numero illarum naturarum, vt per alias cognoscet non possit.

Propos. 8. in princ. habet hic liber inter opera Arist. 10. 3.

264
Q. 50. art. 4. & 55. art. 2.

Propos. 11. in princ. habet hic liber inter opa Arist. tom. 3.

*lib. 2. ca. 8. p. totu. tom. 3.

Q. 50. art. 4.

AD TERTIVM dicendum, quod moueri & pati conuenit intellectui secundum quod est in potentia. Vnde non habet locum in intellectu Angelico, maxime quantum ad hoc q̄ intelligit seipsum. Actio etiam in intellectus non est eiusdem rationis cum actione q̄ in corporalibus inuenitur in alia materia trafluente.

ARTICVLVS II.

AD SECUNDVM sic procedit. Videtur, q̄ vnus Angelus aliu non cognoscit. Dicit enim Philosophus in 3. de anima, q̄ si intellectus humanus haberet in se aliquam naturam de numero naturarum reru sensibilium, illa natura interius existens, phiberet apparet extranea. sicut eum si pupilla esset colorata aliquo colore, non posset videre oem colore: sed sicut se habet intellectus humanus ad cognoscendas res corporeas, ita se habet intellectus angelicus ad cognoscendas res immateriales. Cui igitur intellectus angelicus habeat res aliquali natura determinata de numero illarum naturarum, vt per alias cognoscet non possit.

¶ 2 Præterea, In libro de causis dicitur, q̄ ois intelligentia scit quod est supra se, in quantum est causata ab eo: & quod est sub se in quantum est causa eius. Sed vnus angelus non est causa alterius. Ergo vnus angelus non cognoscit alium.

¶ 3 Præterea, Vnus angelus non potest cognoscere aliu p̄ essentia ipsius angeli cognoscens: cum ois cognitio sit in ratione similitudinis e. Essentia autem angeli cognoscens non est similitudo essentie angeli cogniti, nisi i genere, vt ex supradictis patet. Vnde sequeret q̄ vnus angelus non haberet de alio cognitionem propria, sed generalis tantum. Similiter et non potest dici q̄ vnus angelus cognoscatur aliu p̄ essentia angeli cogniti, quia illud quo angelus intelligit, est intrinsecus intellectui. Sola autem trinitas illabitur menti. Sicut et dici non potest q̄ vnus cognoscatur aliu p̄ species, quia illa species non differt ab angelo intellecto: cum vtriusq; sit immaterialis. Nullo igitur modo vt vnus angelus possit intelligere aliu.

¶ Præterea, Si vnus angelus intelligit aliu: aut hoc esset p̄ species innata: & sic sequeretur q̄ si Deus nunc de nouo crearet aliquid angelu, q̄ non posset cognosci ab his qui nunc sunt. Aut p̄ species acquisita à rebus: & sic sequeretur q̄ angeli superiores non possent cognoscere in inferiores, à quibus nihil accipiunt. Nullo igitur modo vt vnus angelus alium cognoscatur.

Sed contra est, quod dicitur in libro de causis, q̄ omnis intelligentia scit res quas non corrumpunt. Respondere dicendum, q̄ sicut Aug. dicit 2. sup. Gen. ad lit. ea q̄ in verbo Dei ab æterno p̄xiterunt, dupliciter ab eo fluxerunt. Vno modo in intellectu angelico. Alio modo vt subsisteret in proprijs naturis. In intellectu autem angelico, p̄cesserunt per hoc q̄ Deus menti angelice impressit reru similitudines, quas in esse naturali p̄duxit. In verbo autem Dei ab æterno extiterunt: non solus rationes rerum corporalium, sed et rationes oium spiritualium creaturarum. Sic igitur vnicuique spiritualium creaturarum à verbo Dei impressæ sunt oes rationes reru oium tam corporalium q̄ spiritualium: ita ita quod vnicuique angelo impressa est ratio suæ speciei sicut esse naturale, & intellectuale simul: ita scilicet q̄ in natura suæ speciei subsisteret, & per eam se intelligeret. Aliarum vero naturarum tam spiritualium q̄ corporalium rationes sunt ei impressæ sicut esse intellectuale tantum, vt videlicet per huiusmodi species impressas tam creaturas corporales quam spirituales cognosceret.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ natura spiritualis angelorum ab inuicem distinguunt ordine quodam, sicut supra dictum est. Et sic natura vnus angeli non phibet in intellectu ipsius ad cognoscendos alios naturalis angelorum, cum tã superiores quam inferiores habeant affinitatem cum natura eius, differentia existente tantum sicut diuersos gradus perfectionis.

AD SECUNDVM dicendum, q̄ natura vnus angeli non phibet in intellectu ipsius ad cognoscendos alios naturalis angelorum, cum tã superiores quam inferiores habeant affinitatem cum natura eius, differentia existente tantum sicut diuersos gradus perfectionis.

AD TERTIVM dicendum, quod moueri & pati conuenit intellectui secundum quod est in potentia. Vnde non habet locum in intellectu Angelico, maxime quantum ad hoc q̄ intelligit seipsum. Actio etiam in intellectus non est eiusdem rationis cum actione q̄ in corporalibus inuenitur in alia materia trafluente.

AD SECUNDVM dicendum, q̄ vnus Angelus aliu non cognoscit. Dicit enim Philosophus in 3. de anima, q̄ si intellectus humanus haberet in se aliquam naturam de numero naturarum reru sensibilium, illa natura interius existens, phiberet apparet extranea. sicut eum si pupilla esset colorata aliquo colore, non posset videre oem colore: sed sicut se habet intellectus humanus ad cognoscendas res corporeas, ita se habet intellectus angelicus ad cognoscendas res immateriales. Cui igitur intellectus angelicus habeat res aliquali natura determinata de numero illarum naturarum, vt per alias cognoscet non possit.

Sum. S. Tho. Par. 1.

AD SECUNDVM dicendum, q̄ vnus angelus cognoscit aliu p̄ species eius in intellectu suo existentem, q̄ differt ab alio angelo cuius similitudo est: non sicut esse materiale & immateriale, sed secundum esse naturale & intentionale. Nã ipse angelus est forma subsistens in esse naturali: non autem ipse eius q̄ est in intellectu alterius angeli, sed huius ibi esse intelligibile tantum, sicut est & forma coloris in pariete huius esse, natura le, in medio autem de se esse huius esse intentionale tantum.

AD QVARTVM dicendum, q̄ Deus vnus quæque creaturam scit proportionatam vniverso quod facere disposuit. Et ideo si Deus in situisset facere plures angelos, vel plures naturas reru, plures species intelligibiles mētibus angelicis impressisset. Sicut si edificator voluisset facere maiorem domum, fecisset maius fundamentum. Vnde inuicem dicitur q̄ Deus adderet aliquam creaturam vniverso, & alij ipse intelligibilis angelo.

AD QVINTVM dicendum, q̄ vnus angelus non est causa alterius. Ergo vnus angelus non cognoscit alium.

AD SECUNDVM dicendum, q̄ vnus angelus non potest cognoscere aliu p̄ essentia ipsius angeli cognoscens: cum ois cognitio sit in ratione similitudinis e. Essentia autem angeli cognoscens non est similitudo essentie angeli cogniti, nisi i genere, vt ex supradictis patet. Vnde sequeret q̄ vnus angelus non haberet de alio cognitionem propria, sed generalis tantum. Similiter et non potest dici q̄ vnus angelus cognoscatur aliu p̄ species, quia illa species non differt ab angelo intellecto: cum vtriusq; sit immaterialis. Nullo igitur modo vt vnus angelus possit intelligere aliu.

AD TERTIVM dicendum, quod moueri & pati conuenit intellectui secundum quod est in potentia. Vnde non habet locum in intellectu Angelico, maxime quantum ad hoc q̄ intelligit seipsum. Actio etiam in intellectus non est eiusdem rationis cum actione q̄ in corporalibus inuenitur in alia materia trafluente.

AD SECUNDVM dicendum, q̄ vnus Angelus aliu non cognoscit. Dicit enim Philosophus in 3. de anima, q̄ si intellectus humanus haberet in se aliquam naturam de numero naturarum reru sensibilium, illa natura interius existens, phiberet apparet extranea. sicut eum si pupilla esset colorata aliquo colore, non posset videre oem colore: sed sicut se habet intellectus humanus ad cognoscendas res corporeas, ita se habet intellectus angelicus ad cognoscendas res immateriales. Cui igitur intellectus angelicus habeat res aliquali natura determinata de numero illarum naturarum, vt per alias cognoscet non possit.

AD TERTIVM dicendum, quod moueri & pati conuenit intellectui secundum quod est in potentia. Vnde non habet locum in intellectu Angelico, maxime quantum ad hoc q̄ intelligit seipsum. Actio etiam in intellectus non est eiusdem rationis cum actione q̄ in corporalibus inuenitur in alia materia trafluente.

AD SECUNDVM dicendum, q̄ vnus Angelus aliu non cognoscit. Dicit enim Philosophus in 3. de anima, q̄ si intellectus humanus haberet in se aliquam naturam de numero naturarum reru sensibilium, illa natura interius existens, phiberet apparet extranea. sicut eum si pupilla esset colorata aliquo colore, non posset videre oem colore: sed sicut se habet intellectus humanus ad cognoscendas res corporeas, ita se habet intellectus angelicus ad cognoscendas res immateriales. Cui igitur intellectus angelicus habeat res aliquali natura determinata de numero illarum naturarum, vt per alias cognoscet non possit.

AD TERTIVM dicendum, quod moueri & pati conuenit intellectui secundum quod est in potentia. Vnde non habet locum in intellectu Angelico, maxime quantum ad hoc q̄ intelligit seipsum. Actio etiam in intellectus non est eiusdem rationis cum actione q̄ in corporalibus inuenitur in alia materia trafluente.

AD SECUNDVM dicendum, q̄ vnus Angelus aliu non cognoscit. Dicit enim Philosophus in 3. de anima, q̄ si intellectus humanus haberet in se aliquam naturam de numero naturarum reru sensibilium, illa natura interius existens, phiberet apparet extranea. sicut eum si pupilla esset colorata aliquo colore, non posset videre oem colore: sed sicut se habet intellectus humanus ad cognoscendas res corporeas, ita se habet intellectus angelicus ad cognoscendas res immateriales. Cui igitur intellectus angelicus habeat res aliquali natura determinata de numero illarum naturarum, vt per alias cognoscet non possit.

AD TERTIVM dicendum, quod moueri & pati conuenit intellectui secundum quod est in potentia. Vnde non habet locum in intellectu Angelico, maxime quantum ad hoc q̄ intelligit seipsum. Actio etiam in intellectus non est eiusdem rationis cum actione q̄ in corporalibus inuenitur in alia materia trafluente.

per

285

AD TERTIVM sic procedit. Vt vnus angelus aliu non cognoscit. Dicit enim Philosophus in 3. de anima, q̄ si intellectus humanus haberet in se aliquam naturam de numero naturarum reru sensibilium, illa natura interius existens, phiberet apparet extranea. sicut eum si pupilla esset colorata aliquo colore, non posset videre oem colore: sed sicut se habet intellectus humanus ad cognoscendas res corporeas, ita se habet intellectus angelicus ad cognoscendas res immateriales. Cui igitur intellectus angelicus habeat res aliquali natura determinata de numero illarum naturarum, vt per alias cognoscet non possit.

AD SECUNDVM dicendum, q̄ vnus Angelus aliu non cognoscit. Dicit enim Philosophus in 3. de anima, q̄ si intellectus humanus haberet in se aliquam naturam de numero naturarum reru sensibilium, illa natura interius existens, phiberet apparet extranea. sicut eum si pupilla esset colorata aliquo colore, non posset videre oem colore: sed sicut se habet intellectus humanus ad cognoscendas res corporeas, ita se habet intellectus angelicus ad cognoscendas res immateriales. Cui igitur intellectus angelicus habeat res aliquali natura determinata de numero illarum naturarum, vt per alias cognoscet non possit.

AD TERTIVM dicendum, quod moueri & pati conuenit intellectui secundum quod est in potentia. Vnde non habet locum in intellectu Angelico, maxime quantum ad hoc q̄ intelligit seipsum. Actio etiam in intellectus non est eiusdem rationis cum actione q̄ in corporalibus inuenitur in alia materia trafluente.

AD SECUNDVM dicendum, q̄ vnus Angelus aliu non cognoscit. Dicit enim Philosophus in 3. de anima, q̄ si intellectus humanus haberet in se aliquam naturam de numero naturarum reru sensibilium, illa natura interius existens, phiberet apparet extranea. sicut eum si pupilla esset colorata aliquo colore, non posset videre oem colore: sed sicut se habet intellectus humanus ad cognoscendas res corporeas, ita se habet intellectus angelicus ad cognoscendas res immateriales. Cui igitur intellectus angelicus habeat res aliquali natura determinata de numero illarum naturarum, vt per alias cognoscet non possit.

AD TERTIVM dicendum, quod moueri & pati conuenit intellectui secundum quod est in potentia. Vnde non habet locum in intellectu Angelico, maxime quantum ad hoc q̄ intelligit seipsum. Actio etiam in intellectus non est eiusdem rationis cum actione q̄ in corporalibus inuenitur in alia materia trafluente.

per

per suā essentiā, angelus Deū cognoscit, in quā tum est similitudo Dei. Non tñ ipsam essentiā dei videt q̄a nulla similitudo creata est sufficiens ad repr̄sen tandā diuinā essentiā e. Vnde magis ista cognitio tenet se cū speculari, q̄a & ipsa natura angelica est quoddā speculū diuinā similitudinē repr̄sentans.

AD PRIMVM ergo dicendū, q̄ Dion. loquit̄ de cognitione cōprehensionis, vt expressē ei⁹ verba ostē dunt. Et sic a nullo intellectu creato cognoscitur e.

AD SECUNDVM dicendū, q̄ ppter hoc q̄ intellectus & essentiā angeli in infinitū distāt a Deo; sequitur q̄ nō possit ipsū cōprehendere, nec p suā naturā eius essentiā videre. Nō tñ sequitur q̄ ppter hoc nullā habeat eius cognitionē: q̄ sicut Deus in infinitū distāt ab angelo: ita cognitio, quam Deus habet de seipso in infinitū, distāt a cognitione quam angelus habet de eo.

AD TERTIVM dicendū, q̄ cognitio quam naturaliter angelus habet de Deo, est media inter vtranque cognitionem: & tamē magis se tenet cum vna, vt supra dictum * est.

Q V A E S T I O LVII.

De angelorum cognitione respectu rerum materialium, in quinque articulis diuisa.

DEINDE queritur de his materialibus quae ab angelis cognoscuntur.

¶ Et circa hoc queruntur quinque.

- ¶ Primo, vtrum angelus cognoscant naturas rerum materialium.
- ¶ Secundo, vtrum cognoscant singularia.
- ¶ Tertio, vtrum cognoscant futura.
- ¶ Quarto, vtrum cognoscant cogitationes cordium.
- ¶ Quinto, vtrum cognoscant omnia mysteria gratiae.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum angeli cognoscant res materiales.

286

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, q̄ angeli non cognoscant res materiales. In intellectu enim est perfectio intelligentis. Res autem materiales nō possunt esse perfectio angelorū, cum sint infra s. art. 8. & ipsos. Ergo Angeli non cognoscunt res materiales. ¶ 2 Præterea, Visio intellectualis est eorum quae cor. & q̄ sunt in aīa p sui essentiā, vt dī in glo. 2. ad Cor. 12. Sed res materiales non pnt esse in aīa hominis, vel in mente angeli p suas essentias. Ergo nō possunt in intellectu visone cognosci, sed solum imaginariā, qua apprehenduntur similitudines corporū: & per Gē. ad sensibiles, q̄ est de ipsis corporibus. In angelis autē nō est visio imaginariā & sensibiles, sed solū intellectualis. Ergo angeli materialia cognoscere nō pnt.

287

¶ 3 Præterea, Res materiales nō sūt intelligibiles in actu, sed sūt cognoscibiles apprehensione sensus & imaginationis quae nō sūt in angelis. Ergo angeli materialia non cognoscunt.

534

Sed contra, quicquid potest inferior virtus, potest virtus superior. Sed intellectus hominis, qui est ordine naturae infra intellectū angeli, potest cognoscere res materiales. Ergo multo fortius intellectus angeli. Respondēo dicendū, q̄ talis est ordo in rebus, q̄ superiora in entibus sūt perfectiora inferioribus, & q̄ in inferioribus cōtinetur deficienter, & partialiter, & multipliciter, in superioribus cōtinetur emittenter, & p quādā totalitatē & simplicitatē. Et ideo sicut in Deo sicut in summo rerū vertice oīa sūt p substantiā pūe & c. 5. sicut p existit p̄m ipsum suū simplex esse, vt Dion. paulō ante dicit in 1. lib. de diu. no. Angeli autē inter ceteras creaturas sūt Deo p̄pinq̄iores & similiores. Vñ & plurimā participat ex bonitate diuinā, & pfecti⁹, vt Dion. dicit 4. c. c. hier. Sic igit oīa materialia in ipsis angelis pexistit, simplicius q̄ dē & immaterialibus, q̄ in ipsis rebus, multiplicius autē & imperfectius q̄ in Deo. Oē autē qd̄ est in aliquo, est in eo p modū eius in quo est. Angeli autē sūt suā naturā sūt intel-

tualese. Et ideo sicut Deus p suā essentiā materialia cognoscit, ita angeli ea cognoscunt per hoc quod sunt in eis per suā intelligibiles species.

AD PRIMVM dicendū, q̄ intellectū est perfectio intelligentis p̄ species in intelligibile, quā habet in intellectu. Et sic species in intelligibiles quae sunt in intellectu angeli, sūt perfectiones & actus intellectus angelici.

AD SECUNDVM dicendū, q̄ sensus non apprehendit essentias rerū, sed exteriora accidentia tm̄ similitudo neg; imaginatio. Sed apprehendit solas similitudines corporū. Intellectus autē solus apprehendit essentias rerū. Vñ in 3. de aīa dī, q̄ obiectū intellectus est qd̄ est. Circa qd̄ nō errat, sicut neq; sensus circa p̄p̄riū sensibile. Sic ergo essentia rerū materialium sūt in intellectu hominis, vel angeli, vt intellectu est intelligēte, & non sūt esse suū reale. Quaedā verō sūt q̄ sūt in intellectu vel aīa, sūt vt vtrunq; esse. Et vtrorūque est visio intellectualis.

AD TERTIVM dicendū, q̄ si angelus acciperet cognitionē rerū materialium ab ipsis rebus materialibus, oportet q̄ faceret eas intelligibiles actu abstractō eas: nō autē accipit cognitionem earū a rebus materialibus, sed p species actu intelligibiles rerū sibi connaturalēs, rerum materialium notitiā habet, sicut intellectus noster secundum species quas intelligibiles facit abstractō.

ARTICVLVS II.

Vtrum angelus cognoscant singularia.

AD SECUNDVM sic proceditur. Vñ, q̄ angelus singularia nō cognoscit. Dicit em̄ Philosophus in 1. Post. q̄ sensus est singulariū: rō verō vel intellectus vn̄uersaliū. In angelis autē nō est vis cognoscitiua nisi intellectiua, vt ex superioribus patet. Ergo singularia non cognoscunt.

¶ 2 Præterea, Omnis cognitio est per assimilationem aliquā cognoscētis ad cognitū. Sed non videtur q̄ possit esse aliqua assimilatio angeli ad singulare in quantum est singulare, cum angel⁹ sit immaterialis, vt sup. dictū ē; singularitatis verō principii sit materia. Ergo angel⁹ nō potest cognoscere singulare.

¶ 3 Præterea, Si angel⁹ scit singularia, aut p species singulares aut p species vn̄uersales. Nō per singulares, q̄ sic oportet q̄ haberet species in finitas. Neque p vn̄uersales, q̄ vn̄uersale nō est sufficiens principii cognoscēdi singulare in quantum est singulare, cum in vn̄uersali singularia nō cognoscuntur nisi in potētia. Ergo angel⁹ nō cognoscit singularia.

Sed contra, nullus potest custodire quod nō cognoscit: sed angeli custodiunt homines singulares, secundum illud Psal. 90. Angelis suis mandauit de te, &c. Ergo angeli cognoscunt singularia.

Respondēo dicendū, q̄ qdā totaliter subtracterūt angeli singulariū cognitionē. Sed hoc primo quidē derogat catholicae fidei, q̄ ponit hęc inferiora administrari per angelos: sūt illud Heb. 1. Oēs sūt administratores spūs. Si autē singulariū notitiā nō haberēt, nullā p̄uidētā habere possent de his q̄ in hoc mūdo agunt, cū actus singulariū sint. Et hoc est p̄ra illud qd̄ dī Eccl. 5. Ne dicas, corā Angelo non est p̄uidētia. Secundo et derogat philosophiā documētis, sūt q̄ ponuntur angeli motores celestium orbium: & eos moueat sūt in intellectu & voluntatē. Et ideo alij dixerunt q̄ angelus habet quidē cognitionē singularium: sed in causis vn̄uersalibus e, ad quas reducuntur particulares oēs effect⁹: sicut si astrologus iudicet de aliqua eclipsi futura p dispositiones celestium motuū. Sed hęc positio p̄dicta cōuenientia nō euadit: q̄ sic cognoscere singulare in causis vn̄uersalibus nō ē cognoscere ipsū vt ē singulare: hoc ē, vt ē hic & nūc. Astrolog⁹ em̄ cognoscēs eclipsi futurā p̄putatione celestium motuū, sicut et vn̄uersali, & non

libr. 3 de aīa tex. 36. to. 2.

84 b 284

281

287

2. diff. 3. q. 3. art. 3. Et 2. con. vn̄uersaliū. In angelis autē nō est vis cognoscitiua nisi intellectiua, vt ex superioribus patet. Ergo singularia non cognoscunt.

Q. 55. art. 4. & q. 55. art. 2.

Q. 55. art. 3.

Inf. q. 86. ar. 4. Et 2. 2. q. 95. ar. 1. 1. & 1. di. 38. art. 5. Et 2. d. 7. q. 2. ar. 2. Et 1. col. cap. 67. Et li. 3. c. 254 con. 3. & 4. Et veri. q. 8. ar. 12. & ma. q. 16. ar. 7. & opu. 3. c. Propos. 2. circa finem.

135 & 136 287

548

58 90

& non prout est hic & nunc, nisi p sensū accipiat. Administratio autē & prouidētia, & motus sūt singulariū, prout sūt hic & nūc. Ideo aliter dicendū est, q̄ sicut homo cognoscit sensibiles virib⁹ cognitio oīa rerū genera, intellectus qd̄ vn̄uersalia & immaterialia, sēsū autē singularia & corpalia: ita angelus p vnā intellectiua virtutē vtrāq; cognoscit. Hoc .n. rerū ordo habet, q̄ quāto aliqd̄ est superius, tāto habet virtutē magis vn̄itā & ad plura se extendētē, sicut in ipso hoīe patet, q̄ sēsū cōis, q̄ est superior q̄ sēsū p̄p̄riū, sicut licet sit vnica potētia, oīa cognoscit q̄ quinque sensibus exterioribus cognoscit: & qd̄ aliā q̄ null⁹ sensus exterior cognoscit, s. differētia albi & dulcis. Et simile est in alijs cōsiderat. Vñ cum angelus naturā ordine sit supra hoīem, in cōueniēs ē dicere, q̄ homo quāq; sua potētia cognoscit aliqd̄ qd̄ angelus p vnā vim suā cognoscitiua, s. intellectu, nō cognoscit. Vnde Aristot. pro incōuenienti habet, vt licet quā nos scimus, Deus ignoret, vt patet 1. de aīa. & in 3. Metaph. Modus autē quo intellectus angeli singularia cognoscit, ex hoc cōsiderari potest, q̄ sicut a Deo effluit res vt subsistat in p̄p̄rijs naturis, ita et vt sint in cognitione angelica. Manifestū est autē q̄ a Deo effluit in rebus non solū illud qd̄ ad naturā vn̄uersalē pertinet, sed et ea quae sunt in diuiduatiōis principia e. Est .n. causa totius substantiē rei, & quantū ad materiā, & quātū ad formā. Et scdm̄ qd̄ causat, sic & cognoscit, q̄a sciētia ei⁹ est causa rei, vt supra ostensū est. Sicut igit Deus p essentiā suā p quā oīa causat, est similitudo oīum, & p eā oīa cognoscit nō solū quātū ad naturas vn̄uersales, sed et quātū ad singularitatē; ita angeli p species a Deo inditas, res cognoscūt: nō solū quātū ad naturā vn̄uersalem, sed et quātū earum singularitatē, in quantum sunt quaedā repr̄sentationes multiplicatae illius vn̄itae & simplicis essentiā.

AD PRIMVM ergo dicendū, q̄ philosophus loquit̄ de intellectu nō qd̄ intelligit res nisi abstractō, & p ipsā abstractōe ad materialibus cōditionib⁹ id qd̄ abstractū sit vn̄uersale. Hic autē mod⁹ intelligēdi nō cōuenit angelis, vt dī. dī. ē. Et ideo nō est eadē rō. AD SECUNDVM dicendū, q̄ secundū suā naturā angeli nō assimilant rebus materialibus: sicut assimilatur aliquid alicui secundū cōuenientia in genere vel in specie, aut in accidente, sed sicut superior habet similitudinē cū inferiori, vt sol cū igne. Et p hęc et modū in Deo est similitudo oīum & quātū ad formā, & quātū ad materiā: in quantum in ipso p̄existit vt in causa, q̄ quid in rebus inuenit. Et eadē rōne species in intellectu angeli, q̄ sūt quaedā deriuatē similitudines a diuina essētia, sūt similitudines rerū: s. solū quātū ad formā, sed et quātū ad materiā.

AD TERTIVM dicendū, q̄ angeli cognoscūt singularia p formas vn̄uersales, quae sūt similitudines rerū, & quantum ad principia vn̄uersalia, & quātū ad indiuiduatiōis principia. Quō autē p eadē specie possunt multa cognosci, supra dictum * est.

ARTICVLVS III.

Vtrum angeli cognoscant futura.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, q̄ angeli cognoscant futura. Angeli enim potētiores sūt in cognoscendo q̄ homines. Sed homines aliqui cognoscunt futura multa. Ergo multo fortius angeli. ¶ 2 Præterea, Præsens & futurū sūt differentiatē tps. Sed in intellectu angeli est supra tps. Parificatur .n. in intelligētia aternitati. x. uo. vt dī in 1. lib. de cau. ris. Ergo quātū ad intellectu angeli nō differūt præsens & futurū, sed in differētē cognoscit vtrumque.

¶ 3 Præterea, Angelus nō cognoscit p species acceptas a rebus, sed per species innatas vn̄uersales e. Sed species vn̄uersales æqualiter se habent ad præsens & futurū. Ergo videtur q̄ angeli indifferē-

ter cognoscant præsens, & præsens, & futura.

¶ 4 Præterea, Sicut aliquid dicitur distans secundum tempus, ita secundū locum. Sed angeli cognoscunt distantia secundū locum e. Ergo etiam cognoscunt distantia secundum tempus futurum.

Sed contra, id qd̄ est propriū signū diuinitatis, non conuenit angelis. Sed cognoscere futura est propriū signū diuinitatis, secundū illud Esa. 12. Annuntiate quae ventura sūt in futurū, & sciemus q̄ dī estis vos. Ergo angeli non cognoscunt futura.

Respondēo dicendū, q̄ futurum dupliciter potest cognosci e. Vno modo, in causa sua. Et sic futura q̄ ex necessitate ex causis suis proueniunt, per certam scientiā cognoscūt, vt solem oriri eras. Quae verō ex suis causis proueniūt vt in pluribus, cognoscuntur nō per certitudinē, sed per cōiecturā, sicut medicus prae cognoscit sanitatē in firmi. Et iste mod⁹ cognoscēdi futura adest angelis, & tanto magis q̄ nobis, quāto magis rerū causas & vn̄uersales & pfectius cognoscūt, sicut medici, q̄ acutius vidēt causas, melius de futuro statu agritudinis prognosticant. Quae verō proueniunt ex causis suis vt in paucioribus, penit⁹ sūt ignota, sicut casualia & fortuita. Alio modo cognoscunt futura in seipsis. Et sic solius Dei est futura cognoscere: nō solū q̄ ex necessitate, proueniunt, velut in pluribus, sed et casualia, & fortuita. Quia Deus videt oīa in sua aternitate: q̄ cum sit simplex, toti tpi adest, & ipsum cōcludit. Et ideo vnus Dei intuitus fertur in oīa quae agunt per totū tps sicut in præsens, & videt oīa vt in seipsis sūt, sicut supra dictū est, * cū de Dei scientia ageretur. Angelicus autē intellectus & quilibet in intellectus creatus deficit ab aternitate diuina. Vnde non potest aliquo intellectu creato cognosci futurum, vt est in suo esse.

AD PRIMVM ergo dicendū, q̄ hoīes non cognoscunt futura, nisi in causis suis, vel Deo reuelante. Et sic angeli multo subtilius futura cognoscunt.

AD SECUNDVM dicendū, q̄ licet intellectus angeli sit supra tempus, quo mensurant corporales motus: est tamen in intellectu angeli tēpus secundum successiōem intelligibiliū conceptionū: secundū quod dicit Aug. * 8. sup. Gen. ad lit. q̄ Deus mouet spiritualem creaturam per tempus. Et ita cū sit successiō in intellectu angeli, non omnia quae aguntur per totum tempus, sūt ei præsens.

AD TERTIVM dicendū, q̄ licet species quae sūt in intellectu angeli, quantum est de se, æqualiter se habeant ad præsens, præsens, & futura: tamen præsens, præsens, & futura non æqualiter se habent ad rationes. Quia ea, quae præsens sūt, habent naturā per quam assimilatur speciebus quae sūt in mente angeli. Et sic per eas cognosci possunt. Sed q̄ futura sūt, nondum habent naturā per quam illis assimilantur. Vnde per eas cognosci possunt.

AD QUARTVM dicendū, q̄ distantia secundū locum sūt in rerū natura, & participant aliquā specie, cuius similitudo est in Angelo. Quod nō est verū de futuris, vt dictum * est. Et ideo non est simile.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum angeli cognoscant cogitationes cordium.

AD QUARTVM sic proceditur. Videtur q̄ Angeli cognoscant cogitationes cordium. Dicit enim Grego. in Moralibus super illud Iob 28. non æqualiter ei aurum vel vitru, quod tunc, scilicet in beatitudine resurgentium vnus erit perspicabilis alteri, sicut ipse sibi, & cū vnus cuiusque intellectus attenditur, simul cōscientia penetratur. Sed resurgentes erunt similes Angelis: sicut hī Matth. 22. ca. Ergo vnus Angelus potest videre id quod est in cōscientia alterius.

¶ 2 Præterea, Sicut se habet figuræ ad corpora, ita se habent species intelligibiles ad intellectu. Sed visio cor-

c 281 527 a

92 435

50

Q. 14. art. 7. & 9.

lib. 8. ca. 20. 22. 23. tom. 3.

In corp. art.

289

1. cō. cap. 681. & li. 3. ca. 154. co. 8. prin. & ver. q. 8. ar. 13. & mal. q. 16. art. 8.

pore videtur eius figura. Ergo visa substantia in intellectu...

AD CONTRA est, qd proprii Dei non convenit angelis...

RESPONDEO dicendum, qd cognitio cordis dupliciter potest cognosci...

AD PRIMUM dicendum, qd cognitio in intellectu non solum per actum exteriori...

lib. de Div. n. 1. mo. cap. 5. post r. medium. tom. 3. *lib. 2. r. trac. c. 30. tom. 1.

Q. 63. art. 1. & quest. 103. art. 5.

524 2

ratione: quia etiam inferior pars animae participat aliquid rationis...

ARTICVLVS V.

AD QUINTVM sic proceditur. Vt, qd Angeli mysteria gratiae cognoscant...

AD PRIMUM dicendum, qd cognitio in intellectu non solum per actum exteriori...

AD PRIMUM dicendum, qd cognitio in intellectu non solum per actum exteriori...

AD PRIMUM dicendum, qd cognitio in intellectu non solum per actum exteriori...

AD PRIMUM dicendum, qd cognitio in intellectu non solum per actum exteriori...

AD PRIMUM dicendum, qd cognitio in intellectu non solum per actum exteriori...

AD PRIMUM dicendum, qd cognitio in intellectu non solum per actum exteriori...

AD PRIMUM dicendum, qd cognitio in intellectu non solum per actum exteriori...

290

Infra qd. 64. art. 1. 4. Et q. 106. art. 4. 2. Et enim August. * 5. super Gene. ad lite. quod sic fuit Ephes. 3. hoc mysterium absconditum a seculis in Deo...

Ca. 7. post medium.

291

12. qd. 50. art. 5. cor. Et 2. qd. c. 95. Et qd. col. 3. Et veri. q. 8. artic. 5. Et ma. q. 16. art. 5. cor. Et 6. cor. & 4. tex. 6. tom. 2.

2. di. 11. q. 2. ar. 4. Et opul. 1. c. 26. & ph. 3. lect. 3. d 329

nis quantum ad speciales conditiones. Et sic non omnes Angeli a principio de omnibus sunt edocti...

Argu. sed contra.

AD SECUNDVM dicendum, quod licet Angeli beati diuinam sapientiam contemplantur...

AD TERTIVM dicendum, quod licet Prophetae cognouerunt de mysterio gratiae per reuelationem diuinam...

Hom. 16. in Ezech. a medio illius.

QVAESTIO LVIII.

De modo cognitionis Angelicae, in septem articulis diuisa.

PRIMO hic considerandum est de modo Angelicae cognitionis.

PRIMO, vtrum intellectus angeli quandoque sit in potentia, quandoque in actu.

SECUNDO, vtrum angelus possit simul intelligere multa.

TERCIO, vtrum intelligat discurrendo.

QUARTO, vtrum intelligat componendo & diuidendo.

QUINTO, vtrum in intellectu angeli possit esse falsitas.

SEXTO, vtrum cognitio angeli possit dici matutina & vespertina.

SEPTIMO, vtrum sit eadem cognitio matutina & vespertina vel diuersa.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum intellectus Angeli quandoque sit in potentia, quandoque in actu.

AD PRIMUM sic proceditur. Videtur, quod intellectus angeli quandoque sit in potentia...

AD PRIMUM dicendum, quod cognitio in intellectu non solum per actum exteriori...

AD PRIMUM dicendum, quod cognitio in intellectu non solum per actum exteriori...

AD PRIMUM dicendum, quod cognitio in intellectu non solum per actum exteriori...

AD PRIMUM dicendum, quod cognitio in intellectu non solum per actum exteriori...

AD PRIMUM dicendum, quod cognitio in intellectu non solum per actum exteriori...

AD PRIMUM dicendum, quod cognitio in intellectu non solum per actum exteriori...

AD PRIMUM dicendum, quod cognitio in intellectu non solum per actum exteriori...

à sole. Secundo vero modo in intellectu angeli potest esse in potentia ad ea quae cognoscit naturali cognitione...

AD PRIMUM dicendum, quod motus ibi non sumitur secundum quod est actus imperfectus...

AD SECUNDVM dicendum, quod desiderium illud angelorum non excludit rem desideratam...

AD TERTIVM dicendum, quod in substantia Angeli non est aliqua potentia denudata ab actu...

ARTICVLVS II.

Vtrum Angelus simul possit multa intelligere.

AD SECUNDVM sic proceditur. Videtur, quod Angelus non possit simul multa intelligere...

AD PRIMUM dicendum, quod cognitio in intellectu non solum per actum exteriori...

AD PRIMUM dicendum, quod cognitio in intellectu non solum per actum exteriori...

AD PRIMUM dicendum, quod cognitio in intellectu non solum per actum exteriori...

AD PRIMUM dicendum, quod cognitio in intellectu non solum per actum exteriori...

AD PRIMUM dicendum, quod cognitio in intellectu non solum per actum exteriori...

AD PRIMUM dicendum, quod cognitio in intellectu non solum per actum exteriori...

AD PRIMUM dicendum, quod cognitio in intellectu non solum per actum exteriori...

AD PRIMUM dicendum, quod cognitio in intellectu non solum per actum exteriori...

AD PRIMUM dicendum, quod cognitio in intellectu non solum per actum exteriori...

AD PRIMUM dicendum, quod cognitio in intellectu non solum per actum exteriori...

AD PRIMUM dicendum, quod cognitio in intellectu non solum per actum exteriori...

AD PRIMUM dicendum, quod cognitio in intellectu non solum per actum exteriori...

AD PRIMUM dicendum, quod cognitio in intellectu non solum per actum exteriori...

AD PRIMUM dicendum, quod cognitio in intellectu non solum per actum exteriori...

AD PRIMUM dicendum, quod cognitio in intellectu non solum per actum exteriori...

AD PRIMUM dicendum, quod cognitio in intellectu non solum per actum exteriori...

292

Infra q. 85. art. 4. & 2. d. 3. q. 3. ar. 2. Et 3. d. 14. ar. 2. q. 4. & 1. cō. c. 55. Et veri. q. 8. artic. 14. & quol. 7. q. 1. art. 2. * c. 4. in de claratione 33. loci: 10 mo r. * li. 4. sup Gen. ad lit. c. 32. I prin. to. 3.

86 lib. 3. tex. 23. & 24. to. 2.

86 64 427

li. 1. de tri. ca. 16. circa finem. tom. 3.

18 288

multa ut vnum est quodammodo vnu intelligere. AD SECUNDVM dicendum, qd intellectus forma- tur per intelligibilem speciem, qua apud se habet. Et ideo sic pot vna specie intelligibili multa simul intelligibilia intueri, sicut vnum corpus per vnam figuram potest simul multis corporibus assimilari. AD TERTIVM dicendum, sicut ad primum.

ARTICVLVS III.

Verum angelus cognoscit discurrendo.

AD TERTIVM sic procedit. Vt qd angelus cogno- scat discurrendo. Discursus n. intellectus atten- dit. Et hoc qd vnu p aliud cognoscit. Sed angeli cog- noscunt vnum p aliud. Cognoscunt n. creaturas p verbu. Ergo intellectus angeli cognoscit discurrendo. ¶ 1. Præterea, Quicquid pot virtus inferior, pot & virtus superior. Sed intellectus humanus pot syllo- gizare & in effectibus causas cognoscere, in que discursus attenditur. Ergo intellectus angeli, qd su- perio: est ordine natura, multo magis hoc potest.

¶ 2. Præterea, Hic quid dicit, qd demones per ex- perientiam multa cognoscunt. Sed experimentalis cognitio est discursiva. Ex multis n. memorijs fit vnum experimentu: & ex multis experimentis fit vnu vniuersale: vt dicitur in fin. Posterioru, & in princi- pio metaph. Ergo cognitio angeloru est discursiva.

SED CONTRA est, quod Dion. dicit * 7. c. de di- ui. nomi. qd angeli non con- regant diuinam cog- nitionem a sermonibus diffusis, neq; ab aliquo com- muni ad ista specialia simul aguntur.

RESPONDEO dicendum, qd sicut sapius d dictum est angeli, illum gradum tenent in substantijs spiri- tualibus, que corpora celestia in substantijs corpo- reis. Nam & celestes mentes a Diony. dicitur. Est aut hæc differentia inter celestia & terrena corpora, qd corpora terrena p mutatione & motu adipsuntur suã vltimã pfectione; corpora vero celestia statim ex ipsa sua natura vltimã pfectione hnt. Sic igit & inferior. intellectus, l. hominũ, p quendam motu discursum intellectualis operationis in pfectionem in cognitione veritatis adipsunt; dũ, l. ex vno cog- nito in aliud cognitu procedit. Si aut statim in ipsa cognitione principij noti inspicerent quasi opas oes conclusiones consequentes, in eis discursus locum non haberet. Et hoc est in angelis, qd statim in illis q primo naturaliter cognoscunt, inspiciunt oia q- cunq; in eis cognosci pnt. Et ideo dicitur in intellectu- ales, qd et apud nos ea q statim naturaliter apprehen- dunt, intelligi dnt. Vñ intellectus dicitur habitus primorũ principiorũ. At vñ intellectus dicitur habitus primorũ principiorũ. At vñ intellectus dicitur habitus primorũ principiorũ.

AD PRIMUM ergo dicendum, qd non qualiscunq; mul- titudo intellectu copositione causat, sed multitudo illorũ in intellectu. quoru vnu attribui alteri vel re- mouet ab altero. Angelus aut in intelligendo qd dicitur alicuius rei, simul intelligit qd dicitur ei attribui pot, vel remoueri ab ea. Vñ in intelligendo qd quid est, intelli- git quod quid nos intelligere possumus & coponendo & diuidendo. p vnum suum simplex in intellectu.

AD SECUNDVM dicendum qd diuersa qd dicitur res- rã min differunt quã ad rone existendi q affirmatio & negatio: in quã ad rone cognoscendi; affirmatio & negatio magis conueniunt: quia statim per hoc q cognoscitur veritas affirmationis, cognoscitur fal- sitas negationis opposita.

AD TERTIVM dicendum, qd hoc qd angeli loquunt enuntiationes affirmatiuas & negatiuas; manifestat qd angeli cognoscit copositione & diuisione, nõ aut q cognoscant componendo & diuidendo, sed sim- pliciter cognoscendo quod quid est.

ARTICVLVS IIII.

Verum angelus intelligit componendo & diuidendo.

AD QVARTVM sic procedit. Vt qd angeli intelli- gat coponendo & diuidendo. Vbi n. est multitudo intellectũ, ibi est copositio intellectu vt dicitur in 3. de Ana. Sed intellectus angeli est multitudo intellectu: cũ p diuersas spes diuersa intelligat, & nõ oia simul. Ergo in intellectu angeli est copositio & diuisione.

¶ 1. Præterea, Plus distat negatio ab affirmatione, qd quonq; duæ naturæ oppositæ, qd prima distinctio est p affirmatione & negatione. Sed aliquas natu- ras distantes angelus non cognoscit p vnu, sed p di- uersas species, vt ex dictis patet. Ergo oportet qd af- firmatione & negatione cognoscit p diuersa. Et ita vñ qd angelus intelligat componendo, & diuidendo. ¶ 2. Præterea, Locutio est signũ in intellectu. Sed an- geli hoibus loquuntur pferunt affirmatiuas & negati- uas enuntiationes (q sunt signa copositionis & diui- sionis in intellectu) vt ex multis locis sacra scriptura apparet. Ergo videtur qd angelus intelligat com- ponendo & diuidendo.

SED CONTRA est, qd Dion. dicit * 7. c. de diui. no. qd virtus intellectualis angelorũ respicitur p- spicaci diuinarũ intellectu simplicitate, sed simplex intelligentia est sine copositione & diuisione, vt dicitur in * 3. de Anima. Ergo angelus intelligit sine copositione & diuisione.

RESPONDEO dicendum, qd sicut intellectus rãcinãte coparat cõclusio ad principiu, ita intellectus copone- re & diuidere coparat p dicitu ad subiectu. Si n. in- tellectus noster statim in ipso principio videret cõclu- sionis virtute, nõ quã intelligeret discurrendo, vel rãci- nãdo. Sicut si intellectus statim in apprehensione q dicitur subiectu hnt notitiã de oib; q pnt attribui subie- cto vel remoueri ab eo, nõ quã intelligeret coponendo & diuidendo, sed solũ intelligendo qd qd est. Sic igit pa- tet qd ex eodẽ puenit q intellectus noster intelligit di- scurrendo & coponendo & diuidendo, ex hoc, l. qd nõ sta- tim in prima apprehensione alicuius primi apprehesi- pnt inspiciere qd dicitur ea virtute cõtinet. Qd contingit ex debilitate luminis intellectualis in nobis, sicut dicitur * 1. in angelo sit lumẽ intellectuã pfe- ctũ, cũ sit speculũ purũ & clarissimũ, vt dicit Dion. * 4. capite, de Diu. no. relinquit qd Angelus sicut non intelligit rãcinãdo, ita nõ intelligit coponendo & diuidendo, Nihilominus in copositione & diuisione enuntiationũ intelligit, sicut & rãcinãtionẽ syllo- gismorũ. Intelligit n. coposita simpliciter, & mobi- lia immobiliter, & materialia immaterialiter.

AD PRIMUM ergo dicendum, qd non qualiscunq; mul- titudo intellectu copositione causat, sed multitudo illorũ in intellectu. quoru vnu attribui alteri vel re- mouet ab altero. Angelus aut in intelligendo qd dicitur alicuius rei, simul intelligit qd dicitur ei attribui pot, vel remoueri ab ea. Vñ in intelligendo qd quid est, intelli- git quod quid nos intelligere possumus & coponendo & diuidendo. p vnum suum simplex in intellectu.

AD SECUNDVM dicendum qd diuersa qd dicitur res- rã min differunt quã ad rone existendi q affirmatio & negatio: in quã ad rone cognoscendi; affirmatio & negatio magis conueniunt: quia statim per hoc q cognoscitur veritas affirmationis, cognoscitur fal- sitas negationis opposita.

AD TERTIVM dicendum, qd hoc qd angeli loquunt enuntiationes affirmatiuas & negatiuas; manifestat qd angeli cognoscit copositione & diuisione, nõ aut q cognoscant componendo & diuidendo, sed sim- pliciter cognoscendo quod quid est.

ARTICVLVS V.

Verum in intellectu angelus possit esse falsitas.

AD QVINTVM sic proceditur. Vt qd in intelle- ctu angeli possit esse falsitas. Proteruitas enim ad fal-

294

2. di. 3. q. 1. ar. 2. cor. & ma. r. q. 16. ar. 6. 19. intel. * 1. ar. 2. & 22. 10. 2.

art. 2. hy- ius quãt.

ca. 7. inter principiu & mediũ, lib. 3. de aia tex. 21. & 22. to. 2.

91

ar. pced.

ca. 4. par. 4. parũ ante medium.

295

2. di. 11. q. 2. art. 5. 5. & veri. q. 8. art. 14. 6. & mal. q. 16. ar. 5. qd.

ad falsitãtẽ p iner. Sed in demonib; e phãtasia pro- terua, vt dicit Diony. * 4. cap. de diui. nom. Ergo vi- detur qd in angelorum intellectu possit esse falsitas. ¶ 2. Præterea, Nescientia est causa falsitæ æstima- tionis. Sed in Angelis pot esse nescientia, vt Dio- dicit * 6. cap. Ecclesia. Hierar. Ergo videtur quod in eis possit esse falsitas.

¶ 3. Præterea, Omne quod cadit in veritate sapien- tiæ, & habet rone deprauatã, habet falsitãtẽ vel erro- rẽ in suo intellectu. Sed hoc Diony. dicit de demoni- bus * 7. cap. de diui. nomi. Ergo videtur quod in in- tellectu Angelorum possit esse falsitas.

SED CONTRA Philosophus dicit * 3. de Anima, qd intellectus semper verus est. Aug. et dicit in lib. * 83. quãt. qd nihil intelligitur nisi verum. Sed An- geli nõ cognoscit aliquid nisi intelligendo. Ergo in- tellectus Angelorum nõ pot esse deceptio & falsitas.

RESPONDEO dicendum, qd huius quæstionis veritas aliquatenus ex præmissa dependet. Dicitur enim * n. qd Angelus non intelligit componendo & diuiden- do, sed intelligendo quod quid est. Intellectus autẽ circa qd qd est, semper verus est, sicut & sensus circa propriũ obiectũ, vt dicitur in * 3. de Anima. Sed per acci- dens i nobis accidit deceptio & falsitas in intelligendo qd qd est, scilicet em rãtionẽ alicuius copositionis: vel cũ diffinitionẽ vnus rei accipim; vt diffinitionẽ alterius, vel cũ partes diffinitionis sibi non cohe- rent. Sicut si accipiat pro diffinitione alicuius rei aial quadrupes volatile. Nullũ enim aial tale est. Et hoc quidẽ accidit in compositis, quorũ diffinitio ex diuersis sumis: quorum vnũ est materiale ad aliud.

Sed intelligendo qd dicitur simplices, (vt dicitur in * 9. metaph.) nõ est falsitas: qd vel totaliter nõ attingit, & nihil intelligimus de eis, vel cognoscuntur vt sunt. Sic igitur p se nõ pot esse falsitas aut error aut deceptio in intellectu alicui; angeli. Sed p accidẽs cõtingit, alio tñ nõ qd in nobis. Nã coponendo & di- uidendo quã ad intellectu qd dicitur alicuius puenimus, sicut cũ diuidendo & demonstrando diffinitionẽ inuestigamus. Qd qd em in angelis nõ contingit: e sed p qd qd est rei cognoscunt oes enuntiantes ad illã rem puenientes. Manifestũ est aut, qd qd dicitur rei pot esse principiu cognoscendi respectu eorũ q natura- liter adueniunt rei, vel ab ea remouent: nõ aut eorũ, q a supernaturali Dei ordinatione dependẽt.

Angeli igit boni habentes rectã voluntatẽ p cogni- tionẽ qd dicitur rei, nõ iudicant de his q supernatu- raliter ad re puenit, nisi salua ordinatione diuina. Vñ in eis nõ pot esse falsitas aut error. Demones ve- rø p voluntatẽ pueram subducentes intellectum a diuina sapiẽtia, ab solutẽ interdu de rebus iudicãt em naturalẽ cõditionẽ. Et in his q naturaliter ad re puenit, nõ decipiunt. Sed decipi pnt quantũ ad ea q supernaturalia sunt. Sicut si considerans hominẽ mortuũ, iudicet eum non resurrecturũ. Et si videns hominẽ Christum, iudicet eum non esse Deum.

Et p hoc patet rãtio ad ea q vtrinq; obijciunt. Nã proteruitas demonũ est em qd nõ subdant diuinã sapiẽtia. e Nescientia autẽ est in angelis, nõ respec- tu naturaliu cognoscibilitũ, sed supernaturaliu. Pa- tet et, qd in intellectu eius quod qd est, semper est ver- us: nisi per accidens em quod indebitẽ ordinatur ad aliquam compositionem, vel diuisionem.

ARTICVLVS VI: Verum in angelis sit cognitio matutina & vespertina.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Vt qd in angelis nõ sit vespertina, neq; matutina cognitio, vespere enim & mane admixtionem tenebrarum habent. Sed in cognitione angeli non est aliqua tenebro- sitas: cũ non sit ibi error vel falsitas. Ergo cognitio angeli non debet dici matutina vel vespertina.

¶ 2. Præterea, Inter vespere & mane cadit nox, & ad falsitãtẽ p iner. Sed in demonib; e phãtasia pro- terua, vt dicit Diony. * 4. cap. de diui. nom. Ergo vi- detur qd in angelorum intellectu possit esse falsitas.

¶ 3. Præterea, Omne quod cadit in veritate sapien- tiæ, & habet rone deprauatã, habet falsitãtẽ vel erro- rẽ in suo intellectu. Sed hoc Diony. dicit de demoni- bus * 7. cap. de diui. nomi. Ergo videtur quod in in- tellectu Angelorum possit esse falsitas.

SED CONTRA Philosophus dicit * 3. de Anima, qd intellectus semper verus est. Aug. et dicit in lib. * 83. quãt. qd nihil intelligitur nisi verum. Sed An- geli nõ cognoscit aliquid nisi intelligendo. Ergo in- tellectus Angelorum nõ pot esse deceptio & falsitas.

RESPONDEO dicendum, qd huius quæstionis veritas aliquatenus ex præmissa dependet. Dicitur enim * n. qd Angelus non intelligit componendo & diuiden- do, sed intelligendo quod quid est. Intellectus autẽ circa qd qd est, semper verus est, sicut & sensus circa propriũ obiectũ, vt dicitur in * 3. de Anima. Sed per acci- dens i nobis accidit deceptio & falsitas in intelligendo qd qd est, scilicet em rãtionẽ alicuius copositionis: vel cũ diffinitionẽ vnus rei accipim; vt diffinitionẽ alterius, vel cũ partes diffinitionis sibi non cohe- rent. Sicut si accipiat pro diffinitione alicuius rei aial quadrupes volatile. Nullũ enim aial tale est. Et hoc quidẽ accidit in compositis, quorũ diffinitio ex diuersis sumis: quorum vnũ est materiale ad aliud.

Sed intelligendo qd dicitur simplices, (vt dicitur in * 9. metaph.) nõ est falsitas: qd vel totaliter nõ attingit, & nihil intelligimus de eis, vel cognoscuntur vt sunt. Sic igitur p se nõ pot esse falsitas aut error aut deceptio in intellectu alicui; angeli. Sed p accidẽs cõtingit, alio tñ nõ qd in nobis. Nã coponendo & di- uidendo quã ad intellectu qd dicitur alicuius puenimus, sicut cũ diuidendo & demonstrando diffinitionẽ inuestigamus. Qd qd em in angelis nõ contingit: e sed p qd qd est rei cognoscunt oes enuntiantes ad illã rem puenientes. Manifestũ est aut, qd qd dicitur rei pot esse principiu cognoscendi respectu eorũ q natura- liter adueniunt rei, vel ab ea remouent: nõ aut eorũ, q a supernaturali Dei ordinatione dependẽt.

Angeli igit boni habentes rectã voluntatẽ p cogni- tionẽ qd dicitur rei, nõ iudicant de his q supernatu- raliter ad re puenit, nisi salua ordinatione diuina. Vñ in eis nõ pot esse falsitas aut error. Demones ve- rø p voluntatẽ pueram subducentes intellectum a diuina sapiẽtia, ab solutẽ interdu de rebus iudicãt em naturalẽ cõditionẽ. Et in his q naturaliter ad re puenit, nõ decipiunt. Sed decipi pnt quantũ ad ea q supernaturalia sunt. Sicut si considerans hominẽ mortuũ, iudicet eum non resurrecturũ. Et si videns hominẽ Christum, iudicet eum non esse Deum.

Et p hoc patet rãtio ad ea q vtrinq; obijciunt. Nã proteruitas demonũ est em qd nõ subdant diuinã sapiẽtia. e Nescientia autẽ est in angelis, nõ respec- tu naturaliu cognoscibilitũ, sed supernaturaliu. Pa- tet et, qd in intellectu eius quod qd est, semper est ver- us: nisi per accidens em quod indebitẽ ordinatur ad aliquam compositionem, vel diuisionem.

Inter mane & vespere cadit merities. Si igit in an- gelis cadit cognitio matutina & vespertina, pari rone videtur qd in eis debeat esse merediana & nocturna cognitio.

¶ 3. Præterea, Cognitio distinguit em differentia cognitorum. vñ in * 3. de Ana dicit philosoph. qd scientia lib. 3 de secant quẽdam modũ & res. Triplex autẽ est esse rerũ. f. aia. text. in verbo, in ppria natura, & intelligẽtia angelica, 38. 10. 2. vt Aug. dicit * 2. super Gen. ad lit. Ergo si ponat cog- nitio matutina in angelis, & vespertina pp esse rerũ in verbo, & in ppria natura, debet et in eis po- ni tertia cognitio pp esse rerũ intelligẽtia angelica.

SED CONTRA est, quod Aug. * 4. super Gen. ad lit. & 11. de cini. Dei. distinguit cognitionem ange- lorum per matutinam & vespertinam.

RESPONDEO dicendum, qd hoc qd dicitur de cog- nitione matutina, & vespertina in angelis, introductum est ab Aug. * 6. dies, in q bus Deus legit fecisse cũ- que ad fi- nem. Gen. 1. intelligi vult nõ hos vñtates dies, q solis circuitu peragunt: cũ sol quarto die factus legat, sed vnu diem, l. cognitionẽ angelicã sex rerũ gũibus pñtata. Sicut aut in die conlucto mane est princi- piũ diei, vespere aut terminũ: ita cognitio ipsius pri- mordialis esse rerũ dicitur cognitio matutina. Et hæc est em qd res sunt in verbo. Cognitio aut ipsius esse rei creatæ em qd ia ppria natura consistit, dicitur cognitio vespertina. e Nam esse rerũ fuit a verbo sicut a quo- dam primordiali principio. Et hic effluxus termi- natur ad esse rerum quod in ppria natura habent.

AD PRIMUM ergo dicendum, qd vespere & mane nõ accipiuntur in cognitione angelica em similitu- dinem ad admixtionem tenebrarum, sed em simi- litudinem principij & termini. Vel dicendum, qd ni- hil phibet, vt dicit Aug. * 4. super Gen. ad lit. aliq d ia coparatione ad vnu dici lux, & in coparatione ad aliud dici tenebra: sicut vita fidelũ & iustorum in coparatione ad impios dicitur lux, em illud Eph. 6. fui- tis aliq tenebra, aũc aut lux in dño. Quæ tñ vita fidelium in coparatione ad vitam glorię tenebro- sa dicitur em illud 2. Pet. 1. Habetis propheticum ferme- nem, cui benefacitis attendentes quasi lucerna lu- centi in caliginoso loco. Sic igitur cognitio angeli qua cognoscit res in propria natura, dies est per coparationem ad ignorantiam vel errorem: sed obscu- ra est per coparationem ad visionem verbi.

AD SECUNDVM dicendum, qd matutina & vespertina cognitio ad diem p iner, id est, ad angelos illu- minatos, q sunt distincti a tenebris. e. id est, a malis angelis. Angeli aut boni cognoscentes creaturã, nõ in ea figurant, quod esset tenebreferre & nocte fieri: sed hoc ipsum referunt ad laudẽ Dei: in quo sicut in principio oia cognoscunt. Et ideo post vespere nõ ponit nox, sed mane, ita qd mane sit finis pcedentis diei, & principiu sequentis, in quantum angeli cog- nitionẽ pcedentis operis ad laudẽ Dei referunt. Meri- dies aut sub nomine diei coprehendit, quasi mediũ inter duo extrema. Vel per merities referri ad cog- nitionẽ ipsius Dei, q nõ habet principiu, nec finẽ.

AD TERTIVM dicendum, qd et ipsi angeli crea- turæ sunt. Vnde esse rerum in intelligentia angeli- ca comprehenditur sub vespertina cognitione, sicut & esse rerum in propria natura.

ARTICVLVS VII.

Verum vna sit cognitio matutina & vespertina.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Vt qd vna sit co- gnitio vespertina & matutina. Dicitur n. Gene. 1. Fa- ctum est vespere & mane dies vnus. Sed p diẽ in tel- ligitur cognitio angelica, vt Aug. * dicit Ergo vna & eadẽ cognitio in angelis, matutina & vespertina.

¶ 2. Præterea, Impossibile est vnã potentia simul duas opationes hñe. Sed angeli semp sunt iacta sim- gnitionis matutine, qd semp vident Deum & res in

Locis su- pra art. 6: inducis: Locis cita- tis in ar. p- cedenti, in prin. corp.

297

L 4 Deo

Deo, fm illud Matth. 18. cap. Angeli eorum semper vident faciem patris mei, &c. Ergo si cognitio vespertina esset alia a matutina, nullo modo angelus posset esse in actu cognitionis vespertinae.

¶ 3 Præterea, Apostolus dicit 1. Corin. 13. Cum venerit qd pfectum est, euacuabitur qd ex parte est. Sed si cognitio vespertina sit aliud a matutina, comparat ad ipsam sicut imperfectum ad pfectum. Ergo non poterit simul vespertina cognitio esse cum matutina.

IN CONTRARIUM est, quod dicit Aug. 4. super Gen. ad lit. qd multum interest inter cognitionem rei cuiuscunq; in verbo Dei & cognitionem eius in natura eius, ut illud merito pncipat ad die, hoc ad vesperam.

RESPONDEO dicendum, qd sicut dictum est, cognitio vespertina dicitur quia angeli cognoscunt res in propria natura. Quod non potest ita intelligi quasi ex propria rerum natura cognitionem accipiant, ut hæc ppositio, in indicet habitudinem principij: quia non accipiunt angeli cognitionem a rebus, ut supra habuitur.

¶ 2 Præterea, Liberi arbitrii se habet ad vtrumlibet. Sed ex parte intellectus non est aliquid habens ad vtrumlibet in angelis, quia in intellectu eorum non fallit in naturalibus intelligibilibus, ut dictum est. Ergo nec ex parte appetitus liberi arbitrii in eis esse potest.

¶ 3 Præterea, Ea qd sunt naturalia in angelis, concipiunt eis fm magis & minus: quia in superioribus angelibus natura intellectualis est pfectior qd in inferioribus. Liberi autem arbitrii non est liberum arbitrium. Ergo in angelis non est liberum arbitrium.

SED CONTRA, Libertas arbitrii ad dignitatem hominis pertinet: sed angeli digniores sunt hominibus. Ergo libertas arbitrii, cum sit in hominibus, multo magis est in angelis.

RESPONDEO dicendum, qd qdam sunt qd non agunt ex aliquo arbitrio, sed quasi ab alijs aeta & mota sicut sagitta a sagittante mouet ad finem. Quædam vero agunt quodam arbitrio, sed non libero, sicut aialia irrationalia. Onis. n. fugit lupum ex quodam iudicio, quo existimat eum sibi noxiu. Sed hoc iudicium non est sibi liberu, sed a natura inditu. Sed solum id qd habet intellectum, potest agere iudicio libero, in quatuor cognoscit vniuersalem rationem boni: ex qua potest iudicare hoc vel illud esse bonu. Vbi vbi est; est in intellectu, ibi est liberi arbitrii. Et sic patet liberi arbitrii esse in angelis et excellentius qd in hoibus, sicut & in intellectu.

AD PRIMVM ergo dicendum, qd Philosophus loquitur de electione fm qd est hominis. Sicut autem existimatio hominis in speculatiuis differt ab existimatione angeli in hoc qd vna est absq; inquisitione, alia vero in inquisitione, eita & in operatione. Vbi in angelis est electio, non tñ cum inquisitione deliberatione consilij, sed p subitam acceptionem vespertatis.

AD SECVNDVM dicendum, qd sicut dictum est cognitio fit p hoc qd cognita sunt in cognoscete. Ad imperfectionem autem alicuius rei ptiat, si non fit in ea id qd natu est in ea esse. Vbi angelus non esset pfectus in sua natura, si in intellectu eius non esset determinatus ad oem veritate, qua naturaliter cognoscere potest. Sed actus appetitiue virtutis est p hoc qd affectus inclinatur ad re exteriori. Non autem dependet pfectio rei ex oie re ad qua inclinatur, sed solum ex superiori. Et ideo non ptiat ad imperfectionem angeli, si non habet voluntatem determinatam respectu eorum qd ipsi sunt. Pertinet autem ad imperfectionem eius, si determinate se haberet ad illud qd solum est.

AD TERTIVM dicendum, qd liberum arbitrium nobilitati mo est in superioribus angelis qd in inferioribus, sicut & iudicium intellectus. Tñ verum est qd ipsa libertas, fm quod in ea consideratur qdam remotio coactionis, non suscipit magis & minus: quia priuationes, & negationes non remittuntur, nec intenduntur per se, sed solum per suam causam, & vel secundum aliquam affirmationem adiunctam.

ARTICVLVS IIII.
Vtrum in angelis sit irascibilis & concupiscibilis.
D QUARTVM sic pceditur. Vt, qd in angelis sit irascibilis & concupiscibilis. Dicit enim Dion. 4. partum a 4. cap. de diu. nomi. quod in demonibus est furor med. irratio.

eorum, vel etiam ipse intellectus eorum.

¶ Tertio, vtrum in angelis sit liberum arbitrium.

¶ Quarto, vtrum in eis sit irascibilis & concupiscibilis.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum in angelis sit voluntas.

AD PRIMVM sic pceditur. Vt, qd in angelis non sit voluntas. Quia, ut dicit Philo. in 3. de Aia, voluntas in ratione est. Sed in angelis non est ratio, sed aliquid superius ratione. Ergo in angelis non est voluntas, sed aliquid superius voluntate.

¶ 2 Præterea, Voluntas sub appetitu continetur, ut patet p Philo. in 3. de Aia. Sed appetitus est imperfectus. Est. n. eius quod nondum habetur. Cum igitur in angelis, maxime in beatis, non sit aliqua imperfectio, videtur quod non sit in eis voluntas.

¶ 3 Præterea, Philo. dicit in 3. de Ani. qd voluntas est mouens motum: mouetur enim ab appetibili intellectu. Sed angeli sunt immobiles, cum sint incorporei. Ergo in angelis non est voluntas.

SED CONTRA est, qd Aug. dicit 10. lib. de Trin. qd imago trinitatis inuenitur in mente fm memoriam, intelligentiam & voluntatem. Imago autem Dei inuenitur non solum in mente humana, sed et in mente angelica: cum etiam mens angelica sit capax Dei. ergo in angelis est voluntas.

RESPONDEO dicendum, qd necesse est ponere in angelis voluntatem.

Ad cuius euidentiã considerandum est, qd cum oia pcedant ex voluntate diuina, oia suo mo p appetitu inclinant in bonu, sed diversimode. Quædam, n. inclinantur in bonu p solam naturalem habitudinem absq; cognitione, sicut planta & corpora inanimata. Et talis inclinatio ad bonu vocatur appetitus naturalis. Quædam vero ad bonu inclinantur, cum aliqua cognitione: non quod sic qd cognoscant ipsam rationem boni, sed cognoscant aliquod bonu particulare, sicut sensus, qui cognoscit dulce & album, & aliquid hmoi. Inclinatio autem hanc cognitionem sequens dicitur appetitus sensitivus. Quædam vero inclinantur ad bonum cum cognitione, qua cognoscant ipsam boni rationem, quod est proprium intellectus. Et hæc pfectissima inclinatio in bonum: non quidem quasi ab alio solummodo directa in bonum: sicut ea qd cognitione caret, neq; in bonum particulariter tñ, sicut ea in quibus est sola sensitiva cognitio: sed tñ inclinatio in ipsum vniuersale bonum. Et hæc inclinatio dicitur voluntas. Vnde, cum angeli per intellectum cognoscant ipsam vniuersalem rationem boni, manifestum est quod in eis sit voluntas.

AD PRIMVM ergo dicendum, qd aliter ipse transcendit sensum, & aliter intellectus rationem. Rõ. n. transcendit sensum fm diuersitatem cognitorum. Nam sensus est particularium, rõ vero vniuersalium. Et ideo oportet qd sit alius appetitus tendens in bonu vniuersale qd debet rationi: & alius tendens in bonum particulare, qd debet sensui. Sed intellectus & rõ differunt quantum ad modum cognoscendi: quia intellectus cognoscit simpliciter intuitu, rõ vero discurrendo de vno in aliud. Sed tñ rõ per discursum peruenit ad cognoscendum illud qd in intellectu sine discursu cognoscit, s. vniuersale. Idem est ergo obiectu quod appetitiue proponitur, & ex parte rationis & ex parte in intellectu. Vnde in angelis qui sunt intellectuales tñ, non est appetitus superior voluntate.

AD SECVNDVM dicendum, qd licet nomen appetitiue parris sit sumptum ab appetendo ea qd non habentur, tñ appetitiua pars non solum ad hæc se extendit, sed et ad multa alia. Sicut & nomen lapidis sumptum est a latione pedis, cum tñ lapidi non hoc solum consentiat. Similiter irascibilis potentia denominatur ab ira, cum tamen in ea sint plures aliæ passiones, ut spes & audacia & huiusmodi.

AD TERTIVM dicendum, qd voluntas dicitur mouens motu fm qd velle est motus qd ad & intelligere, e cuiusmodi motum nihil phibet in angelis esse: quia talis motus est actus pfecti, ut dicitur 3. de Anima.

298
299
300
301
302
303
304
305
306
307
308
309
310
311
312
313
314
315
316
317
318
319
320
321
322
323
324
325
326
327
328
329
330
331
332
333
334
335
336
337
338
339
340
341
342
343
344
345
346
347
348
349
350
351
352
353
354
355
356
357
358
359
360
361
362
363
364
365
366
367
368
369
370
371
372
373
374
375
376
377
378
379
380
381
382
383
384
385
386
387
388
389
390
391
392
393
394
395
396
397
398
399
400
401
402
403
404
405
406
407
408
409
410
411
412
413
414
415
416
417
418
419
420
421
422
423
424
425
426
427
428
429
430
431
432
433
434
435
436
437
438
439
440
441
442
443
444
445
446
447
448
449
450
451
452
453
454
455
456
457
458
459
460
461
462
463
464
465
466
467
468
469
470
471
472
473
474
475
476
477
478
479
480
481
482
483
484
485
486
487
488
489
490
491
492
493
494
495
496
497
498
499
500

AD TERTIVM dicendum, qd voluntas dicitur mouens motu fm qd velle est motus qd ad & intelligere, e cuiusmodi motum nihil phibet in angelis esse: quia talis motus est actus pfecti, ut dicitur 3. de Anima.

ARTICVLVS II.
Vtrum in angelis voluntas differat ab intellectu.

AD SECVNDVM sic pceditur. Vt, qd in angelis non differat voluntas ab intellectu & natura. Angelus, n. est simplicior qd corpus naturale. Sed corpus naturale p suam formam inclinatur in suu finem, qd est eius bonu. Ergo multo magis angelus. Forma autem angeli est vel natura ipsa in qua subsistit, vel species qd est in intellectu eius. Ergo angelus inclinatur in bonu p naturam suam & p speciem intelligibilem. Hæc autem inclinatio ad bonu ptiat ad voluntatem. Voluntas igitur angeli non est aliud qd eius natura, vel in intellectu.

¶ 2 Præterea, Obiectu in intellectu est veru, voluntatis autem bonum. Bonum autem & verum non differunt realiter, sed secundum rationem tantum. Ergo voluntas & intellectus non differunt realiter.

¶ 3 Præterea, Distinctio obis & ppii non diuersificat potentias. Eadem. n. potentia visiva est coloris & albedinis. Sed bonu & veru videntur se habere sicut obis & proprium: nam veru est quoddam bonu, s. intellectus. Ergo voluntas cuius obiectu est bonu, non differat ab intellectu cuius obiectu est verum.

SED CONTRA, voluntas in angelis est bonoru tñ, in intellectu autem est bonorum & malorum. Cognoscunt enim vtrumque. Ergo voluntas in angelis est aliud quam eius intellectus.

RESPONDEO dicendum, qd voluntas in angelis est qdam virtus, vel potentia: qd nec est ipsa eoru natura, e nec eoru intellectus. Et qd non sit eoru natura, apparet ex hoc qd natura vel essentia alicuius rei in tra ipsam re comprehendit: quod igitur ergo se extendit ad id qd est extra re, non est rei essentia. Vñ videmus in corporibus naturalibus, qd inclinatio qd est ad esse rei, non est p aliquid superadditu essentia, sed p materiam qd appetit esse antequam habeat, & p formam qd tenet re in esse postquam fuerit. Sed inclinatio ad aliquid extrinsecum est p aliquid essentie superadditu, sicut inclinatio ad locu est p grauitate, vel leuitate. Inclinatio autem ad faciendum sibi simile est p qualitates actiue. Voluntas autem habet inclinationem in bonu naturaliter. Vñ ibi solum est id esse essentia & voluntas, vbi totaliter bonu continetur in essentia volentis, s. in Deo qd nihil vult extra se nisi rone suæ bonitatis. Qd de nulla creatura potest dici, cum bonu finitū sit extra essentia cuiuslibet causati. Vñ nec voluntas angeli, nec alterius creatura potest esse id esse eius essentia. Sicut nec potest esse id esse intellectus angeli vel hominis. Nā cognitio fit p hoc qd cognitū est in cognoscete. Vñ ea rone se extendit eius intellectus in id qd est extra se: fm quod illud qd extra ipsum est, p essentia natu est aliquo modo in eo esse. Voluntas vero se extendit in id qd extra est, fm quod quada inclinatione quodammodo tendit in re exteriori. Alterius autem virtutis est qd aliquid habeat in se quod est extra se, & qd ipsum tendat in re exteriori. Et ideo oportet qd in qualibet creatura sit aliud intellectus & voluntas. Non autem in Deo qd habet & ens vniuersale & bonu vniuersale in seipso. Vnde tam voluntas quam intellectus est eius essentia.

AD PRIMVM ergo dicendum, qd corpus naturale p formam substantialē inclinatur in esse suu: sed in exteriori inclinatur p aliquid additum, ut dictum est.

AD SECVNDVM dicendum, qd potentia non diuersificat fm materiale distinctionem obiectoru, sed fm formalem distinctionem, qd attenditur fm rone obiecti. Et ideo diuersitas fm rone boni & veri sufficit ad diuersitatem in intellectu & voluntate.

AD TERTIVM dicendum, qd quia bonu & veru con-

uertuntur fm rem: inde est qd & bonum ad intellectu intelligitur sub rone veri: & verum a voluntate appetitur sub rone boni. Sed tñ diuersitas rone ad diuersificandū potentias sufficit, ut dictum est.

ARTICVLVS III.
Vtrum in angelis sit liberum arbitrium.

AD TERTIVM sic pcedit. Vt, qd in angelis non sit liberu arbitriū. Actus, n. liberi arbitrii est eligere: sed electio non potest esse in angelis, cum electio sit appetitus pconsiliari. Consiliu autem est inquisitio qdam vt dicitur in 3. Ethic. Angeli autem non cognoscunt inquirendo: quia hoc pertinet ad discursum ronis. Ergo vñ qd in angelis non sit liberum arbitrium.

¶ 2 Præterea, Liberi arbitrii se habet ad vtrumlibet. Sed ex parte intellectus non est aliquid habens ad vtrumlibet in angelis, quia in intellectu eorum non fallit in naturalibus intelligibilibus, ut dictum est. Ergo nec ex parte appetitus liberi arbitrii in eis esse potest.

¶ 3 Præterea, Ea qd sunt naturalia in angelis, concipiunt eis fm magis & minus: quia in superioribus angelibus natura intellectualis est pfectior qd in inferioribus. Liberi autem arbitrii non est liberum arbitrium. Ergo in angelis non est liberum arbitrium.

SED CONTRA, Libertas arbitrii ad dignitatem hominis pertinet: sed angeli digniores sunt hominibus. Ergo libertas arbitrii, cum sit in hominibus, multo magis est in angelis.

RESPONDEO dicendum, qd qdam sunt qd non agunt ex aliquo arbitrio, sed quasi ab alijs aeta & mota sicut sagitta a sagittante mouet ad finem. Quædam vero agunt quodam arbitrio, sed non libero, sicut aialia irrationalia. Onis. n. fugit lupum ex quodam iudicio, quo existimat eum sibi noxiu. Sed hoc iudicium non est sibi liberu, sed a natura inditu. Sed solum id qd habet intellectum, potest agere iudicio libero, in quatuor cognoscit vniuersalem rationem boni: ex qua potest iudicare hoc vel illud esse bonu. Vñ vbi est; est in intellectu, ibi est liberi arbitrii. Et sic patet liberi arbitrii esse in angelis et excellentius qd in hoibus, sicut & in intellectu.

AD PRIMVM ergo dicendum, qd Philosophus loquitur de electione fm qd est hominis. Sicut autem existimatio hominis in speculatiuis differt ab existimatione angeli in hoc qd vna est absq; inquisitione, alia vero in inquisitione, eita & in operatione. Vñ in angelis est electio, non tñ cum inquisitione deliberatione consilij, sed p subitam acceptionem vespertatis.

AD SECVNDVM dicendum, qd sicut dictum est cognitio fit p hoc qd cognita sunt in cognoscete. Ad imperfectionem autem alicuius rei ptiat, si non fit in ea id qd natu est in ea esse. Vbi angelus non esset pfectus in sua natura, si in intellectu eius non esset determinatus ad oem veritate, qua naturaliter cognoscere potest. Sed actus appetitiue virtutis est p hoc qd affectus inclinatur ad re exteriori. Non autem dependet pfectio rei ex oie re ad qua inclinatur, sed solum ex superiori. Et ideo non ptiat ad imperfectionem angeli, si non habet voluntatem determinatam respectu eorum qd ipsi sunt. Pertinet autem ad imperfectionem eius, si determinate se haberet ad illud qd solum est.

AD TERTIVM dicendum, qd liberum arbitrium nobilitati mo est in superioribus angelis qd in inferioribus, sicut & iudicium intellectus. Tñ verum est qd ipsa libertas, fm quod in ea consideratur qdam remotio coactionis, non suscipit magis & minus: quia priuationes, & negationes non remittuntur, nec intenduntur per se, sed solum per suam causam, & vel secundum aliquam affirmationem adiunctam.

ARTICVLVS IIII.
Vtrum in angelis sit irascibilis & concupiscibilis.
D QUARTVM sic pceditur. Vt, qd in angelis sit irascibilis & concupiscibilis. Dicit enim Dion. 4. partum a 4. cap. de diu. nomi. quod in demonibus est furor med. irratio.

In corp. ar. adiu. cio ar. 3. &c. 4. q. 16. 300 2. dist. 7. q. 1. ar. 1. 1. &c. 2. c. 0. c. 47. Et ver. quol. 23. ar. r. cor. & q. 24. ar. 2. &c. 3. & mal. 3. 16. ar. 5. cor. & op. 3. c. 76. * 11. 3. c. 3. & 11b. 6. c. 9. 10. 5. 7. 38. ar. 5.

432

115

293 294

Ar. pcc. & Q. 12. ar. 4.

188

303

84 a 301

veri. q. 24. ar. 10. cor. * c. 4. part. 4. partum a 4. cap. de diu. nomi. quod in demonibus est furor med. irratio.

irrationabilis, & concupiscentia amens. Sed demones eiusdem naturae sunt cum angelis, quia peccatum non mutavit in eis naturam. Ergo in angelis est irascibilis & concupisibilis.

¶ 2 Præterea, Amor & gaudium in concupisibili sunt ira verò, spes & timor in irascibili. Sed hæc attribuantur angelis bonis & malis in scripturis. Ergo in angelis est irascibilis & concupisibilis.

¶ 3 Præterea, Virtutes quaedam dicuntur esse in irascibili & concupisibili, sicut charitas & temperantia videntur esse in concupisibili, spes autem & fortitudo in irascibili. Sed virtutes hæc sunt in angelis. Ergo in angelis est concupisibilis & irascibilis.

SED CONTRA est, quod Philosophus dicit in 3. de anima, quod irascibilis & concupisibilis sunt in parte sensitiva quæ non est in angelis. Ergo in eis non est irascibilis & concupisibilis.

RESPONDEO dicendum, quod intellectus appetitus non dividitur per irascibilem & concupisibilem sed solum appetitus sensitivus. Cuius ratio est: quia cum potentia non distinguatur in distinctionem materiale obiectorum, sed solum secundum rationem formalem obiecti, si alicui potentia respondeat aliquod obiectum secundum rationem commẽnem, non erit distinctio potentiarum secundum diuersitatem propriorum obiectorum quæ sub illo cõi continentur. Sicut si proprium obiectum potentia visiva est color secundum rationem coloris, non distinguuntur plures potentia visiva in differentiam albi & nigri. Sed si proprium obiectum alicuius potentia esset albi in quantum albi, distingueretur potentia visiva albi, à potentia visiva nigri. Manifestum est autem ex dictis, quod obiectum appetitus intellectui, qui volũtas dicitur, est bonum secundum commẽnem boni rationem. Nec potest esse aliquis appetitus nisi boni. Vnde in parte intellectiva appetitus non dividitur secundum distinctionem aliquorum particularium bonorum, sicut dividitur appetitus sensitivus qui non respicit bonum secundum commẽnem rationem, sed quoddam particulare bonum. Vnde cum in angelis non sit nisi appetitus intellectivus, eorũ appetitus non distinguatur per irascibile & concupisibile, sed remanet indiuisus, & vocatur voluntas.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod furor & concupiscentia metaphorice dicitur esse in demonibus: sicut & ira quæ Deo attribuitur propter similitudinem effectus. AD SECUNDUM dicendum, quod amor & gaudium secundum quod sunt passiones, sunt in concupisibili. Sed secundum quod nominant simplicem voluntatis actum, sic sunt in intellectu parte: oportet amare esse velle bonum alicui, & gaudere esse quiescere, voluntatem in aliquo bono habere. Et vniuersaliter nihil horum dicitur de angelis secundum passionem, ut Aug. dicit 9. de ciuita. Dei.

AD TERTIUM dicendum, quod charitas secundum quod est virtus, non est in concupisibili, sed in voluntate. Nam obiectum concupisibile, est bonum delectabile secundum sensum. Huiusmodi autem non est bonum diuinum: quod est obiectum charitatis. Et eadem ratione dicitur esse quod spes non est in irascibili: quia obiectum irascibile est quod dicitur arduum, quod est sensibile, circa quod non est spes quæ est virtus, sed circa arduum diuinum. Temperantia autem secundum quod est virtus humana, est in concupisibili & fortitudo in irascibili. Sed hoc modo non sunt in angelis. Non enim in eis sunt passiones concupiscentiarum, vel timoris & audacia: quas oportet per temperantiam & fortitudinem regulari. Sed temperantia in eis dicitur secundum quod moderat suam voluntatem exhibent secundum regulam diuinam voluntatis. Et fortitudo in eis dicitur secundum quod voluntatem eius inanimat firmiter exequuntur. Quod totum fit per voluntatem, & non

per irascibilem & concupisibilem.

QV AESTIO LX.

De Amore seu dilectione Angelorum, in quinque articulis diuisa. DEINDE considerandum est de actu voluntatis, qui est amor, seu dilectio. Nam ois actus appetitivus virtutis ex amore seu dilectione derivatur.

¶ Et circa hoc quaeruntur quinque. ¶ Primo, utrum in angelis sit dilectio naturalis. ¶ Secundo, utrum in eis sit dilectio electiua. ¶ Tertio, utrum angelus diligat seipsum dilectione naturali, an electiua. ¶ Quarto, utrum vnus angelus diligat alium dilectione naturali sicut seipsum. ¶ Quinto, utrum angelus naturali dilectione diligat Deum plus quam seipsum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Virum in angelis sit amor seu dilectio naturalis. AD PRIMUM sic proceditur. Videtur, quod in angelis non sit amor vel dilectio naturalis. Amor naturalis dividitur contra intellectualẽ: vt patet in 4. cap. de diu. nomi. Sed amor angelus est intellectualis. Ergo non est in intellectuali.

¶ 2 Præterea, Ea quæ amant amore naturali, magis aguntur quam agantur. Nihil enim habet dominium suæ naturæ. Sed angeli non aguntur sed agunt, cum sint liberi arbitrij, vt ostensum est. Ergo in angelis non est amor seu dilectio naturalis.

¶ 3 Præterea, Omnis dilectio aut est recta, aut non recta. Dilectio autem recta pertinet ad charitatem. Dilectio autem non recta pertinet ad iniquitatem. Necrum autem horum pertinet ad naturam. Quia charitas est supra naturam, iniquitas autem est contra naturam. Ergo nulla dilectio naturalis est in angelis.

SED CONTRA est, quod dilectio sequitur cognitionem. Nihil enim amatur nisi cognitum, vt Augustinus dicit de Trinitate. Sed in angelis est cognitio naturalis. Ergo & dilectio naturalis.

RESPONDEO dicendum, quod necesse est in angelis ponere dilectionem naturalem. Ad cuius euidentiam considerandum est, quod semper prius saluatur posteriori. Natura autem prior est intellectu. Quia natura cuiuscumque rei est essentia eius. Vnde id quod est natura, oportet saluari esse in habitibus intellectu. Est autem hoc cõi ois naturæ, vt habeat aliquam inclinationem, quæ est appetitus naturalis vel amor. Quæ tunc inclinatio diuersimodè inuenitur in diuersis naturis in vnaquaque secundum modum eius. Vnde in natura intellectuali inuenitur inclinatio naturalis secundum voluntatem: in natura autem sensitiva secundum appetitum sensitivum: in natura verò carere cognitione, secundum ordinem naturæ in aliquid. Vnde cum angelus sit natura in intellectu, oportet quod in voluntate eius sit naturalis dilectio.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod intellectus amor diuiditur contra naturalem, qui est solum naturalis in quantum est natura quæ non addit supra rationem naturæ perfectionem sensus aut intellectus.

AD SECUNDUM dicendum, quod oia quæ sunt in toto mundo, aguntur ab aliquo præter primum agens, quod ita agit quod nullo modo ab alio agitur. In quo est idem natura & voluntas. Et ideo non est inconueniens, si angelus agat in quantum inclinatio naturalis est sibi indita ab auctore suæ naturæ. Non autem sic agitur quod non agat cum habeat liberam voluntatem.

AD TERTIUM dicendum, quod sicut cognitio naturalis semper est vera, vita dilectio naturalis semper est recta, cum amor naturalis nihil aliud sit, quod inclinatio naturæ indita ab auctore naturæ. Dicere ergo, quod inclinatio naturæ non sit recta, est derogare auctori naturæ. Alia tunc est rectitudo naturalis dilectionis, & alia est rectitudo charitatis & virtutis, quæ vna rectitudo est perfectiua alterius: sicut et alia est veritas naturalis cognitionis & alia est veritas cognitionis infusæ, vt acquiritur.

ARTICVLVS II.

Virum in angelis sit electio electiua.

303

Infra 9. 62. art. 2. cor. & 12. 9. 10. art. 1. cor. & 2. 2. 2. q. 134. art. 12. co. & veri. 9. 22. art. 6. cor. 11. 3. Eth. c. 3. a medio. c. 4. non longe a princ. ¶ Art. præcedenti. & 9. 19. art. 1.

AD SECUNDUM sic proceditur. Vnde in angelis non sit dilectio electiua, sicut dilectio naturalis. Electiua vero est amor rationalis, cum electio sequatur cõsiliũ quod in inquisitione consistit, vt dicitur in 2. Ethic. Sed rationis amor diuiditur contra intellectualem, qui est prius angelorum, vt dicitur in 4. cap. de diu. nomi. Ergo in angelis non est dilectio electiua.

¶ 2 Præterea, In angelis non est nisi cognitio naturalis per cognitionem infusam, quæ non discitur ad principia ad acquirendum conclusiones. Et sic ad oia quæ naturaliter cognoscere possunt, sic habent sicut intellectus ad prima principia, quæ naturaliter cognoscere possunt. Sed dilectio sequitur cognitionem, vt dicitur in 2. Ethic. Ergo in angelis per dilectionem gratitiam, non est nisi dilectio naturalis. Non ergo electiua.

SED CONTRA, naturaliter neque meremur, neque demeremur. Sed angeli sua dilectione aliqua merentur vel demerentur. Ergo in eis est aliqua dilectio electiua.

RESPONDEO dicendum, quod in angelis est quædam dilectio naturalis, & quædam electiua. Et naturalis dilectio in eis est principium electiua, quæ semper id quod pertinet ad primum, habet rationem principij. Vnde cum natura quæ est principium quod est in vnoquoque, oportet quod id quod ad naturam pertinet, sit principium in quolibet. Et hoc apparet in hõie quantum ad intellectum, & quantum ad voluntatem. Intellectus enim cognoscit principia naturaliter. Et ex hac cognitione causatur in hõie scientia cõclusionum, quæ non cognoscunt naturaliter ab hõie, sed per inuentionem vel doctrinam eius. Sicut in voluntate, finis hoc modo se habet sicut principium in intellectu, vt dicitur in 2. phys. Vnde voluntas naturaliter tendit in suum finem in 2. phys. Vnde voluntas naturaliter vult beatitudinem. Et ex hac naturali voluntate causantur oia alia voluntates, cum quicquid hõ vult, vult per finem. Dilectio igitur boni quod hõ naturaliter vult sicut finem, est dilectio naturalis: dilectio autem ab hac derivata, quæ est boni quod diligit per finem, est dilectio electiua. Hoc autem differenter se habet ex parte intellectus & voluntatis.

302

¶ Quia, sicut dicitur in dicto, est cognitio intellectus sit secundum quod res cognita sunt in cognoscere. Est autem ex imperfectione intellectualis naturæ in hõie, quod statim eius in intellectu naturaliter habet oia intelligibilia, sed quædam, quæ bus in alia quodammodo mouet. Sed actus appetitus virtutis est conuersio secundum ordinem appetitus ad res. Quia quædam sunt secundum se bona, & ideo secundum se appetibilia. Quædam verò habent rationem bonitatis ex ordine ad aliud, & sunt appetibilia, propter aliud. Vnde non est ex imperfectione appetitus, quod aliquod appetat naturaliter, vt finem, & aliud per electio nem, vt ordinat in finem. Quia igitur natura in electiua in angelis perfecta est inuenit in eis sola cognitio naturalis, non autem rationatua: sed inuenit in eis dilectio & naturalis & electiua. Hæc autem dicta sunt permissis his quæ supra sunt. Horum enim natura non est principium sufficiens. De his autem infra dicitur.

15

¶ 2. phys. text. 89. 10. 2.

Q. præced. art. 2.

b

393

415

Q. 62. Q. præcedenti art. 3. ad 1. 300 a

4

70.

7. ar. 4.

1. & q. 26.

ar. 1. & 2.

q. 67. ar. 5.

1. & q.

126. art. 1.

302. & 1.

ARTICVLVS III.

Virum angelus diligat seipsum dilectione naturali & electiua.

AD TERTIUM sic proceditur. Vnde in angelis non diligat seipsum dilectione naturali & electiua. Dilectio enim naturalis est ipsius finis, sicut dicitur in 2. Ethic. autem electiua eorum quæ sunt ad finem, sed id est

non potest esse finis, & ad finem respectu eiusdem. Ergo non potest esse eiusdem dilectio naturalis & electiua.

¶ 2 Præterea, Amor est virtus vnitiua & cõcretiua, vt Dio. dicitur in 4. c. de diu. nomi. Sed vnitio & concretio est diuersalis in vnum reductorio. Ergo non potest angelus diligere seipsum.

¶ 3 Præterea, Dilectio est quædam motus. Sed ois motus in alterum tendit. Ergo vnde quod angelus non possit amare seipsum dilectione naturali, nec electiua.

SED CONTRA est, quod Philosophus dicit in 9. Ethic. quod amabilia quæ sunt ad alterum, veniunt ex amabilius quæ sunt ad seipsum.

RESPONDEO dicendum, quod cum amor sit boni, bonum autem sit in substantia & accidente, vt patet in 1. Ethic. dupliciter aliquid amatur. Vno modo vt bonum substantiis. Alio modo vt bonum accidentale, sicut inhærens: illud quod dem amat vt bonum substantiis quod sic amatur vt ei aliquid vult bonum. Vt bonum verò accidentale seu inhærens amat id quod desiderat alteri. Sicut amat scientia, non vt ipsa sit bona, sed vt habeatur. Et hunc modum amoris quædam nominauerunt concupiscentiam, primam verò amicitiam. Manifestum est autem quod in rebus cognitione carentibus vnum quodque naturaliter appetit cõsequi id quod est sibi bonum, sicut ignis locum sursum. Vnde & angelus & hõ naturaliter appetunt suum bonum & suam perfectionem. Et hoc est amare seipsum. Vnde naturaliter tã angelus quã hõ diligit seipsum in quantum aliquod bonum naturali appetitu sibi desiderat. In quantum verò sibi desiderat aliquid bonum per electionem, in tantum amat seipsum dilectione electiua.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod angelus aut homo non diligit se dilectione naturali & electiua secundum idem, sed secundum diuersa: vt dictum est.

AD SECUNDUM dicendum, quod sicut plus esse esse in cor. ar. vnus quã vnitiua: ita amor magis est vnus ad seipsum, quã ad diuersa quæ ei vniantur. Sed ideo Dio. vnus fuit motus vnitiouis & cõcretionis, vt ostenderet derivationem amoris a se in alia, sicut ab vno derivatur vnitio.

AD TERTIUM dicendum, quod sicut amor est actio manens in agere, ita est motus manens in amare: non autem tendens in aliquid aliud ex necessitate, sed potest reflecti super amantem, vt amat seipsum, sicut & cognitio reflectit in cognoscenem, vt cognoscat seipsum.

ARTICVLVS IIII.

Virum vnus angelus naturali dilectione diligat alium sicut seipsum.

AD QUARTUM sic proceditur. Vnde vnus angelus non diligat naturali dilectione alium sicut seipsum. Dilectio enim naturalis sequitur cognitionem. Sed vnus angelus non cognoscit alium sicut seipsum. Quia seipsum cognoscit per suam essentiam, alium verò per eius similitudinem, vt supra dictum est. Ergo videtur quod vnus angelus non diligat alium sicut seipsum.

¶ 2 Præterea, Causa est potior causato, & principium eo quod est principio derivatur. Sed dilectio quæ est ad alium, derivatur ab ea quæ est ad seipsum, sicut dicit Philosophus in 9. Ethic. Ergo angelus non diligit alium sicut seipsum, sed seipsum magis.

¶ 3 Præterea, Dilectio naturalis est alicuius tantum finis, & non potest remoueri. Sed vnus angelus non est finis alterius, & iterum hæc dilectio potest remoueri, vt patet in demonibus qui non diligunt bonos angelos. Ergo vnus angelus non diligit alium naturali dilectione sicut seipsum.

SED CONTRA est, quia illud quod inuenit in omnibus est ratione carentibus, vt esse naturale. Sed sicut dicitur in Eccl. 13. Omne animal diligit sibi simile: ergo angelus diligit naturaliter alium sicut seipsum.

RESPONDEO dicendum, quod sicut dicitur in 1. & 2. quod est vnus cum aliquo est ipsummet. Vnde vnum quodque diligit id quod est vnum sibi. Et si quidem sit vnum sibi

con. c. 10. fi. 303. * ar. pced. 7. c. 4. part. 2. & etiã non longe a fin. cap. li. 9. Ethic. c. 8. paulò à prin. 10.

306 115 298

In cor. ar. præcedenti. 127 305 b

205

virtu. qd: 2. art. 7. ad 6. & Ioan. 17. l. 5. co. 1. fi. 1. fi. mili tudinem, vt supra dictum est. Ergo videtur quod vnus angelus non diligat alium sicut seipsum. 1. & 2.

li. 9. Ethic. ca. 8. nõ rẽ motè à prin.

Ar. præced. sibi

li. 3. d. ani. ma rex. 41.

37 389

425

291

Ar. 1. hui' quæst. & q. 16. art. 1.

411

405

a

li. 9. de ci. ui. Dei. c. 5. nõ pro. eni a fia. tomo 5.

sibi unione naturali, diligit illud dilectione naturali. Si verò sit vñ secū unione naturali, diligit ipsum dilectione nō naturali. Sicut homo diligit civem suū dilectione politica virtutis, con sanguineū autē suū dilectione naturali, in quā tū est vñ cū eo in principio gñationis naturalis. Manifestū est autē qd id est vñ cū aliquo gñe vel specie, est vñ per naturā. Et iō dilectione naturali qlibet res diligit id qd est secū vñ sū specie, in quā tū diligit specie suā. Et hoc ē apparet in his q cognatione carent. Nā ignis naturalē inclinationem hēt, vt cōicet alteri suā formā, qd est bonū eius. Sicut naturaliter inclināt ad qd qra: bonum suum, vt esse sursum. Sic ergo dicēdū est q vnus angelus diligit aliū naturali dilectione, in quā tū conuenit cū eo in natura. Sed in quā tū conuenit cū eo i aliquib' alijs, vel ēt in quā tū differt ab eo sū qdā alia, nō diligit eū naturali dilectione.

AD PRIMUM ergo dicendū, q hoc quod dicitur sciat seipsum, p vno modo determinare cognitionem seu dilectionē ex parte cogniti & dilecti: & sic cognoscit aliū sicut seipsū, q cognoscit aliū esse, sicut cognoscit seipsū esse. Alio mō pōt determinare cognitionē & dilectionē ex parte diligētis & cognoscētis: & sic nō cognoscit aliū sicut seipsū. Quia se cognoscit p suā essentia, aliū autē nō p eius essentia. Et si nō diligit aliū sicut seipsū, q seipsū diligit p suā voluntatē, aliū autē nō diligit p eius voluntatem.

AD SECUNDUM dicendū, q ly sicut, nō designat equalitatē, sed similitudinē. Cū n. dilectio naturalis super vnitatē naturalē fundetur, illud qd est minus vñ cū eo, naturaliter minus diligit. Vnde naturaliter plus diligit qd est vñ numero qd est vñ specie vel gñe. Sed naturale est quod similitudine dilectionem habeat ad aliū sicut ad seipsum: quātū ad hoc, q sicut seipsum diligit in quantum vult sibi bonum, ita aliū diligit in quantum vult eius bonum.

AD TERTIUM dicendū, q dilectio naturalis est esse ipsius finis, nō tāquā cui aliquis velit bonū, sed tāquā bonum quod quis vult sibi, & per consequens aliū in quantum est vñum sibi. Nec ista dilectio naturalis remoueri pōt etiā ab angelis malis, qn dilectionē naturalē habeant ad alios angelos, in quā tū cum eis cōicant in natura. Sed odiūt eos, in quantum diuersificānt secundum iustitiam & iniustitiā.

ARTICVLVS V.

306

12. q. 109. *Virum angelus naturali dilectione diligit Deum plus quam seipsum.*
AD QUINTUM sic proceditur. Vt, q Angelus naturali dilectione nō diligit Deū plus quam seipsum: quia vt dictum est, dilectio naturalis fundat super vnione naturali. Sed natura diuina maximo distat a natura angeli. Ego naturali dilectione angelus minus diligit Deū q se, vel et aliu angeli.

¶ 2 Præterea, Propter qd vñ quodq; & illud magis. Sed naturali dilectioe qlibet diligit aliū p se. Vñ quodq; n. diligit aliq in quā tū est bonū sibi. Ergo dilectioe naturali angel' n diligit Deū pl' q seipsū.

¶ 3 Præterea, natura reflectit in seipsā. Videmus em̄ q omne agēs naturaliter agit ad cōseruationē sui. Non autē reflectetur in seipsam natura si tēderet in aliud plus q in seipsam. Non ergo naturali dilectione diligit angelus Deum plus quam se.

¶ 4 Præterea, Hoc videtur esse propriū charitatis, vt aliquis Deū plus q seipsum diligit. Sed dilectio charitatis nō est naturalis in angelis, sed diffundit ciuit. De i. in cordibus eorum per spiritū sanctū qui datus est ca. 9. post eis, vt dicit Aug. * 12. de ciui. Dei. Ergo nō diligit medium. Deum angeli dilectione naturali plus q seipsos.

¶ 5 Præterea, Dilectio naturalis sem p manet manens nature. Sed diligere Deū plus q seipsū, nō manet in peccante angelo vel hoie. Quia (vt Aug. dicit vt. i. prin. * 14. de ciuita. Dei) fecerūt ciuitates duas amoris ggio, t. s. duo terrenā, s. amor sui vsque ad Dei cōtēptum cō-

lestem verò amor Dei vsque ad contemptum sui. Ergo diligere Deum supra seipsum nō est naturale. **SED CONTRA,** omnia moralia legis præcepta sunt de lege natura. Sed præceptum de diligendo Deum supra seipsum, est præceptum morale legis. Ergo est de lege natura. Ergo dilectione naturali angelus diligit Deum supra seipsum.

RESPONDEO dicendū, q quidā dixerūt q angelus naturali dilectione diligit Deū plus q se amore cōcupiscentiæ, q. a. s. plus appetit sibi bonū diuinū, q bonū suū. Et quodāmodo amore amicitia, in quā n. s. Deo vult naturaliter angel' mai' bonū q sibi. Vult. n. naturaliter Deū esse Deum, se autē vult hēre naturā propriā. Sed simpliciter loquendo, naturali dilectione plus diligit se q Deū, qa int'ius & principalius naturaliter diligit se q Deū. Sed falsitas huius opinionis manifeste apparet, si quis in rebus naturalibus cōsideret ad qd res naturaliter, moueat. Inclination. n. naturalis in his que sunt sine ratione in his q scdm rationē sunt, demōstrat inclinationē naturalē in voluntate intellectus naturalis nature. Vñ quodq; aut i rebus naturalibus, q scdm naturā hoc ipsum qd est alterius, est principalius & magis inclināt in id cui' est, q in seipsum. Et hęc inclinatio naturalis demōstrat ex his que naturaliter agitur. Quia vnumquodq; sicut agitur naturaliter, sic aptū natū est agi, vt d' in * 2. phisic. Videmus. n. q naturaliter pars se exponit ad cōseruationē totius corporis. Sicut manus exponit scdm abq; deliberatione ad cōseruationē totius corporis. Et quia rō imitatur naturā, huiusmodi imitationē inuenimus in virtutibus politicis. Est. n. virtuosū ciuis vt se exponat mortis periculo, p totius reip. cōseruatione. Et si homo esset naturalis pars huius ciuitatis, hęc inclinatio esset ei naturalis. Quia igit bonū vniuersale est ipse Deus, & sub hoc bono cōtinēct etiā angel' & hō, & oīs creatura, qa oīs creatura natural' scdm id qd est. Dei est: sequit' q naturali dilectione ēt angelus & hō plus & principalius diligit Deū q seipsum: alioq n si naturaliter plus seipsum diligeret q Deū, sequerēt q naturalis dilectio esset peruersa, q quōd nō perficeret per charitatē, sed destrueretur.

AD PRIMUM ergo dicendū, q ly illa pedit in his q ex æquo diuidunt, quoniam vñ nō est alteri rō existēdi & bonitatis. In talibus. n. vñ quodque diligit naturā magis seipsum q alterū, in quantum est magis sibi ipsi vñ q alteri. Sed illis quorū vnum est tota rō existēdi & bonitatis alij, magis diligit naturā tale alterū q ipsum, sicut dicit' est, q vnāqueque pars diligit naturaliter totū plus quā se. Et qd libet singulare naturaliter diligit plus bonū suū specie, q bonū suū singulare. Deus autē nō solū est bonum vniuersale, sed est ipsum vniuersale bonum simpliciter. Vnde vnumquodque suo modo naturaliter diligit Deum plus quam seipsum.

AD SECUNDUM dicendū, q cū d' q Deus diligit ab angelo in quantum est ei bonus, si ly in quantum, dicat finē, sic falsum est. Non enim diligit naturaliter Deū ppter bonū suū, sed p ipsum Deū. Si verò dicat rōnem amoris ex parte amātis, sic verū est. Nō. n. esset in natura aliq' q amatet Deū, nisi ex eo q vnus quodq; depēdet à bono, qd est Deus.

AD TERTIUM dicendū, q natura reflectit in seipsum, nō solū quātū ad id qd est ei singulare, sed multo magis quātū ad cōe. Inclinat. n. vñ quodq; ad cōseruandū nō solū suū indiuidū, sed etiā suā specie. Et multo magis habet naturalē inclinationē vñ quodq; in id quod est bonū vniuersale simpliciter.

AD QUARTUM dicendū, q Deus scdm qd est vniuersale bonū, à quo dependet oīs bonū naturale, diligitur naturali dilectione ab vnoquoq; e. In quā tū verò est bonū beatificās natural' oīs iupernaturali beatitudine, sic diligitur dilectione charitatis.

AD

ARTICVLVS II.

Virum angelus sit productus à Deo ab æterno.

308

AD SECUNDUM sic proceditur. Videtur, q angelus sit productus à Deo ab æterno. Deus enim est causa angeli per suum esse. Non enim agit per aliquid additum suæ essentia. Sed esse eius est æternum. Ergo ab æterno angelos produxit.

¶ 2 Præterea, Omne quod quādoque est, & quicquid non est, subiacet tempori. Sed angelus est supra tempus, vt dicitur in libro de causis. * Ergo angelus nō quandoque est, & quandoque non est, sed semper.

¶ 3 Præterea, August. t'probat incorruptibilitatē animæ per hoc, quod per intellectū est capax veritatis. Sed sicut veritas est incorruptibilis, ita est æterna. Ergo natura intellectualis, & animæ, & angelus nō solum est incorruptibilis, sed etiam æterna.

SED CONTRA est, quod dicitur Proverb. 8. ex persona Sapientiæ genita, Dominus possedit me ab initio viarum suarū, antequam quicquam faceret à principio. Sed angeli sunt facti à Deo, vt ostensum est. * Ergo angeli aliquando non fuerunt.

RESPONDEO dicendū, q solus Deus Pater, & Filius, & Spūs sanctus est ab æterno. Hoc. n. fides catholica indubitanter tenet: & oīs contrariū est sicut hæreticū refutantur. Sic. n. Deus creaturas pduxit q eas ex nihilo fecit, id est postquam nihil fuerat. **AD PRIMUM** ergo dicendū, q esse Dei est ipsum eius velle. Per hoc ergo quod Deus pduxit angelos, & alias creaturas per suum esse, nō excludit quin eas produxerit per suam voluntatem. Voluntas autē Dei nō de necessitate se habet ad productionē creaturarū, vt supra dictum est. * Et ideo produxit q quæ voluit, & quando voluit.

AD SECUNDUM dicendū, q angelus est supra tempus, qd est numerus motus cœli: qa est supra oīm motū corporalis nature. Non tñ est supra tempus, qd est numerus successioniū esse eius post nō esse: & etiā quod est numerus successioniū q est in operationibus eius. Vnde Aug. dicit 8. super Gen. ad lit. * q Deus mouet creaturam spiritalē per tempus.

AD TERTIUM dicendū, q angeli & animæ intellectiua ex hoc ipso q habēt naturā, per quā sunt capaces veritatis, sūt incorruptibiles. Sed hæc natura nō habuerūt ab æterno, sed data fuit eis à Deo qn ipse voluit. Vnde nō sequit' q angeli sunt ab æterno.

ARTICVLVS III.

Virum angelus sint creati ante mundum corporeum.

309

AD TERTIUM sic procedit. Vt, q angeli fuerint creati ante mundum corporeum. Dicit. n. Hiero. 1. art. 3. Et ny. * super epistolā ad Titū. Sex milia nondum nri temporis cōplentur annorū. Et quanta tēpora, quantaq; seculorū origines fuisse arbitradū est, in quibus angelus, throni, dominationes, ceteriq; ordines Deo seruiert? Damasc. t' etiā dicit in 2. lib. Quidā dicūt, q aī oīm creationē geniti sūt angeli, vt theolog' dicit Greg. Primum qd excogitauit angelicas virtutes & celestes, & excogitatio opus eius fuit.

¶ 2 Præterea, Angelica natura est media inter naturam diuinā, & naturam corpoream. Sed natura diuina est ab æterno, natura autē corporea, ex tempore. Ergo natura angelica facta est ante creationē temporis, & post æternitatem.

¶ 3 Præterea, Plus distat natura angelica à natura corporali, quā vnā natura corporalis ab aliā. Sed vnā natura corporalis fuit facta ante aliā. Vnde & sex dies productionis terrā in principio Genes. describuntur. Ergo multo magis natura angelica facta est ante omnem naturam corpoream.

SED CONTRA est, quod dicitur Gen. I. In principio creauit Deus cœlum & terram. Non autē hoc esset verum, si aliquid creasset ante ea. Ergo angeli nō sunt ante naturam corpoream creati.

RESPON.

318

QVAESTIO LXI.

De Productione Angelorum in æternitate, in quatuor articulis diuisa.

POST ea quæ præmissa sunt de natura angeli, & cognitione, & voluntate eorū, restat cōsiderandū de eorū creatione: siue vniuersaliter de eorū exordio. Et hæc consideratio est tripartita.

¶ Nam primò cōsiderabimus quō producti sunt in esse nature. Secundò, quō perfecti sunt in gratia vel gloria. Tertiò, quō aliqui ex eis facti sunt mali.

¶ Circa primum quarantur quatuor.

¶ Primo, vtrum angelus habeat causam sui esse.

¶ Secundo, vtrum angelus sit ab æterno.

¶ Tertio, vtrum angelus sit creatus ante corporale creaturam.

¶ Quarto, vtrum angeli fuerint creati i cœlo empyreo.

ARTICVLVS PRIMVS.

Virum angelus habeant causam sui esse.

307

AD PRIMUM sic proceditur. Videtur, q angeli nō habeant causam sui esse. De his enim quæ sunt à Deo creata, agitur Gen. I. Sed nulla mentio fit sibi de angelis. Ergo angeli nō sunt creati à Deo.

¶ 2 Præterea, Philosophus dicit in 8. Meta. * q si aliqua substantia sit forma sine materia, statim per seipsā est ens & vñ, & nō habet causā q faciat eā ens & vñ. Sed angeli sunt forme immateriales, vt supra ostensū est. Ergo nō habēt causam sui esse.

¶ 3 Præterea, Omne quod fit ab aliquo agente, per hoc quod fit, accipit formam ab eo. Sed angeli cum sint forme, nō accipiunt formā ab aliquo agente. Ergo angeli nō habent causam agentem.

SED CONTRA est, quod dicitur in Psal. 148. Laudate eū omnes angeli eius. Et postea subdit, Quoniam ipse dixit, & facta sunt.

RESPONDEO dicendū, q necesse est dicere & angelos, & omne id quod præter Deū est, à Deo factum esse. Solus. n. Deus est suū esse, in oibus autem alijs differt essētia rei & esse eius, vt ex superioribus patet. * Et ex hoc manifestū est q solus Deus est ens p suā essentia, omnia verò alia sūt entia p participationē. Omne autē quod est p participationē, ab eo qd est p essentia: sicut omne ignitū causat ab igne. Vnde necesse est angelos à Deo creatos esse.

AD PRIMUM ergo dicendū, q August. dicit in 11. de ciuit. * Dei: q angeli nō sunt prætermissi in illa prima rerū creatione, sed significant noīe cœli. aut etiā lucis. Ideo autē vel prætermissi sunt, vel nominibus rerum corporalium significati: quia Moyses rudi populo loquebat, qui nondum capere poterat incorpoream naturā. Et si eis fuisset expressum aliqua res esse super omnē naturā corpoream, fuisset eis occasio idololatriæ, ad quā proni erant, & à qua Moyses eos precipuē reuocare intendebat.

AD SECUNDUM dicendū, quod substantia, quæ sunt forme substantia, nō habēt causam aliquā formalem sui esse & suæ vnitatis, nec causam agentē per transmutationem materie de potentia in actum e, sed habēt causam producentem totam substantiam. Et per hoc patet solutio ad tertium.

129

11.2. Ph. tex. 78. q. mo 2.

In cor. ar.

3. ar. 4.

lib. 11. de ciuit. Dei. c. 33. circa finē. 10. 5.

312

366

Propof. 7. in sine, est inter opera Aristot. tom. 3. Ex li. 13. de Trinit. c. 8. 10. 3.

art. præced.

238

240

Q. 19. art. 3. & 8. & q. 46. ar. 1.

libr. 8. sup Gen. c. 20. & 22. & 23. tom. 3.

2. dist. 2. q. 1. art. 3. Et po. q. 3. ar. 18. & 19. ca. 1. sub per illud: Quoniam dicit Greg. Primum qd excogitauit angelicas virtutes, & c. tom. 9. t' Damasc. libr. 2. ortho. fidei, ca. 3. circa finem. Greg. Nafex dies productionis terrā in principio Genes. describuntur. Ergo multo magis natura angelica facta est ante omnem naturam corpoream. mo. de natali.

rationes, vt Aug. dicit super Gen. ad lit. sicut arbores, & animalia, & alia hmōi. Manifestū est autē qđ gratia gratū faciēs, hoc mō comparatur ad beatitudinē, sicut rō feminilis in natura ad effectū naturalem. Vñ r. Ioan. 3. Gratia semen Dei nominatur. Sicut igitur fm opi. Aug. ponit, qđ statim in prima creatione corporalis creaturā inditē sunt ei seminales rōnes omnium naturalium effectuum, ita statim a principio sunt angeli creati in gratia.

AD PRIMVM ergo dicēdū, qđ in formitas illa angeli p̄telligi vel p̄ cōparationē ad formationē glorię, & sic p̄cessit tempore in formitas formationē: vel per cōparationem ad formationē gratię, & sic non p̄cessit ordine temporis, sed ordine naturę, sicut etiam de formatione corporali Aug. ponit.

AD SECUNDVM dicēdū, qđ omnis forma inclinat suū subiectū fm modū naturę eius. Modus autē naturalis intellectus naturalis naturę est, vt liberē ferat in ea qđ vult. Et iō in inclinatione gratię nō imponit necessitatē, sed habēs gratiā p̄tē ea non vti & peccare.

AD TERTIVM dicēdū, qđ quis gratia sit mediū inter naturā & gloriā ordine naturę, tñ ordine tps in natura creata nō debuit simul esse gloriā cū naturā, qđ est finis operationis ipsius naturę p̄ gratiā adiutā. Gratia at nō se hēt, vt finis operationis, qđ non est ex operibus, sed vt principii bñ operandi. Et iō statim cū natura gratiā dare conueniens fuit.

ARTICVLVS IIII.

Virum angelus creatus suam beatitudinem meruit.

AD QVARTVM sic procedit. Vñ qđ angelus creatus suam beatitudinem non meruit. Meritū em est ex difficultate actus meritorij. Sed nullā difficultatem angelus habuit ad bene operandum. Ergo bona operatio non fuit ei meritoria.

¶ 2 Præterea, Naturalibus non meremur. Sed naturale fuit angelo qđ conuerteretur ad Deum. Ergo per hoc non meruit beatitudinem.

¶ 3 Præterea, Si angelus beatus beatitudinē suā meruit, aut ergo anteqđ eā hēret, aut post: sed nō ante, qđ (vt multis vñ) ante nō habuit grām, sine qua nullū ē meritū: nec ē post. Quia sic et mō mereret. Qđ vñ esse falsum. Quia sic minor angelus merēdo ad superioris angeli gradū posset pertinere. Et nō essent stabiles distinctiones gradū grę. Qđ ē incōueniēs. Nō ergo angel⁹ beatus suā beatitudinē meruit.

SED CONTRA, Apoc. 21. dicitur, quōd mensura angeli in illa celesti Hierusalem est mensura hominis. Sed homo ad beatitudinem pertinere nō potest, nisi per meritum. Ergo neque angelus.

RESPONDEO dicēdū, qđ soli Deo beatitudo p̄fecta est naturalis, qđ idē est sibi esse & beatum esse. Cuiuslibet autē creaturę esse beatū, non est naturale, sed vltimus finis. Quilibet autē res ad vltimū finē per suā operationē pertingit. Quę qđ dem operatio in finē ducēs, vel est factiua finis, qđ finis non excedit virtutem eius quōd operatur p̄ finem, sicut medicatio est factiua sanitatis: vel ē meritoria finis, qđ finis excedit virtutem operantis p̄ finem. Vñ expectatur finis ex dono alterius. Beatitudo autē vltima excedit, & naturā angelicā & humanam, vt ex dictis patet. Vñ relinquit, qđ tam homo qđ angelus suam beatitudinē meruerint. Et si quidē angelus in gratia creatus fuit, sine qua nullū ē meritum abiq; difficultate, dicere possumus, qđ suā beatitudinē meruerit. Et sicut si quis diceret, qđ qualitercunq; gratiā habuerit anteqđ gloriā. Si verō gratiā nō habuit anteqđ esset beatus, sic oportet dicere, qđ beatitudinē abiq; merito habuit, sicut nos gratiā e. Qđ tñ est rōnem beatitudinis, quę habet rationem finis, & est p̄mium virtutis, ut ēt Philosophus dicit in 1. Ethic. Vel oportet dicere qđ angeli merent beatitudinem p̄ ea quę iam beati operant in diuinis

lib. 1. sup Gen. c. 15. tom. 3.

314 2. dist. 5. q. 2. art. 2. & quol. 9. q. 4. art. 3.

Ar. 1. & 2. huius qđ. & q. 12. a. 4. & 5.

143 li. 1. Ethic. 9. circa principiu. t. 5.

ministerijs, vt alii dixerunt. Quod tñ est contra rōnē meriti. Nam meritū habet rōnem vix ad finem. Et autē qui iā est in termino, nō continet moueri ad terminū: & sic nō meret qđ iā habet. Vel oportet dicere qđ vnus & adē actus cōuersionis in Deum in quātū est ex libero arbitrio, est meritorius, & in quātū pertingit ad finē, est fructio beata. Sed nec hoc ē vt esse conueniēs, quia libe. arb. nō est sufficiens cā meriti. Vñ actus non potest esse meritorius secūdū quod est ex libero arbitrio, nisi in quātū est gratia informatus. Nō autē simul p̄t informati gratiā imperfecta, qđ est principii merēdi, & grā perfecta, quę est principii fruēdi. Vnde non vñ esse possibile qđ simul fruatur, & suam fruitionē mereatur. Et ideo melius dicendū est, qđ gratiā habuit angel⁹ anteqđ esset beatus, per quā beatitudinē meruit.

AD PRIMVM ergo dicēdū, qđ difficultas bene operandi non est in angelis ex aliqua cōtrarietate, vel impedimento naturalis virtutis, sed ex hoc qđ opus aliquod bonum est supra virtutē naturę.

AD SECUNDVM dicēdū, qđ conuersione naturali angelus non meruit beatitudinem: sed cōuersione charitatis, quę est per gratiam.

AD TERTIVM patet responsio ex dictis e.

ARTICVLVS V.

Virum angelus statim post unum actum meriti beatitudinē habuerit.

AD QVINVM sic procedit. Vñ qđ angel⁹ nō statim post vnū actū meritorij beatitudinē habuerit. Difficili⁹. n. ē hōi bñ operari, qđ angelo. Sed hō nō p̄miat statim post vnū actum. Ergo neque angelus.

¶ 2 Præterea, Angelus statim in principio suę creationis & in instāti actū aliquē habere potuit: cū ēt corpora naturalia in ipso instāti suę creationis moueri incipiāt. Et si motus corporis in instāti ē postea, sicut opera intellect⁹ & voluntatis, in primo instāti suę gnationis motū haberet. Si ergo angelus p̄ vnū motū suę voluntatis beatitudinē meruit, i primō instāti suę creatōis meruit beatitudinē. Si ergo eorū beatitudo nō retardat, statim in primo instāti fuerit beatus.

¶ 3 Præterea, Inter multum distantia oportet esse multa media. Sed status beatitudinis angelorū multum distat a statu naturę eorū. Medium autē inter vtrunq; est meritum. Oportuit igit qđ per multa media angelus ad beatitudinem perueniret.

SED CONTRA, aīa hōis & angel⁹ sūt ad beatitudinē ordinant. Vñ sanctis p̄mittit equalitas angelorū. Sed aīa a corpore separata, si hēt meritū beatitudinis, statim beatitudinē cōsequitur: nisi aliud sit impedimētū. Ergo pari rōne & angelus. Sed statim in primo actu charitatis habuit meritū beatitudinis. Ergo cū in eo nō ēt aliqđ impedimētū, statim ad beatitudinē peruenit p̄ solū vnū actū meritorij.

RESPONDEO dicēdū, qđ angelus post primū actum charitatis quo beatitudinem meruit, statim beatus fuit. Cuius rō est. Quia gratia perficit naturā fm modum naturę, sicut & omnis perfectio recipitur in perfectibili fm modum eius. Est autē hoc propriū naturę angelicę, qđ naturalem perfectionē non p̄ discursum acquirit, sed statim per naturā habet, sicut supra ostēsum est. Sicut atē ex sua natura angelus hēt ordinē ad perfectionem naturalem, ita ex merito habet ordinem ad gloriā. Et ita statim post meritum in angelo fuit beatitudo consecuta. Meritum autem beatitudinis non solum in angelo, sed ēt in homine esse p̄t per vnicum actū. Quia quolibet actu charitatis informato, homo beatitudinem meruit. Vnde relinquit qđ statim post vnū actum charitate informatum angelus beatus fuit.

AD PRIMVM ergo dicēdū, qđ homo secūdū suam naturam non statim natus est vltimam perfectionē adipisci, sicut angelus: & iō homini longior via data est ad merēdū beatitudinem qđ angelo.

Ar. 1. hui⁹ quę. & q. 58. art. 3. & 4.

316

313 b In cor. ar.

315

AD SECUNDVM dicēdū, qđ angelus est supra tempus rerū corporalium e. Vnde instantia diuersa in his quę ad angelos pertinet, non accipiuntur nisi secundum successiōnē in gloriā actibus. Non autē potuit simul in eis esse actus meritorius beatitudinis & actus beatitudinis, qđ est fructio, cū vn⁹ sit gratię imperfecta, & ali⁹ gratię cōsummata e. Vnde relinquit qđ oportet diuersa instantia accipi: i quorū vn⁹ vn⁹ meruit beatitudinē, & in alio fuerit beatus.

AD TERTIVM dicēdū, qđ de natura angeli est quōd statim suam perfectionē consequatur ad quā ordinatur. Et ideo non requiritur nisi vnus actus meritorius, qui ea ratione medium dici potest: quia fm ipsum angelus ad beatitudinē ordinatur.

ARTICVLVS VI.

Virum angelus sint consecuti gratiam & gloriā secundum quantitatem suorum naturalium.

AD SEXTVM sic procedit. Videtur, qđ angeli nō sūt consecuti gratiā, & gloriā secūdū quantitatem suorum naturalium. Gratia enim ex mera Dei voluntate datur. Ergo & quantitas gratię dependet ex voluntate Dei, & nō ex quātitate naturalij.

¶ 2 Præterea, Magis propinquū videtur ad gratiā actus humanus, quā natura: qđ actus humanus p̄partorius est ad gratiā. Sed gratia nō est ex operibus, vt dicitur Rom. 11. Multo igitur minus quantitas gratię in angelis est fm quantitatem naturalium.

¶ 3 Præterea, Homo & angel⁹ pariter ordinant ad beatitudinē vel gratiā. Sed homini non dat plus de gratia secūdum gradū naturalij. Ergo nec angelo.

SED CONTRA est quod Magister dicit 6. dist. secundi sentēt. quōd angeli qui natura magis subtiles, & sapientiā amplius perspicaces creati sunt: hi etiam maioribus gratiis muneribus p̄ditū sunt.

RESPONDEO dicēdū, qđ rationale ē, qđ fm gradū naturalij angelis data sunt dona gratiarū, & p̄fectio beatitudinis. Cui⁹ qđ ē ratio ex duob⁹ accipi pot. Prim⁹ qđ ē ex parte ips⁹ Dei, qđ p̄ ordinē suę sapientię diuersos gradus in angelica natura constituit. Sicut autē natura angelica facta ē à Deo, ad gratiā & beatitudinē consequēdā, ita ēt gradus naturę angelicę & diuersos grad⁹ gratię & glorię ord nari vident. Vt puta si adificator lapides polit ad cōstruēdā domū: ex hoc ipso qđ aliquos pulchri⁹ & decēti⁹. aptat, videt eos ad honoratiōē partē dom⁹ ordinare. Sic igit videt qđ De⁹ angelos, quos altioris naturę fecit ad maiora gratiarū dona & ampliorē beatitudinē ordinauerit. Secūdo apparet idē ex parte ips⁹ angeli. Nō em angel⁹ ē cōposit⁹ ex diuersis naturis, vt inclinatio vn⁹ naturę iperit alteri⁹ impediatur, aut retardetur, sicut i hōie accidit: in quo mot⁹ intellectiue partis aut retardat, aut impedit ex inclinatione partis sēstitiue. Quādo autē idē est aliqđ qđ retardet aut impediatur naturam idē fm totā suā virtutē mouet. Et ideo rationale est qđ angeli, qđ meliorē naturā habuerū, etiā fortius & efficacē ad Deū sint cōuersi. Hoc autē etiā in hominibus contingit. Quia fm intentionē conuersionis in Deum datur maior gratia & gloria e. Vnde videt qđ angeli qui habuerū: meliora naturalia, habuerunt plus de gratiā & gloriā.

AD PRIMVM ergo dicēdū, quōd sicut gratia est ex mera Dei voluntate, ita etiam & natura angeli. Et sicut naturam Dei voluntas ordinauit ad gratiam, ita & gradus naturę ad gradus gratię.

AD SECUNDVM dicēdū, quōd actus rationalis creaturę sunt ab ipsa: sed natura est immediate à Deo. Vnde magis videtur quōd gratia detur secūdum geādum naturę, quā ex operibus.

AD TERTIVM dicēdū, qđ diuersitas naturalium aliter est in angelis, qđ differūt specie, & apter i hominibus, qđ differunt toto numero. Differentiam secūda speciem est p̄pter finē: sed differentia secundum S. Tho. 2. ar. 1.

312

317

cūndum numerum est propter materiā e. In homine etiā est aliquid quod potest impedire vel retardare motum intellectiue naturę, non autem in angelis. Vnde non est eadem ratio de vtroque.

ARTICVLVS VII.

Virum in angelis beatis remaneat cognitio & dilectio naturalis.

AD SEPTIMVM sic procedit. Vñ qđ in angelis beatis nō remanet cognitio & dilectio naturalis, qđ vt dī r. Cor. 13. cū venerit qđ p̄fectū est, euacuabitur quod ex parte est. Sed dilectio & cognitio naturalis est imperfecta respectu cognitionis & dilectionis beate. Ergo adueniente beatitudine, naturalis cognitio & dilectio cessat.

¶ 2 Præterea, Vbi vn⁹ sufficit, aliud superflū exiit. Sed sufficit in angelis beatis cognitio & dilectio glorię. Superflū ergo esset quōd remaneret in eis cognitio & dilectio naturalis.

¶ 3 Præterea, Eadē potētia nō habet simul duos act⁹, sicut nec vna linea terminat ex eadē parte ad duos p̄ctā. Sed angeli beati sūt semp i actu cognitionis & dilectionis beate. Felicitas em nō est scdm habitum, sed scdm actū vt dī r. 1. Ethic. Ergo nunquā in angelis potest esse cognitio & dilectio naturalis.

SED CONTRA, quādiu manet natura aliqua, manet operatio eius. Sed beatitudo non tollit naturā, cum sit perfectio eius. Ergo non tollit naturalem cognitionem & dilectionem.

RESPONDEO dicēdū, qđ in Angelis beatis remanet cognitio & dilectio naturalis, sicut em se habēt principia opationū ad inuicē, ita se habēt & opationes ipse. Manifestū est autē, qđ natura ad beatitudinē cōparat sicut primū ad scdū, qđ beatitudo naturę addit. Sēper aut oportet salua i primū in scdo e. Vñ oportet qđ natura saluet in beatitudine. Et similiter oportet qđ in actu beatitudinis saluet actus naturę.

AD PRIMVM ergo dicēdū, qđ p̄fectio adueniens tollit imperfectionē sibi oppositā e. Imperfectio autē nature nō opponit p̄fectioni beatitudinis, sed subster nit ei, sicut imperfectio potentie subster nit p̄fectioni formę: Et nō tollit potētia p̄ formā, sed tollit priuatiō, qđ opponit formę. Et sicut ēt imperfectio cognitionis naturalis nō opponit p̄fectioni cognitionis glē. Nihil em phibet simul aliqd cognoscere p̄ diuersa media e, sicut simul p̄t aliqd cognosci p̄ mediū p̄babile & demonstratiū. Et sicut p̄t angel⁹ simul Deū cognoscere p̄ essentiā Dei, qđ p̄tinet ad cognitionē glē: & p̄ essentiā p̄p̄riā, qđ p̄tinet ad cognitionē nę.

AD SECUNDVM dicēdū, qđ ea quę sunt beatitudinis, per se sufficiunt: sed ad hoc qđ sint, p̄cēxigūt ea quę sunt naturę: quia nulla beatitudo est per se subsistens, nisi beatitudo increata.

AD TERTIVM dicēdū, qđ duę operationes nō possunt esse simul vnus potentie, nisi vna ad aliā ordinetur e. Cognitio autē & dilectio naturalis ordinantur ad cognitionem & dilectionē glorię. Vñ nihil prohibet in angelo esse & cognitionē & dilectionē naturalem, & cognitionē & dilectionē glorię.

ARTICVLVS VIII.

Virum Angelus beatus peccare possit.

AD OCTAVVM sic procedit. Vñ qđ angelus beatus peccare possit. Beatitudo enim nō tollit naturā, vt dictū est. Sed de ratione naturę creatę est qđ possit deficere. Ergo angelus beatus p̄t peccare. ¶ 2 Præterea, Potestates rōnales sunt ad opposita, vt Philosophus dicit. Sed voluntas angeli beati nō desinit esse rōnalis. Ergo se habet ad bonū & malū. ¶ 3 Præterea, Ad libertatē arbitrij p̄tinet, qđ homo possit eligere bonū & malū. Sed libertas arbitrij nō minuit in angelis beatis. Ergo possunt peccare.

SED CONTRA est qđ Aug. dicit 11. super Gen. ad lit. qđ illa natura qđ peccare non potest, in sanctis angelis est. Ergo sancti angeli peccare non possunt.

Ar. 1. & ar. 23. q. 1. ar. 1. ad 1. & ar. 2. ad 2. Et Iob 4. col. 5. *Ar. p̄rac. 41. 9. meta phys. tex. 5. tom. 3. li. 11. super Gene. c. 7. to. 3. M R

207

317

li. 1. Ethic. ca. 8. to. 5.

302

257 c

297

207

318

2. di. 7. r. ar. 1. & ar. 2. c. 6. & d. 23. q. 1. ar. 1. ad 1. & ar. 2. ad 2. Et Iob 4. col. 5. *Ar. p̄rac. 41. 9. meta phys. tex. 5. tom. 3. li. 11. super Gene. c. 7. to. 3. M R

RESPONDEO dicendum, quod angeli beati peccare non possunt. Cuius ratio est: quia eorum beatitudo in hoc consistit quod per essentiam Deum videtur. Essentia autem Dei est ipsa essentia bonitatis. Unde hoc modo se habet angelus videns Deum ad ipsum, sicut se habet quicumque non videns Deum ad communem rationem boni. Impossibile est autem, quod aliquis quicumque velit vel appetat, nisi attendens ad bonum, vel quod velit diuertere a bono in quantum huiusmodi. Angelus igitur beatus non potest vellet agere, nisi attendens ad Deum: sic autem volens vel agens, non potest peccare. Unde angelus beatus nullo modo peccare potest.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod bonum creatum in se consideratum deficere potest. Sed ex coniunctione perfectae ad bonum increatum, qualis est coniunctio beatitudinis, adipiscitur, quod peccare non possit ratione iam dicta.

AD SECUNDUM dicendum, quod virtutes rationales se habent ad opposita illis ad quae non ordinantur naturaliter. Sed quantum ad illa ad quae naturaliter ordinantur, non se habent ad opposita. Intellectus enim non potest non assentire principiis naturaliter notis. Et similiter voluntas non potest non adherere bono in quantum est bonum: quia in bonum naturaliter ordinatur, sicut in suum obiectum. Voluntas igitur angeli se habet ad opposita quantum ad multa facienda vel non facienda. Sed quantum ad ipsum Deum quem videtur esse ipsam essentiam bonitatis non se habet ad opposita: sed secundum ipsum ad omnia dirigitur, quod dicitur quod oppositorum eligat. Quod sine peccato est.

AD TERTIUM dicendum, quod liberum arbitrium sic se habet eligendum ea quae sunt ad finem, sicut se habet intellectus ad conclusiones. Manifestum autem quod ad virtutem intellectus pertinet, ut in diuersas conclusiones procedere possit secundum principia data. Sed quod in aliqua conclusione peccat praevertendo ordinem principiorum: hoc est ex defectu ipsius. Unde quod liberum arbitrium diuersa eligere possit seruat ordinem finis, hoc pertinet ad perfectionem libertatis eius. Sed quod eligat aliquid diuerterendo ab ordine finis, quod est peccare, hoc pertinet ad defectum libertatis. Unde maior libertas arbitrii est in angelis qui peccare non possunt, quam in nobis qui peccare possumus.

ARTICVLVS IX.

Verum angelus beatus in beatitudine possit proficere.

AD NOVUM sic proceditur. Videtur, quod angeli beati in beatitudine proficere possunt. Caritas enim est principium mercedi. Sed in angelis est perfecta caritas. Ergo angeli beati possunt mereri. Crescente autem merito, & primus beatitudinis crescit. Ergo angeli beati in beatitudine proficere possunt.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod dicitur in libro de doctrina christi, quod Deus virtutem nobis ad nostram utilitatem & ad suam bonitatem. Et similiter angelis, quibus virtutem in ministerijs spiritualibus, cum sint administratorij spiritus in ministerium missi propter eos, qui hereditatem capiunt salutis, ut dicitur Hebr. 1. Non autem hoc esset ad eorum utilitatem si per hoc non mererentur, nec in beatitudine proficerent. Relinquitur ergo, quod angeli beati & mereri & in beatitudine proficere possunt.

AD SECUNDUM dicendum, quod dicitur in libro de doctrina christi, quod ad imperfectionem pertinet, quod illi, qui non est in summo, non possit proficere. Sed angeli non sunt in summo. Si ergo ad maius proficere non possunt, videtur quod in eis sit imperfectio & defectus. Quod est inconueniens.

SED CONTRA est, quod mereri & proficere pertinet ad statum vitae. Sed angeli non sunt viatores, sed comprehensores. Ergo angeli beati non possunt mereri, nec in beatitudine proficere.

RESPONDEO dicendum, quod in uno quoque motu motoris, intentio fertur in aliquid determinatum ad quod mobile perducere intendit. Intentio enim est de fine cui repugnat in finem. Manifestum est autem, quod cum creatura rationalis per suam virtutem consequi non possit

suam beatitudinem, quod in visione Dei consistit, ut ex superioribus patet, debet ad beatitudinem ad Deum moueatur. Oportet igitur, quod sit aliquid determinatum ad quod quilibet creatura rationalis dirigatur, sicut in ultimo fine. Et hoc quidem determinatum non potest esse in diuina visione quantum ad ipsum quod videtur: quia summa veritas ab omnibus beatis in diuersos gradus conspicitur, sed quantum ad modum visionis peritur diuersimode terminus ex intentione dirigentis in finem. Non enim possibile est quod sicut rationalis creatura perducitur ad videndum summam essentiam, ita perducatur ad summum modum visionis, quod est comprehensio. Hic enim modus soli Deo competere potest, ut ex supradictis patet. Sed cum infinita efficacia requiratur ad Deum comprehendendum, creatura vero efficacia in videndo non possit esse nisi in finita, ab infinito autem finito quilibet finitatis gradibus differt: multis modis contingit creatura rationali intelligere Deum, ut clarior & minus clarus. Et sicut beatitudo consistit in ipsa visione, ita gradus beatitudinis in certo modo visionis. Sic igitur vnaqueque creatura rationalis a Deo perducitur ad finem beatitudinis, ut et ad determinatum gradum beatitudinis perducatur ex praedestinatione Dei. Unde consecuto illo gradu ad altiorē transire non potest.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod mereri est eius quod mouet ad finem. Mouet autem ad finem creatura rationalis: non solum patiendū, sed etiam operandū. Et si quid est finis ille subit virtuti rationalis creaturae operatio illa dicitur acquisitiua illius finis: sicut homo meditando acquirit scientiam. Si vero finis non sit in potestate eius, sed ab alio expectet operatio erit meritoria finis. Et aut quod est in ultimo termino, non conuenit moueri, sed mutari esse. Unde caritatis imperfecta quod est via, est mereri: caritatis autem perfecta non est mereri, sed potest primo frui. Et sicut in habitibus acquisitis operatio praecedens habitum est acquisitiua habitus. Quae vero est ex habitu iam acquisito, operatio iam perfecta cum delectatione. Et similiter actus caritatis perfectus non habet rationem meriti, sed magis est de perfectione primij.

AD SECUNDUM dicendum, quod aliquid dicitur utile dupliciter. Vno modo sicut quod est in via ad finem: & sic utile est meritum beatitudinis. Alio modo sicut pars est utilis ad totum ut partes ad domum. Et hoc modo ministeria angelorum sunt utilia angelis beatis, in quantum sunt quaedam pars beatitudinis ipsorum. Diffundere est perfectio habitus in alia, hoc est de ratione perfecti, in quantum est perfectum eius.

AD TERTIUM dicendum, quod licet angelus beatus non sit in summo gradu beatitudinis simpliciter, est tamen in ultimo quantum ad seipsum secundum praedestinationem diuinam. Potest tamen augeri angelorum gaudium de salute eorum qui per ipsorum ministerium saluantur, secundum illud Luc. 15. Gaudium est angelis Dei super vno peccatore poenitentia agente. Sed hoc gaudium ad premium accidentale pertinet: Quod quidem augeri potest usque ad diem iudicij. Unde quidam dicunt, quod quantum ad premium accidentale, etiam mereri possunt. Sed melius est ut dicatur, quod nullo modo aliquis beatus mereri potest, nisi sit simul viator & comprehensor. Prædictum enim gaudium magis acquiritur ex virtute beatitudinis, quam illud mereant.

Q V A E S T I O L X I I I .

De Angelorum ministerijs quo ad culpam, in nouem articulis diuisa.

DEINDE considerandum est, quomodo angeli facti sunt mali. Et primo quantum ad malum culpae.

Secundo, quantum ad malum poenae.

¶ Circa primum quaruntur nouem.

¶ Primo, verum malum culpae in angelo esse possit.

¶ Secundo, cuiusmodi peccata in eis esse possunt.

¶ Tertio, quid appetendo angelus peccauit.

¶ Quarto,

Ar. 2. huiusmodi quæst.

Q. 12. ar. 7. & q. 14. ar. 3.

314

c. 212

117

a. 5

d. 306

312

a

320

12. q. 89. ar. 4. & 2. di. 5. q. 1. ar. 1. & 3. cōt. c. 108. 109. & 110. & opul. 15. c. 19. & 20. * li. 9. tex. 19. tom. 3.

306

b. 152

a. 5

d. 306

312

a

¶ Quarto, supposito quod aliquod peccatum propriæ voluntatis facti sunt mali, virtutem aliquam naturaliter sunt mali.

¶ Quinto, supposito quod non verum aliquis eorum in primo instanti suæ creationis potuerit esse malus per actum propriæ voluntatis.

¶ Sexto, supposito quod non, verum aliqua mora fuerit inter creationem & lapsum.

¶ Septimo, verum supremus inter cadentes, fuerit simpliciter inter omnes angelos summus.

¶ Octauo, verum peccatum primi angeli fuerit alijs aliqua causa peccandi.

¶ Nono, verum tot pecciderint quot remanserunt.

ARTICVLVS PRIMVS.

Verum malum culpa possit esse in angelis.

AD PRIMUM sic proceditur. Vbi quod malum culpae in angelis esse non possit. Quia malum culpae non potest esse nisi in his quae sunt in potentia, ut dicitur in 9. Metaph. * Subiectum enim privationis est ens in potentia, sed angeli, cum sint formae subsistentes, non habent esse in potentia, ergo in eis non potest esse malum culpae.

AD SECUNDUM dicendum, quod angelus est dignior quae corpora caelestia. Sed in corporibus caelestibus non potest esse malum, ut Philosophi dicunt. Ergo neque in angelis.

AD TERTIUM dicendum, quod est naturale, semper inest. Sed naturale est angelis quod moueant motu dilectionis in Deum, ergo hoc ab eis remoueri non potest. Sed diligendo Deum non peccat. Ergo angeli peccare non possunt.

AD QUARTUM dicendum, quod appetitus non est nisi boni, vel appetentis boni. Sed in angelis non potest esse appetens bonum quod non sit verum bonum. Quia in eis vel omnino error esse non potest, vel saltem non potest praecedere culpam. Ergo angeli non possunt appetere nisi id quod est verum bonum. Sed nullus appetendo id quod est verum bonum, peccat. Ergo angeli appetendo non peccat.

SED CONTRA est, quod dicitur Iob 4. In angelis suis reperit prauitatem.

RESPONDEO dicendum, quod angelus quicumque creatura rationalis si in sua natura consideret, potest peccare. Et cuiusque creatura hoc conuenit ut peccare non possit, hoc habet ex dono gratiae, non ex conditione naturae. Cuius ratio est, quia peccare nihil est aliud quam declinare a rectitudine actus, quam debet habere, siue accipiat peccatum in naturalibus, siue in artificialibus, siue in moralibus. Solum autem illi actu a rectitudine declinare non contingit, cuius regula est ipsa virtus agens. Si ergo manus artificis esset ipsa regula incisionis, nunquam posset artifex nisi recte lignum incidere, sed si rectitudo incisionis sit ab alia regula, contingit incisionem esse rectam & non rectam. Diuina autem voluntas sola est regula sui actus, quia non ad superiorem finem ordinatur. Omnis autem voluntas cuiuslibet creature, rectitudinem in suo actu non habet, nisi secundum quod regulatur a voluntate diuina, ad quam pertinet ultimus finis: sicut quilibet voluntas inferioris debet regulari secundum voluntatem superioris: ut voluntas militis secundum voluntatem ducis exercitus. Sic igitur in sola voluntate diuina peccatum esse non potest, in qualibet autem voluntate creaturae potest esse peccatum secundum conditionem suae naturae.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod in angelis non est potentia ad esse naturale. Est tamen in eis potentia secundum intellectum ad esse naturale ad hoc quod conuertatur in hoc vel in illud. Et quantum ad hoc potest in eis esse malum.

AD SECUNDUM dicendum, quod corpora caelestia non habent operationem nisi naturalem. Et ideo sicut in natura eorum non potest esse corruptio malis: ita nec in actione naturali eorum potest esse malum inordinationis. Sed supra actionem naturalem in angelis est actio liberi arbitrii, secundum quam contingit in eis esse malum.

AD TERTIUM dicendum, quod naturale est angelo, quod conuertatur motu dilectionis in Deum, secundum quod est principium naturalis esse. Sed quod conuertatur in ipsum secundum

quod est obiectum beatitudinis supernaturalis: hoc est ex amore gratuito a quo auerti potuit peccato.

AD QUARTUM dicendum, quod peccatum in actu liberi arbitrii contingit esse dupliciter. Vno modo ex hoc quod aliquod malum eligat: sicut homo peccat eligendo adulterium, quod secundum se est malum. Et tunc peccatum super peccat ex aliqua ignorantia vel errore. Alio modo id quod est malum, non eligere ut bonum. Errat quod de adulterio in particulari, eligens hanc delectationem inordinatam actus quasi aliquod bonum ad nunc agendum, propter inclinationem passionis aut habitus: etiam si in vniuersali non erret, sed verum de hoc sententiam teneat. Hoc autem modo in angelo peccatum esse non potuit: quia nec in angelis sunt passionis: quibus ratio aut intellectus liget, ut ex supradictis patet: nec iterum primum peccatum habuit praecedere potuit peccatum incitians. Alio modo contingit peccare pro libero arbitrii eligendo aliquid quod secundum se est bonum, sed non cum ordine debita mensura aut regula: ita quod defectus inducens peccatum sit solum ex parte electionis, quod non habet debiti ordinem nisi ex parte rei electae: sicut si aliquid eligeret orare, non attendens ad ordinem ab ecclesia institutum. Et huiusmodi peccatum non praerogit ignorantiam, sed absentiam solum considerationis eorum quod considerari debet. Et hoc modo angelus peccauit conuertendo se pro libero arbitrii ad proprium bonum ab se; ordine ad regulam diuinae voluntatis.

ARTICVLVS II.

Verum in angelis possit esse tantum peccatum superbiae & inuidiae.

AD SECUNDUM sic proceditur. Videtur, quod in angelis non possit esse solum peccatum superbiae & inuidiae. In quemcumque enim cadit delectatio aliquis peccati, potest cadere peccatum illud. Sed deumones delectantur etiam in obscenitatibus carnalium peccatorum, ut Aug. dicit 14. de Ciuit. Dei. * Ergo in demonibus etiam peccata carnalia possunt esse.

AD TERTIUM dicendum, quod superbia & inuidia sunt peccata spiritualia, ita acedia, & auaritia, & ira. Sed spiritus conueniunt peccata spiritualia, sicut & carni peccata carnalia. Ergo non solum superbia & inuidia in angelis esse potest: sed etiam acedia & auaritia.

AD QUARTUM dicendum, quod Gregorius in moralibus, ex superbia nascuntur plura vitia, & sicut ex inuidia. Posita autem est ponit effectus. Si ergo superbia & inuidia in angelis esse possunt, pari ratione & alia vitia in eis esse possunt.

SED CONTRA est quod Aug. dicit 14. li. de Ciuit. Dei, quod diabolus non est fornicator, aut ebrius, neque aliquid huiusmodi. Est tamen superbus & inuidus.

RESPONDEO dicendum, quod peccatum aliquod in aliquo esse potest dupliciter. Vno modo secundum reatum, alio modo secundum affectum. Secundum reatum quidem omnia peccata in demonibus esse contingit, quia dum hostes ad omnia peccata inducunt, omnium peccatorum reatum incurrit. Secundum affectum vero illa solum peccata in malis angelis esse possunt, ad quae contingit affici spirituale naturam. Spirituale autem naturam affici non contingit ad bona quae sunt propria corpori, sed ad ea quae in rebus spiritualibus inueniri possunt: nihil enim afficit nisi ad id quod suae naturae potest esse quodammodo conueniens. In spiritualibus autem bonis non potest esse peccatum aliis ad ea affici, nisi per hoc quod in tali affectu superioris regula non seruatur: & hoc est peccatum superbiae, non subdi superiori in eo quo debet. Unde peccatum primum angeli non potest esse aliud quam superbia. Sed consequenter potuit in eis esse etiam inuidia. Eiusdem enim rationis est quod affectus tendat in aliquid appetendum, & quod renitatur opposito. Inuidus autem ex hoc de bono alterius dolere, in quantum bonum alterius estimet sui boni impedimentum. Non autem bonum alterius poterat estimari impedimentum boni affectuati per angelum malum, nisi in quantum affectuati excellentiam singularem: quod quidem singularitas per

Q. 59. ar. 4.

321

2. di. 5. q. 1. ar. 3. & di. 22. q. 6. 1. ar. 1. cor. & 3. cor. c. 109. co. 2. & mal. q. 16. ar. 2. 4. * li. 14. ca. 3 a medio. tom. 5.

li. 31. Moral. ca. 31.

li. 14. c. 3. a med. to. 5.

M 2 alterius

473
438

In corp. a.

319

libr. 1. de doct. christi. c. 32. i. prin. tomo 3.

alterius excellentiam cessat. Et ideo post peccatum su...

AD PRIMUM ergo dicendum, quod demones non de...

AD SECUNDUM dicendum, quod auaritia, secundum quod...

AD TERTIUM dicendum, quod diabolus non appetit...

AD QUARTUM dicendum, quod diabolus non appetit...

AD QUINTUM dicendum, quod diabolus non appetit...

ARTICVLVS III.

Virum diabolus appetit esse vt Deus.

AD TERTIUM sic proceditur. Vt, quod diabolus non...

¶ 2. Præterea, illud quod est finis nature, absque...

¶ 3. Præterea, angelus in maiori plenitudine sapientie...

¶ 4. Præterea, aliqua animali irrationalia habent...

¶ 5. Præterea, quod dicitur Isa. 14. c. ex persona...

RESPONDEO dicendum, quod angelus absque omni...

RESPONDEO dicendum, quod omne quod est, in quan...

RESPONDEO dicendum, quod diabolus non appetit...

in altiori gradu quantum ad aliqua accidentalia, quæ...

AD PRIMUM ergo dicendum, quod vnus angelus inferior...

AD SECUNDUM dicendum, quod vnus angelus inferior...

AD TERTIUM dicendum, quod vnus angelus inferior...

AD QUARTUM dicendum, quod vnus angelus inferior...

AD QUINTUM dicendum, quod vnus angelus inferior...

ARTICVLVS IIII.

Virum aliqui demones sint naturaliter mali.

AD QUARTUM sic proceditur. Videtur, quod aliqui...

¶ 2. Præterea, sicut angeli sunt creati à Deo, ita &...

¶ 3. Præterea, aliqua animali irrationalia habent...

¶ 4. Præterea, quod dicitur Isa. 14. c. ex persona...

RESPONDEO dicendum, quod omne quod est, in quan...

RESPONDEO dicendum, quod diabolus non appetit...

RESPONDEO dicendum, quod diabolus non appetit...

RESPONDEO dicendum, quod diabolus non appetit...

natura intellectualis habet ordinem in bonum vbi...

AD PRIMUM ergo dicendum, quod vnus angelus inferior...

AD SECUNDUM dicendum, quod vnus angelus inferior...

AD TERTIUM dicendum, quod vnus angelus inferior...

AD QUARTUM dicendum, quod vnus angelus inferior...

AD QUINTUM dicendum, quod vnus angelus inferior...

ARTICVLVS V.

Virum diabolus fuerit malus in primo instanti sue creationis, per...

AD PRIMUM sic proceditur. Vt, quod diabolus in...

¶ 2. Præterea, secundum Aug. 1. sup. Gen. ad lit. In...

¶ 3. Præterea, natura angelica virtuosior est, quæ...

¶ 4. Præterea, natura angelica virtuosior est, quæ...

RESPONDEO dicendum, quod diabolus non appetit...

RESPONDEO dicendum, quod diabolus non appetit...

RESPONDEO dicendum, quod diabolus non appetit...

RESPONDEO dicendum, quod diabolus non appetit...

Dei, qui quisque acquiritur, non est illis hincis sapit, id...

AD PRIMUM ergo dicendum, quod vnus angelus inferior...

AD SECUNDUM dicendum, quod vnus angelus inferior...

AD TERTIUM dicendum, quod vnus angelus inferior...

AD QUARTUM dicendum, quod vnus angelus inferior...

AD QUINTUM dicendum, quod vnus angelus inferior...

ARTICVLVS VI.

Virum aliqua mora fuerit inter creationem & lapsum angeli.

AD PRIMUM sic procedit. Vt, quod aliqua mora fue...

¶ 2. Præterea, Orig. dicit, quod serpens antiquus non...

RESPONDEO dicendum, quod diabolus non appetit...

RESPONDEO dicendum, quod diabolus non appetit...

RESPONDEO dicendum, quod diabolus non appetit...

RESPONDEO dicendum, quod diabolus non appetit...

RESPONDEO dicendum, quod diabolus non appetit...

RESPONDEO dicendum, quod diabolus non appetit...

322

Q. 113. a mediot. 4.

320.

315

35

Exc. 4. li. de casu diaboli haberi potest.

323

c. 4. par. 4. circa medium.

Q. 62. a. 5.

li. 11. de ci...

13. circa si...

rem. to. 5.

Sum. S. Tho. Par. 1.

Q. 58. ar. 5.

lib. 11. ca. 15. circam edium. 1. 5.

lib. 11. cap. 19. in med. 10. 5.

in cor. art.

lib. 11. deci ui. Dei, ca. 11. & 33. t. 1.

325

quol. 9. ar. 8. cor.

Homi. 1. in nis tux, donec in ueta est iniquitas in te. Sed ambu...

ante m. 1.

statim

statim supra peccatus & verum scilicet amovuit. Per qd intelligitur eius peccatum. Ergo diabolus non statim post primum instans suae creationis peccavit.

¶ Præterea, Possit peccare, eodē est homini & angelo. Fuit aut aliqua mora inter formationē hominis & eius peccati. Ergo pari ratione fuit aliqua mora inter formationem diaboli & eius peccatum.

¶ Præterea, Aliud instans fuit in quo diabolus peccavit ab instanti in quo creatus fuit. Sed inter quilibet duo instans cadit tps medium. Ergo aliqua mora fuit inter creationem eius & lapsum.

SED CONTRA est, quod dicitur Ioan. 8. de diabolo in veritate non stetit. Et sic Aug. dicit 11. de civitat. Dei. Deo oportet ut hoc sic accipiamus in veritate fuisse, sed non permanent.

RESPONDEO dicendum, quod circa hoc est duplex opinio. Sed probabilior & sanctorum dictis magis consonans est, quod statim post primum instans suae creationis diabolus peccaverit. Et hoc necesse est dicere, si ponatur quod in primo instanti suae creationis in actu liberi arbitrii proruperit, & cum gratia fuerit creatus vt d. diximus.

Cum n. angeli per unum actum meriti totum ad beatitudinem perveniant, ut supra dictum est, si diabolus in primo instanti in gratia creatus meruit, statim post primum instans beatitudinem accepisset, nisi statim impedimentum praestitisset peccando. Si vero ponatur quod angelus in gratia creatus non fuerit, vel quod in primo instanti actu liberi arbitrii non potuerit habere: nihil prohibet aliquam moram fuisse inter creationem & lapsum.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod per motus corporales, qui per tps mensurantur, quaeque in sacra scriptura intelliguntur metaphoricè motus spirituales instantaneae. Et sic per ambulationem intelligitur motus liberi arbitrii tendentis in bonum.

AD SECUNDUM dicendum, quod Orig. di. quod serpens antiquus non à principio, nec statim supra peccatum ambulavit pp primum instans, in quo malus non fuit.

AD TERTIUM dicendum, quod angelus habet liberum arbitrium inflexibile post electionem. Et ideo nisi statim post primum instans, in quo naturalem motum habuit ad bonum, impedimentum beatitudinis praestitisset, fuisse firmatus in bono. Sed non est simile de homine. Et ideo ratio non sequitur.

AD QUARTUM dicendum, quod inter quilibet duo instans, esse tps medium habet veritate in quantum tps est continuum: ut probatur in 6. Phys. Sed tñ in angelis, qui non sunt subiecti caelesti motui qui primo per tps continuat, mensurat ipsi accipitur propria successione operationum in intellectu, vel est affectus. Sic igitur instans primum in angelis intelligitur ruder operationis mentis angelicae, qua se in seipsa convertit per vespertinam cognitionem, qua in primo die commemorat vespere, sed non mane. Et hæc quidē operatio in oibus bona fuit. Sed ab hac operatione quidam per matutinam cognitionem ad laudem verbi sunt convertit. Quidam vero in seipsis remanentes facti sunt nox. pp superbiā inmensescerent, vt Aug. dicit 4. super Gen. ad lit. Et sic prima operatio fuit oibus cōis. Sed in secunda sunt distincti. Et ideo in primo instanti omnes fuerunt bonae, sed in secundo fuerunt boni à malis distincti.

ARTICULUS VII. In fine, habetur in sensu. t. 3. 324

Inf. a. 9 ad 3. & 2. d. 1. AD SEPTEIMUM sic proceditur. Vt, quod angelus ar. 1. & 3. Qui fuit supremus inter peccantes, non fuerit suus premis inter omnes. Dicit enim Eze. 28. Tu Cherub. exte f. & op. 15 tus & protegens, posui te in monte sancto Dei. Sed cap. 19. & ordo cherubin est sub ordine seraphim, ut Dion. di. Eph. 2. co. cit 7. cap. angelicę hierar. Ergo angelus qui fuit suus premis inter peccantes non fuit supremus inter omnes. ¶ Præterea, Deus fecit naturam intellectuales propter beatitudinem consequendam. Si igitur angelus qui caelest. Hie. fuit supremus inter omnes peccavit sequitur quod

dinatio divina fuerit frustrata in nobilissima creatura. Quod est inconueniens.

¶ Præterea, Quotā aliquid magis inclinatur in aliquid, tanto minus potest illud deficere. Sed angelus quod est superior, tanto magis inclinatur Deo. Ergo minus potest à Deo peccando deficere. Et sic videtur quod angelus qui peccavit, non fuerit supremus inter omnes, sed de inferioribus.

SED CONTRA est, quod dicit Greg. in homil. de Cē. Ho. 34. in rum oibus, quod primus angelus qui peccavit, dū cun

antibus agminibus angelorum prælatum eorum claritate transcenderet, ex eorum comparatione clarior fuit.

RESPONDEO dicendum, quod in peccato est duo considerare, scilicet pronitatem ad peccandum, & motuum ad peccandum. Si ergo consideremus in angelis pronitatem ad peccandum, minus videtur quod peccauerint superiores angelis, quod in inferioribus. Et pp hoc Dam. dicit, quod maior eorum, qui peccaverunt, fuit terrestri ordini prælatu

rum. Et videtur hæc opinio consonare positioni Platoniorum, quā Aug. recitat in li. de civitat. Dei, post octavo & de cumo. Dicunt n. quod oēs dii erant boni. Sed dæmonū quidā boni, quidā mali. Deos nominantes substantias intellectuales, quod sunt à globo lunari superi; demones vero substantias intellectuales quod sunt à globo lunari inferiori, superiores hoibus ordine naturæ.

Nec est abijicienda hæc opinio tanquam à fide aliena: quia tota creatura corporalis administratur à Deo per angelos, vt Aug. dicit tertio de ministris. Vñ nihil prohibet diuine inferiores angelos diuinitus distributos esse ad administrandū inferiora corpora, superiores vero ad administrandū corpora superiora, superiores vero ad assistendū Deo. Et in hoc Dam. dicit, quod illi qui ceciderunt, fuerunt de inferioribus. In quorum ordine alii qui boni angeli permanserunt. Si vero consideret motum ad peccandum, minus inuenitur in superioribus, quam in inferioribus. Fuit n. dæmonū peccatum superbia, vt supra dictum est. Cuius motum videtur excellētia, quod fuit maior in superioribus. Et ideo Greg. dicit, quod ille qui peccavit, fuit superior inter omnes. Et hoc videtur probabilius. Quia peccatum angeli non processit ex aliqua pronitate, sed ex solo libero arbitrio. Vñ magis videtur consideranda esse ratio quod sumitur à motuo ad peccandum. Non est tamen inde alij opinioni præiudicandum, quod etiam in principe inferiorum angelorum potuit esse aliquod motuum ad peccandum.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod Cherubin interpretatur plenitudo scientiæ, Seraphin interpretatur ardentes, siue intendentes. Et sic patet quod Cherubin denominatur à sciētia, quæ potest esse cum mortali peccatore: Seraphin vero denominatur ab ardore charitatis, quod cum peccato mortali esse non potest. Et ideo primus angelus peccans non est denominatus seraphin, sed cherubin.

AD SECUNDUM dicendum, quod diuina intentio non frustratur, nec in his qui peccant, nec in his qui saluantur. Vtrotumque enim euentum Deus præcognoscit, & ex utroque habet gloriam, dum hos ex sua bonitate saluat, illos ex sua iustitia punit. Ipsa vero creatura intellectualis dum peccat, à sine debito deficit. Nec hoc est inconueniens in quacunque creatura sublimi. Sic enim creatura intellectualis instituta est à Deo, ut in eius arbitrio positum sit agere propter finem.

AD TERTIUM dicendum, quod quantumcunque inclinatio ad bonum fuerit in supremo angelo, tamē ei necessitatem non inducebat. Vnde potuit per liberum arbitrium eam non sequi.

ARTICULUS VIII. Virum peccatum primi angeli fuerit alijs causa peccandi. OCTAVUM sic proceditur. Videtur, quod peccatum primi angeli peccantis non fuit, alijs causa peccandi. Causa enim prior est causato. Sed omnes simul peccauerunt, vt Dam. dicit, Ergo peccatum unius non fuit alijs causa peccandi. ¶ Præterea, Primum peccatum angeli non potest esse nisi su-

Art. secūdo huius quæst.

Art. 2. huius quæst.

Art. 3. huius quæst.

Art. 4. huius quæst.

Art. 5. huius quæst.

Art. 6. huius quæst.

Art. 7. huius quæst.

Art. 8. huius quæst.

Art. 9. huius quæst.

Art. 10. huius quæst.

Art. 11. huius quæst.

Art. 12. huius quæst.

Art. 13. huius quæst.

Art. 14. huius quæst.

Art. 15. huius quæst.

Art. 16. huius quæst.

Art. 17. huius quæst.

Art. 18. huius quæst.

angelica remanserunt, videtur etiam quod non de omnibus ordinibus aliqui peccauerunt.

SED CONTRA est, quod dicit 4. Reg. 6. Plures nobiscum sunt quam cum illis. Quod exponitur de bonis angelis qui sunt nobiscum in auxilium, & de malis qui nobis aduersantur.

RESPONDEO dicendum, quod plures angeli permanserunt qui peccauerunt. Quia peccatum est contra naturalem inclinationem. Ea vero quæ contra naturam sunt, vt in paucioribus accidunt. Natura enim consequitur suum effectum, vel semper, vel vt in pluribus.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod Philosophus loquitur quantum ad hoies, in quibus malum contingit ex hoc quod sequunt bona sensibilia, quæ sunt pluribus nota, deserto bono rationis, quod paucioribus notum est. In angelis autem non est nisi natura intellectualis. Vnde non est similis ratio. Et per hoc patet responsio ad secundum.

AD TERTIUM dicendum, quod secundum illos qui dicunt, quod diabolus maior fuit de inferiori ordine angelorum, qui præstant terrestribus: manifestum est quod non de quolibet ordine ceciderunt, sed de infimo tantum. Secundum verò illos, qui ponunt maiorem diabolum de supremo sui ordine: probabile est, quod de quolibet ordine aliqui ceciderunt: sicut in eque libet ordine hoies assumunt in supplementum ruinæ angelicæ. In quo etiā magis comprobatur libertas liberi arbitrii, quod secundum quolibet gradum creaturæ in malum flexi potest. In sacra scriptura tñ nota quorundam ordinum vt Seraphim & Thronorum, dæmonibus non attribuitur, quia hæc nota sumuntur ab ardore charitatis, & ab inhabitatione Dei, quod non possunt esse cum peccato mortali. Attribuntur autem eis nota Cherubin, Praefati & Principatum: quia hæc nota sumuntur à sciētia & potestate, quæ bonis malisque possunt esse communia. e

Quæstio LXIII.

CONSEQUENTER quæritur de peña dæmonū.

¶ Primò, de obtenebratione intellectus.

¶ Secundò de obstinatione voluntatis.

¶ Tertio, de dolore ipsorum.

¶ Quarto, de loco poenali ipsorum.

ARTICULUS PRIMVS.

AD PRIMUM sic procedit. Vt, quod intellectus dæmonis sit obtenebratus per priuationem cognitionis omnis veritatis.

¶ Præterea, Id quod est maximum manifestum in natura, videtur esse maximum manifestum in angelis, siue bonis, siue malis. Quod n. non sinit nobis maximum manifestum, contingit ex debilitate intellectus nostri à phantasmatibus accipiētis: sicut ex debilitate oculi nocturnæ contingit, quod non possit videre lumen solis. Sed dæmones non possunt cognoscere Deum, quod est secundum se manifestissimum, cum sit summo veritatis, eo quod non habet mundum cor, quo solo videtur Deo. Ergo nec alia cognoscere possunt.

¶ Præterea, Cognitio rerum angelis conueniens est duplex secundum Aug. scilicet matutina & vespertina. Sed cognitio matutina non cōpetit dæmonibus: quia non videt res in verbo. Nec cognitio vespertina, quia cognitio vespertina refert res cognitæ ad laudem Creatoris. Vñ post vespere fit mane, vt dicit Genes. 1. Ergo dæmones non possunt cognitionem de rebibus habere. non procul à princip.

¶ Præterea, Angeli in sua conditione cognouerunt mysterium regni Dei, vt Aug. dicit quarto super Genesim. ad lite.

li. 2. Ethi. cap. 6. à medio. tom. 5.

li. 2. d. 6. a. 2. & di. 34. expon. li. ad 2. li. 2. c. 4.

lib. rr. de lo. q. in veritate non stetit. Et sic Aug. dicit 11. de civitat. Dei. Deo oportet ut hoc sic accipiamus in veritate fuisse, sed non permanent.

Q. 62. a. 3.

330

li. 6. Phys. text. 2. & sequenti. bus, to. 2. b 308 427

li. 4. c. 24. in fine, habetur in sensu. t. 3. 324

326

Inf. a. 9 ad 3. & 2. d. 1. AD SEPTEIMUM sic proceditur. Vt, quod angelus ar. 1. & 3. Qui fuit supremus inter peccantes, non fuerit suus premis inter omnes. Dicit enim Eze. 28. Tu Cherub. exte f. & op. 15 tus & protegens, posui te in monte sancto Dei. Sed cap. 19. & ordo cherubin est sub ordine seraphim, ut Dion. di. Eph. 2. co. cit 7. cap. angelicę hierar. Ergo angelus qui fuit suus premis inter peccantes non fuit supremus inter omnes. ¶ Præterea, Deus fecit naturam intellectuales propter beatitudinem consequendam. Si igitur angelus qui caelest. Hie. fuit supremus inter omnes peccavit sequitur quod

In glossa ordinaria ibi. & dicitur esse August.

li. 2. c. 4. li. 8. c. 6. & 7. & li. 10. c. 9. 10. & 11. tom. 5.

li. 3. de ministris. ni. ca. 4 & 5. tom. 3.

li. 2. ca. 4.

Art. 2. huius quæst.

Greg. lo. co citat arg. secundum arg. sed. 6. tra.

127

Q. 26. art. 6.

328

li. 2. Ethi. cap. 6. à medio. tom. 5.

2. d. 6. a. 2. & di. 34. expon. li. ad 2. li. 2. c. 4.

2 316

316

326

2. di. 7. q. 2. ar. 1. & mal. q. 16. art. 6.

ad literā. Sed demones hac cognitione privati sunt. Quia si cognovissent, nequam dñm gloriā crucifixissent, vt dicitur 1. Cor. 2. Ergo pari ratione omni alia cognitione veritatis sunt privati.

¶ 5 Præterea, Quancunque veritatē aliq̄ scit, aut cognoscit eā naturaliter, sicut nos cognoscimus prima principia: aut accipiendo ab alio, sicut q̄ scimus addiscendo: aut experientia lōgi tēporis, sicut scimus inueniēdo. Sed demones nō possunt cognoscere veritatē p̄ suā naturā, quia ab eis diuisi sunt boni angeli, sicut lux à tenebris, vt August. * dicit. Ois autē manifestatio fit p̄ lumē, vt dī Ephē. 5. Similiter etiā neq; p̄ reuelatiōē lucis, ad tenebras, vt dī 2. Corin. 6. Quia nō est cōuētiō lucis ad tenebras, vt dī 2. Corin. 6. Neque p̄ experientia longi tēporis: quia experientia à sensu orit̄. Ergo nulla in eis est cognitio veritatis.

SED CONTRA est, qđ Dionys. * dicit 4. ca. de di. nom. qđ data sunt demonibus aliqua dona, que nequaquam mutata esse dicimus: sed sūt integra & splēdidissima. Inter ista autē naturalia dona est cognitio veritatis. Ergo eis est aliqua veritatis cognitio.

RESPONDEO dicendū, qđ duplex est cognitio veritatis. Vna quæ h̄ p̄ gratiā: alia quæ h̄ p̄ naturā: Et ista quæ h̄ p̄ gratiā est duplex. Vna quæ est speculatiua tantum, sicut cum aliqui aliqua secreta diuinorū reuelantur. Alia verō, quæ est affectiua produciens amorē Dei. Et hæc propriē pertinet ad donū sapiēt̄iæ c. Harū autē triū cognitiōnū prima in demonibus nec est ablata, nec diminuta. Cōsequit̄. n. ipsam naturā angeli, qđ scđm suā naturam est quidā intellectus, vel mens. Propter simplicitatē autē suā substantiā à natura eius aliquid subtrahi nō pot̄: vt sic p̄ subtractionē naturalū punit̄, sicut homo punit̄ p̄ subtractionē manus, aut pedis, aut alicui⁹ huiusmodi. Et ideo dicit Dionys. * qđ dona naturalia in eis integra manent. Vñ naturalis cognitio in eis integra manet. Vnde naturalis cognitio in eis nō est diminuta. Scđa autē cognitio, qđ est p̄ gratiam, si speculatione cōsistit, nō est in eis totaliter ablata, sed diminuta: quia de huiusmodi secretis diuinis tantū reuelat̄ eis quantum oportet vel mediātib⁹ angelis, vel per aliqua tēporalia diuinā virtutis effecta, vt dicit August. 9. de ciuit. Dei. * Non autem sicut ipsi sanctis angelis, a quibus plura & clari⁹ reuelantur in ipso verbo. A tria verō cognitione sunt totaliter privati, sicut & à charitate.

AD PRIMUM ergo dicendū, qđ felicitas cōsistit in applicatione ad id quod superius est. Substantiæ autē separatæ sunt ordine nature supra nos. Vnde aliqualis ratio felicitatis esse pot̄ hōi, si cognoscat substantias separatas, licet perfectā eius felicitas sit in cognoscēdo primā substantiā, s. Deū. Sed substantiæ separatæ cognoscere substantiā separatā est cōnaturale, sicut & nobis cognoscere naturas sensibiles. Vnde sicut in hoc nō est felicitas hōis qđ cognoscat naturas sensibiles, ita non est felicitas angelo in hoc quod cognoscat substantias separatas.

AD SECUNDUM dicendū, qđ illud qđ est manifestissimū in natura, est nobis occultū pp̄ hoc qđ excedit proportionē intellectus nri, & nō solum pp̄ hoc qđ intellectus noster accipit à phāta matibus. Excedit autē diuina substantia nō solum p̄portionē intellectus humani, sed etiam intellectus angelici. Vñ nec ipse angelus scđm suā naturam pot̄ cognoscere Dei substantiā. Potest tñ altiorē cognitionē de Deo habere p̄ suam naturā, qđ homo pp̄ perfectionē sui intellectus. Et talis cognitio remanet etiā in demonibus. Licet. n. non habeant puritatē, quæ est p̄gratiam, habent tñ puritatē nature, que sufficit ad cognitionem Dei, quæ eis competit ex natura.

AD TERTIUM dicendū, qđ creatura tenebra est cōparata excellēt̄i diuini luminis. Et ideo cogni-

tio creaturæ in propria natura vespertina dī. Vespere. n. est tenebris adiūctū, habet tñ aliquod de luce. Cum autē totaliter deficit lux, est nox. Sic igitur & cognitio rerū in propria natura, qđ refert ad laudē Creatoris, vt in bonis angelis, habet aliquid de luce diuina, & pot̄ dici vespertina. Si autē non referatur in Deum, sicut in demonibus, nō dī vespertina, sed nocturna. Vnde & in Genes. legitur, qđ tenebras quas Deus à luce separauit, vocauit noctem.

AD QUARTUM dicendū, qđ mysteriū regni Dei quod est impletū p̄ Christum, oēs quidem angeli à principio aliquo modo cognouerunt e, maximē ex quo beatificati sunt visione verbi, quam demones nunquā habuerunt. Non tñ oēs angeli cognouerūt p̄fectē neq; equaliter. Vnde demones, multo minus, Christo exiitente in mūdo, p̄fectē mysteriū incarnationis cognouerunt. Non. n. innotuit eis, vt Aug. * dicit, sicut angelis sanctis, qđ Verbi participatā æternitate perfruunt, sed sicut eis terrēdis innotescendum fuit p̄ quedā temporalia effecta. Si autē p̄fectē & per certitudinē cognouissent ipsum esse filium Dei, & effectum passionis eius, nūquam dominum gloriæ crucifigi procurassent.

AD QUINTUM dicendū, qđ demones tribus modis cognoscūt veritatē aliquam. Vno modo subtilitate suæ naturæ. Quia, licet sint obtinebrati p̄ priuationē luminis gratiæ, sunt tñ lucidi lumine intellectualis nature. Secundo p̄ reuelatiōē à sanctis angelis, cū quibus nō cōueniūt quidē p̄ cōformitatē voluntatis; cōueniunt autē similitudine intellectualis nature. scđm quā possunt accipere quod ab alijs manifesta. Tertio modo cognoscūt p̄ experientia longi tēporis, nō quasi à sensu accipientes e, sed dū in rebus singularib⁹ cōplect̄ similitudo eius speciei intelligibilis, quā sibi naturaliter habet indiā, aliqua cognoscūt p̄sentia, qđ non præcognouerūt futura, vt supra de cognitione angelorum dictum est. *

ARTICVLVS II.

Vtrum voluntas demonum sit obstinata in malo.

AD SECUNDUM sic procedit. Vñ, qđ voluntas dæmonū non sit obstinata in malo. Libertas. n. arbitrii ad naturā intellectuales nature p̄inet, qđ manet in demonib⁹. Sed libertas arbitrii, qđ est p̄ordinatā ad bonū qđ ad malū. Ergo voluntas demonis nō est ita obstinata in malo, qđ possit redire ad bonū. ¶ 2 Præterea, Maior est misericordia Dei, quæ est infinita, qđ demonis malitia, quæ est finita. A malitia autem culpe ad bonitatem iustitię nullus redit, nisi p̄ Dei misericordiam. Ergo etiā demones à statu malitiæ possunt redire ad statum iustitiæ.

¶ 3 Præterea, Si demones habēt volūtātē obstinatā in malo, maximē haberēt eā obstinatā ī peccato quo peccauerūt. Sed illud peccatū in eis nūc nō manet, s. superbia, quæ nec motiū manet, s. eius excellentia. Ergo dæmon non est obstinatus in malitia.

¶ 4 Præterea, Gregor. dicit, qđ homo per alium reparari potuit, quia per alium cecidit. Sed demones in feriores per primum ceciderunt, vt supra dictum est. * Ergo eorum casus per alium reparari potuit. Ergo non sunt in malitia obstinati.

¶ 5 Præterea, Quicūq; est in malitia obstinatus, nūquā bonū opus operat̄. Sed dæmon aliqua bona opera facit. Cōfiteatur. n. veritatē, dicens Ch̄so, Scio quia sis sanctus Dei. Matt. 1. Demones et̄ credūt & cōtemiscūt: vt dicit Iaco. 3. Dion. etiā dicit 4. ca. de di. no. * qđ bonū & optimū cōcupiscunt esse viuere & intelligere. Ergo non sunt obstinati in malitia.

SED CONTRA est quod dicitur in Psal. 73. Superbia corū qui te oderunt ascendit semper. Quod de demonibus exponitur. Ergo semper obstinati in malitia perseverant.

RESPONDEO dicendū, qđ Origenis * positio fuit, quodā

a
290
b
523
li. 9. de ci. u. Dei. c. 21. non procui à princip.

330
2. d. 7. q. 1. ar. 2. Et ve ri. q. 24. ar. ti. 1. & ar. ti. 2. cor & mal. q. 16. art. 5.

Q. pr. ar. ti. 3.

c. 4. par. 4. parū a me dio, & nō multū ante finem.

lib. 1. pe- quod omnis voluntas creaturæ propter libertatē ar- riarchon. biturū pot̄ flecti & in bonū & in malum, excepta afa c. 6. à me- Cū autē totaliter deficit lux, est nox. Sic igitur & cognitio rerū in propria natura, qđ refert ad laudē Creatoris, vt in bonis angelis, habet aliquid de luce diuina, & pot̄ dici vespertina. Si autē non referatur in Deum, sicut in demonibus, nō dī vespertina, sed nocturna. Vnde & in Genes. legitur, qđ tenebras quas Deus à luce separauit, vocauit noctem.

lib. 2. or- quod omnis voluntas creaturæ propter libertatē ar- tho. fid. c. biturū pot̄ flecti & in bonū & in malum, excepta afa c. 6. à me- Cū autē totaliter deficit lux, est nox. Sic igitur & cognitio rerū in propria natura, qđ refert ad laudē Creatoris, vt in bonis angelis, habet aliquid de luce diuina, & pot̄ dici vespertina. Si autē non referatur in Deum, sicut in demonibus, nō dī vespertina, sed nocturna. Vnde & in Genes. legitur, qđ tenebras quas Deus à luce separauit, vocauit noctem.

lib. 2. or- quod omnis voluntas creaturæ propter libertatē ar- tho. fid. c. biturū pot̄ flecti & in bonū & in malum, excepta afa c. 6. à me- Cū autē totaliter deficit lux, est nox. Sic igitur & cognitio rerū in propria natura, qđ refert ad laudē Creatoris, vt in bonis angelis, habet aliquid de luce diuina, & pot̄ dici vespertina. Si autē non referatur in Deum, sicut in demonibus, nō dī vespertina, sed nocturna. Vnde & in Genes. legitur, qđ tenebras quas Deus à luce separauit, vocauit noctem.

Q. 59. art. 4.

In 3. par. quam nō absoluit. In corp. art.

331
2. dist. 5. q. ar. 2. cor. Et ver. q. 24. ar. 1. & q. 26. ar. ti. 1. ad 5. & ar. 8. cor. princ. & ad 5.

AD TERTIUM sic proceditur. Vñ, qđ dolor nō sit

in demonibus. Cū. n. dolor & gaudium opponā- tur, non possunt esse simul in eodem. Sed in demonibus est gaudium. Dicit enim August. * cōtra Ma- nichæos: diabolus potestatem habet in eos qui Dei præcepta cōtemnunt, & de hac tā infelici potestate letatur. Ergo in demonibus non est dolor.

¶ 2 Præterea, Dolor est causa timoris. De his enim timemus dum futura sunt, de quibus dolemus dū presentia sunt. Sed in demonibus non est timor: secundum illud Iob 16. Factus est vt nullum time- ret. Ergo in demonibus non est dolor.

¶ 3 Præterea, Dolere de malo, est bonū. Sed demones non possunt benefacere. Ergo non possunt dolere ad minus de malo culpe, quod pertinet ad vermen conscientia.

SED CONTRA est, qđ peccatū demonis est grauius qđ peccatum hōis. Sed homo punitur dolore p̄ delectatione peccati: scđm illud Apoc. 18. Quantum gloriificauit se, & in delicijs fuit, tātum dabit ei tormentum & iuctū. Ergo multo magis diabolus qui maximē se gloriificauit, punitur doloris iuctū.

RESPONDEO dicendū, qđ timor, dolor, gaudium & huiusmodi scđm quod sunt passiones, in demonibus esse nō possunt e. Sic. n. sunt propria appetitus scđm, qđ est virtus in organo corporali. Sed secundū qđ nominant simplices actus voluntatis, sic possunt esse in demonibus. Et necesse est dicere qđ in eis sit dolor. Quia dolor scđm qđ significat simplicē actū volūtatis, nihil est aliud qđ renisus volūtatis ad id quod est vel nō est. Patet autē, qđ demones multa vellent nō esse quæ sunt, & esse quæ nō sūt. Vellent. n. cū sint inuidi, dānari eos qui saluant. Vnde oportet dicere, qđ in eis sit dolor. Et præcipue, quia de ratione poenæ est, qđ volūtati repugnet: priuā ē etiā beatitudine quā naturaliter appetit. Et in multis eorum iniqua voluntas cohibetur.

AD PRIMUM ergo dicendū, qđ gaudium & dolor de eodē sunt positi, nō autē de diuersis. Vnde nihil prohibet, vñ simul dolere de vno, & gaudere de alio: & maximē scđm quod dolor & gaudii important simplices voluntatis actus. Quia nō solum in diuersis, sed etiam in vna & eadem re potest esse aliquid quod volumus, & aliquid quod nolumus.

AD SECUNDUM dicendū, qđ sicut in demonibus est dolor de presenti, ita & timor de futuro. Quod autē dī, Factus est vt nullum timeret: intelligit de timore Dei cohibente à peccato. Alibi nanque scriptum est, qđ demones credunt & contremiscunt.

AD TERTIUM dicendū, qđ dolere de malo culpæ pp̄ se, attestatur volūtatis bonitati, cui malū culpæ opponitur. Dolere autē de malo poenæ, vel de malo culpæ propter panā, attestatur bonitari nature, cui malum poenæ opponitur. Vnde August. dicit 19. de li. 19. cap. Ciuit. Dei, * qđ dolor amissi boni in supplicio, testis est nature bonæ. Dæmon ergo cū peruenit sit volūntatis & obstinatæ, de malo culpæ non dolet.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum aer iste sit locus poenalis demonum.

AD QUARTUM sic proceditur. Videtur, qđ aer iste non sit locus poenalis demonū. Dæmon. n. qđ est natura spiritalis. Natura autē spūalis nō afficitur loco. Ergo nullus locus est demonibus poenalis. ¶ 2 Præterea, Peccatū hōis nō est grauius qđ peccatū demonis, sed locus poenalis hōis est in fernis. Ergo multo magis grauius est demonis. Ergo nō aer caliginosus. ¶ 3 Præterea, Demones puniuntur poenā ignis. Sed in aere caliginoso nō est ignis: ergo aer caliginosus non est locus poenæ demonum.

SED CONTRA est, quod Aug. dicit 3. super Gen. lib. 3. sup nesc. ad lit. * quod aer caliginosus est quasi carcer demonibus vtque ad tempus iudicij.

RESPONDEO dicendū, qđ angeli secundum suam

* lib. 2. de Gen. con. Manich. c. 17. circa medium. tom. 1.

303

332

lib. 3. sup nesc. ad lit. * quod aer caliginosus est quasi carcer demonibus vtque ad tempus iudicij. a medio. tom. 3.

suam naturā medij sunt inter Deū & hoies. Habet autē hoc diuine p̄uidentię ratio, q̄ inferiorū bonū p̄ superiora procuratur. Bonū autē hoīs dupliciter procuratur p̄ diuinā p̄uidentiā, vno modō directē: dum, scilicet inducitur ad bonū, & retrahit̄ a malo. & hoc decet̄ sit p̄ angelos bonos: alio modo indirectē, dum, scilicet exercetur impugnat̄ p̄ impugnationē cōtrarij. Et hanc procuratiōnē boni humani cōueniēs fuit p̄ malos angelos fieri, nec tota liter post peccatū ab utilitate naturalis ordinis exciderent. Si ergo dāmonibus duplex locus poenalis debet. Vnus quidē rōne suę culpę, & hic est infernus alius aut̄ rōne exercitacionis humane, & sic debet eis caliginosus aer. Procuratio autē salutis humane p̄tendit̄ vsq; ad diē iudicij. Vñ & vsq; tūc durat ministerij angelorū & exercitacio dāmonū. Vñ & vsq; tūc & boni angeli ad nos huc mittuntur, & dēmones in hoc aere caliginoso sunt ad nostrū exercitium. Licet eorū aliqui etiā nūc in inferno sint ad torquēdum eos quos ad malum induxerunt, sicut & aliqui boni angeli sunt cū animabus sanctis in cōelo. Sed post diē iudicij oēs mali tam homines q̄ angeli in inferno erunt, boni verō in cōelo.

AD PRIMVM ergo dicēdū, q̄ locus nō est poenalis angelo, aut̄ aīe, quasi afficiēs alterādo naturam, sed quasi afficiēs voluntatē cōstruēdo, dū angelus vel aīa apprehēdit se esse in loco nō cōueniēti suę voluntati.

AD SECUNDVM dicēdū, q̄ aīa scđm ordinē naturę nō p̄fert̄ al rei aīe, sicut dēmones ordine naturę p̄feruntur hoīb. Vnde non est similis ratio.

AD TERTIVM dicēdū, q̄ aliq̄ dixerūt, vsque ad diē iudicij differri poenā sensibīlē, tam dāmonū q̄ animarū, & similiter beatitudinē sanctorū differri vsque ad diē iudicij. Qđ est erroneū & repugnans Apostoli sn̄z, q̄ dicit 2. Cor. 5. Si terrestris dom⁹ nra huius habitacionis dissoluta, domū habemus in cōelo. Alij vero licet hoc nō cōcedāt de aīabus, cōcedūt tñ de dāmonibus. Sed melius est dicēdū, q̄ idē iudiciū sit de malis aīabus & malis angelis: sicut idē iudiciū est de bonis aīabus & bonis angelis. Vñ dicēdū est, q̄ sicut locus cōlestis p̄inet ad gloriā angelorū, tñ gloria eorū nō minuit̄ cū ad nos veniunt: quia cōsiderat̄ illū locū esse suū, q̄ modo quo dicimus honorē ep̄i nō minui dū actū nō sedet̄ i cathedra. Similiter dicēdū est, q̄ dēmones, licet nō actū alligent̄ gehēnali igni, dū sunt in aere isto caliginoso: tñ ex hoc ipso q̄ sciūt̄ illā alligatiōnē sibi debere, eorū poena nō diminiūt. Vñ d̄ in quadā glo. Iacob 3. q̄ portat̄ secū ignē gehēnz quocūque vadat. Nec est cōtra hoc, q̄ rogauerūt Dñm, vt nō mitteret eos in abyssum: vt d̄ Luc. 8. quia hoc perierunt reputates sibi poenā, si excluderent̄ a loco in quo posunt hoībus nocere. Vnde Matth. 8. d̄ q̄ deprecabantur eum, ne expelleret eos extra regionem.

In glossa ordinaria sup illud, in hā mat rotam.

De opere creationis creaturę corporalis, in quatuor articulos diuisa.

POST considerationē spiritualis creaturę cōsiderādū est de creatura corporali. In cuius p̄ductiōe tria opera scriptura cōmemorat, scopus creatiōnis, cūm d̄, In principio creauit Deus cōelum & terrā, &c. Opus distinctiōis, cūm d̄, Diuisit lucē a tenebris: & aquas, quę sūt supra firmamētū, ab aquis quę sūt sub firmamēto. Et opus ornatus, cūm d̄, Fiant luminaria in firmamento, &c. Primō ergo cōsiderandū est de opere creatiōnis. Secūdo, de opere distinctiōnis. Tertio de opere ornatus.

¶ Circa primum quæruntur quatuor. ¶ Primo, vtrum creatura corporalis sit à Deo. ¶ Secundo, vtrum sit facta propter bonitatem Dei. ¶ Tertio, vtrum sit facta à Deo mediātibus angelis.

¶ Quarto, vtrum formę corporum sint ab angelis, an immediatē à Deo.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum creatura corporalis sit à Deo.

AD PRIMVM sic procedit. Vñ, q̄ creatura corporalis nō sit à Deo. D̄. n. Ecclē. 3. Didici q̄ oīa q̄ fecit Deus, p̄seuerant in æternū. Sed corpora visibilia nō p̄seuerant in æternū. D̄. n. 2. Corin. 4. Quę vidētur, temporalia sunt, quę autem nō videntur, æterna. Ergo Deus non fecit corpora visibilia.

¶ 2 Præterea. Gen. 1. d̄, Vidit Deus cūctā q̄ faceret, & erat valdē bona. Sed creaturę corpales sūt, male. Experimur. n. eas in multis noxijs: vt patet i multis serpētibus i aestu solis, & hmōi. Idō aut̄ aliq̄ d̄ malū q̄a nocet. Creaturę igit corpales nō sūt à Deo. ¶ 3 Præterea, Id qđ est à Deo, nō retrahit̄ à Deo, sed ducit in ipsū. Sed creaturę corpales retrahit̄ à Deo. Vñ Apost. dicit 2. Cor. 3. Nō contēplāntibus nobis q̄ vident. Ergo creaturę corpales non sunt à Deo.

SED CONTRA est, quod d̄ in Psal. 120. Qui fecit cōelum & terram, mare, & omnia quę in eis sunt.

RESPONDEO dicēdū, q̄ quorundā hereticorū positio est, q̄ visibilia ista nō sūt creata à bono Deo, sed à malo principio. Et ad argumētū sui erroris assumūt quod Apost. dicit 2. Corin. 4. Deus huius seculi excæcauit mētēs infidelium: Hęc autē positio est oīo impossibilis. Si, n. diuersa in aliquo vniatur, necesse est huius vnionis causam esse aliquā: non, n. diuersa scđm se vniantur e. Et inde est, q̄ quicūque in diuersis inuenitur aliquid vnū, oportet q̄ illa diuersa illud vnū ab aliqua vna causa recipiant, sicut diuersa corpora calidā habēt calorē ab igne. Hoc autem quod est esse cōiter, inuenit̄ in omnibus rebus quātūcūque diuersis. Necesse est ergo esse vnū essendi principij, à quo esse habeant quęcūq; sunt quocūq; modo, siue sint inuisibilia & spiritalia, siue sint visibilia & corpalia e. D̄ autē diabolus esse Deus huius seculi, non creatioe, sed q̄a seculariter viuētēs ei seruiūt, eo mō loquēdi quo Apostol⁹ loquit̄ ad Philip. 3. Quorū Deus vēter est.

AD PRIMVM ergo dicēdū, q̄ omnes creaturę Dei, scđm aliquid in æternū p̄seuerant, ad minus scđm materiā: quia creaturę nūquā in nihilum rediguntur, etiā si sint corruptibiles. Sed quāto creaturę magis appropinquāt ad Deum qui est immobilis, tāto magis sunt immobiles e. Nā creaturę corruptibiles in perpetuum manent scđm materiā e, sed mutant scđm formā substantialē. Creaturę verō incorruptibiles permanent quidē scđm substantiā, sed sunt mutabiles scđm alia, puta scđm locū e, vt corpora cōlestia: vel secundū affectiōes, vt creaturę spirituales. Quōd autē Apostolus dicit, quę vident, tēporalia sunt: & si verum sit etiā quātūm ad ipsas res in se cōsideratas, scđm quod omnis creatura visibilis subiacet tēpori, vel scđm suum esse, vel scđm suum motum: tñ Apostolus intendit loqui de visibilibus secundū quod sunt hominis p̄mia. Nam p̄mia hoīs quę sunt in istis rebus visibilibus, tēporaliter trāseunt. Quę aut sunt in rebus inuisibilibus, permanent in æternū. Vnde & supra p̄miserat, æternū glorię pondus operatur in nobis.

AD SECUNDVM dicēdū, q̄ creatura corporalis scđm suā naturā est bona: sed nō est bonū vniuersale: sed est quoddā bonū particulare & cōtractū: scđm quā particularitatē & cōtractiōnē sequitur in ea contrarietas e, per quam vnū cōtrariat̄ alteri, licet vtrūque in se sit bonum. Quidam autē estimātes res nō ex eātū natura, sed ex suo proprio cōmodo: quęcūq; sibi nociua sunt, simpliciter mala arbitrantur, non cōsiderantes q̄ id quod est vni no-cium quantum ad aliquid, vel alteri, vel eidem quantum ad aliquid est proficuum. Quod nequaquam

333
2. dif. 37.
q. 1. ar. 1.
cor. Er 2.
con. ca. 6.
& 15. Et
lib. 3. c. 1.
Et po. q. 3.
art. 5. cor.
Et opuf.
25. lib. 3.
cap. 7.

29

234

250

47

511

43

49

309

323

331

quām esset, si fm se corpora essent mala & noxia.

AD TERTIVM dicendum, q̄ creaturę, quātū est de se, non retrahunt̄ à Deo, sed in ipsum ducūt: quia inuisibilia Dei per ea q̄ facta sunt, intellecta cōspiciunt, vt d̄ Rom. 1. Sed q̄ auertāt à Deo, hoc est ex culpa eorum qui insipienter eis vtunt. Vnde d̄ Sap. 14. q̄ creaturę factę sunt in mulcipulā pedib⁹ insipientium. Et hoc ipsum q̄ sic à Deo abducunt, attestatur q̄ sunt à Deo. Non enim abducunt insipientes à Deo, nisi alliciendo secundum aliquid boni in eis existens, e, quod habent à Deo.

25
334
Supra q.
25. a. 5. co.
2. & opuf.
3. c. 100. &
101.

ARTICVLVS II.

Vtrum creatura corporalis sit facta propter Dei bonitatem.

AD SECUNDVM sic procedit. Vñ, q̄ creatura corporalis non sit facta propter Dei bonitatem. Dicitur enim Sap. 1. Creauit Deus vt essent omnia. Ergo omnia sunt creata propter proprium esse, & non propter Dei bonitatem.

¶ 2 Præterea, Bonum hēt rōnem finis. Ergo id qđ est magis bonū in rebus, est finis minus boni. Creatura autē spiritualis comparatur ad corporalē, sicut maius bonū ad min⁹ bonū. Ergo creatura corporalis est propter spiritualē, & nō pp Dei bonitatem.

¶ 3 Præterea, Injustitia non dat inæqualia nisi inæqualibus. Sed Deus est iustus. Ergo ante oēm inæqualitatem à Deo creatam est inæqualitas à Deo nō creata. Sed inæqualitas à Deo non creata non potest esse nisi quæ est ex libero arbitrio. Ergo omnis inæqualitas sequitur ex diuersis motibus liberi arbitrij. Creatura autē corporalis sunt inæqualis spiritualibus. Ergo creaturę corporales sunt factę pp aliquos motus liberi arbitrij, & non pp Dei bonitatem.

SED CONTRA est, quod d̄ Proverbiorum 16. Vniuersa propter semetipsum operatus est Domin⁹.

RESPONDEO dicendum, q̄ Ergo, posuit q̄ creatura corporalis non est facta ex prima Dei intētiōne, sed ad poenā creaturę spiritualis peccantij. Posuit, n. q̄ Deus à principio creaturas spirituales solas fecit, & oēs æquales. Quātū, cū essent liberi arbitrij, qđā cōuertē sunt in Deum, & fm quantitate conuersionis fortit̄ sunt maiorem vel minorē gradum, in sua simplicitate remanentes. Quādam verō auertāt à Deo, allicuntur pp corporibus diuersis, fm modū auersionis à Deo. Quę qđē positio erronea est. Primō qđē, quia cōtrariat̄ scripturę, quę narrat p̄ductiōe cuiuslibet speciei creaturę corporalis, subiungit: Vidit Deus q̄a hoc esset bonum: quasi diceret, q̄ vnū quodq; iō factum est, quia bonū est ipsum esse. Scđm aut opinionē Orig. creatura corporalis facta est: nō quia bonū est eā esse, sed vt malū alterius puniret. Scđo, quia sequeretur q̄ mūdi corporalis dispositio q̄ nūc est, esset à casu. Si, n. ideo corpus solis tale factū est vt cōgrueret aliqui peccato spiritualis creaturę puniendo: si plures creaturę spirituales sūt peccassent, sicut illa pp cuius peccatum puniendū ponit solē creatū: sequeretur q̄ essent plures soles in mūdo. Et idē esset de alijs: hęc autē sunt oīo inconuenientia. Vnde hac positione remota tanquam erronea, cōsiderādū est q̄ ex omnibus creaturis cōstituitur totum vniuersum, sicut totū ex partibus. Si aut̄ alicuius toti⁹ & partiū eius uelimus finē assignare, inueniemus primo qđē, q̄ singulę partes sunt pp suos actus, sicut oculus ad videndum. Secūdo verō, q̄ pars ignobilior est pp nobilitiorem, sicut sensus pp intellectum, & pulmo pp cor. Tertio verō omnes partes sunt pp perfectionem totius, sicut & materia propter formam. Partes, n. sunt quasi materia totius. Vterius aut totus homo est pp aliquem finem extrinsecum, puta ut fruatur Deo. Sic igitur & in partibus vniuersi vnęquęque creatura est pp suum proprium actum & perfectionem. Scđo aut̄ creaturę ignobi-

liores sunt, sicut creaturę quę sunt infra hoīem, sunt pp hominem. Vterius autē singulę creaturę sunt pp perfectionem totius vniuersi. Vterius aut totum vniuersum cū singulis suis partibus ordinatur in Deum sicut in finē: in quantum in eis per quādam imitationem diuina bonitas representatur ad gloriā Dei. Quamuis creaturę rōnales speciali quodam modo supra hęc habeant finem Deum, quem attingere possunt sua operatiōe, cognoscendo & amando. Et sic patet q̄ diuina bonitas est finis omnium corporalium.

AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ in hoc ipso q̄ creatura aliqua habet esse, repræsentat diuinum esse & bonitatem eius. Et ideo pro hoc q̄ Deus creauit omnia ut essent, non excluditur quin creauerit omnia propter suam bonitatem.

AD SECUNDVM dicendum, q̄ finis proximus nō excludit finē ultimū. Vnde per hoc qđ creatura corporalis facta est quodammodo propter spiritualē, nō remouet quin sit facta propter Dei bonitatem.

AD TERTIVM dicendum, q̄ æqualitas iustitię locum habet in retribuēdo. Iustum, n. est q̄ æqualibus æqualia retribuuntur. Non aut̄ habet locum in prima rerum institutione e. Sicut, n. artifex eiusdē generis lapides in diuersis partib. edificij ponit absq; iniustitiā: non pp aliquam dīuersitatē in lapidibus p̄cedentē, sed attendens ad perfectionē totius edificij, q̄ nō esset nisi lapides diuersimodē in edificio collocarentur: sic & Deus à principio ut esset perfectio in vniuerso, diuersas & inæquales creaturas instituit fm suā sapientiā absq; iniustitiā, nullatamen p̄supposita meritorum diuersitate.

ARTICVLVS III.

Vtrum creatura corporalis sit producta à Deo mediātibus angelis.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, q̄ creatura corporalis sit producta à Deo mediātibus angelis. Sicut, n. res gubernantur per diuinā sapientiam, ita omnia sunt per Dei sapientiam facta, fm illud Psal. Omnia in sapientia fecisti, sed ordinate est sapientijs, vt d̄ in princ. Metaph. Vñ in gubernatione rerū inferiora p̄ superiora regunt quodam ordine: vt Aug. dicit 3. de Trinitate. Ergo & in rerum productione talis ordo fuit q̄ creatura corporalis tanquam inferior per spirituales tanquam superiores est producta.

¶ 2 Præterea, Diuersitas effectū demonstrat diuersitatē causarum: quia idē sp̄ facit idem. Si ergo oēs creaturę tam spirituales q̄ corporales sunt immediatē à Deo productę, nulla esset inter creaturas diuersitas, nec una magis distaret à Deo q̄ alia. Qđ patet esse falsum: cūm propter longē distare à Deo dicat Philosophus quędam corruptibilia esse.

¶ 3 Præterea, Ad producēdū effectū finitū non requiritur virtus infinita. Sed oē corpus finitū est. Ergo per finitā virtutem spiritualis, creaturę produci potuit, & p̄ductū fuit. Quia in talibus nō differt eē & posse: p̄sertim q̄a nulla dignitas cōpetēs alicui fm suam naturā, ei denegatur, nisi forte ob culpā suā.

SED CONTRA est, quod dicitur Gen. 1. In principio creauit Deus cōelum & terram. Per quę creatura corporalis intelligitur. Ergo creatura corporalis est immediatē à Deo producta.

RESPONDEO dicēdū, q̄ quidam posuerūt gradatim res à Deo processisse. Ita, scđm ab eo immediatē processit prima creatura: & illā produxit aliā: & sic inde vsq; ad creaturam corporeā. Sed hęc positio est impossibilis. Quia prima corporalis creaturę p̄ductio ē p̄ creatiōnē, p̄ quā ē ipsa materia producta. Imperfectum em est prius q̄ perfectum in fieri. Impossibile est aut̄ aliquid creati nisi à solo Deo.

Ad cuius euidentiā considerandū est, q̄ quanto alia quā cā est superior, tāto ad plura se extendit in causa

55
237

31
b
137

250

335

2. dif. 1. q.
1. ar. 4. Et
opuf. 15. c.
9. & 10.
¶ Psal. 103.
lib. 1. c. 2.
tom. 3.
li. 3. detri
nit. c. 4. 10.
3.

249

235

242

248 fando e. Semp autē id quod in rebus, inuenitur cōius q̄ id qd informat & restringit ipsum: sicut esse q̄ viuere, & viuere q̄ intelligere e, & materia q̄ forma. Quanto ergo aliqd est magis sub-
23 e stratum, tāto à superiori cā directē pcedit. Id ergo qd est primō substratū in oīsbus, propriē pertinet ad cā-
238 lilitatē supremā eā. Nulla igitur secunda causa pōt aliqd pducere, nō p̄supposito in re producta ali-
quo qd causatur à superiori cā. Creatio autē est p̄du-
ctio alicuius rei sū suā totā substantiā, nullo p̄sup-
posito qd sit vel increatū, vel ab aliquo creatū e. Vnde
rei est prima causa. Et ideo vt Moyses ostenderet
corpora omnia immediate à Deo creata, dixit, In
principio creauit Deus cælum & terram.

97 a AD PRIMVM ergo dicendū, q̄ in productione rerum est aliquis ordo: non quidē, vt vna creatura
creet ab alia e (hoc n. impossibile est) sed ita q̄ ex
dinaria p̄dicta diuersi gradū creaturis cōstituant.

AD SECUNDVM dicendū, q̄ ipse Deus vnus absque
sua simplicitate detrimento diuersorū cognoscitur
est, vt supra ostensum * est. Et ideo etiā est
secundum diuersa cognita diuersorū productio-
rum causa per suam sapientiā: sicut & artifex appre-
hendēdo diuersas formas p̄ducit diuersa artificia.

AD TERTIVM dicendū, q̄ quantitas virtutis agentis non solum mensuratur secundum rem factam,
sed etiam secundum modum faciēdi e: quia vnus
& idem aliter fit & à maiori, & à minori virtute.
Producere autem aliquid finitum hoc modo vt nihil
p̄supponatur, est virtus infinita. Vnde nulli creaturæ
competere potest.

ARTICVLVS IIII.

AD QVARTVM sic pceditur. Vt q̄ forma cor-
porū sint ab angelis. Dicit n. Boē. in libro * de
Trinitate, qd à formis q̄ sunt sine materia, veniunt
formæ q̄ sunt in materia. Formæ autē q̄ sunt sine
materia, sunt substantiæ spūales: formæ autē quæ
sunt in materia, sunt formæ corporū. Ergo formæ
corporū sunt à spiritalibus substantiis.

¶ 2 Præterea, Omne qd est per participationē, re-
ducitur ad id qd est per essentia e. Sed spūales sub-
stantiæ per suam essentia sunt formæ, creaturæ autē
corporales participat formas. Ergo formæ corporales
rerum sunt à spūalibus substantiis deriuatæ.

¶ 3 Præterea, Spūales substantiæ magis habent
virtutē causandī q̄ corpora cælestia. Sed corpora cæ-
lestia causat formas in istis inferioribus. Vnde dicunt
eē gñationis & corruptionis cā. Ergo multō magis à
spūalibus substantiis formæ q̄ sūt in materia deriuatur.
Sed CONTRA est, qd Aug. dicit * 3. de Trinit. q̄
non est putandum, angelis ad nutum seruare hanc
corporalē materiam, sed potius Deo. Illi autē ad nutū
dī seruare corporales materia à quo speciem recipit:
nō ergo formæ corporales sūt ab angelis, sed à Deo.

RESPONDEO dicendū, q̄ opinio fuit quorūdā,
q̄ oēs formæ corporales deriuant à substantiis spūa-
libus, quas angelos dīcimus. Et hoc qdē dupliciter
aliqui posuerunt. Plato n. posuit formas, q̄ sunt in
materia corporali, deriuari & formari à formis sine
materia substantiis, p̄ modū participationis cuius-
dā e, ponebat n. hōiem quēdā immaterialiter sub-
sistētē, & similit̄ equū, & sic de alijs, ex q̄bus cōsti-
tuunt hęc singularia sensibilia, sūm qd in materia
corporali remanet qdā impressio ab illis formis se-
paratis, p̄ modū assimilationis cuiusdā, quā partici-
pationē vocabat. Et sū ordinē formarū ponebat Pla-
tonici ordinē substantiarū separatarū. Puta qd vna
substantia separata est, q̄ est equus, q̄ est cā omnium
equorū: supra quā est qdā vita separata, quā dicebat
per se vitā & cām omnīs vitæ. Et vterius quandam,

q̄ nōsiabant ipsum esse & causam oīs esse. Autē:
verō & quidā alij nō posuerūt formas rerū corpora-
liū in materia per se subsistere, sed solum in intellectu.
A formis ergo in intellectu creaturarū spūalium exi-
stentibus, quas quidē ipsi intelligunt, nō autē an-
gelos dicimus, dicebat procedere oēs formas, q̄ sunt
in materia corporali. Sicut à formis, q̄ sunt in men-
te artificis, pcedunt formæ artificiarū. Et in idem
vī redire quod quidā moderni heretici ponunt, dicē
res quidē Deū creatorē oīum, sed materiā corporalē
à diabolo formatā, & per varias species distinetam.
Oēs autē hęc opiniones ex vna radice processisse vidē-
tur. Quærebāt enim causam formarū ac si ipsæ for-
mæ fierēt sū seipsas. Sed sicut pbat Aris. in * 7. Me-
taph. id qd propriē sit, est cōpositū. Formæ autē corru-
pibiliū rerū hnt vt aliqui sunt, alij nō sunt absque
hoc, q̄ ipsæ generent, aut corrūpant: sed cōpositis ge-
neratis, aut corruptis, quia et formæ nō habent esse,
sed cōposita hnt esse per eas: sic enim alicui cōstituit
fieri sicut & esse. Et idē cō simile fiat & luo simili, nō
est q̄renda cā formarū corporalū aliqua forma ima-
terialis, sed aliqd cōpositū, sūm qd hic ignis gñaf
ab hoc igne. Sic igit formæ corporales causantur nō
quasi influxu aliqua ab imateriali forma, sed quasi
materia reducta de potētia in actū ab aliquo agēte
cōposito. Sed quia agens cōpositū, qd est corpus, mo-
uetur à substantia spūali creatā, vt Aug. dicit * 3. de
Trinit. sequit̄ vterius, q̄ et formæ corporales à sub-
stantiis spūalibus deriuant, non tanquā in fluxibus
formas, sed tanquā mouentur ad formas. Vterius
autē reducutur in Deū sicut in primā causam etiam
species angelici in intellectu: quæ sunt qdā semina-
les rōnes corporalū formarū. In prima autē corpora-
lis creaturæ productione nō cōsideratur aliqua trā-
smutatio de potētia in actū. Et idē formæ corporales,
quas in prima productione corpora humana habue-
runt, sunt immediate à Deo productæ e, cui soli ad
nutū obedit materia tāquā propria causa. Vnde ad
hoc significādū Moyses singulari operibus p̄mittit:
Dixit Deus, fiat hoc, vel illud. In quo significat for-
matio rerū per verbū Dei facta, à quo sūm Aug. * est
omnis forma, & compago, & concordia partium.

AD PRIMVM ergo dicendū, q̄ Boē. intelligit per
formas q̄ sunt sine materia, rōnes rerū q̄ sunt in mē-
te diuina, sicut et Apost. dicit Heb. 11. Vide credim⁹
apta esse secula verbo Dei, vt ex inuisibilibus visi-
bilia fierēt. Si tñ p̄ formas q̄ sunt sine materia, itelli-
git angelos, dicēdū est q̄ ab eis veniunt formæ, quæ
sunt in materia, non per influxum, sed per motum.

AD SECUNDVM dicēdū, q̄ formæ participat in
materia, reducunt nō ad formas aliquas per se subsi-
stentes rōnis eiūs dē, vt Platonici posuerunt: sed ad
formas itelligibiles, vel intellectus angelici e (à q̄bus
per motū procedūt) vel vterius ad rōnes intellectus
diuini (à quibus et formarū semina sunt rebus crea-
tis indita) vt per motum in actum educi possint.

AD TERTIVM dicendū, quod corpora cælestia
causant formas in istis inferioribus, non influendo,
sed mouendo e.

Q V A E S T I O LXVI.

De ordine creationis ad distinctionem, in quatuor articulos diuisa.

DE PRIMO cōsiderādū est de ordine creationis ad
distinctionē. Sed de ipsa distinctione secundū se.

¶ Circa primū queruntur quatuor.
¶ Primo, vtum in formis materiæ creatæ p̄cesse-
rit tempore distinctionem ipsius.
¶ Secundo, vtū sit vna materia oīum corporalium.
¶ Tertio, vtum cælum empyreum sit concretū ma-
teriæ in formi.
¶ Quarto, vtum tempus sit eidem concretum.

ARTI-

248
23
238
97
97
509
14. art.
11. & q.
15. art. 2.
e
242
336
1. di. 36. q.
2. art. 1.
cor. Et 2.
dist. 1. q.
1. art. 4. 1.
& dist. 18.
q. 2. art. 3.
cor. & 3.
con. c. 24.
& 69. Et
opus. 34.
eo. 2. * an
te mediū
libri.
34
342
419
lib. 3. de
tri. c. 8. in
prin. 10. 3.

542
242
349
li. 7. Met.
tex. 26. 27.
& 32.
& li. 8. tex.
8. 10. 3.
lib. 3. de
tri. ca. 4. &
5. 10. 3.
542
Tracl. i. in
Ioā. à me-
dio. to. 9.
Et 1. de Ge-
ne. ad lit.
cap. 4.
b
236
c
355
Loco cita-
to in prin.
cor. art.
551
Q. 69. art. 1.

339 Vtrum in formis materiæ tempore p̄cesserit formationem ipsius.
AD PRIMVM sic pcedit. Vt q̄ in formis ma-
teriæ tempore p̄cesserit formationem ipsius. Df
enim Gene. 1. Terra erat inanis & vacua: siue inui-
sibilis & incomposita, sed m̄ aliā literam. Per qd de-
cor. Et po-
q. 4. art. 1.
& ar. 2. co.
* li. 12. cō-
fes. c. 12. à
medio. &
lib. 2. sup.
Gene ad
lit. c. 11.

¶ 2 Præterea, Natura in sua operatione Dei opera-
tionē imitat: sicut causa secunda imitatur causam
primam. Sed in operatione naturæ in formis tpe
p̄cedit formationem: ergo & in operatione Dei.
¶ 3 Præterea, Materia potior est accidēte: quia ma-
teria est pars substantiæ. Sed Deus pōt facere q̄ acci-
dens sit sine subiecto: vt patet in sacramento altaris.
Ergo potuit facere quod materia esset sine forma.

Sed CONTRA, Imperfectio effectus atrestat im-
perfectiōni agētis. Sed Deus est agēs p̄fectissimus.
Vnde de eo dicitur, 32. Dei p̄fecta sunt opera. Ergo
opus ab eo creatum, nunquam fuit in forme.

¶ 4 Præterea, Creaturæ corporalis formatio facta
fuit p̄ opus distinctionis. Distinctioni autem oppo-
nitur confusio, sicut & formationi in formis. Si ergo
in formis p̄cessit tempore formationem materiæ,
sequitur, à principio fuisse confusioem corporalis
creaturæ, quam antiqui vocauerunt, Chaos.

RESPONDEO dicendū, q̄ circa hoc sunt diuersæ
opiniones sanctorū. Augustinus em̄ vult, q̄ in-
formitas materiæ corporalis nō p̄cessit tempore for-
mationē ipsius, sed solum origine, vel ordinē naturæ.
Alij verō, vt Basilii, & Ambrosii, & Chrysostomi, sū-
volunt, q̄ in formis materiæ tempore p̄cesserit for-
mationē. Et quamuis hęc opiniones videantur esse
cōtrariæ, tñ parum ab inuicem differunt. Aliter em̄
accipit in formam materię Aug. q̄ alij. Aug. em̄
accipit in formam materię p̄ carētia oīs formæ:
& sic impossibile est dicere q̄ in formis materiæ
tempore p̄cesserit vel formationē ipsi⁹, vel distinctio-
nē. Et de formatione quidē manifestum est. Si em̄
in materia in formis p̄cesserit duratio, hæc erāt iam
in actū, hoc em̄ duratio importat. Creationis em̄ ter-
minus est ens actū ipsū aut quod est actus, est for-
ma. Dicere igitur materiā p̄cedere sine forma, est
dicere ens actū sine actū. Qd implicat cōtradictio-
nē. Nec erit pōt dici, q̄ habuit aliquam formā cōmū-
nē, & postmodū superuenient in formē diuersā q̄-
bus sit distinctio. Quia hoc esset idē cū opinio e an-
tiquorū naturalū, q̄ posuerunt materiā primā esse
aliquid corpus in actū, puta ignē, aerem, aut aquā,
aut aliquid mediū. Ex quo sequebat q̄ fieri nō esset
nisi alterari. Quia cum illa forma p̄cedēs daret esse
in actū in genere subsistētiē, & faceret esse hoc aliqd:
sequebat q̄ superueniēs forma nō faceret simplici-
ter ens actū, sed ens actū hoc. Quod est p̄p̄riū formæ
accidēntialis. Et sic sequentes formæ essent accidētia,
sed in q̄ non attenditur generatio sed alteratio. Vñ
oportet dicere, q̄ materia prima neque fuit creatā
omnino sine forma, neque sub forma vna cōmuni,
sed sub formis distinctis. Et ita, si in formis mate-
riæ referatur ad conditionē primæ materiæ, q̄ sūm
se nō habet aliquā formam, in formis materiæ nō
p̄cessit formationē seu distinctionē ipsius tempore,
vt Aug. dicit, sed origine seu natura tñ eo modo
quod potētia est prior actū, & pars toto. Alij verō san-
cti accipiunt in formam, non sūm quod excludit
oēm formā, sed sūm quod excludit istā formositatē
& decorē, qui nunc apparet in corporea creatura. Et
secundū hoc dicunt q̄ in formis materiæ corpo-
ralis duratio p̄cessit formationē eiūs dē. Et sic sūm
hoc quantum ad aliquid cū eis August. concordat, &
quantum ad aliquid discordat, vt infra patebit.

Et quantum ex litera Genesis accipi pōt, triplex for-

mositas deerat p̄pter qd dicebat creatura corpora-
lis in formis. Deerat em̄ à toto corpore diaphano, qd
dē cælū, pulchritudo lucis. Vñ dī q̄ tenebræ erāt su-
per faciē abyssi. Deerat autē terrā duplex pulchritu-
do. Vna quā habet ex hoc q̄ est aquis discooperata, &
quantū ad hoc dī, q̄ terra erat inanis & vacua, siue
inuisibilis, q̄a corporali aspectui patere nō poterat
p̄pter aquas vndiq; eā cooperientes. Alia verō, quā
habet ex hoc q̄ est ornata herbis & plātis. Et ideo
dī, q̄ erat vacua & incomposita, id est nō ornata, sed m̄
aliā literā: Et sic cū p̄mississet duas naturas creatas,
scilicet cælum & terrā, in formam tē cælū expressit, p̄
hoc quod dixit, tenebræ erāt super faciē abyssi, sūm
quod sub cælo etiam aer includitur. In formam tē
vero terrā p̄ hoc qd dixit, terra erat inanis & vacua.

AD PRIMVM ergo dicendū, q̄ terra aliter acci-
pit in loco isto ab Aug. & ab alijs sanctis. Aug. em̄
vult q̄ nomine terræ & aquæ significetur in hoc lo-
co ipsa materia prima. Nō em̄ poterat Moyses rudī
populo primā materiā exprimere nisi sub similitu-
dine rerū eis notarū. Vñ & sub multiplici similitu-
dine eā exprimit, nō vocās eam tñ aquā, vel tñ ter-
rā, ne videat sūm rei veritatem materia prima esse
vel terra, vel aqua. Habet tñ similitudinē cum terra,
inquantū subsidet formis: & cū aqua, inquantū est
apta formari diuersis formis. Secundū hoc ergo dī
terra inanis & vacua, vel inuisibilis & incomposita:
quia materia p̄ formā cognoscit. Vñ in se considerata
dī inuisibilis vel inanis: & eius potētia per formā
repletur. Vnde & Plato materiā dicit esse locū. Alij
verō sancti per terrā intelligunt ipsum elementum.
Quæ qualiter secundū eos erat in formis, dīcū * est.

AD SECUNDVM dicendū, q̄ natura producit
effectum in actū de ente in potentia. Et ideo oportet
vt in eius operatione potentia tpe p̄cedat actū,
& in formis formationem. Sed Deus p̄ducit ens
actū ex nihilo. Et ideo statim pōt producere rem p̄-
fectam secundum magnitudinem suę virtutis.

AD TERTIVM dicendū, q̄ accidens cū sit for-
ma, est actus quidā: materia autē secūdū id quod est,
est ens in potentia. Vñ magis repugnat esse in actū
materiæ sine forma, quam accidētī sine subiecto.

AD PRIMVM verō quod obijciunt in s̄rium, dicen-
dum est, q̄ si sūm alios sanctos in formis tpe p̄-
cessit formationē materiæ: nō fuit hoc ex impotētia
Dei, sed ex eius sapientiā, vt ordo seruaret in rerū cō-
ditione, dum ex imperfecto ad p̄fectum adduceretur.

AD SECUNDVM dicendū, q̄ quā antiquorū ra-
turaliū posuerunt formationē excludētē oēm disti-
ctionē, præter hoc q̄ Anax. posuit solum intellectū di-
stinctū & immixtū. Sed ante op̄ distinctionis scri-
ptura sacra ponit multiplicē distinctionē. Primō qd
dē cælū & terrā: i quo ostēdit distinctio ē sūm ma-
teriā, vt infra patebit. Et hoc cū dicit, In principio
Deus creauit cælū & terrā, & c. Sed de p̄ distinctionem
elementorū, quantum ad formas suas: p̄ hoc q̄ nomi-
nat terrā & aquā. Aerem autē & ignē nō nominat, quia
nō est ita manifestū rudib⁹, q̄bus Moyses loquebat̄,
hntō esse corpora, sicut manifestum est de terra &
aqua: quāuis Plato aerem intellexerit significari p̄
hoc qd dī * Spiritus Dñi: quia et est spiritus dicitur:
ignē verō intellexerit significari p̄ cælū, quod igne e
naturā esse dixit, vt Aug. refert in 8. lib. de ciuit.
Dei, cap. 11. Sed Rabbi Moyses * in alijs cū Platone
cōcordās, dicit ignē significari p̄ tenebras: quia vt di-
cit in pp̄ria sphaera ignis nō lucet. Sed magis vñ esse
cōueniens quod prius dictum est e: q̄ spiritus Dñi
in scriptura nō nisi p̄ spiritu sancto: ostendit poni.
Quia aquis superferri dī, non corporaliter, sed sicut
voluntas artificis superferretur materiæ quā vult for-
mare. Tertia distinctio significat secundum sitū: quia
terra erat sub aquis q̄b⁹ inuisibilis reddebat. Aer ve-

locus citat
ris in arg.
& li. 1. de
Gene. cōr.
Mani. h.
ca. 5. & 7.
tom. 1.
In li. 32. &
est de na-
tura i vno
fo. ante
mediū li.
* In corp.
art.

Q. 69. ar. 2.
* In cōpen-
dio in Ti-
mō. c. 26.
† li. 8. c. 11.
tom. 5.
* li. 2. per-
plexorū,
cap. 30.
342

542
242
349
li. 7. Met.
tex. 26. 27.
& 32.
& li. 8. tex.
8. 10. 3.
lib. 3. de
tri. ca. 4. &
5. 10. 3.
542
Tracl. i. in
Ioā. à me-
dio. to. 9.
Et 1. de Ge-
ne. ad lit.
cap. 4.
b
236
c
355
Loco cita-
to in prin.
cor. art.
551
Q. 69. art. 1.

rd qd est fabricatū tenebrarū. signū hinc rāsse sup a-
quas : p hoc qd dī, tenebræ erāt sup faciem abissi.
Quid autē distigūddū remaneret, ex seq. apparebit e.

ARTICVLVS II.

Vtrum vna sit materia informis omnium corporaliū.

A sit materia informis omnium corporaliū. Di-
con. c. 16. cit. n. Aug. 12. confel. * Dno reperio, q fecisti. Vnū
q. 8. Et o. quod erat formatum. Alterum quod erat in forme.
puls. 3. ca. Et hoc dicit esse terrā inuisibilem & incompositā,
34. Et opū. per quā dicit significari materiam rerum corpora-
15. c. 7. Et lium. Ergo vna est materia omnium corporaliū.
opus. 42. ¶ 2 Præterea, Philosophus dicit in 1. 5. Meta. q
cap. 14. & illa que sunt vnum in genere, sunt vnum in ma-
15. & 1. teria: Sed omnia corporalia conueniunt in genere
col. 1. 6. co. corporis. Ergo oīum corporaliū est vna materia.
2. & 3. ¶ 3 Præterea, diuersus actus sūt diuersa potētia,
* c. 12. 1. 1. & vna in vna. Sed oīum corporū est vna forma, s.
† tex. 10. corporeitas. Ergo oīum corporaliū est materia vna.
tom. 3. ¶ 4 Præterea, materia in se cōsiderata, est solū in
potentia. Sed distinctio est per formas. Ergo mate-
ria in se cōsiderata, est vna tm omnīū corporaliū.

li. r. de ge-
nera. à tex.
50. vsque
ad 54. t. 2.

In Timeo
circa finē
5. fo. à pñ.
libri nu-
merando.
† Ita re-
fert Aug.
13. de ciu.
Dei. c. 16.
* lib. 1. de
cælo à tex.
5. vsq; ad
19. to. 2.

367

573

mas. Nec hoc excludit, si vna illarū formarū sit per-
fectior & cōtinēs in se virtute alias: q potētia quā
tū est, de se, indifferēter se hēt ad perfectum & im-
perfectū. Vnde, sicut quū est sub forma imperfecta,
est i potētia ad formā perfectā, ita cōuerso. Sic er-
go materia sūm qd est sub forma incorruptibilis cor-
poris, erit adhuc i potētia ad formam corruptibilis
corporis. Et cum nō habeat eī a ctū, erit simul sub
forma & priuatiōe: qā carētia formæ i eo qd est i po-
tētia ad formā, ē priuatiō. Hæc autē dispositio ē cor-
ruptibilis corporis. Impossibile ergo est, q corporis
corruptibilis & i corruptibilis p naturā sit vna mate-
ria. Nec tū dicēdū est *, vt Auerris fingit, q ipsū
corpus cælestē sit materia cæli, ens i potētia ad vbi
& nō ad eē, & forma eius ē substantia separata, q vnū
ē vt motor. Quia impossibile est ponere aliqd ens
actū, qn vel ipsū totū sit actū & forma, vel hēt actū
seu formā. Remota ergo p intellectu substantia sepa-
rata, q ponit motor, si corp. cælestē nō est habēs for-
mā (qd ē cōponi ex forma & subiecto formæ) sequit
q sit totū forma & actus. Omne autē tale ē intellectu
i actū. Quod de corpore cælesti dicit nō p, cū sit sen-
sibile. Reliquit ergo, qd materia corporis cælestis sūm
se cōsiderata nō est i potētia, nisi ad formā quā hēt. c
Nec referri ad ppositū qdūq; sit illa, siue aīa, siue a-
liqd aliud. Vnde illa forma sic pñcit illā materiā,
q nullo mō i ea remanet potētia ad eē, sed ad vbi
11. r. de cæ-
lo, à tex.
20. vsque
ad 32. t. 2.

In lib. de
substantia
orbis. c. 2.

139

li. 10. Me-
taph. tex.
26. to. 3.

In corp.
art.

339

2. dist. 12.
art. 5.

lib. 3. de
Trinit. ca.
4. & 5. t. 3.

lib. 4. a. 30.
parū à me-
dio, to. 3.

AD PRIMUM ergo dicēdū, q Aug. sequit i hoc
opinionē Platonis nō ponētis quintā essentia. Vel
dicēdū, q materia i formis ē vna vnitāte ordinis. sū-
cut oīa corpora sūt vnū i ordine creaturæ corporeæ.
AD SECUNDVM dicēdū, q si gen. cōsideret phy-
sicē, corruptibilia & incorruptibilia nō sūt i eodē gne,
pp diuersū modū potētiæ i eis, vtrū * 10. Metaph. Se-
cūdū autē logicā cōsiderationē est vnū genus oīum
corporum propter vnam rationem corporeitatis.
AD TERTIVM dicēdū, q forma corporeitatis
nō est vna in oībus corporibus, cum non sit alia
i formis quib' corpora distinguuntur, vt dictū est *.
AD QVARTVM dicēdū, q cū potētia dicat ad actū,
ens i potētia ē diuersū ex hoc ipso q ordinat ad di-
uersū actū, sicut vis' ad colorē, & auditus ad sonū.
Vnde ex hoc ipso materia cælestis corporis ē alia
i materia elemētī: qā nō ē i potētia ad formā elemētī.

ARTICVLVS III.

Vtrum cælum empyreum sit concretum materia informi.

A d tertiū sic procedit. Vt, q cælum em-
pyreum non sit concretum materia informi.
Cælum empyreū, si est aliquid, oportet q
sit corpus sensibile. Omne autē corpus sensibile est
mobile. Cælum autē empyreū nō est mobile, quia
motus eius deprehendit' p motū alicuius corpo-
ris apparētis. Quod minimē apparet. Nō ergo cælū
empyreū est aliquid materia informi concretū.
¶ 2 Præterea, Aug. dicit in * 3. de Trinit. q in fe-
riora corpora per superiora quodam ordine regunt.
Si ergo cælū empyreū est quoddā supremū corpus,
oportet, q habeat aliquā influentiam in hæc in fe-
riora corpora. Sed hoc nō vī, præsertim si ponat im-
mobile, cum nullū corpus moueat nisi motū. Non
est ergo cælū empyreū materia informi cōcreatū.
Si dicat q cælū empyreū est locus cōtemplatio-
nis nō ordinatū ad naturales effectus. Cōtra Aug.
dicit in * 4. de Trinit. q nos secundum qd mente
aliqd æternū capimus, nō in hoc mōdo sumus. Ex
quo patet q cōtemplatiō mētē supra corporalia ele-
uat. Nō ergo cōtemplatiō loc' corporeus deputat'.
¶ 3 Præterea, Inter corpora cælestia inuenit' aliqd
corpus partim diaphanum, & partim lucidū. c. ca-

Habet in
glossa or-
dinaria

Gen. 1. su-
per illud,
In princi-
pio crea-
uit Deus

Habet in
glossa or-
dinaria

Gen. 1. su-
per illud,
In princi-
pio crea-
uit Deus

2. f. si.
¶ hoc nūc
aito.

¶ hoc nūc
aito.

¶ hoc nūc
aito.

¶ hoc nūc
aito.

¶ hoc nūc
aito.

¶ hoc nūc
aito.

¶ hoc nūc
aito.

¶ hoc nūc
aito.

¶ hoc nūc
aito.

¶ hoc nūc
aito.

¶ hoc nūc
aito.

¶ hoc nūc
aito.

¶ hoc nūc
aito.

¶ hoc nūc
aito.

¶ hoc nūc
aito.

¶ hoc nūc
aito.

lum sydereū. Inuenitur, et aliquid cælum totū dia-
phantum, quod aliqui nomināt cælū aqueū vel cry-
stallinum. Si ergo est aliud superius cælū, oportet q
sit totū lucidū. Sed hoc esse nō pōt, quia sic conti-
nūe ac illuminaret, nec vna nō esset. Non ergo
cælum empyreū materia informi est concretum.

SEP CONTRA est, qd Strabus dicit, q cū dī, In
principio creauit Deus cælum & terrā, cælū dicit nō
visibile firmamentū, sed empyreum, id est igneum.

RESPONDEO dicendum, q cælum empyreum nō
inuenitur positum, nisi p auctoritates Strabi & Be-
de: & iterū per auctoritatē Basili, in cuius positione
nō ad aliquid conueniunt, scilicet quantum ad
uit Deū, hoc q sit locus beatorū. Dicit enim Strabus, * etia
Habet in Beda, q statim factū est angelis est replerū. Basil. et
glossa or-
dinaria

Gen. 1. su-
per illud,
In princi-
pio crea-
uit Deus

Gen. 1. su-
per illud,
In princi-
pio crea-
uit Deus

Gen. 1. su-
per illud,
In princi-
pio crea-
uit Deus

Gen. 1. su-
per illud,
In princi-
pio crea-
uit Deus

Gen. 1. su-
per illud,
In princi-
pio crea-
uit Deus

Gen. 1. su-
per illud,
In princi-
pio crea-
uit Deus

Gen. 1. su-
per illud,
In princi-
pio crea-
uit Deus

Gen. 1. su-
per illud,
In princi-
pio crea-
uit Deus

Gen. 1. su-
per illud,
In princi-
pio crea-
uit Deus

Gen. 1. su-
per illud,
In princi-
pio crea-
uit Deus

Gen. 1. su-
per illud,
In princi-
pio crea-
uit Deus

Gen. 1. su-
per illud,
In princi-
pio crea-
uit Deus

Gen. 1. su-
per illud,
In princi-
pio crea-
uit Deus

Gen. 1. su-
per illud,
In princi-
pio crea-
uit Deus

Gen. 1. su-
per illud,
In princi-
pio crea-
uit Deus

Gen. 1. su-
per illud,
In princi-
pio crea-
uit Deus

Gen. 1. su-
per illud,
In princi-
pio crea-
uit Deus

Gen. 1. su-
per illud,
In princi-
pio crea-
uit Deus

tuntur, quāuis ipsi nō mittātur scdm Dion. * ita ce-
lum empyreū habet in influentiā super corpora q
mouent, licet ipsum non moueat. Et ppter hoc pat
dici q influit in primum cælū, qd mouetur: non ali-
quid trāsiens & adueniens p motū, sed aliquid fixū
& stabile: puta virtutē cōtinēndi & causandi, vel
aliquid huiusmodi ad dignitatem pertinens.

AD TERTIVM dicēdū, q locus corporeus depu-
tat cōtemplatiōni, nō ppter necessitatē, sed ppter
gruitatē, vt exterior claritas interiori pueniat. Vnde
Basilius * dicit, q ministrator spiritus non poterat
degere in tenebris, sed in luce & lætitia degendi si-
bi habitum possidebat.

AD QVARTVM dicēdū, q sicut * Basili' dicit in
Hexam. cōstat factū esse cælū rotunditate cōclusū,
habēs corpus spiritum, & adeo validū, vt possit ea q
extrinsecus hnt, ab interiorib' separare. Ob hoc ne-
cessariō post se, regionē relictā carētē luce cōstituit:
vt pote fulgore q supradia bat excluso. Sed qā corp'
firmamētī estū sit solidū, est tū diaphanū q lumē nō
impedit (vt patet p hoc q lumē stellarū videmus nō
obstātib' medijs cælis) pōt aliter dici, q habet lucē
cælū empyreū nō cōdenfatū vt radios emitat, sicut
corpus solis: sed magis subtilē, vel habet claritatem
gloriæ q non est conformis cum claritate naturali.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum tempus sit concretum materia informi.

A d quartū sic procedit. Vt, q tempus nō sit cō-
creatū materia informi. Dicit em' Aug. 12. cōf.
ad Deū loquēs: Duo reperio q fecisti carentia t'pib',
scilicet materiā primā corporalē, & naturā angeli-
cā. Nō ergo tēpus est concretum materia informi.
¶ 2 Præterea, Tēpus diuidit' per diē & noctē. Sed a
principio nec nox, nec dies erat. Sed postmodum
cūm diuisit Deus lucem à tenebris, ergo à princi-
pio non erat tempus.

¶ 3 Præterea, Tēp' est numer' mot' firmamētī qd
legit factū scdo die. Ergo nō à principio erat tēpus.

¶ 4 Præterea, Motus est prior tēpore. Magis igitur
debebat numerari inter primū creatā, quā tēpus.

¶ 5 Præterea, Sicut tempus est mensura extrinseca,
ita & locus. Non ergo agis debet computari inter
primū creatā tempus quā locus.

AD CONTRA est, quod Aug. dicit sup Gene.
ad lit. quod spiritualis & corporalis creatura est
creata in principio temporis.

RESPONDEO dicendum, q communiter dicit',
quatuor esse primū creatā, scilicet naturā angelicā,
cælum empyreum, materiā corporalē informem, &
tempus. Sed attendendum est, q hoc dictū nō p-
cedit scdm Aug. opinioem. Aug. enim ponit duo
primū creatā, scilicet naturā angelicā, & materiā
corporalem, nulla mentione facta de cælo empyreo.
Hæc autē duo, scilicet natura angelica, & materia in-
formis pcedunt formationē nō durationē, sed na-
tura. Et sicut natura pcedunt formationē, ita etiā
& motū & tēpus. Vñ tēpus nō pōt eis connumerari.
Procedit autē prædicta enumeratiō secundū opinio-
nē aliorū sanctorū, ponentium q informitas mate-
riæ durationē pcedit formationē: & nūc p illa
durationē necesse est ponere tēpus aliqd: aliter
enim mensura durationis accipi non possēt.

AD PRIMUM ergo dicendum, q Aug. hoc dicit
ea ratione qua natura angelica & materia informis
pcedunt origine, seu natura tempus.

AD SECUNDVM dicēdū, q sicut scdm alios san-
ctos materia erat quodāmodo i formis, & postea fuit
formata: ita tēpus quodāmodo fuit in forme, & post-
modū formatum & distinctum per diē & noctē.

AD TERTIVM dicēdū, q si motus firmamēti
nō statim à principio incepit: tūc tēpus qd pcef-
sit, nō erat numer' mot' firmamētī, sed cuiuscunq;
primi

Hom. 3. in
Hexam. a
medio il-
lius.

* Hom. 3. i
Hexa. in-
ter princi-
pium &
medium.

340

2. dist. 22.
art. 5.

* li. 12. cō-
f. ca. 12.
parū à
prin. to. 2.

Ex li. su-
per Gene.
imfecto.
c. 3. to. 1. &
refertur 2.
sent. di. 2.
paragr. c.
lib. 12. cō-
f. ca. 12.
parū à
prin. & li.
1. super
Gen. ca. 9.
tom. 1.

c.4. par. 1. inter principium & medium.

Hom. 3. in Hexam. à medio illius.

II. 2. super Ge. ad lit. c. 1. par. 2.

II. 1. super Ge. ad lit. c. 15. to. 3.

Q. 62. artic. 3.

Ponatur corpus solis non esse de natura quatuor elementorum, sed esse incorruptibile per naturam. Quia si hoc materia eius non potest esse sub alia forma. Et ideo est dicendum, quod per Dionem dicitur quod quatuor elementa lux fuit lux solis, sed adhuc in formis quantum ad hoc quod lux erat substantia solis: & habebat virtutem illuminatiuam in eis, sed postmodum data est ei specialis & determinata virtus ad particulares. Et sic hoc in productione huius lucis effectus distincta est lux à tenebris, quantum ad tria. Primum quidem quantum ad causam quod in substantia solis erat causa luminis: in opacitate autem terrae causa tenebrarum. Secundum, quantum ad locum: quia in vno hemisphaerio erat lux, in alio tenebrae. Tertium quantum ad tempus: quia in eodem hemisphaerio secundum unam partem temporis erat lux, secundum aliam, tenebrae. Et hoc est quod dicitur, lucem vocavit diem, & tenebras noctem.

AD TERTIUM dicendum, quod Basilius dicit lucem & tenebras tunc fuisse per emissionem & contractionem luminis, & non per motum. Sed hoc obijcit Augustinus, quod nulla ratio esset huius virtutis emittentis emittendi & retinendi luminis: cum hoies & animalia non essent quorum visus hoc deseruiret. Et praeterea hoc non habet naturam corporis lucidi, ut retrahat lumen in sui partem: sed miraculose potest hoc fieri. In prima autem instantia naturae non quiritur miraculose, sed quod natura rerum habeat, ut Augustinus dicit. Et idem dicitur esse duplex est motus in celo. Vnus est motus celum, qui dicitur motus: & iste visus instituitur primo die. Alius autem est motus diuersificatus per diuersa corpora. Secundum quos motus fit diuersitas dierum adueniencie, & mensurae, & annorum. Et idem in prima die fit mentio de sola distinctione noctis & diei, quae fit per motum celum. In quarta autem die fit mentio de diuersitate dierum, & temporum, & annorum: cuius dicitur. Vi sunt in terra dies & annos. Quae quidem diuersitas fit per motus proprios.

AD QUARTUM dicendum, quod secundum Augustinum, in formitas non praecedit formationem durationis. Unde oportet dicere quod per lucem productionem intelligatur formatio specialis creaturae. Non quae est per gloriam perfectam, cuius creatio non fuit, sed quae est per gratiam perfectam, cuius creatio fuit, ut dicitur. Per hanc ergo lucem facta est diuisio à tenebris. Si ab in formitate alterius creaturae non formatae. Sed si tota creatura simul formata fuit, facta est distinctio à tenebris spiritualibus: non quae tunc essent, quae diabolus non fuit creatus malus, sed quas Deus futurus praeguidit.

QVAESTIO LXXVIII.

De opere secundae diei, in quatuor articulos diuisa. **DE** INDE considerandum est de opere secundae diei. Et circa hoc quaeritur quatuor. Primum, utrum firmamentum sit factum secunda die. Secundum, utrum aliquae aquae sint supra firmamentum. Tertium, utrum firmamentum diuidatur aquas ab aquis. Quartum, utrum sit vnum caelum tantum, vel plures.

ARTICVLVS PRIMVS.

AD PRIMUM sic proceditur. Videtur, quod firmamentum non sit factum secunda die. De enim Gen. 1. Vocauit Deus firmamentum caelum. Sed caelum factum est ante omnem diem, ut patet cum dicitur, in principio creauit Deus caelum & terram. Ergo firmamentum non est factum secunda die. 2. Praeterea, Opera sex dierum ordinantur secundum ordinem diuinae sapientiae. Non conveniunt autem diuinae sapientiae, ut posterius faceret quod est naturaliter prius. Firmamentum autem est naturaliter prius aqua & terra, de quibus tunc fit mentio ante formationem lucis, quae fuit prima die. Non ergo firmamentum factum est secunda die. 3. Praeterea, Omne quod est factum per sex dies, formatum est ex materia prius creata ante omnem diem. Sed firmamentum non potuit formari ex materia pra-

existente, quia sic esset generabile & corruptibile: Ergo firmamentum non est factum secunda die.

SED CONTRA est, quod dicitur Gen. 1. Dixit Deus: Fiat firmamentum. Et postea sequitur, Et factum est vespere & mane dies secundus. Respondeo dicendum, quod sicut Augustinus docet in hominibus quibus duo sunt observanda. Primum quidem, ut veritas Scripturae incolumes teneatur. Secundo, cum scriptura diuina multipliciter exponi possit, quod nulli expositioni aliquid ita praecise inherere, quod si certa ratione consideriter hoc esse falsum, quod aliqui sensu scripturae esse asserere praesumat: ne scriptura ex hoc verbo ab infidelibus derideatur, & ne eis via credendi pracludatur. Sciendum est ergo, quod hoc quod legitur firmamentum factum a die factum, dupliciter intelligi potest. Vno modo de firmamento in quo sunt sydera. Et secundum hoc oportet nos diuersimode exponere secundum diuersas opiniones hominum de firmamento. Quidam, enim dixerunt, firmamentum illud esse ex elementis compositum. Et hoc fuit opinio Empedoclis, qui dixit id illud corpus indissolubile esse: quia in eius compositione nihil non erat, sed amicitia tantum. Alii vero dixerunt, firmamentum esse de natura quatuor elementorum: non quali elementis compositum, sed quasi elementum simplex. Et haec opinio fuit Platonis, qui posuit corpus caeleste esse elementum ignis. Alii vero dixerunt, caelum non esse de natura quatuor elementorum, sed esse quantum corpus, praeter quatuor elementa. Et haec opinio Aristoteli. Secundum igitur primum opinionem absolute posset concedi, quod firmamentum factum fuerit secunda die, & secundum suam substantiam. Nam ad opus creationis potest procedere ipsam elementorum substantiam: ad opus autem distinctionis & ornatus potest formare aliqua ex praesistentibus elementis. Secundum vero opinionem Platonis non est conueniens quod firmamentum credatur secundum suam substantiam esse factum secunda die. Nam facere firmamentum secundum hoc, est producere elementum ignis. Productio autem elementorum potest ad opus creationis, secundum eos qui ponitur in formitate materiae tempore praecedere formationem: quae formae elementorum sunt quae primo adueniunt materiae. Multo autem minus secundum opinionem Aristoteli, potest firmamentum secundum suam substantiam esse factum secunda die, & secundum quod per istos dies successio temporis designatur. Quia caelum, cum sit secundum suam naturam incorruptibile, habet materiam quae non potest subesse alteri formae. Vnde impossibile est, quod firmamentum sit factum ex materia prius existente. Vnde productio substantiae firmamenti ad opus creationis pertinet. Sed aliqua formatio eius secundum has duas opiniones pertinet ad opus secundae diei: sicut et Dionem dicitur 4. c. de diuina. no. quod lumen solis fuit informe in primo triduo, & postea fuit in quarta die formatum: Si autem per istos dies non designatur temporis successio, sed solum ordo naturae, ut Augustinus vult: nihil prohibebit dicere secundum quaecumque harum opinionum formationem secundum substantiam firmamenti ad secundam diem pertinere. Potest autem & alio modo intelligi, ut per firmamentum quod legitur secunda die factum, non intelligatur firmamentum illud in quo fixae sunt stellae, sed illa pars aeris, in qua condensantur nubes. Et de firmamentum propter spirititudinem aeris in parte illa. Nam quod est spiritum & solidum dicitur esse corpus firmum, & ad diam corpore Mathematici, ut dicit Basilus. Et secundum hanc expositionem nihil repugnans sequitur: quia opinio. Vnde Augustinus 2. super Gen. ad lit. hanc expositionem commendat dicit. Hanc considerationem laude dignissimam iudico. Quod enim dixit, neque est contra fidem, & in promptu posito documenno credi potest.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod secundum Chrysostomum Moyse summam dixit quod Deus fecit, primitiis. In principio creauit Deus caelum & terram per partes explicauit: sicut si quis dicitur, Hic artifex fecit domum istam, & postea subdat, Primum fecit fundamenta, & postea erexit parietes, tertio suppositus tectum. Et sic non oportet nos aliquid aliquid intelligere, cum de in principio creauit Deus caelum & terram. Et cum de die factum est firmamentum. Potest etiam dici aliquid esse caelum quod legitur in principio creatum. & quod legitur factum die factum. Et hoc diuersimode. Nam secundum Augustinum quod legitur primo die factum, est natura specialis in formis. Caelum autem quod legitur factum die factum, est caelum corporeum. Secundum vero Bedam & Strabonem caelum quod legitur primo die factum, est caelum empyreum. Firmamentum vero quod legitur factum die factum, est caelum sydereum. Secundum vero Damascum, caelum quod legitur primo die factum, est quoddam caelum sphaericum, sicut et quos Philosophi loquuntur, dicitur esse ipsum. Sum esse noua sphaera, & mobile primum quod mouetur motu diurno. Per firmamentum vero factum secunda die intelligitur caelum sydereum, secundum autem aliam expositionem quae Augustinus tangit, caelum prima die factum, est ipsum caelum sydereum. Per firmamentum vero factum die factum intelligitur spatium aeris, in quo nubes condensantur: quod est caelum aquiuocum dicitur. Et ideo ad equiuocationem designandum signatur dicitur, Vocauit Deus firmamentum caelum: sicut & supra dixerat, Vocauit lucem diem, quia dies etiam per spatium viginti quatuor horarum ponitur. Et idem est in alijs obseruanda: ut Rabbi Moyses dicit.

AD SECVNDVM & TERTIVM patet solutio ex supra dictis.

Ex li. 1. su per Gene. c. 18. & li. 12. confel. c. 24. & 25. colligitur, to. 3. & 1.

li. 1. de ex. lo. à text. 16. vj. q. ad 32. co. 2.

Arist. li. 1. de celo, text. 20. co. 2.

li. 4. super Ge. ad lit. c. 22. & 34. & lib. 5. c. 5. 10. 3.

In Hexame. ho. 3. ante medium. lib. 2. super Gene. c. 4. in medio. 10. 3.

Aug. li. 1. super Gen. ad lit. c. 9. in gloria ordinaria sup illud. In princ. Damasc. li. 2. ca. 6. no procul à princ. lib. 2. sup Gen. c. 13. à medio. tom. 3.

* li. 2. Prophetae. c. 30. a. 349

346 2. dist. 14. de po. q. 4. art. 1. ad 5. & quol. 4. q. 2. artic. 2.

lib. 2. c. 5. in fine.

Romil. 1. in Genes. no longe à princ. tom. 1. * Homil. 3. Hexame. nou mul tum pro cursu fine. sunt omnia haec verba.

lib. in glo. ord. Gen. 1. sup il. 1. empireum. id est igneum propter solis splendorem, ita creauit Deus.

& postea subdat, Primum fecit fundamenta, & postea erexit parietes, tertio suppositus tectum. Et sic non oportet nos aliquid aliquid intelligere, cum de in principio creauit Deus caelum & terram. Et cum de die factum est firmamentum. Potest etiam dici aliquid esse caelum quod legitur in principio creatum. & quod legitur factum die factum. Et hoc diuersimode. Nam secundum Augustinum quod legitur primo die factum, est natura specialis in formis. Caelum autem quod legitur factum die factum, est caelum corporeum. Secundum vero Bedam & Strabonem caelum quod legitur primo die factum, est caelum empyreum. Firmamentum vero quod legitur factum die factum, est caelum sydereum. Secundum vero Damascum, caelum quod legitur primo die factum, est quoddam caelum sphaericum, sicut et quos Philosophi loquuntur, dicitur esse ipsum. Sum esse noua sphaera, & mobile primum quod mouetur motu diurno. Per firmamentum vero factum secunda die intelligitur caelum sydereum, secundum autem aliam expositionem quae Augustinus tangit, caelum prima die factum, est ipsum caelum sydereum. Per firmamentum vero factum die factum intelligitur spatium aeris, in quo nubes condensantur: quod est caelum aquiuocum dicitur. Et ideo ad equiuocationem designandum signatur dicitur, Vocauit Deus firmamentum caelum: sicut & supra dixerat, Vocauit lucem diem, quia dies etiam per spatium viginti quatuor horarum ponitur. Et idem est in alijs obseruanda: ut Rabbi Moyses dicit.

ARTICVLVS II.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vt, quod aqua non est supra firmamentum. Aqua, enim est naturaliter grauis. Locus autem primus grauis non est esse super, sed sub deorsum. Ergo aqua non fuit supra firmamentum. 2. Praeterea, Naturaliter aqua est fluida. Sed quod est flu idum, non potest consistere super corpus rotundum: ut experimento patet. Ergo cum firmamentum sit corpus rotundum, aqua non potest esse supra firmamentum. 3. Praeterea, Aqua cum sit elementum, ordinatur ad generationem corporis mixti: sicut imperfectus ordinatur ad perfectum. Sed supra firmamentum non est locus mixtionis, sed supra terram. Ergo si supra aqua esset supra firmamentum, nihil autem in operibus Dei est frustra. Ergo aqua non fuit supra firmamentum.

SED CONTRA est, quod dicitur Gen. 1. quod diuisit aquas quae erant supra firmamentum, ab his quae erant sub firmamento.

RESPONDENDO dicendum, quod sicut dicit Augustinus 2. super Gen. ad lit. maior est scripturae huius auctoritas, quae omnia humana ingenij capacitas. Vnde quoniam & quales aquae ibi fuerunt, eas tibi esse minimè dubitamus. Quales autem sint illae aquae, non eodem modo ab omnibus assignatur. Origenes enim dicit, quod aquae illae quae super caelos sunt, sunt spirituales substantia. Vnde in Pal. 148. dicitur, Aquae quae super caelos sunt, laudent te, domine. & Dan. 3. Benedicti aquae oes, quae super caelos sunt, domine. Sed ad hoc respondet Basilus in 3. Hexame. quod non dicitur quod aquae sint rationales creaturae, sed quae consideratio carum prodere a sensum habentibus consideratae glorificatione perficit Creatoris. Vnde ibidem idem dicitur de igne & gradine, & huiusmodi, de quibus cogitatur esse fides. Quod non sunt rationales creaturae. Dicendum est ergo, quod secundum quae corporales, sed quales aquae sunt, oportet diuersimode distinguere secundum diuersa de firmamento sententia. Si, enim per firmamentum intelligatur caelum sydereum, quod ponitur esse de natura quatuor elementorum, pariter ratione & aquae quae super caelos sunt, eiusdem naturae poterunt crediti elementariibus aquis. Si autem firmamentum intelligatur caelum sydereum, quod non fit de natura quatuor elementorum, tunc & aquae illae, quae sunt supra firmamentum, non erunt de natura elementari. Si ergo aquae superiores & inferiores speciem differunt, firmamentum eas ab inuicem non distinguit.

ARTICVLVS III.

AD TERTIVM sic proceditur. Vt, quod firmamentum non diuidatur aquas ab aquis. Vnus, enim corporis speciem est vna locus naturalis. Sed ois aqua omni aqua est eadem specie, ut dicitur Philosophus. Non ergo aquae ab aquis sunt distinguendae secundum locum. Si dicatur quod aquae illae quae sunt supra firmamentum, sunt alterius speciei ab aquis, quae sunt sub firmamento: contra. Ea quae sunt secundum speciem diuersa, non indigent aliquo alio distinguente. Si ergo aquae superiores & inferiores speciem differunt, firmamentum eas ab inuicem non distinguit.

quod est supra caelum sydereum. Positio etiam, quod firmamentum sit alterius naturae praeter quatuor elementa, adhuc potest dici, quod aquas diuidit, si praquam non elementum aquae, sed materiam in formis corporum intelligamus, ut Augustinus dicit super Gen. ad lit. contra Manichaeos: quia secundum hoc quicquid esset in terra corpore, diuidit aquas ab aquis. Si autem per firmamentum intelligatur pars aeris in qua nubes condensantur, sic aquae quae supra firmamentum sunt, sunt aquae, quae vaporabiliter resolutae, supra aliqua parte aeris eleuantur, ex quibus pluuie generantur: dicere, enim, quod aqua vaporabiliter resoluta eleuentur supra caelum sydereum (ut quidam dixerunt, quorum opinio Augustinus agitat in 2. super Gen. ad lit.) est omnino impossibile. Tunc per soliditatem caeli. Tunc per regionem ignis mediae, quae huiusmodi vapores consumeret. Tunc quia locus quo feruntur leuia & rara, est infra concuum orbis lunae. Tunc etiam, quia sensibilibus apparet, vapores non eleuari vsque: ad cacumina quoruodam montium. Quae et dicitur de rarefactione corporis in infinitum, per hoc quod corpus est in infinitum diuisibile: vanum est. Non enim corpus naturale in infinitum diuiditur, aut rarefit, sed vsque: ad certum terminum.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod quibusdam ut rone illa soluenda per hoc, quod aquae quae sunt in natura, liter graues, virtute tamen diuina super caelos continentur. Sed haec solutio Augustinus excludit in 2. lib. super Gen. dicens, quod nunc quemadmodum Deus instituit naturas rerum, conuenit querere, non quid in eis ad miraculum suae potentiae velit operari. Vnde aliter dicitur, quod secundum duas vltimas opiniones de aquis & firmamento patet solutio. Praeprimam autem opinionem oportet ponere alium ordinem in elementis, quae Aristoteles ponit, ut quaedam aquae spirituales sint circa terram: quaedam vero tenues circa caelum, ut sic habeant illam ad caelum, sicut istae ad terram. Vel quod per aquam intelligatur materia corporum, ut dicitur esse in corpore.

AD SECVNDVM etiam patet solutio ex praemissis articulis.

SCDM duas vltimas opiniones. Secundum vero primam respondet Basilus, dupliciter. Vno modo, quia non est necessarium, ut omne quod in caelo apparet rotundum, sit etiam supra rotundum, sed conexum. Secundo, quia aquae quae sunt supra caelos, non sunt fluidae, sed quauisluu quae glaciali soliditate extra caelum firmatae. Vnde de & a quibusdam dicuntur caelum crystallinum.

AD TERTIVM dicendum, quod secundum tertiam opinionem, aquae sunt supra firmamentum vaporabiliter eleuatae: per uilitate pluuiarum. Secundum vero secundam opinionem aquae sunt supra firmamentum. id est caelum phanorum rotundum diaphanum absque stellis. Quod quidam ponunt ut aqua. primum mobile, quod reuoluit totum caelum motu diurno, ut operet per motum diurnum continentate generationis eius, sicut caelum in quo sunt sydera per motum, quod est secundum Zodiacum, operatur diuersitate generationis & corruptionis per accessum & recessum, & per diuersas virtutes stellarum. Secundum vero primam opinionem aquae sunt in aëre, ut Basilus dicit, ad contemplationem calorem coelestium corporum. Cuius signum acceperunt aliqui, ut Augustinus dicit, quod stella Saturni propter vicinitatem aquarum superiorum est frigidissima.

lib. 1. de Gen. contra Manichaeos. c. 5. 7. tom. 1.

lib. 2. c. 4. tom. 3.

lib. 2. super Gen. c. 1.

* Basil. Homil. 3. He. xame. ante medium.

† Augustinus 2. super Gen. ca. 5. per totum.

509 Basil. Homil. 3. He. xame. ante medium.

† Augustinus 2. super Gen. ca. 5. per totum.

ARTICVLVS III.

AD TERTIVM sic proceditur. Vt, quod firmamentum non diuidatur aquas ab aquis. Vnus, enim corporis speciem est vna locus naturalis. Sed ois aqua omni aqua est eadem specie, ut dicitur Philosophus. Non ergo aquae ab aquis sunt distinguendae secundum locum. Si dicatur quod aquae illae quae sunt supra firmamentum, sunt alterius speciei ab aquis, quae sunt sub firmamento: contra. Ea quae sunt secundum speciem diuersa, non indigent aliquo alio distinguente. Si ergo aquae superiores & inferiores speciem differunt, firmamentum eas ab inuicem non distinguit.

Præterea, illud vñ aquas ab aquis distinguere, qđ ex vtraq; parte ab aquis cōtingit: sicut si aliqs paries fabricet in medio fluminis. Manifestum est aut, qđ aquæ inferiores nō pringūt vñq; ad firmamētū. Ergo nō diuidit firmamentum aquas ab aquis.

Sed contra est, qđ dī Gen. i. Fiat firmamētū in medio aquarum, & diuidat aquas ab aquis.

Respondēo dicendū, qđ aliquis cōsiderādō superficie tenus literā Gen. posset talē imaginatiōē concipere scđm quorundā antiquorū Philosophorū positionē. Posuerunt. n. quidā aquā quoddā infinitū corpus, & omniū aliorū corporū principū. Quam quidē immensitatē aquarū accipere posset in note Abyssi, cum dī, qđ tenebræ erant super faciē abyssi. Ponebant etiā, qđ istud cōlū sensibile qđ videmus, nō continet infra se oīa corporalia, sed est infinitū aquarū corpus supra cēlum. Et ideo posset aliquis dicere, qđ firmamētū cēli diuidit aquas exteriores ab aquis interioribus, id est, ab oībus corporibus qđ infra cēlum continentur, quorū principium aquā ponebant. Sed quia ista positio perveras rationes falsa deprehendit, nō est dicendū hunc esse intellectū Scripturæ. Sed considerandū est qđ Moyses rudi populo loquebatur. Quorū imbecillitati cōdesensēdus, illa solū eis proposuit quæ manifestē sensui apparent. Oēs aut quantumcumque rudes terrā & aquā esse corpora sensu deprehēdunt. Aer autē nō percipitur ab omnibus esse corpus, in tantū qđ etiā quidā Philosophi aerem dixerunt nihil esse, pleniū aere vacuū nominantes. Et ideo Moyses de aqua & terra mētionē facit expressā: aerē autē nō expressē nominat, ne rudibus quoddā ignotū proponeret. Vt tñ capacib; veritatē exprimeret, dat locū intelligendi aerē, significans ipsū quasi aquæ annexū, cum dicit, qđ tenebræ erant super faciē abyssi. Per qđ dat intelligi, sup faciē aquæ esse aliqđ corpus diaphanū, quod est subiectū lucis & tenebrarū. Sic igitur siue nos p firmamētū intelligamus cēlum in quo sunt sydera, siue spatū aeris nubilosū, conueniēter dī, qđ firmamētū diuidit aquas ab aquis, scđm qđ p aquā materia informis significat: vel scđm qđ oīa corpora diaphana sub oī cōuenientia aquarū intelligunt. Nā cēlū sydereū distinguit corpora inferiora diaphana à superioribus. Aer verō nubilos; distinguit superioris aeris partē I qua generant pluuię, & huiusmodi imp̄ssiones ab inferiori pte aeris qđ aquæ cōnectit: & sub noīe aquarū intelligit.

Ad PRIMVM ergo dicendū, qđ si p firmamētū intelligatur cēlū sydereū, aquæ superiores nō sūt eiusdē speciei cō inferioribus. Si autē p firmamētū intelligat nubilosus aer, tūc vtraq; aquæ sunt eiusdē speciei: & deputant tūc duo loca aquis nō eadē ratione: sed locus superior est loc; generationis aquarū, locus autem inferior est locus quietis earū.

Ad SECUNDVM dicendū, qđ si accipiunt aquæ diuersæ scđm speciei, firmamētū dī diuidere aquas ab aquis: non sicut causa faciens diuisionem, sed sicut terminus vtrarumque aquarum.

Ad TERTIVM dicendū, qđ Moyses propter inuisibilitatem aeris & similitum corporū, omnia huiusmodi corpora sub aquæ nomine comprehendit. Et sic manifestum est quod ex vtraque parte firmamenti qualitercumque accepti sunt aquæ.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum sit vnum cælum tantum.

AD QVARTVM sic procedit. Vñ, qđ sit vñ cēlum tantū. Cēlum. n. cōtra terrā diuiditur, cum dī, metaph. In principio creauit Deus cēlū & terrā. Sed terra est vna tantum. Ergo & cēlum est vnum tantum.

Præterea, Omne qđ cōstat ex tota sua materia, cōstat ex vñ tātū. Sed cēlū est huiusmodi, vt probat Philosophus in 1. de cēlo. Ergo cēlum est vñ tantū.

Præterea, Quicquid dī de pluribus vniūocē, dī de eis scđm vñā rationē cōmunē. Sed si sunt plures cēlū, cōlū dī vniūocē de pluribus: quia si æq; vniūocē nō propriē dicent plures cēlū. Oportet ergo si dicunt plures cēlū, qđ sit aliqua ratio cōis scđm quam cōlū dicantur. Hanc autem nō est assignare. Non est ergo dicendū quod sint plures cēlū.

Sed contra est, quod dicitur in Psalt. 148. Laudate eum cēli cōlorum.

Respondēo dicendū, qđ circa hoc vñ esse quādā diuersitas inter Basil. & Chryso. Dicit n. Chryso. nō esse nisi vnum cēlum, & qđ pluraliter dī. Cōlū calorū, hoc est pp. ppriatē linguæ Hebrææ, in qua cōsuetū est, vt cōlū solū pluraliter significet, sicut sunt et multa noīa in Latino, qđ singulari carēt, Basil. autē & Damasc. t̄sequens eū, dicunt plures esse cōelos. Sed hęc diuersitas magis est in voce qđ in re. Nā Chryso. * vñ cēlum noīat totū corpus qđ est supra terrā & aquā. Nā est aues quæ volant in aere, dicant pp. hoc volucres cōeli. Sed qđ i isto corpore sūt multa distinctiōes, pp. hoc Basil. posuit plures cēlos. Ad distinctiōē ergo cōlorū sciendā, cōsiderādū est, qđ cōlū tripliciter dī in scripturis, Quæ n. dī propriē & naturaliter. Et sic dī cōlū corpus aliqđ sublimē & luminosū actu vel potentia, & incorruptibile p naturā. Et scđm hoc ponunt tres cēlū. Primū totaliter lucidū, quod vocant empyrēū. Secundum totaliter diaphanū, qđ vocat cēlū aquēū & crystallinū. Tertium partim diaphanū, & partim lucidū actu, quod vocat cēlum sydereū. Et diuidit in octo sphaeras, s. in sphaeram stellarum fixarū: & septē sphaeras planetarum, quæ possunt dici septē cōeli. Secundo dī cōelum p participationē alicuius proprietatis cōlestis corporis, s. sublimitatis & luminositatis actu vel potentia. Et sic totū illud spatū, qđ est ab aquis vsque ad orbem lunę, Damascenus * ponit vñ cēlum, nominās illud aereum. Et sic scđm eum sunt tres cēlū, aereum, sydereum, & aliud superius: de quo intelligit, qđ Apostolus legit raptus vsq; ad tertium cōlū. Sed quia istud spatū cōtinet duo elementa, signis, & aeris, & in vtroq; eorū vocatur superior & inferior regio: ideo istud cēlum Rabanus * distinguit in quatuor, supremā regionem ignis nominans cēlum igneum: inferiorē verō regionem cēlum olympium ab altitudine cuiusdā montis, qđ vocatur Olympus. Supremam verō regionē aeris vocauit cēlum ethereum ppter inflammationem: inferiorē verō regionem cēlum aereum. Et sic cum isti quatuor cēli tribus superioribus connumerent, sicut in vniuerso scđm Rabanus septē cēli corporei. Tertio dī cēlum Metaphoricē. Et sic quæque ipsa sancta Trinitas dicitur cōlū propter eius spirituales sublimitates & lucē. De quo celo exponitur diabolus dixisse, Ascendū in cōelum, id est ad æqualitatē Dei. Quæque etiam spiritualia bona, in quibus est sanctorū remuneratio, pp. eorum eminentiā cōeli nominantur: vbi dicit, Merces vestra multa est in cōelis: vt Aug. * exponit. Quæque verō tria genera supernaturaliū visionum, s. corporalis, imaginariæ, & intellectualis, tres cōeli nominantur. De quibus August. * exponit quod Paulus est raptus vsque ad tertium cōelum.

Ad PRIMVM ergo dicendū, qđ terra se habet ad cōelum, vt cētrum ad circumferentiā. Circa vnum autē cētrum possunt esse multe circumferentiæ. Vnde vna terra existente; multi cōeli ponuntur.

Ad SECUNDVM dicendū, qđ ratio illa pcedit de cōelo, scđm quod imponat vniuersitatē creaturarū corporalium. Sic enim est vnum cēlum tantum.

Ad TERTIVM dicendū, quod in omnibus cōelis inuenitur communiter sublimitas & aliqua luminositas, vt ex dictis patet.

Basil. homil. 3. Heciam inter mediū & finem. Damasc. lib. 2. orthod. fid. cap. 7. Chryso. homil. 4. in Genes. ante mediū. to. 1.

Damasc. lib. 2. orthod. fid. cap. 7.

Rabanus in Genes. cap. 1.

lib. 1. de sermo. Do mini. c. 9. lib. 12. ca. 29. & 34. tom. 3.

in corp. art.

QVAEST. LXIX. De Opere tertie diei, in duos articulos diuisa.

DE INDE considerandū est de opere tertie diei.

Et circa hoc quæstionant duo.

Primo, de congregatione aquarum.

Secundo, de productione plantarum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum aquarum congregatio conuenienter dicatur facta tertie diei.

AD PRIMVM sic proceditur. Vñ, qđ aquarū congregatio nō conuenienter dicat facta tertie diei. Ea. n. quæ facta sunt prima & secūda die, verbo factiōnis exprimiunt. Dī. n. Dixit Deus, fiat lux, & fiat firmamētū. Sed tertie diei cōditū dī duabus primis. Ergo opus tertie diei debuit exprimi verbo factiōnis, & non solum verbo congregationis.

Præterea, Terra prius vndiq; erat aquis cooperta. Propter hoc n. inuisibilis dicebat. Nō erat ergo aliqs locus sup terrā, in quo aquæ cōgregari possēt.

Præterea, Quæ non sunt continuata adinuicem, non habent vnum locū. Sed non omnes aquæ habent adinuicem continuatum. Ergo non sunt omnes aquæ congregatæ in vnum locum.

Præterea, Congregatio ad motum localem pertinet. Sed aquæ naturaliter videntur fluentes, & ad mare currentes. Non ergo fuit necessarium ad hoc diuinum præceptum adhiberi.

Præterea, Terra etiam in principio suæ creationis nominatur cum dicitur: In principio creauit Deus cōelum & terram. Inconuenienter ergo dicitur tertie diei nomen terræ impositum.

Sed in contrarium sufficit auctoritas Scripturæ. Respondēo dicendū, qđ hic oportet aliter dicere scđm expositionē Aug. * & aliorū sanctorū. August. n. in oībus his operibus nō ponit durationis ordinē, sed solū originis & naturæ. Dicit n. primō creatā naturā spūalē informē, & naturā corporalē absq; oī forma: quā dicit * primo significari noīe terrę & aquæ: nō qđ hæc in formis formationē præcesserit tpe, sed origine tantū. Neq; vna formatio scđm eū præcessit aliā duratione, sed solū naturæ ordine. Scđm quē ordinē necesse fuit, vt primō poneretur formatio supremæ naturæ, s. spiritualis: p hoc qđ legit prima die lux facta. Sicut autē spiritualis natura præeminet corporali, ita superiora corpora præeminet inferioribus. Vnde scđo loco tangit formatio superiorū corporū cō dī. Fiat firmamentum. Per qđ intelligit impressio formæ cōlestis in materiam informē nō prius existentē tpe, sed origine tantum. Tertio verō loco ponit impressio formarū elementariū in materiā informē, nō tēpore, sed origine præcedentē. Vnde per hoc qđ dī, Congregent aquæ, & appareat arida, intelligit qđ materia corporali impressa est forma substantialis aquæ, per quā cōpetit huiusmodi talis motus: & forma substantialis terrę, p quā cōpetit sibi sic videri. Sed scđm * alios sanctos in his operibus etiā ordo durationis attendit. Ponunt enim, qđ in formitas materię tpe præcessit formationē, & vna formatio aliam. Sed in formitas materię scđm eos nō intelligit carētia oīs formæ: quia iam erat cōlū, & aqua, & terra: quæ tria nominant tanquā manifestē sensu perceptibilia. Sed intelligitur in formitas materię carētia debite distinctiōnis, & cōsuetudine cuiusdā pulchritudinis. Et scđm hæc tria noīa posuit Scriptura tres in formitates. Ad cōlū enim, qđ est superius, p̄tinet in formitas tenebrarū, quia ex eo est origo luminis. In formitas verō aquæ, quæ est media, significat noīe Abyssi, quæ hoc nomē significat quandā immensitatē inordinatā aquarū, vt Aug. * dicit cōtra Faust. In formitas verō terrę tangit in hoc quod dī qđ terra erat inanis, & inuisibilis, per hoc qđ erat aquis cooperta. Sic igitur formatio supremi corporis facta est prima die, & quæ tps sequitū motū cēli, tps autē est nūmerus motus

lib. 1. sup Genes. ca. 15. & lib. 4. c. 22. & 14. tom. 3. * Aug. lib. 1. contra Manich. ca. 5. & 7. tom. 1.

citatos qđ 66. ar. 1. in cor. & locis ibidē notatis.

lib. 22. cōtra Faust. c. 11. to. 6.

supremi corporis: p huius formationē facta est distinctio tps, noctis, s. & diei. Scđo verō die formatū est mediū corpus, s. aqua, p firmamentū accipiens quādā distinctiōē & ordinē: ita qđ sub noīe aquæ & alia cōprehēdunt, vt supra dictū est. Tertio verō die formatū est vltimū corp, s. terra: p hoc qđ discooperta est aquis, & facta est distinctio in infimo, qđ dī terrę & maris. Vñ satis cōgruē sicut iformitatē terræ expresserat dices, qđ terra erat inuisibilis vñ inanis: ita ei' formationē exprimit p hoc qđ dicit, Et appareat arida. Ad PRIMVM ergo dicendū, qđ scđm Aug. * ideo in ope tertie diei nō vñ Scriptura verbo factiōis, sicut in pcedētib; opib; vt ostendat qđ superiores formæ, s. spirituales angulorū & cōlestiū corporū sunt pfectæ in esse, & stabiles: formæ verō inferiorū sūt imperfectæ & mobiles. & iō p cōgregationē aquarū & apparitiā aridæ, ipressio taliū formarū designat. Aqua. n. est labiliter fluxa, terra stabiliter fixa, vt ipse dicit in * 2. super Gen. ad lit. Secundū verō alios dicendū est, qđ opus tertie diei est perfectum secundum solum motum localem. Et ideo non oportuit quod Scriptura vteretur verbo factiōnis.

Ad SECUNDVM patet solutio scđm Aug. * quia non oportet dicere, qđ terra primō esset cooperta aquis & postmodū cōgregata, sed qđ in tali cōgregatione fuerit pducta. scđm verō alios tripliciter sūdet, vt Aug. dicit * 1. sup Gen. ad lit. Vno mō, vñ qđ in maiore altitudine sūt eleuata i loco vbi sūt cōgregata. Nā mare est altius terra, vt experimēto cōspertū est i mari rubro: vt Basil. * dicit. Scđo, vt dicit qđ rarior aqua velut nebula terras tegebat, qđ cōgregatione desata ē. Tertio mō, vt dicit, qđ terra potuit aliquas partes p̄bere cōcauas, quibus cōfluētēs aquæ reciperentur. Inter quas prima videtur probabilior.

Ad TERTIVM dicendū, qđ oēs aquæ vñ terminū habēt, s. mare in quo cōfluūt vel manifestis, vel occultis meatibus. Et pp hoc dicitur aquæ cōgregatione ad locū terræ sicca: vt sit sensus, Cōgregentur aquæ i vñ locū, id est, scđm a terra sicca. Nā ad designandā pluralitatē locorū aquæ subdit, qđ congregationes aquarum appellauit maria.

Ad QVARTVM dicendū, qđ iussio Dei naturalē motū corporibus p̄bet. Vnde dī, qđ suis naturalib; motibus faciunt velle eius. Vel pōt dī, qđ naturale est, qđ aqua vndiq; esset circa terrā, sicut aer vndique esset circa aquā & terram: sed pp necessitatē finis, vt, s. aialia & plāta essent sup terrā, oportuit qđ aliqua pars terræ esset discooperta ab aquis. Quod quidē aliqui Philosophi attribuunt actioni solis p̄ eleuationē vaporū desiccantis terrā. Sed sacra Scriptura attribuit potestati diuinæ: nō solū i Gen. sed et in Iob 38. c. vbi ex p̄sona Dñi dī, Circūdēdi mare terminis meis, & Iere. 5. Me ergo non timebitis, ait Dominus, qui posui arenam terminum mari.

Ad QVINTVM dicendū, qđ scđm Aug. * p terrā, de qua primō fiebat mētio, intelligit materia prima: nūc aut intelligitur ipsū elementū terræ. Vel pōt dī, sicut scđm Basil. * qđ primō nominabat terra scđm naturā suā, nūc aut noīatur ex sua principali ppriatate, qđ ē siccitas. Vñ dī, qđ vocauit aridā, terrā. Vel pōt dī scđm Rabbi Moysē, qđ vbiq; dī, Vocauit, significatur aquo uocatio noīs. Vñ prius dictū est, qđ vocauit lucem diem pp hoc, quod etiam dies vocatur spatū viginti quatuor horarum, scđm quod ibidē dicitur, Factum est vespere & mane dies vnus.

Similiter dicendū est, qđ firmamētum, id est aërē vocauit cēlum, quia etiā cēlum dī quod est primō creatū. Similiter etiā dī, qđ aridā, id est illam partē, quæ est discooperta aquis, vocauit terrā, p̄t distinctiōne cōtra mare: quoniam cōmuni nomine terra vocatur, siue sit, aquis cooperta, siue discooperta.

Aug. li. 2. sup Gen. cap. 2. * Basil. Homil. 4. Hexameron. à medio illius.

Aug. li. 2. sup Gen. cap. 2. * Basil. Homil. 4. Hexameron. à medio illius.

Aug. li. 2. sup Gen. cap. 2. * Basil. Homil. 4. Hexameron. à medio illius.

Aug. li. 2. sup Gen. cap. 2. * Basil. Homil. 4. Hexameron. à medio illius.

Aug. li. 2. sup Gen. cap. 2. * Basil. Homil. 4. Hexameron. à medio illius.

348

AD QVARTVM sic procedit. Vñ, qđ sit vñ cēlum tantū. Cēlum. n. cōtra terrā diuiditur, cum dī, metaph. In principio creauit Deus cēlū & terrā. Sed terra est vna tantum. Ergo & cēlum est vnum tantum.

Præterea, Omne qđ cōstat ex tota sua materia, cōstat ex vñ tātū. Sed cēlū est huiusmodi, vt probat Philosophus in 1. de cēlo. Ergo cēlum est vñ tantū.

Super Gen. c. 15. non afferit: quia dicit non esse incoueniens quod Deus imperfecta fecerit, quæ postmodum ipse perfecit.

ARTICVLVS III.

Verum luminaria cæli sunt animata.

353 **A**minaria cæli sunt animata. Superius n. corpus nobilioribus ornamentis ornari debet. Sed ea quæ pertinent ad ornatum inferiorum corporum, sunt animata, scilicet pisces, aues, & terrestria animalia. Ergo & luminaria quæ pertinent ad ornatum cæli. ¶ 2. Præterea, Nobilioris corporis nobilior est forma. Sed sol & luna, & alia luminaria sunt nobiliora quam corpora planetarum & aialium. Ergo hinc nobilior est forma. Nobilissima autem forma est anima, quæ est principium vitæ. Quia vt Aug. dicit in lib. 2. de vera relig. quælibet substantia viuens naturæ ordine præfert substantiam non viuentem. Ergo luminaria cæli sunt animata. ¶ 3. Præterea. Causa nobilior est effectu. Sed sol & luna & alia luminaria sunt causa vitæ, ut patet maxime in aialibus ex putrefactione generatis, quæ virtute solis & stellarum vitæ consequuntur. Ergo multo magis corpora cælestia viuunt & sunt animata. ¶ 4. Præterea, Motus cæli & cælestium corporum sunt naturales, vt patet in 1. de celo. Motus autem naturalis est a principio intrinseco. Cuiusmodi principium motus cælestium corporum sit aliqua substantia apprehensua, quæ mouetur sicut desideras a desiderato, vt dicitur in 1. 1. Metaphys. videtur quod principium apprehendens sit principium intrinsecum corporibus cælestibus. Ergo sunt animata. ¶ 5. Præterea. Primum mobile est cæli. In genere autem mobilium primum est mouens seipsum: vt probatur in 8. Physicorum. Quia quod est per se, prius est eo quod est per aliud. Sola autem anima mouet seipsa, vt in eo lib. ostenditur. ¶ Ergo corpora cælestia sunt animata.

354 **S**ED CONTRA est, quod Damascenus dicit in lib. 2. Nullus animatus cælos, vel luminaria assemit, inanimati enim sunt & insensibiles.

RESPONDEO Dicendum, quod circa istam questionem apud Philosophos fuit diuersa opinio. Anaxagoras n. apud Aug. refert lib. 1. 18. de ciuit. Dei, factus est reus apud Athenienses: quia dixit sol esse lapidem ardentem, negans vtiq; ipsum esse Deum, vel aliqd animatum. Platonici vero posuerunt corpora cælestia animata. Similiter etiam apud Doctores fidei fuit circa hoc diuersa opinio. Origines n. posuit corpora cælestia animata. Hieronymus etiam idem sentire videtur, exponens illud Ecclesiæ 1. Lustrans vniuersa per circuitum pergit spiritus. Basilius vero & Damascenus asserunt, corpora cælestia non esse animata. Augustus vero sub dubio dereligit, in neutram partem declinans, vt patet in 2. sup. Genes. ad literam, & Enchiridion. Vbi et dicit, quod si sunt animata cælestia corpora, pertinent ad societatem Angelorum, eorum autem. In hac autem opinionem diuersitate, vt veritas aliquatenus innotescat, considerandum est, quod vnio animæ & corporis non est propter corpus, sed propter animam. Non enim forma est propter materiam, sed e converso. Et natura autem & virtus animæ deprehenditur ex eius operatione, quæ est quodammodo est finis eius. Inuenitur autem corpus nostrum necessarium ad aliquam operationem animæ, quæ mediante corpore exercetur: sicut patet in operibus animæ sensitiuis & nutritiuis. Vnde necesse est tales animas vnitas esse corporibus propter suas operationes. Est autem aliqua operatio animæ, quæ non exercetur corpore mediata, sed tunc ex corpore aliquo ad ministrum tali operationi exhibetur, sicut per corpus exhibentur animæ humanæ phantasmata, quibus indiget ad intelligendum. Vnde et talis anima necesse est corpori vniri pro sua operatione, licet contingat ipsam separari. Manifestum est autem, quod anima cælestis corporis non potest habere ope-

rationes nutritiuis autem, quæ sunt nutritiæ, augere & generare: hinc enim operationes non competunt corpori incorruptibili per naturam. Similiter et nec operationes animæ sensitiuis corpori cælesti conueniunt; quia omnes sensus fundantur supra tactum, qui est apprehensiuus qualitatum elementorum. Omnia et organa potentialiter sensitiuis requiruntur ad determinatam proportionem secundum compositionem aliquam elementorum, a quorum natura corpora cælestia ponuntur remota. Relinquitur ergo, quod de operationibus animæ nulla potest competere anima cælesti, nisi dux, intelligere & mouere. Non appetere eorum sensum & intellectum, & cum vtroque ordinat. Intellectus autem operatio, cum non exerceatur per corpus, non indiget corpore nisi in quantum ei per sensus ministrantur phantasmata. Operationes autem sensitiuis autem, corporibus cælestibus non conueniunt, vt dictum est. Sic igitur propter operationem intellectualem, anima cælesti corpori non vniretur. Relinquitur ergo, quod propter solam motionem. Ad hoc autem quod moueat, non oportet quod vnatur ei, vt forma, sed per contactum virtutis, sicut motor vnatur mobili. Vnde Aristoteles lib. 8. Physicorum postquam ostendit, quod primum mouens seipsum componit ex duobus partibus: quarum vna est mouens, & alia mota, assignans quodammodo duas partes vnatur: dicit, quod per contactum vel duorum adiuuicem, si vtriusque sit corpus, vel vnus ad alterum, & non e converso, si vnus sit corpus, & aliud non corpus. Platonici etiam animas corporibus vniri non ponebant, nisi per contactum virtutis, sicut motor mobili. Et sic per hoc, quod Plato ponit corpora cælestia animata, nihil aliud dat intelligi, quam quod substantia spirituales vniantur corporibus cælestibus, vt motores mobilibus. Quod autem corpora cælestia moueantur ab aliqua substantia apprehendente, & non solè à natura, sicut grauius & leuius: patet ex hoc quod natura non mouet, nisi ad vnus, quo habito quiescit. Quod in motu corporum cælestium non apparet. Vnde relinquitur, quod mouentur ab aliqua substantia apprehendente. Augustinus etiam dicit 3. de Trinitate, Corpora omnia administrari à Deo per spiritum vite. Sic igitur patet, quod corpora cælestia non sunt animata eo modo, quo plantæ & aialia, sed æquiuocè. Vnde in ter ponentes eam esse animata, & ponentes ea inanimata, parua vel nulla differentia inuenitur in re, sed in voce tantum.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod ad ornatum pertinent aliqua secundum proprium motum. Et quantum ad hoc luminaria cæli conueniunt cum alijs quæ ad ornatum pertinent: quia mouentur à substantia viuente.

AD SECUNDVM dicendum, quod nihil prohibet aliquid esse nobilissimum simpliciter: quod tamen non est nobilissimum quantum ad aliquod. Forma ergo cælestis corporis est non sit simpliciter nobilior anima aialis est tamen nobilior quantum ad rationem formæ. Perficitur autem totaliter suam materiam, vt non sit in potentia ad aliam formam. Quod anima non facit. Quantum est ad motum mouentur corpora cælestia à nobilioribus motoribus.

AD TERTIVM dicendum, quod corpus cælestis, cui sit mouens motum, habet rationem in se, quod agit in virtute principalis agentis. Et ideo ex virtute sui motoris, qui est substantia viuens, potest causare vitam.

AD QVARTVM dicendum, quod motus corporis cælestis est naturalis, non propter principium actiuum, sed propter principium passiuum: quia scilicet habet in sua natura aptitudinem, vt tali motu ab intellectu moueatur.

AD QVINTVM dicendum, quod cæli ad mouere seipsum, in quantum componitur ex motore & mobili, non sicut ex forma & materia, sed secundum contactum virtutis, vt dictum est. Et hoc est modo potest dici, quod eius motor est principium intrinsecum: vt sic est motus cæli possit dici naturalis ex parte principij actiui, sicut motus voluntarius dicitur esse naturalis aialium in quantum est animal, vt dicitur in 8. Physicorum.

QVÆSTIO LXXI.

354
Supra q.
70. art. 1.
101.

QVAESTIO LXXI.

De opere quinta diei.

DEINDE considerandum est de opere quinta diei. Et vt quod inconuenienter hoc opus describitur. Illud enim aqua producat, ad cuius productionem sufficit virtus aquæ. Sed virtus aquæ non sufficit ad productionem omnium piscium & auium: cum videamus plura eorum generari ex femine. Non ergo conuenienter dicitur, Producat aqua reptile animæ viuentis, & volatile super terram.

¶ 2. Præterea, Pisces & aues non tantum producuntur ex aqua, sed in eorum compositione vt magis terra dominari quæ aqua: quia corpora eorum naturaliter mouentur ad terram. Vnde & in terra quiescunt. Non ergo conuenienter dicit, pisces & aues ex aqua produci.

¶ 3. Præterea, Sicut pisces habent motum in aquis, ita & aues in aere. Si ergo pisces ex aquis producantur, aues non debent produci ex aquis, sed ex aere.

¶ 4. Præterea, Non omnes pisces reptant in aquis, cum quidam habeant pedes quibus gradiuntur in terra: sicut vituli marini. Non ergo sufficienter productio piscium designatur in hoc quod dicitur, Producantur aqua reptile animæ viuentis.

¶ 5. Præterea, Animalia terrestria sunt perfectiora auium & piscibus. Quod patet ex hoc quod habent membra magis distincta, & perfectior generationem. Generant enim aialia. Sed pisces & aues generant oua. Perfectiora autem præcedunt in ordine naturæ. Non ergo quinta die debent fieri pisces & aues ante aialia terrestria.

IN CONTRARIVM sufficit auctoritas Scripture. **R**ESPONDEO dicendum, quod sicut supra dictum est, opus ornatum per ordinem videtur ordinem distinctionis. Vnde sicut inter res dies distinctioni deputatos media (quæ est secunda) deputatur distinctioni medij corporis, scilicet aqua: ita inter dies deputatos ad opus ornatum, media, id est quinta deputatur ad ornatum medij corporis, per productionem auium & piscium. Vnde sicut Moyses in quarta die nominat luminaria & lucem, vt designet quod quarta dies videtur primæ, in qua dixerat lucem factam: ita in hac quinta die facit mentionem de aquis & de firmamento cæli, vt designet, quod quinta dies respicitur secundæ.

Sed sciendum est, quod sicut in productione plantarum differt Augustinus ab alijs: ita & in productione piscium & auium. Alij enim dicunt pisces & aues quinta die esse productos in actu. Augustinus autem dicit 5. super Genes. ad lit. quod quinta die aquarum natura produxit pisces & aues potentialiter.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod Auicenna posuit omnia animalia posse generari ex aliquo elementorum commixtione absque femine et per viam naturæ. Sed hoc videtur inconueniens. Quia natura determinata medijs procedit ad suos effectus. Vnde illa quæ naturaliter generantur ex femine, non possunt naturaliter sine femine generari. Et ideo dicendum est aliter quod in naturali generatione animalium principium actiuum est virtus formatiua, quæ est in femine in ijs quæ ex femine generantur. Loco cuius virtutis in ijs quæ ex putrefactione generantur, est virtus cælestis corporis. Materiale autem principium in vtrorumque animalium generatione est aliquod elementum, vel elementatum. In prima autem rerum institutione fuit principium actiuum verbum Dei, quod ex materia elementari produxit aialia, vel in actu secundum alios sanctos, vel virtute secundum Augustinum. Non quod aqua aut terra habeat in se virtutem producendam omnia aialia, vt Auicenna posuit: sed quia hoc ipsum quod ex materia elementari virtute feminis, vel stellarum posuit aialia produci, est ex virtute primitiuis elementis data.

AD SECUNDVM dicendum, quod corpora auium & piscium possunt dupliciter considerari. Vno modo secundum se. Et sic necesse est quod in eis magis terrestres elementum dominetur. Quia ad hoc quod fiat cõtemporaneo

QVÆSTIO LXXII.

De opere sexta diei.

DEINDE queritur de opere sexta diei. Et vt quod inconuenienter describitur. Sicut enim aues & pisces habent viuentem animam, ita etiam & animalia terrestria. Non autem terrestria animalia sunt ipsa anima viuens. Ergo inconuenienter dicitur, Producat terra animam viuentem: sed debet dici, Producat terra quadrupedia animæ viuentis.

¶ 2. Præterea, Genus non debet diuidi contra speciem. Sed iumenta & bestie sub quadrupediis computantur. Inconuenienter ergo quadrupedia connumerantur iumentis & bestiis.

¶ 3. Præterea, Sicut aialia sunt in determinato genere & specie, ita & homo. Sed in factioe hois non fit metio de suo genere vel specie. Ergo nec in productione aliorum aialium debuit fieri metio de genere vel specie, cum dicitur in genere suo, vel specie sua.

¶ 4. Præterea, Animalia terrestria magis sunt similia homini qui à Deo dicitur benedici, quam aues & pisces. Cuiusmodi aues & pisces dicantur benedici, multo fortius hoc dici debuit de alijs animalibus.

¶ 5. Præterea, Quædam aialia generantur ex putrefactione, quæ est corruptio quædam. Corruptio autem non conuenit primæ institutioni rerum. Non ergo aialia debuerunt in prima rerum institutione produci.

¶ 6. Præterea, Quædam animalia sunt venenosa & homini noxia. Nihil autem debuit esse homini nocium ante peccatum. Ergo huiusmodi animalia vel oino fieri à Deo non debuerunt, qui est bonorum auctor, vel non debuerunt fieri ante peccatum.

IN CONTRARIVM sufficit auctoritas Scripture. **R**ESPONDEO dicendum, quod sicut in die quinto ornatur medium corpus, & respõdet secundæ diei: ita in sexto die ornatur vltimum corpus, scilicet terra, per productionem animalium terrestrium, & respõdet tertiæ diei. Vnde vtrouique fit mentio de terrestribus animalibus. Et hic etiam secundum Augustinum. Animalia terrestria producuntur potentialiter: secundum verum tom. 3. alios sanctos, in actu. Ex homine. **A**D PRIMVM ergo dicendum, quod sicut Basilius dicit, 8. sui he- diuersus gradus vite, qui in diuersis viuētibus inuenitur

In isto ar.

lib. 3. tex. 40. 41. com 2. li. 8. Physicorum. text. 42. & 43. co. 2.

375

Q. præced. ar. 1.

li. 3. de trinitate. c. 4. paulo à princ. to. 3.

350
Lib. 5. super Genes. ad medio, 10. 3.

b
456

Lib. 5. de Genes. ad lit. cap. 5.

In corp. ar. tic.

lib. 8. text. 27. co. 2.

QVAE

mixtionis in corpore animalis. necesse est, quod quantitas abundet in eo elementum quod est minus actiuum. scilicet terra. Sed si considerentur secundum quod sunt nata moueri talibus motibus, sic habet affinitatem quandam cum corporibus in quibus mouentur. Et sic eorum generatio hic describitur.

AD TERTIVM dicendum, quod aer, quia in sensibilibus est, non per seipsum connumeratur: sed cum alijs, partim quidem cum aqua quantum ad inferioriorem partem, quæ exhalationibus aquæ ingrossatur, partim etiam cum celo quantum ad superiorē partem. Aues autem motu habent in inferiori parte aeris. Et ideo sub firmamento cæli volare dicuntur, etiam si firmamentum pro nebulofo aere accipiantur. Et ideo productio auium aquæ ascribitur.

AD QVARTVM dicendum, quod natura de vno extremo ad aliud transit per media. Et ideo inter cælestia & aquatica animalia sunt quædam media quæ communicant cum vtriusque, & copulantur cum illis cum quibus magis comunicant, secundum id quod cum eis comunicant, non secundum id quod comunicant cum alio extremo. Tamē vt includant omnia huiusmodi quæ habet aliquid speciale inter pisces, subijgit postquam dixerat, Producat aqua reptile animæ viuentis: Creauit Deus cetera grandia, &c.

AD QVINTVM dicendum, quod productio horum animalium ordinatur secundum ordinem corporum quæ eis ornantur magis quam secundum propriam dignitatem. Et tamē in via generationis ab imperfectioribus ad perfectiora peruenitur.

QVAESTIO LXXII.

De opere sexta diei.

DEINDE queritur de opere sexta diei. Et vt quod inconuenienter describitur. Sicut enim aues & pisces habent viuentem animam, ita etiam & animalia terrestria. Non autem terrestria animalia sunt ipsa anima viuens. Ergo inconuenienter dicitur, Producat terra animam viuentem: sed debet dici, Producat terra quadrupedia animæ viuentis.

¶ 2. Præterea, Genus non debet diuidi contra speciem. Sed iumenta & bestie sub quadrupediis computantur. Inconuenienter ergo quadrupedia connumerantur iumentis & bestiis.

¶ 3. Præterea, Sicut aialia sunt in determinato genere & specie, ita & homo. Sed in factioe hois non fit metio de suo genere vel specie. Ergo nec in productione aliorum aialium debuit fieri metio de genere vel specie, cum dicitur in genere suo, vel specie sua.

¶ 4. Præterea, Animalia terrestria magis sunt similia homini qui à Deo dicitur benedici, quam aues & pisces. Cuiusmodi aues & pisces dicantur benedici, multo fortius hoc dici debuit de alijs animalibus.

¶ 5. Præterea, Quædam aialia generantur ex putrefactione, quæ est corruptio quædam. Corruptio autem non conuenit primæ institutioni rerum. Non ergo aialia debuerunt in prima rerum institutione produci.

¶ 6. Præterea, Quædam animalia sunt venenosa & homini noxia. Nihil autem debuit esse homini nocium ante peccatum. Ergo huiusmodi animalia vel oino fieri à Deo non debuerunt, qui est bonorum auctor, vel non debuerunt fieri ante peccatum.

IN CONTRARIVM sufficit auctoritas Scripture. **R**ESPONDEO dicendum, quod sicut in die quinto ornatur medium corpus, & respõdet secundæ diei: ita in sexto die ornatur vltimum corpus, scilicet terra, per productionem animalium terrestrium, & respõdet tertiæ diei. Vnde vtrouique fit mentio de terrestribus animalibus. Et hic etiam secundum Augustinum. Animalia terrestria producuntur potentialiter: secundum verum tom. 3. alios sanctos, in actu. Ex homine. **A**D PRIMVM ergo dicendum, quod sicut Basilius dicit, 8. sui he- diuersus gradus vite, qui in diuersis viuētibus inuenitur

353 & 347

355
Supra q. 70. art. 1. cor.

457

lib. 5. super Genes. c. 3. tom. 3. Ex homine.

uenitur, ex modo loquendi Scripturę colligunt pot. Plan... n. habet imperfectionem vitam & oculam. Vnde in... casu productione nulla metio fit de vita, sed solum de... generatione, quia sicut hanc solum inuenitur actus vite...

Bas. ho. 7. in hexam. ad aliquantulum a principio. lib. 3. de Ge. ad lit. cap. 8.

li. 1. de Genes. cont. Manich. c. 16. par. 1. a prin. t. 1.

b 350 485 d

Et circa hoc queruntur tria. Primò, de completionem operum. Secundò, de requie Dei. Tertio, de benedictione & sanctificatione huius diei.

ARTICVLVS PRIMVS. Vtrum completio diuinorum operum debeat septimo diei ascribi.

ANONUM OPERUM non debeat septimo diei ascribi. Omnia enim quę in hoc seculo aguntur, ad diuina opera pertinent. Sed consummatio seculi erit in fine mundi, ut habetur Matth. 13. Tępus etiā incarnationis Christi est cuiusdam completionis tępus. Vnde dicitur tempus plenitudinis. Gala. 4. Et ipse Christus moriens dixit, Consummatum est, vt dicitur Io. 19. Non ergo completio diuinorum operum competit diei septimo.

Pręterea, Quicumque complet operum suum, aliquid facit. Sed Deus non legitur septimo die aliquid fecisse, quinimo ab omni opere quiescisse. Ergo completio operum non competit septimo diei. Pręterea, Non dicitur aliquid esse completum cui multa superadduntur, nisi sint illa superflua: quę perfectum dicitur cui nihil deest eorum quę debent habere: Sed post septimum diem multa sunt facta, & productio multorum indiuiduorum, & et quartundam nouarum specierum quę frequenter apparerent, precipue in animalibus ex putrefactione generatis. Quotidie etiā Deus nouas animas creat. Nouū est fuit incarnationis opus. De quo dicitur ser. 3. Nouū faciet dñs super terrā. Noua et sunt miraculosa opera. De quibus dicitur Eccl. 36. In noua signa, & immuta mirabilia. In noua dicitur et opus in glorificatione sanctorum: secundum illud Apoc. 12. Et dixit qui sedebat in throno, Ecce noua facio oĩa. Completio ergo diuinorum operum non debet attribui septimo diei.

CONTRA est, quod dicitur Gen. 2. Completio diei septimo opus suum quod fecerat. RESPONDEO dicendum, quod duplex est rei perfectio, prima & secunda. Prima quę perfectio est sicut quę res in sua substantia est perfecta. Quę quę perfectio est forma totius, quę ex integritate partium cõsurgit. Perfectio autem secunda est finis quę vel est operatio, sicut finis cythariste est cytharizare: vel est aliquid ad quod operatio pertinet, sicut finis edificatoris est domus, quę edificando facit. Prima autem perfectio est cõsecratio: quę forma est principii operationis. Vltima autem perfectio, quę est finis totius vniuersi, est perfecta beatitudo sanctorum, quę erit in vltima cõsummatione seculi. Prima autem perfectio, quę est in integritate vniuersi, fuit in prima rerum institutione. Et hæc deputat septimo diei.

PRIMUM ergo dicendum, quod sicut dicitur est, per seipsum prima est causa secundarum. Ad beatitudinem autem consequendam duo requiruntur, natura & gratia. ipsa ergo beatitudinis perfectio erit in fine mundi: vt dicitur est. Sed ista cõsummatio præcessit casualiter, quantum ad naturam quidem, in prima rerum institutione: quantum ad gratiam verò, in incarnatione Christi: quia gratia & veritas per Iesum Christum facta est, vt dicitur Ioan. 1. Sic igitur in septima die fuit consummatio nature, in incarnatione Christi consummatio gratię, in fine mundi cõsummatio glorię.

SECUNDUM dicendum, quod septima die Deus aliquid operatus est, non nouam creaturam cõcedendo, sed creaturam administrando, & ad propriam operationem eam mouendo: quod iam aliquando pertinet ad inchoationem quandam secundarum perfectionis. Et ideo cõsummatio operum sicut nostram translationem attribuitur diei septimę. Sed sicut aliam translationem attribuitur sextę. Et vtrumque potest stare, quia cõsummatio quę est secundum integritatem partium vniuersi, competit sextę diei cõsummatio quę est operationem partium, competit septimę. Vel potest dici, quod in motu cõtinuo quodammodo potest moueri vltimus, non dicitur motus perfectus ante quietem. Quies enim demonstrat motum consum-

356 2. di. 15. q. 3. art. 1.

454 562. a

359

357 2. dist. 15. q. 3. art. 1.

In corp. artic.

In corp. artic.

ea. 2. par. 1. & 2. a medio.

Q. 69. artic. 2.

lib. 4. cap. 15.

consummatum. Deus autem poterat plures creaturas facere, præter illas quę fecerat sex diebus. Vnde hoc ipso quod cessauit nouas creaturas condere in septima die, dicitur opus suum consummasse.

AD TERTIUM dicendum, quod nihil postmodum a Deo factum est totaliter nouum, quin aliquatenus in operibus sex dierum præcesserit. Quodammodo præteriterunt materialiter: sicut quod Deus de costa Adę formauit mulierem. Quod verò præteriterunt in operibus: sex dierum, non fuit materialiter, sed et casualiter: sicut in indiuidua, quę nunc generantur, præcesserunt in primis indiuiduis suarum specierum. Species et nouę si quę apparent, præteriterunt in quibusdam actibus virtutibus. Sicut quod animalia ex putrefactione generata produuntur ex virtutibus stellarum & elementorum: quę a principio accepterunt, et si nouę species talium animalium produuntur. Animalia et quędam secundum nouas species aliquę oriuntur ex cõmixtione animalium diuersorum secundum speciem: sicut cum ex asino & equa generatur mulus. Et hæc et præcesserunt casualiter in operibus sex dierum. Quod verò præcesserunt secundum similitudinem, sicut animarum quę nunc creantur. Et similitudinem incarnationis opus. Quia vt dicitur Philip. 2. Etilius Dei est in similitudinem hominum factus. Gloria etiā spiritalis secundum similitudinem præcessit in angelis: corporalis verò in cœlo præcipue empyreo. Vnde dicitur Eccles. 1. Nihil sub sole nouum: iam enim præcessit in seculis quę fuerunt ante nos.

ARTICVLVS II. Vtrum Deus septima die requieuit ab omni opere suo.

AD SECUNDUM sic proceditur. Vt, quod Deus septima die non requieuit ab omni suo opere. Dicitur Ioan. 5. Pater meus vsque modo operatur, & ego operor. Non ergo septima die requieuit ab omni opere. Pręterea, Requies motui opponitur, vel laori qui interdum causatur ex motu. Sed Deus immobiliter & absque labore sua opera producit. Non ergo dicendum est septima die a suo opere requieuisse.

Si dicatur, quod Deus requieuit die septima, quia fecit, hanc requiescere: contra, requies contra ponitur eius operationi. Sed quod dicitur, Deus creauit vel fecit hoc vel illud, non exponitur, quod Deus hanc fecit creare aut facere. Ergo nec cõuenienter exponi potest, vt dicatur Deus requieuisse, quia fecit hominem requiescere.

CONTRA est, quod dicitur Gen. 2. Requieuit Deus die septimo ab omni opere quod patrat. RESPONDEO dicendum, quod quies proprie opponitur motui, & per consequens labori, quod ex motu cõsurgit. Quamuis autem motus proprie acceptus sit corporum, tamen nomen, motus, et ad spiritalia derivatur dupliciter. Vno modo secundum quod vis operatio motus dicitur. Sic enim diuina bonitas quodammodo mouetur & procedit in res secundum quod se eis cõmunicat, vt Dion. dicitur 2. c. de diu. nom. Alio modo, desiderium in aliud tendens, quodammodo dicitur. Vnde & requies dupliciter accipitur. Vno modo pro cõsolatione ab operibus. Alio modo pro impletione desiderij. Et vtrique modo dicitur Deus requieuisse die septima. Primo quidem, quia die septima cessauit nouas creaturas cõdere. Nihil enim postea fecit, quod non aliquo modo præcesserit in primis operibus, vt dicitur est. Alio modo secundum quod rebus cõditis ipse non indigebat, sed seipso fruendo beatus est. Vnde post cõditionem omnium operum dicitur, quod in suis operibus requieuit, quasi eis ad suam beatitudinem indigens: sed ab eis requieuit, vtique seipso quia sufficit sibi, & implet desiderium suum. Et quomodo ab æterno seipso requieuit, tamen post opera cõdita in seipso requieuit, hoc pertinet ad septimum diem. Et hoc est ab opibus requiescere, vt Aug. dicit super Gen. ad lit.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod Deus vsque modo operatur cõseruando & administrando creaturam conditam, non autem nouam creaturam cõcedendo.

AD SECUNDUM dicendum, quod requies non opponitur labori sive motui, sed productioni nouarum rerum & desiderio in aliud tendenti, vt dicitur est. In corp. art.

AD TERTIUM dicendum, quod sicut Deus in solo se requieuit, & se fruendo beatus est: ita & nos per sola Dei fruitione beati efficiuntur. Et sic etiā facit nos a suis & nostris operibus in seipso requiescere. Et ergo conueniens expositio, vt dicatur Deus requieuisse, quia nos requiescere facit. Sed non est hæc sola ponenda, sed alia expositio est principalior & prior.

ARTICVLVS III. Vtrum benedictio & sanctificatio debeat diei septimo.

AD TERTIUM sic proceditur. Vt, quod benedictio & sanctificatio non debeat diei septimę. Tępus enim aliquid cõsuevit dici benedictum aut sanctum per aliquod bonum quod in illo tpe enenit, aut per hoc quod aliquid malum vitatur. Sed Deo nihil accrescit aut deperit, siue opere, siue ab operando cesset. Non ergo specialis benedictio & sanctificatio debetur diei septimę.

Pręterea, Benedictio est bonitate dicitur. Sed bonum est diffusiuum & cõmunicatiuum sui secundum Dion. Ergo magis debuerunt benedicti dies in quibus creaturas produxit, quod ille dies in quo producis creaturis cessauit.

Pręterea, In singulis creaturis quę benedictio cõmemorata est, dicitur in singulis operibus dicitur est: Vidit Deus quod esset bonum. Non oportuit igitur post omnem productionem dies septima benediceretur.

CONTRA est, quod dicitur Gen. 2. Benedixit Deus diei septimo, & sanctificauit illum, quia in illo cessauerat ab omni opere suo.

RESPONDEO dicendum, quod sicut supra dictum est, requies Dei in die septima dupliciter accipitur. Primo quidem quantum ad hoc quod cessauit a nouis operibus, cõcedendis, ita tamen quod creaturę conditę cõseruat & administrat. Alio modo secundum quod post opera requieuit in seipso. Quantum ergo ad primum competit septimę diei benedictio: quia sicut supra dictum est, benedictio ad multiplicationem pertinet. Vnde dicitur est creaturis quas benedixit. Crescite & multiplicamini. Multiplicatio autem rerum fit per administrationem creaturę, secundum quę ex similibus similia generantur. Quantum verò ad secundum competit septimę diei sanctificatio. Maxime enim sanctificatio cuiuslibet attenditur in hoc, quod in Deo requiescit. Vnde & res Deo dicata, sancta dicitur.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod non propter hoc dies septimus sanctificatur: quia Deo possit aliquid accrescere, vel decretere, sed quia creaturis aliquid accrescit per multiplicationem & quietem in Deo.

AD SECUNDUM dicendum, quod in primis sex diebus productę sunt res in suis primis causis. Sed postea ex illis primis causis res multiplicantur & cõseruantur: quę etiā ad bonitatem diuinam pertinent. Cuius etiā perfectio in hoc maxime ostenditur, quod in ipsa sola & ipse requiescit, & nos requiescere possumus, ea fruētes.

AD TERTIUM dicendum, quod bonum quod in singulis diebus commemoratur, pertinet ad primam naturę institutionem, benedictio autem diei septimę pertinet ad naturę propagationem.

QVÆSTIO LXXIII. De omnibus septem diebus in communi, in tres articulos diuisa.

DE INDE QUÆRITUR DE OMNIBUS SEPTEM DIEBUS IN COMMUNI. Et queruntur tria.

PRIMO, de sufficientia horum dierum. SECUNDO, vtrum sint vnus dies, vel plures. TERTIO, de quibusdam modis loquendi, quibus Scriptura vitur enarrando opera sex dierum.

ARTICVLVS PRIMVS. Vtrum sufficienter isti dies enumerentur.

AD PRIMUM sic procedit. Vt, quod non sufficienter adest dies enumerentur. Non minus enim distinguuntur opus creationis ab operibus distinctionis & ornatus, quę hæc duo opera abinuicem. Sed alij dies de fi-

358 2. di. 15. q. 3. art. 3.

Art. præced.

Q. 71. ad 4. argum.

359 Veri. q. 6. artic. 16. cor. & po. q. 4. art. 1. & 2. Et Heb. 4. 1. col. 2. & 3. l. 2. col. 1. putan-

putantur distinctioni, & alij ornatur. Ergo etiā alij dies debent assignari creationi.

¶ 2 Præterea, Aer & ignis sunt nobiliora elementa, quæ terra & aqua. Sed vnus dies deputatur distinctioni aquæ, & alius distinctioni terræ. Ergo alij dies debent deputari distinctioni ignis & aeris.

¶ 3 Præterea, Nō minus distat volucres & pisces quā volucres & terrestria animalia. Homo etiā distat ab alijs animalibus quā alia quæcūque animalia ab inuicē. Sed alius dies deputat productioni piscium maris, & alius, productioni animalium terræ. Ergo & alius dies debet deputari productioni auium cœli, & alius productioni hominis.

¶ 4 SED CONTRA videt, quod alij dies superflue assignentur. Lumē enim ad luminaria se habet vt accidens ad subiectum. Simil autem producitur subiectum cum proprio accidente. Non ergo alia die debuit produci lux, & alia luminaria.

¶ 5 Præterea, Dies isti deputantur primæ institutioni mundi. Sed in septima die nihil primitus est institutum. Ergo septima dies non dēt alijs connumerari.

RESPONDEO dicēdū, quod ratio distinctionis horū dierū ex præmissis potest esse manifesta. ¶ 1. ¶ 2. ¶ 3. ¶ 4. ¶ 5. ¶ 6. ¶ 7. ¶ 8. ¶ 9. ¶ 10. ¶ 11. ¶ 12. ¶ 13. ¶ 14. ¶ 15. ¶ 16. ¶ 17. ¶ 18. ¶ 19. ¶ 20. ¶ 21. ¶ 22. ¶ 23. ¶ 24. ¶ 25. ¶ 26. ¶ 27. ¶ 28. ¶ 29. ¶ 30. ¶ 31. ¶ 32. ¶ 33. ¶ 34. ¶ 35. ¶ 36. ¶ 37. ¶ 38. ¶ 39. ¶ 40. ¶ 41. ¶ 42. ¶ 43. ¶ 44. ¶ 45. ¶ 46. ¶ 47. ¶ 48. ¶ 49. ¶ 50. ¶ 51. ¶ 52. ¶ 53. ¶ 54. ¶ 55. ¶ 56. ¶ 57. ¶ 58. ¶ 59. ¶ 60. ¶ 61. ¶ 62. ¶ 63. ¶ 64. ¶ 65. ¶ 66. ¶ 67. ¶ 68. ¶ 69. ¶ 70. ¶ 71. ¶ 72. ¶ 73. ¶ 74. ¶ 75. ¶ 76. ¶ 77. ¶ 78. ¶ 79. ¶ 80. ¶ 81. ¶ 82. ¶ 83. ¶ 84. ¶ 85. ¶ 86. ¶ 87. ¶ 88. ¶ 89. ¶ 90. ¶ 91. ¶ 92. ¶ 93. ¶ 94. ¶ 95. ¶ 96. ¶ 97. ¶ 98. ¶ 99. ¶ 100.

Q. 70. & 71. & 72.

li. 1. de celo, text. com. 2.

lib. 12. cō. 12. & 7. 10. 11.

351

lib. 2. sup. Gen. c. 13. 1091. 3.

Q. 72. art. 1.

Aug. *deputat aliqd. post oia quæ sex diebus attribuant, s. q. Deus à ius operibus in seipso regescit. Et ideo oportuit post sex dies fieri mentionē de septimo. Secundū verō alios potest dici, q. in septimo die mundus habitus quendam nouum statum, vt. s. ei nihil adderetur de nouo. Et ideo post sex dies ponitur septima, deputata cessationi ab opere.

ARTICVLVS II.

AD SECVNDVM sic procedit. Vt, q. oēs isti dies sūt vnus dies. Df. n. Gen. 2. Ista sūt generationes cœli & terræ, q. creatæ sūt die quo fecit dñs cœlū & terrā, & oē virgultū agri antequā oriret in terra. Vnus ergo est dies in quo fecit cœlū & terrā, & oē virgultū agri. Sed cœlū & terrā fecit prima die, vt potius aū oēm diē: virgultū aut agri tertia die. Ergo vnus ē primus dies & tertius: & pari rōne oēs alij.

¶ 2 Præterea, Ecclē. 18. dī, Qui viuit in æternum, creauit omnia simul. Sed hoc nō est, si dies horū operum essent plures, quia plures dies nō sunt simul. Ergo non sunt plures dies, sed vnus tantum.

¶ 3 Præterea, Die septimo cessauit Deus à nouis operib⁹ cōdēdit. Si ergo septima dies ē alia ab alijs dieb⁹, sequit⁹ illā diē nō fecerit. Qd est icōueniēs.

¶ 4 Præterea, Totū opus q. vni diei ascribit⁹, in instanti p̄fecit, cum in singulis opibus dicat, Dixit, & factū est. Si igit sequē opus in diē alij reserualet, sequeret⁹ q. in residua parte illius diē cessasset ab opere. Quod esset superfluum. Non igitur est alius dies sequentis operis à die operis præcedentis.

SED CONTRA est, q. Gen. 1. dī: Factū est vespere & mane dies secundus, & dies tertius, & sic de alijs. Secundū autem & tertiuū dici non potest vbi est vnus tantum. Ergo non sunt vnus dies tantum.

RESPONDEO dicēdū, q. in hac questione Aug. ab alijs expositōrib⁹ dissentit. Aug. .n. vult q. super Gen. ad lit. & 1. de Citur. ¶ Dei, & ad Orosiū, q. oēs q. dicunt⁹ septē dies, sūt vnus dies, septē p̄liciter reb⁹ p̄sentatus. Alij verō expositōres sētū q. fuerūt septē dies diuersi, & nō vn⁹ tātū. Hæc aut dux opinionēs si referant⁹ ad expositionē literę Gen. magnā diuersitatē habēt. Nam scdm Aug. p. diē in telligit⁹ cognitio mētis angelicę, vt sic prim⁹ dies sit cognitio primi diuini operis: scd⁹ dies, cognitio scd⁹ operis: & sic de alijs. Et dī vn⁹ quodq. opus esse factū à aliqua die: q. nihil De⁹ p̄dixit in rerū natura qd nō impresserit mētī angelicę. Quæ quidē multa simul potest cognoscere, p̄cipue i verbo, in quo oēs angelorū cognitio p̄ficiet⁹ & terminat⁹. Et sic distinguitur dies scdm naturā ordinē rerū cognitarū: nō scdm successiōnē cognitionis, aut scdm successiōnē p̄ductionis rerū. Cognitio aut angelicā p̄prie & vere dies nominari potest, cū lux q. est causa diei, p̄prie in spiritalibus scdm Aug. ¶ inueniat⁹. Scdm verō alios per istos dies & successiōnē dierū tēporalī ostenditur, & successiō p̄ductionis rerū. Sed si ista dux opinionēs referant⁹ ad modū p̄ductionis rerū, nō inueniēt magna differentia. Et hoc p̄ duo in quibus expenēdo diuersificat Aug. ab alijs, vt ex supradictis patet. Prim⁹ qdē, q. Aug. p. terrā & aquā prius creatā intelligit materiā totā alter in formā. Per factiōnē aut firmamētū, & cōgregatiōnē aquarū, & apparitiōnē aridæ intelligit impressiōnē formarū in materiā corporalē. Alij verō sancti p. terrā & aquā primo creatas, intelligit ipsa elementa mūdi sub p̄prie formis existētia. Per sequētia aut opera, aliquā distīctiōnē in corporib⁹ prius existētib⁹, vt supra dictū est.

¶ Secundū aut differēt quātū ad p̄ductionē plantarū & animalū, q. alij ponūt in ope sex dierū esse p̄ducta in actū. Aug. verō potest aliter tantū. ¶ In hoc ergo, q. August. ponit opera sex dierum esse simul facta, sequitur idē modus productionis rerum. Nā secundum

*lib. 4. faber Gene. c. 15. 10. 3.

360

Locis supra art. 1. inductis. & 2. d. 12. q. 1. art. 2. & 3.

lib. 4. sup. Gen. c. 22. & 34. 10. 3. ¶ li. 11. de ciuit. Dei. cap. 9. 7. tom. 5. In dialogo. q. 9. 65. ad Orosiū c. 26. 10. 4.

lib. 4. sup. Gen. c. 28. tom. 3.

Q. 66. art. 1. & 69. art. 1.

Q. 67. art. 1. & 4. & 69. art. 1. & 4. & Aug. lib. 5. super Gen. ca. 5. tom. 3.

337
349
350
355

349

cundum vtrosq; in primā rerū p̄ductione materia erat sub formis substantialibus elementorū, & secundū vtrosq; in primā rerū institutione nō fuerūt aialia & plāta in actū. Sed remanēt in differētia quātū ad quatuor. Quia scdm alios sanctos post primā p̄ductionē creaturæ fuit aliqd. q. in quo nō erat lux. Itē in quo nō erat firmamētū. Itē in quo nō erat terra discoopra agri. Et in quo nō erat forma cœli luminaria: qd ē quartū. Quæ ū oportet ponē scdm expositionē Aug. Vt igit neutri sētētiæ præiudicet, vt inq; rationibus in dēndū est.

AD PRIMVM ergo dicēdū, q. in diē in quo creauit Deus cœlum & terrā, creauit etiā omne virgultum agri non in actu, sed antequam oriretur super terram, id est potētiā, quod Aug. ascribit tertię diei: alij verō primæ rerum institutioni.

AD SECVNDVM dicēdū, q. Deus creauit omnia simul quantum ad rerum substantiam quodammodo in formam: sed quantum ad formationē quæ facta est per distinctionē & ornatum, non simul. Vnde signantur vtitur verbo creationis.

AD TERTIVM dicēdū, q. in diē septimo cessauit Deus à nouis operibus cōdēdit, nō autē à p̄pandis quibusdā alijs. Ad quam propagationē pertinet, quod post primū diem alij succedunt.

AD QVINTVM dicēdū, q. non est ex impotētia Dei quasi indigentis tempore ad operandū, q. omnia non sunt simul distincta & ornata: sed ut ordo seruetur in rerū institutione. Et ideo oportuit vt diuersis statibus mundi diuersi dies deseruirent. Semper autem perfectius opus, nouus perfectiōnis status mundo est additus.

AD QVINTVM dicēdū, quod secundum Aug. ille ordo dierum referendus est ad naturalem ordinem operum, qui diebus attribuitur.

In locis citatis in principio. cor. ar.

361
2. dist. 13. q. 1. ar. 14.

ARTICVLVS III.

Vtrum scripturæ naturæ convenientibus verbis ad exprimendū opera sex dierum.

AD TERTIVM sic proceditur. Vt, q. Scriptura nō vtatur convenientibus verbis ad exprimendū opera sex dierum. Sicut enim lux, & firmamētum, & huiusmodi opera per Dei verbum sunt facta, ita cœlum & terra: quæ omnia per ipsum facta sunt, vt dī Ioan. 1. c. Ergo in creatione cœli & terræ debuit fieri mentio de verbo Dei, sicut in alijs operibus.

¶ 2 Præterea, Aqua est creata à Deo, quæ tamen aerā nō commemoratur. Insuper creatio rerum creatio describitur.

¶ 3 Præterea, Sicut dī Gen. 1. vidit Deus cuncta q. fecerat & erat valde bona. In singulis ergo opibus debuit dici, Vidit De⁹ q. esset bonū. Inconueniēt er go p̄mittit⁹ i ope creationis, & i opere scd⁹ diei.

¶ 4 Præterea, Spiritus Dei est Deus. Deo aut non cōpetit ferri, nec situm habere. Inconueniēt er go dicitur q. spiritus Dei ferebatur super aquas.

¶ 5 Præterea, Nullus facit qd iā factū est. Inconueniēt er go postquā dictū est, Dixit Deus, fiat firmamētum, & factū est ita: subditur, Et fecit Deus firmamētum. Et similit er in alijs operibus.

¶ 6 Præterea, Vespere & mane nō sufficēter diuidūt diē, cū sint plures pres diei. Ergo inconueniēt er dī, q. factum est vespere & mane dies scd⁹ vel tertius.

¶ 7 Præterea, Scd⁹ & tertio nō cōueniēt er corrūdet vnus, sed primus. Debuit ergo dici, Factum est vespere & mane dies primus, vbi dī dies vnus.

RESPONDEO dicēdū, ad primū, q. scdm Aug. p̄sona filij cōmemorat⁹ tā in primā rerū creatione, q. in rerū distinctione & ornatu, aliter tñ & aliter. Distinctio. n. & ornat⁹ p̄tinet ad rerū formationē. Sicut autē formatio artificialitōtū est p̄ format⁹ artis q. est in mēte artificis, q. potest dici intelligibile verbum ipsius ita formatio totius creaturæ est p̄ verbū Dei.

Et ideo in opere distinctionis & ornatus fit mētio de verbo. In creatiōe autē cōmemorat⁹ filius vt p̄ncipiū, cū dī, In principio creauit Deus: q. a creationē intelligitur, p̄ductio in formis materia. Scdm verō alios q. ponunt primo creata elementa sub p̄prie formis, oportet aliter dici. Basilius. n. dicit, q. p̄ hoc qd dī, Dixit Deus: importat⁹ diuinū imperiū. P̄ hoc autē oportuit produci creaturam quæ obediēt, quā fieri mentionē de diuino imperio.

AD SECVNDVM dicēdū, q. scdm Aug. p̄ cœlum intelligit spūalis natura in formis, p̄ terrā aut materia in formis oīum corporū. Et sic nulla creatura est p̄termissa. Scdm Basiliū t̄vero ponuntur cœlū & terra t̄quā duo extrema, vt ex his intelligatur media: p̄cipue quā oīum mediōrū motus vel est ad cœlū, vt leuiū: vel ad terrā, vt grauiū. Alij verō dicūt, q. sub noīe terræ cōprehēdere solet Scriptura oīa quatuor elementa. Vñ in Psal. 148. postquā dictū ē, Laudate dñm de terra, subdit, Ignis, grādo, nix, glaciēs.

AD TERTIVM dicēdū, q. in ope creationis ponit⁹ aliquid corrūdēs ei quod dī in opere distinctionis & ornatus: Vidit Deus hoc vel illud esse bonum.

Ad cuius euidentia cōsiderādā ē, q. Spiritus sanctus amor est. Duo autē sunt, vt Aug. * dicit primo sup. Gen. ad lit. pp q. Deus amat creaturā suā, s. vt sit, & vt p̄maneat. Vt ergo eēt & p̄maneret, dī q. spiritus sanctus ferebat⁹ sup aquas scdm qd p̄ aquā mat. ia in formis intelligit: sicut amor artificis ferri super materia aliquā, ut ex ea former opus. Vt autē maneret qd fecerat, dī, Vidit Deus q. esset bonum. In hoc. n. significat⁹ quādā cōplacētia Dei opificis in re facta, nō qd alio modo cognosceret, aut placēret ei creatura iā facta, quā aliqd faceret. Et sic in vtrosq; ope creationis & formatiōis trinitas p̄sonarū insinuat.

In creatione quidē persona patris p̄ Deum creat⁹: persona filij p̄ principij, i quo creauit: Spiritus sanctus, q. superferat aquas. In formatiōe verō p̄sona patris in Deo dicēte: p̄sona verō filij in verbo, quo dī: p̄sona Spiritus sancti, in cōplacētia, qua vidit Deus esse bonū qd factū erat: i opere verō scd⁹ diei nō ponit⁹. Vidit Deus q. eēt bonū: q. a op⁹ distinctionis aquarū tunc inchoatur, & i tertio die perficit⁹. Vñ qd ponit⁹ in tertia die, referēt⁹ ad secundā. Vel quā distinctio q. ponitur scdā die, est de his q. non sunt manifesta populo: iō huiusmodi approbatione scriptura non vtitur. Vel iterū pp hoc q. firmamētū simp̄t intelligitur aer nubilosus, q. nō est de partibus permanentibus i vniverso, seu de partibus principalibus mūdi.

Et has tres rōnes Rabbi Moyses ponit. Quidā autē assignāt rōnē mysticā ex parte numeri: quia binarius ab vnitāte recedit. Vñ opus scd⁹ diei nō approbat⁹.

AD QVARTVM dicēdū, q. Rabbi Moyses per spiritum dei intelligit aerē vel v̄tūm: sicut & Plato intellexit: & dicit q. dī spiritus dñi scdm quod scriptura cōsueuit vbi que statum v̄torum Deo attribueret. Sed scdm sanctos p̄ spiritū dñi intelligitur Spiritus sanctus, q. dī superferri aquarū, id est materiam informi scdm Aug. * ne faciendo opera sua pp indigētia necessitate putaretur Deus amare. Indigentia. n. amor rebus quas diligit, subijcitur. Commode autē factū est vt prius insinuaretur aliquid inchoatum, cui superferri diceretur. Non. n. superferretur loco, sed præexcellēte potētia, vt Aug. * dicit 1. sup. Gen. ad lit. Scdm Basiliū t̄vero superferbatur elemēto aquæ. Id est fovebat⁹ & viuificabat naturā aquæ ad similitudinē gallinæ cubantis, vitalē virtutē his, q. fouetur, iniiciens. Habet. n. aqua generatū medij vitalē virtutē, quia plurima animalia generantur in aqua. Et oīum animalū semina sunt humida. Vita ē spiritualis datur p̄ aquā baptismi. Vñ dī. Genes. ad Ioan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu. lit. cap. 3.

AD QVINTVM dicēdū, q. secundum August. perilla

Homi. 3. Hexamet. post med. d. m. u.

lib. 11. de ciuit. Dei. c. 33. circa finē, to. 5. ¶ Homi. 1. sui hexamet. post medij illius.

Lib. 1. sup. Gen. ca. 8. circa prin. to. 3.

In libr. p̄plexorū. in eod. li.

* lib. 1. sup. Gen. ca. 7. in fine, tom. 3. ¶ Basili. Ho elemēto aquæ. mil. 2. in fine, tom. 3. ¶ Hexam. à turē his, q. fouetur, iniiciens. Habet. n. aqua generatū medij vitalē virtutē, quia plurima animalia generantur in aqua. Et oīum animalū semina sunt humida. Vita ē spiritualis datur p̄ aquā baptismi. Vñ dī. Genes. ad Ioan. 3. Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu. lit. cap. 3. tom. 3.

per illa triadefignatur triplex esse reru. Primò qd esse reru in verbo, p hoc qd dixit, fiat. Scdo esse reru in mere angelica, p hoc qd dixit factu est. Tertio esse reru in ppria natura, p hoc quod dixit, fecit. Et qa i primo die describitur formatio angeloru, no fuit necesse vt ibi adderetur, fecit. Scdm alios verò pot dici, q in hoc quod dicit: dixit Deus, fiat, importat imperiu Dei de faciedo: p hoc autè quod dicit, factu est, importatur cõplemẽtu opis. Oportuit aut vt subderet quò factu fuit: precipue pp illos q dixerit ofa visibilia p angelos facta. Et id ad hoc remouendũ subdit q ipse Deus fecit. Vñ in singulis opibus, postquã dñs, & factu est, aliqs actus Dei subdit, vel fecit, vel distinxit, vel vocauit, vel aliqd hmõl.

lib. 4. sup Gen. c. 22. Q. 18. ar. 7. Basil. Homil. 2. Hexam. non multu remotè a fine.

Ad sextum dicendũ, q scdm Aug. * p vespere & mane intelligitur vesperina & matutina cognitio in angelis: de q b^o dictu est supra. Vel scdm Basil. * totu tps cõsuevit denominari à principaliori parte, s. à die scdm qd dixit Iacob, Dies peregrinationis meae: nulla mẽtionẽ facta de nocte. Vespere autè & mane ponuntur vt termini diei, cuius mane è principiu, sed vespere finis. Vel qa p vespere designatur principiu notis, & mane principiu diei. Cõgruum autè fuit vt vbi cõmemorat prima distinctio reru, lo la principia tẽporu designaretur. Pramittitur autè vespere: qa cum à luce dies ceperit, prius occurrit terminus lucis, qd est vesper, q terminu tenebraru & notis, qd è mane. Vel scdm Chryl. * vt designet q dies naturalis no terminatur in vespe, sed i mane. Ad septimum dicendũ, q dñs vñ dies i prima diei instõne, ad designandũ q viginu quatuor horaru spacia p̄tinet ad vñ die. Vñ p hoc q dñs: Vñ p̄ signatur mẽsura diei naturalis. Vel pp hoc, vt signifi carit die cõsulari p reditu solis ad vñũ. & idẽ p̄ctũ. Vel qa cõpleto septenario dñs, redit ad primũ die, qd vñ cõ octauo. Et has tres rõnes Basil. * assignat.

QV AESTIO. LXXV.

De Homine, q primo de his que pertinent ad essentiam anime, in septem articulis dñs.

Post cõsiderationẽ creaturæ spualis & corpalis, cõsiderandũ è de hoie, q ex spuali & corpali substantia cõponit. Et primò de natura ipsi hois. Scdo, de eius p̄ductione. Naturã autè hois cõsiderare, p̄tinet ad theologũ ex parte aia, no autè ex parte corporis, nisi scdm habitudinẽ quã hẽt corp^o ad aiam. Et ideo prima cõsideratio circa aiam versabitur. Et qa scdm Dion. 2. c. angelicẽ hierar. tria inueniunt in substantijs spualibus, s. essentia, virtus, & opatio. Primò cõsiderabimus ea q pertinet ad essentia aie. Secundo, ea q pertinent ad virtutem siue potẽtias eius. Tertio, ea que pertinet ad operationem eius.

Circa primum duplex occurrit cõsideratio. Quarum prima est de ipsa anima secundum se. Secunda, de vnione eius ad corpus.

Circa primum quaruntur septem.

- Primo, vtrum anima sit corpus.
Secundo, vtrum aia humana sit aliquid subsistens.
Tertio, vtrum anima brutorum sit subsistens.
Quarto, vtrum anima sit, homo vel magis, homo sit aliquid compositum ex anima & corpore.
Quinto, vtrum sit cõposita ex materia & forma.
Sexto, vtrum anima humana sit incorruptibilis.
Septimo, vtrum aia sit eiusdẽ speciei cõ angelo.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum anima sit corpus.

Et cõtrac. 64. & 80. Et de anima. ar. 19. Li. 3. Phys.

Ad primum sic pceditur. Vñ q anima sit corpus. Ans. Anima n. est motor corporis, no autè est mouens no motu. Tum qa vt q nihil possit mouere nisi moueatur: qa nihil dat alteri qd no habeat, sicut qd no est calidũ, no calefacit. Tũ qa si aliqd est mouens non motu, causat motu sempiternũ, & eodẽ modo se habentẽ, vt pbatur in 8. Phys. * Qd no apper in

motu aialis. q est ab aia. Ergo aia est mouens motu. sic. à text. Sed oẽ mouens motu est corpus. ergo aia est corpus. 45. vsque ad 53. com. 2.

Præterea, Omnis cognitio fit per aliquã similitudinem. No potest autè esse similitudo corporis ad rem incorpoream. Si igitur anima no esset corpus, non posset cognoscere res corporeas.

Præterea, Mouentis ad motum oportet esse aliquem contactum. Contactus autem non est nisi corporum. Cum igitur anima moueat corpus, videtur quod anima sit corpus.

SED CONTRA est, qd Aug. * dicit 6. de Trinit. quod anima simpliciter dicitur respectu corporis, quia mole non diffunditur per spatium loci.

RESPONDEO dicendũ, q ad inquiredũ de natura animæ, oportet præsupponere, q anima dñs esse primũ principiu vitæ, in his, quæ apud nos viuunt. Animata. n. viuẽtia dicitur, res verò inanimatas vita caret. Vita autè maxime manifestatur duplici opere, scilicet cognitionis & motus. Horu autè principium antiqui philosophi imaginationẽ trãscendere no valentes, aliquod corpus ponebãt, sola corpora res esse dicentes, & q no est corpus nihil esse. Et scdm hoc animã aliquod corpus esse dicebant. Huius autem opinionis falsitas, licet multipliciter ostendi possit, tñ vno vtetur: quo è cõmuniũ & certius patet animã corpus no esse. Manifestum est enim q non quodcuq; vitalis operationis principium est anima, sic. n. oculus est anima, cum sit quoddã principium visionis. Et idẽ esset dicendum de alijs animæ instijs. Sed primum principium vitæ dicimus esse animã. Quãuis autè aliquod corp^o possit esse quoddã principiu vitæ, sicut cor est principium vitæ in animalibus: tñ no potest esse primũ principiu vitæ aliquod corpus. Manifestum est. n. q esse principium vitæ vel viuens, no conuenit corpori ex hoc q est corpus: alioquin omne corpus esset viuens aut principium vitæ. Conuenit igitur alicui corpori q sit viuens, uel etiã principium vitæ, p hoc q est tale corp^o. Quod autè est actu tale habet hoc ab aliquo principio, quod dñs actus eius. Anima igitur, quæ est primum principium vitæ no est corpus, sed corporis actus: sicut calor q est principiu calefactionis, non est corpus, sed quidam corporis actus.

AD PRIMUM ergo dicendũ, q cum omne quod mouetur, ab alio moueatur, q no pot in infinitum pcedere, necesse est dicere, q no omne mouens mouetur. Cum. n. moueri sit exire de potẽtia in actu, mouens dat id quod habet mobili, in quantum, facit ipsum esse actu. Sed sicut ostendit in 8. Physic. * est quoddã mouens penitus immobile, quod nec p se, nec p accidens mouetur: & tale mouens pot mouerẽ motum semper vniformẽ. Est aut aliud mouens, qd no mouetur per se, sed mouetur per accidens. Et pp hoc non mouet motum semper vniformem. Et tale mouens est anima. Est aut aliud mouens, quod p se mouetur, s. corpus. Et qa antiqui natural. es nihil esse credebãt nisi corpora, posuerunt, q oẽ mouens mouetur, & q anima per se mouetur, & est corpus.

AD SECUNDVM dicendũ, q no est necessarium q similitudo rei cognita sit actu in natura cognoscẽtis. Sed si aliqd sit quod prius est cognoscens in potẽtia, & postea in actu, oportet q similitudo cognita no sit actu in natura cognoscẽtis, sed in potẽtia tantũ. Sicut color no est actu in pupilla, sed i potẽtia tantũ. Vñ no oportet q in natura aia sit similitudo reru corporearum in actu, sed q sit potẽtia ad hmõl similitudines. Sed qa antiqui naturales nesciebãt distinguere inter actu & potẽtia, ponebant aiam qd corpus ad hoc q cognosceret oia corpora: & qd esset cõposita ex principijs omnium corporum.

AD TERTIVM dicendũ, q est duplex contactus, quãtuitatis & virtutis. Primo modò corpus non tangitur

Libri. 6. de Trinit. c. 6. circamedium. tom. 3. 369

III 35 45 I

Augu. lib. 10. super Genes. ad lit. c. 25.

13 Locis citatis in argum.

426

417

313

363

post. q. 63. art. 8. 7. Et art. 9. cor. col. 1. Et art. 11. cor. Et de anima art. 1. Et Ro. 5. li. 3. col. 2. * lib. 1. de aia tex. 64. co. 2.

lib. 10. de tri. c. 7. parum a medio. to. 3.

369

366

353

426

417

gitur nisi a corpore. Secundo modo corpus potest tangi a re incorporea quæ mouet corpus e.

ARTICVLVS II.

Vtrum anima humana sit aliquid subsistens.

Ad secundum sic pceditur. Videtur q anima humana non sit aliquid subsistens. Quod enim est subsistens, dicitur hoc aliquid. Aia autem non est hoc aliquid, sed compositum ex anima & corpore. Ergo anima non est aliquid subsistens.

Præterea, Omne quod est subsistens, potest dici operari. Sed anima non dicitur operari, quia vt dicitur in 1. r. de anima, dicere animam sentire, aut intelligere simile est, ac si dicat eam aliquis texere vel edificare. Ergo anima no est aliquid subsistens.

Præterea, Si aia esset aliquid subsistens, esset aliqua eius opatio sine corpore. Sed nulla est ei opatio sine corpore, nec est intelligere. Quia rã cõtingit intelligere sine phãtasmate. Phãtasma autem no est sine corpore. Ergo aia humana no est aliquid subsistens.

SED CONTRA est, quod Aug. * dicit 10. de trinit. Quisq; videt mētis naturã, & esse substantiã, & non esse corporeã, videt eos q opantur eã esse corporeã, ob hoc errare, q adiungunt ei ea, sine quib^o nullam pnt cogitare naturã. s. corporum phãtasia. Natura ergo mētis humanæ non solum est incorporea, sed etiam est substantia, scilicet aliquid subsistens.

RESPONDEO dicendũ, q necesse est dicere id quod est principiu intellectus, alicuius operationis, quod dicimus aiam hois esse quoddã principiu incorporeũ & subsistens. Manifestu est. n. q homo per intellectũ cognoscere pot naturas omnium corporu. Quod autè pot cognoscere aliqua, oportet vt nihil eorum hẽat in sua natura: qa illud qd inest ei naturaliter, impeditur cognitionẽ alioru. Sicut videmus q lingua infirmi, q in fecta est cholericõ & amaro humore, no pot percipere aliq dulce, sed oia videntur ei amara. Si igit principiu intellectuale haberet in se naturã alicuius corporis, no posset oia corpora cognoscere. Oẽ aut corpus hẽt aliquã naturã determinatã. Impossibile est igit, q principiu intellectuale sit corpus. Et similitur impossibile est q intelligat per organũ corporeũ: qa si esset natura determinate illius organi corporei, phibet cognitionẽ olium corporu. Sicut si aliqs determinatus color sit no solum in pupilla, sed eua in vase vitreo, liquor in fufus eiusdẽ coloris vñ. Ipsum igit intellectuale principiu qd dñs mens, vel intellectus hẽt operationẽ per se, cui no cõicat corpus e. Nihil aut pot per se operari, nisi quod p se subsistit. No n. est operari nisi entis in actu. Vñ eo modo aliqd operatur quo est. Propter qd no dicimus q calor calefacit, sed calidũ. Relinquitur igit, aiam humanam quæ dñs intellectus vel mens, esse aliquid incorporeum & subsistens.

AD PRIMUM ergo dicendũ, q hoc aliquid pot accipi dupliciter. Vno modo p quocũq; subsistete. Alio modo p subsistete cõpleto in natura alicuius speciei. Primo modo excludit inharẽtia accidẽtis & formæ materialis. Scdo modo excludit imperfectionẽ partis. Vnde in manu posset dici hoc aliqd pmo modo, sed non s. do modo. Sic igitur cõ aia humana sit pars speciei humanæ, pot dici hoc aliqd primo modo quasi subsistens, sed non secũdo modo. Sic. n. cõpositum ex aia & corpore dñs hoc aliquid.

AD SECUNDVM dicendũ, q verba illa Arist. dicit no secundũ ppria sniam, sed secũdu opin. illo rũ, q dicebant, q in intelligere est moueri, vt patet ex ijs q ibi p̄mittit. Vel dicendũ, q p se agere conuenit per se existenti. Sed p se existens quicq; pot dici aliqd si no sit inharẽs, vt accidens, vel vt forma materialis, et si sit pars. Sed pprie & p se subsistens dñs quod neq; est prædicto modo inharẽs, neq; est pars. Secundũ quẽ modũ oculus aut manus no posset dici

per se subsistens: & p cõsequens nec p se operatus. Vnde & operationes partiũ attribuntur toti per partes. Dicimus. n. q homo videt p oculũ, & palpat per manũ, aliter q calidũ calefacit per calorẽ: qa calor nullo modo calefacit, proprie loquẽdo. Põ igitur dici q anima intelligit, sicut oculus videt: sed magis proprie dicitur quod homo intelligat p animam.

AD TERTIVM dicendũ, q corpus requiritur ad actionẽ intellectus no sicut organũ quo talis actio exercẽtur, sed rõne obiecti e. phãtasma. n. cõparatur ad intellectũ sicut color ad visum. Sic aut indigere corpore no remouet intellectũ esse subsistete. Alioquin animal no esset aliquid subsistens: cum indigeat exterioribus sensibilibus ad sentiedũ.

ARTICVLVS III.

Vtrum anima brutorum animalium sit subsistens.

Ad tertium sic proceditur. Videtur q anima brutoru aialiu sit subsistens. Homo. n. cõparatur in genere cõ alijs aialibus. Sed anima hominis est aliquid subsistens, vt ostensum est. Ergo & anima aliorum animalium sunt subsistens.

Præterea, Similiter se habet sensitiuũ ad sensibilia sicut intellectiuũ ad intelligibilia. Sed intellectus intelligit in intelligibilia sine corpore. Ergo & sensus apprehẽdit sensibilia sine corpore. Aia aut brutoru aialiu sunt sensitiua. Ergo sunt subsistens pari rõne, qua & aia hois quæ est intellectiua.

Præterea, Brutoru animalium aia mouet corpus. Corpus autem no mouet, sed mouetur. Anima ergo bruti habet aliquã operationem sine corpore.

SED CONTRA est, qd dñs in lib. de Eccl. * dogmatib^o. Solum hoim credimus habere aiam substantiã: animalium verò animæ no sunt substantiua.

RESPONDEO dicendũ, q antiqui philosophi nullã distinctionẽ ponebãt inter sensum, & intellectũ & vtrũq; corporeo principio attribuebãt, vt dñs est. Plato aut distinxit inter intellectũ & sensum, vtrũq; tñ attribuit principio incorporeo, ponens q sicut intelligere, ita & sentire conuenit aia secundũ seipfam e. Et ex hoc sequebat, qd et aia brutoru aialiu sit subsistens. Sed Arist. * p̄sinit, qd solum intelligere inter opera aia sine organo corporeo exercet. Sentire verò & cõsequẽtes operationes aia sensitiua manifestẽ accidunt cõ aliqua corporei immutatione. Sicut in vido immutat pupilla p speciem coloris. Et idẽ apparet in alijs. Et sic manifestu est, q aia sensitiua no habet aliquẽ operationẽ propriã p seipfam, sed ois operatio sensitiuaie est cõiuncta. Ex quo relinquit, qd cõ aia brutoru aialium per se non operentur, non sint subsistens. Similiter enim vnũquodq; habet esse & operationem.

AD PRIMUM ergo dicendum, q homo etsi conueniat in genere cõ alijs animalibus, specie tamẽ differt. Differentia autem speciei attẽditur secundum differentiam formæ. Nec oportet quod omnis differentia formæ faciat generis diuersitatem.

AD SECUNDVM dicendũ, q sensitiuũ quodãmodo se hẽt ad sensibilia, sicut intellectiuũ ad intelligibilia, in quãtũ. vtrũq; est in potẽtia ad sua obiecta. Sed quodãmodo dñs simili se habet in quantum sensitiuũ patit a sensibili cõ corpis immutatione. Vñ excellẽtia sensibiliũ corripit sensum. Qd in intellectu no cõtingit. Nã intellectus in intelligẽs maxima intelligibiliũ, magis pot postmodũ intelligere minora. Si verò in intelligẽdo fatiget corp^o, hoc est p accidens, in quãtũ intellectus indiget opatione viru sensitiuaru, p quas ei phãtasmata pparatur.

AD TERTIVM dicendũ, q vis motiua est duplex. Vna que imperat motu, s. appetitiua e. Et hui^o operatio i aia sensitiua no est sine corpore, sed ita & gaudiu, & hmõl passiones sunt cõ aliqua corporei immutatione. Alia vis motiua est exequens motu per quam

353

364

2. co. c. 80. & 82. Et li. 4. c. 39. * Ar. prac.

c. 16. I. p̄: to. 3. inter opera Augusti.

Q. 50. ar. 1.

421 li. 1. de anima tex. 64 & 66. Et li. 3. tex. 6. & 7. Et li. 1. tex. 12. co. 2.

403

365 **Q**uestio 1. **Q**uestio 2. **Q**uestio 3. **Q**uestio 4. **Q**uestio 5. **Q**uestio 6. **Q**uestio 7. **Q**uestio 8. **Q**uestio 9. **Q**uestio 10. **Q**uestio 11. **Q**uestio 12. **Q**uestio 13. **Q**uestio 14. **Q**uestio 15. **Q**uestio 16. **Q**uestio 17. **Q**uestio 18. **Q**uestio 19. **Q**uestio 20. **Q**uestio 21. **Q**uestio 22. **Q**uestio 23. **Q**uestio 24. **Q**uestio 25. **Q**uestio 26. **Q**uestio 27. **Q**uestio 28. **Q**uestio 29. **Q**uestio 30. **Q**uestio 31. **Q**uestio 32. **Q**uestio 33. **Q**uestio 34. **Q**uestio 35. **Q**uestio 36. **Q**uestio 37. **Q**uestio 38. **Q**uestio 39. **Q**uestio 40. **Q**uestio 41. **Q**uestio 42. **Q**uestio 43. **Q**uestio 44. **Q**uestio 45. **Q**uestio 46. **Q**uestio 47. **Q**uestio 48. **Q**uestio 49. **Q**uestio 50. **Q**uestio 51. **Q**uestio 52. **Q**uestio 53. **Q**uestio 54. **Q**uestio 55. **Q**uestio 56. **Q**uestio 57. **Q**uestio 58. **Q**uestio 59. **Q**uestio 60. **Q**uestio 61. **Q**uestio 62. **Q**uestio 63. **Q**uestio 64. **Q**uestio 65. **Q**uestio 66. **Q**uestio 67. **Q**uestio 68. **Q**uestio 69. **Q**uestio 70. **Q**uestio 71. **Q**uestio 72. **Q**uestio 73. **Q**uestio 74. **Q**uestio 75. **Q**uestio 76. **Q**uestio 77. **Q**uestio 78. **Q**uestio 79. **Q**uestio 80. **Q**uestio 81. **Q**uestio 82. **Q**uestio 83. **Q**uestio 84. **Q**uestio 85. **Q**uestio 86. **Q**uestio 87. **Q**uestio 88. **Q**uestio 89. **Q**uestio 90. **Q**uestio 91. **Q**uestio 92. **Q**uestio 93. **Q**uestio 94. **Q**uestio 95. **Q**uestio 96. **Q**uestio 97. **Q**uestio 98. **Q**uestio 99. **Q**uestio 100.

mo quicquid; et intelligens in potentia, videtur quod anima humana participet materiam primam tanquam partem sui. **¶** 2. Præterea, in quocumque inveniunt proprietates materiae, ibi inuenitur materia. Sed in anima inveniuntur proprietates materiae, quae sunt subiecti & transmutati. Subiecti enim in scientia & virtuti; & transmutati in ignorantia & in scientia. Et de vitio ad virtutem. Ergo in anima est materia. **¶** 3. Præterea, illa quae non habent materiam, non habent causam sui esse, videtur in 8. Metaph. Sed anima habet causam sui esse: quia creatur a Deo. Ergo anima habet materiam. **¶** 4. Præterea, quod non habet materiam, sed est forma tantum, est actus purus & infinitus. Hoc autem folius Dei est. Ergo anima habet materiam. **S**ed contra est, quod Augustinus probat in 7. super Genesim ad litteram, quod anima non est facta nec ex materia corporali, nec ex materia spirituali. **R**espondeo dicendum, quod anima non habet materiam. Et hoc potest considerari dupliciter. Primo quidem ex ratione animae in communi. Est enim de ratione animae, quod sit forma alicuius corporis. Aut igitur est forma secundum se totam, aut secundum aliquam partem sui. Si secundum se totam, impossibile est quod pars eius sit materia, si dicatur materia aliquod ens in potentia tantum: quia forma in quantum forma est actus. Id autem quod est in potentia tantum, non potest esse pars actus, cum potentia repugnet actui: ut pote contra actum diuisa. Si autem sit forma secundum aliquam partem sui, illam partem dicemus esse animam, & illam materiam, cuius primo est actus, dicemus esse primum animatum. Secundo specialiter ex ratione humanae animae, in quantum est intellectiva. Manifestum est enim, quod omne quod recipitur in aliquo, recipitur in eo per modum recipientis. Sic autem cognoscitur vniuersum; sicut forma eius est in cognoscite. Anima autem intellectiva cognoscit rem aliquam suam natura absolute, puta lapidē in quantum est lapis absolute. Est igitur forma lapidis absolute forma propria ratione formale in anima intellectiva. Anima igitur intellectiva est forma absoluta, non autem aliquid compositum ex materia & forma. Si enim anima in intellectu esset composita ex materia & forma, formam rerum recipientem in ea in individualibus. Et sic non cognosceret nisi singulare, sicut accidit in potentibus sensitiuis, qui recipiunt formas rerum in organo corporali. Materia enim est principium individuationis formarum. Relinquitur ergo, quod anima in intellectu, & omnis intellectus substantia, cognoscens formas absolute, caret compositione materiae & materiae. **A**d primum ergo dicendum, quod primus actus est vniuersale principium omnium actuum, quae est in finitū virtualiter in se omnia & prae habet, ut dicit Dionysius. Vnde participatur a rebus non sicut pars, sed secundum diffusionem praesensionis ipsius. Potentia autem, cum sit receptiva actus, oportet quod actui proportionetur. Actus vero recepti qui praecedunt ad primo actu infiniti, & sunt quaedam participationes eius, sunt diuersi. Vnde non potest esse potentia vna, qui recipiat omnes actus, sicut est vniuersus actus in finitū omnes actus participatos. Alioquin potentia receptiva adaequaret potentiam actiui primi actus. Est autem alia potentia receptiva in anima intellectiva ad potentiam receptiuam materiae primae, ut patet ex diuersitate receptorum. Nam materia prima recipit formas individuales, in intellectus autem recipit formas absolutas. Vnde talis potentia in anima intellectiva existens non ostendit quod anima sit composita ex materia & forma. **A**d secundum dicendum, quod subiecti & transmutati conueniunt materiae, secundum quod est in potentia. Sicut ergo est alia potentia in intellectu, & alia potentia materiae primae: ita est alia ratio subijciendi & transmutandi

mutandi. Secundum hoc enim intellectus subijciatur scientiae, & transmutatur de ignorantia ad scientiam: secundum quod est in potentia ad species intelligibiles. **A**d tertium dicendum, quod forma est causa efficiens materiae & agens. Vnde agens in quantum reducit materiam in actum formae transmutando est ei causa efficiens. Siquid autem est forma subsistens, non habet esse per aliquid formale principium, nec habet eam transmutantem de potentia in actum. Vnde post verba praemissa Philosophus * concludit, quod in his quae sunt composita ex materia & forma: nulla est alia causa nisi motus ex potestate ad actum. Quocumque vero non habent materiam, omnia simpliciter sunt quasi verè entia aliqua. **A**d quartum dicendum, quod participatum comparat ad participat, ut actus eius. Quocumque autem forma creata per se subsistens ponatur, oportet quod participat esse: quae est ipsa vita, vel quod dicitur, participat ipsam esse: ut dicit Dionysius. c. de di. no. * Esse autem participatum finit ad capacitatem participatis. Vnde solus Deus, qui est ipse suus esse, est actus purus & infinitus. In substantiis vero intellectuales est compositum ex actu & potentia, non quod ex materia & forma, sed ex forma & esse participato. Vnde a quibusdam dicitur componi ex quo est, & quod est. ipsū. n. esse est quo aliquid est. **A**RTICVLVS VI. **V**trum anima humana sit corruptibilis. **A**d sextum sic procedit. Vnde quod anima humana sit corruptibilis. Quorum enim est simile principium & similis processus, ut esse similis finis. Sed simile est principium generationis hominum & iumentorum, quae de terra facta sunt: similis est etiam processus in virtute: quae similitur spirant oia, & nihil habet homo iumento amplius, ut dicitur in Ecclesiastico. 3. Ergo ut ibidem concluditur, vnus est interius hominis & iumentorum, & eorum vnusque conditio. Sed anima brutorum animalium est corruptibilis. Ergo anima humana est corruptibilis. **¶** 2. Præterea, quod est ex nihilo, veritabile est in nihilum: quia finis debet iudicare principium. Sed sicut dicitur Sapientia 2. Ex nihilo nati sumus. Quod verum est non solum quantum ad corpus, sed et quantum ad animam. Ergo, ut ibidem concluditur, post hoc erimus tanquam non fuimus: etiam secundum animam. **¶** 3. Præterea, Nulla res est sine propria operatione. Sed propria operatio animae, quae est intelligere eumphantasmate: non potest esse sine corpore. Nihil enim sine phantasmate intelligit anima, phantasma autem non est sine corpore, ut dicitur in libro de anima. Ergo anima non potest remanere destructo corpore. **S**ed contra est, quod Dionysius dicit * 4. c. de di. no. quod anima humana habet ex bonitate diuina, quod sunt intellectuales: & quod habeant substantialem vitam inconsumptibilem. **R**espondeo dicendum, quod necesse est dicere animam humanam, quae dicimus intellectui principium, esse incorruptibile. Dupliciter enim aliquid corrumpitur. Vno modo per se, alio modo per accidens. Impossibile est autem aliquid subsistens generari, aut corrumpi per accidens. i. aliquid generari vel corrupto. Sic enim competit alicui generari & corrumpi, sicut et esse, quod generatione acquiri, & per corruptionem amitti. Vnde quod se habet esse, non potest generari vel corrumpi nisi per se. Quae vero non subsistunt ut accidentia & formae materiales, dicuntur fieri & corrumpi per generationem & corruptionem compositorum. Ostendit esse autem supra, quod anima brutorum non sunt per se subsistentes, sed solae anima humana. Vnde anima brutorum corrumpuntur corruptis corporibus: anima autem humana non potest corrumpi, nisi per se corrumpere. Quod quod ostendit esse impossibile non solum de ipsa, sed de quolibet subsistente: quod est forma tantum. Manifestum est enim, quod id, quod secundum se conuenit alicui, est inseparabile ab ipso. Esse autem per se conuenit formae, quae est actus eius. Vnde materia secundum hoc acquiri esse in actu, quod Sum. S. Tho. Par. 1.

acquiri formam: sed hoc autem accidit in ea corruptio: quod separatur forma ab ea. Impossibile est autem quod forma separatur a seipsa. Vnde impossibile est, quod forma subsistens desinat esse. Dato est, quod anima esset ex materia & forma composita, ut quidam dicunt, adhuc oporteret ponere eam incorruptibile. Non enim inuenitur corruptio nisi ubi inuenitur contrarietas. Generationes enim & corruptiones ex contrariis & in contraria sunt. Vnde corpora caelestia, quae non habent materiam contrarietati subiectam, incorruptibilia sunt. e in anima autem intellectiva non potest esse aliqua contrarietas. Recipit enim modum sui esse. Ea verò, quae in ipsa recipiunt, sunt abique contrarietate, quae est ratione contrarietatis in intellectu non sunt contrarietatis, sed est vna scientia contrarietatis. Impossibile est ergo quod anima intellectiva sit corruptibilis. Potest enim huius rei accipi signum ex hoc, quod vniuersumque naturaliter suo modo esse desiderat. Desiderium autem in rebus cognoscentibus sequitur cognitionem. Sensus autem non cognoscit esse nisi sub hoc & nunc: sed intellectus apprehendit esse absolute, & semper omne tempus. Vnde ostendit intellectus naturaliter desiderat esse semper. Ite Naturale autem desiderium non potest esse inane. Omnis igitur intellectualis substantia est incorruptibilis. **A**d primum ergo dicendum, quod Salomon inducit rationem illam ex persona insipientium, ut exprimitur Sapientia 2. Quod ergo dicitur quod homo & alia animalia habent simile generationis principium: e verum est quantum ad corpus, similiter enim de terra facta sunt oia animalia: non autem quantum ad animam. Nam anima brutorum producit ex virtute aliqua corporea, anima verò humana a Deo. Et ad hoc significandum dicitur Genesim 1. quantum ad alia animalia. Producat terra animam viuentem. Quantum verò ad hominem dicitur, quod inspirauit in faciem eius spiraculum vitae. Et ideo concluditur Ecclesiastico 17. Reuertat puluis in terram suam, vnde erat, & spiritus redeat ad Deum, quod dedit illi. Similiter processus vitae e similis quantum ad corpus. Ad quod pertinet, quod dicitur in Ecclesiastico. Similiter spirant oia, & Sapientia 2. Fumus & flatus est in naribus nostris, &c. Sed non est similis processus quantum ad animam: quia homo intelligit, non autem animalia bruta. Vnde falsum est quod dicitur, Nihil habet homo iumento amplius. Et ideo similis est interius, quantum ad corpus: sed non quantum ad animam. **A**d secundum dicendum, quod sicut posse creati dicitur aliquid non per potentiam passiuam, sed solum per potentiam actiuam creatis, quae ex nihilo potest aliquid producere: ita cum dicitur aliquid veritabile in nihil, non importat in creatura potentia ad non esse, sed in creatore potentia ad hoc quod esse non influat. De autem aliquid corrumpibile per hoc quod inest ei potentia ad non esse. **A**d tertium dicendum, quod intelligere cum phantasmate est propria operatio animae secundum quod corpori est vnita. Separata autem a corpore habebit alium modum intelligendi simile alijs substantiis a corpore separatis: ut infra melius patebit. * Q. 89. ar. 1.

lib. 19. de ci. Dei, ca. per totum, 102. 5. **lib. 18. text. 16. to. 3.** **lib. 7. ca. 7. 8. & 9. tom. 3.** **ca. 5. inter principium & medium.** **c. 262.** **367.** **12. q. 85. art. 6. & 2. dist. 19. ar. 1. & 2. contra c. 78. & 79. & 82. & quol. 10. q. 3. art. 2. de anima. art. 54.** **369.** **262.** **lib. 2. text. 161. to. 2. * ca. 4. alii quatuor in principio.** **363.** **27.** **b. 262.** **b. 262.** **44. 265.**

338 **44.** **265.** **412 c.** **55.** **50.** **954 a.** **353.** **c.** **c.** **265.** **510.** **368.** **2. dist. 3. q. 1. ar. 6. & dist. 17. q. 3. ar. 1. Et 2. contra c. 92. & 93. fi. Et li. 4. c. 32. & de anima, ar. tic. 7.**

Cap. 7. in- sunt diuersae operationes naturales, quae ut dicit Dio-
 nisius. * 7. c. de di. no. mētes angelicę simplices & bo-
 nos intellectus hāt, nō de visibilib' cōgregātes diuī
 nā cognitionē. Cuius sūm postmodū de anima di-
 cit. Anima igitur & angelus nō sunt vnus speciei.
 Lib. 1. Pe- Respondeo dicendū, qd Orig. * posuit, oēs aīas
 riar. ex c. 5 humanas & angelos esse vnus speciei. Et hoc ideo,
 & 8. 10. 4. quia posuit diuersitatē gradus in hmōi substantijs
 inuentā, accidentalē, vt pote ex libero arb. puenientē,
 & 47. ar. 2. quod nō potest esse. Quia in sub-
 stantijs incorporeis nō potest esse diuersitas sū nume-
 rā absq; diuersitate sū speciem, & absq; naturali
 inaequalitate. Quia cū nō sint cōpositae ex materia
 & forma, sed sint formę substantēs: manifestū est
 quod necesse erit in eis esse diuersitatē in specie, e
 264. Nō. n. potest intelligi qd aliqua forma separata sit, nisi
 vna vnus spēi. Sicut si esset albedo separata, non
 posset esse nisi vna tm. Hęc. n. albedo nō differt ab
 illa nisi p hoc, qd est hui' vel illius. c. Diuersitas autē
 334. secundū speciem, semphēt diuersitatē naturalē cōco-
 mitatē. Sicut in speciebus colorū vn' est pfectior al-
 tero. Et similiter i alijs. Et hoc id: qd dicitur diuident
 tes, genus sunt sū. Cōtraria autē sunt sū pfectū
 & imperfectū: qd a principij sūctatis est priuatio &
 habitus, vt dicitur in 10. Meta. * Idē est sequere, si hmōi
 substantiā essent cōpositę ex materia & forma. Si. n.
 materia huius distinguitur a materia illius, neces-
 se est qd vel forma sit principij distinctionis mate-
 riar; vt. l. materia sint diuersę pp habitudinē ad di-
 uersas formas: & tunc seqt ad hęc diuersitas secun-
 dū speciem & inaequalitas naturalis, vel materia erit
 principij distinctionis formarū. Nec potest dici mate-
 ria hęc alia ab illa, nisi sū distinctionē quātatiuā:
 quae nō hēt locū in substantijs incorporeis, cuius-
 modi sunt angelus & aīa. Vnde non potest esse qd
 angelus & anima sint vnus speciei. Quomodo autē
 sint plures animae vnus speciei, infra ostēdetur. *
 Q. sequen- AD PRIMVM ergo dicendū, quod ratio illa
 tis. art. 2. ad 1. arg. cedit de fine proximo & naturali. Beatitudo autem
 aeterna est finis vltimus & supernaturalis.
 AD SECVDVM dicendū, qd dīa specificā vlti-
 ma est nobilissima, inquantū est maximē determi-
 nata, e p modū, quo act' est nobilior potētia. Sic autē
 intellectuale nō est nobilissimū: qd ē id determinatū
 & cōe ad multos intellectuales gradus: sicut sensibi-
 le ad multos gradus esse sensibili. Vñ sicut nō oīa
 sensibilia sunt vn' spēi, ita nec oīa intellectualia.
 AD TERTIVM dicendū, qd corpus nō est de essen-
 tia animae, sed anima ex natura sua essentia hēt qd
 sit corpori vnibilis e. Vnde nec ppter animae est in
 specie, sed cōpositum. Et hoc ipsum quod anima
 quodāmodo indiget corpore ad suā operationem
 ostendit, qd anima tenet inferiorem gradū intelle-
 ctualitatis e, quāam angelus, qui corpori nō vnitur.
 QVAESTIO LXXVI.
 De vniōne anime ad corpus in octo articulis diuisa.
 DEINDE cōsiderādū est vnione aīe ad corpus.
 ¶ Et circa hoc quæruntur octo.
 ¶ Primū, vtrum intellectuum principium vniatur
 corpori vt forma.
 ¶ Secundū, vtrū intellectuum principium numero
 multiplicetur secundū multiplicationem corpo-
 rā, vel sit vnus intellectus omnium hominum.
 ¶ Tertio, vtrum in corpore, cuius forma est princi-
 pium intellectuum, sit aliqua alia anima.
 ¶ Quarto, vtrū sit in eo aliqua alia forma substantis.
 ¶ Quinto, quale debeat esse corpus, cuius intelle-
 ctuum principium est forma.
 ¶ Sexto, vtrum tali corpori vniatur mediante ali-
 quo alio corpore.
 ¶ Septimo, vtrum mediante aliquo accidente.
 ¶ Octauid, vtrū aīa sit tota in qualibet parte corpis.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, qd intel-
 lectuum principium non vniatur corpori, vt
 forma. Dicit enim Philosophus in 3. de anima*,
 intellectus est separatus, & quod nullius corporis
 est actus. Non ergo vniatur corpori vt forma.
 ¶ 2. Præterea, Omnis forma determinatur secun-
 dum naturam materia cuius est forma. Alioquin
 nō requireret proportio inter materiā & formam.
 Si ergo intellectus vniretur corpori vt forma: cū
 omne corpus habeat determinatam naturā, seque-
 retur qd intellectus haberet determinatā naturam:
 & sic non esset omnium cognoscitius: vt ex supe-
 rioribus patet. ¶ Quod est contra rationem in telle-
 ctus. Non ergo intellectus vnitur corpori vt forma.
 ¶ 3. Præterea, Quæcunque potētia receptiua est
 actus alicuius corporis, recipit formā materialiter
 & indiuidualiter: e quia receptum est in recipien-
 te secundū modū recipientis. Sed forma rei in telle-
 ctā nō recipitur in intellectu materialiter & indi-
 uidualiter: sed magis immaterialiter & vniuersa-
 liter. Alioquin intellectus nō esset cognoscitius im-
 materialiu & vniuersaliū, sed singulariu tm: sicut
 & sensus. Intellect' ergo nō vnitur corpori vt forma.
 ¶ 4. Præterea. Eiusdē est potētia & actio. Idē. n.
 est qd potest agere, & qd agit. Sed actio intellectualis
 nō est alicuius corporis: vt ex superioribus patet. * Ergo
 nec potētia intellectualis est alicuius corporis potētia.
 Sed virt' siue potētia nō potest esse abstractior vel sim-
 plicior qd essentia a qua virtus vel potētia deriuat.
 Ergo nec substantia intellectus est corporis forma.
 ¶ 5. Præterea. Id qd sū se hēt esse, nō vnitur corpori
 vt forma, qd forma est quo aliquid est: & sic ipsum
 esse formā non est ipsius formę sū se. Sed in telle-
 ctuiū principij hēt sū se esse, & est substantis, vt su-
 pra dictum est. * Nō ergo vnitur corpori vt forma.
 ¶ 6. Præterea. Id qd inest alicui rei sū se, sem-
 per inest ei. Sed formā sū se inest vniri materiæ.
 Non. n. p accidēs aliquod, sed per essentia suam est
 actus materiæ. Alioquin ex materia & forma nō fiet
 vnū substantiā, sed accidētā. Forma ergo
 nō potest esse sine propria materia. Sed intellectuum
 principij, cū sit incorruptibile, vt supra ostēsū est*,
 remanet corpori non vnitur corpore corrupto. Ergo
 in intellectuū principij nō vnitur corpori vt forma.
 SED CONTRA, Secundum Philosophum in 8.
 Metaph. * differentia sumitur a forma rei. Sed dif-
 ferentia constituitur hominis est rationale: quod
 dicitur de homine ratione intellectui principij.
 intellectuiū ergo principium est forma hominis.
 RESPONDEO dicendū, qd necesse est dicere, qd
 intellectus, qui est intellectualis operationis princi-
 piū, sit humani corporis forma. e Illud. n. quo pri-
 mo aliquid operat, est forma eius, cui operatio attri-
 buit. Sicut quo primo sanatur corp', est sanitas:
 & quo primo scit. aīa est scia. Vnde sanitas est for-
 ma corporis, & scia aīa. Et huius rō est: quia nihil
 agit, nisi secundū qd est actus. Vñ quo aliquid est actus,
 eo agit. Manifestū est autē, qd primū, quo corpus vi-
 uit, est anima e. Et cū vita manifestetur secundū di-
 uersas operationes in diuersis gradibus, viuētū e, id,
 quo primo operamur vnū quodq; horū operū vi-
 ta, est aīa. Anima. n. est primū, quo nūrimur, &
 sentimus, & mouemur secundū locū: & similiter
 quo primo intelligim'. Hoc ergo principij, quo pri-
 mo intelligimus, siue dicat intellectus, siue aīa in-
 tellectiua, est forma corporis. Et hęc est dēmōstratio
 Arist. in 2. de Anima*. Si quis autē velit dicere, ani-
 mā intellectiua non esse corporis formā, oportet qd
 inueniat modū quo ista actio, quae est intelligere,
 sit huius hominis actio. Experit. n. vnū quicq; se-
 ipsum

369
 2. cōtra 56
 68. & 69.
 70. & 71.
 & quol. 12
 art. 10. Et
 spiritu ar.
 2. Et de a-
 nima, art.
 19. & o-
 pul. 3. ca.
 80. & c.
 7. to. 1.
 ¶ Q. prec.
 art. 2 & 5.
 366
 lib. 3. &
 text. 5. &
 36.
 Q. prec.
 art. 2.
 lib. 3. de
 aīa, text.
 28. com. 2.
 373
 410
 Q. 75. ar. 4
 Lib. 8. Me-
 taph. text.
 6. to. 1.
 353
 262
 355
 lib. 1. de
 aīa, text.
 12. com. 2.
 lib. 2. de a-
 nima, text.
 25. & 26.
 com. 2.
 265

ipsum esse, qd intelligit. Attribuit autē aliqua actio
 alicui tripliciter: vt patet p Philosoph. 5. Physic. * Df. n.
 mouere aliquid aut agere vel scdm se totū, sicut me-
 dic' sanat: aut sū partē, sicut homo videt p oculū:
 aut p accidēs, sicut dicit, qd albū adificat: qd accidit e
 dificatori esse album. Cū igitur dicimus Sortē, aut
 Platonē intelligere, manifestum est qd nō attribuit
 ei p accidēs. Attribuit. n. ei inquantū est homo, qd
 essentialiter p dicit de ipso. Aut ergo oportet dice-
 re, qd Sortes in telligit sū se totū, sicut Plato posuit,
 * dicit hōiem esse aīam intellectiua: aut oportet dice-
 re, qd intellectus sit aliqua pars Sortis. Et primū
 qd dē stare nō potest, vt supra ostēsū est: sū hoc qd ip-
 se idē homo est qd percipit se intelligere & sentire.
 Sēntire autē nō est sine corpore. Vñ oportet corp' ali-
 quod esse hōis partē. Relinquitur ergo, qd in tellect' quo
 Sortes intelligit, est aliqua pars Sortis: ita qd intel-
 lectus aliquo modo corpori Sortis vnū. Hęc autem
 vnionē Cōmētator in 3. de Anima * dicit eē p spē-
 cīe intelligibile. Quae qd ē habet duplex subiectū:
 vnū, l. intellectū possibilē, & aliud ipsa phāta smata
 qd sunt in organis corporeis. Et sic p speciem intelli-
 gibilē cōtinuat in tellectu sū possibilis corpori hui' vel
 illius hōis. Sed ista cōtinuatio vel vnio non sufficit
 ad hoc qd actio in tellectu sit actio Sortis. Et hoc pa-
 tet p similitudinē in sensu ex quo Arist. pcedit ad
 cōsiderādū ea, qd sūt in tellectu. Sic. n. se habet phā-
 ta smata ad tellectū, vt dicitur in 3. de aīa, * sicut colores
 ad visū. Sicut ergo species colorū sūt in visu, ita spe-
 cies phāta smata sūt in intellectu possibilī. Partē
 autē, qd ex hoc qd colores sūt in pariete, quorū simi-
 litudines sūt in visu, actio visus nō attribuit parie-
 ti. Nō. n. dicim' qd paries videat, sed magis qd videat.
 Ex hoc ergo, qd species phāta smata sūt in intellectu
 possibilī, nō sequit' qd Sortes, i quo sūt phāta smata
 intelligat: sed qd ipse, vel eius phāta smata intelligā-
 tur. Quid autē dē dicere voluerit, qd in tellectu vnū
 corpori vt motor ē, & sic ex in tellectu & corpore sit
 vnū, vt actio in tellectu totū attribui possit. Sed hoc
 est multipliciter vanū. Primū quidē, qd intellectus
 nō mouet corpus nisi p appetitū, cuius motus p sup-
 ponit operationē intellectus e. Nō ergo, qd mouet
 Sortes ab intellectu, iō intelligit: sed potius eōuer-
 so, qd intelligit, iō ab intellectu mouet Sortes. Scđo,
 qd cū Sortes sit quoddā indiuidū in natura, cui'
 essentia est vna cōposita ex materia & forma: si
 intellectus nō sit forma eius, sequit' qd sit pter esētia
 eius, & sic intellectus cōparabit' totū Sortē, sicut
 motor ad motū. Intelligere autē est actio qd scēs in a-
 gēte, nō autē trāsēs i alterū, sicut calefactio. Nō ergo
 intelligere potest attribui Sorti pp hoc qd est mot' ab
 intellectu. Tertio, qd actio motoris nūquā attribuit
 moto, nisi sicut in sūto, sicut actio carpētarij ferre. Si
 igit' intelligere attribuit' Sorti, qd est actio motoris ei':
 sequit' qd attribuat' ei sicut in sūto. Qd est cōtra Phi-
 losophū, * qd vult qd intelligere nō sit p in sūm corpo-
 reū. Quarto, quia licet actio partis attribuat' totū, vt
 actio oculi hōi. n. unquā trā attribuit' alij parti, nisi
 forte p accidēs. Nō. n. dicimus, qd manus videt, pp
 hoc qd oculus videt. Si ergo est intellectus & Sorte sit
 vnū, actio intellectus nō potest attribui Sorti. Si verō
 Sortes est totū qd cōponit' ex vnione in tellectus ad
 reliqua, qd sūt Sortis: & tū intellect' nō vnū alijs, qd
 sūt Sortis, nisi sicut motor: sequitur qd Sortes nō sit
 vnū simpliciter, & p cōsequēs nec ens simplr. Sic. n. ali-
 quod est ens quo & vnū. Relinquitur ergo solus modus,
 quē Aristot. * ponit, qd hic homo intelligit, qd princi-
 piū in tellectiū ē forma i ptius. Sic ergo ex ipsa ope-
 ratione in tellectu apparet, qd in tellectuū principij
 vnū corpori, vt forma. Pot' ē idē manifestari ex rō-
 ne speciei humanae. Natura. n. vnū. n. utique rei ex
 eius operatione ostēdit e. Propria autē operatio hōis

inquātū est homo, est intelligere. Per hęc. n. oīa alia
 aīalia trāscedit. Vñ & Aristot. * in lib. Ethic. in hęc
 operatione, sicut in propria hōis, vltimā felicitatē cō-
 stituit. Oportet ergo, qd hō sū illud spe. iē fortiaf, com. 5.
 qd est huius operationis principij. Sortit' autē vnū
 quodq; speciei p propria formā. Relinquitur ergo, qd
 intellectuum principium sit propria hōis forma.
 Sed considerandum est, qd quāto forma est nobi-
 lior, tāto magis dīatur materiæ corporali: & minus
 ei immēgit', & magis sua operatiōe vel virtute ex-
 cedit eā. Vñ videmus qd forma mixti corporis habet
 aliā operatiōē, qd nō causat' ex qualitibus elemē-
 taribus. Et quāto magis pcedit i nobilitate forma-
 rū, tāto magis inuenit' virtus formae materiā elemē-
 tare excedere. Sicut aīa vegetabilis plus qd forma
 elemētāris: & aīa sensibilib' plus qd aīa vegetabilis.
 Aīa autē humana ē vltima in nobilitate formarū.
 Vñ int' tū sua virtute excedit materiā corporālē, qd
 hēt aliqūā operatiōē & virtutē, in qua nullo mō
 cōicat materiā corpālē e. Et hęc virt' dicit' in tellect'.
 Est autē attēdēdum, qd si quis poneret aīam cō-
 poni ex materia & forma, nullo modo posset dicere
 aīam esse formā corporis. Cū. n. forma sit actus,
 materia verō sit ens i potētia tātū: nullo modo id,
 qd est ex materia & forma cōpositū, potest esse alteri'
 forma sū se totū. Si autē sū aliquid sui sit forma,
 id, qd est forma, dicimus aīam: & id, cui' est forma,
 dicimus primum animatum, vt supra dictum est. *
 AD PRIMVM ergo dicendū, qd sicut Philosophus 5.
 dicit i scđo Physic. * vltima formarū naturaliu, l. lib. 2. Phy-
 quā terminat' consideratio Philosophi naturalis, l. sic. text. 26.
 aīa humana, est quidē separata e, sed tū i materiā com. 2.
 Qd ex hoc pbat: qd homo ex materia gīra hōiem, 522
 & sol. Separata qd ē sū virtutē in tellectiua: qd c
 virtus in tellectiua nō est virtus alicui' organi cor-
 poralis: sicut virt' visūa ē actus oculi. Intelligere. n.
 est actus, qd nō potest exerceri p organū corporeale e, sicut
 exercet' visio. Sed in materia est inquantū ipsa
 anima, cui' est hęc virtus, est corporis forma: & ter-
 minus generationis humanae. Sic ergo Philosophus
 dicit in 3. de anima, * qd intellectus est separatus: quia
 non est virtus alicuius organi corporalis. 363
 Et per hoc patet responso ad SECVDVM &
 TERTIVM. Sufficit. n. ad hoc qd homo possit intelli-
 gere omnia per intellectum: & ad hoc qd intelli-
 ctus intelligat omnia immaterialia & vniuersalia,
 quod virtus in tellectiua non est corporis actus.
 AD QVARTVM dicendū, qd humana aīa non est
 forma i materiā corporali immerā, vel ab ea tota-
 liter cōphēsa pp suā pfectionē. Et iō nihil phibet a-
 liquā ei' virtutē nō esse corporis actum e: quamuis
 anima secundum suā essentiam sit corporis forma. 376
 AD QVINTVM dicendū, qd anima illud eē in quo
 subsistit communicat' materiæ corporali: ex qua &
 anima intellectualia sit vnū e: ita qd illud esse quod
 est totius cōpositi, est etiā ipsius animae. Quod non
 accidit in alijs formis quae non sunt substantēs. Et
 ppter hoc anima humana remanet in suo esse de-
 structo corpore e: non autem alia forma. b
 AD SEXTVM dicendū, qd sū se cōuenit animae
 corpori vniri e, sicut sū se cōuenit corpori leui esse
 fursum. Et sicut corp' leue manet quidē leue cū
 a loco ppro fuerit separātū, cūm aptitudine trā &
 inclinatione ad ppiū locū: ita aīa humana manet
 i suo esse, cū fuerit a corpore separata habēs apti-
 tudinē & inclinationē naturalē ad corporis vnionē.
 ARTICVLVS II. Primum intellectuum principium
 multiplicetur secundum multiplicationem corporum.
 DEINDE sic pceditur. Vñ, qd intellectus
 aīum principij nō multiplicetur sū multipli-
 cationē corporum, sed sit vnus intellectus in oibus
 hōibus: Nulla. n. substantia immaterialis multipli-
 catur. 370
 In frā qd,
 74. arti. 5.
 Et 2. dist.
 17. q. 2. ar.
 tic. 1. & 2.

lib. 10. E-
 thi. cap. 7.
 com. 5.
 80
 113
 362
 424
 Q. 75. ar. 1.
 lib. 2. Phy-
 sic. text. 26.
 com. 2.
 363
 tex. citato
 in argum.
 376
 382
 b
 370
 367
 368
 370
 In frā qd,
 74. arti. 5.
 Et 2. dist.
 17. q. 2. ar.
 tic. 1. & 2.

spiritu ar. 9. & 10. & de anima artic. 3. Et q. 3. c. 2. & 86. Et opusc. 16. per totum. 368. 264. Q. 77. artic. 5.

catu r h m numeru in vna specie . Anima autē humana est substantia immaterialis. Non . n . est cōposita ex materia & forma, vt supra ostēdit . * Nō ergo sunt multæ in vna specie, sed oēs hoies sunt vnus speciei . Est ergo vnus intellectus omniū hominū .

¶ 2 Præterea, Remota causa remouet effectus . Si ergo s m multiplicacionē corporū multiplicarentur animæ humane, cōsequēs vidēret q remotis corporib' multitudine animarū nō remaneret, sed ex oib' aīabus remaneret aliqd vnū solū . Qd̄ est hæreticū . Periret enim differentia præmiorum & penarum .

¶ 3 Præterea, Si intellectus meus est alius ab intellectu tuo: intellectus me' est quoddā indiuiduū, & similiter intellectus tuus . Particularia . n . sunt q̄ differunt numero: & cōueniunt in vna specie . Sed oē qd̄ recipitur in aliquo, est in eo p̄ modū recipiētis . Ergo species rerū in intellectu meo & tuo recipiuntur indiuidualiter . Quod est cōtra rationem intellectus, qui est cognoscitiuus vniuersalium .

¶ 4 Præterea, Intellectū est in intellectu intelligente . Si ergo intellectus meus est alius ab intellectu tuo, oportet q̄ aliud sit intellectu à me, & aliud sit intellectu à te: & ita erit indiuidualiter numeratū intellectū in potētia tantū, & oportebit abstrahere intentionē cōem ab vtroque: q̄ a quibuslibet diuersis cōtingit abstrahere aliqd̄ cōmune intelligibile . Qd̄ est cōtra rōnē intellectus: q̄ a sic nō vidēret distinguī intellectū à virtute imaginatiua . Vt ergo relinquit qd̄ sit vnus intellectus omnium hominū .

¶ 5 Præterea, Cūm discipulus accipit scientia m a magistro, nō pōt dici q̄ scientia magistri genere sciētiā in discipulo: q̄ a sic ēt sciētiā est forma actiua, sicut calor: qd̄ patet esse falsum . Vt ergo q̄ eadem numero sciētiā, q̄ est in magistro cōicit discipulo . Quod esse nō pōt, nisi sit vn' intellectus vtriusque . Vt ergo q̄ sit vnus intellectus discipuli & magistri, & per consequens omnium hominum .

¶ 6 Præterea, Aug. * dicit in lib. de quātitate aīæ, Si plures tantū animas humanas dixerim, ipse me ridebo . Sed maximē vī aīa esse vna quātū ad intellectum . Ergo est vnus intellectus omniū hominū .

SEP CONTRA est, q̄ Philosophus dicit in scōo Physic. q̄ sicut se hnt causæ vniuersales ad vniuersalia, ita se habent causæ particulares ad particularia . Sed impossibile est q̄ vna aīa s m specie sit diuersorū aīaliū s m specie . Ergo impossibile est, q̄ aīa intellectiua vna numero sit diuersorū s m numerum .

RASPONDRO dicendū, q̄ intellectu esse vnum oīum hoīum oīno est impossibile . Et hoc quidē patet, si s m Platonis snīam homo sit ipse intellectus . Sequeretur . n . si Sortis & Platonis est vnus intellectus tantū, q̄ Socrates & Plato sint vnus homo: & q̄ nō distinguatur ab inuicē, nisi p̄ hoc q̄ est extra essentia vtriusque: & erit tunc distinctio Sortis & Platonis nō alia, q̄ hoīs tunicati & cappati, qd̄ est oīno absurdū . Similiter etiā patet hoc esse impossibile, si s m snīam Aristot. intellectus ponatur pars seu potētia animæ . q̄ est hoīs forma . Impossibile est . n . pluriū numero diuersorū, esse vna formā: sicut impossibile est q̄ eorum sit vnum esse . Nā forma est essendi principii . Sicut etiā patet hoc esse impossibile, quocunq; modo quis ponat vnionē in intellectu ad hūc & ad illum hoīem . Manifestū est . n . q̄ si sit vnū principale agēs & duo infīa, dici poterit vnū agēs simpliciter, sed plures actiones . Sicut si vnus homo tangat diuersa duabus manibus, erit vnus tāgens, sed duo tactus . Si verō ecōuerso infīm sit vnum, & principale agēs diuersū, dicētur quidē plures agētes, sed vna actio . Sicut si multi vno fune trahant nauē, erunt multi trahētes, & vnus tractus . Si verō agens principale sit vnū, & infīm vnū, dicetur vnū agens & vna actio . Sicut cū faber vno martello per-

Libr. de quantitate animæ, c. 22. ad finem, to. 1. Lib. 1. 2. Ph. text. 38. tom. 2.

365 a

Lib. 3. de aīa . text. 52. Et lib. 7. text. 25. & 26. tom. 2.

cutit: est vnus percussus, & vna percussio . Manifestum est autē, q̄ qualitercūq; in intellectus, seu vnū seu copuletur huic vel illi hoī, in intellectu inter cetera, q̄ ad hoīem pertinent, principalitatem habet . Obediunt . n . vires sensitiuæ intellectui, & ei deseruiunt e . Si ergo poneret q̄ essent plures in intellectu, & sensus vnus duorū hoīum, puta si duo hoies haberent vnū oculū, essent quidē plures vidētes, sed vna visio . Si verō intellectus est vnus (quantūcūq; diuersificēt alia, quib' omnibus intellectus vtrius, quasi infīris) nullo modo Sortes & Plato poterunt dici nisi vnus intelligens . Et si addamus, q̄ ipsū intelligere, qd̄ est actio intellectus, non sit p̄ aliquod aliud organū, nisi p̄ ipsum intellectū, sequit vltieri, q̄ sit agens vnū & actio vna, id est, q̄ oēs hoies sint vnus intelligens, & vnū intelligere . Dico autē respectu eiusdē intelligibilis . Posset autē diuersificari actio intellectualis mea & tua p̄ diuersitatem phantasmātū: q̄ a . saluū est phantasma lapidis in me & aliud in te: si ipsum phantasma s m qd̄ est aliud in me, & aliud in te, esset forma intellectus possibilis: quia idē agens s m diuersas formas producit diuersas actiones, sicut s m diuersas formas rerum respectu eiusdē oculi sunt diuersæ visiones . Sed ipsū phantasma nō est forma intellectus possibilis, sed species intelligibilis, q̄ a phantasmātibus abstrahit . In vno autē intellectu à phantasmātibus diuersis eiusdē speciei nō abstrahitur, nisi vna species intelligibilis . Sicut in vno hoīe apparet, in quo possunt esse diuersa phantasmata lapidis: & tū ab omnibus eis abstrahit vna species intelligibilis lapidis: per quā intellectus vnū hoīs operatione vna intelligit naturā lapidis nō obstat diuersitate phantasmātū . Si ergo vnus intellectus esset oīum hoīum: diuersitates phantasmātū, q̄ sunt in hoc & in illo, nō posset causare diuersitatem intellectualis operationis hui', & illius hoīs, ut cōment. * fingit in tertio, de aīa . Li. 3. text. 5. & 36.

AD PRIMUM ergo dicēdū, q̄ licet anima intellectū nō habeat materā ex qua sit, sicut nec angelus e: tū est forma materia alieuius, quod angelo non cōuenit e . Et ideo secundū diuisionē materię sunt multæ animæ vnus speciei: multi autem angeli vnus speciei omnino esse non possunt e .

AD SECVNDVM dicendū, q̄ unumquodq; hoc modo habet unitatē, quo hēt esse, & cōsequēs idē est iudiciū de multiplicatione rei, & de esse ipsi . Manifestū est autē, qd̄ aīa intellectualis s m suū esse unit' corpori ut forma: & tū destructo corpore remanet aīa intellectualis i suo esse e . Et eadē rōne multitudinē aīarū ē s m multitudinē corporū, & tū destructis corpib' remanēt aīæ i suo esse multiplicatæ .

AD TERTIVM dicendū, q̄ indiuiduatio intelligētis, aut speciei, p̄ quā intelligit, nō excludit in eligētia vniuersalium: alioquin cū in intellectu separati sint quædā substantiæ subsistentes, & p̄ cōsequēs particulares: nō possunt vniuersalia intelligere . Sed materialitas cognoscētis & speciei, p̄ quā cognoscit, vniuersalis cognitio ē impedit e . Sicut . n . omnis actio est s m modum formæ, quā agens agit, ut calefactio s m modū caloris, ita cognitio est s m modū speciei, quā cognoscēs cognoscit . Manifestū est autem, q̄ natura cōis distinguitur, & multiplicat s m principia indiuiduantia, quæ sunt ex parte materię . Si ergo forma, p̄ quā sit cognitio, sit materialis, nō abstracta à cōditionibus materię, erit similitudo naturæ speciei, aut generis s m quod est distincta & multiplicata per principia indiuiduantia . Et ita nō poterit cognoscē natura rei in sua cōitate . Si verō species sit abstracta à cōditionib' materię indiuidualis, erit similitudo naturæ absque ijs quæ

*lib. 3. de aīa, text. 38. tom. 2.

lib. 3. de anima, text. 38. tom. 2.

79

416 424

Q. 117. artic. 1.

371

2. con. ca. 58. & de ant. ar. 17. Et quol. 1. & 4. art. 1. in intellectu est incorruptibilis, alia verō animæ, s. f. sensitiua & nutritiua, sicut corruptibile, n. & q. 4. art. 1. in intellectu est incorruptibilis, alia verō animæ, s. f. sensitiua & nutritiua, sicut corruptibile, vt ex superioribus patet. * Ergo in hoīe nō pōt esse vna essentia animæ intellectiua, & sensitiua, & nutritiua.

Q. 75. artic. 6.

lib. 10. Metaph. text. 26. tom. 3.

lib. 2. c. 3. tom. 4.

lib. 8. Metaph. text. 6. tom. 3.

lib. de Eccl. cap. 15. in prin. to. 3. sed præsupponit eam sicut materia suppositum.

quæ ipsam distinguunt & multiplicant . Et ita cognosceret vniuersum . Nec refert quantū ad hoc vtrū sit vnus intellectus vel plures: q̄ a si etiā esset vnus tantū, oporteret ipsum esse aliquē quendā, & speciem per quam intelligit esse aliquam quandam .

AD QVARTVM dicendū, q̄ s m intellectu sit vnus, sicut plures, id, qd̄ intelligit, ē vnū e . Id enim, qd̄ intelligit, nō est in intellectu scdm se, sed scdm suā similitudinē . Lapis . n . nō est in anima: sed species lapidis, vt dī in 3. de Anima . * & tū lapis est id qd̄ intelligit, nō autē species lapidis, nisi p̄ reflectio- nē intellectus supra seipsū: alioquin scientiā non essent de rebus, sed de speciebus intelligibilibus . Cōtingit . n . eidē rei diuersa scdm diuersas formas assimilari . Et quia cognitio sit s m assimilationem cognoscentis ad rē cognitā: sequit qd̄ idē a diuersis cognoscentibus cognoscit cōringit, vt patet in sensu . Nā plures vident eundē colorē scdm diuersas similitudines . Et similiter plures in intellectu intelligūt vnā rē intellectu . Sed hoc tantū interest in ter sēsū & intellectu secundū sententia Aristot. * quia res sentiunt scdm illā dispositionē, quā extra aīam habent in sua particularitate: natura autē rei, q̄ intelligitur, est quidē extra aīam, sed nō habet illū modū essendi extra aīam, scdm quē intelligitur e . Intelligitur . n . natura cōis seclusis principijs indiuiduātibus: nō autē hunc modū essendi habet extra animā . Sed scdm sententia Platonis res intellecta eo modo est extra animā, quo intelligitur e . Posuit enim naturas rerum à materia separatas .

AD QVINTVM dicēdū, quōd scientia alia est in discipulo, & alia in magistro . Quomodo autem causetur, in sequentibus ostendetur .

AD SEXTVM dicēdū, q̄ Aug. intelligit aīas nō esse plures tantū, quin vniant in vna rōne speciei.

ARTICVLVS III.

Vtrum præter animam intellectiuam sint in homine alia anima per essentiam differentes.

AD TERTIVM sic proceditur . Vt, q̄ præter aīam intellectiua sint in hoīe alia aīa p̄ essentia differentes, s. sensitiua & nutritiua . Corruptibile . n . & incorruptibile non sunt vnus substantiæ . Sed aīa intellectiua est incorruptibilis, alia verō animæ, s. f. sensitiua & nutritiua, sicut corruptibiles, vt ex superioribus patet . * Ergo in hoīe nō pōt esse vna essentia animæ intellectiua, & sensitiua, & nutritiua .

¶ 2 Si dicat q̄ anima sensitiua in hoīe est incorruptibilis, contra . Corruptibile & incorruptibile differunt scdm genus: vt dī in 10. Metaph. * Sed aīa sensitiua in equo & leone, & alijs brutis aīalibus ē corruptibilis . Si igit in hoīe sit incorruptibilis, non erit eiusdē generis aīa sensitiua in hoīe & bruto . Animal autē dī ex eo q̄ habet animā sensitiuam . Neque ergo animal erit vnum genus cōmune hoīs & aliorum animalium . Quod est inconueniens .

¶ 3 Præterea, Philosophus dicit in lib. de gener. * animalū, qd̄ embrio prius ē animal q̄ homo . Sed hoc esse nō potest, si esset eadē essentia aīa sensitiua & intellectiua . Est . n . animal p̄ aīam sensitiua, homo verō p̄ animā intellectiua . Non ergo in hoīe est vna essentia animæ sensitiua & intellectiua .

¶ 4 Præterea, Philosophus dicit in 8. Metaph. * q̄ genus sumit à materia, differētia verō à forma . Sed rōnale, qd̄ est differētia constitutiua hoīs, sumit ab anima intellectiua; animal verō dī ex hoc q̄ habet corpus animarū aīa sensitiua . Aīa ergo intellectiua cōparat ad corpus animarū, anima sensitiua, sicut forma ad materiā . Nō ergo anima intellectiua est eadē p̄ essentiam cum anima sensitiua in hoīe: sed præsupponit eam sicut materia suppositum .

SED CONTRA est, qd̄ dī in lib. de Eccl. * dog. Aug. Neque duas animas esse dicimus in hoīe vno, sicut Sum. S. Tho. Par. 1.

iacobus, & alij Syrorum scribunt vnā aīam, quæ animatur corpus, & immixta sit sanguini: & alterā spūalem, quæ rōni ministrat . Sed dicimus vnā eandē esse aīam in hoīe, quæ & corpus sua societate viuificat, & semetipsam sua ratione disponit .

RESPONDRO dicendū, q̄ Plato p̄posuit diuersas aīas esse in corpore vno: etiam scdm organa dictin ctas, quibus diuersa opera vitæ attribuebat, dicens vim nutritiua ē in hepate, cōcupiscibile in corde, cognoscentiua in cerebro . Quā qd̄ opinionē Aristot. * reprobatur in lib. de Aīa, quātū ad illas aīas partes, q̄ corporeis organis in suis operibus vtunt . ex hoc qd̄ in animalibus, q̄ decisa viuunt, in qualibet parte inueniunt diuersæ operationes aīæ, sicut sensus & appetitus . Hoc autē non esset, si diuersa principia operationū aīæ tanquā p̄ essentia diuersa diuersis partibus corporis distributa essent . Sed de intellectu sub dubio vī relinquere, vtrū sit separata ab alijs partibus aīæ solū rōne, an etiam loco . Opinio aut Platonis sustineri vtrique posset, si poneretur, q̄ aīa vnū corpus, nō vt forma, sed vt motor, vt posuit Plato . Nihil . n . incōueniēs sequit si idē mobile à diuersis motorib' moueat, præcipuē scdm diuersas partes . Sed si ponamus aīam corpori vnū sicut formā: oīno impossibile vī, plures aīas p̄ essentia differentes in vno corpore esse . Qd̄ quidē triplici rōne manifestari pōt . Primō quidē, q̄ a animal non esset simpliciter vnū, cuius essent aīæ plures e . Nihil . n . est simpliciter vnū nisi p̄ formā vnā, p̄ quam habet res esse . Ab eodē . n . habet res q̄ sit ens & q̄ sit vna . Et ideo ea q̄ denominantā diuersis formis, nō sūt vnū simpliciter, sicut homo albus . Si igit homo ab alia forma haberet q̄ sit vnū, s. ab anima vegetabilis: & ab alia forma q̄ sit animal, s. ab aīa sensibili: & ab alia q̄ sit homo, s. ab anima rōnali: sequeret q̄ homo nō esset vnū simpliciter, sicut & Aristot. argumētā cōtra Platonē in 3. Meta. * q̄ si alia esset idea animalis, & alia bipedis, nō esset vnū simpliciter animal bipes . Et p̄ hoc in 1. de aīa * cōtra ponētes diuersas animas in corpore, inquit quid cōtineat illas, id est, qd̄ faciat ex eis vnū . Et non pōt dici, q̄ vniantur p̄ corporis vnitatē: q̄ a magis anima cōtinet corpus, & facit ipsum esse vnū, q̄ ecōuerso .

Secundō hoc apparet impossibile: ex modo prædicationis . Quæ . n . sumunt à diuersis formis, prædicant ad inuicē: vel p̄ accidēs si formæ nō sint ad inuicē ordinatæ, puta cū dicimus q̄ albu ē dulce: vel si formæ sint ordinatæ ad inuicē, erit prædicatio p̄ se in scōo modo dicēdi p̄ se: q̄ a substantiæ ponitur in diffinitione prædicati, sicut superficies præambula est ad colorē . Si ergo dicamus, q̄ corpus superficialitū est coloratū, erit scd̄s modus prædicationis p̄ se . Si ergo alia forma sit à qua aliquid dī animal, & à qua aliquid dī homo, sequet q̄ vel vnū horū nō possit prædicari de altero, nisi p̄ accidēs: si istæ duæ formæ ad inuicē ordinē nō habēt, vel q̄ sit ibi prædicatio in scōo modo dicēdi p̄ se, si vna animarū sit ad aliā præambula . Vtrunq; aut horum est manifeste falsū: q̄ a animal p̄ se de hoīe prædicatur, nō p̄ accidēs: homo autē non ponit in diffinitione animalis, sed ecōuerso . Ergo oportet eandē formā esse per quā aliquid est animal, & p̄ quā aliquid ē homo . Alioquin homo nō verē esset id qd̄ est animal: vt sic animal p̄ se de hoīe prædicetur . Tertio apparet hoc esse impossibile, p̄ hoc q̄ vna operatio animæ cū fuerit intentā, impedit aliā . Qd̄ nullo modo cōtingeret, nisi principii actionū esset p̄ essentiam vnum .

Sic ergo dicendū, q̄ eadē numero est aīa in hoīe sensitiua, & intellectiua & nutritiua . Quō aut hoc cōiungat, de facili cōsiderari pōt, si quis differentias specierū, & formarū attendat . Inueniuntur enim rerum species, & formæ differre ab inuicem secundum

Ita refert Arist. li. 1. de anima, tex. 90. Et cognoscitiua in cerebro. Quā qd̄ opinionē Aristot. * reprobatur in lib. de Aīa, quātū ad illas aīas partes, q̄ corporeis organis in suis operibus vtunt . ex hoc qd̄ in animalibus, q̄ decisa viuunt, in qualibet parte inueniunt diuersæ operationes aīæ, sicut sensus & appetitus . Hoc autē non esset, si diuersa principia operationū aīæ tanquā p̄ essentia diuersa diuersis partibus corporis distributa essent . Sed de intellectu sub dubio vī relinquere, vtrū sit separata ab alijs partibus aīæ solū rōne, an etiam loco . Opinio aut Platonis sustineri vtrique posset, si poneretur, q̄ aīa vnū corpus, nō vt forma, sed vt motor, vt posuit Plato . Nihil . n . incōueniēs sequit si idē mobile à diuersis motorib' moueat, præcipuē scdm diuersas partes . Sed si ponamus aīam corpori vnū sicut formā: oīno impossibile vī, plures aīas p̄ essentia differentes in vno corpore esse . Qd̄ quidē triplici rōne manifestari pōt . Primō quidē, q̄ a animal non esset simpliciter vnū, cuius essent aīæ plures e . Nihil . n . est simpliciter vnū nisi p̄ formā vnā, p̄ quam habet res esse . Ab eodē . n . habet res q̄ sit ens & q̄ sit vna . Et ideo ea q̄ denominantā diuersis formis, nō sūt vnū simpliciter, sicut homo albus . Si igit homo ab alia forma haberet q̄ sit vnū, s. ab anima vegetabilis: & ab alia forma q̄ sit animal, s. ab aīa sensibili: & ab alia q̄ sit homo, s. ab anima rōnali: sequeret q̄ homo nō esset vnū simpliciter, sicut & Aristot. argumētā cōtra Platonē in 3. Meta. * q̄ si alia esset idea animalis, & alia bipedis, nō esset vnū simpliciter animal bipes . Et p̄ hoc in 1. de aīa * cōtra ponētes diuersas animas in corpore, inquit quid cōtineat illas, id est, qd̄ faciat ex eis vnū . Et non pōt dici, q̄ vniantur p̄ corporis vnitatē: q̄ a magis anima cōtinet corpus, & facit ipsum esse vnū, q̄ ecōuerso .

372

373

Li. 3. text. 20. tom. 3. * Lib. 1. de aīa, text. 90. tom. 2.

359
I. 8. text.
10. to. 3.
lib. 2. de
anima.
text. 30. &
31. tom. 2.

etiam perfectius & minus perfectius. Sicut in re-
ordine animata perfectiora sunt inanimatis, &
animalia plantis, & homines animalibus brutis. Et in
singulis horum generum sunt gradus diversi. Et ideo
Aristoteles in 8. Metaph. * assimilatur species rerum nume-
ris, quod differunt specie secundum additionem, vel subtractionem
non vitiat. Et in 2. de anima, comparat diversas animas
speciebus figurarum, quarum una continet aliam: sicut
pentagonum continet tetragonum, & excedit. Sic igitur
anima intellectiva continet in sua virtute quod dicitur anima
sensitiva brutorum, & nutritiva plantarum. Sicut ergo
superficies, quae habet figuram pentagonam, non per aliam
figuram est tetragona, & per aliam pentagona (quia
superfuerit figura tetragona, ex quo in pentagona
continetur) ita nec per aliam animam anima est homo,
& per aliam animal, sed per unam & eandem.

AD PRIMUM ergo dicitur, quod anima sensitiva
non habet incorruptibilitatem ex hoc quod est sensitiva,
sed ex hoc quod est intellectiva, et incorruptibilitas de-
bet. Quia ergo anima est sensitiva tunc corruptibilis est: i-
quod verum est sensitivo intellectum habet, est incorru-
ptibilis. Licet enim sensitivum incorruptionem non det,
tamen incorruptionem in intellectu auferre non potest.

AD SECUNDUM dicitur, quod forma non collocatur
in genere vel in specie, sed composita. Homo autem
corruptibilis est, sicut & alia animalia. Unde differentia
secundum corruptibile & incorruptibile, quae est ex
parte formarum, non facit hominem secundum ge-
neris ab aliis animalibus differre.

AD TERTIUM dicitur, quod prius embrio habet
animam, quae est sensitiva tantum. Quia ablata
aduenit perfectior anima, quae est simul sensitiva
& intellectiva, ut infra plenius ostendetur.

AD QUARTUM dicitur, quod non oportet secundum diuersas
rationes vel intentiones logicas, quod consequuntur
modum intelligendi, diuersitate in rebus naturalibus
accipere: quia ratio una & idem secundum diuersos modos ap-
prehendere potest. Quia igitur, ut dictum est, anima intel-
lectiva virtute continet id, quod sensitiva habet, & ad-
huc amplius, potest seorsum ratio considerare quod prius
ad virtutem sensitivam, quae quoddam imperfectum & ma-
teriale est. Et quia hoc inuenit commune homini & aliis
animalibus: ex hoc ratione generis format. Id vero in quo
anima intellectiva sensitivam excedit, accipit quasi for-
male & completivum, & ex eo format differentiam hominis.

ARTICULVS IIII.

AD PRIMUM sic proceditur. Vnde, quod in hoc sit
alia forma praeter animam intellectivam. Dicitur enim
Philosophus in 3. de Anima, * quod anima est actus cor-
poris Physici potentia vita habentis. Comparat igitur ani-
ma ad corpus, sicut forma ad materiam. Sed corpus habet
aliquam formam substantialem, per quam corpus. Ergo ante
animam praeditur in corpore aliqua forma substantialis.

¶ 1. Praeterea, Homo & quodlibet animal est mouens
seipsum. Omne autem mouens seipsum diuiditur in
duas partes: quarum una est mouens, & alia est mota,
ut probatur in 8. Physic. * Pars autem mouens est anima. Ergo
oportet quod alia pars sit talis quae possit esse mota. Sed
materia prima non potest moueri, ut dicitur in 5. Physic.
scilicet sit ens solum potentia: quoniam omne quod mouetur
est corpus. Ergo oportet, quod in hoc, & in quolibet animali
sit alia forma substantialis per quam constituitur corpus.

¶ 2. Praeterea, Ordo in formis attenditur secundum habi-
tudinem ad materiam primam. Prius enim, & posterius dicitur
comparatione ad aliquod principium. Si ergo non esset in
homine aliqua forma substantialis praeter animam rationem
habentem, sed immediate materiae primae inhereret, seque-
retur quod esset in ordine imperfectissimam forma-
tionem, quae immediate inheret materiae.

¶ 3. Praeterea, Corpus humanum est corpus mixtum.
Materia autem non fit secundum materiam tantum, quia tunc

esset corruptio sola. Oportet ergo quod remaneat forma
elementorum in corpore mixto, quae sunt formae
substantiales. Ergo in corpore humano sunt aliae
formae substantiales praeter animam intellectivam.

SED CONTRA, Vnde rei esse vniuersae substantiale.
Sed forma substantialis dat esse substantiale. Ergo
vniuersae rei est vna tantum forma substantialis. Ani-
ma autem est forma substantialis hominis. Ergo
impossibile est quod in homine sit aliqua alia forma
substantialis, quam anima intellectiva.

RESPONDEO dicendum, quod si poneretur anima intellecti-
ua non vniuersae corpori vt forma, sed solum vt motor, ut
Platonem posuerunt, necesse esset dicere, quod in homine
esset alia forma substantialis, per quam corpus ab anima
mobile in suo esse constitueretur. Sed si anima intel-
lectiva vniuersae corpori vt forma substantialis, sicut su-
pra iam diximus: impossibile est, quod aliqua forma
substantialis praeter eam inueniatur in homine.

Ad cuius evidentiam considerandum est, quod forma sub-
stantialis in hoc a forma accidentalibus differat: quia for-
ma accidentalibus non dat esse simpliciter, sed esse tale est. Si-
cut calor facit suum subiectum non simpliciter esse, sed esse
calidum. Et ideo cum aduenit forma accidentalibus, non dicitur
aliquid fieri vel generari simpliciter, sed fieri tale, aut ali-
quo modo se habere. Et similiter cum recedit forma
accidentalibus, non dicitur aliquid corrumpi simpliciter, sed esse
quod. Forma autem substantialis dat esse simpliciter. Et ideo
per eius aduentum dicitur aliquid simpliciter generari, et per
eius recessum simpliciter corrumpi. Et per hoc antiqui
naturalis, quod posuerunt materia prima esse aliquid
ens actus, puta ignem, aut aerem, aut aliquid huiusmodi: dixere
run quod nihil generatur aut corrumpitur simpliciter, sed
omne fieri statuerunt alterari, vt dicitur in 1. Physic. * Si igitur
ita esset, quod praeter animam intellectivam praeteristeret
quodcumque alia forma substantialis in materia, per quam
subiectum animae esset ens actus, sequeretur quod anima
non daret esse simpliciter: & per consequens quod non esset
forma substantialis, & quod aduentum animae, non esset
generatio simpliciter, sed solum secundum quod. Quae sunt
manifeste falsa. Unde dicendum est, quod nulla alia forma
substantialis est in homine, nisi sola anima intellectiva,
& quod ipsa sicut virtute continet omnes sensitivam &
nutritivam, ita virtute continet omnes inferiores formas:
& facit ipsa sola quod in imperfectiores forme in alijs
faciunt. Et similiter dicitur de anima sensitiva in
brutis, & de nutritiva in plantis: & vniuersaliter de
omnibus perfectioribus respectu imperfectarum.

AD PRIMUM ergo dicitur, quod Aristoteles non dicit
animam esse actum corporis tantum, sed actum corporis
Physici organici potentia vitam habentis, & quod talis
potentia non abiicit animam. Unde manifestum est, quod in
eo, cuius anima dicitur actus, est anima includit: eo modo
loquendi, quo calor est actus calidi, & lumen est actus
lucidi: non quod seorsum sit lucidum sine luce, sed quod est lu-
cidum per lucem. Et similiter dicitur, quod anima est actus corpo-
ris, & quod anima, & est corpus, & est organicum, & est
potentia vitam habens. Sed actus primus dicitur respectu
actus secundum, qui est operatio. Talis enim potentia
est non abiiciens, id est non excludens animam.

AD SECUNDUM dicitur, quod anima non mouet
corpus per esse suum, secundum quod vniuersae corpori vt
forma: sed per potentiam motuam, cuius actus pre-
supponit iam corpus effectum in actu per animam: vt
sic anima secundum vim motuam sit pars mouens,
& corpus anima tantum sit pars mota.

AD TERTIUM dicitur, quod in materia considerantur
diuersi gradus perfectionis: sicut esse, viuere, sentire,
& intelligere. Semper autem secundum superueniens priori
perfectius est. Forma ergo, quae dat solum primum gradum
perfectionis materiae, est imperfectissima: sed forma,
quae dat primum, & secundum, & tertium, & sic deinceps,
est perfectissima: & tamen materiae immediata.

375
Art. 1. hu-
ius quaest.

382
li. 8. meta.
text. 10.
to. 3.

388
lib. 1. Phy-
sic. text. 31.
tom. 2.

393
lib. 3. de a-
nima text.
4. & 5. to. 2.

398
lib. 5. Phy-
sic. text. 8.
tom. 2.

403
lib. 3. de a-
nima text.
4. & 5. to. 2.

408
lib. 3. de a-
nima text.
4. & 5. to. 2.

413
lib. 3. de a-
nima text.
4. & 5. to. 2.

li. 3. de ce-
lo, text. 67.

li. 8. meta.
text. 10.
to. 3.

373
1. dist. 8. q.
5. art. 3. 2.
& 2. dist. 1.
q. 2. art. 5.
Et mal. q.
5. ar. 5. cor.
& (pi. ar. 7
& de ani-
ma, art. 8.

lib. 3. de a-
nima text.
4. & 5. to. 2.

lib. 3. de a-
nima text.
4. & 5. to. 2.

lib. 3. de a-
nima text.
4. & 5. to. 2.

lib. 3. de a-
nima text.
4. & 5. to. 2.

lib. 3. de a-
nima text.
4. & 5. to. 2.

AD QUARTUM dicitur, quod anima posuit formas
substantiales elementorum in tegras remanere in mix-
to: mixtionem autem fieri secundum quod contrariae qualitates
elementorum reducuntur ad medium. Sed hoc est impos-
sibile. Quia diuersae formae elementorum non possunt
esse nisi in diuersis partibus materiae. Ad quarum di-
uersitatem oportet intelligi dimensiones, siue quibus ma-
teria diuisibilis esse non potest. Materia autem dimensio-
nibus subiecta non inuenitur nisi in corpore. Diuersa autem
corpora non possunt esse in eodem loco. Unde sequitur, quod ele-
menta sunt in mixto distincta secundum situm. Et ita non erit
vera mixtio, quae est secundum totum: sed mixtio ad sensum,
quae est secundum minima iuxta se posita. Auer. autem po-
nit in 3. de caelo, * quod forma elementorum per se sui im-
perfectio sunt mediae inter formas accidentales,
& substantiales. Et ideo recipiunt magis & minus. Et
ideo remittuntur in mixtione: & ad medium reducuntur,
& constituntur eis vna forma. Sed hoc est et magis
impossibile. Nam esse substantiale cuiuslibet rei in
indivisibili consistit: & omni additione & subtractione va-
riatur species, sicut in numeris: vt dicitur in 8. Meta. * Unde
impossibile est, quod forma substantialis quaeque recipiat
magis & minus. Nec minus est impossibile aliquid
esse medium inter substantiam & accidentem. Et ideo dicitur esse
secundum philosophum in 1. de generat. * quod forma elemen-
torum manent in mixto non actu, sed virtute. Manent enim
qualitates propriae elementorum, licet remissae, in quibus
est virtus formarum elementarium. Et huiusmodi qualitas mix-
tionis est propria dispositio ad formam substantialem corpo-
ris mixti, puta formam lapidis vel aëris cuiuscunque.

ARTICULVS V.

AD PRIMUM sic proceditur. Vnde, quod anima in-
tellectiva inconuenienter tali corpori vniatur.

¶ 1. Praeterea, Anima intellectiva est forma maxi-
me immaterialis. Cuius signum est, quod habet opera-
tionem, in qua non dicitur materia corporalis. Sed
quod quod est subtilius, tanto minus habet de ma-
teria. Ergo anima debet esse subtilissimo corpori vni-
ri, puta igni, & non corpori mixto & terrestri magis.

¶ 2. Praeterea, Cuius forma sit principium speciei, ab vna
forma non prouenit diuersae species. Sed anima intel-
lectiva est vna forma. Ergo non debet vniuersae corpori,
quod componitur ex partibus dissimilium specierum.

¶ 3. Praeterea, Perfectior forma debet esse per-
fectius susceptibile. Sed anima intellectiva est perfectis-
sima animarum. Cum igitur aliorum animalium corpora habeant
naturalem in situ tegumentum, puta pilorum loco vestium, &
unguium loco calciamenorum: habeant et arma natu-
raliter sibi data, sicut unguis, dentes, & cornua: er-
go vniuersae anima intellectiva non debuerit vniuersae cor-
pori imperfecto tanquam talibus auxilijs priuato.

SED CONTRA est, quod dicitur Philosophus in 3.
de Anima, * quod anima est actus corporis Physici
organici, potentia vitam habentis.

RESPONDEO dicendum, quod cum forma non sit per
materiam, sed potius materia per formam: ex forma
oportet rationem accipere quare materia sit talis, &
non econuerso. Anima autem intellectiva sicut supra habi-
tum est, est natura ordinem in finem gradum in sub-
stantijs intellectualibus tenet: in finem, quod non habet natu-
raliter sibi inditam notionem veritatis, sicut angeli: et
sed oportet, quod ea colligat ex rebus diuisibilibus per
via sensus: vt Dion. * dicit 7. c. de diu. no. Natura
autem nulli deest in necessarijs. Unde oportuit, quod anima
intellectiva non solum haberet virtutem in intelligendi,
sed et virtutem sentiendi. Et actio autem sensus non fit
sine corporeo infuso, et oportuit igitur animam intel-
lectivam corpori vniuersae, quod possit esse conueniens orga-

num sensus. Omnes autem alij sensus fundantur supra ta-
ctum. Ad organum autem tactus requiritur, quod sit me-
dium inter contraria, quae sunt calidum & frigidum, hu-
midum & siccum, & similia, quorum est tactus apprehen-
sivus. Sic enim est in potentia ad contraria, & potest ea
sentire. Unde quanto organum tactus fuerit magis re-
ductum ad aequalitatem complexionis: tanto perceptibili-
or erit tactus. Anima autem intellectiva habet comple-
tissimam virtutem sensitivam: quia quae est inferioris: pra-
existit perfectius in superiori: vt dicit Dion. in lib.
de diu. no. Unde oportuit corpus cui vniuersae anima
intellectiva, esse corpus mixtum in ter oia alia magis
reductum ad aequalitatem complexionis. Et per hoc ho-
mo in ter oia animalia melioris est tactus. Et inter
ipso homines, quod sunt melioris tactus, sunt melioris
intellectus. Cuius signum est, quod molles carne bene
aptos mente videmus, vt dicitur in secundo de Anima. *

AD PRIMUM ergo dicitur, quod haec obiectionem
aliquis forte vellet euadere per hoc, quod diceret corpus
hominis a peccato incorruptibile fuisse. Sed haec
ratio non est sufficiens. Quia corpus hominis a pe-
ccato immortale fuit non per naturam, sed per gratiam
diuinam donum: alioquin immortalitas eius per pe-
ccatum sublata non esset, sicut nec immortalitas demo-
nis. Et ideo aliter dicendum est, quod in materia duplex
conditio inuenitur. Vna, quae eligat ad hoc quod sit con-
ueniens formae aliae, quae ex necessitate consequitur
priori dispositione. Sicut artifex ad formam ferrum eli-
git materiam ferream aptam ad secundum dura. Sed quod
dentes ferrum hebetari possint, & rubiginem contrahere,
sequitur ex necessitate materiae. Sic igitur & anima
intellectiva debet corpus, quod sit equalis complexionis.
Ex hoc autem de necessitate materiae sequitur quod sit cor-
ruptibile. Si quis vero dicat, quod Deus potuit haec ne-
cessitatem vitare, dicendum est, quod in constitutione rerum
naturalium non considerat quid Deus facere possit:
sed quid naturae rerum conueniat, vt Aug. * dicit 2.
super Gen. ad lite. Prouidit tamen Deus adhiben-

do remedium contra mortem per gratiam donum. paulo post
principium,

AD SECUNDUM dicitur, quod anima intellectiva
non debet corpus per ipsam intellectualem operatio-
nem secundum se, sed per sensitivam virtutem, quae requirit or-
ganum aequaliter complexionatum. Et ideo oportet
talem intellectivam tali corpori vniuersae, & non sim-
plici elemento vel corpori mixto in quo excederet
ignis secundum quantitatem: quia non posset esse aequalitas
complexionis per excedentem ignis actiuam virtutem.
Habet autem hoc corpus equaliter complexionatum quan-
dam dignitatem, per hoc quod est remotum a contrarijs.
In quo quodammodo assimilatur corpori caelesti.

AD TERTIUM dicitur, quod partes animalis, vt
oculus, manus, caro, & os, & huiusmodi, non sunt in spe-
cie, sed totum. Et ideo non potest dici proprie loquendo, quod
sint diuersarum specierum, sed quod sint diuersarum dis-
positionum. Et hoc coepit anima intellectiva, quae qua-
uis sit vna secundum essentiam, tamen propter sui perfectionem
est multiplex in virtute. Et ideo ad diuersas
operationes indiget diuersis dispositionibus in partibus
corporis cui vniatur. Et per hoc videmus, quod ma-
ior est diuersitas partium in animalibus perfectis,
quam in imperfectis, & in his quam in plantis.

AD QUARTUM dicitur, quod anima intellectiva,
quia est vniuersae complexionis, habet virtutem
ad infinita. Et ideo non potuerunt sibi determi-
nari a natura vel determinate existimationes natu-
rales, vel esse determinata auxilia, vel defensionum vel
tegumentorum sicut alij animalibus, quorum anima habent
apprehensionem & virtutem ad aliqua particularia
determinata. Sed loco horum oium homo habet natu-
raliter rationem & manus: quae sunt organa organo-
rum: quia per ea homo potest sibi preparare instru-
menta infinitorum modorum, & ad infinitos effectus.

457
c

457
a

li. 2. de a-
nima, text.
94. to. 2.

* li. 2. sup.
Gen. ca. 1.
paulo post
principium,
to. 3.

455
c

337

b 306

458
b

sed materia prima est sua potentia. ergo multo magis anima.

¶ 3 Præterea, Forma substantialis est simplicior quam accidentalis. Cuius signum est, quod forma substantialis non inrendit vel remittit, sed in indivisibili consistit. Forma autem accidentalis est ipsa sua virtus. Ergo multo magis forma substantialis, quæ est anima.

¶ 4 Præterea, Potentia sensitiva est qua sentimus, & potentia intellectiva qua intelligimus. Sed id, quo primo sentimus & intelligimus, est anima secundum Philosophum in 2. de anima. Ergo anima est superior potentia, non est de essentia rei, est accidentis. Si ergo potentia anima est præ essentiali eius sequitur quod sit accidentis. Quod est 3. Aug. in 9. de Trin. ubi dicit, quod anima non sunt in anima sicut in subiecto, ut color aut figura in corpore, aut vlla alia qualitas, aut quantitas. Quicquid enim tale est, non excedit subiectum in quo est. Mens autem potest et alia amare & cognoscere.

¶ 5 Præterea, Forma simplex subiectum esse non potest. Anima autem est forma simplex, cum non sit composita ex materia & forma, ut dicitur. Non ergo potentia anima potest esse in ipsa sicut in subiecto.

¶ 6 Præterea, Accidens non est principium substantialis distinctionis, sed sensibile & rationale sunt substantialia differentia, & sumuntur à sensu & ratione: quod sunt potentia anima. Ergo potentia anima non sunt accidentia. Et ita videtur, quod potentia anima sit eius essentia.

SEDCONTRA est, quod Dion. dicit 11. c. celestium hierar. quod celestes spiritus diuiduntur in essentia, virtute & operatione. Multo igitur magis in anima aliud est essentia, & aliud virtus, siue potentia.

RESPONDEO dicendum, quod impossibile est dicere, quod essentia anima sit eius potentia: licet hoc quod posuerint. Et hoc dupliciter ostenditur quod præ sensum. Primo, quia cum potentia & actus diuiduntur ens, & quodlibet generis: oportet quod ad idem generis referatur potentia & actus: & idem, si actus non est in genere subiecti, potentia quod dicitur ad illud actum, non potest esse in genere subiecti. Operatio autem anima non est in genere subiecti, sed in solo Deo, cuius operatio est eius substantia. Vnde Dei potentia, quod est operationis principium, est ipsa Dei essentia. Quod non potest esse verum neque in anima, neque in aliqua creatura, ut supra est de Angelo dictum est. Sed hoc est impossibile apparet in anima, nam anima secundum suam essentiam est actus. Si ergo ipsa essentia anima esset immediatus operatio principium, semper hinc actu esset, haberet operam vite, sicut semper hinc actum actu esset viuus. Non iniquum est forma est actus ordinatus ad vltiore actum, sed est vltimus terminus generationis. Vnde quod sit in potentia adhuc ad alium actum, hoc non competit ei secundum suam essentiam, inquam est forma, sed secundum suam potentiam. & sic ipsa anima secundum quod subest sua potentia, dicitur actus primus ordinatus ad actum secundum. Inuenitur autem hinc anima non semper esse in actu operam vite. Vnde est in diffinitione anime dicitur, quod est actus corporis potentia vitam habentis, que tamen potentia non abiicit animam. Relinquitur ergo, quod essentia anime non est eius potentia. Nihil enim est in potentia secundum actum, inquam est actus.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod Aug. loquitur de mente secundum quod noscitur se, & amat se. Sic ergo notitia & amor inquam referuntur ad ipsam, ut cognita & amata, substantialiter vel essentialiter sunt in anima, quia ipsa substantia vel essentia anime cognoscitur & amatur. Et similiter intelligendum est quod alibi dicitur: quod sunt vna vita, vna mens, vna essentia. Vel sicut quod dicitur, hæc locutio verificatur secundum modum, quo totum potestati dicitur de suis partibus, quod medium est inter totum vniuersale, & totum integrale. Totum enim vniuersale adest cuilibet parti secundum totam suam essentiam & virtutem, vniuersaliter homini & equo, & idem proprie de singulis partibus predicatur. Totum verò integrale non est in qualibet parte, neque secundum totam essentiam,

neque secundum totam virtutem. Et ideo nullo modo de singulis partibus predicatur. Sed aliquo modo licet improprie de omnibus simul: ut si dicamus quod partes rectum & fundamentum sunt domus. Totum verò potentiale adest singulis partibus secundum totam suam essentiam, sed non secundum totam virtutem. Et ideo quodammodo potest predicari de qualibet parte, sed non ita proprie, sicut totum vniuersale. Et per hunc modum Aug. dicit, quod memoria, intelligentia, & voluntas sunt vna anima essentia.

AD SECUNDUM dicendum, quod actus, ad quem est in potentia materia prima, est substantialis forma. Et ideo potentia materia non est aliud quod eius essentia.

AD TERTIUM dicendum, quod actio est composita, sicut & esse. Existens enim est agere. Compositum autem per formam substantialem habet esse substantialiter, per virtutem autem, quod consequitur formam substantialem operatur. Vnde sic se habet forma accidentalis actiua ad formam substantialem agentis, ut calor ad formam ignis, sicut se habet potentia anima ad animam.

AD QUARTUM dicendum, quod hoc ipsum quod forma accidentalis est actionis principium, habet formam substantialem. Et idem forma substantialis est primum actio nis principium, sed non proximum. Et secundum Philosophum, dicitur, quod id, quod intelligimus & sentimus, est anima.

AD QUINTUM dicendum, quod si accidens accipitur secundum quod diuiditur contra substantiam, sic nihil potest esse medium inter substantiam & accidens, & quod diuiduntur secundum affirmationem & negationem. Secundo esse in subiecto, & non esse in subiecto. Et hoc modo cum potentia anima non sit eius essentia, oportet quod sit accidentis: & est in se ipsa specie qualitatis. Si verò accipiat accidentis secundum quod non vniuersale, vniuersale, sicut aliquid esse medium inter substantiam & accidens. Quia ad substantiam pertinet quicquid est essentialis rei. Non autem quicquid est extra essentiam, potest sic dici accidentis, sed solum id, quod non causatur ex principijs essentialibus speciei. Proprium enim non est de essentia rei, sed ex principijs essentialibus speciei causatur. Vnde medium est inter essentiam & accidens, sicut dictum est. Et hoc modo potentia anima potest dici medium inter substantiam & accidens, quod proprie accipitur naturales. Quod autem Augustinus dicit, quod notitia & amor non sunt in anima sicut accidentia in subiecto, intelligitur secundum modum predictum, quod proprie comparantur ad animam, non sicut ad amatum & cognoscendum, sed proprie comparantur ad eam sicut ad amatum & cognatum. Et hoc modo procedit sua probatio. Quia si amor esset in anima amata sicut in subiecto, sequeretur quod accidens transscenderet suum subiectum, sicut et alia sint amata per animam.

AD SEXTUM dicendum, quod anima licet non sit composita ex materia & forma, habet tamen aliquid de potentia ad mixtum: ut supra dictum est. Et ideo potest dici subiectum accidentis. Propositio autem inducta locum habet in Deo, qui est actus purus. In qua materia Boetius eam introducit.

AD SEPTIMUM dicendum, quod rationale & sensibile, prout sunt differentia, non sunt in potentia sensus & rationis: sed ab ipsa anima sensitua & rationali. Quia tamen formæ substantiales, quæ secundum se sunt nobis ignote, innotescunt per accidentia, nihil prohibet interdum accidentia loco differentiarum substantialium poni.

ARTICVLVS II.

Vtrum sint plures potentie anime.

AD SECUNDUM sic proceditur. Vnde quod non sint plures potentie anime. Anima enim intellectiva maxime ad diuinam similitudinem accedit: sed in Deo est vna & simplex potentia: ergo & in anima intellectiva.

¶ 2 Præterea, Quanto virtus est superior, tanto est magis vnita: sed anima intellectiva excedit omnes alias formas in virtute: ergo maxime debet habere vnam virtutem, seu potentiam.

Loco cita to in arg.

276

Li. 2. de anima tex.

24. to. 2.

372

368

174

In solu. ad 1. arg.

Q. 75. ar. 5.

Loco cita to in arg.

389

378

2. cõ. 7.

3. Et 1. li. de anima

1. 2. fi.

¶ 3 Præ-

¶ 5 Præterea, Operari est existentis in actu. Sed eandem essentiam animam habet esse secundum diuersos gradus perfectionis, ut supra habetur. Ergo per eandem potentiam animam operatur diuersas operationes diuersorum graduum.

SEDCONTRA est, quod Philosophus in 2. de anima ponit plures animam potentias.

RESPONDEO dicendum, quod necesse est ponere plures animam potentias.

Ad cuius euidentiam considerandum est, quod sicut Philosophus dicit in 2. de coc. quæ sunt in rebus in anima, non possunt consequi perfectam bonitatem, sed aliquid imperfectam consequuntur paucis motibus. Superiora vero hinc ad ipsam perfectam bonitatem motibus multis. Hinc autem superiora sunt, quæ ad ipsam perfectam bonitatem motibus paucis. Summa verò perfectio inuenitur in his, quæ ab his motibus perfectam possident bonitatem. Sicut in similitudine est dispositio quod non potest perfectam consequi sanitate, vel aliquam modicam consequi paucis remedijs. Melius autem dispositus est quod potest perfectam consequi sanitate, sed remedijs multis: & adhuc melius qui remedijs paucis: optimum est autem qui absque remedio perfectam sanitatem habet. Dicitur ergo, quod res, quæ sunt infra hoitem, quædam particularia bona consequuntur. Et ideo quædam paucas & determinatas operationes habet & virtutes. Homo autem potest consequi vniuersalem & perfectam bonitatem: quia potest ad ipsam beatitudinem. Est tamen in ultimo gradu, secundum naturam, cuius quibus competit beatitudo. Et ideo multis & diuersis operationibus & virtutibus indiget anima humana. Angelis verò minor diuersitas potentiarum competit. In Deo verò non est aliqua potentia vel actio præter eius essentiam. Est & alia ratio quare anima humana abundat diuersitate potentiarum, videlicet quia est in confinio spiritualium & corporalium creaturarum. Et ideo concurrunt in ipsa virtutes vtriusque creaturarum.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod in hoc ipso magis ad similitudinem Dei accedit anima intellectiva quam creatura inferior, quod perfectam bonitatem consequi potest, licet per multa & diuersa. In quo deficit superioribus.

AD SECUNDUM dicendum, quod virtus vnita est superior, si ad æqualia se extendat. Sed virtus multiplicata est superior, si plura ei subijciantur.

AD TERTIUM dicendum, quod vnitas rei esse vnitas esse substantiale, sed possunt esse operationes plures. Et ideo est vna essentia anime, sed potentia plures.

ARTICVLVS III.

Vtrum potentia distinguatur per actus & obiecta.

AD TERTIUM sic proceditur. Vnde quod potentia non distinguatur per actus & obiecta. Nihil enim determinatur ad speciem per illud quod posterius vel extrinsecum est. Actus autem est posterior potentia, obiectum autem est extrinsecum. Ergo per ea potentia non distinguuntur secundum speciem.

¶ 2 Præterea, Contraria sunt quod maxime differunt. Si igitur potentia distinguatur per obiecta, sequeretur quod contraria non esset eadem potentia. Quod patet esse falsum, sicut in omnibus. Nam potentia visiva eadem est albi & nigri, & gustus idem est dulcis & amari.

¶ 3 Præterea, Remota causa remouet effectus. Si igitur potentia differretur per obiecta, sequeretur quod potentia differretur per effectus, quod patet esse falsum. Nam id est quod potentia cognoscitua cognoscit & appetitua appetit.

¶ 4 Præterea, Id quod per se est causa alieius, in omnibus causat illud. Sed quædam obiecta diuersa, quæ pertinent ad diuersas potentias, pertinent etiam ad aliquam vnã potentiam. Sicut sonus & color pertinent ad visum & auditum, quæ sunt diuersa potentia, & tamen pertinent ad vnam potentiam sensus communis. Non ergo potentia distinguuntur secundum differentiam obiectorum.

SEDCONTRA, Posteriora distinguuntur secundum priora. Sed Philosophus dicit 2. de Anima, quod prioris potentia actus & operationes secundum rationem sunt. Et ad hoc hinc priora sunt opposita siue obiecta. Ergo potentia distinguuntur secundum actus & obiecta.

RESPONDEO dicendum, quod potentia, secundum illud quod est potentia, ordinatur ad actum. Vnde oportet rationem potentia accipi ex actu, ad quem ordinatur: & per consequens oportet quod ratio potentia differretur per diuersificationem ratio actus. Ratio autem actus differretur secundum diuersam rationem obiecti, quod n. actio vel est potentia actiua, vel passiva. Obiectum autem comparatur ad actum potentia passiva, sicut principium, & causa mouens. Color enim in quantum mouet visum, est principium visionis. Ad actum autem potentia actiua comparatur obiectum, ut terminus & finis est. Sicut augmentatur virtutis obiectum est quantum perfectum, quod est finis augmenti. Ex his autem duobus actio specie recipitur, scilicet ex principio, vel ex fine seu termino. Differt enim calefactio ab in frigidatione, secundum quod hæc a calido, scilicet actiuo ad calidum, illa autem à frigido ad frigidum procedit: vnde necesse est, quod potentia differretur secundum actus & obiecta. Sed tamen considerandum est, quod ea quæ sunt per accidens, non differretur specie. Quia enim coloratum accidit animalis, non differretur specie animalis per differentiam coloris: sed per differentiam eius quod per se accidit animalis: per differentiam animæ sensitua, quod quæque inuenitur cum ratione, quæque sine ratione. Vnde rationale & irrationale, sunt differentia diuisua animalis, diuersas eius species constituites. Sic igitur non quæcunq; diuersitas obiectorum differretur potentias anime, sed differentia eius, ad quod per se potentia respicitur. Sicut sensus per se respicit passibilem qualitatem, quod per se diuiditur in colorem, sonum & huiusmodi. Et ideo alia potentia sensitua est coloris, scilicet visus, & alia soni, scilicet auditus. Sed passibili qualitati aut colorato accidit esse musicum, vel grammaticum, vel magnum & paruum, aut hominem, vel lapidem. Et ideo penes huiusmodi differentias potentia anime non distinguuntur.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod actus licet sit posterior potentia in esse, est tamen prior in intentione, & secundum rationem, sicut finis agente est. Obiectum autem licet sit extrinsecum, est tamen principium vel finis actionis. Principium autem & finis proportionantur ea, quæ sunt extrinseca rei.

AD SECUNDUM dicendum, quod si potentia aliqua per se respicit vnũ contrarium, sicut obiectum, oportet quod contrarium ad aliam potentiam pertineret. Sed potentia anime non per se respicit propriam rationem contrarij, sed communem rationem vtriusque contrarij. Sicut visus non respicit rationem albi, sed rationem coloris. Et hoc ideo, quia vnum contrarium est quodammodo ratio alterius, cum se habeant sicut perfectum & imperfectum.

AD TERTIUM dicendum, quod nihil prohibet id quod est subiecto id esse diuersum secundum rationem. Et ideo potest ad diuersas potentias anime pertinere.

AD QUARTUM dicendum, quod potentia superior per se respicit vniuersalioris rationem obiecti, quod potentia inferior: quia quantum potentia est superior, tanto ad plura se extendit. Et ideo multa conueniunt in vna ratione obiecti, quæ per se respicit superior potentiam, quæ tamen differunt secundum rationes, quæ per se respiciunt inferiores potentias. Et inde est, quod diuersa obiecta pertinent ad diuersas inferiores potentias, quæ tamen vni superiori potentia subduntur.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum in potentijs anime sit ordo.

AD QUARTUM sic proceditur. Vnde quod in potentijs anime non sit ordo. In his enim quæ cadunt sub vna diuisione, non est prius & posterius, sed sunt naturaliter simul: sed potentia anime contra se inueniuntur.

Li. 2. de anima, tex. 24. to. 2. Li. 9. de Trin. c. 4. paulo post principium.

Boet. li. de Tri. ante medium libri. Q. 75. art. 5.

ca. 11. circa medium illius.

277

Q. 59. ar. 3.

277 389

395

li. 2. de anima text. 33. tom. 2.

365

3 7

2 7 28 426.

a.

301 300.

380

11. artic. 71. cor. & de: Aia, ar. 23. ad 2. q. uisum.

nicem distinguuntur. Ergo inter eas non est ordo. ¶ 2 Præterea, Potentia animæ comparatur ad obiecta, & ad ipsam animam. Sed ex parte animæ inter eas non est ordo: quia anima est una. Similiter etiam nec ex parte obiectorum, cum sint diuersa & penitus disparata, ut patet de colore & sono. in potentibus ergo animæ non est ordo.

¶ 3 Præterea, In potentijs ordinatis hoc inuenitur, quod operatio vnus dependet ab operatione alterius. Sed actus vnus potentia: a se non dependet ab actu alterius. Pot. n. vnus exire in actu abiq; auditu, & conuersio. Non ergo inter potentias a se est ordo.

SED CONTRA est, quod Philosophus in 2. de Anima, coparat partes, siue potentias animæ figuris. Sed figuræ hnt ordinem adinuicem. Ergo & potentia: animæ.

RESPONDEO dicendum, quod cum anima sit vna potentia verò plures, ordine autem quodam ab vno in multitudinem procedat; necesse est inter potentias a se ordinem esse. Triplex autem ordo inter eas attenditur. Quorum duo considerantur secundum dependentiam vnus potentia: ab altera. Tertius autem accipitur secundum ordinem obiectorum. Dependencia autem vnus potentia: ab altera dupliciter accipi potest. Vno modo secundum naturam ordinem, prout perfecta sunt naturaliter imperfectis priora. Alio modo secundum ordinem generationis & temporis, prout ex imperfecto ad perfectum venit. Secundum igitur primam potentiarum ordinem, potentia: intellectuales sunt priores potentijs sensitibus. vnde diriguntur eas, & imperant eis. Et similiter potentia: sensitivæ hoc ordine sunt priores potentia: nutritivæ. Secundum verò ordinem secundum conuersio se habet. Nam potentia: nutritivæ sunt priores in via generationis potentia: nutritivæ: vnde ad earum actiones præparant corpus. Et similiter est de potentijs sensitivis respectu intellectuarum. Secundum autem ordinem tertium, ordinantur quædam vires sensitivæ adinuicem, scilicet visus, auditus, & olfactus. Nam visibile est prius naturaliter: quia est commune superioribus & inferioribus corporibus. Sonus autem audibilis fit in aere, qui est naturaliter prior commixtione elementorum, quam consequitur odor.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod alieuius generis species se hnt secundum prius & posterius, sicut numeri & figuræ quantum ad esse: licet simul esse dicantur in quantum suscipiunt eois generis prædicationem.

AD SECUNDUM dicendum, quod ordo iste potentiarum animæ est ex parte animæ, quæ secundum ordinem quandam habet habitudinem ad diuersos actus: licet sit vna secundum essentiam. Et ex parte obiectorum, & etiam ex parte actuum, ut dictum est.

AD TERTIUM dicendum, quod ratio illa procedit de illis potentijs, in quibus attenditur ordo solum secundum tertium modum. Illæ autem potentia: quæ ordinantur secundum alios duos modos, ita se habent quod actus vnus dependet ab altera.

ARTICVLVS V. Vtrum omnes potentia: animæ sint in anima sicut in subiecto.

Intra art. 6. co. & de spiritu. ar. 4. 3. & pus, ita se habent potentia: animæ ad animam. Sed artic. 1. ad corpus est subiectum corporalium potentiarum. Ergo anima est subiectum potentiarum animæ.

¶ 2 Præterea, Operationes potentiarum animæ attribuantur corpori per animam: quia vt dicitur in 2. de Anima, anima est quo scimus & intelligimus primum. Sed prima principia operationum animæ sunt potentia: Ergo potentia: per prius sunt in anima.

¶ 3 Præterea, Aug. dicit 12. super Gene. ad litteram, quod anima quædam sentit non per corpus: imò sine corpore, vt est timor & hmoi. Quædam verò sentit per corpus. Sed si potentia non esset in sola anima sicut in

subiecto, nihil posset sine corpore sentire. Ergo anima est subiectum potentia: sensitivæ, & pari ratione omnium aliarum potentiarum.

SED CONTRA est, quod Philosophus dicit in libro 2. de somno & vigilia, quod sentire non est proprium animæ, neque corporis, sed coniuicti. Potentia ergo sensitiva est in coniuictio sicut in subiecto. Non ergo sola anima est subiectum omnium potentiarum suarum.

RESPONDEO dicendum, quod illud est subiectum operationum potentia:, quod est potens operari. Omne. n. accidens denominatur proprium subiectum. Idem autem est quod potest operari, & quod operatur. Vnde oportet quod eius sit potentia sicut subiecti, cuius est operatio: vt est Philosophus 2. dicit in princ. de somno & vigilia. Manifestum est autem ex supradictis, quod quædam operationes sunt animæ, quæ exercentur sine organo corporali, vt intelligere & velle. Vnde potentia: quæ sunt harum operationum principia, sunt in anima sicut in subiecto. Quædam verò operationes sunt animæ, quæ exercentur per organa corporalia, sicut visio per oculum, auditus per auram. Et simile est de omnibus alijs operationibus nutritivis, & sensitivis partibus. Et ideo potentia:, quæ sunt talium operationum principia, sunt in coniuictio sicut in subiecto, & non in anima sola.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod omnes potentia: dicuntur esse animæ non sicut subiecti, sed sicut principia: quia per animam coniuictum habet, quod per tales operationes operari possit.

AD SECUNDUM dicendum, quod omnes hmoi potentie per prius sunt in anima quam in coniuictio, non sicut in subiecto, sed sicut in principio.

AD TERTIUM dicendum, quod opinio Platonis fuit, quod sentire est operatio a se propria, sicut & intelligere. In multis autem, quæ ad Philosophiam pertinent, Augustinus opinionibus Platonis non assensit, sed recitando. Tñ quantum ad presens pertinet, hoc quod anima quædam sentit cum corpore, & quædam sine corpore, dupliciter potest intelligi. Vno modo, quod hoc quod dico cum corpore, vel sine corpore, determinat actum sentiendi secundum quod exit a sentiente. Et sic nihil sentit sine corpore, quia actio sentiendi non potest procedere ab anima, nisi per organum corporale. Alio modo potest intelligi, ita quod prædicta determinent actum sentiendi ex parte obiecti quod sentitur. Et sic quædam sentit cum corpore, id est in corpore existentia: sicut cum scit vulnus, vel aliquid huiusmodi: quædam verò sentit sine corpore, id est non existentia in corpore, sed solum in apprehensione animæ: sicut cum sentit se tristari, vel gaudere de aliquo auditu.

ARTICVLVS VI. Vtrum potentia: animæ fluant ab eius essentia.

AD PRIMUM sic proceditur. Videtur, quod potentia: animæ non fluant ab eius essentia. Ab vno enim simpliciter non procedunt diuersa. Essentia autem animæ est una & simplex. Cum ergo potentia: animæ sint multæ & diuersæ, non possunt procedere ab eius essentia.

¶ 2 Præterea, Illud, a quo aliquid procedit, est causa eius. Sed essentia animæ non potest dici causa potentiarum, vt patet discursu per singula causarum genera. Ergo potentia: animæ non fluant ab eius essentia.

¶ 3 Præterea, Emanatio quædam motus notat. Sed nihil mouetur a seipso: vt probatur in 7. lib. Physic. nisi forte ratione partibus: sicut aial dicitur moueri a seipso: quia vna pars eius est mouens, & alia mota. Neque etiam anima mouetur, vt probatur in 1. de Anima. Non ergo anima causatur in se suas potentias.

SED CONTRA, Potentia: animæ sunt quædam proprietates naturales ipsius. Sed subiectum est causa priorum accidentium. Vnde & ponitur in definitione accidentis, vt patet in 7. Metaphy. Ergo potentia: animæ procedunt ab eius essentia sicut a causa.

RESPONDEO dicendum, quod in his, quæ secundum ordinem naturalem procedunt ab vno, sicut primum est causa omnium, ita quod est primo propinquius, est quodammodo causa eorum quæ sunt magis remota. Obiectum est autem supra, quod inter potentias a se est multiplex ordo.

RESPONDEO dicendum, quod forma substantialis & accidentalis partim conueniunt, & partim differunt. Conueniunt quod in hoc quod vtraque est actus, & secundum vtraque est aliquid quodammodo in actu. Differunt autem in duobus. Primo quod forma substantialis facit esse simpliciter, & eius subiectum est ens in potentia tantum, forma autem accidentalis non facit esse simpliciter: sed esse tale, aut tantum, aut aliquo modo se habens. Subiectum. n. eius est ens in actu. Vnde patet, quod actualitas per prius inuenitur in forma substantiali, quæ in eis subiecto. Et quæ primum est causa in quolibet genere, forma substantialis causat esse in actu in suo subiecto. Sed conuerso actualitas per prius inuenitur in subiecto forma: accidentalis, quæ in forma accidentali. Vnde actualitas forma: accidentalis causat ab actualitate subiecti, ita quod subiectum in quantum est in potentia, est susceptiuum forma: accidentalis: in quantum autem est in actu, est eius productiuum. Et hoc dico de proprio, & de se accidenti. Nam respectu accidentis extranei subiectum est susceptiuum tantum. Productiuum verò talis accidentis est agens extrinsecum. Secundo autem differunt substantialis forma: & accidentalis: quia cum minus principale sit per principialius, materia est per formam substantiali: sed conuerso forma: accidentalis est per completionem subiecti. Manifestum est autem ex dictis, quod potentia: animæ subiectum est vel ipsa anima sola, quod potest esse subiectum accidentis secundum quod habet aliquid potentialitatis, vt supra dictum est: vel compositum. Compositum autem est in actu per animam. Vnde manifestum est, quod omnes potentia: animæ, siue subiectum earum sit anima sola, siue compositum, fluunt ab essentia animæ, sicut a principio. Quia iam dictum est, quod accidens causatur a subiecto secundum quod est actu, & recipitur in eo in quantum est in potentia.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod ab vno simpliciter possunt naturaliter multa procedere ordine quodam. Et iterum per diuersitatem recipiuntur. Sic igitur ab vna essentia animæ procedunt multæ & diuersæ potentia: tum per ordinem potentiarum, tum propter diuersitatem organorum corporalium.

AD SECUNDUM dicendum, quod subiectum est causa proprii accidentis, & finalis & quodammodo actiua: & est vt materialis, in quantum est susceptiuum accidentis. Et ex hoc potest accipi quod essentia animæ est causa omnium potentiarum sicut finis, & sicut principium actuum, quarundam autem sicut susceptiuum.

AD TERTIUM dicendum, quod emanatio priorum accidentium a subiecto non est per aliquam transformationem, sed per aliquam naturalem resultationem. Sicut ex vno naturaliter aliquid resultat, vt ex luce color.

ARTICVLVS VII. Vtrum vna potentia animæ oriatur ab alia.

AD SEPTIMUM sic proceditur. Videtur, quod vna potentia animæ non oriatur ab alia. Eorum. n. 2. diff. 24. quæ simul esse incipiunt, vnum non oritur ab alio. Sed omnes potentia: animæ sunt simul animæ concreate. Ergo vna earum ab alia non oritur.

¶ 2 Præterea, Potentia animæ oritur ab anima, sicut accidens a subiecto. Sed vna potentia animæ non potest esse subiectum alterius: quia accidentis non est accidens. Ergo vna potentia non oritur ab alia.

¶ 3 Præterea, Oppositum non oritur a suo opposito, sed vnum quodque oritur ex simili secundum speciem. Potentia: autem animæ ex opposito diuiduntur, sicut diuersæ species. Ergo vna earum non procedit ab alia.

SED CONTRA, Potentia: cognoscunt per actus. Sed actus vnus potentia: causatur ab alio, sicut actus phantasia: ab actu sensus. Ergo vna potentia a se causatur ab alia.

RESPONDEO dicendum, quod in his, quæ secundum ordinem naturalem procedunt ab vno, sicut primum est causa omnium, ita quod est primo propinquius, est quodammodo causa eorum quæ sunt magis remota. Obiectum est autem supra, quod inter potentias a se est multiplex ordo.

Et ideo vna potentia animæ ab essentia animæ procedit mediante alia: sed quia essentia animæ comparatur ad potentias, & sicut principium actiuum & finale, & sicut principium susceptiuum, & vel seorsum per se, vel simul cum corpore: agens autem & finis est perfectius, susceptiuum autem principium in quantum hmoi, est minus perfectum: consequens est, quod potentia: animæ, quæ sunt priores secundum ordinem perfectionis & nature, sint principia aliorum per modum finis & actiuum principij. Videmus. n. quod sensus est per in tellectum, & non conuerso. Sensus est quædam deficiens participatio intellectus. Vnde secundum naturalem originem quodammodo est ab intellectu, sicut imperfectum a perfecto. Sed via susceptiuum principij conuerso potentia: imperfectiores inueniuntur principia respectu aliarum. Sicut anima secundum quod habet potentia: sensitivæ consideratur sicut subiectum, & materiale quoddam respectu intellectus. Et per hoc imperfectiores potentia: sunt priores in via generationis. Prius. n. animal generatur quam homo.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod sicut potentia animæ ab essentia fluit, non per transformationem, sed per naturalem quandam resultationem, & est simul cum anima: ita est etiam de vna potentia respectu alterius.

AD SECUNDUM dicendum, quod accidens per se non potest esse subiectum accidentis, sed vnus accidentis per prius recipitur in subiecto aliud: sicut quantitas, quæ qualitas. Et hoc modo vnus accidens dicitur esse subiectum alteri, vt superficies coloris, in quantum sub vno accidente media te recipit aliud. Et similiter dicitur de potentia: animæ.

AD TERTIUM dicendum, quod potentia: animæ opponuntur adinuicem oppositione perfecti, & imperfecti: sicut etiam species numerorum & figurarum. Hæc autem oppositio non impedit originem vnus ab alio: quia imperfecta naturaliter a perfectis procedunt.

ARTICVLVS VIII. Vtrum omnes potentia: animæ remaneant in anima a corpore separata.

AD OCTAVUM sic procedit. Vnde quod omnes potentia: animæ remaneant in anima a corpore separata. Dicitur enim in libro de spiritu & anima, quod anima recedit a corpore secum trahens sensum & imaginationem, & rationem, & intellectum & intelligentiam, & concupiscibilitatem & irascibilitatem.

¶ 2 Præterea, Potentia: animæ sunt eius naturaliter proprietates. Sed proprium semper inest, & nunquam separatur ab eo cuius est proprium. Ergo potentia: animæ sunt in ea etiam post mortem.

¶ 3 Præterea, Potentia: animæ et sensitivæ non debilitantur, debilitato corpore: quia vt dicitur in 1. li. 1. de anima: si senex accipiat oculum iuuenis, videbit magis. Vnde dicitur in 2. de anima: debilitas est via ad corruptionem. Ergo potentia: animæ non corrumpuntur corrupto corpore, sed manent in anima separata.

¶ 4 Præterea, Memoria est potentia: animæ sensitivæ, vt philosophus probat, sed memoria manet in anima separata. Dicitur enim Luca 16. diuiti epuloni in inferno memoria & secundum animam existenti: Recordare, quia recepisti reminiscere bona in vita tua. Ergo memoria manet in anima separata, & per consequens alia potentia: sensitivæ partibus.

¶ 5 Præterea, Gaudium & tristitia sunt in concupiscibili, quæ est potentia: sensitivæ partibus. Manifestum est autem, aias separatas tristari, & gaudere de primis, vel penis quas habent. Ergo vis concupiscibilis manet in anima separata.

¶ 6 Præterea, Aug. dicit 12. super Gen. ad lit. quod sicut anima, cum corpus iacet sine sensu, non dicitur penitus mortuam, circa medium dicitur imaginariam visionem: ita cum fuerit a corpore penitus separata post mortem. Sed imaginatio est potentia: sensitivæ partibus. Ergo potentia: sensitivæ partibus manet in anima separata, & per consequens omnes alia potentia:.

SED CONTRA est, quod dicitur in libro de Ecclesiastico. li. de Ecclesiastico. dog. Ex duabus tantum substantialibus constat homo: anima dog. c. 19. ma cum ratione sua, & carne cum sensibus suis. Ergo tota in carne defuncta carne potentia: sensitivæ non manent. opera Au.

li. 1. de anima text. 30. & 31. to. 2.

383 426 a

387

In corp. art.

381

Intra art. 6. co. & de spiritu. ar. 4. 3. & pus, ita se habent potentia: animæ ad animam. Sed artic. 1. ad corpus est subiectum corporalium potentiarum. Ergo anima est subiectum potentiarum animæ.

libr. 2. de somno & vigi. ca. 1. ante mediu. to. 2.

ca. 1. ante mediu. ca. 10. 2. ¶ 7. art. 1.

384

Art. præc.

382

Q. 75. ar. 5

In isto ar.

3

384

384

384

384

384

384

384

384

384

384

384

384

384

384

384

384

384

384

384

384

384

384

384

384

384

384

384

RESPONDEO dicendum, qd sicut iā dictum est, omnes potentia animae comparantur ad animā solam, sicut ad principium. Sed quaedam potentia comparantur ad animā solā sicut ad subiectū, vt intellectus: & voluntas e: & hmoi potentia necesse est, qd maneat in aia corpore destructo. Quaedam verō potentia sunt in cōiuncto, sicut in subiecto: sicut oēs potentia sēntiua partis, & nutritia. Destructo autē subiecto, nō pōt accidens remanere. Vnde corpore cōiuncto nō manent hmoi potentia actua, sed virtute sātū manēt in aia, sicut in principio, vel radice. Et sic falsum est, qd quidā dicunt hmoi potentias in aia remanere ē corpore corrupto. Et multo falsius, qd dicunt etiā actus harum potentiarū remanere in anima separata: quia talium potentiarum nulla est actio nisi per organum corporeum.

AD PRIMUM ergo dicendum, qd liber ille auctoritatem non habet. Vnde quod ibi scriptum est, eadem facilitate continentur, qua dicitur. Tamē potest dici, quod trahit secum anima huiusmodi potentias non actū, sed virtute.

AD SECUNDUM dicendum, qd hae potentia, quas dicimus aī in anima separata non manere: non sunt proprietates solius animae, sed coniuncti.

AD TERTIUM dicendum, quod dicuntur non debilitari huiusmodi potentie debilitato corpore, quia anima manet immutabilis, quae est virtuale principium huiusmodi potentiarum.

AD QVARTUM dicendum, qd illa recordatio accipit eo modo quo Aug. ponit memoriā in mēte, non eo modo quo ponitur pars animae sensitivae.

AD QUINTUM dicendum, qd tristitia & gaudium sunt in aia separata; nō scdm appetitū sensitivū e, sed scdm appetitū intellectivū, sicut ē in angelis e.

AD SEXTUM dicendum, qd Aug. loquitur ibi inquirendo, nō asserendo. Vnde quaedā ibi dicta retractat.

QVAESTIO LXXVIII.

De potentijs animae in speciali, in quatuor articulis divisae.

DENDē considerandū est de potentijs animae in speciali. Ad considerationē autē theologi pertinet inquirere specialiter solum de potentijs intellectivis & appetitivis, in qbus virtutes inveniunt. Sed quia cognitio harum potentiarum quodāmodo dependet ex alijs: nō nra consideratio de potentijs aīa in speciali erit tripartita. Primō nanq; considerādū est de his, qd sunt praebula ad intellectū. Scdō de potentijs intellectivis. Tertio de potentijs appetitivis.

- ¶ Circa primum quaruntur quatuor.
- ¶ Primo, de generibus potentiarum animae.
- ¶ Secundo, de speciebus vegetativae partis.
- ¶ Tertio, de sensibus exterioribus.
- ¶ Quarto, de sensibus interioribus.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum quinque genera potentiarum animae sint distinguenda.

AD PRIMUM sic proceditur. Vt, qd nō sint quinque genera potentiarū animae distinguenda, s. vegetatiuum, sensitivum, appetitivum, secundum anima art. locum motiū, & intellectivū. Potentia. n. animae dicuntur partes ipsius e. Sed tātum tres partes aīa cōiter ab omnibus assignantur, s. anima vegetabilis, aīa sensibilis & rationalis. Ergo tantū tria sunt genera potentiarum animae, & non quinque.

¶ 2 Præterea, Potentia animae sunt principia operū vitę. Sed quatuor modis dī aliqūd viuere. Dicit enim Philosophus in * 2. de Anima. Multipliciter ipso viuere dicto, & si vnū aliqūd horū in sit solum, aliq d dicimus viuere: vt intellectus & sensus, motus & status scdm locū. Adhuc autē motus scdm alimentū, & decorem tū, & augmētū. Ergo tātm quatuor sunt genera potentiarū aīa appetitio exclusio.

¶ 3 Præterea, Ad illud qd est commune omnibus potentijs nō debet deputari aliquod speciale anima

magenus. Sed appetere conuenit cūlibet potētia animae. Vifus enim appetit visibile conueniens. Vnde dī Eccl. 40. Gratiam & speciem desiderabit oculus: & super hoc viridus sationes. Et eadem ratione quilibet alia potentia desiderat obiectū sibi cōueniens. Ergo non debet poni appetituum vnū speciale genus potentiarum animae.

¶ 4 Præterea, Principium mouens in animalibus est sensus aut intellectus ante appetitus, vt dicitur in * 3. de Anima. Non ergo motium debet poni speciale genus animae præter prædicta.

SED CONTRA est, qd Philosophus dicit in * 2. de Anima. Potentias autē dicimus: vegetatiuū, sēntiuiū, appetitiuū, motiuiū scdm locum, & intellectiuiū.

RESPONDEO dicendum, qd quinque sunt genera potentiarū animae, quae numerata sunt. Tres verō dicuntur animae. Quatuor verō dicuntur modi viuendi. Et huius diuersitatis ratio est, quia diuersae animae distinguuntur secundum quod diuersimodē operatio animae supergreditur operationē naturae corporalis. Tota. n. natura corporalis subiacet animae, & comparatur ad ipsam sicut materia, & instrumentum. Est ergo quaedā operatio animae, quae in tantū excedit naturam corpoream, qd neque etiam exercetur per organum corporeale: & talis est operatio animae in fra istam, quae quidem fit per organū corporeale, nō tamen per aliquam corpoream qualitatem. Est talis est operatio animae sensibilis. Quia est calidum & frigidum, & humidum & siccū, & aliae huiusmodi qualitate corporeae requiritur ad operationem sensus: non tamen ita qd mediante virtute talium qualitatum operatio animae sensibilis procedat. Sed requiruntur solum ad debitā dispositionem organi. Infima autem operationum animae est, quae fit per organum corporeum, & virtute corporeae qualitatibus. Supergreditur tamen operationem naturae corporeae, quia motiones corporum sunt ab exteriori principio. huiusmodi autē operationes sunt a principio intrinseco e. Hoc enim commune est omnibus operationibus animae. Omne enim asinatum aliquo modo mouet seipsum. E talis est operatio animae vegetabilis. Digestio. n. & ea qua consequuntur, fit instrumentaliter per actionem caloris, vt dicitur in * 2. de Anima. Genera verō potentiarum animae distinguuntur secundum obiecta. Quāto enim potentia est altior, tāto respicit vniuersalius obiectum, vt supra dictum est. ¶ Obiectum autē operationis animae in triplici ordine potest considerari. Alicuius enim potentiae animae obiectum est solum corpus animae unitum. Et hoc genus potentiarum animae dicitur vegetatiuum. Non enim vegetatiua potentia agit nisi in corpus, cui anima vnitur. Est autem aliud genus potentiarum animae, quod respicit adhuc vniuersalius obiectum, scilicet omne corpus sensibile, & non solum corpus animae unitū. Est autem aliud genus potentiarum animae, quod respicit adhuc vniuersalius obiectum, scilicet non solum corpus sensibile, sed vniuersaliter omne ens. Ex quo patet qd ista duo secunda genera potentiarum animae, habent operationem non solum respectu rei coniunctae, sed etiam respectu rei extrinsecae. Cū autem operans oporteat aliquo modo coniungi suo obiecto circa quod operatur, necesse est extrinsecā rē, quae est obiectum operationis animae, scdm duplicem rationem ad animam comparari. Vno modo scdm quod nata est animae coniungi, & in anima esse per suam similitudinem. Et quātū ad hoc sunt duo genera potentiarum, s. sensitivum respectu obiecti minus communis, quod est corpus sensibile: & intellectiuium respectu obiecti cōmunitissimi, quod est ens vniuersale. Alio verō modo secundum quod ipsa

libr. 3. de aīa tex. 48. & seq. ad 58. com. 2. ¶ libr. 2. de anima text. 27. com. 2.

lib. 2. de anima tex. 27. cō. 2.

c 402

369

libr. 2. de aīa. text. 50. & li. 3. de partib. animaliu. ¶ Q. præced. art. 3. ad 4. arg.

c 364

ipsa anima inclinatur, & tendit in rē exteriorē: & sicut hanc etiā comparationē sunt duo genera potentiarū animae. Vnum quidē, s. appetitiuū, s. quod aīa comparatur ad rē extrinsecā; vt ad finē, qd est primū in intentione. Aliud autē motiuium s. quod aīa comparatur ad rē exteriorē, sicut ad terminū comparationis & motus. Ad cōsequendū. n. aliqūd desideratū, & in rē, oē animal mouetur. Modi verō viuēdi distinguuntur s. gradus viuētū e. Quaedā. n. viuētia sunt, in quibus est tātum vegetatiuū, sicut in plantis. Quaedā verō in quibus cū vegetatiuum est ēt sensitivū, nō tū motiuium s. locū: sicut sunt imobilia animalia, vt cōchilia. Quaedā verō sunt, qd supra hoc habēt motiuium s. locum, vt pfe est animalia, qd multus indiget ad suā vitā. Et ideo indigent motu, vt vitā necessaria pcul posita querere possint. Quaedā verō viuētia sunt, in quibus cū his ē intellectiuiū, s. i. hoibus. Appetitiuū autē nō cōstituit aliqū gradum viuētū: qd in qbus scūq; est sensus, est etiā appetitus, vt dī in * 2. lib. de Aīa. Et per hoc soluntur duo prima obiecta.

AD TERTIUM dicendum, qd appetitus naturalis est inclinatio cuiuslibet rei i aliqūd, ex natura sua. Vn naturali appetitu quilibet potentia desiderat sibi cōueniens. Sed appetitus aīalis cōsequit formā apprehensā e. Et ad hmoi appetitu requirit spūalis aīe potētia, & nō sufficit sola apprehensio. Res. n. appetit pur est in sua natura. Nō est autē s. scdm naturā in virtute appetitiua, sed s. s. similitudinē. Vn patet qd visus appetit naturaliter visibile solum ad suū actū, s. ad videndū. Animal autē appetit rē visū p vim appetitiuā, nō solum ad videndū, sed ēt ad alios vsus. Si autē nō indigeret aīa rebus pceptis in sensu, nisi pp actiones sensū, s. vt ea sentiret, nō oporteret appetitiuū ponere speciale genū inter potētijs aīa: quia sufficeret appetitus naturalis potētiarū.

AD QVARTUM dicendum, qd quāuis sensus & appetitus sint principia mouētia i animalibus pfectis, nō tū sensus & appetitus, inquantū hmoi, sufficūt ad mouendū nisi sup adderet eis aliqua virtus. Nā in imobilib' animalib' est sensus, & appetitus: nō tū habēt vim motiua. Hae autē vis motiua nō solum est in appetitu, & sensu vt imperante motū, sed ēt i ipsīs partib' corpotis vt sint habilia ad obediendū appetitui animae mouētis e. Cuius signū est, qd nō membra remouentur a sua dispositione naturali, non obediunt appetitui ad motum.

ARTICVLVS II.

Vtrum conuenienter partes vegetatiuae assignentur, scilicet nutritiuum, augmentatiuum, & generatiuum.

DENDē sic proceditur. Vt, qd incōueniēter partes vegetatiuae assignent, s. nutritiuum, augmentatiuū, & generatiuum. Huiusmodi. n. vires dīr naturales. Sed potētia aīa sūt supra vires naturales. ergo hmoi vires nō debēt boni potētia aīa.

¶ 2 Præterea, Ad id, qd est cōmune viuētibus & nō viuētibus, nō debet aliqua potentia aīa deputari. Sed generatio est cōis omnib' generabilib' & corruptibilibus tā viuētibus qd non viuētibus. Ergo vis generatiua non debet poni potentia aīa.

¶ 3 Præterea, Aīa est pars potētior natura corporea. Sed natura corporea eadē virtute actiua dat speciem & debitā quantitatem. Ergo multo magis aīa. Nō est ergo alia potētia aīa augmētatiua a generatiua.

¶ 4 Præterea, Vnaquaq; res cōseruatur i esse p id qd esse habet: sed potētia generatiua est p quam acquiritur esse viuētis. ergo p eandē res viua cōseruat. Sed ad cōseruationem rei viuētis ordinatur vis nutritiua, vt dī in * 2. de anima. Est. n. potentia potens saluare suscipiens ipsam. Non debet ergo distinguī nutritiua potentia a generatiua.

SED CONTRA est, quod Philosophus dicit in * 2.

li. 2. de anima tex. 48. com. 2. ¶ libr. 2. de aīa tex. 34 & tex. 46. & 47. quoad tertiā partem, com. 2.

de Animā, qd opera huius animae sunt generare, & alimento vitę, & iterum augmentum facere.

RESPONDEO dicendum, qd tres sunt potentia vegetatiuae partis. Vegetatiuum. n. vt dictum est, habet pro obiecto ipsum corpus viuens p aīam, ad qd quidē corpus triplex animae operatio ē necessaria. Vna quidē, p quā esse acquirat: & ad hoc ordinat potētia gñatiua. Alia verō, p quā corp' viuū acquirat debitā quantitatem: & ad hoc ordinat vis augmētatiua. Alia verō, p quā corp' viuētis saluatur, & in esse & I quantitatem debita: & ad hoc ordinat vis nutritiua.

Est tā quaedā differentia attendēda inter has potentias. Nā nutritiua & augmētatiua habēt suum effectū ia cō in quo sunt, qd ipsū corpus viuū aīa auget & cōseruatur p vim augmētatiua & nutritiua in eadē aīa existentē. Sed vis generatiua habet effectū suū nō in eodē corpore, sed in alio: qd nihil est generatiuum sui ipsius. Et ideo vis generatiua quodāmodo appropinquat ad dignitatem animae sensitivae, qd habet operationem in res exteriores, licet excellētiori modo & vniuersaliori. Supremū. n. inferioris naturę attingit id, qd est infimū superioris, vt patet p Diony. in * 7. c. de diu. nomi. Et iō inter istas tres potentias finalior, vt dī in * 2. de Anima. Est. n. rei iam perfectae facere alterā qualis ipsa est. Generatiua autem deseruiūt & augmētatiua & nutritiua, augmentatiua verō nutritiua.

AD PRIMUM ergo dicendum, qd hmoi vires dīr naturales. Tum quia habent effectū simile nature, qd etiā dat esse, & quantitatem, & cōseruationē, licet hae vires habeāt hoc altiori modo. Tum qd hae vires exercent suas actiōes iustaliter p qualitates actiua & passiua, qd sūt naturalium actiōnum principia.

AD SECUNDUM dicendum, qd generatio in rebus inanimatis est totaliter ab extrinseco. Sed generatio viuētū est quodā altiori modo p aliqd ipsius viuētis e: qd est semen in quo est aliqūd principium corporis formatiui. Et ideo oportet esse aliquā potētia rei viuētis, per quam semen huiusmodi præparetur. Et hae est vis generatiua.

AD TERTIUM dicendum, qd quia generatio viuētū est ex aliquo semine, oportet qd in principio animal generetur parua quantitatis. Et pp hoc necesse est qd habeat potētia animae per quam ad debitā quantitatem perducatur. Sed corpus inanimatum generatur ex materia determinata ab agente extrinseco, & ideo simul recipit speciem & quantitatem secundum materiae conditionem.

AD QVARTUM dicendum, qd sicut iā dictū est, operatio vegetatiui principij cōpletur, mediante calore, cuius est humidū consumere. Et ideo ad refaurationem humidū deperditū, necesse est habere potētia nutritiua, p quam alimentum cōuertatur in substantiam corporis. Quod etiam est necessarium ad actum virtutis augmentatiuae & generatiuae.

ARTICVLVS III.

Vtrum conuenienter distinguantur quinque sensus exteriores.

DENDē sic proceditur. Vt, qd incōuenienter distinguantur quinque sensus exteriores. Sensus. n. est cognoscitiuus accidentiū. Sunt autē multa genera accidentiū. Cū ergo potentia distinguantur per obiecta, videt qd sensus multiplicentur secundum numerum, qui est in generibus accidentium.

¶ Præterea, Magnitudo & figura, & alia qd dīr sensibilia cōia, nō sunt sensibilia p accidēs: sed cōtra ea diuidunt in * 2. de anima. Diuersitas autē per se obiectorū diuersificat potētijs. Cū ergo plus differant magnitudo & figura a colore, qd sonus: ut qd multo magis debeat esse aliapotētia sēntiua cognoscitiua magnitudinis, aut figura, qd coloris & soni.

¶ 3 Præterea, Vn' sēsus est unū cōtrarietatis: sicut uisus albi & nigri. Sed tact' est cognoscitiuus splariū contra-

Art. præced.

ca. 7. in ter mediū & finem. ¶ li. 2. de anima tex. 49. cō. 2.

385

Art. præced.

2. dist. 2. q. 2. art. 2. ad 5. ff. & q. 6. de ani. cor. col. 3. & 3. libr. de anima sec. 7. ¶ tex. 63. & 64. com. 2.

387

contrarietatum, scilicet calidi & frigidi, humiditatis & siccitatis, & huiusmodi. Ergo non est sensus vnus, sed plures. Ergo plures sensus sunt quam quinque.

¶ 4 Præterea, spēs nō diuidit̃ gen⁹. Sed gustus ē tact⁹ qdā. Ergo nō dēt̃ poni alter sēsus p̃ter tactū.

lib. 2. text. 1. & 2.

SEDE CONTRA est, qd̃ Philosophus dicit̃ 1. 2. de anima, quod non est alter sensus præter quinque.

RESPONDEO dicendum, quod rōnem distinctionis & numeri sensuum exteriorū qdā accipere voluerūt ex parte organorū, in quibus aliquæ elementorū dominatur, vel aqua, vel aer, vel aliqd hūmōi. Quidā autē ex parte mediū, qd̃ est vel cōiunctū, vel extrinsecū: & hoc vel aer, vel aqua, vel aliquid hūmōi. Quidā autē ex diuersa natura sensibilibus qualitātū, s̃m qd̃ est qualitas simplicis corporis, vel sequēs cōplexionē. Sed nihil istorū cōueniēs est. Nō em̃ potētia sūt p̃ter organa, sed organa p̃ter potētias. Vnde nō p̃ter hoc sūt diuersē potētie, qā sūt diuersa organa.

Et ideo natura instituit diuersitatē organū, vt cōgruerēt diuersitatī potētiarum. Et similiter diuersa media diuersis sensibus attribuit, s̃m qd̃ erat p̃ueniens ad actū potētiarū. Naturas autē sensibilibus qualitātū cognoscere nō ē sēsus, sed intellectus. Accipienda ē ergo rō numeri & distinctionis exteriorū sensuum s̃m illud qd̃ p̃priet̃ p̃ se ad sensum p̃tinet. Est autē sensus qdā potētia passiuā, q̃ nata est immutari ab exteriori sensibili. Exterior ergo immutatio ē qd̃ p̃ se in sensu p̃cipit, & s̃m cuius diuersitatē sensuum potētia distinguitur. Est autē duplex immutatio, vna naturalis, & alia spiritalis. Naturalis qd̃ ē s̃m qd̃ forma immutatis recipit̃ immutato s̃m esse naturale, sicut calor in calefacto. Spiritalis autē s̃m qd̃ forma immutatis recipit̃ immutato s̃m esse spirituale, vt forma coloris in pupilla, q̃ non fit p̃ hoc colorata. Ad operationē autē sensus requiritur immutatio spiritalis, p̃ quā in rētio formē sensibilibus fiat̃ organo sēsus. Alioquin, si sola immutatio naturalis sufficeret ad sentiendū, oīa corpora naturalia scūret̃ dū alterant̃. Sed in quibusdā sensibus inuenitur immutatio spiritalis t̃m, sicut in visu. In quibusdā autē, cū immutatio spiritalis etiā naturalis vel ex parte obiecti t̃m, vel et ex parte organū. Ex parte autē obiecti inuenit̃ trāsmutatio naturalis s̃m locū qd̃ ē i sono, q̃ est obiectū auditus. Nā sonus ex percussione causat̃, & aeris cōmotione. Secūdu alteratiōē verō in odore, qui est obiectū olfactus. Oportet em̃ p̃ calidū alterari aliquo modo corpus ad hoc q̃ spiritus odorē. Ex parte autē organū ē immutatio naturalis in tactu & gustu. Nā & man⁹ t̃gēs calida calefit, & lingua humidat̃ p̃ humiditatē saporū. Organum verō olfactus aut audit⁹ nulla naturali immutatio immutat̃ in sentiēdo, nisi p̃ accidēs. Visus autē, qā est abiq̃ immutatione naturali organū & obiecti, est maxime spiritalis, & p̃fectior iter oēs sēsus & cōmuniō. Et post hoc auditus, & deinde olfactus, q̃ habet immutatioē naturālē ex parte obiecti. Motus autē localis ē p̃fectior & naturaliter prior q̃ motus alterationis, vt p̃bat̃ 1. octauo Physic. Tact⁹ autē & gust⁹ sūt maxime naturales. De quorū distinctione post dicit̃. Et inde ē q̃ alij tres sēsus nō sūt p̃ mediū cōiunctū, ne aliqua naturalis trāsmutatio pertingat ad organū, vt accidit̃ in his duob⁹ sensibus.

lib. 3. physic. text. 55. to. 2.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod nō oīa accidentia habent vim immutatioē s̃m se, sed solā qualitates ter t̃ie speciei s̃m quas coniungit alteratio. Et ideo solā huiusmodi qualitates sunt obiecta sensuum: qā vt dicitur in 7. Physic. secundū eadē alteratur sensus, secundū quā alteratur corpora inanimata.

lib. 7. text. 35.

AD SECVNDVM dicendum, quod magnitudo & figura, & huiusmodi q̃ dicuntur cōmunia sensibilibus, sunt media inter sensibilia p̃ accidēs, & sensibilia propria, q̃ sunt obiecta sensuum. Nā sensibilia propria

primo & p̃ se immutat̃ sensū, cū sint qualitates affectus: sensibilia verō cōmunia omnia reducunt ad quantitātē. Et de magnitudine qd̃ ē & numero patet q̃ sunt species quantitatis. Figura autē est qualitas circa quantitātē: cū cōsistat ratio figuræ in terminatione magnitudinis. Motus autē & quies sentiuntur se cūdd̃ qd̃ subiectū vno modo, vel pluribus modis se hēt secūdu magnitudinē subiecti, vel localis distantie quantitātē ad motū augmētī & motū localem, vel etiā secūdu sensibiles qualitates, vt in motu alterationis. Et sic sentire motū & quietē, ē quodāmodo sentire vnu & multa. Quantitas autē est proximum subiectū qualitatis alterationis, vt superficies coloris. Et ideo sensibilia cōmunia nō mouēt̃ sensum primo & p̃ se sed rōne sensibilibus qualitatis, vt superficies ratione coloris. Nec t̃m sunt sensibilia p̃ accidēs: qā hūmōi sensibilia aliquid diuersitatē faciūt̃ immutationē sēsus. Alio. n. mō immutat̃ sensus a magna superficie, & a parua: qā etiam ipsa albedo dī magna vel parua. Et ideo diuidit̃ secūdu propriū subiectum.

AD TERTIVM dicendum, quod sicut Philosophus vī dicitur in 2. de aīa, sensus tactus est vnus in genere, sed diuidit̃ in multos sēsus secūdu spēm. Et p̃ter hoc ē diuersarū contrarietātū. Qui t̃m nō separent ab inuicē secūdu organū, sed p̃ totū corpus se cōcomitant̃. Et ideo eorū distinctio nō apparet. Gustus autē, q̃ est perceptiuus dulcis & amari cōcomitat̃ tactū in lingua. nō autē p̃ totū corpus. Et ideo de facili in tactu distinguit̃. Post t̃m dicit̃ q̃ oēs ille cōtrarietates & singula cōueniūt̃ in vno genere, p̃ximo, & oēs in vno genere cōi: qd̃ ē obiectū tactus secūdu rōne cōm. Sed illud genus cōe est innominatū, sicut et genus proximum calidi & frigidi est innominatū.

lib. 2. de anima. ma. tex. 106. v. seq. ad 120. cō. 2.

AD QVARTVM dicendum, quod sensus gustus s̃m dicitur Philosophi ē qdā spēs tactus, q̃ ē in lingua tā t̃m. Nō autē distinguit̃ a tactu in genere, sed a tactu quātū ad illas spēs, q̃ p̃ totū corpus diffundunt. Si verō tactus sit vnus sensus t̃m, p̃ter vnā rōne cōm obiecti, dicitur erit, q̃ s̃m rōne diuersam immutationis distinguit̃ gustus a tactu. Nā tactus immutat̃ naturali immutatione, & nō solū spiritali q̃ t̃m ad organū suū s̃m qualitātē, q̃ ei p̃priet̃ obijci. Gustus autē organū non immutat̃ de necessitate naturali immutatione s̃m qualitātē, q̃ ei p̃priet̃ obijci vt. in lingua fiat dulcis vel amara, s̃m s̃m p̃ambulā qualitatem, in qua fundat̃ sapor. s̃m humorē q̃ ē obiectū tactus.

lib. 2. de aīa, tex. 28. & 94. cō. 2.

ARTICVLVS IIII.

Verum interiores sensus convenienter distinguuntur.

388 De anima. ar. 13. cō. col. 3.

AD QVARTVM sic p̃cedit. Videt̃, quod interiores sensus inconuenienter distinguuntur. Communis enim non diuiditur contra propriū. Ergo sensus communis nō debet enumerari inter vires interiores sensitias præter sensus exteriores proprios.

¶ 2 Præterea, ad id quod sufficit sensus proprius & exterior, nō oportet ponere aliq̃ vim apprehensiuā in interiorē, sed ad iudiciū de sensibilib⁹ sufficit sēsus proprius & exterior. Vnusq̃sq̃, n. sensus iudicat de proprio obiecto e. Si t̃m et vnū sufficere ad hoc q̃ p̃cipiat suos act⁹. Quia cū actio sensus sit quodāmodo mediū inter potētia & obiectū, videt̃ quod multo magis vnus possit suā visionē tanq̃ sibi p̃pingorem percipere, q̃ colorē. Et sic de alijs. Non ergo necessariū fuit ad hoc ponere interiorē potētia, q̃ dicat̃ sens⁹ cōis.

581

¶ 3 Præterea, s̃m Philosophus *, phantasticū & memoratiuū sunt passionēs primi sensitiui. Sed phantasia non debet poni alia potētia p̃ter sensum.

¶ 4 Præterea, intellect⁹ min⁹ dependet a sensu q̃ q̃ cūq; potētia sensitiua partis. Sed intellectus nihil cognoscit nisi accipiendo a sensu. Vn dī t̃m i. Postter. quibus deest vnus sensus, dēficit vna scientia. Ergo

lib. de memor. & ministr. cap. 1. com. 2.

lib. 1. Postter. te. 33. com. 1.

Ergo

Ergo multo minus debet poni vna potētia sensitiua partis ad percipiendum intentiones, quas nō percipit sensus, quam vocant estimatiua.

¶ 5 Præterea, Actus cogitatiua, qui est conferre, & componere, & diuidere, & actus reminiscitiua, qui est quodā syllogismo vti ad inquirendum, nō minus distat ab actu estimatiua & memoratiua, q̃ actus estimatiua ab aphantasia. Debent ergo vel cogitatiua & reminiscitiua poni aliq̃ vires p̃ter estimatiua & memoratiua: vel estimatiua & memoratiua nō debent poni alia vires p̃ter phantasia.

Cap. 34. & 24. 27. 28. 29. & c. tomo. 3.

¶ 6 Præterea, Augu. 12. super Gene *. ad litteram ponit tria genera visionum, scilicet corporālē, quā sit p̃ sensū: & spiritalē, q̃ sit p̃ imaginationē siue phantasia: & intellectualē, q̃ sit super intellectu. Non est ergo aliqua vis interior, q̃ sit media inter sensū & intellectu: nisi imaginatiua tantum.

SEDE CONTRA est, quod Auic. in suo lib. de anima ponit quinque potētias sensitiuas interiores, scilicet sensum communem, phantasia, imaginatiua, estimatiua, & memoratiua.

RESPONDEO dicendum, quod cū natura non deficiat necessarijs, oportet esse totas actiones aīa sensitiua, quot sufficiat ad vitā animalis p̃fecti. Et quocumque harū actionū nō possunt reduci i vnū principiu, requirunt diuersas potētias, cū potētia animæ nihil aliud sit quā p̃ximū principiu operationis animæ. Est autē considerandum, quod ad vitam animalis p̃fecti requiritur, quod nō solum, apprehendat rē apud præsentiam sensibilib⁹, sed et apud eius absentiā: alioquin cū animalis mor⁹ & actio sequatur apprehensioē, nō moueretur animal ad inquirendū aliqd absens. Cuius contrariū apparet maxime in animalib⁹ p̃fectis, q̃ mouent̃ motu p̃cessiuo. Mouent̃ em̃ ad aliqd absens apprehensum. Oportet ergo, quod animal per animam sensitiua nō solū recipiat species sensibilib⁹, cum præsentialiter immutatur ab eis, sed etiam eas retineat & cōseruet. Recipere autem & retinere reducuntur in corporalibus ad diuersa principia. Nam humida bene recipiunt & male retinent: e contrario autem est de siccis. Vnde cum potētia sensitiua sit actus organi corporalis, oportet esse aliam potētiam quæ recipiat species sensibilib⁹, & quæ cōseruet.

Rursus cōsiderandū est, quod si animal moueret solū p̃ter delectabile & cōtristabile s̃m sensum, nō esset necessariū ponere i animali, nisi apprehensioē formarū quas percipit sensus, in quibus delectat̃, aut horret. Sed necessariū ē animal, vt q̃rat aliqua vel fugiat, nō solū qā sunt cōueniētia vel nō cōueniētia ad sentiēdu, sed et p̃pter aliquas alias cōmoditates & vtilitates, siue nocumēta. Sicut ouis videns lupū venientē fugit, nō p̃ter indecētā coloris vel figuræ, sed quasi inimicū naturæ. Et similiter auis colligit paleā, nō qā delectet sensum, sed qā ē vtilis ad nesciendū. Necessariū ē ergo animal, q̃ p̃cipiat huiusmodi intentiones, quas nō percipit sensus exterior. Et huius perceptionis oportet esse aliqd illud principiu, cū p̃ceptio formarū sensibilib⁹ sit ex immutatione sensibilib⁹, nō aut p̃ceptio intentionū p̃dictarū. Sic ergo ad receptionē formarū sensibilib⁹ ordinat̃ sensus proprius & cōmunis. De quorum distinctione post dicit̃. Ad harū autē formarū retentionē aut cōseruationē, ordinat̃ phantasia, siue imaginatio, quasi thesaurus qdā formarū p̃ sensum acceptarū. Ad apprehendendū autē intentiones, q̃ p̃ sensum nō accipiuntur, ordinat̃ vis estimatiua. Ad cōseruandū autē eas vis memoratiua, q̃ ē thesaurus quidā huiusmodi intentionū. Cuius signum est quod principiu memoratiū sit in animalib⁹ ex aliqua huiusmodi intentione: puta qd̃ est nocium vel cōueniens. Et ipsa ratio p̃teriti, quæ attendit memoria, inter huiusmodi intentiones cōputatur. Considerandū

In solut. ad 1. & 2. augu.

Sum. S. Tho. Par. 1.

est autē quod quantū ad formas sensibiles, nō est differētia inter hominē & alia animalia, similiter em̃ immutat̃ur a sensibilib⁹ exterioribus. Sed quantū ad intentiones p̃dictas differētia ē. Nā alia animalia percipiūt huiusmodi intentiones solū naturali quodā instinctu, homo autē p̃ quendam collationē. Et iō q̃ in alijs animalibus dī estimatiua naturalis, in hominē dī cogitatiua, q̃ p̃ collationē quendam huiusmodi intentiones adiuuenit. Vnde et dī ratio particularis, cui medici assignāt determinatū organū, scilicet mediā partē capitis. Est em̃ collatiua intentionū indiuidualiu, sicut ratio intellectuā intentionū vniuersaliū. Ex parte autē memoratiua nō solū habet memoriā, sicut cetera animalia in subita recordatione p̃teritorū, sed et reminiscētiā, quasi syllogisticē inquiredo p̃teritorū memoriā, s̃m indiuiduales intentiones. Auic. verō ponit quintam potētia mediā inter estimatiua & imaginatiua, q̃ cōponit & diuidit formas imaginatas, vt patet cū ex forma imaginata aurī, & forma imaginata motis cōponimus vnā formā motis aurē: quē nūquā vidim⁹. Sed ista operatio nō apparet i alijs animalibus ab hominē: in quo ad hoc sufficit virtus imaginatiua. Cui etiam hanc actionem attribuit Auic. in lib. quodamquem fecit de sensu & sensibilibus. Et sic non est necesse ponere nisi quatuor vires interiores sensitiue partis, scilicet sensum communē, & imaginationē estimatiua & memoratiua.

408

AD PRIMVM ergo dicendum, quod sensus interior nō dī communis p̃ p̃dicationem sicut genus, sed sicut communis radix, & principiu exteriorū sensuum.

AD SECVNDVM dicendum, quod sensus proprius iudicat de sensibili proprio discernendo ipsū ab alijs q̃ cadūt sub eodē sēlu: sicut discernedo albū a nigro vel a viridi. Sed discernere albū a dulci nō p̃t neq; visus, neq; gust⁹: qā oportet quod in inter aliqua discernit, vt utiq; cognoscat. Vnde oportet ad sensū cōmūne p̃tinere discretionis iudiciū, ad quē referant̃ sicut ad communem terminum omnes apprehensiones sensuum ad quō ē percipiatur intentiones sensū, sicut cum aliquis videt se uidere. Hoc em̃ non p̃t fieri p̃ sensum proprium, qui non cognoscit nisi formā sensibilib⁹, a quo immutat̃ in quā immutatione percipitur visio: & ex qua immutatione sequitur alia immutatio in sensu cōmūni q̃ uisionē percipit.

Q. 77. ar. 7

AD TERTIVM dicendum, quod sicut una potētia oritur ab anima, alia mediante, ut supra dicit̃ est: ita etiā anima subijciatur alij potētia mediante alia. Et secundū hunc modū phantasticum & memoratiuū dicitur passionēs primi sensitiui.

AD QVARTVM dicendum, quod licet intellectus operatio oriatur a sensu, t̃m in re apprehensa p̃ sensum intellectus multa cognoscit, q̃ sensus percipere nō p̃t. Et similiter estimatiua, licet inferiori modo.

AD QVINTVM dicendum, quod illam eminentiam habet cogitatiua & memoratiua in hoīe: nō per id quod ē p̃prietū sensitiua partis: sed p̃ aliquā affinitatē & p̃prietatē ad rationē vniuersalē s̃m quādam resistentiam. Et ideo non sunt alia vires, sed eadē perfectiores quā sunt in alijs animalibus.

AD SEXTVM dicendum, quod Augusti. spiritualem uisionē dicit esse, quæ sit per similitudines corporum in absentia corporum. Vnde patet quod communis est omnibus interioribus apprehensionibus.

QVÆSTIO LXXIX. De potētis intellectiuis, in tredēcim articulis diuisa.

DE INDIV QUÆRITUR DE POTENTIS INTELLECTIUIS. ¶ Circa quod quæruntur 13.

¶ Primo, utrum intellectus sit potentia animæ, vel eius essentia.

¶ Secundo, si est potentia, utrum sit potentia passiva.

¶ Tertio, si est potentia passiva, utrum sit ponere aliquem intellectum agentem.

P

¶ Quarto,

- ¶ Quarto, vtrum sit aliquid animæ.
- ¶ Quinto, vtrum intellectus agēs sit vnus omnium.
- ¶ Sexto, vtrum memoria sit in intellectu.
- ¶ Septimo, vtrum sit alia potentia ab intellectu.
- ¶ Octauo, vtrum ratio sit alia potentia ab intellectu.
- ¶ Nono, vtrum ratio superior & inferior sint diuersæ potentia.
- ¶ Decimo, vtrum intelligētia sit alia potentia præter intellectum.
- ¶ Vndecimo, vtrum intellectus speculatiuus & practicus sint diuersæ potentia.
- ¶ Duodecimo, vtrum syndereſis sit aliqua potētia intellectiua partis.
- ¶ Tertio decimo, vtrum conscientia sit aliqua potentia intellectiua partis.

ARTICVLVS PRIMVS.

Verum intellectus sit aliqua potentia animæ.

389

Ver. q. 17. art. 1. cor.

libr. 9. de Trin. c. 4.

circ. m. diu. 10. 3.

li. 2. de anima, tex. 27. 10. 2.

Trin. c. 11. circa m. diu. 10. 3.

* Est Homil. 29. in euang. n. 6.

remotē a princip.

366 text. 27. tom. 2.

Q. 54. art. 3. & 59. 3. r. 1. 2. & 77. ar. 1.

87 299

li. 1. de anima, tex. 65. tom. 2.

Aug. loco argu. ci. 2. 10. 2.

lib. 3. de anima, tex. 17. & 18. tom. 2.

Aug. loco argu. ci. 2. 10. 2.

lib. 3. de anima, tex. 17. & 18. tom. 2.

Aug. loco argu. ci. 2. 10. 2.

lib. 3. de anima, tex. 17. & 18. tom. 2.

Aug. loco argu. ci. 2. 10. 2.

tuas & nutritiuas. Et ideo non est simile. Ad QVARTVM dicendū, q̄ ipsa immaterialitas substantiæ intellectus creatæ non est eius intellectus: sed ex immaterialitate habet virtutē ad intelligendum. Vnde non oportet q̄ intellectus sit substantia animæ, sed eius virtus & potentia.

ARTICVLVS II.

Verum intellectus sit potentia passiuæ.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vt, q̄ intellectus non sit potentia passiuæ. Paritur. n. vnūquodque sūm materiā, sed agit rationes formæ. Sed virtus intellectiua cōsequit̄ immaterialitātē substantiæ intellectiue. Ergo v̄ q̄ intellectus non sit potentia passiuæ. ¶ 2 Præterea, Potentia intellectiua est in corruptibilis, vt supra dictum est. Sed intellectus sit passiuus, est corruptibilis, vt dicitur in 3. de anima. Ergo potentia intellectiua non est passiuæ. ¶ 3 Præterea, Agens est nobilius patiente, vt dicit Aug. 12. sup. Gen. ad literā. & Arist. in 3. de anima. Potentia autē vegetatiuæ partis oēs sunt actiuæ: q̄ tñ sūt infimæ iter potētias aiæ. Ergo multo magis potētia intellectiua, q̄ sūt supremæ, oēs sunt actiuæ. ¶ SED CONTRA est, quod Philosophus dicit in 3. de anima, quod intelligere est pati quoddam. RESPONDEO dicendū, q̄ pati tripliciter dicitur. Vno modo propriissimē, s. q̄ aliquid remouetur ab eo quod conuenit sibi sēdm naturam, aut sēdm propriam inclinationem. sicut cum aqua frigiditate amittit per calefactionem, & cum homo agrotat, aut tristet. Secundo modo minus propriē dicitur, si aliquid pati ex eo q̄ aliquid ab ipso abijcitur, sicut si ei conueniens, sive non conueniens. Et sēdm hoc dicitur pati non solum qui agrotat, sed etiam qui sanatur: non solum qui tristet, sed etiam qui lætatur: vel quocunq; modo aliquid alteretur, vel moueat. Tertio dicitur pati cōter ex hoc solo, q̄ id; q̄ est in potentia ad aliquid, recipit illud ad q̄d erat in potentia absq; hoc q̄ aliquid abijciatur. Secūdu quem modum omne quod erit de potentia in actu potest dici pati: etiā cum perficitur. Et sic intelligere nostrum est pati. Quod quidē habet rationem apparet: intellectus enim, sicut supra dictum est, habet operationem circa ens in vniuersali. Cōsidera: ergo pat̄ vtrū intellectus sit in actu vel potentia, ex hoc q̄ consideratur quomodo intellectus se habeat ad ens vniuersale. Inuenitur. n. aliquis intellectus, q̄ ad ens vniuersale se habet sicut actus ad ens: & talis est intellectus diuinus, q̄ est Dei essentia in qua originaliter, & virtualiter totū ens præexistit sicut in prima causa. Et ideo intellectus diuinus non est in potētia, sed est actus purus. Nullus autē intellectus creatus pot̄ se habere vt actus respectu totius entis vniuersalis: q̄ si oporteret q̄ esset ens infinitū. Vñ oīs intellectus creatus, p̄ hoc ipsū q̄d est, non est actus osum intelligibilium, sed cōparat ad ipsa intelligibilia, sicut potentia ad actū. Potētia autē dupliciter se habet ad actū. Est. n. quoddam potentia q̄ semper est perfecta p̄ actū, sicut dicimur de materia corporū celestium. Quoddā autē potentia est quæ non semper est in actu, sed de potētia p̄cedit in actu, sicut inuenitur in generabilibus & corruptibilibus. Intellectus igit̄ angelicus semper est in actu suorum intelligibilium p̄ p̄cip̄tatē ad primū intellectū, q̄ est actus purus, vt supra dictū est. Intellectus autē humanus, q̄ est infimus in ordine intellectuū, & maximē remotus a perfectione diuini intellectus, est in potētia respectu intelligibilium, & in principio est sicut tabula rasa. in qua nihil est scriptū, vt Philosophus dicit in 3. de anima. Q̄ manifeste apparet: ex hoc, q̄ in principio fumus in intelligētes solum in potētia: postmodū autē efficiuntur intelligentes in actu. Sic igit̄ patet, q̄ intelligere nostrum est quoddam.

390

3. d. 14. ar. 1. q. 2. & cor. ad secundum, Et 2. cont. cap. 59. Et ver. q. 16. art. 1. ad decimum ter.

* Q. 75. ar. 1. lib. 3. de anima, tex. 20. 10. 2. * Aug. lib. 12. ca. 18. in medio, tom. 3.

* Arist. 3. de anima, tex. 19. tom. 2. * Aug. lib. 12. ca. 18. in medio, tom. 3.

* Arist. 3. de anima, tex. 19. tom. 2. * Aug. lib. 12. ca. 18. in medio, tom. 3.

* Arist. 3. de anima, tex. 19. tom. 2. * Aug. lib. 12. ca. 18. in medio, tom. 3.

* Arist. 3. de anima, tex. 19. tom. 2. * Aug. lib. 12. ca. 18. in medio, tom. 3.

* Arist. 3. de anima, tex. 19. tom. 2. * Aug. lib. 12. ca. 18. in medio, tom. 3.

* Arist. 3. de anima, tex. 19. tom. 2. * Aug. lib. 12. ca. 18. in medio, tom. 3.

* Arist. 3. de anima, tex. 19. tom. 2. * Aug. lib. 12. ca. 18. in medio, tom. 3.

* Arist. 3. de anima, tex. 19. tom. 2. * Aug. lib. 12. ca. 18. in medio, tom. 3.

* Arist. 3. de anima, tex. 19. tom. 2. * Aug. lib. 12. ca. 18. in medio, tom. 3.

* Arist. 3. de anima, tex. 19. tom. 2. * Aug. lib. 12. ca. 18. in medio, tom. 3.

* Arist. 3. de anima, tex. 19. tom. 2. * Aug. lib. 12. ca. 18. in medio, tom. 3.

* Arist. 3. de anima, tex. 19. tom. 2. * Aug. lib. 12. ca. 18. in medio, tom. 3.

* Arist. 3. de anima, tex. 19. tom. 2. * Aug. lib. 12. ca. 18. in medio, tom. 3.

* Arist. 3. de anima, tex. 19. tom. 2. * Aug. lib. 12. ca. 18. in medio, tom. 3.

* Arist. 3. de anima, tex. 19. tom. 2. * Aug. lib. 12. ca. 18. in medio, tom. 3.

* Arist. 3. de anima, tex. 19. tom. 2. * Aug. lib. 12. ca. 18. in medio, tom. 3.

* Arist. 3. de anima, tex. 19. tom. 2. * Aug. lib. 12. ca. 18. in medio, tom. 3.

* Arist. 3. de anima, tex. 19. tom. 2. * Aug. lib. 12. ca. 18. in medio, tom. 3.

* Arist. 3. de anima, tex. 19. tom. 2. * Aug. lib. 12. ca. 18. in medio, tom. 3.

* Arist. 3. de anima, tex. 19. tom. 2. * Aug. lib. 12. ca. 18. in medio, tom. 3.

* Arist. 3. de anima, tex. 19. tom. 2. * Aug. lib. 12. ca. 18. in medio, tom. 3.

li. 1. Ethic. cap. vlt. tom. 5.

li. 3. de anima, tex. 17. & tom. 1.

391 De anima artic. 4.

485 Q. 57. ar. 1.

li. 3. de anima, tex. 17.

Ar. seq. & q. 84. ar. 6.

292

Q. 58. ar. 1. & q. 2. ar. 3. & q. 3. ar. 1.

li. 3. de anima, tex. 14. 10. 2.

quoddam pati secundū tertium modum passionis, & per consequens in intellectu est potentia passiuæ. Ad PRIMUM ergo dicendū, q̄ obiectio illa p̄cedit de primo & secūdo modo passionis, q̄ sunt proprii materiæ primæ. Tertius autē modus passionis aut̄ iunctiq; in potētia existentis, quod in actu reducitur. Ad SECVNDVM dicendū, q̄ intellectus passiuus sēdm quosdā dicitur appetitus sensitiuus, in quo sunt animæ passiones, q̄ etiā in 1. Ethic. dicitur rōnalis per participationē q̄ obedit rōni. Sēdm alios autē intellectus passiuus dicitur virtus cogitativa, q̄ nominatur particularis. Et vtrūq; modo passiuū accipi pot̄ sēdm primos duos modos passionis, in quantum talis intellectus sic dicitur est actus alicuius organi corporalis. Sed in intellectu, q̄ est in potētia ad intelligibilia (quæ Aristoteles * ob hoc noiat̄ in intellectu possibile) non est passiuus, nisi tertio modo: quia non est actus organi corporalis. Et ideo est incorruptibilis. Ad TERTIVM dicendū, q̄ agens est nobilius patiente, si ad idē actio & passio referatur: non autem semper, si ad diuersa. Intellectus autē est vis passiuæ, respectu totius entis vniuersalis. Vegetatiuū autē est actiuum respectu cuiusdam entis particularis, scilicet corporis cōiuncti. Vnde nihil prohibet huiusmodi passiuum esse nobilius tali actiuo.

ARTICVLVS III.

An sit potentia intellectus agens.

AD TERTIVM sic proceditur. Vt, q̄ non sit potentia intellectus agens. Sicut. n. se habet sensus ad sensibilia, ita se habet intellectus ad intelligibilia. Sed q̄ sensus est in potētia ad sensibilia, non ponitur sensus agens, sed sensus patiens tantū. Ergo, cum intellectus sit in potētia ad intelligibilia, v̄ q̄ non debeat poni in intellectu agens, sed possibilis tantū. ¶ 2 Si dicatur, q̄ in sensu est aliquid agens, sicut lumē: cōtra, lumē requiritur ad visum, in quantum facit mediū lucidū in actu. Nā color ipse sēdm se est motuus lucidi. Sed in operatione in intellectu non ponitur aliquid medium, q̄d necesse sit fieri in actu. Ergo non est necesse ponere in intellectu agentem. ¶ 3 Præterea, Similitudo agētis recipitur in patiente sēdm modū patientis. Sed in intellectu possibilis est virtus immaterialis. Ergo immaterialitas eius sufficit ad hoc q̄ recipiant in eo formæ immaterialiter. Sed ex hoc ipso aliqua forma est intelligibilis in actu, quod est immaterialis. Ergo nulla necessitas est ponere in intellectu agentem, ad hoc, quod faciat species intelligibiles in actu.

SED CONTRA est quod Philosophus dicit in 3. de anima, q̄ sicut in omni natura, ita & in anima est aliquid, quo est omnia fieri, & aliquid, quo est omnia facere. Est ergo ponere in intellectu agentem. RESPONDEO dicendū, q̄ sēdm opinionē Platonis nulla necessitas erat ponere in intellectu agentē ad faciendū intelligibilia in actu, sed forte ad prædūdū lumē in intelligibilia, vt in fine dicitur. * Posuit. n. plato formas rerū naturalium sine materia subsistere, & p̄ cōsequēs eas intelligibiles esse: q̄ ex hoc est aliquid intelligibile actu, q̄d est immateriale. Et hmoi vocabat species, sive ideas. Ex quarū participatione dicebat et materiā corporalē formari ad hoc q̄ indiuidua naturaliter cōstituerentur in proprijs generib; & speciebus: & intellectus n̄fos ad hoc q̄ de generibus, & speciebus rerū scientiā haberet. Sed q̄ Arist. * non posuit formas rerū naturalium subsistere sine materia (formæ autem in materia existentes non sunt intelligibiles actu) sequēbatur q̄ nature, seu formæ rerū sensibiliū, quas intellectus, non essent intelligibiles actu. Nihil autē reducitur de potētia in actu nisi p̄ aliquid ens actu: sicut sensus sit in actu p̄ sensibile in actu. Oportet igitur ponere aliquam virtutem ex parte intellectus, quæ

faceret intelligibilia in actu per abstractionē specierum a conditionibus materialibus. Et hæc est necessitas ponendi intellectum agentem. Ad PRIMUM ergo dicendū, q̄ sensibilia inueniuntur actu extra aiām: & ideo non oportuit ponere sensum agētē. Et sic patet q̄ in parte nutritiua oēs potētia sūt actiua: in parte autē sensitiua oēs passiuæ. In parte verò intellectiua est aliquid actiuū, & aliquid passiuū. Ad SECVNDVM dicendū, q̄ circa effectū luminis est duplex opinio. Quidā. n. dicit q̄ lumē requiritur ad visū, vt faciat colores actu visibiles. Et sēdm hoc similiter requiritur & p̄ idē intellectus agēs ad intelligendū, p̄ quod lumē ad videndū. Secūdu alios verò lumē requiritur ad videndū, non p̄ colores vt fiat actu visibiles, sed vt mediū fiat actu lucidū, vt Cōmēdit dicit in 2. de anima. Et sēdm hoc similitudo qua Arist. assimilāt intellectū agētē luminis, attendit quantum ad hoc q̄ sicut hoc est necessarium ad videndū, ita illud ad intelligendū, sed non p̄ idem. Ad TERTIVM dicendū, q̄ supposito agētē bene contingit diuersimode recipi eius similitudinē in diuersis p̄ eorū dispositionē diuersā. Sed si agens non præexistit, nihil ad hoc facit dispositio recipiētis. Intelligibile autē in actu non est aliquid existens in rerū natura quantum ad naturā rerū sensibiliū, q̄ non subsistunt præter materiam. Et ideo ad intelligendum non sufficeret immaterialitas intellectus possibilis, nisi ad esset in intellectu agens, qui faceret intelligibilia in actu per modum abstractionis.

ARTICVLVS IIII.

Verum intellectus agens sit aliquid animæ.

AD QVARTVM sic proceditur. Vt, q̄ intellectus agēs non sit aliquid animæ n̄ræ. Intellectus. n. agēs effectus est illuminare ad intelligendū. Sed hoc fit p̄ aliquod quod est altius anima: secundū illud Ioan. 1. Erat lux vera quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Ergo v̄ q̄ intellectus agens non sit aliquid animæ.

¶ 2 Præterea, Philosophus in 3. de anima, attribuit intellectui agētē, q̄ non aliquid intelligit, & aliquid intelligitur. Sed anima n̄ra non semper intelligit, sed aliquā intelligit, & aliquando non intelligit. Ergo intellectus agens non est aliquid animæ n̄ræ. ¶ 3 Præterea, Agēs & patientes sufficiunt ad agēdū. Si igitur intellectus passiuus est aliquid animæ n̄ræ, q̄ est virtus passiuæ: & similiter intellectus agēs, q̄ est virtus actiua, sequitur q̄ homo semper poterit intelligere cum voluerit: quod patet esse falsum. Non est ergo intellectus agens aliquid animæ n̄ræ. ¶ 4 Præterea, Philosophus dicit in 3. de anima, q̄ intellectus agēs est substantia actu ens. Nihil autē est respectu eiusdē in actu, & in potētia. Si ergo intellectus possibilis qui est in potētia ad oia intelligibilia, est aliquid animæ n̄ræ, v̄ impossibile quod intellectus agens sit aliquid animæ n̄ræ. ¶ 5 Præterea, Si intellectus agēs est aliquid animæ n̄ræ, oportet q̄ sit aliqua potētia: non est. n. nec passio, nec habitus. Nā habitus & passiones non habent rōnē agētis respectu passionū aiæ, sed magis passio est ipsa actio potētiæ passiuæ, habitus autē est aliquid q̄ ex actibus cōsequitur. Ois autē potētia fluit ab essentia aiæ: sequitur ergo q̄ intellectus agēs ab essentia aiæ p̄cederet. Et sic non in esset ab participationē ab aliquo superiori intellectu. Q̄d est incōueniēs. Non ergo intellectus agēs est aliquid animæ n̄ræ.

SED CONTRA est, quod Philosophus dicit in 3. de anima, quod necessesse est in anima has esse differētia, scilicet intellectum possibilem, & agentem. RESPONDEO dicendū, q̄ intellectus agens, de quo Philosophus loquitur, est aliquid animæ.

Ad cuius euidentiā cōsiderādū est, q̄ supra aiām intellectiua humanā necesse est ponere aliquē su-

278

392

2. con. ca. 76. & de aia, art. 5.

li. 3. de anima, tex. 20. 10. 2.

libr. 3. de aia, text. 19. 10. 2.

libr. 3. de aia, text. 17. & 18. tom. 2.

periores intellectus, a quo anima virtute intelligendi obtinet. Semper enim quod participat aliquid, & quod est mobile, & quod est imperfectum, praerogit ante se aliquid quod est perfectius suum tale, & quod est immobile & perfectum. Anima autem humana intellectiva est per participationem in intellectuali virtute. Cuius signum est, quod non tota est intellectiva, sed solum aliqua sui parte. Pertingit etiam ad intelligentiam veritatis cum quodam discursu & motu arguendo. Habet etiam imperfectam intelligentiam. Tunc quia non omnia intelligit. Tunc quia in his quae intelligit de potentia procedit ad actum. Oportet ergo esse aliquam altioris intellectus, quo anima inuenit ad intelligendum. Posuerunt ergo quidam hunc intellectum esse substantiam separatum esse intellectum agentem: qui quasi illustrando phantasmata facit ea intelligibilia actu. Sed dato quod sit aliquis talis intellectus agens separatus, nihilominus tunc oportet ponere in ipsa anima humana aliquam virtutem ab illo intellectu superiori participatam, per quam anima humana facit in intelligibilia in actu. Sicut & in alijs rebus naturalibus perfectis praeter universales causas agentes sunt propriae virtutes inditae singulis rebus perfectis ab universali agens derivata. Non enim solus sol generat hominem, sed est in homine virtus generativa hominis: & sicut in alijs animalibus perfectis. Nihil autem est perfectius in inferioribus rebus anima humana. Unde oportet dicere, quod in ipsa sit aliqua virtus derivata a superiori intellectu, per quam possit phantasmata illustrare. Et hoc experimento cognoscimus, dum percipimus nos abstrahere formas universales conditionibus particularibus, separatae, vultus esse intelligibilia. Nulla autem actio convenit alicui rei, nisi per aliquod principium formaliter, et inharere, ut supra dictum est, cum de intellectu potentiali ageretur. Ergo oportet virtute, quae est principium huius actionis, esse aliquid in anima. Et ideo Aristoteles comparavit intellectum agentem lumine, quod est aliquid receptum in aere. Plato autem intellectum separatum imprimere in animas comparavit soli, ut Themistius dicit in Commento 3. de anima. Sed intellectus separatus est non nisi fidei documenta, est ipse Deus, quae creator animae, & in quo solo beatificatur, ut infra patebit. Unde ab ipso anima humana lumen intellectuale participat, secundum illud Psalmi 4. Signatum est super nos lumen vultus tui Domine.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod illa lux vera illuminat, sicut causa universalis, a qua anima humana participat quaedam particulari virtute, ut dictum est. AD SECUNDUM dicendum, quod Philosophus illa verba non dicit de intellectu agente, sed de intellectu in actu. Unde supra de ipso praemisit, id est autem est anima actu scientia rei, vel si intelligatur de intellectu agente, hoc dicitur quia non est ex parte intellectus, agens hoc quod quaeque intelligimus, & quaeque non intelligimus, sed ex parte intellectus qui est in potentia.

AD TERTIUM dicendum, quod si intellectus agens comparatur ad intellectum possibilem, ut obiectum agens ad potentiam, sicut visibile in actu ad visum, sequitur quod statim omnia intelligeremus, cum intellectus agens sit, quo est omnia facere: nunc autem non habet ut obiectum, sed ut facies obiecta in actu, ad quod requiritur praeter praesentiam intellectus agens praesentia phantasmata & bona dispositio virtutis sensitivae, & exercitium in homine opere: quae per virtutem intellectum sunt et alia intellectus, sicut per terminos, propositiones, & per prima principia conclusiones. Et quantum ad hoc non differt virtus intellectus agens sit aliquid anima, vel aliquid separatum.

AD QUARTUM dicendum, quod anima intellectiva est quod est actu immaterialis, sed est in potentia ad determinatas species rerum. Phantasmata autem converso sunt quod est actu similitudines specierum quarumdam, sed sunt potentia immaterialia. Unde nihil prohibet unam & eandem animam in quantum est immaterialis in actu habere ali-

quam virtute, per quam faciat immaterialia in actu abstrahendo a conditionibus individualibus materiae, quod est virtus deus in intellectu agens: & alia virtute receptiva homini specierum, quae de intellectu possibile, in quantum est in potentia ad huiusmodi species. AD QUINTUM dicendum, quod cum essentia animae sit immaterialis a supremo intellectu creata, nihil prohibet virtutem, quae a supremo intellectu participatur, per quam abstrahitur a materia ab essentia ipsius procedere: sicut & alias eius potentias.

ARTICVLVS V.

Virtus intellectus agens sit vnus in omnibus.

AD QUINTUM sic proceditur. Vnde per intellectum agens sit vnus in omnibus. Nihil enim quod est separatum a corpore, multiplicatur secundum modum multiplicationis corporum. Sed intellectus agens est separatus, ut dicitur in 3. de anima. Ergo non multiplicatur in multis corporibus hominum, sed est vnus in omnibus.

2. Praeterea, intellectus agens facit vniuersale, quod est vnus in multis. Sed illud quod est causa vnitatis, magis est vnus. Ergo intellectus agens est vnus in omnibus.

3. Praeterea, omnes homines conueniunt in primis conceptionibus intellectus. His autem assentiunt per intellectum agentem. Ergo conueniunt omnes in vno intellectu agente. SED CONTRA est, quod Philosophus dicit in 3. de anima, quod intellectus agens sit sicut lumen. Non autem est idem lumen in diuersis illuminatis. Ergo non est idem intellectus agens in diuersis hominibus.

RESPONDEO dicendum, quod veritas huius rationis dependet ex praemis. Si enim intellectus agens non esset aliquid anima, sed esset quodammodo substantia separata, vnus esset intellectus agens omnium hominum. Et hoc intelligitur quod ponitur vnitatis intellectus agentis. Si autem intellectus agens sit aliquid anima, ut quaedam virtus ipsius, necesse est dicere, quod sint plures intellectus agentes secundum pluralitatem animarum, quod multiplicatur secundum multiplicationem hominum, ut supra dictum est. Non enim potest esse, quod vna & eadem virtus numero sit diuersorum subiectorum.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod Philosophus probat intellectum agentem esse separatum per hoc, quod possibile est separatus. Quia (ut ipse dicit) agens est honorabilius patiente. Intellectus autem possibilis de se separatus, quod non est actus alicuius organi corporalis. Et secundum hunc modum etiam intellectus agens de se separatus, non quasi sit aliqua substantia separata.

AD SECUNDUM dicendum, quod intellectus agens causat vniuersale abstrahendo a materia. Ad hoc autem non requiritur, quod sit vnus in omnibus habitibus intellectus, sed quod sit vnus in omnibus secundum habitudinem ad omnia a quibus abstrahit vniuersale, respectu quorum vniuersale est vnum. Et hoc competit intellectui agenti in quantum est immaterialis.

AD TERTIUM dicendum, quod omnia quae sunt vnius speciei, comunicant in actione consequente naturae speciei: & per consequens in virtute, quae est actionis principium, non quod sit eadem numero in omnibus. Cognoscere autem prima intelligibilia est actio consequens speciem humanam. Unde oportet quod omnes homines concitent in virtute, quae est principium huius actionis. Et haec est virtus intellectus agens. Non tamen oportet quod sit eadem numero in omnibus, oportet tamen quod ab vno principio in omnibus deriuetur. Et sic illa concitatio hominum in primis intelligibilibus demonstrat vnitatem intellectus separati, quae Plato comparat soli, non autem vnitatem intellectus agentis, quae Aristoteles comparat lumine.

ARTICVLVS VI.

Virtus memoria sit in parte intellectus anima.

AD SEXTUM sic proceditur. Vnde per memoria non est in parte intellectus anima. Dicitur enim Augustinus 12. de Trinitate quod ad partem superiorem animae pertinet quae non sunt hominibus pecoribusque communa. Sed memoria est hominibus pecoribusque communis. Dicitur

De anima art. 5.

lib. 3. de anima tex. 19. & 20. tom. 2.

lib. 3. de anima tex. 18. tom. 1.

Art. praeced.

Q. 76. art. 2.

lib. 3. de anima tex. 19. tom. 2.

lib. 3. de anima tex. 18. tom. 2.

394

2. cot. ca. 74. fiat & veri. q. 10. art. 2. * c. 3. & 8. circa pñ.

lib. 12. de Trinitate cap. 2. in princip. tom. 3.

393

lib. 10. de Trinitate ca. 11. param ante mediu. tom. 3.

479

lib. 3. de anima tex. 8. tom. 2.

Dicitur enim in 12. de Trinitate quod possunt pecora sentire per corporis sensus corporalia, & ea madare memoria. Ergo memoria non pertinet ad partem animae intellectivam. 2. Praeterea, Memoria praetriorum est, sed praetriorum est aliquid determinatum tempus. Memoria igitur est cognoscitua alicuius sub determinato tempore quod est cognoscitua alicuius sub hoc & nunc. Hoc autem non est intellectus, sed sensus. Memoria igitur non est in parte intellectiva, sed solum in parte sensitiva.

3. Praeterea, In memoria conseruantur species rerum, quae actu non cogitant. Sed hoc non est possibile accidere in intellectu, quia intellectus sit in actu per hoc quod informat specie intelligibili. Intellectus autem esse in actu, est ipsi intelligere in actu. Et sic in intellectu omnia intelliguntur in actu, quorum species apud se habent. Non ergo memoria est in parte intellectiva.

SED CONTRA est, quod Augustinus dicit 10. de Trinitate quod memoria, intelligentia, & voluntas sunt vna mens. RESPONDEO dicendum, quod cum de ratione memoriae sit conseruare species rerum, quae actu non apprehenduntur: hoc primum considerari oportet, vtrum species intelligibiles sit in intellectu conseruari possint. Posuit enim Aui. hoc esse impossibile. In parte enim sensitiva dicitur hoc accidere quantum ad aliquas potentias, in quantum sunt actus organorum corporaliu, in quibus conseruari possunt aliquae species abstrahendo a reali apprehensione. In intellectu autem quod caret organo corporali, nihil existit nisi intelligibiliter. Unde oportet intelligi in actu illud, cuius similitudo in intellectu existit. Sic ergo anima ipsa quae cito aliqda actu definit intelligere aliquam rem, definit esse illius rei species in intellectu: sed oportet se denovo vult illam rem intelligere, quod conuertat se ad intellectum agens, quae ponit substantiam separatae, ut ab illo efficiat species intelligibiles in intellectu possibile. Et ex exercitio & visu conuertendi se ad intellectum agens relinquit anima ipsa quaedam habitus in intellectu possibili conuertendi se ad intellectum agens, quae dicebat esse habitum scientiae. Sed cum igitur haec positio nihil conseruat in parte intellectiva, quae non actu intelligat. Unde non poterit poni memoria in parte intellectiva secundum hunc modum. Sed haec opinio manifeste repugnat dictis Aristoteles. Dicit enim in 3. de anima, quod cum intellectus possibilis sit singularis, ut sciens de quibus anima actus: & quod hoc accidit cum possit operari per seipsam: est quod igitur & tunc potentia quodammodo, non tamen simpliciter ad adhaerere, aut inuenire. De autem intellectus possibilis fieri singularis anima quae recipit species singulari. Ex hoc ergo quod recipit species intelligibiles habet quod possit operari cum voluerit, non autem semper operet: quae & tunc est quodammodo potentia, sed aliter quam an intelligere: eo scilicet modo quo sciens in habitu est in potentia ad considerandum in actu. Repugnat etiam praedicta positio rationi. Quod enim recipit in aliquo, recipit in eo in modo recipiens. Intellectus autem est magis stabilis natura, & immobilis, quam materia corporalis. Si ergo materia corporalis, formas, quas recipit, non solum tenet dum per eas agit in actu, sed et postquam agere cessauerit, multo fortius intelus immobilis tenet in se inanimabiliter recipit species intelligibiles siue a sensibilibus acceptas, siue et ab aliquo superiori intellectu effluxas. Sic igitur si memoria accipiat solum per conseruationem specierum, oportet dicere memoria esse in parte intellectiva. Si vero de ratione memoriae sit quod eius obiectum sit praetriorum ut praetriorum, memoria in parte intellectiva non erit, sed sensitiva tantum, quae est apprehensiva particularium. Praetriorum ut praetriorum, cum significet esse sub determinato tempore, ad conditionem particularis pertinet.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod memoria secundum quod est conseruatio specierum, non est nobis pecoribusque communi, sed magis in conseruato, cum vis memoratiua Sum. S. Tho. Par. 1.

fit actus organi cuiusdam. Sed intellectus secundum seipsum est conseruatio specierum praeter conseruationem organum corporalis. Unde Philosophus dicit in 3. de anima, quod anima est locus specierum non tota, sed in intellectu. AD SECUNDUM dicendum, quod praetriorum potest ad duo referri, scilicet ad obiectum, quod cognoscit, & ad cognitionis actum. Quae quaedam duo simul conueniunt in parte sensitiva, quae est apprehensiva alicuius per hoc quod immutat a praesenti sensibili. Unde simul animal memorat se prius sensisse in praetriorum, & se sensisse quodammodo praetriorum sensibile. Sed quantum ad partem intellectivam pertinet, praetriorum accidit & non per hoc quod in parte obiecti intellectus. Intellectus enim intellectus hominem in quantum est homo. Homini autem in quantum est homo accidit vel in praesenti, vel in praetriorum, vel in futuro esse. Ex parte vero actus praetriorum potest accipi potest et in intellectu, sicut in sensu: quia intelligere anima nunc est quodammodo particularis actus in hoc, vel in illo tempore existens: secundum quod dicitur homo intelligere nunc, vel heri, vel cras. Et hoc non repugnat in intellectualitati: quia homo in intelligere, quantum sit quodammodo particulare, tunc est immaterialis actus, ut supra de intellectu dictum est. * Et ideo sicut in intelligit seipsum in intellectu, quantum sit in intellectu, quodammodo singularis in intellectu, ita intelligit seipsum in intelligere: quod est singularis actus, vel in praetriorum, vel in praesenti, vel in futuro existens. Sic igitur saluatur ratio memoriae, quantum ad hoc quod est praetriorum in intellectu secundum quod intelligit se prius intellexisse, non autem secundum quod intelligit praetriorum, prout est hic & nunc.

AD TERTIUM dicendum, quod species intelligibiles aliquae sunt in intellectu in potentia tantum. Et tunc de intellectu esse in potentia. Aliquae autem sunt in intellectu in actu: & tunc intelligit actu. Aliqua medio modo se habet in ter potentia & actu: hunc dicit esse in intellectu in habitu. Et secundum hunc modum in intellectu conseruat species etiam quando actu non intelligit.

ARTICVLVS VII.

Virtus alia potentia sit memoria intellectiva, & alia intellectus.

AD SEPTIMUM sic proceditur. Vnde per alia potentia sit memoria intellectiva, & alia intellectus. Augustinus enim in 10. de Trinitate ponit in mente memoriam, intelligentiam & voluntatem. Manifestum est ergo autem, quod memoria est alia potentia a voluntate. Ergo similiter est alia ab intellectu.

2. Praeterea, Eadem ratio distinctionis est potentiarum sensitivae partis, & intellectivae. Sed memoria in parte sensitiva est alia potentia a sensu, ut supra dictum est. Ergo memoria partis intellectivae est alia potentia ab intellectu.

3. Praeterea, Secundum Augustinum memoria, intelligentia, & voluntas sunt sibi inuicem aequalia, & vnum eorum ab alio oritur. Hoc autem non potest, si memoria esset eadem potentia cum intellectu. Non est ergo eadem potentia. SED CONTRA, de ratione memoriae est, quod sit thesaurus vel locus conseruatus specierum. Hoc autem Philosophus in 3. de anima attribuit intellectui, ut dictum est. * Non ergo in parte intellectiva est alia potentia memoria ab intellectu.

RESPONDEO dicendum, quod sicut supra dictum est, potentiae animae distinguuntur secundum diuersas rationes obiectorum, eo quod ratio cuiuslibet potentiae consistit in ordine ad id, ad quod dicitur, quod est eius obiectum. Dictum est etiam supra, quod si aliqua potentia sit propria rationem ordinatur ad aliquod obiectum secundum communem rationem obiecti, non diuersificabitur illa potentia secundum diuersitates particularium differentiarum. Sicut potentia visiva, quae respicit suum obiectum rationem colorati, non diuersificatur secundum rationem albi & nigri. Intellectus autem respicit suum obiectum secundum communem rationem entis, eo quod intellectus possibilis est, quo est omnia fieri. Unde secundum nullam differentiam entium

Q. 75. art. 2.

368

395

1. di. 3. q. 4. art. 1. & 2. cont. c. 7. fi. Et veri. q. 7. arti. 3. ad tertiu. & q. 10. arc. * ca. 11. & 12. to. 3. q. 78. art. 4. lib. 10. de trin. c. 11. tom. 3.

lib. 3. de anima tex. 7. tom. 2.

* Art. praeced.

Q. 77. art. 3. Q. 77. art. 3.

369

Q. 76. art. 1. li. 3. de anima tex. 18. to. 2.

Q. 106. artic. 2.

In corp. art.

lib. 3. de anima tex. 19. to. 2.

entia diuersificat differētia intellectus possibilis. Diuersificat tamen potētia intellectus agentis, & intellectus possibilis: quia respectu eiusdem obiecti aliud principium oportet esse potētia actiua, quod facit obiectum esse in actu: & aliud potētia passiuam, quae mouetur ab obiecto in actu existēte. & sic potētia actiua comparatur ad suū obiectū, ut ens in actu ad ens in potētia. Potētia autem passiuā comparatur ad suū obiectū eōdem modo, ut ens in potētia ad ens in actu. Sic igitur nulla alia differētia potētiarū in intellectu esse potest nisi possibilis & agētis. Vnde patet quod memoria non est alia potētia ab intellectu. Ad rōnem. n. potētia passiuā prius conseruare, sicut & recipere.

AD PRIMVM ergo dicendū, quod quauis in terra distinctione primi sētētiarū dicat, quod memoria, intelligentia, & volūtas sint tres vires: in hoc non est secundum intentionē Augusti. e. q. expressē dicitur in 14. de Trinitate, quod si accipiat memoria, intelligentia, & volūtas secundum quod semper praesentia sunt aīe, siue cogitatur, siue non cogitentur, ad solam memoriā pertinere videtur. Intelligentiam autem nunc dico, qua intelligimus cogitantes: & eam volūtatē siue amorem, vel dilectionem, quae istam prolem parentemque coniungit. Ex quo patet, quod ista tria non accipit Augustus pro illis tribus potētijs. Sed memoriā accipit pro habituali aīe retentione: intelligentiā autem pro actu intellectus, volūtatē autem pro actu voluntatis.

AD SECVNDVM dicendū, quod praeteritū & praesens possunt esse propria differētia potētiarū sententiā secundum diuersitatem obiectōrum, non autem potētiarum intellectiuarū, ratione supra dicta. AD TERTIVM dicendū, quod intelligentia oritur ex memoria, sicut actus ex habitu. Et hoc modo est aequatur ei, non autem sicut potētia potētiā.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum ratio sit alia potētia ab intellectu.

AD OCTAVVM sic proceditur. Vnde, quod ratio sit alia potētia ab intellectu. in libro. n. de spiritu & anima dicitur: cum ab inferioribus ad superiora ascendere, volumus, prius occurrat nobis sensus, deinde imaginatio, deinde ratio, deinde intellectus. Est ergo alia potētia ratio ab intellectu, sicut imaginatio a rōne. AD PRATEREA, Boetius dicit in libro de consolatione, quod intellectus comparatur ad rōnem, sicut aeternitas ad ipsam. Sed non est eiusdem generis esse in aeternitate, & esse in tempore. Ergo non est eadem potētia ratio, & intellectus.

AD PRATEREA, homo concipit cum angelis in intellectu, cum brutis vero in sensu. Sed ratio quae est propria hominis, qua animal rōnale dicitur, est alia potētia a sensu. Ergo pari rōne est alia ab intellectu: quod proprie conuenit angelis. Vnde & intellectuales dicuntur. SED CONTRA est, quod Augustus dicit in super Genesim, quod ad literam, quod illud quo homo irrationabilibus animalibus antecedit, est ratio, vel mens, vel intelligentia, vel si quo alio vocabulo comodiū appellatur. Ratio ergo & intellectus, & mens sunt vna potētia.

RESPONDEO dicendū, quod ratio & intellectus in homine non possunt esse diuersae potētiā. Quod manifeste cognoscitur, si vtriusque actus consideret. Intelligentia enim est simpliciter veritas in intelligibile apprehendere. Rōcinari autem est procedere de vno intellectu ad aliud, ad veritatem intelligibile cognoscere dicitur. Et ideo angeli, qui perfecte possident secundum modum suae naturae cognitionem intelligibile veritatis, non habent necesse procedere de vno ad aliud, sed simpliciter & absque discursu veritatem rerum apprehendunt: ut Dionysius dicit 7. c. de diuinitate. Nō. Hōies autem ad intelligibile veritatem cognoscendam perueniunt, procedendo de vno ad aliud, ut ibidem dicitur: & ideo rōnales dicitur. Patet ergo quod rōcinari comparatur ad intelligere, sicut moueri ad quiescere, vel acquirere ad habere: quod vnum est perfecti, aliud autem imperfecti. Et quia

motus semper ab immobili procedit, & ad aliquid quietū terminatur; inde est quod rōcinatio humana, secundum viā acquisitionis vel inuentionis, procedit a quibusdam simpliciter intellectibus, qui sunt prima principia. Et rursus in viā iudicij resoluen-do redit ad prima principia, ad quae inuenta examinat. Manifestum est autem quod quiescere & moueri non reducuntur ad diuersas potētiās, sed ad vnam & eandem est in naturalibus rebus: quia per eandem naturā aliqd mouet ad locū, & quiescit in loco. Multo ergo magis per eandem potētiā intelligimus, & ratiocinamur. Et sic patet quod in homine eadem potētia est ratio & intellectus.

AD PRIMVM ergo dicendū, quod illa enumeratio sit secundum ordinem actuum, non secundum distinctionem potētiarum: quamuis liber illae non sit magnae auctoritatis. AD SECVNDVM patet responsio ex dictis. Aeternitas enim comparatur ad tempus, sicut immobile ad mobile. Et ideo Boetius comparauit intellectum aeternitati rationem vero tempore.

AD TERTIVM dicendū, quod alia animalia sunt ita infra hominem, quod non possunt attingere ad cognoscendam veritatem, quam ratio inquirat. Homo vero attingit ad cognoscendam intelligibilem veritatem quae angeli cognoscunt, sed imperfecte. Et ideo vis cognoscitiua angelorum non est alterius generis a vi cognoscitiua rationis, sed comparatur ad ipsam, ut perfectum ad imperfectum.

ARTICVLVS IX.

Vtrum ratio superior & inferior sint diuersae potētiā.

AD NONVM sic proceditur. Videatur quod ratio superior & inferior sint diuersae potētiā. Dicitur enim Augustinus 12. de Trinitate, quod imago Trinitatis est in superiori parte rationis: non autem in inferiori. Sed partes animae sunt ipsae eius potētiā. Ergo duae potētiā sunt ratio superior & inferior.

AD PRATEREA, nihil oritur a seipso. Sed ratio inferior oritur a superiori, & ab ea regulari & diriguntur. Ergo ratio superior est alia potētia ab inferiori. AD PRATEREA, philosophus dicit in 6. ethicorum, quod scientificum anime, quo cognoscit anima necessaria, est aliud principium, & alia pars animae ab inopinatio & rōcinatio, quo cognoscit contingētia. Et per hoc patet, quod hoc, quia ad ea, quae sunt genere altera, genere particula animae ordinatur. Cōtingēs autem & necessariū sunt altera genere: sicut corruptibile & incorruptibile. Cum autem idem sit necessariū quod aeternū: & tale idem quod eontingēs: ut quod idem sit quod philosophus vocat scientificum & superior pars rationis, quae secundum Augustinum intendit aeternis conspiciendis & consulendis: & quod idem sit quod philosophus vocat ratiocinatum, vel opinatiū, & inferior ratio, quae secundum Augustinum intendit temporalibus disponendis. Est ergo alia potētia animae & ratio superior, & ratio inferior.

AD PRATEREA, Damascenus dicit quod ex imaginatione fit opinio, deinde mens diiudicantis opinionem siue vera sit, siue falsa, diiudicat veritatem. Vnde & mens dicitur a metiendo. De quibus igitur iudicatur est ista & de terminatū, vere dicitur intellectus. Sic igitur opinatiū, quod est ratio inferior, est aliud a mente & intellectu, per quod potest intelligi ratio superior.

SED CONTRA est quod Augustus dicit 12. de Trinitate, quod ratio superior & inferior non nisi per officia distinguuntur. Non ergo sunt duae potētiā.

RESPONDEO dicendū, quod ratio superior & inferior secundum quod Augustinus accipiuntur, nullo modo duae potētiā animae esse possunt. Dicitur enim, quod ratio superior est quae intendit aeternis conspiciendis, aut consulendis. Cōspiciendis quidem scdm quod ea in seipsis speculatur, consulendis vero scdm quod ea in seipsis regulat agendorū. Rō vero inferior ab ipso dicitur quae intendit temporalibus rebus. Hec autem duo,

temporalia & aeterna comparatur ad cognitionem nam hoc modo, quod vnum eorum est medium ad cognoscendum alterum. Nam secundum viā inuentionis per res temporales in cognitionem deuenimus aeternorum, secundum illud Apostolus ad Romanos 1. Inuisibilia Dei per ea, quae facta sunt, intellecta conspiciuntur. In via vero iudicij per aeterna iam cognita de temporalibus iudicamus, & secundum rōnes aeternorum temporalia disponimus. Potest autem contingere quod medium & id ad quod per medium puenitur, ad diuersos habitus pertineant, sicut principia prima indemonstrabilia pertinent ad habitum in intellectu: conclusiones vero ex his deductae ad habitum scientiae. Et ideo ex principijs Geometriae contingit aliqd concludere in alia scientia, puta in perspective. Sed eadem potētia rōnis est: ad quae pertinet & medium & vltimum. Est enim actus rōnis quasi quodam motus de vno in aliud pueniens. Id autem est mobile quod praesens medium pertingit ad terminū. Vnde vna & eadem potētia rōnis est rō superior & inferior, sed distinguuntur secundum officia actuum, & secundum diuersos habitus. Nā superiori rōni attribuitur sapientia, inferiori vero scientia.

AD PRIMVM ergo dicendū, quod secundum quamcunque rationem participationis potest pars dici: in quantum vero ratio diuiditur secundum diuersa officia, ratio superior & inferior partitiones dicuntur, & non quia sunt diuersae potētiā.

AD SECVNDVM dicendū, quod ratio inferior dicitur a superiori deduci, vel ab ea regulari, in quantum principia, quibus vtitur inferior ratio, deducuntur & diriguntur a principijs superioris rationis.

AD TERTIVM dicendū, quod scientificum, de quo philosophus loquitur, non est idem quod superior. Nā necessaria scientificia inueniuntur et in rebus temporalibus, de quibus est scientia naturalis & mathematica. Opinatio autem & rōcinatiuum in min⁹ est quod rō inferior, quae est cōtingētū ratiū. Nec tamen est simpliciter dicendū, quod sit alia potētia qua intellectus cognoscit necessaria, & alia qua cognoscit cōtingētia: quia vtraque cognoscit secundum eandem rōnem obiecti, secundum rōnem entis & veri. Vnde & necessaria quae habet perfectam esse in veritate, perfecte cognoscit: ut pote ad eorum quidditate pertingēs, per quae propria accidit de his demonstrat. Cōtingētia vero imperfecte cognoscit, sicut & hinc imperfectum esse & veritate. Perfectum autem & imperfectum in actu non diuersificat potētiā, sed diuersificat actus quantum ad modum agēdi: & per consequens principia actuum & ipsos habitus. Et ideo philosophus posuit duas particulas animae, scientificum, & rōcinatiuum: non quia sunt duae potētiā, sed quia distinguuntur secundum diuersam aptitudinem ad recipiendū diuersos habitus, quorum diuersitate ibi inquirere intendit. Cōtingētia enim & necessaria est differat secundum genera, conueniunt tamen in eodem rōne entis, quae respicit intellectus, ad quae diuersimodē se habent secundum perfectum & imperfectum.

AD QUARTVM dicendū, quod illa distinctio Damasceni est secundum diuersitatem actuum, non secundum diuersitatem potētiarum. Opinio enim significat actum intellectus, quod fert in vna parte cōtradictionis eū formidini alterius. Diiudicare vel mēsurare est actus intellectus applicatū principia certa ad examinationē propositōrum. Et ex hoc sumitur nōmē mētis. Intelligere autem est eū quadam approbatione diiudicatis inherere.

ARTICVLVS X.

Vtrum intelligentia sit alia potētia ab intellectu.

AD DECVMVM sic proceditur. Vnde, quod intelligentia sit alia potētia ab intellectu. Dicitur enim in libro de spiritu & anima, quod cum ab inferioribus ad superiora ascendimus, prius occurrat sensus, deinde imaginatio, deinde ratio, postea intellectus, & postea intelligentia. Sed imaginatio & sensus sunt diuersae potētiā. Ergo & intellectus, & intelligentia.

AD PRATEREA, Boetius dicit in 5. de consolatione, quod ipsi homines, aliter sensus, aliter imaginatio, aliter rō, aliter intelligentia ita est. Sed intellectus eadem potētia eū rōne. Ergo vnde quod intelligentia sit alia potētia quae intellectus: sicut ratio est alia potētia quae imaginatio & sensus.

AD PRATEREA, actus sunt praeuij potētijs, ut dicitur in 2. de anima: sed intelligentia est quodammodo ab alijs actibus quod attribuitur intellectui, diuisus. Dicitur enim Damascenus, quod primus motus intelligentia dicitur. Quae vero circa aliqd est intelligentia, in tentio vocatur. Quae permanens & figurata atam ad id quod intelligit, excogitatio dicitur. Excogitatio vero in eodem manens, & seipsa examinans & diiudicans, Phronesis dicitur, id est, sapientia. Phronesis autem dilatata facit cognitionem, in interiori dispositum sermonem. Ex quo ait puenire sermonem per linguam enarratum: Ergo vnde quod intelligentia sit quadam specialis potētia.

SED CONTRA est, quod philosophus dicit in 3. de anima, quod intelligentia indiuisibilem est, in quibus non est fallum. Sed huiusmodi cognoscere pertinet ad intellectum. Ergo intelligentia non est alia potētia praeter intellectum.

RESPONDEO dicendū, quod hoc nomen, intelligentia, proprie significat ipsum actum in intellectu, quod est intelligere. In quibusdam tamen libris de Arabico tractatibus, substantia separata, quas nos angelos dicimus, intelligentie vocantur: forte pro hoc quod huiusmodi substantia semper actu intelligunt. In libris tamen de Graeco tractatis dicitur intellectus seu mentes. Si ergo intelligentia ab intellectu non distinguitur sicut potētia a potētia, sed sicut actus a potētia. Inueniuntur enim talis diuisio est a philosophis. Quaeque enim ponit quatuor intellectus, scilicet intellectus agentem, possibilem, & in habitu, & adeptum. Quorum quatuor intellectus agens & possibile sunt diuersae potētiā: sicut & in omnibus est alia potētia actiua, & alia passiuā. Alia vero tria distinguuntur secundum tres status intellectus possibilis. Qui quique est in potētia tantum. Et sic dicitur possibile. Quaeque autem in actu primo quod est scientia. Et sic dicitur intellectus in habitu. Quaeque autem in actu secundo: qui est considerate, Et sic dicitur intellectus in actu, siue intellectus adeptus.

AD PRIMVM ergo dicendū, quod si recipi debet illa auctoritas, intelligentia ponitur pro actu intellectus. Et sic diuiditur contra intellectum, sicut actus contra potētiā.

AD SECVNDVM dicendū, quod Boetius accipit intelligentiā pro actu intellectus, quod transcendit actum rōnis. Vnde ibidem dicitur, quod rō ratiū humani generis est, sicut in intelligentia sola Dei. proprium enim Dei est quod absque omni inuestigatione omnia intelligat.

AD TERTIVM dicendū, quod oēs illi actus, quos Damascenus enumerat, sunt vnius potētiā, scilicet intelligentiā. Quae primo quodem simpliciter aliqd apprehendit. Et hinc actus dicitur intelligentia. Secundo vero id quod apprehendit, ordinat ad aliqd aliud cognoscendū vel operandū: & hic vocatur inventio. Dū uero dicitur in inquisitione illi quod intendit, vocatur cogitatio. Dū uero id quod est excogitatum examinat ad aliqua certa dicitur scire uel sapere: quod est phronesis uel sapientia. Nā sapientia est iudicare, ut dicitur in 1. Meta. Ex quo autem habet aliqd pro certo, quasi examinatum, cogitatio quodammodo possit illud alijs manifestare: & haec est dicitur in superioris sermonis, ex qua procedit exterior locutio. Non enim oēs dicitur actus potētiā diuersificat, sed sola illa, quae potest reduci in idē principium, ut supra dicitur est.

ARTICVLVS XI.

Vtrum intellectus speculatiuus & practicus sint diuersae potētiā.

AD VMDCCVM sic proceditur. Vnde, quod intellectus speculatiuus & practicus sint diuersae potētiā. Apprehensiuū enim & motiuū sunt diuersa genera potētiarū, ut patet in 2. de anima. Sed intellectus speculatiuus est apprehensiuus tantum, intellectus autem practicus est motiuus. Ergo sunt diuersae potētiā.

& d 392 398

469

art. præced.

396

Verit. q. 15 art. 1. & q. 16. art. 1. con. si. & r. de anima, 24. ff. * Augu. c. 14. ad medium, 10. 1. ff. 5. ex profa 4. a medio, & profa vlt. simul sumptis

293

lib. 3. sup. Gen. cap. 20. & lib. 35. de Trinitate. c. 15. tom. 3.

415

ea. 7. inter principium & medium.

293

In corp. art.

397

12. q. 7. 4. art. 7. cō. & 2. dist. 24. art. 2. & 2. rita. q. 15. art. 2. cap. 4. in fine.

376

li. 6. Ethic. c. 1. a medio, 10. 5.

lib. 6. Ethic. c. 1. tom. 5.

lib. 12. de Trinitate. c. 7. in fine.

tom. 3.

† eodem loco nunc dicto lib. 2. orthod. fidei, cap. 22.

365

398

1. di. 3. q. 1. art. 1. ff. l. i. c. 11.

* lib. 5. de consol. p. 1a. 5.

li. 2. de anima text. 33. tom. 2. † Damasc. li. 2. orth. fidei, c. 22.

li. 3. de anima, text. 2. 1. to. 2.

c. 394 396

li. 5. de cons. sol. profa. 5. ante medium.

c. 2. nō. p. cul a prin. tom. 3.

399

3. dist. 23. q. 2. art. 3. q. 3. art. 1. Et 3. de anima. l. 1. col. 2.

* text. 27. tom. 2.

Præterea, Diversa ratio obiecti diversificat potentiam. Sed obiecta speculativa intellectus est veritas: practici autem bonum. Que differunt ratione. Ergo intellectus speculativus & practicus sunt diversae potentiae.

Præterea, In parte intellectiva intellectus practicus comparatur ad speculativum, sicut aestimativa ad imaginativam, sicut potentia ad potestatem, ut dicitur in 1. 2. de Anima. Ergo intellectus practicus ad speculativum.

CONTRA est, quod dicitur in 3. de Anima, quod intellectus speculativus per extensionem fit practicus. Vnde autem potentia non mutatur in aliam. Ergo intellectus speculativus & practicus non sunt diversae potentiae.

RESPONDEO dicendum, quod intellectus practicus & speculativus non sunt diversae potentiae. Cuius ratio est, quia, ut supra dictum est, quod accidit aliter se habet ad obiectum ratione, quam respicit aliqua potentia, non diversificat potentiam. Accidit enim colorato quod sit homo, aut magnum, aut parvum. Vnde omnia huiusmodi cadunt in unam potentiam apprehensivam. Accidit autem alicui apprehensio per intellectum quod ordinatur ad opus, vel non ordinatur. Secundum hoc autem differunt intellectus speculativus & practicus. Nam intellectus speculativus est, qui quod apprehendit, non ordinatur ad opus, sed ad solam veritatis considerationem. Practicus vero intellectus dicitur hoc quod apprehendit, ordinatur ad opus. Et hoc est quod Philosophus dicit in 3. de Anima, quod speculativus differat a practico sine. Vnde & a sine denominatur uterque. Hic quidem speculativus, ille vero practicus, id est operativus.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod intellectus practicus est motivus non quasi exequens motum, sed quasi dirigens ad motum. Quod convenit ei secundum modum suae apprehensionis.

AD SECUNDUM dicendum, quod verum & bonum se invicem includunt. Nam verum est quoddam bonum: alioquin non esset appetibile. Et bonum est quoddam verum: alioquin non esset intelligibile. Sicut igitur obiectum appetitus potest esse verum in quantum habet rationem boni, sicut cum aliquis appetit veritatem cognoscere: ita obiectum intellectus practici est bonum ordinabile ad opus, sub ratione veri. Intellectus enim practicus veritatem cognoscit, sicut speculativus, sed veritatem cognitam ordinat ad opus.

AD TERTIUM dicendum, quod multa differentia diversificat sensitivas potentias, quae non diversificant potentias intellectivas: ut supra dictum est.

ARTICVLVS XII. Vtrum synderefs sit quaedam specialis potentia ab alijs distincta. AD DUODECIMVM sic proceditur. Vt quod synderefs sit quaedam specialis potentia ab alijs distincta. Ea enim quae cadunt sub vna diuisione, videntur esse vnius generis. Sed in glossa Hieron. & Ezech. 1. diuiditur synderefs contra irascibilem, & concupiscibilem, & rationalem: quae sunt quaedam potentiae. Ergo synderefs est quaedam potentia.

Præterea, Opposita sunt vnius generis: sed synderefs & sensualitas opponi videtur, quia synderefs semper inclinatur ad bonum. sensualitas autem semper ad malum. Vnde per serpentes significatur: ut patet per Aug. 12. de Trinitate. Videtur ergo quod synderefs sit potentia sicut & sensualitas.

Præterea, Aug. dicitur in libro de libero arbitrio, quod in naturali iudicatorio ad sunt quaedam regulae, & semina virtutum, & vera & commutabilia. Haec autem dicimus synderefs. Cum ergo regulae incommutabiles quibus iudicamus, pertineant ad rationem sui superioris partem ut Aug. dicit 12. de Trinitate. Vt quod synderefs sit idem quod ratio. Et ita est quaedam potentia.

CONTRA, Potentiae rationales se habent ad opposita secundum Philosophum. Synderefs autem non se habet ad opposita, sed ad bonum tantum in-

clinat. Ergo synderefs non est potentia. Si enim esset potentia, oporteret quod esset rationalis potentia. Non enim inuenitur in brutis.

RESPONDEO dicendum, quod synderefs non est potentia, sed habitus: licet quidam posuerint synderefsim esse quandam potentiam ratione alicuius: quidam vero dixerint eam esse ipsam rationem, non ut est ratio, sed ut est natura.

Ad huius autem euidentiā considerandum est, quod sicut supra dictum est, ratio inuentionis hominis, cum sit quidam motus, ab intellectu progreditur aliquorum, scilicet naturaliter notorum ab his, inuestigatione rationis: sicut a quodam principio immobili: & ad intellectum etiam terminatur, in quantum iudicamus per principia per se naturaliter nota de his, quae rationando inueniuntur. Cōstat autem quod sicut ratio speculativa rationat de speculativis, ita ratio practica rationat de operabilibus. Oportet igitur naturaliter nobis esse indita, sicut principia speculabilia, ita & principia operabilia. Prima autem principia speculabilia nobis naturaliter indita non pertinent ad aliquam specialem potentiam, sed ad quendam specialem habitum naturalem, quae dicimus synderefsim. Vnde & synderefs dicitur instigare ad bonum, & murmurare de malo: in quantum per prima principia procedimus ad inueniendum, & iudicandum inuenta. Patet ergo quod synderefs non est potentia, sed habitus naturalis.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod illa diuisione Hieron. attenditur secundum diuersitatem actuum, non secundum diuersitatem potentiarum. Diuersi autem actus possunt esse vnius potentiae.

AD SECUNDUM dicendum, quod oppositio sensualitatis & synderefs attenditur secundum oppositionem actuum, non sicut diuersarum specierum vnius generis.

AD TERTIUM dicendum, quod huiusmodi incommutabiles rationes sunt prima principia operabilia, circa quae non contingit errare: & attribuantur rationi, sicut potentiae, & synderefs, sicut habitui. Vnde & utroque, scilicet ratione & synderefs, est naturaliter iudicamus.

ARTICVLVS XIII. Vtrum conscientia sit quaedam potentia.

AD TERTIUM DECIMUM sic proceditur. Vt quod conscientia sit quaedam potentia. Dicitur enim Orig. 2. art. 4. & quod conscientia est spiritus corrector & praedagogus animae sociatus, quo separatur a malis, & adhaeret bonis. Sed spiritus in anima nominatur potentia aliqua. Vel ipsam mentem, secundum illud Ephes. 3. Renouamini spiritu mentis vestrae: Vel ipsam imaginationem. Vnde & imaginaria visio spiritualis vocatur: ut patet per Aug. 12. super Gene. ad lit. 2. In ergo conscientia quaedam potentia.

Præterea, Nihil est peccati subiectum nisi potentia animae. Sed conscientia est subiectum peccati. Dicitur enim ad Tim. 1. de quibusdam quod inquinatae sunt eorum mentes & conscientiae. Ergo videtur quod conscientia sit potentia.

Præterea, Necessarium est quod conscientia sit actus vel habitus, vel potentia. Sed non est actus, quia non semper maneret in homine. Nec etiam habitus, non enim esset vnum quid conscientia, sed multa. Per multos enim habitus cognoscitiuos dirigimur in agendis. Ergo conscientia est potentia.

CONTRA, Conscientia deponi potest, non autem potentia. Ergo conscientia non est potentia.

RESPONDEO dicendum, quod conscientia, proprie loquendo, non est potentia, sed actus. Et hoc patet, tum ex ratione notata: tum etiam ex his quae sunt communia loquendi conscientiae attribuantur. Conscientia enim secundum proprietatem vocabuli importat ordinem scientiae ad ali-

9. Metaph. tex. 3. 1. 3. Hieron. Ezech. c. 1.

Art. 8. huius quasi.

li. 6. Ethic. c. 6. to. 5.

412

Hieron. c. 1. Ezech.

Sup illud quatuor facies vni, rom. 5. Basil. in princip. Prouerb.

In corp. art.

402

3. dist. 37. q. 1. art. 2. Et veri. q. 15. art. 3.

libr. 2. de anima, tex. 27. tom. 2.

aliquid. Nam conscientia dicitur eum alio scientia. Applicatio autem conscientiae ad aliquid fit per aliquem actum. Vnde ex ista ratione notatur, patet quod conscientia sit actus. Idem autem apparet ex his, quae conscientiae attribuantur. Dicit enim conscientia testificari ligare, vel instigare, vel etiam accusare, vel etiam remouere sine reprehensione. Et haec omnia consequuntur applicationem ad aliquid cognitionis vel scientiae ad ea, quae agimus. Quae quidem applicatio fit tripliciter. Vno modo scilicet quod recognoscimus aliquid nos fecisse, vel non fecisse, secundum illud Eccl. 7. Scit conscientia tua te crebro maledixisse alijs. Et secundum hoc conscientia dicitur testificari. Alio modo applicatur secundum quod per nos conscientiam iudicamus aliquid esse faciendum, vel non faciendum. Et secundum hoc conscientia facit ligare, vel instigare, seu remouere. Patet autem quod omnia haec consequuntur adualem applicationem scientiae ad ea, quae agimus. Vnde prius loquendo, conscientia nominatur actus. Quia in habitu est principium actus, quaeque non est conscientia attribuit primo habitui naturali, scilicet synderefsi: sicut Hieron. in glossa Ezech. 1. synderefsim conscientiam nominat: & Basilium naturale iudicatorium. Et Damascius dicit, quod est lux in intellectu nisi conuersum. non est quod causa & effectus per inuenit nomen quod.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod quod conscientia dicitur spiritus, pro mente ponitur, quia est quoddam mensis diuisionem.

AD SECUNDUM dicendum, quod inquinatio dicitur esse in conscientia non sicut in subiecto, sed sicut cognitum in cognitione: iquatum. Scilicet si aliquid sit esse inquinatum.

AD TERTIUM dicendum, quod actus, etiam non semper maneat: semper tamen manet in sua causa, quae est potentia & habitus. Habitus autem, ex quibus conscientia in forma, etiam multi sunt, omnes tamen efficaciam habent ab vno primo principio, scilicet ab habitu primorum principiorum, qui dicitur synderefs. Vnde specialiter hic habitus in terdum conscientiam nominatur, ut supra dictum est.

QV AESTIO LXXX. De Potentijs appetitiuis in communibus in duos articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de potentijs appetitiuis. Et circa hoc consideranda sunt quatuor. Primo, de appetibili in communi. Secundo, de sensualitate. Tertio, de voluntate. Quarto, de libero arbitrio.

Circa primum quatuor sunt duo. Primo, vtrum debeat poni appetitus aliqua specialis potentia animae.

Secundo, vtrum appetitus diuidatur in appetitum sensitivum & intellectivum sicut in potentias diuersas.

ARTICVLVS PRIMVS. Vtrum appetitus sit aliqua specialis animae potentia.

AD PRIMUM sic proceditur. Vt quod appetitus non sit aliqua specialis animae potentia. Ad ea enim, quae sunt communia animatis & inanimatis, non est aliqua potentia animae assignanda. Sed appetere est commune animatis & inanimatis, quia bonum est quod omnia appetunt, ut dicitur in 1. Ethic. Ergo appetitus non est specialis potentia animae.

Præterea, Potentia distinguitur secundum obiecta. Sed idem est quod cognoscimus & appetimus. Ergo vim appetitiuam non oportet esse aliam praeter vim apprehensivam.

Præterea, Comune non distinguitur contra proprium. Sed quilibet potentia animae appetit quoddam particulare appetibile, obiectum suae conuenientiae. Ergo respectu huius obiecti quod est appetibile in communi, non oportet accipi aliquam potentiam ab alijs distinctam quae appetitiua dicitur.

CONTRA est, quod Philosophus in 2. de anima.

distinguit appetituum ab alijs potentijs. Damasc. dicit in 2. lib. distinguit vires appetitiuas a cognitiuis. Si. 2. orth. RESPONDEO dicendum, quod necesse est ponere secundum ca. 22. quendam potentiam animae appetitiuam.

Ad cuius euidentiā considerandum est, quod quilibet formam sequitur aliqua inclinatio. Sicut igitur in sua forma inclinatur in superiores locum, & ad hoc quod genere sibi simile. Forma autem in his, quae cognitionem participant, alio modo inuenitur in his, quae cognitione carent. In his, namque cognitione carent, inuenitur tantummodo forma ad vnum esse, proprium determinans vnumquodque, quod etiam naturale vniuersum quodque est. Hanc igitur formam naturalem sequitur naturalis inclinatio, quae appetitus naturalis vocatur. In habentibus autem cognitionem sic determinatur vnumquodque ad proprium esse naturale per formam naturalem, quae est receptiuum specierum aliarum rerum. Sicut sensus recipit species omnium sensibilium, & intellectus omnium intelligibilium. Et sic ita homines scit omnia quodammodo secundum sensum & intellectum, in quo quodammodo cognitionem habentia ad Dei similitudinem appropinquant, in quo omnia praerexistunt, sicut Dionysius dicit. Sicut igitur formae alio modo existunt in habentibus cognitionem supra modum formarum naturalium, ita oportet quod in eis sit inclinatio supra modum inclinationis naturalis. Quae dicitur appetitus naturalis. Et haec superior inclinatio pertinet ad vim animae appetitiuam, per quam animal appetere potest ea, quae apprehendit, non solum ea ad quae inclinatur ex forma naturali. Sic igitur necesse est ponere aliquam potentiam animae appetitiuam.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod appetere inuenitur in habentibus cognitionem supra modum omnem, quo inuenitur in omnibus, ut dictum est. Et ideo oportet ad hoc determinari aliquam potentiam animae.

AD SECUNDUM dicendum, quod id quod apprehenditur & appetitur, est id subiecto, sed differunt ratione. Apprehenditur enim, ut est ens sensibile vel intelligibile, appetitur vero, ut est conueniens aut bonum. Diuersitas autem rationum in obiectis requiritur ad diuersitatem potentiarum, non autem materialis diuersitas.

AD TERTIUM dicendum, quod vnaquaeque potentia animae est quaedam forma, seu natura, & habet naturalem inclinationem in aliquid. Vnde vnaquaeque appetit obiectum sibi conueniens naturali appetitu, supra quod est appetitus animalis consequens apprehensionem quo appetitur aliquid non ea ratione, qua est conueniens ad actum huius, vel illius potentiae, ut patet, visio ad videndum, & auditio ad audiendum, sed quia est conueniens simpliciter animali.

ARTICVLVS II. Vtrum appetitus sensitivus & intellectivus sint diuersae potentiae.

AD SECUNDUM sic proceditur. Vt quod appetitus sensitivus & intellectivus non sunt diuersae potentiae. Potentia enim non diuersificantur per accidentales differentias, ut supra dictum est. Sed accidit appetibili quod sit apprehensio per sensum, vel intellectum. Ergo appetitus sensitivus & intellectivus non sunt diuersae potentiae.

Præterea, Cognitio intellectiva est vniuersalis, & secundum hoc distinguitur a sensitiva, quae est singularis. Sed ista distinctio non habet locum ex parte appetitus. Chim enim appetitus sit motus ab aia ad res, quae sunt singulae, omnes appetitus videntur esse rei singularis. Ergo ergo appetitus intellectivus dicitur distingui a sensitivo.

Præterea, Sicut sub apprehensiuo ordinatur appetituum, ut inferior potentia, ita & motiuum. Sed non est aliud motiuum in homine consequens intellectum, quam in alijs animalibus consequens sensum. Ergo paritate neque est aliud appetitiuum.

CONTRA est, quod Philosophus in 3. de Anima distinguit duplicem appetitum, & dicit quod appetitus superior mouet inferiorem.

115 89 208 385

In corp. art.

b 399

403

15. art. 30. cor. & q. 21. arti. 4. Et 1. de a. sensitiuus & intellectiuus non sunt diuersae potentiae. nimia lect. 10. col. 5. Et libr. 3. lect. 14. col. 2. * Q. 77. art. 3. & 79. ac

RESPON. 57. tom. 1.

RESPONDEO dicendum, quod necesse est dicere appetitum intellectuum esse aliam potentiam a sensitivo. Potentia enim appetitiva est potentia passiva, quae nata est moveri ab apprehenso. Unde appetibile apprehensum est movens non motum, appetitus autem movens motum, ut dicitur in 3. de anima et 11. Metaph. Passiva autem et mobilitas distinguntur secundum distinctionem activorum et motuorum, quae oportet motuum esse proportionatum mobili, et actuum passivo, et ipsa potentia passiva propria ratione habet ex ordine ad suum actuum. Quia igitur est alterius generis apprehensum per intellectum et apprehensum per sensum, consequens est quod appetitus intellectus sit alia potentia a sensitivo.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod appetibili non accidit esse apprehensum per sensum, vel intellectum, sed per se convenit. Nam appetibile non movet appetitum nisi in quantum est apprehensum. Unde differentiae apprehensum sunt per se differentiae appetibilis. Unde potentiae appetitivae distinguuntur secundum differentiam apprehensum, sicut secundum propria obiecta.

AD SECUNDVM dicendum, quod appetitus intellectus, est feratur in res, quae sunt extra animam singulares, fertur tamen in ea secundum aliquam rationem universalem, sicut cum appetit aliquid quia est bonum. Unde Philosophus dicit in sua Rhetorica, quod odium potest esse de aliquo universali, puta cum odio habemus omne latronum genus. Similiter etiam per appetitum intellectum appetere possumus immaterialia bona, quae sensus non apprehendit, sicut scientiam, virtutes, et alia huiusmodi.

AD TERTIVM dicendum, quod sicut dicitur in 3. de Anima, opinio universalis non movet nisi median te particulari, et similiter appetitus superior movet median te inferiori. Et ideo non est alia vis motiva consequens intellectum et sensum.

QVAESTIO LXXXI.

De Sensualitate, in tres articulos divisae.

DEINDE considerandum est de sensualitate.

- ¶ Circa quam quaerunt tria.
- ¶ Primo, utrum sensualitas sit vis appetitiva tantum.
- ¶ Secundo, utrum dividatur sensualitas in irascibilem & concupiscibilem, sicut in diversas potentias.
- ¶ Tertio, utrum irascibilis & concupiscibilis obediunt rationi.

ARTICVLVS PRIMVS.

AD PRIMVM sic proceditur. Vbi, quod sensualitas non solum sit appetitiva, sed et cognitiva. Dicitur enim in Aug. 12. de Trinit. quod sensualis animae motus qui in corporis sensu intenditur, nobis pecoribusque communis est. Sed corporis sensus sub vi cognitiva continetur: ergo sensualitas est vis cognitiva.

¶ 2. Praeterea, Quae cadunt sub vna divisione, videtur esse vnius generis. Sed Aug. in 12. de Trinit. c. diuidit sensualitatem contra rationem superiorem & inferiorem, quae ad cognitionem pertinent. ergo sensualitas etiam est vis cognitiva.

¶ 3. Praeterea, Sensualitas in tentatione hominis tenet locum serpentis. Sed serpens in tentatione primorum parentum se habuit, ut nuntians & proponens peccatum quod est vis cognitiva. ergo sensualitas est vis cognitiva.

SED CONTRA est, quod sensualitas diffinitur esse appetitus rerum ad corpus pertinentium. RESPONDEO dicendum, quod nomen sensualitatis sumptum est a sensuali motu, de quo Aug. loquitur in 12. de Trin. sicut ab actu sumitur nomen potentiae, ut Trinit. ca. 12. & 13. apprehensio est sensitiva consequens. Actus enim apprehensivae virtutis non ita proprie dicitur motus sicut actio appetitus. Nam operatio virtutis apprehensivae perficitur in hoc, quod res apprehensa sunt in apprehendente:

operatio autem virtutis appetitivae perficitur in hoc, quod appetens inclinatur in rem appetibilem. Et ideo operatio apprehensivae virtutis assimilatur, quieti operatio autem virtutis appetitivae vagis assimilatur motui. Unde per sensualem motum intelligitur operatio appetitivae virtutis. Et sic sensualitas est nomen appetitus sensitivi.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod per hoc quod dicit Aug. quod sensualis animae motus intenditur in corporis sensu, non datur intelligi quod corporis sensus sub sensualitate comprehendatur, sed magis quod motus sensualitatis sit inclinatio quadam ad sensum corporis, dum scilicet appetimus ea, quae per corporis sensus apprehenduntur. Et sic corporis sensus pertinet ad sensualitatem quasi praeambulum.

AD SECUNDVM dicendum, quod sensualitas diuiditur contra rationem superiorem & inferiorem, in quantum concitant in actu motionis; vis enim cognitiva, ad quam pertinet ratio superior & inferior, est motiva sicut et appetitiva, ad quam pertinet sensualitas.

AD TERTIVM dicendum, quod serpens non solum ostendit & proposuit peccatum, sed etiam inclinavit in effectum peccati. Et quantum ad hoc sensualitas per serpentem significatur.

ARTICVLVS II.

Utrum appetitus sensitivus distinguatur in irascibilem & concupiscibilem sicut in potentias diversas.

AD SECUNDVM sic proceditur. Vbi, quod appetitus sensitivus non distinguatur in irascibilem & concupiscibilem sicut in potentias diversas. Eadem enim potentia animae est vnius contrarietatis, ut visus albi & nigri, ut dicitur in 2. de Anima. Sed conveniens & nocivum sunt contraria. Cum ergo concupiscibilis respiciat conveniens, irascibilis vero nocivum, ut quod eadem potentia animae sit irascibilis & concupiscibilis.

¶ 2. Praeterea, Appetitus sensitivus non est nisi convenientium secundum sensum, sed convenientium secundum sensum est obiectum concupiscibilis. Ergo nullus appetitus sensitivus est concupiscibilis differens.

¶ 3. Praeterea, Odium est in irascibili. Dicitur enim Hieron. super Mat. Possideamus in irascibili odium vitiorum. Sed odium cum contrarietate amoris, est in concupiscibili. Ergo eadem vis est concupiscibilis & irascibilis.

SED CONTRA est, quod Gre. Nicenus & Damasc. ponunt duas vires, irascibilem & concupiscibilem partes appetitus sensitivi.

RESPONDEO dicendum, quod appetitus sensitivus est vna vis in genere, quod sensualitas dicitur, sed diuiditur in duas potentias, quae sunt species appetitus sensitivi, scilicet in irascibilem, & concupiscibilem.

Ad cuius euidentiā considerari oportet, quod in rebus naturalibus corruptibilibus, non solum oportet esse inclinationem ad consequenda convenientia, & refugium da nociva, sed et ad resistendum corruptentibus & contrariis, quod convenientibus impediuntur praebet, & ingerunt nocumta. Sicut ignis habet naturalem inclinationem non solum ut recedat ab inferiori loco, qui sibi non convenit, & redat in locum superiorem sibi convenientem, sed etiam quod resistat corruptentibus & impediuntibus. Quia igitur appetitus sensitivus est inclinatio consequens apprehensionem sensitivam, sicut appetitus naturalis est inclinatio consequens formam naturalem necesse est quod in parte sensitiva sint duae appetitivae potentiae. Vna, per quam anima simpliciter inclinatur ad consequendum ea, quae sunt convenientia secundum sensum, & ad refugium da nociva. Et haec dicitur concupiscibilis; Alia vero, per quam animal resistit impugnantibus quod convenientia impugnat & nocumta inferunt. Et haec vis vocatur irascibilis. Unde dicitur quod eius obiectum est arduum quia, tendit ad hoc quod superet contraria & supereminet eis. Haec autem duae inclinationes non reducuntur in unum principium, quia interdu anima tribus

405

Ver. q. 15, art. 3. cor. & q. 25, art. 2. Et 2. Ethic. 1. 5. col. 2. Et 3. de anima. 1. 14. co. 3. lib. 2. de anima, text. 107. to. 2.

Sup illud Mart. 13. Simile est regnum caelorum semini, tom. 9. ¶ Nicen. 1. 4. c. 9. in princip. ¶ Dam. 11. 2. cap. 12. circa fin.

78. art. 4.

tribus se ingerit contra inclinationem concupiscibilis, ut secundum inclinationem irascibilis impugnet contraria. Unde et passiones irascibilis repugnare videntur passionibus concupiscibilis. Nam concupiscencia accersa minuit iram, & ira accersa minuit concupiscencia, ut in pluribus patet. Et hoc quod irascibilis est quasi propugnatrix & defensoria concupiscibilis dicitur in eadem contra ea, quae impediunt convenientia quae concupiscibilis appetit, & ingerit nociva quae concupiscibilis refugit. Et per hoc omnes passiones irascibilis respiciunt a passionibus concupiscibilis, & eas terminant. Sicut ita nascitur ex illata tristitia, & vindicta iheresit leuitiam terminat. Propter hoc et pugnae animi sunt de concupiscibilibus, sicut de cibis & venereis, ut dicitur in 8. de animalibus.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod vis concupiscibilis est & convenientis & inconuenientis. Sed irascibilis est ad resistendum inconuenienti quod impugnat. AD SECUNDVM dicendum, quod sicut in apprehensivis virtutibus in parte sensitiva est aliqua vis estimativa, sicut est perceptiva eorum, quod sensum non immutat, ut supra dictum est, ita et in appetitu sensitivo est aliqua vis appetens aliquid quod non est convenientis secundum delectationem sensus, sed secundum quod est utile animi ad suam defensionem. Et haec est vis irascibilis.

AD TERTIVM dicendum, quod odium simpliciter pertinet ad concupiscibilem, sed ratione impugnationis, quae odium causatur, potest ad irascibilem pertinere.

ARTICVLVS III.

Utrum irascibilis & concupiscibilis obediunt rationi.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur quod irascibilis & concupiscibilis non obediunt rationi. Irascibilis enim & concupiscibilis sunt partes sensualitatis, sed sensualitas non obedit rationi. Unde per serpentem significatur, ut dicitur Aug. 12. de Trinit. Ergo irascibilis & concupiscibilis non obediunt rationi.

¶ 2. Praeterea, Quod obedit alicui non repugnat ei. Sed irascibilis & concupiscibilis repugnat rationi secundum illud Apostoli, ad Rom. 7. Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meae. Ergo irascibilis & concupiscibilis non obediunt rationi.

¶ 3. Praeterea, Sicut rationi parte anima inferior est vis appetitiva, ita et vis sensitiva. Sed sensitiva pars anima non obedit rationi. Non enim audimus nec videmus, quod volumus, ergo similiter neque vires sensitivi appetitus, scilicet irascibilis & concupiscibilis obediunt rationi.

SED CONTRA est, quod Damasc. dicit, quod obediens & persuadibile rationi diuiditur in concupiscencia & iram. RESPONDEO dicendum, quod irascibilis & concupiscibilis obediunt superiori parti, in qua est intellectus, sicut in hoc, quod dicitur ad voluntatem. Rationi quidem obediunt quantum ad ipsos suos actus. Cuius ratio est, quia appetitus sensitivus in alijs quidem animalibus natus est moveri ab estimativa virtute. Sicut ovis aestimans lupum in hunc, timet. Loco autem estimativa virtus est in homine, sicut supra dictum est, vis cogitativa, quod dicitur a quibusdam rationi particularis, eo quod est collativa in intentione individuali. Unde ab ea natus est moveri in homine appetitus sensitivus. Ipsa autem ratio particularis nata est moveri & dirigi in hominem secundum rationem universalem. Unde in syllogisticis, ex universalibus propositionibus concluduntur conclusiones singulares. Et ideo patet, quod rationi universali imperat appetitus sensitivus, quod distinguitur per concupiscibilem & irascibilem. Et hic appetitus est ei obediens. Et quia deducere universalia principia in conclusiones singulares non est opus simplicis intellectus, sed rationis, ideo irascibilis & concupiscibilis magis dicitur obedire rationi, quam intellectui. Hoc est quod libet experiri potest in seipso. Applicando enim aliquas universales conclusiones mitigat iram aut timor aut aliquid huiusmodi, vel et instigat. Voluntati est subiacet appetitus sens-

406
12. q. 6. 17. art. 7. & q. 50. art. 3. & q. 56. art. 4. Et verit. q. 25. art. 4. * ca. 12. & 13.

12. orth. fidei, c. 12. circa finem.

396

sitivus quantum ad executionem, quod fit per vim motivam. In alijs enim animalibus statim ad appetitum concupiscibilis & irascibilis sequitur motus, sicut ovis timens, lupum statim fugit, quia non est in eis superior appetitus qui repugnet. Sed homo non statim movetur secundum appetitum irascibilem & concupiscibilem, sed expectat imperium voluntatis quod est appetitus superior. In oibus enim potentibus motibus ordinatis secundum motus non movetur, nisi virtute primi moventis. Unde appetitus inferior non sufficit movere nisi appetitus superior consentiat. Et hoc est quod Philosophus dicit in 3. de Anima, quod appetitus superior imperat appetitui inferiori, sicut sphaera superior movet maiorem. Hoc ergo modo irascibilis & concupiscibilis rationi subduntur.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod sensualitas significat per serpentem quantum ad id, quod est proprium sibi ex parte sensitivae partis. Irascibilis autem & concupiscibilis magis nosant sensitivum quam appetitivum ex parte actus, ad quem inducuntur ex ratione, ut dictum est.

AD SECUNDVM dicendum, quod sicut Philosophus dicit in 1. Politicorum, est quidem in animi contemplatione & despotici principatu & politico. Anima quidem corpori dicitur despotico principatu, intellectus autem appetitui politico & regali. Dicit enim despoticus principatus quo aliquis principat servis, quod non habent facultatem in aliquo resistendi imperioipientis, quia nihil sui habent. Principatus autem politicus & regalis dicitur, quo aliquis principat liberis, quod est subdantur regimini prudentis, tamen habent aliquid proprium ex quo possunt reniti imperioipientis imperio. Sic igitur anima dicitur corpori despotico principatu, quia corporis membra in nullo resistere possunt imperio animae, sed statim ad appetitum animae movetur manus & pes, & quilibet membrum, quod natum est moveri voluntario motu. Intellectus autem seu ratio dicitur principari irascibili & concupiscibili politico principatu, quia appetitus sensitivus habet aliquid proprium: unde potest reniti imperio roanis. Natus est enim moveri appetitus sensitivus, non solum ab estimativa in alijs animalibus, & cogitativa in homine, quod dirigit universalem rationem, sed et ab imaginativa & sensu. Unde experimur irascibilem vel concupiscibilem rationi repugnare, per hoc quod sentimus imaginamur aliquid electabile, quod non verat, vel triste quod ratio percipit. Et sic per hoc quod irascibilis & concupiscibilis in aliquo rationi repugnat non excludit quod ei obediunt.

AD TERTIVM dicendum, quod sensus exteriores indiget ad suos actus exterioribus sensibilibus, quibus immutent, quorum presentia non est in parte rationis. Sed vires interiores tam appetitivae quam apprehensivae non indigent exterioribus rebus. Et ideo subduntur imperio rationis, quod potest non solum instigare vel mitigare affectus appetitivae virtutis, sed etiam formare imaginativae virtutis phantasma.

QVAESTIO LXXXII.

De Voluntate, in quinque articulos divisae.

DEINDE considerandum est de voluntate.

- ¶ Circa quam quaerunt quinque.
- ¶ Primo, utrum voluntas aliquid ex necessitate appetat.
- ¶ Secundo, utrum omnia ex necessitate appetat.
- ¶ Tertio, utrum sit eminentior potentia quam intellectus.
- ¶ Quarto, utrum voluntas moveatur in intellectu.
- ¶ Quinto, utrum voluntas distinguatur per irascibilem & concupiscibilem.

ARTICVLVS PRIMVS.

Utrum voluntas aliquid ex necessitate appetat.

AD PRIMVM sic procedit. Vbi, quod voluntas nihil ex necessitate appetat. Dicit enim Augustinus, in quo non videtur de Civitate Dei, quod si aliquid est necessarium, non est voluntarium. Sed omne quod voluntas appetit, est voluntarium. Ergo nihil quod voluntas appetit, est necessarium desideratum. Praeterea, Partes rationales secundum Philosophum se habent ad opposita, sed voluntas est potentia

400

Art. 1. & 2. huius q. 1. 1. 1. poli. ca. 3. post medium, to. 5.

407

12. q. 6. 10. ar. 1. & q. 80. art. x. cor. & ver. q. 6. 22. ar. 6. Et ma. q. 6. 6. art. 11. 5. cap. 10. tom. 5. ¶ Arist. 1. 1. 9. meta. tex. 3. tom. 3. ratio.

rationalis, quia ut dicitur in 3. de anima. Voluntas in ratione est. Ergo voluntas se habet ad opposita. Ad nihil ergo de necessitate determinatur.

3 Præterea, Secundum voluntatem sumus domini nostrorum actuum. Sed eius quod ex necessitate est, non sumus domini. Ergo actus voluntatis non potest de necessitate esse.

SED CONTRA est qd Aug. dicit in 13. de Trin. qd beatitudinis bonis vna voluntate appetunt. Si autem non esset necessarium, sed contingens, desiceret ad minus in paucioribus: ergo voluntas ex necessitate aliquid vult.

RESPONDEO dicendum, qd necessitas dicitur multipliciter. Necessitas enim non potest esse, quod quidem convenit alicui vno modo ex principio in utinisco, sicut materialiter sicut est dicitur, quod est compositum ex contrariis necesse est componi: sive formaliter, sicut cum dicitur, quod necessitas trianguli habere tres angulos æquales duobus, estis. Et hæc est necessitas naturalis & absoluta. Alio modo convenit alicui quod non potest non esse ex aliquo extrinseco, vel sine agente. Sine quidem, sicut cum aliquis non potest sine hoc consentire aut bene consequi sine aliquo, ut cibum de necessitate ad vitam, & equum ad iter. & hæc vocatur necessitas finis, quod interdum etiam vtilitas dicitur. Ex agente autem hoc alicui convenit. Sicut cum aliquis cogit ab aliquo agere, ita quod non possit contrarij agere. & hæc vocatur necessitas coactionis. Hęc igitur coactionis necessitas omnino repugnat voluntati. Nihil hoc dicimus esse violentum, quod est inclinatio rei. Ipse autem motus voluntatis est inclinatio quodammodo in aliquid. Et ideo sicut dicitur aliquid naturale, quod est in inclinatione naturæ, ita dicitur aliquid voluntarium, quod est in inclinatione voluntatis. Sicut ergo impossibile est quod aliquid simul sit violentum & naturale: ita impossibile est, quod aliquid simpliciter sit coactum sine violento & voluntarium. Necessitas autem finis, non repugnat voluntati quando ad finem non potest perire nisi vno modo. Sicut ex voluntate transcendendi mare sit necessitas in voluntate, ut velit nauem. Similiter etiam nec necessitas naturalis repugnat voluntati, quia in modo necesse est quod sicut intelletus ex necessitate inhæret primis principijs, ita voluntas ex necessitate inhæret ultimo fini, quod est beatitudo. Finis, enim se habet operatiuis sicut principium in speculatiuis, ut dicitur in 2. physice. Oportet enim, quod illud, quod naturaliter alicui convenit & immobiliter, sit fundamentum & principium omnium aliorum: quia natura rei est primum in vnoquoque, & omnis motus procedit ab aliquo immobili.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod verbum Augustini est intelligendum de necessario necessitate coactionis. Necessitas autem naturalis non aufert libertatem voluntatis, ut ipsemet in eodem libro dicit.

AD SECUNDUM dicendum, quod voluntas secundum quod aliquid naturaliter vult, magis respondet intelletui naturalium principiorum quam rationi, quæ ad opposita se habet. Vnde secundum hoc magis est intellectualis quam rationalis potestas.

AD TERTIUM dicendum, quod sumus domini nostrorum actuum secundum quod possumus hoc vel illud eligere. Electio autem non est de fine, sed de his quæ sunt ad finem, ut dicitur in 3. Ethic. Vnde appetitus ultimi finis non est de his quorum domini sumus.

ARTICVLVS II. Virtus voluntas ex necessitate omnia velit quæcumque vult. AD SECUNDUM sic proceditur. Vt quod voluntas ex necessitate omnia velit quæcumque vult. Dicit enim Dionysius 4. cap. de diu. nom. quod malum est præter voluntatem. Ex necessitate ergo voluntas tendit in bonum sibi propositum.

2 Præterea, Obiectum voluntatis comparatur ad ipsum sicut motus ad mobile. Sed motus mobilis necessario consequitur ex mouente. Ergo vult quod obiectum

voluntatis ex necessitate moueat ipsam. 3 Præterea, Sicut apprehensum secundum sensum est obiectum appetitus sensitui, ita apprehensum secundum intellectum est obiectum appetitus intellectus, quod dicitur voluntas. Sed apprehensum secundum sensum ex necessitate mouet appetitum sensituum. Dicit enim Augustinus super Genesim ad litteram, quod animalia mouentur visis. Ergo vult quod apprehensum secundum intellectum ex necessitate moueat voluntatem.

SED CONTRA est, quod Augustinus dicit, quod voluntas est quia peccatur & recte viuatur. Et sic se habet ad opposita. Non ergo ex necessitate vult quæcumque vult. RESPONDEO dicendum, quod voluntas, non ex necessitate vult quæcumque vult.

AD cuius evidentiam considerandum est, quod sicut intelletus naturaliter ex necessitate inhæret primis principijs, ita voluntas ultimo fini, ut iam dictum est. Sunt autem quedam intelligibilia, quæ non habent necessariam connexionem ad prima principia. Sicut contingentes propositiones, ad quarum remotionem non sequitur remotio primorum principiorum. Et talibus non ex necessitate assentit intelletus. Quædam autem propositiones sunt necessariæ, quæ habent connexionem necessariam cum primis principijs. Sicut conclusiones demonstrabiles, ad quarum remotionem sequitur remotio primorum principiorum. Et his intelletus ex necessitate assentit cognita connexionem necessariam conclusionum ad principia per demonstrationis deductionem. Non autem ex necessitate assentit antequam homo necessitatem connexionis per demonstrationem cognoscat. Sicut etiam ex parte voluntatis. Sunt enim quedam particularia bona, quæ non habent necessariam connexionem ad beatitudinem, quæ sine his potest aliquis esse beatus, & homo voluntas non de necessitate inhæret. Sunt autem quedam habentia necessariam connexionem ad beatitudinem, quibus, si homo Deo inhæret: in quo solo vera beatitudo consistit. Sed in antequam per certitudinem diuinæ visionis necessitas homo connexionem demonstrat, voluntas non ex necessitate Deo inhæret, nec his, quæ Dei sunt. Sed voluntas videtur Deum per essentiam de necessitate inhæret Deo, sicut nunc ex necessitate volumus esse beati. Pater ergo, quod voluntas non ex necessitate vult quæcumque vult.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod voluntas nihil potest tedere nisi sub ratione boni. Sed quod bonum est multiplex, quod hoc non ex necessitate determinat ad vnum.

AD SECUNDUM dicendum, quod mouens tunc ex necessitate causat motum in mobili quod potestas mouentis excedit mobile, ita quod tota eius possibilitas mouenti subdatur. Cum autem possibilitas voluntatis sit respectu boni vniuersalis & perfecti, non subijcitur eius possibilitas tota alicui particulari bono. Et ideo non ex necessitate mouetur ab illo.

AD TERTIUM dicendum, quod vis sensitua non est vis collatiua diuersorum, sicut ratio, sed simpliciter aliquid vnum apprehendit. Et ideo secundum illud vnum determinat mouere appetitum sensituum. Sed ratio est collatiua plurium. Et ideo ex pluribus moueri potest appetitus in tellectiuus, scilicet voluntas, & non ex vno ex necessitate.

ARTICVLVS III. Virtus voluntas sit altior potentia quam intelletus. AD TERTIUM sic proceditur. Videtur, quod voluntas sit altior potentia quam intelletus. Bonum enim & finis est obiectum voluntatis. Sed finis est prima & altissima causarum. Ergo voluntas est prima & altissima potentiarum.

2 Præterea, Res naturales inveniuntur procedere de imperfectis ad perfectas. Et hoc etiam in potentijs animæ apparet. Procedit enim de sensu ad intelletum qui est nobilior. Sed naturalis processus est de actu in tellectum in actum voluntatis. Ergo voluntas est perfectior & nobilior potentia quam intelletus.

3 Præ-

3 Præterea, Habitus sunt proportionati potētij, sicut perfectiones perfectibilibus. Sed habitus, quo potest fieri voluntas, scilicet caritas, est nobilior habitibus quibus perficitur intelletus. Dicit enim 1. ad Corin. 13. Si nouerim mysteria omnia, et si habuerim omnem fidem, charitatem autem non habeam nihil sum. Ergo voluntas est altior potentia quam intelletus.

SED CONTRA est, quod Philosophus in 10. Ethicorum ponit altissimam potentiam animæ esse intelletum.

RESPONDEO dicendum, quod eminentia alicuius ad alterum potest ad idem dupliciter. Vno modo simpliciter. Alio modo secundum quid. Consideratur autem aliquid tale simpliciter, prout est secundum se ipsum tale: secundum quod autem prout dicitur secundum respectum ad alterum. Si ergo intelletus & voluntas considerentur secundum se, sic intelletus eminentior inuenitur. Et hoc apparet ex comparatione obiectorum adiutorum. Obiectum enim intelletus est simplicius & magis absolutum quam obiectum voluntatis. Nam obiectum intelletus est ipsa ratio boni appetibilis. Bonum autem appetibile, cuius ratio est in intelletu, est obiectum voluntatis. Quanto autem aliquid est simplicius & abstractius, tanto secundum se est nobilior & altius. Et ideo obiectum intelletus est altius quam obiectum voluntatis. Cum ergo propria ratio potentia sit secundum ordinem ad obiectum, sequitur quod secundum se simpliciter intelletus sit altior & nobilior voluntate. Secundum quid autem & per comparationem ad alterum, voluntas inuenitur inter se altior intelletu, ex eo scilicet quod obiectum voluntatis in altiori re inuenitur quam obiectum intelletus. Sicut si dicere audire esse secundum quod nobilior est visu, in quantum res aliqua, cuius est sonus nobilior, & aliqua re cuius est color, quamuis color sit nobilior, & simplicior sonus. Vt enim supra dictum est, actio intelletus consistit in hoc, quod ratio rei intelletus est in intelligere, actus vero voluntatis perficitur ex eo quod voluntas inclinatur ad ipsam rem prout in se est. Et ideo Philosophus dicit in 6. Metaphysicæ quod bonum & malum, quæ sunt obiecta voluntatis, sunt in rebus: verum & tallum, quæ sunt obiecta intelletus, sunt in mente. Quando igitur res, in qua est bonum, est nobilior ipsa anima, in qua est ratio intelletus: per comparationem ad talem rem voluntas est altior intelletu. Quando vero res, in qua est bonum, est infra animam, tunc et in comparatione ad talem rem intelletus est altior voluntate. Vnde melior est amor Dei quam cognitio, e contrario autem melior est cognitio rerum corporalium quam amor eius. Simpliciter tamen intelletus est nobilior quam voluntas.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod ratio causæ accipitur secundum comparationem vnius ad alterum: & in tali comparatione ratio boni principalior inuenitur, sed verum dicitur magis absolute, & ipsius boni rationem significat. Vnde & bonum quoddam verum est. Sed rursus & ipsum verum est quoddam bonum secundum quod in tellectu res quædam est & verum finis ipsius. Et inter alios fines iste finis est excellentior sicut intelletus inter alias potētias.

AD SECUNDUM dicendum, quod illud quod est prius generatione & tempore, est imperfectius: quia in vno eodemque potētia tempore præcedit actus, & imperfectio perfectione. Sed illud quod est prius, simpliciter & secundum naturam ordinem est perfectius. Sic enim actus est prior potentia. Et hoc modo in tellectu est prior voluntate, sicut motum mobili, & actum passiuo. Bonum enim intelletum mouet voluntatem.

AD TERTIUM dicendum, quod illa ratio procedit de voluntate secundum comparationem ad id quod supra animam est. Virtus enim charitatis est qua Deum amamus.

ARTICVLVS IIII. Virtus voluntas moueat intelletum. AD QVARTUM sic proceditur. Videtur, quod voluntas non moueat intelletum. Mouens enim est non

bilibus & prius moto, quia mouens est agens. Agens autem est mobilibus patiente, ut Augustinus dicit in 12. super Genesim ad litteram. & Philosophus in 3. de anima. Si igitur intelletus est prior & nobilior voluntate, ut supra dictum est. Ergo voluntas non mouet intelletum.

3 Præterea, Mouens non mouetur a moto, nisi forte per accidens. Sed intelletus mouet voluntatem: quia appetibile apprehensum per intelletum est motum. Ergo intelletus non mouetur a voluntate.

3 Præterea, Nihil velle possumus nisi sit intelletus. Si igitur ad intelligendum mouet voluntas volendo intelligere, oportet quod et illud velle præcedat aliud intelligere: & illud intelligere aliud velle: & sic in finitum, quod est impossibile. Non ergo voluntas mouet intelletum.

SED CONTRA est, quod Damascenus dicit, quod in nobis est percipere quæcumque volumus arte, & non percipere. In nobis autem est aliquid per voluntatem: percipimus autem ad finem artes per intelletum. Voluntas ergo mouet intelletum.

RESPONDEO dicendum, quod aliquid dicitur mouere dupliciter. vno modo per modum finis, dicitur per finem mouet efficienter. Et hoc modo intelletus mouet voluntatem: quia bonum in tellectum est obiectum voluntatis, & mouet ipsam per finem. Alio modo dicitur aliquid mouere per modum agentis, sicut alterius mouet alterum, & impellit mouet impulsu. Et hoc modo voluntas mouet intelletum, & omnes autem vires, ut Aristoteles dicit in 1. de similitudinibus. Cuius ratio est, quia in omnibus potētij actibus ordinatis, illa potentia, quæ respicit finem vniuersalem, mouet potētias, quæ respiciunt fines particulares. Et hoc apparet tamen in naturalibus, quæ in politicis. Ceterum enim quod agit ad vniuersalem conservationem generabilium & corruptibilium, mouet omnia inferiora corpora, quorum vnumquodque agit ad conservationem propriæ speciei: vel et individui. Rex autem quia intendit bonum commune totius regni, mouet per suum imperium singulos præpositos ciuitatis: qui singulis ciuitatibus curam regiminis impendunt. Obiectum autem voluntatis est bonum & finis in communi. Quælibet autem potentia comparatur ad aliquid bonum proprium sibi conueniens, sicut visus ad perceptionem coloris, intelletus ad cognitionem veri. Et ideo voluntas per modum agentis mouet omnes actus potētias ad suos actus præter vires naturales vegetatiuæ partis, quæ nostro arbitrio non subdunt.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod intelletus dupliciter considerari potest. Vno modo secundum quod intelletus est apprehensiuus entis & veri vniuersalis. Alio modo secundum quod est quædam res & particularis potentia, habens determinatum actum. Et similiter voluntas dupliciter considerari potest. Vno modo secundum communiam sui obiecti, prout scilicet est appetitiua, boni communis. Alio modo secundum quod est quædam determinata actus potentia habens determinatum actum. Si ergo comparentur intelletus & voluntas secundum rationem communiam obiectorum vniuersalem sic dictum est supra, quod intelletus est simpliciter altior & nobilior voluntate. Si autem consideretur intelletus secundum communiam sui obiecti, & voluntas secundum quod est quædam determinata potentia, sic iterum intelletus est altior & prior voluntate, quia sub ratione entis & veri, quæ apprehendit intelletus, continetur voluntas ipsa & actus eius & obiectum ipsius. Vnde intelletus intelligit voluntatem & actum eius & obiectum ipsius, sicut & alia specialia intellecta, ut lapidum aut lignum, quæ continentur sub ratione entis & veri. Si vero consideretur voluntas secundum communem rationem sui obiecti quod est bonum, in tellectu autem secundum quod est quædam res & potentia specialis, sic sub communi ratione boni continentur, velut quoddam speciale, & intelletus ipse, & ipsius in intelligere, & obiectum eius quod est verum, quorum quodlibet est quoddam speciale bonum.

318
113
*li. 2. Physicæ text.
29. to. 2.
303

libr. 5. de
ciuit. Dei.
cap. 20. in
princip.

li. 3. Ethic.
c. 3. in me
dio. to. 5.

408
Locis sup.
art. 1. cita
tis.
* c. 4. par.
4. no mult.
tū remota
ante finē.

Q. 16. art.
1. & q. 27.
art. 4.
* li. 6. Met.
tex. 8. to. 3.

e
534

a
426
410
1. 2. q. 6. g.
art. 1. & q.
14. art. 1. Et
ver. q. 14.
art. 1. & 2.
Et q. 22.
11. 11.

409

In li. de fi
milit. c. 22.

302

Art. præced.

bonū. Et fm hoc volūtas est altior intellectu, & pōt ipsū mouere. Ex his ergo apparet ratio quare hē potētē a cōtib' iacē se includūt: q̄ intellectus intelligit volūtātē velle, & volūtas vult intellectū intelligere. Et similit' rōne bonū cōtinetur sub veto in quātum est quoddā verum intellectu, & verum cōtinetur sub bono inquantū est quoddā bonū desideratū. AD SECVNDVM dicendum, quōd intellectus alio modo modo voluntatem quam voluntas intellectum, vt iam dictum est.

AD TERTIVM dicēdū, q̄ nō oportet pcedere in infinitū, sed stat in intellectu, sicut i primo. Omnem em volūtātis motū necesse ē q̄ pcedat apprehēsiō, sed nō omnē apprehēsiōne pcedit mor' volūtātis: sed principiū cōsideratū & intelligēdi est aliquod in intellectu principiū altius intellectu nostro: q̄ est Deus, vt est Aristot. dicit in 8. Ethic. Et per hunc modū ostendit quōd non est procedere in infinitū.

ARTICVLVS V.

Verum irascibilis, & concupiscibilis distinguuntur in appetitu superiori.

AD QVINTVM sic pceditur. Videt, q̄ irascibilis & concupiscibilis distinguuntur in appetitu superiori, q̄ ē volūtas. Vis em concupiscibilis dī a concupiscēdo: & irascibilis ab irascēdo. Sed aliqua concupiscētia ē q̄ nō pōt p̄tinere ad appetitū sensitiuū, sed solū ad intellectuū, q̄ ē volūtas: sicut concupiscētia sapiētia, de qua dī Sap. 6. Cōcupiscētia sapiētia p̄ducit ad regnū p̄petuum. Est etiam quādam ira, q̄ nō pōt p̄tinere ad appetitū sensitiuū, sed intellectuū: sicut cū irascimur cōtra vitia. Vñ & Hieron. sup. Matth. monet vt odiū vitiōrū possideam' in irascibilis. Ergo irascibilis & concupiscibilis distinguuntur in appetitu intellectu, sicut i sensitiuo.

Primo, vtrum homo sit liberi arbitrij: Secundo, quid sit liberum arbitrium, vtrum sit potentia vel actus, vel habitus. Tertio, si est potentia, vtrum sit appetitiua, vel cognatiua. Quarto, si est appetitiua, vtrum sit eadem potentia cum voluntate, vel alia.

QVAESTIO LXXXIII.

De Libero arbitrio, in quatuor articulis diuisa.

DEINDE queritur de libero arbitrio. Et circa hoc queruntur quatuor. Primo, vtrum homo sit liberi arbitrij: Secundo, quid sit liberum arbitrium, vtrum sit potentia vel actus, vel habitus. Tertio, si est potentia, vtrum sit appetitiua, vel cognatiua. Quarto, si est appetitiua, vtrum sit eadem potentia cum voluntate, vel alia.

ARTICVLVS PRIMVS.

Verum homo sit liberi arbitrij.

AD PRIMVM sic pcedit. Videt, q̄ homo non sit liberi arbitrij. Quia quod em ē liberi arbitrij, facit qd vult. Sed hō nō facit qd vult. Dī em Rom. 7. Non em quod volo bonum hoc ago, sed quod odit malū, illud facio. Ergo homo nō est liberi arbitrij. Præterea, Quicunq̄ est liberi arbitrij, eius est velle & nō velle, operari & non operari. Sed hoc non est hominis. Dicitur enim ad Rom. 9. Non est volentis scilicet velle, neque currentis scilicet currere. Ergo homo non est liberi arbitrij.

Præterea, Liberum est qd sui causa est: vt dī in 1. Metaph. Quod ergo mouet ab alio, nō ē liberum. Sed Deus mouet voluntatem. Dī em Prou. 21. Cor regis in manu Dei est: & quocunq̄ voluerit vertet illud. Et Philip. 2. Deus est q̄ operatur in nobis velle & perficere. Ergo homo nō liberi arbitrij. Præterea, Quicunq̄ est liberi arbitrij, est dominus suorum actuum: sed homo non est dominus suorum actuum: quia vt dicitur Hier. 10. Non est in homine via eius, nec viri est vt dirigat gressus suos. Ergo homo non est liberi arbitrij.

Præterea, Philosophus dicit in 3. Ethic. Quales vnusquisque est, talis finis videtur ei. Sed nō est in potestate nostra aliquales esse, sed hoc nobis est à natura. Ergo naturale est nobis quōd aliquem finem sequamur. Non ergo ex libero arbitrio.

SED CONTRA est, quōd dicitur. Ecclē. 15. Deus ab initio constituit hominem, & reliquit eum in manu consilij sui. Gloss. 1. in libertate arbitrij.

RESPONDEO dicendum, quōd homo est liberi arbitrij. Alioquin frustra essent consilia, exhortationes, præcepta, prohibitiones, præmia & pœnæ. Ad cuius euidentiā considerandū est q̄ quaedam agunt

b 399 102 a

in corp. a.

411

sup. quef. 59. ar. 4. Et 3. di. 17. a. 1. q. 3. Et veri. q. 25. ar. 3. Et 3. de anima lect. 14. cor. 8.

In Matt. c. 13. sup. 3. di. 17. a. 1. q. 3. Et veri. q. 25. ar. 3. Et 3. de anima lect. 14. cor. 8.

c. 13. ad me. dio. 10. 3.

Q. 77. art. 5. & 8.

lib. 4. de virib' aīæ cap. 9.

Damaſc. in libr. 2. or. lib. 2. & Philosophus dicit in tertio de Anima, q̄ voluntas in ratione est. In irrationali autem parte animæ concupiscētia & ira, vel desiderij & anim'.

RESPONDEO dicendum, q̄ irascibilis & concupiscibilis nō sunt partes intellectuū appetit' q̄ dicitur volūtas. Quia, sicut supra dictū est, potētia, q̄ ordinatur ad aliquod obiectū fm communem rōnē, nō differētiatur p differētiās speciales sub illa rōne cōmuni cōtēntas. Sicut q̄ visus respicit visibile fm rationē colorati, non multiplicatur visus potentia fm diuersas species colorum. Si autē esset aliqua potentia q̄ esset alibi in quātū est albi, & non inquantū est coloratum, differētiaretur à potentia q̄ esset nigri, inquantū est nigri. Appetitus autē sensitiuus nō respicit cōmunē rationem boni: q̄ nec sēsus apprehēdit vniuersale. Et ideo fm diuersas rationes particulariū bonorū differēntiantur partes appetit' sensitiui e. Nā concupiscibilis respicit propri' rationē boni inquantū est delectabile fm sensum & conueniēs naturā. Irascibilis autē respicit rationē boni fm quod est repulsiuum & impugnantium eius quod in fert nocuentum. Sed voluntas respicit bonum sub cōmuni rōne boni e. Et ideo nō differētiatur in ipsa q̄ ē appeti-

330

301

410

301

300

b 361

b 301

Aug. ca. Iulia. cap. 10. 3.

a 384

412

li. 1. Meta. cap. 2. circa mediū, tom. 3.

1. 3. Ethic. cap. 5. post medium, tom. 5.

413

2. di. 24. q. 1. ar. 1. & 2.

Et veri. q. 24. art. 4.

agunt abiq; iudicio. Sicut lapis mouet deorsū: & similit' ob cognitione carentia. Quædā autē agunt iudicio, sed nō libero, sicut aſalia bruta. Iudicat em onis vidēs lupū, eū esse fugiendū naturali iudicio, & nō libero: q̄ nō ex collatione, sed ex naturali instinctu hoc iudicat. Et simile ē de quolibet iudicio brutorū animalium. Sed homo agit iudicio: q̄ p vim cognoscitiuā iudicat aliqd esse fugiendū vel psequēdū: Sed q̄ iudiciū istud nō ē ex naturali instinctu i particulari opabili, sed ex collatione quadam rationis, ideo agit libero iudicio potēs i diuersa ferri. Ratio. n. circa cōtingētia habet viā ad opposita, vt patet i dialecticis syllogismis, & Rhetoricis p̄uaſionib'. Particularia autē opabilia sunt qdā cōtingētia. Et ideo circa ea iudiciū rōnis ad diuersa se habet, & nō ē determinatū ad vnū. Et p̄ tāto necesse est q̄ hō sit liberi arbitrij, ex hoc ipso q̄ rōnalis ē.

AD PRIMVM ergo dicēdū, q̄ sicut dīctū ē: appetitus sensitiuus, est obediāt rōni in potē in aliquo repugnare concupiscēdo illud qd rō dīctate. Hoc ergo est bonū q̄ homo nō facit cū vult, scilicet nō concupiscere rōnē, vt glo. Aug. ibidē dicit f. AD SECVNDVM dicendum quōd verbum illud Apostoli nō sic ē intelligēdū quasi homo nō velit & nō currat libero arbitrio, q̄ q̄ liberū arbitriū ad hoc non est sufficiens nisi moueat & iuuet à Deo.

TERTIVM dicendum, quōd liberum arbitriū ē causa sui motus: q̄a homo p̄ liberū arbitrium seipsū mouet ad agendū. Non tamē hoc ē de necessitate liberatis, q̄ sit prima causa sui id qd liberū ē: sicut nec ad hoc q̄ aliqd sit cā alterius, regress' q̄ sit prima cā eius. De' igit' ē prima causa mouēs & naturalis causa & volūtaria. Et sit naturalib' cāis mouēdo eas, nō auferit q̄ nō ē arū sint naturales, ita mouēdo causas voluntarias, nō auferit q̄ nō actiōnes earū sint volūtariæ, & sed pot' hoc eis facit operari em in vnoquoque secundū eius proprietatem.

AD QVARTVM dicendum, q̄ dī non esse in homine via ei' quantum ad executiones electiōnū, in quib' homo impediti pōt, velit nolit. Electiōes autē ipsa sunt nobis supposito tamē diuino auxilio.

AD QVINTVM dicendum, q̄ qualitas hoīs est duplex. Vna naturalis, & alia supueniens. Naturalis autē qualitas accipi pōt, vel circa partem intellectuā, vel circa corp' & virtutes corpori annexas. Ex eo igit' q̄ homo ē aliqualis qualitate naturali, q̄ attendit secundū intellectuā partē, naturaliter homo appetit vltimū finē, scilicet beatitudinē. Qui qd ē, appetit' naturalis ē & nō subiacet libero arbitrio, vt ex supradictis patet. Ex parte verō corporis & virtutum corpori annexarū pōt esse homo aliqualis naturali qualitate, fm qd est talis cōplexiōis, vel talis dispositionis ex quacunq; impressione corporarū causarū q̄ nō possunt in intellectuā partē imprimere, eo q̄ nō ē aliquis corporis act' e. Sic igit' qualis vnusquisq; est fm corporeā qualitatē, talis finis videt ei: q̄a ex huiusmodi dispositione homo inclināt ad eligendū aliqd vel repudiandū. Sed ista inclinationes subiacent iudicio rationis cui obedit inferior appetit', vt dīctū ē. Vñ p̄ hac libertati arbitrij nō p̄iudicat. Qualitates autē supuenientes sunt sicut habit' & passiones, fm quas aliqs magis inclināt i vnum q̄ i alterum. Tñ iste ē inclinatio subiacēt iudicio rationis. Et hmoi ē qualitates ei subiacēt inquantum in nobis est: tales qualitates acquirere vel cātere vel diſponitū, vel à nobis excludere. Et sic nihil est quod libertati arbitrij, repugnet.

PRECED. art. 2.

569

Q. 81. ar. 3

413

2. di. 24. q. 1. ar. 1. & 2.

Et veri. q. 24. art. 4.

tiā, sed actum. Ergo liberū arbitriū nō est potētia. Præterea, Liberū arbitriū dī esse facultas voluntatis & rōnis. Facultas autē nominat facultatē potētatis, q̄ qd ē p̄ habitū. Ergo liberum arbitriū est habitus. Ber'. eūā dicit, quōd lib. arbit. est habitus animæ liber sui. Non ergo est potētia. Præterea, Nulla potētia naturalis tollit p̄ peccatū: sed liberū arbitriū tollit p̄ peccatū. Aug. em dicit q̄ homo male vtens libero arbit. & se p̄dit & ipsum. Ergo liberum arbit. non est potētia. SED CONTRA est, q̄ nihil ē subiectū habit', vt vñ nisi potētia. Sed liberū arbitriū ē subiectū grē, quā sibi afficit bonū eligit. Ergo lib. arb. nō ē potētia.

RESPONDEO dicendum, q̄ quamuis liberum arbitrium nominet quēdā actū fm p̄pria significatiōne vocabuli: fm tñ cōem vsum loquēdi, liberum arbitriū dicimus id, qd est huius actus principium, scilicet quo hō liberē iudicat. Principiū autē actus in nobis est & potētia & habit'. Dicimur. n. aliqd cognoscere & p̄ scientiā & p̄ intellectuā potētia, oportet ergo q̄ lib. arbitrium vel sit potētia, vel sit habit', vel sit potētia cū aliquo habitu. Quōd autē nō sit habitus, neque potētia cum habitu, manifestē apparet ex duob'. Primo qd q̄ si est habitus, oportet q̄ sit habit' naturalis. Hoc enim ē naturale homini q̄ sit liberi arbitrij. Null' autē habit' naturalis adest nobis ad ea, q̄ subsunt libero arbit. q̄a ad ea, respectu quorum habem' habit' naturales naturaliter inclinamur: sicut ad assentiēdū primis principijs. Ea at, ad q̄ naturaliter inclinamur, nō subsunt libe. arbit. sicut dīctū ē de appetitu beatitudinis.

Vñ p̄ p̄pria rōnem liberi arbitrij est, q̄ sit habitus naturalis. Cōtra naturalitatem eius est q̄ sit habitus nō naturalis. Et sic relinquī q̄ nullo modo sit habit'. Secūdo hoc apparet: q̄a habit' dicunt scdm quos nos habem' ad passiones, vel ad act' bene vel male, vt dicit in 2. Ethic'. Nā p̄ temperantiā bene nos habem' ad concupiscēntias. Per intempantiā autē male, p̄ sciam etiā bene nos habem' ad actum intellectus, dū verū cognoscimus: p̄ habitū autē cōtrariū male. Liberū autē arbitriū indifferēt se habet ad bñ eligēdū vel male. Vñ impossibile est qd li. berū arbitriū sit habit'. Relinq' ergo q̄ sit potētia.

AD PRIMVM ergo dicēdū q̄ consuetum est potētia significari nomine actus. Et sic p̄ hunc actū, q̄ est liberū iudiciū nominat potētia, quæ est huius actus principij: aliqñ si liberū arbitriū nominaret actum: non semper maneret in homine.

AD SECVNDVM dicēdū, q̄ facultas nominat qñq; p̄tatem expeditā ad opandū. Et sic facultas potētis dīffinitioe liberi arbitrij. Ber. autē accipit habitū nō scdm qd diuidit' potētia: sed scdm q̄ significat habitudinem quādam, qua aliquo modo se aliqs habet ad actū. Quod qd est tā p̄ potētia q̄ p̄ habitū. Nā p̄ potētia homo se habet vt potens opari p̄ habitū aut vt aptus ad opandū bñ vñ male.

AD TERTIVM dicendum, q̄ homo peccando, liberum arbitrium dī p̄didisse, nō q̄ tum ad libertatem naturalem q̄ est a cōactione, sed quātum ad libertatem, q̄ est a culpa & a miseria. De qua j. in tractatu moralium dicitur in scda parte huius operis.

ARTICVLVS III.

Verum liberum arbitrium sit potentia appetitiua.

AD TERTIVM sic pcedit. Vñ, q̄ liberum arbitriū nō sit potētia, appetitiua, sed cognitiua. Et veri. q. Dicit enim Damaſc. q̄ quōd cū rationali consistim' cōmitat' liberū arbitriū. Sed ratio est potētia cognitiua. Ergo liberū arbitrium est potētia cognitiua. Damaſc.

Præterea, liberū arbitrium dicit' quasi liberum iudiciū, sed iudicare ē act' cognitiuē virtutis. Ergo fides, liberum arbitrium est cognitiua potētia. Præterea, Ad liberū arbitriū p̄cipue p̄tinet electio.

non multum remouet à principio libri: Enchiridij ca. 30. circa princip. 10. 3.

Q. 82. ar. 1.

li. 2. Ethic. ca. 6. to. 5.

414

2. di. 24. q. 1. ar. 3. Et 1. ar. 3. Et 1. quæf. 3. ad qntū. 24. art. 4. cōmitat' liberū arbitriū. Sed ratio est potētia cognitiua. Damaſc. q̄ quōd cū rationali consistim' cōmitat' liberū arbitriū. Sed ratio est potētia cognitiua. Ergo liberū arbitrium est potētia cognitiua. Damaſc. Præterea, liberū arbitrium dicit' quasi liberum iudiciū, sed iudicare ē act' cognitiuē virtutis. Ergo fides, liberum arbitrium est cognitiua potētia. Præterea, Ad liberū arbitriū p̄cipue p̄tinet electio.

261
421
li. 9. meta.
text. 20.
tom. 3.
li. x. de ani.
ma. tex. 77.
nom. 2.
35
80
li. 2. de a.
nima. tex.
124. to. 2.
Q. 78. a. 3.
28
quod loco
in argu. ci.
110.
363
301
80
418
Veri. q. 10.
art. 6. Et
quod. 8. ar.
3. Et opuf.
3. cap. 31.

aita poneret, posuerit oem cognitione aq materiale
esse, no discernetes iter intellectus & sensu e. Sed hac
opinio improbat. Primo qd, q in materiali prin-
cipio, de quo loquebatur, no existit principia nisi
i potetia. No aut cognoscit aliqd em qd e i potetia,
sed em qd e actu, vt patet in q. Metaphysic*. Vn nec
ipsa potetia cognoscit nisi p actu. Sic igit no suffice-
ret attribueret aq principioru natura ad hoc q om-
nia cognosceret nisi inesse ei nature & forme sin-
gulari effectiu: puta ossis & carnis & alioru huius-
modi, vt Aristot. contra Empedocle argumeta i pri-
mo de Ala. Sed q, q a oporteret re cognita mate-
rialiter i cognoscete existere, nulla ratio esset, qua-
re res, q materialiter extra aiam subsistit, cognitio-
ne caret: puta si aia igne cognoscit igne, & ignis et
q e extra aiam, igne cognosceret. Relinquit ergo q
oportet materialia cognita in cognoscete existere
no materialiter, sed magis immaterialiter. Et huius
ratio e: q actus cognitionis se extendit ad ea, q sunt
extra cognoscete. Cognoscim* em et ea q extra nos
sunt. Per materia aut determinat forma rei ad ali-
quid vni e. Vn manifestu est, q ratio cognitionis ex
opposito se habet ad rone materialitatis. Et ideo, q
no recipit formas nisi materialiter, nullo modo sut
cognoscitua e, sicut plar. vt dicitur in 2. li. de Anima*.
Quo aut aliquid immaterialius habet forma rei
cognita, tato pfectius cognoscit. Vn & intellectus, q
abstrahit specie no solu a materia, sed et a materia-
libus conditionibus in diuiduatis, pfectius cogno-
scit q sensus, q accipit forma rei cognita sine mate-
ria qd e, sed cu materialibus conditionibus. Et inter
ipos sensus visus e magis cognoscitua, q e minus
materialis, vt supra dictu e*. Et inter ipos intelli-
ctus tato qlibet est pfectior, quanto immaterialior.
Ex his ergo patet, q si aliq in intellectu e q p essen-
tia sua cognoscit oia oportet q essentia ei* habeat i
se immaterialiter omnia, sicut antiqui posuerunt
essentiam animae actus componi ex principijs om-
niu materialiu, vt cognosceret omnia. Hoc aut est
ppriu Dei, vt sua essentia sit immaterialiter copre-
hensiu omnium, put effectus virtute pexistunt in
causa. Solus igit Deus p essentia sua omnia intelli-
git e: no aut anima humana, neque etia angelus.
Ad PRIMVM ergo dicendu, q Aug. ibi loquit de
visione imaginaria, q fit p imagines corporu. Quib*
imaginib* formadis dat aia aliqd suae substantiae: si-
cut subiectu dat vt in forme p aliq forma. Et sic de
seipsa facit huiusmodi imagines: no p aia vel ali-
qd aia conuertat, vt sit hac vel illa imago, sicut dicit
de corpore fieri aliqd coloratu, put i forma colore.
Ethic ses* apparet ex his q sequuntur. Dicit em q
seruat aliqd, i no formatu tali imagine qd liberet de
specie talu imaginu iudicat. Et hoc dicit e e mere vt
intellectu. Part e aut q i format huiusmodi imaginib*,
si imaginatiu dicit esse comunem nobis & bestiis.
Ad SECVNDVM dicendu, q Arist. non posuit ani-
ma esse actu coposita ex omnibus, sicut antiqui na-
turales, sed dixit quodammodo anima esse omnia in-
quarta est in potetia ad omnia. Per sensum qd e ad
sensibilia, per intellectum vero ad intelligibilia e.
Ad TERTIVM dicendu, q qlibet creatura habet
essentia & determinatu. Vn essentia superioris crea-
turae est i habet quada similitudine inferioris crea-
turae, put comunicat in aliquo genere, no tn comple-
te habet similitudine illi*: q a determinat ad aliq
specie, pter q e species inferioris creaturae. Sed essentia
Dei e pfecta similitudo omnium, quantum ad omnia q
in reb* inueniunt, sicut vniuersale principiu oium.

ARTICVLVS III.

DERTIVM sic proceditur. Videtur q anima
intelligat omnia p species sibi naturaliter in-

ditas. Dicit em Gregor* in homil. ascensionis, q ho-
mo habet comune cu angelis intelligere. Sed ange-
li intelligit omnia naturaliter p formas inditas. Vn
in lib. de t. causi, dicitur quod omnis intelligentia
est plena formis. Ergo & anima habet species reru
naturalium inditas, quibus corporalia intelligit.
¶ 2 Praterea, Anima intellectiua est nobilior q
materia prima corporalis. Sed materia prima est
creata a Deo sub formis, ad quas est in potetia. Ergo
multo magis anima intellectiua est creata a Deo
sub speciebus intelligibilibus. Et sic anima in intelli-
git corporalia per species sibi naturaliter inditas.
¶ 3 Praterea, Nullus potest verum respondere, nisi
de eo qd scit. Sed aliquis et idiota no habens scien-
tiam acquisita responderet veru de singulis, si tn ordi-
nate iterrogeret: vt narratur in Menone Platonis*
de quodam. Ergo antequam aliquis acquirat scien-
tiam, habet reru cognitionem. Quod non esset nisi
anima haberet species naturaliter inditas. Intelligit
igit aia res corporeas p species naturaliter inditas.
SECONTRA est, q Philosophus dicit in 3. de
Anima*, de intellectu loquens, quod est sicut tabu-
la in qua nihil est scriptum.
RESPONDEO dicendu, q cum forma sit principiu
actionis, oportet, vt eo modo se habeat aliq ad
forma, q est actionis principium, quo se habet ad ac-
tionem illa: sicut si moueri sursu ex leuifare, oportet
qd in potetia tm sursum ferri, esse leue solum
in potetia: qd aut actu sursum ferri, esse leue in
actu. Videmus aut q homo est quadoque cognosces
in potetia tm, tam em sensum, quam em in intelli-
ctum. Et de tali potetia in actu reducitur, vt sen-
tiat quidem per actiones sensibilium in sensum.
vt intelligat autem per disciplinam, aut inuentionem.
Vn oportet dicere, q anima cognoscitua sit in po-
tetia ta ad similitudines, q sunt principia sentiendi,
q ad similitudines, q sunt principia intelligendi.
¶ Pter hoc Aristot*. posuit, q intellectus, quo anima
intelligit, no habet aliquas species naturaliter in-
ditas, sed e i principiu potetia ad huiusmodi spe-
cies oes. Sed q id qd habet actu forma, in terdu no
pot agere em forma ppter aliqd impediendu, sicut
leue si impediatur sursum ferri: pp hoc Plato posuit
q in intellectu hominis naturaliter e plen* omnibus
specieb* intelligibilib*, sed p vnione corporis impe-
dit ne possit in actu exire. Sed hoc no vt conueni-
ter dicitur. Primo qd e, q si habet anima naturalem
notitia omnium, no vt esse possibile, q huius natura-
lis notitiae tanta obliuione capiat qd nesciat se hu-
iusmodi scientia habere. Nullus em homo obliuifci-
tur ea, q naturaliter cognoscit: sicut q omne totum
sit maius sua parte, & alia huiusmodi. Præcipue aut
hoc vt esse inconueniens si ponat esse anima natu-
rale corpori vniri, vt supra habitus est*. Inconueniens
tm est, q naturalis opatio alieni* rei totaliter impe-
diatur p id qd est sibi em natura. Secundo manifeste
apparet huius positionis falsitas ex hoc q deficienter
aliquo sensu, deficit scientia eoru, q apprehendun-
tur em illum sensum: sicut caecus natus nullam pot
habere notitia de coloribus. Quod no esset si intel-
lectu animae essent naturaliter indite omniu intel-
ligibiliu rationes. Et ideo dicendu est, q anima non
cognoscit corporalia p species naturaliter inditas.
Ad PRIMVM ergo dicendu, q homo quidem con-
uenit cu angelis in intelligendo: deficit tn ab emi-
nentia intellectus eoru, nec e corpora inferiora, q
tm existunt, em Gregoriu* deficient ab existentia
superiorum corporum. Nam materia in feriorum
corporum non est completa totaliter per formam, sed
est i potetia ad formas, quas no habet: materia aut
celestium corporum est totaliter completa per for-
mam: ita q no est in potetia ad aliam formam, vt
supra

declinat ad medium illius.

li. 3. de anima, tex. 114. tom. 2.

li. 3. de anima, tex. 114. tom. 2.

Q. 76. a.

loco dicit in argu.

466. ar. 2. supra habitus est. Et si in intellectu angeli est pfe-
ctus p species intelligibiles sedm sua natura: intel-
lectus aut humanus e in potetia ad hmoi species.
AD SECVNDVM dicendu, q materia prima ha-
bet esse substantiale per formam: & ideo oportuit
q crearetur sub aliqua forma: e alioquin no esset
in actu. Sed vna tm forma existens est in potetia
ad alias. Intellectus aut non habet esse substantia-
le per speciem intelligibilem. Et id no est simile.
AD TERTIVM dicendu, q ordinata interroga-
tio pcedit ex principijs cob* p se notis ad ppria.
Per tale aut processum scientia causatur in anima
addiscentis. Vn cum veru ridet de his de q bus
secundo interrogat, no hoc est, qa prius ea nouerit,
sed qa tuc ea de nouo addicit. Nihil enim refert
vtru ille q docet pponedo, vel iterrogado, pcedat
de principijs cobus ad occlusi ones. Vtrobq; em
aius audierit certifica de posterioribus p priora.
ARTICVLVS IIII.
Vtrum species intelligibiles effluant in animam ab aliquibus for-
mis separatis.
DERTIVM sic proceditur. Vn q species in-
telligibiles effluant in aiam ab aliq bus for-
mis separatis. Oe enim, q p participatione est ta-
le, causatur ab eo, qd est per essentiam tale: sicut
qd est ignis, reducitur sicut in cam in igne. Sed
anima intellectiua sedm qd est actu intelligens,
participat ipsa intelligibilia. Intellectus enim in
actu quodammodo est in intellectu in actu. Ergo ea q
sedm se, & p essentia sua sunt in intellectu in actu,
sunt causa aia intellectiua, q actu intelligat. in-
tellectu aia in actu p essentia sua sunt forma sine
materia existentes. Species igit intelligibiles, q bus
aia intelligit, causantur ab aliq bus separatis.
¶ 2 Praterea, Intelligibilia se hat ad intellectu
sicut sensibilia ad sensum. Sed sensibilia, q sunt in
actu extra animam, sunt eia ipsoru sensibilium, q sut
in sensu q bus sentimus. Ergo species intelligibi-
les, quibus in intellectu nfi in intelligit, causantur ab
aliquibus actu intelligibilibus extra animam exi-
sistentibus. Huiusmodi autem non sunt nisi forma a
materia separata. Forma igit intelligibiles in tel-
lectus nfi existunt ab aliq bus substantiis separatis.
¶ 3 Praterea, Oe qd est in potetia reducitur in
actu p id qd est actu. si ergo intellectus nfi prius in
potetia existens postmodu actu intelligat, oportet
quod hoc causetur ab aliquo intellectu qui semper
est in actu. Hic autem est intellectus separatus.
Ergo ab aliquibus substantiis separatis causantur
species intelligibiles, quibus actu intelligimus.
SECONTRA est, quia secundu hoc sensibus
no indigeremus ad intelligendu. Qd patet esse fal-
sum ex hoc pceptu, q q caret vno sensu, nullo
modo pot hfc scientia de sensibilibus illius sensus.
RESPONDEO dicendu, q qd posuerunt species
intelligibiles nostri intellectus pcedere ab aliq-
bus formis, vel substantiis separatis. Et hoc dupli-
citer. Plato enim, sicut dictu est, posuit formas re-
ru sensibilium p se sine materia subsistentes, sicut for-
ma hominis, qua nominabat p se homine: & for-
ma, vel ideā eā qua nominabat p se equu, & sic de
aliis. Has ergo formas separatas ponebat partici-
pari, & ab aia nra, & a materia corporali. Ab aia q
de nra ad cognoscendu: a materia vero corporali ad
essendu: vt sicut materia corporalis per hoc q par-
ticipat ideā lapidis, fit hic lapis; ita in intellectu nfi
p hoc q participat ideā lapidis, fit in intelligens lapi-
de. Participatio aut ideae fit p aliquam similitudine
ipsius ideae in participante ipsam p modu quo exē-
plar participat ab exemplaro. Sicut igit ponebat for-
mas sensibilis, q sunt in materia corporali: efflu-
re ab ideis, sicut quada earu similitudines: ita po-

nebat species intelligibiles nfi in intellectu esse si-
militudines quada ideae ab eis effluentes. Et pp
hoc, vt supra dictu est, sciētiās & diffinitiones ab
ideis referebat. Sed q a cōtia rōnē rerū sensibilium
est, q earū formā subsistat ab q; materiis, vt Arist.
* multipliciter pbat; id autē hae positione remo-
ta posuit oium rerū sensibilium intelligibiles spēs,
no qd e p se subsistere ab q; materia, sed pexistere
immaterialiter in intellectu: bus separatis. A quoru
primo deriuant hmoi spēs in sequēte: & sic de a-
liis vsq; ad vltimū in intellectu separatu: quē nomi-
nat intellectu agēte. A quo, vt ipse dicit, effluunt spēs
intelligibiles in aias nras, & formā sensibiles in
materia corporalē. Et sic in hoc Auicē. cū Platone
cōcordat, q spēs intelligibiles nfi in intellectu ef-
fluunt a quibusdā formis separatis, quas tm Plato di-
cit p se subsistere. * Auicē. verō ponit eas in intelli-
gentia agēte. Differūt et quātū ad hoc q Auicē. ponit
spēs intelligibiles no remanere in intellectu
no postquā definit actu intelligere, sed indiget, vt
iterato se cōuertat ad recipiēdu de nouo. Vn non
ponit sciam aīa naturaliter indita, sicut Plato, qui
ponit participatiōes ideae immobilitate in aia q
manere. * Sed scdm hāc positionē sufficiēs rō affi-
gnati nō posset, quare aia nra corpori vniret. Nō
enim pot dicit, q aia intellectiua corpori vniret pp
corpus: qa nec forma est pp materia, e nec motor
pp mobile, sed pot* e cōuerio. Maximē aut vt cor-
pus esse necessariū aīa intellectiua ad eius, ppria
operatiōe, q est intelligere: qa scdm esse. sum a
corpore nō dependet. Si aut aīa species intelligibi-
les scdm suā naturā apra nata esset recipere p in-
fluentiā aliquorū separatorū principiorū aīu, &
non acciperet eas ex sensibus, non indigeret corpo-
re ad intelligendum: vnde frustra corpori vniret.
Si aut dicat, q indiget aīa nra sensibus ad intel-
ligēdu, q bus quodammodo exciteat ad cōsiderada ea,
quorū spēs intelligibiles a principijs separatis reci-
pit, hoc nō vī sufficere: qa hmoi excitatio non vī
necessaria aīa, nisi in quātū est cōposita scdm Pla-
tonicos quodamō, & obliuiosa pp vnionē ad cor-
pus: e & sic sensus nō pcederet aīa intellectiua nfi
si ad tollendū impediētū, qd aīa prouenit ex
corporis vnione. Remanet igit quāredū, q sit cau-
sa vnionis aīa ad corpus. Si aut dicat scdm Auicē
q sensus sunt aīa necessarii, q a p eos excitatur, vt
cōuertat se ad intelligētiā agentem, a qua recipit
spēs: hoc qd e nō sufficit. Quia si in natura aīe est,
vt intelligat p species ab intelligētia agēte efflu-
xas: sequet q qnq; aīa possit se cōuertere ad intel-
ligentiā agentē ex inclinatione suae naturae, vel et
excitata p aliū sensum, vt cōuertat se ad intelli-
gentiā agentē, ad recipiēdu species sensibilium, quorū
sensum aliquis non hēt. Et sic caecus natus posset
habere scientiā de coloribus: qd est manifeste fal-
sum. Vnde dicēdu est, q species intelligibiles, qb*
aīa nra intelligit, non effluunt a formis separatis.
AD PRIMVM ergo dicēdu, q species intelli-
gibiles, quas participat nfi in intellectu, reducunt sicut
in primā causam in aliqū principiu p suā essentia
intelligibile, sicut in Deū. Sed ab illo principio
pcedunt mediātibus formis rerū sensibilium, & ma-
terialiu a q bus sciam colligimus, vt Dion. dicit.
AD SECVNDVM dicēdu, q res materiales scdm
eē qd hnt ex aīa, pnt eē sensibiles actu: nō at aīa
intelligibiles. vū nō ē simile de sensu & intellectu.
AD TERTIVM dicendum, q intellectus noster
possibilis reducitur de potetia ad actu per aliquod
ens actu, id est per intellectum agentē, qui est vir-
tus quada animae nostrae, vt dictu est: * nō aut per
aliquē intellectum separatu, sicut per causam pro-
xiam proximā, sed forte sicut per causam remotā.

Ar. 1. huius
li. 7. meta.
a text. 44.
vsq; ad 58.
tom. 3.

vt refert
Arist. 1. mo-
ta. text. 6.
& 25. to. 3.

394

418

443

570

* c. 7. de di-
cti. no. in-
ter princi-
piū & me-
dium.

Q. 79. ar. 4

20. ar. 3. ad 1. Etve. q. 8. ar. 7. ad 6. Et q. 10. ar. 1. co. 8. ad 6. & ar. 8. con. ... AD QUINTVM sic proceditur. Vt q. aia intellectiva no cognoscit res materiales in rōnibus aternis. Id est in quo aliquid cognoscit, ipsum magis & per prius cognoscit. Sed aia intellectiva hois in statu presentis vite no cognoscit rōnes aternas: quia no cognoscit ipsum Deū in quo rōnes aternae exsistunt, sed ei sicut ignoto coniungit: vt Diony. dicit in 1. c. mysticæ Theologiae. Ergo anima non cognoscit omnia in rationibus aternis.

bis oia demonstrantur. Quia tñ pter lumen intellectuale in nobis exiguè species intelligibiles a rebz acceptæ ad sciētū de rebz materialibus habēda, ideo nō p sola participatiōe rōnū aternarū de rebz materialibus notitū habemus: sicut Platonici posuerūt qd sola idearū participatiō sufficit ad sciētū habēda. Vñ August. dicit in 4. li. 4. de tri. c. 16. to. 3.

AD SEPTVM sic proceditur. Vt q. intellectiva cognitio no accipiatur a rebz sensibilibz. Dicit em Aug. in li. 83. q. 9. qd idea sunt rationes stabiles recti in mente diuina existentes. Si ergo dicatur, qd anima intellectiva cognoscit oia in rationibus aternis, redibit opinio Platonis, qui posuit omnem sciētiam ab ideis derivari. SED CONTRA est qd dicit August. 12. confes. Si ambo videmus verū esse quod dicit, & ambo videmus verū esse qd dico, vbi qd id videmus? Nemo vtique in te, nec tu in me, sed ambo in ipsa, qd mētes nās est, in cōmutabili veritate. Veritas aut in cōmutabilis in cōmunitabilis, ut dicitur, ergo aia intellectiva oia vera cognoscit in rōnibus aternis.

Vnde nec ipse sensus, cū sit qdā vis spiritualis, immutat a sensibili, sed organa sensuū a sensibilibz immutatur. Ex qua immutatione aia quodāmodo excitatur: vt in se species sensibiliū format. Et hanc opiniōē tūgere vñ August. 12. sup. Genes. ad lit. vbi dicit qd corpus non sentit, sed anima p corpus, quōd velut nūtio vūit ad formandū in se ipsa qd extrinsecus nutriatur. Sic igitur em Platonis opinio nō neq; itelleūalis cognitio a sensibili pcedit, neq; itelleūalis totaliter a sensibilibz rebz: sed sensibilia excitāt animā sensibile ad sciētūdē. Sicut sicut sensus excitāt animā itelleūali ad itelleūdū. Arist. aut media via pcedit. Posuit em cum Platonē itelleūti differre a sensu. Sed sensu posuit p priū operationē non habere sine cōmunicatione corporis, ita qd sentire non sit actus animæ tantū, sed cōiuncti. Et similiter posuit de omnibz operatiōibz sensitiū partis. Quia igit nō ē in cōueniēs, qd sensibilia, qd sunt extra animā, causent aliquid in cōiunctū, in hoc Arist. cū Democritō concordauit, qd operatiōes sensitiū partis causentur p impressionē sensibiliū in sensum: nō p modū defluxiōis, vt Democritus posuit, sed p quādā operatiōe. Nā & Democritus omnē actionem fieri posuit p influxiōe atomorū, vt patet in primo de generatiōe. Itelleūti verō posuit Arist. t habere operatiōem absq; cōmunicatiōe corporis. Nihil autē corporeū imprimere pōt in rē incorporeā. Et ideo ad causādā itelleūali operatiōe em Arist. nō sufficit sola impressiō sensibiliū corporū, sed requiritur aliquid nobilē: qd agēs ē honorabilibz patientē, sicut ipse dicit. Nō tñ ita qd itelleūalis operatiō causet ex loā impressiōe aliquarū rerū superiorū, vt Platonī posuit: sed illud superiū, & nobilius agēs, qd vocat itelleūti agētē, de quo iā supra dixim⁹.

non est mirum, si itelleūalis cognitio vltra sensitiūam se extendit. ... AD PRIMUM ergo dicitū, qd p verba illa August. dat itelligi, qd veritas nō sit totaliter a sensibz expectanda. Requirit em lumen itelleūti agētis, p qd immutabiliter veritatem in rebz mutabilibz cognoscimus, & discernimus ipsas res a similitudinibz rerū. AD SECVNDVM dicitū, qd Augustin. nō loquitur de itelleūali cognitione, sed de imaginaria. Et qd em Platonī opinio est, vis imaginaria habet operatiōē, qd est aia solī, eadē ratione vñ ē Augustin. ad ostendendū, qd corpora nō imprimūt suas similitudines in vim imaginariā: sed hoc facit ipsa aia, qua vñ Arist. ad pbādū itelleūti agētē esse aliqd separatū: qd agēs ē honorabilibz patientē. Et pcul dubio oportet em hanc operatiōē in vi imaginatiuā ponere, nō solū potētiā passivā, sed etiam actiū. Sed si ponamus em opin. Arist. qd actio virtutis imaginariæ sit cōiuncti nulla sequitur difficultas: qd corpus sensibile ē nobilissimū organo animæ, em hoc qd comparatur ad ipsū. vt ens in actu ad lib. de somno & vigil. c. 1. sibi lib. de vita. sicut coloratū in actu ad pupillam, qd colorata ē in potētiā. Possent itē dici, qd quāuis prima immutatio virtutis imaginariæ sit p motū sensibiliū, quia phantasia est motus factus em sensum: vt dicit in li. 2. de aia: tñ est qdā operatiō aie in hoie, qd diuidendo & cōponendo format diuersas rerum imagines, etiā quæ non sunt a sensibus acceptæ.

11. 83. que. q. 46. a medio illius, to. 4. lib. 12. confes. ca. 25. a medio illius, to. 1. li. 2. de doctri. Chri. c. 39. in fi. tom. 3. vt patet ex li. 1. Meta. tex. 6. in Arist. 1. Ar. prac. 336. 22. 11. aliquantulū a medio. lib. 83. q. 46. to. 4. 422. 423. 424.

AD TERTIVM dicitū, qd sensitiua cognitio nō est tota causa itelleūalis cognitionis. Et ideo Sum. S. Tho. Par. 1. quod.

quod intellectus nostri semper intelligendo conuertent se ad phantasmata.

AD PRIMVM ergo dicendum, qd species cōseruatur in intellectu possibili, in eo existunt habitualiter...

Q. 79. art. 6. & 7.

AD SECVNDVM dicendum, quod etiam ipsū phātafmata est similitudo rei particularis.

AD TERTIVM dicendum, qd incorporea, quorū nō sunt phātafmata, cognoscūt a nobis p cōparationē ad corpora sēbilia...

Elicitur ex e. i. de diu. nomin.

423

AD QVINTVM dicendum, qd intellectus non impediatur p ligamentū sensus...

AD SECVNDVM dicendum, qd intellectus non impeditur p ligamentū sensus...

AD TERTIVM dicendum, qd intellectus non impeditur p ligamentū sensus...

AD QVINTVM dicendum, qd intellectus non impeditur p ligamentū sensus...

AD SECVNDVM dicendum, qd intellectus non impeditur p ligamentū sensus...

AD TERTIVM dicendum, qd intellectus non impeditur p ligamentū sensus...

AD QVINTVM dicendum, qd intellectus non impeditur p ligamentū sensus...

AD SECVNDVM dicendum, qd intellectus non impeditur p ligamentū sensus...

AD TERTIVM dicendum, qd intellectus non impeditur p ligamentū sensus...

AD QVINTVM dicendum, qd intellectus non impeditur p ligamentū sensus...

AD SECVNDVM dicendum, qd intellectus non impeditur p ligamentū sensus...

AD TERTIVM dicendum, qd intellectus non impeditur p ligamentū sensus...

lib. 12. ca. 15. tom. 3.

Art. præcedenti.

lib. 3. de cō. lib. 10. 61. tom. 2.

lib. 3. de som. & vigil. c. 1. tom. 2.

multū cibū & potū. Si verō mot⁹ vaporū aliquā tūlū fuerit remissior, apparet phātafmata, sed distorta & inordinata...

De modo & ordine intelligendi, in octo articulis diuisi.

DEINDE considerandum est de modo & ordine intelligendi.

Circa hoc quantum ad octo.

Primo, utrum intellectus noster intelligat abstrahendo species à phantasmatis.

Secundo, utrum species intelligibiles abstrahant à phantasmatis...

Tertio, utrum intellectus cōseruet naturaliter intelligat prius magis vniuersale.

Quarto, utrum intellectus noster possit multa simul intelligere.

Quinto, utrum in intellectu noster intelligat componendo & diuidendo.

Sexto, utrum intellectus possit errare.

Septimo, utrum vnus possit eandem rem melius intelligere quàm alius.

Octauo, utrum intellectus noster per prius cognoscat in diuisibile quam diuisibile.

AD PRIMVM sic proceditur. Vt q intellectus noster nō intelligat res corporeas & materiales...

AD SECVNDVM sic proceditur. Vt q intellectus noster nō intelligat res corporeas & materiales...

AD TERTIVM sic proceditur. Vt q intellectus noster nō intelligat res corporeas & materiales...

AD QVINTVM sic proceditur. Vt q intellectus noster nō intelligat res corporeas & materiales...

424

Intra q. 87. art. 2. ad secundum, q. 101. art. 1. & 3. q. 61. art. 1.

435

lib. 3. de anima. tex. 10. tom. 2.

lib. 3. de anima. mat. ext. 27. & 11. tom. 2.

lib. 3. de anima. mat. ext. 27. & 11. tom. 2.

lib. 3. de anima. mat. ext. 27. & 11. tom. 2.

lib. 3. de anima. tex. 32. & 39. tom. 2. lib. 3. de anima. tex. 11. tom. 2.

Q. 84. art. 7. & q. 80. art. 2.

Q. 76. art. 1. & 2.

lib. 1. Metaph. text. 6.

Q. 84. art. 1.

435

lib. 3. de anima. tex. 10. tom. 2.

lib. 3. de anima. mat. ext. 27. & 11. tom. 2.

lib. 3. de anima. mat. ext. 27. & 11. tom. 2.

lib. 3. de anima. mat. ext. 27. & 11. tom. 2.

quod intellectus intelligit species in phantasmatis. Non ergo eas abstrahendo.

SED CONTRA est quod dicitur in 3. de Anima, qd sicut res sunt separabiles à materia, sic circa intellectū sunt. Ergo oportet qd materialia intelligantur...

RESPONDEO dicendum, qd sicut supra dictū est, obiectū cognoscibile pportione virtutū cognoscitiuā. Est aut triplex gradus cognoscitiuā virtutis...

Quodā n. cognoscitiua virtus est actus organi corporalis, s. sensus. Et iō obiectū eiuslibet sēstitiū potētia est forma put in materia corporali existit. Et quia hmōi materia est indiuiduationis principiu, iō oīs potētia sensitiuā partis est cognoscitiua particulariū tāū.

Quodā n. cognoscitiua virtus est actus organi corporalis, s. sensus. Et iō obiectū eiuslibet sēstitiū potētia est forma put in materia corporali existit. Et quia hmōi materia est indiuiduationis principiu, iō oīs potētia sensitiuā partis est cognoscitiua particulariū tāū.

Quodā n. cognoscitiua virtus est actus organi corporalis, s. sensus. Et iō obiectū eiuslibet sēstitiū potētia est forma put in materia corporali existit. Et quia hmōi materia est indiuiduationis principiu, iō oīs potētia sensitiuā partis est cognoscitiua particulariū tāū.

Quodā n. cognoscitiua virtus est actus organi corporalis, s. sensus. Et iō obiectū eiuslibet sēstitiū potētia est forma put in materia corporali existit. Et quia hmōi materia est indiuiduationis principiu, iō oīs potētia sensitiuā partis est cognoscitiua particulariū tāū.

Quodā n. cognoscitiua virtus est actus organi corporalis, s. sensus. Et iō obiectū eiuslibet sēstitiū potētia est forma put in materia corporali existit. Et quia hmōi materia est indiuiduationis principiu, iō oīs potētia sensitiuā partis est cognoscitiua particulariū tāū.

Quodā n. cognoscitiua virtus est actus organi corporalis, s. sensus. Et iō obiectū eiuslibet sēstitiū potētia est forma put in materia corporali existit. Et quia hmōi materia est indiuiduationis principiu, iō oīs potētia sensitiuā partis est cognoscitiua particulariū tāū.

Quodā n. cognoscitiua virtus est actus organi corporalis, s. sensus. Et iō obiectū eiuslibet sēstitiū potētia est forma put in materia corporali existit. Et quia hmōi materia est indiuiduationis principiu, iō oīs potētia sensitiuā partis est cognoscitiua particulariū tāū.

Quodā n. cognoscitiua virtus est actus organi corporalis, s. sensus. Et iō obiectū eiuslibet sēstitiū potētia est forma put in materia corporali existit. Et quia hmōi materia est indiuiduationis principiu, iō oīs potētia sensitiuā partis est cognoscitiua particulariū tāū.

Quodā n. cognoscitiua virtus est actus organi corporalis, s. sensus. Et iō obiectū eiuslibet sēstitiū potētia est forma put in materia corporali existit. Et quia hmōi materia est indiuiduationis principiu, iō oīs potētia sensitiuā partis est cognoscitiua particulariū tāū.

Quodā n. cognoscitiua virtus est actus organi corporalis, s. sensus. Et iō obiectū eiuslibet sēstitiū potētia est forma put in materia corporali existit. Et quia hmōi materia est indiuiduationis principiu, iō oīs potētia sensitiuā partis est cognoscitiua particulariū tāū.

Quodā n. cognoscitiua virtus est actus organi corporalis, s. sensus. Et iō obiectū eiuslibet sēstitiū potētia est forma put in materia corporali existit. Et quia hmōi materia est indiuiduationis principiu, iō oīs potētia sensitiuā partis est cognoscitiua particulariū tāū.

Quodā n. cognoscitiua virtus est actus organi corporalis, s. sensus. Et iō obiectū eiuslibet sēstitiū potētia est forma put in materia corporali existit. Et quia hmōi materia est indiuiduationis principiu, iō oīs potētia sensitiuā partis est cognoscitiua particulariū tāū.

Quodā n. cognoscitiua virtus est actus organi corporalis, s. sensus. Et iō obiectū eiuslibet sēstitiū potētia est forma put in materia corporali existit. Et quia hmōi materia est indiuiduationis principiu, iō oīs potētia sensitiuā partis est cognoscitiua particulariū tāū.

363

lib. 7. Metaph. text. 34. & 35. tom. 3.

In corp. art. & art. 6. q. præcedenti.

c d

Q. præcedenti. art. 6.

ARTICVLVS II.

425 Verum species intelligibiles à phantasmatibus abstracte se habent ad intellectum nostrum, ut quod intelligitur, vel sicut id quo intelligitur. AD SECUNDVM sic proceditur. Vt, species intelligibiles à phantasmatibus abstracte se habeant intellectum nrm, sicut id quod intelligitur. Intellectus enim in actu est in intelligente: quia intellectus in actu est ipse intellectus in actu. Sed nihil de re intellecta est in intellectu actu intelligente, nisi species intelligibilis abstracta. Ergo huiusmodi species est ipsum intellectum in actu.

2 Præterea, Intellectus est in actu oportet ali quo esse, aliqn nihil esset. Sed non est in re quod est extra animam: quia cum res quod est extra animam, sit materialis, nihil quod est in ea, potest esse intellectus in actu. Relinquitur ergo quod intellectus in actu, sit in intellectu. Et ita nihil est aliud quod species intelligibilis prædicatur.

3 Præterea, Philosophus dicit in 1. Periher. quod voces sunt nomen earum, quod sunt in anima, passionum. Sed voces significant res intellectas. Id enim voce significamus quod intelligimus. Ergo ipsa passiones a se, species intelligibiles, sunt ea quod intelligunt in actu.

CONTRA Species intelligibilis se habet ad intellectum, sicut species sensibilis ad sensum. Sed species sensibilis non est illud quod sentitur, sed magis id quo sensus sentit. Ergo species intelligibilis non est quod intelligitur, sed id, quo intelligitur intellectus.

RESPONDO dicendum, quod quodammodo species quod sunt in nobis cognoscitur, nihil cognoscitur nisi proprias passiones: puta quod sensus non sentit nisi passionem sui organi. Et sic hoc intellectus nihil intelligit nisi sua passionem, species intelligibilis in se recepta, & sic hoc species huiusmodi est ipsum quod intelligitur. Sed hæc opinio manifeste apparet falsa ex duobus. Primo quod, quod eadem sunt quod intelligimus, & de quibus sunt scientie. Si igitur ea quod intelligimus, essent solus species, quod sunt in anima, sequeretur quod scientie non essent de rebus, quod sunt extra animam, sed solus de speciebus intelligibilibus, quod sunt in anima: sicut enim Platonicos omnes scientias sunt de ideis: quas ponebat esse intellectas in actu. Secundo, quod sequeretur error antiquorum dicentium, quod quod verum est, esse verum. Et similiter quod eorum dicitur esse simul verum. Si enim potentia non cognoscit nisi propriam passionem, de ea solum iudicat. Sic autem verum aliquid enim quod potentia cognoscitur afficitur. Sæpe ergo iudicium potentie cognoscitur erit de eo quod iudicat, sed de propria passione enim quod est: ita omne iudicium erit verum. Puta si gustus non sentit nisi propriam passionem, cum aliquis habens sanum gustum iudicat mel esse dulcem, vere iudicabit. Et similiter si ille quod habet gustum infectum, iudicet mel esse amarum, vere iudicabit. Vterque enim iudicabit enim quod gustus eius afficitur. Et sic sequitur, quod omnis opinio æqualiter erit vera, & vniuersaliter omnis acceptio. Et ideo dicendum est, quod species intelligibilis se habet ad intellectum, ut quo intelligitur intellectus. Quod sic patet. Cum enim sit duplex actio: sicut dicitur in 9. metaph. vna quod manet in agere, ut videre & intelligere: & altera quod transit in re exteriori, ut calefacere & secare e: viraque sit enim aliqua forma. Et sicut forma enim quod puenit actio tendens in re exteriori, est similitudo obiecti actionis: ut calor calefaciens est similitudo calefacti: similiter forma enim quod puenit actio manens in agente, est similitudo obiecti. Vnde similitudo rei visibilis est enim quam visus videt: & similitudo rei intellecta, quod est species intelligibilis, est forma enim quod intellectus intelligit. Sed quia intellectus supra seipsum reflectit: enim eandem reflexionem intelligit & suum intelligere, & species quod intelligit. Et sic species in intellectu, secundario est id quod intelligitur. Sed id quod intelligitur primo, est res cuius species intelligibilis est similitudo. Et hoc et patet ex anti-

li. i. phier. c. 1. to. 2.

410

lib. 9. metaph. tex. 10. 3. 118

81

432

438

Quorum opinione: quod ponebat simile simili cognosci. Ponebat enim quod anima per terram quod in ipsa erat, cognosceret terram quod extra ipsam erat: & sic de alijs. Si ergo accipiamus species terræ loco terræ enim doctrinam Arist. quod dicit, quod lapis non est in anima, sed species lapidis, sequetur quod anima per species intelligibiles cognoscat res quod sunt extra animam.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod in intellectu est in intelligente per suam similitudinem. Et per hunc modum dicitur quod intellectus in actu est intellectus in actu in quantum similitudo rei in intellectu est forma in intellectu, sicut similitudo rei sensibilis est forma in sensu in actu. Vnde non sequitur, quod species intelligibilis abstracta, sit id quod actu intelligitur, sed quod sit similitudo eius.

AD SECUNDVM dicendum, quod cum dicitur intellectus in actu, duo importantur, scilicet res quod intelligitur, & hoc quod est ipsum intelligitur. Et sunt tunc duo vniuersales abstracta, duo intelliguntur, scilicet ipsa natura rei, & abstractio seu vniuersalitas. Ipsa igitur natura cui accidit vel intelligitur, vel abstrahi, vel in intellectu vniuersalitati, non est nisi in singularibus, sed hoc ipsum quod est intelligitur, vel abstrahi, vel in intellectu vniuersalitati est in intellectu. Et hoc possumus videre per simile in sensu. Visus enim videt coloris pomi sine eius odore. Si ergo quæritur ubi sit color, qui visus sine odore, manifestum est quod color, qui visus, non est nisi in pomo. Sed quod sit sine odore percipitur, hoc accidit ei ex parte visus: in quantum in visu est similitudo coloris, & non odoris. Similiter humanitas quod intelligitur, non est nisi in hoc vel in illo homine, sed quod humanitas apprehendatur sine individualibus conditionibus, quod est ipsum abstrahi, ad quod sequitur in intellectu vniuersalitati: accidit humanitati, enim quod percipitur ab intellectu, in qua est similitudo nature speciei, & non individualium principiorum.

AD TERTIVM dicendum, quod parte sensitiva inuenitur duplex operatio. Vna enim sola immutatione. Et sic operatur operatio sensus, per hoc quod immutatur a sensibili. Alia operatio est formatio, enim quod vis imaginatiua format sibi aliquid idolum rei absentis, vel et non quodammodo visus. Et vtrique hæc operatio contingit in intellectu. Nam primo quod considerat passio intellectus possibilibus enim quod informat speciem intelligibilem. Quod quod formatus format sed eo vel diffinitionem, vel diuisionem, vel compositionem, quod per vocem significat. Vnde non quod significat, nomen est diffinitio: & enuntiativa significat compositionem & diuisionem intellectus. Non ergo voces significat ipsas species intelligibiles: sed ea quod intellectus sibi format ad iudicandum de rebus exterioribus.

ARTICVLVS III.

Verum magis vniuersalia sunt priora in nostra cognitione intellectuati.

AD TERTIVM sic proceditur. Vt, quod magis vniuersalia sunt priora in nostra cognitione intellectuati. Quia ea quod sunt priora & notiora enim natura, sunt posteriora & minus nota enim nos. Sed vniuersalia sunt priora enim naturam: quia prius est a quo non conuertitur subsistenti consequentia. Ergo vniuersalia sunt posteriora in cognitione non in intellectu.

2 Præterea, Composita sunt priora quod ad nos quam simplicia: sed vniuersalia sunt simpliciora. Ergo sunt posteriora nota quo ad nos.

3 Præterea, Philosophus dicit in 1. Physic. quod diffinitum prius cadit in cognitione nostra quod partes diffinitionis. Sed vniuersalia sunt partes diffinitionis minus vniuersalia: sicut anima est pars diffinitionis hominis. Ergo vniuersalia sunt posteriora nota quod ad nos.

4 Præterea, Per effectus deuenimus in causas & principia: Sed vniuersalia sunt quodammodo principia. Ergo vniuersalia sunt posteriora nota quo ad nos.

CONTRA est, quod dicitur in 1. Physic. quod ex vniuersalibus in singularia oportet deuenire. RESPONDO dicendum, quod in cognitione nostri intellectus duo oportet considerare. Primum quidem quod

417 lib. 3. de anima, tex. 38. tom. 2.

b 280 430 e

2

426

126

li. i. Physic. tex. 5. to. 2.

li. i. Physic. tex. 4. to. 2.

li. i. Physic. text. 3. tom. 2.

li. i. Physic. c. 5. to. 2.

li. i. de anima, tex. 8. tom. 2.

330

li. 3. de generatione, ca. 1. tom. 4.

quod cognitio intellectiva aliquo modo a sensitiva primordii sumit. Et quod sensitiva est singulari, itellus autem vltimus: necesse est quod cognitio singularium quo ad nos prior sit quod vniuersalium cognitio. Sed oportet considerare quod intelligitur de potentia in actu. Sed oportet ad actum incipere, quod est medius inter potentiam & actum, quod ad actum profectus. Actus autem profectus ad quem puenit itellus, est scilicet completa: per quam diffinitio & determinatio res cognoscuntur. Actus autem incompletus est scilicet incompleta, per quam sciuntur res diffinitio sub quadam confusione. Quod si res cognoscitur, enim quod cognoscitur in actu, & quodammodo in potentia. Vnde Philosophus dicit in 1. Physic. quod sunt primo nobis manifesta, & certa confusa magis. Posterior autem cognoscimus distinctius modo diffinitio principia & elementa. Manifestum est autem quod cognoscere aliquid in quo plura continentur, sine hoc quod habeat propria notitia vniuersalium; eorum quod continentur in illo, est cognoscere aliquid sub confusione quadam. Sic autem potest cognosci in toto vltimo in quo partes continentur in potentia, quod est totum integrale. Vnde quod totum potest cognosci quadam confusione sine hoc quod partes diffinitio cognoscatur. Cognoscere autem diffinitio id quod continetur in toto vltimo, est habere cognitionem de re minus cõi. Sicut cognoscere aliquid indistinctum, est cognoscere animal, in quantum est animal: cognoscere autem animal diffinitio est cognoscere animal in quantum est animal rationale vel irrationale, quod est cognoscere hominem vel leonem. Prius igitur occurrit in intellectu nostro cognoscere animal, quod cognoscere hominem. Et eadem ratio est in cõparemus quod dicitur quod magis vltimo ad minus vltimo. Et quod sensitiva exit de potentia in actu, sicut & in itellus: id est eorum cognitionis apparet in sensu. Nam prius enim sensum diiudicamus magis cõi, quod minus cõi: & enim locum, & enim tempus. Secundum locum quod dicitur, sicut cum aliquod visus a remotis, prius deprehendit esse corpus, quod deprehendat esse animal, & prius deprehendit esse animal, quod deprehendat esse hominem: & prius homo, quod Sortes vel Plato. Secundum tempus autem quod a pueri a principio prius distinguit hominem a non homine, quod distinguit hunc hominem ab alio homine. Et id pueri a principio appellat omnes viros patres, posterior autem determinant vniuersum quod dicitur in 1. Physic. Et huiusmodi manifesta est: quod scilicet aliquid diffinitio, adhuc est in potentia, ut scilicet diffinitio principii, sicut quod scilicet genus, est in potentia, ut scilicet diffinitio. Et sic patet quod cognitio indistincta media est inter potentiam & actum. Est ergo dicendum, quod cognitio singularium est prior quo ad nos, quod cognitio vniuersalium: sicut cognitio sensitiva quod cognitio intellectiva. Sed tamen sensitiva quod itellus cognitio magis cõi est prior, quod cognitio minus cõi.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod vniuersale dupliciter potest considerari. Vno modo secundum quod natura vniuersalis consideratur simul cum intentione vniuersalitati. Et tunc in intentione vniuersalitati (ut scilicet vniuersale & id est habitudo ad multa) pueniat ex abstractione itellus, oportet quod secundum hunc modum vniuersale sit posterior. Vnde in 1. de anima dicitur, quod animal vniuersale aut nihil est, aut posterior est. Sed secundum Platonem quod posuit vniuersalia subsistentia, secundum hanc considerationem vniuersale effect prior quod particularia: quod secundum eum non sunt nisi per participationem vniuersalium subsistentium, quod dicitur in 1. de anima. Alio modo potest considerari quantum ad ipsam naturam, scilicet aialitatis vel humanitatis: patet inueniatur in particularibus. Et sic dicitur dicitur quod duplex est ordo nature. Vnus secundum viam generationis & repositis: secundum quod via ea quod sunt imperfecta & in potentia, sunt priora. Et hoc modo magis cõi est prior secundum naturam. Quod apparet manifeste in generatione hominis & animalis. Nam prius generatur animal, quod homo: ut dicitur in 1. de generatione animalium. Alius est ordo perfectionis siue intentionis nature, sicut quod

AD SECUNDVM dicendum, quod vniuersale quod accipit cum intentione vniuersalitati, est quod dem quodammodo principium cognoscendum, patet in intentione vniuersalitati consequitur modum intelligendum, quod est per abstractionem. Non autem est necesse quod oportet principium cognoscendum sit principium essendi: ut Plato existimauit: cum quod cognoscimus causam per effectum, & substantiam per accidentia. Vnde vniuersale sic accipitur enim sententia Arist. non est principium essendi neque substantia: ut patet in 7. Metaph. Si autem consideremus ipsam naturam generis & speciei, patet in singularibus, sic quodammodo habet rationem principij formalis respectu singularium. Nam singulare est per materiam, id autem speciei sumit ex forma. Sed natura generis comparat ad naturam vniuersalem per modum materialis principij, quod natura generis sumit ab eo quod est materiale in re, id vero speciei ab eo quod est formale, sicut in animalis a sensitivo, id vero hominis ab intellectu. Et inde est quod vltima nature interior est ad speciem: non autem ad indiuiduum neque ad genus: quia forma est finis generationis, materia vero est per formam. Non autem oportet quod cuiuslibet cause vel principij cognitio sit posterior quo ad nos, cum quodque cognoscimus per causas sensibiles effectus ignotos, quodque autem econuerso.

ctus simpliciter est prius secundum naturam quod potentia, & profectus prius quod imperfectus. Et per hunc modum minus cõi est prius secundum naturam quod magis cõmune, ut homo quod animal. Nature enim in intentione non sinit in generatione animalis, sed intendit generare hominem.

AD SECUNDVM dicendum, quod vniuersale magis cõi comparat ad minus cõi ut totum & ut pars. Vnde totum quod dem secundum quod in magis vniuersali non solum continetur in potentia minus vniuersale, sed et alia: ut sub animali non solum homo, sed et equus. Vnde pars autem quod minus cõi, continetur in sui ratione non solum magis cõi, sed et alia: ut homo non solum animal, sed et rationale. Sic igitur animal consideratur in se, prius est in nostra cognitione quam homo, sed homo est prius in nostra cognitione quam quod animal sit pars rationis eius.

AD TERTIVM dicendum, quod pars aliqua dupliciter potest cognosci. Vno modo absolute, enim quod i est esse. Et sic nihil phibet prius cognoscere partes, quod totum. Vnde partes, quod domum. Alio modo enim quod sunt partes huiusmodi. Et sic necesse est quod prius cognoscatur totum quod partes. Prius enim cognoscimus domum, quodammodo confusa cognitione, quod distinguamus singulas partes eius. Sic igitur dicendum est, quod diffinitio absolute considerata, sunt prius nota quod diffinitio: alioquin non notificaret diffinitio per ea. Sed enim quod sunt partes diffinitionis, sic sunt posteriora nota. Prius enim cognoscimus hominem quodammodo confusa cognitione, quod sciamus distinguere omnia quod sunt de hominis ratione.

AD QVARTVM dicendum, quod vniuersale enim quod accipit cum intentione vniuersalitati, est quod dem quodammodo principium cognoscendum, patet in intentione vniuersalitati consequitur modum intelligendum, quod est per abstractionem. Non autem est necesse quod oportet principium cognoscendum sit principium essendi: ut Plato existimauit: cum quod cognoscimus causam per effectum, & substantiam per accidentia. Vnde vniuersale sic accipitur enim sententia Arist. non est principium essendi neque substantia: ut patet in 7. Metaph. Si autem consideremus ipsam naturam generis & speciei, patet in singularibus, sic quodammodo habet rationem principij formalis respectu singularium. Nam singulare est per materiam, id autem speciei sumit ex forma. Sed natura generis comparat ad naturam vniuersalem per modum materialis principij, quod natura generis sumit ab eo quod est materiale in re, id vero speciei ab eo quod est formale, sicut in animalis a sensitivo, id vero hominis ab intellectu. Et inde est quod vltima nature interior est ad speciem: non autem ad indiuiduum neque ad genus: quia forma est finis generationis, materia vero est per formam. Non autem oportet quod cuiuslibet cause vel principij cognitio sit posterior quo ad nos, cum quodque cognoscimus per causas sensibiles effectus ignotos, quodque autem econuerso.

ARTICVLVS IIII.

Verum possumus multa simul intelligere.

AD QVARTVM sic proceditur. Vt, quod possumus multa simul intelligere. Intellectus enim est supra tempus. Sed quod quod 58. a. prius & posterior ad tempus pertinet. Ergo intellectus non 2. cor. Et intelligitur diuersa enim prius & posterior, sed simul. 2. d. 2. q. 3. 2 Præterea, Nihil phibet diuersas formas non ar. 4. Et 3. oppositas simul eidem actu esse, sicut odor & color. 14. ar. 2. re pomo. Sed species intelligibiles non sunt oppositæ. Ergo quod 6. Et 1. nihil phibet intellectum vniuersalem fieri in actu enim diuersas species intelligibiles. Et sic potest multa simul intelligere. & ver. q. 8. 3 Præterea, Intellectus simul intelligit aliquid totum: art. 14. Et ut hominem vel domum. Sed in quolibet toto continetur. quo. 7. a. tur multa partes. Ergo intellectus simul multa intelligit. 2. lib. 2. de

4 Præterea, Non potest cognosci differentia vniuersalem ad aia text. alterum, nisi simul vtrique apprehendatur: ut dicitur in 1. 146. to. 3. lib. 2. de anima, & eadem ratio est de quacunque alia. 1. li. 2. Topic. c. 4. in tiam vniuersalem ad alterum. Ergo cognoscitur multa simul. declaratio SED CONTRA est, quod dicitur in 1. Topic. ne loci. 33. quod intelligere est vnum solum, scire vero multa. 1. tomo. 1. RESPONDO

427

li. 7. Met. tex. 45. to. 3.

d 371 d 264 488

427

sup. q. 12. ar. 10. cõi.

2. d. 2. q. 3. ar. 4. Et 3. ar. 2. q. 6. Et 1. cont. c. 55. ar. 2. q. 8.

quo. 7. a. 2. lib. 2. de

1. li. 2. Topic. c. 4. in tiam vniuersalem ad alterum. Ergo cognoscitur multa simul. declaratio

1. tomo. 1. RESPONDO

RESPONDEO dicendum, qd intellectus quidam potest multa intelligere p modum vnus no autem multa per modum multorum. Dico autem p modum vnus vel multorum, p vna vel plures species intelligibiles e. Na modus cuiusq; actionis consequitur formam. q est actionis principium. Quare cumq; ergo intellectus potest intelligere sub vna specie, simul intelligere potest. Et inde est qd Deus oia simul videt p vnu quod est essentia sua e. Quare cumq; verum intellectus videt diuersas species intelligit, no simul intelligit. Et huius ro est: qa im possibile est id e subiectu perfici simul pluribus formis vnus generis & diuersaru specieru: sicut impossibile est qd id e corpus em id e simul coloret diuersis colorib; vel figuret diuersis figuris. Oes autem species intelligibiles sunt vnus generis: qa autem pfectiones vni intellectu potest esse licet res, quarum sunt species, sint diuersoru generu. Impossibile est ergo, qd id e intellectus simul perficiat diuersis speciebus intelligibilib; ad intelligendum diuersa i actu.

AD PRIMUM ergo dicendum, qd intellectus est superior tempus quod est numerus motus corporaliu reru. Sed ipsa pluralitas specieru intelligibiliu causa vicissitudinem quandam intelligibiliu operationu, secundum quam vna operatio est prior altera. Et hanc vicissitudinem August. nominat tempus, cum dicit 8. super Genes. ad litteram, quod Deus mouet creaturam spiritualem per tempus.

AD SECUNDUM dicendum, qd no solu opposita forma no possunt esse i eod e subiecto: sed nec quareq; forma eiusde generis, licet no sint opposita: sicut patet p exemplum ductu de coloribus & figuris e. AD TERTIUM dicendum, qd partes possunt intelligi dupliciter. Vno modo sub quadam confusione, prout sunt in toto. Et sic cognoscunt p vna formam vnus. Et sic simul cognoscuntur. Alio modo cognitione distincta: em quod qualibet cognoscitur per suam speciem. Et sic non simul intelliguntur.

AD QUARTUM dicendum, qd quia intellectus, intelligit differentia vel coparatione vnus ad alterum, cognoscit vtrumq; differentiu vel coparatoru sub ratione ipsius coparationis vel differentie, sicut dictu est, quod cognoscit partes sub ratione totius.

ARTICVLVS V.

Vtrum intellectus noster intelligat componendo & diuidendo. D. QUINTVM sic proceditur. Vbi qd intellectus non intelligat componendo & diuidendo. Cōpositio n. & diuisio nō est nisi multorum. Sed intellectus non potest simul multa intelligere. Ergo non potest intelligere componendo & diuidendo.

¶ 2 Præterea, Omni cōpositioni & diuisioni adiungitur tempus præsens, præteritum, vel futurum. Sed intellectus abstractit à tempore sicut etiam ab alijs particularibus cōditionibus. Ergo intellectus non intelligit componendo & diuidendo.

¶ 3 Præterea, Intellectus intelligit p assimilatione ad res. Sed cōpositio & diuisio nihil est in rebus. Nihil n. inuenit i rebus, nisi res q significat p prædicatū & subiectū: q est vna & eadē, si cōpositio est vera. Homo n. est verē id quod est animal. Ergo intellectus non componit & diuidit.

SED CONTRA, Voces significant conceptiones intellectus, ut dicit Philosophus in 1. Periher. Sed in vocibus est cōpositio & diuisio: vt patet in propositionibus affirmatiuis & negatiuis. Ergo intellectus componit & diuidit.

RESPONDEO dicendum, qd intellectus humanus necesse habet intelligere cōponendo & diuidendo. Cum n. in intellectu humano exeat de potentia in actu, similitudine quadā habet cū rebus generabilibus: quare non statim perfectionem suā habet, sed ea successiue acquirit e. Et sicut intellectus humanus non statim in prima apprehensione capit pfectā rei

li. 8. c. 20. & 22. l. 3.

420 c

Ex corp. art. & fol. l. arg. 3. elicitor.

428

sup. q. 58. l. 4. & 5. l. 3. dist. 35. q. 2. ar. 2. q. 1. cor.

li. 1. Periher. ca. 1. tom. 1.

293 281

cognitione: sed primò apprehendit aliquid de ipsa, puta quidditatem ipsius rei, q est primū & propriata obiectū intellectus; & deinde intelligit proprietates & accidentia & habitudines circūstantes rei essentiali. Et em hoc necesse habet vnu apprehensum alij cōponere & diuidere, & ex vna cōpositione & diuisione ad aliā procedere, qd est rōcinari. Intellectus autem angelicus & diuinus se habet sicut res incorruptibiles, q statim à principio habet suā totā perfectionē e. Vnde intellectus angelicus & diuinus statim pfectē totā rei cognitionē habet. Vñ in cognoscendo quidditatem rei cognoscit de re simul quicquid nos cognoscere possumus cōponendo, & diuidendo, & rōcinando. Et iō intellectus humanus cognoscit cōponendo & diuidendo, sicut & rōcinando. Intellectus autem diuinus & angelicus cognoscit qd e cōpositionem & diuisionē & rōcinationē nō cōponendo & diuidendo & rōcinando, sed p intellectū simplicis quidditatis e.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod cōpositio & diuisio intellectus per quandam differentia vel cōparationem fit. Vnde sic intellectus cognoscit multa componendo & diuidendo, sicut cognoscendo differentiam vel cōparationem rerum.

AD SECUNDUM dicendum, qd intellectus abstractit a phantasmatibus, & tñ no intelligit a ctu nō cōuertendo se ad phantasmatia, sicut supra dictu est. Et ex ea parte, quae ad phantasmatia cōuertit, cōpositioni & diuisioni intellectus adiungit tempus.

AD TERTIUM dicendum, qd similitudo rei recipit in intellectu em modū intellectus, & nō em modū rei. Vñ cōpositio & diuisio intellectus nō det quidē aliquid ex parte rei, tñ nō eodē modo se habet in re, sicut in intellectu. Intellectus n. humana propriū obiectū ē quidditas rei materialis, e que sub se sua & imaginatione cadit. Inuenit autē duplex cōpositio in re materiali: prima qd e formā ad materiā, & huic rōdet cōpositio intellectus: quā totū vniuersale de sua parte prædicatur. Nam genus sumit a materia cōi, differentia verò cōpletua speciei à forma: particulare verò à materia indiuiduali. Scdā verò cōpositio est accidentis ad subiectū. Et huic cōpositioni rōdet cōpositio intellectus em quā prædicat accidēs de subiecto, vt cum dī, homo est albus. Tñ differt cōpositio intellectus à cōpositione rei. Na ea, quae cōponunt in re, sunt diuersa. Cōpositio autem intellectus est signū identitatis eorū, q cōponunt. Nō n. intellectus sic cōponit, vt dicat q homo est albedo: sed dicit q homo est albus, id est habens albedinē. Et simile est de cōpositione formae & materiae. Na animal significat id qd habet materiā sensitiuā, rationale verò quod habet naturā intellectuā: homo verò qd habet vtrumque: Sortes verò quod habet oia hæc cum materia indiuiduali. Et scdm hanc identitatis rationem intellectus noster vnum componit alteri prædicando.

ARTICVLVS VI.

Vtrum intellectus possit esse falsus. D. SEXTVM sic proceditur. Videtur, qd intellectus possit esse falsus. Dicit enim Philosophus in 6. Metaphy. quod verū & falsum sunt in mente. Mens autem & intellectus idem sunt, vt supra dictum est. Ergo falsitas est in intellectu.

¶ 2 Præterea, Opinio & ratiocinatio ad intellectum pertinent. Sed in vtraque istarum inuenitur falsitas. Ergo potest esse falsitas in intellectu.

¶ 3 Præterea, peccatū i parte intellectuā est. Sed peccatū cū falsitate est. Errant n. q operant malū, vt dī Prou. 14. Ergo falsitas potest esse in intellectu.

SED CONTRA est, qd dicit August. in lib. 83. quæst. qd omnis, qui fallitur, id in quo fallitur non intelligit. Et Philosophus dicit in lib. 1. de Anima, quod intellectus semper est verus.

RESPON.

libr. 5. de anima, tex. 26 tom. 2. 108

293

422

294

d

427

109 295

Ar. r. huius quæst. & q. 84. ar. 7.

422 c

lib. 9. Metaphy. tex. 22. tom. 3.

430

supra q. 12. artic. 6. cor. Et 4. dist. 49. q. 2. artic. 4. ad pri. Et ver. ad 11. q. 32. in principio.

sup. q. 17. ar. 3. Et 1. dist. 39. q. 3. ar. 1. Et veri. q. 1. artic. 12. Et 6. Met. l. 4. col. 2. & 3. Et 11. q. 3. fin. co. 2. Et 3. de anima, l. 11. fin. * li. 6. text. 8. tom. 3. q. 79. artic. 1. Et 1. lib. 83. quæst. q. 32. in princ. tom. 4. q. 1. lib. 3. de anima, text. 51. to 2.

RESPONDEO dicendum, qd Philosophus in 3. de Anima, cōparat quantū ad hoc intellectū sensui. Sensus em circa cōprium obiectū nō decipit, sicut visus circa colorē: nisi forte p accidēs e, ex impedimento circa organū cōtingente: sicut cū gustus febricitantiū dulcoria iudicat amara, ppter hoc q lingua malis humoribus est repleta. Circa sensibilia verò cōmunita decipitur sensus, sicut iudicando de magnitudine vel figura, vt cum iudicat solē esse pedale, q tñ est maior terra. Et multo magis decipit circa sensibilia p accidēs, vt cum iudicat fel esse mel pp coloris similitudinē. Et huius rō est in euidēti: qd ad pprū obiectū vnaqua;q; potentia p se ordinat em quod ipsa. Quare autem sunt hmoi, semper eodē modo se habent. Vñ manēte potentia nō deficit eius iudiciū circa pprū obiectū. Obiectū autem propriū intellectus est quidditas rei e. Vñ circa quidditatem rei p se loquendo intellectus nō fallitur. Sed circa ea, q circūstant rei essentiali, vel quidditatem, intellectus potest falli: dū vnū ordinat ad aliud, vel cōponendo, vel diuidendo, vel et ratiocinando e. Et ppter hoc et circa illas ppositiones errantō pōt, q ita itum cognoscuntur cognita terminō quidditate, sicut accidit circa prima pcepta, ex qb; et accidit in fallibilitate veritatis em certitudinē scienziæ circa cōclusiones. Per accidēs tñ cōtingit intellectū decipi circa qd qd est in rebus cōpositis, nō ex parte organū, q in intellectu nō est virtus vtens organo, sed ex parte cōpositionis in reuenientis circa diffinitionē, dū vel diffinitio vnus rei est falsa de alia, sicut diffinitio circuli de triangulo: vel dū aliqua diffinitio ē in se falsa, implicat cōpositionē impossibiliū vt sic accipiat hoc vt diffinitio alicuius rei, animal rationale alarū. Vñ i rebus simplicibus, i quarū diffinitionib; cōpositio in reuenire nō potest, nō possum; decipi: sed de cōmuni i totaliter nō attigēdo, sicut dī 9. Metaph.

AD PRIMUM ergo dicendum, qd falsitas dī esse in mente scdm cōpositionem & diuisionem. Et similitur dīcendū est ad SECUNDUM de opinione & ratiocinatione. Et ad TERTIUM de errore peccatiū, q consistit in applicatione ad appetibile. Sed in absoluta cōsideratione quidditatis rei, & eorū, que per eam cognoscuntur, intellectus nunquā decipit. Et sic loquuntur auctoritates in cōtrariū inductæ.

ARTICVLVS VII.

Vtrum vnus & eandem rem vnus alio melius intelligere possit. AD SEPTIMUM sic pcedit. Vbi qd vnus & eandem rem vnus alio melius intelligere non possit. Cor. Et 4. dist. 49. q. 2. artic. 4. ad pri. Et ver. ad 11. q. 32. in principio.

¶ 2 Præterea, Intellectus intelligendū verus est. Veritas autem cū sit æqualitas quædam intellectus & rei, non recipit magis, & minus. non enim proprie dicitur aliquid magis, & minus æquale. Ergo neque magis & minus aliquid intelligi dicitur.

¶ 3 Præterea, Intellectus est id quod est formalissimum in homine. Sed differentia formæ causat differentiam speciei. Si igitur vnus homo magis alio intelligit, videtur quod nō sint vnus speciei.

SED CONTRA est, quod p experimentū inuenitur aliqui alijs profundius intelligentes. Sicut profundius intelligit qui cōclusionem aliquam potest reducere in prima principia & causas primas, q q potest reducere solum in causas proximas pprias.

RESPONDEO dicendum, qd aliquē intelligere vnā & eandē rem magis q alium, potest intelligi dupliciter. Vno modo sic, q ly magis, determinat actū intelligēdi, ex parte rei intellecte. Et sic nō pot vnus eandē rem magis intelligere q alius. Quia si intelligeret eā ali-

ter q sit, vel melius vel peius, falleret, & nō intelligeret: vt arguit Aug*. Alio modo pot intelligi, vt determinet actū intelligēdi ex parte intelligētis. Et sic vnus alio pot eandē rem melius intelligere: q est melioris virtutis intelligēdo: sicut melius videt visione corporelli re aliqua, q est pfectioris virtutis, & in quo visus pfectior. Hoc autem circa intellectū cōtingit dupliciter. Vno qd e mō ex parte intellectus, q est pfectior. Manifestū est em, q quāto corpus est melius dispositū, tanto meliorē fortitur aiam. Quod manifeste apparet in his, q sunt scdm speciem diuersa. Cuius rō est, qa actus & forma recipit in materia em materiz capacitātē. Vñ et cū in hoibus qdā habet corpus melius dispositū, fortitur aiam maioris virtutis i intelligēdo. Vñ dī in 2. de anima, q molles carne bene aptos mēte videmus. Alio modo cōtingit hoc ex parte in feriorū virtutū, q b; intellectus indiget ad sui operationē. Illi em, in qb; virtus imaginatiua & cogitatiua & memoriatiua est melius disposita, sūt melius dispositi ad intelligēdū.

AD PRIMUM ergo patet solutio ex dictis. Et similitur ad SECUNDUM. Veritas enim intellectus in hoc consistit quod intelligatur res esse sicuti est.

AD TERTIUM dicendum, qd differentia formæ quæ nō puenit nisi ex diuersa dispositione materiae, nō facit diuersitatem scdm speciem, sed solum numerum. Sunt enim diuersorum indiuiduorum diuersæ formæ secundum materiā diuersificatæ.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum intellectus per prius intelligat indiuisibile quam diuisibile. AD OCTAVVM sic pcedit. Vbi qd intellectus per prius intelligat indiuisibile q diuisibile. Dicit em Philosophus in 1. Physic. qd intelligimus & scimus ex principiorū & elemētorū cognitione. Sed indiuisibilia sūt pcepta & elemēta diuisibiliū. Ergo p prius sūt nobis nota indiuisibilia, q diuisibilia.

¶ 2 Præterea, id qd ponit in diffinitione alicuius prius cognoscit a nobis: qa diffinitio est ex prioribus & notioribus, vt dī in 6. Topi. Sed indiuisibile ponit in diffinitione diuisibilis, sicut pñctū i diffinitione lineæ. Linea em, vt Euclides dicit, est lōgitudō sine latitudine, cuius extremitates sūt duo puncta. Et vnitas ponitur in diffinitione numeri: quia numerus est multitudo mēsurata per vnum, vt dicitur in 10. Metaphy. Ergo intellectus noster per prius intelligit indiuisibile quam diuisibile.

¶ 3 Præterea, Simile simili cognoscitur, sed indiuisibile est magis simile intellectui q diuisibile, qa intellectus est simplex, vt dicitur in 3. de anima. Ergo intellectus noster prius cognoscit indiuisibile.

SED CONTRA est, quod dicitur in 3. de anima, q indiuisibile monstratur sicut priuatio. Sed priuatio p posterius cognoscitur. Ergo & indiuisibile.

RESPONDEO dicendum, qd obiectū intellectus nostri scdm præsentē statū est quidditas rei materialis, quā à phantasmatibus abstractit, vt ex pmissis patet. Et q id qd est primo & p se cognitum à virtute cognoscitiua, est pprū eius obiectū: cōsiderari pot quo ordine indiuisibile intelligat a nobis ex eius habitudine ad hmoi quidditatem. Dī autem indiuisibile tripliciter, vt dī in 3. de anima. Vno mō scit cōtinuū est indiuisibile: qa est indiuisum in actu, licet sit diuisibile i potētia. Et hmoi indiuisibile prius est intellectu a nobis q eius diuisio, q est i partibus: qa cognitio cōfusa est prior q distincta, vt dictū est. Alio modo dī indiuisibile em speciem, sicut rō hois est quoddā indiuisibile. Et hoc est mō indiuisibile est prius intellectu q diuisio ei; i partes rōnis, q supra dictū est. Et iterū prius q intellectus cōcipuē. ponat & diuidat affirmādo, vel negādo. Et huius rō est: qa hmoi duplex indiuisibile in intellectu em se: q ad 3. artic. intelligit, sicut p priū obiectū. Tertio modo dī indiuisibile: sicut

libro citato. Tom. 1. 1. argum. 1.

libr. 2. de anima, tex. 94 tom. 2.

In corp. art.

431

Intra q. 87. ar. 3. co. Et 1. dist. 24. q. 1. ar. 3. ad secundum. Et 3. de anima, lect. 11. * text. 1. tom. 2. li. 6. Topi. cap. 1. ante & post mediu; to. 1. q. 1. in principio sui. li. elemēt. 1. libr. 10. Meta. text. 21. tom. 3. li. 3. de anima, tex. 12. tom. 3. * libr. 3. de anima, tex. 15. tom. 2. q. 84. ar. 7.

li. 3. de anima, tex. 23. 24. & 25. tom. 2.

Ar. 3. huius q. ad 3. artic. gum. præ-

Ar. 2. huius q. ad 3. artic. gum. præ-

Ar. 2. huius q. ad 3. artic. gum. præ-

Ar. 2. huius q. ad 3. artic. gum. præ-

Ar. 2. huius q. ad 3. artic. gum. præ-

Ar. 2. huius q. ad 3. artic. gum. præ-

Ar. 2. huius q. ad 3. artic. gum. præ-

Ar. 2. huius q. ad 3. artic. gum. præ-

Ar. 2. huius q. ad 3. artic. gum. præ-

Ar. 2. huius q. ad 3. artic. gum. præ-

Ar. 2. huius q. ad 3. artic. gum. præ-

Ar. 2. huius q. ad 3. artic. gum. præ-

Ar. 2. huius q. ad 3. artic. gum. præ-

Ar. 2. huius q. ad 3. artic. gum. præ-

à sensibus accipiat, ideo nō est scdm naturā aīa, q̄ futura cognoscat, cūm à sensibus aliena tur...

Q. 57. ar. 3

li. de diu. per som. c. 2. à medio tom. 2.

li. de diu. per som. c. 2. à medio tom. 2.

QVAESTIO LXXXVII.

Quomodo anima intellectualis seipsam cognoscat, in quatuor articulis discussa.

436

2. con. c. 96. pri. & col. 2. fi. Et li. 3. c. 35. & ve. ri. q. 8. art. 6. col. fi. Et 2. anima lec. 6. fi. Et lib. 3. lect. 8. col. 1. * li. 9. c. 3. in fine. + text. 15. tom. 2. * Q. 75. ar. tic. 2. li. 3. de anima tex. 15. tom. 2. li. 9. Meta. tex. 20. to. 3.

Primo, utrum cognoscat seipsam per suā essentia. Secundo, quō cognoscat habitus in se existentes. Tertio, quō intellectus cognoscat propriū actum. Quarto, quomodo cognoscat actum voluntatis.

ARTICVLVS PRIMVS.

Primo anima intellectualis seipsam cognoscat per suam essentiam, ad primum sic procedit. Vt anima intellectualis seipsam cognoscat per suā essentiam...

actu est, & hoc qd manifeste apparet in rebus sensibilibus. Nō enim visus percipit coloratū in potentia, sed solum coloratū in actu. Et similiter intellectus manifestū est enim qd in quātuor est cognoscitū...

lib. 1. dym. tex. 69. to. 2.

283 280 81 c 281

419

Q. 75. ar. 3. ar. 4. di. 1. & q. 84. ar. 7.

435 438

Q. 84. ar. 3. lib. 9. de Trin. cap. 1. princip. tom. 3.

lib. 10. de Trin. c. 9. tom. 3.

81 c

Ad secundum dicendum, qd essentia angeli est intellectus in genere intelligibili. Et ideo se habet & ut intellectus, & ut intellectū. Vñ angelus suā essentia p seipsū apprehendit, nō aut intellectus humanus...

Ad tertium dicendum, quod verbum illud Philosophi vniuersaliter verū ē in intellectu. Sicut enim scūs i actu ē sensibile pp similitudinem sensibilibus, qd ē forma sensus i actu, ita intellectus i actu est intellectū i actu pp similitudine rei in intellectu...

425 a

text. 15.

In solu. ad 2. pcedes.

437

1. 2. q. 49. artic. 2. Et 2. e. q. 4. a. 1. cor. Et 3. d. 23. q. 1. ar. 2. Et ver. q. 10. arti. 19. Et quo. 8. ar. 4. cor. + cap. 1. in med. to. 3.

ARTICVLVS II.

Intellectus noster cognoscat habitus animae per se ipsū corū. Intellectus noster cognoscat habitus animae p essentia. Dicitur n. Aug. 18. de Trin. Nō sic vī fides i corde, i quo ē sicut aīa alteri hominis ex morib' corporis vī: sed eam tenet certissima scientia, clamat q̄e conscientia. Et eadem ratio est de alijs habitibus animae. Ergo habitus animae nō cognoscuntur per actus, sed per se ipsos.

li. 2. de anima. tex. 27. tom. 2.

Art. pced.

lib. 10. de Trin. c. 9. tom. 3.

Art. pced.

Ad primum ergo dicendum, quod obiectum intellectus est commune quoddam, scilicet ens & verū: sub quo comprehenditur etiā ipse actus intelligendi. Vñ intellectus potest suū actum cognoscere, sed non primo: quia nec primum obiectū intellectus nostri est presentem...

Ad secundum dicendum, qd habitus sunt presentem. Intellectus nō, sicut obiecta intellectus: quia obiectū intellectus nostri est statu presentis vite...

Q. 84. ar. 7.

Ad tertium dicendum, qd dī, pp qd vñū qd illud magis veritate habet, si intelligat hīs qd sūt vnus ordinis, puta i vno genere causae. Pura si dicat qd sanitas ē desiderabilis pp vitā, sequitur qd vitā sit magis desiderabilis. Si autē accipiatur ea qd sunt diuersorū ordinū, nō habet veritatē. Vt si dicat qd sanitas ē desiderabilis pp medicinā, nō ideo sequitur qd medicina sit magis desiderabilis: quia sanitas ē in ordine finis, medicina autē in ordine causae efficiētis. Sic igitur accipiam' duo, quorū vtrūq; sit p se in ordine obiectorū cognitionis: illud pp qd aliud cognoscitur, erit magis notū, sicut principia eclusionibus. Sed habitus nō ē de ordine obiectorū in quātū ē habitus: nec ppter habitū aliqua cognoscuntur, sicut propter obiectum cognitū: sed sicut propter dispositionem, vel formam, qua cognoscens cognoscit. Et ideo ratio non sequitur.

ARTICVLVS III.

Ad tertium sic proceditur. Videtur, quod intellectus noster nō cognoscat propriū actū. Illud enim proprie cognoscitur quod est obiectum cognitionis virtutis. Sed actus differt ab obiecto. Ergo intellectus nō cognoscit suū actum.

438

Præterea, quicquid cognoscit, aliquo actu cognoscit. Si igitur intellectus cognoscit actū suū, aliquo actu cognoscit illū, & iterū illū actū alio actu. Ergo procedere in infinitū. Quod videtur impossibile.

Præterea, Res materiales qd sunt extra aīam, cognoscuntur p hoc qd similitudines earū sunt presentialiter in anima. Et ideo dicuntur per suas similitudines cognosci. Sed habitus animae presentialiter per suam essentiam sunt in anima. Ergo per suam essentiam cognoscuntur.

Præterea, Propter qd vnumquodque tale, & illud magis. Sed res aliq cognoscuntur ab anima propter habitus, & species intelligibiles. Ergo ista magis per seipsa ab anima cognoscuntur. Sed contra, habitus sunt principia actū sicut & potentia. Sed sicut dī in 2. de aīa, priores potentij secundum rationem actus & operationes sunt. Ergo eadem ratione sunt priores habitibus. Et ita habitus p actus cognoscuntur sicut & potētij. Respondēo dicendum, quod habitus quodammodo est mediū inter potētia puram & purū actū. Iā autē dīctū est, qd nihil cognoscitur nisi secundum qd ē actus. Sic ergo inquantū habitus deficit ab actu pfecto, deficit ab hoc, vt nō sit p seipsū cognoscibilis, sed necesse ē qd per actū suū cognoscatur: siue dū aliquis pcepit se habere habitum p hoc qd pcepit se pducere actū propriū illius habitus, siue dum aliq inquirat naturā & rōnem habit' ex considerōne actus. Et prima qd cognitio habitus, sit p ipsam pntia habit' : quia ex hoc ipso quod est pntia, actum causat, in quo statim percipitur. Secūda autem cognitio habitus sit per studiosam inquisitionem, sicut supra dīctum ē de mente. Ad primum ergo dicendum, quod obiectū intellectus est commune quoddam, scilicet ens & verū: sub quo comprehenditur etiā ipse actus intelligendi. Vñ intellectus potest suū actum cognoscere, sed non primo: quia nec primum obiectū intellectus nostri est presentem...

2. q. 73. co. 5.

li. 2. de anima. nima. 136. & sequet. tom. 2.

lib. 10. de Trin. ca. 10. & 11. to. 3. Ar. 1. & 2. huius qd. lib. 9. metaph. tex. 16. to. 3.

Q. 84. ar. 1.

441

li. 2. de anima. tex. 33. to. 2.

tem statū est quodlibet ens & verū, sed ens & verū consideratū in rebus materialibus, vt dictū est: ex quibus in cognitione omnium aliorum deuenit.

AD SECVNDVM dicēdū, qd ipsū intelligere humanū nō est actus & perfectio naturæ intellectæ, vt sic possit vno actu intelligi naturā rei materialis & ipsū intelligere, sicut vno actu intelligit res cū sua pfectione. Vñ alius est actus quo intellectus intelligit lapidē, & aliū est actus quo intelligit se intelligere lapidē, & sic deinde. Nec est incōueniēs in intellectu esse infinitū in potētia, vt supra dictū est.

AD TERTIVM dicēdū, qd sensus prius sentit sūm immutationē materialis organi à sensibili exteriori. Nō est autem possibile qd aliquid materiale immutet seipsum, sed vñ immutat ab alio. Et iō actus sensus proprii percipitur p sensū cōmunem. Sed intellectus noster non intelligit p materialem immutationem organi. Et ideo nō est simile.

439

ARTICVLVS III.

AD QVARTVM sic procedit. Vñ qd intellectus nō intelligit actū voluntatis, nīhil, n. cognoscit ab intellectu nisi sit aliquo modo præsens in intellectu. Sed actus voluntatis nō est præsens in intellectu, cūm sint diuersæ potētia. Ergo actus voluntatis non cognoscitur ab intellectu.

Præterea, Actus habet speciē ab obiecto. Sed obiectū voluntatis differt ab obiecto intellectus, ergo & actus voluntatis speciē habet diuersā ab obiecto intellectus. Nō ergo cognoscitur ab intellectu.

Præterea, Aug. in li. 10. Cōfess. attribuit affectū cōsuetudinē aīe, qd cognoscunt neq; p imagines sicut corpora, neq; p præsentiā sicut artes, sed p quasdam notiones. Nō vt aut qd possint esse aliz notiones rerū in aīa, nisi vel essentia rerū cognitarū, vel earū similitudines. Ergo impossibile est qd intell's cognoscat affectiones aīe, quæ sūt actus voluntatis.

lib. 10. cōfess. ca. 14.

lib. 10. de Trin. cap. 10. & 11.

tom. 3. q. 59. art. 1.

li. 3. de anima, tex. 42. to. 2.

Q. 2. art. 2. ad 2. & q. 16. art. 4. ad 1.

sicut principiatum in principio, in quo habetur notio principiat. Et ideo August. dicit affectus animæ esse in memoria per quasdam notiones.

QVAESTIO LXXXVIII.

Quomodo anima humana cognoscat ea quæ supra se sunt, in vñ virtutibus suis.

DEINDE considerandum est quomodo anima humana cognoscat ea quæ supra se sunt, scilicet, immateriales substantias.

Et circa hoc quaruntur tria.

Primo, vt nra anima humana secundum statum præsens vitæ possit intelligere substantias immateriales (quas angelos dicimus) per seipsas.

Secundo, vt nra anima possit ad earum notitiā peruenire per cognitionem rerum materialium.

Tertio, vt nra anima sit id quod prius à nobis cognoscit.

440

ARTICVLVS PRIMVS.

AD PRIMUM sic procedit. Vñ qd anima humana secundum statum præsens vitæ possit intelligere substantias immateriales per seipsas.

Præterea, sicut supra dicitur, anima humana secundum statum præsens vitæ possit intelligere substantias immateriales per seipsas. Dicitur enim Aug. in 3. c. 41. q. 2. q. de trin. Mēs ipsa sicut corporearū rerū notitias p sensus corporis colligit, & incorporarū rerū p seipsam. Huiusmodi autē sunt substantiæ immateriales. Ergo mēs substantiæ immateriales intelligit.

Præterea, Simile simili cognoscit. Sed magis assimilata mēs humana rebus immaterialibus q̄ materialibus: cūm nra mēs sit immaterialis, vt ex supra dictis patet. Cum ergo mēs nra in intelligat res materiales, multo magis intelligit res immateriales.

Præterea, Quod ea quæ sunt sūm se maximè sensibilia, nō maximè sentiant à nobis, puenit ex hoc qd excellentia sensibilibus corrumpunt sensū. Sed excellentia in intelligibiliū nō corrumpunt intellectum, vt dicitur in 3. de anima. Ergo ea, quæ sunt sūm se maximè intelligibilia, sunt etiā maximè intelligibilia nobis. Sed cūm res materiales nō sint intelligibiles, nisi quia faciunt eas intelligibiles actu abstrahendo à materia, manifestū est qd magis sint secundū se intelligibiles substantiæ, quæ secundū suam naturā sunt immateriales. Ergo multo magis intelliguntur à nobis, quàm res materiales.

Præterea, Cōmentator dicit in 2. Metaph. qd si substantiæ abstractæ nō possent intelligi à nobis, tunc natura otiosè egisset: quia fecit illud quod est naturaliter in se intellectu, nō intellectu ab aliquo. Sed nihil est otiosū, siue frustra in natura. Ergo substantiæ immateriales possunt intelligi à nobis.

Præterea, Sicut se habet sensus ad sensibilia, ita intellectus ad intelligibilia. Sed visus nō potest videre omnia corpora, siue sint superiora, & incorruptibilia, siue sint inferiora, & corruptibilia. Ergo intellectus noster potest intelligere omnes substantias intelligibiles, & superiores, & immateriales.

1. cont. ca. 50. col. 5. & 6. Eth. 3. c. 41. q. 2. q. de trin. 43. 44. 45. 46. fin. de anima, art. 16. Et opus. 41. c. 6. ca. 3. in fin. tom. 3. q. 86. art. 2. ad 4.

li. 3. de anima, tex. 7. tom. 2.

q. 79. art. 3.

Apud Arist. lib. 1. Metaph. tex. 6. 34. 416. 419.

materialiū. Vñ nihil intelligit nisi cōuertēdo se ad phantasmata, vt ex dictis patet. Et sic manifestū est qd substantiæ immateriales, q̄ sub sensu, & imaginatione nō cadūt, primo, & p se sūm modū cognitionis nobis expertū, intelligere nō possunt. Sed tñ Auerois in cōmē. 3. de Aīa ponit, qd in fine in hac vita, hō puenire pot ad hoc, qd intelligat substantias separatas p cōtinuationē, vel vnionē cuiusdā substantiæ se paratæ à nobis, quā vocat intellm agētē. qd dicitur, cūm sit substantia separata, naturaliter substantias separatas intelligit. Vñ, cū fuerit vnus vnus, sic vt p cū intelligere possimus: intelligim' & nos substantias separatas, sicut nūc p intellm possibile nobis vnus vnus intelligimus res materiales. Ponit aut intellm agētē sic nobis vnus vnus: Cū n. intelligam' p intellm agētē, & p intelligibilia speculata, vt patet cū cōclusiones intelligim' p principia intellecta: necesse est qd intellectus agēs cōparet ad intellm speculata, vel sicut agēs principale ad insira, vñ sicut forma ad materia. Hic n. duob' modis attribuit actio aliqua duobus principijs, principali qd agētē & insira, sicut sectio artificij & ferris: formæ autē & subiecto, sicut calefactio calori, & igni. Sed vtroq; mō in intell's agēs cōparabit ad intelligibilia speculata, sicut pfectio ad pfectibile, & actus ad potētia. Simul aut recipit aliq' modū pfectū & pfectio, sicut visibile in actu & lumē in pupilla. Simuligit' in intellectu possibile recipiunt intellecta speculata: & intell's agēs: & qd nō plura intellecta speculata recipim', ito magis appropinquamus ad hoc qd intell's agēs pfecte vniat nobis: ita, qd cū oīa in intellecta speculata cognouerim, in intell's agēs pfecte vniet nobis: & poterim' p eū oīa cognoscere & materialia & immaterialia: & hoc ponit vltimā hoīs felicitatē. Nec refert, qd tū ad ppositum pti net, vñ illo statu felicitatis intell's possibile intelligat substantias separatas p intellm agētē, vt ipse scribit: vel ut ipse ponit Alexandro, intell's possibile nūc intelligat substantias separatas p hoc qd ponit intellm possibile corruptibile, sū hō intelligit substantias separatas p intellectu agētē. Sed p iusta stare nō possunt.

Primo, quidē quia si intellectus agēs est substantia separata, impossibile est, qd per ipsam formaliter intelligamus. Quia id quod formaliter agens agit, est forma & actus agētis, cū oē agens agat in quatuor ē actu, sicut supra dictū est: circa intellm possibilem.

Secūdo, quia sūm modū prædictū in intellectu agēs si ē substantia separata, nō vniet nobis sūm sūm substantiā, sed solū lumē eius sūm qd participat in intell's speculatiuis: & nō quantum ad alias actiones intellectus agētis, vt possimus p hoc intelligere substantias imales. Sicut dū videm' colores illuminatos à sole, nō vniet nobis substantia solis ut possim' actiones solis agēs, sed solū nobis vniet lumē solis ad visionē colorū.

Tertio, quia dato qd sūm modū prædictū vniet nobis substantia intell's agētis: nō ipse nō ponit, qd intell's agēs totaliter vniat nobis sūm vnū intelligibile vel duo, sed sūm oīa intellecta speculata. Sed oīa intellecta speculata deficiūt à virtute intell's agētis, quia multo plus est intelligere substantias separatas q̄ intelligere oīa materialia. Vñ manifestū est, qd intell'ctis oibus materialibus, nō sic vniet intell'ct' agēs nobis, vt possimus intelligere p eū substantias separatas.

Quarto, quia intelligere oīa intellecta materialia, vix cōtingit alicui in hoc mūdo. Et sic vel null' vel paucissimi ad felicitatē pueniret. Qd est qd Philosophus in 1. Eth. qd dicit, qd felicitas est quoddā bonū cōe: qd pot' promerire oibus nō orbatīs ad virtutē.

Quinto, quia Philosophus dicit expresse in 1. Eth. qd felicitas est opatio sūm pfectū virtutē. Et enumeratis multis virtutib' in 10. cōcludit qd felicitas vltimū s. Tho. Farr.

lib. 10. cōfess. ca. 14. tom. 2. q. 79. art. 3.

1. 1. eth. 10. s. 10.

li. 1. Eth. ca. 9. ante tom. 5. li. 1. Eth. ca. 10. s. 10. 1. Eth. ca. 7. & 8. tom. 5.

timā cōstitēs in cognitiōe maximorū intelligibiliū est sūm virtutē sapiētia, q̄ posuerat in 6. esse caput sciētiarū speculatiuarū. Vñ patet, qd Arist. posuit vltimā felicitatē hoīs in cognitiōe substantiarū separatarū, qualis pot' hī p sciētias speculatiuas & nō p cōtinuationē intellectus agētis à quibusdā cōstitā.

Secūdo, quia supra ostensum est, qd intellectus agēs nō est substantia separata: sed virtus quāda aīe, quā dē actū se extendēs, ad quē se extendit intellectus possibilis receptiue. Quia vt dicitur in 1. 3. de aīa, intellectus possibilis ē quo ē oīa fieri, intell's agēs quo est oīa facere. Vterq; ergo intell's se extendit sūm statū pfectis vitæ ad materialia sola, q̄ intell's agēs facit intelligibilia actu, & recipiūt in intellectu possibile. Vñ sūm statū pfectis vitæ, neq; p intellectu possibile, neq; per intellectu agētē possimus intelligere substantias separatas immateriales sūm seipsas.

AD PRIMUM ergo dicēdū, qd ex illa auctoritate Aug. hī pot' qd illud, qd mens nostra de cognitione incorporaliū rerū accipit, per seipsam cognoscere possit. Et hoc ad eū verū est, vt et apud Philosophū dicitur, qd scia de aīa ē picipiū quōdā ad cognoscēdū substantias separatas. Per hoc n. qd aīa nra cognoscit seipsam, ptingit ad cognitiōē aliquā habēdā de substantiis incorporeis, qualē eā cōtingit hīe, nō qd simpliciter & pfecte eos cognoscat cognoscēdo seipsas.

AD SECVNDVM dicēdū, qd similitudo naturæ nō est rō sufficiens ad cognitiōē, alioquin oporteret dicere qd Empe. dicit qd aīa esset de natura oīam, ad hoc qd oīa cognosceret. Sed requiritur ad cognoscēdū, vt sit similitudo rei cognitæ in cognoscēte quāsi quāda forma ipsius. Intellectus aut nō possibilis sūm statū pfectis vitæ est natus in formari similitudine rerū materialium a phantasmatib' abstractis. Et iō cognoscit magis materialia q̄ substantias imales.

AD TERTIVM dicēdū, qd requiritur aliqua proportio obiecti ad potētia cognoscentiā, vt aīa ad passivum, & perfectionis ad pfectibile. Vñ qd excellentia sensibilia nō capiunt a sensu, nō sola rō est, qd corrumpunt organa sensibilia, sed et quia sunt improporcionata potētis sensitui. Et hoc mō substantiæ immateriales sunt iporcionatae intellui nō sūm presentem statum, ut nō possint ab eo intelligi.

AD QVARTVM dicēdū, qd illa rō Cōmentatoris multipliciter deficit. Primo quidē, quia non sequitur, qd si substantia separata nō intelligunt à nobis, nō intelligant ab aliquo intellectu. Intelligunt enim à seipsis & à se inuicē. Secūdo, quia nō est finis substantiarū separatarū vt intelligantur à nobis. Illud aut otiosè & frustra esse dī qd nō cōsequitur finem ad quē est. Et sic non sequitur substantias immateriales esse frustra, etiā si nullo mō intelligerent à nobis.

AD QVINTVM dicēdū, qd eodē mō sensus cognoscat & superiora & inferiora corpora, s. p immutationē organi à sensibili: nō aut eodē mō intelligunt a nobis substantiæ materiales, q̄ intelligunt p modū abstractionis, & substantiæ immateriales, q̄ nō pnt sic à nobis intelligi, quia nō sūt eam aliquā phantasmata.

lib. 6. Eth. c. 7. to. 5.

Q. 79. art. 4.

1. 3. de aīa ma. tex. 18. to. 2.

Eligitur ex text. 2. lib. 1. de anima, to. 2.

ARTICVLVS II.

Vtrum intellectus noster per cognitionem rerum materialium possit peruenire ad intelligēdū substantias immateriales.

AD SECVNDVM sic procedit. Vñ qd intellectus noster p cognitionē rerū materialium possit puenire ad intelligēdū substantias immateriales. Dicit enim Dio. 1. c. cæl. hier. qd nō est possibile humanæ mētī ad immaterialē illā iursum excitari celestiu hierarchiarū cōtēplationē, nisi sūm se māli manu dūctiōe vtiat. Relinquit ergo, qd p materialia manu dūcti possumus ad intelligēdū substantias immateriales.

Præterea, Scia est in intellectu. Sed scia, & difinitiones sunt de substantiis immaterialibus. Diffinitio, Da. angelū, Et d' angelis aliqua documēta tradūt, cap. 3.

441. Loci su. ar. 1. in dicitis c. 1. circa medium.

Dam. li. 3. cap. 3.

ram in theologicis q̄ in philosophicis disciplinis. Ergo substantia immateriales intelligi p̄nt a nobis. ¶ 3. Præterea, Anima humana est de ḡne substantiarū immaterialiū. Sed ipsa intelligi p̄nt a nobis p̄ actum suum, quo intelligit materialia. Ergo & alię substantiæ immateriales intelligi possunt a nobis per suos effectus in rebus materialibus.

Præterea, illa sola causa p̄ suos effectus d̄p̄re h̄ent nō p̄nt: quæ infinitū distat a suis effectib⁹. Hoc aut̄ solus Dei est p̄p̄riū. Ergo alia substantia immateriales creatæ intelligi p̄nt a nobis p̄ res m̄ales.

Sed contra est q̄ Dion. dicit * r. c. de di. no. q̄ sensibilib⁹ intelligibilia, & cōpositis simplicia, & corporalibus incorporalia apprehendi non p̄nt a principio. **Respondens** q̄ dicitur, q̄ sicut dicitur, narrat in * 3. lib. 2. text. 36.

de aia: quidā Aempece noie posuit, q̄ p̄ intellectū substantiarū immaterialiū pervenire possumus sc̄dm vera philosophia principia ad intelligendū substantias immateriales. Cū enim in intellectū n̄ natus sit abstrahere quidditatē rei materialis a materia: si iterū in illa quidditate sit aliqd materia, poterit iterato abstrahere: & cū hoc in infinitū nō p̄cedat, tandē quærit poterit ad intelligibilia aliqua quidditatē, quæ sit oīno sine materia. Et hoc est intelligere substantiā immaterialem. Qd̄ q̄ de efficaciter dicitur si substantiæ immateriales essent formæ & sp̄s horū immaterialiū, vt Platonici posuerūt. Hoc aut̄ nō posuit, sed supposito q̄ substantiæ immateriales sint oīno aherius rōnis a quidditatibus materialibus: rerū: quantumq; intellectus n̄ abstrahat quidditatē rei materialis a materia, nūq̄ perveniet ad aliqd sile substantiæ immateriali. Et iō p̄ substantias materiales nō possum⁹ p̄fectē substantias immateriales intelligere.

Ad primum ergo dicendū, q̄ ex rebus materialibus ascendere possumus in aliquale cognitionem immaterialium rerum, nō tamen in perfectā, quia non est sufficiens comparatio rerū materialium ad immateriales, sed similitudines, si quæ a materialibus accipiuntur ad immaterialia intelligenda sunt multū dissimiles, vt Dio. dicit * 2. c. 1. h̄er.

Ad secundum dicendū, q̄ de superioribus reb⁹ in scientiis maximē tractatur p̄ uiam remotionis. Sic enim corpora celestia notificat Arist. * p̄ negationem proprietatum inferiorū corporū. Vnde multo magis immateriales substantiæ a nobis cognosci non p̄nt, vt earum quidditates apprehendamus. Sed de eis nobis in scientiis documenta traduntur p̄ viā remotionis & aliquid habitudinis ad res materiales.

Ad tertium dicendū, q̄ aia humana intelligit seipsam p̄ suū intelligere: qd̄ est actus p̄p̄rius ei⁹: e p̄fectē demonstrans virtutē eius & naturā. Sed neq; p̄ hoc neq; p̄ alia quæ in rebus materialibus inveniunt, p̄fectē cognosci p̄nt immaterialiū substantiarū virt⁹ & natura: q̄ a h̄mōi nō adæquāt earū uirtutes.

Ad quartum dicendū, q̄ substantiæ immateriales creatæ igne qd̄ naturali nō cōueniūt cū substantiis materialibus: q̄ nō ē in eis eadē rō potētia & materia, cōueniūt t̄n cū eis in ḡne logico: q̄ a etiā substantiæ immateriales sunt in p̄dicamento substantiæ: cū earū quidditas nō sit earū esse: sed Deus nō cōueniūt cū rebus materialibus, neq; sc̄dm genus naturale, neq; sc̄dm genus logicū: q̄ a Deus nullo mō est in genere, vt supra ostēsum est. * Vñ p̄ similitudines rerū materialium aliquid affirmat uē p̄nt cognosci de angelis sc̄dm rōnem cōm, licet nō s̄m rationem speciei: de Deo autem nullo modo.

Articulus III.
De primis sic proceditur. Vñ, q̄ Deus sit primum quod a mente humana cognoscitur. Illud enim in quo alia cognoscunt, & p̄ qd̄ de aliis iudicamus, ē primo cognitū a nobis: sicut lux ab ocu-

lo, & principia prima ab intellectu. Sed oīa in luce primē veritatis cognoscimus, & per eā de oībus iudicamus, ut dicit Aug. in lib. de trin. * & in lib. de ver. reli. Ergo Deus ē qd̄ primo cognoscitur a nobis. ¶ 2. Præterea, p̄pter qd̄ vñquoq; tale, & illud magis. Sed Deus efficaciter a nobis cognoscitur. In se enim est lux verā quæ illuminat oēm hōiem venientē in hunc mundū: vt d̄ Ioan. 1. Ergo Deus est id quod primo & maximē est cognitum nobis.

¶ 3. Præterea, id quod primo cognoscitur in imagine, est exemplar quo imago formatur. Sed in mente nostra est Dei imago: vt Aug. dicit. Ergo id quod primo cognoscitur in mente nostra, est Deus.

Sed contra est q̄ dicitur Ioan. 1. Deum nemō vidit vquam.

Respondens d̄ d̄ d̄ d̄, q̄ cū intellectus humanus s̄m statum præsentis uitæ nō p̄ssit intelligere substantias immateriales creatas, vt dicitur est: * Art. p̄p̄te multo minus p̄nt intelligere essentia substantiæ immateriales. Vñ simpliciter dicitur est, q̄ Deus nō est primum, qd̄ a nobis cognoscitur, sed magis p̄ creaturas in Dei cognitionē puenim⁹, s̄m illud Apostoli ad Ro. 1. Inuisibilia Dei per eā q̄ facta sunt, in intellecta conspicimur. Primum aut̄ qd̄ intelligit a nobis s̄m statū præsentis uitæ, est quidditas rei materialis, q̄ est n̄ in intellectu obiectū, ut multoties supra dictū est. *

Ad primum ergo dicendū, q̄ in luce primæ veritatis oīa intelligimus & iudicamus, in quantum ipsum lumen in intellectu n̄si, sive naturale, sive gratuitū, nihil aliud est q̄ quædam impressio veritatis primæ, ut supra dictū est. * Vñ cū ipsum lumen in intellectu n̄si non se habeat ad intellectū nostrū sicut qd̄ intelligit, sed sicut quo intelligit, multo minus Deus est id qd̄ primo a nostro intellectu intelligit.

Ad secundum dicendū, q̄ p̄ quod vñquoque illud magis, in intelligendum est in his que sunt vñus ordinis, vt supra dictū est. * Propter Deū aut̄ alia cognoscunt, nō sicut p̄ primum cognitū, sed sicut p̄pter primā cognoscitū a uirtutis causam.

Ad tertium dicendū, q̄ si in anima nostrā esset perfecta imago Dei: sicut sicut est perfecta imago patris, statim mens n̄ra intelligeret Deū. Est aut̄ imago imperfecta. Vnde ratio non sequitur.

QVAESTIO LXXXIX.

De cognitione anime separata, in octo articulis distinctis.

Deinde considerandum est de cognitione anime separata.

- ¶ Et circa hoc queruntur octo.
- ¶ Primo, utrum anima separata a corpore possit intelligere.
- ¶ Secundo, utrum intelligat substantias separatas.
- ¶ Tertio, utrum intelligat omnia naturalia.
- ¶ Quarto, utrum cognoscat singularia.
- ¶ Quinto, utrum habitus scientiæ hic acquisitæ remaneat in anima separata.
- ¶ Sexto, utrum possit vñ habere scientiā hic acquisitā.
- ¶ Septimo, utrum distantia localis impediat cognitionem anime separata.
- ¶ Octavo, utrum anima separata a corporibus cognoscat ea que hic aguntur.

ARTICVLVS PRIMVS.

De primo sic proceditur. Vñ, q̄ anima separata nihil omnino in intelligere possit: Et i enim Philosophus in 1. de Anima, q̄ intelligere eorum natura p̄nt interior quodam corrupto. Sed omnia interioria hominis corrumpuntur per mortem. Ergo & ipsa non intelligere poterit.

¶ 2. Præterea, Anima humana p̄dit ab intellectu aie, t̄n do p̄ ligamētū sens⁹, & p̄urbata imaginatiōe, sicut supra.

¶ 3. ar. supra dictū est. ¶ Sed morte totaliter sensus & imaginatio corrum p̄ntur, vt ex supra dictis patet. * Ergo anima post mortem nihil intelligit.

¶ 2. Præterea, si anima separata intelligit, oportet q̄ p̄ aliquas sp̄es intelligat. Sed nō intelligit p̄ sp̄es innatas: q̄ a principio est sicut tabula in qua nihil est scriptū. Neq; p̄ sp̄es, quas abstrahit a reb⁹: q̄ nō h̄t organa sensus & imaginatiōis, q̄ b̄ medijs sp̄es intelligibiles abstrahunt a reb⁹. Neq; p̄ sp̄es prius abstrahat, & t̄ aia cōseruatis: q̄ a sic anima p̄nti nihil intelligeret post mortē. Neq; p̄ sp̄es intelligibiles diuinitis influxas. Hęc n̄ cognitio nō esset naturalis, de qua nunc agit, sed gratia. Ergo aia separata a corpore nihil intelligit.

Sed contra est q̄ Philoſophus dicit in 1. de anima, q̄ si nō est aliqua operationū aie p̄p̄ria, nō cōtingit ipsa separari. Cōtingit aut̄ ipsa, separari. Ergo h̄t aliqua operationē p̄p̄ria & maximē eā q̄ est intelligere. Intelligit ergo sine corpore existēs.

Respondens d̄ d̄ d̄, q̄ ista questio difficultatē h̄t ex hoc q̄ anima quādiū est corpori cōiuncta, nō p̄nt aliquid intelligere nō cōuertēdo se ad phāta smata, vt p̄ experimentū patet. Si aut̄ hoc nō est ex naturā aie, sed p̄ accidēs hoc cōuenit ei, ex eo q̄ corpori alligat, sicut Platonici posuerunt, & de facili q̄stio solui possit. Na remoto impedimēto corporis, rediret aia ad suā naturā, vt intelligeret intelligibilia simpliciter nō cōuertēdo se ad phantasmata, sicut est de aliis substantijs separatis. Sed s̄m hoc nō est aia corpori vnita p̄ melius anime, q̄ s̄m hoc, p̄ius intelligeret corpori vnita q̄ separata: sed hoc esset solū p̄ melius corporis. Qd̄ est irrationabile: cū materia sit p̄ formā, & nō cōuertēdo se: si aut̄ ponamus q̄ aia ex sua natura habeat, ut intelligat cōuertēdo se ad phantasmata, cū natura aie post mortē corporis nō mueretur, vt q̄ anima naturaliter nihil possit intelligere, cū nō sint ei phāta smata ad q̄ cōuertatur. Et iō ad hęc difficultatē tollendā cōsiderādū est, q̄ cū nihil operet nisi in quātū est actu, modus operēdi vnificatus; rei sequit̄ modū essendi ipsius: h̄t aut̄ aia aliū modū essendi cū vn̄i corpori, & cū fuerit a corpore separata, manēre in eadē anima natura, nō ita q̄ vn̄i corpori sit ei accidentale, sed p̄ rōnē suę naturę corpori vn̄i: sicut nec leuis natura mutat̄ cū est i loco vn̄i, qd̄ est ei naturale, & cū ē extra p̄p̄riū locū qd̄ est ei p̄ter naturā: Aia igit̄ s̄m istum modū essendi quo corpori est vnita, cōpetit modus intelligēdi p̄ cōuersionē ad phantasmata corporis, quæ sunt in corpore organis. Cū aut̄ fuerit a corpore separata, cōpetit ei modus intelligēdi p̄ cōuersionē ad ea q̄ sunt intelligibilia simpliciter, sicut & alijs substantijs a corpore separatis. Vñ modus intelligēdi p̄ cōuersionē ad phantasmata est aia naturalis, sicut & corpori vn̄i: sed cō separata a corpore ē p̄ter rōnē suę naturę: & s̄m intelligit sine cōuersionē ad phantasmata ē ei p̄ter naturā. Et iō ad hoc vn̄i corp⁹, vt sic operet̄ s̄m naturā suā.

Sed hoc rursus h̄t dubitationē: Cū n̄ res se per ordinē ad id qd̄ melius est (est aut̄ melior modus intelligēdi p̄ cōuersionē ad intelligibilia simpliciter, q̄ p̄ cōuersionē ad phantasmata) debeat sic a Deo institui aia natura, vt modus intelligēdi nō sit ei esset naturalis, & nō indigeret corpori p̄ hoc vn̄i. Cōsiderandū est igit̄ q̄ est intelligere p̄ cōuersionē ad superiora sit simpliciter nobilitas q̄ intelligere p̄ cōuersionē ad phantasmata, t̄n ille modus intelligēdi par erat possibilis aie, erat impudicus: qd̄ sic patet. In omnibus n̄ substantijs intellectuales inuenit virtus intellectiua p̄ in hęc t̄n diuini luminis. Qd̄ quidē in primo principio est vn̄i & simplex, & quāto magis creaturæ intel-

lectuales distat a primo principio, tāto magis diuidit̄ illud lūmē & diuersificat, sicut accidit in lineis a cetro egrediētibus. Et inde est q̄ Deus p̄ suā essentia oīa intelligit, superiores aut̄ intellectuales substantiarū, est p̄ plures formas intelligit, t̄n intelligunt p̄ pauciores & magis vn̄iuerſales, & virtuosiores ad cōprehensionē rerū, p̄ efficaciam virtutis intellectiue, q̄ est in eis. In inferioribus aut̄ s̄m formæ plures & minus vn̄iuerſales & min⁹ efficaces ad cōprehensionē rerū: in quātū deficiūt a virtute intellectiua superiorū. Si ergo in inferiores substantiæ haberent formas in illa vn̄iuerſalitate, i qua h̄t superiores, q̄ nō sunt tāta efficaciam in intelligendo, non acciperent p̄ eas p̄fectā cognitionē de rebus, sed in quadā cōitate & cōfusōe. Qd̄ aliquo modo apparet in hōibus. Nā q̄ sunt debilitioris intellectus, p̄ vn̄iuerſales cōceptiones magis intelligunt nō accipiunt p̄fectā cognitionē, nisi eis singularia in specialī explicent. Manifestū ē aut̄ in rebus substantias intellectuales s̄m naturę ordinē infimas ē aias humanas. Hęc aut̄ p̄fectio vn̄iuerſi exigeret, vt diuersi gradus in rebus essent. Si igit̄ aie humanę sic essent institutę a Deo, vt intelligerent p̄ modū, q̄ cōpetit substantijs separatis, nō haberent cognitionē p̄fectā, sed cōfusā in tōi. Ad hoc ergo q̄ p̄fectā & p̄p̄ria cognitionem de rebus habere possent, sic naturaliter s̄m institutę, vt corpibus vn̄iatur, & sic ab ipsis rebus sensibilib⁹ p̄p̄ria de eis cognitionem accipiāt. Sicut hōies rudes ad sc̄iam induci nō possūt, nisi p̄ sensibilia exēpla. Sic ergo patet, q̄ p̄ melius aia est, vt corpori vn̄iatur, & intelligat p̄ cōuersionem ad phantasmata: & t̄n esse p̄t separata, & alium modum intelligēdi habere.

Ad primum ergo dicendū, q̄ si diligenter verba Philosophi discutiant, Philosophus hoc dixit ex quadā suppositione prius facta, s̄ q̄ intelligere sit qd̄ motus cōiuncti, sicut & sentit. Nōndū n̄ differentia ostēderat inter intellectū & sensū. Vel p̄r dicit q̄ loquitur de illo modo intelligēdi, q̄ est p̄ cōuersionem ad phantasmata. DE QVO ETIAM PROCEdit SECVNDA RATIO.

Ad tertium dicendū, q̄ aia separata nō intelligit p̄ species innatas, nec p̄ species quas tunc abstrahit, nec solū p̄ species cōseruatas, vt obiectio p̄bat: sed p̄ species ex influentia diuini luminis participatas quarum aia sit particeps, sicut & alia substantiæ separata, quamuis inferiori mō. Vñ tā cito cessante cōuersione ad corpus, ad superiora conuertitur. Nec t̄n p̄ hoc cognitio vel potentia non est naturalis, quia Deus est auctor non solum influentia gr̄atuiti luminis, sed etiam naturalis.

ARTICVLVS II.

De primo sic procedit. Vñ, q̄ aia separata nō intelligat substantias separatas. Perfectior aut̄ pars perfectior est in suo toto. Sed aia cōiuncta corpori nō intelligit substantias separatas, vt s̄m habet t̄n ē. Ergo multo min⁹ cū fuerit a corpore separata. ¶ 2. Præterea, Oī qd̄ cognoscit, vel cognoscit p̄ sui p̄sentia, vel p̄ suā speciem. Sed substantiæ separata nō possunt cognosci ab aia p̄ suā p̄sentia: q̄ a nihil illabatur aie nisi solus Deus. Neq; p̄ aliquas sp̄es quas aia ab angelo abstrahere possit: q̄ a angelus simplicior est q̄ aia. Ergo nullo mō anima separata potest cognoscere substantias separatas.

¶ 3. Præterea, Quidā Philosophi posuerūt in cognitione separatarū substantiarū consistere vltimā hōis felicitatē. Si ergo aia separata p̄nt intelligere substantias separatas, ex sola sua separationē cōsequitur felicitatem. Quod est inconueniens.

Articulus III.
De primo sic proceditur. Vñ, q̄ anima separata nihil omnino in intelligere possit: Et i enim Philosophus in 1. de Anima, q̄ intelligere eorum natura p̄nt interior quodam corrupto. Sed omnia interioria hominis corrumpuntur per mortem. Ergo & ipsa non intelligere poterit.

¶ 2. Præterea, Anima humana p̄dit ab intellectu aie, t̄n do p̄ ligamētū sens⁹, & p̄urbata imaginatiōe, sicut supra.

ea. 1. non multum, procul a principio.

ea. 2. parū ante medium & a medio.

444

442

441

Art. p̄p̄te

Q. 8. ar. 2.

Q. 11. ar. 2.

Q. 8. ar. 2.

Q. 11. ar. 2.

443

3. q. 1. ar. 2.

2. Et 3. ar. 2.

3. 1. q. 2. ar. 1.

4. Et 4. ar. 1.

5. q. 1. ar. 1.

code lib. r. de anima, text. 12. 10. 2.

444

3. q. 1. ar. 1. ad secundū, & de anima, ar. 27. contra fin. & ad decimū, & art. 18.

ad 27.

Q. 88.

art. 1.

441

R. 2. Sed

SED CONTRA est, qd anima separata cognoscit alias animas separatas, sicut dicitur in inferno postius vidit Lazarum & Abraham, Luc. 16. Vident etiam & demones, & angelos animas separatas.

RESPONDEO dicendum, qd sicut Aug. dicit in 9. de Trin. *mens nra cognitione reru incorporearu per seipsa accipit, i. cognoscendo seipsa, sicut dicitur e. 1. Per hoc ergo qd anima separata cognoscit seipsa, accipere possimus qualiter cognoscit alias res separatas. Dicitur est autem, qd quatuor anima corpori e unita, intelligit convertendo se ad phantasmatum. Et ideo nec seipsa potest intelligere nisi in quantum sit actu intelligens per speciem ad phantasmatibus abstracta. Sic n. p. actum suu intelligit seipsa, vt supra dictu est. * Sed cum fuerit in corpore separata, intelligit, no convertendo se ad phantasmatum, sed ad ea q sunt in se intelligibilia. vnde seipsa p seipsa intelligit. Est autem eod. of substantia separata, q intelligit id qd est supra se, & id qd est infra se p modu suu substantia. Sic n. intelligit aliqd fm qd e intelligere. Est autem aliqd in altero p modu ei, in quo e. Modus aut substantia anima separata e ista modu substantia angelica: sed e eiformis mo aliaru aiaru separataru. Et ideo de aliis ab ab separatis perfecta cognitione hnt, de angelis at im perfecta & deficienter, loquedo d cognitione naturalia anima separata. De cognitione aut glorie e alia ro.

AD PRIMUM ergo dicendum, qd anima separata est quidem imperfectior, si consideretur natura corporis, sed tamen quodammodo est liberior ad intelligentiam in quantum per grauedinem & occupatione corporis a puritate intelligentia impeditur.

AD SECUNDUM dicendum, qd anima separata intelligit angelos p similitudines diuinitus impressas, q in deficient a perfecta representatione eoru, ppter hoc quod anima natura est inferior quam angeli.

AD TERTIUM dicendum, qd in cognitione substantiaru separataru quaruq; no consistit vltima hois felicitas, sed soli Dei q no pot videri nisi p gram. In cognitione vero aliaru substantiaru separataru est magna felicitas e, etiam no vltima: si tamen perfecte intelligantur. Sed anima separata naturalia cognitione non perfecte eas intelligit, vt dictum est. *

ARTICVLVS IIII.

Virum anima separata cognoscit singularia.

AD QVARTVM sic proceditur. Vt, qd anima separata oia naturalia cognoscit. In substantiis n. separatis sunt rationes oium reru naturalium. Sed anima separata cognoscunt substantias separatas. Ergo cognoscunt omnia naturalia.

¶ 2 Praterea, Qui intelligit magis intelligibile, multo magis pot intelligere minus intelligibile. Sed anima separata intelligit substantias separatas, q sunt maxima intelligibilia. Ergo multo magis pot intelligere oia naturalia, q sunt intelligibilia min.

SED CONTRA, In demonibus magis viget naturalis cognitio, q in anima separata. Sed demones n oia naturalia cognoscunt, sed multa addiscunt p logi teporis experientiam, vt Isidorus dicit. * Ergo neq; anima separata omnia naturalia cognoscit.

¶ 3 Praterea, Si anima statim cum est separata, oia naturalia cognoscit, frustra hoies studeret ad reru sciam capeffenda. Hoc autem est inconueniens. No ergo anima separata omnia naturalia cognoscit.

RESPONDEO dicendum, qd sicut supra dictu e, * anima separata intelligit p spes, quas recipit ex influenti diuini luminis, sicut & angeli: sed tamen quia natura anima est infra natura angeli, cui iste modus cognoscendi est naturalis; anima separata p hmoi spes no accipit perfecta reru cognitione, sed quasi in coi & confusa. Sicut igitur hnt angeli ad perfecta cognitione reru naturaliu p hmoi spes, ita anima separata ad im perfecta & confusa. Angeli aut p hmoi spes cognoscunt

scit cognitione perfecta oia naturalia: quia oia, q Deo fecit in proprijs naturis, fecit in intelligentia angelica, vt dicit Aug. sup Gene. ad lit. Vn & anima separata de omnibus naturalibus cognitione hnt, no certam & propriam, sed comunem & confusam.

AD PRIMUM ergo dicendum, qd nec ipse angelus p sua substantia cognoscit omnia naturalia, sed per spes quada, vt supra dictum est. * Et ideo no ppter hoc sequitur quod anima cognoscit omnia naturalia: quia cognoscit substantiam separatam.

AD SECUNDVM dicendum, quod sicut anima separata non perfecte intelligit substantias separatas: ita nec omnia naturalia perfecte cognoscit, sed sub quadam confusione: vt dictum est. *

AD TERTIUM dicendum, quod modo de cognitione futurorum: quia nec angeli, nec demones, nec anima separata cognoscit nisi veli suis causis, vel p reuelatione diuina. Nos at loquimur de cognitione naturalia.

AD QVARTVM dicendum, qd cognitio, q acquiri hic per studiu, est propria & perfecta, illa autem est confusa. Vnde no sequitur qd studiu addiscendi sit frustra.

ARTICVLVS IIII.

Virum anima separata cognoscit singularia.

AD QVARTVM sic proceditur. Vt, qd anima separata oia naturalia cognoscit. Nulla n. potentia cognoscitiua remanet in anima separata nisi intellectus, vt ex supradictis patet. * Sed intellectus, no e cognoscitiuus singularium, vt supra habitum est. Ergo anima separata singularia non cognoscit.

¶ 2 Praterea, Magis est determinata cognitio qua cognoscit aliqua singularia, q illa, qua cognoscit aliqua vlt. Sed anima separata no hnt aliqua determinata cognitioe de speciebus reru naturalium. Multo igitur minus cognoscit singularia.

¶ 3 Praterea, Si cognoscit singularia, & no p sensu, pari rone oia singularia cognoscit. Sed non cognoscit omnia singularia. Ergo nulla cognoscit.

SED CONTRA est, quod dicitur in inferno postius dixit, Habeo quinque fratres, ut habetur, Luc. 16.

RESPONDEO dicendum, qd anima separata aliqua singularia cognoscit, sed no oia, et q sunt presentia.

Ad cuius euidentia consideradu est q duplex e modus intelligendi. Vnus p abstractione ad phantasmatibus: & fm istu modu singla p intellectu cognoscit possunt directe, sed indirecte, sicut dicitur e. * Alius modus intelligendi est p influentia specieru ad Deo. Et p istu modu istels pot singla cognoscere. Sicut n. ipse Deus p sua essentia in quantum est ca vltim & e indiuidualiu principioru, cognoscit oia & vna & singla, vt dicitur est: ita substantia separata p spes, q sunt qda participata similitudines illi diuinae essentia, possunt singla cognoscere. In hoc tamen est differentia inter angelos & animas separatas, q angeli p hmoi spes hnt perfecta & propria cognitioe de rebus, anima vero separata, confusa. Vn angeli p efficaciam sui intells, p hmoi spes non solu naturas reru i speciali cognoscere possunt, sed et singularia sub speciebus coteta. Anima vero separata no possunt cognoscere p hmoi spes nisi solu singla illa, ad q quodammodo determinat, vel p pcedete cognitione, vel p aliqua affectione, vel p naturalis habitudinē, vel p diuina ordinatione: * qd oia qd recipit in aliquo, recipitur in eo per modum recipientis.

AD PRIMUM ergo dicendum, qd intelligit per viam abstractionis no est cognoscitiuus singulariu. Sic aut anima separata no intelligit, sed sicut dicitur est. *

AD SECUNDVM dicendum, qd ad illarum rerum species, vel indiuidua cognitio anima separata, determinatur, ad que anima separata habet aliquam determinatam habitudinem, sicut dictum est. *

AD TERTIUM dicendum, qd anima separata a se habet equaliter ad oia singularia, sed ad qda habet

habet aliquam habitudinē, qua no habet ad alia. Et ideo no e equalis ratio, no oia singularia cognoscit.

ARTICVLVS V.

Virum habitus scientia hic acquisita remanet in anima separata.

AD QVINTVM sic proceditur. Vt, qd habitus scientie hic acquisiti no remanet in anima separata. Dicit enim apostolus, 1. ad Corin. 13. Scientia destruetur. ¶ 2 Praterea, Quiddam minus boni in hoc mundo scia polleret alijs magis bonis caritibus scia. Si ergo habitus scientie remaneret et post mortem in anima, sequeret qd aliqui minus boni et in futuro statu essent potiores aliquibus magis bonis: quod nō inconueniens.

¶ 3 Praterea, Anima separata habebat in scientia p influentia diuini luminis. Si igitur scia hic acquisita in anima separata remaneret, sequeret qd dux erit fortius unius speciei in eod. subiecto. Quod e impossibile.

¶ 4 Praterea, Philosophus dicit in lib. predic. 13. In predicamento qualitatibus, to. 1. circa fine epi. & habetur ut. ¶ in principio.

RESPONDEO dicendum, quod quidam posuerunt habitum scientie no esse in ipso intellectu, sed in uiribus sensitiuis, s. imaginatiua, cogitatiua, & memoriua: & qd species intelligibiles no conseruant in intellectu possibilia. Et si hanc opinio uera esset, sequeret qd destructo corpore, totaliter habitus scientie hic acquisita destrueret. Sed quia scientia est in intellectu, q est locus specieru (ut dicitur in 3. de Anima) oportet qd habitus scientie hic acquisita partim sit in pdis uiribus sensitiuis, & partim in ipso intellectu. Et hoc pot considerari ex ipis actibus, ex quibus habitus scientie acquirunt. Na habitus sunt similes actibus ex quibus acquirunt, ut dicitur in 2. ethic. * Actus autem intellectus, ex quibus in presenti uita scientia acquirunt, sunt p conuersione intellectus ad phantasmatum, q sunt in predicamentis uiribus sensitiuis. Vn p tales actus & ipsi intellectus possibilia acquirunt facultas qua da ad considerandu p species susceptas, & in pdis in ferioribus uiribus acquirunt qda habitus, ut facilius p conuersione ad ipsas intellectus possit intelligibilia speculari. Sed sicut actus intellectus principaliter qd e formaliter est in ipso intellectu, materialiter autem & dispositiue in inferioribus uiribus: id e dicendum est de habitu. Quam tamen ergo ad id, qd alijs presentis scientia habet in inferioribus uiribus, no remanet in anima separata: sed quatuor ad id qd hnt in ipso intellectu, necesse est ut remaneat: quia ut dicitur in lib. de longitudine * & breuitate uitae, dupl. corrupti aliqua forma. Vno modo p se quod accides, s. p corruptione subiecti. Manifestu est autem, qd p corruptione subiecti, scientia, q est in intellectu humano, corrupti no pot, cum intellectus sit incorruptibilis, ut ostensu est. * Similiter et nec p cotariu corrupti possunt species intelligibiles, q sunt in intellectu possibilia: quia intentioni in intelligibili nihil est contrariu, & p seipso quatuor ad simpliciter intelligentiā, qua intelligit qd est. Sed quantum ad operatione, qua intellectus componit & diuidit, uel et rōcinat, sic inuenit contrarietas in intellectu, fm qd falsu in ppositione uel in argumentatione est contrariu uero. Et hoc modo interdum scientia corrupti p contrariu, dicitur, dicitur, qd alijs p falsa argumentationem abducit a scientia ueritatis. Et ideo Philosophus in 2. no pot rōpi, s. p obliuione ex parte memoratiua, & deceptione ex parte argumentationis falsae. Sed hoc no

habet locu in anima separata. Vn dicendum est, qd habitus scientie fm qd e intellectu, manet in anima separata.

AD PRIMUM ergo dicendum, qd apostolus no loquitur ibi de scientia quantum ad habitum, sed quantum ad cognitionis actum. Vnde ad huius probationem inducit, Nunc cognosco ex parte.

AD SECUNDVM dicendum, qd sicut fm statum corporis aliquis minus bonus erit maior aliquo magis bono: ita nihil phibet, aliquem minus bonu hnt aliquem scie habitui in futuro, que no hnt alijs magis bonus. Sed tamen hoc quasi nulli momeri e in coparatiōe ad alias progatiuas, quas meliores habebunt.

AD TERTIUM dicendum, qd utraque scientia no est unius rōnis. Vnde nullum inconueniens sequit.

AD QVARTVM dicendum, qd ratio illa procedit de corruptione scientie quantum ad id, quod est ex parte leuitariu uirtutu.

ARTICVLVS VI.

Virum actus scientie hic acquisita manet in anima separata.

AD SEPTIMUM sic proceditur. Vt, qd actus scientie hic acquisita no manet in anima separata. Dicit enim Philosophus in 1. de Anima, q corrupto corpore anima neq; remanet, neq; amat. Sed considerare ea qd prius nouit, e remanere: ergo anima separata no pot habere actus scientie, qua hic acquisita.

¶ 2 Praterea, Species intelligibiles no erunt potiores in anima separata q sunt in anima corpori unita. Sed p species intelligibiles no possunt modo intelligere nisi conuertendo nos super phantasmatum, sicut e habitus est. Ergo nec anima separata hoc poterit. Et ita nullo modo p species intelligibiles hic acquisitas anima separata intelligere poterit.

¶ 3 Praterea, Philosophus dicit in 2. ethic. qd habitus similes actus reddunt actibus p quos acquirunt. Sed habitus scie hic acquirunt p actus intells conuertit se supra phantasmatum. Ergo no pot alios actus redere. Sed tales actus no conuertuntur aie separata. Ergo anima separata no habebit aliquem actus scie hic acquisita.

SED CONTRA e, qd Luc. 16. dicitur ad diuites in inferno positu, Recordare qd recepisti bca in uita tua.

RESPONDEO dicendum, qd in actu est duo considerare, s. specie actus & modu ipsius. Et species quide actus considerat ex obiecto, in qd actus cognoscit uel uirtutis dirigit p specie, q est obiecti similitudo. Sed modus actus pefat ex uirtute agētis. Sicut qd alijs uideat lapidē, contingit ex specie lapidis, q est in oculo: sed qd acute uideat, contingit ex uirtute uisus oculi. Cum igitur spes intelligibiles manent in anima separata, sicut dicitur e, stat autem aie separatae no sit idē, sicut mo est, sequitur qd spes intelligibiles hic acquisitas anima separata intelligere possunt prius intellexit, no tamen eod. modo, s. p conuersione ad phantasmatum, sed p modu conuersione anime separatae. Et ita manet quidē in anima separata actus scientie hic acquisita, sed non in eundem modu.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod Philosophus loquitur de reminiscencia fm quod memoria trinet ad partē sensitiua, no autē fm quod memoria est quodammodo in intellectu, vt dictum est.

AD SECUNDVM dicendum, quod diuersus modus intelligendi non prouenit ex diuersitate specierum, sed ex diuersitate statu anime intelligentis.

AD TERTIUM dicendum, qd actus p quos acquirunt habitus, sunt similes actibus quos habitus causat, quatuor ad ipem actus: no autem quantum ad modu agēdi. Na organa ista, sed in iuste, delectabiliter causat habitum uirtutis politice, p que delectabiliter operamur.

ARTICVLVS VII.

Virum distantia localis impedit cognitionem anime separatae.

AD SEPTIMUM sic proceditur. Vt, qd distantia localis impedit cognitionem anime separatae. Dicit enim Aug. * in lib. de cura pro mort. agenda, qd

447

12. q. 63. ar. 2. Et 3. dist. 13. q. 2. art. 4. Et 4. dist. 50. q. 1. ar. 2. Et 2. contra c. 79. fi. & quo. 3. q. 6. ar. 1. & quo. 12. ar. 3. & 13.

In predicamento qualitatibus, to. 1. circa fine epi. & habetur ut. ¶ in principio.

li. 3. de anima, tex. 6. tom. 2.

li. 2. ethic. ca. 1. & 2. tom. 5.

Q. 79. art. 2. ad 2. p. cipue.

li. de long. & bre. uitate, c. 2. no pot rōpi, s. p obliuione ex parte memoratiua, & deceptione ex parte argumentationis falsae. Sed hoc no

448

12. q. 67. ar. 2. Et 3. dist. 51. q. 2. art. 4. cor. fi. Et 4. dist. 50. q. 1. ar. 2. ad 2. * text. 66. tom. 2. Q. 84. ar. 7.

li. 2. ethic. ca. 1. & 2. tom. 5.

Art. p. ced.

Q. 79. art. 6.

449

4. di. 5. q. 1. ar. 4. & de Anima art. 20. ad 3. & 4. cap. 13. tom. 4.

R 3. aut

449

4. di. 5. q. 1. ar. 4. & de Anima art. 20. ad 3. & 4. cap. 13. tom. 4.

R 3. aut

ea. 4. & ha
bei 10. 3.

anima mortuorum ibi sunt, ubi ea q̄ hic sunt, scire
nō possunt. Scitū autē ea q̄ apud eos aguntur. Ergo
distantia localis impedit cognitionem aīa separatae.
¶ 2 Præterea, August. dicit in li. de diuinatione
dæmonū, q̄ dæmones propter celeritatē motus, ali-
qua nobis ignota denuntiat. Sed agilitas motus ad
hoc nihil faceret, si distantia localis cognitionem
dæmonum non impediret. Multo igitur magis dis-
tantia localis impedit cognitionem animæ separa-
tæ, quæ est inferior s̄m naturam, quam dæmon.

¶ 3 Præterea, Sicut distat aliquis s̄m locum, ita
s̄m tempus. Sed distantia temporis impedit cog-
nitionem animæ separatae, non enim cognoscunt fu-
tura. Ergo videtur quod etiam distantia secundum
locum animæ separatae cognitionem impedit.

Sed contra est, quod dicitur Luc. 16. quod di-
ues cum esset in tormentis eleuans oculos suos, vi-
dit Abraham a longē. Ergo distantia localis nō im-
pedit animæ separatae cognitionem.

Respondēo dicendum, q̄ quidam posuerunt
q̄ aīa separata cognosceret singularia abstractēdo
a sensibilibus. Qd̄ si esset verū, posset dici q̄ distan-
tia localis impeditet aīa separatae cognitionē. Re-
quireret. n. q̄ vel sensibilia ageret in aīam separa-
tā, vel aīa separata in sensibilia. Et quantum ad vtrū-
que requireret distantia determinata. Sed p̄dicta po-
sitiō est impossibilis: q̄ abstractio specierū a sēsi-
bilibus s̄m mediātibz sēsiibus, & aliis potētis sēsi-
tuis e, q̄ in aīa separata actū nō manēt. Intelligit
autē aīa separata singularia p̄ influxū specierum ex
diuino lumine, qd̄ quidē lumē æqualiter se habet
ad p̄pinqū & distans. Vnde distantia localis nul-
lo modo impedit animæ separatae cognitionem.

Ad PRIMVM ergo dicendum, q̄ August. non di-
cit, q̄ p̄ hoc q̄ ibi sunt animæ mortuorū, ea quæ
hic sunt videre nō possunt, vt localis distantia huius
ignorantia causa esse credatur: sed hoc potest p̄
aliquid aliud contingere, vt infra dicitur.

Ad SECUNDVM dicendum, q̄ August. ibi loquitur
s̄m opinionē illā, qua aliqui posuerunt, q̄ dæmo-
nes habent corpora naturaliter sibi vnita: s̄m quā
positiōe etiā potētias sensitivas habere possunt,
ad quarum cognitionē requiruntur determinata di-
stantia. Et hanc opinionē etiā in eodē lib. Augu. *
expressē tangit: licet hanc opinionem magis re-
ctando, quam afferendo, tangere videatur: vt pa-
teret per ea, quæ dicitur in lib. de ciuit. Dei.

Ad TERTIVM dicendum, q̄ futura, quæ distant
aīa, s̄m tēpus, nō sunt entia in actu. Vnde in seipis nō
sunt cognoscibilia: quia sicut deficit aliquid ab
entitate, ita deficit a cognoscibilitate. Sed ea quæ
sunt distantia s̄m locum, sunt entia in actu, &
secundum se cognoscibilia. Vnde non est eadē ra-
tio de distantia loci, & de distantia temporis.

432
430

ar. sequē.

ea. 4. & 3.
circa me-
dium.
li. 21. de
ciuit. Dei.
c. 11. to. 5.

450.

22. q. 83.
27. 4. ad se-
cundum.
& 4. di. 4.
q. 3. ar. 1.
ad primū
& secun-
dum. Et
ver. q. 8.
ant. 1. ad
22. Et de
q̄a. ar. 20.
qd̄ tertiu.
ar. pra-
334.

ARTICVLVS VIII.
Vtrum anima separata cognoscat ea que hic aguntur.
AD OCTAVVM sic proceditur. Vt q̄ anima se-
parata cognoscat ea q̄ hic aguntur nisi, ea co-
gnosceret, de eis curā nō haberet. Sed habet eu-
rā de his, quæ hic aguntur: secundū illud Luc. 16.
Habeo quinque fratres, vt testificetur illis, ne & ipsi
veniant in huic locum tormentorum. Ergo animæ
separatae cognoscunt ea, quæ hic aguntur.
¶ 2 Præterea, Requæter mortuivivis apparēt, vel
dormientibus, vel vigilātibz: & eos admonēt de his
quæ hic aguntur: sicut Samuel apparuit Sauli: vt h̄
1. Reg. 28. Sed hoc nō esset si ea q̄ hic sunt, non co-
gnoscerent. Ergo ea quæ hic aguntur cognoscunt.
¶ 3 Præterea, Animæ separatae cognoscunt ea q̄
apud eas aguntur. Si ergo quæ apud nos aguntur,
non cognoscerent, impediretur earum cognitio p̄
locum distantiam: quod supra negatum est.

Sed contra est, quod dicitur Iob 14. Siue fuerint
filij eius nobiles, siue ignobiles, non intelligit.
Respondēo dicendum, q̄ s̄m naturalem cog-
nitionē, de qua nunc hic agitur, animæ mortuorum
nesciunt quæ hic aguntur. Et huius rōe dicitur ac-
cipi pōt. Quia anima separata cognoscit singularia
p̄ hoc q̄ quoddāmodo determinata est ad illa:
vel p̄ vestigiū alicuius præcedētis cognitionis seu
affectiōis, vel p̄ ordinationē diuinā. Animæ autē
mortuorū s̄m ordinationē diuinā, & s̄m modū
essendi segregatae sunt a cōversatione viuētū, &
coniuncta cōversationi spiritaliū substantiarū,
quæ sunt a corpore separatae. Vnde ea, quæ apud nos
aguntur, ignorat. Et hāc rōe assignat Grego. * in
12. Moralium, Mortui vitā in carne viuētium
post eos qualiter disponatur nesciunt, q̄a vita sp̄is
longē est a vita carnis: & sicut corporea q̄a; in cor-
porea diuersa sunt genere, ita sunt distincta cog-
nitione. Et hoc est Aug. * vt tangere in lib. de cura
pro mort. agēda, dicit, q̄ animæ mortuorū rebus viuē-
tū non intersunt. Sed quantum ad alios beatorū v̄
esse differētia inter Greg. & Augu. Nā Greg. * ibidē
subdit. Qd̄ tñ de animabus sanctis sentiendū non
est, q̄a q̄ intus opōtētis Dei claritate vidēt, nullo
modo credendū est, q̄ sit foris aliqd̄ q̄ ignorant.
Aug. * verō in lib. de cura p̄ mortuos agēda, expressē
dicit, q̄ nesciunt mortui etiam sancti quid agant
vivi, & eorū filii, vt h̄ in glo. sup̄ illud, Abraham
nesciuit nos. Ita. 63. Quod quidē cōfirmat p̄ hoc q̄ a
m̄e sua nō visitabat, nec in tristitijs cōsolabatur,
sicut q̄s viuēbat. Nec est p̄babile, vt sit facta vita
feliciore crudelior. Et p̄ hoc q̄ Dns promisit loīa
regi, q̄ prius moreret, ne videret mala q̄ erat popu-
lo superēctura, vt h̄ 4. Reg. 22. Sed Aug. tñoc dubi-
tādo dicit. Vñ p̄mittit. Vt videret accipiat quisq;
quod dicit. Greg. autē assertiōe. Quod patet p̄ hoc
quod dicit. * Nullo modo credēdū est. Magis in v̄
s̄m sententiā Greg. q̄ animæ sanctorum Deum
videntes, omnia præsentia, quæ hic aguntur cogno-
scentes. Sunt enim angelus æquales. De quibus etiā
Augu. * asserit, q̄ ea quæ apud viuos aguntur, non
ignorant. Sed quia sanctorum anima s̄m perfe-
ctissimæ iustitiæ diuinæ coniunctæ, nec tristitiae,
nec rebus viuētium se ingerunt, nisi secundum
quod iustitiæ diuinæ dispositio exigit.

Art. 4. hu-
ius quest.

li. 12. mo-
ral. ca. 13.
in prin.

c. 13. parū
a princip.
tom. 4.
Eodem li.
12. Moral.
c. 13.

c. 13. & c.
16. i prin.
tom. 4.

c. 13. circa
prin. to. 4.

* loco iam
citato.

Eodem li.
de cura p̄
mortuos
agēda,
cap. 15. in
princip.

lib. de ca-
ra p̄ mor-
agēda,
c. 10. pau-
lo post p̄
cip. 10. 4.

QVAE.

De prima hominis productione quantum ad animam, in
quatuor articulis diuisa.

DEINDE considerandum est de prima homi-
nis productione.
¶ Et circa hoc consideranda sunt quatuor. Pri-
mo, de productione ipsius hominis. Secundo, de si-
ne productionis. Tertio, de statu & conditione ho-
minis primo producti. Quarto, de loco eius.

Circa productionem autē consideranda sunt
tria. Primo, de productione hominis, quantum ad
animam. Secundo, quantum ad corpus viri. Ter-
tio, quantum ad productionem mulieris.

Circa primum quaruntur quatuor.
¶ Primum, vtrum anima humana sit aliquid factū,
vel sit de substantia ipsius Dei.

¶ Secundo, vtrum sit facta, vtrum sit creata.
¶ Tertio, vtrum sit facta mediātibz angelis.
¶ Quarto, vtrum sit facta ante corpus.

451

2. dist. 17.
q. 1. art. 1.
Et 2. contra
c. 83. Et o-
puf. 3. ca.
95. & 21.
* Q. 75. ar-
tic. 5.

c. 13. circa
prin. to. 4.

Q. 84. ar. 6
& 7. & q.
77.

Q. 3. ar. 7.
& q. 10. ar.
1. & q. 12.
art. 1.

lib. 1. tex.
20. & seq.
tom. 2.

li. 7. de ci-
uit. Dei, ca. 6.
tom. 5.

Q. 3. ar. 1.
& 8.

ARTICVLVS PRIMVS.
Vtrum anima sit facta vel sit de substantia Dei.

AD PRIMVM sic procedit. Vt q̄ aīa nō sit facta:
dicitur sit de substantia Dei. Df. n. Genef. 2. For-
mauit Deus hominem de limo terræ, & inspirauit in
in facie eius spiraculū vitæ: & factus est hō i. aīam
viuētē. Sed ille qui spirat, aliqd̄ a se emittit. Ergo
aīa qua homo viuūt, est aliqd̄ de substantia Dei:

¶ 2 Præterea, Sicut supra* habitū est, aīa est forma
simplex. Sed forma est actus. Ergo aīa est actus purus.
Quod est solius Dei. Ergo aīa est d̄ substantia Dei.

¶ 3 Præterea, Quæcunq; sunt, & nullo mō dif-
ferunt idē. Sed Deus & mēs sunt, & nullo mō diffe-
rūt: q̄a oportet q̄ aliqb̄ differētis differēt, & sic
essent eōposita. Ergo Deus & mēs humana idē sūt.

Sed contra est, q̄ Aug. * in lib. de orig. aīæ enu-
merat quædā, quæ dicit esse multū aperte q; quersā,
& fidei catholice aduersa. Inter q̄ primū est, q̄ qdā
dixerūt, Deū aīam nō de nihilo, sed d̄ seipso fecisse.

Respondēo dicendum, q̄ dicere aīam esse de sub-
stantia Dei, manifestā improbabilitate cōtinet. Vt
enim ex dictis patet, * anima humana est qnq; in-
telligens in potentia, & sciam quodāmodo a rebus
acquirat, & habet diuersas potentias. Quæ oīa alie-
na sunt a Dei natura: q̄ est actus purus, & nihil ab
alio accipiens, & nullā in se diuersitatē habēs, vt su-
pra p̄batū est. * Sed hic error principū habuisse v̄
ex duabus positionibus antiquorū. Primi em, q̄ na-
turas rerū considerare inceperūt, imaginationē tran-
scendere nō valētes, nihil p̄ter corpora esse posuerūt.
Et iō Deū dicebāt esse quoddā corpus qd̄ aliorū cor-
porū iudicabāt esse principū. Et q̄ aīam ponebāt
esse de natura illius corporis, qd̄ dicebāt esse princi-
piū, vt d̄ in primo de aīa: * p̄ consequēs sequebāt, q̄
aīa esset de substantia Dei. Iuxta quā positionē etiā
Manichæi Deū esse quandā lucē corporeā existimā-
tes, quandā partē illius lucis aīam esse posuerūt cor-
pori allegatā. Secundo verō, p̄cessum fuit ad hoc, q̄
aliqui aliquid incorporeū esse apprehenderūt: non
tñ a corpore separātū, sed corporis formā. Vñ & Var-
ro dixit, q̄ Deus est aīa mundi in ciuiti uel motu &
rōne gubernans: vt Aug. narrat 7. de ciuit. Dei. * Sic
igit̄ illi totalis aīa partē aliq̄ posuerūt aīam hoīs.
sicut hō est pars totius mundi: nō valentes intelle-
ctū p̄tingere ad distinguēdos spiritaliū substantia
rū gradus, nisi s̄m distinctiones corporū. Hæc autē
manifestē falsum est, aīam esse de substantia Dei.

Ad PRIMVM ergo dicendum, q̄ inspirare non est
accipiendū corporaliter. Sed idē est Deū inspirare
qd̄ spiritū facere. Quāvis & hō corporaliter spirans
n̄ emittat aliqd̄ d̄ sua substantia, sed d̄ partē exnea.
Ad SECUNDVM dicendum, q̄ aīa etū sit forma

simplex sc̄m suam essentia: non tñ est suum esse,
sed est ens per participationē: vt est supradictis pa-
tet. * Et ideo non est actus purus sicut Deus.

AD TERTIVM dicendum, q̄ differēs p̄prie acceptum
aliquo differt. Vñ ibi quærit̄ differentia, vbi est cō-
ueniētia. Et p̄ hoc oportet differentia esse cōposita
quodāmodo, cū in aliquo differant & in aliquo conue-
niant. Sed secundū hoc licet oē differens sit diuer-
sum, non tamen omne diuersum est differens: vt di-
citur in decimo Metaphy. * Nam simplicia diuersa
sunt seipis: non autem differunt aliquibus diffe-
rentiis ex quibus componantur. Sicut homō & aīa
nū differunt rōnali & irrationali differentia: de q̄-
bus nō est dicere, q̄ vterius aliis differentiis differat.

Q. 75. art.
5. ad 4.

li. 10. Me-
taph. text.
24. & 25.
tom. 3.

ARTICVLVS II.
Vtrum anima sit producta in esse per creationem.

AD SECUNDVM sic proceditur. Vt q̄ anima nō
sit producta in esse per creationem. Quod em
in se habet aliquid materiale, sit ex materia. Sed a-
nima habet in se aliqd̄ materiale, cū nō sit actus purus:
aīa est facta ex materia. Non ergo est creata.

¶ 2 Præterea, Omnis actus materiae alicuius v̄e-
tū ad actū, actus quilibet p̄existit in materia ip̄tē
tia. Sed aīa est actus materiae corporalis, vt ex ei⁹ disti
nitioe apparet. Ergo aīa educit de potentia materiæ.
¶ 3 Præterea, Aīa est forma qdā. Si igit̄ aīa sit per
creationē, pari rōne oēs alia forma. Et sic nulla for-
ma exiit in esse p̄ generationē, qd̄ est incōueniēs. Et
p̄prie.

Sed contra est, qd̄ d̄ Gen. 1. Creauit Deus ho-
minē ad imaginē suā. Est autē hō ad imaginē Dei se-
cundū aīam. Ergo anima exiit in esse p̄ creationē.

Respondēo dicendum, q̄ anima rationalis non
potest fieri nisi per creationē: quod non est verū de
aliis formis. Cuius rō est, quia cū fieri sit via ad esse,
hoc mō alicui cōpetit fieri sicut ei cōpetit esse. Illud
autem propriē d̄ esse qd̄ ipsum habet esse quasi in
suo esse subsistens. Vnde solā substantiae propriē &
verē d̄r entia: accidens uero nō h̄r esse, sed eo ali-
quid est: & hac rōne ens d̄r. Sicut albedo d̄r ens, q̄
ea aliquid est albū. Et p̄ hoc d̄r in 7. Metaphy. * q̄
accidens dicitur magis entis quam ens. Et eadem
rō est de omnibus aliis formis nō subsistentibus. Et
iō nulli forma nō subsistenti propriē cōuenit fieri,
sed d̄r fieri per hoc q̄ composita subsistentia sūt.
Aīa autē rōnalis est forma subsistens, vt supra habi-
tum est. * Vnde sibi propriē competit esse & fieri.
Et quia non potest fieri ex materia p̄uacēte, neq;
corporali, quia sic esset natura corporea: neque spi-
rituali, quia sic substantia spiritalis inuicē trāsmu-
tentur: necesse est dicere q̄ nō fiat nisi p̄ creationē.

Ad PRIMVM ergo dicendum, q̄ in anima est sicut
materiale ipsa simplex essentia: formale autē in ipsa
est esse participatū: qd̄ quidē ex necessitate simul ē
cū essen ia anime: q̄a esse per se consequit ad for-
mā. * Et eadem rō esset si poneretur composita ex
quādā materia spiritali, vt quidā dicit, q̄a illa ma-
teria nō est in potentia ad aliā formā, sicut nec ma-
teria celestis corporis. Alioq; aīa esset corruptibili-
lis. Vñ nullo mō aīa potest fieri ex materia p̄uacēte.

Ad SECUNDVM dicendum, q̄ actū extrahi de potē-
tia materiae nihil aliud est q̄ aliquid fieri actu qd̄
prius erat in potentia. Sed quia aīa rōnalis nō h̄r
esse suū dependens a materia corporali, sed h̄r esse
subsistens, & excedit capacitātē materie corporalis, vt
d̄ dictū. * Propterea nō educit de potentia materiae.

Ad TERTIVM dicendum, q̄ non est simile de ani-
ma rationali & de aliis formis: vt dictum est.

ARTICVLVS III.
Vtrum anima rationalis sit producta a Deo immediatē.

AD TERTIVM sic proceditur. Vt q̄ anima ra-
tionalis non sit producta a Deo immediatē.

452

Infr. q.
218. art. 8.
Et 2. di. 1.
q. 2. art. 1.
& 2. Et
pos. q. 3.
art. 9. Et
quo. 9. art.
11. & o-
nitioe apparet. Ergo aīa educit de potentia materiæ.
puf. 3. ca.
93. 131.
297. & 230
ma exiit in esse p̄ generationē, qd̄ est incōueniēs. Et
p̄prie.

Et p̄prie.

lib. 7. Me-
taph. text.
2. to. 3.

Q. 75. ar. 3

17
367.

Q. 75. ar. 2
in corp.

453
Locis sup.
ar. 2. nota-
tis.

R. 4 sed

sed mediantibus angelis. Maior. n. ordo est in spiritalibus. q̄ corporalibus. Sed corpora inferiora p̄ducunt p̄ corpora superiora: vt Dionys. dicit. 4. c. de diu. no. Ergo inferiores spūs q̄ sūt aīa rōnalis p̄ducuntur p̄ spiritus superiores, q̄ sunt angeli.

¶ 2 Præterea, Finis rerū r̄ndet principio. Deus n. est principium & finis rerū. Ergo & exitus rerum a principio r̄ndet reductioni rerū i finē. Sed infima reducuntur per prima, vt Dion. dicit. Ergo & infima procedunt in esse per prima, s. animā per angelos.

¶ 3 Præterea, Perfectum est quod p̄t sibi simile facere: vt dī in 4. Metaph. ¶ Sed spūales substantiæ sunt multo magis p̄fectæ, q̄ corporales. Cū ergo corpora faciant sibi similia s̄m sp̄ciē, multo magis angeli poterunt facere aliquid infra, s. secundum sp̄ciem naturæ, scilicet animam rationalem.

SED CONTRA est, quod dī Gen. 3. quod Deus ipse inspirauit in faciem hominis spiraculū vitæ.

RESPONDEO dicendum, q̄ quidē posuerunt q̄ angeli s̄m quod operātur in virtute Dei, causat animas rōnales. Sed hoc est omnino impossibile & a fide alienum. Ostēsum est. n. q̄ anima rōnalis nō p̄t produci nisi p̄ creatiōem. Solus autē Deus p̄t creare: quia solius primi agentis est agere nullo p̄supposito: cū semper agens s̄m p̄supponat aliqd̄ a primo agēte, vt supra habitū est. * Q̄ autē agit aliqd̄ ex aliquo p̄supposito, agit transmutādo. Ideo nullū aliud agēs agit nisi transmutādo, sed solus Deus agit creādo. Et quia aīa rōnalis nō p̄t p̄duci p̄ transmutatiōem alicuius materiæ, iō nō p̄t p̄duci nisi a Deo immediate. Et per hoc patet solutio ad obiecta. Nā q̄ corpora causat vel sibi similia, vel inferiora, & q̄ superiora reducūt inferiora: totū hoc p̄uenit p̄ quādā transmutatiōem.

ARTICVLVS III.

Vtrum anima humana fuerit producta ante corpus.

454. Infr. q̄ 3. ar. 18. ar. 3. Et q̄ 3. q̄ 6. ar. 3. & 4. Et q̄ 3. dist. 17. q̄ 2. ar. 2. Et 2. contra ca. 31. Et p̄ 10. q̄ 3. ar. 10. Et p̄ 30. lec. 4. quo. 65. q̄ 6. 67. q̄ 70. Q. 66. & 70. Art. 2. & 3. hui. 9. Ex lib. 1. per arch. ca. 7. & 8. tom. 4.

AD QVARTVM sic proceditur. Vt q̄ anima humana fuerit p̄ducta ante corpus. Opus n. creatiōnis p̄cessit opus distinctiōis & ornatus: vt s̄ habitū est. Sed anima, p̄ducta est in eō p̄ creatiōem: corpus autē factū est in fine ornatus, vt supra habitū est. Ergo anima hōis p̄ducta ē a corpore.

¶ 2 Præterea, Anima rationalis magis conuenit cum angelis, q̄ cum animalibus brutis. Sed angeli creati fuerunt ante corpora, vel statim a principio cum corporali materia: corpus autē hōis formatū est sexto die q̄ brutā animalia sunt producta. Ergo anima hominis fuit creata ante corpus.

¶ 3 Præterea, Finis p̄portionatur principio. Sed anima i fine remanet post corpus. Ergo & in principio fuit creata ante corpus.

SED CONTRA est, quod actus proprius sit in potentia propria. Cū ergo anima sit proprius actus corporis, anima producta est in corpore.

RESPONDEO dicendum, q̄ Orig. * posuit nō solum animā primi hominis, sed animas omnium hōium ante corpora simul cum angelis creatas, i p̄ hoc q̄ creditur oēs spūales substantiæ tā animas q̄ angelos æquales esse s̄m s̄e naturæ conditionē, sed solum merito distare, sic q̄ quādā earum corporib⁹ alligantur, quæ sunt animæ hōium, vel celestium corporum: quādā vero in sui puritate s̄m diuersos ordines remanēt. De qua opinione supra iā diximus. * Et ideo relinquatur ad p̄sens. Aug. verō in 7. super Gen. fad lit. dicit, q̄ anima primi hōis ante corpus cum angelis est creata ob aliā rōnem: * quia. s̄ ponit q̄ corpus hominis in illis operibus sex dierum nō fuit p̄ductum in actu, sed solum s̄m causales rōnes. Quod nō p̄t de anima dici: quia nec ex aliqua materia corporali aut spūali p̄cessit facta fuit, nec ex aliqua virtute creata p̄duci potuit. Et ideo v̄, q̄ ipsamet anima in operibus

Q. 47. art. 2. li. 7. sup. Gene. ca. 24. & 25. & 27. tom. 3. * eodē lib. cap. 24.

sex dierum, in quibus omnia facta fuerunt, simul cū angelis fuerit creata: & q̄ postmodum propria voluntate inclinata fuit ad corpus ad ministrādū. Sed hoc nō dicit asserēdo, vt eius verba demonstrāt. * Dicit. n. Credatur, si nulla scripturarū auctoritas seu veritatis rō cōtradicit, hōiem ita factum sexto die, vt corporis quidē humani rō causalis in eamē tis mundi, anima verō iā ipsa crearetur. Posset autē vtiq; hoc tolerari s̄m eos, q̄ ponūt q̄ anima habet p̄ se sp̄ciē & naturā completā: & q̄ nō vnitur corpori vt forma, sed solum ad ipsum ad ministrādū. Si autē anima vnitur corpori, vt forma, & est naturaliter pars humanæ naturæ: hoc oīno esse nō p̄t. Manifestū est. n. q̄ deus primas res instituit in p̄fecto statu suæ naturæ, s̄m q̄ vnitus cuiusq; rei sp̄s exigebat. Aīa autē cū sit pars humanæ naturæ, nō habet naturā perfectionē, nisi s̄m q̄ est corpori vnita. Vñ nō fuisset cōueniēs, anima sine corpore creari. Sustinendo ergo opinioē Aug. de operib⁹ sex dierum; dici poterit, q̄ anima humana p̄cessit in operibus sex dierum, s̄m quāndā similitudinē generis: prout cōuenit cū angelis in intellectuati natura e. Ipsa. n. fuit creata simul cū corpore. Secū dum alios verō sanctos tam anima q̄ corpus primi hominis in operibus sex dierum sunt producta.

AD PRIMVM ergo dicendū, q̄ si natura animæ haberet integrā sp̄ciē, ita q̄ scdm se crearetur: rō illa procederet vt p̄ se in principio crearetur. Sed quia naturaliter est forma corporis, non fuit seorsum creanda, sed debuit creari in corpore.

Et similiter est dicendum ad secundū. Nā anima si per se sp̄ciem haberet, magis conueniret cū angelis. Sed in quantum est forma corporis, pertinet ad genus animalium, vt formale principium.

AD TERTIVM dicendū, q̄ animam remanere post corpus accidit per defectum corporis, quē est mors. Qui quidem defectus in principio creatiōnis animæ esse nō debuit.

QVÆSTIO XCI.

De productione corporis primi hominis, in quatuor articulis dista.

DEINDE considerandum est de productione corporis primi hominis.

¶ Et circa hoc quaeruntur quatuor.

¶ Primo, de materia ex qua productum est.

¶ Secundo, de auctore, a quo productum est.

¶ Tertio, de dispositione, quæ ei per productionē est attributa.

¶ Quarto, de modo & ordine productionis ipsius.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum corpus primi hominis sit de limo terræ.

AD PRIMVM sic proceditur. Vt q̄ corpus primi hominis non sit de limo terræ. Maior. n. virtutis est facere aliqd̄ ex nihilo, q̄ ex aliquo: quā plus distat ab actu nō ens, q̄ ens in potētia. Sed cū homo sit dignissima creaturā inferiorū, decuit vt virtus Dei maximē ostēderet in p̄ductione ei⁹. Ergo nō debuit fieri ex limo terræ, sed ex nihilo.

¶ 2 Præterea, Corpora celestia sunt nobiliora terrenis. Sed corpus humanum habet maximā nobilitatem, cū perficiatur a nobilissima forma, quæ est anima rationalis. Ergo nō debuit fieri de corpore terrestri, sed magis de corpore celesti.

¶ 3 Præterea, Ignis & aer sunt nobiliora corpora q̄ terra, & aqua. Q̄ ex eorum subtilitate appareret. Cū igit corpus humanū sit dignissimū, magis debuit fieri ex igne & ex aere, q̄ ex limo terræ.

¶ 4 Præterea, Corpus humanum est compositum ex quatuor elementis. Nō ergo est factum ex limo terræ, sed ex omnibus elementis.

SED CONTRA est, quod dicitur Gen. 2. Formauit Deus hominem de limo terræ.

455. 2. di. 18. q. 1. ar. 1. ad 5. & ar. 3. ad 2. Et q. 3. ar. 2. Et q. 3. ar. 2. ad 4.

RESPON-

RESPONDEO dicendū, q̄ cū Deus p̄fectus sit in operibus suis, perfectionē dedit oībus s̄m eorū modum: s̄m illud Deute. 32. Dei p̄fecta sunt opera. Ipse autē simpliciter p̄fect⁹ est ex hoc, q̄ oīa in se p̄habet: nō p̄ modū cōpositionis, sed simpliciter & vnitē, vt Dionys. * dicit eo modo quo diuersi effectus p̄existunt in causa s̄m eius virtutē vnā. Ita autē p̄fectio ad angelos quidē derivatur s̄m quod oīa sunt in eorum cognitione, q̄ sunt a Deo in natura producta p̄ formas diuersas. Ad hominē verō derivatur inferiori modo h̄mōi p̄fectio e, nō enim in sua cognitione naturali habet oīum naturalium notitiā. Sed est ex rebus omnibus quodammodo cōpositus, dum de genere spirituum substatiarum habet in se aīam rōnalem. De similitudine verō celestium corporum habet elongationē a cōtrariis p̄ maximā aequalitatē cōplexionis. Elementa verō s̄m substantiā, ita t̄m q̄ superiora elementa p̄demonstrantur in eo s̄m virtutem, s. ignis & aer: quia vita p̄cipue cōsistit in calido, q̄ est ignis, & humido, q̄ est aeris. Inferiora verō elementa, a būdāt in eo s̄m substantiā. Aliter. n. nō posset esse mixtionis aequalitas, nisi inferiora elementa, quæ sunt minoris virtutis, s̄m quantitatē in hoīe abūderent. Et ideo dī corpus hōis de limo terræ formatū, quia limus dī terra aque permixtus. Et propter hoc homo dicitur minor mudus, quia omnes creaturæ mundi quodammodo iugeniuntur in eo.

AD PRIMVM ergo dicendū, q̄ virtus Dei creatis manifestata est in corpore hōis: dū eius materia est p̄ creatiōem producta. Oportuit autem vt ex materia quatuor elementorum fieret corpus humanum: vt homo haberet conuenientiam cum inferioribus corporibus, quāsi medium quoddam existēs inter spirituales & corporales substantias.

AD SECUNDVM dicendū, q̄ quāuis corpus celeste sit simpliciter nobilius terrestri corpore: tā quāntum ad actus aīa rōnalis est minus cōueniēs. Nā aīa rōnalis accipit notitiā veritatis quodāmodo p̄ sensus: quorū organa formari nō possunt ex corpore celesti, cū sit impassibile. Nec est verū quod quidā dīgnunt, aliqd̄ de quinta essentia materialiter ad cōpositionē humani corporis aduenire, ponētes aīam vniri corpori mediante quadā luce. Primo. n. falsum est qd̄ dīgnunt, lucē esse corpus e. Secūdo verō impossibile est aliqd̄ de quinta essentia vel a corpore celesti diuidi, vel elementis permisceri, p̄ celestis corporis impassibilitatem. Vnde non venit in compositionem mixtorum corporum, nisi secundum suā virtutis effectum.

AD TERTIVM dicendū, q̄ si ignis & aer, quæ sunt maioris virtutis in agēdo, et s̄m quantitatē in cōpositione humani corporis abundarēt: oīno ad se traherent alia, & nō posset fieri equalitas cōmixtionis, q̄ est necessaria in cōpositione hōis ad bonitatē sensus tactus, q̄ est fundamētū sensuum aliorū e. Oportet. n. organum cuiuslibet sensus nō habere in actu cōtraria, quorū sēsus est perceptiuus, sed in potētia tātum: vel ita q̄ oīno careat toto genere cōtrariorū: sicut pupilla caret colore, vt sit in potētia ad oēs colores. Quod in organo tactus non erat possibile, cū sit cōpositū ex elementis: quorū qualitates percipit tactus. Vel ita q̄ organum sit medium inter contraria, vt necesse est in tactu accidere. Medium enim est in potentia extrema.

AD QVARTVM dicendū, q̄ in limo terræ est terra & aqua cōglutinās partes terræ & aque. De aliis autē elementis scriptura mentionē nō fecit: tū quā minus abundat s̄m quantitatē in corpore hōis. vt dīctū: * tū & quia in tota rerū productione de igne & aere, quæ sensu nō percipiuntur a rudibus, mentionē nō fecit scriptura quæ rudi populo iradebat.

In corp. art.

375. 375. 342. 373.

ARTICVLVS II. Vtrum corpus humanum sit immediate a Deo productum. D. SECUNDVM sic proceditur. Vt q̄ corpus humanum sit immediate a Deo productū. Dicit enim Aug. * in 3. de Tri. quod corporalia disponuntur a Deo per angelicam creaturā. Sed corpus humanum formatum fuit ex materia corporali: videlicet ex limo terræ. Ergo debuit produci medianibus angelis, & non immediate a Deo.

¶ 2 Præterea, Quod fieri potest virtute creatā, nō est necessariū quod immediate p̄ducatur a Deo. Sed corpus humanū p̄duci p̄t p̄ virtutē creatā celestis corporis. Nā & quādā animalia ex putrefactione generantur p̄ virtutē actiua corporis celestis. Et Albumasar dicit q̄ in locis in quibus nimis abundat calor aut frigus, hōies nō generātur, sed in locis tēperatis tātum. Ergo non oportuit q̄ immediate corpus humanum formaretur a Deo.

¶ 3 Præterea, Nihil fit ex materia corporali, nisi p̄ aliquā materiæ transmutationē. Sed oīs transmutatio corporalis causat ex motu celestis corporis, q̄ est primus motū. Cū igitur corpus humanū sit p̄ductū ex materia corporali, vt q̄ ad ei⁹ formationem aliquid operatum fuerit corpus celeste.

¶ 4 Præterea, Aug. * dicit super Gen. ad lit. q̄ homo factus est s̄m corpus in operibus sex dierum s̄m causales rōnes quas Deus inseruit creaturæ corporali, postmodū verō fuit formatum in actu. Sed quā p̄existit in corporali creatura, secundū causas rationes per aliquam virtutem corpoream produci potest. Ergo corpus humanum productū est aliqua virtute creatā, & non immediate a Deo.

SED CONTRA est, quod dicitur Eccles. 17. Deus de terra creauit hominem.

RESPONDEO dicendū, q̄ prima formatio humani corporis nō potuit esse p̄ aliquā virtutē creatā, sed immediate a Deo. Poluerūt siquidē aliqui formas, q̄ sunt i materia corporali a quibusdā formis immaterialib⁹ derivari. Sed hāc opinionē repellit Philosophus in 7. Meta. * p̄ hoc, q̄ formis nō cōpetit p̄ se fieri, sed cōposito, vt supra expositiū ē.

¶ Et quia oportet agēs esse simile facto, nō cōuenit q̄ forma pura q̄ est sine materia, p̄ducat formā q̄ est in materia quæ nō sit nisi p̄ hoc q̄ cōpositū sit. Et ideo oportet q̄ forma, quæ est in materia, sit causa formæ quæ est in materia s̄m quod cōpositum a cōposito generatur: Deus autē quāuis oīno sit immaterialis, tū solus est qui sua virtute materia producere p̄t creando. Vnde ipsius solius est forma producere in materia absque adminiculo p̄cedētis formæ materialis. Et p̄ hoc angeli nō possunt transmutare corpora ad formā aliquā nisi ad habitus seminib⁹ q̄ būdāt, vt Aug. * dicit in 3. de Tri. Quia igit corpus humanū nūquā formatū fuerat, cuius virtute per viam generationis aliud simile in specie formaretur, necesse fuit quod primū corpus hominis immediate formaretur a Deo.

AD PRIMVM ergo dicendū, q̄ est angeli aliqui ministeriū Deo exhibēt i his q̄ circa corpora operant: aliqua tū Deus in creatura corporea facit q̄ nullo modo angeli facere possunt, sicut q̄ suscitatio mortuos, & illuminatio cæcos. Secūdu quā virtutē est corp⁹ primi hōis de limo terræ formatū. Potuit tū fieri, vt aliquod ministeriū in formatione corporis primi hominis angeli exhiberent: sicut exhibebunt in vltima resurrectione, pulueres colligēdo.

AD SECUNDVM dicendū, q̄ animalia perfecta generantur ex semine, nō possunt generari per solā virtutē celestis corporis: vt Auc. s̄ngit e licet ad eorū generationē naturā cooperet virtus celestis corporis: put Philosoph. dicit in 2. physice. * q̄ hō generat hominē ex materia & sol. Et exinde est q̄

exig-

456. Inf. q. 2. ar. 4. de tri. cap. 4. tom. 3. art. p̄ced. lib. 7. sup. Gen. c. 24. tom. 2.

lib. 7. Me. taph. tex. 26. 27. & 32. to. 3. Q. 65. ar. 4. & q. 90. ar. 2.

452. I. 3. de tri. c. 9. to. 3.

2. li. 3. p̄ 7. sic. text. 26. to. 3.

exigitur locus temperatus ad generationem hominum & aliorum animalium perfectiorum. Sufficit autem virtus celestium corporum ad generandum quaedam animalia imperfectiora ex materia disposita. Manifestum est enim quod plura requiruntur ad productionem rei perfectae, quam ad productionem rei imperfectae.

AD TERTIVM dicendum, quod motus coeli est causa transmutationis naturalium, non transmutationum quae sunt praeter naturam ordinem, & sola virtute divina: sicut quod mortui resuscitantur: quod est illuminantur. Quibus est simile, quod homo ex limo terra formatur.

AD QUARTVM dicendum, quod secundum rationes causales in creaturis de aliis quod praexistere dupliciter. Uno modo si potentia activa & passiva: ut non solum ex materia praexistenti fieri possit: sed et ut aliqua praexistens creatura hoc facere possit. Alio modo si potentia passiva tantum: ut scilicet de materia praexistenti fieri possit a Deo. Et hoc modo secundum Augustinum corpus hominis praexistit in operibus productis secundum causales rationes.

ARTICVLVS IIII.
Primum corpus hominis habuerit convenientem dispositionem.
AD TERTIVM sic procedit. Vt quod corpus hominis non habuerit convenientem dispositionem. Cum enim homo sit nobilissimum animalium, corpus hominis debuit esse dispositum optimè ad ea quae sunt propria animalis. scilicet ad sensum & motum. Sed quaedam animalia inveniuntur acutioris sensus, quam homo, & velocioris motus. Sicut canes melius odorant, & aues velocius mouentur. Ergo corpus hominis non est convenienter dispositum.

¶ 2. Praeterea, Perfectum est cui nihil deest. Sed plura desunt humano corpori, quam corporibus aliorum animalium, quae habent tegumenta & arma naturalia ad sui protectionem: quae homini desunt. Ergo corpus humanum est imperfectissimè dispositum.

¶ 3. Praeterea, Homo plus distat à plantis, quam ab animalibus brutis. Sed plantae habent staturam rectam: animalia autem bruta pronam. Ergo homo non debuit habere staturam rectam.

SED CONTRA est, quod dicitur Ecclesiae 7. Deus fecit hominem rectum.

RESPONDEO dicendum, quod omnes res naturales productae sunt ab arte divina. Vnde sunt quodammodo artificiatas ipsius Dei. Quilibet autem artifex in dedit suo operi dispositionem optimam inducere, non simpliciter, sed per comparationem ad finem. Et si talis dispositio habet secundum adiunctum aliquod defectum, artifex non curat. Sicut artifex, qui facit ferrum ad secundum, facit eam ex ferro, ut sit idonea ad secundum: nec curat eam facere ex vitro, quod est pulchrior materia: quia talis pulchritudo esset impedimentum finis. Sic igitur Deus vniuersi rei naturae dedit optimam dispositionem, non quod simpliciter, sed secundum ordinem ad proprium finem. Et hoc est quod Philosophus dicit in 2. Physicorum. Et quae dignitas est sic, non tamen simpliciter, sed ad vniuersum: quod substantia. Finis autem proximus humani corporis est anima rationalis: & operationes ipsius. Materia enim est per se forma, & instruitur per actiones agentis. Dico ergo quod Deus instruit corpus humanum in optima dispositione secundum convenientiam ad tale formam, & ad tales operationes. Et si aliquid deest in dispositione humani corporis esse, ut considerandum est quod talis defectus sequitur ex necessitate materiae ad ea, quae requiruntur in corpore, ut sit debita proportio ipsius ad animam, & ad animae operationes.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod tactus quod est fundamentum aliorum sensuum, est perfectior in homine, quam in aliquo alio animali. Et propter hoc oportuit quod homo haberet temperatissimam complexionem inter omnia animalia. Praecedat etiam homo omnia animalia quantum ad vires sensuales interiores: sicut ex supra dictis apparet.

¶ Ex quodam autem necessitate contingit quod quantum ad aliquos exteriores sensus homo ab aliis animalibus desit.

ciat. Sicut homo inter omnia animalia habet pessimam olfactum. Necessarium enim fuit quod homo inter omnia animalia respectu sui corporis haberet maximam cerebrum. Tum ut liberius in eo proficerentur operationes interiorum virium sensuum, quod requiritur ad intellectus operationem: ut supra dictum est. Tum et ut frigiditas cerebri temperaret calorem cordis, quae necesse est in homine abundare ad hoc quod homo sit recte staturus. Magnitudo autem cerebri propter eius humiditatem est impedimentum olfactus, quod requiritur sicioritate. Et sicut propter assignari rationem quare quaedam animalia sunt acutioris visus & subtilioris auditus quam homo, propter impedimentum horum sensuum. Quod necesse est consequi in homine ex perfecta complexione aequalitate. Et eadem ratio est assignanda de hoc, quod quaedam animalia sunt homines velociora: cui excellenti velocitatis repugnat aequalitas humanae complexionis.

AD SECUNDVM dicendum, quod cornua & ungulae sunt quorundam animalium arma, & spiritudo coris, & multitudo pilorum, aut plumarum, quae sunt tegumenta animalium, attestantur abundantiam terrenis elementis: quod repugnat aequalitati & tenebrositudini complexionis humanae. Et ideo haec homini non competebat. Sed loco horum habet rationem & manus: quibus potest parare sibi arma & tegumenta & alia vitae necessaria in infinitis modis. Vnde & manus in tercio de anima dicitur organum organorum. Et hoc etiam magis competebat rationali naturae, quae est in finitum conceptionum, ut haberet facultatem infinitam instrumenta sibi parandi.

AD TERTIVM dicendum, quod habere staturam rectam convenientem fuit homini pro quatuor. Primum quod deus, quia sensus sunt dati homini non solum ad vitae necessitatem procuranda, sicut aliis animalibus: sed et ad cognoscendum. Vnde cum cetera animalia non delectentur in sensibilibus, nisi per ordinem ad cibos & venerea, solum homo delectatur in ipsa pulchritudine sensibilibus secundum seipsam. Et ideo quae sensus per se viget in facie, alia animalia habent faciem pronam ad terram, quasi ad cibum quod dicitur, & prouidendum sibi de vitu: homo vero habet faciem erectam, ut per sensus & praeipue per visum, quod est subtilior, & plures differentias rerum ostendit, liberè possit ex omni parte sensibilibus cognoscere, & celestia & terrena, ut ex omnibus intelligibile colligat veritatem. Secundo, ut interiores vires liberius suas operationes habeant, dum cerebrum in quo quodammodo praedominantur, non est depressum: sed super omnes partes corporis eleuatum. Tertio, quia oportet quod si homo habet pronam staturam, utere manus loco anteriorum pedum. Et sic viliatas manuum ad diuersa opera praedicta cessare. Quarto, quia si haberet pronam staturam & utere manus loco anteriorum pedum, oporteret quod cibum caperet ore. Et ita haberet os oblongum, & labia dura & grossa, & lingua et dura: ne ab exterioribus legeret, sicut patet in aliis animalibus. Et talis dispositio omnino impediret locutionem quae est proprium opus rationis. Et tamen homo staturam rectam habet, maxime distat à plantis. Nam homo habet superius in se caput versus superius mundi, & inferius sui versus inferius mundi. Et ideo est optimè dispositus secundum dispositionem totius. Plantae vero habent superius sui versus inferius mundi, nam radices sunt orienti proportionales, inferius autem sui versus superius mundi. Animalia vero bruta medio modo: nam superius animalis est pars quae accipit alimentum, inferius autem est pars quae emittit superfluum.

ARTICVLVS IIII.
Primum corpus hominis habuerit convenientem dispositionem.
AD QUARTVM sic procedit. Vt quod in convenienter creatur corpus humanum, praeferat in Scriptura describitur. Sicut enim corpus humanum est factum a Deo, ita & alia opera sex dierum. Sed in aliis operibus dicitur: Dixit Deus fiat, & factum est. Ergo similiter debuit dici de hominis productione.

¶ 2. Praeterea, Corpus humanum a Deo immediate est factum: ut supra dictum est. Ergo inconuenienter dicitur, Faciamus hominem.

¶ 3. Praeterea, Forma humani corporis est ipsa anima, quae est spiraculum vitae. Inconuenienter ergo postquam dixerat, Formauit Deus hominem de limo terrae, subiunxit, Et inspirauit in faciem eius spiraculum vitae.

¶ 4. Praeterea, Anima quae est spiraculum vitae, est in toto corpore, & principaliter in corde. Non ergo debuit dicere, quod inspirauit in faciem eius spiraculum vitae.

¶ 5. Praeterea, Sexus masculinus & femininus continentur ad corpus: imago vero Dei ad animam. Sed anima secundum Augustinum non fuit facta ante corpus. Inconuenienter ergo, cum dixisset, Ad imaginem suam fecit illum, addidit, masculum & femininam creauit eos.

IN CONTRARIVM, Est auctoritas Scripturae.

RESPONDEO dicendum AD PRIMVM, quod sicut Augustinus dicit in 6. super Genesim ad litteram. non in hoc praemissum est hominis rebus, quod Deus fecit ipsum hominem quasi anima ipse non sit creatus, cum scriptum sit, Opera manuum tuarum sunt caeli: & alibi, Aridam fundauerunt manus eius: sed in hoc quod ad imaginem Dei factus est homo. Vnde in Scriptura in productione hominis specialiter modo loquendi, ad ostendendum, quod alia propter hominem facta sunt. Ea enim quae principaliter intendimus, cum maiori deliberatione & studio consueuimus facere.

AD SECUNDVM dicendum, quod non est intelligendum Deum angelis dixisse, Faciamus hominem, ut quoddam peruerse intellexerunt. Sed hoc dicit ad signandam pluralitatem diuinarum personarum: quarum imago expressius inuenitur in homine.

AD TERTIVM dicendum, quod quidam intellexerunt corpus hominis tunc formatum, & postmodum Deum formato iam corpori iam in se habuisse. Sed ratio est perfectionis primae institutionis rerum est, quod Deus vel corpus sine anima, vel anima sine corpore fecerit: cum utrumque sit pars humanae naturae. Et hoc est magis inconueniens de corpore, quod dependet ex anima, & non e conuerso. Et ideo ad hoc excludendum quod dicitur, quod dicitur, Formauit Deus hominem, intelligitur productio corporis simul cum anima: quod aut additur, Et inspirauit in faciem eius spiraculum vitae, intelligitur de spiritu sancto: sicut & dicitur in sufflatum in Apostolos dicens, Accipite spiritum sanctum. Ioan. 20. Sed haec expositio, ut dicit Augustinus in libro de Ciuitate Dei, & excluditur per uerba Scripturae. Nam subditur ad praedicta, Et factus est homo in animam uiuentem. Quod Apostolus 1. ad Cor. 15. non ad uitam spirituales, sed ad uitam animalem refert. Per spiraculum ergo vitae intelligitur anima, ut sic quod dicitur, Inspirauit in faciem eius spiraculum vitae, sit quasi expositio eius quod praemissum est. Nam anima est corporis forma.

AD QUARTVM dicendum, quod quod operationes vitae magis manifestantur in facie hominis propter sensum ibi existentem, ideo dicitur, in faciem hominis inspiratum esse spiraculum vitae.

AD QUINTVM dicendum, quod secundum Augustinum omnia opera sex dierum simul sunt facta. Vnde etiam primi hominis, quae ponit simul facta cum angelis, non ponit facta ante sextam diem, sed in ipso sexto die ponit esse facta, & etiam primi hominis in actu: & corpus eius secundum rationes causales. Alii vero doctores ponunt & animam & corpus hominis factum sexto die in actu.

DE PRODUCTIONE MULIERIS IN QUATUOR ARTICULIS DIUISA.

DE INDE considerandum est de productione mulieris.

¶ 1. Circa hoc quaeruntur quatuor.

¶ Primo, utrum in illa rerum productione debuerit mulier produci.

¶ Secundo, utrum debuerit fieri de viro.

¶ Tertio, utrum de costa viri.

¶ Quarto, utrum facta fuerit immediate a Deo.

ARTICVLVS PRIMVS.
Verum mulier debuerit produci in prima rerum productione.
AD PRIMVM sic procedit. Vt quod mulier non debuit produci in prima rerum productione. Dicit enim Philosophus in libro de generatione animalium, quod propter feminam occasio est. Sed nihil occasionatur & deficientes debuit esse in prima rerum institutione. Ergo in illa prima rerum institutione mulier produci non fuit.

¶ 2. Praeterea, Subiectio, & minoratio est peccato est subsecuta. Nam ad mulierem dictum est post peccatum Genesim 3. Sub viri potestate eris. Et Gregorius dicit, quod ubi non delinquimus, omnes pares sumus. Sed mulier naturaliter est minoris virtutis & dignitatis quam vir. Semper enim honorabilis est agens patiente: ut dicit Augustinus 12. super Genesim ad litteram. Ergo non debuit mulier produci in prima rerum productione ante peccatum.

¶ 3. Praeterea, Occasionem peccatorum sunt amputanda. Sed Deus praeciuat quod mulier est futura viro in occasione peccati. Ergo non debuit mulier produci.

SED CONTRA est, quod dicitur Genesim 2. Non est bonum hominem esse solum, faciamus ei adiutorium simile sibi.

RESPONDEO dicendum, quod necessarium fuit feminam fieri, sicut Scriptura dicit in adiutorium viri: non quidem in adiutorium alicuius operis, ut quod dixerunt: cum ad quodlibet aliud opus conuenienter iuuari possit vir per alium virum, quam per mulierem, sed in adiutorium generationis. Quod manifestius videri potest, si in viuentibus modus generationis consideret. Sunt enim quaedam viuentia, quae in seipsis non habent virtutem actiuam generationis, sed ab agente alterius specie generantur: sicut plantae & animalia quae generantur sine semine ex materia conuenienti per virtutem actiuam celestium corporum. Quaedam vero habent virtutem generationis actiuam & passiuam coniunctam, sicut accidit in plantis, quae generantur ex semine. Non enim est in plantis: aliquid nobilius opus vitae quam generatio. Vnde conuenienter oportet tunc in eis virtutem passiuam coniungatur virtus actiuam generationis. Animalibus vero perfectis competit virtus actiuam generationis secundum sexum masculinum, uirtus, uero passiuam secundum sexum femininum. Et quia est aliquod opus vitae nobilissimum in animalibus quam generatio, ad quod eorum vita principaliter ordinata: ideo non oportet tunc generatio feminino coniungitur in animalibus perfectis: sed solum tunc coitus, ut imaginemur per coitum sic fieri unum ex mare & femina, sicut in planta oportet coniunguntur vis masculina & foemina: et tunc in quibusdam plus abundet una harum, in quibusdam plus altera. Hoc autem adhuc ordinatur ad nobilissimum opus vitae, quod est intelligere. Et ideo adhuc in homine debuit esse maior ratio distinctio utriusque virtutis, ut seorsum produceret foemina a mare, & tunc carnaliter coniungerentur in unum ad generationem operis. Et ideo statim post formationem mulieris, dicitur Genesim 2. Erunt duo in carne una.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod per respectum ad naturam particularem foemina est aliquid deficientis & occasionatur: quia virtus actiuam quae est in semine: maris intendit producere simile perfectum secundum masculinum sexum. Sed quod foemina generetur, hoc est propter virtutem actiuam debilitatem: vel per aliquam materiam dispositionem: vel etiam per aliquam transmutationem ab extrinseco: puta a ventis australibus, quae sunt li. 4. ca. 2. humidi: ut dicitur in libro de generatione animalium. Sed per comparationem ad naturam vniuersalem foemina non est aliquid occasionatum, sed est de intentione naturae ad opus generationis ordinata. Intentio autem naturae vniuersalis dependet ex Deo, qui est vniuersalis auctor naturae. Et ideo in intentione naturae, non solum marem, sed et foeminam produxit.

AD SECUNDVM dicendum, quod duplex est subiectio. Vna seruilis, secundum quam praedens virtus subiecti ad suum plus utilitatem, et talis subiectio in introdunda est.

457
 Opul. 7. ca. 17. co. 2. 2.
 * lib. 2. de generatione animalium, ca. 3. non procul a fine, to. 4.
 * In Pastoralibus par. 2. ca. 6. par. 1. habetur i sententia. fil. 12. ca. 16. in medio, to. 3.

Seco cita- to in arg.
 457
 22. q. 164. ar. 1. ad 1. Et mal. q. 5. artic. 5. cor. co. 2. Et de asa. art. 8.
 lib. 2. tex. 74.
 458
 Sup. q. 7. art. vltio cor. fi. & ad 3. & 4.
 456
 Art. 2. huius ius quere.

posset dici quod vermis, quod oris ex hoie, sic imago hois per similitudinem generis. Neque iterum potest dici quod si aliquid fiat alibi ad similitudinem alterius, quod per hoc sit ad eius imaginem, quia alibi est accidens eorum pluribus speciebus. Requiritur autem ad rationem imaginis, quod sit similitudo secundum speciem, sicut imago regis est in filio suo: vel ad minus secundum aliquod accidens proprium speciei, et precipue secundum figuram: sicut hois imago dicitur esse in cupro. Unde signatur Hila. dicit, quod imago est species differens. Manifestum est autem, quod similitudo speciei attenditur secundum ultimam differentiam: assimilant autem aliqua Deo. Primum quidem est maxime ceteris in quantum sunt. Secundum vero in quantum viuunt. Tertium vero in quantum sapiunt vel in relligunt, quare, ut Aug. dicit in li. 83. quod ita sunt Deo similitudine, prima, quod in creaturis nihil sit propinquius. Sic ergo patet quod solum in intellectualibus creatura proprie loquendo, sunt ad imaginem Dei.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod omne imperfectum est quod participatio perfecti. Et ideo, et ea quod dicitur iuncta ratione imaginis, in quantum in aliqua Deo similitudinem habent, participat aliquid de ratione imaginis. Et ideo Dico. dicit quod causata habent causarum contingentes imagines, id est, quantum contingit ea habere, et non simpliciter.

AD SECUNDUM dicendum, quod Dionysius assimilatur diu solaris diuinæ beatitudinis quantum ad causalitatem, non secundum dignitatem naturam, quod requirit ad rationem imaginis.

AD TERTIUM dicendum, quod vniuersum dicitur perfectus in bonitate quod intellectualis creatura extenditur, et diffusum. Sed in se habet et collectivam similitudinem diuinæ perfectiōis magis inuenit in intellectuali creatura, quod est capax summi boni. Vel dicendum, quod pars non diuiditur contra totum, sed contra aliam partem. Unde cum dicitur quod sola natura intellectualis est ad imaginem Dei, non excludit quin vniuersum secundum aliquam sui partem sit ad imaginem Dei: sed excluduntur alie partes vniuersi.

AD QUARTUM dicendum, quod imago accipitur ad Boetium secundum rationem similitudinis qua artificialia imitatur speciem artis, quod est in mente artificis. Sic autem quilibet creatura est imago rationis exemplaris quam habet in mente diuina. Sic autem non loquimur nisi de imagine, sed secundum quod attenditur secundum similitudinem in natura: puta, si primo enti assimilantur omnia in quantum sunt entia: et prima vitæ in quantum sunt viuentia: et secundum sapientiam in quantum sunt intelligentia.

ARTICVLVS IIII.
Verum angelus sit magis ad imaginem Dei quam homo.
AD TERTIUM sic proceditur. Vnde, quod angelus non sit magis ad imaginem Dei, quam homo. Dicitur in Aug. in sermone de imagine, quod Deus nulli alij creaturæ dedit quod sit ad imaginem suam nisi homini. Non ergo verum est, quod angelus magis dicitur ad imaginem Dei, quam homo.
¶ 2 Præterea, secundum Aug. in li. 83. quod homo ita est ad imaginem Dei, ut nulla interposita creatura formetur ad Deo. Et idem nihil est illi cōiunctius. Sed imago Dei dicitur aliqua creatura in quantum Deo cōiungitur. Ergo angelus non est magis ad imaginem Dei, quam homo.
¶ 3 Præterea, creatura dicitur ad imaginem Dei in quantum est intellectualis natura. Sed in intellectualis natura non intenditur nec remittitur. Non enim est de genere accidentis, cum sit in genere substantiæ. Ergo angelus non est magis ad imaginem Dei quam homo.
SED CONTRA est, quod dicit Greg. in quadam homilia, quod angelus dicitur signacula similitudinis: quia deo similitudo diuinæ imaginis magis inuenitur expressa.
RESPONDEO dicendum, quod de imagine Dei loqui dupliciter possumus. Vno modo quantum ad id in quo quo primo cōsideratur imaginis: quod est intellectualis natura. Et sic imago Dei est magis in angelis, quam in hominibus: quia intellectualis natura perfectior est

1. di. 3. q. 3. ar. 1. ad 4. Et 2. di. 16. ar. 3. Et 3. di. 2. q. 1. art. 1. q. 1. & 2. cor. 1. & 2. col. 5. In ser. 27. de ver. 4. 20. tom. 10. Et de verbis Domini ser. 63. ¶ 1. in meo. 34. in euang. in ser. primum & medium eius.

in eis, ut ex supradictis patet. Secundo potest considerari imago Dei in hoie quantum ad id, in quo secundario consideratur: puta, in hoie inuenitur quedam Dei imitatio: in quantum, si homo est de hoie, sicut Deus de Deo: et in quantum anima hois est tota in toto corpore eius, et iterum tota in qualibet parte ipsius, sicut Deus se habet ad mundum. Et sic magis et similia magis inuenitur Dei imago in hoie, quam in angelo. Sed quantum ad hoc non attenditur per se deo diuinæ imaginis in hoie nisi præsupponatur prima imitatio, quod est secundum intellectuale naturam: alioquin et animalia bruta essent ad imaginem Dei. Et idem, cum quantum ad intellectuale naturam angelus sit magis ad imaginem Dei, homo simpliciter cōcedendum est angelum magis esse ad imaginem Dei, hoie autem secundum quid.
AD PRIMUM ergo dicendum, quod Augustinus excludit ad Dei imaginem alias in inferiores creaturas intellectu carentes, non autem angelos.

AD SECUNDUM dicendum, quod sicut ignis dicitur esse subtilissimum corporum secundum suam speciem, cum tamen vnus ignis sit alio subtilior: ita dicitur quod nihil est cōiunctius Deo, quam mens humana secundum genus intellectuales naturæ: quia sicut ipse supra præmiserat quare sapiunt, ita sunt illi similitudine proxima: ut in creaturis nihil sit propinquius. Unde per hoc non excluditur quin angelus sit magis ad Dei imaginem.

AD TERTIUM dicendum, quod cum dicitur quod substantia non recipit magis et minus, non intelligitur quod vna species substantiæ non sit perfectior quam alia: sed quod vnus & idem in diuiduū non participat suam speciem quare magis quare minus. Nec est ad diuersis diuiduis participatur species substantiæ secundum magis et minus.

ARTICVLVS IIII.
Verum imago Dei inueniatur in quolibet homine.
AD QUARTUM sic procedit. Vnde, quod imago Dei non inueniatur in quolibet hoie. Dicitur in Apost. 1. ad Cor. 11. quod vir est imago Dei, mulier autem est imago viri. Cuius ergo mulier sit in diuiduū humanæ spēs, si cui libet in diuiduū cōuenit eē imaginem Dei.
¶ 2 Præterea, Apostolus dicit Roma. 8. quod illos, quos Deus præficiuit cōfortes fieri imaginem filii sui, hoc prædestinauit. Sed non omnes hoies prædestinati sunt. Ergo non omnes hoies habent cōformitatem imaginis.
¶ 3 Præterea, Similitudo est de ratione imaginis, ut supra dictum est. Sed per peccatum fit homo Deo dissimilis. Ergo amittit Dei imaginem.

SED CONTRA est, quod dicitur in Psal. 38. Veruntamen in imagine pertransit homo.
RESPONDEO dicendum, quod cum homo secundum intellectuale naturam ad imaginem Dei esse dicatur, sed hoc est maxime ad imaginem Dei, secundum quod intellectualis natura Deum maxime imitari potest. Imitatur autem intellectualis natura maxime Deum quantum ad hoc quod Deus seipsum intelligit et amat. Unde imago Dei tripliciter potest considerari in hoie. Vno quidem modo secundum quod habet aptitudinem naturalem ad intelligendum et amandum Deum. Et hæc aptitudo cōsistit in ipsa natura mentis, quod est cōis omnibus hoibus. Alio modo secundum quod homo actu vel habitu Deum cognoscit et amat, sed tam imperfecte. Et hæc est imago per cōformitatem gratiæ. Tertio modo secundum quod homo Deum actu cognoscit et amat perfecte. Et sic attenditur imago secundum similitudinem gloriæ. Unde supra illud Psal. 4. Signatum est super nos lumen. tui Dom. Glo. distinguit triplicem imaginem, scilicet creationis et recreationis et similitudinis. Prima ergo imago inuenitur in omnibus hominibus. Secunda in iustis tantum. Tertia vero solum in beatis.
AD PRIMUM ergo dicendum, quod tam in viro quam in muliere inuenitur Dei imago quantum ad id in quo principaliter ratio imaginis consistit, scilicet quantum ad intellectuale naturam. Unde Gen. 1. cum dixisset, Ad imaginem Dei

1. di. 3. q. 3. ar. 1. ad 4. Et 2. di. 16. ar. 3. Et 3. di. 2. q. 1. art. 1. q. 1. & 2. cor. 1. & 2. col. 5. In ser. 27. de ver. 4. 20. tom. 10. Et de verbis Domini ser. 63. ¶ 1. in meo. 34. in euang. in ser. primum & medium eius.

467 supra ar. 6 cor. Et ver. q. 10. ar. 3. co. & q. 13. art. 2. 1. a medio. ¶ Hila. li. 5 de tri. in si ne pri. fo. li. 2. a prin. libri. c. 88 habetur iter oper. Au. tom. 3. ¶ Damaf. li. 2. ca. 12 non multum ad pri. ¶ 1. d. creat. hominis cap. 9. ¶ 13. ar. 1. ¶ 1. di. 3. q. 3. ar. 1. ad 4. Et 2. di. 16. ar. 3. Et 3. di. 2. q. 1. art. 1. q. 1. & 2. cor. 1. & 2. col. 5. In ser. 27. de ver. 4. 20. tom. 10. Et de verbis Domini ser. 63. ¶ 1. in meo. 34. in euang. in ser. primum & medium eius.

Dei creauit illū, scilicet hominē, subdidit, masculū & foeminam creauit eos. Et dixit plurariter, eos (ut Aug. dicit) ne intelligat in vno indiuiduo vterque sexus fuisse coniunctus. Sed quantum ad aliqd secundum dicitur imago Dei inuenitur in viro secundum quod non inuenitur in muliere. Nam vir est principium mulieris & finis, sicut Deus est principium & finis totius creaturæ. Unde cum Aplos dixisset quod vir imago & gloria est Dei, mulier autem est gloria viri: ostendit quare hoc dixerit, subdēs, Non enim vir est ex muliere, sed mulier ex viro: & vir non est creatus per mulierem, sed mulier per virum.
AD SECUNDUM & TERTIUM dicendum, quod illæ rationes procedunt de imagine, quare est secundum cōformitatem gratiæ & gloriæ.

ARTICVLVS V.
Verum in homine sit imago Dei quantum ad trinitatem personarum.
AD QUINTUM sic proceditur. Vnde, quod in homine non sit imago Dei quantum ad trinitatem diuinarum personarum. Dicit enim Aug. in li. 1. de fide ad Pet. Vna est sancta trinitas essentialiter diuinitas & imago ad quam factus est homo. Et Hila. in 5. de Trin. dicit: quod homo fit ad cōem trinitatis imaginem. est ergo in homine imago Dei quantum ad essentialitatem & non quantum ad trinitatem personarum.
¶ 2 Præterea, in li. 1. de eocl. dog. dicit quod imago Dei attenditur in homine secundum aternitatem. Damaf. ¶ etia dicit, quod hominē esse ad imaginem Dei significat intellectuale, & arbitrio liberū, & per se potestatiuū.
Gre. ¶ et Nisenus dicit, quod cū scriptura dixit hominē factū ad imaginem Dei, tale est ac si diceret humanam naturam omni boni factā esse participare. Bonitatis enim plenitudo diuinitatis: hæc autem omnia non potest ad distinctionem personarum, sed magis ad essentialitatem vnitatis. ergo in homine est imago Dei, non secundum trinitatem personarum, sed secundum essentialitatem vnitatis.
¶ 3 Præterea, imago ducit in cognitionem eius cuius est imago. Si igitur in hoie est imago Dei secundum trinitatem personarum, cum homo per naturalem rationem cognoscere possit: sequeretur quod per naturalem cognitionem possit homo cognoscere trinitatem diuinarum personarum. Quod est falsum, ut supra ostensum est.
¶ 4 Præterea, Nomen imaginis non cui libet trium personarum conuenit, sed soli filio. Dicit enim Aug. in 6. de Trin. quod solus filius est imago patris. Si igitur in homine attenditur Dei imago secundum personam, non esset in homine imago totius trinitatis, sed filii tantum.
SED CONTRA est, quod Hila. dicit in 4. de Tri. li. 4. de tri. Per hoc quod homo dicitur ad imaginem Dei factus, ostendit pluralitatem diuinarum personarum.
RESPONDEO dicendum, quod sicut supra habitum est: distinctio diuinarum personarum non est nisi secundum originem, vel potius secundum relationis originis. Non autem est idem modus originis in omnibus, sed modus originis vniuersalius; est secundum conuenientiam suam naturam. Aliter enim producuntur animata, aliter inanimata, aliter animalia atque aliter plantæ. Unde manifestum est quod distinctio diuinarum personarum est secundum diuinam naturam: unde esse ad imaginem Dei secundum imitationem diuinæ naturæ, non excludit hoc quod esse ad imaginem Dei secundum representationem trium personarum: sed magis vnū ad alterū sequit. Sic igitur dicendum est in hoie esse imaginem Dei: & quantum ad naturam diuinam, & quantum ad trinitatem personarum. Nam & in ipso Deo in tribus personis vna existit natura.
Et per hoc patet responso ad duo PRIMA.
AD TERTIUM dicendum, quod ratio illa procederet si imago Dei esset in homine perfecte repræsentans Deum. Sed sicut Aug. dicit in 13. de Tri. maxima est differentia huius trinitatis, quod est in nobis, ad trinitatem diuinam. Et idem ipse ibidem dicit trinitatem quod in nobis est, videmus potius quam credimus: Deum vero esse trinitatem, credimus potius quam videmus.

467 supra ar. 6 cor. Et ver. q. 10. ar. 3. co. & q. 13. art. 2. 1. a medio. ¶ Hila. li. 5 de tri. in si ne pri. fo. li. 2. a prin. libri. c. 88 habetur iter oper. Au. tom. 3. ¶ Damaf. li. 2. ca. 12 non multum ad pri. ¶ 1. d. creat. hominis cap. 9. ¶ 13. ar. 1. ¶ 1. di. 3. q. 3. ar. 1. ad 4. Et 2. di. 16. ar. 3. Et 3. di. 2. q. 1. art. 1. q. 1. & 2. cor. 1. & 2. col. 5. In ser. 27. de ver. 4. 20. tom. 10. Et de verbis Domini ser. 63. ¶ 1. in meo. 34. in euang. in ser. primum & medium eius.

AD QVARTVM dicendum, quod quidam dixerunt in homine esse solum imaginem filii. Sed hoc improbat Aug. in 12. de Trin. Primo quidem per hoc quod cum secundum similitudinem filius sit patri similis, necesse est trinitatis esse si homo sit factus ad similitudinem filii, quod sit factus ad similitudinem patris. Secundo, quia si homo esset factus solum ad imaginem filii, non diceret per faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram, sed in a. Cū ergo dicitur, Ad imaginem Dei fecit illum, non est intelligendum quod per fecit hominem solum ad imaginem filii qui est Deus (ut quidam exposuerunt) sed intelligendum est quod trinitas Deus fecit hominem ad imaginem suam, id est totius trinitatis. Cū autem dicitur quod Deus fecit hominem ad imaginem suam, dupliciter potest intelligi. Vno modo, quod hæc præpositio, ad, designat terminum factionis, ut sit sensus, Faciamus hominem taliter ut sit in eo imago nostra. Alio modo hæc præpositio ad, potest designare causam exemplarem: sicut cū dicitur, Iste liber est factus ad illum. Et sic imago Dei est ipsa essentia diuina quare ab usque imago est, secundum quod imago ponitur pro exemplari: vel secundum quod quidam dicunt, diuina essentia dicitur imago: quia secundum eam vna persona aliam imitatur.

ARTICVLVS VI.
Verum imago Dei sit in homine solum secundum mentem.
AD SEXTVM sic proceditur. Vnde, quod imago Dei non sit in homine solum secundum mentem. Dicit enim Apostolus 1. ad Cor. 11. quod vir est imago Dei. Sed vir non est solum mens. Ergo imago Dei non attenditur solum secundum mentem.
¶ 2 Præterea, Gen. 1. dicitur, Creauit Deus hominem ad imaginem suam, ad imaginem Dei creauit illū: masculū & foeminam creauit eos. Sed distinctio masculi & foemina est secundum corpus. Ergo secundum corpus attenditur Dei imago in homine, & non secundum mentem tantum.
¶ 3 Præterea, Imago precipue videtur attendi secundum figuram. Sed figura ad corpus pertinet. Ergo imago Dei attenditur in homine etiam secundum corpus, & non secundum mentem tantum.
¶ 4 Præterea, Secundum Aug. 12. super Gen. ad lib. 12. c. 7. et 24. to. triplex visio inuenitur in nobis, scilicet corporalis, spiritalis, siue imaginaria & intellectualis. Si ergo secundum visionem in relligunt, quare ad mentem pertinet, est aliqua trinitas in nobis secundum similitudinem ad imaginem Dei, parti ratione & in aliis visionibus.
SED CONTRA est quod Apostolus dicit ad Eph. 4. Renouamini spiritu mentis vestræ, & induite nouum hominem. Ex quo datur intelligi quod renouatio: nra quod fit in noui hois indumentū, ad mentem pertinet: sed ad Coloss. 3. dicit, Induentes nouum hominem: qui renouatur in agnitionem Dei secundum imaginem eius, qui creauit eum. Unde renouationem, quare est secundum noui hominis indumentū, attribuit imaginem Dei. Esse ergo ad imaginem Dei pertinet solum ad mentem.
RESPONDEO dicendum, quod cum in oibus creaturis sit aliquis Dei similitudo, in sola creatura rationali inuenitur similitudo Dei per modum imaginis, ut supra dictum est, in aliis autem creaturis per modum vestigi. Id autem in quo creatura rationalis excedit alias creaturas, est intellectus, siue mens. Unde relinquitur nec in ipsa rationali creatura inuenitur Dei imago, nisi secundum mentem. In aliis vero partibus si quare hæt rationalis creatura, inuenitur similitudo vestigi: sicut & in cæteris rebus quibus secundum partes homini assimilatur. Cuius ratio manifeste cognosci potest, si attendatur modus quo representat vestigiū, & quo representat imago. Imago enim representat secundum similitudinem speciei, ut dictum est: vestigiū autem representat per modum esse similitudinis non pertingit. Impressiones enim quare ex motu animalium relinquuntur, dicitur vestigia. Et similitudo cinis ad vestigiū ignis; & desolatio terræ, vel igitur.

1. di. 3. q. 3. ar. 3. Et 4. cor. 11. 26.

vestigiū hostilis exercitus. Pōt ergo hōi differētia attendi inter creaturas rōnales & alias creaturas. & quātū ad hoc qd in creaturis rōnalibus representatur similitudo diuinæ naturæ, & quātū ad hoc qd in eis representat similitudo trinitatis increate. Nā quātū ad similitudine diuinæ naturæ p̄inet, creaturæ rōnales vñr quodammodo ad repræsentationē speciei p̄tingere in quātū imitant Deū, nō solū in hoc qd est & uiuit: sed et in hoc qd intelligit, vt supra dictū est. Aliæ uerō creaturæ nō intelligūt: sed apparent in eis quoddā vestigiū intellectus p̄ducētis, si earū dispositio cōsideret. Similiter cū increata trinitas distinguat s̄m p̄cessionē uerbi dicente, & amoris ab vtroq; vt supra habitū est: in creatura rōnali, in qua inuenit p̄cessio uerbi s̄m intellectū, & p̄cessio amoris s̄m uoluntatē, pōt dici imago trinitatis increate p̄ quādā repræsentationē speciei. In aliis aut creaturis nō inuenitur principiu uerbi, & uerbu, & amor: sed apparet in eis quoddā vestigiū, qd iac inueniant in ea p̄ducēte. Nā hoc ipsum qd creatura hēt substantiā modificatā & finitā, demōstrat qd sit a quodā principio. Species uerō eius demōstrat uerbu faciētis, sicut forma domus demōstrat reptionē artificis. Ordo uerō demōstrat amorē p̄ducētis quo effectus ordinat ad bonū: sicut uisus edificii demōstrat artificis uoluntatē. Sic igit in hoīe inuenitur Dei similitudo p̄ modū imaginis s̄m mētem, sed s̄m alias partes eius per modum uestigii.

AD PRIMUM ergo dicendū, qd homo dī imago Dei: nō quia ipse essentialiter sit imago, sed quia in eo est Dei imago impressa s̄m mētem: sicut denarius dicitur imago Cæsaris, inquantū hēt Cæsaris imaginē. Vnde nō oportet quod secundum quamlibet partem hominis accipiatur Dei imago.

AD SECUNDUM dicendū, qd sicut Aug. dicit 12. l. 12. de tr. de tri. quādā imaginē trinitatis in hoīe posuerūt: c. 5. to. 3. sō s̄m vnū idiuicū, sed s̄m plura: dicētēs, qd uir patris psonā intimat; filii uero psonā, qd de uiro ita p̄cessit, vt de illo nasceretur, atq; ita tertiā psonā uelut Spiritū sanctū dicit eē mulierē: quē ita de uiro processit, vt nō ipsa esset filius aut filia. Qd prima facie absurdū uī. Primō qd qd sequeret qd Spiritus sanctus, esset principiu filii: sicut mulier ē principiu p̄lis qd nascit de uiro. Sed qd qd vnus hō nō eēt nisi ad imaginē vnus psonæ. Tertio qd s̄m hoc Scriptura de imagine Dei in hoīe mentionē facere nō debuisset, nisi p̄ducta iā ple. Et iō dicendū est, qd Scriptura post qd dixerat, Ad imaginē Dei creauit illū: addidit, masculū & feminā creauit eos: nō ut imago Dei s̄m distinctiones sexuū attendat, sed qd imago Dei utriusque sexū est cōis: cū sit s̄m mentem in qua non est distinctio sexuum. Vnde Apostolus ad Col. 3. postquam dixerat, Secundū imaginē eius qd creauit illum, subdit: Vbi non est masculus & femina.

AD TERTIUM dicendū, qd quātū imago Dei in hoīe non accipiatur s̄m figurā corporeā: nō quia corpus hoīs solū inter terrenorū animalū corpora nō pronū in aliū prostratū est: sed tale est ut ad contemplādum celū sit aptius magis in hoc ad imaginē & similitudinē Dei quā cetera corpora animalū factum iure uideri pōt: ut Aug. dicit in li. 83. q. * Qd nō est sic intelligendū, quasi in corpore hoīs sit imago Dei: sed qd ipsa figura humani corporis representat imaginē Dei in aīa p̄ modum uestigii.

AD QUARTUM dicendū, qd iā in uisione corporali qd imaginaria inuenitur quādā trinitas: ut Aug. dicit in li. de tri. * In uisione enim corporali est qd primō species exterioris corporis. Secundō uerō ipsa uisio que sit p̄ impressionē cuiusdā similitudinis p̄dictæ speciei in uisum. Tertio est ibi intentio uoluntatis applicat uisum ad uidendū, & cū in re uisa demōstrat similitudine in uisione imaginaria inuenitur

art. 2. huius
quæst.

q. 43. ar. 7.

29

l. 12. de tr.
c. 5. to. 3.

l. 83. qua
q. 5. l. 10. 4.

ex li. 9. c. 6
& li. 11. c.
2. ar. 3.

primō species in memoria seruata. Sed ipsa imaginaria uisio qd puenit ex hoc qd acies aīa, id ē ipsa uis imaginaria in format s̄m p̄dictā speciei. Tertio uerō inuenitur in intentio uoluntatis cōiungēs utriusque. Sed utraq; trinitas deficit a rōne diuine imaginis. Nā ipsa species exterioris corporis est extra naturā aīa. Species autē qd est in memoria, et si non sit extra aīam, est tñ aduentitia aīa. Et ita utrobique deficit representatio cōnaturalitatis & cōgenitatis diuinarū psonarū. Uisio uerō corporalis nō p̄cedit tñ a specie exterioris corporis, sed sicut hoc a sensu uisus dētis. Et similiter uisio imaginaria nō solū p̄cedit a spē qd in memoria cōseruat, sed et a uirtute imaginatiua. Et ita p̄ hoc nō repræsentat cōueniētē processio filii a solo patre. Intentio uerō uoluntatis qd cōiungit duo p̄dicta, nō ex eis p̄cedit, neq; in uisione corpora neq; in spiritali. Vnde nō cōueniētē repræsentatur processio Spiritus sancti a patre & filio.

ARTICVLVS VII.

Vtrum imago Dei inuenitur in anima secundum actum.

D SEPTIMUM sic p̄cedit. Vñ qd imago Dei nō inuenitur in aīa s̄m actus: dicit enim Aug. 12. de ciuit. Dei, * qd homo factus est ad imaginē Dei s̄m quod sumus & nos esse nouimus & nostrū esse ad nosse dirigim. Sed esse nō significat actum. Ergo imago Dei nō attenditur in anima s̄m actus. * 2. Præterea, Aug. in 9. de trin. assignat imaginē Dei in anima s̄m hæc tria, quæ sunt mens, uoluntia, & amor. Mens autē non significat actū, sed magis potentiam, uel etiā essentia intellectiua aīa. Ergo imago Dei non attenditur secundum actum.

* 3. Præterea, Aug. * 10. de Trin. assignat imaginē trinitatis in anima s̄m uoluntiam, in intelligentiā & uoluntatē. Sed hæc tria sunt uires naturales aīa, vt Magister dicit 3. dist. 1. lib. sent. Ergo imago attendit secundum potentias, & non secundum actum.

* 4. Præterea, imago trinitatis semper manet in anima. Sed actus non semper manet. Ergo imago Dei non attenditur in anima secundum actum.

SED CONTRA est, quod Au. * 9. de Trin. assignat trinitatē in inferioribus aīa partibus, s̄m actualem uisionē sensibilem & imaginariā. Ergo & Trinitas qd est in mente, s̄m quam homo est ad imaginem Dei, debet attendi secundum actualem uisionem.

RESPONDEO dicendū, qd sicut supra dictū est, ad rōnē imaginis p̄tinet aliqualis repræsentatio sp̄ci. Si ergo imago diuina dēt accipi iā aīa, oportet qd s̄m illud principiale attendatur qd maxime accedit, p̄t possibile est, ad repræsentādū sp̄m diuinarū psonarū. Diuinæ autē psonæ distinguunt s̄m p̄cessionē uerbi dicente, & amoris cōnectiōne uūq;: uerbu autē in aīa nra sine actuāli cogitatione eēt nō pōt, ut Aug. di. * 14. de Trin. Et iō primo & principaliter attendit imago trinitatis in mēte s̄m actū, p̄t scilicet ex notitia quā habemus cogitādū interioris, medio, uerbu formamus, & ex hoc in amorē p̄cipim. Sed qd principia actuū sunt habitus & potētia, vnum quodq; aut virtualiter est in suo principio: secundariō & quasi ex cōsequenti, imago trinitatis pōt attendi in anima s̄m potētias, & p̄cipuē s̄m habitus, p̄t in eis scilicet, actus virtualiter existunt.

AD PRIMUM ergo dicendū, qd eēt nō ad imaginem Dei p̄tinet, qd est nobis p̄p̄riū supra alia animalia. Qd qd esse cōpetit nobis inquantū mētē habemus. Et iō eadē est hæc Trinitas cū illa quā Aug. ponit * 9. de Trin. qd cōstitit i mēte, uoluntia & amore.

AD SECUNDUM dicendū, qd Aug. hæc Trinitatē primō adinuenit in mente. Sed qd mens, et si se totam quodammodo cognoscit, et quodammodo se ignora, p̄t scilicet esse ab aliis distincta, & sic et se querit, ut Aug. consequenter probat in 10. de Trin. ideo qd notitia non totaliter in ea cōsequatur accipit

469

l. 12. de tr.
c. 6. ad fin.
& cap. 7.
tom. 3.

l. 10. de tr.
c. 6. tom. 3.

l. 9. de tr.
c. 6. tom. 3.

Ar. 2. huius
quæst.

* li. 14. de
trin. c. 7. a
tom. 3.

Ca. citato
in arg. 2.

lib. 10. de
tri. ca. 3. &
4. tom. 3.

accipit in anima tria quādā propria mētis, scilicet memoriā, in intelligentiā, & uoluntatē, qd nullus ignorat se hēre: & in istis tribus potius imaginē trinitatis assignat, quasi prima assignatio sit quodamō deficiēs.

AD TERTIUM dicendū, qd sicut Aug. probat * 14. de Trin. in intelligentiā dicimur, & uelle, seu amare a liqua, & qd de his cogitamus, & qd de his nō cogitamus. Sed qd sine cogitatione sunt, ad solā memoriā p̄tinet: quæ nihil ē aliud s̄m ipsum qd habitualis retentio notitiæ & amoris. Sed qd, ut ipse dicit, uerbu ibi esse sine cogitatione nō pōt: cogitamus enim qd dicimus et illo interiori uerbo quod ad nullius gentis p̄tinet linguā: in tribus potius illis imago ista cognoscitur: memoria scilicet, in intelligentiā & uoluntate. Hæc autē nunc dico intelligentiā quā intelligimus cogitantes, & eā uoluntatē siue amorē uel dilectionē quæ ipsam prolē parentem qd cōiungit. Ex quo patet qd imaginē diuinæ trinitatis ponit in intelligentiā & uoluntate actuali s̄m qd sunt in habituali retentioe memoriæ. Licet et qd tñ ad hoc aliquo mō sit imago trinitatis in aīa: ut ibidē dī. Et sic patet qd memoria, intelligentiā & uoluntas non sunt tres uires, ut in sententiis dicitur.

AD QUARTUM dicendū, qd aliquis respondere posse per hoc qd Aug. dicit * 14. de Trin. qd mēs s̄m ipse memini, sp̄ se intelligit & amat. Quod quidā sic intelligūt, quasi aīa ad actuālis intelligentiā & amor fuit ipsius. Sed hæc intellectū excludit p̄ hoc qd subdit, qd nō sp̄ se cogitat discretā ab his qd nō sunt qd ipsa. Et sic patet qd aīa sp̄ intelligit, & amat se, nō actualiter, sed habitualiter. Quātū dicit possit qd percipiēdo actū suū, se ipsam intelligit, quācumq; aliquid intelligit. Sed quia nō sp̄ se actu intelligēs, vt patet in dormiente: iō oportet dicere qd actus est non semp maneat in seipso, manent tñ semper in suis principiis, scilicet potētias & habitibus. Vñ Aug. dicit * 14. de Trin. Si s̄m hoc facta est ad imaginē Dei anima rationalis, qd uti ratione atq; intellectu ad intelligendū & conspiciendū Deum potest, ab initio quo esse cepit, fuit in ea Dei imago.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum imago diuina trinitatis sit in anima solum per comparationem ad ouertum, qd est Deus.

D OCTAVVM sic p̄cedit. Vñ qd imago diuinæ trinitatis sit in aīa nō solū p̄ comparationē ad obiectū, qd est Deus. Imago n. diuinæ trinitatis inuenit in aīa, sicut dictū est: s̄m qd uerbu in nobis p̄cedit a dicēte & amor ab vtroq; Sed hoc inuenit i nobis s̄m quodcūq; obiectū. Ergo s̄m qd cūq; obiectū inuenitur in mente nra imago diuinæ trinitatis:

* 2. Præterea, Aug. dicit in * 12. de Trin. qd eum quærimus in anima trinitatē, in tota quærimus, & non separantes actionē rationalem in temporalib' a contemplatione æternorum. Ergo s̄m temporalia obiecta inuenitur imago trinitatis in anima.

* 3. Præterea, Quod Deū intelligamus & amemus conuenit nobis s̄m gratia donū. Si igitur s̄m memoriā, in intelligentiā & uoluntatem, seu dilectionem Dei attendatur imago trinitatis in aīa, nō erit imago Dei in homine s̄m naturam, sed secundum gratiam. Et sic non erit omnibus communis.

* 4. Præterea, Sancti qui sunt in patria, maxime cōueniētē imaginē Dei s̄m gloriæ uisionē. Vñ dī 2. Cor. 3. In eandē imaginē trāsformamur a claritate in claritatem. Sed s̄m uisionem gloriæ temporalia cognoscuntur. Ergo etiam per comparationē ad temporalia Dei imago attenditur in nobis.

SED CONTRA est, qd Aug. di. * 14. de Trin. qd non p̄p̄a est Dei imago in mēte quia sui memini, & diligit, & intelligit se: sed qd potētē memini, & diligit & amat Deū a quo facta est. Multo igit minus s̄m alia obiecta attenditur imago Dei in mēte.

SUM. S. Thom. Par. 1.

lib. 14. de tr.
c. 11. in
fin. to. 3.

RESPONDEO dicendū, qd (sicut supra dictū est) Ar. 2. & 7. imago importat similitudinē vtriusq; p̄tingentem ad speciei repræsentationē. Vñ oportet qd imago diuinæ Trinitatis attendatur in aīa s̄m aliquid qd repræsentat diuinās psonas repræsentationē sp̄ci, sicut est possibile creaturæ. Distinguntur autē diuinæ psonæ, ut dictū est, s̄m p̄cessionē uerbi dicente, & amoris ab vtroq; uerbu autē Dei nascitur de Deo s̄m notitiā sui ipsius, & amor procedit a Deo s̄m qd se ipsum amat. Manifestum est autem, qd diuersitas obiectorū diuersificat speciei uerbi & amoris. Nō enim idē est specie in corde hominis uerbu cōceptū de lapide & de equo, nec idē specie amor. Attenditur igitur diuina imago in hoīe s̄m uerbu conceptū de Dei notitiā, & amorē exinde deriuatum. Et sic imago Dei attenditur in aīa s̄m quod fertur, uel nata est ferri in Deū. Fertur autē in aliqd mens dupliciter. Vno mō directē & imediatē. Alio modo indirectē & mediātē: sicut cū aliquis uidēdo imaginē hoīs in speculo, dī ferri in ipsum hominem. Et ideo Aug. dicit in * 14. de Trin. qd mens meminit sui, intelligit se, & diligit se. Hoc si cernimus, cernimus trinitatē: nondū quid Deū, sed iā imaginem Dei. Sed hoc est non quia fertur mēs in seipsum absolute, sed prout p̄ hoc uerterius pōt ferri in Deū, ut patet per auctoritatē supra inductam. * In arg. scd. contra.

AD PRIMUM ergo dicendū, qd ad rationē imaginis non solum oportet attendere qd aliquid procedat ab aliquo, sed etiam quid a quo procedat, scilicet qd uerbum Dei procedit a notitiā de Deo.

AD SECUNDUM dicendū, qd in tota quidē aīa inuenit aliqua trinitas: nō quidē ita qd p̄ter actionē temporalī & cōtēplationē æternorū quæ aliquid tertium quo trinitas implet, ut ibidē subdit: sed in illa parte rōnis qd derinat a parte temporalī, et si trinitas inue ni possit: nō tñ imago Dei pōt inueniri: ut p̄stea dī, qd hōi temporalium notitiā aduentitia est aīa: & habitus et ipsi qd temporalia cognoscunt, nō semp ad sunt, sed quāq; qd p̄tentialiter ad sunt, quāq; autē s̄m memoriam tantū etiam postquā adesse incipiunt. Sicut patet de fide quæ temporaliter nobis aduenit in præsentī: in statu autem futuræ beatitudinis iam non erit fides, sed memoria fidei.

AD TERTIUM dicendū, qd memoria, Dei cognitio & dilectio nō ē nisi p̄ s̄m. Est tñ aliqua cognitio & dilectio nō s̄m, habitū ē. Et hoc et ipsum naturale est qd mēs ad intelligendū Deū rōne uñ pō, s̄m qd imaginē Dei semp diximus pmanere in mēte: siue hæc imago Dei, ita sit a bolita quasi obubia ra, ut pene nulla sit, uti his qd nō hnt vsū rōnis: siue sit obscura atq; deformis, ut i p̄tiorib': siue sit clara & pulchra, ut in iustis, sicut Aug. dicit * 14. de Trin. lib. 14. de tr. cap. 4. tom. 3.

AD QUARTUM dicendū, qd s̄m uisionē gloriæ temporalia uidebunt in ipso Deo. Et ideo hōi temporalis uisio ad Dei imaginē pertinebit. Et hoc est qd Aug. dicit * 4. de Trin. qd in illa natura, cui mēs felicitate ad hæret, immutabile uidebit oē qd uidebit. Nā i ipso uerbo increato sunt rōnes oīum creaturarū. lib. 14. de tr. c. 14. circa finē, tom. 3.

Ar. p̄tce.

lib. 14. de tr. c. 8. nō longe a princip. tom. 3. In arg. scd. contra.

Ar. 4. huius
quæst.

lib. 14. de tr. cap. 4. tom. 3.

lib. 14. de tr. c. 14. circa finē, tom. 3.

ARTICVLVS IX.

Vtrum similitudo ab imagine conueniētē distinguitur.

D NONVM sic p̄cedit. Vñ qd similitudo ab imagine nō cōueniētē distinguit. Genus n. non cōueniētē distinguit a specie. Sed similitudo cōparat ad imaginē u: genus ad sp̄m: qd ubi ē imago, ibi ē cōtinuō similitudo, sed nō cōuertit, ut dī l. 1. * 83. q. Ergo cōueniētē sitūdo ab imagine distinguit.

* 2. Præterea, Rō imaginis attendit, nō solū per repræsentationē diuinarū personarū, sed et s̄m repræsentationē diuinæ essentia: ad quam repræsentationē pertinet immortalitas & indiuisibilitas. Nō ergo cōueniētē dī qd similitudo est i essentia: qd est immortalitas & indiuisibilitas, imago autē in aliis.

471

l. 1. di. 28. q. 2. ar. 1. cor. Er. 2. di. 16 ar. 4. Er. 1. co. 11. cor. 8. Er. 2. co. 4. co. 4. Quæst. 31

* 3. Præ-

¶ 3 Preterea, Imago Dei in homine est triplex, scilicet naturæ, gratiæ, & gloriæ; ut supra habitum est. * Sed innocentia & iustitia ad gratiâ pertinent. Inconuenienter ergo dicitur imago accipiatur secundum memoriam intelligentiam & voluntatem, similitudo autem secundum innocentiam & iustitiam.

¶ 4 Preterea Cognitio veritatis ad intelligentiam pertinet, amor autem virtutis ad voluntatē: quæ sunt duæ partes imaginis. Nō ergo conuenienter dicitur imago sit in cognitione veritatis, similitudo dilectionis virtutis.

SED CONTRA est, quod Aug. dicit in li. 23. qd. sunt qui non frustra intelligunt duo dicta esse ad imaginem & similitudinem, cum si una res esset, unum nomen sufficere potuisset.

RESPONDEO dicendum, quod similitudo quædam vnitas est. Vni enim in qualitate similitudine causat, ut dicitur in 5. metaph. Vni autem, cum sit de transeendentibus, & cōuenienter dicitur ad imaginem, sicut & bonum & verum. Vnde sicut bonum alicui rei particulari potest comparari, ut præambulum ad ipsam, & ut subsequens, prout designat aliquam perfectionem ipsius: ita et est de comparatione similitudinis ad imaginem. Est enim bonum præambulum ad hominem, sicut quod est quoddam particulare bonum. Et rursum bonum subsequitur ad hominem in quantum aliquod hominem specialiter dicimus esse bonum pro perfectione virtutis. Et similiter similitudo consideratur ut præambulum ad imaginem, in quantum est cōparatio ad imaginem, ut supra dictum est. * Consideratur et ut subsequens ad imaginem, in quantum significat quædam imaginis perfectionem. Dicimus enim imaginem alicuius esse similem vel non similem ei, cuius est imago, in quantum perfectè vel imperfectè representat ipsum. Sic ergo similitudo potest ab imagine distingui dupliciter. Vno modo prout est præambulum ad ipsam, & in pluribus existens. Et sic similitudo attenditur secundum ea quæ sunt cōparatio proprietatis naturæ in intellectu, secundum quas proprie attenditur imago. Et secundum hoc dicitur in li. 23. q. 1. circa finem, tom. 3.

Ar. 1. huiusmodi. ¶ 1. q. 1. circa finem, tom. 3. ¶ 2. q. 1. circa finem, tom. 3. ¶ 3. q. 1. circa finem, tom. 3. ¶ 4. q. 1. circa finem, tom. 3.

lib. 83. qd. q. 1. circa finem, tom. 3. ¶ 1. q. 1. circa finem, tom. 3. ¶ 2. q. 1. circa finem, tom. 3. ¶ 3. q. 1. circa finem, tom. 3. ¶ 4. q. 1. circa finem, tom. 3.

ca. 1. to. 1. ¶ 1. q. 1. circa finem, tom. 3. ¶ 2. q. 1. circa finem, tom. 3. ¶ 3. q. 1. circa finem, tom. 3. ¶ 4. q. 1. circa finem, tom. 3.

Dam. lib. 2. cap. 12. ¶ 1. q. 1. circa finem, tom. 3. ¶ 2. q. 1. circa finem, tom. 3. ¶ 3. q. 1. circa finem, tom. 3. ¶ 4. q. 1. circa finem, tom. 3.

De statu conditione primi hominis quantum ad intellectum, in quatuor articulis diuisa.

DE STATU conditione primi hominis quantum ad intellectum, in quatuor articulis diuisa. DE STATU conditione primi hominis quantum ad intellectum, in quatuor articulis diuisa.

¶ Primo de conditione hominis quantum ad intellectum. ¶ Secundo, de conditione hominis quantum ad voluntatem. ¶ Circa primum quæruntur quatuor.

¶ Primo, vni primus hō vidit Deum per essentiam. ¶ Secundo, vtrum videre poterit substantias separatas, id est angelos.

¶ Tertio, vtrum habuerit omnium scientiam. ¶ Quarto, vtrum poterit errare, vel decipi.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum primus homo per essentiam Deum viderit.

AD PRIMUM sic proceditur. Vbi, quod primus homo per essentiam Deum viderit. Beatitudo enim hominis in visione diuinæ essentiæ consistit. Sed primus hō in paradiso cōuersans, beatitudo & omnium diuinitatem habuit vidit: ut Dam. dicit in 2. lib. Et Aug. dicit in 14. de ciui. Dei. Si hōes habebant effectus suos quales nūc habemus, quō erant beati in illo inenarrabilis beatitudinis loco, i. paradiso? Ergo primus homo in paradiso vidit Deum per essentiam.

¶ 2 Preterea, Aug. dicit in 14. de ciui. Dei, quod primo hōi nō aberat quæquā bona voluntas adipsi fecerit. Sed nihil melius bona voluntas adipsi potest, quā diuinæ essentiæ visionem. Ergo hō per essentiam Deum videbat.

¶ 3 Preterea, Visio Dei per essentiam est quæ vbi Deus sine medio: & sine ænigmati. Sed hō in statu innocentie vidit Deum sine medio: ut magister dicit in 1. di. 4. li. sen. Vidit et sine ænigmati, quæ ænigma obfcuritatem importat: ut Aug. dicit in 13. de Trini. Obscuritas autem in uoluta est per peccatū. Ergo homo in primo statu vidit Deum per essentiam.

SED CONTRA est, quod Apōstolus dicit in ad Cor. 13. quod non prius quod spirituale est, sed quod a male. Sed maxime spirituale est videre Deum per essentiam. Ergo primus homo in primo statu animalis vitæ Deum per essentiam non vidit.

RESPONDEO dicendum, quod primus homo Deum per essentiam non vidit secundum eōdem statū illius vitæ, nisi forte dicatur quod vidit eum in capto, quod Deus immisit soporem in Adā: ut dicitur Gen. 2. Et huiusmodi est, quia cum diuina essentia sit ipsa beatitudo, hoc modo se habet intellectus videns diuinam essentiam ad Deum, sicut se habet quilibet hō ad beatitudinem. Manifestum est autem quod nullus homo potest voluntatē ad beatitudinem auerti. Naliter enim, & ex necessitate hō vult beatitudinem, & fugit miseriam. Vni nullus videns Deum per essentiam potest voluntatem auerti a Deo, quod est peccare. Et pro hoc oēs, videntes Deum per essentiam, sic in amore Dei stabiliuntur, quod in atero peccare nō possunt. Cū ergo Adā peccauerit, manifestū est quod Deum per essentiam nō videbat. Cognoscebat tū Deum quoad aliorum cognitionem quæ nos cognoscimus. Et sic quoad modum eius cognitionis media erat inter cognitionem præsentis statū & cognitionem paritæ, quia Deus per essentiam videt. Ad cuius euidentiā considerandū est quod visio Dei per essentiam diuiditur contra uisionem Dei per creaturam. Quanto autem aliqua creatura est altior & Deo similior, tanto per eam Deus clarius videtur: sicut homo perfectius videtur per speculum in quo expressius imago eius reflectitur. Et sic patet quod multo eminentius videtur Deus per intelligibiles effectus, quod per sensibiles & corporales. A consideratione autem plena & lucida intelligibilium effectuum impeditur: hō in statu præsentis per hoc quod distrahatur a sensibilibus, & circa ea occupat. Sed sicut dicit Ecclesiast. 7. Deus fecit hominem rectum. Hæc autem

472

cap. 11.

li. 14. de ci. Dei, c. 10. nō longe à prim. to. 5. lib. 15. de Trini. c. 3. tom. 3.

473

474

sunt sicut rectitudinis, hōis diuinitus instituti, ut inferiora superioribus subderent, & superiora ab inferioribus non impediuntur. Vbi hō primus nō impediatur per res exteriores a clara & firma cōtēplatione intelligibili effectu, quos ex irradiatione primæ veritatis percipiebat, siue nali cognitione, siue gratia. Vnde dicit Aug. in 11. sup. Gen. ad lit. quod fortassis Deus primus hōis ante loquebatur, sicut cū angelis loquitur. Ipsa incommutabili veritate illustrat mentes eorum: et nō tāta pericipatione diuinæ essentiæ quā capiunt angeli. Sic igitur hōis intelligibiles effectus Dei, Deū clarius cognoscebat, quod modò cognoscimus.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod homo in paradiso beatus fuit: nō illa perfecta beatitudine in qua transferendus erat, quæ in diuinæ essentiæ visione consistit. Habebat tū beatam vitam in quantum modum: ut Aug. dicit in 11. sup. Gen. ad lit. in quantum habebat integritatem & perfectionem quandam naturalem.

AD SECVNDVM dicendum, quod bona voluntas est ordinata voluntas. Non autem fuerit primi hominis ordinata voluntas, si in statu meriti habere voluisset quod ei promittebatur pro præmio.

AD TERTIVM dicendum, quod duplex est mediū. Quod dicitur in quo simul videtur quod mediū videri dicitur: sicut cū hō videt per speculum, & simul videt cū ipso speculo. Aliud mediū est per cuius notitiam in aliquid ignotū deuenimus: sicut est mediū demonstratio. Et sine tali medio Deus videbatur. Nō tū sine primo medio. Nō enim oportebat primū hominem peruenire in Deū cognitionem per demonstrationem sumptam ab aliquo effectu: sicut nobis est necessarium: sed simul in effectibus præcipue intelligibilibus suo modo Deū cognoscebat. Similiter et est considerandū, quod obfcuritas quæ imputatur in notie ænigmati dupliciter potest accipi. Vno modo, sicut quod quilibet creatura est quoddam obscurū si cōparetur ad immensitatem diuinæ claritatis. Et sic Adā videbat Deum in ænigmati. Quia videbat Deum per effectū creatū. Alio modo potest accipi obfcuritas quod cōsecuta est ex peccato: prout scilicet impedit hō ad cōsiderationem intelligibilium per sensibilibus occupationem. Et secundum hoc non vidit Deum in ænigmati.

ARTICVLVS II.

Vtrum Adam in statu innocentie angelos per essentiam viderit.

AD SECVNDVM sic proceditur. Vbi, quod Adā in statu innocentie angelos per essentiam viderit. Dicit enim Greg. in 4. dialo. in paradiso quippe affueuerat hō verbo Dei per se ipsos honorū angelorum spiritibus cordis munditia & castitudo in visione interesse. ¶ 2 Preterea, Anima in statu præsentis impeditur a cognitione substantiarum separatarum ex hoc quod est vni tati corpori corruptibili: quod aggrauat animam, ut dicitur Sap. 9. Vnde & anima separata substantias separatas videre potest, ut supra dictum est. Sed anima primi hominis non aggrauabatur a corpore, cū non esset corruptibile. Ergo poterat videre substantias separatas.

¶ 3 Preterea, Vna substantia separata cognoscit aliam cognoscendo seipsam: ut dicitur in lib. * de causis. Sed anima primi hominis cognoscebat seipsam. Ergo cognoscebat alias substantias separatas.

SED CONTRA, Anima Adā fuit eiusdem nature cū aīabus nris. Sed anima nō possunt nūc intelligere substantias separatas. Ergo nec anima primi hōis potuit.

RESPONDEO dicendum, quod statū anime hōis distincti potest dupliciter. Vno modo secundum diuersum modū naturalis esse. Et hoc modo distinguitur status anime separata a statu anime coniuncte corpori. Alio modo distinguitur status anime secundum integritatem & corruptionem, seruato eodē modo essendi anime naturæ: & sic status innocentie distinguitur a statu hōis post peccatū. Anima enim hōis in statu innocentie erat corporis perficiendo & gubernando accomodata, sicut & nunc. Vnde dicitur primus homo factus fuisse in sui

mani viuente, id est, corpori vitam dantem, scilicet animalē. Sed huius vitæ integritatē habebat in quantum corpus erat totaliter anime subditū, in nullo ipsam impediens, ut supra dictum est. * Manifestū est autem ex præmissis, quod ex hoc quod anima est accomodata ad corporis gubernationem & perfectionem secundum animalem vitam, competit anime nostræ talis modus intelligendi, quod est per conuersionem ad phantasmata. Vnde & hinc modis intelligendi, et anime primi hōis cōpetebat. Secundū autem hunc modū intelligendi motus quā inuenitur in anima, ut Dio. dicit in 4. cap. de di. no. secundum tres gradus. Quorū primus est secundum quod ad rebus exterioribus aggregatur anima ad seipsam. Secundus autem est prout anima ascendit ad hoc quod videtur virtutibus superioribus vnitis, scilicet angelis. Tertius autem gradus est secundum quod vltimus manuducitur ad bonū, quod est supra omnia, scilicet Deū. Secundū igitur primū processum anime, quod est ad rebus exterioribus ad seipsam, perficitur anime cognitio, quæ scilicet intellectualis operatio anime naturalē ordinem habet ad ea, quæ sunt extra, ut supra dictum est. * Et ita per eorum cognitionem perfectè cognosci potest nostra intellectualis operatio, sicut actus per obiectū, & per ipsam intellectuale operationem perfectè potest cognosci humanus intellectus, sicut potentia per propriū actū. * Sed in secundo processu nō inuenitur perfecta cognitio. Quia cū angelus nō intelligat per conuersionem ad phantasmata, sed logice eminentiori modo (ut supra dictum est) prædictis modis cognoscedi, quo anima cognoscit seipsam, nō sufficiens ducit in angeli cognitionem. Multo autem minus tertius processus ad perfectam notitiam terminat. Quia est ipsi angeli per hoc quod cognoscit seipsos, nō potest pertingere ad cognitionem diuinæ substantiæ, quæ eius excessum. Sic igitur anima primi hōis nō poterat quod videtur angelos per essentiam, sed tū excellentiorem modū cognitionis habebat de eis, quod nos habeamus: quia eius cognitio erat magis certa & fixa circa interiora intelligibilia, quæ cognitio nostra. Et propter talem eminentiam dicit Gregorius quod intererat angelorū spiritus. Vnde patet solutio ad primum.

AD SECVNDVM dicendum, quod hoc quod anima primi hōis deficiebat ad intellectu substantiarum separatarum, nō erat ex aggrauatione corporis, sed ex hoc quod obiectū ei cōnaturale, erat deficiens ab excellentia substantiarum separatarum. Nos autem deficiamus propter vtriusque.

AD TERTIVM dicendum, quod anima primi hominis non poterat per cognitionem sui ipsius pertingere ad cognoscendas substantias separatas, ut supra dictum est: quia etiam vnaqueque substantia separata cognoscit aliam per modum sui ipsius.

ARTICVLVS III.

Vtrum primus homo habuerit scientiam omnium.

AD TERTIVM sic proceditur. Vbi, quod primus hō non habuerit scientiam omnium. Aut enim habebat talem scientiam per species acquisitas, aut per species cōnaturales, aut per species in fusas, nō autem per species acquisitas. Hōis enim cognitio ab experientia causatur: ut dicitur in 1. Meta. Ipse autem nō tunc fuerat oīa expertus. Similiter et nec per species cōnaturales, quia erat eiusdem nature nobiscum: anima autem nostra est sicut tabula in qua nihil est scriptū: ut dicitur in 3. de Aia. Si autem per species in fusas, ergo scientia eius quam habebat de rebus, non erat eiusdem rationis cum scientia nostra quam ad rebus acquirimus.

¶ 2 Preterea, In omnibus indiuiduis eiusdem speciei est idem modus cōsequendi perfectionem. Sed alii hōes non statim in sui principio hūc oīam scientiam, sed eā per temporis successionem acquirunt secundum suū modū. Ergo nec Adā statim formatus habuit oīam scientiam.

¶ 3 Preterea, Status præsentis vitæ hominū cōcedit, ut in eo proficiat anima & quantum ad cognitionem & quantum ad meritum. Propter hoc enim anima corporis videtur

Ar. præce. q. 84. ar. 7.

c. 4. par. 1. inter præ. & mediū.

Q. 84. ar. 6

438

Q. 55. ar. 2

474

loco citato in arg. primo.

In cor. ar.

474

2. di. 23. q. 2. ar. 2. co. Et veri. q. 18. ar. 2. & non multum a præcip. 1. lib. to. 3. * lib. 3. de anima, tex. 14. to. 2.

videtur esse unita. Sed hō in statu illo profecisset quātum ad meritū. Ergo et profecisset quātū ad cognitionem rerū. Nō ergo habuit otium rerū scientiam.

SED CONTRA est, quod ipse imposuit nomina animalibus, vt dicitur Gen. 2. Nomina autem debent a uisibilibus congruere. Ergo Adam sciuit naturas omnium animalium, & pari ratione habuit omnium aliorum scientiam.

RESPONDEO dicendū, quod naturali ordine perfectum procedit imperfectū, sicut & actus potentia: e quia ea, quae sunt in potentia, nō reducuntur ad actum nisi p aliquod ens actu. Et quia res primitiua a Deo instituta sunt nō solū vt in seipsis essent, sed et vt essent aliorū principia, ideo producta sunt in statu imperfecto, in quo possent esse principia aliorū. Nō autē potē esse principia alterius, nō solū p generationē corporalem, sed et p instructionē & gubernationē, et ideo sicut primus hō institutus est in statu perfecto quātū ad corpus, vt statim posset generare: ita et institutus est in statu perfecto quātū ad animam, vt statim posset alios instruere & gubernare. Nō potānt aliquid instruere nisi habeat scientiam. Et ideo primus hō sic institutus est a Deo, ut haberet omnium scientiā in quibus hō n. a. us est instrui. Et hanc scientiā illa, quae virtualiter existunt in primis principis p se notis, quaeque; scilicet naturaliter hoies cognoscere possunt. Ad gubernationem autē vt propria & aliorū, nō solū requiritur cognitio eorū, quae naturaliter sciri possunt, sed et cognitio eorū quae naturalē cognitionē excedūt. Et quae vitā hois ordinatur ad quā dā finem supernaturale: sicut nobis ad gubernationē vitae nostrae necessariū est cognoscere quae fidei sunt. Vñ & de his supernaturalibus tantā cognitioē primus hō accepit, quāta erat necessaria ad gubernationem vitae humanae sicut statū illi. Alia vero, quae naturali hois studio cognosci pnt, nec sunt necessaria ad gubernationē vitae humanae, primus hō nō cognouit: sicut sunt cogitationes hoium, futura cōtingentia, & quā singularia: puta quae lapilli iaceāt in flumine, & alia hōmōi.

AD PRIMVM ergo dicendū, quod primus homo habuit scientiā otium per species a Deo infusas: nec tamē scientia illa fuit alterius rōnis a scientia nra, sicut nec oculi quos cecō natu Christus dedit, fuerunt alterius rōnis ab oculis quos natura produxit.

AD SECVDVM dicendū, quod Adā debebat aliquid habere perfectionis, inquantū erat primus hō, quod ceteris hominibus non cōpetit, vt ex dictis patet.

AD TERTIVM dicendū, quod Adam in scientia naturalium scibiliū, nō profecisset quātū ad numerum scitorū, sed quantum ad modū sciendi: quia quae sciebat intellectualiter, sciuit postmodū p experimētū. Quantum verō ad supernaturalia cognita profecisset et quantum ad numerū per nouas reuelationes: sicut & angeli proficiūt p nouas illuminationes. Nec tū est simile de pfectu meriti & sciētia: quia vnus hō nō ē alteri principium merēdi, sicut & sciēdi.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum homo in primo statu decipi potuisset.

AD QVARTVM sic proceditur. Vñ, quod homo in primo statu decipi potuisset. Dicit enim Apol. 1. ad Tim. 2. quod mulier seducta in puaricatione fuit.

¶ 1. Præterea, Magister dicit 2. dist. 1. sen. quod ideo mulier non horruit serpentem loquentē: quia officium loquendi eū accepisse a Deo putauit. Sed hoc falsum erat. Ergo mulier decepta fuit ante peccatū.

¶ 2. Præterea, Naturale est quod quanto aliquid remotius vñ, tanto minus videtur. Sed natura oculi non est cōtra statū peccatū. Ergo hoc idem in statu innocentiæ contingisset. Fuisset ergo homo deceptus circa quantitatem rei visae, sicut & modo.

¶ 3. Præterea, Aug. dicit 12. super Gen. ad litēram, quod in somno adheret anima similitudini tangē ipsi rei. Sed homo in statu innocentiæ comedisset, & per consequens dormiuisset & seminaisset. Ergo deceptus fuisset adherēdo similitudinibus rerū.

ram, quod in somno adheret anima similitudini tangē ipsi rei. Sed homo in statu innocentiæ comedisset, & per consequens dormiuisset & seminaisset. Ergo deceptus fuisset adherēdo similitudinibus rerū.

¶ 4. Præterea, Primus homo nesciuisset cogitationes hoium, & futura cōtingentia, vt dicitur 1. Reg. 1. Si quis aliquis sup his sibi falsum diceret, & ceperit fuisse. Sed contra est, quod Aug. dicit, Approbare vera pro falsis non est natura instituti hominis, sed poena damnati.

RESPONDEO dicendū, quod quidā dixerunt, quod in nomine deceptionis duo possunt intelligi: scilicet qualiscunq; existimatio leuis, qua aliquis adheret falso tanq; vero sine assensu credulitatis, & iterum firma credulitas. Quantum ergo ad ea quorum scientiam Adam habebat, neutro istorū modorū homo decipi poterat ante peccatū. Sed quātū ad ea quorū scientiam non habebat, decipi poterat, largē accepta deceptione, pro existimatione qualiscunq; sine assensu credulitatis. Quod ideo dicitur: quia existimare falsum in talibus, nō est noxiū homini; & ex quo temerē assensus nō adhibetur, nō est culpabile. Sed hac positio nō cōuenit integritati primi status. Quia, vt Aug. dicit 14. de ci. Dei, in illo statu erat deuitatio tāquā illa peccati: qua manente nullū malū oīno esse poterat. Manifestū est autē, quod sicut verū est bonū intellectus, ita falsum est malū eius, vt dicitur 1. 6. Ethic. Vnde nō poterat esse quod innocentia manente intellectu hois alicui falso acquiesceret quasi vero. Sicut. n. in mebris corporis primi hois erat quidē carentia perfectionis alicui; puta claritatis, nō tū aliquid malū inesse poterat: ita in intellectu poterat esse carentia notitiæ alicuius, nulla tū poterat ibi esse existimatio falsi. Quod et ipsa rectitudo primi statū apparet. Sed quātū ad aīa maneret Deo subdita, tādiu in hoie inferiora superioribus subderent, nec superiora p inferiora impederent. Manifestū est autē ex pramissis, quod intellectus circa propriū obiectū semper verus est. Vñ ex seipso nunq; decipit, sed oīs deceptio accidit in intellectu ex aliquo in feriori, puta phantasia, vel aliquo hōmōi. Vnde videmus quod quae naturalē iudicatoriū nō est ligatum, non decipimur p hōmōi apparitiones, sed solū quae ligatur, vt patet in dormientibus. Vnde manifestū est, quod rectitudo primi status nō cōpatebatur aliquā deceptionem eius intellectum.

AD PRIMVM ergo dicendū, quod illa seductio mulieris, etsi non præcesserit peccatū operis: subsecuta tū est peccatū internae elationis. Dicit. n. Aug. 11. super Gen. ad litēram, quod mulier verbum serpentis non crederet, nisi iam inesset menti eius amor propriae potestatis, & quaedā de se superba psumptio.

AD SECVDVM dicendū, quod mulier putauit serpentem hoc accepisse loquendi officium: non per naturam, sed aliqua supernaturali operatione. Quamuis non sit necessarium auctoritatē Magistri sent. sequi in hac parte.

AD TERTIVM dicendū, quod si aliquid representatum fuisset sensui vel phantasiae primi hominis aliter quam sit in rerum natura, non tamen deciperetur, quia per rationem veritatem diiudicaret.

AD QVARTVM dicendū, quod id quod accidit in somno, non imputatur homini: quia non habet vsum rationis, quod est propriū hominis actus.

AD QVINTVM dicendū, quod alicui dicenti falsum de cōtingentibus futuris vel cogitationibus cordiū hō in statu innocentiæ nō credidisset ita esse: sed ereditisset quod hoc esset possibile. Et hoc nō esset existimare falsum. Vel potē dici quod diuinitus ei subuentū fuisset, ne deciperet in his quorū sciām nō habebat. Nec est instantia quā dē afferret, quod in tenatione nō fuit ei subuentū ne deciperet: licet tūc maxime indi-

indigeret. Quia iam præcesserat peccatum in aīo, & ad diuinum auxilium recursum non habuit.

QVAESTIO XCV.

De his quae attinent ad voluntatem primi hominis, gratia scilicet & iustitia: in quatuor articulos diuisa.

DE INDEB considerandum est de his quae pertinent ad voluntatem primi hominis.

¶ Et circa hoc consideranda sunt duo.

Primo quidē de gratia & iustitia primi hominis. Secundo, de usu iustitiae quātū ad dominium sup alia.

¶ Circa primum quaruntur quatuor.

¶ Primo, vtrum homo creatus fuerit in gratia.

¶ Secundo, vtrum in statu innocentie habuerit animae passiones.

¶ Tertio, vtrum habuit virtutes omnes.

¶ Quarto, vtrum opera eius fuissent zquē efficacia ad merendum, sicut modō sunt.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum primus homo fuerit creatus in gratia.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quod primus homo non fuerit creatus in gratia. Apostolus enim 1. Cor. 15. distinguens Adam a Christo dicit, Factus est primus Adam in animā uiuente: nouissimus autem in spiritu uiuificante. Sed uiuificatio spiritus est per gratiam. Ergo hoc est proprium Christi quod fuerit factus in gratia.

¶ 2. Præterea, Aug. dicit in lib. 1. de quaestione veteris & noui testamētī, quod Adā nō habuit spiritū sanctum. Sed quicunq; habet gratiam, habet spiritum sanctum. Ergo Adā non fuit creatus in gratia.

¶ 3. Præterea, Aug. dicit in lib. 1. de correptione & gratia, quod Deus sic ordinauit angelorū & hominum vitam, ut prius in eis ostenderet quid posset eorum liberum arbitrium, deinde quid posset suae gratiae beneficium, iustitiamque; iudicium. Primum ergo condidit hominem & angelum in sola naturali arbitrii libertate, & postmodum ei gratiam contulit.

¶ 4. Præterea, Magister dicit in 24. dist. 2. sen. quod homini in creatione datum est auxilium per quod stare poterat, sed non poterat proficere. Quicunq; autem habet gratiam, potest proficere per meritum. Ergo primus homo fuit creatus in gratia.

¶ 5. Præterea, Ad hoc quod aliquis accipiat gratiam, requiritur consensus ex parte recipientis: cum per hoc perficiatur matrimonium quoddam spirituale inter Deum & animam. Sed consensus in gratiam esse non potest nisi prius existens. Ergo homo nō accepit gratiam in primo instanti suae creationis.

¶ 6. Præterea, Natura plus distat a gratia, quae gratia a gloria: quae nihil est aliud, quam gratia consummata. Sed in homine gratia præcessit gloriam. Ergo multo magis natura præcessit gratiam.

SED CONTRA, Homo & angelus aequaliter ordinatur ad gratiam. Sed angelus est creatus in gratia. Dicit enim Aug. 12. de Ciuit. Dei, quod Deus simul eum & homo creatus fuit in gratia.

RESPONDEO dicendum, quod quidam dicunt, quod primus hō non fuit creatus in gratia, sed tū postmodum gratia fuit sibi collata antequā peccasset. Plurima autē sanctorum auctoritates attestant hominem in statu innocentie gratiam habuisse. Sed quod fuerit conditus in gratia, vt alii dicunt, vt requirere ipsa rectitudo primi status, in qua Deus hominē fecit secundum illud Eccl. 7. Deus fecit hominē rectum. Erat enim rectitudo sicut hoc quod ratio subdebat Deo, rationi verō inferiores vires, & animae corpus. Prima autē subiectio erat causa & secunda & tertia. Quandiu enim ratio manebat Deo subiecta, inferiores ei subdebantur: Aug. dicit. Manifestum est autē quod illa subiectio corporis ad animam, & in-

Sum. S. Thom. Par. 1.

476

22. q. 5. art. 1. con. Et 2. q. 20. q. 2. art. 3. con. Et di. 29. q. 1. ar. 2. Et quod. 1. ar. 8. cō. 1. li. 1. quod. 1. no. & ue. test. q. 123. tom. 4. c. 10. circa medium: habet hic liber, to. 7.

85. ar. di. 24. li. 2. circa pri. eipū dist.

lib. 11. sup. Gen. ad lit. c. 30. par. a medio, tom. 2.

lib. 12. de ciuit. Dei, c. 9. a medio tom. 5.

313

colligit ex li. de natura & gratia, c. 15. & de corr. & gra. c. 11. tom. 7.

426

In cor. ar.

475

2. di. 23. q. 2. ar. 3. Et veri. q. 18. ar. 6. * in fine 3. paragr.

li. 11. c. 2. circa fin. to. 3.

feriorum virium ad rationē nō erat naturalis: alioquin post peccatum mansisset, cum et in demonibus data naturalia post peccatū permanferint, vt Dio. dicit 4. c. de di. no. Vnde manifestū est quod & illa prima subiectio, qua rō Deo subdebat, nō erat solum sicut naturam, sed sicut supernaturale donum gratiae. Non enim potē esse quod effectus sit potior quae causa. Vnde Aug. dicit 13. de ciuit. Dei, quod postquam peccati facta transgressio est, cōcessim gratia defertur diuina, de corporū suorū nuditate cōfusi sūt. Senferunt enim motū inobediētis carnis suae tāg reciprocā pēnā inobediētiae suae. Ex quo daf intellēgi, si defertur gra, solum ē obediētia carnis ad aīam, quod p gratiam in aīa existentē in feriora vt subdebat.

AD PRIMVM ergo dicendū, quod Apostolus illa verba inducit ad ostendendū esse corpus spirituale, sicut corpus animale: quia vita spiritalis corporis incipit in Christo, quod est primogenitus ex mortuis: sicut vita corporis animalibus incipit in Adā. Nō ergo in verbis Apostoli hō quod Adam nō fuit spiritalis sicut animam, sed quod non fuit spiritalis sicut corpus.

AD SECVDVM dicendū, quod sicut Aug. dicit in eodē lib. 1. non negatur quin aliquo modo fuerit in loco citato ad spiritus sanctus sicut & i aliis iustis: sed quod nō sic fuerit in eo sicut nūc est in fidelibus, quod admittitur ad pceptionē hēditatis aeternae statim post mortē.

AD TERTIVM dicendū, quod ex illa auctoritate Aug. nō habetur quod angelus vel hō prius fuerit creatus in naturali libertate arbitrii, quod habuisset gratiam: sed quod ostendit quid in eis posset liber arbitrii. aate confirmationē, & quid postmodū consecuti essent per auxilium gratiae confirmationis.

AD QVARTVM dicendū, quod Magister loquitur sicut opinionem illorū qui posuerunt hominem nō esse creatum in gratia, sed in naturalibus tū. Vel potest dici, quod et si homo fuerit creatus in gratia, nō tū habuit quod ex creatione naturae posset proficere per meritum, sed ex superadditione gratiae.

AD QVINTVM dicendū, quod cum motus voluntatis non sit continuus, nihil prohibet et in primo instanti suae creationis primū hominē grā cōsensisse.

AD SEXTVM dicendum, quod gloriam meremur per actum gratiae, non autem gratiam per actum naturae. Vnde non est similis ratio.

ARTICVLVS II.

Vtrum in primo homine fuerint animae passiones.

AD SECVDVM sic proceditur. Vñ, quod in primo homine non fuerint animae passiones. Secundū enim passiones animae contingit, quod caro concupiscit aduersus spiritum. Sed hoc nō erat in statu innocentie. Ergo in statu innocentie nō erant animae passiones.

¶ 2. Præterea, Anima Adā erat nobilior quae corpus. Sed corpus Adā fuit impassibile. Ergo nec in anima eius fuerunt passiones.

¶ 3. Præterea, Per uirtutē moralem comprimuntur animae passiones. Sed in Adam fuit uirtus moralis perfecta. Ergo totaliter passiones excludebant eum.

SED CONTRA est, quod dicit Aug. 14. de ciuit. Dei, quod erat in eis amor imperturbatus in Deum, & nō proclā quaedam alię animae passiones.

RESPONDEO dicendū, quod passiones animae sunt in appetitu sensuali, cuius obiectū est bonū & malū. Vñ oīum passionū animae, quaedā ordinantur ad bonū, vt amor & gaudiū: quaedā ad malū, ut timor & dolor. Et quia in primo statu nullū malū aderat, nec imminēbat, nec aliquod bonū aberat quod ceperet bona voluntas pro tpe illo habendū, vt patet p Aug. 14. de ciuitate Dei: omnes illae passiones quae respiciunt malū, in Adā nō erant, vt timor, vt dolor, & hōmō: sicut nec illae passiones, quae respiciunt bonū non habitū, & nunc habendū, ut cupiditas & uisus. Illae verō passiones, quae possunt esse boni pferentis,

* c. 4. p. 4. parū a meo dīo.

li. 13. de ciuit. Dei, c. 13. in principio to. 3.

in loco citato in argu.

477

veri. q. 26. ar. 3. co. 4. & ad 6.

li. 14. de ciuit. Dei, c. 9. a medio, tom. 5.

li. 11. de ciuit. Dei, c. 10. to. 3.

ut gaudium & amor, vel quae sunt futuri boni in suo tpe habendi, ut desiderium & spes non affligens, fuerunt in statu innocentiae, aliter tñ q̄ in nobis: nam in nobis appetitus sensualis, in quo sunt passionēs, non totaliter subest rationi. Unde passionēs q̄q; sunt in nobis praevinentes iudicium rationis; & impedites: q̄q; verò ex iudicio rationis consequētes, prout sensualis appetitus aliquantulum obediunt. In statu vero innocentiae, inferior appetitus erat rationi totaliter subiectus. Vñ nō erant in eo passionēs animae nisi ex rationis iudicio consequētes.

AD PRIMVM ergo dicendū, q̄ caro concupiscit adversus spiritum per hoc q̄ passionēs rationi repugnant. Quod in statu innocentiae non erat.

AD SECVNDVM dicendū, q̄ corpus humanum in statu innocentiae erat impassibile quātū ad passionēs quae remouent dispositionē naturā, ut infra dicitur. Et si similiter anima fuit impassibilis quātū ad passionēs quae impediunt rationem.

AD TERTIVM dicendū, q̄ perfecta virtus moralis non totaliter tollit passionēs, sed ordinat eas. Temperati enim est concupiscere sicut oportet, & quae oportet, ut dicitur in 3. Ethic.

ARTICVLVS IIII.

Virum Adam habuisse omnes virtutes.

AD TERTIVM sic procedit. Vñ, q̄ Adam non habuit omnes virtutes. Quaedam enim virtutes ordinantur ad refranandā immoderantiam passionum, sicut per temperantiam refranatur immoderata concupiscentia, & per fortitudinē immoderatus timor. Sed immoderantia passionum non erat in statu innocentiae. Ergo nec dicta virtutes.

¶ 2. Praeterea, Quaedam virtutes sunt circa passiones respicientes malum, ut mansuetudo circa iras, & fortitudo circa timores. Sed tales passiones non erant in statu innocentiae, ut dictū ē. Ergo nec huiusmodi virtutes.

¶ 3. Praeterea, Poenitentia ē quaedam virtus respiciens peccatū prius commissū. Misericordia est etiam quaedam virtus respiciens miseriam. Sed in statu innocentiae non erat peccatū, nec miseria. Ergo neq; huiusmodi virtutes.

¶ 4. Praeterea, Perseuerantia est quaedam virtus. Sed hanc Adam non habuit, ut sequens peccatū ostendit. Ergo non habuit omnes virtutes.

¶ 5. Praeterea, Fides, quaedam virtus est. Sed haec in statu innocentiae non fuit. Importat. n. enigmatica cognitionē, quae perfectioni primi status repugnat.

SED CONTRA est, quod Aug. dicit in quadam Hom. Princeps victorum vincit Adam de luto terrae ad imaginē Dei factum, pudicitia armata, temperantia compositum, claritate splendidum.

RESPONDEO dicendū, q̄ homo in statu innocentiae deos, paga aliquantulum habuit omnes virtutes. Et hoc ex dictis patet esse verū. Dicitur enim supra, q̄ talis erat rectitudo primi status, q̄ rō erat Deo subiecta, inferioris autē vires rōni. Virtutes autē nihil aliud sunt q̄ perfectionēs quaedam, quibus rō ordinat in Deū, & inferioriores vires disponuntur secundum regulā rōnis, ut magis patebit, cū de virtutibus ageretur. Vñ rectitudo primi status exigebat ut hō aliquantulum oēs virtutes haberet.

Sed considerandū est q̄ virtutum quaedam sunt quae de sui rōne nullam imperfectionē important, ut charitas & iustitia. Et huiusmodi virtutes fuerunt in statu innocentiae simpliciter, & quātū ad habitū, & quātū ad actū. Quaedam verò sunt, quae de sui rōne imperfectionē important, vel ex parte actus, vel ex parte materiae. Et si huiusmodi imperfectione non repugnat perfectioni primi status, nihilominus huiusmodi virtutes poterant esse in primo statu, sicut fides, quae est eorum quae non vñt: & spes, quae ē corū q̄ non hñt perfectio enim primi status non se extendebat ad hoc q̄ videret Deū in praesentia, & ut hñt cū fruitione finalis beatitudinis. Vñ fides & spes esse poterant in

primo statu, & quātū ad habitū, & quātū ad actū. Si verò imperfectione quae est de rōne virtutis alicuius, repugnat perfectioni primi status, poterat huiusmodi virtus ibi esse secundum habitū, & non secundum actū, ut patet de poenitentia, quae est dolor de peccato commissō, & de misericordia, quae est dolor de miseria aliena. Perfectioni autē primi status repugnat tam dolor, q̄ culpa & miseria. Vñ huiusmodi virtutes erant in primo hōie secundum habitum, & non secundum actum. Erat enim primus hō sic dispositus, ut si peccatū praecessisset, dolor, & similiter si miseriam in alio vidisset, eam p̄ se repelleret. Sicut Philosophus dicit in 4. Ethic. q̄ verecundia quae est de turpi factō, contingit studioso solum sub conditione. Est enim sic dispositus, q̄ verecundaretur si turpe aliquid committeret.

AD PRIMVM ergo dicendū, q̄ accidit temperantiae & fortitudini, q̄ superabundantia passionū repellat, in quātū inuenit passionēs superabundantes subiecto. Sed p̄ se convenit huiusmodi virtutibus passiones moderari.

AD SECVNDVM dicendū, q̄ illae passiones ad malum ordinatae repugnant perfectioni primi status, quae habent respectū ad malum in ipso qui afficitur passione, ut timor & dolor. Sed passiones q̄ respiciunt malū in altero, non repugnant perfectioni primi status. Poterat enim homo in primo statu habere odio malitiā demonū, sicut & diligere bonitatem Dei. Vñ & virtutes quae circa tales passiones essent, possent esse in primo statu, & quātū ad habitū, & quātū ad actum. Quae verò sunt circa passiones respicientes malū eodē subiecto, si circa huiusmodi solas passiones sunt, non poterant esse in primo statu secundum actū, sed solum secundum habitū, sicut de poenitentia & misericordia dictum est. Sed sunt quaedam virtutes quae non sunt circa has passiones solū, sed etiam circa alias, sicut temperantia, quae non solum est circa tristitiam, sed etiam circa delectationes, & fortitudo, q̄ non solum est circa timorem, sed etiam circa audaciā & spem. Vñ poterat esse in primo statu actus temperantiae secundum quod est moderatio delectationū, & similiter fortitudinis secundum quod est moderatio audaciāe suae spei, non autem secundum quod moderatur tristitiam & timorem.

AD TERTIVM patet solutio ex his q̄ dicta sunt.

AD QVARTVM dicendū, q̄ perseuerantia dappiter sumitur. Vno modo prout est quaedam virtus. Et sic significat quendam habitū quo quis eligit perseuerare in bono. Et sic Adam perseuerantia habuit. Alio modo prout est circumspectio virtutis, & sic significat continuationē quendam virtutis absq; interruptione. Et hoc modo Adā perseuerantia non habuit.

AD QVINTVM patet responsio per ea quae dicta sunt.

ARTICVLVS IIII.

Virum opera primi hominis fuerint minus efficacia ad merendum, quam opera nostrā.

AD QVARTVM sic proceditur. Vñ, q̄ opera primi hominis fuerint minus efficacia ad merendum, q̄ opera nostra. Gratia enim ex Dei misericordia datur, q̄ magis indigentibus subuenit magis. Sed nos indigemus magis gratia, q̄ primus hō in statu innocentiae. Ergo copiosius in funditur nobis gratia. Quae cū sit radix meriti, opera nostra efficacia ad merendum reddunt.

¶ 2. Praeterea, Ad meritū requiritur pugna quaedam & difficultas. Dicit enim 2. ad Tim. 2. Nō coronabit, nisi q̄ lūmē certauerit. Et Philo. dicit 2. Eth. q̄ virtus est circa difficile & bonū. Sed nunc ē maior pugna & difficultas. Ergo & maior efficacia ad merendum.

¶ 3. Praeterea, Magister dicit 24. di. 2. lib. sent. q̄ hō nō meruisset tentationi resistendo. Nunc autē meretur qui tentationi resistit. Ergo efficacia sunt opera nostra ad merendum, quam in primo statu.

SED CONTRA est, quia secundum hoc homo est melioris conditionis post peccatum.

RESPONDEO dicendū, q̄ quantitas meriti ex duobus potest consistere. Vno modo ex radice charitatis & gratiae. Et talis quantitas meriti radet premio essentiali, q̄ consistit in Dei fruitione. Quae n. ex maiori charitate aliquid facit, q̄ perfectius Deo fruatur. Alio modo potest consistere meriti ex quantitate operis. Quae quae est duplex. Sabsoluta, & proportionalis. Vidua. n. quae misit duo ara minuta in gazophylacium, minus operis fecit quantitate absoluta, q̄ illi, q̄ magna munera posuerunt. Sed quantitate proportionali vidua plus fecit secundum sententiā Dñi, quia magis eius facultas superabat. Vtraq; tñ quantitas meriti radet premio accidentaliter, quod est gaudium de bono creato. Sicut dicitur dicendum, q̄ efficaciora fuerint hominis opera ad merendum in statu innocentiae, q̄ post peccatū, si attendatur quantitas meriti ex parte gratiae, quae tñ copiosior fuisset nullo obstaculo in natura humana inuenio. Sicut et, si consideret absoluta quantitas operis. Quia cum homo esset maioris virtutis, maiora opera fecisset. Sed si consideret quantitas proportionalis, maior inuenitur rō meriti post peccatū p̄ hōis imbecillitatem. Magis. n. excedit paruum opus potestatem eius qui cū difficultate operatur illud, quam opus magnū potestatem eius, qui sine difficultate operatur.

AD PRIMVM ergo dicendū, q̄ homo post peccatū ad plura indiget gratia, q̄ ante peccatū, sed non magis, q̄ homo est ante peccatū indiget gratia ad vitam aeternā consequendā, q̄ est principalis necessitas gratiae. Sed hō post peccatū super hoc indiget gratia et ad peccati remissionē, & infirmitatis sustentationē.

AD SECVNDVM dicendū, q̄ difficultas & pugna continent ad quantitates meriti secundum quantitates operis, proportionalē, ut dictū est. Et est signū propertudinis voluntatis, quae conat ad id q̄ est sibi difficile, propertudo autē voluntatis causat ex magnitudine charitatis. Potest autē contingere q̄ aliquis ita propria voluntate faciat opus aliq̄d facile, sicut alius difficile, q̄ paratus esset facere, et q̄ sibi esset difficile. Difficultas tñ actualis in quātū est personalis, habet etiam q̄ sit satisfactoria pro peccato.

AD TERTIVM dicendū, q̄ resistere tentationi, primo homini non fuisset meritorium, secundum operationem ponentū, q̄ gratiam non haberet, sicut nec modo est meritorium non habenti gratia. Sed in hoc est differentia, quia in primo statu nihil erat interius impellens ad malū, sicut modo est. Vñ magis tunc poterat homo resistere tentationi sine gratia, quam modo.

QV A E S T I O X C V I.

De Dominio, quod homini in statu innocentiae competebat, in quatuor articulos diuisa.

DEINDE considerandū est de Dño, quod competeat homini in statu innocentiae.

¶ Et circa hoc quaeruntur quatuor.

¶ Primo, utrum homo in statu innocentiae animalibus dominaretur.

¶ Secundo, utrum dominaretur omni creaturae.

¶ Tertio, utrum in statu innocentiae omnes homines fuissent aequales.

¶ Quarto, utrum homines hominibus dominarentur in illo statu.

ARTICVLVS I.

Virum Adam in statu innocentiae animalibus dominaretur.

AD PRIMVM sic proceditur. Vñ, q̄ Adā in statu innocentiae animalibus non dominabatur. Dicit. n. Aug. 9. sup. Genesim ad literā, q̄ ministerio Angelorū animalia sunt adducta ad Adam, ut eis nomina imponeret. Nō autē fuisset ibi necessarium Angelorū ministeriū, si homo per se ipsum animalibus dominabatur. Non ergo in statu innocentiae habuit dominium homo super alia animalia.

¶ 2. Praeterea, ea quae ab inuicem discordant, non

recte sub vno dominio congregantur. Sed multa animalia naturaliter ab inuicem discordant, sicut ovīs & lupus. Ergo omnia animalia sub hominis dominio non continebantur.

¶ 3. Praeterea, Micro. dicit, q̄ hō ante peccatū nō indigenti Deo animalium dñationē dedit. Praesciebat. n. hōsem adminiculo a saluti adiuuandū fore post lapsū. Ergo ad minus vsus domini super animalia non competeat homini ante peccatū.

¶ 4. Praeterea, Propriū dñi esse vñ praecipere. Sed praecipit nō recte ferre, nisi ad habentē rōnē, ergo hō nō habebat dñium super animalia irrationalia.

SED CONTRA est, q̄ dicit Gen. 1. de hōie, Praescit piscibus maris, & volatilib' caeli, & bestijs terrae.

RESPONDEO dicendū, q̄ sicut supra dictū est, inobedientia ad hōsem, eorum quae ei debet esse subiecta, subsecuta ē in poenā eius, eo q̄ ipse fuit inobediens Deo. Et ideo in statu innocentiae animalia inobediens praedicta nihil ei repugnabat, q̄ naturaliter deberet ei esse subiecta. Oīa autē animalia sunt homini naturaliter subiecta. Quae apparet ex tribus. Primò ex ipso naturae processu. Sicut. n. in generatione rerū intelligit quidā ordo, quo peccat de imperfecto ad perfectū: nā materia est p̄ se forma, & forma imperfectior p̄ perfectiorē, ita est in vsu rerū naturalium. Nā imperfectiora cedunt in vsu perfectiorū. Plantae. n. vñt in terra ad suū nutrimentū, animalia verò plantis, & hōies plantis & animalibus, vñ naturaliter homo dñat animalibus. Et p̄ hoc Philo. dicit in 1. Polit. q̄ venatio syluestriū animalium est iusta & naturalis, q̄ p̄ ea hō vendicat sibi q̄ est naturaliter suū. Sed apparet hoc ex ordine diuinae prouidentiae, quae semper inferiora p̄ superiora gubernat. Vñ cum hō sit cetera animalia, ut potest ad imaginem Dei factus, cōuenienter eius gubernationi alia animalia subduntur. Tertio apparet idē ex proprietate hōis & aliorū animalium. In alijs. n. animalibus inuenitur similitudo naturae quaedam participatio prudentiae ad aliquos particulares actus: in hōie autē vniuersalis prudentia, q̄ est rō otium agibillū. Oē autē q̄ est per participationem, subditur ei quod est per essentiam, & vniuersaliter. Unde patet q̄ naturalis est subiectio aliorū animalium ad hominē.

AD PRIMVM ergo dicendū, q̄ in subiectos multa potest facere superior potestas, quae nō potest facere inferior. Angelus autem est naturaliter superior homine. Unde aliquis effectus poterat fieri circa animalia virtute angelica, qui non poterat fieri potestate humana, scilicet quod statim omnia animalia congregarentur.

AD SECVNDVM dicendū, q̄ quidā dicunt, q̄ animalia quae nunc sunt ferocia, & occidunt alia animalia, in statu illo fuissent mansuetā nō solum circa hominē, sed etiam circa alia animalia. Sed hoc ē omnino irrationabile. Non. n. p̄ peccatū hōis, natura animalium est mutata, ut quibus nunc naturale est comedere aliorū animalium carnes, tūc vixisset de herbis, sicut leones & falcones. Nec glo. Beda dicit Gen. 1. q̄ ligna & herbae datae sunt omnibus animalibus & auiibus in cibū, sed quibusdā. Fuisse ergo naturalis discordia inter quaedam animalia. Nec tñ p̄ hoc subtraherentur dominio hōis, sicut nec nunc p̄ hoc subtrahuntur dominio Dei, cuius prouidentia hic totū disponitur. Et huiusmodi potestatis hō executor fuisset, ut etiam nunc apparet in animalibus domesticis. Ministerantur. n. falconibus domesticis per homines gallinae in cibum.

AD TERTIVM dicendū, q̄ hōies in statu innocentiae non indigebant animalibus ad necessitatem corporalem, neq; ad regumētū, q̄ nudi erāt, & nō erubescerāt nullo istate inordinatae concupiscentiae.

S 4 motu,

li. 3. Ethic. c. 11. ad fin. rom. 5.

478 2. dist. 19. ar. 3. col. & ad primū. Et in exp. lib. ad 3.

Art. p̄cc.

* Aug. in concione ad cathedram contra Iudeos, & Art. ca. 2. circa m. c. Ar. 1. huiusmodi q̄nē. 22. q. 63. Et. 2.

li. 4. Ethic. c. v. in 6. tom. 5.

In cor. u.

In corp. art.

In cor. u.

In cor. u.

479 2. dist. 29. art. 4.

li. 2. Ethic. c. 3. ad fin. non procul a principio dist. 24.

R. E.

480 2. dist. 44. q. 1. art. 3. & opul. 20. lib. 3. cap. 9. c. 14. ante medium. tom. 3.

motu, neque ad cibum, quia lignis para diti vescebantur, neque ad vehiculum, pp corporis robur; indigebant tñ eis ad experientialem cognitionem sumendam de naturis eorū. Quod signi ficatum est per hoc qd Deus ad eum animalia adduxit, vt eis nomina imponeret, que eorū naturas designant.

AD QVARTVM dicendum, qd omnia animalia habent quandam participationem prudentia & rationis fm estimationem naturalem, ex qua contingit qd graues sequuntur ducem, & apes obediunt regi. Et sic tunc oia animalia per se ipsa homini obediunt, sicut nūc qdā domestica ei obediunt.

ARTICVLVS II.

481 **AD SECVDVM** sic proceditur. Vt qd homo nō habuisset dominium super oēs alias creaturas. Angelus enim naturaliter est maioris potestatis, qd hō. Sed sicut dicit Aug. * tertio de Trinitate, materia corporalis non obediuit ad nutū et sanctis Angelis. Ergo multo minus hō in statu innocentia.

2 Præterea, In plātis nō sunt de viribus aīe nisi nutritia, & augmentatiua, & gñatiua. Hē autē nō sūnt nata obedire rōni, vt i vno & eodē hoīe apparet. Ergo cūm dñū cōpetat hōi fm rōnem, vñ qd plātis homo in statu innocentia nō dominaretur.

3 Præterea, Quicumque dñatur alicui rei, pot illa remutare. Sed homo nō potuisset mutare cursum celestiu corporū. Hoc n. soli Deī est, vt Dion. dicit in epist. * ad Policar. Ergo non dñabatur eis.

4 Sicut contra est, quod dicitur Gen. 1. de hoīe: Præst vnicuersa creatura.

RESPONDEO dicendum, qd in homine quodā modo sunt omnia. Et ideo fm modum quo dñatur his, quā id seipso sunt, fm hunc modum competit ei dñari alijs. Est autē in hoīe quatuor considerare, scilicet rōnem, secundum quam conuenit cum Angelis, vires sensitivas, secundū quā conuenit cum animalibus, vires naturales, scdm quas conuenit cum plantis; & ipsum corpus, fm quod conuenit cum rebus inanimatis. Ratio autē in hoīe habet locum dominantis, & non subiecti dño. Vnde homo angelis non dominabatur in primo statu, Et qd dicitur of creaturā, intelligitur, quā non est ad imaginem Dei. Viribus autē sensitivis, sicut ira scilicet & concupiscentia qd aequaliter obediunt rōni e, dñatur aīa imperando. Vñ in statu innocentia animalibus alijs imperando dñabatur. Viribus autē naturalibus & ipsi corpori homo dñabatur, non quidē imperando, sed vtendo. Et sic et hō in statu innocentia dñabatur plantis & rebus inanimatis nō per imperiū, vel immutationē, sed absque impedimento vtendi eorū auxilio. Et per hoc patet rñio ad obiecta.

ARTICVLVS III.

482 **AD TERTIVM** sic proceditur. Videtur, quod homines in statu innocentia fuissent aequales. Dicit enim Grego. * quod vbi non deliquimus, omnes pares sumus. Sed in statu innocentia non erat delictum. Ergo omnes erant pares.

2 Præterea, Similitudo & æqualitas est rō mutua dilectionis, fm illud. Ecclesiast. 13. Oē aīal diligit sibi simile, sic & oīs hō proximū sibi. In illo autē statu inter hoīes abundabat dilectio, qd est vinculu pacis. Ergo oēs fuissent pares in statu innocentia.

3 Præterea, Cessante causa, cessat effectus. Sed causa inguualitatis inter hoīes vñ nūc est ex parte quidē Dei, qd quosdā pro meritis premiatur, quosdā verò punit, ex parte verò naturæ, qd pp naturæ defectū quidam nascuntur debiles & orbati, quidam autē fortes & perfecti, quā in primo statu fuissent.

4 Sicut contra est, quod dicitur Roman. 13. Quæ a deo sunt, ordinata sunt. Ordo autem maxime videtur

481
Locis supra art. 1. notatis.
* li. 3. ca. 8. circa medium præcipue. l. 3.

non procul a fine epist.

485

486

482
Supra qd. 23. ar. 1. 2. Et infra. ar. 4. cor. * In sententia habetur in pastorali. par. 2. c. 6. parum à principio.

in disparitate consistere. Dicit enim August. * 19. de li. 19. c. 13. ciuitate Dei, Ordo est pariu, disparium que rerum non multa cuique loca tribuens dispositio. Ergo in primo statu, qui decētissim fuisset, disparitas inueniret.

RESPONDEO dicendum, qd necesse est dicere, aliquam disparitatem in primo statu fuisse, & quantum ad sexum, quia sine diuersitate sexus generatio non fuisset. Similiter et quantum ad ætatem. Sic enim quidam & alius nascuntur, nec illi qui miscebantur, steriles erāt. Sed & secundū aīam diuersitas fuisset, & quantum ad iustitiam, & quantum ad scientiam. Non enim ex necessitate homo operabatur, sed per liberū arbitriū. Ex quo rō habet qd homo possit magis & minus aīam applicate ad aliquid faciendum vel volendum, vel cognoscendum. Vñ quidā magis proficissent in iustitia & scientia, qd alij. Ex parte et corporis poterat esse disparitas. Non enim erat exemptum corpus humanum totaliter a legibus naturæ, quin ex exterioribus agentibus aliquod commodū aut auxilium reciperet magis & minus, cūm et cibus eorū vita sustentaretur. Et sic nihil prohibet dicere, quin secundū diuersā dispositionē aeris & diuersum situm stellarum, aliqui robustiores corpore generarentur, quā alij, & maiores & pulchriores, & melius cōplexionati, ita tñ qd in illis, qui excederentur, nullus esset defectus, siue peccati, siue circa animam, siue circa corpus.

AD PRIMUM ergo dicendum, qd Gregor. per verba illa intendit excludere disparitatem, qd est scdm differentiam iustitiæ & peccati. Ex qua contingit quod aliqui poenitentiter sunt sub alijs coercendi.

AD SECVDVM dicendum, qd æqualitas est causa qd dilectio mutua sit æqualis. Sed tñ inter inæquales pot esse maior dilectio qd inter æquales, licet nō æqualiter, vt in quo respondet. Rarē enim plus diligit filiū naturāliter, quā frater fratrem, licet filius non ita nūdē diligat patrē, sicut ab eo diligit.

AD TERTIVM dicendum, qd causa disparitatis poterat esse ex parte Dei, non quidem vt puniret quosdam, & quosdam non puniret. Sed vt quosdam plus, quosdam minus sublimaret, vt pulchritudo ordinis magis in hominibus reluceret. Et et ex parte naturæ poterat disparitas causari secundū prædictum modum absque aliquo defectu naturæ.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum homo in statu innocentia homini dominaretur.

483 **AD QVARTVM** sic proceditur. Videtur, qd homo in statu innocentia homini non dōminabatur. Dicit enim August. * 19. de ciuit. Dei, Hominē rationalem ad imaginem suam factum non voluit Deus nisi irrationalibus dominari, non hominē homini, sed hominem pecori.

2 Præterea, Illud quod est in introductum in poenam, peccati, non fuisset in statu innocentia. Sed hominem subesse homini introductum est in poenam peccati. Dicitur enim. mulieri post peccatū, Sub potestate viri eris, vt dicitur Genes. tertio, ergo in statu innocentia non erat homo homini subiectus.

3 Præterea, Subiectio libertati opponitur. Sed libertas est vñ de principis bonis, quod in statu innocentia nō defuisset, qd nihil aberat qd bona volūtas cupere possit, vt August. dicit 14. de ciuit. Dei. Ergo homo hōi in statu innocentia non dñabatur.

4 Sicut contra est, Censura hominum in statu innocentia non erat dignior quā conditio angelorum. Sed inter angelos quidam alijs dominantur. Vnde & vnus ordo dominationum vocatur. Ergo non est contra dignitatem status innocentia, quod homo homini dñaretur.

RESPONDEO dicendum, qd dñum accipitur dupliciter. Vno modo secundū quod opponitur seruituti. Et sic dñs dicitur cui al quis subditur, vt seruus. Alio

Alio modo accipitur dñum fm qd cōiter refertur ad subiectū qualitercunq. Et sic et ille, qd habet officiū gubernandi & dirigendi liberos, dñs dici pot. Prīmō ergo modo accepto dominio, in statu innocentia hō hōi nō dominaret. Sed scdō mō accepto dominio, i statu innocentia homo hōi dñari potuisset. Cuius rō est, qd seruus in hoc differt à libero, qd liber est causa sui, vt dicit in prin. * Metaph. seruus autē ordinatur ad aliū. Tunc ergo aliquis dominatur alicui vt seruo, qd cum cui dñatur, ad propriā utilitatē sui, d. dominantis refert. Et quia vniciq; est appetibile ppiū bonū, & p cōsequēs caritabile est vniciq; qd illud bonū qd debet esse suū, cedit alteri tantū, ideo talē dominū nō pot esse sine pena subiectori. Propter qd in statu innocentia nō fuisset talē dominū hominis ad hōiem. Tunc verò dominatur aliquis alteri vt libero, qd dirigit ipsum ad ppiū bonū eius, qd dirigitur vel ad bonū cōe. Et tale dominū hominis ad hominē in statu innocentia fuisset, pp duo. Prīmō, quia homo naturaliter est animal sociale. Vñ hoīes in statu innocentia socialiter vixissent. Socialis autē vita multorū esse nō posset, nisi alijs praesideret qd ad bonū cōe intenderet. Multi. n. p se intendunt ad malū, vnus verò ad vñū. Et iō Philosophus dicit in princip. Politic. Quicumq; multa ordinant ad vñū, semp inuenit vñū vt principale & dirigēs. Scdō, qd si vnus hō habuisset super alium supereminentiā scientia & iustitiæ, in cōueniens fuisset nisi hoc exquereret in utilitatē aliorū, scdm qd dicitur Petr. 4. Vnusquisq; gratiā quā accipit, in alterutrum illā administratēs. Vñ Aug. dicit 19. de Ciuit. Dei, qd iusti nō dominādī cupiditate imperā, sed officio cōsulerent, hoc naturalis ordo pscriptura. De hoīem cōdidit. Et hoc patet rñio ad obiecta, qd pcedunt de primo modo dominij.

li. 1. Meta. nō longē à princip. tom. 3.

QVAESTIO XCVII.
DE HIS que pertinent ad statum primi hominis: quantum ad indidit cōseruationem, in quatuor articulis diuisa.
DE INDIA cōsiderandū est de his, qd pertinent ad statū primi hoīs fm corpus. Et primō quantum ad cōseruationem indiuidui. Secundo, quantum ad cōseruationem speciei.
1 Circa primum queruntur quatuor.
1 Prīmō, vtrum hō in statu innocentia est immortalis.
2 Secundo, vtrum esset impassibilis.
3 Tertio, vtrum indigeret cibis.
4 Quarto, vtrum per lignum vite immortalitatem consequeretur.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum homo in statu innocentia esset immortalis.

484 **AD PRIMUM** sic proceditur. Vt, qd homo in statu innocentia non erat immortalis. Mortale enim ponitur in definitione hominis. Sed remota definitione auferitur diffinitum, ergo si homo erat, non poterat esse immortalis.

2 Præterea, Corruptibile & incorruptibile genere differunt, vt dicitur in 1. Metaph. * Sed eorū qd differunt genere, non est transmutatio in vicem. Si ergo primus homo fuit incorruptibilis, nō posset homo in statu isto esse corruptibilis.

3 Præterea, Si hō in statu innocentia fuit immortalis, aut hoc habuit p naturā, aut per gratiā. Sed nō p naturā. Quia cū natura eadē maneat fm spem, nunc quoq; esset immortalis. Sicut nec gratiā. Quia primus hō gratiā p poenitentia recuperauit, fm illud Sap. 10. Eduxit illū a delicto suo. Ergo immortalitas recuperasset. Qd patet et falsū. Non ergo hō erat immortalis in statu innocentia.

4 Præterea, Immortalitas promittitur homini in premio, secundum illud Apocalip. 21. Mors ultra non erit. Sed homo non fuit conditus in statu innocentia.

li. 19. de ciuit. Dei. c. 14. in fine tom. 5.

484
2. dist. 19. q. 2. art. 4. Et mak. q. 15. tex. 26. tom. 3.

tu pramij, sed vt pramium mereretur. Ergo homo in statu innocentia non fuit immortalis.

SED CONTRA est, quod dicitur ad Roma. 5. p peccatum intravit mors in mundum. Ergo ante peccatum homo erat immortalis.

RESPONDEO dicendum, qd aliqd pot dicitur incorruptibile tripliciter. Vno modo ex parte materia, cō. s. qd vel nō hēt materiā, sicut Angelus, vel habet materiā, qd nō est i potētia nisi ad vnā formā, sicut corpus celeste. Et hoc dicit fm naturā incorruptibile. Alio modo dicitur aliqd incorruptibile ex parte formæ, quia. s. rei corruptibili p naturā inherere aliqua dīpō, p quā totaliter d corruptionē p hibeat. Et hoc dicit incorruptibile fm gloria. Quia vt dicit Aug. in epistola * ad Dioscorum, Tā potēti nam. Est epi. 66. ra Deus fecit animā, vt ex eius beatitudine rediret aliquid in corp' plenitudo sanitatis & incorruptionis lum antevigor. Tertio modo dicitur aliqd incorruptibile ex parte cause efficiētis. Vt hoc modo hō in statu innocentia fuisset incorruptibilis & immortalis. Quia vt dicitur in lib. de Quæstio. * no, & vere. te. Hic lib. ha. (vt Aug. dicit in lib. de Quæstio. * no, & vere. te. Hic lib. ha. sta.) Deus. n. hoīem fecit, qd quandū nō peccaret, bñf to. 4. immortalitate vigeret, vt ipse sibi auctor esset aut & incipi. ad vitā, aut ad mortē. Nō. n. corp' ei erat indissolubile p aliquē immortalitatis vigorē in eo. Existens. qd. te, sed inerat aīe vis quædā supernaturaliter diuinitus data, p quam poterat corpus ab omni corruptione præseruare, quādiu ipsa Deo subiecta mansisset. Quod rōnabiliter factū est. Quia in anima rationalis excedit proportionem corporalis materia, vt supra dictum est. cōueniens fuit, vt in principio ei virtus daretur, per quam corpus cōseruare posset supra naturam corporalis materia.

AD PRIMUM ergo & SECVDVM dicendum, quod rationes illæ procedunt de incorruptibilitate & immortalitate per naturam.

AD TERTIVM dicendum, qd vis illa præseruandi corpus a corruptione non erat anima humane naturalis, sed p donum gratiæ. Et quantumvis gratiā recuperauerit ad remissionē culpæ, & meritū gloriæ, non tñ ad amissionē immortalitatis effectū. Hoc n. referuabatur Christo, per quem natura defectus in melius reparandus erat, vt infra dicitur. * 3 p. q. 1.

AD QVARTVM dicendum, qd differre immortalitatis gloriæ, qd pmittit in præmiū ab immortalitate, quæ fuit homini collata in statu innocentia.

ARTICVLVS II.

Vtrum homo in statu innocentia fuisset passibilis.

485 **AD SECVDVM** sic proceditur. Vt, qd homo in statu innocentia fuisset passibilis. Sentire enim est pati quoddam. Sed homo in statu innocentia fuisset sensibilis. Ergo fuisset passibilis.

2 Præterea, Somnus passio quædā est. Sed hō in statu innocentia dormiuisset, fm illud Gen. 2. Immisit Deus soporē in Adam, ergo fuisset passibilis.

3 Præterea, Ibidē subdit, qd tulit vnā de costis eius. Ergo fuisset passibilis et p abscissionē parti.

4 Præterea, Corpus hoīs molle fuit. Sed melle naturaliter passiuū ē à duro. Ergo si corpori primū hoīs obuiū fuisset aliquod corpus durum, ab eo passum fuisset. Et sic primus homo fuit passibilis.

SED CONTRA est, quia si fuisset passibilis, fuisset corruptibilis. Quia passio magis facta abiicit à substantia.

RESPONDEO dicendum, qd passio duplī dicitur. Vno modo ppiē. Et sic pati dicitur qd à sua naturali dīpōne remouet. Passio. n. ē effectus actiōis. In reb' autē naturalibus cōtraria agit & pati nō ad inuicē, quorū vnā remouet alterū à sua naturali dīpōne. Alio modo dicitur passio cōiter fm quacūq; mutationē, et si pertinet ad pfectionē naturæ, sicut intelligere vel sentire dicitur pati quoddā. Hoc igit scdō mō hō in statu innocentia passibilis erat, & patiebat, & si dñam animam

Est epi. 66. aliquid in corp' plenitudo sanitatis & incorruptionis lum antevigor. Tertio modo dicitur aliqd incorruptibile ex parte cause efficiētis. Vt hoc modo hō in statu innocentia fuisset incorruptibilis & immortalis. Quia vt dicitur in lib. de Quæstio. * no, & vere. te. Hic lib. ha. (vt Aug. dicit in lib. de Quæstio. * no, & vere. te. Hic lib. ha. sta.) Deus. n. hoīem fecit, qd quandū nō peccaret, bñf to. 4. immortalitate vigeret, vt ipse sibi auctor esset aut & incipi. ad vitā, aut ad mortē. Nō. n. corp' ei erat indissolubile p aliquē immortalitatis vigorē in eo. Existens. qd. te, sed inerat aīe vis quædā supernaturaliter diuinitus data, p quam poterat corpus ab omni corruptione præseruare, quādiu ipsa Deo subiecta mansisset. Quod rōnabiliter factū est. Quia in anima rationalis excedit proportionem corporalis materia, vt supra dictum est. cōueniens fuit, vt in principio ei virtus daretur, per quam corpus cōseruare posset supra naturam corporalis materia.

Q. 76. artic. 1.

3 p. q. 1. art. 2.

2. dist. 19. art. 3. Et dist. 23. q. 2. ar. 3. cor. ar. 3. cor.

animā & sū corpus. Primō autē modo dicta pas- sione erat impassibilis, & sū animā & sū corpus, sicut & immortalis. Poterat. n. passione phibere, sicut & mortē, si ab iūq; peccato perficitur. Et p hoc patet rōne ad dno p r m a. Nam sentire & dormire nō remoueat hominem a naturali dispo- sitione, sed ad bonam naturā ordinatur.

AD TERTIVM dicendū, q sicut supra dictum est, cōta illa fuit in Adā, in quā tū erat principū humani generis, sicut semē in hoīe. in quā tum est principū generationis. Sicut igit decido feminis nō est cū passione, q remoueat hoīem a naturali dispo- sitione, ita et est dicēdū de separatione illi cōte.

AD QVARTVM dicēdū, q corpus hoīs in statu innocētiae poterat pseruari, ne pateretur lesione ab aliquo duro, partim quidē p propriā rationē, p quam poterat nociua vitare, partim etiā p diuinā prouidentiam, quā scīpsū tuebatur vt nihil ei occurreret ex improuiso, a quo laderetur.

Q. 92. art. 3. ad 2. ar. 5.

486 2. di. 19. ar. 2. ad 2. & 3. & 4. col. 5. & mal. q. 5. ar. 5. ad 8. & 9. & o. pul. 3. ca. 133. 485

li. 2. de anima, tex. 34. & 49. tom. 2.

Q. 19. hī hic li. 10. 4. & inci- pit, quid sit Deus. art. 1. hu- ius quest.

ARTICVLVS III.

Virum homo in statu innocētiā indigebat cibo.

AD TERTIVM sic procedit. Vt q hoī in statu in- nocētiae nō indigebat cibo. Cibus. n. necessa- rius est hoī ad restauratiōē deperditū. Sed in cor- porē adā nulla fiebat deperditio, quia in corrupti- bile erat. Ergo non erat ei cibus necessarius.

2. Præterea, Cibus est necessarius ad nutriendū. Sed nutritio nō ē sine passione. Cū ergo corp' hoīs cēt impassibile, nō erat ei cib' necessarius, vt vñ. 3. Præterea, Cibus dicitur esse nobis necessari' ad vitę conseruationem. Sed Adam aliter vitā poterat conseruare. Quia si non peccaret, non more- retur. Ergo cibus non erat ei necessarius.

4. Præterea, Ad sumptionē cibi sequit' emissio superfluitatū, q habent quādā turpitudinem non conuenientē dignitati primi status. Ergo videtur quōd homo in primo statu cibus non videretur.

SED CONTRA est, qd dī Genesis secundo, De omni ligno quod est in paradiso, comedetis.

RESPONDEO dicēdū, q homo in statu innocē- tię habuit vitā animalē cibus indigentē. Post resur- rectionē verō habebit vitā spiritalē cibus nō indi- gentē. Ad cuius euidentia cōsiderandū est, q aia rōnalis & aia est, & spūs. Dī autē est aia sū illud qd est sibi cōe & alijs animabus, qd est vitā corpo- ri dare. Vñ dī Gen. 2. Factus est hoī in aiam viuētē, i. vitā corpori dantē. Sed spūs dī sū illud quod est ppiū sibi, & nō alijs animabus, q. f. habeat virtu- tē intellectiua immaterialē. In primo igitur statu aia rōnalis cōiebat corpori id qd cōpetit ei in quā- tū est anima. Et iō corpus illud dicebat animale, in quā tū. f. habeat vitā ab anima. Primū autē prin- cipū vitā in istis inferioribus, vt dī lib. * de Aī, est anima vegetabilis, cui' opera sunt alimēto vitę & generate, & augeri. Et iō hęc opera hoī primo statu cōpetebāt. In vltimo verō statu post resurre- ctionē aia cōmunicabit quodāmodo corpori ea, q sunt sibi ppiā, in quā tū est spūs. Immortalitatem quidē quantū ad oēs impassibilitatē verō & glo- riā & virtutē, quātū ad bonos, quorū corpora spūa lia dicent. Vñ post resurrectiōē hoīes cibus non indigebūt. Sed in statu innocētū eis indigebant.

AD PRIMVM ergo dicendū, q sicut dicit Aug. in lib. de Questio. vete. & no. testa. Qho immor- tale corpus habebat q cibo sustentabatur immortale. n. nō eget esca neq; potu. Dicitū. est. n. supra, q immortalitas primi status erat sū vim quandam supernaturālē in aia residentē, nō autē secundam aliquā dispositionē corpori inherētem. Vnde p actionē caloris aliquid de humido illius corporis poterat deperdi. Et ne totaliter cōsumeret, necesse erat per assumptionem cibi homini subueniri.

AD SECVDVM dicendū, q in nutritio ne est quedā passio & alteratio, f. ex parte alimentī, qd cōuertitur in substantiā eius quod alit. Vñ ex hoc nō pot cōcludi q corpus hoīs fuerit passibile, sed quōd cibus assumptus erat passibilis. Quamuis etiā talis passio esset ad perfectionem naturę.

AD TERTIVM dicēdū, q si hō sibi nō subue- nitet de cibo, peccaret, sicut peccauit sumēdo veri- tum cibum. Simul enim sibi preceptum fuit, vt à ligno sciētię boni & mali abstineret, & vt de om- ni alio ligno paradisi vesceretur.

AD QVARTVM dicēdū, q quā dicit q homo i statu innocētiae nō assumpisset de cibo, nisi quā- tū fuisset ei necessariū. Vñ nō fuisset sibi superflui- tatū emissio. Sed hoc irrationale vñ, q in cibo assum- pto non esset aliqua scēlentia, quę nō esset apta vt conuenteretur in hominis nutrimentū. Vnde oportebat superfluitates emitti. Tamē fuisset di- uinitus prouisum, vt nulla ex hoc indecētia esset.

ARTICVLVS IIII.

Virum homo in statu innocētiā per lignum vitę immortalitatem consecutus fuisset.

AD QVARTVM sic procedit. Vt, q lignū vitę nō Apoterat esse causa immortalitatis. Nihil. n. pot agere ultra suā speciē. Effectus. n. nō excedit cau- sam. Sed lignū vitę erat corruptibile, aliq nō pot fuisset in nutrimentū assumi, q a limētū cōuertit in substantiā nutriti, vt dictū est. Ergo lignū vitę icorruptibilitatē seu immortalitatem cōferri nō poterat.

2. Præterea, Effectus qui causantur a virtutib' plantarum & aliarum naturalium rerum, sunt na- turales. Si ergo lignum vitę immortalitatem cau- sasset, fuisset illa immortalitas naturalis.

3. Præterea, Hoc vñ redire i fabulas antiquorū, q dixerūt q dij q comedebāt de quodā cibo, facti sūt immortales. Quos irritet Philosoph. in 3. Meta.

SED CONTRA est, quod dicitur Gen. 3. Ne forte mittat manum suam, & sumat de ligno vitę, & comedat, & viuat in æternum.

4. Præterea, Aug. in lib. de quāst. vete. & no. te- stamē. dicit, Gust' arboris vitę corruptionē corpo- ris inhibebat. Deniq; & post peccatū potuit i solu- bilis manere, si pmissū eēt illi edē de arbor vitę.

RESPONDEO dicēdū, q lignū vitę quodāmodo immortalitatem cauabat, non autē simplr. Ad cuius euidentia cōsiderandū est, q duo remedia ad cōserua- tionē vitę habebat hō in primo statu cōtra duos defectus. Primus. n. defect' est deperditio humidi p actionē caloris naturalis, q est aia in sūm. Et cōtra hūc defectū subueniebat hoī p esum aliorū ligao- rū paradisi, sicut & nūc subuenitur nobis p cibos quos sumimus. Sed s' aut defectus est, q a, vt Philo- sophus dicit * 1. de generatione, illud qd generat ex aliquo extraneo, ad iūctū ei qd p r'erat humido pexistēt, imminuit virtutē actiua speciē, sicut a- qua ad iūctā vino, primō qdē cōuertit in saporem vni, sed sū qd magis & mai' addit, diminuit vir- tē fortitudinē. Et tādē vinū fit aquosū. Sic igit vi- dem' q in principio virtus actiua speciē est ad eō fortis, q pot cōuertere de alimēto nō solū qd suffi- cit ad restauratiōē deperditū, sed et qd sufficit ad augmētū. Postmodū verō qd aggenerat, nō sufficit ad augmētū, sed solū ad restauratiōē deperditū. Tādē verō in statu senectutis, nec ad hoc sufficit. Vñ sequit' decremētū, & finaliter dissolutio corpis e. Et cōtra hūc defectū subueniebat hoī p lignū vi- tē. Habebat. n. virtutē fortitudinē virtutē speciē cō- tra debilitatē pueniētē ex admixtione extranei. Vñ Aug. dicit in 14. de ciui. Dei, q cib' ad erat hoī ne esuriret, potus ne sitiret, & lignū vitę ne senect' eū dissolueret. Et i lib. de qst. vete. & no. test. dicit, q vitę arbor medicinæ modo corruptionē homi- num

487 2. dist. 92. ar. 5. ad 5. & 6. Et 3. di. 16. q. 4. ar. 3. ad 5. & mal. q. 5. ar. 5. ad 8. & 9. art. 1. p. 2. ad 2.

lib. 3. Me- ta. tex. 15. tom. 3.

Q. 19. cir- ca mediū hī hic lib. 10. 4. & inci- pit. Quid sit Deus.

li. 1. text. 34. & 39.

383 * li. 14. de ciuit. Dei, c. 26. circa princip. tom. 5. Q. 19. in li. 10. 4. hī hic lib. & scip. Quid sit Deus.

num prohibebat. Non si simpliciter immortalita- tem cauabat, quia neque virtus, quæ inerat aq; ad conseruandū corpus, cauabatur ex ligno vitę. Neq; ē poterat immortalitatis dispositionē corpori p r'are. vt nūquā dissolui posset. Qd ex hoc patet. q a virtus cuiuslibet corporis est finita. Vñ nō poterat virtus ligni vitę ad hoc se extendere, vt daret corpo- ri virtutē durandi tpe infinito, sed vsq; ad determi- natū tps. Manifestū est eam, q quanto aliqua vir- tus est maior, tanto imptit durabiliorē effectū. Vñ cū virtus ligni vitę esset finita, semel sumptum p r'auerat ad corruptionē vsq; ad determinatum tēpus; quo finito, vel hō translatu fuisset ad spūa- lē vitā, vel indiguisset iterū sumere de ligno vitę. Et per hoc patet rōne ad obiecta. Nā primā rōne cōcludit' q nō cauabat incorruptibilitatē simplr. Aliæ verō cōcludit' q cābat incorruptibilitatē im- pediendo corruptionem sū modum prædictū. *

In corp. art.

QVAESTIO XCVIII.

De pertinentibus ad conseruationem speciē. in duos articulos diuisa.

DEINDE considerandū est de his quæ pertinet ad conseruationē speciē. Et primō de ipsa ge- neratione. Secundo de conditione prolis genitæ.

1. Circa primum quaruntur duo.

1. Primo, virum in statu innocētiæ fuisset gñatio.

2. Secundo, virum fuisset generatio per coitum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Virum in statu innocētiā fuisset generatio per coitum.

AD PRIMVM sic proceditur. Vt, q in statu inno- centiæ non fuisset generatio. Generationi em̄ corruptio est contrario, vt dicitur in 5. Phys. Con- traria autem sunt circa idem. In statu autē innocē- tiæ non fuisset corruptio. Ergo neq; generatio.

2. Præterea, Generatio ordinatur ad hoc q con- seruetur in speciē, quod sū indiuiduum conseruari non potest. Vnde & in illis indiuiduis quæ in p- petuum durat, generatio non inuenitur. Sed in sta- tu innocētū hō in perpetuū abiq; morte viuisset. Ergo in statu innocētiæ generatio non fuisset.

3. Præterea, Per generationem homines mul- tiplicant' sed multiplicationē dñis necesse est fieri pos- sessionū diuisionē ad euitandam confusionē dñi. Ergo cū hō sit institutus dñs aialū, facta multi- plicatione humani generis per generationē, secu- ta fuisset diuisio dñi. Qd vñ esse cōtrariū iuri natu- rali. sū quod omnia sunt communia, vt Isidor. * di- cit. Non ergo fuisset generatio in statu innocētiæ.

SED CONTRA est, quod dicitur Gen. 1. Crescite, & multiplicamini, & replete terram. Hmōi autem multiplicatio abiq; noua generatione fieri non pot- uisset, cū duo tātum fuerint p r'initū instituti. Ergo in primo sta u generatio fuisset.

RESPONDEO dicendū, q in statu innocētiæ fuisset generatio ad multiplicationē humani gñis, alio p r' peccatū hominis fuisset. valde necessariū, ex quo tū bonū consecutum est. Est ergo conside- randum q hō sū suam naturam est constitutus quasi medium quoddā inter creaturas corruptibiles, & incorruptibiles. Nā anima ei' est naturaliter incorruptibilis, e corpus verō naturaliter corrupti- bile. Est aut considerandum q alio modo intētio naturæ fertur ad corruptibiles, & incorruptibiles creaturas. Id autē per se vñ esse de intentione natu- ræ, quod est semp & perpetuū. Qd aut est solū sū aliquod tēpus, non vñ esse principaliter de intētio- ne naturæ, sed quasi a l' aliud ordinatū, alioquin eo corruptio, naturæ in tētio cassaretur. Quia igitur in rebus corruptibilibus nihil est perpetuū & semper manens nisi speciē, bonū speciē est de principali intentione naturæ, ad cuius conseruationē natu- ralis generatio ordinatur. Substantiæ verō incor-

367 484 383 * li. 14. de ciuit. Dei, c. 26. circa princip. tom. 5. Q. 19. in li. 10. 4. hī hic lib. & scip. Quid sit Deus.

ruptibiles manent semp non solum sū speciē, sed et sū indiuidua, & ideo et ipsa indiuidua sunt de principali intentione naturæ. Sic igitur homini ex parte corporis, qd corruptibile est sū naturam sū, competit generatio. Ex parte verō aīz, quæ incorru- ptibilis est, competit ei q multitudo indiuiduorū sit per se intenta a natura, vel potius a natura au- ctore, qui solus ē humanarū aīarū creator. Et iō ad multiplicationē humani generis generationem in humano genere statuit, etiā in statu innocētiæ.

AD PRIMVM ergo dicendū, q corpus hominis in statu innocētiæ quantū erat de se, corruptibil' le erat, sed potuit p r' seruari a corruptione p aiam. Et ideo non fuit homini subtrahenda generatio, quæ debetur corruptibilibus rebus.

AD SECVDVM dicēdū, q generatio in statu innocētiæ, et si nō fuisset pp conseruationē spēi, fuisset tamen pp multiplicationem indiuiduorū.

AD TERTIVM dicendū, q in statu isto multipli- catis dominis, necesse est fieri diuisionē possessionū, quia cōitas possessionis est occasio discordiæ, vt Philosophus dicit in * 2. Polit. Sed in statu innocē- tiæ fuissent voluntates hominū sic ordinate, q ab lib. 2. Polī. que omni periculo discordiæ cōiter vñ fuissent, sū ca. 3. ante quod vnicuique eorum competeret rebus, quæ eo- rum dominio sublebanatur, cū hoc etiā modo tom. 5. apud multos bonos viros obseruetur.

ARTICVLVS II.

Virum in statu innocētiā fuisset generatio per coitum.

AD SECVDVM sic proceditur. Vt, q in statu innocētiæ non fuisset generatio per coitum. Quia, vt Dam. * dicit. Primus homo era i paradiso terresti, sicut angelus quidā. Sed in futuro resur- rectionis statu, qd erunt homines Angelis similes, neq; nubēt, neque nubentur, vt dī Matth. 22. Ergo neque in paradiso fuisset generatio per coitum.

2. Præterea, Primi homines in præta ætate con- ditū fuerūt. Si igitur in eis ante peccatū generatio fuisset per coitum, fuissent etiā in paradiso car- nali ter cōiūcti. Qd patet esse falsum, sū scripturā.

3. Præterea, In cōiunctione carnali maxime effi- citur hō similis bestiis, pp vehemētiā delectati- nis. vñ et continentia laudatur, p q hoīes ab hmōi delectationibus abstinent. Sed bestis homo cōpa- ratur pp peccatum, sū illud Psal. 48. Homo cum in honore esset, nō intellexit, cōparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. Ergo ante pētū nō fuisset maris & femina carnalis cōiūctio.

4. Præterea, In statu innocētiæ nulla fuisset corruptio. Sed p coitum corrūpitur integritas virgī- nalis. Ergo coitus in statu innocētiæ non fuisset.

SED CONTRA est, q Deus ante peccatū masculū & foeminam fecit, vt dī Gen. 1. & 2. Nihil autē est frustra in operibus Dei. Ergo etiam si hō nō peccas- set, fuisset coitus, ad quē dīstinctio sexū ordinat'.

5. Præterea, Gen. 2. dī. Mulier est facta in adiuto- rium viri. Sed nō ad aliud nisi ad generationē, quæ fit per coitū, quia ad quodlibet aliud opus cōueniē- tius adiuuari posset vir per virū q p foeminā. Ergo in statu innocētiæ fuisset generatio per coitum.

RESPONDEO dicēdū, q quidā antiquorū docto- rum considerantes concupiscentiæ fecditatē quæ inuenitur in coitu in isto statu, posuerunt q in sta- tu innocētiæ non fuisset generatio per coitum. Vñ Greg. * Nice. dicit in lib. quē fecit de hoīe, q in pa- radiso aliter fuisset multiplicatū genus humanū, si mīl. 18. in cui' multiplicati sunt angeli abiq; cōcubitu p opa- tionē diuina virtutis. Et dicit q De' ante peccatū fecit masculū, & femina, respiciēs ad modū gñatio- nis, qui futurus erat post peccatū, cui' Deus p ficius erat. Sed hoc nō dī rōnabiliter. Ea em̄ q sunt natu- ralia homini, neq; subtrahuntur, neq; dan tur hoī

489 2. dist. 20. q. 1. art. 2. * Dam. li. 2. orto. fid. cap. 11. Et lib. 4. c. 25.

* lib. 8. de prouiden. ca. 3. & in lib. de ho- mine, c. 18 Chryf. ho- 4. de orth. Damaf. li. 4. de orth. cap. 25. Euthim. Psal. 99.

per peccatū. Manifestū est autē qd homini secundum animalē vitam, quā ē ante peccatū habebat, ut supra dictum est, naturale est generare per coitum...

lib. 14. ca. 26. ante medium. 10. 5.

lib. 9. c. 4. in initio. tom. 3.

In Iudica in fi. corp. ar. istius.

lib. 14. c. 6. parum ante medium. tom. 5.

AD PRIMVM dicēdū, qd hō in paradiso fuisse sicut angelus p spirituale mētē, cum tñ hōi vi nā animalē quantum ad corpus. Sed post resurrectionē erit hō similis angelo spūalis effectus & sū animam, & secundum corpus. Vnde nō est similis rō. AD SECUNDVM dicēdū, qd prius est impet. Gen. ad literam. Ideo primi parentes in paradiso nō coierant, quia formata muliere post modicū pp peccatū de paradiso eieci sunt. Vel quia expectabatur diuina auctoritas ad determinatū tempus cōmixtionis, a qua acceptū vnuerfale mandatū. AD TERTIVM dicēdū, qd bestia carent rōne. Vñ hō hō in coitu bestialis efficiunt, qd delectationē coitus & feruorē cōcupiscentiā rōne moderari non potest. Sed in statu innocentia nihil hōi fuisse, quod rōne non moderaretur, non quia esset minor delectatio sū sensum, vt quidam dicūt (fuisse enim tanto maior delectatio sensibilis, quāto esset purior natura, & corpus magis sensibile) sed quia vis concupiscentialis nō ita inordinatē se exulisset sup hōi delectatione regulata per rōnem. Ad quā nō pertinet vt sit minor delectatio in sensu, sed vt vis concupiscentialis nō immoderate delectationē inhaereat. Et dico immoderate, pp mensurā rationis. Si autē sobrius in cibo moderate assumpto nō minor delectationē q̄ gustosus, sed minus eius cōcupiscentialis sup hōi delectatione regerit. Et hoc sonat verba Aug. q̄ quā ad statu innocentia nō excludunt magnitudinē delectationis, sed ardorē libidinis, & inquietudinē ai. Et iō cōtinētia in statu innocentia nō fuisse laudabilis, q̄ in ipso laudat, nō pp defectū fecūditatis, sed pp remotionē ordinatē libidinis. Tūc at fuisse fecūditas absq; libidine. AD QVARTVM dicēdū, qd sicut Aug. dicit * 14. de Ciui. Dei, in illo statu nulla corruptione in tegetitate in funderet gremio maritus vxoris. Ita. n. potuit vtero cōiugis salua integritatis femine genitalis virile semē immitti, sicut nūc pot eadē integritate salua ex vtero virginis fluxus mēstrui cruoris emitti. Vt. n. ad paritēdū nō doloris gemit⁹, sed nālis ī puls⁹ feminea viscera relaxaret, sic ad cōcipiēdū nō libidinis appetit⁹, sed volūtari⁹ vs⁹ nām vtrāq; cōiungeret.

QVAESTIO XCIX.

DE CONDITIOE PROLIS GENERANDE QUO AD CORPUS IN DUOS ARTICULOS DIUISA. DEINDE cōsiderādū est de cōdōne plis gñandē. Et primū, quātū ad corpus. Secūdo, quātū ad iustitiam. Tertio, quātū ad scientiam. Circa principium queruntur duo. Primo, vtrū in statu innocentia pueri mox geniti habuissent perfectam virtutem corpoream.

Secūdo, vtrū oēs fuissent nati in sexu masculino.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum pueri in statu innocentia mox nati virtutem perfectam habuissent ad motum membrorum.

AD PRIMVM sic proceditur. Vñ, qd pueri in statu innocentia mox nati virtutem perfectā habuissent ad motum membrorū. Dicit enim Aug. in li. de bap. paruu. qd infirmitati mētis congruit hōi in firmitas corporis, quā scilicet in pueris apparet. Sed i statu innocentia nulla fuisset infirmitas mētis. Ergo neq; talis infirmitas corporis fuisset paruu. Præterea, quædā aīalia statim cū nascunt, habent virtutē sufficientē ad usū membrorū. Sed hō ē nō bilior aliis aīalib⁹. ergo multo magis est naturale hōi q̄ statim natus virtutē ad usum membrorū. Et ita videtur esse pena ex peccato consequens.

Præterea, nō posse consequi delectabile propositū afflictionē iudici. Sed si pueri nō habuissent virtutē ad mouendū mēbra, frequenter accidisset, qd non possent consequi aliquod delectabile eis. propositum. Ergo fuisset in eis afflictio, quæ nō poterat esse ante peccatum. Non ergo in statu innocentia detuisset pueris virtus ad mouendum membra.

Præterea, defectus senectutis vñ correspondere defectui pueritię. Sed in statu innocentia nō fuisset defectus senectutis. Ergo neq; et defectus pueritię.

SED CONTRA est, qd oēs generatū prius est imperfectū q̄ perfectiatur, sed pueri in statu innocentia fuissent per generationē producti. Ergo a principio imperfecti fuissent, & quantitate & virtute corporis.

RESPONDEO dicēdū, qd ea, quæ sunt supra naturam, sola fide tenemus. Quæ autē credimus, auctoritati debemus. Vnde in oibus asserendis sequi dēmus naturā rerum, præter ea, quæ auctoritate diuina tradunt, q̄ sunt supra naturā. Manifestū est autē, naturale hoc esse, vt potē & principiis humanę naturæ cōpetens, qd pueri mox nati nō habeat sufficientē virtutē ad mouendū mēbra. Quia hō naturaliter hēt celestrib⁹ maius in quātitate sū proportionē sui corporis, q̄ cetera animalia. Vñ naturale est qd pp maximā humiditatē cerebri i pueris, nerui q̄ sunt in ista motus, nō sunt idonei ad mouendū mēbra. Ex alia verō parte nulli catholico dubiū est, qd diuina virtute fieri possit, vt pueri mox nati perfectā virtutē habeant ad motū membrorū. Constat autē p auctoritate scripturæ qd Deus fecit hominē rectū. Et hęc rectitudo cōstitit, vt Aug. dicit, in pfecta subiectione corporis ad animā. Sicut ergo in primo statu nō poterat esse in mēbris hōis aliqd qd repugnaret ordinatæ hominis voluntati, ita mēbra hōis deficere nō poterant humanæ voluntati. Volūtas autē hōis ordinata est, quæ tēdit in actus sibi cōuenientes. Non sunt autē iidem actus cōuenientes hominī sū quilibet ætatem. Dicendū est ergo, qd pueri mox nati nō habuissent sufficientem virtutē ad mouendū mēbra ad quoslibet actus, sed ad actus pueritię conuenientes, puta ad sugendū vbera & ad alia hōi.

AD PRIMVM ergo dicēdū, qd Aug. loquitur de ista infirmitate quæ nūc in pueris apparet, et quātū ad actus eorum pueritię conuenientes, vt patet per ea quæ præmittit, qd iuxta se iacentibus mammis magis possunt esurientes flere, quā sugere. AD SECUNDVM dicēdū, qd hoc qd quedam animalia statim nata habent vsum membrorū, non est ex eorū nobilitate, cū quædā animalia perfectiora hoc nō habeant, sed hoc eis cōtingit ex licitate cerebri, & quia actus proprii talium animalium sunt imperfecti, ad quos etiam parua virtus sufficere pot.

AD TERTIVM patet solutio p ea quæ dicta sūt i corpore. Vt potest dici, qd nihil appetiunt nisi ordinata volūtate cōuenienter res sū statim suum.

AD QVARTVM dicendū, qd homo in statu innocentia.

490

2. di. 20. q. 2. ar. 1. Et veri. q. 12. ar. 7. ad 4. * lib. 1. de peccatorū meri. & remissio. ca. 38. ad fin. tom. 7.

a 574

Habetur i sen. in lib. de nam. & gra. ca. 15. Et de corr. & gra. ca. 11. tom. 7.

Aug. loco citato in arg. 1.

nocētia generatus fuisset, sed nō fuisset corrupt⁹. Et ideo in statu illo potuissent esse aliqui defectus pueriles, quī consequunt generationē, nō autem defectus seniles, qui ordinantur ad corruptionē.

ARTICVLVS II.

Vtrum in primo statu femina nate fuisset.

AD SECUNDVM sic proceditur. Vñ, qd in primo statu femina nate nō fuisset. Dicit. n. Philosoph. in lib. 2. de Generat. animalium, qd femina est mas occasionatus, quasi præter intentionē nature pueniens. Sed i statu illo nihil euenisset in natura lei hōis gñatione. Ergo femina nate nō fuisset.

Præterea, Omne generas generat sibi simile, nisi impediatur, vel pp defectū virtutis, vel pp indispositionē materię, sicut paruus ignis nō pot cōburnere ligna viridia. In gñatione autē vis actiua est in mare. Cūm igit in statu innocentia null⁹ fuisset defectus virtutis ex parte maris, nec indispō materię ex parte femina, vñ qd seper masculi nati fuisset.

Præterea, in statu innocentia generatio ad multiplicationē hoīum ordinabatur. Sed sufficienter homines multiplicari potuissent per primū hominem & per primam feminam, ex quo in perpetuum victuri erant. Ergo non fuisset necessarium quod in statu innocentia femina nascerentur.

SED CONTRA est, qd sic natura peccasset in generatōe, sicut ē Deus instituit. Sed Deus instituit marē & femina i nā humana, vt dī Gen. 1. & 2. Ergo et in statu illo fuissent mares & femina gñati.

RESPONDEO dicēdū, qd nihil eorū q̄ ad complementū humanæ naturæ pertinet, in statu innocentia defuisse. Sicut autē ad perfectionē vnuerfali ptinent diuersi gradus rerū, ita etiā diuersitas sex⁹ est ad perfectionē humanæ naturæ. Et iō in statu innocentia vterq; sexus p gñationē pductus fuisset.

AD PRIMVM ergo dicēdū, quod femina defuit occasio us, quia est præter intentionem naturæ particularis, non autem præter intentionem naturæ vnuerfalis, vt supra dictum est.

AD SECUNDVM dicēdū, qd generatio femina nō solū cōtingit ex defectu virtutis actiue vel indispositione materię, vt obiectio tūgit, sed quōque qd ex aliquo accidit extrinseco, sicut Philosoph⁹ dicit in lib. de Aīalibus, qd vter septentrionalis coadiuuat ad gñationē masculinā, australis verō ad gñationē femininā. q̄ hęc est ex conceptione animæ ad quā de facili immutat corpus. Et præcipue in statu in nocētia hoc esse poterat, qd corpus magis erat animæ subiectum, vt i. secundū voluntatem generantis distingueretur sexus in prole.

AD TERTIVM dicēdū, qd proles fuisset genita viuens vita animali. Ad quā sicut pertinet alimētio vti, sic etiā generare. Vnde cōueniebat qd oēs generaret, & nō solū primi parētes. Ad quod cōsequens vñ qd tot fuisset generatæ femina, quot & mares.

QVAESTIO C.

De Conditione prolis generanda quantum ad iustitiam, in duos articulos diuisa.

DEINDE cōsiderandū est de conditione prolis generandæ quantum ad iustitiam.

Primo, vtrū homines fuissent nati cū iustitia. Secūdo, vtrū nascerentur in iustitia cōfirmati.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum homines fuissent nati cum iustitia.

AD PRIMVM sic proceditur. Videt, quod homines non fuissent cum iustitia nati. Dicit enim Hugo de S. Victor, quod primus homo ante peccatum generaret quidem filios sine peccato: sed non paternæ iustitiæ heredes.

Præterea, iustitia est per gratiam, vt Apostolus dicit ad Rom. 5. Sed gratia non transfunditur,

quia sic esset naturalis: sed a solo Deo infunditur. Ergo pueri cum iustitia nati non fuissent.

Præterea, iustitia in anima est. Sed anima non est ex traduce. Ergo nec iustitia traducta fuisset a parentibus in filios.

SED CONTRA est, quod Anselm. dicit in libro de conceptu Virg. quod simul cum rationalem haberet animam, iusti essent, quos generaret homo, si non peccaret.

RESPONDEO dicēdū, qd naturaliter homo generat sibi simile sū spēm. Vnde quæcūq; accidētia cōsequunt naturā speciei, in his necesse est qd filij parentibus similes, nisi sit error in operatione naturæ, q̄ in statu innocentia nō fuisset. In accidentibus autē individualibus nō est necesse, qd filij parentibus similes. Iustitia autē originalis, in qua primus homo cōditus fuit, fuit accidēs naturæ speciei, nō quasi ex principiis speciei causatū, sed tāū sicut quoddā donū diuinitus datū toti naturæ. Et hoc apparet: quia opposita sunt vni⁹ generis. Peccatū autē originale, qd opponit illi iustitiæ, dī esse peccatū naturæ. Vñ traducit a parente in posteros. Et pp hoc etiā filij parentibus assimilati fuissent quantum ad originalem iustitiam.

AD PRIMVM ergo dicēdū, quod verbū Hugo, est intelligendum non quantum ad habitum iustitiæ, sed quantum ad executionem ad actus.

AD SECUNDVM dicēdū, qd quidā dicūt qd pueri nō fuissent nati cū iustitia gratuita, q̄ est merendi principiu: sed cū iustitia originali. Sed cū radix originalis iustitiæ, in cuius rectitudine factus est homo, cōsistat in subiectione superna naturali rōnis ad Deū, q̄ est p gratiā gratū faciētē. vt supra dictū est, necesse est dicere qd si pueri nati fuissent in originali iustitia, qd etiā nati fuissent cū gratia: sicut & de primo hōie supra diximus, * qd fuit cum grā cōditus. Nō tñ fuisset pp hoc grā naturalis: quia nō fuisset transfusa p virtutē feminis: sed fuisset collata hominī statim cūm habuisset animā rōnalē, sicut etiā statim cūm corpus est dispositū, infunditur a Deo anima rationalis: quæ tamen nō est ex traduce. Vnde patet solutio ad TERTIVM.

ca. 10. post medium illius.

Q. 95. ar. 1. Q. 95. ar. 1.

493

Vtrum pueri in statu innocentia nati fuissent in iustitia cōfirmati.

AD SECUNDVM sic proceditur. Vñ, qd pueri in statu innocentia nati fuissent in iustitia cōfirmati. Dicit. n. Grego. 4. moralium, sup illud Iob, Somno meo requiescerem. Si parentē primū nulla puredo peccati corrūperet, nequaquā ex se filios gehennæ generaret, sed hi qui nunc per Redēptorem saluandi sunt, soli ab illo electi nascerentur. Ergo nascerentur omnes in iustitia cōfirmati.

Præterea, Anselm. dicit in libro, Cur Deus homo, quod si primi parentes sic vixissent, vt tentati non peccassent: ita confirmarentur cum omni propagine sua, vt vltra peccare nō possent. Ergo pueri nascerentur in iustitia cōfirmati.

Præterea, Bonū est potentius q̄ malum. Sed propter peccatū primū hominis cōsecuta est necessitas peccandi in his, qui nascuntur ex eo. Ergo si primus homo in iustitia persistisset, deriuaret ad posteros necessitas obseruandi iustitiam.

Præterea, Angelus adherēs Deo alijs peccatibus, statim est in iustitia cōfirmatus, vt vltim⁹ peccare nō posset. Ergo sicut & hō si tētatōi resistisset, cōfirmat⁹ fuisset. Sū qualis ipse fuit, tales alios gñat. Ergo & ei⁹ filij cōfirmati in iustitia nascerentur.

SED CONTRA est, qd Aug. dicit * 14. de ciuit. Dei, Tunc scilicet vnuerfa esset humana societas, si nec illi, s. primi parētes, malū in posteros traicerēt: nec quicquā ex stirpe eorū iniquitatē cōmitteret, quæ dā nationē reciperet. Ex quo dat intelligi quod

lib. 14. de ciui. Dei, c. 10. a medio illius.

petiam si primi homines non peccasset, aliqui ex eorum stirpe potuissent iniquitate committere. Non ergo nascerentur in iustitia confirmati.

RESPONDEO dicendum, quod non est possibile quod pueri in statu innocentiae nascerentur in iustitia confirmati. Manifestum est, quod pueri in sua natiuitate non habuissent plus perfectionis quam eorum parentes in statu innocentiae nascerentur in iustitia confirmati, non fuissent confirmati in iustitia. Ex hoc enim, creatura rationalis in iustitia confirmatur, quod efficiat beata per aperta Dei uisionem. Cui uisio non potest non inhærere, cum ipse sit ipsa essentia bonitatis, a qua nullus potest auerti, cum nihil desideret et ametur, nisi sub ratione boni. Et hoc dico secundum legem communem. Quia ex aliquo privilegio speciali fecus accideret potest, sicut creditur de uirgine marie Dei. Quam cito autem Adam ad illam beatitudinem peruenisset, quod Deum per essentiam uideret, efficiet spiritualis et mente et corpore, et a falsis uita cessaret. in qua sola generatio uisus fuisset. Vnde manifestum est quod paruuli non nascerentur in iustitia confirmati.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod si Adam non peccasset, non generaret ex se filios gehennae: ita scilicet ab ipso peccatum contraheret, quod est causa gehennae. Possent tamen filii gehennae per liberum arbitrium peccando. Vel si filii gehennae non fierent per peccatum, hoc non esset per hoc quia essent in iustitia confirmati, sed propter diuinam prouidentiam, per quam a peccato conseruarentur immunes.

AD SECUNDUM dicendum, quod Anselmus hoc non dicit afferendo, sed opinando. Quod patet ex ipso modo loquendi, cum dicit, uel quod si uixissent, &c.

AD TERTIUM dicendum, quod ratio ista non est efficax: quoniam per eam Anselmus motus fuisse uideatur, ut ex eius uerbis apparet. Non enim sic per peccatum primi parentis eius posterius necessitate peccandi incurunt, ut ad iustitiam redire non possint. Quod est tantum in damnatis. Vnde nec ita necessitate non peccandi transmississet ad posterius, quod omnino peccare non possent. Quod est tantum in beatis.

AD QUINTUM dicendum, quod non est simile de homine et angelo. Nam homo habet liberum arbitrium ueribile, et ante electionem et post: non autem angelus, sicut supra dictum est, cum de angelis ageretur.

QVAESTIO CI.

De Conditione prolis generandae quantum ad scientiam, in duos articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de conditione prolis generandae quantum ad scientiam.

Et circa hoc quaeruntur duo.

Primo, utrum pueri nascerentur in scientia perfecti. Secundo, utrum statim post natiuitatem habuissent perfectum usum rationis.

ARTICVLVS PRIMVS.

Utrum in statu innocentiae pueri nati fuissent in scientia perfecti.

AD PRIMUM sic proceditur. Vbi, quod in statu innocentiae pueri nati fuissent in scientia perfecti. Qualis enim fuit Adae, tales filios generasset. Sed Adae fuit in scientia perfectus, ut supra dictum est. Ergo filii nascerentur ab eo in scientia perfecti.

2. Praeterea, Ignorantia ex peccato causatur, ut Beada dicit. Sed ignorantia est priuatio scientiae. Ergo ante peccatum pueri nati omnem scientiam habuissent. 3. Praeterea, pueri nati iustitiam habuissent. Sed ad iustitiam requiritur scientia, quae dicitur in agendis. Ergo scientiam habuissent.

SED CONTRA est, quod anima nostra per naturam est sicut tabula rasa, in qua nihil est scriptum: ut dicitur in tertio de anima, sed eadem anime naturae est modus, quae tunc fuisset. Ergo animae puerorum in principio scientia caruissent.

RESPONDEO dicendum, quod sicut supra dictum

est de his, quae sunt supra naturam, soli auctoritate creditur. Vnde ubi auctoritas deficit, sequi debemus naturam conditionem. Est autem naturale homini ut scientiam per sensum acquirat, sicut supra dictum est. Et ideo anima uenit corpori, quae indiget eo ad suam propriam operationem. Quod non esset, si statim a principio scientiam haberet non acquisitam per sensum virtutes. Et ideo dicendum est, quod pueri in statu innocentiae non nascerentur perfecti in scientia, sed ea in processu temporis abstergebat, difficultate acquisiuissent inueniendo uel addiscendo.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod esse perfectum in scientia, fuit in diuina accidentis primi parentis: in quantum scilicet ipse instituebatur, ut pater et instructor totius humani generis. Et ideo quantum ad hoc non generabat filios similes sibi, sed solum quantum ad accidentia naturalia, uel gratuita totius naturae.

AD SECUNDUM dicendum, quod ignorantia est priuatio scientiae, quae debet haberi pro tempore illi. Quod in pueris natis non fuisset. Habuissent enim scientiam quae eis competebat secundum tempus illud. Vnde ignorantia in eis non fuisset, sed ne scientia respectu aliquorum. Quam etiam Dionysius ponit in angelis sanctis in septimo coelestis hierarchiae.

AD TERTIUM dicendum, quod pueri habuissent sufficientem scientiam ad dirigendum eos in operibus iustitiae in quibus homines diriguntur, et uenerunt principia iuris, quam multo plenius tunc habuissent, quam nunc naturaliter habent. Et similiter aliorum uenerunt principiorum.

ARTICVLVS II.

Utrum pueri nati habuissent perfectum usum rationis.

DEINDE sic proceditur. Vbi, quod pueri in statu innocentiae mox nati habuissent perfectum usum rationis. Non enim pueri perfectum usum rationis non habent: pro hoc quod anima per corpus aggrauatur. Hoc autem tunc non erat: quia, ut dicitur Sapientia 9. Corpus quod corrumpitur, aggrauat animam. Ergo ante peccatum, et corruptionem a peccato subsecutam, pueri mox nati perfectum usum rationis habuissent.

2. Praeterea, Quaedam alia aialia mox nata habent naturalis industria usum, sicut agnus statim fugit lupum. Multo ergo magis homines in statu innocentiae mox nati habuissent usum perfectum rationis.

SED CONTRA est, quod natura peccidit ab imperfecto ad perfectum in oibus generatis. Ergo pueri non statim a principio habuissent perfectum usum rationis.

RESPONDEO dicendum, quod sicut ex supradictis patet, usus rationis dependet quodammodo ex usu uiribus sensu uari. Vnde ligato sensu et impeditis inferioribus uiribus sensu uari, homo perfectum usum rationis non habet: ut patet in dormientibus et phreneticis. Vires autem sensu uari sunt uirtutes quaedam corporali organorum. Et ideo impeditis eorum organo, necesse est quod eorum actus impediatur: et per consequens rationis usus. In pueris autem est impedimentum harum uirium per nimiam humiditatem cerebri. Et ideo in eis non est perfectus usus rationis, sicut nec aliorum membrorum: et ideo pueri in statu innocentiae non habuissent perfectum usum rationis, sicut habituri erant in perfecta aetate. Habuissent tamen perfectiorem quam nunc, quantum ad ea quae ad eos pertinebant, quantum ad statum illum, sicut et de usu membrorum superius est dictum.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod aggrauatio accidit ex corruptione corporis in hoc quod usus rationis impeditur quantum ad ea quae pertinent ad hominem secundum quancunque aetatem.

AD SECUNDUM dicendum, quod etiam alia aialia non habent ita perfectum usum industriae naturalis statim a principio, sicut postea. Quod ex hoc patet, quod

499. art. 1. Q. 55. art. 2. & q. 84. art. 6.

post mediu illius.

495. 2. dist. 23. cor. 8. vers. 1. q. 18. art. 1. 8.

quae docet volare pullos suos, & similia in aliis generibus animalium inueniuntur. Et tunc in homine est speciale impedimentum propter abundantiam humiditatis cerebri, ut supra dictum est.

QVAESTIO CII.

De loco hominis qui est paradysus, in quatuor articulis diuisa.

DEINDE considerandum est de loco hominis, quod est paradysus.

Et circa hoc quaeruntur quatuor.

Primo, utrum paradysus sit locus corporeus.

Secundo, utrum sit conueniens locus habitationis humanae.

Tertio, ad quid homo in paradiso positus fuit.

Quarto, utrum in paradiso debeat fieri.

ARTICVLVS PRIMVS.

Utrum paradysus sit locus corporeus.

AD PRIMUM sic proceditur. Vbi, quod paradysus non sit locus corporeus. Dicit enim Beda, quod paradysus pertingit usque ad lunarem circulum. Sed nullus locus terrenus talis esse potest, tum quia contra naturam terra esset, quod tunc eleuaretur: tum etiam quia sub globo lunari esset regio ignis qui terram consumeret. Non est ergo paradysus locus corporeus.

2. Praeterea, Scriptura commemorat quatuor flumina in paradiso oriri, ut patet Genesim 2. illa autem flumina quae ibi nominantur, alibi habent manifestas origines, ut patet etiam per Philosophum in libro Meteorum. Ergo paradysus non est locus corporeus.

3. Praeterea, Aliqui diligentissimè inquisierunt omnia loca terrae habitus, quod nulla mentionem faciunt de loco paradisi. Ergo non uidetur esse locus corporeus.

4. Praeterea, In paradiso describitur lignum uitae esse. Sed lignum uitae est aliud spirituale, ut patet in libro Sapientiae, quod est lignum uitae: his qui apprehendunt eam: ergo paradysus non est locus corporeus, sed spiritualis.

5. Praeterea, Si paradysus est locus corporeus, oportet quod et ligna paradisi sint corporalia. Sed hoc non uerum, cum corporalia ligna sint producta tertio die: de plantatione autem lignorum paradisi legitur Genesim 2. post opera sex dierum. Ergo paradysus non est locus corporeus.

SED CONTRA est, quod Augustinus dicit in libro Genesim ad litteram. Tres sunt de paradiso generales sententiae. Una eorum, quod tunc in corpore paradisi intelligi uoluit: alia eorum, quod spiritualiter tunc: tertia eorum, quod uirtus: mox paradysus accipit. Quae mihi fateor placere sententiam.

RESPONDEO dicendum, quod sicut Augustinus dicit in libro de ciuitate Dei, quae comode dici possunt, de intelligendo spiritualiter paradysum, nemine prohibente dicant: dum tamen illius historiae fidelissima ueritas rerum gestarum narratione commendata credatur. Ea enim, quae de paradiso in scriptura dantur, per modum narrationis historiarum proponuntur. In oibus autem quae sic scriptura tradidit, est profundum tenendum ueritas historiae: et de super spirituales expositiones fabricandae. Est ergo paradysus, ut Isidorus dicit in libro Etymologiae, locus in Orientis partibus constitutus: cuius uocabulum a Graeco in latinum uertitur hortus. Conuenienter autem in parte Orientali dicitur situs: quia credendum est quod in nobilissimo loco totius terrae sit constitutus. Cum autem Oriens sit dextera caeli, ut patet per Philosophum in 2. de caelo. Dextera autem est nobilitas, quae signatur: conueniens fuit, ut in Orientali parte paradysus terrenus institueret a Deo.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod Bedae uerbum non est uerum, si secundum manifestum intelligatur. Post tamen exponitur, quod ad locum lunaris globi ascendit, non secundum situm orientem: sed secundum similitudinem: quia est ibi perpetua aeris temperies: ut Isidorus dicit. Et in hoc assimilatur corporibus coelestibus, quae sunt ab eis conuarietate. Magis tamen sit intentio de lunari globo, quod de aliis sphaeris: quia lunaris globus est terrenus celestium corporum uersus nos: et luna est est magis terrae affinis inter omnia corpora caelestia. Vnde

496. 22. q. 84. ar. 3. ad tertium. Et 2. di. 17. q. 6. ar. 2. Et 3. di. 9. q. 1. ar. 2. q. 3. ad tertium. 72. ad cor. 11. super illud, rap. est in paradysum, tom. 3. lib. 1. in duobus ult. ca.

lib. 1. in p. lib. 10. 3.

lib. 13. c. 21. in fine. tom. 5.

lib. 14. ety. mol. c. 13.

quasdam tenebras nebulosas habet quasi accedens ad opacitatem. Quidam autem dicit quod paradysus pertingebat usque ad lunarem globum, id est usque ad medium aeris interstitium: in quo generantur pluuiae et venti et humidissimi: quia diuina super huiusmodi euaporationes, maxime attriuitur luna. Sed in hoc locus ille non esset conueniens habitationi humanae: tunc quia ibi esset maxima intemperies: tunc quia non esset temperatus complexio ni humanae, sicut aer in inferiori magis terrae uicinus.

AD SECUNDUM dicendum, quod sicut Augustinus dicit in super Genesim ad litteram. credendum est quod locus paradysus cognitione hominum est remotissimus: flumina autem quorum fontes noti esse dantur, alicubi esse sub terras et post tractus prolixarum regionum locis aliis erupisse. Nam hoc solere nonnullas aquas facere quae ignorat?

AD TERTIUM dicendum, quod locus paradysus est nostra habitatione aliquibus impedimentis, uel motuum, uel marium, uel alicuius aestuosae regionis, quae pertransiri non potest. Et ideo scriptores locorum de hoc loco mentionem non fecerunt.

AD QUINTUM dicendum, quod lignum uitae est quaedam materialis arbor: sic dicta, quia eius fructus habebat uirtutem conseruandi uitae, ut supra dictum est. Tamen aliqd significabat spiritualiter, sicut et petra in deserto fuit aliqd materiale, et tamen significauit Christum. Similiter et lignum scilicet boni et mali materialis arbor fuit, sic nota per euentum futurum: quia post eius esum homo per experimentum peccatum didicit quod in terra esset obedientia boni et inobedientia mali: et tamen spiritualiter potuit significare liberum arbitrium, ut quaedam dicitur.

AD QUINTUM dicendum, quod secundum Augustinum producta sunt plantae non in actu, sed secundum quasdam rationes seminales. Sed post opera sex dierum productae sunt plantae, tam paradysus quam aliae in actu. Secundum alios uero sanctos oportet dicere quod omnes plantae productae sunt in actu tertio die, et et ligna paradisi. Sed quod dicitur de plantatione lignorum paradisi post opera sex dierum, intelligitur per recapitulationem esse dictum. Vnde littera nostra habet, Plantae rat. Deus paradysum uoluptatis a principio.

ARTICVLVS II.

Utrum paradysus fuerit locus conueniens habitationi humanae.

DEINDE sic proceditur. Vbi, quod paradysus non fuerit locus conueniens habitationi humanae. Homo enim et angelus similiter ad beatitudinem ordinantur. Sed angelus statim a principio factus est habitator loci beatorum, scilicet caeli empyrei: Ergo etiam ibi debuit institui habitatio hominum.

2. Praeterea, si locus aliquis debetur homini, aut debetur ei ratione animae, aut ratione corporis. Si ratione animae, debetur ei pro loco caeli: qui uideatur esse locus naturalis animae, cum oibus instinctis, appetitibus caeli. Ratione autem corporis non debetur ei alius locus, quam alia animabus. Ergo paradysus nullo modo fuit locus conueniens habitationi humanae.

3. Praeterea, Frustra est locus in quo nulli locati continentur. Sed post peccatum paradysus non est locus habitationis humanae: ergo si est locus habitationis humanae congruus, in uanum uisum a Deo institutus fuisse.

4. Praeterea, Homini, cum sit temperata complexio nis, congruus est locus temperatus. Sed locus paradysus non est locus temperatus. Dicit enim, esse sub aequinoctiali circulo, quod locus uel esse calidissimus: cum bis in anno sol traseat super summam caput eorum, quae ibi habitant. Ergo paradysus non est locus congruus habitationi humanae.

SED CONTRA est, quod Damascenus dicit de paradiso. In 2. ortho. so, quod diuina regio, et digna eius, qui secundum fidei, c. 11. imaginem Dei erat conseruatio.

RESPONDEO dicendum, quod sicut supra dictum est, homo sic erat in corruptibilis et immortalis, non quod corpus eius dispositionem in corruptibilitate haberet, sed quia in eadem uis quaedam ad conseruandum corpus

lib. 5. super Genesim ad litteram. c. 5. Et lib. 8. ca. 3. 530.

lib. 5. ar. 4.

lib. 5. ar. 4.

à corruptione. Corrupti autē pōt corpus humanū & ab interiori & ab exteriori. Ab interiori qdē corrupti pōt per corruptionē humiditatis & pōt senectutē, vt 5. dicitur est. Cui corruptioni occurrere potest erat primus hō pefum ciborū. Inter ea verō, qdē exterius corrumpunt, precipuū vī esse distemperatus aer. Vñ huic corruptioni maximē occurrūt pōt tēpe iē aeris. in paradiso autē vt ūq; inuenitur. Quis (vt Dam. dicit) ē locus tēperatio & tenuissimū & purissimū aere circumfulgēs, plūtiū semg flo. idis com. tus. Vñ manifestū est qd paradisu est locus cōueniēs habitationi humanæ secundum primæ immortalitatis statum.

li. 2. orth. fidei, c. 11. non longe à prin.

lib. 3. c. 4. tom. 3.

AD PRIMVM ergo dicendū, qd cœlum empyreū est supremū corporaliū locorū: & est extra oēm multabilitatem. Et quantum ad primū horū est locus congruus naturæ angelicæ: quæ sicut Aug. dicit in 3. de trin. Deus regit creaturā corporālē pōt spiritalē. Vñ conueniens est qd spiritalis natura sit supra oīm corporalem cōstituta, sicut ei præsidēs. Quantum autē ad sē cōuenit statū beatitudinis, qui est firmatus i summa stabilitate. Sic igitur locus beatitudinis cōgruit angelo sē naturam suam. vnde ibi creatus est. Non autē congruit homini sē suā naturā, cum nō præsideat tō corporali creaturæ per modū gubernationis, sed competit ei solū rōnē beatitudinis. Vnde non est positus à principio in cœlo empyreo. Sed illuc trāsferēdus erat i statu finalis beatitudinis.

AD SECVNDVM dicendū, qd ridiculū est dicere, qd animæ aut alicui spiritali substantiæ sit aliquis locus naturalis. Sed pōt congruentiā quandā aliquis specialis locus creaturæ corporali attribuitur. Paradisus enim terrestris erat locus cōgruus homini, & quāru ad aīam, & quantum ad corpus, in quantum scilicet in aīa erat vis præseruandi corpus humanum à corruptione. Qd nō cōpedit aliis animalibus. Et iō, vt Dam. dicit, i paradiso nullū irrōnālū habitat Licet ex quadam dispensatione animalia fuerint illuc diuinitus adducta ad Adam: & serpens illuc accesserit per operationē diaboli.

li. 2. orth. fidei, c. 11. non longe à prin.

lib. 2. met. ca. 5. tom. 3.

AD TERTIVM dicendū, qd nō pōt hoc locū ē frustra gaudē ibi hoīum habitatio post peccatū: sicut et nō frustra fuit hoīi attributa immortalitas qdā, qd cōseruatus nō erat. Per hōi em ostēdūt benignitas Dei ad hoīem: & quid hō peccando amiserit: Quis, vt dī, nunc Enoch, & Elias in illo paradiso habitent.

AD QVARTVM dicendū, qd illi qui dicunt paradisu esse sub circulo æquinoctiali, opinantur sub circulo illo esse locū tēperatissimū pōt æqualitatem diēru & noctiū oī tpe. Et quæ sol nunq multū ab eis elongatur, vt sit apud eos superabundantia frigiditatis: nec iterū est apud eos (vt dicitur) superabundantia caloris: quia cū sol pūratat sup eorū capita, nō tū diu moratur ibi in hac dispositione. Arist. tū in lib. Meteor. * expressē dicit, qd regio illa est inhabitabilis pōt pōt. Qd vī probabilis: quia terræ pōt quas nunq sol pūratat in directū capitis, sunt intēperatæ in calore pōt solā vicinītatē solis. Quicqd autē hōc sit, credendū est paradisu in loco temperatissimo constitutum esse vel sub æquinoctiali vel alibi.

ARTICVLVS III.

DE GUBERNATIONE VERVM IN COMMUNI, IN OIBUS ARTICULIS DISI. POST QVAM præmissum est de creatione rerum, & distinctione earū, restat nunc tertio considerādū de rerum gubernatione. Et primū in cōi. Secundū in speciali de effectibus gubernationis. ¶ Circa primū quaruntur octo. ¶ Primo, verum mundus ab aliquo gubernetur. ¶ Secundo quis sit finis gubernationis ipsius. ¶ Tertio, verum gubernetur ab uno. ¶ Quarto, de effectibus gubernationis. ¶ Quinto, vtrū oīa diuinæ gubernationi subiant. ¶ Sexto, vtrū oīa immēdiatē gubernentur à Deo. ¶ Septimo, vtrū diuina gubernatio casset i aliquo. ¶ Octauo, vtrū aliqd diuinæ prouidentie dīnatur.

sum. & nō ecduerfo. Qd vī cē falsum. Ergo hō nō est positus in paradiso vt operaretur, & custodiret illum. SED CONTRA est, quod dicitur Gen. 2. Tullius Dominus ihesus hominē, & posuit illum in paradiso voluptatis, vt operaretur, & custodiret illum.

RESPONDEO dicendū, qd sicut Aug. dicit 8. sup Gen. ad lit. verbum istud Genesis dupliciter potest intelligi. Vno modo sic, qd Deus posuit hoīem in paradiso, vt ipse Deus operet & custodiret hoīem. Operetur, inquam, iustificando ipsum. Cuius operatio si ab hoīe cesset, continuo obtenebrat: sicut aer obtenebratur si cesset influenza luminis. Vt custodiret verō ab oī corruptione & malo. Alio modo potest intelligi: vt homo operetur, & custodiret paradisu. Nec tū illa operatio esset laboriosa, sicut post peccatū: sed fuisset iucunda pōt experientia virtutis naturæ. Custodia et illa non esset cōtra inuasorē: sed esset ad hoc qd hō sibi paradisu custodiret, ne ipsum peccatō amitteret. Et hoc totū in bonū hoīs, cōdebat. Et sic paradisu ordinat ad bonū hoīs, & non econuerso. Et per hoc patet responsio ad obiecta.

lib. 8. c. 10. tom. 3.

ARTICVLVS IIII.

DE GUBERNATIONE VERVM IN COMMUNI, IN OIBUS ARTICULIS DISI. AD QVARTVM sic proceditur. Vt, qd homo factus fuerit in paradiso. Angelus enim in loco suo habitationis creatus fuit, scilicet in cœlo empyreo. Sed paradisu fuit locus congruus habitationi humane ante peccatū, ergo vī qd in paradiso hō debuit fieri.

499

¶ 2 Præterea, alia animalia conseruantur in loco suæ generationis, sicut pisces in aquis, & animalia gressibilia in terra, vnde producta sunt. Homo autē conseruatus fuit in paradiso, vt dictum est. * Ergo in paradiso fieri debuit.

¶ 3 Præterea, mulier in paradiso facta fuit. Sed vir dignior est muliere. Ergo multo magis vir debuit fieri in paradiso.

SED CONTRA est, quod dicitur Genes. 2. Tullius Deus hominem, & posuit eum in paradiso.

RESPONDEO dicendū, qd paradisu fuit locus congruus habitationi humane quantum ad incorruptionem primi status. Incorruptio autē illa non erat hominis secundum naturam, sed ex supernaturali Dei dono. Vt ergo hoc gratiæ Dei imparetur, non humane naturæ, Deus hominem extra paradisu fecit: & postea ipsum in paradiso posuit, ut habitaret ibi toto tpe animalis vite: postmodū cū spiritalē vitam adeptus esse transferendus in cœlum. AD PRIMVM ergo dicendū, qd cœlum empyreum est locus congruus angelis quantum ad eorū naturam. Et ideo ibi sunt creati. Et similiter dicendum ad secundum. Loca enim illa congruunt animalibus secundum suam naturam.

AD TERTIVM dicendum, qd mulier facta fuit in paradiso, non propter dignitatē suam, sed propter dignitatē principii ex quo corpus eius formabatur: quia similiter et filii in paradiso fuissent nati, in quo parentes iam erant positi.

Q. 97. ar. 4

QV AESTIO CIII.

DE GUBERNATIONE VERVM IN COMMUNI, IN OIBUS ARTICULIS DISI. POST QVAM præmissum est de creatione rerum, & distinctione earū, restat nunc tertio considerādū de rerum gubernatione. Et primū in cōi. Secundū in speciali de effectibus gubernationis. ¶ Circa primū quaruntur octo. ¶ Primo, verum mundus ab aliquo gubernetur. ¶ Secundo quis sit finis gubernationis ipsius. ¶ Tertio, verum gubernetur ab uno. ¶ Quarto, de effectibus gubernationis. ¶ Quinto, vtrū oīa diuinæ gubernationi subiant. ¶ Sexto, vtrū oīa immēdiatē gubernentur à Deo. ¶ Septimo, vtrū diuina gubernatio casset i aliquo. ¶ Octauo, vtrū aliqd diuinæ prouidentie dīnatur.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum mundus gubernetur ab aliquo. AD PRIMVM sic proceditur. Vt, qd mundus non gubernetur ab aliquo. Illorū enim est gubernari, quæ mouentur, vel operantur pōt finē. Sed res naturales, qd sunt magna pars mundi, non mouentur, aut operantur propter finem, quia non cognoscunt finem. Ergo mundus non gubernatur.

¶ 2 Præterea, forum est propriū gubernari, quæ ad aliquid mouentur, sed mundus non uidetur ad aliquid moueri, sed in se stabilitatem habet, ergo non gubernatur. ¶ 3 Præterea, id, quod in se habet necessitatem, quæ determinatur ad unum, non indiget exteriori gubernatore. Sed principales mundi partes quadam necessitate determinantur ad unum in suis actibus, & moribus. Ergo mundus gubernatione non indiget.

SED CONTRA est, quod dicitur Sap. 14. Tu autē pater gubernas omnia prouidentia. Et Boet. dicit in libro de consolo. Qui perperua mundum ratione gubernas.

RESPONDEO dicendū, qd quidam antiqui Philosophi gubernationem mundo subtraxerunt, dicentes oīa fortuito agi. Sed hæc positio ostenditur esse impossibilis ex duobus. Primū quidē ex eo, qd apparet in ipsis rebus. Videmus enim in rebus naturalibus prouenire quæ melius est aut semper, aut in pluribus. Qd non contingeret, nisi per aliquā prouidentia res naturales dirigerentur ad finē boni, quod est gubernare. Vñ ipse ordo ceterus rerū manifestē demonstrat gubernationē mundi, sicut si intraret domū bene ordinatā, ex ipsa domus ordinatio ordinatoris rōnē perspēderet, ut ab Arist. dicitur Tullius introducit in lib. de natura deorū. Scdō autē apparet idē ex cōsideratione diuinæ bonitatis, pōt quæ res in esse producit, ut ex supra dictis patet. ¶ Cūm enim optimi sit optima producere, nō cōuenit sumæ Dei bonitati, qd res producās ad perfectiōnē nō pducatur. Vltima autē perfectio est uniuersalisque in cōsecutione finis. Vñ ad diuinā bonitatē pōt, vt sicut produxit res in esse, ita et eas ad finē perducatur, quod est gubernare.

AD PRIMVM ergo dicendū, qd aliquid mouetur, vel operatur pōt finē dupliciter. Vno modo sicut agens seipsum in finē, ut hō, & alia creaturæ rōnales. Et talis est cognoscere rōnē finis, & eorū, quæ sunt ad finem. Aliquid autē dī operari, vel moueri pōt finē, quasi ab aliquo actū, vel directū in finē, sicut sagitta mouetur directā ad signū à sagittante, qd cognoscit finē, nō autē sagitta. Vñ sicut motus sagittæ ad determinatū finem demonstrat appertē, qd sagitta dirigitur ab aliquo cognoscente: ita certus cursus naturalium rerū cognitione earentiū manifestē declarat mundum ratione aliqua gubernari.

AD SECVNDVM dicendū, qd in oībus rebus creatis est aliqd stabile ad minus prima mī, & aliqd ad motū pōt, ut sub motu et operatione cōprehendamus. Et quātū ad utrunque res indiget gubernatione. Quia hoc ipsū, qd in rebus est stabile, in nihilū deiceret, quæ ex nihilo est, nisi manu gubernatoris seruaretur, ut patet. AD TERTIVM dicendū, qd necessitas naturalis inhærens rebus, qd determinat ad unū, est impōssio qdā Dei dirigentis ad finē, sicut necessitas, quæ sagitta agit, ut ad certū signū rēdat, est impōssio sagittantis, & nō sagittæ. Sed in hoc differt, quia id, qd creaturæ à Deo recipiunt, est earū natura. Quod autē ab hoīe rebus naturalibus imprimitur pōt earū naturā, ad uiolentiam pertinet. Vñ sicut necessitas uiolētia in motu sagittæ demonstrat sagittantis directionē: ita necessitas naturalis creaturarum demonstrat diuinæ prouidentie gubernationē.

9. 104. art. 1.

Vtrum finis gubernationis mundi sit aliquid extra mundum. AD SECVNDVM sic proceditur. Vt, qd finis gubernationis mundi non sit aliquid extra mundum. PRIMA S. THOMAS.

12. qd. 1. art. 8. & 2. contra c. 17. 25. & 27. fin.

dum existens. Illud enim est finis gubernationis rei, ad quæ res gubernata perducitur. Sed illud, ad quod res aliquæ pducitur, est aliquid bonum in ipsa re. Sicut infirmus perducitur ad sanitatē, quæ est aliquid bonum in ipsa. Ergo finis gubernationis rerum non est aliquid bonū extrinsecum, sed aliquid bonum in ipsis rebus existēs. ¶ 2 Præterea, Philo. dicit i Ethic. quod finis quidam sunt operationes, quidam operari operata. Sed nihil extrinsecum à toto uniuerso potest esse operatum, operatio autem est in ipsis operantibus. Ergo nihil extrinsecum potest esse finis gubernationis rerum.

¶ 3 Præterea, Bonum multitudinis uidetur esse ordo, & pax, quæ est tranquillitas ordinis, ut August. dicit 19. de ciu. Dei. ¶ Sed mundus in quadam rerum multitudinē consistit, ergo finis gubernationis mundi est pacificus ordo, qui est in ipsis rebus. Non ergo finis gubernationis rerum est quoddam bonum extrinsecum.

SED CONTRA est, qd dicitur Prou. 16. Vniuersa ppe operatus est Dns. Ipse autē est extra totum ordinē uniuersi, ergo finis rerum est quoddam bonū extrinsecum.

RESPONDEO dicendū, qd cū finis rōnē dīnatio principii, non potest fieri, ut principio cognito, quid sit rerum finis ignoretur. Cū igitur principium rerū sit aliquid extrinsecū à toto uniuerso, s. Deus, ut ex supra dictis patet, necesse est, qd et finis rerū sit quoddam bonū extrinsecū, & hoc rōnē apparet. Manifestum est enim, qd bonū habet rōnē finis. Vñ finis particularis alicui rei est quoddam bonū particulare, finis autē uniuersalis rerum oī uniuersi est quoddam bonū uniuersale. Bonū autē uniuersale est, quod est per se, & per suā essentiam bonum, quod est ipsa essentia bonitatis, & bonū autē particulare est, quod est participatiue bonum. Manifestum est autē, qd in tota uniuersitate creaturarum nullum est bonum, quod nō sit participatiue bonū. Vñ illud bonū, quod est finis totius uniuersi oportet, quod sit extrinsecū à toto uniuerso.

AD PRIMVM ergo dicendū, qd bonum aliquod consequimur multipliciter. Vno modo sicut formā in nobis existentem, ut sanitatem, aut scientiam. Alio modo, ut aliquid per nos operatum, sicut edificator consequitur finē, faciendo domū. Alio modo, sicut aliquid bonū habitū, vel possessum, ut ille, qui emit, consequitur finē, possidendo agrū. Vñ nihil prohibet illud, ad quod pducitur uniuersum, esse quoddam bonum extrinsecum.

AD SECVNDVM dicendū, qd Philosophus loquitur de finibus artium. Quatuor quæ dā hant pro finibus operationes ipsas, sicut ciuitatis finis est ciuitas, quæ dā uerō habent pro fine quoddam operatū, sicut edificatoris finis non est edificare, sed domus. Contingit autē aliquid extrinsecū esse finē, nō solū sicut operatū, sed et sicut possessum, seu habitū, uel et seu repræsentatū, sicut si dicamus, qd Hercules est finis imaginis, quæ fit ad eū repræsentandum, sic igitur potest dici, qd bonum extrinsecum à toto uniuerso est finis gubernationis rerū, sicut habitum, & repræsentatum, quia ad hoc unaque res tendit, ut participet ipsum, & alimtur ei quantum potest.

AD TERTIVM dicendū, qd finis quidem uniuersi est aliquid bonū in ipso existens, s. ordo ipsius uniuersi, hoc autē bonum, non est ultimus finis, sed ordinat ad bonū extrinsecū, ut ad ultimū finē, sicut etiam ordo exercitus ordinatur ad ducem, ut dicitur in 11. Metap.

ARTICVLVS III.

Vtrum mundus gubernetur ab uno. AD TERTIVM sic proceditur. Vt, qd mundus non gubernetur ab uno. De causa n. per effectus iudicamus. Sed in gubernatione rerum apparet, quod res non uniformiter gubernantur, & operantur, quædam enim sunt contingencia, quædam uero ex necessitate, & secundum alias diuersitates. Ergo mundus non gubernatur ab uno.

¶ 2 Præterea, ea, quæ gubernantur ab uno, à se inuicem non dissentiant, nisi pōt imperitiā, aut insipientiam, aut

lib. 1. Ethic. c. 1. to. 5.

lib. 19. de ciuit. Dei, c. 13. to. 5.

q. 19. art. 4. & q. 44. art. 1. & 2.

234 33 34

2 dist. 1. q. 1. art. 1. Et vs. qd. 5. art. 2.

aut impotentiam gubernantis, que à Deo sunt procul. Sed res create à seimicem dissentiunt, & contra seimicem pugnant, ut in contrariis apparet. Non ergo mundus gubernatur ab uno.

Præterea, in natura se per inuenitur, quod melius est, sed melius est simul esse duos, quod unum, ut dicitur in Eccl. 4. Ergo mundus non gubernatur ab uno, sed à pluribus.

SED CONTRA est, quod unum Deum, & unum deum confitemur, sicut illud Apostoli ad Cor. 8. Nobis est unus Deus, & Dominus unus. Quorum utrumque ad gubernationem pertinet. Nam ad deum pertinet gubernatio subditorum, & Dei nomen ex providentia sumitur, ut supra dictum est. Ergo mundus gubernatur ab uno.

q. 17. ar. 8.

53

lib. 3. pro. 11.

259

lib. 12. metaph. in fine lib. 10. 3.

q. 79. art. 2.

503

art. præc.

art. 2. de di.

art. 1. nom. pa.

art. 1. nom. pa.

ARTICVLVS III.

Utrum effectus gubernationis sit unus tantum, & non plures.

AD QVARTVM sic proceditur. Vt, quod effectus gubernationis mundi sit unus tantum, & non plures. Effectus enim gubernationis esse videtur, quod per gubernationem in rebus gubernatis causatur, hoc autem est unum, si bonum ordinis, ut in exercitu patet. Ergo gubernationis mundi est unus effectus.

Præterea, ab uno natura est unum tantum procedere, sed mundus gubernatur ab uno, ut ostensum est. Ergo gubernationis effectus est unus tantum.

Præterea, si effectus gubernationis non est unus, tunc per unitatem gubernantis, oportet, quod multiplicetur secundum multitudinem gubernatorum, hæc autem sunt nobis innumerabilia. Ergo gubernationis effectus, non potest comprehendi sub aliquo certo numero.

SED CONTRA est, quod Dionysius dicit, quod deitas sui nominis, per providentiam, & bonitatem perfectam omnia continet, & seipsam ante implet, gubernatio autem ad providentiam pertinet, ergo gubernationis diuine sunt aliqui determinati effectus.

RESPONDEO dicendum, quod effectus cuiuslibet actionis ex fine eius pensari potest. Nam per operationem efficitur, ut pertingat ad finem. Finis autem gubernationis

mundi est bonum essentialiter, & ad cuius participationem, & assimilationem omnia tendunt. Effectus igitur gubernationis potest accipi tripliciter. Vno modo ex parte ipsius finis, & sic est unus effectus gubernationis, scilicet assimilari summo bono. Alio modo potest considerari effectus gubernationis, scilicet in ea, quibus ad Dei assimilationem creatura perducitur. Et sic in generalibus sunt duo effectus gubernationis. Creatura enim assimilatur Deo quantum ad duo, scilicet quantum ad id, quod Deus bonus est, in quantum creatura est bona. Et quantum ad hoc, quod Deus est alius causa bonitatis, in quantum una creatura mouet aliam ad bonitatem. Unde duo sunt effectus gubernationis, scilicet conferuatio rerum in bono, & motio earum ad bonum. Tertio modo potest considerari effectus gubernationis in particulari. Et sic sunt nobis innumerabiles.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod ordo uniuersi includit in se, & conseruationem rerum diuersarum à Deo institutarum, & motionem earum, quia hæc duo inuenitur ordo in rebus, secundum quod una est melior alia, & secundum quod una ab alia mouetur.

Ad alia duo patet responsio per ea, que dicta sunt.

ARTICVLVS V.

Utrum omnia diuine gubernationi subdantur.

AD QVINTVM sic proceditur. Vt, quod non omnia diuine gubernationi subdantur. Dicitur enim in Eccl. 9. Vidi sub sole nec velocius esse cursum, nec fortius bellum, nec sapientiam panem, nec doctorem diuitias, nec artem gratiam, sed tempus, calum que in omnibus. Quæ autem gubernationi alicuius subdantur, non sunt temporalia: ergo ea, que sunt sub sole, non subdantur diuine gubernationi.

Præterea, Apostolus ad Cor. 9. dicit, quod non est Deo cura de bobus. Sed unicuique est cura eorum, quæ gubernantur ab ipso. Non ergo omnia subdantur diuine gubernationi.

Præterea, illud, quod seipsum gubernare potest, non videtur alterius gubernatione indigere. Sed creatura rationalis seipsum gubernare potest, cum habeat dominium sui animi, & per se agat, & non solum agatur ab alio, quod uidetur esse eorum, quæ gubernantur. Ergo non omnia sunt diuine gubernationi subdita.

SED CONTRA est, quod Augustinus dicit de ciu. Dei, quod Deus non solum calum, & terram, nec solum hominem & angelum, sed nec exigui, & contemptibilis animantis uiscera, nec auis penulam, nec herbe flosculum, nec arboris folium sine suorum partium conuenientia derelinquit. Omnia ergo eius gubernationi subdantur.

RESPONDEO dicendum, quod eam eandem rationem competit Deo esse gubernatorem rerum, & causam rerum. Quia eiusdem est rem producere, & ei perfectiorem dare, quod ad gubernantem pertinet. Deus autem est causa, non quidem particularis animi generis rerum, sed uniuersalis totius entis, ut supra ostensum est. Vnde sicut nihil potest esse, quod non sit à Deo creatum, ita nihil potest esse, quod eius gubernationi non subdatur. Patet etiam hoc idem ex ratione finis. In tantum enim alicuius gubernatio se extendit, in quantum se extendere potest finis gubernationis. Finis autem diuine gubernationis est ipsa sua bonitas, ut supra ostensum est. Vnde cum nihil esse possit, quod non ordinetur in diuinam bonitatem, sicut in finem, ut ex supra dictis patet, in tantum possibile est, quod aliquod entium subtrahatur gubernationi diuine. Scilicet igitur fuit opinio dicentium, quod hæc inferiora corruptibilia, uel etiam singularia, aut etiam res humane non gubernantur à Deo. Ex quorum periculo dicitur Ezech. 9. Dereliquit dominus terram.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod sub sole dicuntur esse ea, quæ sunt in motu solis generantur, & corrumpuntur, in quibus omnibus casus inuenitur, non ita, quod omnia, que in eis sunt, sint casualia. sed quia in quolibet eorum aliquid casuale inueniri potest, & hoc ipsum, quod

504

Incorp. art.

504

505

lib. 5. c. 11. circa finem.

lib. 3. c. 4. circa prin.

lib. 3. c. 4. circa prin.

537

501

quod aliquid casuale inuenitur in hominibus rebus, demostretur ea alicuius gubernationis esse subiecta. Nisi enim hominibus corruptibilia ab aliquo superiori gubernarentur, nihil intenderent, maxime quæ non cognoscunt. Et sic non eueniret in eis aliquid præ intentionem, quod facit rationem casus. Unde ad ostendendum quod casualia sunt omnia alicuius superioris cause proueniunt, non dicit simpliciter quod uidetur casum esse in omnibus, sed dicit tēpus, & casum, quia scilicet secundum aliquem ordinem temporis casualia de se inueniuntur in his rebus.

AD SECVNDVM dicendum, quod gubernatio est quodam mutatio gubernatorum à gubernante. Omnis autem motus est actus mobilis à mouente, ut dicitur in 3. Physic. Omnis autem actus proportionatur ei, cuius est actus. Et sic oportet, quod diuersa mobilia diuersimodè mouentur, et sic motum non unius motoris. Sic igitur in uniuerso Dei gubernantis res diuersimodè gubernantur secundum eam diuersitate. Quæ ad eam in sua natura sunt per se agentia tanquam habentia deum sui actus. Et ista gubernantur à Deo, non solum per hoc, quod mouentur ab ipso Deo in eis interioribus operante, sed et per hoc, quod ab eo inducuntur ad bonum, & retrahuntur à malo præcepta, & prohibitiones, præmia, & pœnas. hoc autem modo non gubernantur à Deo creature irrationales; quæ tamen aguntur, & non agunt. Cum ergo Apostolus dicit, quod Deo non est cura de bobus, non totaliter subtrahit bonum à cura gubernationis diuine, sed solum quantum ad modum, qui propriè competit rationali creature.

lib. 3. Phys. text. 18.

504

505

lib. 5. c. 11. circa finem.

lib. 3. c. 4. circa prin.

lib. 3. c. 4. circa prin.

537

501

ARTICVLVS VI.

Utrum omnia immediatè gubernentur à Deo.

AD SEXTVM sic proceditur. Vt, quod omnia immediatè gubernentur à Deo. Gregorius Nicensus reprehendit opinionem Plat. qui diuisit prouidentiam in tria. Primam quidem primi Dei, qui prouidet rebus celestibus, & uniuersalibus oibus. Secundam uero prouidentiam esse dixit secundorum deorum, qui celum circumuehunt, & respectu eorum, quæ sunt in generatione, & corruptione. Tertiã uero prouidentiam dixit quorundam demonum, qui sunt custodes circa terram humanarum actionum. Et uidetur quod uidetur quod omnia immediatè à Deo gubernentur.

Præterea, melius est aliquid fieri per unum, quam per multa, si sit possibile, ut dicitur in 8. Physic. Sed Deus potest per seipsum absque medijs causis omnia gubernare. Ergo uidetur, quod omnia immediatè gubernentur.

Præterea, nihil in Deo est deficient, & imperfectum. Sed ad defectum gubernatoris pertinere videtur, quod mediantibus aliquibus gubernet. Sicut rex terrenus, quia non sufficit ad omnia agenda, nec ubique est presens in suo regno, propter hoc oportet, quod habeat suam gubernationis ministros. Ergo Deus immediatè omnia gubernat.

SED CONTRA est, quod Augustinus dicit in 3. de Trin. Quæ admodum corpora grossiora, & inferiora per subtiliora, & potentiora quodam ordine reguntur, ita omnia corpora per spiritum uitæ rationalis, & spiritus uitæ rationalis dei, atque peccator per spiritum uitæ rationalis pium, & iustum, & ille per ipsum Deum.

RESPONDEO dicendum, quod in gubernatione duo sunt consideranda, scilicet gubernationis, que est ipsa prouidentia, & executio. Quantum igitur ad rationem gubernationis pertinet, Deus immediatè omnia gubernat. Quantum autem pertinet ad executionem gubernationis, Deus gubernat quædam mediantibus alijs. Cuius ratio est, quia cum Deus sit ipsa essentia bonitatis, & uniuersum quodque attribuendum est Deo, secundum suam optimitatem, aut in ordine genere, uel ratione, uel cognitione practica (qualis est ratio gubernationis) in hoc consistit, quod particularia cognoscantur, in quibus est actus. Sicut optimus medicus est, qui non considerat sola uniuersalia, sed qui potest et considerat minima particularia. Et idem patet in exterioribus. Unde oportet dicere, quod à Deo omnia sunt gubernata particulari rationem gubernationis habeat. Sed cum gubernationem res quæ gubernantur sint ad perfectionem procedenda, tanto erit melior gubernatio, quanto maior perfectio à gubernante rebus gubernatis conferatur. Maior autem perfectio est, quod à aliquo in se sit bonum, & sic sit aliquid bonitatis, quod si esset solummodo in se bonum. Et ideo sic Deus gubernat res, ut quædam alia in gubernando causas inducat. Sicut si aliquis magister discipulos suos, non solum scientes faceret, sed etiam aliorum doctores.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod opinio Platonis reprehenditur, quia etiam quantum ad rationem gubernationis posuit Deum non immediatè omnia gubernare. Quod patet per hoc, quod diuisit in tria prouidentiam, quæ est ratio gubernationis.

AD SECVNDVM dicendum, quod si solus Deus gubernaret, subtraheretur perfectio causalis à Deo. Vnde totum melius fieret per unum, quod dicitur per m. lra. AD TERTIVM dicendum, quod non solum pertinet ad perfectionem regis terreni, quod à executoribus habeat suam gubernationis, sed etiam ad regis dignitatem, quia ordine ministrorum potestas regia præclarior redditur.

contingere possit. AD SEPTIMVM sic proceditur. Vt, quod aliquid præter ordinem diuine gubernationis contingere possit. Dicit enim Boetius in 3. de consol. quod Deus per bonum cuncta disponit. Si ergo nihil in rebus contingit præter ordinem diuine gubernationis, sequetur, quod nihil esset malum in rebus.

Præterea, nihil est casuale, quod euenit secundum præordinationem alicuius gubernantis. Si igitur nihil accidit in rebus præter ordinem gubernationis diuine, sequitur, quod nihil in rebus sit fortuitum, & casuale.

Præterea, o. do diuine gubernationis est certus, & immutabilis, quia est sui ratione æternam. Si igitur nihil possit contingere in rebus præter ordinem diuine gubernationis, sequitur, quod omnia ex necessitate eueniant, & nihil sit in rebus contingens. Quod est inconueniens. Potest igitur in rebus aliquid contingere præter ordinem gubernationis diuine.

SED CONTRA est, quod dicitur Hebr. 13. Domine Deus rex omnipotens, in ditioe tua cuncta sunt posita, & non est qui possit resistere tuae uoluntati.

RESPONDEO dicendum, quod præter ordinem alicuius particularis cause aliquis effectus euenire potest, non autem præter ordinem cause uniuersalis. Cuius ratio est, quia præter ordinem particularis cause nihil prouenit, nisi ex aliqua alia causa impediatur, quæ quædam causam necessesse est reducere in primam causam uniuersalem. Sicut indigestio contingit præter ordinem uirtutis nutritiue ex aliquo impedimento, puta ex grossitate cibi, quæ necessesse est reducere in aliam causam, & sic uisq; ad causam primam uoluerit saluam. Cum igitur Deus sit prima causa uniuersalis non unius generis tantum, sed uniuersaliter totius entis, & impossibile est, quod aliquid contingat præter ordinem diuine gubernationis. Sed ex hoc ipso, quod aliquid ex una parte uis extire ab ordine diuine prouidentie, qui eo non deratur secundum aliquam particularem causam, necesse est, quod in eundem ordinem relabatur, secundum aliam causam.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod nihil inuenitur in mundo, quod sit totaliter malum, quia malum semper fundatur in bono, ut supra ostensum est. Et ideo res aliqua dicitur mala per hoc, quod exiit ab ordine alicuius particularis boni. Si autem totaliter exiit ab ordine gubernationis diuine, totaliter nihil esset.

AD SECVNDVM dicendum, quod aliqua dicuntur esse casualia in rebus per ordinem ad causas particulares

297

537

506

Sup. q. 22. ar. 2. ad 3. c. u. d. u. & 2. dif. 6. ar. 1. ad tertium.

lib. 3. p. 12. ante medium.

260

Q. 44. art. 3. & q. 49. ar. 3.

T 2 extra

extra quorum ordi nem sunt. Sed quantum ad divina providentiam pertinet, nihil fit casu in mundo, vt August. dicit in lib. 3. quæst. AD TERTIUM dicendum, quod dicitur aliquid effectus contingens per comparationem ad proximas causas, quæ in suis effectibus debere possunt, non per hoc, quod aliquid fieri possit extra totum ordinem gubernationis diuinae, quæ hoc ipsum, quod aliquid contingit per ordinem causæ, primum, est ex aliqua causa subiecta gubernationi diuinae.

507

Vtrum aliquid possit reniti contra ordinem gubernationis diuinae.

3. cont. c. 64. co. 3.

AD OCTAVUM sic proceditur. Videtur, quod aliquid possit reniti contra ordinem gubernationis diuinae. Dicitur enim Isa. 3. Lingua eorum, & adinventiones eorum contra Dominum.

¶ 2 Præterea, Nullus rex iuste punitur, qui eius ordinem non repugnat. Si igitur nihil contranitur diuinae ordinationi, nullus iuste punitur a Deo.

¶ 3 Præterea, Quilibet res subicitur ordini diuinae gubernationis, sed vna res ab alia impugnatur. Ergo aliqua sunt, quæ contranitur diuinae gubernationi.

* lib. 3. p. sa 12. a med.

SED CONTRA est, quod dicit Boet. in 3. de consolatio. Non est aliquid, quod summo huic bono, vel velit, vel possit obistere. Est igitur summum bonum, quod regit cuncta foris, suauiterque disponit, vt dicitur Sap. 8. de diuina sapientia.

RESPONDEO dicendum, quod ordo diuinae sapientie dupliciter potest considerari. Vno modo in generali, secundum quod progreditur ad causam gubernationis totius. Alio modo in speciali, secundum quod progreditur ad particularem, quæ est executiva diuinae gubernationis. Primo igitur modo nihil contranitur ordini diuinae gubernationis. Quod ex duobus patet. Primo quidem ex hoc, quod ordo diuinae gubernationis totaliter in bonum tendit, & vnaquæque res in sua operatione, & conatu non tendit, nisi ad bonum, nullus enim respiciens ad malum operatur, vt Dionysius dicit. Alio modo apparet id ex hoc, quod sicut dicitur est, omni inclinatio alicuius rei vel naturalis, vel voluntaria, nihil est aliud, quam quædam impressio a primo mouente, sicut inclinatio sagittæ ad signum determinatum, nihil aliud est, quam quædam impressio a sagittate. Vñ omnia, quæ agunt vel natiuer, vel voluntarie, quasi propria specie pueniunt in id, ad quod diuinitus ordinantur. Et ideo dicitur Deus omnia disponere suauiter.

Aff. 1. huius quæstionis ad 1. arg.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod dicitur aliquid vel cogitare, vel loqui, vel agere contra Deum, non quia totaliter renitatur ordini diuinae gubernationis (quia et peccantes intendunt aliquod bonum) sed quia contranitur cuidam determinato bono, quod est eis conueniens secundum suam naturam, aut statum. Et ideo puniuntur iniuste a Deo. Et per hoc patet solutio AD SECUNDUM.

AD TERTIUM dicendum, quod ex hoc, quod vna res alteri contra pugnat, ostenditur, quod aliquid reniti potest ordini, qui est ex aliqua causa particulari, non autem ordini, qui dependet a causa vniuersali totius.

QVAESTIO CIHII.

De effectibus diuinae gubernationis in speciali, in quatuor articulis diuisa.

DE INDE considerandum est de effectibus diuinae gubernationis in speciali.

¶ Et circa hoc quæruntur quatuor.

¶ Primo, vtrum creaturæ indigeant, vt conferantur in esse a Deo.

¶ Secundum, vtrum conferantur a Deo immediatè.

¶ Tertium, vtrum Deus possit aliquid redigere in nihilum.

¶ Quartum, vtrum aliquid in nihilum redigatur.

508

ARTICVLVS PRIMVS.

12. q. 109. ar. 2. ad 1.

Vtrum creaturæ indigeant, vt a Deo conferantur. AD PRIMUM sic proceditur. Vt quod creaturæ non indigeant, vt a Deo conferantur in esse. Quod enim non potest non esse, non indiget, vt conferatur in esse, & art. 1. sicut quod non potest abire de re, non indiget, vt conferatur, ne abscedat, sed quædam creaturæ sunt, quæ secundum sui natura non possunt non esse. Ergo non oēs creaturæ indigent, vt a Deo conferantur in esse. Probatio mediæ. 65. & 67. Quod per se inesse alicui, necesse est ei inesse, & oppositè ratione 3. & eius impossibile est ei inesse. Sicut necessarium est bina- 94. co. 2. Et rium esse parè, & impossibile est eū esse imparè. Et sic a po. q. 3. ar. tem per se consequitur ad formam, quia vnūquodque secundum 1. Et 10. hoc est ens actus, quod habet formam. Quædam autem creaturæ, sicut angelus dicitur est. Et sic per se inesse eis esse. Et eadem ratio. 50. ar. 2. est de illis, quorum materia non est in potentia, nisi ad 3. vnā formam, sicut supra dictum est de corporibus celestibus. Hmōi ergo creaturæ secundum suā naturā ex necessitate sunt, & non possunt non esse. Potentia enim ad non esse non potest fundari, neque in forma, quā ple legitur esse, neque in materia existente sub forma, quam non potest amittere, cum non sit in potentia ad aliam formam. ¶ 2 Præterea, Deus est potentior quolibet creato agente. Sed aliquid creatū agens potest concitare suo effectu, vt conferentur in esse, etiam eius operatione cessante, sicut cessante actione edificatoris remanet domus, & cessante actione ignis remanet aqua calefacta per aliquod tempus. Ergo multo magis Deus potest sua creaturam conferre, quod conferuntur in esse sua operatione cessante.

¶ 3 Præterea, Nullum violentum potest contingere abique aliqua causa agente. Sed tendere ad non esse est naturale, & violentum cuiuslibet creaturæ, quia cuiuslibet creatura naturaliter appetit esse. Ergo nulla creatura potest deinde in non esse, nisi aliquo agente ad corruptionem. Sed quædam sunt, ad quorum corruptionem nihil agere potest, sicut spirituales substantiæ, & corpora celestia. Ergo hmōi creaturæ non possunt deinde in non esse, et Deo operatione cessante.

¶ 4 Præterea, Si Deus conferat res in esse, hoc erit per aliquam actionem. Per quamlibet autem actionem agentis, si sit efficax, aliquid fit in esse. Oportet igitur, quod per actionem Dei conferantur aliquid fiat in creatura. Sed hoc non videtur. Non enim per hmōi actionem fit ipsum esse creaturæ, quia quod iam est, non fit, neque fieri aliquid aliud superadditur, quia vel non continetur Deus conferuaret creaturam in esse, vel continetur aliquid adderetur creaturæ, quod est inconueniens. Non igitur creaturæ conferantur in esse a Deo.

SED CONTRA est, quod dicitur Heb. 1. Portas omnia verbo virtutis sue.

RESPONDEO dicendum, quod necesse est dicere, & secundum fidem, & secundum rationem, quod creaturæ conferantur in esse a Deo. Ad cuius evidentiam considerandum est, quod aliquid conferatur ab altero dupliciter. Vno modo indirectè, & per accidens, sicut ille dicitur rem conferuare, qui remouet corruptiōnem, puta si aliquid pueri custodiat, ne cadat in ignem, et eum conferuare. Et sic et Deus dicitur aliqua conferuare, sed non omnia, quia quædam sunt, quæ non habent corruptiōnem, quæ necesse est remouere ad rei conferuatiōem. Alio modo dicitur aliquid rem aliquam conferuare per se directè, quæ scilicet illud, quod conferuatur, dependet a conferuante, vni ergo esse non potest. Et hoc modo omnes creaturæ indigent diuina conferuatiōne. Dependens enim esse cuiuslibet creaturæ a Deo, ita quod nec ad momentum subsistere possent, sed in nihil redigerentur, nisi operatione diuinae virtutis conferuarentur in esse, sicut Gregorius dicit. Et hoc lib. 16. sic precipue potest. Ois enim effectus dependet a sua causa, secundum tal. cap. 18. quod est causa eius. Sed considerandum est, quod aliquid parū a Deo, quod agens est causa sui effectus secundum fieri tantum, & non dicitur directè secundum esse eius. Quod quidem conuenit & in artificialibus, & in rebus naturalibus, edificator enim est causa domus, quantum ad eius fieri, non autem directè quantum ad esse eius, manifestū est enim, quod esse domus consequitur formam eius. Forma autem domus est compositio, & ordo, quæ quidem forma consequitur naturalem

virtutē quarundam rerū. Sicut. n. coquoquis coquit cibū adhibendo aliquā virtutē naturāle adituā, sicut ignis: ita edificator facit domū adhibendo camētiū, lapides, & ligna, & sunt susceptiua, & conferuatiua talis cōpōsitionis, & ordinis. Vñ esse domus dependet ex naturis harū rerū, sicut fieri domus dependet ex actione edificatoris. & similibi ratione est considerandū in rebus naturalibus. Quia si aliquid agens non est causa formæ inquantū hmōi, non erit per se causa esse, quod consequitur ad talē formā, sed erit causa effectus, secundum fieri tantum. Manifestū est autem, quod si aliquid duo sunt eiusdem speciei, unū non potest esse per se causa formæ alterius, inquantū est talis forma (quia sic est causa formæ propriæ, cum sit eadē rō utriusque) sed potest esse causa hmōi formæ, secundum quod est in materia. Et hęc materia acquirat hanc formā. Et hoc est esse causa secundum fieri, sicut cum homo greditur hominē, & ignis ignem. Et ideo quocūque naturalis effectus est natus impressionē agentis recipere, secundum eandē rōnem, secundum quā est in agente, tūc fieri effectus dependet ab agente, non autē esse ipsius. Sed aliquid effectus non est natus recipere impressionē agentis, secundum eandē rōnem, secundum quā est in agente, sicut patet in oibus agentibus, quod non agunt similem speciem, sicut celestia corpora, sunt causa generationis inferiorū corporū dissimiliū secundum speciem. Et tale agens potest esse causa formæ, secundum rōnem talis formæ, & non solum secundum quod acquiritur in hac materia. Et ideo est causa non solum fieri, sed essendi. Sicut igitur fieri rei non potest remanere cessante actione agentis, quod est causa effectus secundum fieri: ita necesse est potest remanere cessante actione agentis, quod est causa effectus, non solum fieri, sed et secundum esse. Et hæc est ratio quare aqua calefacta retinet calorem cessante actione ignis, non autem remanet aer illuminatus, nec ad momentū cessante actione solis, quia materia aquæ susceptiua est caloris ignis, secundum eadē rōnem, quia est in igne. Vñ si præcēdē partem ad formā, ignis retinebit calorem semper. Si autem imperfectè participat aliquid de forma ignis, secundum quādam inchoationē, calor non semper remanebit, sed ad tempus, per debilem participationē principij caloris. Aer autem nullo modo natus est recipere lumen, secundum eandē rōnem, secundum quā est in sole, ut recipiat formam solis, quæ est principium luminis. Et ideo quia non hēt radicem in aere, statim cessat lumen, cessante actione solis. Sic autem habet ois creatura ad Deum, sicut aer ad solem illuminantē. Sicut. n. sol est lucens per suā naturā, aer autem fit luminosus participando lumen a sole, non tamen participando naturam solis: ita solus Deus est ens per esse etiam suam: quia eius essentia est sicut esse. Omnis autem creatura est ens participatiue, non quod sua essentia sit eius esse. Et ideo Augustinus dicit 4. super Gen. ad litt. Virtus Dei ab eis, quæ creata sunt, regendis si cessaret aliquando, simul, & illorum cessaret species, omnisque natura consideret. Et in 8. eiusdem lib. dicit, quod sicut aer præfente lumine fit lucidus, sic homo Deo sibi præfente illuminatur, absente autem continetur tenebratur.

lib. 4. cap. 12. circa principij, to. 3.

* lib. 8. super Gen. ad lit. c.

12. circa med. to. 3.

46.

In corp. art.

AD PRIMUM V M ergo dicendum, quod Deus immediatè omnia creaturæ, sed in ipsa rerum reparatione ordinē in rebus instituit, ut quædam ab aliis dependenter, per quas secundario conferuarentur in esse, præsupposita tamen principali conferuatiōne, quæ est ab ipso. AD SECUNDUM dicendum, quod cum propria causa conferuatiua effectus ab ea dependentis, sicut nulli effectui præfieri potest, quod sit causa sui ipsius, potest tamen ei præfieri, quod sit causa alterius, ita etiam nulli effectui præfieri potest, quod sit superioris conferuatiuus, potest tamen ei præfieri, quod sit conferuatiuus alterius.

AD TERTIUM dicendum, quod nulla creatura potest esse causa alterius quantum ad hoc, quod acquirit non formā, vel dispositionē, nisi per modū alicuius mutationis, quæ semper agit præsupposita aliquo subiecto. Sed postquam formam, vel dispositionē induxit in effectū absque alia immutatione effectus hmōi formā, vel dispositionē conferuat. Sicut in aere, prout illuminatur de nouo, intelligitur quædam mutatio, sed conferuatio luminis est absque aeris immutatione ex sola præfentia illuminantis.

AD QVAERTUM dicendum, quod conferuatio rerum a Deo non est per aliquam nouam actionem, sed per cō PRIMA S. THOMAS.

tinuationem actionis, qua dat esse. Quæ quidem actio est sine motu, & tempore, sicut etiam conferuatio luminis in aere est per continuatum influxum a sole.

ARTICVLVS II.

509

Vtrum Deus immediatè omnem creaturam conferuet.

AD SECUNDUM sic proceditur. Vt, quod Deus immediatè omnem creaturam conferuet. Eadem enim actione Deus est conferuator rerū, quæ & creator, ut dicitur est. Sed Deus immediatè est creator omnium. Ergo immediatè est etiam conferuator.

¶ 2 Præterea, Vnaquæque res magis est proxima sibi, quàm rei alteri. Sed non potest communicari alicui creaturæ, quod conferuet seipsam. Ergo multo minus potest ei communicari, quod conferuet aliam. Ergo Deus omnia conferuat absque alia media causa conferuatiua.

¶ 3 Præterea, Effectus conferuatur in esse sub eo, quod est causa eius, non solum secundum fieri, sed etiam secundum esse. Sed omnes causæ creaturæ, ut videtur, non sunt causæ suorum effectuum, nisi secundum fieri. Non sunt enim causæ, nisi mouendo, vt supra habitum est. Ergo non sunt causæ conferuantes suos effectus in esse.

SED CONTRA est, quod per idem conferuatur res, per quod habet esse. Sed Deus dat esse rebus, mediantebus esse aliquibus causis mediis. Ergo etiam res in esse conferuat mediantebus aliquibus causis.

RESPONDEO dicendum, quod sicut dictum est, dupliciter aliquid rem aliquam in esse conferuat. Vno modo indirectè, & per accidens, per hoc, quod remouet. Vel imperditi actionē corruptentis. Alio modo directè, & per se, quia ab eo dependet esse alterius, sicut a causa dependet esse effectus. Vtroque autem modo aliqua res creata inuenit esse alterius conferuatiua. Manifestū est enim, quod et in rebus corporalibus multa sunt, quæ impediunt actiones corruptentium, & per hoc dicitur rerū conferuatiua. Sicut talis im-

perdit carnes a putrefactione, & simile est in multis aliis. Inuenitur etiam, quod ab aliqua creatura dependet aliquis effectus, secundum suum esse. Cum enim sunt multæ causæ ordinatæ, necesse est, quod effectus dependeat primo quidem, & principaliter a causa prima, secundario verò ab oibus causis mediis.

Et ideo principaliter quod est causa est effectus conferuatiua, secundario verò oēs mediæ causæ, & tæto magis, quanto causa fuerit altior, & primæ causæ proximior. Vñ superioribus causis, et in corporalibus rebus attribuit conferuatiō, & permanentia rerū, sicut Philosophus dicit in 12. Metaph. quod primus motus, sicut diurnus, est causa continuitatis generationis. Secundus autem motus, qui est per zodiacū, est causa diuersitatis, quæ est in generatione, & corruptione. Et similiter astrologi attribunt Saturno, qui est supremus planetarum res fixas, & permanentes. Sic igitur dicendum est, quod Deus conferuat res quasdam in esse, mediantebus aliquibus causis.

AD PRIMUM V M ergo dicendum, quod Deus immediatè omnia creaturæ, sed in ipsa rerum reparatione ordinē in rebus instituit, ut quædam ab aliis dependenter, per quas secundario conferuarentur in esse, præsupposita tamen principali conferuatiōne, quæ est ab ipso.

AD SECUNDUM dicendum, quod cum propria causa conferuatiua effectus ab ea dependentis, sicut nulli effectui præfieri potest, quod sit causa sui ipsius, potest tamen ei præfieri, quod sit causa alterius, ita etiam nulli effectui præfieri potest, quod sit superioris conferuatiuus, potest tamen ei præfieri, quod sit conferuatiuus alterius.

AD TERTIUM dicendum, quod nulla creatura potest esse causa alterius quantum ad hoc, quod acquirit non formā, vel dispositionē, nisi per modū alicuius mutationis, quæ semper agit præsupposita aliquo subiecto. Sed postquam formam, vel dispositionē induxit in effectū absque alia immutatione effectus hmōi formā, vel dispositionē conferuat. Sicut in aere, prout illuminatur de nouo, intelligitur quædam mutatio, sed conferuatio luminis est absque aeris immutatione ex sola præfentia illuminantis.

AD QVAERTUM dicendum, quod conferuatio rerum a Deo non est per aliquam nouam actionem, sed per cō

lib. 12. Metaph. text. 34.

256

240

ARTICVLVS III.

Vtrum Deus possit aliquid in nihilum redigere.

Ver. q. 5. art. 2. ad 6. Et po. q. 3. art. 3. & quoll. 4. q. 3. art. 2. q. 21. in medio. lib. 1. de doct. christ. c. 32. 10. 2. art. 2. art. 1. & 2. huius q. 5.

AD TERTIVM sic procedit, Vt, q. Deus non possit aliquid in nihilum redigere. Dicitur in Aug. 8. q. 9. q. Deus non est cā tenendi in non esse. Hoc autē cōtingeret si aliqua creaturā redigeret in nihilū. Ergo Deus non potest aliquid in nihilū redigere. ¶ 2 Præterea, Deus est causa rerum ut sint, per suam bonitatem, quia ut Aug. dicit in lib. de Doct. Christi: in quantum Deus bonus est, sumus. Sed Deus non potest non esse bonus. Ergo non potest facere, ut res non sint. Quod faceret, si eas in nihilum redigeret. ¶ Præterea, si Deus in nihilum aliqua redigeret, oportere, q. hoc fieret per aliquam actionem. Sed hoc non potest esse, quia ois actio terminatur ad aliquod ens. Vnde etiam actio corruptentis terminatur ad aliquod generatum, quia generatio unius est corruptio alterius. Ergo Deus non potest aliquid in nihilum redigere.

SED CONTRA est, quod dicitur ter. 10. Corripit me Domine, ut erunt in iudicio, & non in furore tuo, ne forte ad nihilum redigas me.

R. ESPONDEO dicendum, q. quidā posuerunt, q. Deus res in esse produxit agēdo de necessitate naturæ. Quod si esset verū, Deus non posset rē aliquā in nihilum redigere, sicut non potest a sua natura mutari. Sed (sicut supra est habitū) hæc positio est falsa, & à fide catholica penitus aliena, q. cōstitit Deū res libera uoluntate produxisse in esse, & illud Pl. Oīa q. unque uoluit Dñs, fecit. Hoc igitur, q. Deus creaturæ esse cōcat, ex Dei uolūta te dependet, nec aliter res in esse cōseruat, nisi in quantum eis cōtinuē influit esse, ut dictū est. Sicut ergo antequā res essent, potuit eis non cōicare esse, & sic eas non facere, ita postquam iam factæ sunt, potest eis non influere esse, & sic esse desinerēt, q. dicitur eas in nihilum redigere.

AD PRIMVM ergo dicendum, q. non esse non hēt causam per se, quia nihil potest esse cā, nisi in quantum est ens. Ens autē, per se loquendo, est cā essendi, sic igitur Deus non potest esse cā tenendi in non esse. Sed hoc habet creaturæ ex seipsa, in quantum est de nihilo. Sed per accidens Deus potest esse cā, q. res in nihilum redigantur, (subtrahendo a tuam actionem a rebus.)

AD SECUNDVM dicendum, q. bonitas Dei est causa rerum, non quasi ex necessitate naturæ (quia diuina bonitas non dependet ex rebus creatis) sed per liberam uoluntatem. Vnde sicut potuit sine præiudicio bonitatis suæ res non producere in esse, ita absque detrimento suæ bonitatis potest res in esse non conseruare.

AD TERTIVM dicendum, quod si Deus rem aliquam redigeret in nihilum, hoc non esset per aliquam actionem, sed per hoc, quod ab agendo cessaret.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum aliquid in nihilum redigatur.

AD QVARTVM sic procedit, Vt, q. aliquid in nihilum redigatur. Finis enim responderi principio. Sed à principio nihil erat, nisi Deus. Ergo ad hunc finem res perducitur, ut nihil sit nisi Deus. Et ita creaturæ in nihilum rediguntur. ¶ 1 Præterea, ois creatura habet potentiam finitam. Sed nulla potentia finita se extendit ad infinitum. Vnde in 8. Phys. * probatur, quod potentia finita non potest mouere tempore infinito. Ergo nulla creatura potest durare in infinitum. Et ita quidōque in nihilū redigetur. ¶ 2 Præterea, forma, & accidentia nō hēt mām partē suā, sed quæque de se finitū esse. Ergo & in nihilū rediguntur. SED CONTRA est, quod dicitur Eccl. 3. Didici, q. omnia opera, quæ fecit Deus, perseverent in æternum. R. ESPONDEO dicendum, q. eorū, q. à Deo sunt, circa creaturā, q. dāam proueniunt fm naturā cursū rerū, q. dā uerō miraculose operatur pter ordinē naturā creaturis inditū, ut infra dicitur. Quæ autē facturus est.

Deus, fm ordinē naturā rebus inditū, cōsiderari pnt ex ipsis rerū naturis. Quæ uerō miraculose sunt, ordinantur ad gratiā manifestationē, fm illud Apoit. 1. ad Cor. 12. Vn cuiq; datur manifestatio spūs ad utilitatem. Et postmodū inter cætera subdit de miraculorū operatione. Creaturā autē naturā hoc demōstrant, ut nulla earū in nihilū redigatur. Quia uel sunt immateriales, & sic in eis nō est potentia ad non esse, uel sunt mālēs, & sic saltē remanēt sēper, fm materiā, q. incorruptibilis est, utpote subiectū existētiæ gñationis, & corruptionis. Redigere ē aliquid in nihilū, nō pntet ad grā manifestationē, cum magis per hoc diuina potentia, & bonitas ordinetur, seu ostendatur, q. res in esse conseruat. Vñ sim pliciter dicēdū est, q. nihil ois in nihilum redigatur.

AD PRIMVM ergo dicendum, q. hoc, q. res in esse produxerunt, postquam non fuerant, declarat potentiam producentis, sed q. in nihilum rediguntur, hōi manifestationem impedit, cum Dei potentia in hoc maxime ostendatur, q. res in esse conseruat, fm illud Apoit. 1. ad Heb. 1. Potens omnia uerbo uirtutis suæ.

AD SECUNDVM dicendum, q. potentia creaturæ ad essendū est receptiua tm, sed potentia actiua est ipsius Dei, à quo est influxus eius. Vñ, q. res in infinitū durēt, sequitū infinitatē diuinæ uirtutis. Determinat tñ q. uidā reb' uirtus ad manēdū tpe determinatō, in quantum impedit pntē, ne pceptiū influxū essendi, q. est ab eo, ex aliquo cōtrario agēte, cui finita uirt' nō pnt resistere tpe infinito, sed solū tpe determinatō. Et idē ea, q. nō hēt cōtrariū, quamuis habeant finitā uirtutē, perseverāt in æternum.

AD TERTIVM dicendum, q. forma, & accidentia non sunt entia completa, cum non subsistant, sed quodlibet eorum est aliquid entis. Sic n. ens dicitur, quia eo aliquid est. Et tamen eo modo quo sunt, non omnino in nihilum rediguntur, non quia aliqua pars eorum remanet, sed remanent in potentia materiæ, uel subiecti.

QV AE STIO CV.

De mutatione creaturarū à Deo, in octo artic. diuisa.

DEINDE considerādū est de scō effectu gubernationis diuinæ, qui est mutatio creaturarū. Et primò de mutatione creaturarū à Deo. Secundò, de mutatione unius creaturæ ab alia.

Circa primum quærentur octo.

- 1. Primum, utrum Deus immediatē possit mouere materiam ad formam.
2. Secundū, utrum immediatē possit mouere aliquod corpus.
3. Tertio, utrum possit mouere intellectum.
4. Quarto, utrum possit mouere uoluntatem.
5. Quinto, utrum Deus operetur in omni operante.
6. Sexto, utrum possit aliquid facere præter ordinem rebus inditum.
7. Septimò, utrum oīa, quæ fit Deus facit, sint miracula.
8. Octauò, de diuersitate miraculorum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum Deus possit immediatē mouere materiam ad formam.

AD PRIMVM sic proceditur. Vt, q. Deus non possit immediatē mouere materiā ad formā. Sicut n. probat Philol. in 7. Metaph. * Formā in hac materia nihil facere potest, nisi forma, q. est in materia, q. simile facit sibi simile materia. Sed Deus nō est forma in materia. Ergo nō potest cāre formā in materia. ¶ 2 Præterea, si aliquid agēs se hēat ad multa, nullū eorū pducet nisi determinet ad unū q. aliquid aliud, ut n. in 3. de Aīa dī. * uniuersalis opinio non mouet, nisi mediāte aliqua particulari apprehensione. Sed uirtus diuina est uniuersalis cā oīum. Ergo nō potest pducere aliquā particularē formā, nisi mediāte aliquo particulari agente. ¶ 3 Præterea, sicut est cōse dependet: à prima causa uniuersali, ita esse determinatum dependet à determinatis causis particularibus, ut supra habitum est. * Sed

In frā q. 5. 110. art. 2. con. * lib. 7. Metaph. 28. 10. 3. libr. 3. text. 10. 58. 2.

determinatum esse alicuius rei est per propriam eius formam. Ergo propria rerum formæ non produciuntur à Deo, nisi mediāte causis particularibus.

SED CONTRA A est, quod dicitur Gen. 2. Formauit Deus hominem de limo terræ.

R. ESPONDEO dicendum, q. Deus immediatē potest mouere materiam ad formam, quia ens in potentia passiuā reduci potest in actū à potentia actiua, quæ eā sub sua p. tē continet. Cum igitur materia contineat sub p. tē diuinā, utpote à Deo producta, potest reduci in actū per diuinā potentiam. Et hoc est moueri materiā ad formā, quia forma nihil est aliud, quam actus materiæ.

AD PRIMVM ergo dicendum, q. effectus aliquis inuenitur assimilari causa agenti dupliciter. Vno modo fm eandē speciē, ut homo generatur ab hoīe, & ignis ab igne. Alio modo fm virtualē cōiunctiā, prout forma effectus virtualiter continetur in causa. Et sic alia ex putrefactione generata, & planta, & corpora mineralia assimilata soli, & stellis, quorū uirtute generantur. Sic igitur effectus causa agēti similat fm totū illud, ad quod se extendit uirtus agentis. Virtus autē Dei se extendit ad formā, & materiā, ut supra habitū est. Vnde de cōpositū, quod generatur, similatur Deo secundū virtualē cōiunctiā, sicut similatur cōposito generanti p similitudinē speciē. Vnde sicut cōpositum generans, potest mouere materiā ad formā, generādo cōpositum sibi simile, ita & Deus. Non autē alia alia forma nō in materia existens, quia materia non continetur in uirtute alterius substantiæ separata. Et ideo dicitur, q. angelus operatur circa hæc uisibilia, non quidem imprimendo formas, sed adhibendo corporalia semina.

AD SECUNDVM dicendum, q. ratio illa procederet, si Deus ageret ex necessitate naturæ. Sed q. agit p uoluntatē, & intellectū, & qui cognoscit rōnes p. prias oīum formarū, & nō solū uisibiles, inde est, q. potest determinatē hanc, uel illā formam materiæ imprimere.

AD TERTIVM dicendum, hoc ipsum, q. causæ secundæ ordinantur ad determinatos effectus, est illis à Deo. Vnde Deus, quia alias causas ordinat ad determinatos effectus, potest etiam determinatos effectus producere per seipsum, sine quocunque alio.

ARTICVLVS II.

Vtrum Deus possit immediatē mouere aliquod corpus.

AD SECUNDVM sic proceditur. Vt, q. Deus non possit immediatē mouere aliquod corpus. Cum enim mouēs, & motū oportet esse simul, ut probatur in 7. Phys. oportet esse contactū quēdam mouentis, & moti. Sed non potest esse contactus Dei, & corporis alicuius. Dicit enim Dionys. * in 1. cā. de di. no. quod Dei non est aliquis contactus. Ergo Deus non potest immediatē mouere aliquod corpus.

¶ 2 Præterea, Deus est mouens, non motum. Tale autē est appetibile apprehensum. Mouet igitur Deus sicut desideratum, & apprehensum. Sed non apprehenditur, nisi ab intellectu, q. nō est corpus, nec uirtus corporis. Ergo Deus nō potest mouere aliquod corpus immediatē. ¶ 3 Præterea, Philosophus probat in 8. Phys. * q. potentia infinita mouet in infinitū. Sed impossibile est aliquod corpus in instanti moueri, quia cum oīs motus sit inter opposita, sequeret, q. duo opposita simul ineffent eidē, q. est impossibile. Ergo corpus nō potest immediatē moueri à potētia infinita. Potētia autē Dei est infinita, ut supra habitū est. Ergo Deus nō potest immediatē mouere aliquod corpus.

SED CONTRA, Opera sex dierū Deus fecit immediatē, in quibus continetur motus corporū, ut patet per hoc, quod dicitur Gen. 1. Congregentur aquæ in locum unum. Ergo Deus immediatē potest mouere corpus.

R. ESPONDEO dicendum, q. erroneum est dicere Deum non posse facere per seipsum, oīs determinatos effectus, qui sunt per quamcunque causam creatā. Vnde cum corpora moueantur immediatē à causis creatis,

nulli dēt venire in dubiū, quin Deus possit mouere immediatē quocunque corpus. Et hoc quidē cōsequens est ad ea, quæ dīctā sunt. * Non oīs motus corporis cuiuscunque, uel consequit formā aliquā, sicut motus ignis quālibet localis grauiū, & leuiū consequitur formā, quæ datur à generante, rōne cuius generans dī mouens. ¶ vel est via ad formā aliquā, sicut calefactio est via ad formam ignis. Eiusdē autē est imprimere formā, & disponere ad formam, & dare motum consequentem formam. Ignis enim non solū generat alium ignē, sed et calefacit, & sursum mouet. Cum igitur Deus possit immediatē formam materiæ imprimere, cōsequens est, ut possit sequecūque motū corpus quocunque mouere.

AD PRIMVM ergo dicendum, q. duplex est actus, scilicet corporalis, sicut duo corpora se tangūt, & virtualis, sicut dicitur, q. contritans tangit contritatum. Secundum igitur primum contactum, Deus, cum sit incorporeus, nec tangit, nec tangitur, secundum autem virtuale contactum tangit quidem mouendo creaturam, sed non tangitur, quia nullius creaturæ uirtus naturalis potest ad ipsum pertingere. Et sic intellexit Dionysius, quod non est contactus Dei, ut scilicet tangatur.

AD SECUNDVM dicendum, q. mouet Deus sicut desideratū, & intellectum. Sed non oportet, q. semper moueat, sicut desideratū, & intellectū ab eo, quod mouetur, sed sicut desideratum, & motum à seipso, quia omnia operatur propter suam bonitatem.

AD TERTIVM dicendum, q. Philol. in 8. Phys. * intendit probare, q. uirtus primi motoris non fit uirtus in magnitudine, tali ratione, uirtus primi motoris est uirtus infinita. Quod probat per hoc, q. potest mouere tpe infinito, uirtus autē infinita, si esset in aliqua magnitudine, moueret in non tempore, quod est impossibile. Ergo oportet, q. infinita uirtus primi motoris sit non in magnitudine. Hæc quo patet, q. corpus moueri non tpe, non consequitur nisi uirtutē infinitam in magnitudine. Cuius rō est, quia omnis uirtus, quæ est in magnitudine, mouet fm se totā, cum moueat, per necessitatē naturæ. Potentia autē infinita improprietate excedit quamlibet potentā finitā. Quamō autē maior est potentia mouentis, tantō est maior uelocitas motus. Cum igitur potentia finita moueat tpe determinato, sequitur, quod potentia infinita nō moueat in aliquo tempore, quia cuiuscunque temporis ad aliud tēpus est aliqua proportio. Sed uirtus, quæ non est in magnitudine, est uirtus alicuius intelligentis, qui operatur in effectibus, secundum quod eis conuenit. Et ideo, cum corpori non possit esse conueniens moueri in non tempore, non sequitur quod moueat in non tempore.

ARTICVLVS III.

Vtrum Deus moueat immediatē intellectum creatum.

AD TERTIVM sic proceditur. Vt, q. Deus non moueat immediatē intellectum creatum. Actio enim intellectus est ab eo, in quo est. Nō enim transit in exteriorē materiā, ut dī in 9. Metaph. * Actio autē eius, q. mouetur ab alio, nō est ab eo in quo est, sed à mouente. Nō ergo intellectus mouet ab alio. Et ita vñ, quod Deus non possit mouere intellectum.

¶ 2 Præterea, illud, quod habet in se sufficiens principium sui motus, non mouet ab alio. Sed motus intellectus est ipsum intelligere eius, sicut dī q. intelligere, uel sentire est motus quidā, fm Philol. in 3. de Aīa. * Sufficiens autē principium intelligendi est lumen intellectuale inditum intellectui. Ergo non mouet ab alio.

¶ 3 Præterea, sicut sensus mouetur à sensibili, ita intellectus ab intelligibili. Sed Deus non est intelligibilis à nobis, sed nostrum intellectum excedit. Ergo Deus nō potest mouere nostrum intellectum.

SED CONTRA, Docens mouet intellectū ad discēntis. Sed Deus docet hominem scientiam, sicut dicitur in Plal. Ergo Deus mouet intellectum hominis.

q. 19. art. 6.

135

Q. 44. art. 1. & 2.

b 264

110

241 452

513

Opusc. 10. art. 1. & 5.

ca. 1. a me dicitur.

lib. 1. Phys. text. 79. 10. 2.

q. 25. art. 2.

Art. 1. huius

111

112

113

114

115

116

lib. 3. Phys. text. 78. 79. & 80. 10. 2.

117

514

118

119

lib. 3. de Aīa. text. 28. 10. 2.

RESPONDEO dicendum, qd sicut in motibus corporalibus mouens dicitur, quod dat formam, quae est principium motus, ita dicitur mouere intellectum, quod causat formam, quae est principium intellectus operationis, quae dicitur motus intellectus. Operationis autem intellectus est duplex principium intelligente. Vnum scilicet, quod est ipsa virtus intellectualis, quod est principium est etiam in intelligente in potentia. Aliud autem est principium intelligendi in actu, similitudo rei intellectus in intelligente. Dicitur ergo aliquid mouere intellectum, siue det intelligenti virtutem ad intelligendum, siue imprimat ei similitudinem rei intellectus. Vtroque autem modo Deus mouet intellectum creatum. Ipse enim est ipsum primum ens immateriale. Et quia intellectualitas consequitur immaterialitati, sequitur qd ipse sit primum intelligens. Vnde, cum primum in quolibet ordine sit causa eorum, quae consequuntur, sequitur, qd ab ipso sit ois virtus intelligendi. Similiter cum ipse sit primum ens, & oia entia praexistant in ipso, sicut in prima causa, oportet, quod sint in eo intelligibiliter secundum modum eius. Sicut enim omnes rationes rerum intelligibiles primo existunt in Deo, & ab eo deriuantur in alios intellectus, vt actu intelligant, sic et deriuantur in creaturas, vt subsistant. Sic igitur Deus mouet intellectum creatum, in quantum dat ei virtutem ad intelligendum, vel naturalem, vel superadditam, & in quantum imprimat ei species intelligibiles, & vt inque tenet, & conseruat in esse.

AD PRIMVM ergo dicendum, qd operatio intellectualis est quidem ab intellectu, in quo est sicut a causa secunda, sed a Deo, sicut a causa prima. Ab ipso enim datur intelligenti, quod intelligere possit.

AD SECVNDVM dicendum, qd lumen intellectuale simul cum similitudine rei intellectus est sufficiens principium intelligendi: secundarium tamen, & ab ipso primo principio dependens.

AD TERTIVM dicendum, qd intelligibile mouet intellectum nostrum, in quantum quodammodo immitit ei suam similitudinem, per quam in eiligit potest. Sed similitudines, quas Deus imprimat intellectui creato, non sufficient ad ipsum Deum intelligendum per essentiam, vt supra habitum est. Vnde mouet intellectum creatum, cum tamen non sit ei intelligibilis, vt dictum est.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum Deus possit mouere voluntatem creatam.

AD QVARTVM sic proceditur. Vbi, qd Deus non possit mouere voluntatem creatam. Omne enim, quod mouetur ab extrinseco, cogitur. Sed voluntas non potest cogi. Ergo non mouetur ab aliquo extrinseco. Et ita non potest moueri a Deo.

¶ 1. Præterea, Deus non potest facere, qd contradictoria sint simul vera. Hoc autem sequeretur, si voluntatem motu ueret. Nam voluntatem moueri est ex se moueri, & non contra ea, ab alio. Ergo Deus non potest voluntatem mouere.

¶ 2. Præterea, motus magis attribuitur mouenti, quam mobili. Vnde homicidium non attribuitur lapidi, sed oipio. Et proficiente. Si igitur Deus moueat voluntatem, sequitur, quod opera voluntaria non impuenter homini admeritum, uel demeritum. Hoc autem est falsum. Non igitur Deus mouet voluntatem.

SED CONTRA est, quod dicitur Phil. 2. Deus est, qui operatur in nobis uelle, & perficere.

RESPONDEO dicendum, qd sicut intellectus, vt dictum est, mouetur ab obiecto, & ab eo, qui dedit virtutem intelligendi, ita voluntas mouetur ab obiecto, qd est bonum, & ab eo, qui causat virtutem uolendi. Potest autem voluntas moueri, sicut ab obiecto, à quo uique bono, non tñ sufficienter, & efficiet, nisi à Deo. Non enim sufficienter aliquid potest mouere aliquid mobile, nisi virtus actiua mouentis excedat, vel saltem adæquet virtutem passiuam mobilis. Virtus autem passiuæ voluntatis se extendit ad bonum in uniuersali. Est enim eius obiectum

bonum uniuersale, sicut & intellectus obiectum est ens uniuersale. Quodlibet autem bonum creatum est quoddam particulare bonum, solus autem Deus est bonum uniuersale. Vnde ipse solus implet uoluntatem, & sufficienter eam mouet, vt obiectum. Similiter autem & virtus uolendi a solo Deo causatur. Velle enim nihil aliud est, qd inclinatio quaedam in obiectum uoluntatis, quod est bonum uniuersale. Inclinare autem in bonum uniuersale est primi mouentis, cui proportionatur uoluntatis finis, sicut in rebus humanis dirigere ad bonum commune est eius, qui præest multitudini. Vnde utroque modo proprium est Dei mouere uoluntatem, sed maxime secundum modo, interius cum inclinando.

AD PRIMVM ergo dicendum, qd illud, quod mouetur ab altero, qd cogit, si mouetur contra inclinationem propriam, sed si mouetur ab alio, quod sibi dat propriam inclinationem, non dicitur cogi. Sicut graue, cum mouetur deorsum à generante, non cogitur. Sic igitur Deus mouet uoluntatem, non cogit ipsam, quia dat ei eius propriam inclinationem.

AD SECVNDVM dicendum, qd moueri uoluntatis est moueri ex se, id est a principio intrinseco. Sed illud principium intrinsecum potest esse ab alio principio extrinseco. Et sic moueri ex se, non repugnat ei, quod mouetur ab alio.

AD TERTIVM dicendum, qd si uoluntas ita moueretur ab alio, qd ex se nullatenus moueretur, opera uoluntatis non impuenter ad meritum, uel demeritum. Sed quia per hoc, qd mouetur ab alio, non excluditur quin mouetur ex se, vt dictum est. Ideo per consequens, non tollitur ratio meriti, uel demeriti.

ARTICVLVS V.

Vtrum Deus operetur in omni operante.

AD QVINTVM sic proceditur. Vbi, qd Deus non operetur in ois operante. Nulla enim insusficientia est Deo attribueda. Si igitur Deus operetur in ois operante, sufficienter in quolibet operat. Superfluum igitur esset, qd agens creatum, aliquid operaretur.

¶ 2. Præterea, vna operatio non potest esse simul à duobus operantibus, sicut nec vnus numero motus potest esse duorum mobilium. Si igitur operatio creaturæ est à Deo in creatura operante, non potest esse simul à creatura. Et ita nulla creatura aliquid operatur.

¶ 3. Præterea, Paciens dicitur esse causa operationis facti, in quantum dat ei formam qua operatur. Si igitur Deus est causa operationis rerum factarum ab ipso, hoc erit in quantum dat eis uirtutem operandi. Sed hoc est à principio, quando rem facit. Ergo uideretur, quod uirtus non operetur in creatura operante.

SED CONTRA est, quod dicitur Isa. 26. Omnia opera nostra operatus es in nobis Domine.

AD PRIMVM ergo dicendum, qd Deum operari in quolibet operante, aliqui sic intellexerunt, quod nulla uirtus creata aliquid operaretur in rebus, sed solus Deus immediate oia operaretur, puta qd ignis non calefaceret, sed Deus in igne. Et similiter de oibus aliis. Hoc autem est impossibile. Primum quidem, quia sic subtraheret ordo causæ, & causati à rebus creatis, qd pertinet ad impotentiam creaturis. Ex uirtute enim agentis est, qd suo effectui dat uirtutem agendi. Secundum, quia uirtutes operatiua, quæ in rebus inueniuntur, frustra essent rebus attributa, si per eas nihil operarentur, quinimo oes creaturæ uiderentur quodammodo esse frustra, si propria operatione destituerentur, cum omnes res sint propter suam operationem. Semper enim imperfectum est propter perfectius. Sicut igitur materia est propter formam, ita forma, quæ est actus primus, est propter suam operationem, quæ est actus secundus. Et sic operatio est finis rei creaturæ. Sic igitur intelligendum est Deum operari in rebus, quod tamen ipse res propriam habeant operationem.

Ad cuius euidenciam considerandum est, qd cum sint causæ

causarum quatuor genera, materia non est principium actionis, sed se habet, vt subiectum recipiens actionis effectum. Finis uero & agens, & forma se habent, vt actionis principium, sed ordine quodam. Nam primum quidem principium actionis est finis, qui mouet agentem. Secundum uero agens. Tertio autem forma eius, qd ab agente applicat ad agendum. Quatuor & ipsi agens per formam suam agat, vt patet in artificialibus. Artifex enim mouetur ad agendum à fine, qui est ipsum operatum, puta arca, uel lectus, & applicat ad actionem securum, qd incidit per suam aciem. Sic igitur secundum hæc tria Deus in quolibet opere operatur. Primum quidem secundum finem. Cuius operatio sit per aliquid quod bonum uerum, vel apparen, nihil autem est, vel apparet bonum, nisi secundum quod participat aliquam similitudinem finis boni, quod est Deus, sequitur, quod ipse Deus sit cuiuslibet operationis causa, vt finis.

Similiter considerandum est, qd si sint multa agentia ordinata, qd secundum agens agit, in uirtute primi agentis. Nam primum agens mouet secundum agendum. Et secundum hoc oia agunt in uirtute ipsius Dei. Et ita ipse est ois actio agens. Tertio considerandum est, qd Deus mouet non solum res ad operandum, quasi applicando formas, & uirtutes rerum ad operationem, sicut et artifex applicat securum ad incidendum, qd tñ interdum formam securi non tribuit, sed et dat formam creaturis agentibus, & eas tenet in esse. Vnde non solum est causa actionum, in quantum dat formam, quæ est principium actionis, sicut generans dicitur esse causa motus grauium, & leuium, sed et sicut conseruans & formas, & uirtutes rerum, prout solum dicitur causa manifestationis colorum, in quantum dat, & conseruat lumen, quo manifestantur colores. Et quia forma rei est intra rem, & ita, tñ magis, quando consideratur, vt prior, & uniuersalior, & ipse Deus est prior causa ipsius esse uniuersalis in rebus oibus, qd inter oia est magis intimum rebus, sequitur, qd Deus in omnibus intime operetur. Et propter hoc in sacra scriptura operationes nature Deo attribuitur quasi operanti in natura, secundum illud Job 10. Pelle, & carnis uestisti me, ossibus, & neruis compegisti me.

AD PRIMVM ergo dicendum, qd Deus sufficienter operatur in nobis ad modum primi agentis. Nec propter hoc superfluit operatio secundorum agentium.

AD SECVNDVM dicendum, qd vna actio non procedit à duobus agentibus vnus ordinis. Sed nihil prohibet quin vna, & eadē actio procedat à primo, & secundo agente.

AD TERTIVM dicendum, qd Deus non solum dat formas rebus, sed et conseruat eas in esse, & applicat eas ad agendum, & est finis ois actionum, vt dictum est.

ARTICVLVS VI.

Vtrum Deus possit facere aliquid præter ordinem rebus inditum.

AD SEXTVM sic proceditur. Vbi, qd Deus non possit facere aliquid præter ordinem rebus inditum. Dicit enim Aug. 26. contra Faustum, Deus conditor, & creator omnium naturarum nihil contra naturam facit. Sed hoc uideretur contra naturam, quod est præter ordinem naturaliter rebus inditum. Ergo Deus non potest facere aliquid præter ordinem rebus inditum.

¶ 2. Præterea, sicut ordo iustitiæ est à Deo, ita & ordo nature. Sed Deus non potest facere aliquid præter ordinem iustitiæ. Faceret enim tunc aliquid iniustum. Ergo non potest facere aliquid præter ordinem nature.

¶ 3. Præterea, Ordinem nature Deus instituit. Si igitur præter ordinem nature Deus aliquid faciat, uideretur, quod ipse sit mutabilis, quod est inconueniens.

SED CONTRA est, qd Aug. 26. contra Faustum, Deus aliqui aliquid facit contra solitum cursum nature. Respondeo dicendum, qd a qualibet causa deriuatur aliquid ordo in suos effectus, cum quilibet causa habet rationem principij. Et ideo secundum multiplicationem causarum multiplicatur & ordines, quorum vnus con-

tinetur sub altero, sicut & causa continetur sub causa, unde causa superior non continetur sub ordine causarum inferioris, sed econuerso. Cuius exemplum apparet in rebus humanis. Nam ex paterfamilias dependet ordo domus, qui continetur sub ordine ciuitatis, qui procedit à ciuitatis rectore, cum & hic continetur sub ordine regis, à quo totum regnum ordinatur. Si ergo ordo rerum consideretur, prout dependet à prima causa, sic contra rerum ordinem Deus facere non potest. Sic enim si faceret, faceret contra suam scientiam. Si uero consideratur rerum ordo, prout dependet à qualibet eisdarum causa, sic Deus potest facere præter ordinem rerum, quia ordini secundarum causarum ipse non est subiectus, sed talis ordo ei subijcit quasi ab eo procedens, non per necessitatem nature, sed per arbitrium uoluntatis. potuisset enim & alium ordinem rerum instituire. Vnde & potest præter hunc ordinem institutum agere, cum uoluerit, puta agendo effectus secundarum causarum sine ipsis, vel producendo aliquos effectus, ad quos cause secundæ non se extendunt. Vnde & Aug. 26. dicit contra Faustum, quod Deus contra solitum cursum nature facit, sed contra summam legem nullo modo facit, quia contra seipsum non facit.

AD PRIMVM ergo dicendum, qd cum aliquid contingit in rebus naturalibus præter naturam inditam, hoc potest dupliciter contingere. Vno modo per actionem agentis, qui inclinationem naturalem non dedit. Sicut cum homo mouet corpus graue sursum, qd non hæt ab eo, vt moueatur deorsum. Et hoc est contra naturam. Alio modo per actionem illius agentis, à quo dependet actio naturalis. Et hoc non est contra naturam, vt patet in fluxu, & refluxu maris, qd non est contra naturam, quauis sit præter motum naturalem aq. qd mouet deorsum. Est enim expressio celestis corporis, à quo dependet naturalis inclinatio inferioris corporis. Cui igitur nature ordo sit à Deo rebus inditus, si qd præter hunc ordinem faciat, non est contra naturam. Vnde Aug. 26. contra Faustum, quod i. cuiuslibet rei naturale, qd ille fecerit, à quo est omnis modus, numerus, & ordo nature.

AD SECVNDVM dicendum, qd ordo iustitiæ est secundum relationem ad causam primam, qd est regula omnis iustitiæ. Et ideo præter hunc ordinem Deus nihil facere potest.

AD TERTIVM dicendum, quod Deus sic Deus certum ordinem indidit, vt tamen sibi reseruaret, quod ipse aliquando aliter ex causa esset facturus. Vnde cum per hunc ordinem agit, non mutat.

ARTICVLVS VII.

Vtrum omnia, quæ Deus facit præter ordinem naturalem rebus, sint miracula.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Videtur, qd non oia, qd Deus facit præter ordinem naturalem rebus, sint miracula. Creatio enim mundi, & et aiarum, & iustificatio impii sunt à Deo præter ordinem naturalem. Non enim sunt per actionem alicuius cause naturalis. Et tñ hæc miracula non dicuntur. Ergo non omnia, quæ facit Deus præter ordinem naturalem rebus, sunt miracula.

¶ 2. Præterea, miraculum dicitur aliquid arduum, & insolitum præter facultatem nature, & spem admirantis proueniens. Sed quædam sunt præter naturam ordinem, qd tñ non sunt ardua. Sunt enim in minimis rebus in restauratione gemmarum, vel sanatione agrorum. Nec et sunt insolita, cum frequenter eueniant, sicut cum infirmi in plateis ponebantur, vt ad uibrum Petri sanarentur. Nec et sunt supra facultatem nature, vt cum aliqui saluantur à febribus. Nec et spem, sicut reuersionem mortuorum omnes speramus, qd tñ sic præter ordinem nature. Ergo non omnia, qd sunt præter naturam ordinem, sunt miracula.

¶ 3. Præterea, miraculi nomen ab admiratione sumitur. Sed admiratio est rebus se sui manifestis. Sed, quæ aliqua accidit præter ordinem nature, rebus se sui non manifestis. Sicut cum Apo. facti sunt scietes, neq. iuenietes, neq. discen-tes. Ergo non oia, qd sunt præter ordinem nature, sunt miracula.

SED

321

C 412

In solu. ad præc. arg.

516

3. cont. ca. 66. & 67. Et li. 4. ca. 44. co. 2. opu. 3. ca. 131. fin. & 145.

519

In cor. art. 517

3. q. 43. ar. 2. co. Et 3. co. ca. 98. 99. & 161. Et po. q. 6. art. 1. Et opu. 3. cap. 138. Et opu. 10. ar. 1. & 17. ca. 3. ante med. ro. mo 6.

li. 26. con. Fau. c. 3. a med. to. 6.

52

ccitato in arg. sed contra.

li. 26. contra Faust. ca. 3. ante med. to. 6.

518

Po. q. 6. ar. 2. Et 2. di. 18. q. 1. ar. 3. Et 3. co. c. 101. & 102.

lib. 26. c. 3
a med. il.
lius. 10.6

SE D C O N T R A est, qd Aug. * dicit 26. cōtra Fan
stium, qd cum Deus aliquid facit cōtra cognitum nobis
cursum solitūque naturæ, magnalia, vel mirabilia no
minantur.

R E S P O N D E O dicendum, qd nomen miracali ab
admiratione sumitur. Admiratio autem confurgit cum
effectus sunt manifesti, & cōculta. Sicut aliquis admi
ratur cum videt eclipsim solis, & ignorat causam, vt dī
in principio Metaph. * Potest autē causā esse & usalicu
stus apparentis alicui esse nota, q̄ tamen est aliis in cogni
ta. Vnde aliquid est mirum vni, quod non est mirū aliis.
Sicut eclipsim solis miratur rusticus, non autem astrolo
gus. Miraculum autē dicitur quasi admiratione plenū,
quod. Chabet causam simpliciter, & omnibus occultā.
Hæc autem est Deus. Vnde illa, quæ à Deo sunt præter
causas nobis notas, miracula dicuntur.

lib. 1. Me
taph. c. 2.
circa me
dium 10.3

A D P R I M V M ergo dicendum, qd creatio, & iustifi
catio impj, etsi à solo Deo fiant, non tñ proprie loquendo
miracula dicuntur, quia non sunt nata fieri per alias
causas, & ita non contingunt præter ordinem naturæ,
cum hæc ad facultatem naturæ non pertineant.

A D S E C V N D V M dicendum, quod arduum
dicitur miraculum, non propter dignitatem rei, in qua
fit, sed quia excedit facultatem naturæ. Similiter etiam
insolitum dicitur, non quia frequenter non eueniat, sed
puta est præter naturalem consuetudinem. Supra facul
tatem autem naturæ dicitur aliquid non solum propter
substantiam facti, sed etiam propter modum, & ordinē
faciendi. Supra spem etiam naturæ miraculum esse di
citur non supra spem gratiæ, quæ est ex fide, per quam
credimus resurrexerunt futuram.

A D T E R T I V M dicendum, qd scia Apostolorum,
quamuis secundum se nō fuerit manifesta, manifestaba
tur tamē in effectibus, ex quibus mirabilis apparebat.

A R T I C V L V S V I I I .

Vtrum vnus miraculum sit maius alio.

519

12. q. 113.
art. 10. co.
Et 3. con
tra. ca. 101
tra. ca. 101
tra. ca. 101
tra. ca. 101

A D O C T A V M sic procedit. Videtur, qd vnū
miraculum non sit maius alio. Dicit n. Aug. * in
epistola ad Volusian. In rebus mirabiliter factis
totocatio facti est potentia facientis. Sed eadem poten
tia, si Dei, sunt omnia miracula. Ergo vnū non est ma
ius alio.
¶ 2 Præterea, Potentia Dei est infinita. Sed infinitum
magis est improprietate excedit omne finitum. Ergo non
magis est mirandum, quod faciat hunc effectum, quam
illum. Ergo vnus miraculum non est maius altero.

S E D C O N T R A est, qd Dominus dicit Io. 14. de
operibus miraculosis loquens, Opera, quæ ego facio, &
ipse faciet, & maiora horum faciet.

R E S P O N D E O dicendum, qd nihil potest dici mi
raculum ex comparatione potentie diuine, quia quod
cunque factum diuine potentie comparatum, est mini
mum. Sicut illud Isa. 40. Ecce gentes, quæ sicut strilla situla, &
quasi momentū strateræ reputatae sunt. Sed dicitur ali
quid miraculum per comparationem ad facultatē nat
uræ, quam excedit. Et ideo secundum, quod magis exce
dit facultatem naturæ, sicut hoc maius miraculū dī. Exce
dit autē aliqd facultatē naturæ tripliciter. Vno modo quan
tum ad substantiam facti. Sicut, quod duo corpora sint
simul, vel quod sibi retrocedat, aut quod corpus huma
nū glorificet, quod nullo modo naturæ hæcere potest. Et ista
tenent summam gradum in miraculis. Secundō aliquid
excedit facultatem naturæ, non quantum ad id, qd fit, sed
quantum ad id, in quo fit. Sicut resuscitatio mortuorū,
& illuminatio cæcorum, & similia. Potest n. natura cære
vitam, sed non in mortuo. Et potest p̄tare vitam, sed nō
cæco. Et hæc tenent sicut locum in miraculis. Tertio modo
excedit aliquid facultatem naturæ quantum ad modū
& ordinem faciendi. Sicut cum aliquis subito per virtu
tem diuinam à febre curat absque curatione, & consue
to processu naturæ in talibus, & cum statim acq̄ diuina

virtute in pluias densatur absque naturalibus causis,
sicut factum est ad preces Samuelis, & Eliæ. Et huius
modi tenent infimum locum in miraculis. Quilibet ta
men horum hēnt diuersos gradus, secundū quod diuer
simodē excedunt facultatem naturæ.
Et per hoc patet solutio ad obiecta, quæ procedunt
ex parte diuina potentia.

Q V A E S T I O C V I .

Quomodo vna creatura aliam moueat, & de angelorū
illuminatione, in quatuor articulos diuisa.

D E I N D E considerandū est, quomodo vna crea
tura moueat aliam. Exit autem hæc consideratio
tripartita, vt primō consideremus quomodo
Angeli moueant, qui sunt creaturæ purē spirituales. Sec
cūdo quō corpora moueant. Tertio, quō homines, qui
sunt ex spirituali, & corporali natura compositi.

¶ Circa primū tria consideranda occurrunt. Primō,
quomodo angelus agat in angelum. Secūdo, quō in crea
turam corporalem. Tertio, quomodo in hominem.

¶ Circa primū consideranda oportet de illuminatione
ne, & locutione angelorum, & ordinatione eorum adia
uicem tam bonorum, quam malorum.

¶ Circa illuminationem quærentur quatuor.

¶ Primō, vtrum vnus angelus moueat intellectum alte
rius, illuminando.

¶ Secundō, vtrum vnus moueat voluntatem alterius.

¶ Tertio, vtrum inferior angelus possit illuminare supe
riorem.

¶ Quarto, vtrum superior angelus illuminet inferiore
de omnibus, quæ cognoscit.

A R T I C V L V S P R I M V S .

Vtrum vnus angelus illuminet alium.

A D P R I M V M sic procedit. Videtur, qd vnus
angelus non illuminet alium. Angeli n. eandem
beatitudinem possident nunc, quam nos in fu
turo expectamus. Sed tunc vnus homo non illuminabit
alium, secundum illud Ier. 31. Non docebit vltra vir .p.
ximum suum, & vir fratrem suum. Ergo etiā nunc vnus
angelus non illuminat alium.

¶ 2 Præterea, Triplex est lumen in angelis, naturæ, &
gratiæ, & gloriæ. Sed angelus illuminatur lumine natu
ræ à creatore, lumine gratiæ à iustificante, lumine gloriæ
à beatificante. Quod totum Dei est. Ergo vnus angelus
non illuminat alium.

¶ 3 Præterea, Lumen est forma quædam mentis. Sed
mens rationalis à solo Deo formatur, nulla interposita
creatura, vt Aug. dicit in li. 83. q. Ergo vnus angelus nō
illuminat mentem alterius.

S E D C O N T R A est, qd dicit Dio. * 2. ca. cæl. hier. qd
Angeli secundæ hierarchie purgantur, & illuminantur,
& perficiuntur per angelos primæ hier.

R E S P O N D E O dicendum, qd vnus Angelus illumi
nat alium. Ad cuius euidentiam considerandum est, qd
lumen, sicut quod ad intellectum pertinet, nihil est aliud,
quàm quædam manifestatio veritatis, secundum illud
ad Eph. 3. Mhi omnium sanctorum minimo data
est gratia illuminare omnes, quæ sit dispensatio facti ab
scōditū à seculis in Deo. Sic igit vnus angelus dī illumi
nare alium, in quantum ei manifesta veritate, quæ ipse cogno
scit. Vñ Dio. * dicit 7. c. cæl. hier. qd Theologi planē mon
strant cælestium substantiarum ornatus à supremis mē
tribus doceri deificas scientias. Cum autem ad intelligē
dum duo concurrant, vt supra diximus, s. virtus intel
lectiua, & similitudo rei intellectæ, secundum hæc duo
vnus angelus alteri veritatem notam notificare potest.
Primō quidem, fortificando virtutem intellectiuam
eius. Sicut enim virtus imperfectioris corporis con
for-

520

2. di. 9. art.
2. Et di. 11.
q. 2. art. 1.
Et ver. q.
7. art. 1. &
1. cor. 13.
cor. 2.

Q. 51. non
procut à
hinc 10.4.
* c. 3. parū
ante med.
& c. 6. Ec
cle. hier.

ca. 7. post
medium.
Q. p. ar. 3

fortatur ex finali propinquitate perfectioris corpo
ris, vt minus calidum crecit in calore, ex p̄sentia magis
caliditatis virtus intellectiua inferioris angeli confortat
ex conuersione superioris angeli ad ipsum. Hoc n. facit
in spūalibus ordo conuersionis, qd facit in corporalibus
ordo localis propinquitatis. Secundō autē vnus angelus
alteri manifestat veritatē ex parte similitudinis intel
lectæ. Superior, n. angelus noticiam veritatis accipit in vni
uersali quadam conceptione, ad quam capiendam infe
rioris angeli intellectus non esset sufficiens, sed est ei con
naturale, vt magis particulariter veritatē accipiat. Super
rior verō angelus veritatē, qd velocius concipit, quo
dammō distinguit, vt ab inferiori capi possit. Et sic eā
cognoscens illi proponit. Sicut ē: apud nos, doctores,
qd in summa capiunt, multipliciter distinguunt, provi
dentes capacitati aliorū. Et hoc est, qd Dion. * dicit 15. ca.
cæl. hier. Vnaquæq; substantia intellectualis datā sibi à
diuini veriformē intelligentiā propria virtute diuidit,
& multiplicat ad interioris partem ductricē analogiā.

520

ea. 15 non
multū re
motē ante
med.

A D P R I M V M ergo dicendum, qd omnes angeli
tam superiores, q̄ inferiores immediatē vidēt Dei essen
tiam. Et quantum ad hoc vnus non docet alium. De hoc
n. doctrina Propheta loquitur. Vñ dicit, Nō docebit vir
fratrem suum, dices, Cognosce Dominum. Omnes enim
cognoscent me à minimo eorum, vsq; ad maximū. Sed
rationes diuino operum, quæ in Deo cognoscuntur,
sicut in causa, oēs quidem Deus in seipso cognoscit, qd
seipsum comprehendit aliorum verō Deum videntium
tantō vniuersiq; in Deo plures rationes cognoscit, quā
tō eum perfectius videt. Vnde superior angelus plura in
Deo de rationibus diuino operum cognoscit, q̄ infe
rior: & de his eū illuminat. Et hoc est, qd dicit Dion. * 4.
ca. de di. no. qd angeli existentiū illuminantur rōnibus.

cap 4 non
multum à
prin.

A D S E C V N D V M dicendum, qd vnus angelus non
illuminat alium, tradendo ei lumen naturæ, vel gratiæ,
vel gloriæ, sed confortando lumen naturale ipsius, & ma
nifestando ei veritatē de his, quæ pertinent ad statum
naturæ, & gratiæ, & gloriæ, vt dictum est.

In cor. ar.

A D T E R T I V M dicendum, qd rationalis mens for
matur immediatē à Deo, vel sicut imago ab exemplari,
quia non est tacta ad alterius imaginem, q̄ Dei: vel sicut
subiectum ad vltima forma completiua, quia semper
mens creatur reputatur informis, nisi ipsi primæ veritati
inhæreat. Alie verō illuminationes, q̄ sunt ab homine,
vel angelo, sunt quasi dispositiones ad vltimam formam.

521

A R T I C V L V S I I .

An vnus angelus moueat voluntatem alterius.

A D S E C V N D V M sic procedit. Videtur, qd
angelus possit mouere voluntatem alterius.
Quia secundum Dion. sicut vnus angelus illu
minat alium, ita purgat, & perficit, vt patet ex auctorita
te supradicta. Sed purgatio, & perfectio vñr pertinere
ad voluntatem. Nam purgatio videtur esse à sordibus cul
pæ, quæ perinet ad voluntatem, perfectio autem videt
esse per consecutionem finis, vnde est obiectū voluntatis.
Ergo vnus angelus potest mouere voluntatē alterius.

cap. 7. cæl.
hier. in
prin. & c.
1. cir prin.
li. 3. de ani
ma, text. 57
to. 2.

¶ 2 Præterea, sicut Dion. * dicit 7. c. cæl. hier. nomina
angelorū designat eorū proprietates. Seraphin. n. incēdē
tes dñr, aur. calefacient. es. Quod est q̄ amorē, qd ad volū
tate p̄tinet. Vnus ergo angelus mouet voluntatē alterius.
¶ 3 Præterea, Philo. dicit in 3. de aīa, qd appetitus su
perior mouet appetitū inferiorē. Sed sicut intellectus an
geli superioris superior est, ita et appetitus. Ergo vñ, qd su
perior angelus possit immutare voluntatem alterius.

S E D C O N T R A. Eius est immutare voluntatem
cuius est iustificare, cum iusti ia sit relictudo volūtatis.
Sed solus Deus est, qui iustificat. Ergo vnus angelus non
potest mutare voluntatem alterius.

R E S P O N D E O dicendum, qd sicut dicitur est, vo
luntas immutatur dupliciter. vno modo ex parte obiecti
alio modo ex parte ipsius potentie. Ex parte quidē obiecti

q. p. ar. d.
ar. 4.

ei mouet voluntatē, & ipsum bonum, quod est volunta
tis obiectum, sicut appetibile mouet appetitū, & illa, quæ
demonstrat obiectum, puta, qui demonstrat aliquid esse
bonū. Sed sicut supra dictum est. * alia quidē bona ali
qualiter inclinant voluntatē, sed nihil sufficiens mouet
voluntatē, nisi bonum vniuersale, qd est Deus. Et hoc do
nū solus ipse ostendit, vt per essentia videat à beatis, qui
dicenti Moy si, Ostende mihi gloriā tuā. r̄ndit, Ego ostē
dā tibi oē bonum, vt h̄ Exod. 33. Angelus ergo nō suffi
cienter mouet voluntatē, neq; vt obiectū, neq; vt ostē
dens obiectū, sed inclinat eam, vt amabile quoddā, & vt
manifestans aliqua bona creata ordinata in Dei bonita
tē. Et per hoc inclinare potest ad amorē creaturæ, vel Dei
per modū suadentis. Ex parte verō ipsius potentie volun
tas nullo modo potest moueri, nisi à Deo. Operatio, n. volū
tatis est inclinatio quæ adā volentis in volūtū. Hanc autē
inclinatioē solus ille immutare potest, qd virtutē volēdi crea
turæ cōtulit, sicut & naturalē inclinationē solū illud
agens potest mutare, qd potest dare virtutē, quæ consequitur
inclinatio naturalis. Solus autē Deus est, qd potentia volēdi
tribuit creaturæ, quia ipse solus Deus est auctor intellectus
naturæ. Vñ angelus voluntatē alterius mouere nō potest.

A D P R I M V M ergo dicendum, qd sicut modū illu
minationis est accipiendi & purgatio, & perfectio. Et
quia Deus illuminat immutando intellectū, & volunta
tē, purgat à defectibus intellectus, & voluntatis, & perfici
cit in finem intellectus, & voluntatis. angeli autē illumi
natio refertur ad intellectum, vt dictū est. * ideo et pur
gatio angeli intelligitur à defectu intellectus, qd est
necientia, perfectio autē est consummatio in fine intel
lectus, qui est veritas cognita. Et hoc est, quod dicit Dion.
* 6. ca. eccl. hier. quod in cælesti hierarchia purgatio est
in substantiis, & essentis tanquā ignotorū illuminatio in
perfectiorē sciam inducens. Sicut si dicamus vitium
corporalem purgari, in quantum remouentur tenebræ
illuminari verō, in quantum perfunditur lumine, perfici
verō, sicut quod perducitur ad cognitionem colorati.

A D S E C V N D V M dicendum, qd vnus angelus
potest inducere alium ad amorem Dei per modum per
suadentis, vt supra dictum est.

A D T E R T I V M dicendum, qd Philo. loquitur
de appetitu inferiori sensitiuo, qui potest moueri à su
periori intellectu, quia pertinet ad eandem naturam
animæ, & quia inferior appetitus est virtus in organo
corporali. Quod in angelis locum non habet.

In cor. ar.

A R T I C V L V S I I I .

Vtrum angelus inferior superiorem illuminare possit.

A D T E R T I V M sic procedit. Videtur, qd an
gelus inferior superiorem illuminare possit. Ec
clesiastica hierar. deriuata est à cælesti, & eā
representat. vnde & superna Hierusalem dī mater no
stra, Galat. 4. Sed in Ecclesia etiam superiores illumina
tur ab inferioribus, & docentur, secundum illud Apolt.
1. ad Cor. 14. Potestis omnes per singulos prophetare, vt
omnes discant, & omnes exhortentur. Ergo & in cælesti
hierarchia superiores ab inferioribus possunt illuminari.

¶ 2 Præterea, sicut ordo corporaliū substantiarū de
pendet ex Dei voluntate, ita & ordo substantiarū spi
ritualium, sed sicut dictum est, * Deus quæque præter or
dinem substantiarum corporaliū operatur, ergo etiam
operatur præter ordinem spiritualium substantiarū illu
minando inferiores, nō qd medios superiores. Sic ergo in
feriores illuminati à Deo possunt superiores illuminare.

¶ 3 Præterea, vnus angelus alium illuminat, ad quē
se conuertit, vt supra dictum est. Sed, cum ita conuer
sio sit voluntaria, potest supremus angelus ad infimum
se conuertere medijs prætermisiss. Ergo potest eum im
mediatē illum. nare. Et ita potest illuminare superiores,
de facerī.
S E D C O N T R A est, qd Dion. * dicit, hanc legem
esse diuinitatis immobiliter firmatam, vt inferiora redū
cantur in Deum per superiora.

q. p. ar. d.
ar. 4.

R B .

R E S P O N D E O dicendum, qd inferiores angeli nunquam illuminant superiores, sed semper ab eis illuminantur. Cuius rō est, quia sicut supra dictum est; *ordo continetur sub ordine, sicut cā continetur sub causa. Vñ sicut ordinatur cā ad causam, ita ordo ad ordinē. Et ideo non est inconueniens, si aliqui aliquid fiat p̄ter ordinē inferioris causā ad ordinandum in superiore causā, sicut in rebus humanis p̄termittitur mandatū p̄ficiēdis, vt obediat principi. Et ita contingit, vt p̄ter ordinē naturæ corporalis, aliquid Deus miraculosē operet, ad ordinandū homines in eius cognitionē. Sed p̄missio ordinis, qui debet sp̄ualibus substantijs, in nullo p̄tinet ad ordinandū hominum in Deum, cum operationes angelorum non sint nobis manifeste, sicut operationes visibilium corporū. Et iō ordo, qui conuenit sp̄ualibus substantijs, nunquam à Deo p̄termittitur, quin sp̄ inferiora moueantur per superiora; & non e conuerso.

A D P R I M V M ergo dicendum, qd Ecclesiastica hierarchia imitatur caelestem aliquid, sed non perfecte consequitur eius similitudinem. In caelesti. n. hierarchia tota rō ordinis est ex propinquitate ad Deum. Et iō illi, qui sunt Deo propinquiores, sunt & gradu sublimiores, & scia clariiores. Et p̄ hoc superiores nunquam ab inferioribus illuminantur. Sed in ecclesiastica hierarchia interdum, qui sunt Deo per sanctitatem propinquiores, sunt gradu infirmi, & scientia non eminentes. Et quidā in vno est, fm scientiam eminent, & in alio deficient. Et propter hoc superiores ab inferioribus doceri possunt.

A D S E C V N D V M dicendum, qd non est similis ratio de hoc, qd Deus agit p̄ter ordinem naturæ corporalis, & sp̄ualis, vt dictum est. * Vnde rō non sequitur.

A D T E R T I V M dicendum, qd angelus voluntate conuertit ad alium angelū illuminandū. Sed voluntas angeli sp̄ regulat lege diuina, qd ordinē in angelis instituit.

523

A R T I C V L V S I I I.

Vtrum angelus superior illuminet inferiorem.

A D Q V A R T V M sic proceditur. Videtur, qd angelus superior nō illuminet inferiorē de omnibus, quæ ipse nouit. Dicit n. Dion. * 12. c. cæl. hierar. qd angeli superiores habent scientiam magis vniuersalem inferioribus verō magis particularem, & subiectam. Sed plura continentur sub scientia vniuersali, q̄ sub particulari. Ergo non oīa, quæ sciunt superiores angeli cognoscunt inferiores per superiorū illuminationē.

* 2. Præterea, Magister dicit in 1. dist. 2. sent. qd superiores angeli cognouerūt à seculis mysteriū incarnationis. Inferioribus verō ignotum fuit, vsquequo cōpletum est. Quod v̄ per hoc, qd quibusdam angelis quærentibus, quis est iste rex gloriæ, quasi ignorantibus alij r̄ndent, quasi scientes: Dñs virtutū ipse est rex gloriæ, vt Dion. * exponit 7. c. cæl. hierar. Hoc autem non esset si superiores angeli illuminarent inferiores de omnibus, q̄ ip̄si cognoscunt. Non ergo eos illuminant de oībus sibi notis.

* 3. Præterea, Si oīa superiores angeli inferioribus annuntiant, quæ cognoscunt, nihil inferioribus ignotū remanet, quod superiores cognoscant. Non ergo de cætero superiores poterunt illuminare inferiores. Qd v̄ incōueniens. Nō ergo superiores de oībus inferiores illuminant.

S E D C O N T R A est, quod Greg. * dicit, qd in illa caelesti patria licet quædam data sint excellenter, nihil tamen possidet singulariter. Et Dion. † dicit 15. c. cæl. hierar. quod vnaquæque caelestis essentia intelligentiam sibi à superiori datam inferiori communicat, vt patet ex 1. c. 4. à me. auctoritate supra inducta.

R E S P O N D E O dicendum, qd omnes creaturæ ex diuina bonitate participant, vt bonum, quod habent, in alia diffundant Nam de ratione boni est, qd se alijs communicet. Et inde est etiam, qd agentia corporalia similitudinem suam alijs tradunt, quantum possibile est. Quā eo igitur aliqua agentia magis in participatione diuina bonitatis constituantur, tantō magis perfectiones suas

nitunt in alios transfundere, quantum possibile est. Vnde beatus Petrus monet eos, qui diuinā bonitatē per grām participant, dicēs: Pet. 4. Vnusquisq; sicut accepit grām, in aliterum illā ministrantes, sicut boni dispensatores multiformis gratiæ Dei. Multō igit magis sancti angeli, q̄ sunt in plenissima participatione diuinæ bonitatis, qd qd à Deo p̄cipiunt subiectis impartiunt. Non tñ recipiunt ab inferioribus, ita excellenter, sicut est in superioribus. Et iō superiores sp̄ remanent in altiori ordine, & perfectiorē sciam habentes. Sicut vnam, & eandem rem plenius intelligit magister, q̄ discipulus, qui ab eo addidit.

A D P R I M V M ergo dicendum, qd superiorum angelorum scientia dicitur esse vniuersalis, quantum ad eminentiorem modum intelligendi.

A D S E C V N D V M dicendum, qd verbum Magistri non sic est intelligendum, qd inferiores angeli penitus ignorauerint mysterium incarnationis, sed quia non ita plenē cognouerūt, sicut superiores. * & in eius cognitione postmodū profecerūt, dū illud mysteriū impleteret.

A D T E R T I V M dicendum, qd vsque ad diem iudicij semper noua aliqua supremis angelis reuelatur diuinitus de his, quæ pertinent ad dispositionem mundi, & p̄cipue ad salutem electorum. Vnde semper remanet vnde superiores angeli inferiores illuminant.

Q V A E S T I O C V I I.

De locutionibus angelorum, in quinq; articulos diuisa.

S E C V N D V M considerandum est de locutionibus angelorum.

* Et circa hoc queruntur quinque.

* Primo, vtrum vnus angelus loquatur alij.

* Secundo, vtrum inferior superiori.

* Tertio, vtrum angelus Deo.

* Quarto, verum in locutione angeli aliquid distantia localis operetur.

* Quinto, vtrum locutionem vnus angeli ad alterum omnes cognoscant.

A R T I C V L V S P R I M V S.

Vtrum vnus angelus alteri loquatur.

A D P R I M V M sic proceditur. V̄, qd vnus angelus alteri non loquatur. Dicit n. Greg. * 18. Mor. qd in statu resurrectionis vnusquisque mentē ab alterius oculis membrorū corpulentia nō abscondit; multō igit minus mēs vnus angeli abscondit ab altero. Sed locutio est ad manifestandū alteri, qd later in mente. Non igitur oportet, qd vnus angelus alteri loquatur. * 11. 8. Mo. c. 3. in fin.

* 2. Præterea, Duplex est locutio. Interior, per quam aliquis sibi ipsi loquitur; & exterior, per quam aliquis loquitur alteri. Exterior autem locutio fit per aliquod sensibile signum: puta voce, vel nutu, vel aliquo corporis membro, puta lingua, vel digito. Quæ angelis competere non possunt. Ergo vnus angelus alteri non loquitur.

* 3. Præterea, Loquens excitat audientem, vt attendat suæ locutioni. Sed non videtur, qd vnus angelus excitet alium ad attendendum. Hoc enim fit apud nos aliquo sensibili signo. Ergo vnus angelus non loquitur alteri.

S E D C O N T R A est, quod dicitur 1. Cor. 13. Si linguis hominum loquar, & angelorum.

R E S P O N D E O dicendum, qd in angelis est aliqua locutio. Sed, sicut dicit Greg. * 2. Mora. dignū est, vt mēs nra qualitatē corporeæ locutionis excedēs ad sublimes, atq; incognitos modos locutionis intimæ respiciatur.

Ad intelligendū igitur qualiter vnus angelorum alij loquitur, considerandū est, qd sicut supra diximus, * cum de actibus, & potentijs animæ ageretur, voluntas mouet intellectum ad suam operationem, intelligibile autē est in intellectu tripliciter. Primo quidem habitaaliter, vel fm memoriam, vt Aug. * dicit. Secundo autem, vt in actu consideratum, vel conceptum. Tertio, vt ad aliud relatu. Manifestum est autem, quod de primo gradu insecundum transferretur intelligibile per imperium voluntatis.

328

524

Vnde

Vnde in diffinitione habitus dicitur quo quis vtitur cū voluerit. Similiter autem defecando gradū transfertur in tertium per voluntatem. Nam per voluntatem conceptus mentis ordinat ad alterum, puta, vel ad agendū aliquid, vel ad manifestandū alteri. Qñ autē mens conuertit se ad actū considerandū, quod hēt in habitu, loquitur aliquis sibi ipsi. Nam ipse cōceptus mentis interior, verbum vocatur. Ex hoc verō, quod conceptus mentis angelicæ ordinatur ad manifestandū alteri per voluntatem ipsius angeli, conceptus mētis vnus angeli innotescit alteri. Et sic loquitur vnus angelus alteri. Nihil est enim aliud loqui ad alterum, quam conceptum mētis alteri manifestare.

A D P R I M V M ergo dicendum, qd in nobis interior mentis conceptus quasi duplici obstaculo claudit. Primo quidem ipsa voluntate, quæ conceptum intellectus potest retinere interior, vel ad extra ordinare. Et quantum ad hoc, mentem vnus nullus alius potest videre, nisi solus Deus, secundum illud 1. Cor. 2. Quæ sunt hōis, nemo nouit, nisi ip̄s hominis, qui in ip̄o est. Secundo autem clauditur mens hominis ab alio homine per grossitiam carnis. Vnde cum etiam voluntas ordinat conceptum mentis ad manifestandū alteri, non statim cognoscit ab alio, sed oportet aliquod signum sensibile adhibere. Et hoc est, quod Greg. dicit * 2. Mor. Alienis oculis intra secretum mentis, quasi post parietem corporis, statim. Sed cum manifestare nō in se ipsos cupim, quasi p̄ linguā ianuā egredimur, vt quales sum, ita itescimus. Hoc ā obstaculū nō hēt angelus. Et iō, q̄ cito vult manifestare suū conceptū, statim alius cognoscit.

A D S E C V N D V M dicendum, qd locutio exterior, quæ fit per vocē, est necessaria p̄ obstaculū corporis. Vnde non conuenit angelo, sed sola locutio interior, ad quam pertinet non solum, quod loquitur sibi interior concipiendo, sed etiam, quod ordinat per uoluntatē ad alteri manifestationē. Et sic lingua angelorū metaphoricē d̄ ipsa virtus angeli, quæ conceptū suū manifestat.

A D T E R T I V M dicendum, qd quantum ad angelos bonos, qui semper se inuicem videntur verbo, non esset necessarium ponere aliquod excitatiuum, quia sicut vnus ip̄s videt alium, ita semper videt in eo quicquid est ad se ordinatum. Sed quia etiam in statu naturæ conditæ sibi inuicem loqui poterant, & mali ēt angeli nunc sibi inuicem loquuntur, dicendum est, quod sicut sensus mouetur à sensibili, ita intellectus mouetur ab intelligibili. Sicut ergo per signum sensibile excitatur sensus, ita per aliquam virtutem intelligibilem potest excitari mens angeli ad attendendum.

525

A R T I C V L V S I I.

Vtrum inferior angelus superiori loquatur.

A D S E C V N D V M sic proceditur. V̄, qd inferior angelus superiori non loquatur, quia super illud. 1. Co. 13. Silinguis hōim loquar, & angelorū, dicitur glōf. quod locutiones angelorum sunt illuminationes, quibus superiores illuminant inferiores. Sed inferiores nunquam illuminant superiores, vt supra dictum est. * Ergo nec inferiores superiores loquuntur.

* 2. Præterea, Supra dictum est, qd quod illuminare nihil est aliud, quā illud, quod est aliter manifestum, aliter manifestare. Et hoc idem est loqui. Ergo idem est loqui, & illuminare. Et sic idem, quod prius.

* 3. Præterea, Greg. dicit * 2. Mor. qd Deus ad angelos loquitur eo ip̄o, quod eorum cordibus occulta sua inuisibilia ostendit. Sed hoc ipsum est illuminare. Ergo omnis Dei locutio est illuminatio. Pari ergo rōne omnis angeli locutio est illuminatio. Nullo ergo modo angelus inferior superiori loqui potest.

S E D C O N T R A est, quod dicitur Dio. exponit * 7. cap. cæl. hier. inferiores angeli superioribus dixerunt, Quis est iste rex gloriæ?

R E S P O N D E O dicendum, qd angeli inferiores

superioribus loqui possunt. Ad cuius euidentiā cōsiderādum est, quod omnis illuminatio est locutio in angelis, sed non omnis locutio est illuminatio. Quia sicut dictum est, * angelum loqui angelo, nihil aliud est, quā conceptum suum ordinare ad hoc, vt ei innotescat per propriam voluntatem. Ea verō, qd mente concipiuntur, ad duplex principium referri p̄t, ad ipsum Deum, qui est prima veritas, & ad voluntatem intelligentis, per q̄ aliquid actū cōsideramus. Quia verō veritas est lumen intellectus, & regula oīs veritatis est ipse Deus, manifestatio eius, quod mētē cōcipit, fm qd dependet à prima veritate, & locutio est, & illuminatio. Puta si vnus homo dicat alij, Cælum est à Deo creatum, vel homo est aīal. Sed manifestatio eorum, quæ dependet ex voluntate intelligentis, non potest dici illuminatio, sed locutio tantum. Puta si aliquis alteri dicat, Volo hoc accidere, volo hoc, vel illud facere, cuius ratio est, quia voluntas creata non est lux, nec regula veritatis, sed participans lucē. Vnde cōsicare ea, q̄ sunt à voluntate creata in quantum hōmō, non est illuminare. Non, n. pertinet ad perfectionem intellectus mei, quid tu velis, vel quid tu intelligis cognoscere, sed solum, quid rei veritas habeat. Manifestum est autem, qd angeli dicuntur superiores, vel inferiores per cōparationem ad hoc principium, quod est Deus. Et iō illuminatio, qd dependet à principio, quod est Deus, solum per superiores angelos ad inferiores deducitur. Sed in ordine ad principium, qd est voluntas, ipse volens est primus, & supremus. Et iō manifestatio eorum, quæ ad uoluntatem pertinent, per ipsum uolentem deducitur ad alios quoscuque. Et quantum ad hoc, & superiores inferioribus, & inferiores superioribus loquuntur. Et hoc patet solutio ad PRIMVM, & ad SECUNDVM.

A D T E R T I V M dicendum, qd omnis Dei locutio ad angelos est illuminatio. Quia cum uoluntas Dei sit regula veritatis, etiam scire quid Deus uelit, pertinet ad perfectionem, & illuminationem mentis creatæ. Sed nō est eadem ratio de uoluntate angeli, vt dictum est. *

A R T I C V L V S I I I.

Vtrum angelus Deo loquatur.

A D T E R T I V M sic proceditur. Videtur, qd angelus Deo non loquatur. Locutio, n. est ad manifestandū aliquid alteri. Sed angelus nihil potest manifestare Deo, qd oīa nouit. Ergo angelus non loquitur Deo.

* 2. Præterea, Loqui est ordinare conceptum intellectus ad alterum, vt dictum est. * Sed angelus sp̄ conceptum suū mentis ordinat in Deum. Si ergo aliquid Deo loquitur, semper Deo loquitur. Quod potest uideri aliquibus inconueniens, cum alij angelus angelō loquatur. Videtur ergo, quod angelus nunquam loquatur Deo.

S E D C O N T R A est, quod dicit Zac. 1. Respondit angelus Deo, & dixit, Domine exercituum vsquequo non misereberis Ierusalem? Loquitur ergo angelus Deo.

R E S P O N D E O dicendum, qd sicut dictum est, * locutio angeli est, per hoc, quod conceptus mentis ordinatur ad alterum. Sed aliquid ordinatur ad alterum dupliciter. Vno modo ad hoc, quod cōceteri sicut in rebus naturalibus agens ordinat ad patiens, & in locutione humana doctor ordinat ad discipulū. Et quātū ad hoc nullo modo angelus loquitur Deo, neque de his, qd ad rerū ueritatē pertinet, neque de his, qd dependet à uoluntate creatæ, quæ Deus est omnis ueritatis, & omnis uoluntas principium, & cōditor. Alio modo ordinat aliquid ad alterū, vt ab eo aliquid accipiat. Sicut in rebus naturalibus passiuū ad agens, & in locutione humana discipulus ad magistrum. Et hoc modo angelus loquitur Deo, vel consultando diuinam uoluntatem de agendis, vel eius excellentiam, q̄ nūq; comprehendit, admirādo. Sicut Gre. d̄ 2. * Mor. qd angeli loquuntur Deo cum per hoc, qd super semetipsos respiciunt, in motum admirationis surgunt.

A D P R I M V M ergo dicendum, qd locutio non semper est ad manifestandū alteri, sed quādoque ad hoc ordinat.

Art. p̄ced.

In cor. ar.

Iob 4. co. 3. fi.

Art. 1. hu. ius q.

Art. 1. hu. ius q.

lib. 2. Mo. c. 2. in me dio.

lib. 2. Mo. c. 2. in me dio.

ordinatur finaliter, ut loquenti aliquid manifestetur, sicut cum discipulus quaerit aliquid a magistro. AD SECVNDVM dicendum, quod locutione, qua angeli loquuntur Deo, laudantes ipsum & admirantes, per angelum Deo loquuntur. Sed locutione, qua eius sapientiam consulunt super agendis, tunc ei loquuntur, quoniam aliquid novum per eos agendum occurrit, super quo desiderant illuminari.

ARTICVLVS IIII.

Verum localis distantia operetur aliquid in locutione angelica.

AD QVARTVM sic proceditur. Vt, quod localis distantia operetur aliquid in locutione angelica. Sicut n. dicit Damasc. Angelus ubi est, ibi operatur. Locutio autem est quaedam operatio angelus. Cum ergo angelus sit in determinato loco, videtur, quod usque ad determinatam loci distantiam angelus loqui possit. Præterea, clamor loquentis fit propter distantiam audientis. Sed ista. 6. dicitur de Seraphim, quod clamat alter ad alterum. Ergo videtur, quod in locutione angelorum aliquid operetur localis distantia.

SED CONTRA est, quod sicut dicitur Luc. 16. diues in inferno positus loquebatur Abraham, non impediens localis distantia. Multo igitur minus localis distantia potest impedire locutionem vnus angeli ad alterum.

RESPONDEO dicendum, quod locutio angelus in intellectuuali operatione consistit, ut ex dictis patet. Intellectuualis autem operatio angelus, omnino abstracta est a loco, & tempore, nam est non sita in intellectuuali operatio est per abstractionem ab hinc & nunc, nisi per accidens ex parte phantasmatum, quoniam in angelis nulla sunt. In eo autem, quod est omnino abstractum a loco, & tempore, nihil operatur neque temporis diuersitas, neque loci distantia. Unde in locutione angelus nullum impedit distantiam loci.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod locutio angelus, sicut dictum est, est locutio interior, quoniam tamen ab alio percipitur. Et ideo est in angelo loquente, & per consequens ubi est angelus loquens. Sed sicut distantia localis non impedit quin vnus angelus alium videre possit, ita etiam non impedit quin percipiat, quod in eo ad se ordinatur. Quod est eius locutionem percipere.

AD SECVNDVM dicendum, quod clamor ille non est vocis corporea, quod fit propter distantiam loci, sed significat magnitudinem rei, quoniam dicebatur, vel magnitudinem effectus, secundum quod dicit Greg. 2. Moral. Tanto quisque minus clamat, quanto minus desiderat.

ARTICVLVS V.

Verum locutionem vnus angeli ad alterum omnes cognoscant.

AD QVINTVM sic proceditur. Videtur, quod locutionem vnus angeli ad alterum omnes cognoscant. Quod n. vnus hominis locutionem non omnes audiant, facit inaequalis loci distantia. Sed in locutione angelus nihil operatur localis distantia, ut dictum est. Ergo vnus angelo loquente ad alterum omnes percipiunt.

Præterea, Omnes angeli communicant in virtute intelligendi. Si ergo conceptus mentis vnus ordinatus ad alterum cognoscit ab vno, pari ratione cognoscit ab aliis. Præterea, illuminatio est quaedam species locutionis. Sed illuminatio vnus Angelus ab altero peruenit ad omnes Angelos, quoniam dicitur 1. c. cal. hier. vna quæque celestis essentia intelligenti sibi tradita aliis cõicatur. Ergo & locutio vnus angeli ad alterum, ad omnes peruenit.

SED CONTRA est, quod vnus homo potest alteri soli loqui. Multo igitur magis hoc in angelis esse potest.

RESPONDEO dicendum, quod sicut dictum est, conceptus mentis vnus angeli percipi potest ab altero per hoc, quod ille, cuius est conceptus, sua voluntate ordinat ipsum ad alterum. Potest autem ex aliqua causa ordinari aliquid ad vnum, & non ad alterum. Et ideo potest conceptus vnus ab aliquo vno cognosci, & non ab aliis. Et sic

527 2. di. 9. ar. 2. ar. 6. Et di. 11. q. 2. arti. 3. ad tertium. Et v. 1. q. 7. ar. 6. lib. 1. ca. 17. & lib. 2. c. 3. Ar. 1. 2. & 3. huius q.

Art. 1. huius q.

li. 2. mor. c. 6. paulo post prin.

528

Veni. q. 9. ar. 7

Art. prae.

Ca. 15. an remediũ.

Art. 1. huius q.

locutionem vnus angeli ad alterum potest percipere vnus absque aliis, non quidem impediens distantiam loci, sed hoc facere voluntaria ordinatione, ut dictum est. Unde patet responsio ad PRIMUM, & SECVNDVM. AD TERTIVM dicendum, quod illuminatio est de his, quæ emanant a prima regula veritatis, quæ est principium commune omnium angelorum. Et ideo illuminationes sunt omnibus communes. Sed locutio potest esse de his, quæ ordinantur ad principium voluntatis creatæ, quod est proprium unicuique angelo. Et ideo non oportet, quod huiusmodi locutiones sint omnibus communes.

QVÆSTIO CVIII.

De ordinatione Angelorum secundum hierarchias, et ordines, in octo articulis diuisa.

DE INDE considerandum est de ordinatione Angelorum, secundum hierarchias, & ordines. Dicitur enim, quod superiores inferiores illi minant, & non e conuerso.

- ¶ Circa hoc quaeruntur octo. ¶ Primo, utrum omnes sint vnus hierarchia. ¶ Secundo, utrum in vna hierarchia sit vnus tantum ordo. ¶ Tertio, utrum in vno ordine sint plures angeli. ¶ Quarto, utrum distinctio hierarchiarum, & ordinum sit a natura. ¶ Quinto, de nominibus, & proprietatibus singulorum ordinum. ¶ Sexto, de comparatione ordinum ad inuicem. ¶ Septimo, utrum ordines durent post diem iudicij. ¶ Octauo, utrum homines assumantur ad ordines angelorum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Verum omnes angeli sint vnus hierarchia.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quod omnes angeli sint vnus hierarchia. Cum n. angeli sint summi inter creaturas, oportet dicere, quod sint optime dispositi. Sed optima dispositio est multitudinis, secundum quod continetur sub vno principatu, ut patet per Philosophum. 12. Met. & in 3. Polit. Cum ergo hierarchia nihil sit aliud, quam sacer principatus, videtur, quod omnes angeli sint vnus hierarchia.

Præterea, Dion. dicit in 3. c. cal. hier. quod hier. est ordo, scilicet, & actio. Sed omnes angeli conueniunt in vno ordine ad Deum, quæ cognoscunt, & a quo in suis actionibus regulantur. Ergo omnes angeli sunt vnus hier. Præterea, Sacer principatus, quod dicitur hier. inueniunt in hominibus, & angelis. Sed omnes homines sunt vnus hier. Ergo etiam omnes angeli sunt vnus hier.

SED CONTRA est, quod Dion. 6. c. cal. hier. distinguit tres hierarchias angelorum.

RESPONDEO dicendum, quod hierarchia est sacer principatus, ut dictum est. In nomine autem principatus duo intelliguntur, scilicet ipse princeps, & multitudo ordinata sub principe. Quia igitur vnus est Deus princeps, non solum omnium angelorum, sed et hominum, & totius creaturæ, id non solum omnium angelorum, sed etiam totius rationalis creaturæ, quæ factorum participes esse potest, vna est hierarchia. Secundum quod Aug. dicit in 12. de Ciuit. Dei, duas esse ciuitates. hoc est ciuitates, vnam in angelis bonis, & hominibus, alteram in malis. Sed si consideretur principatus ex parte multitudinis ordinata sub principe, sic vnus principatus dicitur, secundum quod multitudo vno, & eodem modo potest gubernationem principis recipere. Quæ verò non potest secundum eundem modum gubernari a principe, ad diuersos principatus pertinet. Sicut sub vno reguntur diuersæ ciuitates, quæ diuersis reguntur legibus, & ministris. Manifestum est autem, quod homines alio modo diuinas illuminationes percipiunt, quæ angeli. Nam angeli percipiunt eas in intelligibili puritate, homines verò percipiunt eas sub sensibilibus similitudinibus, ut Dionysius dicit 1. cal.

In isto ar. & præcedentibus.

529

529

2. di. 9. ar. 1. Et Dion. l. 2. c. 6. 11. 12. me. ca. in fill. & 3. Poli. c. 5. Ca. 3. in princ.

arg. 1. huius ar.

lib. 12. c. 1. circa pñ. 10. 5.

1. cal. hierar. Et ideo oportet distinguere humanam hierarchiam ab angelica. Et per eundem modum in angelis tres hierarchias distinguuntur. Dicitur enim supra, quod de cognitione angelorum ageretur, quod superiores angeli habent vniversaliorum cognitionem veritatis, quæ inferiores. Huius autem vniversalis acceptio cognitionis, & tres gradus in angelis distinguuntur. Possunt enim rationes rerum, de quibus angeli illuminantur, considerari tripliciter. Primo quidem, secundum quod procedunt a primo principio vniversalis, quod est Deus. Et iste modus conuenit primæ hierarchie, quæ immediate ad Deum extenditur, & quasi in vestibulis Dei collocatur, ut Dion. dicit 7. c. cal. hierar. Secundo vero, putamus rationes dependere ab vniversalibus causis creatis, quæ iam aliquo modo multiplicantur. Et hic modus conuenit secundæ hierarchie. Tertiò autem modo, secundum quod huiusmodi rationes applicantur singulis rebus, prout dependunt a propriis causis. Et hic modus conuenit infimæ hierarchie. Quod plenius patebit, cum de singulis ordinibus ageretur. Sic igitur distinguuntur hierarchia ex parte multitudinis subiectæ. Vnus manifestum est eos errare, & contra intentionem Dion. loqui, qui ponit in diuinis personis hierarchiam, quæ vocantur per se esse, in diuinis. n. ponis est quædam ordo natura, sed non hierarchia. Nam ut Dion. dicit 3. c. cal. hierar. ordo hierarchie est alios quidem purgare, & illuminare, & perficere, alios autem purgare, & illuminare, & perficere. Quod abfit, ut in diuinis personis ponamus.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod ratio illa procedit de principatu ex parte principis. Quia optimum est, quod multitudo regatur ab vno principe, ut Philo. in pluribus locis intendit.

AD SECVNDVM dicendum, quod quantum ad cognitionem ipsius Dei, quem omnes vno modo, scilicet per essentiam vident, non distinguuntur in angelis hierarchia, sed quantum ad rationes rerum creaturarum: ut dictum est.

AD TERTIVM dicendum, quod omnes homines sunt vnus species, & vnus modus intelligendi est eis conaturalis. Non sic autem est in angelis, vbi non est similitudo ratio.

AD SECVNDVM dicendum, quod quantum ad cognitionem ipsius Dei, quem omnes vno modo, scilicet per essentiam vident, non distinguuntur in angelis hierarchia, sed quantum ad rationes rerum creaturarum: ut dictum est.

AD TERTIVM dicendum, quod omnes homines sunt vnus species, & vnus modus intelligendi est eis conaturalis. Non sic autem est in angelis, vbi non est similitudo ratio.

ARTICVLVS II.

Verum in vna hierarchia sint plures ordines.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, quod in vna hierarchia non sint plures ordines. Multiplicata enim diffinitione multiplicatur, & diffinitum. Sed hierarchia, ut Dion. dicit, est ordo. Si ergo sunt multi ordines, non erit vna hierarchia, sed multæ. Præterea, Diuersi ordines sunt diuersi gradus, & gradus in spiritualibus constituantur, secundum diuersa dona spiritualia. Sed in angelis omnia dona spiritualia sunt communia: quia nihil ibi singulariter possidentur. Ergo non sunt diuersi ordines angelorum.

Præterea, in ecclesiastica hierarchia distinguuntur ordines, secundum purgare, illuminare, & perficere. Nam ordo diaconorum est purgatiuus, sacerdotum illuminatiuus, episcoporum perfectiuius, ut Dion. dicit 3. cap. ecclesiastica hierar. Sed quilibet angelus purgat, illuminat, & perficit. Non ergo est distinctio ordinum in angelis.

SED CONTRA est, quod Apost. dicit ad Ephes. 1. quod Deus constituit Christum hominem supra omnem principatum, & potestatem, & virtutem, & dominationem, qui sunt diuersi ordines angelorum, & quidam eorum ad vnam hierarchiam ad se pertinent, ut in fra patebit.

RESPONDEO dicendum, quod sicut dictum est, vna hierarchia est vnus principatus, id est vna multitudo, ordinata vno modo sub principis gubernatione. Non autem esset multitudo ordinata, sed confusa, si in multitudine diuersi ordines non essent. Ipsa ergo ratio hierarchie requirit ordinum diuersitatem. Quæ quidem diuersitas ordinum secundum diuersa officia, & actus. Consideratur, sicut patet, quod in vna ciuitate sunt diuersi ordines, secundum diuersos actus. Nam alius est ordo iudicantiũ, & alius pugnantium, & alius laborantium in agris, & sic de alijs. Sed quantum multi sint vnus ciuitatis ordines, omnes tamen ad tres pertinetur.

duci, secundum quod qualibet multitudo perfecta habet principium, medium, & finem. Unde & in ciuitatibus triplex ordo hominum inuenitur. Quidam enim sunt supremi, ut optimates, quidam autem sunt infimi, ut viliis populus, quidam autem sunt medijs, ut populus honorabilis. Sic igitur, & in qualibet hierarchia angelica ordines distinguuntur, secundum diuersos actus, & officia, & omnis ista diuersitas ad tria reducitur, scilicet ad summum, medium, & infimum. Et propter hoc in qualibet hierarchia Dionysius ponit tres ordines.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod ordo dupliciter dicitur. Vno modo, ipsa ordinatio comprehendens sub se diuersos gradus. Et hoc modo hierarchia dicitur ordo. Alio modo dicitur ordo gradus vnus. Et sic dicitur plures ordines vnus hierarchie.

AD SECVNDVM dicendum, quod in societate angelorum omnia possidentur cõiter. Sed tamen quaedam excellentius habent a quibusdam, quæ ab alijs. Vnum quodque autem perfectius habet ab eo, qui potest illud cõicere, quæ ab eo, qui non potest. Sicut perfectius est calidum, quod potest calefacere, quod non potest, & perfectius scit, qui potest docere, quod qui non potest. Et quantum perfectius donum aliquis cõicere potest, tanto in perfectiori gradu est. Sicut in perfectiori gradu magister est, qui potest docere alios, scilicet, etiam. Et secundum hanc similitudinem consideranda est diuersitas graduum, vel ordinum in angelis, secundum diuersa officia, & actus.

AD TERTIVM dicendum, quod inferior angelus est superior supremo homine nostræ hierarchie, secundum illud Matth. 11. Qui minor est in regno caelorum, maior illo scilicet Ioanne Baptista, quo nullus maior inter natos mulierum surrexit. Unde minor angelus celestis hierarchie potest non solum purgare sed illuminare, & perficere, & altiori modo, quam ordines nostræ hierarchie. Et sic secundum distinctionem harum actionum non distinguuntur celestes ordines, sed secundum alias differentias actionum.

ARTICVLVS III.

Verum in vno ordine sint plures angeli.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quod in vno ordine non sint plures angeli. Dicitur enim supra, quod omnes angeli inaequales esse ad inuicem. Sed vnus ordinis esse dicuntur, quoniam sunt æqualia. Ergo plures angeli non sunt vnus ordinis. Præterea, Quod potest sufficienter fieri per vnum officium angelicum, sufficienter potest fieri per vnum angelum multo magis, quam per vnum solem sufficienter fit, quod pertinet ad officium solis, quanto perfectior est angelus celestis corpore. Si ergo ordines distinguuntur, secundum officia, ut dictum est, superfluum est, quod sint plures angeli vnus ordinis.

Præterea, supra dictum est, quod omnes angeli sunt inaequales. Si ergo plures angeli, sint vnus ordinis, puta tres, vel quatuor: infimus superioris ordinis magis conueniet, cum supremo inferioris, quæ cum supremo sui ordinis. Et sic videtur, quod magis sit vnus ordinis cum hoc, quæ cum illo. Non igitur sunt plures angeli vnus ordinis.

SED CONTRA est, quod Isa. 6. dicitur, quod Seraphim clamabant alter ad alterum: sunt ergo plures angeli in vno ordine Seraphim.

RESPONDEO dicendum, quod ille, qui perfectus cognoscit res aliquas, potest vltimo ad minima & actus, & virtutes, & naturas earum distinguere. Qui autem cognoscit eas imperfecte, non potest distinguere, nisi in vniversalibus. Quæ quidem distinctio fit per pauciora. Sicut qui imperfecte cognoscit res naturales, distinguit earum ordines in vniversalibus ponens, in vno ordine celestia corpora, in alio corpora inferiora inanimata, in alio plantas, in alio animalia. Qui autem perfectius cognoscit res naturales, potest distinguere, & in ipsis corporibus celestibus diuersos ordines, & in singularium. Nos autem imperfecte angelus cognoscimus, & eorum officia, ut Dion. dicit 6. c. cal. hier. partu hier. vnde non possumus distinguere officia, & ordines a principibus angelorum.

C. 7. 8. & 9. cal. hier.

531

Locis sup. ar. 2. indu. & q. 47. ar. 3. & q. 50. ar. 4.

Ar. prae. Locis in arg. a. citat.

c. 6. cal. 2. hier. partu ange.

angelorum, nisi in communi. Secundum quem modum multi angeli sub vno ordine continentur. Si autem perfecti cognosceremur officia angelorum, & eorum distinctiones, perfecti sciremus, quod quilibet angelus habeat suum proprium officium, & suum proprium ordinem in rebus; & multo magis, quam quilibet stella, etiam nos lateat.

A D P R I M V M ergo dicendum, quod omnes angeli vni ordini sunt aliquo modo aequales, quantum ad eadem similitudinem secundum quam constituentur in ordine. Sed simpliciter non sunt aequales. Unde Dionysius dicit 10. c. caelestium hierar., quod in vno, & eodem ordine angelorum est accipere primos, medios, & ultimos.

A D S E C V N D V M dicendum, quod illa specialis distinctio ordinum, & officiorum, secundum quam quilibet angelus habeat proprium officium, & ordinem, est nobis ignota.

A D T E R T I V M dicendum, quod sicut in superficie, quae pars est alba, & pars nigra, duae partes, quae sunt in confinio albi, & nigri, magis conveniunt, quam sicut in aliis duae partes albae minustamen, sicut qualitatem, ita duo angeli, qui sunt in terminis duorum ordinum, magis secum conveniunt, quam propter similitudinem naturae, quae vni eorum, cum aliquibus alijs sui ordinis: minus autem, secundum idoneitatem ad similia officia. Quae quidem idoneitas vsque ad aliquem certum terminum protenditur.

ARTICVLVS IIIL.

De distinctione hierarchiarum, & ordinum secundum naturam in angelis.

A D Q V A R T V M sic proceditur. Vt, quod distinctio hierarchiarum, & ordinum non fit à natura in angelis. Hierarchia n. dicitur facer principatus. Et in definitione eius Dionysius ponit, quod deiformitas quantum possibile est, simulat. Sed sanctitas, & deiformitas est in angelis per gratiam, non per naturam. Ergo distinctio hierarchiarum, & ordinum in angelis est per gratiam, non per naturam.

¶ 1. Præterea, Seraphim dicitur ardentes, vel incendentes: vt Dionysius dicit 7. cap. caelestium hierar. Hoc autem videtur ad charitatem pertinere, quae non est à natura, sed à gratia. Diffunditur enim in cordibus nostris per spiritum sanctum, qui datus est nobis, vt dicitur ad Rom. 5. Quod non solum ad sanctos homines pertinet, sed etiam de sanctis angelis dici potest: vt Augustinus dicit 12. de ciuit. Dei. Ergo ordines in angelis non sunt à natura, sed à gratia.

¶ 2. Præterea, Hierarchia ecclesiastica exemplatur à caelestibus. Sed ordines in hominibus non sunt per naturam, sed per donum gratiae. Non enim est à natura, sed vnus est episcopus, & alius est sacerdos, & alius diaconus. Ergo neque in angelis sunt ordines à natura, sed à gratia tantum.

S E C O N D A est, quod Magister dicit 9. dist. secundum sententiam, quod ordo angelorum dicitur multitudo caelestium spirituum, qui inter se aliquo munere gratiae simulantur, sicut à naturalium datorum participatione conueniunt. Distinctio ergo ordinum in angelis est non solum secundum dona gratuita, sed etiam secundum dona naturalia.

R E S P O N D E O dicendum, quod ordo gubernationis, qui est ordo multitudinis sub principatu existentis, attenditur per respectum ad finem. Finis autem angelorum potest accipi dupliciter. Vno modo, scilicet secundum facultatem suam naturam, vt scilicet cognoscant, & ament Deum naturali cognitione, & amore. Et secundum respectum ad hunc finem distinguuntur ordines angelorum, secundum naturalia dona. Alio modo potest accipi finis angelicæ multitudinis supra naturalem facultatem eorum, qui consistit in visione diuinæ essentiae, & in immobili fruitione bonitatis ipsius, ad quem finem pertinere non potest nisi per gratiam. Unde secundum respectum ad hunc finem ordines distinguuntur in angelis, cõpletive quidem secundum dona gratuita, dispositiue autem, secundum dona naturalia, quia angelis data sunt dona gratuita, secundum capacitatem naturalium. Quod non est in hominibus, vt supra dictum est. Unde in hominibus distinguuntur ordines, secundum dona gratuita tantum, & non secundum naturalia. Et per hoc patet respectus ad obiecta.

¶ 3. Præterea, angelus dicitur ardens, vel incendens: vt Dionysius dicit 7. cap. caelestium hierar. Hoc autem videtur ad charitatem pertinere, quae non est à natura, sed à gratia.

De ordinibus angelorum conuenienter nominentur.

A D Q V I N T V M sic proceditur. Videtur, quod ordines angelorum non conuenienter nominentur. Omnes enim caelestes spiritus dicuntur angeli, & virtutes, & potestates caelestes. Sed nota conuenienter aliquibus appropriantur. Ergo inconuenienter nominatur vnus ordo angelorum, & alius virtutum.

¶ 1. Præterea, esse dominum est proprium Dei, secundum illud psalmi 99. Scitote quoniam Dominus, ipse est Deus. Ergo inconuenienter vnus ordo caelestium spirituum dominationem vocatur.

¶ 2. Præterea, Nomen dominationis ad gubernationem pertinere videtur. Similiter autem & nomen principatum, & potestatum. Inconuenienter ergo tribus ordinibus hæc tria nomina imponuntur.

¶ 3. Præterea, Archangeli dicuntur, quasi principes angeli. Non ergo hoc nomen debet imponi alij ordini, quam ordini principatum.

¶ 4. Præterea, Nomen Seraphim imponitur ab ardore, qui ad charitatem pertinet. Nomen autem Cherubim imponitur à scientia, charitas autem, & scientia sunt dona communia omnibus angelis. Non ergo debent esse nomina specialium ordinum.

¶ 5. Præterea, Throni dicuntur sedes. Sed ex hoc ipso Deus in creatura rationali sedere dicitur, quod ipsum cognoscit, & amat. Non ergo debet esse alius ordo thronorum ab ordine Cherubim, & Seraphim. Sic igitur videtur, quod inconuenienter ordines angelorum nominentur.

S E C O N D A est, quod dicitur in scriptura, quod sic eos nominat. Nomen n. Seraphim ponitur Isa. 6. Nomen Cherubim Ezech. 1. Nomen Thronorum Cor. 2. Dominationes autem, & virtutes, & potestates, & principatus ponuntur Ephe. 1. Nomen autem archangeli ponitur in canonica Iuda. Nomina autem angelorum in pluribus scripturae locis.

R E S P O N D E O dicendum, quod in nominatione angelicorum ordinum considerare oportet, quod propria nomina singulorum ordinum proprietates eorum designant, vt Dionysius dicit 9. c. caelestium hierar. Ad videndum autem, quae sit proprietas cuiuslibet ordinis, considerare oportet, quod in rebus ordinatis, tripliciter aliquid esse contingit, scilicet per proprietatem, per excessum, & per participationem. Per proprietatem autem dicitur esse aliquid in re aliqua, quod ad se quærit, & proportionatur naturae ipsius. Per excessum autem, quod illud, quod attribuitur alicui, est minus, quam res, cui attribuitur, sed tamen conuenit illi rei per quendam excessum. Sicut dicitur est, quod de omnibus nominibus, quae attribuantur Deo. Per participationem autem, quod illud, quod attribuitur alicui, non plenarie inuenitur in eo, sed deficienter. Sicut sancti homines participatiue dicitur dii. Si ergo aliquid nominari debet nomine designante proprietatem ipsius, non debet nominari ab eo, quod imperfecte participat, neque ab eo, quod excedenter habet, sed ab eo, quod est sibi, quasi coæquatum. Sicut si quis velit proprie nominare hominem, dicitur hominem substantiam rationalem, non autem substantiam intellectualem, quod est proprium nomen angeli, quia simpliciter intelligitur participatio angelo per proprietatem, hoc verò per participationem. Neque substantiam sensibilem, quod est nomen bruti proprium, quia sensus est minus, quod est proprium homini, & conuenit hoc excedenter per alios animalibus. Sic igitur considerandum est in ordinibus angelorum, quod omnes spirituales perfectiones sunt omnibus angelis communes, & omnes abundantius existunt in superioribus, quam in inferioribus. Sed cum in ipsis et perfectionibus sit quidam gradus, superior perfectio attribuitur superiori ordini per proprietatem, inferiori verò per participationem. E contrario autem inferiori attribuitur inferiori per proprietatem, superiori autem per excessum. Et ita superior ordo à superiori perfectione nominatur. Sic igitur Dionysius exponit ordinum nomina, sicut conuenienter ad spirituales perfectiones eorum. Greg. 7. verò in exponi-

c. 7. in principio

q. 13. ar. 2.

Ho. 34. in euang.

expositione horum nomina magis attendere vt exteriora ministeria. Dicitur enim quod angeli dicitur, quod minima nuntiant, archangeli, qui summam uirtutes per quas miracula fiunt, potestates, quibus aduersus potestates arcuntur, vel repelluntur, principatus, qui ipsi bonis spiritibus praesunt.

A D P R I M V M ergo dicendum, quod angelus nuntius dicitur. Omnes ergo caelestes spiritus, in quantum sunt manifestatores diuinorum, angeli uocantur. Sed superiores angeli habent quandam excellentiam in hac manifestatione, à qua superiores ordines nominantur. In inferioribus autem angelorum ordo nullam excellentiam supra eorum manifestationem addit. Et ita à simplici manifestatione nominatur. Et sic nomen conuenienter in inferiori ordini quæritur proprium, ut dicit Dionysius 5. c. caelestium hierar. Vel potest dicitur, quod inferioris ordo specialiter potest dici ordo angelorum, quia immediatè nobis annuntiant.

ex c. 5. elicitur.

c. 7. inter princ. & medium.

c. 12. post medium.

c. 8. parit à princ.

c. 7. in principio

Ho. 34. in euang.

c. 8. caelestium hierar. ante mediū.

Ho. 34. in euang. ante mediū.

c. 9. caelestium hierar. ante mediū.

Ho. 34. in euang. ante mediū illis.

quæ importat nomen ardoris, vel incendij. Vt Dionysius 7. cap. 7. n. c. caelestium hierar. exponit nomen Seraphim, sicut proprietate est remota à gradibus, in quo est excessus caliditatis. In igne autem tria potestates, sicut sumus considerare. Primum quod est motum, quod est lursum, quod est continuus, quod quod significatur, quod indeclinabiliter mouetur in Deum. Secundo uerò, uirtute actiua eius, quod est calidum. Quod quod non simpliciter inuenitur in igne, sed cum quadam acuitate, quæ maximè est penetratiua in agendo, & pertingit vsque ad minima, & iterum cum quadam perexcedenti feruore. Et per hoc significatur actio hominibus angelorum, quæ in subditos potest exercere eos in sublimitate feruore excitantes, & totaliter eos per impediunt purgantes. Tertio considerat in igne claritas eius, Et hoc significat, quod hominibus angeli in seipsum habent inextinguibilem lucem, & per alios per se illuminant. Similiter et nomen Cherubim imponit à quadam excessu sciæ. Vn interpretatur plenitudo sciæ. Quod Dionysius exponit quatuor ad quatuor. Primum quod est quantum ad perfectam dei uisionem. Secundo quantum ad plenam susceptionem diuini luminis. Tertio quantum ad hoc, quod in ipso Deo cõteplatur pulchritudinem ordinis rerum à Deo deriuatâ. Quarto quantum ad hoc, quod ipsi plenè extantes hominibus cognitione, eã copiose in alios effundunt.

c. 7. caelestium hier. non princ. à princ.

A D S E X T V M dicendum, quod ordo thronorum habet excellentiam inferioribus ordinibus in hoc, quod immediate Deo rationes diuinorum operum cognoscere potest. Sed Cherubim habent excellentiam sciæ. Seraphim uerò excellentiam ardoris. Et licet in his duabus excellentiis includatur tertiam, non tamen in illa, quæ est thronorum, includantur alia duæ. Et ita ordo thronorum distinguitur ab ordine Cherubim, & Seraphim. Hoc n. est eorum in obsequio. quæ excellentia inferioris continetur in excellentia superioris, & non eorum uerbo. Exponit autem Dionysius 7. nomen thronorum per conuenientiam ad materiales sedes. In quibus est quatuor consideranda. Primum quod est situm, quia super terram sedes eleuatur. Et sic ipsi angeli, quæ throni dicitur, eleuantur usque ad hoc, quod in Deo immediatè rationes rerum cognoscant. Secundo in materialibus sedibus consideratur firmitas, quæ in ipsi aliis firmantur per Deum. Tertio, quia sedes suscipit sedentem, & in ea deferri potest. Sic & ipsi angeli suscipiunt Deum in seipsum, & eum quodammodo ad inferiores ferunt. Quarto ex figura, quia sedes ex una parte est aperta ad suscipiendum sedentem. Ita & isti angeli sunt per promptitudinem aperti ad suscipiendum Deum, & famulandum ipsi.

eodem c. 7. caelestium hier.

ARTICVLVS VI.

De conuenienter gradus ordinum assignentur.

A D S E X T V M sic proceditur. Vt, quod inconuenienter gradus ordinum assignentur. Ordo n. prælatorum vt esse supremus. Sed designationes, principatus, & potestates ex ipsis nominibus prælationem quandam habent. Ergo isti ordines debent esse inter eos supremi.

¶ 1. Præterea, Quatuor aliquid ordo est Deo propinquior, tãto est superior. Sed ordo thronorum vt esse Deo propinquissimus. Nihil enim coniungitur propinquius sedentibus, quam sua sedes. Ergo ordo thronorum est altissimus.

¶ 2. Præterea, scientia est prior, quam amor, & intellectu quæ uidetur esse altior, quam uoluntas. Ergo & ordo cherubim uidetur esse altior, quam ordo seraphim.

¶ 3. Præterea, Greg. 7. ponit principatus super potestates. Non ergo collocantur immediate super archangelos, ut Dionysius dicit. **S E C O N D A** est, quod Dionysius ponit in prima gradus de hierarchia teraphim, ut primos, cherubim, ut medios, thronos vt ultimos. In media uero designatione vt primos, uirtutes ut medios, potestates ut ultimos. In ultima principatus ut primos, archangelos ut medios, angelos vt ultimos.

Hom. 34. in euang. 1. cap. 9. caelestium hierar. circa princ.

Greg. hom. 34. in euang. ante mediū illis.

R E S P O N D E O dicendum, quod gradus angelicorum ordinum assignat & Greg. 7. & Dionysius, quantum ad alia quæ conuenienter, sed quantum ad principatus, & uirtutes differenter. Nam Dionysius collocat uirtutes sub designationibus, & supra potestates, principatus autem sub potestates, & supra archangelos. Greg. autem ponit principatus in medio designationum, & potestates.

¶ p̄tātū, virtutes uerò in medio p̄tātū, & archagelōrū. Et utraq; assignatio fulcimentum h̄re p̄t̄e ex auctoritate Apostoli, q̄ medios ordines ascendēdo enumerans, dicit Eph. 1. q̄ Deus instituit illōs, s̄. Ch̄m ad dexterā suā, i. cælestibus supra oēm principatū, & p̄t̄e, & uirtutem, & d̄nationē. Vbi uirtutē ponit inter p̄t̄e, & d̄nationē, s̄m assignationē Dio. Sed ad Col. 1. enumerās eōsdē ordines descendēdo dicit, siue throni, siue d̄nationes, siue principatus, siue p̄t̄es, oīa p̄ ipsū, & in ip̄o creata sunt. Vbi principatus ponit medios inter d̄nationes, & p̄t̄es, s̄m assignationē Greg. Primò igitur uideamus rōnē assignationis Dion. In qua considerandū est, q̄ sicut supra dictū est, * prima hierarchia accipit rōnes rerum in ip̄o Deo, sc̄d̄a uerò in causis uniuersalibus, tertia uerò s̄m determinationē ad speciales effectus. Et q̄a Deus est finis nō solū angelicorū ministeriorū, sed et totius creaturæ, ad primā hierarchiā p̄tinet cōsideratio finis, ad mediā uerò dispositio uniuersalis de agēdis, ad ultimā aut applicatio dispositionis ad effectū, q̄ est op̄is executio. Hęc n̄ tria manifestū est in qualibet op̄atione inueniri. Et iō Dio, * ex nominib. ordinū, p̄t̄es illorū cōsiderās, illos ordines i. prima hierarchia posuit, quorū noīa imponunt̄ respectū ad Deū, s̄. seraphim, & cherubim, & thronos. Illos uerò ordines posuit in media hierarchia, quorū noīa designat cōmē quandā gubernationē, siue dispositionem, i. d̄nationes, uirtutes, & p̄t̄es. Illos uerò ordines posuit in tertia hierarchia, quorū noīa designat op̄is executionē, s̄. principatus, angelos, & archagelos in respectu aut ad finē tria cōsiderari p̄t. Nā primò aliq̄ cōsiderat finē. Sc̄d̄o uerò p̄fectam finis cognitionē accipit. Tertio uerò intentionē suā in ip̄o deigit. Quorū s̄m ex additione se h̄t ad primū, & tertiū ad vtrumq; Et q̄a Deus est finis creaturā, sicut dux est finis exercitus, ut d̄ in * 12. Meta. p̄t̄e aliq̄ simile huius ordinis considerari in rebus humanis. Nā qdā sūt, q̄ hoc h̄nt dignitatis, ut p̄ seip̄os familiariter accedere possint ad regē, uel ducē. Quidā uerò sup hoc h̄nt, s̄t secretā eius cognoscāt. Alii uerò insu p̄ circa ipsū s̄per inharrent quasi ei cōiuncti. t̄m h̄c in similitudinē accipere possunt dispositionem in ordinib. primā hierarchiā. Nā throni eleuant ad hoc, q̄ Deū familiariter in seip̄is recipiāt, s̄m q̄ rōnes rerū in ip̄o immediatē cognoscere p̄t. Qd̄ est propriū totius primā hierarchiā. Cherubim uerò supeminēt diuina secreta cognoscūt, seraphim uerò excellūt in hoc, qd̄ est op̄is supremū, s̄. Deo ipsi uniri. Vt sic ab eo, qd̄ est cōe totī hierarchiē, de nomine ordo thronorū, sicut ab eo, qd̄ est cōe oībus celestibus spiritibus, denominat ordo angelorū. Ad gubernationis aut rōnē tria p̄tinet. Quorū primū est d̄ctō eorū, q̄ agēda sunt. Qd̄ est propriū d̄nationū. Secundū autem est p̄bere facultatē ad implendum, qd̄ p̄tinet ad uirtutes. Tertiu autem est ordinare qualiter ea, q̄ p̄cepta, uel d̄sinita sūt, impleri p̄t, ut aliqui exequantur, & hoc p̄tinet ad p̄t̄es. Executio autem angel. corū ministeriorum cōsistit in annuntiādo diuina, in executione aut cuiuslibet actus sunt qdā quasi incipientes actionē, & alios ducentes sicut in cāu p̄ctores, & in bello illi, q̄ alios ducunt, & dirigūt. Et hoc p̄tinet ad p̄t̄es. Alij uerò sunt, q̄ simpliciter exequantur et hoc p̄tinet ad angelos. Alio uerò modo sic h̄nt. Quod ad archagelos p̄tinet, ut supra dictū est. Inuenitur aut cōgrua hęc ordinum assignatio. Nā semper summū inferioris ordinis affinitatē h̄t cum ultimo superioris. Sicut infima s̄ialia parū distant ā plantis. Primus aut ordo est diuinarum personarum, q̄ terminat ad sp̄m sc̄m, q̄ est amor procedens, cum quo affinitatem h̄t summus ordo primā hierarchiā ab incendio amoris denominatus. Infimus aut ordo primē hierarchiē est thronorum, q̄ ex suo ordine h̄nt quandā affinitatē cū d̄nationibus. Nam throni d̄r, s̄m Greg * per quos Deus sua iudicia exercet. Accipiunt n̄ diuinas illuminationes per conuenientiam ad immediatē illuminādam sc̄dam hierarchiā,

artic. 1. huius q.

locis in princ. cor. citatis.

lib. 12. Metaphys. text. 52. 10. 1.

art. p̄cedenti ad 4.

ead. hom. 34. in ena. gel.

ad quā p̄tinet dispositio diuinarum ministeriorum. Ordo uerò p̄tatum affinitatē h̄t cum ordine principatū. Nā cum p̄tatum sit, ordinē subiectis imponere, hęc ordinatio statim in noīe principatum designat, q̄ sunt primi in executione diuinarū ministeriorū, ut p̄t̄e p̄t̄es gubernationi gentium, & regnorum, qd̄ est primū principium in diuinis ministeriis. Nā bonum gentis est diuinius, q̄ bonum unius hōis. Vñ d̄r Dan. 10. Princeps regni Persarum restitit mihi. Dispositio est ordinū, quā Greg * ponit, cōgruitatē h̄t. Nā cum d̄nationes sint diffiniētes, & p̄cipientes ea, qd̄ ad diuina ministeria p̄tinet, ordines eis subiecti disponuntur, s̄m dispositionē eorū, in quos diuina ministeria exercentur. Vt autē Aug. dicit in * 3. de Trin. corpora quodā ordine regunt, i. Hiero. lib. 3. de ra p̄ superiora, & oīa per sp̄alē creaturā, & sp̄us malus p̄ sp̄m bonum, Primus ergo ordo post d̄nationes dicitur principatum, qui est bonis spiritibus principatū. Dein de p̄t̄es, per quas arcetur malū sp̄s, sicut per p̄t̄es terrenas arcetur malefactor, ut h̄ Rom. 13. Quod sunt uirtutes, quā habent potestatem super corporalem naturā in operatione miraculorum. Post quas sunt angeli, & archangeli, qui nuntiant hōibus, uel magna, q̄ sunt supra rationē, uel parua, ad quā ratio se extendere p̄t. AD PRIMVM ergo dicendum, quod in angelis potius est, quod subiiciuntur Deo, quam quod inferioribus p̄t̄ent. & hoc derivatur ex illo. Et ideo ordines nominati ā p̄latione non sunt supremi, sed magis ordines nominati ā conuersione ad Deum. AD SECVNDVM dicendum, quod illa propinquitas ad Deum, quē designatur noīe thronorum, cōuenit et cherubim, & seraphim, & excellentius, ut dictum est. AD TERTIVM dicendum, quod sicut supra dictum est, * cognitio est, s̄m quod cognita sunt in cognoscere, amor autem, secundum quod amans unitor rei amatae. Superiora autem nobiliori modo sunt in eis, quam in inferioribus. In inferiora uerò nobiliori modo in superioribus, q̄ in seipsis. Et ideo inferiori quidem cognitio p̄t̄eminet dilectioni, superiorum autem dilectio, & p̄cipue Deī, p̄t̄eminet cognitioni. AD QVARTVM dicendum, quod si quis diligēt̄ cōsideret dispositionē ordinū, s̄m Dion. & Greg * parū, uel nihil differūt si ad rē referant. Exponit n̄ Greg. principatū nomē ex hoc, q̄ bonis spiritibus p̄t̄ent, & hoc conuenit uirtutibus, s̄m q̄ in noīe uirtutū intelligitur qd̄am fortitudo dans efficaciam inferioribus spiritibus ad exequenda diuina ministeria. Rursus uirtutes, s̄m Greg. uirtutes esse idē, quod principatus, s̄m Dion. Nā hoc est primum in diuinis ministeriis miracula facere. Per hoc enim paratur uia annuntiationi archagelorum, & angelorum.

ead. hom.

lib. 3. de Trin. c. 4. 10. 3.

In corp. art. 1. 27. 168

286

409

locis antea citatis

ARTICVLVS VII.

¶ Vtrum ordines remaneant post diem iudicij. AD SEPTIMVM sic proceditur. Vñ, q̄ ordines non remaneant post diem iudicij. Dicit n̄. Apost. 1. ad Cor. 15. q̄ Christus euacuabit omnē principatum, & potestatē, cum tradiderit regnum Deo & patri. Quod erit in ultima consummatione. Pari ergo ratione in illo statu omnes alij ordines euacuabuntur. ¶ 2. Præterea, Ad officia angelorū p̄tinet purgare, illuminare, & p̄ficere. Sed post diē iudicij uas angelus nō purgabit, aut illuminabit, aut p̄ficiet aliū, q̄a nō p̄ficiet ampli⁹ in sc̄ia. Ergo infra ordines angelici remanent. ¶ 3. Præterea, Apost. dicit ad Hebr. 1. de angelis, q̄ oēs sunt administratorij sp̄us in ministerium missi propter eos, qui hereditatem capiunt salutis. Ex quo patet, q̄ officia angelorum ordinantur ad hoc, quod homines ad salutem adducantur. Sed omnes electi uique ad diem iudicij salutem consequuntur. Non ergo post diem iudicij remaneant officia, & ordines angelorum. SED CONTRA est, quod d̄r iudicij. Stella manentes in ordine, & curso suo quod exponitur de angelis. Ergo angeli semper in suis ordinibus remaneant. R. E.

2. dist. 11. q. 2. art. 6. Et 4. dist. 47. q. 1. art. 2. q. 4. cor. Et 1. col. 15. b. 3. col. 3.

RESPONDEO dicendum, quod in ordinibus angelis duo p̄t̄ considerari. Sc̄d̄ d̄ctō gradū, & executionis officiorum. D̄ctō gradū est in angelis s̄m differentiam gratiæ, & naturæ, ut supra dictum est. Et utraque differentia semper in angelis remanebit. Non n̄ naturam differentiam ab eis auferri possent, nisi eis corruptis. Differentia etiam gloriæ, erit in eis semper s̄m differentiam meriti p̄cedentis. Executio autē officiorum angelicorum aliquo modo remanebit post diem iudicij, & aliquo modo cessabit. Cessabit quidem, secū dum quod eorum officia ordinantur ad perducendū aliquos ad finem, remanebit autem, secundum quod conuenit in ultima finis consecutione. Sicut etiam alia sunt officia militarum ordinū in pugna, & in triūpho. AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ principatus, & potestates euacuabuntur in illa finali consummatione quā tū ad hoc, q̄ alios ad finem perducat, q̄a consecutio iā sine non est necessariū tendere in finē. Et hęc rō intelligit ex uerbis Apost. dicens. Cū tradiderit regnū Deo & patri. cum perduxerit fides ad fruendū ip̄o Deo. AD SECVNDVM dicendum, q̄ actiones angelorū sup alios angelos cōsideratā sūt s̄m similitudine actionū in intelligibili, q̄ sūt in nobis. Inueniuntur aut in nobis multæ intelligibiles actiones, q̄ sūt ordinatæ s̄m ordinē cāg, & causati. Sicut cū p̄ multa media gradatim in vna cōclusionē diuenimus. Manifestū est aut, q̄ cognitio cōclusionis depēdet ex oībus mediis p̄cedētibus; nō solū quātū ad nouā acquisitionē sc̄ia, sed et quātū ad sc̄ia consecutionē. Cuius signū est, q̄ si quis obliuiscit aliquod p̄cedentiū mediū, opinio qd̄ est, uel fidē de conclusionē possit h̄re, sed nō sc̄iam, ordine causarū ignorato. Sic igitur in inferioribus angelis uerōnem diuinarum operū cognoscit plumen superiorū angelorū, dependet eorum cognitio ex lumine superiorū, non solū quātū ad nouā acquisitionē sc̄ia, sed et quātum ad cognitionis conseruationē. Licet ergo post iudicium non proficiant in superiores angelis in cognitione aliquarū rerū; non t̄m propter hoc excluditur, quin ā superioribus illuminentur. AD TERTIVM dicendum, q̄ post diem iudicij hoīes non sint ulterius ad salutē adducendū iudicij r̄u angelorū; s̄m illi qui iam salutē erunt conuerti, alij quam illustrationem habebunt per angelorū officia.

536 2. dist. 9. art. 3.

Homil. 29. aliquotulu. li. ante medium. 22. de sanctis, quod erunt sicut angeli Dei in celo. art. 4. huius q.

ARTICVLVS VIII.

¶ Vtrum homines assumantur ad ordines angelorum. AD OCTAVVM sic procedit. Vñ, q̄ hoīes non assumantur ad ordines angelorū. Hierarchia n̄ humana enotinet sub infima hierarchia celestī, sicut infima sub media, & media supra prima. Sed angeli infimæ hierarchiæ nunq̄ trāsferent̄ i mediā, aut i primā, ergo neq; hoīes trāsferent̄ ad ordines angelorū. ¶ 2. Præterea; Ordinibus angelorū aliqua officia cōpetunt (ut pote custodire, miracula facere, dæmones arcerē, & huiusmodi) q̄ non uident conuenire animabus sanctorū. Ergo non trāsferentur ad ordines angelorum. ¶ 3. Præterea, Sicut boni angeli inducunt ad bonū, ita dæmones inducunt ad malū. Sed erroneū est dicere q̄ animæ hoīum malorū conuertant̄ in dæmones. Hoc n̄ Chryso. * reprobatur sup Math. Ergo non uiderit, q̄ animæ sanctorum trāsferantur ad ordines angelorū. SED CONTRA est, quod d̄r Dominus dicit Matt. medium, 22. de sanctis, quod erunt sicut angeli Dei in celo. RESPONDEO dicendum, q̄ sicut supra dictū est, ordines angelorū distinguunt̄ & s̄m conditionem naturæ, & s̄m dona gratiæ. Si ergo considerent̄ angelorū ordines solū quātū ad gradū naturæ, sic hoīes nullo modo assumi p̄t̄ ad ordines angelorū; q̄a semper remanebit naturarū distinctio. Quā qdā considerantes, posuerūt, q̄ nullo modo hoīes trāsferri p̄t̄ ad æqualitatē angelorū; qd̄ est erroneum. Repugnat n̄. promissioni Ch̄i, dicens. Luc. 20. q̄ filij resurrectionis erunt æuales angelis in c̄lis. Illud n̄. qd̄ ex parte naturæ, sic h̄ materia

le in r̄de ordinis. Cōplectiū uerò est, qd̄ est ex dono gratiæ, quæ dependet ex liberalitate Dei, non ex ordine naturæ. Et iō p̄ donū gratiæ hoīes mereri p̄t̄ tāta gloriā, ut angelis æquantur. s̄m singulos angelorum gradus; qd̄ est hoīes ad ordines angelorum assumi. Quidā n̄ dicunt, quod ad ordines angelorum non assumuntur oēs q̄ saluātur, sed solum uirgines, uel p̄fecti, alij uerò suū ordinē constituent, quāsi conditiūm toti societati angelorū. Sed hoc est contra Aug. q̄ dicit * 12. de ciuita. li. 12. ca. 1. Dei, quod non erunt duæ societates hominum, & ange circa principiorū, sed una, q̄a omnib; beatitudō ē adherere vni Deo. AD PRIMVM ergo dicendum, quod gratia angelis datur s̄m proportionem naturalium. Non āt sic est de hominibus, ut supra dictum est. Et ideo sicut inferiores angeli non possunt trāsferri ad naturalem gradū superiorum, ita nec ad gratuitum. Homines uerò p̄t̄ ad gratuitum conuincere, sed non ad naturalem. AD SECVNDVM dicendum, q̄ angeli s̄m naturæ ordinem mediū sunt inter nos, & Deum. Et iō s̄m legē cōmunē p̄ eos administrantur, non solus res humana; sed et omnia corporalia. Homines autem s̄m s̄m post hanc uitam sunt eiusdem naturæ nobiscū. Vñ s̄m legē communē non administrant humana, nec rebus uiuorū interficiunt Aug. * dicit in li. de ci. pro mor. agenda. cap. 13. & Ex quadam t̄m speciali dispensatione interdū aliquibus sanctis concedit, uel uiuis, uel mortuis, huiusmodi officia exercere, uel miracula faciendo, uel dæmones arcerēdo, uel aliq̄d huiusmodi; sicut Aug. in codē lib. * dicit. AD TERTIVM dicendum, quod homines ad p̄nam dæmonum trāsferri non est erroneum. Sed qd̄dam erroneū posuerunt dæmones nihil aliud esse, q̄ animas defunctorum. Et hoc Chryso. * reprobatur. QVÆSTIO CXI. De ordinatione malorum Angelorum, in quatuor articulos diuisa. DE INDE considerandum est de ordinatione malorum angelorum. ¶ Et circa hoc quaruntur quatuor. ¶ Primo, utrum ordines sint in dæmonibus. ¶ Secundo, utrum in eis sit p̄latio. ¶ Tertio, utrum unus illuminet alium. ¶ Quarto, utrum subiiciant̄ p̄lationibus bonorū angelorū.

V 2 ordinis.

ARTICVLVS PRIMVS.

¶ Vtrum ordines sint in dæmonibus.

AD PRIMVM sic proceditur. Vñ, q̄ ordines non sunt in dæmonibus. Ordo n̄ pertinet ad rō. Et 4. di. nem boni, sicut & modus, & species (ut Aug. di. 47. q. 1. art. cit in lib. de natura boni) & econtrario in ordinatione p̄tinet ad rōnem mali. Sed in bonis angelis nihil est inordinatum. Ergo in malis angelis nihil est inordinatum. Ergo in malis angelis non sunt aliqui ordines. ¶ 2. Præterea; Ordines angelici sub aliqua hierarchia, quæ est sacer principatus, cum ab omni sanctitate sint vacui. Ergo in dæmonibus non sunt ordines. ¶ 3. Præterea; Dæmones de singulis ordinibus angelorū ceciderunt, ut cōmuniter d̄r. Si ergo aliq̄ dæmones d̄r ēe aliquid ordinis, q̄a de illo ordine ceciderūt, vñ q̄ d̄berent eis attribui nomina singulorū ordinū. Nunq̄ āt inuenit̄, q̄ dicantur seraphim, uel throni, uel dominationes. Ergo pari ratione non sint in aliquibus ordinibus. SED CONTRA est, q̄ Apost. dicit ad Eph. 1. quod est nobis colluctatio aduersus principes, & potestates, aduersus mundi rectores tenebrarum harum. RESPONDEO dicendum, q̄ sicut iā dictū est, ordo angelicus cōsiderat̄ & s̄m gradū naturæ, & s̄m gradum gratiæ. Gratiā uerò h̄t duplicem statū, s̄m imperfectū, qui est status merendi; & p̄fectū, q̄ est status gloriæ consummata. Si ergo considerent̄ ordines angelici quātū ad p̄fectionē gloriæ, sic dæmones neq; sunt in

Art. 4. & 8. pracc. q.

ordinibus angelicis, neque vnq̄ fuerunt. Si at consideretur quantum ad id, quod est gratia imperfecta, sic demones fuerunt quidem aliquando in ordinibus angelorum, sed ab eis ceciderunt, quia illud, quod supra posuimus, oēs angelos in gratia creatos fuisse. Si autem considerent quantum ad id, quod est natura, sic adhuc sunt in ordinibus, quia data naturalia non amiserunt, vt Dion. dicit. AD PRIMVM ergo dicendum, quod bonum potest inueniri sine malo, sed malum non potest inueniri sine bono, vt supra habitum est. Et ideo demones, in quantum habent naturam bonam, ordinati sunt. AD SECUNDVM dicendum, quod ordinatio demonum, si consideretur ex parte Dei ordinantis, est sacra. Vtitur n. demonibus pp seipsum. Sed ex parte voluntatis demonum non est sacra, quia abutunt sua natura ad malum. AD TERTIVM dicendum, quod non est seraphim imponitur ab ardore charitatis: nomen at thronorum ab in habitatione diuina. Nomen at dominationum importat libertatem quandā. Quia oīa opponuntur p̄dō. Et id peccantibus angelis huiusmodi nomina non attribuunt.

ARTICVLVS II

Vtrum in demonibus sit praelatio.

AD SECUNDVM sic proceditur. Vñ, q̄ in demonibus non sit praelatio. Omnis n. praelatio est fm aliquem ordinē iustitię. Sed demones totaliter a iustitia ceciderunt. Ergo in eis non est praelatio. ¶ 2 Præterea, vbi nō est obedientia, & subiectio, nō est praelatio. Hęc at sine concordia esse non p̄nt. Quia in demonibus nulla est, fm illud Proue. 13. Inter superbos semper sunt iurgia. Ergo in demonibus non est praelatio. ¶ 3 Præterea, si in eis est aliqua praelatio, aut hoc p̄nt ad eorū nām, aut ad eorū culpā, vel p̄nā. Sed non ad eorū nām. Quia subiectio, & seruitus non est ex natura, sed ex p̄dō subsecuta. Nec pertinet ad culpā, vel p̄nā. Quia sic superiores demones, q̄ magis peccauerūt, inferiorib. subdarent. Non ergo est praelatio in demonibus.

ARTICVLVS III

Vtrum boni angeli habeant praelationem super malos.

AD QVARTVM sic proceditur. Vñ, q̄ boni angeli non habeant praelationem super malos. Praelatio n. angelorum p̄cipue attenditur fm illuminationes. Sed mali angeli, cū sint tenebrę, nō illuminantur a bonis. Ergo boni angeli nō sūt platūs super malos. ¶ 2 Præterea, ad negligentiam praelationis pertinere videntur ea, quę per subditos male fiunt. Sed demones multa mala faciunt. Si igitur subdunt praelationibus bonorum angelorum, videtur in angelis bonis esse aliqua negligentia, quod est inconueniens. ¶ 3 Præterea, praelatio angelorum sequitur naturam ordinem, ut supra dictū est. Sed si demones de singulis ordinibus considerentur (ut cōmuniter est) multi demones, multis bonis angelis sunt superiores ordine naturę. Nō ergo boni angeli praelationē hñt super oēs malos. SED CONTRA est, qđ Aug. dicit. 3. de Trin. q̄ spūs uirtutis desertor, atque peccator regitur per spiritū uirtutis. Nam, p̄m, & iustit. Et Greg. dicit, q̄ potestates sunt angeli, quorū ditioni uirtutes aduertit subiectę sunt. RESPONDEO dicendum, q̄ totus ordo praelationis primę, & originaliter est in Deo, & participatur a creaturis, fm q̄ Deo magis appropinquant. Illa n. creaturas super alias influentiam hēt, quę sunt perfectiores & Deo propinquiores. Maxima at perfectio, & per quā maximē Deo appropinquatur, est creaturarum fruentium Deo. Sicut sunt sancti angeli. Quia perfectio demones priuantur. Et ideo boni angeli super malos praelationem habent, & per eos reguntur.

ARTICVLVS IIII

Vtrum in demonibus sit illuminatio.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quod in demonibus sit illuminatio enim consistit in manifestacione veritatis. Sed vnus demon potest alteri veritatem manifestare, quia superiores magis acumine naturalis scientię vigent. Ergo superiores demones possunt inferiores illuminare. ¶ 2 Præterea, Corpus, quod superabundat lumine potest illuminare corpus quod in lumine deficit, sicut sol lunam. Sed superiores demones magis abundant in participatione luminis naturalis. Ergo videtur, quod superiores demones possunt inferiores illuminare. SED CONTRA illuminatio cum purgacione est, & perfectio, vt supra dictū est. Sed purgacione non conuenit demonibus, fm illud Ecclē. 34. Ab immundo quid mundabitur? Ergo et neque illuminare. RESPONDEO dicendum, q̄ in demonibus non potest esse illuminatio proprie. Dicitur enim supra, quod illuminatio proprie est manifestacio veritatis, fm quod habet ordinem ad Deum, qui illuminat omnē intellectū. Alia at manifestacio veritatis potest esse locutio. Sicut cum vnus angelus alteri suum conceptum manifestat. Peruersitas at demonum hoc habet, q̄ vnus alium non intendit ordinare ad Deum, sed magis ab ordine diuino abducere, & id vnus demon aliu nō illuminat. Sed vnus aliu sū cōceptū p̄ modū locutionis scimare p̄t. AD PRIMVM ergo dicendum, quod non quali bet veritatis manifestacio habet rationem illuminationis, sed solum quę dicta est.

ARTICVLVS V

Vtrum creatura corporalis administretur per angelos.

AD PRIMVM sic proceditur. Vñ, q̄ creatura corporalis non administretur per angelos. Res n. quę habent determinatū modū operandi, non indigent gubernari ab aliquo p̄sidente. Iō. n. indigemus gubernari, ne aliter operemur, q̄ oportet. Sed res sibi corporales hñt determinatas actiones ex naturis sibi diuinitus datis. Nō ergo indigent gubernacione angelorū. ¶ 2 Præterea, Inferiora in enibus gubernantur p̄ superiora. Sed in corporibus quadam dñr inferiora, quę ad superiora. Inferiora igitur gubernantur per superiora. Non ergo est necessarium, q̄ gubernentur per angelos. ¶ 3 Præterea, Diuersi ordines angelorū distinguunt. fm diuersa officia. Sed si creatura corporales administrentur per angelos, tota officia angelorū, quorū sūt spēs rerum, ergo et tota ordines angelorum, quorū sūt species rerum, quod est contra supradicta, non ergo corporales creatura administrentur per angelos. SED CONTRA est, qđ Aug. dicit 3. de Trin. q̄ oīa corpora reguntur per spiritum uirtutis rationalium, & Greg. dicit in 4. dial. quod in hoc mundo uisibili nihil nisi per creaturam inuisibilem disponi potest. RESPONDEO dicendum, q̄ tā in rebus humanis, q̄ in rebus naturalibus, hoc cōiter inuenitur, q̄ p̄as particularis gubernat, & regit a p̄ate uniuersali. Sicut p̄as balliui gubernatur a p̄ate regis. Et in angelis et est dictū, q̄ superiores angeli, q̄ sūt inferioribus, hñt sciam magis uniuersalē. Manifestum est aut, qđ uirtus cuiuslibet corporis est magis particularis, q̄ uirtus spūalis subiecti. Nā oīs forma corporalis est forma indiuiduata p̄ materiam, & determinata ad hic & nūc formā aut immateriales sunt absolutę, & intelligibiles. Et id, sicut inferioribus angeli, q̄ hñt formas minus uniuersales, reguntur p̄ superiores, ita oīa corporalia reguntur p̄ angelos. Et hoc non solum a sanctis doctoribus ponitur, sed et ab oīs Philologis, q̄ incorporeas substantias posuerūt. AD PRIMVM ergo dicendum, q̄ res corporales habent determinatas actiones. Sed has actiones non exercent, nisi fm quod mouentur, quia proprium corporis est, q̄ non agat, nisi per motum. Et ideo oportet, quod creatura corporalis a spirituali moueatur. AD SECUNDVM dicendum, p̄ rō ista p̄cedit, fm opinionē Arist. q̄ posuit, q̄ corpora caelestia mouentur

538
sup. q. 63.
ar. 3. Et di
6. ar. 4. Et
4. dist. 47.
q. 2. ar. 2.
94
In glof. or
di. sup. il
lud, cum
cauacua
rit omnē
rincip.

Ar. p̄ccē.

539

non sunt illuminationes, quia eas in Deum non ordinant, sed ad expletionem proprię iniquitatis. AD SECUNDVM dicendum, qđ sancti angeli sunt ministri diuinę sapientię. Vnde dicit diuina sapientia permittit aliqua mala fieri per malos angelos, uel homines propter bona, quę ex eis elicit, ita & boni angeli non totaliter cohercent malos a nocendo. AD TERTIVM dicendum, qđ angelus, qui est inferior, ordine naturę, p̄sēcti demones, quāuis superiores ordine naturę, quā uirtus diuinę uirtutis, cui inhęrēt boni angeli, potior est, qđ uirtus naturalis angelorū. Vnde & apud hoīes spiritualis iudicat omnia, ut dñr. I. ad Cor. 2. Et Phil. dicit in lib. 5. Eth. quod uirtuosus est regula, & mensura omnium humanorum actuum.

QV AESTIO CX.

De p̄sidentia angelorum super creaturam corporalem in quatuor articulis diuisa.

DEINDE considerandum est de p̄sidentia angelorum super creaturam corporalem. ¶ Et circa hoc quaruntur quatuor. ¶ Primo, utrum creatura corporalis administretur per angelos. ¶ Secundo, utrum creatura corporalis obediat angelis ad nutū. ¶ Tertio, utrum angeli sua uirtute possint immediate mouere corpora localiter. ¶ Quarto, utrum angeli boni, uel mali possint facere miracula.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum creatura corporalis administretur per angelos.

AD PRIMVM sic proceditur. Vñ, q̄ creatura corporalis non administretur per angelos. Res n. quę habent determinatū modū operandi, non indigent gubernari ab aliquo p̄sidente. Iō. n. indigemus gubernari, ne aliter operemur, q̄ oportet. Sed res sibi corporales hñt determinatas actiones ex naturis sibi diuinitus datis. Nō ergo indigent gubernacione angelorū. ¶ 2 Præterea, Inferiora in enibus gubernantur p̄ superiora. Sed in corporibus quadam dñr inferiora, quę ad superiora. Inferiora igitur gubernantur per superiora. Non ergo est necessarium, q̄ gubernentur per angelos. ¶ 3 Præterea, Diuersi ordines angelorū distinguunt. fm diuersa officia. Sed si creatura corporales administrentur per angelos, tota officia angelorū, quorū sūt spēs rerum, ergo et tota ordines angelorum, quorū sūt species rerum, quod est contra supradicta, non ergo corporales creatura administrentur per angelos. SED CONTRA est, qđ Aug. dicit 3. de Trin. q̄ oīa corpora reguntur per spiritum uirtutis rationalium, & Greg. dicit in 4. dial. quod in hoc mundo uisibili nihil nisi per creaturam inuisibilem disponi potest.

RESPONDEO dicendum, qđ tā in rebus humanis, qđ in rebus naturalibus, hoc cōiter inuenitur, qđ p̄as particularis gubernat, & regit a p̄ate uniuersali. Sicut p̄as balliui gubernatur a p̄ate regis. Et in angelis et est dictū, qđ superiores angeli, qđ sūt inferioribus, hñt sciam magis uniuersalē. Manifestum est aut, qđ uirtus cuiuslibet corporis est magis particularis, qđ uirtus spūalis subiecti. Nā oīs forma corporalis est forma indiuiduata p̄ materiam, & determinata ad hic & nūc formā aut immateriales sunt absolutę, & intelligibiles. Et id, sicut inferioribus angeli, qđ hñt formas minus uniuersales, reguntur p̄ superiores, ita oīa corporalia reguntur p̄ angelos. Et hoc non solum a sanctis doctoribus ponitur, sed et ab oīs Philologis, qđ incorporeas substantias posuerūt. AD PRIMVM ergo dicendum, qđ res corporales habent determinatas actiones. Sed has actiones non exercent, nisi fm quod mouentur, quia proprium corporis est, qđ non agat, nisi per motum. Et ideo oportet, quod creatura corporalis a spirituali moueatur. AD SECUNDVM dicendum, p̄ rō ista p̄cedit, fm opinionē Arist. qđ posuit, qđ corpora caelestia mouentur

lib. 3. Eth.
c. 4. ad finē.
Et lib.
10. c. 5. to.
5.

541

2. dist. 1.
art. 3. Et 3
cōtr. c. 78.
& 87.
Et indiget
gubernari,
ne aliter
operemur,
qđ oportet.
Sed res sibi
corporales
hñt determi
natas action
es ex naturis
sibi diuini
tus datis. Nō
ergo indigent
gubernacione
angelorū.
¶ 2 Præterea,
Inferiora in
enibus gubernantur
p̄ superiora.
Sed in corporibus
quadam dñr
inferiora, quę
ad superiora.
Inferiora igitur
gubernantur
per superiora.
Non ergo est
necessarium,
qđ gubernentur
per angelos.
¶ 3 Præterea,
Diuersi ordines
angelorū distinguunt.
fm diuersa
officia. Sed si
creatura corporales
administrentur
per angelos,
tota officia
angelorū, quorū
sūt spēs rerum,
ergo et tota
ordines angelorum,
quorū sūt
species rerum,
quod est contra
supradicta, non
ergo corporales
creatura administrentur
per angelos.

Ar. r. & 2.

* lib. 3. de Trin. ca. 4.

* Greg. in euang.

534

lib. 12. Me

à substantiis spūalibus. Quarū numerū conatus fuit assignare, fm numerū motuū, qđ apparent in corporibus caelestibus. Sed nō potuit, qđ eēt aliq̄ subiecti spūales, qđ haberent immediatā p̄sidentia supra inferiora corpora, nisi forte aīas humanas. Et hoc idē, quia nō considerauit aliquas operationes in inferioribus corporibus exerceat, nisi naturales. Ad quas sufficiebat motus corporū caelestiu. Sed quia nos ponimus multa in corporibus inferioribus fieri per naturales actiones corporū, ad qđ non sufficiunt uirtutes caelestiu corporū, idē fm nos necesse est ponere, qđ angeli hēant immediatā p̄sidentia, nō solum supra caelestia corpora, sed et supra corpora inferiora. AD TERTIVM dicendum, qđ de substantiis immaterialibus diuersimodē Philosophi sunt locuti. Plato, posuit substantias immateriales esse p̄nes, & spēs sensibiliū corporū, & quāsdā alius uniuersaliores. Et idē posuit substantias immateriales habere p̄sidentia immediatā circa oīa sensibilia corpora, & diuersas circa diuersas Arist. aut posuit, qđ substantiæ immateriales non sunt spēs corporū sensibiliū, sed aliquid altius, & uniuersalius. Et idē nō attribuit eis immediatā p̄sidentia supra singula corpora, sed solum supra uniuersalia agentia, quę sūt corpora caelestia, Aui. uerō mediā uia secutus est. Posuit, n. cū Plat. aliquā substantiā spūalē p̄sidentē immediate sphęre actiuorū, & passiuorū, qđ sicut Plat. ponēbat, qđ forma horū sēnsibiliū deriuant a substantiis immaterialibus, ita et Aui. hoc posuit. Sed in hoc à Pla. differit, qđ posuit unā tñ substantiā immaterialem p̄sidentē oīsibus corporibus inferioribus, quā uocauit intelligenā agentē. Doctores autē sancti posuerunt sicut & Platonici diuersis reb⁹ corporeis diuersas substantias spūales eē p̄positas. Dicit n. Aug. in lib. 83. q. vnaquęq; res uisibilis in hoc mudo hēt angelicā p̄atē sibi p̄positam. Et Dam. dicit, Diabolus erat ex iis angelis uirtuibus, qđ p̄ratē terrestrī ordinē, & Ori. dicit sup illud Num. 22. Cum uidisset asina angelū, qđ opus est mudo angelus, qđ sūt super bestias, & sūt animaliu natiuitati, & uirtutibus, & plantationū, & ceterarū rerū incrementis. Sed hoc non est ponendum p̄ hoc, qđ fm se a natura unus angelus magis se hēat ad p̄sidentiu aīalibus, qđ plāris, quā quilibet angelus, et minimus, hēt aliorū uirtutē, & uniuersaliore, qđ aliqđ genus corporaliū, sed est ex ordine diuinę sapie, qđ diuersis rebus diuersos rectores p̄posuit. Nec tñ p̄ hoc sequitur, qđ sint plures ordines angelorū, qđ nouē, qđ sicut supra dictū est, ordines disti guunt, fm gñalia officia. Vñ sicut fm Greg. ad ordinē p̄atiū pertinent oēs angeli, qđ hñt propriē p̄sidentia super demones, ita ad ordinem uirtutum pertinere uidentur omnes angeli, qui habent p̄sidentia super res purę corporeas. Horum, n. ministerio interdum et miracula fiunt.

ARTICVLVS II.

Vtrum materia corporalis obediat angelis ad nutum.

AD SECUNDVM sic proceditur. Vñ, qđ materia corporalis, obediat angelis ad nutū. Maior est enim uirtus angelī, quā uirtus aīę. Sed cōceptioni aīę maximē materia corporalis. Immutatur n. corpus hoīs ex cōceptione aīę ad calorem, & frigus, & qđnq; usq; ad sanitatē, & agritudinem. Ergo multo magis, fm cōceptionem angelī materia corporalis transmutatur. ¶ 2 Præterea, Quicquid potest uirtus inferior, potest uirtus superior. Sed uirtus angelī est superior, qđ materia corporalis, corpus aut sua uirtute potest transmutare materiā corporalem ad formā aliquā, sicut patet cū ignis generat ignem: ergo multo fortius uirtute sua angelī potest materiam corporealem transmutare ad aliquam formam. ¶ 3 Præterea, Tota natura corporalis administretur per angelos, ut dictū est. Et sic vñ, qđ corpora se hēnt ad angelos sicut infra. Nā ratio instri est, qđ si moēs motū. Sed in effectibus aliqđ inuenitur ex uirtute principalium agentium, quod non potest esse per uirtutem instrumenti. Et hoc est id, quod est principalis in effectibus.

Ar. p̄ccē.

117
vide lib. i.
Met. tēx.
6. to. 3.

263

419

lib. 83. q.
qđ. 79. in
princ. to.
4.
Da. lib. 3
cap. 4 in
princ.
* Orig. in
Num. ho.
mil. 13.

Hom. 34. in euang.

542

12. art. 20

art. 2. cor.

c. 103. Er

po. qđ 6

artic. 3. Et

ma. qđ. 16.

artic. 9. Et

10. Et quo

9. art. 10.

art. p̄ccē.

ponit cōcordia. Ergo in sublimibus angelis nō ē pugna. q 2 Præterea, Vbi est perfecta charitas, & iusta prælatio, non potest esse pugna. Sed hoc totum est in Angelis. Ergo in Angelis non est pugna.

q 3 Præterea, Si Angeli dicuntur pugnare pro eis, quos custodiunt, necesse est, quod unus angelus foueat vnā partem, & alius aliam. Sed si vna pars habet iustitiam, constat, quod alia pars habeat iniustitiam. Ergo sequit, quod angelus bonus sit fautor iniustitiae, quod est incōueniens. Ergo inter bonos angelos non est pugna.

S E D C O N T R A est, quod dicitur Dan. 10. ex persona Gabriëlis . Princeps regni Persarū resicit mihi viginti, & vno diebus. Hic autem princeps Persarum erat angelus regno Persarum in custodia deputatus. Ergo vnus bonus angelus resicit alij. Et sic iter eos ē pugna.

R E S P O N D E O dicendū, q̄ ista questio mouet occasione horum verborum Daniëlis, quæ quidem Hieron. * exponit, dicens principem regni Persarum esse angelum, q̄ se opposuit liberationi populi Israëlicij, p̄ quo Daniel orabat, Gabriele preces eius Deo præsentante.

hęc autem resistentia potuit fieri, quia princeps aliquis dæmonum ludgos in Persidem ductos ad peccatū induxerat, per quod impedimentum præbatur orationi Dan. Pro eodem populo deprecantis. Sed secundum Grego. 17. mor. * princeps regni Persarum bonus angelus fuit custodia regni illius deputatus. Ad uidendū igit qualiter vnus angelus alteri resistere dicitur, considerandū est, q̄ diuina iudicia circa diuersa regna, & diuersos homines, per angelos exercentur. In suis autē actionibus angeli per diuinā s̄niam regulantur. Contingit autē q̄nque, q̄ in diuersis regnis, vel in diuersis hominibus contraria merita, vel demerita inueniuntur, vt vnus alteri subdat, aut p̄sit. Quid autē super hoc ordo diuinæ sapię habeat, cognoscere non possunt, nisi Deo reuelante. Vñ necesse habent super his sapiam Dei consulere. Sic igit in quatuor de contrariis meritis, & sibi repugnantibus diuinā con salunt voluntatem, resistere sibi inuicē dicuntur, nō q̄ sint eorū cōtrariæ voluntates (cū in hoc oēs cōcordēt, q̄ Deī s̄nta impleatur) sed quia ea, de quibus consultit, sunt repugnantia. Et per hoc patet solutio ad obiecta.

Q V A E S T . C X I I I .

De demonum impugnatione, in quinque art. diuisa. DE I N D E cōsiderandū ē de impugnatione dæmonū. q̄ Et circa hoc quaruntur quinque. q̄ Primum, vtrū hoīs a dæmonibus impugnentur. q̄ Secundū, vtrum tentare sit proprium diaboli. q̄ Tertiū, vtrum omnia peccata hominum est impugnatione, siue tentatione dæmonum proueniant. q̄ Quartū, vtrū possint vera miracula facere ad seducendū. q̄ Quintū, vtrum dæmones, qui ab hominibus superantur, ab impugnatione hominum arceantur.

A R T I C V L V S P R I M V S .

Vtrum homines impugnentur a demonibus. D P R I M V M sic proceditur. Vñ, q̄ hoīs nō impugnentur a dæmonibus. Angeli enim deputantur ad hominum custodiam missi a Deo. Sed dæmones non mittuntur a Deo, cū dæmonum intentio sit perdere animas: Dei autē saluare. Ergo dæmones non deputantur ad hominum impugnationem.

q 2 Præterea, Non est æqua cōditio pugnae, vt firmus contra fortē, ignarus contra astutū exponatur ad bellū, Sed hoīs sūt infirmi, & ignari, dæmones autē potētes, & astuti. Non est ergo permittendum a Deo, qui est omnis iustitiæ auctor, vt homines a dæmonibus impugnentur. q 3 Præterea, Ad exercitium hominum sufficit impugnatione carnis, & mūdi. Sed Deus permittit electos suos impugnari p̄ter eorum exercitium. Ergo nō videtur necessarium, quod a dæmonibus impugnentur. S E D C O N T R A est, q̄ Apōst. dicit ad Eph. 6. q̄ nō est nobis cōstitutio aduersus carnem, & sanguinē, sed

Exponens illa verba Danielis citata in arg. sed cōtra, to. 5. lib. 17. Mor. c. 7. ante medicum.

561 de mal. q. 3. art. 3. & ar. 4. cor.

aduersus princeps, & potestates, aduersus mundi rectores tenebrarū harū, cōtra spūaliānequitia in caelestibus.

R E S P O N D E O dicendū, q̄ circa impugnationē dæmonum duo est considerare, s. ipsam impugnationē, & impugnationis ordinem. Impugnatione quidem ipsa ex dæmonum malitia procedit, qui propter inuidiā, p̄ seculum hominum impedire nituntur, & propter superbiā, diuinā potestatis similitudinem vlturpant, deputando sibi ministros determinatos ad hominum impugnationem, sicut & angeli Deo ministrant in determinatis officiis ad hominum salutem. Sed ordo impugnationis ipsius est a Deo, q̄ ordinatē nouit malis vti, ad bona ea ordinando. Sed ex parte angelorū, tā ipsa custodia, q̄ ordo custodię reducitur ad Deū, sicut ad primum auctorem.

A D P R I M V M ergo dicendū, q̄ mali Angeli impugnat hoīs dupliciter. Vno mō infigido ad p̄tīm. Et sic nō mittuntur a Deo ad impugnadū, sed aliq̄ mittuntur s̄m Dei iusta iudicia. Aliq̄ autē impugnat hoīs puniendo. Et sic mittuntur a Deo. Sicut missus est spiritus mēdax ad puniendum Achab regem Israēl, vt dī 3. Reg. vlt. Por n. n. refertur in Deum sicut in primum auctorem. Et tñ dæmones ad puniendum missi, alia intentione puniūt, q̄ mittuntur. Nam ipsi puniunt ex odio, vel inuidiā, mittuntur autē a Deo propter eius iustitiam.

A D S E C V N D V M dicendū, q̄ ad hoc, q̄ nō sit inæqualis pugnae cōditio, sit ex parte hominū receptio satio, principaliter quidem per auxilium diuinę gratię, secundariō autem per custodiam angelorum. Vnde 4. Reg. 6. Elisæus dicit ad ministrum suum, Noli timere, plures enim nobiscum sunt, quam cum illis.

A D T E R T I V M dicendū, q̄ in firmitati humanae sufficeret ad exercitium impugnatione, quæ est a carne, & mundo, sed malitiæ dæmonum nō sufficit, quæ vtroque vitur ad hominum impugnationem. Sed tamen ex diuina ordinatione hoc prouenit in gloriam electorum.

A R T I C V L V S I I .

Vtrum tentare sit proprium diaboli. A D S E C V N D V M sic proceditur. Vñ, q̄ tentare non sit proprium diaboli. Dicitur. n. Deus tentare, s̄m illud Gen. 22. Tentauit Deus Abrahamā. Tentat et caro, & mundus. Et et homo dī tentare Deū, & hominem. Ergo non est proprium dæmonis tentare.

q 2 Præterea, Tentare est ignorantis. Sed dæmones sciūt quid circa homines agatur. Ergo dæmones non tentant. q 3 Præterea, Tentatio est via in peccatum. Peccatum autem in voluntate consistit. Cū ergo dæmones non possint voluntatem hominis immutare, vt per lupradicta patet. * videtur, quod ad eos non pertineat tentare. S E D C O N T R A est, quod dicitur 1. ad Thessal. 3. Ne forte tentauerit vos is, qui tentat. Gloss. * id est, diabolus, cuius officium est tentare.

R E S P O N D E O dicendū, q̄ tentare est propriē experimentum sumere de aliquo. Experimentū autē sumitur de aliquo, vt sciat aliqd circa ipsū, & iō proximus finis cuiuslibet tentantis est scia. Sed q̄nq; vterius ex scia q̄ritur aliquis alius finis, vel bonus, vel malus. Bonus qui dē, sicut cūm aliquis vult scire qualis aliquis sit, vel quātū ad sciam, vel quantū ad virtutē, vt eū promoueat. malus autē, q̄n hoc scire vult, vt eū decipiat, vel lubricet. Et per hunc modū potest accipi, quō tentare diuersis diuersis mode attribuat. Hō. n. tentare dī quōdoque quid dē vt sciat tñ. Et pp hoc tentare Deum dī esse p̄tīm, quia hō quasi incertus experiri præsumit Deī virtutem. Quinque vero tentat vt inueniat, q̄nque vero vt noccat. Diabolus autem semper tentat, vt noceat in peccatū precipitando, & s̄m hoc dī propriū officium eius tentare. Nam et si homo aliquando sic tentat, hoc agit in quantum est minister diaboli. Deus autem tentare dicitur, vt sciat, eo mō loquendū. quo dicitur scire, quod tacet alios scire. Vñ dicitur Deut. 13. Tentat vos Dominus Deus vester, vt palā fiat vtrum diligatis eum. Caro etiam, & mundus dicuntur tentare

12. q. 80. ar. 4. Et 3. q. 8 ar. 7. ad 2. Et mal. q. 3. ar. 5. 1. c. 4. par. 4. parum a prim. 1. li. 2. ca. 4. ad fi.

562 2. q. 97. ar. 2. cor & 2. d. 21. q. 1. art. 1. et opu. 7. c. 7

Q. 11. art. 2. Glo. inter ibidem.

tentare insaliter, seu materialiter, in quatuor. s. p̄t cognoscere qualis sit hō, ex hoc, q̄ sequit, vel repugnare cōcupiscētis carnis, & ex hoc, q̄ cōtēnit p̄p̄era mūdi, & aduersa, q̄b⁹ ēt diabolus vti ad tēradū. Et sic patet solutio ad primū.

A D S E C V N D V M dicendū, q̄ dæmones sciūt ea q̄ exterius aguntur circa homines, sed interiorē hoīs cōditionē solus Deus nouit, qui est spiritus in ponderator, ex qua aliqui sunt magis prouati ad vñ vitiū, q̄ ad aliud. Et iō diabolus tētat explorando interiorē conditionem hoīs, vt de illo vitio tētat, ad quod hō magis pronus est.

A D T E R T I V M dicendū, q̄ dæmon et si non possit immutare voluntatem, potest tamen, vt supra dictum est, * aliquatiter immutare inferiorēs hoīs vires, ex quibus est non cogitur, voluntas tamen inclinatur.

A R T I C V L V S I I I .

Vtrum omnia peccata procedant ex tentatione diaboli. A D T E R T I V M sic proceditur. Vñ, q̄ oīa peccata procedant ex tentatione diaboli. Dicitur. n. Dio. * 4. c. de Diu. no. p̄ multitudine dæmonū est causa oīum malorum sibi, & alijs. Et Dam. t̄ dicit, q̄ oīs malitia, & omnis in mūditiā a diabolo excogitate sunt.

q 2 Præterea, De quolibet peccatore dici potest, q̄ Dominus Iudaeus dicit Io. 8. Vos ex patre diabolo estis. Hoc autem est in quantum ipsi ex diaboli suggestione peccabant. Omne ergo peccatum est ex suggestione diaboli.

q 3 Præterea, sicut angeli deputantur ad custodiā hominū, ita dæmones ad impugnationē. Sed oīa bona, q̄ facimus, ex suggestione bonorū angelorū procedunt, q̄ diuina ad nos mediantibus angelis perferunt. Ergo & oīa mala, q̄ facimus, proueniunt ex suggestione diaboli.

S E D C O N T R A est, quod dicitur in lib. de Eccl. dog. Non oēs cogitationes nostrę malā a diabolo excitantur, sed aliquoties ex nostri arbitrij motu emergunt. R E S P O N D E O dicendū, q̄ cā alicuius potest dici ali quid dupliciter. Vno mō directē, alio mō indirectē. Indirectē quidē, sicut cūm aliq̄ agens cāns aliqd disponē ad aliq̄d effm, dī esse occasio alter, & indirectē cā ibili effctus, sicut si dicat, q̄ ille, q̄ fecit ligna, est cā cōbustionis eorū. Et hoc mō dicendū est, q̄ diabolus est causa oīum peccatorū nforum, q̄a instigauit primū hominē ad peccandū, ex cuius p̄tō consecuta est in toto ḡne humana quādā pronitas ad oīa p̄tā. Et p̄ hunc modū intelligenda sunt verba Dam. * & Dion. Directē autē dī esse ali quid cā alicuius, q̄d operatur directē ad illud, & hoc mō diabolus non est cā oīs peccati. Non n. oīa peccata cōmittuntur diabolo instigatē, sed quādā ex libertate arbitrij, & carnis corruptione. Quia, vt Orig. dicit, t̄t ēt diabolus non esset, homines haberent appetitū ciborū, & venereo rū, & hmōi: Circa quæ multa inordinatio contingit, nisi per rōnē talis appetitus refrānetur, & maximē supposita corruptione natura. Refrānare autē, & ordinare hmōi appetitū, subiacet libero arbitrio. Sic ergo nō est necessariū omnia peccata ex instigatū diaboli prouenire, si quātū ex instigatū eius proueniunt, ad ea cōplenda eo blādimento decipiuntur homines nūc, quo primi parētes, vt Isidor. dicit. * Et per hoc patet r̄sō ad P R I M V M.

q 5. A D S E C V N D V M dicendū, q̄ si qua peccata ablatio instigatū diaboli perpetratur, per ea tñ sunt hoīs sibi i diabolū, in quantum ipsū primō peccantē imitant.

A D T E R T I V M dicendū, q̄ hō potest per seipsum rueri in p̄tīm, sed ad meritum proficere non potest, nisi auxilio diuino, quod homini exhibetur mediante ministris angelorum. Et iō ad omnia bona nostra cooperatur angeli: non tñ omnia peccata nostra procedunt ex dæmonū suggestione. Quamuis nullū genus peccati sit, quod non interdum ex dæmonum suggestione proueniat.

A R T I C V L V S I I I I .

Vtrum dæmones possint vera miracula facere ad seducendū. A D Q V A R T V M sic proceditur. Videtur, q̄ dæmones non possint hoīs seducere p̄ aliqua miracula.

cula vera. Operatio. n. dæmonū maximē vigeat in operibus Antichristi. Sed sicut Apōst. dicit sc̄dē ad Thesalio nicens. sc̄do, eius aduētus est, s̄m operationē fatang in oī virtute, & signis, & prodigijs mēdacijs. Ergo multo magis alio tpe p̄ dæmones nō sunt, nisi signa mēdacia.

q 2 Præterea, Vera miracula per aliquam corporū immutationem fiunt. Sed dæmones non possunt immutare corpus in aliam naturam. Dicitur. n. Aug. 18. de ciuit. Dei. * li. 18. c. 18. Nec corpus quidem humanū nulla ratione crediderim dæmonum arte, vel p̄tate, in membra bestialia posse cōuertī. Ergo dæmones uera miracula facere non possunt.

q 3 Præterea, Argū efficaciam nō haberet, se hēt ad opposita. Si ergo miracula vera p̄t fieri a dæmonib. ad falsitātē p̄suadendā, nō erūt efficacia ad veritatē fidei cōfirmandā. Quod est incōueniens, cūm dicat Mar. vl. Dñō cooperante, & sermonē confirmante sequentibus signis. S E D C O N T R A est, quod Aug. * dicit lib. 83. q̄ 95. q̄ magicis artibus fiunt miracula plerunq; similia illis miraculis, qui fiunt per seruos Dei.

R E S P O N D E O dicendū, q̄ sicut ex supra dictis patet, * si miraculū propriē accipiat, dæmones miracula facere non p̄nt, nec aliqua creatura, sed solus Deus. Quia miraculum propriē dī, q̄ sit præter ordinē totius nature creatæ, sub quo ordine continetur omnis virtus creata. Dī tñ q̄nq; miraculum largē, quōd excedit humanā facultatē, & considerationē. Et sic dæmones p̄t facere miracula, q̄. I homines mirant, in quantum eorū facultatē, & cognitionē excedunt. Nā, & vnus hō, in quantum facit aliqd, q̄d est supra facultatē, & cognitionē alteri, ducit aliū in admirationē sui operis, vt quodā mō miraculū videat operari. Sciendū est tñ, q̄ quāuis hmōi opera dæmonū, q̄ nobis miracula vtr, ad veram rōnē miraculi non pertingant, sunt tñ q̄nq; verā res. * Sicut magi Pharaonis per virtutem dæmonū veros serpentes, & ranas fecerunt. Et q̄n ignis de caelo veridit, & familiā Iob; cū gregib. pecorū vno imperu cōsumpsit, & turbo domū deiciens, filios eius occidit, q̄ fuerunt opera fatang, phantasmata non fuerunt, vt Aug. dicit 20. de Ciuit. Dei. *

A D P R I M V M ergo dicendū, q̄ sicut Aug. t̄ dī citibidem, Antichristi opera p̄nt dici esse signa mendacij, vel quia mortales sensus per phantasmata deceptorus est, vt q̄ non facit, videtur facere. Vel quia si in vera prodigia, ad mendaciū tamen pertrahunt credituros. A D S E C V N D V M dicendū, q̄ sicut supra dictū est, * materia corporalis nō obsedit angelis bonis, seu materialis ad nutum, vt dæmones sua virtute possint trāsmutare materiā de forma in formā. Sed p̄nt adhibere quādā semina, q̄ in elementis mundi inueniant ad hmōi effectus cōplendos: vt Aug. * dicit 3. de Trin. Et iō dicendū est, q̄ oēs transmutationes corporalium rerum, quæ p̄nt fieri per aliquas virtutes naturales, ad quas p̄tinent p̄dita semina, p̄nt fieri per operationē dæmonum hmōi seminibus adhibitis. Sicut, cūm aliqua res trāsmutatur in serpentes, vel ranas, quæ p̄trefactionē ḡnari p̄nt. Illæ vero transmutationes corporalium rerum, quæ nō p̄nt virtute nature fieri, nullo mō operatione dæmonū s̄m rei veritatē perfici p̄nt. Sicut q̄ corpus humanū mutetur in corpus bestiale, aut q̄ corpus hoīs mortuū reuiuiscat. Et si aliq̄ aliqd tale operatione dæmonum fieri videatur, hoc non est, s̄m rei veritatē, sed s̄m apparentiam tñ. Quod quidem potest dupliciter contingere. Vno modo ab interiori, s̄m q̄ dæmon potest mutare phantasmata hominis, & et sensus corporeos, vt aliq̄ videtur aliter, q̄ sit, sicut supra dictum est. * Et hoc etiam interdum fieri dī virtute aliquarum rerum corporalium. Alio modo ab exteriori. Cūm enim ipse possit formare corpus ex aere cuiuscunque formæ, & figure, vt illud a sumens in eo vi fibiliter appareat: potest eadem ratione circumponere cuiuscunq; rei corporeæ quamcunq; formam corpoream, li. 18. de ciuit. Dei. * q̄ phantasticum hominis, quod ēt in cogitando siue somnando, per rerum innumerabilium genera variatur,

564

q. 11. ar. 3. & 4. q. 110. ar. 4. & q. 105. ar. 3. b 544 c. 19. decli nando ad fin. + eo loco proximē dicto. q. 10. ar. 2. li. 3. cap. 3. to. 3. q. 11. ar. 3. & 4. li. 18. de ciuit. Dei. c. 18. in me. to. 5.

1atur, velut incorporatum in alicuius animalis effigie...

q. 79 parū...

ad me. 10. 4.

565

ARTICVLVS V.

Vtrum demon qui superatur ab aliquo, propter hoc ab...

2. di. 6. ar. 5

AD QVINTVM sic proceditur. Vtrum demon, qui superatur ab aliquo...

RESPONDEO dicendum, quod quidam dnt, quod demō superatus nullū hominē p̄t de cetero tētare...

In opere imp̄fecto, ho. 5. sup...

QV AESTIO CXV.

De actione corporalis creature, in sex articulos diuisa.

CONSEQUENTER considerandum est de actione corporalis creature...

- Primo, vtrum aliquod corpus sit actiuum.
Secundo, vtrum in corporibus sint aliqua feminales rationes.
Tertio, vtrum corpora caelestia sint causa eorum...

566

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum aliquid corpus sit actiuum.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quod nullum corpus sit actiuum...

3. contra c. 69.

11. de genera. 17. vlt. q. ad 16. tom. 2.

Quā opinionē improbat Arist. in 1. de genera. Sequeret. n. q. corp. nō poterit p̄ totū...

AD PRIMVM ergo dicendum, quod dictū Angustinū est intelligēdū de tota natura corporali...

E p hoc patet solutio ad 2. q. v. d. v. m. Sciendū est tū quē sū Auicebron sic arguente...

AD TRIVM dicendum, quod quantitas non impedit formā corporālē oīno ab actione...

lib 9. ca. paulo post prin. to. 1. *

In cor. art. * c. 15. inter princip. & med.

lib. 4. de ca. tom. 2.

565

d

567

Vtrum in materia corporali sint aliqua rationes feminales. AD SECVNDVM sic proceditur...

Præterea, Aug. dicit 3. de Trinit. quod demones quaedam opa faciūt adhibēdo occultis motib'...

Præterea, Aug. dicit 3. de Trinit. quod demones quaedam opa faciūt adhibēdo occultis motib'...

4. 45. ar. 3.

11. 3. de tri. ca. 8. circa prin. to. 3. femina in istis corpōs modū nū' elemētis lateat.

Sum. S. Thom. Par. 1. ¶ 4 Præ-

RESPONDEO dicendum, quod denominationes cōiue- uerunt fieri a p̄fectiori, vt dī in 2. de aīa. * In tota ma. tex. 49...

li. 5. Meta. tex. 3.

167 169 169

AD PRIMVM ergo dicendum, quod hmoi virtutes actiuae & passiuæ rerū naturalium etiā nō possint dici rationes...

AD TRIVM dicendum, quod semē maris ē principū actiui gnatione aialis: sed pot' et dici semē id qd est...

AD QVARTVM dicendum, quod ex verbis Au. de hmoi rōnib' feminalibus loquētis, satis accipi pot'...

lib. 3. ca. 9. circa prin. tom. 3.

ARTICVLVS III.

Vtrum corpora caelestia sint causa eorum, quae hic in inferioribus fiunt.

AD TRIVM sic procedit. Vtrum corpora caelestia sint causa eorum quae hic in inferioribus corporibus fiunt...

568

Præterea, Aug. dicit 3. de Trinit. quod demones quaedam opa faciūt adhibēdo occultis motib'...

12. qd. 95. ar. 9. Et q. 96. art. ad secun. Et opuf. 5. ar. 3 ad fm. *

li. 2. c. 7. circa me- dium.

li. 5. de ci. § 4 Præterea, sicut Aug. dicit * 5. de Ciui. Dei, Ni hil est magis corporeū q̄ corporis sexus. Sed corpora...

lib. 3. c. 4. circa p. in. tom. 3. * c. 4. par. aliquantulum ante medium:

AD PRIMUM ergo dicendum, q̄ dicitur Dama. Intelligendum est, q̄ corpora celestia nō sunt primo cā generationis...

AD SECUNDUM dicendum, q̄ principia actiua in istis inferioribus corporibus nō inueniunt nisi quæ...

AD TERTIUM dicendum, q̄ corpora celestia inferioribus corporibus non sunt similia similitudine speciei...

AD QUARTUM dicendum, q̄ actiones corporū celestium diuersimodè recipiunt in inferioribus corporibus...

AD QUINTUM dicendum, q̄ actiones corporū celestium diuersimodè recipiunt in inferioribus corporibus...

ARTICVLVS IIII. Verum corpora celestia sunt causa humanorum actuum. Quæstiones...

AD PRIMUM dicendum, q̄ corpus celestiale non est causa humanorum actuum...

AD SECUNDUM dicendum, q̄ corpus celestiale non est causa humanorum actuum...

AD TERTIUM dicendum, q̄ corpus celestiale non est causa humanorum actuum...

coelestia cum mouentur à spiritualibus substantiis (sicut supra dictū est) agunt in virtute earū quasi instrumenta...

AD PRIMUM dicendum, q̄ corpus celestiale non est causa humanorum actuum...

AD SECUNDUM dicendum, q̄ corpus celestiale non est causa humanorum actuum...

AD TERTIUM dicendum, q̄ corpus celestiale non est causa humanorum actuum...

AD QUARTUM dicendum, q̄ corpus celestiale non est causa humanorum actuum...

AD QUINTUM dicendum, q̄ corpus celestiale non est causa humanorum actuum...

AD SECVNDVM dicendum, q̄ corpus celestiale non est causa humanorum actuum...

AD TERTIVM dicendum, q̄ corpus celestiale non est causa humanorum actuum...

AD QUARTVM dicendum, q̄ corpus celestiale non est causa humanorum actuum...

AD QVINTVM dicendum, q̄ corpus celestiale non est causa humanorum actuum...

comuni, nō aut in speciali. Quia nihil phibet affi que hoīem p̄ liberū arbitriū passionibus resistere...

AD PRIMUM dicendum, q̄ corpus celestiale non est causa humanorum actuum...

AD SECUNDUM dicendum, q̄ corpus celestiale non est causa humanorum actuum...

AD TERTIUM dicendum, q̄ corpus celestiale non est causa humanorum actuum...

AD QUARTUM dicendum, q̄ corpus celestiale non est causa humanorum actuum...

AD QUINTUM dicendum, q̄ corpus celestiale non est causa humanorum actuum...

AD SECVNDVM dicendum, q̄ corpus celestiale non est causa humanorum actuum...

AD TERTIVM dicendum, q̄ corpus celestiale non est causa humanorum actuum...

AD QUARTVM dicendum, q̄ corpus celestiale non est causa humanorum actuum...

AD QVINTVM dicendum, q̄ corpus celestiale non est causa humanorum actuum...

signis; in quantum scilicet hæc eis exhibentur in signum diuini honoris, cuius ipsi sunt cupidi.

AD PRIMUM dicendum, q̄ corpus celestiale non est causa humanorum actuum...

AD SECUNDUM dicendum, q̄ corpus celestiale non est causa humanorum actuum...

AD TERTIUM dicendum, q̄ corpus celestiale non est causa humanorum actuum...

AD QUARTUM dicendum, q̄ corpus celestiale non est causa humanorum actuum...

AD QUINTUM dicendum, q̄ corpus celestiale non est causa humanorum actuum...

AD SECVNDVM dicendum, q̄ corpus celestiale non est causa humanorum actuum...

AD TERTIVM dicendum, q̄ corpus celestiale non est causa humanorum actuum...

AD QUARTVM dicendum, q̄ corpus celestiale non est causa humanorum actuum...

AD QVINTVM dicendum, q̄ corpus celestiale non est causa humanorum actuum...

AD PRIMUM dicendum, q̄ corpus celestiale non est causa humanorum actuum...

AD SECUNDUM dicendum, q̄ corpus celestiale non est causa humanorum actuum...

AD TERTIUM dicendum, q̄ corpus celestiale non est causa humanorum actuum...

AD QUARTUM dicendum, q̄ corpus celestiale non est causa humanorum actuum...

AD QUINTUM dicendum, q̄ corpus celestiale non est causa humanorum actuum...

AD SECVNDVM dicendum, q̄ corpus celestiale non est causa humanorum actuum...

AD TERTIVM dicendum, q̄ corpus celestiale non est causa humanorum actuum...

AD QUARTVM dicendum, q̄ corpus celestiale non est causa humanorum actuum...

AD QVINTVM dicendum, q̄ corpus celestiale non est causa humanorum actuum...

Q. 110. ar. 3. & art. 1. ad 2.

li. 2. orh. fidei, ca. 7.

Ar. præc.

362

* lib. 12. c. 16. circa medium, tom. 3.

lib. 10. ca. 11. a medio, to. 5.

* lib. 12. c. 16. circa medium, tom. 3.

lib. 10. ca. 11. post medium, to. 5.

lib. 8. c. 16. par. a principio, to. 5.

* Q. 51. ar. 1.

Hieron. in fine comē terij ad 4. ca. Math.

Chrysof. aut q̄ cerebrū humidissimū est osium partū corporis: vt Arist. dicit.

in Mat. in medio. fm̄ certa augmenta lunæ perturbant hoīs phantasias, q̄ cōsiderat. cerebrum ad hoc esse dispositum.

* lib. de v. g. cap. 5. post medium, to. 2.

li. 2. ca. 6. in medio, tom. 5.

Q. 111. ar. 2.

562

Q. 110. ar. 3. & art. 1. ad 2.

Q. 110. ar. 3. & art. 1. ad 2.

Q. 110. ar. 3. & art. 1. ad 2.

Q. 110. ar. 3. & art. 1. ad 2.

vnus homo pot aliu docedo scientiam in eo causate.

SED CONTRA est, qd Apofolus dicit 1. ad Tim. 2. In quo potius sum ergo pradicator & apofolus doctoz gentium in fide & veritate.

RESPONDEO dicendum, qd circa hoc duerfe fuerunt opiniones. Auerois enim in coment. 3. de Anima. pot vnū intellectū possibile esse oīum hoīum, vt supra dictū est. Et ex hoc fequebat, qd eadē species intelligibiles sunt oīum hominum. Et fm hoc ponit, qd vnus homo p doct: inā nō caufat aliā scientiā in affecto ab ea, quā ipse habet, sed cōmunicat in eadē scientiā quā ipse habet p hoc qd mouet eum ad ordinādū phantasmata in aīa fua, ad hoc qd sint difpofita cōuenienter ad intelligibilibē cōprehensionē. Que quidem opinio quantū ad hoc vera est, qd est eadē scientiā in difcipulo & magistro, si consideret identitas fm vnitatem rei fcie. Eadē enim rei veritas est quā cognofcit & difcipulus & magister. Sed quantum ad hoc qd ponit esse vnū intellectū possibilem oīum hominum & eadē species intelligibiles differentes folū fm diuerfa phantasmata, fallā est eius opinio, vt supra habitū est. Alia est opinio Platoniorū, qd pofuerūt, qd scientiā inest in principio animabus noītris p participationē formarū separatarum, sicut supra habitū est. Sed aīa ex vniōne corporis impedit ne possit cōsiderare libere ea, quorū scientiā habet. Et Auier, sed ab eo exortatur ad considerandū ea, quorū scientiā habet, vt sic addicere nihil aliud fit qd reminifci, sic et ponebant quod agētia naturalia solūmodo difponūt ad fufceptionē formarū, quas acquirūt materia corporalis p participationē speciēū separatarū.

Q. 75. ar. 1. & 2. q. 79. arti. c. 4. & 5. Q. 84. arti. 3. & 4.

Q. 79. ar. 2. & q. 84. arti. 3. & 4. Tli. 3. de anima. text. 14. tom. 2. 7. text. 3. to. 2.

In principio primi lib. post. tom. 1.

xilia vel instrumenta, qbus intellectus eius vtatur ad scientiā acquirendā. Puta cum pponit ei aliquas ppositiones minus vniuersales, quas tñ ex pracongnitis difcipulus diiudicare pot, vel eū pponit ei aliqua se-sibilia exēpla, vel similia, vel opposita, vel aliqua humilimodi, ex qbus intellectus addifcētis manuducit i cognitionē vtriusque ignora: Alio modo cū confortat intellectū addifcētis, non qdem aliqua virtute actiua qd affi fu prioris nature, sicut supra dictū est de angelis illuminārib: qd oēs humani intellectus sāt vni gradus in ordine nature: sed inquantū pponit difcipulo ordinē principiorū ad cōclusiones, qd forte p seipsum nō habererātā virtutē collatiuā, vt ex principijs pofset cōclusiones deducere. Et id dr in primo Post. 1. qd mōstratio est syllogismus faciē scire. Et per hunc modū illē, qd demōstrat, audītorem scientēm facit.

Q. 106. ar. 1. & q. 111. ar. 1.

* li. 1. post. text. 5. to. 1.

In corp. ar.

AD PRIMUM dicendum, qd (sicut iam dictū est) homo doctes solūmodo exteriū ministeriū adhibet, sicut medicus sanās. Sed sicut natura interior est principialis cā sanationis, ita & interiori lumen intellectus est principialis cā scientiē. Vt inq; autē hoīum est ad Deo. Et ideo sicut de Deo dicit, Qui docet hominem scientiā: inquantū lumen vultus eius super nos signatur; per quod nobis omnia ostenduntur.

AD SECUNDUM dicendum, qd doctoz non caufat scientiā in difcipulo p in vniū agēs naturalis, vt Auier, obijcit. Vñ non oportet qd scientiā fit qualitas actiua, sed est principij quod aliquis dirigit in operando.

li. 3. de anima, text. 5. declinādo ad finem.

AD TERTIUM dicendum, qd magister nō caufat lumen intelligibile in difcipulo, nec dicitur species intelligibiles: sed mouet difcipulum p suā doctrinā ad hoc qd ipse p virtutē sui intellectus formet intelligibiles conceptiones, quarū signa sibi pponit exteriū.

AD QUARTUM dicendum, qd signa q magister difcipulo proponit, sunt remota motum in vniuersali & sub quadā cōfufione, sed ignota in particulari, & sub quadā diftinctione. Et ideo cum quisq; p seipsū scientiā acquirat, non potest dici docere seipsum, vel esse fufcipitū magister: quia non p̄xerit in eo scientiā completa, qualis reijciuntur in magistro.

ARTICVLVS II.

AD SECUNDUM sic pcedit. Vñ qd hoies pnt docere angelos. Dicit em Apof. ad Epha. 3. Vt inuenteat principijs & potestatib in celestibus p ecclesiā multiformis sapia Dei. Sed ecclesia est cōgregatio hominū fidelij. Ergo angelis p hoies aliqua inuenteat.

577

2. di. 1. ar. 4. & Epha. lec. 3. co. 1.

1. Præterea, Angeli superiores, inferiores angelos instruere possunt vt supra dictū est. Sed aliqui homines immediatē de diuinis p Dei verbū sunt instructi: sicut maxime patet de Apofolis, fm illud ad Hebr. 1. Nouissimē diebus istis locutus est nobis in filio. Ergo aliqui homines aliquos angelos docere potuerunt.

Q. 106. ar. 1. & 3.

2. Præterea, Inferiores angeli ad superiores instruunt. Sed qdā homines superiores sunt aliquibus angelis, cum ad supremos ordines angelorū aliq hoies assumant: vt Greg. dicit i quadā homilia. Ergo aliq inferiores angeli p aliquos hoies de diuinis instrui pnt.

Hom. 34. 1. euāg. post medij. 1. lius.

SED CONTRA est, quod Dionys. dicit 4. cap. de Di. no. quod omnes diuinæ illuminationes pferuntur ad homines mediantibus angelis. Nō ergo angeli instruunt per homines de diuinis. RESPONDEO dicendum, quod (sicut supra habitū est) inferiores angeli loq qdē possunt superioribus angelis, manifestādo eis suas cogitationes, sed de reb diuinis superiores ab inferioribus nūquā illuminant. Manifestū est autē, qd eō modo quo inferiores angeli fu priorib subdūt, supremi hoies subdūt et inferioribus angelorum: quod patet p id quod Dns dicit Matth. 11. Inter natos mulierū nō surrexit maior Ioāne Baptista: sed q minor est in regno celoz, maior est illo.

4. c. 4. part. aliquantulum ante medium. Q. 107. ar. 2.

est illo. Sic igitur de rebus diuinis ab hominibus Angelis nunquā illuminantur: cogitationes tamen suorum cordiū hoies Angelis per modū locutionis manifestare pnt, qd secreta cordiū ficut solius Dei est. AD PRIMUM ergo dicendum, qd Aug. 5. sup Gen. ad lit. sic exponit illā Apofoli auctoritatē. Præmiserat enim Apofolus: Mihi oīum sanctorū minimo data est grā hāc, illuminare oēs, qd sit difpofitio sacramenti abscōditi a feculis in Deo: ita dico abscōditi, vt tñ innotesceret principibus & potestatibus i celestibus per Ecclesiā, i. multi formis sapitiā Dei: quasi dicat, Ita hoc sacramentū erat abscōditū hoibus, vt tamē ecclesiā celesti, qd continet in principib & potestatibus, hoc sacramentū notū esset a feculis, non ante secula: qd ibi primitus Ecclesia fuit, quo post resurrexerit & ita Ecclesia hoīum cōgreganda est. Potest tñ & afc dicit, qd illud quod abscōditū hoibus, non tñ in Deo innotescit Angelis: verum etiā hoc eis apparere cūm efficitur atq; propalat: vt Aug. * ibidē subdit. Et sic dum per Apofolos impleta sunt Chri & Ecclesię mysteria, Angelis aliqua apparuerunt de huiusmodi mysterijs, qd ante erāt eis occulta. Et p hunc modū potest intelligi qd Hier. dicit, * qd Apofolis p dicantibus, Angeli aliqua mysteria cognouerunt: qd scilicet p dicationē Apofolorū hmoi mysteria explebantur in reb ipsi. Sicut p dicationē Paulo Apofolo cōuertebant gentes, de quo Apofolus ibi loquit.

li. 5. ca. 19. circa mediū, to. 3.

1000 citato in principio corp.

Super verbum Pauli citatum arg. 1. to. 9.

li. 3. de anima, text. 5. declinādo ad finem.

316

578

1. dial. ca. 30. in medio.

Glo. ordi. naria ibid.

li. 3. de tri. ca. 8. circa principij, tom. 3.

Q. 110. arti. 2.

Q. 110. arti. 2.

corporealem, nisi mediantibus aliquibus corporibus. AD PRIMUM ergo dicendum, qd scti dñi miracula facere ex pte grā, non natura. Qd patet p illud quod Greg. * ibidē dicit, Qui filij Dei ex pte sunt, vt dicit Ioānes, qd mirū si signa facere ex potestate valeant. AD SECUNDUM dicendum, qd fascinationis causam assignauit Auier. ex hoc qd materia corporalis natura est obedire spiritali substantiā magis, qd contrarijs agentibus in natura. Et ideo quando aīa fuerit fortis i sua imaginatione, corporalis materia immutat fm eam. Et hanc dicit esse causam oculi fascinati. Sed supra ostensū est, qd materia corporalis nō obedit substantiā spiritali ad matū, nisi soli Creatori. Et ideo melius dicendū est, qd ex forti imaginatione aīa immutat spiritus corporis coniuētū. Que quidē immutatio spiritui maxime fit in oculis, ad quos subtile spūs pueniunt. Oculi autē inficiunt aēre cōtinuū vsq; ad determinatū spātū. Per quē modū specula si fuerint noua & pura, cōtrahunt quādā impuritatē ex aspectu mulieris mēstruata: vt Ari. * dicit i lib. d. som. 6. vi. Sic igitur cum aliqua aīa fuerit vehemētē cōmota ad malitiā, sicut maxime i vetulis cōtingit, efficiunt fm modū pdictū aspectus ei⁹ venenosus & noxi⁹: & maxime pueris q hnt corp⁹ tenerū & d facili receptiuū ipse spūs. Possibile ē et qd ex Dei pmissione, vt et ex aliquo facto: oculo coopē ad hoc malignitas demonū cū qbus vetula: fontilegē aliq⁹ sedus hnt.

cod. li. & ca. in arg. citato.

Q. 110. arti. 2.

li. d. som. c. 3. ante medium. to. 2.

Q. 81. arti. 3.

Ad 2. arg. pcedēs.

AD TERTIUM dicendum, qd anima corpori humano vnitur vt forma, & appetitus sensitius, q obedit aliquid rationi, vt supra dictū est, * est actus alicui organi corporalis. Et ideo oportet qd ad apprehensionē aīe humanæ cōmoueat appetitus sensitius cū aliqua opatione corporali. Ad exteriora verō corpora immutata apprehensio aīe humanæ nō sufficit nisi mediāte immutatio pprii corporis, vt dictū est. AD TERTIUM dicendum, qd aīa hois separata possit corpora salte localiter mouere. AD QUARTUM sic pcedit. Vñ, qd aīa hois separata possit corpora salte localiter mouere. Substantia enim spūali naturali obedit corpus ad motū localem: vt supra dictū est. * Sed aīa separata est substantia spūalis. Ergo suo im pio pot exterioria corpora mouere. 2. Præterea, In itinertario Clementis dicitur Natante Nicera ad Petrum, qd Simon magus p magicas artes pueri ad se interfecti aīam retinebat, p quā magice operationes efficiebat. Sed hoc esse nō potuisset sine aliqua corporū trāsmutatione, ad minus locali. Ergo aīa separata hēt virtutē locali mouendi corpora. SED CONTRA est, quod Philosophus dicit i lib. de Anima, * quod anima non potest mouere quocunque corpus, sed solūmodo propriū.

Ad 2. arg. pcedēs.

579

mal. q. 16. ar. 10. ad secundum. * q. 110. arti. 3.

li. 2. circa finē 2. fol. a prim. lib.

li. 2. de anima, text. 26. tom. 2.

RESPONDEO dicendum, qd anima separata sua naturali virtute non potest mouere aliq⁹ corpus. Manifestum est enim qd cum anima est corpori vnita, nō mouet corpus nisi viuificatū. Vnde si aliq⁹ membrū corporis mortificet, nō obedit animæ ad motū localem. Manifestum est autē qd ab aīa separata nullū corpus viuificatur. Vnde nullam corpus obedit ei ad motum localem quantum est de virtute suā, supra quam potest aliquid ei conferri virtute diuina. AD PRIMUM ergo dicendum, qd substantiā quæ dicitur spirituales sunt, quarū virtutes non determinant ad aliqua corpora. Sicut sunt Angeli, q sunt naturalē a corporib⁹ absoluti. Et idē diuersa corpora eis pnt obedire ad motū. Si tñ alicuius substantiā separata virtutē motiua determinet naturalē ad mouendū aliq⁹ corpus, non poterit illa substantiā mouere aliq⁹ corpus mai⁹, sed min⁹: sicut fm Philosophos motor inferioris cœli non potest mouere cœlū superius. Vnde cū aīa fm suā naturā determinet ad mouendū corp⁹ em⁹ est for a medio, nullū aliud corp⁹ sua naturali virtute mouet p. AD SECUNDUM dicendum, qd (sicut dicit Aug. 10. to. 3. de 2.)

li. 10. d. ci. Dei. c. 11. a medio. to. 3.

Chrysost. de ciuit. Dei, & Chrysof. super Matth. frequenter dicitur...

QVAESTIO CXVIII.

De translatione hominis ex homine quantum ad animam...

Einde considerandum est de translatione hominis ex homine...

Secundo quantum ad corpus...

Circa primum queruntur tria...

Primo, utrum anima sensitiua traducatur cum semine...

Secundo, utrum anima sensitiua traducatur cum semine...

Tertio, utrum omnes animae fuerint simul creatae...

ARTICVLVS PRIMVS.

Primum anima sensitiua traducatur cum semine...

Primum anima sensitiua traducatur cum semine...

Primum anima sensitiua traducatur cum semine...

Primum anima sensitiua traducatur cum semine...

Primum anima sensitiua traducatur cum semine...

Primum anima sensitiua traducatur cum semine...

Primum anima sensitiua traducatur cum semine...

Primum anima sensitiua traducatur cum semine...

Primum anima sensitiua traducatur cum semine...

Primum anima sensitiua traducatur cum semine...

Primum anima sensitiua traducatur cum semine...

Primum anima sensitiua traducatur cum semine...

Primum anima sensitiua traducatur cum semine...

Primum anima sensitiua traducatur cum semine...

Primum anima sensitiua traducatur cum semine...

Primum anima sensitiua traducatur cum semine...

Primum anima sensitiua traducatur cum semine...

Primum anima sensitiua traducatur cum semine...

Primum anima sensitiua traducatur cum semine...

Primum anima sensitiua traducatur cum semine...

Primum anima sensitiua traducatur cum semine...

Primum anima sensitiua traducatur cum semine...

Primum anima sensitiua traducatur cum semine...

Primum anima sensitiua traducatur cum semine...

Primum anima sensitiua traducatur cum semine...

Primum anima sensitiua traducatur cum semine...

Primum anima sensitiua traducatur cum semine...

Primum anima sensitiua traducatur cum semine...

Primum anima sensitiua traducatur cum semine...

Primum anima sensitiua traducatur cum semine...

Primum anima sensitiua traducatur cum semine...

Primum anima sensitiua traducatur cum semine...

Primum anima sensitiua traducatur cum semine...

Primum anima sensitiua traducatur cum semine...

Primum anima sensitiua traducatur cum semine...

Primum anima sensitiua traducatur cum semine...

Primum anima sensitiua traducatur cum semine...

Primum anima sensitiua traducatur cum semine...

Primum anima sensitiua traducatur cum semine...

Primum anima sensitiua traducatur cum semine...

Primum anima sensitiua traducatur cum semine...

Primum anima sensitiua traducatur cum semine...

Primum anima sensitiua traducatur cum semine...

Primum anima sensitiua traducatur cum semine...

Primum anima sensitiua traducatur cum semine...

Primum anima sensitiua traducatur cum semine...

Primum anima sensitiua traducatur cum semine...

Primum anima sensitiua traducatur cum semine...

stina, quae huiusmodi formae producuntur in esse ab ali-

bus corporalibus agentibus transmutantibus materiam

de potentia in actum, per aliquam virtutem corpoream

quae est in eis. Quanto autem aliquid agens est potentius,

tanto potest suam actionem diffundere ad magis distans:

sicut quanto aliquid corpus est magis calidum, tanto ad remotius calefactionem producit.

Corpora igitur non viuencia, quae sunt inferiora naturae ordine, generant

quidem sibi simile, non per aliquid medium, sed per se ipsa,

sicut ignis per se ipsam generat ignem: sed corpora viuencia

tantum potentiora, agunt ad generandum sibi simile, & per medium.

Sine medio quidem in opere nutritionis, in quo caro generat carnem, cum medio

vero in actu generationis. Quia ex anima generantis derivatur

quaedam virtus actiua ad ipsum semen aialis, vel plantae,

sicut & ad principalem agente derivatur quaedam vis motiua

ad instrumentum. Et sicut non refert dicere quod aliquid moueat

ab ipso, vel principalem agente, ita non refert dicere quod anima generat animal.

Quanto enim anima fuerit per se actiua, tanto virtus eius generatiua ordinatur

ad perfectiorem effectum.

ARTICVLVS II.

Primum anima sensitiua traducatur cum semine...

Gen. 46. Cum etiam anima quae egressa sunt de femore

Iacob, sexaginta sex. Sed nihil egreditur de femore

hominis nisi in quantum causerit ex semine. Ergo anima

intellectiua causerit ex semine. Præterea, sicut ostendit

in homine est una & eadem anima in substantia, intellectiua, sensitiua

& nutriua. Sed anima sensitiua in homine generatur ex

semine sicut in aliis animalibus. Vnde Philosophus dicit

in libro de generatione animalium, quod si animal sit animal

& homo, sed prius sit animal habens animam sensitiuam.

Ergo anima intellectiua causerit ex semine. Præterea, vniuersum

& idem agens est cuius actio terminatur ad formam & materiam

aliquam: quod est forma & materia non sicut vniuersum simpliciter.

Sed anima intellectiua est forma & materia corporis humani

quod formatur per virtutem feminis. Ergo anima intellectiua

per virtutem feminis causerit ex semine. Præterea, homo generat

sibi simile in forma & materia: quod est forma & materia

animae rationalis. Ergo anima rationalis est per se generante.

Præterea, in conueniens est dicere quod Deus cooperetur

vnitatis facit aliam speciem in numeris. Non est autem possibile

ut una & eadem forma numero sit diuersarum specierum.

Secundo, quia sequeret quod generatio aialis esset motus

continuus paulatim procedens de imperfectione ad perfectionem,

sicut accidit in alteratione. Tertio, quia sequeret quod generatio

hominis, aut aialis non sit generatio simpliciter: quia substantia

eius esset ens actu. Si non a principio materia plus est anima

vegetabilis, & postmodum versus ad perfectionem paulatim

producit, erit semper additio perfectionis sequens sine corruptione

perfectionis procedens: quod est contra rationem generationis simpliciter.

Quarto, quia aut id quod causerit ex actione Dei, est aliquid

substantiale in forma perfectissime, & ita oportet quod sit aliud

essentia in forma perfectissime, quod non erat substantiale: &

sic redibit opinio ponentibus plures animas in corpore.

Aut non est aliquid substantiale, sed quodammodo perfectissime

est anima perfectissime, & sic ex necessitate sequitur quod anima

intellectiua corrupta corrupto corpore: quod est impossibile.

Est autem alius modus dicendi: scilicet eos quod ponit vniuersum in omnibus, quod est improbatum.

Q. 76. ar. 3. lib. 2. ca. 3. tom. 4.

Gennad. de eccles. dog. c. 14.

Aug. in opera 369.

lib. 2. de generat. animalium. c. 3. 10. 3.

Q. 75. ar. 3. ad 2.

lib. 2. de anima text. 30. Et 2. de partib. animalium. cap. 3. 10. 3. & 4.

lib. 1. c. 2. & cap. 20. tomo 4.

lib. 1. text. 33. & 34.

supr. q. 90. art. 2. Et 2. di. 18. q. 2. art. 1. & 2. Et 2. cont. c. 86. 88. & 89. Et po. q. 3. art. 9. Et quol. 12. art. 11. Et op. 3. c. 94.

Q. 76. ar. 3.

lib. 2. de generat. animalium. c. 3. 10. 3.

Q. 76. ar. 3.

lib. 2. de generat. animalium. c. 3. 10. 3.

Q. 76. ar. 3.

lib. 2. de generat. animalium. c. 3. 10. 3.

Q. 76. ar. 3.

lib. 2. de generat. animalium. c. 3. 10. 3.

Q. 76. ar. 3.

lib. 2. de generat. animalium. c. 3. 10. 3.

Q. 76. ar. 3.

lib. 2. de generat. animalium. c. 3. 10. 3.

Q. 76. ar. 3.

lib. 2. de generat. animalium. c. 3. 10. 3.

Q. 76. ar. 3.

lib. 2. de generat. animalium. c. 3. 10. 3.

Q. 76. ar. 3.

Q. 76. ar. 1. & 2. & q. 79. ar. 4. & 5.

Q. 110. ar. 1.

Q. 110. ar. 1.

Q. 110. ar. 1.

Q. 110. ar. 1.

Q. 110. ar. 1.

Q. 110. ar. 1.

Q. 110. ar. 1.

Q. 110. ar. 1.

Q. 110. ar. 1.

Q. 110. ar. 1.

Q. 110. ar. 1.

Q. 110. ar. 1.

Q. 110. ar. 1.

Q. 110. ar. 1.

Q. 110. ar. 1.

Q. 110. ar. 1.

Q. 110. ar. 1.

Q. 110. ar. 1.

Q. 110. ar. 1.

Q. 110. ar. 1.

Q. 110. ar. 1.

Q. 110. ar. 1.

Q. 110. ar. 1.

Q. 110. ar. 1.

Q. 110. ar. 1.

Si enim accidit aliter conueniret aza corpori vniri, fequeretur qd homo qd ex ista vnione constituit, efferens p accidens, vel qd aia efferet homo. Qd falsu est, vt ostensu est. * Quod est aia humana non sit eiufdem nature cu angelis, ipse diuersus modus intelligendi ostendit, vt ostensu est. * Homo. n. intelligit a sensibus accipiendo, & couertendo se ad phantasmata, vt ostensu est. & ideo indiget vniri corpori, quo indiget ad operatione sensitiue partis. Quod de angelo dici non potest.

Secundo apparet falsitas in ipsa positione. Si. n. aza naturale est corpori vniri, esse sine corpore est sibi contra natura, & sine corpore existens non habet sue nature pfectione. Non fuit aut conueniens, vt Deo ab imperfectis sui opus inchoaret, & ab his, qd sunt pter natura. Non fecit hoiem sine manu, aut sine pede, qd sunt partes naturales hois. Multo igit minus fecit aiam sine corpore. Si vero aliqs dicat, qd non est naturale aza corpori vniri: oportet ingreere causam, quare sint corporibus vniri: oportet aut dicere, qd aut hoc sit factu ex eis volutate, aut ex alia causa. Si ex eius volutate, v hoc esse inconueniens. Primo qd dicitur, qd haec volutatis irrónabilis efferet, si non indigeret corpore, & velle ei vniri. Si. n. eo indigeret, naturale efferet ei qd corpori vniri, qd natura non deficit in necessarijs. Secundo, qd nulla rón efferet quare aza a principio mundi creatz post tot tpa voluntas accesserit, vt nuc corpori vniri. Est. n. substantia spiritalis, tps, vt pote reuolutiones coeli excedens.

Tertio, qd a videtur a casu esse qd hęc aia huic corpori vniri, cum ad hoc reqrat cõcurfus duarũ volutatũ, scilicet adueniens & hois generãtis. Si aut pter voluntate ipsius corpori vniri, & pter eius naturã, oportet qd hoc sit ex cã violentiã in ferite. Et sic erit ei pccnale & triste. Qd est em error Origenis, qd posuit aias incorporari ppccna peccati. Vñ cum hęc oia sint inconuenientia, simplr cõsistendũ est qd animã non sunt creatz ante corpora, sed simul creantur cum corporibus & in fundantur.

AD PRIMVM ergo dicẽdu, qd Deus dicitur cessasse die septimo: nõ qd ab omni opere, cum dicatur Ioan. 5. p̄ me vsq; nõ operat, sed a nouis rerũ generibus & speciebus cõsistẽdis, qd in opib; primis nõ aliquo mō præxiterint. Sic. n. aza qd nuc creatur, præxiterunt em similitudinẽ speciei in primis operibus, in quibus anima Adã creatã fuit.

AD SECVNDVM dicẽdu, qd pfectioni vnuerſi quantũ ad numerũ indiuiduorũ, quotidie potest addi aliquid, non autem em numerũ specierũ. AD TERTIVM dicẽdu, qd hoc qd aia remanet sine corpore, contingit p corporis corruptione, quã cõsecuta est ex peccato. Vnde non fuit cõueniens quod ab hoc inciperent Dei opera. Quia sicut scriptum est Sapient. 1. Deus mortem non fecit, sed impij manibus & verbis acceſſerunt eam.

QVAESTIO CXIX.

De Propagatione hominis quantum ad corpus, in duos articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de propagatione hominis quantum ad corpus.

Et circa hoc queruntur duo.

Primo, vtrum aliquid de alimento conuertatur in veritatem humanã naturã.

Secundo, vtrum semen quod est humanã generationis principium, sit de superfluo alimentis.

ARTICVLVS PRIMVS.

Verũ aliquid de alimento conuertatur in veritatem humanã naturã. AD PRIMVM sic pcedit. Vñ qd nihil de alimento transeat in veritatem humanã naturã. Dfenim 2. qd. 4. & Matth. 15. Quia qd in os intrat, in ventrẽ vadit, quol. 8. ar. & p secessum emittit. Sed quod emittitur, nõ transeat in veritatem humanã naturã. Ergo nihil de ali-

75. art. 76. art. 77. art.

308

ita refert Epiphani. lib. 2. cõ. hære. hære. ref. 64. a medio.

356

385

2. dist. 30. q. 2. art. 1. & 4. dist. 44. q. 1. ar. 2. qd. 4. & quol. 8. ar. 5. cõ. libr.

mento in veritatem humanã naturã transit. 2. Præterea, Philosophus in 1. de Generat. distinguit carnẽ fm speciem & fm materiã, & dicit qd caro fm materiã aduenit & recedit. Qd aut ex alimento generat, aduenit & recedit. Ergo id in qd alimentũ couertit, est caro fm materiã & nõ caro fm speciem. Sed hoc pertinet ad veritatem humanã naturã, quod pertinet ad speciem eius. Ergo alimentũ non transit in veritatem humanã naturã.

3. Præterea, Ad veritatem humanã naturã p inere vñ humidũ radicale, qd si depe da, restitui non pot, vt medici dicũ. Posset tñ restitui si alimentũ couerteretur in ipsum humidũ. Ergo nutrimentũ non conuertitur in veritatem humanã naturã.

4. Præterea, Si alimentũ transiret in veritatem humanã naturã, quod in hõie deperditur, restitui posset. Sed mors hois nõ accidit nisi p depditione alicuius. Posset igitur homo p sumptionem alimentis in perpetuum se contra mortem tueri.

5. Præterea, Si alimentũ in veritatem humanã naturã transiret, nihil efferet hõie qd nõ posset recedere, & reparari. Quia id qd hõie generat ex alimento, & recedere & reparari pot. Si ergo hõ die viuere se qd qd nihil qd hõ fuit materialiter in principio suã generationis, finaliter remaneret in ipso. Et sic nõ efferet idẽ numero p totã vitã suã, cum ad hoc qd sit idẽ numero, requiratur identitas materiã. Hoc autẽ est inconueniens. Non ergo alimentũ transit in veritatem humanã naturã.

SECVNDVM ergo dicit Aug. 1. lib. 2. de ver. relig. Alimenta carnis corrupta, i. amititicia formã suã, in mēbroũ fabricã migrãt. Sed fabricã mēbroũ pertinet ad veritatem humanã naturã. Ergo alimenta transeunt in veritatem humanã naturã.

RESPONDENDO dicẽdu, qd em Philosophũ, 2. * Metaph. hoc mō se hẽt vñ qd qd ad veritatem, sicut se hẽt ad eẽ. Illud ergo pertinet ad veritatem naturã alicui, qd e de cõstitutiõne ipũ naturã. Sed natura duplr cõsiderari pot. Vno mō in cõi fm naturã spci. Alio mō fm qd e qd in cõi indiuiduo. Ad veritatem igitur naturã alicui i cõi cõsideratã pertinet forma, & materiã ei i cõi acceptã. Ad veritatem aut naturã in hoc particulari cõsideratã pertinet materiã indiuidualis signata, & forma p hõi materiã indiuiduatã. Sicut de veritate humanã naturã i cõi e aia humana & corpus, sed de veritate humanã naturã i Petro & Martino e hęc aia & hoc corp. Sũt aut qdã, quorũ formã si posũt saluari nisi i vna materiã signata. Sicut forma solis nõ pot saluari nisi i materiã, qd actũ sub ea cõtinet. Et em hęc modũ aliq posuerũt qd forma humana non pot saluari nisi in materiã quadã signata, q. s. a principio fuit tali forma formata i primo hoie, ita qd qd aliud pter illud qd ex primo parẽte i posterorũ deriuat, additũ fuerit, ñ pertinet ad veritatem humanã naturã, quasi ñ verẽ accipiat formã humanã naturã, sed illa mã, qd i prio hoie formã humanã fuit subiecta, i seipsã multiplicat. Et hoc mō multitudine humanorũ corporũ a corpe primi hois deriuat. Et em hos alimentũ nõ cõuertit in veritatem humanã naturã, sed dñt qd alimentũ accipit, vt quoddã fomẽtũ naturã, i. vt resistat actioni caloris nãlis, ne cõsumat radicale, sicut plumbũ vel stannũ adũgitur argẽo ne cõsumatur p ignẽ.

Sed hęc positio e multipr irrónabilis. Primo qd dẽ, qd eiufdẽ rónis e, qd aliqua forma possit fieri i alia mã, & qd possit pprã materiã deserere. Et idẽ oia gñabilia sũt corruptibilia, & ecouerso. Manifestũ est aut, qd forma humana pot deficere ab hac materiã qd e subiectũ, aliq corp humanũ corruptibile ñ eẽt. Vñ relinquit, qd aliq materiã aduenire possit, aliquo alio i veritatem humanã naturã transeat. Sed qd qd oib; quorũ mã iuenit tota sub uno

1. de generat. text. 35. 36. & 37. tom. 2.

In lib. de ver. relig. cap. 40. in princip. tom. 1. lib. 2. Metaph. text. 4. tom. 3.

vno indiuiduo, nõ est nisi vñ indiuiduũ i vna spẽ. Sicut patet in Sole & Luna, & hmõi. Sic igitur non efferet nisi vnum indiuiduũ humanã speciei. Tertio, quia non est possibile qd multiplicatio materiã attendatur nisi vel fm quantitãtẽ tñ, sicut accidit in rãfactis, quorũ materiã suscipit maiores dimensiones, vel etiam fm substantiam materiã. Sola aut eadem substantia materiã maneat, nõ pot dici qd sit multiplicata. Quia idẽ ad seipsum nõ cõstituit multitudinẽ, cum necesse sit oẽm multitudinẽ ex aliqua diuisione causari. Vñ oportet qd aliqua alia substantia materiã adueniat, vel per creationem, vel per conuersionẽ alterius in ipsum. Et vñ relinquitur qd non potest aliqua materiã multiplicari nisi vel p rarefactionẽ, sicut cum ex aqua fit aer, vel per additionẽ alterius rei, sicut multiplicatur ignis per additionẽ lignorũ, vel per creationẽ materiã. Sed manifestũ est multiplicacionẽ materiã in humanis corporibus, nõ accidere per rarefactionẽ. Quia sic corpora hoium perfectã ætatis essent imperfectiorã qd corpora puorũ. Nec iterũ per creationẽ nouã materiã. Quia fm Greg. * oia sunt simul creata fm substantiã materiã, licet nõ fm speciem formã. Vnde relinquitur, qd multiplicatio corporis humani nõ fit nisi per hoc qd alimentũ couertitur in veritatem humanã corporis. Quarto, quia cũ hõ nõ differat ab aialibus & plantis fm aiam vegetabilem, sequeretur qd eẽt corpora aialium & plantarum non multiplicarentur per conuersionẽ alimentis in corpus nutritiuũ, sed per quadã multiplicacionẽ, quã non pot esse naturalis, cũ materiã fm naturã non extendatur nisi vsq; ad certam quantitãtẽ, nec iterum inueniatur al qd naturaliter crescere nisi p rarefactionẽ, vel conuersionẽ alterius in ipsum. Et sic totum opus generatiãe & nutritiãe, quã dñt vires naturales, efferet miraculosũ, qd est oĩno inconueniens. Vñ alii dixerunt, qd forma humana pot qd fieri de nouo in aliqua alia materiã, si cõsideretur natura humana in cõi, nõ autẽ si accipiatur prout est in hoc indiuiduo, i quo forma humana fixa manet in quadã materiã determinatã, cui primo imprimitur in generatione huius indiuidui, ita qd illã materiã nõquã defexit vsq; ad vltimã indiuidui corruptionẽ. Et hanc materiã dicit principaliter pertinere ad veritatem humanã naturã. Sed quia hmõi materiã nõ sufficit ad quantitãtẽ debitã, requiritur vt adueniat alia materiã p conuersionẽ alimentũ in substantiã nutritiã, quãtũ sufficiat ad debitũ augmentũ. Et hanc materiã dicitur secundario pertinere ad veritatem humanã naturã, quã nõ requiritur ad primũ esse indiuidui, sed ad quantitãtẽ eius. Iã vero si qd aliud aduenit ex alimento, nõ pertinet ad veritatem humanã naturã, proprie loquendo. Sed hoc eẽt inueniens. Primo quidẽ, quia hęc opinio iudicat de materiã corporũ inuenitũ ad modũ corporum inanimatorũ, in quibus est sit virtus ad generãdũ simile in specie, non est tñ virtus in eis ad generãdũ aliqd sibi simile fm in indiuiduũ. Quẽ quidẽ virtus in corporibus viuẽtib; est virtus nutritiua. Nihil ergo p virtutẽ nutritiã adderet corporibus viuẽtib; si alimentũ, in veritatem naturã ipsorũ nõ cõuerteretur. Secũdo, quã virtus actiua, quã est in semine, est quãdã impressio deriuatã ab aia generantis, sicut supra dictũ est. Vñ non pot esse maioris virtutis in agendo, qd ipsa aia, a qua deriuatur. Si ergo ex uirtute seminis, verẽ assumit aliqua materiã formã naturã humanã, multo magis aia i nutrimentũ coniunctũ poterit verã formã naturã humanã imprimere p potentã nutritiã. Tertio, quã nutrimento indiget non solũ ad augmentũ alieq terminatũ ad augmento necessariũ nõ efferet, sed eẽt ad restaurandũ illud qd deperditur p actionẽ caloris

naturalis. Nõ aut efferet restauratio, nisi id qd ex alimento generatur, succederet in locũ deperditũ. Vñ sicut id qd primo inerat, est de veritate humanã naturã, ita & id qd ex alimento generat. Et idẽ fm alios dicẽdu est qd alimentũ verẽ conuertit in veritatem humanã naturã, inquantũ verẽ accipit spẽm carnis, & ossis & hmõi partium. Et hoc est quod dicit Philosophus in 2. de Anima, quod alimentum nutrit inquantum est potentia caro.

AD PRIMVM ergo dicẽdu, qd Dñs non dicit, qd totum qd in os intrat, p secessum emittatur. Sed oportet qd de quolibet cibo aliquid impurũ p secessum emittatur. Vel pot dici, qd quicquid ex alimento generatur, potest eẽt per calorẽ naturalem resoluũ, & p poros quosdam occultos emitti, vt Hier. * exponit.

AD SECVNDVM dicẽdu, qd aliqui per carnẽ fm speciem intellexerunt id qd primo accipit speciem humanã, qd sumitur a generante. Et hoc dicitur fm manere quousq; indiuiduũ durat. Carnẽ verõ fm materiã dicunt esse quã generatur ex alimento. Et hanc dicit non spẽ manere, sed qd sicut aduenit, ita abscedit. Sed hoc est intentionẽ Aristotelis. * loco citato in arg. 2.

Dicit. n. sibi qd sicut in vnoquoque habentũ speciem in materia, puta in ligno & lapide: ita & in carne hoc est fm speciem, & illud secundũ materiã. Manifestũ est aut qd prædictã distinctio locũ nõ hẽt in rebus inanimatis, quã nõ generantur ex semine, nec nutriuntur. Et iterũ, cũ id qd ex alimento generatur, adiungat corpori nutrito p modũ mitionis, sicut aqua miscet vino, vt ponit exemplũ ibidẽ Philosophus, * nõ pot alia esse natura eius qd aduenit, & eius cui aduenit, cũ iã sit factu vñ per verã mitionẽ. Vnde nulla ratio est qd vñ consumatur p calorẽ naturalem, & alterũ maneat. Et idẽ aliter dicẽdu est, qd hęc distinctio Philosophi nõ est fm diuersas carnes, sed est eiufdẽ carnis em diuersam consideracionẽ. Si enim consideretur caro fm speciem, id est, fm id qd est formale in ipsa, sic sp manet, quã sp manet natura carnis & dispositio naturalis ipsius. Sed si consideretur caro fm materiã, sic non manet, sed paulatim consumitur & restauratur, sicut patet in igne fornacis, cuius forma manet, sed materiã paulatim cõsumitur, & alia in locum eius substituitur.

AD TERTIVM dicẽdu, qd ad humidũ radicale intelligitur pertinere totũ id in quo fundat virtus speciei. Qd si subtrahat, restitui non pot, sicut si amputet manus, aut pes, vel aliquid hmõi. Sed humidũ nutritiãle est, qd nõquã puenit ad suscipiẽdũ pfectẽ naturã speciei, sed est in via ad hoc, sicut est sanguis, & alia hmõi. Vñ si talia subtrahant, remanet adhuc virtus speciei in radice quã nõ tollit.

AD QUARTVM dicẽdu, qd ois virtus in corpore passibili per continuã actionẽ debilitatur, quia huiusmodi agentia eẽt patiuntur. Et iã virtus cõuersiua i principio quidẽ tã fortis est, vt possit cõuertere nõ solũ qd sufficit ad restauracionẽ deperditũ, sed eẽt ad augmentũ. Postea verõ non pot conuertere nisi quãtũ sufficit ad restauracionẽ deperditũ. Et tũ cessat augmentũ. Demũ nec hoc pot, & tũ fit diminutio. Deinde deficite hmõi virtute totaliter aial morit, sicut virtus vini cõuertentis aquã admistã, paulatim p admixtionẽ aq debilitat, vt tandẽ totũ fiat aquosũ, vt Philo. exemplificat in 1. de Generat. 88.

AD QVINTVM dicẽdu, qd sicut Philo. dicit in 1. de Generat. qd aliqua materiã per se cõuertitur in ignẽ: tũc dñ ignis de nouo generari. Qd verõ aliqua materiã cõuertitur in ignẽ pexistẽtẽ, dicitur ignis nutriti. Vñ si tota materiã simul amitit speciem ignis, & alia materiã cõuertat in ignẽ, erit ignis ignis numero. Si verõ paulatim cõbusto vno ligno aliud substituat, & sic deinceps quousq; oia prima consumantur, semper remanet idẽ ignis numero, quã

li. 2. de anima text. 45 & 1. de generatione text. 39. tom. 2.

Matt. 15. tom. 9.

li. 2. de generatione text. 88. tom. 2.

487

lib. 1. text. 88. lib. 1. text. 39.

Q. pced. art. 1.

quia semper quod additur, transit in preexistens, & similiter est intelligendum in corporibus viuentibus, in quibus ex nutrimento restauratur id quod per calorem naturalem consumitur.

584

ARTICULVS II.
Verum semen sit de superfluo alimenti.

2. dist. 30. q. 2. arti. 2. **A**D SECUNDVM sic proceditur. Vt q. semen non sit de superfluo alimēti, sed de substantia generantis. Dicit enim Damasc. * q. generatio est opus naturæ ex substantia generantis producens quod generatur. Sed id quod generatur, generatur ex semine. Ergo semen est de substantia generantis.

Et 3. cont. c. 121. pri. q. 2. Præerea, Secundum hoc filius assimilatur patri, q. ab eo aliquid accipit. Sed si semen ex quo aliquid generatur, sit de superfluo alimenti, nihil acciperet aliquis ab auro & præcedentibus in quibus hoc alimentum nullo modo fuit. Ergo non assimilaretur aliquis auro, & præcedentibus magis, quam aliis hominibus.

¶ 3. Præerea, Alimentum hominis generantis quandoq. est ex carnibus bouis, uel porci, & aliorum huiusmodi. Si igitur semen esset de superfluo alimenti, homo generatus ex semine, maiorem affinitatem haberet cum boue & porco, quam cum patre & aliis consanguineis.

¶ 4. Præerea, Aug. dicit 10. * super Gene. ad lit. q. nos fuimus in Adam non solum secundum seminalem rationem, sed etiam secundum corpulentam substantiam. Hoc autem non esset si semen esset ex superfluo alimenti. Ergo semen non est ex superfluo alimenti.

SED CONTRA est, quod Philosophus probat multipliciter in lib. * de generatione animalium, quod semen est superfluum alimenti.

RESPONDEO dicendum, q. ista questio aliquantulum dependet ex præmissis. Si enim in natura humana est uirtus ad communicandum suam formam materię alienę, non solum in alio, sed etiam in ipso, manifestum est q. alimentum quod est in principio dissimile, in fine sit simile per formam communicatam. Est autem naturalis ordo, ut aliquid gradatim de potentia reducat in actum. Et ideo in his, quę generantur, inuenimus q. primo vnumquodque est imperfectum, & postea perficitur. Manifestum est autem q. commune se habet ad proprium & determinatum, ut imperfectum ad perfectum. Et ideo videmus q. in generatione animalis prius generatur animal quam homo uel equus. Sic igitur & ipsum alimentum primo quidem accipit quandam uirtutem communem respectu omnium partium corporis, & in fine determinatur ad hanc partem, uel ad illam. Non autem est possibile q. accipiat pro semine id, quod iam conuersum est in substantiam membrorum per quandam resolutionem. Quia illud resolutum si non retineret naturam eius à quo resoluitur, tunc iam esset recedens à natura generantis, quasi in via corruptionis existens, & sic non haberet uirtutem conuertendi aliud in similem naturam. Si uero retineret naturam eius,

à quo resoluitur, tunc esset contractum ad determinatam partem, & non haberet uirtutem mouendi ad naturam totius, sed solum ad naturam partis: Nisi forte quis dicat, q. esset resolutum ab omnibus partibus corporis, & q. retineat naturam omnium partium. Et sic semen esset quasi quoddam paruum animal in actu, & generatio animalis ex animali non esset nisi per diuisionem, sicut lutum generatur ex luto, & sicut accidit in animalibus, quę decisa uiuunt. Hoc autem est inconueniens: Relinquitur ergo q. semen non sit decisum ab eo, quod erat actu totum, sed magis in potentia totum, habens uirtutem ad productionem totius corporis deriuatam ab anima generantis, ut supra dictum est. Hoc autem quod est in potentia ad totum, est illud, quod generatur ex alimento antequam conuertatur in substantiam membrorum. Et ideo ex hoc semen accipitur. Et secundum hoc uirtus nutritiua dicitur deseriue generatiuæ, quia id, quod est conuersum per uirtutem nutritiuam, accipitur a uirtute generatiua ut semen. Et huius signum ponit Philosophus, * q. animalia magni corporis, quę indigent multo nutrimento, sunt pauci seminis secundum quantitatem sui corporis, & pauca generationis. Et similiter homines pingues sunt pauci seminis propter eandem causam.

AD PRIMVM ergo dicendum, q. generatio est de substantia generantis in animalibus & plantis, in quantum semen habet uirtutem ex forma generantis, & in quantum est in potentia ad substantiam ipsius.

AD SECUNDVM dicendum, quod assimilatio generantis ad genitum non fit propter materiam, sed propter formam agentis, quod generat sibi simile. Unde non oportet ad hoc quod aliquid assimilatur auro, quod materia corporalis seminis fuerit in auro, sed quod sit in semine aliqua uirtus deriuata ab auro, mediante patre.

Et similiter dicendum est ad TERTIUM. Nam affinitas non attenditur secundum naturam, sed magis secundum deriuationem formę.

AD QVARTVM dicendum, q. uerbum Augustini non est sic intelligendum, quod in Adam actu fuerit aut seminalis ratio huius hominis propinqua, aut corpulenta eius substantia. Sed utrumque fuit in Adam secundum originem. Nam & materia corporalis quę ministrata est à matre (quam uocat corpulentam substantiam) deriuatur originaliter ab Adam, & similiter uirtus actiua existens in semine patris, quę est huius hominis propinqua ratio seminalis. Sed Christus dicitur fuisse in Adam secundum corpulentam substantiam, sed non secundum seminalem rationem, quia materia corporis eius quę ministrata est à matre uirgine, deriuata est ab Adā: sed uirtus actiua non est deriuata ab Adam, quia corpus eius non est formatum per uirtutem uirillem seminis, sed operatione Spiritus sancti. Talis enim partus decebat eum qui est super omnia benedictus Deus in secula seculorum. AMEN.

li. 10. c. 19 & 20. tom. 3.
fi. 1. ca. 19. tom. 4.
Art. præcc. & q. 108. artic. 1.

Ar. præcc.

li. 7. de hi. animaliu. ca. 2. circa finem.

PRIMAE PARTIS SVMMAE THEOLOGICAE
SANCTI THOMAE AQUINATIS A MENDIS QVAM
plurimis manuscriptorum exemplarium collatio-
ne & præsidio repurgata.

F I N I S.